

DICTIONARUL
LIMBII ROMÂNE

1. Înainte de a începe să scrie, trebuie să se gândească la scopul cărții și la publicul țintă. Acest lucru va ajuta la stabilirea structurii și a conținutului. Este important să se definească clar obiectivele și să se planifice bine procesul de redactare.

2. După ce s-a stabilit scopul și publicul țintă, urmează să se facă o cercetare detaliată asupra subiectului. Acest lucru va ajuta la identificarea informațiilor relevante și la stabilirea structurii cărții. Este important să se consulte sursele de încredere și să se noteze toate detaliile importante.

3. După ce s-a făcut cercetarea, urmează să se scrie primul proiect. Este important să se scrie clar și concis, folosind un limbaj simplu și ușor de înțeles. Este important să se evite jargonul și să se folosească exemple concrete pentru a ilustra punctele cheie.

4. După ce s-a scris primul proiect, urmează să se facă o revizuire atentă. Este important să se verifice corectitudinea gramaticală și să se asigure că textul este ușor de înțeles și interesant de citit. Este important să se solicite feedback de la alții și să se facă modificările necesare.

5. După ce s-a făcut revizuirea, urmează să se facă o ediție finală și să se pregătească cartea pentru publicare. Este important să se asigure că cartea este bine formatată și că toate detaliile sunt corecte. Este important să se facă o promovare adecvată a cărții și să se asigure că ea ajunge la publicul țintă.

DICTIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL
DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ DIN CLUJ-NAPOCA ȘI
DE CENTRUL DE LINGVISTICĂ, ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR
DIN IAȘI

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

**DICTIONARUL
LIMBII ROMÂNE**

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL X

PARTEA A 2-A

LITERA S

SCLADĂ—SEMÎNȚĂRIE

1987

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

R 79737 BUCUREȘTI, Calea Victoriei nr. 125

Redactori responsabili:

IORGU IORDAN

Membru al Academiei Republicii Socialiste România

ALEXANDRU GRAUR

Membru al Academiei Republicii Socialiste România

ION COTEANU

Membru al Academiei Republicii Socialiste România

Partea a 2-a a tomului al X-lea a fost elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică din București, de următorul colectiv:

Redactori:

Dan BUGEANU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Lucreția MAREȘ

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL,
DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Radu MICHĂESCU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Aurelia MIHAILOVICI

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Eleonora POPA

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Elena STÎNGACIU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

**Zizi ȘTEFĂNESCU-
GOANGĂ**

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Filofteia TĂNĂSESCU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Stela TOMA

FILOLOG PRINCIPAL

Tatiana ȚUGULEA

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Revizori:

Elena CIOBANU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Ion DĂNĂILĂ

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Valentina HRISTEA

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Luiza SECHE

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL,
DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Elena STÎNGACIU

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Tatiana ȚUGULEA

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Revizie finală:

Ion DĂNĂILĂ

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Luiza SECHE

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL,
DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Au fost consultați pentru etimologiile din acest tom:

Alexandru GRAUR, membru al Academiei Republicii Socialiste România, București;
Grigore BRÂNCUȘ, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea din București;
Vladimir DRIMBA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea din București;
Theodor HRISTEA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea din București;
Maria ILIESCU, doctor în filologie; Gheorghe MIHĂILĂ, doctor docent, profesor,
Universitatea din București; Nicolae URȘU, doctor în filologie, cercetător științific
principal la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor din Iași.

Pentru cuvintele cu răspîndire locală din porțiunea *SEALBĂ—SEMÎNȚĂRIE*
a fost consultat Stelian DUMISTRĂCEL, doctor în filologie, cercetător științific
principal la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor din Iași.

Corelații:

Cristina GHERMAN

CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Redactori responsabili ai tomului al X-lea (partea a 2-a):

ION COTEANU

Membru al Academiei
Republicii Socialiste România

ELENA CIOBANU

Cercetător științific principal

ION DĂNĂILĂ

Cercetător științific principal, șeful
Sectorului de lexicologie și lexi-
cografie de la Institutul de
Lingvistică din București

MIRCEA SECHE

Doctor în filologie, șeful Sectorului
de lexicologie și lexicografie de la
Institutul de Lingvistică din
București

SCLADĂ s. f. (Invechit) Stivă, grămadă de lemne; s p e c. rug²; (invechit) năcladă. *Sosind sfântul la acea scladă de foc. DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. ANON. CAR., TDRG, SCRIBAN, D.*

— Pl.: ? — Și: seradă s. f. ANON. CAR.

— Din pol. sklad, ucr. екстаж.

SCLAFĂRI vb. IV v. sclătări.

SCLAI s. n. v. slai.

SCLAV, -Ă s. m. și f. (În orinduirea sclavagistă și, mai tirziu, ca o rămășiță a acestei orinduii; și prin lărgirea sensului) Persoană lipsită de mijloace de producție și de orice drepturi, aflată în proprietatea deplină a unui stăpîn ori în dependență totală față de acesta, pentru care era obligată să muncească; rob (1), (rar) serv. *Monarhiile despote sînt acelea unde domnitorul are drept a despune... despre viața, voința și averile poporului. Un asemenea monarh se numește despot, și lăcuitorii a celui sînt sclavi. RUS, I, 1, 73/5. În epoha revoluției, Franța au dat sclavilor săi din insula Haiti slobozenie. AR (1831), 538²/10. În Casa de Sus, sau a Lorzilor, să mai dădură... cereri multe în treaba sclavilor din America. GT (1838), 26²/33, cf. NEGULICI, STAMATI, D., ARISTIA, PLUT. CXXXIV/17, cf. PROT.—POP., N. D. Ești sclavul lui Horațiu?... — O! destine, Aceeași umilire ne-ai dat la amîndoi, Sclavia! ALECSANDRI, T. II, 197. Astfel umana roadă în calea ei îngheață, Se petrifică unul în sclav, altu-mpărat. EMINESCU, O. I, 64. Grecii, cetățeni liberi, nici nu munceau, ci sclavii se îndeletniceau cu munca materială. GHEREA, ST. CR. II, 107, cf. DDRF. Un fiu de sclav nu-nvață, maiestate; Și teama lui e numai că-l vei bate! COȘBUC, P. II, 289, cf. ȘĂINEANU². Dă într-o parte bogate draperii arătînd ochilor fascinați nudurile sclavelor aduse din exotice țări. ANGHEL, PR. 31. Dacii dădeau sclavi (prizonierii luați în războaie ori năvălirile ultime). PĂRVAN, G. 609. Un militar de un grad inferior trece în fiecare zi printr-un sistem ecosez de senzații; aci sclav, aci rege asirian. IBRAILEANU, A. 10. Vreau să mor în bătălie, nu ca sclavul în sclavie. M. I. CARAGIALE, C. 117, cf. CADE. În privința sclavilor..., el avea prejudecățile întregii antichități. LOVINEȘCĂ, C. VIII, 85. Un sclav bronzat mă apără de muște. TOPÎRCEANU, P. O. 67. Sclavii antichității. C. PETRESCU, C. V. 281. Călăreții care au venit cu acești sclavi să fie dezarmați. SADOVEANU, O. XII, 369. Sclavii erau siliți să lucreze pentru stăpînii lor. JORDAN, STIL. 27, cf. SCRIBAN, D. Crease ca un zeu, poruncise ca un rege și muncise ca un sclav. OPRESCU, A. M. 100. Să cumperé ieftin negri și să-i vindă cu profit în Noua Spanie, unde e nevoie de sclavi. CĂLINESCU, C. O. 346. Natura l-a turnat în pielea întunecată a sclavilor. VINEA, L. I, 127. Bosforul... părea o draperie de califea, întunecată ca inima sclavelor din serai. TUDORAN, P. 200, cf. DN². Acum zănesc șoptirle pe lespezi, salamandre, Pe unde-n vreme trecură arhonți, efebi și sclave. VULPESCU, P. 146; cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Adjectival; invechit, rar) Căre aparține robilor (1), care este specific robilor, de rob. Dacii... Vor mai bine-o moarte crudă, decît o viață sclavă. EMINESCU, O. IV, 139. ♦ P. e x t. (De obicei urmat de determinări în genitiv) Persoană aservită din punct de vedere economic, social, politic. Oamenii cei mai auși au devenit sclavii cămătarilor. ARISTIA, PLUT. LXII²/29. De ce să fiți voi sclavii miltoanelor nefaste, Voi, ce din munca voastră abia puteți trăi? EMINESCU, O. I, 59. Muncitori, bătrîni și tineri, sclavi ai burghezimii oarbe, Știți voi pentru cine strîngeți rodul muncii voastre grea? DEMETRESCU, O. 37. Îsușindu-și lozincile șovine, devin sclavii burgheziei. T. POPOVICI, S. 524. ♦ Fig. Persoană care satisface cu supunere oarbă, în mod servil, voința, dorința, capriciile etc. cuiva. Cf. ARICESCU, A. R. 30/4. Patriotismul... care emană din înjosire, din lingușire și din corupțiune... nu poate face decît numai sclavi, GHICA, C. E. I, 162. Dacă*

vrei să salvezi morala recunoștinței și să eviți oamenilor odiosul păcat al ingraturității, să devii sclavul lor servindu-i fără încetare. RALEA, S. T. II, 302, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Prin analogie) Stăpîn sînt de-acum pe răgazul Să-mi fac din ursită o sclavă. MACEDONSKI, O. I, 96. O mașină căreia îi pricepi mecanismul își devine sclavă docilă. RALEA, S. T. III, 263. ♦ Fig. (De obicei urmat de determinări în genitiv) Persoană care își subordonează (integral) voința sau acțiunile unei pasiuni, unui viciu, unei dogme etc., care este stăpînită (în mod irezistibil) de o pasiune, de un viciu etc. În urmă... agiursă a fi sclav patimilor sale. ASACHI, L. 110²/45. Era sclavul unei discipline care-i pulsa în sînge. SADOVEANU, O. XII, 459. O asemenea afirmație este menită să scandalizeze pe sclavii regulilor gramaticale. JORDAN, L. R. A. 19. O liniște stranie limpezește cugetul acestui om, sclavul metodei și pasionatul cercetării. CONSTANTINESCU, S. III, 41. El era încă sclavul unor prejudecăți și moravuri nebuloase. V. ROM. ianuarie 1965, 68, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: sclavi, -e. — Și: (invechit, rar) șclav, -ă s. m. și f.

— Din lat. med. selavus.

SCLAVAGISM s. n. Orinduire socială care a urmat comunei primitive și a precedat feudalismul și în care baza raporturilor de producție a format-o proprietatea privată a stăpînului de sclavi asupra mijloacelor de producție și asupra sclavilor. Între concepțiile frumosului din timpul sclavagismului, feudalismului, capitalismului există un conținut comun mult mai mare. CONTEMP. 1948, nr. 106, 4/4. Împăcarea omului cu realitatea... n-a fost adînc compromisă prin însăși dezvoltarea sclavagismului? VIANU, L. U. 238, cf. DER. Orinduirile anterioare feudalismului (comuna primitivă și sclavagismul). PANAITESCU, O. 7. 17. Sclavagismul oriental... se deosebește mult de sclavagismul clasic greco-roman. H. DAICOVICIU, D. 105, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. Sub ochii stupefizați ai nevestei, Ștefan Budu se transformă într-un Spartacus al sclavagismului conjugal. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 9/3.

— Din fr. esclavagisme (după sclav).

SCLAVAGIST, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj. Care aparține sclavagismului, privitor la sclavagism, specific sclavagismului; care reprezintă sclavagismul. E oare indiferent dacă părinții omului au crescut... ca oameni liberi și culți sau într-o societate sclavagistă, ca sclavi ignoranți? GHEREA, ST. CR. II, 17. Lucrările arheologice... trebuie să lămurească de o parte societatea primitivă și cea sclavagistă... și de alta istoria modernă și contemporană. CONTEMP. 1948, nr. 113, 7/4. Prăbușirea orinduirii sclavagiste... aduce cu sine căderea culturii antice. VIANU, L. U. 10. Pînă în secolul al XIX, Jamaica a fost cel mai important centru de exploatare sclavagistă. V. ROM. aprilie 1954, 62. Retragerea stăpînirii sclavagiste romane din Dacia și apariția feudalismului. PANAITESCU, O. 7. 17. Statele sclavagiste nu erau toate la fel. H. DAICOVICIU, D. 105, cf. 34, M. D. ENC., DEX.

2. S. m. și f. (Rar) Partizan al menținerii sclaviei negrilor (din sudul Statelor Unite ale Americii, în timpul războiului de secesiune). Cf. SCRIBAN, D. Asasinarea lui Lincoln de către un fanatic sclavagist. CIȘMAN, FIZ. I, 340, cf. DN³.

— Pl.: sclavagiști, -sle.

— Din fr. esclavagiste (după sclav).

SCLAVĂGIU s. n. v. sclavaj.

SCLAVĂJ s. n. (Livresc; și prin lărgirea sensului) Sclavie; p. e x t. stare de aservire economică, socială, politică în care se află o țară, o clasă socială, un individ etc. Cf. NEGULICI, PROT.—POP., N. D., COSTINESCU. Să se emită un simplu decret care să declare că sclavagiul se desființează, SION, P. 122. Sclavajul [din

vremea]... cezarilor bizantini. BOLINTINEANU, o. 442, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Organizațiunea socială însă se dezvoltă strimtorînd terenul sclavagiului, lărgiște cătușele libertății individuale.* în PLR I, 411. În conștiința civilizației moderne, marea latifundiu e sinonim cu sclavajul. T. POPOVICI, SE. 405. În Dacia lui Burebista era încă un sclavaj patriarhal. H. DAICOVICIU, D. 106. Nu moartea înfricoșează, ci ornamentul fals, nu sclavagiul, ci libertatea venită prea tirziu. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 25/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (rar) *sclavaje*. — Și: (invechit) *sclavăgiu* s. n.

— Din fr. *esclavage* (după *sclav*).

SCLĂVIC, -Ă adj. (Neobișnuit) În care originalul este reprodus, transpus cu prea mare fidelitate formală, în mod mecanic (în dauna conținutului). *Ne redau compoziții... foarte interesante și deosebite de slova moartă a traducerii slabe și făcută în mod sclavic.* în L. ROM. 1959, nr. 6, 42.

— Pl.: *sclavici*, -ce.

— Sclav + suf. -ic.

SCLĂVIE s. f. Stare, condiție de sclav; robie (1), (livresc) sclavaj, (invechit) slavism, (invechit, rar) robitură, servaj. *De ne-ar fi lăsat durerea selaviei (robiei) noastră sămșirea a toată plăcerea, ochii noștri s-ar fi îmbucurat văzînd acel pămînt roditoriu al Eghiptului.* MAIOR, T. 28/9. *S-au văzul cu... toată a sa familie minat la orașul Brusa din Asia în amară sclăvie.* AR (1831), 70¹/28. *De la invazia gintelor frincești și împărșirea pămîntului, lăcuiorii căzuși sup spada cuceritorilor remaseră-n sclăvia posesorilor.* SĂULESCU, HR. I, 194/8. *Desființarea sclăviei, această pată neagră a ome nirei.* KOGĂLNICEANU, în PLR I, 155. *Fiica domnitorului Susman, căzută în sclăvia tatarilor, se apropia de Romidava.* AȘACHI, S. L. II, 52. *A le da copile și femei nu era... mai puțin decît a le închina selaviei.* ARISTIA, PLUT. 92/19. [Țigani] *pină cu un pătrar de secol în urmă se aflau sub jugul selaviei.* SION, P. 66, cf. PONTBRIANT, D. *Hai, scumpe surioare, uitîndu-ne selavia Să ne-ogîndim în apa fîntinii Blanduzia.* ALECSANDRI, T. II, 196, cf. BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Vreau să mor în bătălie, nu ca sclavul în selavie.* M. I. CARAGIALE, C. 117, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Țărănișea... era în stare de selavie.* IBRĂILEANU, S. 87. *Combate selavia invocînd legile firii.* IST. LIT. ROM. II, 100. *Sclavie și șclavi existau însă din epoca bronzului.* H. DAICOVICIU, D. 106. *Pe romani îi ucise cău îi luă în selavie.* MAZAGIN IST. 1968, nr. 11, 82. *Că tu-ai picat în sclăbiă, Că fu ești mincat de robia.* BIBCESCU, P. P. 300. ♦ Fig. *Termenii tehnici... i-a impus gramaticii tradiționale cu o alt de puternică autoritate... înclt o emancipare desăvîrșită de sub selavia lor nu s-a putut încă produce.* PUȘCARIU, L. R. I, 3. ♦ P. e x t. Stare de aservire economică, socială, politică, națională etc. în care se află o țară, o clasă socială, un individ etc. *Ne facem o idee chiară despre greutatea selaviei în care ajunsese biserica română și sub domnia protestanților.* BARIȚIU, P. A. I, 136. *N-au lăsat națiunile... ca să le condâmnă la cea mai rușinoasă selavie.* ARISTIA, PLUT. XXI₂/13. *Bulgarii... tocmai atunci... zăceau în selavia grecilor.* HASDEU, I. C. I, 11. *Cad putredele tronuri în marea de urgie, Se sfarmă deodată cu lanțul de selavie și sceptrele de fier.* EMINESCU, O. I, 24. *În sălile antice, vasalii se adună Să-și uite de selavie cu toții împreună.* MACEDONSKI, O. I, 25. *Doctrinile acelea mențin clasele muncitoare în necunoașterea adevăratelor cauze ale selaviei lor.* în PLR II, 160, cf. SADOVEANU, O. XX, 127, COD. PEN. R. P. R. 529. *Vechea demisiune l-a putut duce pe omul german la teribila înjosire și selavie a epocii hitleriste.* VIANU, L. U. 390. *Ideea scuturării de selavia turcească prinsese rădăcină.* PAS, L. I, 271, cf. DEX. ♦ Fig. Stare de (totală) subordonare a voinței, a acțiunilor unei persoane în fața unei pasiuni, a unui

viciu, a unui instinct etc. Cf. ȘĂINEANU². *Îmi satisfac... apetitul de selavie, nevoia imperioasă de a-i pune la picioare întreaga mea libertate.* IBRĂILEANU, A. 111.

— Pl.: *sclavii*. — Și: (invechit) *sclăvie*, (regional) *selăbie*, (invechit, rar) *slavie* s. f.

— Sclav + suf. -ie.

SCLĂVIN, -Ă s. m. și f., adj. (Rar) 1. S. m. și f. Nume dat slavilor de sud în evul mediu timpuriu și slavilor în antichitatea romană. *Slavii... purtau în vremile mai vechi numele de veneși, sclavini și anși.* XENOPOL, I. R. III, 48.

2. Adj. Care aparține sclavinilor (1), privitor la sclavini. *Romanii nu părăsiseră orașele dunărene în urma năvălirii selavine.* XENOPOL, I. R. III, 106.

— Pl.: *sclavini*, -e.

— Din lat. med. *Sclavini*.

SCLĂVISM s. n. (Invechit) Sclavie. Cf. VASIGI, M. II, 131/16. *Voi și în timpul acesta al libertății încă fineși în sus forma sistemii selavismului vechi.* ap. GHICA, A. 327.

— Sclav + suf. -ism.

SCLĂBĂNÓG, -OĂGĂ adj. v. *slăbănog*.

SCLĂBÍ vb. IV v. *slăbi*.

SCLĂBÍE s. f. v. *sclavie*.

SCLĂBÍE? s. f. v. *slăbie*.

SCLĂBOTEÁN, -Ă adj. v. *slăbotean*.

SCLĂBÚC s. m. (Prin sudul Dobr. și prin vestul Transilv.) Spume, clăbuc (de salivă, la gură). Cf. ALR I 1 112/990, ALRM II/I h 56/95.

— Pl.: *sclăbuci*. — Și: (regional) *sclabúc* s. m. ALR I 1 112/990.

— Pref. s- + clăbuc.

SCLĂBUCĂRIU subst. (Regional; la sg. cu sens colectiv) Spumă, clăbuci (de salivă, la gură) (Criștioru de Sus — Vașcău). TEAHA, C. N. 264.

— Pl.: ?

— Sclăbuc + suf. -ariu.

SCLĂBULEÁN, -Ă adj. v. *slăbulean*.

SCLĂFĂRÍ vb. IV. R e f l. (Invechit) A rîde (1); a suride. Cf. CIHAC, II, 331, DR. IV, 1 260.

— Prez. ind.: *sclăfăresc*. — Și: *sclăfări* vb. IV. DR. IV, 1 260.

— Etimologia necunoscută.

SCLĂFÍE s. f. v. *scălfrie*.

SCLĂHÍȚĂ s. f. (Anat.: regional) Rotulă (1) (Grid — Făgăraș). Cf. JAHRESBER. V, 190.

— Pl.: *sclăhițe*.

— Etimologia necunoscută.

SCLĂÍ vb. IV v. *slei*.

SCLĂÍNĂ s. f. v. *slănină*.

SCLĂNCHÍ vb. IV v. *sclipi*.

SCLĂNCINÍ vb. IV. R e f l. (Invechit, rar) A șovăi (III 1), a ezita. *Vădzuu Domnulu între mere pururea că de-a dreapta de menre iaste se nu mă sclănciniu.* PSALT. HUR. 10¹/8, cf. DHLR II, 530.

— Prez. ind.: ?

— Etimologia necunoscută.

SCLĂNÍNĂ s. f. v. *slănină*.

SCLĂPĂȚ s. m. v. *selipeț*.

SCLĂVIE s. f. v. *selavie*.

SCLEĂFĂ s. f. v. *șcleafă*.

SCLEĂMĂ s. f. v. *sleme*.

SCLEĂNȚĂ s. f. (Regional) Persoană îmbrăcată în haine negre. Cf. ȘEZ. VII, 183.

— Pl.: *sclențe*.

— Etimologia necunoscută.

SCLEAPT s. m. v. *selept*.

SCLEAPȚ s. m. v. *selept*.

SCLEBĂ s. f. (Prin Transilv.) Panglică sau fundiță (folosită de fete la împletitul părului). Cf. VICIU, GL., LEXIC REG. II, 74.

— Pl.: *sclēbe*.

— Etimologia necunoscută.

SCLEDERĂȘ s. n. v. *sfredelaș*.

SCLEDERÍ vb. IV v. *sfredeli*.

SCLEFĂ vb. I. Transz. = *șclefa*. Cf. PONTBRIANT, D.

SCLEFĂȚCĂ s. f. v. *scripete*.

SCLEFĂȚCĂR subst. v. *scripete*.

SCLEFIE s. f. v. *scăfirile*.

SCLEFOSEĂLĂ s. f. v. *selifoseală*.

SCLEFOSÍ vb. IV v. *selifosi*.

SCLEFOSÍT, -Ă adj. v. *selifosit*².

SCLEÍ vb. IV v. *sleí*².

SCLEM¹ s. m., s. n. v. *slēme*.

SCLEM² s. n. v. *slim¹*.

SCLĒMBE s. f. v. *slēme*.

SCLĒME s. f. v. *slēme*.

SCLEMN s. m. v. *slēme*.

ȘCLĒMNĂ s. f. v. *slēme*.

SCLĒMNE s. f. v. *slēme*.

SCLEP s. m. v. *selept*.

SCLEPENIȚĂ s. f. (Bucov.) Așchie, tandără. *Mi-o intrat în deget o sclepeniță și n-o pot scoate*. Com. din BILCA — RĂDĂUȚI și din STRAJA — RĂDĂUȚI, cf. LEXIC REG. 108, GLOSAR REG.

— Pl.: *sclēpenițe*.

— Cf. *șcleafă*.

SCLEPENIȚÍ vb. IV. Transz. (Prin Bucov; complementul indică lemne) A despica mărunț, a face așchii, surcele; (invechit) a sclepta. Cf. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind.: *sclēpenițesc*.

— V. *selepeniță*.

SCLĒPETE s. m. v. *selept*.

SCLĒPIȚ s. m. v. *selept*.

SCLEPS s. m. v. *selept*.

SCLEPT s. m. v. *selept*.

SCLEPT s. m. I. (Entom.) I. (Invechit și regional)
a) Streche (*Hypoderma bovis*). Cf. ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., ALR I 1894/45, 75, 85, 215, 218, 227, 305, 350, 354, 360, 375; b) streche (*Oestrus ovis*). Cf. LB, CONV. LIT. XXIII, 343, I.M., CADE, GLOSAR REG.; c) (și în sintagma *sclept căiesc*, DR. V, 124) streche (*Gastrophilus equi*). *Un loc... plin de viespi și gărgăuni și tăuni și scleapfi*. DOSOFTEI, v. s. februarie 78^v/26. *Un cal... ucis fiind... s-au elocit într-insul scleapfi, cari... au început a zbura*. ȚICHINDEAL, F. 381/4, cf. DDRF. *Știi cum ițadzi-om cal Cin ti pchișet sclepti*. ȘEZ. II, 100, cf. DR. V, 124, com. BENIUC, ALB SN III h 753, A V 2, 14, 15, 20, 25, 31, VI 4.

2. (Invechit și regional; și în sintagma *sclept mare*, MARIAN, INS. 348) Tăun¹ (1 a) (*Tabanus bovinus*). Cf. POLIZU, GHETIE, R. M., BĂRCIANU. *Scleptul (tăunul) îi groaza animalelor*. MARIAN, INS. 348, cf. ALEXI, W., ȘEZ. III, 87, ALR I 1901/28, 40, 45, 51, 65, 87, 94, 96, 107, 215, 217, 218, 347, 350, 361, 370, 375, 554, 556.

3. (Transilv. și prin Maram.) Țințar (*Culex*). Cf. VICIU, GL., ALR I 1890/215, 283, 290, 354, 355, LEXIC REG. II, 113.

4. (Prin Ban. și prin sud-vestul Transilv.) Viermișor sau larvă de insectă acvatică folosită ca momeală la undiță. Cf. ANȚIPA, P. 790, H XVIII 305.

II. (Prin Bucov.) Epitet pentru un copil vioi și neastimpărat. Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI, LEXIC REG. 108.

— Pl.: *sclēpti*. — Și: (invechit și regional) *selept* (DDR, H XVIII 305), *seleapt*, *șcleapt* (LB, POLIZU, ALR I 1901/51, 107, ALR SN III h 753/47), (invechit) *seleț* (POLIZU, MARIAN, INS. 353), *seleapt* (DDR), (regional) *selep* (ALR SN III h 753/36), *selépete* (VICIU, s. GL.), *selépiț* (MARIAN, INS. 353), *seleps* (id. ib.), *selipeț* (id. ib. 348), *șcleapt* (com. BENIUC, ALR I 1894/40, 1901/40, 65, 87, 94, 96), *șleapt* (ALR SN III h 753/64) s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. scr. ș k l o p a c.

SCLĒPTĂ vb. I. Transz. (Invechit, prin Transilv; complementul indică lemne) A despica mărunț, a face așchii, surcele; (regional) a sclepeniți. Cf. GHETIE, R. M.

— Prez. ind.: *sclēptez*.

— Cf. *șcleafă*, *sclēfa*.

SCLERADENIE s. f. (Med.) Adenopatie cu caracter scleros. Cf. D. MED., DN².

— Pl.: *scleradenii*.

— Din fr. *seléradénie*.

SCLERÁL, -Ă adj. Care aparține scleroticii, referitor la sclerotică; care afectează sclerotica. Cf. DN².

— Pl.: *sclerali, -e*.

— Din fr. *seléral*.

SCLĒRĂ s. f. (Anat.) Tunică solidă care susține globul ocular. Cf. D. MED., DN².

— Pl.: *sclere*.

— Din germ. *Sklera*.

SCLERECTAZIE s. f. Destindere anterioară sau posterioară a sclerei, apărută în urma unor leziuni inflamatorii sau degenerative. Cf. D. MED., DN².

— Pl.: *sclerectazii*.

— Din fr. *selérectasie*.

SCLERECTOMIE s. f. Operație chirurgicală care constă în tăierea unui mic fragment de scleră sau de sclerotică. Cf. D. MED., DN².

— Pl.: *sclerectomii*.

— Din fr. *selérectomie*.

SCLEREDEM s. n. Umflătură nedureroasă rezultată din infiltrarea unui lichid seros în straturile subcu-

tanate și în țesutul de mușchi al ochiului. Cf. D. MED., DN³.
— Pl.: scleredeme.
— Din fr. scléroedème.

SCLEREIDĂ s. f. (Bot.) Celulă poliedrică moartă, cu membrană îngroșată, înțesată. V. sclerenchim. *Sclereidele se găsesc grupate sub formă de module pietroase (în pere, gutni) ori constituie țesutul dur al cojilor (de nucă, de alună) sau al stîmburilor (la pierșci, la prune etc.).* M. D. ENC.
— Pl.: sclereide.
— Din fr. scléréide.

SCLERÉM s. n. (Med.) Sclerodermie cu caracter difuz. Cf. D. MED., DN³.
— Pl.: sclereme.
— Din fr. sclérème.

SCLERENCHİM s. n. Țesut vegetal mecanic sau de susținere al unei plante, alcătuit din celule moarte, lungi, cu pereți îngroșiți, de obicei lignificați, care conferă plantelor rezistență la îndoire, compresiune etc. *Plantele ierboase au... țesuturi speciale de susținere, și anume colenchimul și sclerenchimul.* BOTANICA, 16, cf. M. D. ENC., DEX, D. BIOL.
— Pl.: sclerenchimuri.
— Din fr. sclérenchyme.

SCLERITĂ s. f. (Med.) Inflamație a sclerei. Cf. D. MED., DN³.
— Pl.: sclerite.
— Din fr. sclérite.

SCLEROCHERATITĂ s. f. Inflamația concomitentă a sclerei și a corneei. Cf. D. MED., DN³.
— Scris și: sclerokeratită. D. MED. — Pl.: sclerocheratite.
— Din fr. sclérokératite.

SCLERODACTILIE s. f. Formă de sclerodermie localizată la extremitățile degetelor de la mâini și de la picioare, ducând la deformări, la mutilații, la atrofi. *Atrofia falanșelor celor mici... se numește sclerodactilie.* BIANU, D. S. 659. *Așa-numita sclerodactilie în care... degetele iau o poziție fixă.* ABC SĂN. 323, cf. D. MED., DN³.
— Pl.: sclerodactilii.
— Din fr. sclérodactylie.

SCLERODERMIE s. f. Dermatoză caracterizată prin îngroșarea și prin întărirea pielii (și a țesutului celular subcutanat), urmată, de obicei, de atrofierea și fibrozarea tegumentelor. Cf. BIANU, D. S., DL, DM, DN³. *Sclerodermia este mai frecventă la femei.* DER. *Tratamentul sclerodermiei este de lungă durată.* ABC SĂN., cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN³, D. SĂN.
— Pl.: sclerodermii.
— Din fr. sclérodermie.

SCLERODESMIE s. f. Creștere a consistenței ligamentelor pînă la îngroșarea lor. Cf. D. MED.
— Pl.: sclerodesmii.
— Din fr. sclérodésie.

SCLEROFİL, -Ă adj. (Despre plante) Care are frunzele tari, cu cuticulă groasă, adaptate la secetă. Cf. DN³.
— Pl.: sclerofili, -e.
— Din fr. sclérophylle.

SCLEROFTALMIE s. f. (Med.) Scleroză a ochiului. Cf. I. GOLESCU, C., PROT.—POP., N. D., DN³.
— Pl.: scleroftalmii. — Și: (învechit) seliroftalmie s. f. I. GOLESCU, C.
— Din fr. sclérophtalmie. — Seliroftalmie < ngr. σκληροφθαλμία.

SCLEROGÉN, -Ă adj. Care provoacă scleroză. Cf. DN³.
— Pl.: sclerogeni, -e.
— Din fr. sclérogène.

SCLEROMALACIE s. f. Afecțiune care constă din subțierea progresivă a unor porțiuni din scleră și din eliminarea zonei respective. Cf. D. MED., DN³.
— Pl.: scleromalacii.
— Din fr. scléromalacie.

SCLEROMÉTRU s. n. Instrument folosit pentru determinarea durtății materialelor prin măsurarea rezistenței lor la zgîriere. Cf. LTR², DL, DM, DN³, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: sclerometre.
— Din fr. scléromètre.

SCLERONÓM, -Ă adj. (Despre legăturile sistemelor de puncte materiale) Care nu variază în timp. Cf. M. D. ENC., DN³.
— Pl.: scleronomi, -e.
— Din fr. scléronome.

SCLEROPROTEINĂ s. f. Proteină animală cu structură fibroasă, care constituie componenta organică principală a țesutului de susținere a organismului. Cf. LTR², M. D. ENC., DN³, D. BIOL.
— Pl.: scleroproteine.
— Din fr. scléroprotéine.

SCLERÓS, -OASĂ adj. (Med.) 1. De scleroză, produs de scleroză. *Foarul scleros se află în vordoanele laterale.* BABEȘ, O. A. I, 22. *În trei cazuri de epilepsie... autorul găsește de două ori alterații scleroase.* PARHON, O. A. I, 285. ♦ (Despre țesuturi) Îngroșat, fibros. Cf. DN³.
2. (Rare; despre ființe sau părți ale lor) Sclerozat. *Autorii injectează... [o] doză suficientă pentru a obține o diureză rapidă și durabilă la bolnavii în vîrstă, scleroși.* DANIELOPOLU, F. N. II, 125.
— Pl.: scleroși, -oase.
— Din fr. scléreux.

SCLEROSCÓP s. n. Instrument folosit pentru determinarea durtății unui material prin măsurarea anălitimii ricoșului unui percutor în cădere liberă pe suprafața aceluia material. Cf. LTR², DL, DM, DN³, M. D. ENC., FORM. CUV. I, 140, DEX.
— Pl.: scleroscoape.
— Din fr. scléroscope.

SCLERÓT s. m. Ansamblu de filamente al unor ciuperci, în care se acumulează substanțe de rezervă, constituind organe de rezistență ale acestor ciuperci. Cf. LTR², M. D. ENC., D. BIOL.
— Pl.: scleroți.
— Din fr. sclérote.

SCLERÓTICĂ s. f. (Și adjectival, învechit, rar, în sintagma tunică sclerotică) Înveliș exterior, netransparent, al globului ocular, care constă dintr-o membrană fibroasă cu funcție protectoare; albul ochiului, (rar) albuș. *Membrana tare sau sclerotică... este pielea cea albă ce o vedem în bulbu ochiului, în partea dinapoi.* ANTROP. 175/13. *Se vîră instrumentul cel rotund și subțire... orizontal în tunica sclerotică... seau în albul ochiului.* CORNEA, E. I, 84/5. *Aceasta este o membrană fibroasă prea rezistentă, ce se numește sclerotică.* MARIN, F. 463/27, cf. PROT.—POP., N. D., ANTONESCU, D. *O membrană albă, opacă și rezistentă, numită sclerotică.* PONI, F. 389, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Sclerotică ia o nuanță mai galbuie.* PARHON, B. 62. *Ochi în ochi își vedeau firicețele roșii ale*

scleroțiți. VINEA, L. II, 292, Cf. DL, DM, DN². *Sclerotică menține forma globuloasă, caracteristică ochiului.* DER, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: sclerotice. — Și: (invechit, rar) scleroticuă s. f.

— Din fr. sclérotique.

SCLEROTICUĂ s. f. v. sclerotică.

SCLEROZĂ vb. I. Refl. și tranz. A suporta sau a determina o scleroză. Cf. DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 56, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Tipuri și personaje cufundate în atmosfera de țîrg și siestă... de viață sclerozată în ticuri și tabietări.* T mai 1964, 70.

— Prez. ind.: sclerozez.

— Din fr. scléroser.

SCLEROZĂRE s. f. Acțiunea de a (se) scleroza și rezultatul ei. Cf. DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Bătrîni, printr-un fel de sclerozare a feții lor morale, receptează prea puțin din prezent.* CĂLINESCU, c. o. 172. *Sclerozarea spirituală suferă o amîinare, un armistitiu.* RALEA, S. T. III, 304. *Se ajunge astfel la o sclerozare primejdioasă a limbajului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 208, 9/1.

— Pl.: sclerozări.

— V. scleroza.

SCLEROZĂT, -Ă adj. Care a suferit o scleroză; (rar) scleros (2). *Un fluid proaspăt de viață... a redat elasticitate mușchilor sclerozați.* C. PETRESCU, c. v. 287, cf. DL, DM. *Inimă sclerozată.* DEX. ◇ Fig. *Sleifi de sevă; sclerozați și sufocați de-alta mers în turmă, Noi ne mișcăm împinsii din urmă.* CAMIL PETRESCU, v. 17. *Nescoteau cu dispreț aceste principii eterne, fiindcă le-au crezut sclerozate și muced.* în PLR II, 613. *Unii dintre acești tineri de 20 de ani sînt bătrînicioși, plicisifiți, cu imaginația sclerozată.* CINEMA, 1968, nr. 6, v.

— Pl.: sclerozați, -te.

— V. scleroza. Cf. fr. sclérosé.

SCLERÓZĂ s. f. Modificare a structurii normale a unui organ, caracterizată prin proliferarea țesutului conjunctiv, ca urmare a unor procese inflamatorii cronice sau degenerative, a stazei sangvine prelungite, ca stadiu final de cicatrizare a unei plăgi etc. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Acești mușchi foarte duri... arată... o dilatare a vaselor mici și scleroza și degenerarea arterelor.* BABEȘ, O. A. I, 135, cf. CADE. [Ochii] *innămoliți într-o rețea albăstrie de scleroză.* KLOPȘTOCK, F. 276, cf. SCRIBAN, D. *Din jurul vaselor scleroza se întinde în interiorul parenhimelor.* PARHON, B. 15. *Acest regim se recomandă mai ales în nefritele cronice... și în sclerozele renale.* BELEA, P. A. 250, cf. DL, DM, DN², DER. *Scleroza pulmonară... poate favoriza dezvoltarea altor suferințe pulmonare.* ABC SĂN., cf. D. MED., M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Această silnică torturare a scrisului... îi dă un aer stingaci și rigid, un arhaism artificial, o scleroză vecină cu moartea.* PUȘCARIU, L. R. I, 395. *Acest film gazetăresc ne apare astăzi ca un remediu salvator împotriva sclerozei care amenință progresiv a șaptea artă.* CINEMA, 1968, nr. 5, 25. ◇ *Scleroză în plăci* = boală a sistemului nervos caracterizată prin apariția unor plăci de demielinizare și manifestată prin tulburări de mișcare, de vedere, ale sfîcterului etc. *Scleroza în plăci în perioada primă să arată prin turburări în vorbire, tremurătura mîinilor.* BIANU, D. S. 440. *Hagienuș fu repartizat... într-un salon cu cîțiva bolnavi de bună condiție, unii cu scleroze în plăci.* CĂLINESCU, S. 236, cf. D. MED., M. D. ENC. *Scleroză laterală amiotrofică* = boală a sistemului nervos caracterizată prin leziuni concomitente ale neuronilor motori periferici și centrali și manifestată prin atrofii

musculare, prin exagerarea reflexelor oaselor și tendoanelor etc.; boala Charcot. Cf. M. D. ENC., D. MED.

— Scris și: sclerosă. BĂRCIANU. — Pl.: scleroze.

— Din fr. sclérose.

SCLEȚ s. m. v. selep.

SCLEVESÍ vb. IV v. selivisi.

SCLEVESÍT, -Ă adj. v. selivisit.

SCLĪĀN s. n. v. slin.

SCLIDIRÍ vb. IV. Tranz. (Prin vestul Transilv.; complementul indică obiecte sau materiale dure) A sfredeli, a găuri. Cf. CHEST. v 8/51, cv 1950, nr. 2, 30.

— Prez. ind.: *sclidiresc*. — Și: *slidiri* (cv 1950, nr. 2, 30), *strighilí* (ib.) vb. IV.

— Etimologia necunoscută. Cf. *sfredeli*.

SCLIDIRÍT, -Ă adj. (Regional; despre obiecte și materiale dure) Sfredelit, găurit (Pocioveliște — Beiuș). cv 1950, nr. 2, 30. *Butucu roți-i sclidirit.* ib.

— Pl.: *sclidiriți, -te*.

— V. *slidiri*.

SCLIDIRITÓR subst. (Prin vestul Transilv.) Priboi¹ (I 1), dorn. ALRM SN I h 365.

— Pl.: ? — Și: *stridilitór* subst. ALRM SNI h 365/310.

— *Slidiri* + suf. -tor.

SCLIDIRITÚRĂ s. f. (Regional) Gaură (făcută cu priboiul¹ I 1) (Nimăiești — Beiuș). CHEST. v 8/51.

— Pl.: *sclidirituri*.

— *Slidiri* + suf. -tură.

SCLIFĂ s. f. (Transilv.) Un fel de sanie (1) cu care se transportă bustenii din pădure. Cf. BĂRCIANU, TDRG, PAMFILE, I. C. 155. *Sclifa e un fel de sanie alcătuită din busteni suprapuși... împreunați... prin două osii transversale și apoi înnađiți de niște tálpi de sanie.* PĂCALĂ, M. R. 456, cf. CADE, VICIÚ, GL. 76.

— Pl.: *sclife*.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. *Schleife* „jlip”.

SCLIRÉȚ subst. v. scripete.

SCLIFOSEĂLĂ s. f. (Familiar, depreciativ) 1. Plîns prefăcut sau nemotivat; smiorcăială, (familiar, depreciativ) sclifosít¹ (1). Cf. CREANGĂ, GL., RESMERIȚĂ, D., CADE, M. D. ENC., DEX.

2. (Comportare, atitudine etc. plină de) nazuri, mof-turi, fasoane; fandoseală, (familiar, depreciativ) sclifosít¹ (2). *Haide, nu vă mai codiți, luați-o de aici... știu eu sclifoselile astea mîierești.* VLAHUȚĂ, CL. 84, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, GĂLDI, M. PHAN. 249. *Nu dau mai mulți [bani] nici pe sclifosele fals moderniste ale nu știu cărui poet.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sclifoseli*. — Și: (rar) *sclefoseală* s. f. SCRIBAN, D.

— *Sclifosi* + suf. -eală.

SCLIFOSÍ vb. IV. Refl. (Familiar, depreciativ; despre oameni) 1. A plînge ori a se lamenta, de obicei în mod prefăcut sau fără motiv; a se smiorcăi, a se miorlăi (2), (regional) a (se) scîrciumi (3). *Hîrco! Hîrco! nu te mai sclifosi, că mă rupi în coș... nu-ți*

mai înăcri sufletu! în PR. DRAM. 395, cf. CIHAC, II, 696. Degeaba te mai sclifosești, Ioane, răspunde mama cu nepăsare. La mine nu se trece acestea. CREANGĂ, O. 245, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, CADE. Îmi era rușine și-mi ascundeam ochii să nu vadă nimeni că mă sclifosesc ca o proastă. C. PETRESCU, C. V. 88, cf. SCRIBAN, D. Se lăsă în genunchi cu fruntea sub broasca ușii, sclifosindu-se și gemând. CAMILAR, N. II, 220. Mămă, se sclifosea el, Toma mi-a dat cu pumnul în inimă. PEDA, R. 222, cf. M. D. ENC., DEX. S-au dus... și au prins a plînge și a se sclifosi. SBIERA, P. 145. „Is neagră cît am plîns și m-am boeit...” Și prinde a se sclifosi. I. CR. III, 327, com. din BILCA — RĂDĂUȚI, din STRAJA — RĂDĂUȚI și din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI, IORDAN, L. M. 195, ALR II/I MN. 12, 6 892/228, 362, 365, 386, A VI 26. ◊ Intranz. (Rar) Nu mai sclifosi, imbecilo! Ai tăcut?... Să n-aud o șoaptă, că te-am distrus! MIRONESCU, S. 128.

2. A face mofturi, nazuri, fasoane; a se fandosi, (regional) a se scirciomi (v. scirciumi 3). Ian să-i fi sculat la treabă, ș-apoi să-i vezi cum se codește, se drîmboiesc și se sclifosesc. CREANGĂ, O. 200, cf. DDRF, ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D. Femeile mai în vîrstă, bucuoroase că sînt în joc, se sclifoseau făcînd fel de fel de mofturi. CAMIL PETRESCU, O. I, 314. Munceam... N-aveam timp să ne sclifosim. STANCU, R. A. II, 169. Să mergem... făcu minios popa Tăviță... Hai-hai... nu vă sclifosiți..., am treabă. CAMILAR, N. II, 433. Băiatul... la început mîncă sclifosindu-se, dar apoi foamea i se deschide. PEDA, M. 42. Toți care erau de față se băteau cap în cap și se sclifoseau. V. ROM. noiembrie 1960, 21, cf. M. D. ENC., DEX. — Prez. ind.: sclifosesc. — Și: (rar) scelfosi (SCRIBAN, D.), (regional) schifosi (ȘEZ. IX, 69), scrifoei (ALR II/I MN. 12, 6 892/228) vb. IV.

— Cf. ngr. στίλβωσα (aor. al lui στίλβωνω „a lustrui“).

SCLIFOSIT¹ s. n. (Familiar, depreciativ) Faptul de a se sclifosi.

1. Plins prefăcut sau nemotivat; smiorcăială, (familiar, depreciativ) sclifoseală (1). Cf. DM, M. D. ENC., I. CR. II, 163.

2. (Comportare, atitudine etc. plină de) nazuri, mofturi, fasoane; fandoseală, (familiar, depreciativ) sclifoseală (2). Cf. DM, M. D. ENC.

— V. selifosi.

SCLIFOSIT², -Ă adj. (Familiar, depreciativ; despre oameni) Care se sclifosește. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM. Nu este o cuconiță sclifosită, ci-și are munca și preocupările ei. T mai 1964, 82, cf. M. D. ENC., DEX. (Substantivat) Huo, sclifositelor! strigă popa, revărșindu-și paraponul de adineaori asupra lor. PAS, L. I, 14. Eu nu-mi chinui copila pentru niște sclifosite de profesoare. BARBU, G. 296. Nu mai scap de milogi și de sclifosite. T decembrie 1964, 8. ◊ Fig. Într-o zi... răsare o ciumă de casă nouă, ghilosită, tencuită, sclifosită. TEODOREANU, M. U. 20.

— Pl.: sclifosiți, -te. — Și: (rar) scelfosit, -ă adj. SCRIBAN, D.

— V. selifosi.

SCLIMPOCÍ vb. IV. Intranz. (Rar; complementul indică bunuri materiale) A căuta să stringă, să adune, să facă rost. Oamenii sclimpocesc loată vara după parale; ba vind fasole..., ba vind cițiva boboci. în SCL 1974, 444.

— Prez. ind.: sclimpocesc.

— Cf. sclipui¹.

SCLIMPŪȘ s. n. (Regional) 1. Clempuș (Glimboca — Caransebeș). ALR II/I h 252/27. Încușetoare cu sclimpuș de lemn. ib.

2. Cirlig de rufe. Cf. PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM.

3. (În forma sclipuș) Cui de lemn de care se atîrnă ceva (Livezile — Drobeta Turnu Severin). LEXIC REG. 56.

— Pl.: selimpușe și selimpușuri. — Și: selipúș s. n. LEXIC REG. 56.

— Pref. s- + elimpuș.

SCLIN s. n. (Prin Maram.) Ugerul oii. LEXIC REG. 22.

— Pl.: sclinuri.

— Etimologia necunoscută.

SCLINCILOB s. n. v. serincioab.

SCLINTEĂLĂ s. f. v. serlunteală.

SCLINTÍ vb. IV v. scrinti.

SCLINTÍT, -Ă adj. v. scriintit.

SCLINTITOĂRE s. f. v. scriintitoare.

SCLINTITURĂ s. f. v. scriintitură.

SCLINTIȚĂ s. f. v. scriintită.

SCLIP¹ s. m. (Regional) Traversă de lemn pentru calea ferată. Com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ.

— Pl.: sclipi.

— Etimologia necunoscută.

SCLIP² s. n. (Învechit) Boltă sau arcadă (a unei construcții); p. ext. încăpere, construcție subterană (boltită). Sucindu-să [sfîntul] să incheie sclipul [oltariului], cînd fu la pusul cheii s-au ponorit. DOSOFTEI, ap. TDRG. Puind trupul Ducăi Vodă așa în sclipul gropnișei lui Alexa Balaban. N. COSTIN, LET. II, 37/8. Fiecare picior de pod să fie stătut de 170 picioare departe unul de altul și din picior în picior boltă, sau cum mai prost zicem, sclip rădicat. CANTEMIR, HR. 189. Vel clucer... este purtător de grijă a mezelilor ce se aduc de la beciul domnese și de la sclipul despre doamna. GHEORGACHI, LET. III, 303/25, cf. IORGA, C. I. I, 26, DDRF, CADE, SCRIBAN, D. ◊ (Lă pl., cu sens neprecizat probabil) Coloane care susțin o boltă sau o arcadă. Au făcut porții besericii stîlpi de lemn..., sclipuri împătrit. BIBLIA (1688), 246²/46.

— Pl.: sclipuri.

— Din pol. dial. sklip (literar sklep).

SCLIP³ s. m. v. scripete.

SCLIPĂT¹ s. m. v. selipeț¹.

SCLIPĂT² s. n. v. selipeț¹.

SCLIPĂȚ¹ s. m. v. selipeț¹.

SCLIPĂȚ² s. n. v. selipeț¹.

SCLIPEĂLĂ s. f. Faptul de a sclipi (1); sclipit¹ (1), (rar) sclipitură, (popular) sclipet¹, (regional) sclipiș (1). [Vernisul] de se va îngroșa, pune iar neft și nu se negrește, dar face sclipeală bună (sfîrșitul sec. XVIII). GRECU, P. 398, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D., LB, I. GÔLESCU, C., VALIAN, V., ISER, POLIZU, LM. Călărețul se trezi înainte-i cu sclipeala turnurilor de tinichea din oraș. CARAGIALE, O. I, 44, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. Zărise o sclipeală argintie... și, repezindu-se, trase afară alte trei obiecte de argint. CĂLINESCU, S. 247, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: sclipeli.

— Sclipi + suf. -eală.

SCLIPET¹ s. n. (Popular) Sclipit¹ (1). Afară era o noapte de april cu sclipet de stele. C. PETRESCU, C. V. 311, cf. IORDAN, L. R. A. 248. Dintre obcini cu sclipăt de fier, Buhații grași fug în cîrduri la cer! LA-

BIȘ, P. 42. Geamurile deschise... lăsa să se vadă sclipătul mînerelor de aluminiu. BARBU, Ș. N. 10. Zăpada... bătea în vioriu ușor, parc-ar fi luat ceva din sclipătul apei. LĂNCRĂNȚAN, C. III, 451, cf. HEM 1 686. Toată fata cunoștea Pre drăgușul ce iubea, Pe sclipetel armelor. BALADE, II, 276. Luna tremura în sclipătul... undelor. UDRESCU, GL. ◇ C o m p u s : (regional) vierme -cu-sclipăt = licurici (*Lampyrus noctiluca*). TEAHA, C. N. 264. ◇ Fig. A avut altă privire cu sclipet de viață în ea C. PETRESCU, O. P. I, 164. ◆ (Rar) Scăpărare (3). Mecanicul îi privi... ochii vii, cu un sclipăt de veselie în ei. V. ROM. decembrie 1958, 17.

— Și: (rar) sclipăt, (regional) sclipăt s. n.
— Sclipi + suf. -et.

SCLIPET² s. m. v. sclipeșt.

SCLIPETE s. m. v. scripete.

SCLIPET¹ s. m. (Bot.) 1. (Mai ales la pl.) Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu tulpina noduroasă, cu frunzele compuse din trei foliole și cu flori mici galbene, întrebuintată în medicină, mai ales ca astrigent; (regional) găinușe, sclipeți, scrintitoare, strimșurea, cinci-degete, iarba-faptului (*Potentilla erecta*). Cf. COTEANU, PL. 23, LB, I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 331, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BRANDZA, D. 52, BĂRCIANU, GRECESCU, FL. 211, ALEXI, W. Scipătul sau sclipătul... crește prin fînețe, are frunza lungăreață și e bună contra tăieturilor. ȘEZ. XV, 122, cf. ȘĂINEANU², BIANU, D. S., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. Tot așa de strălucitoare ca și bulbuceii sînt și sclipeții (*Potentilla tormentilla*). SIMIONESCU, FL. 296. Aceste cataplasme cu fiertură tare de sclipeți alină durerile de gută și reumatism la incheieturi. VOICULESCU, L. 283, cf. SCRIBAN, D., BORZA, D., 137, CANDREA, Ț. O. 52. ◆ (Regional; la pl.) Plantă erbacee cu flori de culoare aurie care crește pe pășunile de munte (*Potentilla aurea*). Cf. BORZA, D. 137.

2. (Regional) Scinteiuță (II 1) (*Anagallis arvensis*). Cf. GRECESCU, FL. 487, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 18. ◆ (Regional) Roșuță, v. roșuț (2 a) (*Anagallis caerulea*). BORZA, D. 18.

3. (Învechit și regional) Brinca-ursului (*Heracleum sphondylium*). Cf. CIHAC, II, 331, DDRF, BĂRCIANU, BORZA, D. 83.

4. (Regional) Dumbet (*Teucrium chamaedrys*). Cf. CADE, BORZA, D. 169.

5. (Prin vestul Transilv.) Vindecea (*Betonica officinalis*). BORZA, D. 30.

6. (Regional; la pl.) Găinuși (*Isopyrum thalictroides*). BORZA, D. 89.

7. (Regional; la pl.) Rocotea, v. rocoțel (a) (*Stellaria graminea*). BORZA, D. 164.

— Accentuat și: sclipet. CIHAC, II, 331. — Pl.: sclipeși și (învechit, rar, n.) sclipeșuri (PONTBRIANT, D.). — Și: (regional) sclipet (CADE, BORZA, D. 83; accentuat și sclipet, CANDREA, Ț. O. 52), sclipăt (BORZA, D. 137), sclipăt, sclăpăt (id. ib. 30), scripăt, scripet (CADE) s. m.

— Cf. sclipi.

SCLIPET² s. m. v. sclept.

SCLIPET³ s. m. v. scripete.

SCLIPETĂ s. f. v. scripete.

SCLIPETEȘI s. m. pl. (Bot.; regional) Sclipeș¹ (1) (*Potentilla erecta*). BORZA, D. 137.

— Sclipeș¹ + suf. -el.

SCLIPĂ vb. IV. In t r a n z. I. (Și prin lărgirea sensului) A produce o lumină puțin intensă (și intermitentă), ca o scinteie (I 1), a licări, a luci; a produce o lumină vie, strălucitoare, a străluci; a scinteia (2), a scăpăra¹ (2), (regional) a sclipui¹. Mergea... cu oști locmite, implătoșale, poleiți și scripea

de-și părea că răsare soarele. MOXA, 403. Scripește lumina supt sfinte-și picioare. DOSOFTEI, PS. 50/15. [Viermii de mătase] se fac pre pintece lucii și sclipeșc. ECONOMIA, 219/5, cf. KLEIN, D. 420, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, PONTBRIANT, D. Acest munte... sclipea întocmai ca o flacără. GORJAN, H. IV, 117/19, cf. VALIAN, V. Un fulger acum sclipește. ARISTIA, S. 50/28, cf. POLIZU. Numai stelele sclipeșc și pe cer călătoresc. ALECSANDRI, P. II, 107, cf. CIHAC, II, 62. Razele... sclipeșc ca aurul pe undele limpezi ale pirului. ODOBESCU, S. III, 35. Flori, juvaeruri în aer, sclipeșc tainice în soare. EMINESCU, O. I, 43. Lămpile electrice încep a sclipi. CARAGIALE, O. II, 3. Pe văi depărtate sclipeșc riuri de argint. VLAHUȚĂ, S. A. III, 291, cf. DDRF. Hainele de pe feciori Sclipeau de-argint. COȘBUC, P. I, 55, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Mormintele... sclipeau printre ierburile presărate de flori. ANGHEL, PR. 136, cf. TDRG. Cînd și cînd se vede apa sclipind în bătaia soarelui. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 61. Departe... sclipea... cea de pe urmă rază de lumină. HOGAȘ, DR. I, 243, cf. CADE. Din seninul sticlos pluteau abia vizibile steluțe de zăpadă, sclipind imaterial. C. PETRESCU, I. II, 152. Coifuri albe sclipiră în aer. COCEA, S. I, 45. Un cer de stele... sclipi lung. TEODOREANU, M. III, 186. Sub malul nalt riul sclipea într-o bulboană. SADOVEANU, O. XVIII, 31, cf. SCRIBAN, D. Pasaqiul continuă... cu pinze de paianjen sclipind ca o punte de diamante. VIANU, A. P. 108. Din cînd în cînd sclipeau în semicercuri fragmentele ieșite din sălcii ale întortocheatului Olt. CĂLINESCU, O. I, 22. Afară, peste oraș, sclipeșc stele palide. BOGZA, A. I. 659. O stea care căzuse în mare... sclipea, șugubeață. TUDORAN, P. 188. În zori, rouași, sclipeau umed mălinii. LABIȘ, P. 349. Prima rază de soare făcu să sclipească marmura. BARBU, PRINC. 16. Zăpada sclipea în fața mea, pilpînd. LĂNCRĂNȚAN, C. I, 16. Am îndreptat sapa, care stătea, sclipind, cu tășul în sus. BĂNULESCU, I. 79. Firul ei sclipea Ca și niște zori Pe la cîntători... Șoimii au răpit firul aurit. POP., ap. GCR, II, 328. Aud ei un vuet... și zăresc ceva sclipind. SBIERA, P. 89. Luna pe cer nu va mai lumina noaptea, Stelele n-or mai sclipi. ȘEZ. II, 28. Și-om unge curelele, De-or sclipi ca stelele. BIRLEA, L. P. M. I, 119. Sabia-i ca foc sclipea Și la brîu îi zurăia. BALADE, III, 143. Nu tot ce sclipește e aur. ZANNE, P. I, 115. ◇ Fig. Sclipea-nre dinți minia, Plîngea, rințea schiloadă. BOLLIAU, O. 197. Marele umorist al tinereții noastre... sclipea de glume, anecdote, vești, comentarii. TEODOREANU, M. U. 30. Aproape fiecare dintre aceste spectacole... sclipește printr-o rezolvare neașteptată. 1 septembrie 1966, 8. O adolescență sclipind de vioiciune, personală pînă la violență. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 11/3.

2. (Despre ochi, privire) A avea o strălucire specifică, vie, care trădează un sentiment puternic; (despre oameni) a avea o privire strălucitoare, vie, care trădează un sentiment puternic, a privi pătrunzător; a scinteia (2), a scăpăra¹ (3). Cf. I. GOLESCU, C. Ochii lui se uscau de ardere și sclipeau cu o bolnavă dorință. EMINESCU, P. L. 58. Cînd a văzut unele ca acestea, numa-i sclipeau răutăcioasei ochii în cap. CREANGĂ, O. 23. E tras la față, cu o frunte largă, sub care sclipeșc doi ochi negri. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 123. Îi jucau fără astimpăr ochișorii vioi... sclipind de vicleană răutate. M. I. CARAGIALE, C. 45. Ochii lui, de minie, sclipiră o clipă ca oțelul. MIRONESCU, S. 58. Ochii sclipeau în vîgăunele orbitelor. C. PETRESCU, O. P. I, 253. Ochii fugar al lui Ștefan sclipi... buza-i scribire tremura de minie. SADOVEANU, O. V, 498, cf. SCRIBAN, D. Ochii prostălaului sclipeau ironic. CĂLINESCU, C. O. 21. Ochii îi sclipeau vii. TUDORAN, P. 118. Ochii fetei sclipeau de mindrie. BARBU, G. 309. Cruce nu-și făcea, Iar cînd își făcea, Ochii îi sclipea. MARIAN, SA. 246. Îi sclipeșc ochii de bucurie. MAT. DIALECT. I, 92. ◇ Ex p r. (Regional) A-i sclipi (cuiva) ochii după cineva (sau după ceva) = a dori foarte mult pe cineva (sau ceva). Cf. ZANNE, P. II, 357. ◆ (Despre manifestări ale oamenilor, despre stări sufletești, însușiri etc.) A se exterioriza cu putere (și pentru scurt timp) în ochi,

în privire. *Erau doi ochi duri, sticloși, în care sclipea spaima.* AGÎRBEANU, s. 580. *În ochii lincezi sclipi o scurtă săgetare de inteligență, ironică și disprețuitoare.* C. PETRESCU, o. p. I, 41.

3. (Popular; despre oameni; de obicei cu determinarea „din ochi“) A clipi (din ochi). *Tc voi lămădui... eu, adause ea, sclipind din ochi.* GANE, ap. CADE, cf. ȘĂINEANU². *Tunsă mărunț băiețește, cu cărare, sclipea ștregărește din ochii negri ca un cărbune ud.* CĂLINESCU, o. I, 69.

— Prez. ind.: *sclipesce*. — Și: (învechit) *scripi*, (regional) *sclipți*, *selănchi* (H II 251) vb. IV.

— Pref. s- + *clipi*.

SCLIPICI subst. sg. (Familiar) Paiete sau fire (strălucitoare) folosite ca ornament la unele obiecte de îmbrăcăminte. Cf. UDRESCU, GL. *În cu sclipici.* id. ib.

◆ Strălucire, lustru pe suprafața unui obiect. Cf. UDRESCU, GL. *Pantofi cu sclipici.* id. ib. *Nasturi cu sclipici.* id. ib.

— *Selipi* + suf. *-ici*.

SCLIPICIOȘ, -OĂȘĂ adj. (Popular și familiar) Sclipitor (1). Cf. LB, I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU. *Capricioase rotocoale... răsar ca zbenghiuri sclipicioase, împodobind sprincenele de sub streșină.* ODOBESCU, s. II, 504, cf. LM. *Copiii mici au o deosebită aplicare de a se uita... la obiecte sclipicioase.* F (1882), 202. *Razele soarelui se răsrîngeau pe neaua sclipicioasă.* ib. (1890), 535, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, CADE, DM. *Îi trage spada sclipicioasă.* în SCL 1974, 444, cf. DEX. *Boierul... puse pe masă 100 de galbeni frumoși și sclipicioși.* RETEGANUL, p. I, 13. *Ajunge într-o zi la o apă mare și lată, peste care era ridicat un pod țapăn din cel mai curat și mai sclipicios argint.* MERA, L. B. 260. *Horia vine de la Abrud... Cu-o lance sclipicioasă De te iau fiori prin oasă.* ANT. LIT. POP. I, 80. *Am două locuri sclipicioase Și locuiesc între oase (Ochii).* GOROVEI, c. 253. ◆ **Compus:** (regional) *gîndae-sclipicios = hcurici (Lampyrus noctiluca)* (Lăurenii — Tîrgu Mureș). ALR I 1 895/231.

— Pl.: *sclipicioși, -oase*.

— *Selipi* + suf. *-cios*.

SCLIPIND, -Ă adj. (Astăzi rar) Sclipitor (1). *Ierbile toate cuprîndea căti o fîroasă sclipindă lacrămă.* FM (1842), 158¹/26. *Pe bolovani în îrmbe, pe stîncile sclipinde.* BOLLIA, în SFC IV, 257. *Roz-albă auroră, cu bucle de aur Sclipinde-n rubin, Revarsă din ochii-i de lacrimi tezar.* EMINESCU, o. I, 3. *Solzii lor sclipinzi în razele de soare.* ATILA, p. 335.

— Pl.: *sclipinzi, -de*.

— V. *selipi*.

SCLIPIRE s.f. (Adesea cu determinări în genitiv) Lumină puțin intensă (și intermitentă), ca o scînteie (1), licăr, licărire, lăcîre, (livresc) scîntilație (1); lumină vie și strălucitoare, strălucire; scînteie (1 2), scînteiere (2), scăpărare (2). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *A stelelor sclipire.* BĂRAC, A. 19/10, cf. POLIZU. *Anii... v-au șters din memorie acele minule delicioase ale tineretii, trecute ca sclipirile stelelor căzătoare?* SION, p. 56, cf. LM, PONTBRIANT, D. *Într-o noapte adîncă, la sclipirea fulgerului, se vede o cale limpede.* CARAGIALE, o. II, 19. *Izvoare cu-sclipiri de oșel tivesc poalele codrilor.* VLAHUȚĂ, s. A III, 254, cf. DDRF. *Sclipiri depărtate de stele se încrețeau pe unde mișcătoare.* D. ZAMFIRESCU, R. 122, cf. ALEXI, W. *Arșița cădea ucigătoare Pe-a secerii sclipire nendurată.* GOGA, POEZII, 79. *Luminile, rozetele și decorațiile ilustrațiilor rivalizau cu sclipirile florilor și ale fluturilor.* ANGHEL, PR. 40. *Soarele scoate sclipiri din sticlăria de pe poliți.* GÎRLEANU, L. 21. *Cărbunele udat aruncă sclipiri.* BASSARABESCU, V. 117. *Juava de maș și aur Cu sclipiri de platină.* TOPÎRCEANU, B. 51. *Privind ca în vis deasupra mea sclipirea nenumărată a stelelor, îmi simțeam inima*

îmbunătățită. COCEA, s. I, 9. *Poveștile cu care ne-au încîntat în seri de iarnă... Eram împreună copii și ne amuzam cu sclipirile lor de juvaere.* SADOVEANU, o. XII, 11. *Toți fulgii ninsorii oglindeau sclipirea dinților mărunți.* TEODOREANU, M. II, 13. *Subita sclipire a peisagiului, o dată cu ivirea deplină a soarelui, nu i se pare suficientă scriitorului.* VIANU, A. P. 76. *Fitulul... începe să ardă repede, repede, cu sclipiri violente.* BOGZA, A. I. 179. *Dunărea, cenușie pînă atunci, începea să prîndă sclipiri așurii.* TUDORAN, P. 149. *Văzu... sclipirile roșiatice ale lunurilor de bord.* T. POPOVICI, S. 419. *Unde erau sclipirile finținilor?* BARBU, PRINC. 16. ◆ F i g. *Înfățișarea omului îmi rămăsese în creier ca un semn de întrebare, în jurul căruia sclipirile de nădejde jucau nebunește.* REBREANU, NUV. 92. *Această viziune... indică sclipirile talentului.* IST. LIT. ROM. II, 745. *Firește, avea și momente de gravitate, cînd risipea sclipiri de mare gînditor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 13/3. ◆ Strălucire specifică, vie, a ochilor, a privirii, care trădează un sentiment puternic, o senzație intensă; scăpărare (3), scînteiere (2), (rar) sclipet¹, sclipiș (2). *Ochii lui aveau sclipiri tăioase de oșel.* AGÎRBEANU, s. p. 200. *Sclipirea înviată din ochii lui i se stîngea treptat.* C. PETRESCU, o. p. II, 46. *Presimțea o sclipire prietenoasă în pleoapele piezișe ale vecinei.* CĂLINESCU, o. I, 24. *Îi văzuse dinții albi și puternici și sclipirea binevoitoare a ochilor.* BARBU, G. 300. *Mișcîndu-se, ochii Dorei umpleau umbra de sclipiri rapide.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 16/1.

— Pl.: *sclipiri*.

— V. *selipi*.

SCLIPÎȘ s. n. 1. (Regional) Sclipit¹ (1) (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL. *În sclipișul undelor, luna parcă e fărîmată.* id. ib.

2. (Rare) Scăpărare (3). *Ea-mi primea cuvintele cu sclipișuri ironice în risul ei nepăsător.* în SCL 1974, 444. *Sclipișul dur al ochilor.* ib.

— Pl.: *sclipișuri*.

— *Selipi* + suf. *-iș*.

SCLIPÎȚI s. n. 1. Faptul de a sclipi (1); sclipeală, (rar) sclipitură, (popular) sclipet¹, (regional) sclipiș (1). *S-ar fi zis că inșeși stelele, în sclipitul lor, lăcrămează auzind acest glas înduioșat.* GANE, N. II, 46, cf. DDRF. *Orb de-al armelor sclipit, S-alerge soarele-napoi Spre răsărit!...* COȘBUC, P. I, 148, cf. CADE. *Văpaia soarelui și sclipitul stelelor.* I. BOTEZ, B. I, 79, cf. DEX.

2. (Învechit, rar) Clipire (din ochi). Cf. DDRF.

— V. *selipi*.

SCLIPÎȚI², -Ă adj. (Învechit) 1. Sclipitor (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D.

2. (Despre ochi, privire etc.) Sclipitor (2). *Cînele așteaptă cu picerelă plecate, cu gîtul lungit, cu ochii sclipiți; cu gura căscată, o îmbucătură de la-masă să-i cază.* I. GOLESCU, ap. DDRF. ◆ F i g. (Regional; despre produse ale spiritului) Care este realizat de un om dotat cu o inteligență vie, cu un talent deosebit (și de obicei spontan). *Sclipită cart'e văzui Și foart'e dragă t'e avui.* DENSUSIANU, Ț. H. 100, cf. 332.

— Pl.: *sclipiți, -te*.

— V. *selipi*.

SCLIPITÔR, -OĂRE adj. 1. (Și prin lărgirea sensului) Care sclipește (1), care produce o lumină vie sau care este puternic luminat; scînteietor (2), strălucitor, (astăzi rar) sclipind, (popular și familiar), sclipicios; (învechit) scînteios, scînteind, sclipit² (1), (regional) sclipos. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Plăceri trecătoare ca niște stele sclipitoare.* SION, p. 81, cf. LM, PONTBRIANT, D. *Sprinten ca luceafărul sclipitor al dimineții.* ODOBESCU, ap. CADE. *Mii de roituri de albine Curg în riuri sclipitoare.* EMINESCU, o. I, 85, *Cerul*

era limpede și luceferii sclipitori rideau la stele. CREANGĂ, o. 36. O luminică crește... din ce în ce mai sclipitoare. CARAGIALE, o. III, 191. Se vede biserica cea frumoasă, cu pereți albi și cu turn sclipitor. SLAVICI, ap. CADE. Îmi lunec ochii pe sclipitoarea cimpie a mării. VLAHUȚĂ, s. A. III, 236, cf. DDRF, BĂRCIANU, ȘĂINEANU². Doi ochi șirefi... străluceau arare, ca doi băni sclipitori. ANGHEL, PR. 52. Mai așea Gherasim ascuns în cureaua lată, îmbrăcată în nasturi sclipitori, un pistol ruginit. AGÎRBICEANU, s. p. 111. Se înălțau... crucile cu fețe sclipitoare ale bisericilor. HOGAȘ, DR. I, 159, cf. CADE. În întunericul ferestrelor se răuceau mereu fișii de fum cu miile de scînteii sclipitoare. REBREANU, R. I, 275. Vezi departe munții mari Cum își zugrăvesc în soare... Povățnișuri sclipitoare. TOPÎRCEANU, B. 27. O aștepta frumoasa din Pireu, cu daruri și găteii sclipitoare. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 68. I-am privit cum cositoarească tîngirile sclipitoare că argintul. VOICULESCU, P. II, 106. Făcea caii să joace în hături și-n hamurile lor sclipitoare. SADOVEANU, O. XII, 504, cf. SCRIBAN, D. Să-i sărut sclipitoarele stele. BLAGA, P. 62. Călcău semeți iuncări cu prea sclipitoare freturi la epolefi. C. PETRESCU, A. R. 7. A ciocăni din pliscul sclipitor Un cocostire albastru. LABIȘ, P. 83. Starleta cu părul și buzele sclipitoare. CINEMA, 1968, nr. 5, 9. Un paloz culezător și la soare sclipitor. TEODORESCU, P. P. 103. De la noi în lumea mare Vezi tot stele sclipitoare (Zăpada). GOROVEI, C. 238. ♠ (Adverbial) Geamurile... erau sclipitor luminate de vâpaia jăratecului trăs în gura sobei. BRĂESCU, O. A. II, 13. Filiturile au început să ardă sclipitor. BOGZA, A. I. 182. (Ca determinant al unui adjectiv, căruia îi dă valoare de superlativ) Se vedeau vîrfurile sclipitor de verzi ale arborilor de pe malul Mureșului. T. POPOVICI, S. 14. ♠ F i g. (Rare) Luxos, fastuos. I se deschide-n în minte tot sensul din tablouri A vieții sclipitoare. EMINESCU, O. I, 63. Ca să-și aline privirea, întoarse ochii de la schimonoselile descușului la sclipitorul echipagiu. C. PETRESCU, A. R. 42.

2. (Despre ochi, privire etc.) Care are o strălucire specifică, vie, ce trădează un sentiment puternic, o stare de spirit intensă; scăpărător (3), scînteietor (2), (învechit) scînteios, sclipit² (2). Toată asistența, cu ochii sclipitori, aprobă unanim propunerea. CARAGIALE, o. III, 144. Ochii negri, sclipitori de curiozitate. REBREANU, R. I, 56. Un armean tinăr foarte negricios la față, cu ochii sclipitori. CĂLINESCU, S. 48. ♠ F i g. (Despre oameni) Dotat cu o inteligență vie, cu un talent deosebit și de obicei spontan (ce impresionează puternic); (despre manifestări, însușiri ale oamenilor) care arată, trădează, denotă o asemenea inteligență sau un asemenea talent; scăpărător (4), scînteietor (2), strălucitor. Maniera lui Renard, caracterizată printr-un metaforism sclipitor, ... este destul de deosebită de aceea a lui Gîrleanu. VIANU, A. P. 216. Amator de imagini, de jocuri de cuvinte, de formă sclipitoare. RALEA, S. T. I, 196. Știința de specialitate a premii ia o maleabilitate sclipitoare sub condeiul eruditului. CONSTANTINESCU, S. III, 117. Se impune... prin asociațiile sclipitoare de idei, prin incandescența cugetării. V. ROM. noiembrie 1964, 122. Un remarcabil interpret, o inteligență sclipitoare, n-a jucat mai nimic în filmul ultimilor ani. CINEMA, 1968, nr. 6, 11, cf. M. D. ENC., DEX. Doi uochi sclipchitori. O. BÎRLEA, A. P. I, 135. ♠ C o m p u s e: (regional) goj-sclipitor = ileană, gîndac-verde (Cetonia-aurata) (Ineu — Arad). ALR II 6 551/64; (regional) gîză-sclipitoare = licurici (Lampyrus noctiluca) (Berbești — Sighetu Marmăției). ALR I 1 895/351.

— Pl.: sclipitori, -oare.

— Selipi + suf. -tor.

SCLIPITURĂ s. f. (Rare) Sclipi¹ (1). Cf. I. GOLESCU, C. Șapte șfesnice atrănu din tavanul lucrat în sîdef în feluri de sclipituri care-ți luau ochii. CARAGIALE,

o. II, 268, cf. CADE. Lui Stoica îi năzări, printre copacii ce dădeau în vale, o sclipitură ca de brici. GALACTION, o. 46, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: sclipituri.

— Selipi + suf. -tură.

SCLIPOCÍ vb. IV. Intran z. (Rare) A clipoci. A strîns pleoapele bătute de lumina aspră a apei Siretului... A stat mult, privind jocul acesta de pete albe, verzi și cenușii, care se mincau între ele și sclipoceau în ochi și în urechi o dată cu foșnetul apei. POPA, V. 131, cf. SCL 1974, 444.

— Prez. ind.: sclipocesc.

— Pref. s- + clipoci.

SCLIPÓS, -OĂSĂ adj. (Prin Olt.) Sclipitor (1): lucios. Cf. GL. OLT. Gorunu are cuața... netedă și mai sclipuas-așa nițâl. ib.

— Pl.: sclipoși, -oase.

— Selipi + suf. -os.

SCLIPTURĂ s. f. v. scriptură.

SCLIPT s. m. v. scripete.

SCLIPTÍ vb. IV v. selipi.

SCLIPUI¹ vb. IV. Intran z. (Regional) A sclipi (1). Cf. SFC IV, 119. Nu vād... Nici luna pe cer mergînd, Nici stelele sclipuînd. PAMFILE, C. T. 237.

— Prez. ind. pers. 3: sclipuișie.

— De la selipi.

SCLIPUI² vb. IV. Tran z. I. (Popular; complementul indică bunuri materiale) A stringe încet, puțin cite puțin, de ici și de colo, a face rost; a realiza cu greu, printre picături (și în cantitate mică). Lapte, brînză, unt și ouă de-am putea sclipui, să ducem în tîrg, ca să facem ceva parale. CREANGĂ, o. 4. Torci futor, sclipuiștii zestre? Bată-le norocul, fete, că multe le trebuie. CONTEMPORANUL, VI, 497, cf. DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. Ce să mîncăm! Ia, sclipui și noi cite un hrib, cite un burete. HOGAȘ, DR. I, 26, cf. REȘMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. Poate va fi sclipuit ceva gologani pentru datorita de astă-iarnă. CONTEMP. 1949, nr. 104, 6/3, cf. REV. CRIT. III, 168, ȘEZ. V, 122. N-am început să torc; așa doar cite ceva de-am putut sclipui, vreo două caiere. PAMFILE, C. T. 354. Am sclipuit cum am putut vro 5 lei. Com. din BILCA — RĂDĂUȚI și din STRAJA — RĂDĂUȚI. Bani de drum mi-am sclipuit cum mi-am sclipuit, acuma să-mi mai sclipuiască și haine. Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI, cf. CIAUȘANU, GL., L. ROM. 1959, nr. 2, 54. Numai eu știu cum am sclipuit untura de mi-a ajuns pînă azi. UDRESCU, GL. ♠ Intran z. Ședeau acolo în altar și sclipuitău după prescuri. RĂDULESCU-CODÎN, I, 247. Voi sclipui de unde voi putea și fi-oi da. A V 15, cf. 16, 31, VI 4. ♠ R e f l.: A se chivernisi. M-am spilcuit cum am putut ca să-mi cumpăr și eu o văcușă. UDRESCU, GL.

2. (Regional) A afla, a găsi (Fărcașa — Piatra Neamț). GLOSAR REG. L-am sclipuit pe Ion. ib.

— Prez. ind.: sclipuiască și sclipui. — Și: spilcui vb. IV.

— Etimologia necunoscută.

SCLIPUI³ vb. IV. Tran z. (Învechit; complementul indică o construcție sau o parte a ei) A bolti; a arcuri. Cf. CANTEMIR, ap. DDRF, SCRIBAN, D., SFC IV, 141.

— Prez. ind.: selipuiască.

— Selip² + suf. -ui.

SCLIPUIALĂ s. f. (Prin estul Olt. și prin nord-vestul Munt.) Sclipuire¹. Cf. ARH. OLT. XXI, 275, UDRESCU, GL. ♠ L o c. a d v. Cu spileuală = în mod

chibzuit. *Cu mare splicuială am ajuns să-mi ridic căsuța pînă la acoperiș.* UDRESCU, GL. *Să le faci porțile mai cu splicuială că nu mai avem de unde.* id. ib.
— Pronunțat: -pu-ia-. — Pl.: *sclipuieli*. — Și: *splicuială* s. f.

— *Sclipui²* + suf. -eală.

SCLIPUIRE¹ s. f. (Prin Mold. și prin nord-estul Transilv.) Acțiunea de a *sclipui²* și rezultatul ei; (regional) splicuială. Cf. DDRF, DM, DEX, BUGNARIU, N. 263/176.

— Pl.: *sclipuiiri*.

— V. *sclipui²*.

SCLIPUIRE² s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a *sclipui³* și rezultatul ei; boltire; arcuire. Cf. DDRF.

— Pl.: *sclipuiiri*.

— V. *sclipui³*.

SCLIPUIȚ¹, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Econom. Cf. UDRESCU, GL. *Splicuiță femeie, nu-i scapă un ban fără rost!* id. ib. ♦ Loc. a d v. **Pe splicuite** = cu economie. *Să le faci porțile pe splicuite, că hambarul e mai dus.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *sclipuiți*, -te. — Și: *splicuit*, -ă adj.

— V. *sclipui²*.

SCLIPUIȚ², -Ă adj. (Învechit, rar; despre construcții sau despre părți ale lor) Boltit; arcuit. *Arc sclipuit de marmure foarte frumos sclevesit în sus se ridică.* CANTEMIR, IST. 127, cf. DDRF, TDRG.

— Pl.: *sclipuiți*, -te.

— V. *sclipui³*.

SCLIPURÉLE s. n. pl. (Învechit, rar) Diminutiv al lui *sclipuri*, v. *sclip²*. *Aice la Suceavă... la curte măriei sale... au făcut patru uși și patru ferestri și două sclipurele; însă și cu alți meșteri (a. 1638).* IORGA, D. B. I, 67.

— *Sclipuri* (pl. lui *sclip²*) + suf. -ele.

SCLIPUȘ s. n. v. *selimpuș*.

SCLIRISÍ vb. IV v. *selivisi*.

SCLIRISÍRE s. f. v. *selivisire*.

SCLIRISITOÁRE s. f. v. *selivisitor*.

SCLIROFTALMIE s. f. v. *scleroftalmie*.

SCLISĂ s. f. (Învechit, rar) Slănină. ISER.

— Pref. s- + *clisă*.

SCLITĂDĂ s. f. (Învechit și regional) Poreclă (2); supranume. Cf. I. GOLESCU, C. *Sclitada ce mi s-a dat de împărat... nu este adevărată.* GORJAN, H. IV, 13/7. *Numele i-l știu, dar i-am uitat siceritatea.* DR. IV, 845.

— Pl.: *sclitade*. — Și: (regional) *sieritadă* (DR. IV, 846), *sieritate* s. f.

— Din ngr. *σκλητάδα*.

SCLIVÍ vb. IV v. *selivisi*.

SCLIVISEALĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Șlefuire (1), lustruire sau netezire (1) (a unei suprafețe dure, îndeosebi a suprafeței metalelor). Cf. *sclivisi* (1). Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., DDRF, DEX.

2. (Concretizat) Strat subțire de tencuială de ciment sau de ipsos aplicat pe un perete, pe o pardoseală etc. pentru a se realiza o suprafață perfect netedă și impermeabilă. *Betonul turnat... este acoperit de obicei cu scliviseală, un strat de egalizare, format din tencuială de ciment curat și apă.* cv 1949, nr. 9, 27. *Se poate executa și o scliviseală simplificată, așternind cu mistria praful de ciment sau de ipsos pe suprafața betonului proaspăt executat, și netezind-o bine.* LTR², cf. DL, M. D. ENC., DEX.

3. (Familiar, adesea peiorativ) Găteală, dichiseală ferchezuală. Cf. *sclivisi* (3). Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *scliviseli*.

— *Sclivisi* + suf. -eală.

SCLIVISÍ vb. IV. 1. **Tranz.** (Învechit și regional; complementul indică o suprafață dură, îndeosebi o suprafață metalică) A șlefui¹ (1), a lustrui sau a netezi (1). *Îa suliman și argint viu... și le pează... pînă se va face apă. Și ia apa de acolo și scrie cu condeiul unde vei vrea; și după ce se va usca, sclivisește-le (sfîrșitul sec. XVIII).* GRECU, P. 393, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, LM, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 697. *Artiștii lui Neagoie Basarab... făcuiau și scliviseau subțire cu dăltița.* ODOBESCU, S. I, 513, cf. DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, GĂLDI, M. PHAN. 249, SCRIBAN, D., DEX. ♦ Refl. p a s. *Bolovanii mari, Mai mari și mai tari, Petre-i aduna... În două-i tăia; Domnul porunceă De se sclivisea Și nume-i punea, Piatră că-i zicea.* TEODORESCU, P. P. 38. ♦ (Rar) A tencui¹ (netezind). Cf. SCRIBAN, D. *Soțul — pe o îndălmie de 1 m — e bine să fie sclivisit cu ciment.* ENC. AGR. IV, 255. ♦ (Învechit, rar; complementul indică pînza) A scrobi¹ (2). ISER.

2. **Tranz.** (Rar; complementul indică elemente de construcție) A aplica un strat de scliviseală (2) pentru a netezi și a impermeabiliza. Cf. SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

3. **Tranz.** și **refl.** (Familiar, adesea peiorativ) A (se) îmbrăca cu îngrijire (exagerată); a (se) găti, a (se) dichisi, a (se) ferchezui. *Vor face ochii mici ca să te vadă Tineri parfumați, de spirit, sclivisiți ca de paradă.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 71, cf. DDRF, ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Îl slugărea ca o roabă, dîndu-i îngrijiri peste îngrijiri... il oblojea, il sclivisea.* M. I. CARAGIALE, C. 121, cf. CADE, GĂLDI, M. PHAN. 249, SCRIBAN, D. *Sclivisit și răgătit ca un scatiu de colivie rară, Fasonel e mai jucăreț decît titirezul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 123, 8/1, cf. DEX.

— Prez. ind.: *sclivisesc*. — Și: (învechit) *sclevesi* (GĂLDI, M. PHAN. 249, SCRIBAN, D.), (învechit, rar) *scliví* (I. GOLESCU, C.), *sclirisí* (ALEXI, W.) vb. IV.

— Din ngr. *σκληβόσα* (aor. al lui *σκληβόνω*).

SCLIVISÍRE s. f. Acțiunea de a (se) *sclivisi* și rezultatul ei.

1. (Învechit și regional) Șlefuire (1), lustruire sau netezire (1) (a unei suprafețe dure, îndeosebi a suprafeței metalelor). Cf. *sclivisi* (1). Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Familiar, adesea peiorativ) Gătire, dichisire, ferchezuire. Cf. *sclivisi* (3). Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sclivisiri*. — Și: (învechit) *sclirisire* s. f. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— V. *selivisi*.

SCLIVISIT, -Ă adj. 1. (Învechit și regional) Șlefuit² (1), lustruit sau netezit² (1); p. e x t. lucios, lucitor. *Arc sclipuit de marmure foarte frumos sclevesit în sus se ridică.* CANTEMIR, IST. 127. *Ei au mai scos cele mai frumoase mătăsării de China... damasc alb sclivisit.* BUZNEA, P. V. 99/2. *Țărușii sînt niște pari... mărginiți la căpăliul de sus printr-un pătrat de mucava sclivisită.* BREZOIANU, A. 395/8. *Gîndaclul de mătase este omida cenușie și sclivisită a unui fluture.* id. ib. 555/13, cf. PONTBRIANT, D. *Sclipeau toate zidurile albe, de fi se părea că e o hîrtie sclivisită ori o batistă spălată și-nălbilă.* CARAGIALE, O. III, 253. *Piciorușele zeiței cele albe, ca o coală de hîrtie sclivisită.* ISPIRESCU, U 9. *Îi răspunse pripit, dînd pușin la o parte colțul părului, sclivisit de cosmetic.* DELAVRANCEA, S. 131, cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, GĂLDI, M. PHAN. 249, SCRIBAN, D. ♦ (Rar) Scrobít² (1). *Începu*

ea să strige cu un glas de pînă nouă și selivisită, ce parcă s-ar rupe pîrînd. HOGAȘ, DR. I, 209.

2. (Familiar, adesea peiorativ; despre oameni) Care este (excesiv de) îngrijit, îmbrăcat, aranjat; gătit, dichisit, ferchezuit. *Un astfel de tip, tînăr... mlădios, selivisit, are felurite expediente de a trăi bine și luxos. VLAHUȚĂ, S. A. II, 110. Cavalerul parfumat și selivisit, care-și trăiește viața ca toți cei deopotrivă lui. BACALBAȘA, S. A. I, 216, cf. DDRF. Se urcă în compartimentul meu doi tineri selivisiți. SANDU-ALDEA, A. M. 82, cf. ȘĂINEANU². În coconășul selivisit... se dezvăluiseră virtuți rare, un caracter. M. I. CARAGIALE, C. 73, cf. CADE. În sfîrșit sosi așabil, surzător și selivisit. REBREANU, R. II, 80. Strînse mîna șefului de cabinet, un tînăr selivisit. BRĂESCU, O. A. I, 104, cf. SCRIBAN, D. Apărea mereu selivisit... și de o smerenie studiată. CĂLINESCU, S. 9. Domnului Cleimur, selivisit și franțuzil cum este, îi fluieră vîntul în buzunare. PAS, L. II, 105. Trei stenodactilografe, selivisite și platinat, își împărșeau... cîteva pagini de text. VINEA, L. I, 35. ◇ (Substantivat) Nu-și mai cunoaște în selivisiții aceștia pe bunii lui tovarăși de visuri cinstite. VLAHUȚĂ, S. A. III, 368. Acest roi de selivisiți, Parfumași, gătiți de-a pururi... E-un adînc de răutate, de cruzimi și violenție! NECULUȚĂ, Ț. D. 97. Niște selivisiți fără curaj, ca și mine de altfel. VINEA, L. I, 19. ◇ (Prin lărgirea sensului) El își spunea păsul firesc, fără ca, de dragul unei exprimări selivisite, să stîlcească firul gîndurilor sale. CV 1950, nr. 2, 21. Nu-mi place înfățișarea lui selivisită și ipocrită. CĂLINESCU, S. 81. Venea de o lua cu mîreața lor trăsura de casă, selivisită și înaltă, pe roate. VINEA, L. II, 13.*

— Pl.: selivisiți, -te. — Și: (învechit) selevesit, -ă adj.

— V. selivisi.

SCLIVISITOR, -OĂRE s. m., s. f. (În dicționarele din trecut) 1. S. f. Unealtă de slefuit, de lustruit sau de netezit o suprafață dură, indeosebi metalică. Cf. VALIAN, V., POLIZU, LM, PONTBRIANT, D., DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., GĂLDI, M. PHAN, 249.

2. S. m. Persoană care sclivisește (1). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. — Pl.: sclivisitori, -oare. — Și: (învechit, 1) selirisoare s. f. GHEȚIE, R. M.; BĂRCIANU, ALEXI, W. — Selivisi + suf. -tor.

SCLÎNCIOB s. n. v. serlnciob.

SCLÎNCIOBĂ vb. I v. serlncioba.

SCLÎNTI vb. IV v. serinti.

SCLÎNTIT, -Ă adj. v. serlntit.

SCLÎNTITURĂ s. f. v. serlntitură.

SCLÓBOD, -Ă adj. v. slobod.

SCLOBOZI vb. IV v. slobozii.

SCLOBOZIT, -Ă adj. v. slobozit².

SCLOBOZITÓR, -OĂRE adj., subst. v. slobozitor.

SCLOBOZITURĂ s. f. v. slobozitură.

SCLOI s. n. v. sloi¹.

SCLOIÉTE s. m. v. sloiete.

SCLONȚI vb. IV. Tranz. (Prin Maram.; complementul indică semințe de dovleac sau de floarea-soarelui) A sparge în dinți, pentru a mînce miezul. Cf. LEXIC REG. II, 108, 113.

— Prez. ind.: sclonțesc.

— Etimologia necunoscută. Cf. clonț.

SCLÓPTĂ s. f. (Prin Maram.) Coajă de pepene sau de dovleac (de forma unei valve mari de scoică). *Am furat un pișiguș Dintr-o scloptă de harbuz. BÎRLEA, C. P. 284, cf. id. L. P. M. II, 260, 495.*

— Pl.: sclopfe.

— Etimologia necunoscută.

SCLOVENI vb. IV v. sloveni.

SCLŪGĂ s. f. v. slugă.

SCLŪJBĂ s. f. v. slujbă.

SCLUJÍ vb. IV. Intrans. (Regional; despre soare, lună, lumină) A se reflecta (1) în geam (Vilcele — Turda). MAT. DIALECT. I, 92. *O dragă de lună sclujea în fereastră, de gîndea că-i zuă. ib.*

— Prez. ind. pers. 3: sclujește.

— Cf. luci.

SGLUJÍ vb. IV v. sluji.

SCLŪJNICĂ s. f. v. slujnică.

SCLUMPÍE s. f. v. scumpie².

SCLUNTÍE s. f. v. selnteie.

SCLŪPTOR s. m. v. sculptor.

SCLUȚI vb. IV v. sluji.

SCOABĂ¹ s. f. I. 1. (Adesea urmat de determinarea „de fier“) Piesă metalică, de obicei din oțel, formată dintr-o bară cu capetele ascuțite și indoite în unghi drept, folosită mai ales la construcții provizorii pentru fixarea între ele a unor piese de lemn sau, uneori, de piatră; (regional) copcie, cloambă. *Au prins toate pietrele [bisericii] pre dinlăuntru din dos, una cu alta, în scoabe de fier (a. 1654). GCR I, 172/18. S-au rupt scoabele ceale de fier... și degradă se desfăcură marmurile (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 254, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Prend cu scoaba. LB, cf. I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D. Am pulut parveni la dezlipirea capacului și la desclăștarea lui din scoabele de fier. BOLLIAC, O. 274, cf. CIHAC, II, 331. Turnul va fi întărit cu legături și scoabe mari. F (1875), 111, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Piatră lăiată, prinsă cu scoabe de fier. IORGA, C. I. II, 28, cf. DRG. Scoaba... prezentă o spinare și cracii. PAMFILE, I. C. 123. Patru băieși bătrîni desprinsă praporii din scoabele de fier. AGÎRBICEANU, A. 83. Cu un amînar de oțel, în formă de scoabă veche, prinse a scoate din vinele mute și negre ale unei cremene răci un izvor de scînteii luminoase. HOGAȘ, M. N. 114, cf. RESMERIȚĂ, D. Luntrea crăpată se leagă cu scoabe. ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. Capacul era prins de sarcofag cu scoabe de fier. GALACTION, O. 120. Ars, desprins din scoabe, peretele din față se legăna. G. M. ZAMFIRESCU, SE. M. N. II, 216. Era alcătuită din două jumătăți care se îmbucau una-ntr-alta, cu scoabe. VOICULESCU, P. I, 50. Poata... o leagă cu scoabe de fier. DAN, U. 118, cf. SCRIBAN, D. Dădu tireoale sipetului cu scoabe și cercuri și finte de fier. C. PETRESCU, A. R. 196. Ai trecut apoi la nicovală... unde... îndoiai scoabe înroșite în foc. PAS, Z. I, 307. Plute mici, alcătuite din... zece trunchiuri de copaci, netezi și lungi, legați laolaltă cu scoabe de fier. TUDORAN, P. 94, cf. DR. Hornul avea o scară din scoabe de fier prinse în cărămidă. V. ROM. februarie 1963, 37. Mai numeroase... sînt materialele de construcție: cuie și piroane...; scoabe...; balamale. H. DAICOVICIU, D. 150, cf. ALRM SN I h 376, A VI 26. TEAHA, C. N. 264. ◇ (Ca termen de comparație, cu aluzie la forma îndoită sau la subțirimea scoabei I 1) *Ce tare a slăbil... S-a făcut ca o scoabă, sărmana! BUJOR, S. 79. O babă șade pe prispă, ca o scoabă, prăjindu-se la soare. REBREANU, I. 10. Fata se jigări ca o scoabă de atîtea bătăi. id. ib. 203. Ea-i îndoită ca o scoabă și creafă ca o coajă de nucă! SADOVEANU, O.***

VII, 298. *Parenteză ca scoaba.* SCRIBAN, D. *Hei, Te-ai făcut ca o scoabă.* T. POPOVICI, SE. 16. *Cine-i slabă, ea o scoabă și inghite pînă sughită, Dar se-ngrașă nenea Ghiță?* (Moara și morarul). SADOVEANU, P. C. 14. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *O scoabă de babă.* DR. VII, 164. ◇ (Adverbial; ca determinant al adjectivelor „uscăt”, „slab”, cărora le dă valoare de superlativ absolut) *Era uscată scoabă, cu nas lung, ascuțit.* STANCU, R. A. I, 28. *Era înalt, desiral, uscat scoabă.* id. ib. 96. ◇ *E x p r.* (Regional) *A se face sau a fi (făcut) scoabă* = a slăbi foarte tare sau a fi extrem de slab. *Purceaua c făcută scoabă!* CIAUȘANU, GL., cf. COMAN, GL. (Rar) *A se face scoabă* = (despre ființe) a se stringe, a se ghemui. *Te-ai făcut scoabă de frig.* HOGAȘ, DR. I, 104. ◆ *P. e x t.* (Rar) Durere fizică vie care se manifestă ca o înțepătură de scoabă (I 1). *Se întorcea seara acasă cu o mare durere în șale și cu o scoabă în ceață.* SANDU-ALDEA, A. M. 159. *Iar tu, piază rea, ... Dă-i în ochi albeață, În păr mătreacă, ... În piept o scoabă.* TOFÎRCEANU, P. O. 157. ◆ *S p e c.* Element din sîrmă de oțel sau de alamă, folosit la îmbrînări în industria confecțiilor din piele. Cf. M. D. ENC.

2. (Popular și familiar) Epitet depreciativ pentru o persoană (foarte) slabă, adesea bătrînă și girbovită, sau, p. e x t., pentru o femeie slabă și rea. *Cele trei scoabe își lărgiră gura pînă la urechi.* IOVESCU, N. 46, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VI, 237. *Pentru-o mindrețe dă voinic ca dumneața, n-o fi fost altă dă grea treabă ca pentru o scoabă bătrînă ca mine!* C. PETRESCU, A. R. 50, cf. FD III, 205, RĂDULESCU-CODIN, com. din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ, COMAN, GL., LEXIC REG. 115. ◆ (Prin nord-vestul Olt., prin nordul Transilv. și prin Bucov.) Epitet depreciativ pentru o vîtă slabă, prăpădită. Cf. BUL. FIL. VI, 237, COMAN, GL., LEXIC REG. 115.

3. (Argotic) „Unealtă rea, veche”. DR. VII, 164.

II. P. a n a l. (Regional) Nume dat unor piese metalice sau de lemn, asemănătoare, ca formă sau ca funcție, cu scoaba (I 1):

1. (La car sau la căruță) a) Bară de fier indoită la unul dintre capete sau bucată de lemn lungă și îngustă care ține legați carimbii loitrei la mijlocul spețelilor; (regional) cercel, ghermec. Cf. DAMÉ, T. 10. *Spețea care îmbracă drugul de sus spre a fi cea legați drugii se numește cercel, scoabă, ghermec sau legătura loitrefului.* PAMFILE, I. C. 133; b) bucată (pătrată) de fier care leagă protapal de cruce (Beclean). Cf. ALR II 5 647/260. *În cruce vine o scoabă de fier, prin scoabă mere ruda [la cai].* ib.; c) „din fier cu care se fixează butucul pe perinoc” (Crucea — Vatra Dornei). A V 15.

2. (La joagăr) a) Fiecare dintre ghearele de fier între care se fixează bușteanul pentru a fi tăiat. *Scoaba care prinde lemnul.* ALR XI 6 447/27. *Zăporu care ține scoaba.* ib., cf. 6 447/365, 833; b) fiecare dintre inelele de fier de care sînt prinse ghearele mai sus amintite; (regional) sponcă. ib. 6 448/228; c) „rac de fier (în care intră pînza)”. ib. 6 453/27, 228.

3. (La plută) Gînj în care se fixează cîrma. *În mijlocul birnei este un gînj, numit scoabă și cîntar; de... [aceasta] se agață cîrma cînd trece pluta prin dugă.* PAMFILE, I. C. 105.

4. (La dispozitivele primitive de incuieră a ușilor) a) Fiecare dintre bucățile de fier indoite în formă de scoabă (I 1) și fixate în ușă, în care se mișcă ivărul, la zăvoarele simple, sau drugul de lemn, la incuetoarele de lemn. *Rățezul se compune dintr-o limbă ca cea de fier..., care se mișcă în niște scoabe.* PAMFILE, I. C. 416. *Zăvorul... este de fier gros și se preumblă în niște scoabe.* id. ib. 417, cf. CHEST. II 163/1, ALR II/I h 252. *Cuietoare (care umblă în 2 scoabe).* ALR II/I MN 121, 3 812/130; b) bucată de fier sau de lemn indoită ori tăiată în formă de scoabă (I 1) și fixată

în ușorul ușii, în dreptul zăvorului, pentru a intra² în ea ivărul sau drugul de lemn. *Se împinge de eleampa zăvorului, pînă ce el intră în scoaba cea mare bătută în ușorul ușii.* PAMFILE, I. C. 417. *Lăstarul... trece de-a curmezișul prin scoabele înșepenite în ramele ușii.* PĂCALĂ, M. R. 414. *Zăvorul... intră într-o scuobă.* ALR II/I h 252/836. *Drugul intră într-o scuobă de liemn fixată în ușor.* ib. h 252/872, cf. ALR II/I MN 121, 3 809 bis, A. II 8, 12, III 4; e) zăvor. Cf. DDRF. *Într-un beci închis cu scoabe, Boloboace: struguri boabe.* ARGHEZI, S. V, 79.

III. (Regional) Nume dat unor unelte ori instrumente cu tăis ascuțit folosite la scobit sau la răzuit:

1. (În lucrări de tâmplărie, de dulgherie sau de dogărie) a) Daltă (cu tăis semicircular); ghin. Cf. DDRF, LTR². *A mai subțiat cu o scoabă fața instrumentului.* ALEXANDRU, I. M. 128. *Unelte de dulgherie sînt: toporul..., lingura, scoaba.* H IV 45, cf. 86, IX 466, X 161, 189, 261, XVII 123, XVIII 261, ALR II 6 678/29; b) teslă (I). *Un fișan cu scoabele Să sape covefile.* ȘEZ. II, 10, cf. ALRM SN I h 372; e) gripcă (pentru curățirea doagelor vechi). Cf. DDRF, SCRIBAN, D., ALR II 6 701/414; d) lămbuitor. Cf. CHEST. II 239/66, 69, 76; e) (în forma scob) unealtă de dogărie, dintată, cu ajutorul căreia se trage gardina la butoaie. Cf. UDRESCU, GL.; f) „custură de strungărit” (Valea Lungă Cricov — Pucioasa). ALR II 6 678 bis/762; g) daltă scobită, cu cuițitul pieziș, folosită de rotari. *Rotariul ține pe lemn scoaba, care e o daltă cu vîltău în capăt și ascuțită lungăreț și cuițitul pieziș.* LIUBA — IANA, M., cf. CADE, RĂDULESCU-CODIN.

2. Cuițitoaie (a potcovarului). Cf. H IX 439, ALRM SN I h 354.

3. Unealtă în formă de cuițit indoit la capăt, folosită pentru desfăcut și pentru răzuit fagurii. Cf. CADE, LTR².

4. Placă sau bară metalică, cu 2, 3 sau 4 proeminențe ascuțite, cu care se execută operația chirurgicală de fixare a fragmentelor osoase ale unei fracturi. Cf. D. MED.

IV. Fiecare dintre discurile osoase de pe pielea unor pești ca morunul, nisetrul, cega etc. *Această varietate [de nisetrul] e foarte bine cunoscută de pescarii noștri care, din cauza dimensiunii și mulțimii... scoabelor..., o numesc scobar.* ANTIPA, F. I. 261, cf. ATILA, P. 414, DL, DM, DEX.

V. (Bot.; regional; și în sintagma scoabe-n cur, GRESCU, FL. 215, N. LEON, MED. 71) Măceșă (I). Cf. CADE, BORZA, D. 149, PAȘCA, GL., com. BENICU. *Plimiez dă scoabe.* ALR II 4 044/64, cf. ALRM SN h 436. ◆ (La pl.) Măceș (I) (*Rosa canina*). Cf. BORZA, D. 149.

— Pl.: scoabe. — Și: (regional) scovă (CHEST. II 239/69) s.f., scob (pl. scoburi, UDRESCU, GL.) s. n.

— Din v.sl. skoba. — Pentru sensul III, cf. și s c o b ă.

SCOABĂ² s. f. 1. (Regional) Adîncitură, de diverse forme sau mărimi, făcută, cu daltă sau cu alt instrument ascuțit, într-o piesă de lemn, în care de obicei se viră și se fixează o altă piesă: a) creștătură făcută în piciorul de sus al prispei unei case țărănești. Cf. CHEST. 272/71, 83; b) (în forma scob) fiecare dintre scobiturile făcute în tocul ușii sau al ferestrei. *Scobul ușii.* UDRESCU, GL. *Scoburile geamurilor.* id. ib.; c) șant mic făcut la locul de îmbrucare a șindrilelor. Com. din ȘINCA NOUĂ — FĂGĂRAȘ. *Scoabă [adică] jgheab... la șindrila.* ib.; d) (în forma scob) șantuleț făcut la capetele din interior ale doagelor unui butoi. *Scobul doagelor.* UDRESCU, GL.; e) fiecare dintre creștăturile făcute într-o bară de lemn (care se folosește de obicei la încuietoarea de lemn pentru ușii), în care se fixează cheia pentru a putea desfăce încuietoarea. Com. din GRĂDIȘTEA — RÎMNICU VÎLCEA.

2. (Prin nord-vestul Olt. și prin vestul Munt.; la car) Parte scobită în formă de V, la unul dintre

capetele proșapului, în care intră gruiul; s p e c. grui. *Gruiul leagă proșapul în mijlocul opleanului dinaintea într-o scoabă.* ALR II 5-650/836, cf. 5 650/791.

3. (Regional) Partea de sus a teascului de stors struguri, în care intră vârtejul (Pietroșița — Pucioasa). H IV 152.

4. (Regional) Uluc sau scindură la moară, pe care curge făina de sub piatră în postavă. Cf. CADE, H XIV 351, șez. VII, 189, com. din VAȘCAU.

5. (Învechit, rar) Firidă (în zid). *Într-o scoabă; în părete, ardea o candelă.* ODOBESCU, s. I, 131, cf. CADE, DM, DEX.

6. P. a n a l. Loc (păduros) infundat între dealuri sau între munți; depresiune; vale, adîncitură (de teren). *Spre apus, pe lângă Tisa și Dunăre, trăiesc ungerii; spre apus de ei trăiesc nemții, în scoaba care cuprinde Alpii.* MEHEDIŢI, p. 11, cf. CADE. *Pe laturile... [piscurilor], sub ele, se deschid, ca niște uriașe scoabe... culcușurile ghețurilor cuaternari.* MG I, 79. *Scoabă, în pădure, este locul mai așezat, în jur cu dealuri, ca și cum ar fi fost scobit.* VICIŢU, GL., cf. TODORAN, GL. ◆ P. e x t. (Regional) Finaț într-o pădure, așezat pe o coastă. Cf. CADE, DENSUȘIANU, T. H. 332. — Pl.: *scoabe*. — Și: (regional) *scob* s. n. ŪDRESCŪ, GL.

— Postverbal de la *scobi*!

SCOACĂ s. f. sg. (Transilv. și prin Bucov.) Lapte acru (încălzit); p. e x t. brînză proaspătă (dulce) făcută din lapte acru (încălzit). Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ, CHEST. v 5/25, 86/16, 27, 51, 85, 94/25, 85, COMAN, GL., LEXIC REG. 66. *Să face scoacă, să-ncheagă.* A-I 21, cf. 12, 13, 17, 22, 24, 26, 31, 35, v 14. — De la *scoace*.

SCOACE vb. III. 1. T r a n z. (Popular; complementul indică lapte acru) A încălzi sau a fierbe pentru a închea și a transforma în brînză; p. e x t. (complementul indică smîntîna) a încălzi sau a fierbe ca să se aleagă untul. *Chișleagul dacă-l scoci (il încălzești) se preface în brînză de vaci, iar restul este zerul.* CREANGĂ, GL. *Din smîntîna se alege untul după ce mai întii o scoace (o înfierbîntă pe lângă foc).* DAMĂ, T. 31, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., H XV 379. *Unele femei, ca să se aleagă untul mai repede, „scoc” (fierb) smîntîna la foc.* ȘEZ. VII, 98: *Am scopt chișleagu să fac brînză de vacă.* ALR I 1 823/522, cf. 1 823/65, 214, 257, 290, 385, 402, 412, 418, 420, 518, 552, A V 14, 15, VI 19, 26. ◆ R e f l. p a s. *Chișleagul... după ce s-a scopt, se toarnă în strecurătoare și se face din el brînză.* Com. MARIAN. *Să scoace sîmăchișa.* ALR I 1 823/259, cf. 1 823/295, 424. ◆ (Complementul indică vasele cu lapte acru) A încălzi ori a fierbe pentru a închea și a transforma în brînză laptele dinăuntrul. *Scoc oalili și li străcor într-o pinzi și fac brînză.* ALR I 1 823/387, cf. 1 823/508, 510, 512, 516, 526, 528, 530, 532, 536, 540, 542, 550, 554, 588, 590, 596, 677. ◆ R e f l. (Transilv.; despre unele alimente, mai ales despre brînzeturi) A fermenta, a se altera (din cauza căldurii). *O mîncare se scoace la soare, ... fermentează.* COMAN, GL., cf. ALR I 1 811/215, 217, 289, 335.

2. T r a n z. și r e f l. (Regional) A (se) fierbe sau a (se) coace un timp mai îndelungat sau mai mult decît trebuie; a scădea prin fierbere mai mult decît trebuie. Cf. BĂRCIANU. *Viri oală, acoperită bine, în cuptor potolit, ca să se scoacă boiștenii în dulceața lor.* SADOVEANU, O. IX, 74, cf. SCRIBAN, D. ◆ (Mold.) A (se) încălzi prea tare, a (se) înfierbînta; p. e x t. a (se) usca prea mult și a crăpa de căldură. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE.

3. R e f l. (Învechit; despre fin, paie, făină etc.) A se încinge, a se aprinde. [Gireada] trebuie săcută îngustă și nu lungă pentru că se poate scoace și aprinde. I. IONESCU, c. 80/3, cf. TDRG. ◆ (Prin lărgirea sensului)

[Cîrlanii] nu trebuie... să stea mulți la grămadă și culcați, pentru că de fierbințeală îndată să scoc și pier în iannă. MANOLACHE DRĂGHICI, ap. TDRG.

— Prez. ind.: *scoe*; part.: *scopt*.

— Lat. *excoquere*.

SCOÁCERE s. f. (Popular) Acțiunea de a (se) scoace și rezultatul ei. Cf. s c o a c e (1). *Scoacerea are de scop a îngrăunfoșa brînză.* PAMFILE, I. c. 26, cf. DM.

— Pl.: *scoaceri*.

— V. *scoace*.

SCOAIE s. f. (În dicționarele din trecut) Covată (în care curge făina, la moară). Cf. CIHAC, II, 332, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D.

— Pronunțat: *scoa-ie*. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SCOALĂ s. f. v. școală.

SCOAMN s. n. v. scaun.

SCOANĂ s. f. (Regional) Persoană mîndră, încrezută, infumurată (Mozăceni — Găești). cv 1951, nr. 11, 38.

— Pl.: ?

— Cf. *sconat*, *sconos*.

SCOAPĂ adj. v. șchiop.

SCOAR s. n. v. seuar.

SCOARDĂ s. f. (Regional) Fiecare dintre sforile de cinepă răsucită din care este împletit biciul (Someș Guruslău — Zalău). Cf. MAT. DIALECT. I, 215.

— Pl.: *scoarde*.

— Pref. s- + *coardă*.

SCOARE s. f. v. scorie!

SCOARNĂ s. f. 1. (Prin sud-vestul Transilv.) Persoană inventivă și foarte activă. REV. CRIT. III, 168. ◆ (Ca epitet; pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *O scoarnă de copil.* ib.

2. (Rare) Scornitură (1). *Asta cine-o scornire...? — D-apoi, dac-a fost o scoarnă.* In scl 1974, 444.

— Pl.: *scoarne*.

— Postverbal de la *scorni*.

SCOARȚĂ s. f. 1. 1. (De obicei urmat de determinări care arată felul, proveniența) Înveliș extern (gros și tare) al tulpinii, al crengilor și al rădăcinii unui copac sau al unei plante lemnoase; coajă. Cf. ANON. CAR. *Școarța și frunzele, cînd sint verzi, n-au mult miros.* AMFILOHIE, G. 213/3, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Suciturile... se oblojesc asemenea, spre moierea slăbitlelor legături, și se și fin în linia lor cea dreaptă, cu legătură de fișii de scoarță.* EPISCUPEȘCU, PRACTICA, 448/5, cf. I. GOLESCU, c. *Un copaciu din a căruie scoarță lăcuiorii de la Iapan fac hirtie.* DRĂGHICI, R. 155/11. *Spre nutreț avea-n camară Tot producturi de la țară, Frunză, scoarță, nuci.* ASACHI, F. 71/9, cf. VALIAN, V. *Scoarță de tei din care se face bănița (a. 1847).* UBICARIUL, X, 401. *Susținut de scoarțele de plută, lăsîndu-se înot, a trecut apa.* ARISTIA, PLUT. 370/17, cf. POLIZU, CIHAC, I, 247. *Scoarța de brad cu care se acoperă stîna.* ȘEZ. II, 227, cf. DDRF. *Și-ntr-o scoarță de copac O să bată tica-tac Tactul gheunoaia.* COȘBUC, P. I, 301, cf. BĂRCIANU. *Scoarța sau coajea (cortex) caracteristică acestor plante.* GRECESCŪ, FL. 5, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Unii... fac rotije de scoarțe de fag, le pun pe buboai și apoi... le aruncă în drum.* CÂNDREA, F. 379, cf. CADE. *Fierăstrăul va sorșiși intrînd în scoarța sălciei bătrîne.* ANGHIEL, PR. 12, cf. TDRG, DHLR I, 158. *Se coșcovise scoarța copacilor, cîr-*

LEANU, L. 59. *Toți cîți trecuseră pe aci... își zgîria-seră numele lor în scoarța netedă a fațelor.* HOGAȘ, DR. I, 9. *Potrivea scoarța întreagă a unui brad despoial pe acoperămîntul tupilat al stîinii zdruncinate de furtună.* id. M. N. 190, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cîntecele celor de aici au un gust adevărat și amar de piatră, de scoarță de stejar.* CAMIL PETRESCU, U. N. 223, cf. id. O. II, 273, DR. VIII, 325. *Brînză în scoarță de brad.* VOICULESCU, P. II, 174. *Arinul e un copac ale cărui foi și scoarță au darul de a goni frigurile.* id. L. 63. *În tăcere auzirăm peste o vale, undeva, ciocănitorea cea mare de munte duruind sonor în scoarța copacilor, ca într-o darabană stranie.* SADOVEANU, O. VI, 506, cf. IX, 193, XII, 23, SCRIBAN, D., ROSETTI, L. R. IV, 44. *Scoarța de brad e ușoară Ca pielea de căprioară.* CĂLINESCU, O. II, 55, cf. id. L. L. 32, id. C. O. 43. *Bănuim sub scoarța castanului lăcașul unui duh.* BLAGA, H. 8, cf. id. POEZII, 23, 391. *Mă duceam și-mi pierdeam după-amiezile printre copacii cu scoarța crăpată.* STANCU, R. A. II, 123, cf. LTR². *Se trezi așezat... lângă un foc care mirosea a scoarță de salcîm.* T. POPOVICI, S. 429. *Rășinile și scoarțele pe brazi trosneau.* LABIȘ, P. 393, cf. MÎHĂIȚĂ, I. 76. *Apa nu e prea adîncă, dar pe sub scoarța copacilor mai bătrîni a urcat pînă sus spre coroană.* BĂNULESCU, I. 7, cf. H II 251, SBIERA, P. 323, ȘEZ. VII, 183. *Și el bietul n-a avut Nice pînă pe obraz, Fără scoarță de buhaș.* BUD, P. P. 20, cf. T. PAPAĞAGI, M. *Se îndoaie ca scoarța, se spune despre un om nehotărît.* Cf. ZANNE, P. III, 369. ♦ Fig. *Plesnesc și scoarța cifrei și semnul aritmetic.* VULPESCU, P. 150. *Dacă în această scoarță convențională, separatoare, de care se servește viața... se operează o ascuțită secțiune verticală... atunci se descoperă în adine identitatea ontologică a tuturor lucrurilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 20/3. *Un slog de aur Cu scoarțe de cer.* MARIAN, NU. 662. ♦ (Invechit și regional) *Scoarța dulce* (sau *aromatică*) = scorțișoară (I 1). *Numai acolo să faci tămîia... și scoarță dulci.* HERODOT (1645), 188, cf. 190. *Rodește acea țeară... imbir, scoarță dulce, piper.* SIMION DASC. LET. I A, 32/28, cf. ANON. CAR., NICA, L. VAM. 220, ALR SN IV h 1 141/284, ALRM SN III h 958/284. ♦ L o c. a d j. (Regional) *De scoarță* = (despre părinți, frați, surori) vitreg. *Această fată bună era horopsită și de sora cea de scoarță și de mama cea vitregă.* CREANGĂ, O. 129. *Mamă de scoarță.* id. GL., cf. ZANNE, P. IV, 615, CADE, SCRIBAN, D., DEX, ALR II/I h 134/334. *Frați de scoarță.* ALR II/I MN 65, 2 625/228, cf. 2 625/334, ib. MN 67, 2 624/334. ♦ E x p r. *Obraz de scoarță* = om fără rușine, lipsit de bună-cuviință, neobrazat; trăsături de caracter ale unui astfel de om. *Picioare de cal, gură de lup, obraz de scoarță și pîntece de iapă se cer unui popă.* CREANGĂ, O. 238. *Însă ce-i de făcut? ... s-a trece ea și asta; obraz de scoarță și las-o moartă-n popoși.* id. A. 51, cf. ZANNE, P. III, 369, CADE, DEX. *A se face* (sau *a căpăta*) *scoarță* = a se îngroșa, a se întări. *Pînza s-a făcut scoarță.* ȘĂINEANU². *Hainele lor... începură să capete scoarță.* AĞIRBICEANU, A. 436, cf. CADE, ALR I 149/798. ♦ (Prin lărgirea sensului) *La grîu se deosebesc două feluri de boale numite tăciune: una samănă cu o pulbere neagră care strică... și scoarța firului.* I. IONESCU, C. 175/5. ♦ (Adverbial) *Ca scoarța (I 1)*; foarte tare; foarte întărit. Cf. POLIZU. *Un guler nălt pînă la urechi, cusut scoarță.* GHICA, ap. TDRG. *Cu cămașa scoarță de stînge... doar me somnul cel fără deșteptare.* VLAHUȚĂ, N. 206, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Tunicile... de patru zile de cînd le înmoaie prin noroaie... s-au întărit scoarță.* C. PETRESCU, I. II, 33. *Pieptarul de piele de căprioară și... cămașa de in erau scoarță de stînge încheșat.* SADOVEANU, O. I, 193. *Începu să le caute... peste pînza de cînepă înghețată scoarță.* BĂNULESCU, I. 19. ♦ (Regional) Epitet depreciativ dat unei femei bătrîne, urîte și rele; coto-roanță (Berbești — Sighetul Marmăției). ALR I/II h 197/351, cf. FD III, 205. ♦ (Regional) Epitet depreciativ dat unui cal bătrîn, urît și slab (Arpașu de Sus — Victoria). DR. V, 103, cf. FD III, 205.

2. P. a n a l. (Cu aluzie la aspectul sau la funcția scoarței. I 1) a) (Neobișnuit; sens etimologic) *Piele (I 3).* *Luciunile lui așezate în scoarță de inorog la căpătîiul pațului.* SADOVEANU, O. XII, 89.

b) (Transilv.) *Găoace* (a oului). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ALR II 5 709/310, A I 13, 26, 36, TEAHA, C. N. 264.

c) (Transilv., prin Maram. și prin nordul Mold.) *Crustă* formată pe mămăligă (după răcire). Cf. ALRM SN III h 925.

d) (Regional) *Înveliș exterior al fructelor.* V. c o a j ă, p i e l i ț ă. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Toarnă totul într-acest rachi, îmbuibat cu esență de scoarță de portocală.* MAN. SĂNĂT. 45/17. *Noi am căpătat prea bune rezultate din scoarța rodiei.* ib. 155/17, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 220, ALR II 6 087/310, ALR SN I h 206/310, 213/310.

e) (Regional) *Spumă întărită de pe suprafața laptelui fiert* (Loman — Sebeș). A II 8.

f) *Prăjitură preparată din ouă, zahăr, făină, nucii sau migdale, coaptă ca o foaie, care se taie în bucăți.* *Scoarță cu niică.* S. MARIN, C. B. 253.

g) (Rare) *Ștaif (I).* *Ei caut cizme mari, Groase-n talpă, în scoarță țari.* MUMULEANU, C. 152/12, cf. LTR².

h) (Prin nordul Transilv.) *Rapăn¹ (I).* Cf. ALR II/I h 121.

i) (În dicționarele din trecut) *Crustă* a unei răni care începe să se cicatrizeze. *Scoarția bubelor de riie.* DR. LU. *Scoarția au acoperit buba.* ib., cf. LB, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

3. Nume dat unor obiecte sau părți de obiecte făcute, de obicei, din scoarță (I 1):

a) (Invechit, rar; în sintagmele) *Scoarța sitei* (sau *a ciurului*) = marginea circulară a sitei sau a ciurului. Cf. I. GOLESCU, C.

b) (Regional; în sintagma) *Scoarța morii* = marginea circulară îndoită în jurul pietrei alergătoare de moară, făcută, de obicei, din scindură subțire; veșcă (Glimboca — Caransebeș). ALR SN I h 178/27.

c). (Invechit, rar) *Curmei* (din coajă de tei). Cf. POLIZU.

4. (Transilv. și sud-estul Mold.) *Scindură (I)*; p. e x t. așchie, surcea; vreasc, găteș. Cf. H III 72, CHEST. V 43/102, ALR I 982/278, 333, 335, ALR II/I h 254, 275. ♦ Fiecare dintre piesele de lemn care mențin distanța dintre saule, la navele cu vele. Cf. LTR².

5. Fiecare dintre pereții de scindură sau de nuiele împletite cu care se înlocuiesc loitrele carului sau ale căruței cînd se transportă grăunțe sau alte obiecte mărunte. Cf. DDRF, DAMÉ, T. 12. *Mă rezemai de o scoarță a carului și mă fineam să n-adorm.* SANDU-ALDEA, U. P. 223, cf. ȘĂINEANU², TDRG, CHIRIȚESCU, GR. 254, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², SCL 1963, 388, M. D. ENC., DEX, H II 132, 146, 221, III 18, 246, X 340, 539, XI 350, XII 31. *Pusă mîna jos la scoarță și scoasă o nuia groasă.* SEVASTOS, C. 317, cf. ȘEZ. VII, 189. *A luat carul, l-a desfăcut în bucățile din care era făcut... jugul... scaunul, virtejul... scoarțele, coșurile.* RĂDULESCU-CODIN, I. 61, cf. 359, ALR I 819/582, 584, 592, 594, 614.

6. Fiecare dintre cele două părți care formează învelișul unei cărți, al unui registru, al unui caiet etc., făcute, de obicei, dintr-un material rigid; copertă. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Să-mi trimiți și o teză latinăscă cu numele tău tipărit pe scoarță.* GHICA, C. E. I, 51, cf. id. Ș. 240. *Între grinzile casei găsisem o carte cu scoarțe de piele.* EMINESCU, G. P. 107. *Vechiul lui caiet... ale cărui scoarțe vinele... îi aduceau aminte de nopți de neodihnă.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 75, cf. BĂRCIANU. *O carte ale căreia scoarțe urîte ascund un cuprins fermecător.* DELAVRANCEA, ap. TDRG, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *O carte cu scoarțe străvechi.* ANGHIEL, PR. 101. *Polemicile lor legate-n scoarța aceluiași volum,*

ANGHEL—IOSIF, C. M. II, 123, cf. TDRG: În colțul din stînga mesei era o etajeră cu patru rînduri de cărți cu scoarță veche. AGIRBICĂNEANU, S. 353, cf. id. A. 131. *Evanghelia cu scoarțe aurile*. LUNCIANU, C. 6. Pe dosul scoarței din față e [o însemnare]. BUL. COM. IST. III, 51. Locul copertei îl țin scoarțele făcute din 2 foi de carton sau mucava. V. MOLIN, V. T. 58, cf. RESMERIȚĂ, D. Cartea cu scoarțele negre. ARDELEANU, U. D. 63. Am citit pe scoarțe numele Montaigne. M. I. CARAGIALE, C. 141, cf. CADE. Pe tăblia stranei erau cîteva cărți liturgice... cu scoarțe de lemn. REBREANU, R. II, 268. Albumul ei cu scoarțe violete E plin de cărți poștale ilustrate. TOPIRCEANU, M. 20. Lunecă mină ca o dezmiardare pe scoarțele elastice ale cărții. C. PETRESCU, I. I, 81, cf. id. O. P. II, 65. Dicționar răpănos cu scoarțele miuite în untură. I. BOTEZ, B. I, 15, cf. 20. Titlul unui volum cu scoarță pălinată... de scurgerea anilor. COCEA, S. I, 229, cf. 190. Se desfăcuse... un străvechi gromolnic cu scoarțele de foi de nuc. TEODOREANU, M. I, 272, cf. id. M. U. 72. *Evanghelia cu scoarțele de aur*. VOICULESCU, P. I, 199. Se așază pe prispă și citește într-o carte cu scoarțe de piele. SADOVEANU, O. VII, 355, cf. IX, 322, SCRIBAN, D. Bătînd încet darabana pe scoarța catalogului... observa pe școlari. CĂLINESCU, O. I, 91. Deschise scoarțele catalifului. PAS, L. I, 29. Luă din aceeași ascunzătoare un caiet gros, cu scoarțe de carton: cafeniul. BENIUC, M. C. I, 91. Îl întîmpină... fluturînd în aer o carte cu scoarțele sîngerii. TUDORAN, P. 49. Un registru cu scoarțele moi. PREDĂ, M. 155. [Cartea] îmbrăcată în scoarțe grele de lemn. BARBU, PRINC. 98. Elena notează pe scoarța romanului... reflecții. IST. LIT. ROM. II, 557. Scoarțele manuscrisului sînt de carton. L. ROM. 1967, 269. ♦ L o c a d v. Din scoarță în (sau pînă în) scoarță = de la prima pînă la ultima pagină, de la începutul pînă la sfîrșitul unui text, în întregime; (învechit) din doască în doască, din scindură în scindură (v. s c i n d u r ă 1). Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. Înțelegeam pre Erodian din scoarță în scoarță. NEGRUZZI, S. I, 7. Ia dumnea ta toate legile... deschide-le unde vei voi, citește-le din scoarță pînă în scoarță. GHICA, C. E. I, 165, cf. id. S. 37. Am învățat pedagoghia... din scoarță pînă în scoarță. FILIMON, O. I, 122. Fătul meu, cartea cită a fost, ai învățat-o toată din scoarță pînă-n scoarță. ODOBESCU, S. III, 177, cf. DDRF. Rari o citeșc din scoarță în scoarță. PHILIPPIDE, P. I, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. Citisem pe Volney din scoarță în scoarță. HOGAȘ, DR. II, 126, cf. CADE. „Îndrumătorul“... cred că l-ați citit din scoarță în scoarță. D. GUSTI, P. A. 301, cf. SCRIBAN, D. Am citit-o din scoarță-n scoarță, și cîteva capitole de mai multe ori. ARGHEZI, S. XI, 102. Am sorbit cartea din scoarță în scoarță. STANCU, D. 502. Le-am cercetat din scoarță-n scoarță. V. ROM. martie 1954, 161. Am citit-o de două ori, din scoarță în scoarță. VINEA, L. I, 134, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Regional) Carton (Valca Lungă Cricov. — Pucioasa). ALR SN IV h 919/762.

7. (Adesea urmat de determinarea „pămîntului“) Invelișul exterior și solid al globului pămîntesc, cu o grosime care variază între 5 și 8 km în zona oceanică și între 30 și 80 km în zona continentală, litosferă; invelișul exterior al altor planete; p. g e n e r. pămînt (2). Nu se află nici o națiune pe scoarța pămîntului... care să nu fi personificat... primitiva origine a celorlalte popoare. HASDEU, T. C. I, 112. Deprinzîndu-mă a cerceta scoarța pămîntului... am ajuns să-mi pun probleme. SADOVEANU, O. XII, 9, cf. 500. De la hîrlețul înșipt în scoarța pămîntului, oamenii s-au ridicat pînă la dezagregarea atomului. BOGZA, A. I. 638, cf. id. C. O. 94. Se aflau și alte urme vechi ale trecerii oamenilor pe scoarța pămîntului. STANCU, R. A. I, 249, cf. id. §. 320. O altă parte [a apei] pătrunde în scoarță și ajunge la pinzele sub-subterane. ONCESCU, C. 93. În noiembrie... maidanul își schimbă culoarea. Scoarța roșcovană căpăta o dungă cum e fierul. BARBU, G. 10. Metoda de bază folosită în geologie... este observația. Ea se aplică în studierea rocilor (pietrelor) care alcătuiesc scoarța pămîntului.

GEOLOGIA, 3. [Fierul] se găsește din belșug în scoarța pămîntului. H. DĂICOVICIU, D. 35. Cu toate că oamenii-umbra pe scoarță, Luna a rămas tot frumoasă. ROMANIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 1/2. Pămîntul va purta în curînd pe scoarța lui mai mulți oameni. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202. ♦ Scoarță protecloare = strat subțire de oxizi metalici care acoperă unele roci din deșerturi. Cf. MDT. Scoarță de alterare = pătură superficială a unor roci vechi în curs de alterare fizică. Cf. LTR². ♦ S p e c. Strat rigid format la suprafața pămîntului după ploii mari, urmate de secetă. Pămînturile... prind scoarță după ploile cele mari... I. IONESCU, C. 13/1, cf. 71/17, DM, DEX.

8. (Adesea urmat de determinările „cerebrală“, „creierului“ etc.) Strat celular din partea exterioară a emisferelor cerebrale, format din substanță nervoasă cenușie; cortex cerebral. În părțile scoarței occipitale se găsesc centrul care influențează centrul vasomotori din bulb. BABEȘ, O. A. I, 33. Senzația de miros... este transmisă și recepționată în zona olfactivă din scoarța cerebrală. ENC. AGR. IV, 27. Toate funcțiunile organismului sînt controlate... la om, de scoarța cerebrală. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2 539. Să fimem seama în acțiunea... medicamentelor, de acțiunea lor asupra scoarței cerebrale. DANIELOPOLU, F. N. II, 252. Descoperirile lui Pavlov sînt hotărîtoare în ceea ce privește fiziologia scoarței. PREDĂ, R. 481. Opiul are acțiune asupra scoarței creierului. BELEA, P. A. 266, cf. ABC SĂN. Strigătul acela... dureros... mărturisind explozia unei scoarțe cerebrale torturate. CINEMA, 1969, nr. 6, VIII. Rotul reglator al scoarței cerebrale. GI 1968, nr. 934, 2/5.

II. 1. Țesătură țărănească groasă, de obicei de lînă, lucrată cu diferite modele și flori, care se așterne pe pat, pe lavițe, pe jos, se atîrnă pe pereți; p. e x t. covor; pres¹ (1); cuvertură. Husarii... pun... pardoși peste platoșe; iară slugile cari n-au pardoși pun scoarțe de ceste turcești. M. COSTIN, LET². I, 257. Am mai dat ficii noastre... 2 covoaară, 2 scoarțe, 2 cerși (a. 1734). BUL. COM. IST. IV, 69. Patru perne de părete, o scoarță, patru lănciere (a. 1787). URICARIUL, XV, 347. O scoarță purpurie... stă-nînsă în tot lungul [patului]. HELIADE, O. I, 220, cf. VALIAN, V. Aicea scoarță aspră și palos ascuțit E pompa a mai frumoasă. ARISTIA, S. 17/3, cf. POLIZU. O casă de vară pe dinăuntru așternută cu șcarșe și cu rogojini. PELIMON, I. 249/2. Înăuntru era așternut fin peste care era pusă o scoarță. FILIMON, O. I, 255. Femeile fac scoarțe și chilimuri pentru așternutul în case. I. IONESCU, M. 686. Velința ori scoarța este în 2 ițe și în 2 foi, fesute drept și des. HEM 2 027. Frumoșele țesături și cusături ce se fac... pe învelitori (velințe, lăncere, scoarțe). ODOBESCU, S. II, 107. Cămeșoaie, lăncere și scorșuri înflorite... le duceau lînea în țîrg de vinzare. CREANGĂ, O. 205, cf. id. GL. Făcea... șcarșe în zece fețe și chilimuri peștrițe. CARAGIALE, O. III, 252. Bietul cioban se mira cum o să calee el pe velințele și scoarțele... ce erau așternute pe jos. ISPIRESCU, L. 251. Pe patul de scînduri e așternută o scoarță aleasă. DELAVRANCEA, S. 8. Căcoana Paraschiva se școbora în argea ca să mai vadă de fesutul șcarșelor. MACEDONSKI, O. III, 5. Scoarțele și alesăturile... fac podoaba casei. VLĂHUȚĂ, S. A. III, 304. Mă-sa nu răspunde nimic, așternea scoarța pentru Spîrca. CONTEMPORANUL, VI, 28. În districtul Husului, zestrea... se compune din... mai multe lăncere și scorșuri (covoaară) alese, lucrate de mireasă. MARIAN, NU. 144, cf. id., CH. 48, DDRF. Războiul... este unealta de care întotdeauna s-au slujit femeile române ca să țese pinzeturile casei, scoarțele, hainele. DAMÉ, T. 133. În odăița scundă, îmbrăcată cu scorșuri înflorite, focal ardea liniștii. SĂM. IV, 37. Șezi jos... am pus o scoarță într-adins pentru dumnea ta. D. ZAMFIRESCU, V. T. 139, cf. id. I. 137, ȘĂINEANU². Își amințea ca într-un vis... de scoarțele lui cu flori pălute de soare. ANGHEL, PR. 63. Scoarțele antișe cu tonuri îndulcite de soare. ANGHEL—IOSIF, C. L. 14, cf. TDRG. Se scot... albiturile și scorșurile la zîntat. PAMFILE

I. c. 441. Aceste figuri umplu toată suprafața covorului sau scoarțului (scoarței). id. ib. 293. Un figan... poartă pe umeri o scoarță mare. PETICĂ, o. 227. [Mirilor] intrați în biserică să se cunune li se așterne sub picioare o scoarță. GOROVEI, CR. 90, cf. RESMERIȚĂ, D. Pe pereții caselor, în dreptul paturilor, sătencele întind un fol subțire cadrilat, zis scoarță. RĂDULESCU-CODIN, M. N. 60, cf. DIACONU, VR. LXIX, CADE. Se culcară amindoi în carul larg, plin de scoarțe și de cojoace. GALACTION, o. 286. Are de asemeni velințe și scoarțe ruple, o mulțime de obiecte vechi. CAMIL PETRESCU, P. 386, cf. id. U. N. 185. Mai cerceta o scoarță bătută în părete. C. PETRESCU, f. II, 224, cf. id. R. DR. 115. Priveam cu mulțumire vrasul de scoarțe păturite cu îngrijire pe lada înflorită. BRĂESCU, o. A. I, 245, cf. STOIAN, PĂST. 60. Deasupra era o scoarță fărânească măcinată de mglîi. TEODOREANU, M. III, 353. În arhondaricul de scînduri vopsite și scoarțe pe dușumele, face iar scri-năvii. VOICULESCU, P. I, 133, cf. id. L. 298. Valuri de lumină năvăleau în odaie și jucau pe păreții acoperiți cu scoarți mindre. SADOVEANU, o. I, 212, cf. VII, 280, X, 113, BUL. FIL. V, 26, PUȘCARIU, L. R. I, 264, SCRIBAN, D. Compoziția scoarțelor noastre nu este ea de multe ori influențată de covorul orientat, văzul la curte? OPRESCU, s. 165, cf. id. A. M. 26. Culorile, fermecător echilibrate, din covoare și scoarțe. ARGHEZI, B. 54, cf. id. S. VII, 183. Erau desfășurate chilimuri românești, scoarțe, imitații de covoare persane. CĂLINESCU, s. 33, cf. id. o. I, 88, II, 196. Se împiedicau în capătul scoarței de jos. C. PETRESCU, A. R. 47. Orbii... obligați să împletească scoarțe și rogojini. BOGZA, A. I. 231, cf. id. c. o. 221. Mă acoperă soră-mea cu două scoarțe. Aspre sînt scoarțele. Nu țin de cald. STANCU, R. A. I, 69, cf. id. D. 483. Era parcă în fața ta o scoarță verde cusută cu boabe roșii și cu flori albe. BENIUC, M. C. I, 74. La el acasă numai chilote și scoarți. CAMILAR, N. I, 220. S-a strecurat în cameră și, călcînd scoarțele boterești fără pic de sfială, s-a apropiat de Dima. GALAN, Z. R. 243. Divanul lat cu scoarțe oltenesti. VINEA, L. I, 172. Holul are... fotolii bătrînești acoperite cu scoarțe. H. LOVINESCU, T. 5, cf. LTR². O laviță de sub icoană cu scoarțe ardelenesti pe ea. V. ROM. octombrie 1964, 63. Motive de țesături și scoarțe românești. CINEMA, 1968, nr. 6, VIII. Neliniștile unei mitologii vegetale și zoomorfe care va fi populat serile țesăturilor de scoarțe. CONTEMP. 1969, nr. 1 205, 6/3. Există la țară o cameră anume... cu scoarțe colorate. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 3/1, cf. H I 422, II 3, 13, 31, 50, 63, 89, 126, 132, 147, 168, 186, 204, 207, 214, 222, IV 75, V 268, X 452, 506, XIV 249, RĂDULESCU-CODIN, I. 359, GRAIUL, I, 217, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR II/I h 287, ALRM II/I h 365, 402, A V 15, VI 26. Mîndra mea cînd m-a văzut, Șăpti scoarți o așternul. FOLC. MOLD. II, 262. (Ca termen de comparație) Cîmpul pare împletit Ca o scoarță verde-n dungii, Și urzile pe fire lungi. V. ROM. noiembrie 1953, 88. (Fig. Noaptea întinde scoarțe, plocate și covoare, Uruzile cu zigzaguri și cu chenar mărunt. ARGHEZI, VERS. 71.

2. (Prin Olt.) Un fel de șorț făcut dintr-o țesătură fină (de lînă) foarte deasă și rigidă, care ține locul fustei la costumele populare femeiești. V. fotă. Cf. DDRF.

3. (În dicționarele din trecut) Plînză groasă. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

4. (În dicționarele din trecut) Rogojină¹ (1). Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

III. (Argotic) Portofel (1). Cf. CADE, BUL. FIL. IV, 201, GR. S. VII, 124.

— Pl.: scoarțe și (regional, indeosebi II 1) scoarțuri, scoarți (CHEST. V 8/66, 43/99). — Și: (Învechit) scoarție s. f., (regional) scoarț, șorț (T. PAPAHAĞI, M. 233) subst.

— Lat. scortea.

SCOARȚIE s. f. v. scoarță.

SCOĂȚE vb. III. Tranz. I. I. (Complementul indică lichide, în special apă, aflate într-un spațiu închis ori circumscris) A extrage o anumită cantitate (cu ajutorul unui recipient) pentru a utiliza pe loc, pentru a duce spre utilizare undeva ori spre a ușura folosirea a ceva; a lua. Vine o muiare... să-și scoată apă. CORESI, EV. 151. Eeatele acestor orașanilor vin afară a scoate apă. PO 76/22. Nice să mai viiu aicea să scof apă. VARLAAM, c. 114, cf. GCR I, 107/37. Să scoată apă. N. TEST. (1648), 108v/34. Pugorînd, împreună cu alte fetișoare, la fîntîni să-și scoată apă. DOSOFTEI, V. S. septembrie 26^r/3, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DESCR. AȘEZ. 61/5. Le-am făcut de mincare și le-am scos un cofăiel de vin. CREANGĂ, o. 7. În drum nu se ivea nimic decît sate arse, fîntîni din care nimeni nu cuteza să scoată apă. IORGA, P. A. II, 212. Hai de mi-i ajuta să scot o ciulură de apă. GÎRLEANU, N. 144. Roată (de grădinărie, de scos apă pentru zarzavaturi). DR. V, 98. Trimetea să scoată apă proaspătă de la puț. BASSARABESCU, V. 8. O fală de țară... scoate apa — cu mînecele suflecate — dintr-o fîntînă de răscruce. TEODOREANU, M. III, 98. A ieșit cu găleata să scoată apă din fîntînă. VOICULESCU, P. II, 25. Din puțul lui Abraham își voi scoate un urciur de apă rece. ARGHEZI, S. VIII, 154. Am scos apă din fîntînă. STANCU, D. 31. Scoate apă din fîntînă cu o vadră. RETEGANU, P. 48. Trimise un argat în pivniță să mai scoată nițel vin. STĂNCESCU, B. 231. Înaintea unei cocioabe... era o femeie scofînd apă. ȘEZ. I, 263. Scoate vin într-o ulcea. Să beau dă inimă rea! ib. III, 213. Au vinul o sărvi-toari ș-au scos apă. O. BÎRLEA, A. P. II, 131. Scote apî și plîngea. FOLC. MOLD. II, 319. Cu vas găurit, apă nu vei scoate. ZANNE, P. IV, 174. (A b s o l.) Doamne, dă-mi acea apă, să nu-mi fie seale, necă să viiu încoace să scof. CORESI, EV. 152. Băui trei zile de vară Strigînd: scoate mereu, cară. ALECSANDRI, P. P. 265. (Ref. p. a. s.) Se scoate din rîu, printr-o singură roată, apă indestulă pentru două dușe. DESCR. AȘEZ. 61/8. Un puț cu furcă, adică o groapă adîncă, de unde se scoate apă cu burduful. ODOBESCU, S. III, 16. (Prin lărgirea sensului) Brava!... Mărioară... striga protopopul Gheorghe... scofîndu-și pe sarfurie ochiuri cu mămăligă caldă. HOGAȘ, DR. II, 105. Își scoate a doua oară în sarfurie. C. PETRESCU, I. I, 95. (Lingură de scos = a) (Transilv.) și prin nord-vestul Munt.) polonic. Cf. ALR SN IV h 1 047; b) (Transilv.) căuș (pentru luat făină). Cf. ALR II 3 973/53, 102, 105, 130. (E x p r. (Regional) A scoate (vinul) de pe drojzii = a pritoci (1). Pentru a scăpa vinul de stricăciunea ce o poate avea rămîind pe drojzii, s-au obiceiuit a-l scoate de pe drojzii. I. IONESCU, c. 200/25. Îl scuati [vinul] di pi drojdi. ALR SN I h 246/414. (Regional) A scoate (cuiva) sînge = a face să curgă (din corpul cuiva), printr-o incizie, o cantitate de sînge, în scop curativ; (popular) a lăsa (cuiva) sînge, v. lăsa. Cf. ALRM II/I h 165.

2. (Complementul indică materii solide, minereuri, substanțe minerale utile) A trage afară ori a lua (cu ajutorul a ceva) din locul unde s-a format (pentru a valorifica); a extrage. S-au dat numișilor... voie să scoată din pămînt, să lucreze și să vinză cărbuni dă piatră (a. 1811). DOC. EC. 107. Acest loc este acela de unde spaniolii scot mult aur și argint? DRĂGHICI, R. 65/13, cf. 164/27. Mirosul de mineral, scos tot proaspăt din sinul pămîntului, plutea peste tot. AGRIBICEANU, A. 328. Gelo-grecii... trimeteau pe acul drum... aurul scos din munți. PĂRVAN, G. 127. Cînd o piatră puneă împotriva, țărîna era scoasă cu virful lopeții. C. PETRESCU, R. DR. 56. Galerii adînci de mine Din care oamenii azi scot Comori ascunse. D. BOTEZ, F. S. 6, cf. DS 121. Cînd... petrolul nu mai are putere să vină singur, începe să fie scos cu lingura. BOGZA, A. I. 53. Coarnele și le împîntă în pămînt: și scoate pămînt ca și cu lopata. RETEGANU, P. IV, 42. În galerii duduie locomotivele electrice care trag zeci de vagoane, scofînd minereul. SĂNTEIA, 1953, nr. 2 830. La împlie mi s-a strîns părul cărunț Ca sarea din adîncul oanei scoasă.

BENJUC, M. 14. Pentru alții-au scos din munte și metale și petrol. LABIȘ, P. 396. Am lucrat o vreme la scos cărbune din mină. LĂNCRĂNAN, C. II, 133. (R e f l. p a s.) Din sarea ce se scoate din ocne luoa dijma pământului (a. 1705). IORGA, S. D. XIV, 10. Să scoate din pământul acesta cel mai curat cositor. AMFILOHIE, G. 75/8. Un trup solid ce se scoate de prin minuri (ocne). VÎRNAV, L. 138²/7. Nu se va putea scoate sare decât numai din ocnele coprînse în contract. REGUL. ORG. 64/25. Pușurile din care se scoate sarea se impart în ocne lucrătoare și ocne părăsite. FILIMON, O. I, 294, cf. I. IONESCU, M. 47. Băi din cari se scoate odinioară fier pentru trebuințele fării. VLAHUȚĂ, S. A. III, 259. Din gangul cel nou nu se scoate nici a zecea parte atita piatră ca din cel vechi. AGÎRBIȘ, A. 403. Se săpa terenul pentru fundafia viitoarelor hale. Pe de o parte se scoate pământul... iar pe de alta invadea apa. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 224. La noi, piatra din care s-a scos aramă se zice rudă. POP., ap. HEM 1 451. ◊ (Prin lărgirea sensului) Mașini de scos cartofi și sfecla de zahăr. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194. ◊ E x p r. A scoate (ceva sau pe cineva) din pământ (din țarbă verde) ori de unde-o ști sau (regional) din fundul pământului = a găsi (ceva sau pe cineva) oricare ar fi greutățile de împlinat sau mijloacele de folosit în acest scop; a găsi, a face rost cu orice preț, neapărat (de ceva). Scoate care pentru proviant din pământ, din iarbă verde. GHICA, C. E. II, 599. I-a dat ordin să plece la expoziție „pe pușin cu trei sute de suflete“, să le scoată din pământ. SP. POPESCU, M. G. 22. Scoate din fundul pământului. ZANNE, P. IX, 500. Dacă mai ai rom, două! Dacă n-ai, să scoți din pământ. C. PETRESCU, I. II, 4. Vreji să scoti din pământ, din iarbă verde, cițiva vinovați. BARBU, Ș. N. II, 15. (Cu inversarea termenilor expresiei) Din pământ trebuie să scoti, să-i duc ceva. CONTEMPORANUL, VI, 10. ◆ P. e x t. (Complementul indică corpuri, obiecte etc. îngropate, acoperite de pământ) A trage afară săpînd și degajînd materialul din jur; a dezgropa. Și voi scoate-vă de la morminturile voastre (a. 1673). GCR I, 215/31. Îl scoase din mormîntul său de acolo. IORGA, C. I. I, 38. Duceți-vă acum și-l scoateți din groapă. H. LOVINESCU, T. 136. (R e f l. p a s.) Se mai scoateau și acum cadavre de sub dărîmături. BLAGA, H. 114. ◊ (În imprecății) Să ieși din raclă cînd le-a scoate bunica din groapă! CREANGĂ, P. 232.

3. (Complementul indică izvoare scrise, documente etc.) A lua, a extrage pentru a folosi, a valorifica, a prezenta etc.; p. e x t. (învechit) a reproduce (2); a compila; a rezuma (1); a traduce (11), a transpune (1). Cinci cărți ale lui Moisi prorocul, carele sînt înțoarse și scoase den limba jidovească. PO 2/3. Cu mare muncă scoasem den limbă jidovească și grecească și sirbească pre limbă românească 5 cărți. ib., ap. GCR I, 37/22. Aceaste capete de pravili, ce sînt scrise într-o această carte, o samă sînt scoase dentru svi[n]ilor și d[u]mn[e]zîieștilor ap[os]s[oli] (a. 1632). GCR I, 77/34. Au scos den cărți elinești și lătinești toate toemealele ceale bune (a. 1646). id. ib. 119/11. Împreunindu izvoadile... și de acolo aflîndu mai deșchis de Dispol, au scos această poveaste ce o scriem (cca 1650). id. ib. 143/7. Scrie o Alexandrie den grece ori dintr-altă limbă scoasă pre limba fării noastre (cca 1670). id. ib. 198/4. Tălmăcire după cea adevărată, scoasă după nemție (a. 1803). DOC. EC. 72. Să o scoasă după sârbie pă românie (a. 1803). BUL. COM. IST. III, 111. S-au văzut o copie scoasă din condicta Divanului și iscălită di condicatul Matei Costin Cluceriul, di pi o anafora din 1777 (a. 1813). ib. IV, 96. Anafora obștească din leat 1818... în copie adevărită că este scoasă din condicta Divanului (a. 1827). DOC. EC. 398. Scoasă o copie pe samă-i și dete în tipar o parte dintr-însa. PLEȘOIANU, T. I, 7/21. Am scos... din condicta căpităniei de port listă atit de suma stării exportuită... cîl și de caicele în care s-au transportuit (a. 1837). DOC. EC. 683. Prospectul următoriu scos din multe tabele a mortalității ne va arăta mai învederat... ce ceacă omenirea prin boale. VASICI, M. II, 24/26. Să scoată din cuvînt-

lările lui citeva pasage afară din nexu cu celelalte, să le epllice. BARIȚIU, P. A. I, 591. Fragmentul de mai jos e scos din celălalt articol. CAMIL PETRESCU, P. 405. După-amiezele citea, adnotînd, scofînd fișe. TEODOREANU, M. III, 341. Exemplele pe care le-am dat, le-am scos din diferite limbi. PUȘCARIU, L. R. I, 9. Comparațiile lui Creangă sînt... expresii scoase din marele rezervoriu al limbii. VIANU, A. P. 110, cf. id. s. 112. Faptele sînt scoase dintr-un vechi manuscris din secolul al XIII-lea. CĂLINESCU, C. O. 26. Expune faptele... folosînd în mare măsură citate scoase din diverse izvoare. IST. LIT. ROM. II, 29. Se bazează pe o bogată informație scoasă din izvoare interne și externe. ib. 123. Li s-a cerut să scoată substantiivele comune... și să le analizeze. RL 1967, nr. 7 065. (R e f l. p a s.) Într-alt ispisoc... făcut mai pe urmă... s-au scos curat di pi dînsul de la Alexandru Vodă Ilieș (a. 1739). BUL. COM. IST. IV, 76. ◊ E x p r. (Mat.; rar) A scoate (un factor) de sub radical = a extrage (un factor) de sub radical, v. e x t r a g e. Puteam scoate de sub radical un factor, împărțindu-i exponentul prin indicele radicalului. ALGEBRA VIII, 142. (Mat.; rar) A scoate rădăcina pătrată (sau cubică etc.) = a extrage rădăcina pătrată (sau cubică etc.), v. e x t r a g e. (R e f l. p a s.) Să se scoată rădăcina pătrată. EGT 41^r.

4. (Complementul indică bunuri materiale) A extrage, a obține în urma unui proces de prelucrare; a face să existe printr-o activitate economică, productivă; a produce¹ (III 1); s p e c. a fabrica. Mă leg că de astăzi înainte voi orîndui oameni de ai mei ca să scoasă piine de ajuns (a. 1822). DOC. EC. 247. Femeile... scot mătăsuri din gîndaci (a. 1831). ib. 478. Cu cită iscusinșă singură a scoate știe [albina] Dintr-un must plin de otravă cea mai bună doftorie! CONACHI, P. 269. Scoate sute de carabine pe zi. GHICA, C. E. I, 66. În aceste vase se toarnă zama scoasă din fierul scoarței de brad. POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 86. Din citeva petice de piele... scoate încălțămîntea cea mai potrivită. În PLR II, 57. Rachiul scos din lapte de iapă. VOICULESCU, P. II, 21. Vinul scos din acest strugure ia numele de vin aurel. IORDAN, T. 498. Ai scos din buturugă o vioară. ARGHEZI, VERS. 340, cf. id. s. VI, 13. Din ulmul înalt scoți făclie de ceară. CĂLINESCU, O. II, 78. Cînd vor trece prin sat pieptănarii, o să le dau coarnezle să-mi scoată din ele cițiva piepteni frumoși. STANCU, M. I. 195. Întovărășirea agricolă dă putere fărânilor muncitori să scoată recolte sporite. ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2 841. Au prins să cioplească alt stejar... și din el au scos. cea grindă arcuită prelung, care se cheamă etravă. TUDORAN, P. 105. Au început să socotească... cam cită au scos la hectar. LĂNCRĂNAN, C. III, 16. O să scoate 4 000—4 100 kg boabe la hectar. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217. Dintr-un spic scoate un mestic. ȘEZ. III, 242. Muieră bărbată scoate pinză foarte lată. ZANNE, P. II, 295. Laptele, pină nu-l bați, sminlînd nu poși să scoți. id. ib. III, 589. Cîte pușin pilînd, cel mai frumos ac vei scoate din cel mai urit fier. id. ib. V, 495. ◊ R e f l. p a s. Uscate bine, [pieile] se crotose și se scot din ele fășii, table și opinci. POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 86. Lina care nu e destinată fesutului... se răsucește cu cirlișul, scofîndu-se „mînuși“, „nojiți“, „baieri“. GR. S. VI, 60. Tot dintr-un lut să scoate și vasul de untdelemn și fuculul. ZANNE, P. IV, 172. ◆ S p e c. (Complementul indică lucrări artistice) A crea în urma prelucrării unor materiale specifice. Lipsea artistul care să scoată din darabul de marmură... minunata statuie. XENOPOL, I. R. I, 91. Scoate din dalță trandafiri cu petale moi. VLASIU, D. 47. Un sculptor... ajunsese la frumoase realizări prin amalgamarea metalelor, scofînd forme fabuloase. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 223. ◊ E x p r. A scoate efecte (sau un efect) = a izbuti să creeze o anumită impresie (artistică). Executa cîntecul fără sentimentalism... scofînd efecte de gravitate. CĂLINESCU, S. 32. Tabloul... pe pinză, scofînd efecte singulare de prospețime din strivirea cu cușitul a culorilor pe fondul textil. id. ib. 79. Metrica lui sa-

vanl meşleşugită scoate nebănuite efecte vizuale și auditive din factura strofei. CONSTANTINESCU, s. III, 267. (Prin inversarea termenilor expresiei) Efectele scoase din utilizarea calculată a diminutivelor. IST. LIT. ROM. II, 82.

5. A obține sau (l r a n z. f a c t.) a face să obțină de la cineva sau de la ceva (pentru a folosi, a valorifica), a face rost; (astăzi familiar; complementul indică bunuri materiale, îndeosebi sume împrumutate) a reuși să reintre în posesia..., să recupereze; s p e c. a încasa. Nu va putea într-alt chip să-și scoată bucatele de la acel fur, fără numai cu moartea. PRAV. 119. Pentru acesta Dispol Vodă... în ce chip ș-au scos nume de domnie (cca 1650). GCR I, 142/28. Au răpezi și la împărăție să-ș seoată steag de domnie. N. COSTIN, L. 549. Strîngē toate răvașeli de pe la oameni și te scoată răspuns fără de nici o cheltuială. NEGULCE, L. 382. Scoaseră o mălurie mincinoasă (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. II, 7/5. Parte de bani a mănăstirilor. s. o scoată oamenii mănăstiri deplin (a. 1793). IORGA, s. D. XIV, 144. 2 jalobe de scos de la izbășa (a. 1820). BUL. COM. IST. IV, 148. N-am știut cum să fac ca să-i fi scos lui iertare (din robie), în loc de a-mi scoate mie. SION, p. 59. Scoate-ori ei de la episcop carte ca să mă popească. EMINESCU, G. P. 175. Fu o minune că-și putură scoate biletele și nu greșiră trenul. AGĂRICEANU, A. 464, cf. id. s. P. 32. Dacă-i vorba să scoat banii de la tine, apoi slabă nădejde. REBREANU, I. 32. Nu-l mai văzu decît în ziua cînd veni să-și scoată certifiatul. BASSARABESCU, V. 4. Atît cît îmi dau ei, nu scol nici chiria. CAMIL PETRESCU, P. 357. Mergem noi la mitropolie și-ți scoatem voie. STĂNOIU, C. I. 24. Alergase cîteva zile... pînă a scos autorizația să-și îngroape fata. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 87. Să-șii pe peron, la acceleratul de Ploiești. Bilete scol eu. VOICULESCU, P. I, 58. De unde are să scoată ipochimena trei milioane. CĂLINESCU, S. 181. S-au dus să-i arate zestrea, pe care crede că o s-o scoată de la Hristache. CAMIL PETRESCU, O. II, 168. Scoate brevel de la primărie. BOGZA, A. I. 76. Să se ducă unul... să scoată bilet de înmormîntare. STANCU, Ș. 73. Cum o să merg că... nu mi-am scos carte de marinar? TUDORAN, R. 180. Rămase pe platformă, nevoind să scoată bilete. PREDĂ, R. 185. Să imble cu cărțile, Să-și scoată dreptățile. ALECSANDRI, P. P. 238. O căpătâl bani ș-o trimez la muiere-acasă, cu poșta. Muierea... s-o dus și i-o scos. O. BÎRLEA, A. P. II, 399. ♦ S p e c. (Fin.; învechit) A percepe (2). (Refl. p a s.) S-a hotărît de acum înainte vădrăritul să se ia de la toți... cîte opt bani vechi de vadră, iară mai mult nu... macar un ban niciodată să nu se mai scoată (a. 1764). URICARIU, I, 293/18. Spre mai mare înlesnire a locuitorilor la plata acestor bani... suma aceasta... să se scoată acum (a. 1813), ib. 196/19. ♦ (Complementul indică foloase, ciștiguri materiale) A reuși să obțină prin valorificarea, specularea etc. unor bunuri, unor conjuncturi etc. El va scoate destul folos din bogățiile cele mari. FLEȘOIANU, T. I, 138/24. Scoatem pentru obiecte alimentare... suma de 6 306 432 fr. GHICA, C. E. III, 73. Să scoată soful banii din dolii imorale. BOLINTINEANU, O. 175. Scoteau un ciștig frumos. IORGA, C. I. III, 109. S-ar putea scoate o sumă destul de frumoasă. BRĂTESCU-VOINĂȘTI, P. 171. Să scoată de la negustorii din piață banii pe roadele mănăstirii. VOICULESCU, P. I, 265. Speră să obțină credit pe termen lung, scoafînd între timp veni din imobile. CĂLINESCU, S. 180. Mai scoatem și noi un han de drum. STANCU, Ș. 84. Să cercetăm un colț al lumii de unde nu se va putea scoate nici un ciștig? TUDORAN, P. 50. Nouă buji de vin o stors Și nîc un ban n-a scos. ȘEZ. IV, 8. Cu chiria mai scol ceva. ALR II 3 446/682, cf. ALR SN V h 1 364/682. ♦ E x p r. A-și scoate plînea (sau, regional, mămăliga) = a-și asigura prin mîtcă traiul zilnic, a dobîndi prin muncă cele necesare unui trai modest, umil. Nu au fost nîscăiva favarice întemeiate, ci numai niște lucrători pînă casele lor și pînă unde pot, ca să-și scoată plînea din toate zilele (a. 1833). DOC.

EC. 519. Nu poți în orașul acesta să îți scoți nici plînea cea din toate zilele. GORJAN, H. I, 114/7. Doi oameni cu doi boi, la vreme de iarnă, abia își puteau scoate mămăliga. CREANGĂ, A. 26, cf. ZANNE, P. III, 611. (Cu inversarea termenilor expresiei) Pe cît poate plînea-și scoate. PANN, P. V. I, 171/5. ♦ (Complementul indică sume cheltuite, bunuri pierdute, înstrăinate etc.) A lua înapoi, a recupera (1), a redobîndi, a re-lu a (1); s p e c. a răsкупăra (2). Și agiungindu-l la Periaslav, vrînd să-ș scoată al său și căzaci nevrînd să-ș lasă dobinda, tare război făcură. N. COSTIN, L. 560. Vrînd să-ș scoată banii ce cheltuisă la Poartă pentru hătmanie Ocraenei... încă mai rău s-au făcut și mai groaznic... asupra fărîi. NECULCE, L. 70. Preda, nepotul Vladului, de va putea cîștiga bani, să-i dea și să-ș scoată moștia (a. 1694). BUL. COM. IST. II, 240. Avînd neșle locuri... le-am zălojit eu... nime să nu-l poate scoate, fără c'nd l-oi scoate eu, au ficiorii miei (a. 1700). IORGA, S. D. XII, 219. Am dat banii niguftorului și am scos moșie și am stăpînit-o vro doi ani (a. 1761). ȘTEFANELLI, D. C. 62. Fericit acela care-și poate scoate măcar jumătate din cheltuielile tiparului (a. 1840). PLR I, 86. Se împrumulăse... cu camele foarte mari și cu făgăduinșă de a-i lăsa să-ș trîmîlă ei oamenii lor în țeară ca să le scoată datoria. ISPIRESCU, M. V. 4. ♦ R e f l. p a s. Tătarii... multe bucali... luasă den fară. Și au vinil oamenii și au dat cîte un leu de vită și s-au scos bucatele. NECULCE, L. 375. Acești bani au dat seama că i-au luat... de la unii circiumari... care acei bani iaste să să caute și să să scoată (a. 1726). IORGA, S. D. XIV, 28.

II. 1. (Complementul indică o parte a corpului, mai ales ochii) A desprinde (cu violență, cu forță) din locul unde se află fixat, lăsînd locul gol; s p e c. (complementul indică dinți, măsele) a extrage; (complementul indică un organ bolnav) a extirpa. Unora le era căte o mână tăiată... atora căte un ochi scos. VARLAAM, C. 135. Cine dintru oameni are hi adăta de nebun să-ș dea ochii săi să-i scoată neștine pentru bani? Id. ib. 161. L-au dus la giudecală și au ales cum, cu ce n-au puzil, cu aceea să-l certe; și-i scoasă ochii. HERODOT (1645), 502. De vor fura și a treia oară, să le scoată ochii. PRAV. 11. Deci să te va opăci ochiul tău cel drept, scoate-l. N. TEST. (1648), 7/30, cf. GCR I, 127/23. L-au prins cu vicleșug, poftindu-l la sine ca pe un frate, și i-au scos ochii. N. COSTIN, L. 222. Au scos ochii popii și pietrenilor acelor ce l-au gonit. NEGULCE, L. 13. Scoase un ochi al scumpului (a. 1700). GCR I, 341/35. I-au scos dinții din rădăcină. MIȘTEIU (1776), 74¹/2. Și era acolo niște pașari cu obraz ca de muiere... atora le scoale ochii. ALEXANDRIA (1784), 70/4, cf. GCR II, 132/35. Îvingîndu-l, îi scoase ochii. MAIOR, IST. 228/9, cf. I.B. În vremea călătoriei sale cei lungi, scoase ochiul lui Polifen. PLEȘOIANU, T. I, 254/28, cf. POLIZU. Unele mume își scoasă ochii cu degetele ca să nu fie manțure atlor scene. HASDEU, I. V. 104. La fugă... că nu-i șagă... Tarsița vrea să-ș scoată ochii. ALECSANDRI, T. 135. L-au prins apoi dușmanii, l-au legat și i-au scos ochii. EMINESCU, O. I, 159. Dacă-ș avea mai multă putere... și-aș scoate ochii ca la dracul și te-aș frige pe frigare. CREANGĂ, P. 318. Să nu-i mai vād fața că dau de potcă, îi scol ochii. POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 81, cf. DAMÉ, T₂, 55. Se văita de un dinte. — Scoate-l, măi... că-ș crește altul. D. ZAMFIRESCU, R. 117. Părul de cal, scos din coadă și coamă cînd... moare calul, se folosește pentru perii de scutural. PAMFILE, I. C. 3. În următoarea povestire musceleană... se arată cum unul își scoate ochii ca să dobîndească hrana de la un altul. Id. D. 69. N-are un ochi deloc. I l-a scos cu sulia un călăreț teuton la Cosmin. DELAVRANCEA, A. 55. Se părea că în toată clipa va sări una la cealaltă să-ș scoată ochii. AGĂRICEANU, S. P. 63. Își scoate un fulg cu ciocul și-l lasă să plutească în aer. GİRLEANU, L. 47. Pe semne credeau că-mi scoasē ursul ochiu'. LUNGIANU, CL. 110, cf. ȘĂINEANU, D. U. Și-a scos ochiul

cu sula fiindcă, fără vrere, zărise glezna unei muierei ce venise la el să-și tocmească încălțăminte. I. BOTEZ, B. I, 30. Lăsați-mă... să-mi scot ochii și să-și pui semn la căpătii. G. M. ZAMFRESCU, SF. M. N. I, 71. Se uita la Dănuș ca la mina dentistului după ce și-a scos măseala. TEODOREANU, M. II, 18. S-a isprăvit nunța... fără nici un ochi scos. STANCU, ș. 12. Tu, putred cap de Salonic... Ochi scoși de-al suflător spic. VULPESCU, P. 120. I-au legat capul de o sferă lângă farm... I-au sărutat ochii și i-au scos din orbite. CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 3/4. Eu o palmă îi detei și toți dinții că-i scoși. ALECSANDRI, P. P. 259. Că din sus Măsele nu-s și din jos Dinții i-am scos. JARNÍK — BİRSEANU, D. 447. Bătrînii aceștia era orbii amîndoi pentru că scăpaseră odată oile pe moșia dzinelor și ele le-au scos, pentru aceea, ochii. SBIERA, P. 35. S-au scos un țulei de la aripă și l-au ascuns. STĂNCESCU, B. 103. Visezi că și-a scos cineva o măsea. ȘEZ. III, 116. El tot da și-o omora, Ochii negri îi scotea, La șaua sa îi punea, Chiar și noaptea strălucă. BALADE, I, 347. I se face dor de alune după ce și-a scos măselele. SADOVEANU, O. XVII, 85. Corb la corb nu scoate ochii. NEGRUZZI, S. I, 248, cf. BARONZI, L. 61, ISPIRESCU, U. 125, MARIAN, O. II, 38, ZANNE, P. I, 435. De departe calu-ți bate, De aproape ochii-ți scoate (= aparentele sînt uneori înșelătoare). ZANNE, P. I, 156. Găina care ricitie mult își scoate ochii. id. ib. 471. Cu lingura îți dă (dulceață) (sau îți dă să măninci, te hrănește) și cu coada îți scoate ochii, se spune despre omul fățarnic. id. ib. III, 592. Să bea omul vin pînă va ține leul de ureche, nu pînă-i va scoate cioarele ochii. id. ib. IV, 178. Prinde orbul (sau, rar, dracul), scoate-i ochii, se spune cînd îți scapă cineva și nu-l mai poți trage la răspundere, sau cînd pierzi momentul prielnic pentru a acționa într-un anumit fel. Cf. NEGRUZZI, S. I, 249, ISPIRESCU, 4. 106; POPESCU, B. III, 151, ZANNE, P. II, 662, 663, VI, 610. Taie-mi capul, Scoate-mi limba, Dă-mi să beau și să vorbesc (Condeiu din pană de gîscă). SADOVEANU, P. C. 8. (Ref. p. a s.) Cîntînd scrisoarea lui, ai crede că aici li se scoate dinții și măselele... că sînt jupuiți și spințecați. GHICA, C. E. II, 433. Buna creștere bizantină ar fi cerul... să se scrie un bilet dulce aceluia, căruia, peste cîteva ceasuri... i se vor scoate ochii. IORGA, C. I. I, 147. ✧ Ex pr. A-și scoate ochii (cu ceva) = a-și strica vederea cu un lucru migălos sau din cauza condițiilor (de vizibilitate) necorespunzătoare pentru lucru; a depune mari eforturi pentru a vedea (îp condiții necorespunzătoare). Cf. CADE. Contribuise la trezirea conștiinței eroilor:ilor și cizmarilor care... își scosese ochii în clădirea întunecoasă? PAS, Z. IV, 27. (Rar) A-și scoate ochii (pentru cineva) = a fi în stare de orice sacrificiu (pentru cineva); a intra (și) în foc. Cf. ZANNE, P. II, 359. A-i scoate (cuiva) ochii (cu ceva) = a) a-i aduce (cuiva) mereu aminte, cu răutate ori fără tact, fără menajamente, cu reproș, de anumite fapte sau de anumite atitudini necorespunzătoare. M-am sălăruțat pînă-n gît de mucegaial de babă, că hojma mă morocănește și-mi scoate ochii cu cele țipere. CREANGĂ, P. 122, cf. ZANNE, P. VI, 415, CADE, SCRIBAN, D., CIAUȘANU, GL.; b) a ademeni, a amăgi, a ispitii; a înșela; a încanta, a uimi (pentru a înșela). Cf. POLIZU. Îi scoși atunci ochii cu urșii și căprioarele cu care-mi împuiase capul Ileana. VOICULESCU, P. I, 95. Mi-ai ademenit fala... I-ai scos ochii cu niște bijuterii. STANCU, R. A. IV, 195. Măi, bogale, bogățele! Dacă ai averi d-acele, Nu-mi scoate ochii cu ele. ALECSANDRI, P. P. 41, com. din ZAGRA — NĂSĂUD. (Rar) A scoate (cuiva) și dinții (din gură) v. dî n t e. (Rar) A scoate (cuiva) și măselele (din gură) v. m a s e a (I I). A-i scoate (cuiva) sufletul = a) (învechit) a ucide (pe cineva), a omorî (I). Mai mult să va certa cela ce au făcut rana de i-au scos sufletul, decît cicalași. PRAV. 273. Numai curînd să-mi invii pre domno-su, iară de nu, își voi scoate s[u]l[e]l[u]. DOSOFFEI, V. S. septembrie 29/4; b) a obosi, a plictisi, a agasa ori a chinu foarte tare (pe cineva). Îmi scoate sufletul, adică foarte rău mă supără. I. GOLESCU, C. Îmi scoate sufletul cu atita

dragosle. NEGRUZZI, S. I, 47. Ardă-le foc dulceți, că-mi scot sufletul! ALECSANDRI, T. 324. Niște copii lenesi... care-i scoateau sufletul și-i zădărniceau toată osteneala. VLAHUȚĂ, N. 17. Uf! dă-mă dracului, zise cu furie birtășul; ăstia-mi scot sufletul! AGÎRBICEANU, A. 143. Un vicțesug de-al tău muierească, prin care să-mi scoți mie sufletul. T. iunie 1968, 32. A-și scoate sufletul = a se obosi prea mult într-o acțiune; a se extenua. Îmi scot sufletul și m-am abrutizat. C. PETRESCU, R. DR. 301. ✧ (Prin lărgirea sensului) Să nu aibă voie via să o scoată den rădăcină. PRAV. 25. Toată pădurea din jos de casa ta să fie tăiată, trupinele scoate, locul arat. RETEGANUL, P. V, 45. Începură a scoate buturugi din pămînt. FUNDESCU, L. P. I, 44. Dă nu vei scoate rădăcina, mărăcinii, dă iznoavă, iarăș cresc la loc. ZANNE, P. I, 270. (Ref. p. a s.) Se scot [din pămînt] rădăcinile de șleghiș. PAMFILE — LUPESCU, CROM. 77. ✧ (Complementul indică stîlpi, pari, cuie etc.) A apuca strîns și a smuci cu putere pentru a trage afară din locul în care a fost fixat ori bătut; (despre vînt, vijelii, factori naturali) a smulge din locul în care se află fixat. Văzînd că casa e încărcată de chipuri pre păreși... au luat chipurile jos, scoțînd toate cuiele afară. BĂRAC, T. 9/24. Se și apucase de lucru... scoțînd cu cleștele cuiele ușii celei vechi. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 118. Lasă l'espere frumos înăpoi, scoate parii și-i duce d'epar'te-mă pădure. O. BÎRLEA, A. P. II, 431. □ Vîntul a scos stîlpul de telegraf. Cui pe cui scoate. I. GOLESCU, AP. ZANNE, P. V, 219, cf. NEGRUZZI, S. I, 250, BARONZI, L. 71, LM, HOGAȘ, DR. I, 63, ȘEZ. II, 131, ZANNE, P. IV, 177, V, 218, 220. O bate cu muchia și-o scoate cu, unghia, se spune la adresa cuiva care a făcut un lucru prost, de mîntuială. Cf. ZANNE, P. V, 437. ✧ A lua cu forța din mîinile cuiva sau de la cineva; a smulge, a sinuci. Eu scoșu (scoși-o v, smulgin du d) de la densu spata. PSALT. 309. Eu ucigu și viu facu: vatămu și eu vendecu: și nu e cire se scoată (se-i scoată v, scoate c, s a s m i n c e a s c a d) diin mărul meale. ib. 318. E eu scoș de la dînsu spata, tăiaiu capul lui. COREȘI, PS. 406/8.

2. Fig. (Complementul indică afirmații, informații, declarații, mărturisiri) A afla, a obține ori a reuși să afle, să obțină (cu greu) prin forță, constringere, șiretenie etc.; a smulge, a stoarce. Să vede că s-au mîniat, unde n-au scos (aflat) nimic din gura mea. KOTZEBUE, U. 8/10. Au rămas incremeniți... neputînd cineva să scoată cit de mic cuvînt din gura lor. DRĂGHICI, R. 21/5. N-am putut scoate nimic din gura lui. HRISOVERGHI, A. 44/14. Îi scoate cu cleștele mărturisirea. GHEREA, ST. CR. II, 260. Nu pot scoate o vorbă de la ea. AGÎRBICEANU, S. 51. Oricît s-a chinuit să scoată o vorbă nouă din gura slugii, a fost în zadar. id. A. 63. N-a fost chip să scot o vorbă de la ea. CAMIL PETRESCU, P. 173, cf. 395, SCRIBAN, D. Nu scoatei de la el o vorbă. ARGHEZI, L. 230. Am pus la obezi sacașii și alți cițiva derbedei... Nu le-am scos nici o mărturie. C. PETRESCU, A. R. 134. Greu ar mai fi scos un cuvînt de la el. TUDORAN P. 40. Pe ocolite era greu să scoți ceva de la el. I. 1965, nr. 17, 6/2. Oricît o întreba ei ce face ea cu hainele de le rumpe, nu putea scoate de la dînsa nici un răspuns îndestulătoriu. SBIERA, P. 139. Să puse ea cu lingușire să scoată vorba de la el. RETEGANUL, P. V, 12. Văzură că nu scoate nimic din iel cu vorbă bună. O. BÎRLEA, A. P. I, 548.

III. 1. (Complementul indică elemente interne componente ale unei ființe sau ale unei plante) A extrage prin tăiere sau prin despicare și desfacere ori desprindere (pentru a îndepărta sau a folosi); a lua afară tăind. Domnul... din coasta ce era scos deîntru Adam, făcu muiare. Po 17/23. Dupre ce le vei cura de coajă, să le scobești despre vîrf, să le scoți miezul. MÎNCĂRILE, 40/13. Robinson au dispoiet pe lamă și i-au scos mașile. DRĂGHICI, R. 69/6. Scoate inimele din caii toți și le pune într-unul singur. EMINESCU, P. L. 15, cf. 17, ALEXI, V. Spintecă porcul, scoade din el măruntaiele, îl spălă, îl zbioi cu ștergarele adușe de lelea Ana. AGÎRBICEANU

s. 282. *Mă rugă să scoț simburii la fructe.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 133. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Și scoaseră* [din peștele tăiat] aur. ALEXANDRIA, 108/3. ◆ (Complementul indică corpuri străine aflate accidental sau formate în interiorul organismului unei ființe ori al unei părți a ei) A îndepărta, trăgând sau extrăgând, de obicei pe cale chirurgicală, din locul în care a intrat, s-a înfipt; (complementul indică obiecte ascuțite sau tăioase aflate accidental în interiorul organismului unei ființe ori al unei părți a ei) a trage afară dintr-o parte a corpului; a extrage. *Lasă să scoafă oșapocul dein ochiul tău.* N. TEST. (1648), 97/23. *Scoafind un ghimp din unghia leului.* DRĂGHICI, R. 103/5. *La spitalul din Craiova... mi-a scos plumbul de sub coastă.* GHICA, s. 20. *Începu să gâlgie singele îndată ce meșterul scoase cuțitul.* AGIRBICEANU, s. 164. *Un dinte recurbat în jos, menit să se prindă în corpul victimei la încercarea de a scoate din rană vârful săgeții.* PĂRVAN, G. 398. *Să-ți bage... destul pe gît să scoată osul înfipt.* VOICULESCU, p. I, 140. *Să-mi scoț... un spine din picior.* BRAD, o. 101. *Mai bine birna din ochiul tău să o scofi decît gunoii din ochiul fratelui tău.* ZANNE, p. II, 329.

2. A lua afară sau a îndepărta din... Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. ◇ Refl. p a s. *Se curăță bine copca, scofîndu-se din ea, cu îngrijire, tofi bulgării de gheață cu minciogul, pentru ca apa să rămînă limoede.* ANȚIPA, p. 486. ◆ A înlătura, a îndepărta, a exclude dintr-un ansamblu, dintr-un tot, dintr-un circuit, din uz, dintr-o conjunctură dată etc.; a elimina. *Trebuia să scoatem toată cauza din sfera simfîmintului.* MAIORESCU, CRITICE, 23. *Această zicere uitată, de mult scoasă din întrebuițare.* M. I. CARAGIALE, c. 26. *Să scoatem din discuție cartea mea de metafizică.* în PLR II, 623. *Tehnica industrială nu a născocit un material în stare să scoată rogojiina din întrebuițările ei.* ARGHEZI, B. 40. *Influența turcească a început să scadă către mijlocul veacului trecut, scofînd din uz multe din cuvintele împrădate.* VIANU, s. 96. *Raliindu-ne unor comentatori... am încerca să scoatem textul dramatic din discuție.* RL 1969, nr. 7780. *Sînt scoase... din cadrul culorile de o anumită stridență.* CINEMA, 1969, nr. 6, 4/2. (Refl. p a s.) *Prin montaj, se vor scoate porțiunile din cadrul în care trenul staționează.* ib. nr. 5, 34/2. ◇ Ex p r. A scoate corecturile = a îndepărta greșelile indicate în corecturile de tipar. Cf. v. MOLIN, v. t. 72. *După ce am paginal câteva coale, am obținut „bun de tipar” și am scos corecturile.* ROMANESCU, ZET, 59, cf. DL. (Familiară) A scoate (pe cineva) din circulație = a) a îndepărta (pe cineva) din activitate, a sili să stea în inactivitate, în rezervă, în umbră; a face să nu mai aibă nici o autoritate, nici o influență. *După cit eunosș eu cuprinsul acestor scrisori, ar fi destul una singură ca să-l scoată defînitiv din circulație pe Gioc.* C. PĂRESCU, c. v. 338. *Ea a făcut o căsătorie de interes, pentru că tatăl tău e un om influent, pe cînd Drăghiciei sînt de mult scoși din circulație.* CĂLINESCU, s. 86; b) a obosi (pe cineva) pînă la totală epuizare, a face să nu mai fie bun de nimic. A scoate din cauză = a hotărî încetarea unei acțiuni judiciare împotriva cuiva. (Rar) A scoate din joc = a renunța să mai folosească, să mai acuze etc.; p. e x t. a desființa. [Dl. președinte] *scoate personalitățile totdeauna afară din joc.* MAIORESCU, D. II, 162. *Spre a asigura mai multă obiectivitate și justețe cercetărilor și verdictului, împutătură a scos din joc judecătorii locale.* BLAGA, G. 74. ◆ (Învechit; complementul indică secreții, produse fiziologice etc.) A elimina (din organism). *Apa... subțiază flegma, mușul cel încheag și veninul din stomah și mașe, le spală și le scoate din trup.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 30/26. *Scoate pe toată ziua peste o litră de flegmă cu coptură.* id. ib. 340/4. ◆ (Regional; complementul indică senzații dureroase) A înlătura din organism, a face să dispară; a suprima. *Se pune pe rană... spre a scoate usturimea.* PAMFILE, B. 12. ◆ (Complementul indică alimente) A înlătura din alimentație; a suprima.

În asemenea cazuri, trebuie scoase dulciurile și făinoasele din alimentație. SCÎNȚEA, 1969, nr. 8 224. ◆ (Complementul indică urme lăsate de corpuri străine care pătează sau de substanțe care, prin pătrundere într-un obiect, îi denaturează calitatea sau aspectul; p. e x t. despre pete de pigmentație apărute pe piele) A face să dispară prin spălare, prin frecare, prin tratare chimică, prin decolorare, prin scuturare; a îndepărta. Cf. PĂLIZU. *Își scoate pețele.* GHICA, ap. HEM. 1 289. *Se ștergea cu un burete muiat în apă de castraveți ca să scoafă pețele.* FILIMON, o. I, 131. *A scoate murdăria, pețele.* CADE 371. *A scoate praful.* id. ib. 1 128. *Acest săpun scoate pețele.* SCRIBAN, D. ◇ Refl. p a s. [Pieile] *state în apă câteva zile au să fie sineluite pentru că să se scoată din ele varul.* PPOVIGI-BĂNĂȚEANU, v. m. 85. ◆ (Complementul indică cuvinte, fragmente de texte, inscripții, desene etc.) A face să nu se mai vadă, să nu se mai cunoască, să nu mai existe, a șterge (I 2); p. e x t. a înlătura; a anula. *Au scos pomenirea papei de la diptiha.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 787/30. *Să schimbe din dogme, să pue cite va vrea și să scoafă... și nimenea să n-aibă puteare să zică* (a. 1699). GGR I, 329/1. *Cînd vei veni sfinția ta aici, ne vei aduce și hrîsovul cel mare, de vom scoate den hrîsov moșia Belciugata* (a. 1707). IORGA, s. D. XIV, 11. *De va scoate neștine din cuvintele prorociei cărții aceștia... MICU, ap. GCR II, 160/3. Mi-au dat răspuns că... ar fi fost marcă austriecească într-un brad și locuitorii Moldovei ar fi scos-o* (a. 1804). URICARIUL, IV, 91/17, cf. PĂLIZU. ◇ Ex p r. A scoate (pe cineva) din răboj v. r a b o j (2). ◆ (Învechit) A lăsa deoparte, a da deoparte; a nu cuprinde, a nu scoti, a exclude; a excepta. *Scofînd mișăii... Cielalți, unul și unul, i-am văzut ostași aleși.* BELDIMAN, ap. GCR I, 245/12, cf. BĂRCIANU. ◆ (Mat.; învechit și popular) A scădea (3). *Scofînd 4 din 7, rămășița 3 este aceea ce am finit.* HELIADE, A. 73/20, cf. PĂLIZU. *Din zece dață scofi patru, rămîn șase.* CADE. *Am scos unu din patru.* ALR SN IV h 931/157. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Acel crai Cazimir au crăit ani 33, iară de la Dragoș pînă la Ștefan Vodă, ce au avut acești doi feciori... să fac ani 46; ce scofînd treiăci și trei de ai a lui Cazimir... rămîn ani 13 trecuți.* N. COSTIN, L. 171.

3. A lua sau a deplasa, a da jos din locul unde a fost prins; fixat (v. desprinde, desface), legat (v. dezlega), agățat. Cf. PĂLIZU. *Lasă ușa în pace, nebunule! — Ba nu... am s-o scot din fișini.* ALECSANDRI, T. 333. *Scoateți-vă cocorațiile.* id. ib. 1 137. *Ipate scoate ploșca de la obline.* CREANGĂ, p. 171. *Scoate friul din cap.* ISPIRESCU, M. V. 52. *Ce trîntești ușa s-o scofi din fișini?* VLAHUȚĂ, S. A. T. 12. *Scoatem o scîndură de la gard.* BĂCALBAȘA, S. A. I, 34. *Fiul pașei din lamina De la piept o floare scoate.* COȘBUC, p. I, 62. *Scoate de la briu o cheie.* DAVILA, v. v. 135. *A scoate șaua.* ALEXI, w. *Portretul odată scos din ramă, cadrul nu mai spune adeosori nimic.* ANGHEL, PR. 13, cf. TDRG. *Boulenii... simt, ca o zgardă de fier, urma jugului scos.* GİRLEANU, L. 121. *Se necăjea slujnica să scoată covorul din părătele de lingă patul ei.* id. n. 171. *Am scos pușca de după gil și m-am pus la pîndă.* LUNGIANU, CL. 117. *Sînt ca o casă goală cu geamurile scoase, în care cîntă-un greier.* LESNEA, VERS. 198. *Se făceau reparații... Schele de jur-împrejur, acoperămîntul de tablă, scos.* TEODOREANU, M. III, 419. *Călugării răsufără ușurașica niște cai scoși din ham.* VOICULESCU, p. I, 162. *Apucă tabloul și-l scoase de pe cui, venind cu el înspre fereastră.* CĂLINESCU, s. 71. *Adunam caii, le scoatem picicile, încălecam și plecăm.* STANCU, D. 267. *Mai scoate ale arme după tine!* STĂNCESCU, B. 237. *Hitrul mamei... scoase ușa din fișină.* ȘEZ. I, 90, cf. v. 133. *Umbă scofînd potcoave de cai morți.* ZANNE, p. I, 614. (Refl. p a s.) *N-are nici o intrare alta: se scot zăvoar [ele].* HRISOVERGI, A. 59/11. *Gratiile se scoaseră de la ferestre.* NEGRUZZI, S. I, 72. (Ex p r.) (Rar) A scoate luleaua de la ciubuc = a se enerva (procedînd în consecință). *Măi, Gogule! i-am răspuns și eu, călă-ți de drum pîndă ce nu scot*

luleaua de la ciubuc! ALESCANDRI, T. 38. (Familiar) A scoate (pe cineva) din balamale (sau din țifni) = a enerva peste măsură (pe cineva); a scoate din sărite. Cf. CADE. Numai graiul... l-a scos din țifni, fiindcă a venit ca o muștrare peste gindurile lui. REBREANU, p. s. 70, cf. DL, DM. (Regional) A scoate (pe cineva) din oprele v. opreală (2). (Regional) A scoate boii (din jug sau din plug) fără coarne = a termina rău o treabă. Cu mine ți-ai pus boii în plug? Apoi, fine minle că ai să-i scoți fără coarne! CREANGĂ, o. 16, cf. DL, DM. (Prin lărgirea sensului) Își scoase luleaua din gură. GİRLEANU, n. 56. Și-a scos ochelarii și a început să-i șteargă. CAMIL PETRESCU, p. 220. Și-și scoase, să șteargă, ochelarii cu sticle groase. VOICULESCU, p. 1, 36. Expertul își scoase luneta de la ochi. CĂLINESCU, s. 43. Scoate figura din gură. VINEA, l. II, 66. Scoate-și ochelarii, să nu te vadă cu ochelari. H. LOVINESCU, T. 247. (E x p r.) A-și scoate masea v. m a s c a ă (I) 1. ♦ A îndepărta de pe deget, de pe braț etc. (prin trageră); a trage afară. Și scoase inelul din degetul său și-l deade în mina lui Iosif. PALIA (1581); 170/5. Au întins mina lui la acel inel ca să-l scoasă (a. 1783). GCR II, 131/1. Începu a să nevoi să scoasă inelul (a. 1783). id. ib. 131/9. Și inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic. EMINESCU, o. I, 79. Îi scoaseră inelul din deget și îl ascuseră. ISPIRESCU, L. 106. Femeile își scoaseră înspăimântate inelele cu pietre prețioase. BARBU, PRINC. 13. Bogdan mintea nu-și perdea. Inel din deget scoate. ALECSANDRI, p. P. 177. Scoate un inel din deget și trase o cruce în văzduh cu el. STĂNCESCU; B. 121.

4. (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A da jos de pe sine sau de pe altcineva; s p e c. a dezbrăca; (complementul indică obiecte de încălzămintă) a descălța. Scofindu-și straiile, s-au spăriet văzînd starea în care să afla cămeșa lui. DRĂGHICI, R. 90/12. Își scoate pălăria și-și șterge bineșor, cu bălăstă, capul. VLAHUȚĂ, s. A. II, 192. Își scoală chipiul și-și ștergea fața cu o basma mare. BACALBAȘA, s. A. I, 172. Își scoate delama de domn. DAVILA, v. v. 187. Întinse piciorul cel bolnav... și, cu mare greutate, își scoase pantoful. D. ZAMFIRESCU, T. S. 21. Își scoase pălăria din cap și asculta cu luare-aminte. id. R. 104. Nu cred să-și fi scos haina. DELAVRANCEA, o. II, 62. Soarele cald... l-a făcut să-și scoată cocoul. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 112. Scoate-ți mînușile. id. p. 170. Ia copilul în brațe, îi scoate pălăria. id. ib. 231. Îi zice să-și scoată bocancii. — Nu-i mai pot încălța dacă-i scot. AGÎRBEANU, s. P. 42. După ce-și scoase căciula din cap, își netezi părul. id. s. 187. Petre scoase pălăria, salutînd militărește. REBREANU, R. I, 141. Nu scoate nimic de pe el pînă în dormitor. CAMIL PETRESCU, p. 159. Ieși în calea doamnei, scofindu-și pălăria de pai cu un gest de conchistador. C. PETRESCU, I. II, 125. Unul, mai poznaș, scoate gheata și striga: „Stați s-o seriu pe pingea!” I. BOTEZ, B. I, 70. Începu să-și scoată fracul. SAHIA, N. 101. Scofindu-și surtucul... rămase în cămașă. TEODOREANU, M. I, 29. Începu să-și scoată hainele cu mișcările factive ale actorilor. id. ib. 86. Scosesem mînușile ca să răsucesc o figură. SADOVEANU, o. VII, 300. Și-a scos haina ca să-i fie mina mai înlesnită. ARGHEZI, B. 70. Scoate pălăria și salută pînă la pămînt. id. s. VII, 98. Cînd unui client îi convenea haina, [negustorul] nu pregeta s-o scoată de pe el și s-o ofere. CĂLINESCU, s. 15, cf. 68. Ar trebui să-și scoți pantofii. VINEA, l. II, 311. Le scot, cu gesturi măsurate, haina. JEBELEANU, s. H. 53. Plutașul își scoate căciula sfios, salutîndu-i pe căpitani cu bună-cuviința lui de țaran. TUDORAN, P. 101. Iată, m-aplec, singură-și scot încălțările. ISANOS, v. 222. Începu să scoată după el totul și să-și însere hainele ude pe spătarul unui scaun. T. POPOVICI, SE. 416. Își scoate haina și și-o pune pe umeri. T. august 1964, 48. Oprește mașina, își scoate tacticos una din mînuși. v. ROM. octombrie 1964, 84. Scoate cuca de novac și punea un comănac. ALECSANDRI, P. P. 146. Scoate haine novăcești De punea călugărești. id. ib. Bădea trage cu geana, Mîndra scoate năframa. JARNÍK —

BİRSEANU, D. 72. Cum îi vede, de departe scoate căciula și începe să se incline. STĂNCESCU, B. 304. Scoală, Lindă, scoală, De scoate ciorapul Să măsurăm lacul! BALADE, I, 425. ♦ E x p r. Pe unde scoate (sau o să scoată etc.) cămașa!, se spune cînd cineva se află într-o situație incurcată, dificilă, neobișnuită, din care cu greu poate ieși. Cf. TDRG. E, domnule șef, acu să te vedem pe unde scoatem cămeșă! REBREANU, R. I, 97. O să-i pregătesc o interpelare la toamnă, să nu mai știe pe unde să scoată cămașa! COCEA, s. I, 23. Să-l vadă acum... pe unde scoate cămașa. VLASIU, D. 148. Un sărăcan ca mine pe unde o să scoată cămașa? STANCU, R. A. I, 353. Să vedem acum pe unde scoate măriasa cămașa. PAS; L. I, 250. Și acum, pe unde scoateți cămașa? SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 214.

IV. 1. A lua, a trage afară din locul în care a fost vîrit, ascuns, închis, băgat, pus etc. și a aduce la vedere (pentru a folosi, a arăta etc.) Armă scoaseră (traseră h, smulseră d) păcătoșii, întinseră acele sale să săgeate mișelul și measerul. PSALT. 68. Acest vrăjmaș și ucigătoriu iaste cela ce au scos întîi sabia pentru să să bată. PRAV. 117. Scoasă un cuțit de supt perină... și s-au lovit în inemă. N. COSTIN, L. 102. Ștefăniță Vodă îndată s-au mințiat și au scos hangeriul și s-au răpedzil să de într-inșii. NECULCE, L. 26. Grecii scoaseră steaguri albe la porți, semnul cel obicinuit al păcii. VĂCĂRESCUL, IST. 258. Scofindu-și apoi sabia agerită, Se găta s-o împlinte în inima pîrlită. BUDAI-DELEANU, T. V. 100. Oglinda scoasă. Să căută, dar, citu-i fu de greață. id. ib. 149. Scoase din sin o broșură cartonată. NEGRUZZI, s. I, 7. Scoate pistolul și trage să împuște pe soful trădat. GHICA, s. 40. A scos din dulap o tavă pe care era o sticlă de vin de porto. id. ib. 538. Scoase un pistol ce avea la briu și i-l slobozi drept în cap. SION, p. 163. Scoase doi bani nelezi din vechea sa pungă. ALECSANDRI, o. 72. Scoateți spada și jurăți, din a noastră dulce feară Dușmanul străin să piară! id. p. II, 84. Scoase din fundul unei lăzi hîrbutite și vechi o cută. EMINESCU, P. L. 17, cf. 61. Cum ajunge la fîntină, scoate mai întîi furca, de unde o avea strînsă. CREANGĂ, o. 50. Scoate bulicheriul din teacă, îl dă pe aminariu și începe a ciocirti un gîrnej de stegar. id. p. 125. Scoate punga din buzunar, apoi, din pungă, două patace. CARAGIALE, o. II, 46. Scoase o săgeată din tolbă, o așeză la arc și, trac! trase o săgeată. ISPIRESCU, L. 74. Își scoase repede din sin scrisoarea. VLAHUȚĂ, s. A. II, 80. Scoase din buzunarul de la piept o cărticică. POPOVICI-BĂNĂȚEANU, v. M. 161. Scoase tremurînd Din traistă-i un cuțit de-osef. COȘBUC, P. I, 231. Scoase din buzunarul luniciei o tabacheră. D. ZAMFIRESCU, R. 94. Din copilă murgul bale, Friu de-argint să-i scot din laadă. IOSIF, v. 93. Bagă mina în sin și scoate un cartof. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 96. Femeia scoate dintr-o corfă o trocuță de lemn. AGÎRBEANU, s. P. 69. Scoase punga împletită să deie banii. GİRLEANU, N. 57. Își scoase... mătăniile din sin. HOGAȘ, DR. I, 7, cf. 91, 202. Scoase țesila cu tutun de sub cureaua lată. LUNGIANU, CL. 30. Văzurăm scofină dintr-un plic un teanc de sutari. M. I. CARAGIALE, C. 25. Se ridicase atunci în picioare și scoase două pistoale. id. ib. 91. Scoate din buzunarul șorfului o portocală. BASSARABESCU, v. 5. Își scoase legătura cu tutun din sin. MIRONESCU, s. 77. El cu griji scoate Pîntecoasă ploscă veche, Din dăsa de la spate. TOPÎRCEANU, B. 17. Scoase din buzunarul vestei o cutiuță de email cu pastile parfumate. C. PETRESCU, C. V. 14, cf. 26, id. o. P. I, 156. Scoase din portfigaretul îngust de platină... o figaretă egiptiană. id. I. I, 4. Scofină un carnal din buzunar, ... citi. BRĂTESCU, o. A. I, 95. Iar n-ai bălăstă. (O scoate pe a ei din buzunar). SEBASTIAN, T. 103. A scos o tabacheră de argint și mi-a oferit o figură. VLASIU, D. 56. Deschise saltarul birouașului... Scofină o plumieră... începu să caute... prin rafturile înguste. TEODOREANU, M. I, 63. A scos repede dintr-o laadă cîteva piei de jder. VOICULESCU, P. I, 110. Puse jos, foarte încet, traista. Se aplecă și scoase... o ulciică,

o ligaie, o lingură și pită. SADOVEANU, O. V, 683, cf. XVIII, 33. Scoți din traisăi trei lăptuci, Piinea oacheșă ca blidul. I. BARBU, J. S. 129. Cîte un părinte se strămută din loc, lîrîndu-se, și scoate din umbra unei străni un clondir, un pahar și un sifon. ARGHEZI, B. 26. Scoțind notesul din buzunar, șterse energic un punct de program efectuat. CĂLINESCU, S. 32, cf. 59. Scoase din buzunar niște hirtii, își luă condeiul și se aplecă peste articolul său. BLAGA, H. 76, cf. 30, 132. A început să scoată din alt compartiment al geamantanului o nouă serie de lucruri. BOGZA, A. I. 588. Scoase o hirtie de un sular. STANCU, Ș. 78. Scoțind o basma din buzunarul caftanului, se șterse pe obraz. PAS, L. I, 137. O caută în buzunar și scoate un pumn de cartușe trase. H. LOVINESCU, T. 93. Se aplecă peste un cusfăr din fund, îi săltă capacul, scoase o statuie de ghips, popsită fipător. TUDORAN, P. 19. Deschise șifonierul și scoase din el paltonul. PREDĂ, R. 277, cf. 290. Din lada mirosind a molii și-a parfum, A scos o rochie din tinerețea ei, bunica. ISANOS, V. 287. L-am prins... scoțind un valet din mîneacă și i-am dat cu știța de sifon în cap. T. POPOVICI, S. 144. Scoase un pumn de bani și vru să-l arunce pe tavă. BARBU, G. 36. Își scoase din sertar broasca lui verde de tablă, își ascuți distral un creion. id. Ș. N. II, 11, cf. 17, 145. Hirtia pe care am scos-o din plic era o notă informativă. V. ROM. octombrie 1964, 62. Dintr-o valioară de carton... scoase un flacon. id. decembrie 1964, 68. Erau în stare să scoată tot ce-aveau în străși să-i cinstească și să-i omenească. LĂNCRĂNAN, C. III, 447. Din cufărul de campanie epoleții-nghețați am să-mi scot. VULPESCU, P. 91. Scoate pelecet de jurnal din buzunar. 1 iunie 1968, 36. Scot din servietă declarația pe care... a semnat-o la repartizare. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217. Arnăuții... Armele de foc scoate și-n Codrean le stoboea. ALECSANDRI, P. P. 88. Turcii rău se mânia, Pașoșele toși scoate și la popa s-arunca. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 493. Scot un bucuros merindea din traisă. BETEGANUL, P. I, 21. Scoate lădița din traisă și o pune pe masă. id. ib. II, 13. Scoase dintre firele bărbii un bicișor numai cît degetul al mic. STĂNCESCU, B. 31. Scoase năframa din buzunar și o scutură. id. ib. 206. Lăsați-mă voi pe mine Să-mi bag mina-n mînteuță, Să scot dalbă hirtiuță. BIBICESCU, P. P. 322. Scoase un cușit din brîu și rețeză cele douăsprezece limbi ale balaurului. ȘEZ. I, 69. Mina-n disagi e-o băga, O ploschiță că scoate. MAT. FOLK. 172. Iovan Iorgovan, Braț de buzdugan, Sabia scoate, În vînt o-nvîrtea, Pe șarpe-l lovea, Trupu-i zdrumica. ANT. LIT. POP. I, 315. Mina-n buzunar băga, Buzduganu că scoate, În voinic că-l îndrepta. BALADE, II, 58. Mina-n buzunar băgai, Tabacherea o scosai, Tabac din dînsa luai, La nas murgului pusai. ib. III, 228. (A b s o l.) Scoasă de la sine și-i plăi, și-i mîntui de spăpăreș, acelor dăjdari. DOSOFTEI, V. S. februarie 68/7. N-are altă scăpare decît să scoată el din punga lui și să plătească drumul. SP. POPESCU, M. G. 22. Cînd tot scoți din sac și nimic bați în sac, cîrînd îi dai dă fund. ZANNE, P. III, 348. (R e f l. p a s.) Se scoaseră pentru întîia oară din dulapuri și lăzi pinzeturile de măsă de Olanda, farfuriile și cleștarurile de Boemia. M. I. CARAGIALE, C. 63. ◊ L o c a d j. și a d v. Cu sabia scoasă = (care este) gata de luptă, de atac cu sabia. Pe cînd vrea să iasă pe ușă, apare micul maior de roșiori cu sabia scoasă și-i oprește trecerea. CARAGIALE, O. I, 274. Merga cu sabia scoasă chiar și prin păduri. BACALBAȘA, S. A. I, 11. Eu, călare, cu sabia scoasă. DELAVRANCEA, O. II, 255. Într-o zi, în capul cătăreștilor, cu săbiile scoase, se simți minat la moarte. GÎRLEANU, L. 114. Hoțul... urmărit de jandarmul... cu sabia scoasă. BRĂESCU, A. 26. Mă păzește cu săbiile scoase. CĂLINESCU, O. II, 97. ◊ E x p r. A șeșate arma sau sabia (din teacă) = a începe ostilitățile, războiul, răscoala. Serbul și bulgarul, De-și simte scăpătarea și jugul, scoată arma și cauză comună cu noi, ne să facă. HELIADE, O. I, 225, cf. DL. Cine scoate sabia, de săbie va pieri. ZANNE, P. IV, 578. (Ca) scos sau pare că, pareă e (ori este, ești etc.) scos din cutie ori este,

e, ești etc.) scos ca din cutie, se spune despre persoanele foarte îngrijit îmbrăcate, cu înfățișare vestimentară impecabilă, dichisite. Pare că ești scos din cutie și asta nu-mi prea place. FILIMON, O. I, 132, cf. LM. Umbla totdeauna curat, ca scos din cutie. SLAVICI, O. I, 101. (Păre-ar fi) scos de la naftalină v. n a f t a l i n ă. A scoate din mîneacă v. m i n e c ă¹ (1). ◊ S p e c. A lua afară de la foc, din cuptor, dintr-un lichid în care s-a aflat în timpul tratării, al preparării. Scoate bucățile de pește de unde să murează și le bagă în tingirea cu vinul ce fiarbe. MÎNCĂRILE, 3/9. Ia racii, pune-i a moiu în oțel să stea 23 ceasuri, apoi scoate-i de-i pune într-o lingire. ib., ap. GCR II, 43/13. De iznoavă îi fiarbe zeama, apoi scoate ceapa și-i stricoară zeama pent-o sită au pen aba. ib., ap. id. ib. 43/17. Am pus turla în foc să se coacă... După ce mai șezu nișel, zise moșu să o scoată din spuză că s-o fi copt. ISPIRESCU, L. 335. Scoase din vas, pieile se întind și se pun la soare ca să se usuce. POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 86, cf. DDRF. Ea la foc punea... Ierburile stoarse, Apoi mi le scoase. COȘBUC, P. II, 150. Piinea proaspăt scoasă din cuptor are o temperatură ridicată. PUȘCARIU, L. R. I, 24. Scot din buloaiete cu soluții caustice pieile crude ale animalelor. BOGZA, A. I. 105. Te uii ca un brutar la piinea pe care o scoate din cuptor. 1 august 1964, 79. Cu o mîna învîrtea mămăliga, cu mîna cealaltă scoate din jar ceapă după ceapă. V. ROM. ianuarie 1966, 48. Coace bine la malaie; Că le vîră cu lopata și le scoate cu covata, și sparge cuptoriu-n fund și scoate malaiul crud. FOLC. MOLD. I, 69. Mestică mămăliga-n ulcior, o mestică cu fusu și o scoale cu spișelnicu, se spune la adresa unui om prost. Cf. ZANNE, P. VI, 72. (R e f l. p a s.) Se pun firele și se fierb... După ce se scot... se pun la zvîntat cu încetul. PAMFILE -- LUFESCU, CROM. 77. ◊ E x p r. A scoate castane(le) (sau, rar, cărbunele, cărbunii) (din foc ori din spuză) cu mina altuia = a se folosi de cineva pentru a-și rezolva o problemă dificilă sau pentru a întreprinde o acțiune periculoasă, riscantă. Noi ne batem și murim, ... cei mari scot din spuză castane cu mîinile noastre. CONTEMPORANUL, VI, 49. Scoate cărbunele cu mina altuia. ZANNE, P. I, 134, cf. III, 516. (Cu parafrazarea expresiei) De ce mă pune... să mînt în locul lui? De ce sînt eu mina cu care scoate castanele din foc? DEMETRIUS, C. 18.

2. (Și în contexte figurate) A trage în sus, a aduce la suprafață, la lumină, a ridica din adîncuri; s p e c. a trage afară de unde a căzut sau s-a scufundat. Spăsește-me (scoate-mă n) de lutu, se nu me întinu. PSALT. 133. Svetuiră-se, se puteare easte, se scoafă corabia... Deci rădicară veatrila... Și văslămu. COD. VOR. 94/13. Și de fără fundurete pămîntului rutes rădică-voi-me (scoșu-me-ai n, scoșeși-mă c², m-ai scosu-mă d). PSALT. 139. Tremeate mără la de sus, scoate-me (mă scoate d, t r a g e - m ă n). ib. 297. Învață [Domnul]... ca dentr-adînc să scoafă peastele, cel ce înota întru nestădătoarea și în sārata undă. CORESI, EV. 330. Iară de trei ori într-apă afundat a fi și iară scos. id. ib. 513. Cîndu se implu [năvodul] și-l scoaseră el la margine, ... aleaseră bunii (a. 1579). GCR I, 18/6. Pasă la mare, aruncă undița și care peaste vei scoate întăi, adu-l. N. TEST. (1648), 23^r/10. Fu pre mine mina D[o]mn[u]lui și mă scoasă... și mă pusă în mijloc de cîmp... și mă purtă... prestē fața cîmpului. DOSOFTEI, ap. GCR I, 215/3. Scoțindu-i den apă, îi îmbrăca în haine domnești (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 326/14. Teseu... numai pe dînsa a scos la uscat. ARISTIA, PLUT. 21/4. Atunci își amînti că... o prinsese în apă, o scosese afară, că, prin urmare, el o fînuse în brațe. BOLINTINEANU, O. 427. Buzduganul... s-a cufundat în fundul pămîntului... — Scoate-l... la fața pămîntului. CREANGĂ, P. 56. Il scoate din fîntînă. id. ib. 207. Cînd voi scutura frînghia, să mă scoateți afară. ISPIRESCU, L. 84. Se puseră la vîrtejuri și scoaseră pe sala cea mare. id. ib. 88. Luară și cal și telegușă... de-l scoaseră din gîlodu unde se nămolise, id. ib. 374, cf. DDRF. M-a

scos de păr din adîncime. MINULESCU, VERS. 44. Cînd turcul trîgea sfoara, scoate, atîrnați de ea, zeci de lufari dintr-o dată. VOICULESCU, P. I, 17. Uneori... garnitura se rupe în puf. Macaralele scot triste cîteva prăjini. BOGZA, A. I. 50. Lingura e scoasă din puf pe trei viteze. id. ib. 70. Ne continuăm drumul spre sud-vest, cu traulul la apă, în nădejdea că o să scoatem ceva la întîmplare. TUDORAN, O. 309. Viră ciutura cu-o mină, Scoate-o, cînd o scoți, cu două. VULPEȘCU, P. 132. Porunci de dezlegară cerbul, iar acela-n fuga mare merse la lac și scormoni cu coarnele până de soru-sa și o scoase deasupra apei. RETEGANUL, P. I, 50. S-a pus a pescui în tău... și-a scos de-acolo trei trupuri și trei capuri. id. ib. V, 76. Mișcă funia să-l scoată afară. STĂNCESCU, B. 92. Scoate-mă de-acolea, din groapă, c-aci mi-i sfîrșitu. ȘEZ. IV, 195. Vin de mă scoate pă mine Din astă cirlă, Cirlă moacirlă. ib. VIII, 170. Care-n lume s-o afla De din apă să mă scoată, Lui i-oi da viața-mi toată! BALADE, I, 359. Domniî auzea, Luntri trimetea, Ajutor le da, Afară-i scoate. ib. 436. La Vilcan să-mi ajungea, Abia mîna-i întîndea, Dar să-l scoată nu putea: Boloventu-n jos trîgea. ib. II, 99. În loc să-l scoată din undă, În vultoare îl afundă. ZANNE, P. I, 299, cf. 300. (Ref. p. a. s.) Fiindcă în dreptul Turtucii s-au cufundat în apa Dunării un caic rusesc... vâ poruncim să orinduși un om vrednic și cu cifii salahori va și trebuință, să să scoată ael caic din apă (a 1812). DOC. EC. 148.

3. A face să iasă dintr-o situație grea, periculoasă, primejdioasă, neplăcută etc., a scăpa (I 1); a salva (învechit și popular) a mintui (1), (învechit) a mistui (5); spec. a reda libertatea, a elibera, a dezrobi, a descătușa, (învechit) a libera, (regional) a slobozi. Scoate-mă de la vrăjmașii miei, Dzeule. PSALT. HUR. 48^v/19. Lu prinsemu pe legea noastră și vreamu se giudecămui lui. Deci venne Lisia miiașul și cu multă greață scoase elu. COD. VOR². 29^v/14. Din nevoi, primejdii, bănaț și de nevoile lor scoase ei. PSALT. 231. Scoase sufletul meu diin moarte... și picioarele mele de luecare. ib. 245. De oameri nederepți scoate-me (i z b a v e a ș t e - m e v d). ib. 291. Scoase-i den untunearc și den umbra morției. CORESI, EV. 176. Sufletele acelea ce le scoasî din temnițele iadului. VARLAAM, C. 132. Peuternicii... nu vor scoate obiduiți din mîna celor mai tari. id. ib. 246. Macar de-ar scoate țara din ce nevoie. PRAV. 89. Scoală, Doamne, de mă scoate De la scrăbe, de la toate. DOSOFTEI, PS. 17/9. De toț pîzmașii mă vâ scoate-n grabă. id. ib. 49/14. Și-i scoase pre ei... den mina fiilor lui Israil. BIBLIA (1688), 159²/55. Mă scoasei den nevoie (a. 1691). GCR I, 294/15. L-au fost prins den Moldova... și l-au scos de la Svidrigailo, craiul Vladîșlav. N. COSTIN, L. 195. Într-această iarnă au scos din închisoare pe Dosothei mitropolitul și l-au pus iarăși la scaunul lui. id. LET. II, 15/8. Au scos acei robi toți. NECULCE, L. 251. Pentru dreptatea mea... din toate m-au scos. id. ib. 263. Au scos acea țară din mîinute goșilor. CANTEMIR, HR. 318. Măria sa... au scos pre Lupul aga dintr-această primejdie. CANTA, LET. III, 178/35. Scoate-mă din stricăciune. BUCV. 31^v/20. Scoate-m[ă] de la urgie (sfîrșitul sec. XVIII). GCR II, 116/27. Iaste silită a-șii cîștiga un rob făcut la război, pe care ea îl scoate de la moarte. IST. AM. 92^v/21. Scoate-vă-voi din mîna lui Darie împărat. ALEXANDRIA (1794), 7/9. Voi veni cu sabia și vâ voi scoate de la acest tilhariu. ib. 79/7. Iarăș cu plîngere ne rugăm ca să fim scoși de sub jugul acesta (a. 1797). URICARIUL, I, 147. M-am legat a face toate Ca din iad s-o putem scoale (a. 1802). GCR II, 193/36. Coborirea lui Orfeu în iad ca să scoată pe iubita sa, Euridice. PLEȘOIANU, T. I, 69/14. Caută a ne scoate din nevoie. BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 534. Scoate-voi din mîna lui Darie împărat. ALEXANDRIA, 5/2, cf. 70/15. Pină acum m-am chinuit de l-am crescut și l-am scos din din toată nevoia. CREANGĂ, P. 81. Mulțumi... că l-au scos din mîna duhurilor rele și că este viu. ISPIRESCU, L. 100, cf. DDRF. Te scoate de la greu și de la nevoie. HOGAȘ, DR. I, 298. Pe cei robiți scoate. ALECSANDRI, P. P. 198. Zis-a măieșcă că mă scoate De la cîle, de la

toate. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 6, cf. 318. Să știi că cine mi-a scoate fata de la bălaur, după acela am s-o mărit. SBIERA, P. 125, cf. 162, 242. Vîno... Scoate-mă de la pușcași. RETEGANUL, P. I, 49. Să mă ajuți... să scap de pacostea aceea. Da, fii bun, tată, scoate-mă. id. ib. II, 50. Va scoate de la zmei pe cele trei fete ale lui. ȘEZ. II, 202. Mă scoase de la dușmani. HODOȘ, P. P. 89. De la foc scoate-mă. BIBICESCU, P. P. 362. Ieu l'e-am scos p'i l'in'i d'i la-nchisoare. O. BÎRLEA, A. P. I, 447. Norocul, dac-ar vrea, Scoate omul din belea. FOLC. MOLD. I, 104. (Ref. p. a. s.) Dacă a băut cineva atîta rachiu încît se aprinde acesta într-insul, ... se poate scoate de la moarte. GOROVEI, CR. 19. (Ref. l.) Gîndi că doară cu blindese și cu giurămînturi făcînd cu turcii, că se va scoate din moarte. SIMION DASC., LET. 233. Domnul românilor... Se scosese de supt potestătea grecilor. MAG. IST. I, 51/11. ♦ Ex p. r. (Învechit și regional) A(-și) scoate capul (dîi... sau de la...) = a(-și) salva viața. Uciderea ce face neștine de frica altuia pentru să-și scoată capul den mîna lui, aceasta să nu aibă certare. PRAV. 113. Are fiecare voie să ajuțorească pre cel asuprit, și, unde va vedea că stau cu război asupra lui, să-i scoată capul și să-l mîntuiască den moarte. ib. 122. Duca Vodă ș-au scos capul cu darea de bani. N. COSTIN, LET. II, 9/13, cf. ZANNE, P. II, 26. Eu pușcașu nu-ți voi da... Că io am jurat pe oșele, Să scot capul mîndrei mele. RETEGANUL, TR. 44. ♦ (Învechit; în limbajul bisericesc) A mintui (2). Învie, Doamne, mîntuiaște-me (s p a s e a ș t e - m a c, scoate-mă h). PSALT. 4. Rugăciunea lor ascultă și spăsește-i (scoate ei h). ib. 301. Tu, Doamne, ne scoate și ne socotește. DOSOFTEI, PS. 38/9. ♦ Ref. l. Întoarce-nă și lumirează fața ta și spăsi-nă-vremu (mîntui-nă-vom d, de ne vrem scoate h). PSALT. 165.

4. (Complementul indică oameni; urmat de determinări introduse prin prep. „din“, „dintr“, regional, „de pe“, „de la“, care precizează sensul) A face să iasă dintr-o anumită stare (sufletească, fizică, fiziologică); a smulge din...; (învechit și popular) a slobozi (V 5). Intră în oadaie să o scoată din niște cugelări atil de triste. NEGRUZZI, S. I, 26. Îl... grijește așa de bine că peste cîteva zile îl scoate din boală. CREANGĂ, P. 76. Întîrîtă că nu reușește să-l scoată din visările lui... se apropie... de el și-i rise la ureche. AGÂRBICEANU, A. 44. Mai poștiți... Ne mai scoateți din amorțea mînaștirii. VOICULESCU, P. I, 147. N-a fost chip s-o scot pe babă dintr-ale ei. CĂLINESCU, C. O. 34. Ne vorbeau, scoțîndu-ne din adormire imaginația. BLAGA, H. 57. Mă scoate din toate vrăzomăsele mele proiecte de studenție. id. ib. 157. A căutat-o lingă el pe Lisandra, s-o scoată și pe ea din somn. STANCU, Ș. 13. Trăgîndu-mă de minecă, să mă scoată din gîndurile mele. LĂNCRĂNAN, C. III, 28. De nenumărate ori a încercat Parasca — și cu buna și cu răul — să mă scoată din starea asta. id. ib. 72. Din boală vraciul te scoate, Iară din urîi nu poate. ALECSANDRI, P. P. 307. Măica din friguri mă scoate, Dar din dragoste nu poate. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 7, cf. 36. Ea mă cheamă-n prunișori Să mă scoată din fiori. MÎNDRESCU, L. P. 86. Lelea Sofe îl scoase de pe gînduri. RETEGANUL, P. I, 43. Mama de la boli mă scoate, De la urîi nu mă poate. ȘEZ. I, 74. (Prin lărgirea sensului) Ușa biroului scoase din somnul lui duminical clopoțelul de alamă. TUDORAN, P. 15. ♦ Ex p. r. A scoate (pe cineva) din fire (sau, regional, din fire afară) ori din mîniș (sau, rar, din minte) ori (rar) din simșiri = a) a face (pe cineva) să nu mai raționeze, să-și piardă cumpătul, dreptă judecată; a zăpăci; a-i suci (cuiva) capul. Apucă de te află firea și de aciia le scoate den minte dă le supune supt cine-iateste voia. PRAV. 172. M-ai scos din simșiri... căci cînd te zăresc... ia așa-mi scapără pe dinaintea ochilor. ALECSANDRI, T. 511. O scosese din mîniș și pe Monica, făcînd-o părtașă la un dans improvizat. TEODOREANU, M. III, 277. Văzu o domnișoară Cu perle și safire, Care l-au scos din fire. PARASCHIVESCU, C. T. 112. Două fete culeg linte, Bujor le scoate din minte! ALECSANDRI, P. P. 156. Trandafir ș-un fir subțire, Rău m-ai scos dragă din fire. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 29, cf. 17. Că

badea voinic o fost și din fire că m-o scos. MÎNDRESCU, L. P. 69, cf. 80. M-a făcut maica pe mine Tinăr copil și subfire, Să scot fețele din fire. BIBICESCU, P. P. 227, cf. 333, ALRM SN III h 1158; b) a face (pe cineva) să-și piardă calmul, să nu se mai poată stăpîni, a enerva foarte tare (pe cineva). De va fi fost mânia așa de mare cîl să scoasă pre om și den minte, atunci nici milostenie nu iaste drept nemică. PRAV. 255. Ce dar are femeia asta de-a-l scoate din fire și de-a-l face rău! VLAHUȚĂ, S. A. III, 194. Cînismul ăstui om... scoate din fire pe Andrei. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 203. Pe cîrmaci il scoate din fire veselia negustorului. TUDORAN, P. 170. Anghel il auzi și îndrăzneala lui Voicu il scoate din fire. PEDA, D. 138. Aerul lui preocupat il scoate din fire pe Dumitrană, dar se stăpîni cîl putu. BARBU, Ș. N. II, 104. A scoate (pe cineva) din sărite (sau; rar, din sărit) = a supăra foarte tare (pe cineva) făcîndu-l să-și piardă calmul, răbdarea; a enerva peste măsură (pe cineva), a infuriă. Cuvintele d-tale pot să mă scoată din sărite și să-mi pricinuiască un nicis. ALECSANDRI, T. 510. Să nu fii rău de gură, c-ai mi-i să nu mă scoți din sărite. CREANGĂ, P. 152. Această pornire a copilului îi scoase pe amîndoi din sărite. SLAVICI, N. I, 225. Poate satul tot să-l scoată Din sărit, ea știe bine. COȘBUC, P. I, 98. Cînd cineva il scoate rău din sărite, holărîrea lui era fulgerătoare. AGÎRBI-CEANU, S. 71. Își pune toată verva Să scoată din sărite pe pudica Minerva. HOGAȘ, DR. I, 82. Ar fi scos din sărite și pe cel mai răbdător. BASSARABESCU, V. 159. Pe mine să nu mă scoată cineva din sărite. CAMIL PETRESCU, P. 256. O vorbă în doi peri, aruncată din rîndurile majorității, o să-l scoată din sărite. COCEA, S. I, 300. Porecla nu spunea nimic, dar scoate din sărite pe cel vizat. BLAGA, H. 78. Răspunsul cu pricină i-l dădusem într-ădins, ca s-o scot din sărite. id. ib. 124. Dacă mai spui prostii, mă scoți din sărite. STANCU, Ș. 25. Mă scosese din sărite și fierbeam de furie. PEDA, I. 89. Mă scoase din sărite și mă făcu să-i dau una peste nas. id. ib. 129, cf. id. D. 187. Pe Paraschiv il scoate din sărite cîntecul repede și locurile muierii. BARBU, G. 128. Reproșurile pe care acesta i le făcea il scoaseră din sărite. V. ROM. decembrie 1964, 43. Ei tot nu-l slăbeau cu întrebătu, pînă ce într-o zi il scoase din sărite. ȘEZ. I, 247. A scoate (pe cineva) din răbdare (sau din răbdări, din toate răbdările, din răbdări afară) v. răbdare (2). (Regional) A scoate (pe cineva) din ori v. oară¹ (III 1). (Regional) A scoate (pe cineva) din viață = a ucide, a omori (1) (pe cineva). Cînd mi l-au apucat pe drac cu table sale, au fost să-l scoată din viață. SBIERA, P. 260. (Rar) A scoate (pe cineva) din omenie v. omenie (1).

V. 1. (Complementul indică ființe; urmat de determinări introduse prin prep. „din” sau „de”, care indică locul părăsit, sau introduse prin prep. „pe”, care indică locul de trecere dintr-o parte în alta) A face să plece din locul (circumscriș), din incinta în care se află, a face să treacă dinăuntru afară; a face să iasă din locul (circumscriș), din incinta în care se află; a duce afară. Eu-s domnul [Dumne]dzeul tău, ce scoș-te dîn țeara Eghiptului. PSALT. 168. Te-am scos den Urrul Haldeului, cum acest pămînt să dau fie a birui. po 50/28, cf. GCR I, 49/19. Scoasă pri inșii afară din cetatea Ierusalimului și-i dusă... cătră măgura Eleonului. VĂRLAAM, C. 128. De va vrea să fure noaptea și să va scula de va scoate oile din staul... PRAV. 23. Cela ce va scoate deri mănăstire pre vreunul di ceia ce cercă să să făcă călugăr, ăceluia capul să-i să taie. ib. 298. I-am prinsu de mîna ca să-i scof pre ei dîn Eghipt. N. TEST. (1648), 296^v/14. Asemenea voia să scoată și din Dachia oștile. MAIOR, IST. 18/15. Pre evrei îi pornește, Scofîndu-i pre porți afară (a. 1821). GCR II, 240/13. Și scoaseră ielepe din peșteră afară la mînzii. ALEXANDRIA, 108/2. Toată oștirea ar fi perit, dacă tribunul Alexandru nu rețese s-o scoată... din acele locuri. HASDEU, I. C. I, 267, cf. ALEXI, W. Nu-l mai scoatei din circum. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 139. N-au putuț-o scoate din casă. AGÎRBI-CEANU, Ș. 471. Plînsul

o zguduia întreagă... De abia o scoase de acolo, mai mult pe sus, ajutat de oameni străini. GÂRLEANU, N. 166. O apucă noaptea [în cîmîtir]; paznicul veni și o scoase pe poartă afară. id. ib. 168. Achim scoase caii din grajd. PEDA, M. 91. Cîte unuia i se făcea a harfă, de-abia il scoateu ceilalți pe ușă. BARBU, G. 15. După ce-l scoase [calul] din grajd, ... încunjură satul în fuga mare, călare pe cal. RETEGANUL, P. I, 26. Ți-am scos boii din ocol, Pe Boghian și pe Bujor. FOLC. MOLD. I, 60. (Cu determinarea subînțeleasă) În grajdul lui înțra, Scoasă un cal minunat în mătasă îmbrăcat. ȘEZ. II, 37. ♦ E x p r. A (nu avea eu ce) scoate (pe cineva) din iarnă = a (nu avea posibilitatea de a) da (cuiva) hrană (și adăpost) ca să poată ieși cu bine din iarnă, a (nu avea condițiile materiale pentru a) ajuta (pe cineva) să poată ieși cu bine din iarnă. A luat de la curte... o mierță de păpușoi ca să aibă cu ce-și scoate casa din iarnă. VLAHUȚĂ, S. A. II, 199. Deși scos din iarnă, străinul n-a pornit. OLLĂNESCU, ap. DDRF, cf. TDRG. Că-mi mor copiii de foame, N-am cu ce-i scoate din iarnă. TEODORESCU, P. P. 289. Tătă iarna t'-am rugat Să-m dai două tri părelă Să-m scot copiii din iarnă. ALEXICI, L. P. 46. ♦ (Rar) A retrage dintr-o instituție la care era înscris. Dacă n-o să scoți scînteii învîfînd, te scot de la liceu. PEDA, R. 226. ♦ S p e c. (Popular; mai ales despre medicamente purgative, laxative sau diuretice) A provoca purgație sau diureză, a avea un efect purgativ sau diuretic. A luat curățenie și l-a scos afară numaidecît. DA I, 56. Uleiu' de ricin le scoate îndată. SCRIBAN, D.

2. (Complementul indică oameni; de obicei ca determinări locale care indică direcția deplasării sau punctul de sosire) A lua cu sine pentru a conduce undeva, a duce, a conduce undeva (în afara locului unde se afla inițial). Scosu-ai... oamenii tăi cu mîna întru Moiseiu și lu Aron. PSALT. HUR. 65²/10. Scoșei întru pustie patru mite de bărbați. COD. VOR. 36/15. Trecum priîntru foc și apă și scoseși-nă în răpaosu. PSALT. 124. Cuteza-voi eu, cu două sute de dragoni și cu o sulă de moldoveni, să-l scot pre măriia sa și pre împărăteasă, că va putea merge călare, să-i scot în Țara Ungurească. NECULCE, L. 237. Selimu-l scoase cu cinste din Țarigrad pînă la Cemege. VĂCĂRESCU, IST. 259. A lăsat oile în paza cîinilor și hai și hai, cu împăratul, pînă ce l-a scos la drumul mare. POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 161. Te-ai rătăcit... Vrei să te scot la drumul mare? AGÎRBI-CEANU, S. P. 20. M-ar scoate la larg, la drum. DOINE, 173. Scoate-mă la fară, La drumul de cară! ANT. LIT. POP. I, 311. ♦ E x p r. A (putea) scoate (cu bine) (ceva) sau a (putea) scoate (cu bine) la (un) (sau, regional, la) (bun, în) capăt ori la cale, la (ori, învechit, în) capătii, la cap la sfîrșit, la un fel (cu ceva sau cu cineva) = a realiza, a termina, a rezolva (cu bine), a duce la (bun) sfîrșit (un lucru, o acțiune); a se descurca; p. e x t. a ajunge la un rezultat (bun), la o înțelegere (deplină) (cu cineva); a scăpa (de cineva). Cu leșii nu va putea scoate lucrul la cap. N. COSTIN, LET. II, 10/35. Cugetară sfaturi, carele nu le putură scoate la cap. id. ib. 126/21. Să nu facă lucru ca acesta, ce nu-l va putea scoate la cap (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 322/1. Turcii văzînd că cu grecii să scoată la cap nu pot, Cad cu toții în răpire, și a prăda peste tot. BELDIMAN, E. 87/3. Îl scof în căpătii, la căpătii, adică isprăvesc, implinesc, săvîrșesc oarece. I. GOLESCU, C. 113^v/22. Orce la voile tale Cu răul nu-l scofi la cale. PANN, P. V. II, 20/17. Nu-i chip de a o scoate la capăt cu omul acesta. NEGRUZZI, S. I, 93. Cînd veni rîndul să slujească... norodul se grămădi în biserică... să vadă cum a s-o scoată la capăt. id. ib. 226, cf. 249. Cu toate acestea o scoateu la capăt și... realizau beneficii însemnate. GHICA, C. E. II, 448, cf. BARONZI, L. 42, 67. Abie o poate scoate-n capăt cu cheltuielile impuse unui ministru plenipotențiar. ALECSANDRI, S. 11. N-o scofi în capăt cu mine, giupîne! id. T. 840. Asta-i o treabă foarte grea și mare lucru să te ca s-o putem noi scoate la capăt. CREANGĂ, P. 157. Așa-i că am

scos-o la capăt și asta? id. ib. 227. Sinan, văzînd că n-o poate scoate la căpătii cu românii în luptă dreaptă, trimise o seamă de oaste... spre a lua pe Mihai de pe la spate. ISPIRESCU, M. V. 21, cf. 34. Văzînd... că cu boceala nu o scoate la nici un căpătii, se rușină singur de sine. id. L. 388. Nu știu cum oi scoate-o la capăt. CONTEMPORANUL, IV, 392. Văzînd ofițerii că nu o scot cu ei la căpătii, îi spuseră că... împăratul s-a miluii să-l facă grof. POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 162. Am tăcut. Era prea aprins și n-aș fi scos-o la cale cu el. id. ib. 166. Dă, mă Ioane! spune el, scoate-o cu neburile la capăt! SP. POPESCU, M. G. 91. Două mături nu o scot la capăt. ZANNE, P. II, 292, cf. VI, 37. Înfalesii că cu Arinia n-o poate cineva scoate la capăt așa de ușor. HOGAȘ, DR. I, 91. Cum o scoți la capăt cînd fi-i foame la vremea asta? id. ib. 209, cf. CADE. Văzînd că n-o scoate la capăt... mai făcu vreo două glume și apoi o șterse la cancelarie. REBREANU, R. II, 28. Cu slujba asta și cu grijile de greu s-o scoți la un capăt. SADOVEANU, O. II, 625. El nădăjduia să scoată bine treburile la capăt numai cu recoltetele moșiei. id. ib. XII, 419, cf. SCRIBAN, D. Căpătase importanță socială și devenise utilă fiindcă putea da informații asupra chipului de a o scoate la capăt, în viață, cu puțin. CĂLINESCU, S. 18. Cu tine niciodată n-o scoate omul la capăt. STANCU, D. 447. Peste noapte, cu bunăvoință, mai rînduindu-se prin anumite adăposturi... mai veghind... o scoateu oamenii la capăt. GALAN, Z. R. 283. O scoateți la capăt cu douăzeci la sută din buget? VINEA, L. I, 142. Nu-i plăcea să se pună împotriva ei, că n-ar mai fi scos-o la capăt. T. POPOVICI, SE. 21. Să ne gîndim în liniște cum s-o scoatem la capăt. LĂNCRĂNAN, C. II, 86. Chipzuind ba într-un fel, ba într-altul, tot n-o putea scoate la cale. SBIERA, P. 284. S-au bucurat tare, că tot au scos și el ceva la capăt! id. ib. 300. Cu el nu-i chip s-o scot la cale după legile noastre. RETEGANUL, P. III, 37. Ce nu putură scoate la cale domniile cei mari și învățați, o fată de fărăn o să ducă la îndeplinire. id. ib. IV, 30. Văzu mă-sa că n-o scoate la capăt. STĂNCESCU, B. 84. N-o scoate la căpătii cu el. id. ib. 167. Văzu bogatul că nu e chip s-o scoată la cale cu el. id. ib. 252. Să tot socotea... cum să dregă... să scoată treaba aceasta la bun capăt. ȘEZ. I, 97. Nu o pot scoate la capăt cu popa. id. II, 67. Trebuia s-o scoată amu la un capăt, căci nu era alt chip. id. 112. Spune-i să-mi dea fata de nevastă, că n-o scoate cu mine la capăt. id. VI, 14. L-am scos [lucrul] în capăt, am gătit lucrul. ALR I 1382/370. A o scoate la capăt cu obraz(ul) curat v. o b r a z (I). A scoate (pe cineva) în lume v. l u m e. A scoate (pe cineva) la joc v. j o c. A scoate (pe cineva) la drum de boi v. d r u m. A scoate (pe cineva) la boi breji v. b o u. A scoate (pe cineva) la covrigi v. c o v r i g. ♦ (Învechit; de obicei în contexte figurate) A îndrepta (spre...), a îndruma (către...). Nu era cinre se-i scoață cătră Dumnez-eu. PSALT. HUR. 13v/17. Cătră lumina vieții ne-au scos. MINEIUL (1776), 107^v/5. ♦ A b s o l. Ceia ce scoate spre lucrul cela bunul cu pohta ceaia buna și cu usirdie. CORESI, EV. 16. ♦ (Învechit și regional) A duce cu forța (ori sub pază) afară (sau undeva), a obliga (să iasă și) să meargă cu sine. De ciia îi scoasi și le zdrobi cu beațe clinciuroase oasele brațelor. DOSOFTEI, V. S. 25^v/13. Atunci mamonul îi scoase afară în ogradă și-i tăia capul. RETEGANUL, P. V, 77. La temniță să ducea, Așar' pe Dediu-l scoate și pune de-l impușca. PĂSCULESCU, L. P. 202. (R e f l. p a s.) Ziua [ocnașii] să taie sare și noaptea să se scoață din ocnă afară. REGUL. ORG. 303/5.

3. (Despre oameni) A lua, a ridica, a ține în mînă, în brațe, a lua în primire etc. pentru a transporta afară, undeva etc.; p. g e n e r. a transporta (dintr-o țară în alta, dintr-o regiune în alta, dintr-un loc în altul); (rar) a izgoni dînd afară. Că cu mare nevoie e a răbda bolnavul... a-l scoate den casa lui. CORESI, EV. 59. Greu lucru iaste, cu adenăral, bolnavul din casă să-l scoață. VARLAAM, C. 41. Scos-au oasăle lui Cantemir Vodă boierii cei mari afară supt cort. NE-

CULCE, L. 115. Au scos tuiurile și corturile afară din lași. id. ib. 213. Nu mai puțin să sfiesc cu această orînduială și ceia ce vor avea gînd să scoață monedă dă argint rusească peste graniță (a. 1811). DOC. EC. 98, cf. LB. Îl scoț pă miini, adică duc pă mort pă miini. I. GOLESCU, C. 113^v/21. Vor plăti vamă pentru toate lucrurile ce vor scoate din țară. REGUL. ORG. 67/5. Pe moartă... o redicase să o scoață afară. PELIMON, I. 171/6. Armata de mecanici hotări că mașinile pot fi scoase la cîmp. ANGHEL, PR. 83. Scot icoanele bisericii lor în procesiune pentru ploaie. PAMFILE, VĂZD. 140, cf. id. A. R. 13. Am văzut... un băiat scos pe brațe. I. BOTEZ, B. I, 27. Lăsați-mă busteanul să-l țin și eu pe umăr, Din moară să scot sacii. CĂLINESCU, L. L. 8. Te leg burduș și te scot din țară. C. PETRESCU, A. R. 175. Au scos masa cea mare pe care serie notarul... și-au așezat-o sub salcimi, în curte. STANCU, D. 268. Te-oi cumpăni eu să scoți din curțile tații și cornul și punga. RETEGANUL, P. II, 76. Ți-am scos plugul din ocol, Ți-am arat mîndru ogor. id. TR. 60. Să te faci turtă de ceară, Să te scoată patru-afară. HODOȘ, P. P. 114, cf. 131. (A b s o l.) Azi scoatem din salon!... Și bietecele mobile, abia aciuat, apăreau în ogradă. ANGHEL, PR. 4. (R e f l. p a s.) În ziua sfintei și mării vineri... după slavoslavie, se scoate aerul. GHEORGACHI, LET. III, 312/12. Nu va rămînea fără cuviincioasă pedeapsă și dregătorul acela... sau vameș sau ispravnic, printr-a căruia schelă, ori cu știre sau fără știre, să va scoate peste graniță monedă dă argint rusească (a. 1811). DOC. EC. 98. Copiii să nu se scoață îndată după deșteptarea lor, neprimeniți și nevătași bine de sudoarea lor. EPISCOPESCU, PRACTICA, 78/25. În unele părți din Bucovina, la scoaterea și, nemijlocit, după scoaterea aerului... oamenii cei mai înaintați în vîrstă se duc... cînd se scoate din biserică afară și, incurjurîndu-se biserica cu dinsul, se bagă țară înăuntru. MARIAN, S. R. II, 304. Prin unele părți însă este datină de a se scoate icoanele la... duminica mare, pentru ploaie. PAMFILE, VĂZD. 140. ♦ E x p r. A-l scoate (pe cineva) cu picioarele înalte v. p i c i o r (I 1). ♦ (Despre animale de tracțiune, de călărie, despre vehicule, ambarcații) A transporta, a duce dintr-un loc circumscris, închis etc. într-altul deschis, (mai) larg. Îndestul s-au dirvărit în trei... rînduri cite 200 de boi pînă au scos butucii dintre mușii (a. 1812). DOC. EC. 140. Automobilul ne scoate în șosea către spital. ARGHEZI, S. XVIII, 153. La Sulina, le-a dat partidul un cutter, care-i scoate în larg. H. LOVINESCU, T. 370. Murgule, coamă rotată, Mai scoate-mă-n deal o dată... Să mă uit la lumea toată. ALECSANDRI, P. P. 311. Murgule, coamă rotată... Și mă scoate pin' la Tisă C-aco-l tabăra-nținsă. JARNÍK-BİRSEANU, D. 314. ♦ (Despre drumuri; și în contexte figurate) A face să iasă din... sau în... (avînd o anumită direcție, orientare); a duce către...; a conduce spre... Poteca... il scoase drept la un eleșteu mare. ISPIRESCU, L. 34. Se duse pe o potecă, care-l scoase tocmai la casele zmeilor. id. ib. 221, cf. 390. Unde mă va scoate drumul pe care umblu astăzi? GALACTION, O. 102, cf. DL, DM. Au dat de-o potecă care i-au scos din pădure. RETEGANUL, P. II, 73. Apucă drumu-ăsta și te scoate tomnăi într-o împărăștie. O. BÎRLEA, A. P. II, 350. ♦ A b s o l. O potecuță strîmță... scoate pînă în virful muntelui. GORJAN, H. I, 132/8.

4. (Cu determinări care indică scopul deplasării, al chemării) A face, a obliga, a determina să vină, să se prezinte (undeva, la cineva); a chema, a convoca (pentru...). Scoțîndu-i la divan, li s-au răspuns să piară (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. II, 6/21. M-o scos la muștru. ALECSANDRI, T. 4. Scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul. CREANGĂ, O. 182, cf. 183. Odată scoate pe Iorgu la teorie și-l întrebă în cite feluri se duce o notă finută. CARAGIALE, O. I, 5. N-ai tremurat niciodată cu ceasornicul în mînă, în ora unui profesor, făcîndu-te mic în bancă, de frică să nu te scoată la tablă. VLAHUȚĂ, S. A. II, 241. Moș Teacă îi iese întru întîmpinare, îi face cuvenitul

raport și apoi scoate compania la instrucție. BACALBAȘA, S. A. I, 43, cf. DDRF. Cu toată ascultarea și hărnicia clăcașilor scoși la șosea, păcuiesc, ca de cind lumea, gropi la capetele podului. LUNCIANU, CL. 194. Dacă mă scoate la tablă... nu mă puteam concentra. GAMIL PETRESCU, P. 274. Ne scoate la lecție, nu cite unul, nu cite doi, ci cite patru, cite șase, cite opt deodată. I. BOTEZ, ȘC. 39. Nici nu mă scoateu la lecție. BRĂESCU, A. 193. Am să vă scot la rând să-mi mărturisii păcatele și averile. VOICULESCU, P. I, 196. Țăranii nu-și intrerupeau munca... Vatazii și feciorii boterești îi scoateu primăvara; vatazii boterești îi scoateu vara. SADOVEANU, O. IV, 252. N-o scoate la adunat pălămidă, n-o scoate la seceră, n-o scoate la munci grele, — o trimite prin sat să ghicească muierilor în ghioc. STANCU, D. 489. Du-te la ele și scoate-le la lecție. id. R. A. II, 108. Nu mai aveau astimpăr și-și scoateu și copiii la lucru să gate cit mai repede. LĂNCRĂNȚAN, C. III, 84. Fă-mă năframă târcată... Să văz frunza cum se-ngustă și pe badea scos la muștră. JARNÍK — BİRSEANU, D. 312. A scos pre toate vietățile pământului la făcutul cărărilor și a drumurilor. ȘEZ. V, 127. Ceterică, glas de euc, Scoate pe mindră la nuc. BİRLEA, L. P. M. II, 35. Că feciorii cei frumosi Toți sint la bătaie scoși. FOLC. TRANSILV. I, 17. Scoate pă mindra-n prilaz Să-i dau gură, că o las. ib. 311. Scoate miliție d'e und'e iera ie și huide pîn sat la control. O. BİRLEA, A. P. II, 19. (Absol). Era monilor general... El scoate la lecție, el oprea la arest. BACALBAȘA, S. A. I, 182. ◇ Expr. A îi seos ori a soate la raport v. raport (I 2).

5. A sili să iasă de undeva, să părăsească un loc circumscris, să plece în altă parte; a da afară; a goni, a alunga, a izgoni, (învechit și regional) a mina¹ (3). Se mărăți fie (să fie mânăți c, să fie scoși hc², să să izgonească d) din casele sale. PSALT. 235. Și scoase pre Adam [din rai] și puse naintea raiului vieții heruwimi. PO 21/15. [Dumnezeu] scoase Adam, întâi omu, de în raiu (a. 1620). GCR I, 56/7. De să va prileji vreun niar să aște în viața lui vreun dobitoc făcînd pagubă și... vrînd să-l scoafă, îl va ucide... acesta să plătească bou deplin. PRAV. 16. Să va tocmi un om cu muiare sa dentă, la logodina lor, cum să nu aibă voie bărbatul să-ș scoafă muiare de la locul și de la nașterea ei. ib. 169. Și-l vor scoate den moștia lui și-i vor lua toate bucatele domnești. ib. 248. Și scoase pre toți carii vindea și cumpăra în besearecă. N. TEST. (1648), 27^r/18. Pre cine scot cu rușine den curșile și din casele oamenilor...: pre bețivi. CHEIA ÎN. 90^r/7. După ce l-au scos Pătru Vodă den țară... în Țara Leșacă au năzuit. N. COSTIN, L. 237. Au scos den țara sa eretică. id. ib. 430. Îi tot bătē și-i scotē de pen cetăți. NECULCE, L. 160. Că mai cu nevoie este o sulă de copoi iepurile din pileul spinilor a scoate, decit a trii înțelepți sfatul cel mai de folos a afla. CANTEMBR. IST. 110. Ai pus oamenii de l-ai căznit și l-a[și] scos din moșie fără judecată (a. 1721). BUL. COM. IST. III, 93. Cu păcat va fi să mă scoafă dum[ne]șei maica din economiia tat[ă]-ni-mieu, cu niște bieți dă copilași ce am (a. 1775). IORGA, S. D. VII, 42. Să facem meșteșug să-i scoatem din cetate, că-i vom bate, că [dușmanii] nu știu rîndul la război. ALEXANDRIA (1794), 57/10. Ne-au scos din rai și ne-au gonit împreună cu dobitoacele în păduri. MOLNAR, R. 90/16, cf. LB, I. GOLESCU, C. După ce se aprindea opaițul și tata se punea să mince, noi scoatem mișele de prin oenișe și colrușă. BREANGĂ, O. 199. Minia lui Dumnezeu ce era afară: să nu scoși cine din casă, dar înec om! id. P. 143. Voi ne-ai scos Din case, goi, în ger și-n vînt. COȘBUC, P. I, 208, cf. ALEXI, W. Am tăbărit la el, să-l scoatem pe poartă, dar n-am putut. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 119. Pe mine m-ași scoate din sat? AGÎRBICEANU, A. 144. Alheas se întindea biruitoar în Dobrogea, de unde abia Filip de-l poate scoate. PĂRVAN. G. 51. Rubrius... scoate pe năvălitorii din provincie. id. ib. 108. Acum ași vrea să ne scoateți de tot de pe moșia ce ne-a mai rămas. REBREANU, R. II, 89. A fost scos de acolo cu ciomagul. I. BOTEZ, B. I, 74. N-a fost chip să-l scoată din

birlog. VOICULESCU, P. I, 165. Noi am scos pe om din rai ca să cunoască bucuria și intristarea și noi avem să-l întorcem înapoi. SADOVEANU, O. XII, 436, cf. SCRIBAN, D. De-a mai fi Codrean pro oară Îmi scoate grecii din țară. ALECSANDRI, P. P. 90. Ori să se ducă încotro l-or duce ochii... ori, de nu, apoi l-or scoate ei cu de-a sila. SBIERA, P. 165. L-au amuțat cu cinii pînă l-au scos și din oraș, nu numai din ogradă. RETEGANUL, P. III, 75. Vai, ce foc și ce mai pară Că m-au scos din a mea țară. id. TR. 24. M-a scos din sat. DOINE, 102. Scoase soldații cite unu-unu, în virfu paloșului. STĂNCESCU, B. 59. Bată-te crucea birău, Mult fi-ai bătut capul tău Să mă scoți din satul meu. BİRLEA, L. P. M. II, 154, cf. 46. Ca să scoți sărăcia din casă, trebuie să ai ce pune în locul ei. ISPIRESCU, L. 207. Fumul, din ulei, pă elbină o scoate. ZANNE, P. I, 184. Fumul, picătura și traiul rău te scoate din casă. id. ib. II, 290, cf. 291. Pre cine primești în casă te scoate din casă. id. ib. II, 75. A băgat pe dracul în casă cu lăutari, și nu poate să-l scoafă cu sute de arhierii. ISPIRESCU, U. 101, cf. ZANNE, P. VI, 580. S-a apucat să scoată urșii din țară sau Dumnezeu cînd a plecat să scoată urșii din țară, cel mai urit dintre toți l-a însoțit pentru a-l ajuta, se spune cînd cineva se apucă de un lucru imposibil de realizat. Cf. ZANNE, P. VI, 662, MAT. DIALECT. I, 235. ◇ (Cu determinarea redundantă „afară”) Și-l scoaseră afară den vie. CORESI, EV. 296. Numai singur cu voia sa și fără voia giudefului va scoate afară pre Pavel dentr-aceea aveare ce i se au dat să se hrănească. PRAV. 54. Întră... în o pivniță domnească și scoase pre pivnițar afară (a. 1654). GCR I, 171/28. Au început a jăci și a scoate pre șpezi afară (a. 1716). id. ib. II, 19/18, cf. LB. Îl scof din casă afară, adică îl gonec. I. GOLESCU, C. 113V/16. Vor scoate afară școlarii ce vor turbura liniștea. REGUL. ORG. 401/24. Întrăm după el și-l scoatem de urechi afară. CARAGIALE, O. II, 19. Acu să-i dai drumul, înțelesu-m-ai, ori îl scot eu pe ușă afară. POPONICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 81. Izbuli, în cele din urmă, să-i scoată afară. REBREANU, I. 39. L-a cuprins strins, tremurînd, de mină, l-a adus pînă la prag, a deschis ușa, l-a scos afară. SADOVEANU, O. II, 548. N-ai să reușești să-l scoți afară de aici. T mai 1968, 20. După aceea au scos Dumnezeu din curte afară pe figan. SBIERA, P. 164. Curtenii împăratului însă l-au scos frumușel afară. RETEGANUL, P. II, 75. Ploua și sufla un vînt cit să nu scoți nici cinele afară. id. ib. IV, 75. Și m-ai scos din sat afară. DOINE, 102. Parcă-l scot banii afară din casă, se spune despre omul chel-tuitor. Cf. ZANNE, P. V, 68. Am un grajd plin cu cai roșii: dacă bagi pe negru-ntr-însii, el îi scoate toți afară (Vătraul). GOROVEI, C. 392. ◇ Refl. p. a. s. Cu multe războaie biruind vrăjmașii și scofîndu-să den țară, s-au așezat țara în volnicia sa cea veche. N. COSTIN, L. 575. Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă. ISPIRESCU, L. 205, cf. ZANNE, P. I, 692. ◇ Refl. recipr. Că se bat d-alaltă seară și se scot de plete-afară. TEODORESCU, P. P. 143.

6. (De obicei cu determinări nume de slujbe, de demnități etc.) A îndepărta dintr-o slujbă, dintr-o demnitate, dintr-o dregătorie; a elibera; a concedia; a demite, a destitui; s p e c. a înlătura de la domnie, a d e t r o n a. Adunară gloate de scoaseră pre Nemitor de în domnie. MOXA, ap. GCR I, 59/23. Darii scoaseră din hătmănie pre Mardonie. HERODOT (1645), 341. Rogu-te să scoți pre cutarele den cutare mesereare. PRAV. 321. Scoasec den scaon Amira, împăratul, pre sofi[ntul] Nison (a. 1650—1675). GCR I, 192/18. Au scos sectorii lui Simion Vodă pre feciorii lui Teremia Vodă din scaunul fărții. M. COSTIN, O. 57. Fu hirotonit patriarh Țarigradului și iarăși... fu scos. DOSOFFEI, V. S. februarie 70V/18, cf. octombrie 78^r/31. Cu multă nevoie au scos pre Alexandru Vodă den domnie. N. COSTIN, L. 230, cf. 457. Scos-au și pe Velicio din hătmănie și l-au pus vornic. NECULCE, L. 101. Mai pe urmă l-au și scos din pisternicie cu marcă bănat pentru acea slujbă curată. id. ib. 119, cf. 211, 305. Și pre el îl scoase împăratul Vasilie și puse iarăși pre Ignatie.

MINEIUL (1776), 136^v/35. *Încă se zicea cum că l-ar fi scos dintru al său scaun. AMFILOHIE, G. 101/4. Oamenii cei de cinste a republicii... își pun un domn, fără ce a-l mai scoate, ce se cheamă doagea de Vinefiia. id. ib. 114/16. Să se dea cinstita porunca dumatile... a nu mai îngădui pă treli logofătu... a să mai amesteca la cislele satului, nici a pune, nici a scoate pircălabi (a. 1818). DOC. EC. 189, cf. LB. Toate vechile mădulari, numite de m[ăria] sa împăratul, au fost scoase. AR (1831), 502¹/5. După ce s-a isprăvit alegerile și n-a mai avut trebuință de mine, m-a scos. GHICA, C. E. II, 345, cf. 355. Pe mine, zău, tot mișeii din vistierie m-au scos. HASDEU, R. V. 126. A pătruns... în Moldova, de unde a scos un domn care nu-i plăcea. IORGA, C. I. I, 5. Căzu de la putere... scos de Duca. id. ib. 50, cf. TDRG: Am să vă scot pe toți din slujbă. AGĂRBICEANU, A. 186. Fușese scos de la minister și îl atacau mai toate gazetele. CAMIL PETRESCU, P. 186. Vă rog să nu mă scoateți din învățământ. PREDĂ, R. 80. Respectivii au fost scoși din funcții. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177. (Ref. p. a. s.) Apoi stătind împăratu Mihail..., abia cu multă rugăminte s-au scos de s-au făcut călugăr. DOȘOFTEI, V. S. octombrie 62^v/33. Apoi să scoase de împăratul Mihail, carele puse în locul lui pre Fotie. MINEIUL (1776), 136^v/30. Pentru prepus de ereticie, s-au scos din dregătorile sale, au fost surghiunit și silit a face... pocăință în public. ASACHI, L. 21¹/8. ◇ Loc. v. b. A scoate (pe cineva) la pensie v. pensie (I I). ◇ Expr. A scoate (pe cineva) din muncă v. muncă (3).*

VI. 1. (În expr.) A scoate la lumină = a descoperi, a aduce la lumină; p. ext. a arăta, a face cunoscut; s. p. e. c. a publica (2), a da publicității. Ne-dejdea viitorului m-a însușeșit de am scos-o [cartea] la lumină. EPISCUPESCU, PRACTICA, LI/17, cf. POLIZU. Apucându-ne de scos la lumină ziarul acesta... vedem că toate împrejurările care înlesnesc înființarea jurnalelor și susținerea lor atil de contrarie (a. 1861). PLR I, 192. Ni se va permite să povestim o mică scenă asupra căreia am fost siliți să păstrăm tăcerea, dar pe care astăzi avem datoria de a o scoate la lumină. BACALBAȘA, S. A. II, 179. A scos la lumină prima foaie beletristică românească. În PLR II, 41. Al. Russo, Vasile Alecsandri scot la lumină poezia poporului. IORGA, C. I. II, 80. Cărți lingă cărți, volume fără noroc... dorm toate la un loc, așteptind mina binecuvîntată ce le va scoate din nou la lumină. ANGHEI, PR. 19. [Almanahul] este scos la lumină cu gândul de a prezenta publicului românesc de pretutindeni mănunchiul de scriitori români în viață. În PLR II, 220. Cum s-a făcut că... după ce mi-ai scos la lumină miile și zecile de mi de rînduri, pretutindeni martor mul, nu te-am pomenit în nici unul. ARGHEZI, P. T. 168. Aspectele neglijate ale fenomenelor, aceste cenușare ale adevărului, merită o soartă mai bună... Inventatorul... le face drepte și le scoate la lumină. RALEA, S. T. II, 295. Scoate la lumină două vodeviluri. IST. LIT. ROM. II, 579. Date recent scoase la lumină dovedesc că prestigiul lui Veniamin Costache... a depășit fruntariile fărăi. Cf. 1968, nr. 931, 3/7. A scoate la iveală (sau, învechit, la arătare) = a face să fie văzut, cunoscut, descoperit, identificat în mod public. Scoțind la iveală nepuțința vrăjmașului. MINEIUL (1776), 8^v/2. Cine va putea să scoată la arătare creștinătatea lui cea desăvârșită și cugetul lui cel creștinesc? ANTIM, P. 194. Îndată ce am sosit aici mi-am scos fetele la ivală. ALECSANDRI, T. 132. Nu-l lăsa nicidecum să scoată înelul la iveală. ISPIRESCU, L. 108. Cîteva fapte [de limbă] săritoare în ochi vom numai să scoatem la iveală. PHILIPIDE, P. 22. Am scos la iveală și scriitorii care... vor fi foarte pușin cunoscuți, ori chiar necunoscuți. În PLR II, 221. Să recurgem la probabilități și deducțiuni, așteptind ca timpul să scoată la iveală pe autor. BUL. COM. IST. II, 10. Întimplarea săpăturilor nu ne-a scos pînă azi la iveală decît pușine [obiecte]. PĂRVAN, G. 142. Să scoatem la iveală în fiecare regiune tot ce vădește mai mult caracterul poporului nostru. În PLR II, 375. Își

ascunsese unghiile, știind să aștepte. Acum se pregătea să le scoată la iveală. c. PETRESCU, C. V. 102. A scoate la iveală acest mare și definitiv adevăr este de datoria tuturor. CONTEMP. 1950, nr. 185, 3/2. O ultimă licărire a orizontului bronză suprafața cangrenată a smircurilor, scoțind la iveală... monstruoșitatea cite unei rădăcini. CĂLINESCU, O. I, 14. Controlul asupra muncii ideologice, desfășurate de către o serie de organizații de partid, a scos însă la iveală, în afară de succesele dobîndite, și o serie de lipsuri. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 5, 6. Foiletonistica lui Caragiade scoate deseori la iveală pe bunul burghez. CONSTANTINESCU, S. II, 62. Scoase la iveală o cutie lătăreață, de lemn. TUDORAN, P. 71. Am dat la o parte o pînă scoțioasă de sac înnegrită — și am scos la iveală un butoi argintiu, turtit. BĂNULESCU, I. 76. Să scoțem în elu la ivală. O. BİRLEA, A. P. II, 559. (Cu inversarea termenilor expresiei) Cel adevărat nume ce va să dzică la iveală îi scoasă. CANTEMIR, I. I. I, 80. (Rare) Aburile vinului în cap învălîndu-se, gîndurile așoperite și cuvintele negîndite la ivală scoate. ZANNE, P. IV, 188. A scoate în vileag = a da în vileag, v. vileag. Am descoperit noi un secret, după îndeletniciri cărturărești de pătruzeci de ani, care, cu ajutorul lor, ne-a îngădui să scoatem în vileag povestea cea adevărată. SADOVEANU, D. P. 6, cf. DL, DM. (Învechit și regional) A scoate la maidan v. maidan (1). A scoate în evidență (sau în relief) = a face să fie mai evident, mai pregnant, mai clar, a dezvălui în mod pregnant o anumită însușire, trăsătură etc.; a sublinia, a evidenția. Își ajusta tunica, scoala... în evidență cauciucul de la cravată și începea să celească. BACALBAȘA, S. A. I, 161. Volumul... face în mod voit abstracție de latura istorică, pentru ca să poată scoate mai bine în evidență lucrurile așa cum se prezintă ele. PUȘCARIU, L. R. I, 5. Purta... o rochie... mullată pe trup, scoțindu-i și mai voluptos sinii și coapsele în evidență. CĂLINESCU S. 174. Epitetele scot în evidență particularitățile închipuirii și sensibilitățile poetului. VIANU, S. 13. Nu poate fi vorba de o atitudine de epuizare a subiectului..., ci de ceva care scoate în evidență... De ceva care atrage atenția că lucrul de care are nevoie știința germană s-a înfăptuit. PREDĂ, R. 180. Clasicii marxismului au scos cu pulere în relief faptul pierii vechiului și nașterea necesară a noului ca lege a dezvoltării în natură și societate. CONTEMP. 1953, nr. 360, 2/5. Poetul caută caricaturalul și-l redă... scoțind în evidență grotescul, satiricul. V. ROM. decembrie 1964, 157. O formație compusă din trei violoncelle... a scos în evidență forma bună a celor doi soliști. M 1968, nr. 4, 37. Un studiu elaborat de Comisia planului scoate în evidență urmările favorabile ale industrializării asupra condițiilor socio-economice. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211. Apropiatele convorbiri dintre premierii celor două țări vor oferi cadrul pentru a scoate în evidență aspirațiile comune. ib. 1969, nr. 8 221. (Ref. p. a. s.) Au fost inițiate cercetări în scopul de a cunoaște care este răspîndirea speciilor de vînat, scoțindu-se în evidență posibilitatea de extindere a suprafeței ocupate. VÎN. PESC. august 1964, 5. A scoate (ceva sau, rar, pe cineva) la (sau în ori, învechit, de) vînzare (sau, învechit, vînzător) ori (regional) a scoate vînzarea (pe ceva) = a oferi spre vînzare, a pune în vînzare (ceva sau, rar, pe cineva), a prezenta, a expune spre vînzare; s. p. e. c. a scoate la licitație, a scoate la mezat. Casele lui, ce le avea în Țarigrad, le-au scos turcii la vînzare. MUSTE, LET. III, 62/12. Nedîndu-se nouă mina a le putea mai ținea aceste vii, de a noastră bună voie, de nimine siliți, nici asupriți, le-am scos vînzătoare (a. 1751). URICARIUL, XXIV, 447. Au scos la vînzare publică și persoanele și averile lor. ARISTIA, PLUT. 347/24. Cîșiva negustorași scot de vînzare niște americă. PELIMON, I. 143/24, cf. ALEXI, W. Scoatem moșia în vînzare. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 214. Cumpărătorii bușului scos la vînzare. ARGHEZI, L. 158. Se primblă cu [calul]..., făcîndu-l scos de vînzare. ȘEZ. I, 271. De ce-ai scos nevasta-n lirog? Ori ai scos-o di vînzare? BIBICESCU, P. P. 283.

Scuăle vinzarea. ALR SN IV h 1 013/172, cf. ib. h 1 013. A scoate (ceva) la licitație (ori la mezat) sau (regional) a scoate licitația (pe ceva) = a oferi (un bun) spre vinzare prin licitație; a scoate la vinzare. Toate bucatele lui... le-au scos la mezat (sfârșitul sec. XVIII). LET III; 200/7. Spatarul Neculce pentru osăbile [i]nteresuri a săli li-au scos [moșiile] la mezat la Eși (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 88. I se părea că dragostea lui deschisese larg porțile ei închise pînă atunei tuturor, ca o casă scoasă la licitație. TEODOREANU, M. II, 369. Urloi scoate la mezat în uliți boarfele oamenilor în nevot. I. BOTEZ, șc. 62. Scoate liliasta [pe casă]. ALR SN IV h 1 013/279. (Ref. l. p. a. s.) Cu hotărîrea judecâții să se scoată zălogul la mezat. PRAV. COND. (1780), 114. (Rar) A scoate pe piață = a valorifica prin vinzare; a produce în scopul vinzării. Visul Caly-ei era de... a scoate pe piață produse din ferma sa. CĂLINESCU, s. 183. Să scoatem pe piață cremă de legume și supă de tomate. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 214.

2. (Complementul indică părți ale corpului) A deplasa, a împinge făcînd să iasă (mai) în afară, la vedere, a da la iveală, a lăsa să se vadă. V. a r a t a. Scot capu pe fereastră și încep a striga; Guliță! ALECSANDRI, T. 73. Un tigru... Muge tare, Coada roată o-nvîrtește, Scoate limba. EMINESCU, O. I, 165. Se deschide ușa din stînga, prin care scoate capul Fifina. CARAGIALE, O. VI, 448. Nu se poate împiedica de a-și scoate capul pe ghișeu să vadă cine-i domnul. VLAHUȚĂ, S. A. II, 203. [Copilul] capul din apă și-l scoate, Dar iute s-avîrte pe coate și-asteaptă pe brinci. COȘBUC, P. II, 22. Beat și mulțumit de sine, zîmbea... scoîndu-și pieptul înainte. ANGHEL, PR. 47. Își scoase limba înșingherată, lungă. AĞIRBICEANU, A. 382, cf. 44. Cam amefiș, își scoase pîntecele înainte. GÎRLEANU, N. 38. Și-a scos gîșă în afară și-l urmărește cu ochii, să sară. id. I. 37. [Ariciul] a scos cu frică de sub el Un bot timid și mic, ca de căfel. TOPÎRCEANU, P. O. 136. Am auzit că nu fi-i bine! Ia scoate limba. TEODOREANU, M. II, 57. Cînd am scos capul din bordei, Charles umbra prin curte. VOICULESCU, P. I, 59. În mintea lui, boțelul își scoase în afară pieptul. SADOVEANU, O. V, 542, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, S. VII, 28, 180. Văcarul trase-n pieptu-i tot aburul de sare și scoase peste chingă un pîntece de vită. CĂLINESCU, O. II, 30. Spăla vasele. Arareori își scoate capul din bucătărie. PAS, L. I, 46. Dumneata stai aicea și nu scoate capul pe punte. TUDORAN, P. 165. Nu merg, răspunse... scoînd capul pe geam. PREDA, D. 165. Scoate capul la fereastră... Să văd chipul tău frumos. TEODORESCU, P. P. 326. Mai-n urmă-și scoase capul din fum un șerpe mai mare. RETEGANUL, P. I, 3. Care cum scoate capul pe poartă, Urmă Galbină îndată îl rețea și-l arunca în tău. id. ib. v, 71. Și-a scos capul la fereastră. DOINE, 158. Mîndra lui acas-uitată Scoate-și capul pe fereastră. BIBI-CESCU, P. P. 357. Dădea drumul la ferestre. Scoate capu și striga... s-a născut cineva mai puternic ca mine? O. BÎRLEA, A. P. II, 206. Scoate capul ca un drac, se spune despre copilul care adoarme greu. Cf. ZANNE, P. VI, 630. (F i g.) Luna, scoînd capul de după dealuri, se legăna în văzduh. CREANGĂ, O. 36. Slincile își scot din dealuri a lor frunzi îmbătrînite. VLAHUȚĂ, S. A. I, 5. Bordeiele figănești ce-și scoteau din pămînt capetele buhoase. AĞIRBICEANU, S. P. 51. Smulge buruienile ce aveau nenorocul să scoată capul în stratul cu pricina. STĂNOIU, C. I. 124. Ex p r. A(-i) scoate limba (cuiva, la cineva, după cineva etc.) = a-și manifesta disprețul, batjocura, dezaprobarea etc. față de cineva ori a face (cuiva) în ciudă prin scoaterea limbii din gură. Slugile nu-i mai scoteau limba și nu-l mai zădărau. C. PETRESCU, I. II, 226. Scot limba după ea și mă strîmb. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 103. A scos limba la două cucoane tinere. ARGHEZI, S. VII, 27. (Mun-cește, lucrează, aleargă, fuge etc.) de-și scoate ochii sau (și-)a scos limba de-un eot (muncînd, lucrînd, alergînd etc.) ori a-și scoate sufletul (din el) (muncînd, lucrînd, alergînd etc.) = (muncește, lucrează, aleargă, fuge sau a munci, a lucra, a alerga etc.) cit poate

de mult, din răsuputeri. Moș Nichifor fugea de cărăușie de-și scoate ochii. CREANGĂ, P. 107. Fuge lumea de din-sul de-și scoate ochii. id. ib. 217. Fuge de-și scoate ochii. ZANNE, P. II, 573, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, ȘEZ. III, 96.

3. (Despre corpuri în care are loc un proces fizic sau chimic ori, p. e x t., despre corpuri, obiecte ude, lucioase, strălucitoare etc. sau despre corpuri, obiecte mirositoare) A produce¹ (II 1) (și a da afară, a face să se vadă, să se simtă etc.); s p e c. a răsplîndi (2), a emana, a degaja. Mustul începe a sfărâi, a scoate clăbuci și a prinde deasupra o cămeșă. I. IONESCU, C. 198/19. Cîmpia scoate aburi; pe umedul pămînt Se-ntînd cărări uscate de-al primăverii vînt. ALECSANDRI, POEZII, 24. [Trenul de marfă] dă buzna înaintea, scoînd scînteii și împrăștiînd... aburi de foc. SP. POPESCU, M. G. 28. Pe cîmpurile lucii, șatele împrăștiate ca grăunțele scoteau scîlpîri repezi, ca a prundișului spălat de ape. GÎRLEANU, N. 205. Încercă să aprîndă o țigară... Nu scoate fum. C. PETRESCU, I. II, 130. Ohabnicele bunuri din danii și din ocini Ajunseră să scoată duhori de grajd și cocini. ARGHEZI, C. O. 61. [Trenul] își mai reîmprospătează forțele scoînd mult fum pe coș. BOGZA, A. I. 126. Roșile... trosnesc și scot scînteii. id. ib. 247. Scoate fum soba de lînichea. STANCU, D. 310. Sînt aprinse... luminări albe și toate... scot fum greu, negricios. id. M. I. 27; cf. 39. Vaporul acela negru, care scoate fum. TUDORAN, P. 152. În lumina soarelui, culorile acestea scoteau scîlpîri amărîtoare. id. ib. 421. Pușca talii scoate fum. LABIȘ, P. 40. Țigarea scoate fum tremurător. id. ib. 383. Avea mîini albe, cu degetele prelungi, împodobite cu un inel cu piatră fariatică ce scoate scîlpîri fatale. BARBU, PRINC. 46. [Gunoiful ars] scoate duf. ALRMI/II h 310/791. Ex p r. (Rar) A scoate aburi pe gură = a vorbi zădarnic. Cf. ZANNE, P. I, 309. A scoate scînteii = a face un lucru în mod intens, cu foarte multă convingere, în mod extrem de eficient. Dacă n-o să scoți scînteii învîșînd... te trimiț la unchiul Petre. PREDA, R. 226. Tran z. f a c t. A face să se producă¹, să se răspîndească (2). Vîntul ăsta se strecura abia în adieri prin coș. Cînd bătea tare, scoate fum în casă. AĞIRBICEANU, S. 303. Prin fereaștră deschisă, soarele scoate scîlpîri din sticlăria de pe poliți. GÎRLEANU, L. 21.

4. (Despre oameni și animale; complementul indică sunete sau zgomote) A face să se audă, a emite, a p r o d u c e¹ (II 1); (despre oameni; complementul indică silabe, cuvinte, grupuri de cuvinte) a emite, a articula cu ajutorul organelor vorbirii, a p r o n u n ț a (1), a r o s t i¹ (I 1); p. e x t. (de obicei în construcții negative) a spune, a zice, a r o s t i¹ (I 1). Șo[și]ntul mulțămînd, scoasă glas cătră D[u]mn[e]zău. DOSOFTEI, V. S. septembrie 25^v/30. Atîtea insecte care scot deosebite feluri de sunete. PELIMON, I. 65/23. Glumefii mișcînd din buze, fără a scoate glas, îl făceau să creadă că-i spunea ceva. GHÎCA, S. 325. Prințesa scoase un țipăt și înclină capul pe piept. BOLINTINEANU, O. 435. Scoate cîte un oftat din adîncul plămînilor. GANE, N. III, 159. Scoateam cîte un suspin adînc. CREANGĂ, A. 124. Scoate un strigăt înecat și rămîne încremenit. CARAGIALE, O. VI, 279. Atunci căzura cu toții în genunchi și scoaseră niște rugăminți fierbinți. ISPIRESCU, L. 99. Parcă-i da cineva brînci să scoată din gură vorbă ce-i sta pe limbă. id. V. 112. Scoate un suspin prefăcut. VLAHUȚĂ, S. A. II, 108. Nu scosese o vorbă de cînd venise. id. O. A. I, 137. Bolnavul... scoase numai niște gemele înăbușite. BACALBAȘA, S. A. I, 137; cf. 192, ALEXI, W. Buzele-i sîbîfiri și fine Nu surid, nu scot o șoptă. IOSIF, PATR. 61. Luase un condei să însemne cu vorbe toate felurile de sunete pe care le scoate [prîvighetoea]. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 138. Vacile tot mai des scoteau cîte-un muget gutural. AĞIRBICEANU,

s. 15. Scoase un șipăt sfișietilor și căzu cu fața în perne. GİRLEANU, N. 151. Numai cite un „hm“ scoate din cînd în cînd. HOGAȘ, DR. 108. Cerca să scoafă cite-o vorbă mai prielinoasă. LUNGIANU, CL. 126. Scoase un șipăt scurt. REBREANU, I. 27. Scoase un strigăt ușor de surpriză. IBRĂILEANU, A. 15. Nu scoate o vorbă. M. I. CARAGIALE, C. 128, cf. CADE. Tinărul Herdelea nu șosese nici un cuvînt. REBREANU, R. I, 173. N-a mai scos o vorbă toată seara. CĂMIL PETRESCU, U. N. 163. Nu făcuse nici un gest, nu șosese nici o vorbă. BRĂESCU, O. A. I, 35. Tot drumul n-am scos nici un cuvînt. SAHIA, N. 24. Se lungi în pat... și... scoase cîteva sunete slabe. id. ib. 106. Calul scoase un nechezat puternic. VISSARION, B. 15. Cîinii... scoteau urlete jalnice, ca niște strigări prelungi de corn. SADOVEANU, O. I, 114. Aceste variante ale strigătului scos de prepeliță sînt interesante și din punctul de vedere al simbolismului fonetic. IORDAN, STIL. 95, cf. SCRIBAN, D. Sunetul pe care-l scoate gîndacul... este asemănat cu scrișul unui „diamant“. VIANU, A. P. 246. Oo! exclamă Gaitany... numai din buze, fără a scoate vreun sunet. CĂLINESCU, S. 49. Cît a fînut drumul prin sat n-am mai scos un cuvînt. BLAGA, H. 233. Pisica... a scos un mirolăit infernal. C. PETRESCU, A. R. 64. Rar scoateu o vorbă. BOGZA, C. O. 27. Nu scoate o vorbă din gură și, cînd scoate una, vorba ei e neagră ca păcura. STANCU, D. 447. Nu scoate trei cuvinte pe ceas. V. ROM. mai 1955, 33. Tot timpul drumului nu șosese un cuvînt. TUDORAN, P. 12. Pescărușii se rătăci pe deasupra sa, scofînd lipete de mirare. id. ib. 102. Cu cealaltă mînă îi făcea semne lui Haralamb, scofînd chiote de bucurie. id. ib. 162, cf. 321. Își revenise: ochii-i erau vioi; dar nu scoate o vorbă. VORNIC, P. 177. S-a oprit deodată din expunere și n-a mai putut scoate un cuvînt. PREDĂ, R. 267. Scoase un mușet cumpîit și îl prinse pe comandant de guler. id. M. 99. Copilașii scoteau un lung oftat din siml lor. ISAC, O. 286. Se înecă de ciudă și nu mai putu scoate un cuvînt. T. POPOVICI, SE. 62. Un timp... merse fără să scoată un cuvînt. id. S. 399. Fumase tot timpul în tăcere, fără să scoată un cuvînt. V. ROM. septembrie 1958, 29. Cocoșii bătura din aripi și șosera cîteva strigăte ascuțite. BARBU, G. 416. Nu scoase streinul bine vorba din gură și toate să-mplîniră. RETEGANUL, P. IV, 72. Pinted toate le făcea, Nici o vorbă nu scoate. BALADE, II, 363. Ajunsesse bială fata de-ăbea mai scoate grai, dă slăbiciune și dă inimă rea. O. BIRLEA, A. P. I, 187. Vorbă mare să nu scoți din gură. ZANNE, P. III, 581. ◊ (Sunetele sînt produse de oameni cu ajutorul unui instrument muzical) Scoate, nenē, bojogarul de zeu niște fiuturi din naiul lui de zgîria și sfredelea auzul. ISPIRESCU, U. 110. Ca instrument de cîntat, [cornul de vinătoare] îl întrebuințează foarte puțin, sînd greu de scos notele trebuincioase. PAMFILE, I. C. 63. ◊ (Prin analogie) Crivățul pătrunde [în codri] scofînd note-ngrozitoare. ALECSANDRI, P. III, 18. Și plopii cari vijiiie-n vînt, Scot hohote parcă să-mi spună În ris, ce nemernică sînt. COȘBUC, P. I, 65. Locomotiva gîșii și scoase un șuierat așurzitor. DELAVRANȚEA, H. T. 81. Talgerele, seșîntietoare, lovite frenetic, scoateu un zgomot spărt. ANGHIEL — IOSIF, C. L. 97. Locomotiva scoase un șipăt prelung de spaimă. CĂLINESCU, O. I, 11. În bătaia dementă a vîntului, dinții... rinjiți [ai stîncii] scot un șuierat prelung. BOGZA, C. O. 60. Mașinile scoateu un șuierat subțire, adormitor. V. ROM. martie 1955, 218. ◊ E x p r. A(-i) scoate (cuiva) vorbe (rele) sau (regional) nume (rău) = a relata (despre cineva) în mod defavorabil, de obicei pe nedrept, a vorbi rău (pe cineva), a pune (pe cineva) într-o lumină defavorabilă, (familiar) a face (cuiva) reclamă proastă; a birfi, a cleveți, a calomnia, a denigra. Destul se vor cerca... a ne scoate nume că nu sîntem buni de nici o treabă. ODOBESCU, ap. DDRF. Au început să scoată vorbe rele pe socoteala ei. BACALBAȘA, S. A. I, 8. O fac de ris și-i scot eu nume? COȘBUC, P. I, 128, cf. CADE. Muierile, mai ales, sînt de nelecuit. Mi-or și scos vorbe. LĂNCRĂNȚAN, C. III, 104. Scoate... nume rău. Com. din ZAGRA — NĂSĂUD. A(-i)

scoate vorbă (sau vorbe-ori, popular, veste, învechit, cuvînt) (că...) = a face să se răspîndească știrea (defavorabilă, nerecomandabilă, inoportună, inexactă etc.) că..., a da de știre că..., a aduce la cunoștință, a face să se audă, să se zvonească. Cela ce va face o greșală nedăduind că nu să va certa... de va fi scos cuvînt... cum să fie făcut această greșală cu acesta gînd... să va certa. PRAV. 289. Șoseșă cuvînt că va să margă la un sat a lui, ce are de moșie. NECULCE, L. 190. Scoase vorbă afară că pleacă la o moșie. FILIMON, O. I, 234. Mai va să scoafă... vorbă că dracu s-a popit! JIPESCU, ap. GCR II, 261. Începu să scoafă vorbă că a prinde o ciudă nu este vro treabă mare. ISPIRESCU, U. 38. Să vorbești frumos cu ele, Să nu-ți scoată vorbă-n țară Că tu ești crescută rău! COȘBUC, P. I, 165. Flăcării șosera vorbă că prin năuntru ar fi umblind stafiile. GİRLEANU, N. 141. Cele babe slabe de gură-i șosera vestea e-ar fi chiar lenevoasă. RETEGANUL, P. I, 51. Și mi-ai scos vestea în țară C-am pățit cu tine o vară. HODOȘ, P. P. 199. (Cu inversarea termenilor expresiei) Despre Gruia veste-a scos Că pe-o casă croncănea. ȘEZ. II, 36. A scoate din gură cînd cald, (și) cînd rece v. rece (I 1).

5. (Despre oameni; complementul indică ceva ce n-a existat pînă atunci). A face să existe, a crea, a născoci (1), a inventa; (complementul indică lucruri defăimătoare, inexacte) a face să circule, a născoci (2), a inventa, a scorni. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Al de le-a scos că sînt leneși n-a știut ce spune. JIPESCU, ap. TDRG. Cei mai procopsiți dintre dinșii i-au scos și cîntec. ISPIRESCU, U. 81. De cînd ași scos-o... că-i injosilor pentru cineva să se ocupe de trebile moșiei? ap. TDRG, cf. ZANNE, P. IV, 296. De unde o mai șoserați, nenșiorule, și p-asta? PETICĂ, O. 213. Zvonurile le scot cei care au anumite interese, ori care nu sînt cu sufletul curat. REBREANU, R. I, 171. Nu știu cine a mai scos și moda asta! SCRIBAN, D. Dar nu-i porți nici o ranchiună. De unde șosești prostiile astea? H. LOVIȘESCU, T. 247. Pldtești treizeci și cinci de icosari, nu douăzeci... — De unde ai scos treizeți și șinți? TUDORAN, P. 165, cf. DL, DM. Poporul a scos pe socoteala lui o mulțime de anecdote. ȘEZ. I, 214. Dar lumea de unde știe De-mi scoate poașe mie? FOLC. MOLĐ. I, 123. Cine urea să-și omoare cîinele-i scoate că-i turbaț. BARONZI, L. 56, cf. ZANNE, P. I, 373.

◊ (Complementul indică oameni) A pune în seamă, de obicei cu probe, cu argumente, cu mărturii false, existența unui fapt, a unei situații; a face, a considera (pe nedrept) răspunzător de... L-au scos cu cîteva bani dator, NECULCE, ap. CADE. Nici unu n-au putut să zică ceva împotriva hațmanului Ion, să-l scoată numai pe dinșul vinovat (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 57. După ci scade, aici 300 lei, apoi o mai scoate și dătoare cu 276 lei (a. 1813). ib. 101. Și mai virtos cugetam să școl mincinoși pe vrăjitorii GORJAN, H. I, 136/3. Șocoteșe ei ce șocoteșe... și-l scot dator eu două șlci de arat. VLAHUȚĂ, S. A. II, 199. Se stăpini... dîndu-și seama că oamenii n-au să-l înșeleagă și au să-l scoată tot pe el vinovat. PREDĂ, D. 77. După toate, Încă și dător mă scoate. ALECSANDRI, P. P. 265. Și judecă pe dracul și-l scoate și dator. PANN, P. V, II, 118/16, cf. ROMĂNUL GLUMET, 40, ZANNE, P. II, 148, 278, VI, 595, 596. Tu-i ceri să-ți numere toate și el dator, te mai scoate, se spune despre un om certăreț sau de rea-credință. Cf. PANN, P. V, III, 23/24, ZANNE, P. V, 257. ◊ E x p r. A scoate (pe cineva) de minciună = a dovedi că (cineva) a spus un neadevăr, a da la iveală un neadevăr afirmat de cineva; a da sau a face (pe cineva) de minciună. v. minciună (II)

6. (Complementul indică bani, hirtie-monedă) A emite și a pune în circulație. Scos-au niște hirtii pe țară, mari cite de 6, de 8 ughi. NECULCE, L. 70. (A b-s o l.) Ai văzul pe ăștia noii?... Mergă să-i arate bănușii... — Da... o să scoafă și de douăzeci de parale?... — O să scoafă! CARAGIALE, O. II, 93.

7. (Învechit; complementul indică obligații materiale) A institui, a hotărî, a fixa, a stabili. Au scos

atuncea nevoie în fără de îoi omul un leu. NECULCE, L. 190. Atuncea au scos pre fără 2 civerturi, banii steagului. id. ib. 206. Dată tol era mai cu cale a scoată²[birurii] de cele obicinuite pe fără (a. 1729). GCR II, 25/9. Au mai scos un bir pentru săpatul hindichiului (sfirșitul sec. XVIII). LET. III, 195/22. Au scos birul năpaste chiemal. ȘINCAI, HR. II, 242/23. Puterea d-a face legi, d-a scoate dăjii sta în Adunarea sau Soborul a toată jara. BĂLCESCU, M. V. 9.

8. (Complementul indică scrieri, publicații etc.) A face să apară, a da publicității; a tipări (1), a publica (2); a edita; (Invechit) a elabora, a scrie. V. a s c o a t e (VI 1) l a l u m i n ă. Aceste două cărți să fie pîrgă până... va și alalte tipării și scoate. VO 11/9. Socotit-am... să scof această carte (a. 1640). GCR I, 88/7. Pravile tocmite, alese și scoase pentru toți lucrătorii pămîntului. PRAV. 1, cf. EUSTRAȚIE, PRAV. 1/2. Am pomenit de... leolopisefeale pe urmă scoasă a o samă de boieri de fară (a. 1713). GCR II, 2/16. Scot o revistă juridică în limba franceză. VLAHUȚĂ, S. A. II, 127, cf. ALEXI, W. Sint ani de zile de cînd n-a apărut nici o publicație a acestei Comisii... Abia putem scoate acest buletin. BUL. COM. IST. III, 1, cf. TDRG. Își chețuia leafa de profesor universitar ca să scoată gîzele. CĂMIL PETRESCU, U. N. 28. Avuseseră de gînd să scoată o revistă. VLASIU, D. 60. Se gîndește în 1817 la o publicație periodică românească pe care avea s-o scoată în 1820. IST. LIT. ROM. II, 34. Împreună cu un cōleg, în timpul nostru liber, scoțeam o revistă cu însemnări școlărești. T august 1964, 42. Tatăl său, profesor, scoțea o gazetă democratică. V. ROM. ianuarie 1965, 153. Ațeeși tipografie... a scos și Tetravanghelul din 1546. L. ROM. 1967, 81. (R e f l. p a s.) Se scot reviste, se țin conferințe. IN PLR II, 15. Operetle complete ale unui om de știință se scot o dată pe secol. CONTEMP. 1970, nr. 1 250, 8/2. ♦ E x p r. (Invechit) A scoate afară o proclamație = a da, a face publică o proclamație. Mihai scoase afară o proclamație. BĂLCESCU, M. V. 350.

9. (Despre păsări; complementul indică pui) A face să iasă din ouă, prin cloceirea acestora. Gripsorul... cînd va să scoată pui, el nu zace pre ouă ca alte păsări (a. 1654). GCR I, 167/37. Până nu scoate stralocamilul puii[și] săi, nu fuge acea aspidă. NEAGOE, ap. GCR I, 168/7. [Struțul] clocește și apoi, ca alalte, pasiri din ouă își scoate. CANTEMIR, I. I. I, 113. Pîpălaca au scos puișorii ei. ȚICHINDEAL, ap. GCR II, 215/11. Și cloșca cea mare astăzi are să-și scoată puii. KOTZEBUE, U. 137/24, cf. I. GOLESCU, C. Astă gîșcă-i din Băcău... Și-a scos doisprezece boboci. MARIAN, I. 217, cf. DDRF. Păstorii spuneau că [vulturul] păzește pe-al lui, Că-n reze cuib scoate părechea sa pui. COȘBUC, P. II, 297. [Găina] a scos cîinci rinduri de pui pînă acum: GÎRLEANU, N. 195. Probabil că [rațele sălbatice] au scos pui. P. CONSTANT, R. 79. Gîștele sălbatice scot cel dintîi rind de pui. SADOVEANU, O. XII, 23. Rîndunica... scoate două rinduri de pui. ARGHEZI, S. VII, 219. Punea primăvara găinile care cădeau cloști să clocească, să scoată pui de găină, pui de rață. STANCU, M. I. 100. Pășările părăsesc cuiburile și pleacă în altă parte să ouă și să scoată pui. RL 1969, nr. 7 769. Se căzneau mama [pajura] de nouă ani să scoată pui și nu poate de el, că vine și-i mîntîncă pe toți. STĂNCESCU, B. 103. Își seote cloșca puice cucuiele. ȘEZ. I, 276. Pajura aceea pe fiecare an scoate 12 pui. ib. II, 206. Scoate pui. A I 23, cf. 34, VI 16. Și ea să oua... Puii că-mi scoate. BALADE, I, 296. Clocește și scoate pui. FOLC. MOLD. I, 128. Du-te cucule... Să n-ajungi ca să scofi pui Pînă nu-i cînta și lui. ib. II, 556. Cloșca cară coprinde ouă multe, niți un pui nu scoate. ZANNE, P. I, 421. Și minciuna scoate pui (= o minciună atrage după sine altă minciună). Cf. A VI 26. (Fig.) Clocești și scofi pui de tirani. CŌNACHI, P. 302. ♦ (Prin analogie; despre șerpi) Clocea șerpele... N-o putut face cuib, Nici o putut scoate pui. BÎRLEA, L. P. M. II, 397. Și-o vrăjmașă de șerpoaică Tot în poală-mi să oua, Tot în poală-mi pui scoate. BALADE, III, 93. ♦ (Rare; prin lărgirea sensului; despre animale mamifere) A făta. Prin min-

drele ganguri Scot viezurii pui. COȘBUC, P. II, 274. ♦ (Rare; despre femei) A naște (I 1). O! biată mamă, țare a țipat înainte să mă scoată. DELAVRANCEA, O. II, 45.

10. (Despre plante; complementul indică părți ale plantelor) A face să răsară, să crească, să se dezvolte, să fructifice etc. V. r o d i î (1), i n m u g u r i, i n c o l ț i, i n s p i c a. Lemnul ș-au scos plodul său; via și smochinul deaderă țaria lor. DOSOFTEI, ap. GCR I, 264/20. Pestă an fiecare viță scoate rădăcini cari se numesc musteți. I. IONESCU, C. 247/16. Pădurea de sağı și ulmi de pe costișe începea să scoată muguri fragezi. SADOVEANU, O. IX, 199. Popușoiul a îmbătrînit de-o palmă și a scos spic. id., ap. TDRG. Iarba zbuține din adîncuri, scofînd colți verzi. STANCU, D. 24. A privit cu tulburare Cum își seote iarba colții. LABIȘ, P. 404. [Grîul] a scos spicu. ALR I 910/77, cf. 910/40, 45, 845, ALR II 5 188/36. Nici mărăcinele struguri scoate, nici seatelele smochine. ZANNE, P. I, 208. Pomul pădureț, pădurețe poame scoate. id. ib. 235. Trandafirul scoate ghîmpi și ghîmpele trandafir. id. ib. 297.

— Prez. ind.: scot și (regional) scof; perf. s.: pers. 1 scosei și (invechit) scoș, pers. 4 (invechit) și scoasem (Po, 10/14); m. m. perf.: pers. 3 (invechit) și era scos (ib. 17/23); conjunct.: pers. 3. (invechit și regional) și să scoată; ger.: scofînd și (invechit) scofînd; part: scos. — Și: (regional) ascoate vb. III.

— Lat. *exotere.

SCOATERE s. f. Acțiunea de a s c o a t e și rezultatul ei.

1. 1. Extragere a unui lichid, în special a apei aflate într-un spațiu închis ori circumscris, în vederea utilizării; luare. Cf. s c o a t e (I 1). Cf. CADE, DL, M. D. ENC., DEX. □ Scoaterea vinului din butoi se face cu tlbul.

2. Desprindere din locul de formare a unei materii solide, a unui minereu etc. în vederea utilizării, valorificării etc.; extragere. Cf. s c o a t e (I 2). Cf. DL, M. D. ENC., DEX. □ Se intensifică scoaterea cărbunilor din noul stral.

3. Extragere a unui fragment dintr-un izvor (scris), un document etc. în vederea prezentării sau a prelucrării acestuia. Cf. s c o a t e (I 3). □ Scoaterea citatelor este importantă pentru elaborarea unui dicționar.

4. Obținere a unui bun material printr-o activitate productivă; producere (3). Cf. s c o a t e (I 4). Cf. DL, DEX. □ Aparat pentru scoaterea smîntîinii din lapte.

5. Obținere a unui lucru de la cineva sau de undeva (pentru a-l folosi, valorifica etc.); spec. (astăzi familiar) redobîndire a unui material, a unei sume etc. Cf. s c o a t e (I 5). Cf. DL, M. D. ENC. □ Scoaterea certificatului de traducător. Scoaterea banilor de la debitor a fost anevoioasă.

II. 1. Desprindere violentă, forțată a unei părți a corpului omănesc din locul în care se află; extragere, extirpare. Cf. s c o a t e (II 1). Cf. CADE, DL, M. D. ENC., DEX. □ Este indicată scoaterea amigdalelor în cazul infecțiilor repetate. Stomatologul a hotărît scoaterea măselei.

2. Fig. Obținere dificilă prin forță, constrîngere, șiretenie etc. a unei afirmații, informații, mărturisiri etc.; smulgere, stoarcere. Cf. s c o a t e (II 2). Cf. SCRIBAN, D.

III. 1. Extragere prin tăiere, despicare și desfacere ori desprindere a unui element intern component al unei ființe sau al unei plante în vederea îndepărtării sau folosirii acestuia. Cf. s c o a t e (III 1). Cf. M. D. ENC. □ Aparat pentru scoaterea simburilor din fructe. Pentru ț-l salva, s-a recurs la scoaterea pietrelor din rinichi.

2. Îndepărtare a unui element dintr-un tot, grup etc.; eliminare; excludere. Cf. s c o a t e (III 2). Cf. DL, M. D. ENC. □ Arbitrul a decis scoaterea jucătorului din teren.

3. Desprindere și deplasare a unui obiect în vederea utilizării, transportării etc. acestuia. Cf. scoate (III 3). Noaptea nu se poate trece la scoaterea ramelor din stup.

4. Desfacere și înlăturare de pe corp a obiectelor de îmbrăcăminte sau încălțăminte. Cf. scoate (III 4). Cf. DL, M. D. ENC., DEX. □ Scoaterea cămășii udate de ploaie era justificată.

IV. 1. Aducere în exterior a unui obiect închis, vîrit, ascuns etc. Cf. scoate (IV 1). Cf. DL, M. D. ENC., DEX. □ O dată cu scoaterea bătistei din buzunar i-a căzut și în bilefel. Scoaterea discului din casetă.

2. Ridicare, aducere la suprafață a unei ființe sau a unui obiect căzut ori scufundat. Cf. scoate (IV 2). Scoaterea capului din baie cere multă grijă.

V. 1. Determinare a unei ființe să părăsească locul (circumscris) din incintă în care se află. Cf. scoate (V 1). Cf. ALEXI, W. □ Scoaterea calului din grajd.

2. Ridicare a unui obiect sau a unei ființe în vederea transportării acestora. Cf. scoate (V 3). Scoaterea bolnavului pe targă este obligatorie la anumite boli.

3. Determinare a unei persoane sau a unui grup de persoane să se deplaseze de la locul în care se află la un altul, în vederea unei activități. Cf. scoate (V 4). Lecția a început cu scoaterea elevilor la tablă.

4. Îndepărtare a unei persoane dintr-o slujbă, demnitate etc.; concediere, demitere, destituire, eliberare. Cf. scoate (V 6). Cînd erai la putere, ai cîștigat un proces nedrept prin ordinul ce ai dat judecătorilor, amenințîndu-i cu scoaterea. BOLINTINEANU, O. 445, cf. DL, M. D. ENC., DEX.

VI. 1. Orientare și deplasare a unora din părțile corpului către exterior. Cf. scoate (VI 2). Este interzisă scoaterea capului pe geamul trenului în mers.

2. Realizare a unui lucru inexistent pînă atunci, creare, născocire (1), inventare; punere în circulație a unor lucruri inexistente (defăimătoare), născocire (2), inventare, scornire (4). Cf. scoate (VI 5). Cf. TDRG, SCRIBAN, D., DL, DM. □ Concretența i-a obligat la scoaterea unui nou tip de aparat. Se ocupă mai ales cu scoaterea vorbelor.

3. (Rare; despre bani, hirtie-monedă) Emitere și punere în circulație. Cf. scoate (VI 6). Scoaterea banilor falși este pedepsită de lege.

4. Elaborare a unei lucrări în vederea publicării. Cf. scoate (VI 8). Cf. M. D. ENC. □ Pentru scoaterea unei noi ediții, trebuie pus la punct manuscrisul!

— Pl.: scoateri.

— V. scoate.

ȘCOAVĂ s. f. v. scoabă¹.

ȘCOB¹ s. n. v. scoabă¹.

ȘCOB² s. n. v. scoabă².

ȘCOBĂCI¹ s. m. (lît.; regional) Scobar¹ (I 1) (*Chondrostoma nasus*) (Tătăraști — Gheorghe Gheorghiu-Dej). Cf. GRAIU, I. 502. Mai haliri și o coastă de vin, dar... își adășări amînti, înainte di a st poîni la mași, ci n-au scobăși. ib.

— Pl.: scobaci.

— De la scobar¹, cu schimbare de suf.

ȘCOBĂCI², -CE adj. (Regional; despre lemnul de lucru) Care este puțin curbat sau care are mai multe noduri, multe asperități pe suprafață (Stănești — Curtea de Argeș). L. ROM. 1959, nr. 3, 87. Lemnul ăsta e scobaci, nu e bun dă șișă. ib.

— Pl.: scobaci, -ce.

— Scobi¹ + suf. -aci.

ȘCOBĂI s. m. (lît.; regional, mai ales în Mold.) Scobar¹ (I 1) (*Chondrostoma nasus*). Se găsește mare mulțime de pește mic, și anume... cosac, platicii, butoi, scobai. I. IONESCU, M. 93. Scobaia... rar... treee de la apele de feară la cele de munte. MARIAN, INS, 57, cf. ANTIPA, F. I. 193, TDRG. Scobarul (scobai și podeș în Moldova...) are același colorit și formă ca focul. ATILA, P. 236, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. În riuri... mreana, scobaiul, havatul și șaldul se apără cu viclenie. SADOVEANU, O. XX, 83. Mulți drășeni... din Piatra pleacă... la ptraiele din susul Bistriței... după scobai. ENC. AGR. V, 344, cf. SCRIBAN, D. Scobaii, în timpul reproducerii... au un soi de „erupție cutanată”. BĂCESCU, P. 150, cf. H I 237, X 21, 45, 76, 141, 276, 505, 538, XII 281, 288, 301, ALR I 1 746/402, 418, 600. ◇ Scobai de cîrmă = nume dat unor scobar¹ (I 1) mai mari, care conduc bancurile de scobar¹ în migrațiile lor. Cf. BĂCESCU, P. 150.

— Pl.: scobai. — Și: scobăle (pl. scobăi, MARIAN, INS. 57) s. f.

— De la scobar¹, cu schimbare de suf. Cf. scr. skobalj.

ȘCOBĂIE s. f. v. scobai.

ȘCOBĂRI¹ s. m. (lît.) I. 1. Pește teleostean de riu din familia ciprinidelor, lung de 25—30 cm, cu corpul alungit, acoperit cu solzi osoși, de culoare verde-măslinie pe spate și argintie pe laturi, cu botul conic și cu maxilarul superior mult ieșit în afară, care trăiește în grupuri mari, mai ales în apele din regiunile de dealuri; (regional) scobai, scobaci¹, morun² (3), pod³, podeș (4), poduș⁴, mașe-negre (v. maș I 2) (*Chondrostoma nasus*). Cf. LB, I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU. Peșcarii... pescuiesc... plevușcă, belghifă, scobar. BARONZI, ap. CĂLINESCU, S. C. L. 115, cf. CIHAC, II, 332, ĐDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU². Scobarul preferă apa mai limpede a rîurilor noastre. ANTIPA, F. I. 192, cf. TDRG, PĂCALĂ, M. R. 32. Scobarul, fiind un pește de fund, trăiește la un loc cu mreana. ATILA, P. 236. Prin-degîn clenii și scobari. AL LUPULUI, P. G. 85, cf. CADE. Scobarul aduce la înșăfășire cu cleantul. SIMIONESCU, F. R. 213. Scobarul este unul din cei mai răspîndiți pești din apele noastre. ENC. AGR., cf. SCRIBAN, D., BĂCESCU, P. 52. Pînă la asfințitul soarelui se aleseră cu... nouăsprezece scobari. BENIUC, M. C. I, 495, cf. LTR², DER. Locurile în care poate fi prins scobarul sînt destul de ușor de găsit. VÎN. PESC. aprilie 1962, 6. În apele mai mici, în care trăiește scobarul, își duce viața și chețrarul. AP 88, cf. 96, H V 355, IX 42, XVII 7, 309, XVIII 261, 287, VÎRCOL, V. 99, ALR I 1 746/75, 79, 87, 122, 249, 805.

2. (În dicționarele din trecut) Mreană (*Barbus barbus*). Cf. VALIAN, V., BĂRCIANU, V., ALEXI, W.

3. (Și, adjectival, în sintagma nisetru scobar, ATILA, P. 414) Varietate de nisetru caracterizată prin numărul mare de plăci cornoase care îi acoperă corpul. Cf. ANTIPA, P. 790. Această varietate e foarte bine cunoscută de pescarii noștri care, din cauza... mulțimii scutelelor (scobadelor), o numesc scobar. id. F. I. 260, cf. ATILA, P. 414, CADE, ENC. AGR.

II. (Ornit.; regional) 1. Pescărel (II 1 b) (*Cinclus cinclus*) (Mușca — Cîmpeni). Cf. BĂCESCU, PĂS. 323. Școbari se bagă pe sub apă. id. ib.

2. Lăstun-de-mal (*Riparia riparia*) (Drăgănești—Ôlt). Cf. BĂCESCU, PĂS. 152, 440.

III. (Bot.; regional) Nume dat măceșului (1) după fructificare (Secășeni — Oravița). Cf. ALR SN MN III h 830/29.

— Pl.: scobari.

— Cf. rom. scoabă¹, scobi¹, bg. екобаp.

ȘCOBĂRI² s. n. 1. (Regional) Unealtă formată dintr-un cilindru tăios de oțel, fixat pe un mîner de lemn, folosită în dogărie, pentru curățirea și nete-

zirea interiorului vaselor mici de lemn; (regional) zgîrci (Ciocănești—Vatra Dornei). Cf. ALR II-6 695/365.

2. Capră alcătuită dintr-o bucată de lemn rezemată pe patru picioare și echipată cu dinți de lemn, între care se fixează 8—10 șindriile în vederea executării ulucelor, folosită în industria țărănească. Cf. LTR².

— Pl.: școabe.

— Scoabă¹ + suf. -ar.

SCOBĂIEȘ s. m. (Iht.; regional) Scobărel (Gheorghie Gheorghiu-Dej). GRAIUL, I, 431. *Ieste-n apa șeia piește nic: morne, girif și... scobăieș. ib.*

— Pronunțat: -bă-ies. — Pl.: scobăieși.

— Scoabai + suf. -aș.

SCOBĂREL s. m. (Iht.) Diminutiv al lui s c o b a r¹ (I 1); (regional) scobăieș. *Îi putem hrăni [pe păstrăvi] mai mult cu albitură mărunță sau cu scobărei. ATILA, p. 166.*

— Pl.: scobărei.

— Scoabar¹ + suf. -el.

SCOBĂRI vb. IV v. scobori.

SCOBEĂRDĂ s. f. v. scovărdă.

SCOBELI vb. IV v. scoberli.

SCOBELITURĂ s. f. v. scoberlitură.

SCOBERDĂ vb. I v. scovirda.

SCOBERDĂRE s. f. v. scovirdare.

SCOBERDĂT, -Ă adj. v. scovirdat.

SCOBÎI vb. IV. I. Tra n. z. (Folosit și a b s o l.)

1. (Complementul indică suprafața unor materiale dure) A face, a executa (mici) adăncituri, șanțuri, creștături etc., cu ajutorul unor instrumente cu virful ascuțit, prin batere, prin mijloace chimice etc., pentru a da materialului un anumit aspect (finit, utilitar, artistic). V. s a p a (9). *Să tai și doo pietri de onihinos și scobește într-insă numele fiilor lu Israel. PO 271/5, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. Cea dinții măiestrie a tipări icoane sau cărți prin table de lemn, în care se află literele scobite, nemișcătoare. FM (1841), 2²/17, cf. ISER, POLIZU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBĂN, D. Acul de scobit în lemn al artistului grafic. ARGHEZI, B. 47. Cite foi ale Evangheliilor de la Toan, cu țiparele scobite-n lemn de păr, țeseau din tipografia minăstirii? id. s. VI, 16. (R e f l. p a s.) Dățile sînt unelte cu care se scobește, ... încrestează, găurește, strunjează și sculptează lemnul. I. APOLZAN, U. 23. (Tehn.) Mașină de scobit = mașină-unealtă folosită pentru efectuarea de scobituri (II 1) cu secțiune dreptunghiulară, în piese de lemn, prin intermediul unei dălți cu mișcare principală rectilinie, alternativă. Cf. LTR². ♦ S p e c. (Rar) A scrijelii (I). Copiii ceilalți... scobesc băncile cu cuțitașele. CARAGIALE, O. II, 309. Șoseșe șurubul său cu prăsele de sîdeș și scobea gardul. BARBU, G. 72. ♦ S p e c. (Astăzi rar) A sculpta (I 2). Întru toată măiestria... pietri a scobi. PO 300/17. Statuie de marmură, scobite chiar de acul vestit Canova. GOLESCU, I. 120; cf. VALIAN, V. Să scobeș statuia împărătesei. FM (1845), 386²/23, cf. CIHAC, II, 332. Șe scoate scobind, din marmur o vie făplură. COBUȘU, AE. 127, cf. ALEXI, W. Un moșneag... mi-a descuiat ușa de la intrare, scobită în lemn plastic. ARGHEZI, B. 35. Totul e scobit și cioplit în piatră. VINEA, L. II, 102. La firide... taliană scobea figuri de sfinți. BARBU, G. 172. Să suiă pe șchelă... fiindă în mini mîștri ușoare și dălți de scobit piatra. id. ib.*

2. S p e c. (Complementul indică materiale dure) A scoate porțiuni de pe una dintre suprafețele de prelucrat, pătrunzînd (cît mai) adînc în interior, pentru a da materialului o formă concavă; p. e x t. (complementul indică obiecte dure executate) a realiza prin tăiere, prin așchiere etc. în formă concavă. *O luntre dintru un lemn scobită. ȘINCAI, HR. I, 217/24. A scobi..., adică a săpa cu dalta un lemn, o piatră, spre a o face găvănătă. I. GOLESCU, C. Singurul lor mijloc de comunicațiune sînt niște luntre scobite din buluci. HASDEU, I. C. I, 173. Jiul curge ca pe un jgheab scobit în stînci. VLAHUȚĂ, O. A. II, 136. A scobi linguri. ȘĂINEANU². Bărci indigene făcute din trunchiuri de copaci scobite. PĂRVAN, G. 47, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, Știa... că [banca] e scobită într-un trunchi întreg, culcat. C. PETRESCU, I. I, 146. Scobește coveșile cele mai mari care s-au văzut pe lumea asta. SADOVEANU, O. XII, 438. Prin jgheabul subțire, anume scobit de păstori, Oltul sosește în lume. BOGZA, C. O. 84. [Linguraful și calcele] scobeau lemne și le încondeiau cu un cui înroșit în foc. PAȘ, Z. I, 159. ♦ R e f l. p a s. În pluta se scobește luntrea pescarului cu plasa de moștiște. ARGHEZI, S. XVII, 112. ♦ R e f l. F i g. (Rar; despre obraz) A lua o formă concavă, suptă. Obrazul turcului cu ciubucul în gură se scobește de puterea sorbiturii. TEODOREANU, M. U. 93.*

3. (Complementul indică materiale de obicei dure) A face o gaură, o scobitură (II 1); p. e x t. a face să fie gol pe dinăuntru prin executare de scobituri (repetate); a găuri. *După ce le vei cura de coajă, să le scobăști [fructele] despre virf, să le scoți miezul. MÎNCĂRILE, 40/12, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. Un copaciu care să-l pōată scobi în mijloc. DRĂGHICI, R. 143/3. Au scobit mulți coconari și i-au umplut cu smoolă (începtutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 132/15, cf. ISER. Taie, cioplește, străpunge... scobește o bucată de oțel. GHICA, C. E. I, 64. Găsește un buștihan putregăios, îl scobește cu ce poate și-i face urdăniș. CREANGĂ, O. 106, cf. RESMERIȚĂ, D. Am scobit o bucată de lemn; am făcut o borbă în lemn. COM. MARIAN. În munte să suiă, D-un brad că lăia și el mi-l scobea. BALADE, I, 396. ♦ (R e f l. p a s.) Se aleg rașii tari. Se laie un capac, se scolesc. S. MARIAN, C. B. 19. ♦ (Despre agenți fizici) A distruge printr-o acțiune lentă și îndelungată, de adăncire, de săpare. V. r o a d e¹ (4), m i n c a (5). Cu fața zbirgăta ca o sfîncă buhavă și scobită de piraie. EMINESCU, P. L. 6. Eu vă șărul, păreși străbuni, Pe varul vost scobit de ploaie. GOGA, P. 22. Stufșuri și dîmbrăvi care pogōdă pină în prăpastie... mereu scōbite de torente. GALACŢION, O. 344. ♦ (Regional; despre păsări; complementul indică fructe) A ciuguli. Com. din VOINICENI — TÎRGU MUREȘ. ♦ P. e x t. (Învechit și regional; complementul indică elemente componente ale unui ansamblu) A scoate, a desprinde, a disloca din locul unde se află fixat, cu ajutorul a ceva ascuțit. Să apucară de el... și-i scobiră ochii. BIBLIA (1688), 187¹/9, cf. ALEXI, W. Scobeau cu jungherele nestematele din coroanele sfinților. VOICULESCU, P. I, 198. Cu cuțitul l-oi scoți Din crierii capului. ȘEZ, I, 117. De multe ori cloșful corbului și a vulturului ochiul vulpei s-au văzdu scobind (= adeseori cel care luptă pe față reușește să doboare pe cel viclean). Cf. CĂNTEMIR, I. F. I, 59, ZANNE, P. I, 438. ♦ (Prin estul Transilv. și prin sudul Mold.; cu complementul „alunne”) A dezghioca (cu ajutorul cuțitului). ALR II 6 090/235, 605.*

4. (Complementul indică gropi, șanțuri, excavații etc. sau, p. e x t., construcții care implică săpături) A face, a executa, a realiza prin dislocarea și scoaterea unui volum de pământ, de roci etc. V. s a p a (6). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Puse de scobi într-un munte de cremere, ceșera acolo, un sălaș. ISPRESCU, U. 116. Scōbi în pîntecile aceluia munte o mulțime de cămări și cămăruțe. id. ib. Vestita bisericuță scobită în inimă unei stînci. VLAHUȚĂ, S. A. III, 277. Omul spintecă munții și scobește tuneluri. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 200.

Și-n adăpostul mic, scobit în gheață, ... Arde-un foc de spiri denatural. TOPIRCEANU, O. A. I, 134. Tot cititorul acesta... va fi scobit și puțul din poarta cimitirului. I. BOTEZ, B. I, 33. Satul... Părea birlog sălbatic scobit în cremeni. VOICULESCU, POEZII, I, 12. A scobit o groapă cu hîrlețul lui de alpinist, dedesuptul gardului. ARGHEZI, S. VII, 45. Pe partea cealaltă, într-o cameră la fel scobită în perețele galeriei, se află grajdul cailor. BOGZA, V. J. 84. M-am gândit să scobim patru bordeie mari. STANCU, Ș. 309. Hai! Scobiți o groapă și puneți o cruce. BENIUC, V. 52. Se strecura în gaura pe care o scobise în poala gorganului. V. ROM. IANUARIE 1965, 31. ♠ Refl. p. a. s. Într-un perete... s-au scobit direct în piatră camere suprapuse. RALEA, S. T. I, 322. ♠ Refl. Fig. (Rar) A se adînci, a se căsca, a se deschide. Din dricul acesta încodrit, vaea și se scobește în față. ADAM, R. 41. Pe o streșină de piatră, într-un părete de stîncă, se scobea o peșteră. VOICULESCU, P. I, 161. Adînc sub noi se scobea găvanul unei văi cu pereții cociți de păduri. id. ib. II, 71.

II. 1. Intran.z. (Despre ființe) A introduce în ceva un obiect, un dispozitiv, un organ etc. ascuțit pentru a găsi, pentru a constata, pentru a scoate. V. scormoni, scociorfi, scurma, riccii. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Șacalul și cu fii superbe Erglileri Au împărțit rămasul acestor oseminte Scobind în negre seri. BOLINTINEANU, O. 232, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. După trei palme de săpătură, tirnăcopul izbi ea într-o oală... Lăsa tirnăcopul și scobi cu ciuțul. GALACION, O. 149, cf. DL. Puse mîna pe o furcă și scobi în fin, curios dacă nu l-au pătruns ploile din primăvară. T. POPOVICI, S. 151, cf. DM, ALR I 998/360.

♠ Refl. (Familiar; despre oameni) A se scotoci (1) (în buzunar, în portofel etc.). L-am văzut pe omul meu într-un colț: se scobea de parale. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 201. Mulți văzuseră aplecată asupra nasului lor carabina banditului. Se scobiseră și pususeră jos prețul răscumpărării. SADOVEANU, O. XVI, 110. ♠ Tran.z. A scobi bani în pungă. RESMERIȚĂ, D.

2. Tran.z. (Rar) A ricci¹ (2) sau a răzii (1) pentru a curăța, pentru a desfunda. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Un condei cu care toama acum ne scobiram pipa. FM (1841), 251¹/15, cf. RESMERIȚĂ, D. Prin toate casele pe unde se duce, scobește vatra, scobește mai ales festul, care e scorjii de slăcări. STANCU, D. 223.

3. Refl. (Rar) A se scărpină (1). Se scobi cu coada condeiului după ureche. c. PETRESCU, I. I, 108.

4. Refl. și tran.z. A-și introduce degetele sau un obiect (ascuțit, subțire) în nas, în gură, în urechi (pentru a curăța, pentru a înlătura senzația de mîncărime etc.). Vedeam pre cîneva scobindu-și dinții cu ciuțul. BĂRAC, T. 74/12, cf. ISER. Tu ești Duju' al lui Erie?, intrăba el scobindu-se cam obosit în nas. SLAVICI, N. II, 330: Nu te mai scobi în nas! BACALBAȘA, S. A. I, 57; cf. DDRF, ALEXI, W. Se scobi într-o măsea. DUNĂREANU, CH. 166, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D.; CADEA. Stai frumos la masă...; nu te scobi în nas. REBREANU, NUV. 245. Se scobea în dinți scuipînd resturile în farfurie. c. PETRESCU, I. I, 92. Fusese observat de revizor scobindu-se în măsele cu degetul. BAS, L. I, 25. Să nu te scobești cu acul în dinți. CANDREA, F. 97. Mi-am scobit dinții. Com. MARIAN. N-are după ce bea apă și el se scobește în măsele. ZANNE, P. III, 448. ♠ Exp. r. (Refl.) Cit te-ai scobi în măsea ori cit te scobești sau (intran.z.) plîna scobești în(tr-un) dînte = (foarte) repede. Cf. PANN, P. V. I, 91/15, ZANNE, P. II, 116, 268, TDRG, CADE. (Refl.) Scobește-te în dinții, se spune ironic, cînd nu poți doborîdi ceva. Credeți c-a avut fata parte să guste vro una? Nu... Ș-atunci... scobește-te, fata babei, în dinți! CREANGĂ, P. 294, cf. ZANNE, P. II, 116. (Tran.z.; regional) A-și scobi dinții cu cineva = a vorbi pe cineva de rău. Să-i spu. ... să nu-și scobească dinții cu mine c-a da de dracul. Com. din VICOVU-DE-SUS. — RĂDĂUȚI.

— Prez. ind.: scobeșe,
— V. scoabă²,

SCOBÎ² vb. IV v. scopit.

SCOBICEĂ s. f. (Prin Ban.) Măceașă (1) (mică). Cf. CADE, VICIU, S. GL. Cînd sînt multe scobicelae, e iarnă grea. L. COSTIȘ, GR. BĂN. 179, cf. ALRM SN II h. 436.

— Pl.: scobicelae.

— Scoabă¹ + suf. -icea.

SCOBINĂ s. f. v. scodină.

SCOBINÓS, -OASĂ adj. (Învechit, rar; despre obiecte) Gol (pe dinăuntru). Prăjînile... le puse în verigile den coastele oltariului, cam cu aceea să-l poarte și-l feace scobinos denlontu. po. 307/20.

— Pl.: scobinoși, -oase.

— Cf. scobit¹.

SCOBIRE s. f. Acțiunea de a (se) scobi¹ și rezultatul ei.

1. Cf. scobit¹ (I 1, 2). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, c. Scobirea în aramă, titulele cărților și tipărirea cu aur sînt lucru italiaților. FM (1841), 10¹/32, cf. POLIZU, DDRF. Din ce în ce mai mult se dezvoltă ideea... scobirii interioare a masei de metal. PĂRVAN, G. 339. La scobirea manuală se folosesc scule cu un singur făș, de exemplu dălii... (cînd operația se numește scobire cu dalta). LTR².

2. Cf. scobit¹ (I 4). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF. În partea aleasă de ei pentru scobirea adăposturilor, povîrnișul nu era străbătut de fire de apă. STANCU, Ș. 316. ♠ Spec. (Min.) Havare. Cf. MDT. Lucrare de scobire executată în zăcămint cu ajutorul uneltelor de mină, al ciopanelor de abataj sau al mașinilor de havat. DP 601, cf. LTR². ♠ (Rar; concretizat) Porțiune (concavă) a unei forme de relief situată la un nivel mai jos decît regiunile înconjurătoare. Podișul din fața mea e ca o bucată de plăci, atît de dulce e scobirea din mijloc. CĂMIL PETRESCU, U. N. 351.

3. (Învechit) Cf. scobit¹ (II 4). Durerea de dinți vine... din adesea zgăpcelirea și scobirea lor și din frecarea multă cu pulberi de dinți. CORNEA, E. I, 112/10. ♠ (Prin lărgirea sensului) [Gilcile] după oase sînt mai mici, dar scobirea lor este cu leșinătoare dureri de telan. EPISCUPESCU, PRACTICA, 455/28.

— Pl.: scobiri.

— V. scobit¹.

SCOBÎT¹ s. n. Faptul de a scobi¹; spec. (Învechit) sculptat¹. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Școală pentru scobitul în piatră. GOLESCU, I. 138, cf. GADE, GONTRIBUȚII, II, 20.

— V. scobit¹.

SCOBÎT², -Ă adj. Care prezintă o scobitură (II), cu aspect de scobitură; de formă adîncită, concavă. Cf. CADE, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scobiți, -te.

— V. scobit¹.

SCOBÎT³, -Ă adj., s. m. v. scopit³.

SCOBITOR, -OĂRE adj., subst. I. Adj. (Rar) Care scobește¹. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

II. Subst. 1. S. m. (Învechit) Cioplitör; sculptör; grăvor. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. Întrînd într-o boltă a unui cioplitör sau scobitor de lemn... au aflat un cap de lemn foarte cu măiestrie lucrat. ȚICHINDEAL, F. 62/12. Mormintul arhiducesii Cristinii... făcut de vrednicul de laudă și pomenire, scobitorul de piatră Canova. GOLESCU, I. 28, cf. LB, VALIAN, V. Nu e nici pictor, nici muzicant, nici arhitect, nici scobitor, ci dînsul face a înflori toate arțile. FM (1845), 208²/2. Scobitor... de figuri. POLIZU, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DM,

2. S. f. (Ornit.; prin sud-vestul Munt. și prin vestul Transilv.) Ciocănițoare (*Picus*). Cf. ALR I 1 028/65; 898.

III. Subst. 1. Subst. Nume dat unor unelte tăioase de oțel, cu tăișul de diferite forme, utilizate în sculptură sau în diverse lucrări de dulgherie, dogărie, fierărie (pentru scobit¹):

a) S. f. și (rar) n. (În dicționarele din trecut) Daltă. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., ISER, POLIZU, GIHAC, II, 332, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

b) S. f. (Regional) Ghiu (de dogărie, de rotărie) (Poiana Sibiului — Sebeș). Cf. ALR II 6 678/130.

c) S. n. (Regional) Teslă (1) (Briheni — Dr. Petru Groza). Cf. TEAHA, C. N. 264.

d) S. n. (Prin nord-estul Munt., prin vestul Mold. și prin nord-vestul Olt.) Lămbuitor (de dulgherie). Cf. H X 69, XII 227, CHEST. II 239/44.

e) S. f. (Regional) Cuțitoaie (a potcovarului) (Giurgeni — Hirșova). Cf. ALRM SN I h 354/705.

2. S. f. și (rar) m. Bețisor foarte subțire (de lemn, os, material plastic etc.), ascuțit la unul dintre capete, folosit la scoaterea resturilor alimentare dintre dinți sau, uneori, pentru a înlocui furculița la mincat; (regional) scohaci. Cf. ANON. CAR., LB, I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU. *Mănincă de-un șfanș și face gură de-un galben...*; *strică pe toată ziua zece scobitori*. ALESCANDRI, T. 736, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Scoate rămășițele alimentare de printre dinți...* Pe cit să poate să nu să întrebuițeze scobitori de metal. BIANU, D. S., cf. TDRG. *Îi puse în portofel vreo două scobitori, căci se putea... să guste cite ceva cu prietenii*. GĂRLEANU, N. 78, cf. RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VĂNĂ, 220, CADE. *Un șfert de cozonac cu nucă și-o scobitoare-nfiptă-n el*. MINULESCU, V. 190. *Și-a ales o scobitoare, a pus-o între dinți*. CAMIL PETRESCU, U. N. 191. *Înșipsese scobitori din fabricație proprie: așchii rotunjite cu cuțitul*. C. PETRESCU, I. I, 275, cf. id. c. v. 64. *Pe mese erau multe farfurioare cu scobitori*. I. BOTEZ, ȘC. 97. *Măslina, salmă, sardela, scobitori*. BRĂESCU, O. A. I, 33. *Fumează, scuipă și leapădă scobitorile uitate între dinți*. TEODOREANU, M. III, 123, cf. SCRIBAN, D. *Imaginea scobitorilor de dinți*. ARGHEZI, G. J. 81. *Tăia țelitoare subțiri de măr și, cu o scobitoare, le introducea în paharul de vin*. CĂLINESCU, B. I. 110. *Ni s-a servit cite o măslină înfiptă în scobitoare*. STANCU, R. A. I, 169. *Se scoabea cu degetul în măsele așteptind felul al doilea*. — *Ia o scobitoare, mă bădărăne!* PAS, L. II, 15. *Scoate de sub o sarma o scobitoare*. PREDĂ, R. 431, cf. DM. [Scrubile] se fac sul cu pielea în afară și se ținează cu o scobitoare. S. MARIN, C. B. 20. *Cu un ac mare gros, sau cu o scobitoare, se scot semințele*. id. ib. 309, cf. M. D. ENC., DEX. *A da flămîndului scobitoare*. ZANNE, P. III, 555. ♠ F i g. *Scobitoarea privirii lui cuconu Ștefanachi*. TEODOREANU, M. III, 120. ♠ Epitet pentru un om extrem de slab, scheletic.

3. S. n. (Regional) Bucată de piatră sau de fier pusă pe vatra țărănească, sub lemne, pentru ca, ridicându-le ușor, să ardă mai bine (Brădișorul de Jos — Oravița). CHEST. II 336/8.

— Pl.: scobitori, -oare.

— Scobit + suf. -tor.

SCOBITURĂ s. f. I. 1. Scobire (1). Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE. ♠ S p e c. (Concretizat) Ceea ce a fost luat afară, scos, îndepărtat prin scobire. *Scobitura ce vei scoate din ei o țoacă mărunț*. MÎNCĂRILE, 60/14, cf. CADE.

2. (Min.; rar) Excavație, excavare; havare. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., MDT, DM. ♠ (Concretizat) Făgaș orizontal sau paralel cu stratificarea unui zăcămint, obținut prin havare. Cf. MDT, LTRĂ, DM.

II. (Concretizat) 1. Loc scobit pe o suprafață, înțăr-un material sau într-un corp (dur), (regional) scobit bă; parte scobită a unui obiect, a unui corp etc. V. creștătură, dăltuitură, cioplifură, adîncitură, gaură, șanț, săpătură. *Scobiturile gemărilor [la car]*. DAMĂ, T. 9. *Dăltuiturile se mai numesc creste, găuri sau scobituri*. PĂMFILE, I. c. 130. [Murmurul surd] ce se aude cînd cineva 'apropie la ureche scobitura unei scoici. ap. TDRG. În cazul pieselor de formă mai complicate... scobiturile nu se pot obține dect prin tăierea materialului. IOANOVICI, TEHN. 112. *Îmi pune pe scobitura pupitrului un foarte frumos creion*. PREDĂ, I. 85. *Scobitură la suprafața unei piese sau a unui material, efectuată cu daltă*. LTRĂ, VI, 21. *Prepeșiță, o scobitură în piatră învîrtitoare [a morii]; aci cău-voabete din coș*. H IV 145. *Scoatem apă cu ciutura, o răsturnăm în scobitură [a jghebului]*. STANCU, D. 248. *Scobitură, [adică] jghebul în care se imbucă șindrilele una într-alta*. CHEST. II 240/44. ♠ (Învehit) Sculptură (1); basorelieu; gravură. *S-au aflat lespezi de marmură... cu scobituri pe dinsele în relieuri, înșafășitoare de reșoăiele ci au avut romanii*. FM (1838), 95/16, cf. VALIAN, V., RESMERIȚĂ, D. ♠ S p e c. (Rare) Răscroială. *Nodul titului i se ridică și scobora în scobitura gulerului larg*. BRĂESCU, A. 55.

2. S p e c. (Rare) Nișă (1); fridă. *O biserică în care o scobitură din pronaosul paraclisului este arătată ca „altarul papistăesc al soției lui Negru Vodă”*. XENOPOL, I. R. III, 19. *Într-o scobitură în perete ardea o candelă*. ȘĂINEANU². ♠ (Min.) Nișă (4); galerie. *Întrînd pe gura băii te conducea în stîna Corăbioarei gangul principal... În capătul dinspre răsărit al acestuia răspundea scobitura cea din bătrîni*. AGRIBICEANU A. 190, cf. LTRĂ. ♠ Gol practicat într-o construcție (pentru montarea a ceva). *Petrecea zile întregi în scobitura unei ferestre; pe care o încoșura, în semicerc, cu scaure*. BALEA, S. T. II, 153.

3. (Rare) Scorbura (1). *Un copac desert văzuse și din scorbura zburînd gârșăni... Suflectindu-și tare mîna, o sloboade încetinel Drept în jos în scobitură*. CONTEMPORANUL, I, 803.

4. Formă de relief cu aspect concav, scobit, de gaură, de adîncitură etc. *Ne oprim citeva minute la Gănavoda, port așezat în scobitura malului drept*. VĂLBUȚĂ, R. P. 37. *Găsiu cu cale să-mi așez în scobitura stîncii tarhatul meu întreg*. BOGAȘ, M. N. 162. *Zărise într-o scobitură apășoșită a malului trupul gol al lui Dinu*. TEODOREANU, U. C. 29. [Păstrăvul] îl încoșeau sub un bolovan ori într-o scobitură. VOICULESCU, P. I, 9. *Mănăstirea Secu stă singuratică într-o scobitură a mantelului*. SADOVEANU, O. IV, 147. *Iapa se ascunsese într-o scobitură de șlăcă*. MERA, L. B. 161.

5. (Rare) Urmă adîncită lăsată pe suprafața pămîntului de ceva. *În urma noastră pămîneau semnele a trei pași și scobiturile pămîntului de lemn, care răscolea pămîntul umed, ca o citiță*. SAHIA, N. 61.

III. (Bot.; prin Ban.; la pl.) Măceș (1) (*Rosa canina*). Cf. BORZA, D. 149, H XVIII 138. ♠ Măceșă (1). Cf. ALR SN III h 631/2, ALRM SN II h 436/2, MAT. DIALECT. I, 139.

— Pl.: scobituri.

— Scobit + suf. -tură.

SCOBILȚI vb. IV. În tranz. (Regional) A aluneca, a cădea; a se clătina. Cf. DM.

— Prez. ind.: scobilțesc.

— Formație onomatopoeică.

SCOBIRDĂ vb. I v. scovirda.

SCOBIRDĂRE s. f. v. scovirdare.

SCOBIRDĂT, -Ă adj. v. scovirdat.

SCOBIRLĂI vb. IV v. scobirti.

SCOBIRLĂU s. n. (Regional) „Gaură de fin“ (Crihalma — Rupea). LEXIC REG. H, 47.

— Pl.: scobirlăie.
— De la scobirlăi.

SCOBIRLĂ vb. IV. Intranz. (Prin Transilv.) A scormoni (1); a scotoci. Cf. ALR I 1340/166. Scobirlesc pînă cenuși. ALR SN V H 1331/316, cf. TEAHA, c. n. 264.

— Prez. ind.: scobirlese. — Și: scobirlăi vb. IV ALR I 1340/166.

— Cf. scobiri.

SCOBORÎȘ s. n. v. scoboriș.

SCOBORÎ vb. IV. (În concurență cu cobori; de obicei în opoziție cu sus, urca) I. 1. Intranz. și refl. (Despre ființe, vehicule etc.) A se deplasa de sus în jos, pe suprafața unei forme de relief, pe un drum, pe o potecă aflate în pantă, a se îndrepta în jos (venind dintr-un loc mai ridicat), a veni la vale; a cobori. Cf. LEX. MARS. 199. Coasta muntelui, pe care... trebuie să se scoboare, îi iușește pasurile. DESCR. AȘEZ. 58/9. Scoborîm... din vârful aceluia alăturat munte. PELIMON, I. 95/3. Așa se scoborau pe tapșan vitele greoaie și sătule. VLAHUȚĂ, S. A. II, 75. Trebuie să scoboare, să străbată o pădure, ca să urce din nou. GİRLEANU, N. 248. Se scoborî la prîu. HOGAȘ, DR. I, 27. Pe aceeași cărare, mîi repede decît la urcuș, ne-am scoborit la trăsură. IBRĂILEANU, A. 83. Stă și ascultă... apoi scoboară prin alte poieni. SADOVEANU, O. XII, 436. □ Mașina scoboară încet pe panta muntelui. ◇ (Cu determinări tautologice ca „jos“, „în vale“, „la vale“ etc.) Iat-o scoborînd la vale, galbenă și istovită. VLAHUȚĂ, S. A. I, 25. De pe coasta, pe sub ulmi, Se scoboară mitei-n vale. COȘBUC, P. I, 157. Descălecați și începurăm a scobori la vale. HOGAȘ, M. N. 205. Scobori, bade, jos, la vale. DOINE, 236. Scobori cu oile-n vale, C-acolo-i bună mîncare. BİRLEA, L. P. M. II, 72. Sui la deal, scobor la vale, Is numai șimei vădani. FOLC. MOLD. II, 174. (Tranz.; complementul indică drumul parcurs) Sui răm și scoborîm mai multe din aceste dealuri. PELIMON, I. 46/22. Oștea ardelenilor scobora munții spre a veni să se unească cu oștea lui Mihai Viteazul. IȘPIRESCU, M. N. 28. Îl urmărea cu ochii de cîte ori suia și scoborî cărare. GİRLEANU, N. 24, cf. 40. ◇ (Deplasarea de sus în jos se face pe verticală) Obicinuiesc, cînd să scoboară în oca, de iau cu dinșii merinde. REGUL. ORG. 560/1. Spun, bun rămas fărîinii subl eare-am să scobor. LESNEA, VERS. 124. ◆ A veni ori a se deplasa dintr-o regiune geografică mai înaltă sau dinspre nord; p. gen. er. a veni undeva din altă parte, a cobori. Să scoboară și nemșii despre Țara nemțească. NECULCEA, L. 98. Pe sub seară scoborîm în satul Olănești. VLAHUȚĂ, O. A. 267. Ieșirăm pe creasta unui deal, lutos... Scoborîm în sat, trecînd prîul. HOGAȘ, DR. I, 6.

2. Intranz și refl. A se da jos de undeva, de obicei pășind pe o scară; p. ext. a pune piciorul pe sol ori la nivelul solului, dîndu-se jos dintr-un vehicul, de pe căl etc.; a cobori. Andrei se scobora pe scara palatului. BĂLCESCU, M. V. 392. Dinaintea uși... se lasă niște trepte de piatră, pe care te urci și scobori. PELIMON, I. 75/10. Se scoboară din pod, printr-un loc tainic, trei zîne foarte frumoase. CREANGĂ, O. 166. Vodă... se urcă pe pridor... [și apoi] se scoboară în scenă. DAVILA, V. V. 185. De ce nu descălecași nișel?... Pitache și Năiță găsesc că [hangin] are dreptate... De aceea se scoboară, leagă dirlogii cailor de cîte un stîlp și se așază la masă. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 65. Se urcă în pod... găsi secară... o băgă în sac și, scoborîndu-se, o dă săgi. AGÎRBICEANU, S. P. 109. Văzu mirii scoborîndu-se să se ducă la biserică. GİRLEANU, N. 181. Pe scara unui alb surș lungie M-am scoborit spre lacul singuratic. AL. PHILIPPIDE, A. 38. Umanitatea primitivă abia scoborîta din cîmpăcii pădurilor seculare. LOVINESCU, C. IV, 55. Bogătașul

scobora dintr-o sanie. I. BOTEZ, B. I, 19. Se scoboară fanjosi din înaltul podului. TEODOREANU, C. B. 132. Scobori aice din corăbie. SBIERA, P. 299. Jos, pe scară de ceată Se scoborea. MARIAN, V. 188. Pă scari d-argint scobori. ȘEZ. IV, 192. Din pat de argint mă sculai, Pă scară de aur mă scoborîi. MAT. FOLK. 1555. S-o scoborit d'i pă cal. O. BİRLEA, A. P. II, 243. Te fasă a scobori pă scară d'in pod în vatră. id. ib. 516. Dacă se scoboară baba din căruș, e mai ușor bălăii. ZANNE, P. II, 722. ◇ Tranz. Să se lase sărutată... Cîți fuștei la scară sîrî... Dar i-a numărat ea bine Scoborîngu-i! COȘBUC, P. I, 202. Dădu să scoboare seara, dar iute o sui înapoi, căci Geoliana era ețt pe ce să-l umfle în coarne. HOGAȘ, DR. II, 96. N-am făcut dect să ure și să scobor scările. CAMIL PETRESCU, P. 308. ◆ Tranz. fact. A face, a obliga, a sili să se dea jos de undeva. Atacau... automobilele neguțătorilor... Li scoborau la marginea șanțului... și-i ușurau de tot ce dăeau. SADOVEANU, O. XII, 675. ◆ Refl. și tranz. (fact.) Fig. A ajunge ori a face să ajungă, a (se) considera pe un loc mai jos într-o ierarhie, într-o scară de valori etc.; a (se) cobori. V. de gradă, în jos. Dar cum?... să mă scobor eu în ochii cucoanei Măriei, de la treapta înaltă de turist la cea de simpla muritor? HOGAȘ, DR. II, 77. Auzi că-l ia și cu „domnule șef“, titlu care i se părea că-l scoboară, pe el, cogeamile plutonier vechi. REBREANU, R. I, 97.

3. Intranz. și refl. A veni (mai) jos din zbor, a se deplasa (mai) jos prin atmosferă, în zbor; a se așeza undeva venind de sus în zbor; a cobori. Scuturîndu-și aripelile, făcu un ocol larg, suind și scoborînd prin aer. GİRLEANU, L. 62. Repede se scoborit de se așază pe o tulpină de rozetă. id. n. 226. Tu zbori și niciodată pe pămînt nu te scobori. AL. PHILIPPIDE, A. 77. Îngeri de-mi aflau, Jos se scoborau. TEODORESCU, P. P. 18, cf. RĂDULESCU-CODIN, I. 359. Săraca turtureana... Nu bea apă limpejoară, Se scoboară și-o tulboară. BİRLEA, L. P. M. II, 78.

4. Tranz. (Complementul indică un obiect atîrnat sau pîs undeva sus) A lua de la locul lui pentru a așeza, a aduce mai jos pentru a utiliza etc., a da jos; a cobori. Se suie iute în pod și scoboară de acolo un știubel-eu pene. CREANGĂ, O. 4. Necotul a coborît geamandanul de pe dulap. TEODOREANU, C. B. 77. Scobori din pod, unșbeuț dă doage. DAN, U. 179. ◆ (Complementul indică ființe situate la o înălțime oarecare, într-o încăpere etc.) A lua cu sine și a duce jos; tranz. fact. a face să se dea jos. Atunce l-au scoborit în curte... de au șezut cîtăva vreme acolo (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 218. Te uită sus la grindă, Că-i o puică ș-un cocoș, Și mi le scoboară jos. JARNIK — BİRSEANU, D. 456.

II. Intranz și refl. (Despre unele corpuri cerești) A se apropia de (ori sub) linia orizontului, la asfințit; a cobori. V. a pune, a sfinți. Soarele se scobora încet spre asfințit. VLAHUȚĂ, ap. CADE. M-am uitat la lună, de cînd răsare pînd se scoboară. ARGHEZI, S. XVI, 81. ◇ (Prin lărgirea sensului; despre seară, noapte) Se-nlunecă văile-acum, Iar noaptea grăbită scoboară. COȘBUC, P. II, 15, cf. 27.

III. Tranz. (Despre oameni; complementul indică vocea, glasul, tonul) A schimba intensitatea sau înălțimea, făcînd să fie mai puțin intens sau mai profund; a cobori. Iși scoborau glasul. VLAHUȚĂ, D. 3, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: scobor; imperf.: pers. 3 și (regional) scoborea. — Și: (regional) scobări, scobori (DA I₂, 607) vb. IV.

— Pref. s- + cobori.

SCOBORIRE s. f. 1. (În concurență cu coborire; adesea în opoziție cu suire, urcare) Acțiunea de a (se) scobori; coborire. Cf. scobori (I). Cf. I. GOLESCU, C. Încercăm, într-un noroc, o nouă scoborire de pe Ceahlău. VLAHUȚĂ, S. A. III, 312, cf. SCRIBAN, D. Întia scoborire în acest cavou

zgomotos. ARGHEZI, L. 157. ♦ (Concretizat) Loc, drum, potecă etc. pe care cineva sau ceva poate scobori (I 1). V. scoboriș (2). Există o scoborire de pe munte mai puțin periculoasă.

2. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Taxă, impozit plătite pentru deplasările (cu un vehicul) pe un drum în pantă (1). *Îngăduim peste aceea... ca întâmplându-se să mergem noi la dinșii, numai trei scoboriri să ne plătească, iară de va merge Voivodul... numai două scoboriri să-i plătească, una cînd va intra, alta cînd va ieși.* ȘINCAI, HR. I, 254.

— Pl.: scoboriri.

— V. scobori.

SCOBORIȘ s. n. (În concurență cu coboriș și în opoziție cu urcuș, suiș) 1. Faptul de a (se) scobori (I 1); scoborit¹, coboriș. Scoborișul pînă în sal ne va cere... poate o oră și mai bine. ODOBESCU, ap. TDRG. După vrun ceas de urcușuri și scoborișuri, ... dăm în satul Baia de Fier. VLAHUȚĂ, S. A. III, 259, cf. CADE 300.

2. (Concretizat) Drum sau teren care coboară sau pe care se poate cobori, drum pieziș; fiecare dintre porțiunile care coboară ale unui drum sau teren; coboriș. V. clină, coastă, pantă (1), povirniș. Sub poalele aceștii păduri, pe scoborișurile muntelui, se văd păjiști frumoase. PLEȘOIANU, T. I, 131/30, cf. ISER. Terenuri în scoborișuri line (a. 1857). ap. TDRG. Polica se încrețește în suișuri și scoborișuri grele de invins. HOGAȘ, DR. I, 31, cf. CADE 300, SCRIBAN, D.

— Pl. scoborișuri. — Și (învechit) scoboriș s. n.

— Scobori + suf. -iș.

SCOBORIT¹ s. n. (În concurență cu coborit) Faptul de a (se) cobori (I 1, 2); scoboriș (1), coborit. Cf. I. GOLESCU, C., TEODOREANU, M. II, 74, ARGHEZI, L. 62, id. B. 72.

— V. scobori.

SCOBORIT², -Ă adj. (În concurență cu coborit) 1. Care se află lăsat în jos; coborit. Cf. I. GOLESCU, C. O parte din aer se elimină pe nas, căci vătul palatului este scoborit. IORDAN, STIL. 52.

2. (Despre ton, voce, glas) Care este scăzut (ca intensitate); coborit, incet. *Baba se uită primprejuri... și spuse cu glasul scoborit...* SANDU-ALDEA, D. N. 199. *Vocala lungită se pronunță cu un ton mai scoborit decît purtătoarea accentului originar al cuvîntului.* IORDAN, STIL. 57.

— Pl.: scoboriți, -te.

— V. scobori.

SCOBORIT³OR, -OĂRE s. m. și f., adj. (În concurență cu coboritor) 1. S. m. și f. (Astăzi, rar) Descendent, urmaș. *Din zei de-am fi scoboritorii, C-o moarte tot sîntem datori.* COȘBUC, P. I, 257: *Touder...* și... *Mitru Odobac, cel mai tînăr și cel din urmă scoboritor din neamul lor.* GİRLEANU, N. 9. *Cine nu l-ar cunoaște... ar crede că... e scoboritor din cine știe ce viță boierească.* id. ib. 49. *Mănăstirea... adăposteste... pe cele mai multe din scoboritoarele vechilor noastre familii boierești.* HOGAȘ, DR. I, 33, cf. CADE 300, SCRIBAN, D.

2. Adj. (Rar) Care descrește în intensitate. Cf. SCRIBAN, D. *Ton scoboritor.* id. ib.

— Pl.: scoboritori, -oare.

— Scobori + suf. -tor.

SCOBOROȘIT, -Ă adj. v. scoboroșit.

SCOBURĂ s. f. v. scobură.

SCOBUȘ subst. (Regional) Scobitură (II 1), concavitate făcută în țest (Costești — Băile Herculane).

Cf. GL. OLT. [Țestul îl facem] să rămîie scobușu ăla unde băgam mălaiu. ib.

— De la scobi!

SCOC s. n. 1. Canal (făcut din bîrne și scînduri) pe care este condusă apa ce cade pe roata morii, a joagărului etc. pentru a le pune în mișcare; lăptoc, uluc. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., ISER. *Dușă se poate face și la scoc de moară.* DESCR. AȘEZ. 61/2. *Ajunse tocma la moară... Și intrînd în scocul morii apa cum îl repezi Se-nșepeni pe supt roată.* PANN, Ș. II, 10/13. *Ploaia se aruncă riuri ca pe gura unui scoc.* NEGRUZZI, S. II, 5, cf. POLIZU, CÎHAC, II, 332. *Dintr-insul [lemn] se fac... roatele și scocurile de mori.* ODOBESCU, ap. TDRG. *Nu mai vedea nimic înaintea ochilor, îi vîjțiau urechile ca lingă scocul unei mori.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 107, cf. DDRF. *Scocul se numește micul canal ce duce apa la roată de o pune în mișcare.* DAMÉ, T. 148, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Apele morii Marmură-n scocuri.* IOSIF, V. 101, cf. TDRG. *Ridițîndu-se stavilele... apa curge în scoc, lăptoc, lăloc sau uluc,* PAMFILE, I. C. 181. *La scocul morilor vuitul apelor n-ar năpădi mai vijelios.* DELAVRANCEA, O. II, 86. *[Apa] învîrtea roțile, căzînd din scocuri largi de brad.* AGÎRBICEANU, A. 68, cf. PĂCALĂ, M. R. 460, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ca un șuvoi scăpat de sub scocul morii, cuvintele îi năvălesc aprige.* LOVINESCU, C. IV, 35. *Noaptea amuțește glasul morilor, Tirziu, Cînd prin scocuri nemîșcată, apa doarme.* MINULESCU, VERS. 115. *Ridica stăvilarul și slobozea pe scoc cimpoiul apei.* GALACTION, O. 44. *S-a oprit să cerceteze mirată moara mică și scocul ei de lemn.* CAMIL PETRESCU, U. N. 204. *Îi puneam... să stea desculți în scocul morii,* SADOVEANU, O. XVII, 372, cf. SCRIBAN, D. *Se legănă riul. Și cîntă în scoc.* STANCU, C. 90. *Se auzea un vîjțit ciudat, de parcă un scoc de moară s-ar fi vărsat peste bordaj.* TUDORAN, P. 158, cf. H I 121, II 81, 118, 322, IV 118, 145, IX 60, XII 140, XIV 308, XVI 4, 22, 413, XVIII 46. *Ajunserăm la scoc și găsirăm morarul la foc.* TEODORESCU, P. P. 140, cf. 272. *Da' gazda de meșter mare Luă moara de scoc.* MÎNDRESCU, L. P. 220. *Dele pește un om care bea apă de la nouă scocuri de mori,* FUNDESCU, L. P. I, 39. *[Moara] puse coada pe spinare și-o lua pe scoc la vale.* VICIU, COL. 193, cf. PĂSCULESCU, L. P. 24. *Îl iai și te duci cu dînsul la scocul morii.* PAMFILE, B., 9, com. din ORAVIȚA, ALR II 6 733/182, ALR SN I h 155, A v 19, 20, vi 26. *Să pună [moara] aco la loc la scoc.* O. BIRLEA, A. P. I, 344. ♦ Fig. *Banii nu mai curgeau gîrlă pe scocul „Fîrniciu”.* I. BOTEZ, B. I, 40. *Singele meu vrea să curgă pe scocurile lumii, să-nuțră roțile în mori cerești.* BLAGA, P. 96. *Deprins să aducă întotdeauna și apele potrivnice la scocul morilor săle, a găsit nimerit prilejul să-și pună feiorul cel mai mare la oarecare încercări.* C. PETRESCU, A. R. 103. *Ții dure-rea-n scocul mîinii.* LESNEA, I. 19. ♦ P. gener. Canal, jgheab prin care curge sau se scurge un lichid. *În Focșani au adus apă de băut pe scocuri, cale de două ceasuri.* ȘINCAI, HR. III, 174/24. *Face întii încet, încet scocul, pre cărele să abală la grădina apa.* MAIOR, D. 29, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. PAȘCA, M. 4, LB. *Musul de gunoi se scurge pe padimentul inclinat într-un scoc, care conduce de-a dreptul în groapa de gunoi.* PĂCALĂ, R. 71, cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 48. *Prin fum și prin văpaie Fierul curge... în scoc.* D. BOTEZ, P. S. 43, cf. M. D. ENC., ALR II 2 552/27, 130, 157, 172, 228, 836, 5 679/182, 833. ♦ Spec. (Învechit și regional) Streașină (la acoperiș, pentru scurgerea apei de ploaie, a zăpezii topite). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.; LB, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Înspre curte sub streașina acoperișului de țigla, erau fixate scocuri de lemn.* AGÎRBICEANU, S. 63. Cf. SCL. 1966, 458, 482, ALR II h 233, A II 12, III 16, 17, v 15.

2. (Rar) Loc unde cade apa la moară; p. ext. vîltoare, vîrtej, hulboană (în josul morii). *De ce mai întîrzi a-a-cufunda în adîncile scocuri p-acești doi*

oameni ce nu-i mai pot suferi? PLEȘOIANU, T. I., 224/17, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ♦ Fig. (Regional) Loc, vad bun, norocos. Casa asta e la bun scoț. Com. din ORAVIȚA.

3. (Învechit și regional) Troacă (2). Acestea vineră a implea apă și implură scocurile, cum oile... să le atape. PO 184/7, cf. VALIAN, V., A V 20.

4. (Prin Munt., prin Olt. și prin Transilv.) Piriu care duce apa la moară. Cf. ALR I 1 841/190; 842, 900.

5. (Popular) Stavilă, zăgaz (la moară de apă); p. rest. punte (II 2 a). Cf. CHIRIȚESCU, GR. 254, ALR I 1 842/710, 1 843/103, 164, 576, 835, ALR II 6 727/362. ♦ Scoc de pescuit (sau de bolobani) = mic dig din piatră făcut de pescari pe riuri, alcătuit din două părți care pornesc de la fiecare mal spre mijlocul albiei, lăsând la locul de întâlnire o mică deschizătură, unde se string și sint prinși peștii. Cf. ANTIPA, P. 103, 124.

6. P. a n a l. Nume dat unor construcții sau obiecte care se aseamănă, ca formă și întrebuințare, cu șocul (1):

a) Construcție în formă de canal (cu sau fără apă), care servește în exploatarea forestiere la alunecarea buștenilor de la locul de tăiere la căile de transport; jilip. Pentru ca buștenii să alunece mai ușor, șocul se stropește iarna cu apă. PĂCALĂ, M. R. 301, cf. RESMERIȚĂ, D. Adunarea lemnelor se face prin alunecare... pe scocurile uscate ori cu apă. PREV. ACCID. 37. Apa... trebuie să poarte prin scocurile de lemn... buștenii care așteaptă în grămezi mari. BOGZA, C. O. 372, cf. LTR². Această metodă de coborâre a buștenilor... este de altfel oprită și în locul ei s-a recomandat folosirea scocurilor de lemn. PROBL. GEOGR. I, 128. Pășeam liniștit pe șocul pentru transportul buștenilor de brad. VIN. PESC. august 1964, 16, cf. ALRM SN I h 421, A II 10, 12, III 3, 4, 16. ♦ (Prin analogie) Făcuseră un scoc și coborau pe el cărămizile roase... ca buștenii pe jgheabul unui munte. CAMIL PETRESCU, P. 49. ♦ (Regional) Loc (în pădure) de unde se împing la vale buștenii (Brașov). CHEST. IV 30/180.

b) Jgheab sau tub metalic înclinat folosit în industria extractivă pentru transportul materialului de excavație în mină sau la suprafața solului. La mină... în loc să fie montate scocuri oscilante, transportul se face și în prezent cu kanful. ȘINTEIA, 1952, nr. 2 388. Nu puse odată toate găurile... Dau jos întreg peretele... fără scoc, fără să lăpătez. DAVIDOGLU, M. 11, cf. LTR², DER.

7. (Regional) Groapă; ripă¹ (1) (Cocă - Pitești). UDRESCU, GL. Și e vina mândrii mele Că pus casa-n scocuri grele. POP., ap. id. ib.

8. (Regional) Copcă (în gheață) (Sărbătoarea - Craiova). ALR I 1 733/874.

9. (Regional) „Pământ călcat din care se construiesc pereții caselor” (Boiț-Gherla). CHEST. II 86/345.

10. (Prin estul Transilv.) Scobitură, creștătură în grinda casei. [Urzitoarea] se pune în mijlocul casei, cu un cap în șocul din grinda casei și cu unul în talpa de pe podine. BREBENEL, GR. P.

11. (Regional) Olan (1); p. ext. acoperiș făcut din olane. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., H XVII 38, 152. [Staul] acoperit cu scocuri de pământ. CHEST. V/36, cf. ALR II/I h 231, A II 12.

12. (Prin nordul Olt.) Parte a căruței nedefinită mai de aproape. Cf. H XVI 22.

— Pl.: scocuri și (învechit) scocure, scoace (LB). — Și: (regional) seop. s. n. ALR I 1 842/710, ALR SN I h 155.

— Din v. sl. *сѡкѡ. Cf. bg. сѡкѡк, ser. сѡкѡк.

SCOCILĂ s. f. v. scocină.

SCOCIN¹ s. m. (Bot.; prin vestul Mold.) Măceș (1) (*Rosa canina*). BORZA, D. 149

— Pl.: scochini.

— Etimologia necunoscută.

SCOCIN² s. n. v. scocină.

SCOCINĂ s. f. 1. (Regional) Cale adâncă și îngustă rezultată din acțiunea de eroziune a apelor de munte sau a ploilor; albie naturală de scurgere a apelor de ploaie. Cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D.; DM, SCL 1974, 445. Oamenii se păzesc grozav... mai cu seamă când scochina se găsește pe marginea drumului. H XI 322, cf. IV 245; RĂDULESCU-COBIN, COMAN, GL., CHEST. IV 37/782, ALR II/172. ♦ Urmă lăsată de șiroaiele de apă ce vin de la munte, în urma ploilor (Riușor - Făgăraș). CHEST. IV 44/176c.

2. (Regional; în forma scocilă) Loc îngust printre rădăcinile arborilor care cresc pe malul apelor, unde se adăpostesc peștii (mai ales păstrăvii). Păstrăvii se ascundeau prin scocilă. LUNGIANU, CL. 204, cf. 235, VICIU, GL. ♦ P. e x t. (În forma scochină) Unealtă de pescuit alcătuită dintr-un fel de coș de nuiele care se așază pe fundul apelor curgătoare, constituind un adăpost artificial în care se adună peștii ce urmează a fi prinși. Capul sau scheletul scochinei se face din 3-4 arcuri. ATILA, P. 133, cf. 120. Aftă iarna cît și vara, scochinile ne pot da o pradă din cele mai bogate și din cei mai frumoși pești. id. ib. 134.

3. (Prin nord-estul Olt.) Scorbura (1); „loc ascuns”. LEXIC REG. II, 31.

4. (Regional) Peșteră (1) (Ștefănești de Jos - București). ALRM SN II, h 635/769.

5. (Regional) Gaură, scobitură, cavitate; s p e c. copcă (în gheață). Cf. BARONZI, L. 119, DDRF, ALEXI, W. Face scochină în dumatic, ca la căuș, cînd întinge în ligate; să ia pe el cît mai multă untură. IOVESCU, N. 96. La Bobotează trebuie să lăiem burduf... că nu-l scochină pe Olt. BREBENEL, GR. P., cf. COMAN, GL.

— Accentuat și: scochină. LEXIC REG. II, 31. — Pl.:

scochini. — Și: scocchin (GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D.) s. n., scocilă (LUNGIANU, CL. 204, 235), scocină s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. s c o c.

SCOCINEAȚĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Șant lung făcut pentru scurgerea apei. LEXIC REG. II, 31.

— Pl.: scochinefe.

— Scocină + suf. -eață.

SCOCINETE subst. (Prin nord-estul Olt. și prin nord-vestul Munt.) Adăpost făcut de cîine în căpița de paie. Cf. LEXIC REG. II, 16.

— Pl.: ?

— Scocină + suf. -ete.

SCOCIȚĂ vb. I. Refl. 1. (Prin Olt. și prin sud-vestul Transilv.) A se scoroji (1); a se coșcovi. Cf. SCRIBAN, D., CHEST. II 388/48.

2. (Regional; în forma scuchița; despre scînduri sau grinzi de lemn) A se deforma prin uscare (Măru - Caransebeș). L. ROM. 1959, nr. 6, 52.

— Prez. ind. pers. 3: scochifează. — Și: seuchiță

vb. I. L. ROM. 1959, nr. 6, 52.

— Cf. s c o c.

SCOCI¹ s. n. Fișie subțire și îngustă, adezivă, de cele mai multe ori transparentă, care servește la lipit. Șocul nu vrea să treacă prin aparatul de proiecție. CINEMA, 1968, nr. 6, v.

— Scris și: scotch. — Pl.: scociuri.

— Din engl. scotch [tape]. Cf. fr. s c o t c h.

SCOCI² s. n. Whisky scoțian. *Crede în... cursurile prin corespondență și avantajele diverselor mărci de scotch.* T aprilie 1969, 44.

— Scris și: *scotch.* — Pl.: *școciuri.*

— Din-engl. *scotch* [whisky].

SCOCIOREALĂ s. f. Faptul de a (se) scociori.

1. (Regional) Căutare, cercetare minuțioasă (Poiana Lacului — Pitești). UDRESCU, GL. *Atta scocioreală și tot-n-ai mai găsit-o.* id. ib.

2. (Învechit și regional; în forma *scoroceală*) Trezitul din somn (brusc), de obicei la o oră nepotrivită. Cf. POLIZU. *Dar scoroceala de noaptea E surtoară cu moartea.* RĂDULESCU-CODIN, I. 37, cf. 359.

— Pl.: *scocioreli.* — Și: (2) *scoroceală* s. f.

— *Scociori* + suf. *-cală.*

SCOCIORÍ vb. IV v. *scociori.*

SCOCIORÍ vb. IV. 1. *Tranz.* (Învechit, popular și familiar) A scormoni (1). Cf. CANTEMIR, I. I. II, 334. *Corbii și cioarăle erierii le sapă Și scociorese.* BUDAI-DELEANU, T. 318, cf. LB, ISER, POLIZU, LM, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU. *Lupii ar scociori acest gunoi spre a afla un cărbune în el.* PAMFILE, S. T. 116. *Rupe o așchie subțire, scocioară tutunul din lulea și începe a morfoli vorbele.* LUNGANŪ, CL. 18. *Privea în jos; cu piciorul gol și murdar scocioara ceva.* C. PETRESCU, I. I, 71. *Rimele le căutam pe loc, scociorind c-un cuțit de zece bani pământul gras.* SADOVEANU, O. IX, 358, cf. SCRIBAN, D. *Scocioara toată vara pietrele ogorului cu sapa, îngrijind cei cîșiva zeci de păpușoieși.* CAMILAR, N. I, 18. *Un timp a tăcut, scociorind cu unghia colțul etichetei de pe un dosar.* GALAN, B. I, 10. *Privește în iarbă, scociorind ceva cu bățul.* IL IANUARIE 1962, 34, cf. RĂDULESCU-CODIN. *Și, cufundîndu-se Aghiufă [în fundul mării], a tot scociorit glod de acolo.* I. CR. III, 273, cf. ALR I 998/218, 259, 278, 339, 341, 343, 345, 361, 370, 375, 378, 552, 554, 556, 571, 573, 582, ALR SN II h 369, A VI 26. (A b s o l.) *Găina... merge... tot scociorind și chemînd, ca și cînd ar avea pui mici.* MARIAN, I. 332. *Uche a scociorit cu vîrful cuțitului și ne-a mîncat vatra... Dacă-i placē ei să mîntreze pămînt.* STANCU, D. 226. *Zmeul au găsit pe țitrez săpînd primprejurul grădinii și l-au întrebāt: — Da ce scociorești tu? SBIERA, P. 180. (Intranz.) Petrușă se rușină. Plecă ochii în jos, duse degetul la nas și scociori, cu piciorul desculț, între scindurile cerdacului.* C. PETRESCU, R. DR. 14. ♦ Fig. *O mină cu gheare de fier și scocioara inima și i-o zmucea scurt, cu fiecare răsufare.* SADOVEANU, O. III, 118. *Nu-mi scociorit o rană care mă arde.* CAMILAR, N. I, 115. ♦ S p e c. (Complementul indică focul, jarul, cărbunii etc.) A scormoni (1). Cf. VALIAN, V., CIHAC, II, 333, DDRF, GHEȚIE, R. M. *Se zărea, în fund, un pitic... stînd pe o cioată, scociorînd cu bățul focul uriaș dintr-o peșteră.* CAMILAR, N. II, 174. *Scociori focul, făcu viltoare și mai mare.* POPESCU, B. III, 114, cf. ALR SN V h 1331.

2. *Tranz.* (Învechit și popular) A scotoci (1), a scormoni (2). *Tot unghiul a scociorit și toată piatra a clăii... cu giurămînt se făgăduia.* CANTEMIR, IȘT. 163, cf. id. I. I. II, 334, BUDAI-DELEANU, LEX. *Să răscolim munții, să scociorim pădurile, să o găsim numai-decît.* GANE, N. I, 76, cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., ȘEZ. IX, 150. ♦ *Intranz.* (Cu determinări care indică locul) *Scociori peste tot locul.* DDRF. *Scocioara într-al treilea buzunar și scoala la lumină o bricheță.* SADOVEANU, O. IX, 426. *Scociori în puna împletită, trase un zlot de argint.* id. ib. x, 129, cf. SCRIBAN, D., BL VI, 62. *Femeia scocioara sub un jurnal pe masă... luă cîșiva gologani.* PAS, Z. I, 102. *Începură hôteii a scociori și a scormoni prin șerpăre după cușile.* BĂTEGANUL, P. IV, 73, cf. PĂSCULESCU, L. P. 38, com. BENIUC, ALR I 1340/259. ♦ Refl. (Cu determinări care indică locul) *Se scociorit prin buzunare, dar nu*

mai găsi nici un chibril. DUNĂREANU, CH. 158, cf. CADE. *Bogza se scociori în chimir, scoase tabacherea.* SADOVEANU, O. X, 644. *Ceilalți oameni... se scociorese în pungă, scot de acolo ultima para și i-o aruncă.* STANCU, D. 33. ♦ A face să iasă la iveală scoțînd din locul în care se afla. *Aceste băi se întrebuițează... ca să scorocească materiile bolnăvicioase din cap... printr-o bubă ce iese în urechi.* DESCR. AȘEZ. 49/10. *Scociori din șerpar două băneuțe de argint.* AGRIBICEANU, S. 228, cf. ȘĂINEANU, D. V. *Truse de la sold o țoacă de piele... scociori ș-un păhărel de metal.* SADOVEANU, O. IX, 26, cf. BL, 62. [Corbii] *de-or pripi-o [pe iapă] undeva ascunsă, s-o scociorească de acolo.* SBIERA, P. 60. *Un vierme alb care stă îngropat în malurile de sub apă de unde-l scociorîse oamenii scoțînd lostopane (bucăți late) de pămînt.* ȘEZ. IV, 116. ♦ *Tranz.* (Prin nord-estul Olt.) A percheziționa. Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

3. *Tranz.* și *intranz.* Fig. (Popular și familiar; complementul indică abstracte) A cerceta cu atenție, în cele mai mici amănunte, a analiza în profunzime. *Acest lucru nici pînă într-atita de adine scociorit ar trebui.* CANTEMIR, ap. DDRF. *Am scociorit în viața lui ce-a fost mai bun.* RUSSO, S. 13. *Rareori li se provoacă curiozitatea și nevoia de a scociori cu mintea, de a scurma și-a căuta în pulberea de vorbe un grăunte de înțeles.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 380. *Scociorind, vor găsi mijlocul de a contesta unora din paginile noastre valoarea literară (a. 1899).* PLR I, 499. *Vedeți în tovarășul lor „om trimesc”... Acea limbă ageră și scocioara prin toate părțile.* SADOVEANU, O. X, 571. ♦ (Regional) A iscodi (Jitia — Rîmnicu Sărat). ALR I 1428/595. ♦ *Tranz.* (Prin nordul Munt.; în forma *scoroci*; complementul indică deprinderi, cunoștințe etc.) A face să-și însușească ori a-și însuși (în urma studiului, a exercițiilor). *P-atunci nu era ocentie eare-noăța militarilor mustră cu pușca... I-a pus pā iei să-nvețe pîn-a seorocit pricina.* GRAIUL, I, 118.

4. *Tranz.* (În dicționarele din trecut) A răspîndi (1), a împrăști. Cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. ♦ S p e c. (Prin nord-estul Munt. și prin Dobr.; complementul indică oi) A nu lăsa să stea îngrămădite (pe vreme de caniculă); a împinge, a înțepa, a îmboldi (cu bita) pentru a face să stea răsfirate (pe vreme de caniculă). *Oile nu trebuie lăsate să se culce... ei să fie scociorite necontenit.* STOIAN, PĂST. 62. *Ctobanul trebuie să-i scocioare [pe cîrlani].* id. ib. 65, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ. ♦ (Prin nordul Munt.; în forma *scoroci*; complementul indică vești, păreri etc.) A difuza; a emite. RĂDULESCU-CODIN. ♦ (Prin vestul Munt.) A născoci (2). — Cf. TOMESCU, GL.

5. *Tranz.* Fig. (Învechit și regional) A ridica (II 5); a ațîta, a stîrni, a agita. *Și papa de Rîm și Rodolful, împăratul nemțăscu, poroncescu să nu scocioarască arme asupra leșilor.* N. COSTIN, L. 590, cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ♦ Refl. (Regional) A se enerva; a se infuria; p. ext. a se răsti¹; a deveni agresiv, a sări la bătaie. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Baietul cela ti numai de 14 ani și cînd l-am pleznit pușin și să fi văzul cum se scocioarea la mișe.* Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 179, LEXIC REG. II, 63. ♦ Refl. (Regional; despre vite) A se agita înainte de împreunare (Boița — Hațeg). Cf. ALR I 1073/122. ♦ (În dicționarele din trecut) A trezi (1). Cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU.

6. Refl. (Învechit și regional) A se ivi, a apărea; a se isca; a se stîrni. *S-au scociorit un căzac, anume Ivan Potocovă, dintre căzaci de la Praguri, făcîndu-să, cum zic unii, frate lui Ion Vodă.* N. COSTIN, L. 544. *Apoi s-au scociorit altă tulburare între boierime și între acei 12 judecători.* DIONISIE, C. 211, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., BL VI, 62, SCRIBAN, D. *Busuioace, nu te-ai coace... Că din sămîncioara ta S-a scociorit dra-*

gostea. ȘEZ. I, 112. *Vântul cînd se scociorîră Nișă la poartă sosîră*. PĂSCULESCU, L. P. 38, cf. TOMESCU, GL.

— Prez. ind.: *scociorîsc* și (regional) *scocioresc*, pers. 2 *scociorîști* și (regional) *scocioresți*, pers. 3 *scociorîște* și (regional) *scocioară*, *scocioră* (ALR SN II h 369), *scociură* (A VI 26). — Și: (învechit și regional) *scococi*, (regional) *scociori*, *scoconi* (L. COSTIN, GR. BĂN. 179), *scocori* (DA I₂, 615, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI) vb. IV.

— Etimologia necunoscută.

SCOCIORIRE s. f. (Învechit, popular și familiar) Acțiunea de a (se) scociori și rezultatul ei. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, LM, DDRF, REȘMERIȚĂ, B.

— Pl.: *scocioriri*. — Și: (învechit și regional) *scococire* s. f. POLIZU, DDRF.

— V. *scocori*.

SCOCIORIT s. n. (Învechit, popular și familiar) Faptul de a (se) scociori. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF, DM.

— Și: (învechit și regional) *scococit* s. n. DDRF.

— V. *scociori*.

SCOCIORITÓR, -OÁRE adj. (Regional) Care scociorîște. Cf. *scociori* (2). Cf. REȘMERIȚĂ, D. ♦ (Substantivat, n.; Transilv.) Vătra. Cf. ALRM II/I h 341, A I 13.

— Pl.: *scocioritori, -oare*.

— *Scociori* + suf. *-tor*.

SCOCICĂ s. f. (Prin Bucov.) Mîncare preparată din lapte dulce, în care, cînd fierbe, se adaugă ouă bătute și, uneori, verdețuri. Cf. TDRG. *Cînd se face papă cu lapte dulce, se numește scocică*. ȘEZ. VII, 117.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SCOCONI vb. IV v. *scociori*.

SCOCORÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se fîdui, a se îngîmfa (Domașnea — Băile Herculane). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 172.

— Prez. ind.: *scocorîsc*.

— Pref. *s-* + *cocori*.

SCOCULEȚ s. n. 1. Diminutiv al lui *scoc*; (învechit) *scocuț*. Cf. I. GOLESCU, c. *E aplicat* [la moară] *sub coșul cu grăunțele un vas prevăzut cu un scoculeț* — *scorețul*. PĂCALĂ, M. R. 466, cf. DL, DM.

2. (Regional) Teică¹ (1) (Arpașu de Jos — Victoria). Cf. ALR SN I h 171/172.

— Pl.: *scoculețe*.

— *Scoc* + suf. *-uleț*.

SCOCUȚ s. m. (Învechit) *Scoculeț* (1). Cf. LB, ISER.

— Pl.: *scocuți*.

— *Scoc* + suf. *-uț*.

SCODÁC s. m. (Entom.; prin Munt.) Păduche (1 a) (*Pediculus capitis*). Cf. MARIAN, INS. 466.

— Pl.: (!) *scodați*.

— Etimologia necunoscută.

SCODINĂ s. f. (Regional) Jgheab la moară, la streășină, la fîntină etc. (Ighîșu Vechi — Agnita). Cf. ALR I 390/160.

— Pl.: *scodine*. — Și: *scobină* s. f. ALR I 390/160.

— Cf. *scochină*.

SCODOLÍ vb. IV. 1. Tranz. (Învechit și regional) A scotoci (1). Cf. DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCIANU ALEXI, W. *Îl căutară, scodoliră Bucureștii ca pe un buzunar*. BARBU, PRINC. 60. *Sedeau... pîndind trenurile de marfă pe care le scodoleau noaptea*. id. g. 277.

Am scodolit toată casa pin' să dau de foarfecă. cv 1950, nr. 4, 36, cf. LEXIC REG. II, 53. ♦ Intrans. *Nu scodoli peste tot, că tot nu găsești banii*. MAT. DIALECT. I, 190.

2. Refl. (Prin Transilv. și nordul Mold.) A se scobi¹ (II 4) pentru a scoate la iveală, a îndepărta, a curăța. *Te scodolești (scobești) cu acul printre dinți*. GOROVEI, CR. 145, cf. I. CR. II, 124. *Se scodolește între dinți*. Com. din FRATA — TURDA, cf. ȘEZ. XIV, 47. *Nu te mai scodoli în nas, băiatule!* MAT. DIALECT. I, 190. ♦ Tranz. (Prin lărgirea sensului) A scodoli o țandură din picior. Com. din FRATA — TURDA.

3. Tranz. (În dicționarele din trecut) A ricți¹ (1), a scormoni (1). Cf. LB, ISER, POLIZU, LM, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

4. Refl. unipers. (Regional; în formă *scodori*) A se isca, a se ivi. Cf. LB. *Ce frig s-o scodori iară!* PAȘCA, GL., com. din JINA — SEBEȘ.

5. Tranz. (În dicționarele din trecut) A răs-pîndi (1, 2), a împrăștia. Cf. LB, ISER, POLIZU, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

6. Tranz. fact. (În dicționarele din trecut) A trezi (1), a deștepta. Cf. POLIZU, GHETIE, R. M., BĂRCIANU.

— Prez. ind.: *scodolesc*. — Și: (învechit) *scodori* (LB, ISER), (regional) *scodori* (PAȘCA, GL., com. din JINA — SEBEȘ) vb. IV.

— Etimologia necunoscută. Cf. *scotoci*.

SCODOLÍCI s. m. (Învechit, rar) Persoană care are mania de a scodoli (1). Cf. DHLR I, 250.

— Pl.: *scodolici*.

— *Scodoli* + suf. *-ici*.

SCODOLÍRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a scodoli. Cf. LM.

— Pl.: *scodoliri*.

— V. *scodoli*.

SCODORÍ vb. IV v. *scodoli*.

SCODORÍ vb. IV v. *scodoli*.

SCODORMĂLI vb. IV v. *scodormoli*.

SCODORMOLÍ vb. IV. Tranz. 1. (În dicționarele din trecut) A scormoni (1). Cf. LB, ISER.

2. (Învechit, rar) A răs-pîndi (1, 2), a împrăștia. Cf. LB.

— Prez. ind.: *scodormolesc*. — Și: *scodormăli* vb. IV. ISER.

— Cf. *scormoli*.

SCODORMOLÍRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a scodormoli. Cf. LB.

— Pl.: *scodormoliri*.

— V. *scodormoli*.

SCOF s. n. 1. (Prin Ban.) Troacă (1) mică de lemn. *Fața Natrii e pădinoasă ca un scof (o coriță sau troacă mică de lemn)*. LIUBA — IANA, M. 86, cf. H XVIII 137.

2. (Prin Ban.) Flămînzare (la vite). *Scofuri și animalele au lîngă chieciuri*. LIUBA — IANA, M. 86, cf. ALR I 1 085/30.

3. (Regional) Stîlp în care se fixează ușa casei (Bosanci — Suceava). Cf. CHEST. II 114/233. ♦ (În forma *scofă*) Birnă care leagă stîlpii casei în partea superioară (Zagra — Năsăud). Cf. CHEST. II 113/259.

4. (Regional) Stavilă, zăgag (la moară) (Berbești — Sighetu Marmăției). Cf. ALR I 1 842/351.

— Pl.: *scofari*. — Și: *seotă* s. f. CHEST. II 113/259.

— Etimologia necunoscută, Cf. *seafă*.

SCOFAINĂ¹ s. f. (Geogr.; prin Ban.) Căldare glaciară; zănoagă. *Coasta ostică a Tilvei... e pădi-noasă... ca un scof... și să zice scofaina.* LIUBA — IANA, M. 86. *În scofaină sînt încă peșteri.* id. ib., cf. CADE, H XVIII 137.

— Pl.: scofaine.
— De la scof.

SCOFAINĂ² s. f. (Regional) Scofală (I) (Petnic — Băile Herculane). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 172. *Că n-o fi mare scofaină!* id. ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: scofaine.
— Cf. scofală.

SCOFĂLĂ s. f. sg. I. (Familiar, adesea ironic) Faptă, acțiune etc. demnă de laudă; ceea ce este de folos, util, valoros; isprăvă, (regional) scofaină²; p. ext. pricopsală (3). *Și-apoi pe lingă toate acestea, nici vro scofală mare nu era de dinșii: un bordei ca vai de el, niște fole rupte... , altă era tot.* CREANGĂ, O. 39, cf. 148. *Își vinde marfa... — Ei, ce scofală mi-ai făcut? îl ia nevasta de la poartă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 295. *Ce mai scofală și amorul ăsta, fi-l face pe om haihui.* CONTEMPORANUL, V, 495, cf. ȘĂINEANU², TDRG; PAMFILE, J. II, 165; CĂRÎTESCU, GR. 254. *Nu-i mare scofală... Căci ce ajutor pot fi cincisprezece-douăzeci de zlofi la an?* AGÎRBIȚEANU, S. 140, cf. RESMERIȚĂ, D. *Crezi că dacă ai să știi... cum îl chema pe al care a scos înți crucea la Bobotează e mare scofală?* — Nimic. M. J. CARAGIALE, C. 114, cf. CADE. *Bursier, nebursier, te-om vedea la anul, ce scofală are să fie de tine.* KLOPȘTOCK, F. 215. [E] *convins că e mare scofală de capul lui dacă merge fără cal.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 292. *Îl ocăra că se ține mîndru... — Mare scofală că e meșter!* id. M. D. I, 32. *De! Știam, au că nu mai sînt de nici o scofală.* VOICULESCU, P. I, 175. *Ei, și ce scofală a făcut acesta... — A desființat veșnițele și vile.* SADOVEANU, O. XII, 441, cf. SCRIBAN, D. *Aceasta au găsit dinșii să învețe la Paris... Mare scofală!* C. PETRESCU, A. R. 24. *Știu să tăbăcesc chiar, piei groase, de bou. Nu e mare scofală.* STANCU, D. 355. *Nu găsesc că-i vreo scofală* *Să fii mort și în strai bogal.* PARASCHIVESCU, C. T. 77. *După ce au făcut scofala asta, se aprînsese războiul în lume.* PAS, Z. II, 196, cf. CAMILAR, N. I, 79. *Mare scofală!* *În fiecare zi se sinucid mii de oameni!* H. LOVINESCU, T. 146. *Știa însă că nu e mare scofală să lași oile... din sat și să fugi să speți dișumelele.* PREDĂ, D. 25, cf. id. 162. *Çil despre marea trîncăneală... Măcar că-i goală, Nici o scofală, Duică-se dracului!* DEȘLIU, G. 9. *A făcut un anumit semn cu mîna, de parcă ar fi vrut să spună: „Mare scofală!”* LĂNCRĂNȚAN, C. III, 397. *S-o cù pi se din rîzloc nu-i se scofali.* GRAIU, I, 502. *Nu e cine știe ce, nu e mare scofală de el.* ALR II/1 MN 54, 4 165/762. ◊ *Expr. (Rar) A nu avea (sau a nu face) niel o scofală = a nu avea nici o șansă de izbîndă ori a nu izbuti nimic, a nu avea nici un succes.* Cf. DDRF, BĂRCIANU. ◊ (Învechit) Folos, avantaj, profit (I). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

II. (Regional) Mîncare (MARIAN, NU. 17, ȘĂINEANU²) foarte bună (RESMERIȚĂ, D.) preparată din zeamă de carne îngroșată cu făină de grîu (BUGNARIU, N. 50/368) sau din slănină prăjită la care se adaugă făină de grîu amestecată cu apă și smîntînă (com. din ZAGRA, NĂSĂUD). *Nu pot mîncea nici plăcintă* *Că mi-e gura solfăială, Nu pot mîncea nici scofală.* MARIAN, NU. 17. ◊ Mămăligă (I) subțire (Runcu Salvei — Năsăud). CHEST. VIII 18/27.

III. (În dicționarele din trecut) Parte ridicată, bombată, prominentă a unei plăci metalice. Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Si: (regional) hofală s. f. SCRIBAN, D.
— Etimologia necunoscută. Cf. fală.

SCOFĂ s. f. V. școf,

SCOFĂI vb. IV. *Tranz.* (Regional; complementul indică vinatul) A stîrni (Almaș — Brad). Cf. ALR I. 1 216/65.

— Prez. ind.: scofăiesc.
— Etimologia necunoscută.

SCOFĂLI vb. IV. *Intranz.* (Prin Bucov.) A găti bine; a face mîncăruri bune. Cf. ȘĂINEANU², ȘEZ. III, 87.

— Prez. ind.: scofălesc.
— V. scofală.

SCOFĂC subst. (Regional) Cofă de dimensiuni mici, cu merul drept. Com. din STRAJA — RĂDUȚI.

— Pl.: ?
— Cf. scof, cofă.

SCOFELEĂLĂ s. f. (Regional) Acțiunea de a (se) scofeli și rezultatul ei; scotocire (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL.

— Pl.: scofeleli.
— Scofeli + suf. -eală.

SCOFELI vb. IV. 1. *Intranz., refl. și tranz.* (Munt. și prin Olt.) A (se) scotoci (I), a (se) cotrobăi. Cf. TDRG, CĂDE, EL IV, 94, DM. *Și atunci iar răscolesc aia toți, toți prin pietre și pe sub pietre... scofelesc în sus și în jos.* RĂDULESCU-CODIN, I. 85. *A scofelit pe supl vatră și i-a scos omului numai galbeni.* id. ib. 298. *Apoi îl scofelesc prin buzunare și găsesc ceasul la el.* id. ib. *Și, cum zice, desface chimirul, scofește prin el și bucuria lui: țe găsește.* I. CR. III, 169, cf. ALR I 1 340/810. *Să vă odihniți ceva, Pîn-oi scorfoli de parale. Gălbiorii ce-i găsea îi așeza pe la sa.* ANT. LIT. POP. I, 508, cf. UDRESCU, GL.

2. *Refl.* (Prin nord-vestul Munt.) A se scobi (II) I în nas. *Nu te mai scofeli-n nas, puțule; e urt!* UDRESCU, GL.

3. *Tranz.* (Prin Olt., prin Munt. și prin Transilv.; complementul indică bunuri materiale) A aduna, a strînge; a cîștiga, a; agonisi (puțin cîte puțin, cu trudă). V. scilipui. Cf. CADE, SCRIBAN, D. [Pătrul-sta de-i buldușa și mul-puțin ce scofeala, Trei scotiri că-mpovăra. GRAIU, I, 53, cf. CIAUȘANU, V. 197, TODORAN, GL.

4. (Prin estul Olt.; complementul indică obiecte) A face din bucăți mici. Cf. LEXIC REG. 27.

— Prez. ind.: scofelesc. — Si: scorfeli (ALR I 1 340/810), scorfoli vb. IV.
— Etimologia necunoscută.

SCOFELICI s. m. (sg.) (Prin nord-vestul Munt.) Persoană (mai ales copil) care scotocește (I) peste tot; (regional) scofelitor. Cf. UDRESCU, GL.

— Scofeli + suf. -ici.

SCOFELIT¹ s. n. (Regional) Faptul de a (se) scofeli.

1. Cf. scofeli (I) (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL.

2. Cf. scofeli (2) (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL. *Mai lasă scofelitul, mă, că-ți cade nasul și râmii cîrn.* id. ib.
— V. scofeli.

SCOFELIT², -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Scotocit². *Am găsit cîteva cuiburi de cartofi scofelile.* UDRESCU, GL. *Toate buzunarele te-am găsit scofelile.* id. ib.

— Pl.: scofeliți, -te.
— V. scofeli.

SCOFELITOR s. m. (Prin nord-vestul Munt.) Scofelici. Cf. UDRESCU, GL. 234.

— Pl.: scofelitori.
— Scofeli + suf. -tor.

SCOFELITURĂ s. f. (Regional) Scotocire (Săpata de Sus - Pitești). UDRESCU, GL. *Aici e scofelitură de-a lui; cunosc eu la marfă.* id. ib.

- Pl.: scofelituri.

- Scofell + suf. -tură.

SCOFETURI s. n. pl. (Prin Mold. și prin Bucov.) Mincăruri bune, gustoase. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., ȘEZ. III, 87.

- Pref. s- + cofeturi.

SCOFI vb. IV v. scopi¹.

SCOFIȚĂ s. f. v. scăfiȚă.

SCOFIU s. n. 1. (Învechit) Fir de aur cu care se brodau unele obiecte de îmbrăcăminte (de gală). *O mîră cusută cu scofium, împlută cu mărgăritar (a. 1707).* IORGA, S. D. XIII, 96. *Au dat... trei mîntei cu scofiu de aur și căptușite cu soboli.* ȘINCAI, HR. II, 290/38.

2. (Învechit, rar) Obiect de îmbrăcăminte nedefinit mai îndepărate, brodat cu scofiu (1). *După aceeași... merg sefații, ... cu cămeși albe pînă jos, de se văd de supt haine, și în scofii.* SIMON DASC., LET. 109.

- Pl.: scofii. - Și: scóflum s. n.

- Diu magh. skóflum, lat. med. seophia, -ae.

SCOFIUM s. n. v. scofiu.

SCOFILCEALĂ s. f. (Popular și familiar) Faptul de a se scofilci (1, 2); aspect scofilcit al cuiva sau a ceva. Cf. I. GOLESCU, C.

- Pl.: scofilceli. - Și: (Învechit, rar) seovilțeală s. f. I. GOLESCU, C.

- Scofilci + suf. -eală.

SCOFILCI vb. IV. 1. R e f l. (Despre ființe, mai ales despre oameni și despre obrazul lor) A slăbi extrem de mult, căpătînd adîncituri, cute, zbircituri etc., a deveni numai piele și oase; (regional) a se sfarogi (2). Cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Era intristat și din pricina Șerichii. Aceasta, o dată cu obrajii puri și ușor mîstiniți... se scofilcise.* CĂLINESCU, S. 14. *Era uscat, i se scofilciseră obrajii și i se lungise nasul.* CAMIL PETRESCU, O. I, 233. *I s-a încreșit fruntea, obrajii i s-au scofilcit.* STANCU, R. A. I, 24. *Chipurile se scofilceau, trupurile se clătinau.* PAS, Z. IV, 129. *Ea însăși părea că se scofilcește, că scade, ca și cum ar fi fost de hirtie.* DEMETRIUS, A. 216, Cf. M. D. ENC., DEX. □ *O gloabă care s-a scofilcit.* ◇ *Tranz. I a c t. Prăpastia în care se prăvălește [mörtul] îi scofilcea obrajii și-l schimba la față.* MACEDONSKI, O. III, 96, Cf. CADE.

2. R e f l. (Familiar; despre lucruri, mai ales despre corpuri cu suprafețe netede, drepte) A se deteriora, a se degrada, a se deforma căpătînd (la suprafață) adîncituri și ridicături, crăpături, îndoituri etc. *Să scofilțește... scîndura, să zice cînd să îndoiește în lățimea ei, făcîndu-se ca o albie.* I. GOLESCU, C., Cf. VALIAN, X., DDRF. *Scîndurile [naviletoarei] se crapă și se scofilcesc.* ap. TDRG, Cf. CADE, M. D. ENC., DEX.

3. T r a n z. (În dicționarele din trecut; complementul indică metale sau obiecte de metal) A lucra, a ornamenta în relief. Cf. VALIAN, V., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

- Prez. ind.: scofilcesc. - Și: (Învechit, rar) scofilși (I. GOLESCU, C.), seovilei (id. ib.), seovilși vb. IV.

- Cf. falcă.

SCOFILCIRE s. f. Acțiunea de a (se) scofilci (1, 2) și rezultatul ei. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: scofilciri. - Și: (Învechit, rar) seovilșire s. f. I. GOLESCU, C.

- V. scofilci.

SCOFILCIT, -Ă adj. 1. (Despre ființe, mai ales despre oameni și despre obrazul lor, rar, despre alte părți ale corpului lor) Care este extrem de slab; cu adîncituri, cute, zbircituri etc., care este numai piele și oase. *Trecătorii puteau vedea un moșneag micuț, intrat la apă și scofilcit.* CARAGIALE, M. 43. *Zgripuroaica scofilcită împărși pe fiecare din gineri pe unde să vîneze.* ISPIRESCU, L. 316, Cf. 358. *Obrajii scofilciți atrnau în jos.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *O barbă sălbatică îi acoperea figura scofilcită.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 207, Cf. id. P. 46. *Din obrajii rumeni... nu-i rămăse decît o față scofilcită.* CONTEMPORANUL, V, 506, Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Tată-n vis mi-apar șapte poezi, Slabi, jigăriți, cu fețe scofilcite.* ANGHEL - IOSIF, C. M. II, 20, Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ieși... cu fața scofilcită și cu dire de sînge pe mustăți și pe bărbie.* REBREANU, R. I, 112. *Miu... scofilcit de pustia-i de durere, era în fruntea convaului.* GALACTION, O. 266. *Avea față neînchipuit de scofilcită, nerasă de trei zile.* C. PETRESCU, I. I, 24, Cf. id. O. P. II, 262, id. C. V. 248. *Răzbea sinistru craniul din scofilcita față, Se scutura scheletul de cărnurile vechi.* LESNEA, I. 142. *Uscați, scofilciți... le crescuseră niște bărboae mari.* VOICULESCU, P. I, 228. *Obrajii scofilciți se sugeau adînc între gingiile știrbe.* id. ib. II, 290. *Avea... obrajii scofilciți și ochii aprinși de foame.* DAN, U., 295, Cf. 22. *Mulți dintre ei aveau chipurile scofilcite, dar... se mai vedeau urme de frumusețe.* STANCU, R. A. II, 303, Cf. id. D. 65. *Lihniți de foame, scofilciți la față, cavaleriștii smărșăluiau.* CAMILAR, N. I, 212. *Un grumaz costeliv, scofilcit și dungat ca o împletitură de curele.* VINEA, L. I, 33. *Mina lui vestedă și scofilcită o îngrozise.* id. ib. II, 77. *Era un om pîrpîriu, cu un cap scofilcit, cu făci lăbărțate.* TUDORAN, P. 10. *Căpitanul... păși pe punte girbov și scofilcit.* id. ib. 293. *Era încovrigată ca un melc, cu capul culcat pe pieptul scofilcit.* T. POPOVICI, S. 25. *Îmbătrînise de-a binelea. Obrajii nerasi, scofilciți, erau pămîntii.* id. ib. 147. *Avea față nerasă, scofilcită... și ochii duși, în fundul capului.* v. ROM. iunie 1960, 39. *Trebuie căutat unul anume, scofilcit și bătrîn.* CINEMA, 1968, nr. 2, VI, Cf. M. D. ENC., DEX. *Vede o babă bătrînă scofilcită.* O. BIRLEA, A. P. II, 111. □ *Un cal scofilcit.*

2. (Familiar; despre lucruri; și prin largirea sensului) Care s-a deteriorat, s-a deformat, s-a degradat (prin turtire, îndoire, coșcovire etc.). *Pălăriile scofilcite și soioase... dă ciocilor un aer mai mult de comediași.* GHICA, C. E. H, 423. *[Armurile] cele vechi sparte și scofilcite de lovitură de dagă și de buzdugan.* id. S. 535. *Pe păreții umezi și scofilciți ai hrubei se-nșiră tot felul de vedenii urite.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 279, Cf. DDRF. *Lampioane de hirtie, udate și scofilcite, picurau apa.* ARDELEANU, D. 174. *Din ferestrele mici, scofilcite, izvorau și acum două furtorase de lumină.* REBREANU, N. 140. *Sună în scofilcita lui goarnă stingerea.* STANCU, M. I. 77.

- Pl.: scofilciți, -te. - Și: (Învechit, rar) seovilșit, -ă adj. I. GOLESCU, C.

- V. scofilci.

SCOFILCITURĂ s. f. 1. Adîncitură, cută profundă formată pe față (sau, rar, pe corpul) persoanelor foarte slabe (în vîrstă). Cf. POLIZU, DDRF. *Cîteva lacrimi, cotînd după scofilciturile feței, îi alunecară la vale.* DELAVRANCEA, ap. CADE, Cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Epitet pentru o persoană foarte slabă. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Familiar) Parte adîncită a unei suprafețe, a dîncitură; parte a unei suprafețe cu (adîncituri și) ridicături. Cf. I. GOLESCU, C. *Nici o tufă nu se zărește pe scofilciturile văroase și crăpate ale acestui ostrov.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM, DEX.

- Pl.: scofilcitură. - Și: (Învechit, rar) seovilșitură s. f. I. GOLESCU, C.

- Scofilci + suf. -tură.

SCOFILȚI vb. IV v. scofîlei.

SCOFINDĂ vb. I v. scufunda¹.

SCOFINDĂT, -Ă adj. v. scufundat².

SCOFIRCEALĂ s. f. (Regional) „Tercinială de ouă sparte” (Sereca — Orăștie). MAT. DIALECT. I, 267.

— Pl.: scofirceii.

— Scofircei + suf. -eală.

SCOFIRCÎ vb. IV. (Regional) 1. Transz. (Complementul indică ouă) și refl. (despre ouă) „A (se) strivi” (Sereca — Orăștie). MAT. DIALECT. I, 267.

2. Intransz. A scuipa (1) des. Com. din LUPȘA — ABRUD.

— Prez. ind.: scofircesc.

— Etimologia necunoscută.

SCOFIRDĂ vb. I v. scovirda.

SCOFIRDĂT, -Ă adj. v. scovirdat.

SCOFIRDÎ vb. IV v. scovirda.

SCOFIRLIE s. f. v. scăfirle.

SCOFLEAJĂ s. f. 1. (Prin Munt.) Coajă de dovleac întrebunțată adesea ca recipient. Cf. RĂDULESCU-CODIN, L. ROM. 1959, nr. 2, 54. ♦ Bucată de dovleac copt, bun de mâncat. Un flăcău dă jarul la o parte, scoate de sub el două scofleje mari... și împarte la toți cîte una. LUNGIANU, CL. 94. Luați din scofleji, cum își brodi. id., ap. CADE. ♦ (Prin nord-vestul Munt.) „Scăfirle”; p. ext. epitet dat unui om fără minte, prost. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Om bătrîn, slab, scofilit (1). UDRESCU, GL. ♦ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) O scofleajă de unchiș (sau de babă). id. ib.

— Pl.: scofleje și scofleji. — Și: zgăvleajă s. f. RĂDULESCU-CODIN.

— Etimologia necunoscută. Cf. scofilit.

SCOFOALCĂ s. f. v. seatoalcă.

SCOFORDĂTURĂ s. f. v. scovirdătură.

SCOFUNDĂ vb. I v. scufunda¹.

SCOHĂCI s. n. (Regional) Scobitoare, v. scobitor (III 2) (Mărășești — Vaslui). LEXIC REG. 64.

— Pl.: scohace.

— Etimologia necunoscută. Cf. scobaci.

SCOHINĂ s. f. v. scoehină.

SCOIBĂ s. f. 1. (Regional) Cal bătrîn, slab și neputincios (Asuaju de Sus — Baia Mare). DR. V, 227. ♦ (Adjectival) Calul scoib. ib. v, 227, cf. FD III, 206.

♦ P. ext. Femeie bătrînă și slabă (Asuaju de Sus — Baia Mare). DR. V, 227. Nu-i biata babă o scoibă. ib. ♦ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) O scoibă de babă. ib.

2. (Prin vestul Transilv.) Coajă verde de nucă. Cf. TEAHA, C. N. 264, L. ROM. 1959, nr. 6, 48. ♦ (Regional) Coajă de dovleac fiert (care se dă ca hrană porcilor) (Asuaju de Sus — Baia Mare). DR. V, 227.

— Pl.: scoibe.

— Cf. scobabă¹. Pentru sensul 2, cf. și cobabă².

SCOICĂR s. m. Pasăre acvatică din ordinul piciorangelor, cu penele negre lucioase pe spate și albe pe piept, cu ciocul puternic, de culoare roșie, care se hrănește mai ales cu scoici (I 1) și cu alte vietăți

de apă; (regional) ostrigar, stridiar, culic-de-mare, țarcă-de-mare (*Haematopus ostralegus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 152. Scoicarul e și el prudent... umblă pe fărnc căutînd să deschidă cu ciocul său roșu și puternic scoicile. VİN. PESC. aprilie 1964, 4.

— Pl.: scoicari.

— Scoică + suf. -ar.

SCOICĂ s. f. I. 1. Nume dat mai multor specii de moluște caracterizate prin corp moale, turtit lateral, adăpostit într-o cochilie calcaroasă bivalvă, care trăiesc pe fundul apelor, lamelibranhiat; p. restr. cochilia acestor animale; (Invechit, rar) ostrică, ostrac (2). Și cu hirburi (text marginal: scoice) ascuțite îi potricălită. DOSOFTEI, V. S. IANUARIE 8³/32. Aproape de acea cetate iaste... lacul cu scoice cu mîrgăritarul cel mare. FL. D. (1680), 52^v/6, cf. ANON. CAR. Ohră pisată dramuri 3; și scoică... dramuri 5... pe acestea toate pisează-le bine uscate șitul sec. XVIII). GRECU, P. 394. Radul, carele s-au poreclit Stridiași, sau vînzători de scoice... au cumpărat domnia. ȘINCAI, HR. III, 99/14, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Cu nesuferite li neomenite hrăpîri li s-au luat de numitul pescar: ... de carul eu scoici, taleri 8, bani 60 (a. 1822). DOC. EC. 248, cf. LB. Acest al doilea neam de hrană coprinde peștele, racii, scoicile... și celălalte. EPISCUPESCU, PRACTICA, 25/14, cf. 110/13. Cîteva din grozavele despîcături care de curînd să deschiseră, neîncetat varsă ierburi de mare, dobitoace și scoici de mare. CR (1829), 61/2. Peste tot locul... se descopăr impietriri de scoice și alte vietăți de mare. ib. (1830), 72/23, cf. I. GOLESCU, C. Au găsit o scoică mare, care i-au slujit de sapă. DRĂGHICI, R. 52/6. Un acoperămint osos... le slujește de lăcuință, precum la colbeci și scoice. J. CHAC, I. N. 9/6. De pe-n lume adunară... Scoice, pești din ocean. ASACHI, F. 86/6, cf. ISER. Să crezi orice himeră, Precum acea că marea poți măsura c-o scoică. NEGRUZZI, S. II, 253, cf. 129. Fețicirea și nefericirea sint... stații ale creierilor, șoptirile misterioase din scoica marină. MAIORESCU, CR. II, 391. Pentru prins scoicile, la apă mică, bijbție cu mînele. ȘEZ. IV, 118. Scoicile se fierb și carnea se mîncea cu mușei ori friptă. ib. VIII, 3. Gălăgia infernală... îi suna neînterupt în urechi, ca murmurul mării în cuprinsul unei scoici. ANGHEL, PR. 77. Cărucioara ei făcută din darul unei scoici marine. ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 5, cf. ATILA, P. 449. Lipsa de preț însă a celor mai multe din aceste mărgele, adesea simple bucăți de teracotă, scoici, melci... fac pe arheologi să le dea mai puțin atenție. FĂRVAN, G. 557, cf. NICA, L. VAM. 220. Adună scoici, pentru ca să aibă de mîncare. BASSARABESCU, V. 140, cf. CADE. Își apașă iar în ureche scoica piin care marea îi vorbea. C. PETRESCU, I. I, 243. Culese cîteva scoici. id. ib. II, 249. Ce clădise? Nimic. Căsuțe din nisip, palate de scoici. TEODOREANU, M. III, 132. Am scos de asemenea midii și scoici. VOICULESCU, P. I, 18, cf. 139. Este unu... căruia-i duc eu pește. Îi duc și raci și scoici. SADOVEANU, O. IX, 377. Au rămas numai stîlpii... în care gîngăniile, scoicile și racii își fac sălaș. id. ib. X, 461, cf. XII, 66, ENC. AGR., SCRIBAN, D., I. BARBU, J. S. 72. Acestea sint scoici obișnuite ce se găsesc pe coasta Coreei și Japoniei. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2 394. Era cald și mirosea a nisip și a scoică. CĂLINESCU, O. I, 117, cf. id. s. 147. Petale par scoicile Cum cad pe aproapele Țărm. BLAGA, P. 340, cf. 20. Golful alege, eu tragie spor, Algele putrede, scoicile moarte. V. ROM. IANUARIE 1954, 165. A poruncit să i se facă o sanie în formă de scoică. PAS, L. I, 121. Urechi între pietre — scoicile — Ascultă ce spune răchiiților vîntul. BENIUC, V. 99. Am cules împreună scoici la fărnc oceanului. BARANGA, V. A. 18. Bordașul, în care felurite neamuri de scoici se înfișă adînc, trebuie curățit. TUDORAN, P. 109, cf. LTR². Prințelepe privi vasele de aramă în formă de scoică. BARBU, PRINC. 126. Calcarele cu lamelibranhiate sint constituite din valve de scoici. GEOLOGIA, 35, cf. DER. M-am ascurs

intr-o scoică, pe fundul mării. SORESCU, P. 85, cf. AP 36. Miine, poate, scoica în care-am înscuit Numele tău Îți va răspunde. VULPESCU, P. 20. Specia umană... e mult mai tînără prin comparație, de pildă, cu scoicile sau cu păianjenii. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 56, 28/1, cf. ib. nr. 31, 5/3. Alte proiecte sugerează... hoteluri și moteluri izolate, toate avînd formă de scoici întredeschise. CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 10/4. Se suflă în ochi, cu o fevie de trestie, scoică arsă și pisată. PAMFILE, B. 69, cf. ALR II 2 504/36, 172, 250, 833. Parcă mîncă numai zeamă de scoici, se spune despre o persoană extrem de slabă. CIAUȘANU, GL. Îl arde cu zeamă de scoici, se spune despre cel care are o neplăcere dintr-un lucru de nimic. ZANNE, P. II, 476, cf. IV, 116. Cînd nu găsești midie, prinde loc și scoica (= cînd nu poți obține ceea ce dorești, te mulțumești și cu mai puțin). id. ib. I, 553, cf. 136. Sus copoie, Jos copoie, La mijloc Carne de gaie (Scoica). TEODORESCU, P. P. 243, cf. GOROVEI, C. 332. (Ca termen de comparație cu aluzie la forma cochiliei moluștei) [Lebăda] trece ca o închipuire, ... cu aripile ca două scoici de argint. GÎRLEANU, L. 78. Cerul, sus... e atîl de adînc! Se vede un nor mic ca o scoică de șief. C. PETRESCU, C. V. 214. Urechile-mi, deschise suav spre infinit, Ca două albe scoici, vibrau întruna. LABIȘ, P. 275. (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de“) Corricolo e o trăsura cu patru roate și poartă pe arcuiri aeriene, ca leagănul, o scoică de caleașcă, în care e loc pentru doi. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 165. Pe plaja vîntă a cerului, fuga luminii... risipise scoicile trandafirii ale norilor. TEODOREANU, U. C. 31. În scoica mea închisă... Încei ia suferința chip de mîrgăritar. VOICULESCU, POEZII, II, 277. Toți caută să-și organizeze temeinic traiul și apoi trăiesc tihniți în scoica lor. SADOVEANU, O. IX, 340. Aceste suflete strînse la un loc în scoica asta zburciumată de valuri. BART, S. M. 17. O! cuiburi, scoici cu șoapte, Rugăți-vă la noapte Din turlă pentru ea. ARGHEZI, VERS. 66. Ardea numai lampa de birou, cu scoica ei de porțelan. V. ROM. Iulie 1955, 54. O scoică uriașă, cu forme involburate sculptural, este nava în care... își va retrospectiva amintirile. CINEMA, 1968, nr. 8, 20. Scoică de ballă (sau de iazuri, de lac) = gen de lamelibranhiate cu valvele cochiliei mari, subțiri, lipsite de zimți la țîlnă și cu carnea comestibilă, care trăiește în mlul din bălți, din iazuri sau din ape cu curs liniștit; anodontă (Anodonta). Cf. GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 4, ANTIPA, P. 76, ATILA, P. 450, SIMIONESCU, F. R. 436, M. D. ENC. Scoică de rîu = gen de lamelibranhiate cu valvele cochiliei alungite, de culoare brună-cenușie, cu pereții groși și rezistenți, care trăiește îngropat pe jumătate în nisipul de la fundul apelor curgătoare (Unio). Cf. DFR. Se arde... de la scoica de rîu cochilia mîrunțel, se pisează și se cerne bine. GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 4, cf. TDRG, ATILA, P. 450, SIMIONESCU, F. R. 437, DFR, M. D. ENC., com. MARIAN. Scoică de mîrgăritar (sau de perle de mare) = scoică (I 1) din regiunile marine tropicale, cu valvele cochiliei solzoase la exterior și sidefoase în interior, care produce boabele de mîrgăritar, folosite ca pietre semiprețioase (Meleagrana margaritifera). Cf. I. GOLESCU, C., TDRG, CADE, ATILA, P. 451, M. D. ENC. Scoică de perle de rîu = scoică (I 1) răspîndită în apele curgătoare limpezi, reci și sărace în calcar din Europa și din Asia, care produce perle mari (Margaritana margaritifera). Cf. M. D. ENC. (Rar) Scoică de mare = stridie (Ostrea eulis). Cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. ♦ E x p r. A ajunge ca o scoică = (despre oameni) a deveni extrem de slab, numai piele și oasă. Cf. CIAUȘANU, GL. ♦ P. r e s t r. Conținutul carnos, comestibil, al scoicii (I 1). Scoicile se pun crude, bucăți, amestecate cu ceapă. ATILA, P. 455, cf. 508. Ciorbă de scoici — zeamă goală — mîncăm. STANCU, D. 509, cf. CHEST. VIII 6/9, ALR II 2 504/872. ♦ P. a n a l. Cochilie a gasteropodelor. Cf. DM. Se

fierb melcii, se scoi din scoică cîl sînt fierbinți. S. MARIN, C. B. 23, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ P. a n a l. (Prin Transilv.) Carapacea broaștei testoase. Cf. ALR I 1 178/223, 268, com. din INEU — ARAD.

2. (Prin nord-estul Olt.) Organul genital al femeii. CIAUȘANU, GL.

3. (Regional) Figură într-un joc de copii, care constă din alpirea celor două palme îndoitte fiecare în formă de căuș și care, prin lovirea lor de genunchi, produce un sunet infundat (Țepu — Tecuci). ȘEZ. IX, 135. Băieții... pun palmele făcute găuace, una lîngă alta, și apoi izbesc „scoica“ lor de genunchi... Sunetul parcă e de o basma cu bani. ib.

II. 1. (Arhit.) Acoperiș mic, în formă de evantai, de obicei din sticlă fixată într-o armătură metalică, montat deasupra platformei unei scări de intrare într-o clădire, deasupra unei nișe (exterioare) etc. Clădirea... oprea atenția trecătorilor mai ales prin scara de marmoră roșie apărută sus de o uriașă scoică de sticlă. REBBEANU, R. I, 18, cf. 20. Firide simetrice, una împodobită sus cu o scoică... savant efect de așezare... evoca arta unui Leon Battista Alberti. CĂLINESCU, C. O. 160, cf. LTR².

2. (Anat.; rar; în sintagma) Scoica urechii = pavilion (6). La asigurare folosește: vezicătoarea... pusă la scoica urechii. CORNEA, E. I, 98/17. Mii de sirene cîntă la scoica urechii mele. CĂLINESCU, O. II, 178, cf. D. MED.

III. 1. (Regional) Parte a joagărului constituită din două birne scobite pe toată lungimea lor, formînd un fel de șine pe care alunecă carul joagărului. Cf. DAMÉ, T. 175, PAMFILE, I. C. 111.

2. (Regional) Birnă care leagă, deasupra, stîlpul casei (Borșa — Vișeu de Sus). Cf. CHEST. II 113/257. ♦ Fiecare dintre grinzile ce se pun în curmeziș pe temelia casei (Merișani — Roșiori de Vede). Cf. CHEST. II 100/88.

3. (Transilv.) Țintă cu cap de metal (lucitor), care se bate, ca ornament, pe șerpere. Cf. CADE, VICIU, GL., com. din FRATA — TURDA, PAȘCA, GL.

4. (Regional) Copcă mare făcută în gheață (Jitia — Rîlnic Sărut). ALR I 1 733/595.

5. Adîncitură a închizătorului armelor de vîntătoare, în care este înșurubat percutorul. Cf. LTR², DEX.

6. (Med. vet.) Tumoare osoasă care se dezvoltă pe falangele cabalinelor (și bovinelor), mai ales la cele de tracțiune sau de călărie, provocîndu-le adeseori șchiopătare. Cf. RESMERIȚĂ, D. Scoicile... sînt niște umflături (oase moarte) ce se dezvoltă în fruncea și pe laturile primei falange. ENC. VET. 18, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DM, H XII 422, A VI 26.

7. (Regional) Mămăligă cu brînză, făcută în formă sferică (Rășinari — Cîsnădie). VICIU, GL.

— Pl.: scoici și (învechit și popular) scoice. — Și: (regional) seăueă (ALR II 2 504/64; pl. scăuci, ib.), zguoică ib. 2 504/172) s. f.

— Din v. sl. skohra. Cf. bg. dial. c k o ň k a.

SCOICĂRIE s. f. I. (Învechit, rar) Loc unde se vindeau sau se păstrau scoicile (I 1). Cf. I. GOLESCU, C.

2. Multime de scoici (I 1). Pe mamelonul de scoicărie măcinată, nu se mai poate trăi și nici muri ca lumea. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 16/2.

— Pl.: scoicărie.

— Scoică + suf. -ărie.

SCOICIT, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt.) „Slab, pipernicit“. CIAUȘANU, GL.

— Pl.: scoiciți, -te.

— De la scoică.

ȘCOICULIȚĂ s. f. (Invechit, rar) Școicuță (1). Cf. I. GOLESCU, c.

— Pl.: școiculie.
— Școică + suf. -uliță.

ȘCOICUȚĂ s. f. 1. Diminutiv al lui școică (1); (Invechit, rar) școiculită. Școicuțe de tot soiul, pe care le lasă marea pe prund în timpul refluxului. OODRU-DRĂGUȘANU, c. 160. Școiculitele mici, culese de pe malul mării..., slujesc la ornarea cadrelor. PAMFILE, I. c. 97, cf. RESMERIȚĂ, D. Larve de școică... care se transformă în școicuțe mici. AP 96, cf. SFC IV, 152, M. D. ENC.

2. (Regional) Parte chitinoasă care leagă capul insectelor cu corpul. Scutul gâtului: scut sau școicuță. MARIAN, INS. XIII.
— Pl.: școicuțe.
— Școică + suf. -uță.

ȘCOIFĂ vb. I. Refl. (Regional; despre scinduri, lemne sau obiecte făcute din lemn) A deveni concav, a se încovoia, a se deforma în lăfime (Pășești Otăsău — Băile Govora). COMAN, GL.
— Prez. ind. pers. 3: școifeară.
— Etimologia necunoscută. Cf. școifilci, școivrida.

ȘCOIFĂ¹ s. f. (Regional) Nasture (1) (Coșeu — Zălău), VICIU, GL. Frumoase școife ai pe suman. id. ib.
— Pl.: școife.
— Etimologia necunoscută.

ȘCOIFĂ² s. f. (Regional) Rapăn¹ (1) (Vâlcani — Snicolau Mare). ALR II/i 121/47.
— Pl.: școife.
— Etimologia necunoscută.

ȘCOIFURĂ s. f. (Regional) Carapăcea broaștei țestoase. Com. din TIRLIȘUA — NĂSĂUD.
— Pl.: școifure.
— Etimologia necunoscută.

ȘCOIPÍ vb. IV v. școipí.

ȘCOLĂ vb. I v. școlă.

ȘCOLĂMÉNT s. n. v. școlământ.

ȘCOLĂR¹ s. m. v. școlăr².

ȘCOLĂR², -Ă adj. v. școlăr¹.

ȘCOLĂRICÉȘTE adv. v. școlăricește.

ȘCOLĂRIȚĂTE s. f. v. școlăritate.

ȘCOLĂȘT s. m. (Rare) 1. Școlăr² (1) care aparține școlii de tip școlastic (6). Mefistofel... îmbrăcat ca un școlăr călător... Un vagabond școlast? GORUN, F. 55.

2. Adept al școlasticii (5). Cf. DL, DM, DN². ♦ P. ext. Persoană care gândește, care judecă rigid, dogmatic, ignorând latura practică. Cf. DL, DM, DN².
— Pl.: școlăști.
— Din germ. Scholast.

ȘCOLĂȘTIC, -Ă subst., adj. 1. S. m. (Invechit, rar; în forma șholeastic). Persoană instruită, învățată, erudită. Școlăar (text marginal: șholeastic) fiind. Și să feace cătuğăr. DOSOFTEI, v. s. septembrie 67/30.

2. S. m. (Invechit) Discipol; școlăr² (1). Pentru ca să nu mi se preînămărească cartea, spre mai mare eheltuială a școlasticilor... ECONOMIA, 123/23, cf. LB. Vedeți și pe școlastici... Plini de științe luminați... Cum știu face un adiectiv. MUMULEANU, c. 153/10, cf. GĂLDI, M. PHAN. 250.

3. Adj. (Invechit) Școlăr¹. Școlasticilor învățători [retorica] le iaste de lipsă, că prin cașoanele ei trag inimile linerilor spre îndreptare. MOLNAR, RET. 3/12, cf. DRU. În curgerea anului școlastic... vei face... două examinare (a. 1828). URICARIUL, VII, 183. Nu numai natura face pe om..., dar și... acea învățatură școlastică este... un mijloc al deșteptării gândirii minții. EPISCUFESCU, o. I. 77/16. Acum după sfârșitul anului școlastic s-a făcut cercetare publică școlărilor. CR (1832), 231/23. Mi-au îngăduit lucrurile mele cele școlastice a alcătui cărticica aceasta. DIETET. XI/3. Serie în atestatul școlastic. EL (1838), 2/13. S-au produs 56 cărți școlastice, dintre care 25 tipărite. ASACHI, I. 14/24, cf. id. PÉD. 75/8. Au prelucrat în limba românească și câteva cărți școlastice, precum de aritmetică, de limba latină. FM (1839), 155²/12. Dară după regula întocmită școlastică, ce va să zică litera? GRAM. MOLD. 9/15, cf. 19/14. Începutul anului școlastic. I. IONESCU, F. 16/31. O arătare pe scurt de deșebite meloduri și regule ale logicii școlastice. REGUL. ORG. 383/26, cf. NEGULICI. Chiar și proiectele de instrucțiune școlastică... erau respinse. BĂRITIU, P. A. I, 360, cf. III, 31; POLIZU, PROT. — POP., N. D. Lua... un număr de exemplare pentru a fi distribuite la examene școlastice. HASDEU, I. C. I, X, cf. DDRF, BĂRCIANU. Decretă... introducere... cu începerea anului școlastic curgător, a limbii românești. SBIERA, F. s. 425, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². Tipărituri care răspundeau unei nevoi administrative sau unei nevoi școlastice. IORGA, I. II, 322, cf. RESMERIȚĂ, D.

4. S. m. (Rare) Persoană (de obicei filozof sau teolog) care practică școlastica (5) sau care este adeptul ei, care activează în domeniul școlasticii. Fu cunoscut și... Eptihie școlasticul arhierul. DOSOFTEI, v. s. septembrie 3/7. Agathias, școlastic și istoric grec. ASACHI, L. 251/22, cf. PROT. — POP., N. D., DDRF, BĂRCIANU. Nici nu ne dăm socoteală cît de mult datorim școlasticilor în această privință. PETICĂ, o. 409, cf. RESMERIȚĂ, D. Armele cu care va combate pe școlastici; pe astrologi, pe alchimişti. VIANU, L. U. 24.

5. S. f. sg. Învățămînt care se predă în școlile din evul mediu din țările catolice; caracterizat prin subordonarea față de biserică, prin utilizarea unor metode dogmatice și livresci, prin apelul la autoritatea unor concepții filozofice antice interpretate conform cerințelor teologiei etc.; metodă care aparține acestui învățămînt; p. ext. mod de gândire și activitate intelectuală bazate pe formalism și speculații sterile, rupte de realitate, de experiență. În filozofie domnește o școlastică aridă, mistică și teologică. GHEREA ST. GR. II, 124, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. Cugetarea... se dezbară de metodele șterpe ale școlastice. OTETEȚA, R. 21, cf. 184. În pregătirea venișurilor noi, ... școlastica trebuia dărîmată. VIANU, L. U. 25, cf. 13, 114. Discuții... destinate în fond de a clădi o nouă școlastică, îmbibată de idei teologice. BLAGA, G. 214. Marele filozof e considerat ca triumful logicii șterpe, al școlasticii pedante, al construcțiilor teoretice clădite în disprețul realității. RALEA, S. F. M., 281, cf. III, 21. Cercetarea ruptă de viață, de realitate, e condamnată să alunece pe panta școlasticii. CONTEMP. 1956, nr. 485, 316. Știința gramatică a lumii medievale, dezvoltată de necesitățile școlastice. L. ROM. 1957, nr. 1, 8. Aceste științe au pătruns din afară, tirziu, după ce ele părăsiseră școlastica medievală. COTEANU, R. L. 51. ♦ (Prin lărgirea șesșului) E urit, e nedemn... Cu ce drept preau să-l prind cu mișca-n sac, de ce? La ce bun?... Școlastică puștească. POPOVICI, SE. 556. ♦ P. gener. (Invechit, rar) Metodă de învățămînt școlăr¹ (bazată pe clasicitatea greacă și latină). Școlastica de pe atunci făcea mulți pedanți din mediocritate... din talente școlă bărbați de stat și creatori unei literaturi. HELIADE, O. II, 408.

6. Adj. Care aparține sau este caracteristic scolasticii (5), de scolastică; care amintește de scolastica medievală, (invechit, rar) școlasticesc (v. scolasticesc 2); p. ext. rupt de realitate, de viață; artificial; formal; pedant (1). *Se îndelepnicii mai ales cu filosofia scolastică, al căruia întemeietoriu se socotește. ASACHI, L. 10²/30. Sisteme și chestii innoite din... sfezile scolastice a veacului de mijloc. RUSSO, S. 78. O societate... unde inteligența a fost încorporată sub o metodă scolastică (pedantică). BARASCH, M. I. 7/17. Masele armonice erau tratate [în operele lui Bellini] cu o simplitate plină de dulceață, ... fără nici o tendință scolastică, ce devenise la modă. FILAMON, O. II, 313. În atmosfera scolastică a Universității... pornesc elemente de satiră. IORGA, P. A. II, 172. Părerile sînt așa de împărțite, înăit amintesc vechile certuri scolastice. PETICĂ, O. 471. Prin acest schematism scolastic, criticul își închipuie că a determinat valoarea poeziei. LOVINESCU, C. VIII, 103. Era uitit de maturitatea judecării, de lipsa totală de pedantism scolastic. TEODOREANU, M. III, 78. Filosofia scolastică, cu tot abuzul dialecticei, e deparț de a fi fost cu totul sterilă. OȚEȚEA, R. 328. Predă unele noțiuni asupra... filozofilor scolastici. VIANU, L. U. 403, cf. 483. Restul e discuție scolastică a cărei agitație steapă nu dorim să restaurăm. BLAGA, în PIR II, 623. Stilul pompos, frazeologia scolastică... ar putea exercita influențe pernicioase. BENIUC, M. C. I, 314, cf. DL, DM, DN. Confruntarea dintre pian și oboi se face... fără a fi urmărită însă cu o rigoare scolastică. M 1962, nr. 4, 33. Spectacolul unui virtuoz..., al unui tehnician de viteză scolastică. CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/5, cf. ib. 1969, nr. 1 177, 9/4.*

— Pl.: scolastici, -ce. — Și: (invechit) școlăstic, -ă, școlăstic, -ă adj., s. m., (invechit, rar) școlăstnic (GÁLDI, M. PHAN. 250), școlăsticós (id. ib.), șholeástic (DOSOFTEI, V. S. septembrie 67^r/30) s. m.

— Din lat. scholasticus, fr. scolastique. — Pentru variantele cu sh- cf. ngr. σ χ ο λ α σ τ ι κ ό ς — Școlăstic: prin apropiere de școală.

SCOLASTICÉSC, -EĂSCĂ adj. 1. (Invechit) Școlară. Cf. GHEOGRAFIE, 5. *Petre Bart, chesaro-crătescul privilegiat tipograf a cărților celor școlăsticesți (a. 1790). IORGA, S. D. XIII, 17. Pruncii... încep al treilea an școlăsticesc. PETROVICI, P. 200/28. Toate institutiile școlăsticesți... se pot în învățate sau în alte paporalice șholi despărți. MAN. ÎNY. 1/10. A pune toate cărțile școlăsticesți în bună regulă. LAZĂR, P. T. 18/8, cf. LB. Nu-nvăț științe ei de leac, Ci-ș sparg capul lor în veac Pe ziceri gramaticesți, Pe idei școlăsticesți, MUMULEANU, C. 154/20. Ieșea copil de supt îngrijirea părintească și intra în cea școlăsticescă a slăpînirii. PÎSCU-PESCU, O. 29/10, cf. POLIZU, CONTRIBUȚII, I, 21, SFC I, 113, L. ROM. 1964, 414.*

2. (Invechit, rar; în forma școlăsticesc) Școlastic (6). *Se mai zice la filosofie școlăsticescă dispoziție. VÎRNAV, L. 133^v/18.*

— Pl.: școlăsticesți. — Și: școlăsticesc, -ească, școlăsticesc, -ească adj.

— Școlăstic + suf. -esc.

SCOLASTICÉȘTE adv. (În dicționarele din trecut) 1. Școlărește (1). Cf. LB, POLIZU, BĂRCIANU.

2. În felul școlăsticilor (4), ca școlăsticii. Cf. BĂRCIANU.

— Și: școlăsticesc adv. LB.

— De la școlăsticesc.

SCOLASTICISM s. n. (Invechit) Concepție, metodă specific școlăsticii, v. școlastic (5). *Ortografia franceză... este născută în veacurile școlăsticismului. HELIADE, GR. ROM. XVII/28, cf. PROT. — POP., N. D.*

— Și: școlăsticism s. n.

— Din fr. scholasticisme.

SCOLĂRESC, -EĂSCĂ adj. v. școlăreș.

SCOLĂREȘTE adv. v. școlărește.

SCOLĂRET s. n. v. școlăret.

SCOLĂRIȚĂ s. f. v. școlăriță.

SCOLBURĂ s. f. v. scorbură.

SCOLCIÓB s. n. v. seorelob.

SCOLDUȘ s. m. (Prin nordul Munt.) Varietate de prun toamnătic, cu fructe mici și acrișoare. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: scolduși.

— Pref. s- + colduș.

SCOLDUȘĂ s. f. (Prin nordul Munt.) Fructul scoldului. Cf. RĂDULESCU-CODIN, 66.

— Pl.: scoldușe.

— Scolduș + suf. -ă.

SCOLÉR s. m. v. școlară?

SCOLERIȚĂ s. f. v. școlăriță.

SCOLERIU s. m. v. școlară?

SCOLEX s. n. Extremitatea anterioară a teniei, de forma unei mici umflături prevăzute cu organe de fixare, cu care tenia se prinde de peretele intestinului. Cf. DER., D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scoleruri.

— Din lat. scolex, fr. scolex.

SCOLIÁST s. m. Autor de școlii. Cf. scolie (1). Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D. *Aceste două amănunte... ne dau deja o vagă imagine..., chiar dacă vechiul școliașt al lui Erodot nu s-ar grăbi a adăuga că numele lor se poate lua în înfeles de neșuitor. HASDEU, I. C. I, 196. În Opian, în acel noian de grații..., cum îl nămește șholiașt Ioan Zetșes, aș găsi, fără îndoială, frumuseți îndestule de citat. ODOBESCU, S. III, 63, cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., CONTRIBUȚII, I, 121, DM, DN², M. D. ENC., DEX.*

— Scris și: școliașt. — Pronunțat: -li-ast. — Pl.: școliaști. — Și: (invechit) școliașt (I. GOLESCU, C.), șholiașt s. m.

— Din ngr. σχολιαστής fr. școliaște.

SCOLIE s. f. 1. Notă gramaticală sau comentariu critic care servește la înțelegerea textului unui autor (clasic, vechi, antic). *Șolie (tilcure)*. RÎMNICEANU, 27^r/11. *S-au tălmăcit din limba elinească... cu șholii a multor sfinți părinți la fieștecare cuvînt (a. 1814). BV III, 106/35, cf. I. GOLESCU, C. Șholiu este o băgare de seamă asupra unei său mai multor propoziții precedente, care slujește a desluși legătura lor, folosul lor. POENARU, G. 5/24, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. Zelosul traducător... să cuteze a se apuca de lucru, ajutorîndu-se... cu șholiele și adnotațiunile cele mai erudite, cu traducerile cele mai perfecte. ODOBESCU, S. III, 364, cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CONTRIBUȚII, I, 121, DN², DER., M. D. ENC., DEX.*

2. (Mat.: invechit) Remarcă sau comentariu final la o problemă rezolvată sau la o teoremă demonstrată; formulare a unei teoreme. *Șolion*. GHEOM.—TRIGON. 2^r/12, cf. 34^r/14, AAT 8^r/8, LAZĂR, T. 5^v/10, 13^v/8. *Scolie. Cele patru unghiuri formate... sînt împreună dopotriță cu patru unghiuri drepte. POENARU, G. 12/17, cf. VALIAN, V., G. POP., ap. URȘU, T. Ș. 274. Scolie.*

Reciproca [teoremă] nu este deloc adevărată. ORESCU, T. 39/17, cf. 34/15, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DN², DER, DEX.

3. (În Grecia antică) Cîntec recitat cu acompaniament instrumental. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *scholie*. — Pl.: *scolii*. — Și: (Învechit) *shólie* s. f., *shólion*, *shólitu* s. n.

— Din ngr. σχόλιον, germ. Scholle, fr. scholie, seolte.

SCOLIÓST s. m. v. scollast.

SCOLIÓZĂ s. f. Deviație patologică laterală a coloanei vertebrale, în special în regiunea dorsală, care apare în urma unor leziuni osoase sau a unei dereglări în echilibrul antagonic al mușchilor vertebrali. Cf. BIANU, D. S., CADE, YGREC, M. N. 447, DM, DN², DER, ABC SĂN. Suferind de o scolioză, îngrijirile medicale... nu au fost suficiente. M 1968, nr. 6, 29, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -li-o-. — Pl.: *scolioze*.

— Din fr. scoliose.

SCOLOIÁN s. m. v. scaloian.

SCOLOPÉNDRĂ¹ s. f. Specie de miriapod, insectivor cu corpul de 10—12 cm lungime, alcătuit din 21 de inele, prevăzută fiecare cu câte o pereche de picioare, care trăiește în locuri umede și întunecoase și are mușcătura periculoasă pentru om (popular) circăiac, (regional) carete, scolopendriță, patruzezi-de-picioare (*Scolopendra cingulata*). Cf. I. GOLESCU, C., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SIMIONESCU, F. R. 404, SCRIBAN, D., DM, DN². *Planșa era rece, tenebroasă... Ipostazele ei: ... o vacă, o oaie, o scolopendră*. BARBU, PRINC. 87, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *scolopendre*.

— Din fr. scolopendre, lat. scolopendra.

SCOLOPÉNDRĂ² s. f. (Bot.; rar) Năvalnic (II a) (*Scolopendria vulgare* sau *Phyllitis scolopendrium*). Cf. BRANDZA, D. 469, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., ENC. AGR. V, 348.

— Pl.: *scolopendre*. — Și: *scolopendriu* s. m. BRANDZA, D. 469.

— Din lat. *Scolopendrium* [vulgare], numele științific al plantei.

SCOLOPÉNDRIȚĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) *Scolopendră*¹ (*Scolopendra cingulata*). Cf. UDRESCU, GL. ♦ Epitet depreciativ dat unei femei viclene, îndrăznețe și arogante. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *scolopendrițe*.

— *Seolopendră*¹ + suf. -iță.

SCOLOPÉNDRIU s. m. v. scolopendră².

SCOLPÉTE s. m. v. scarpete.

SCOMÍRLĂ s. f. v. șeomirlă.

SCOMOȘĂ vb. I v. scămoșa.

SCOMPT s. n. v. seont.

SCOMPTĂT, -Ă adj. v. seontat.

SCOMȘE s. f. (Regional; în expr.) Lucrul e un *seomșe* = lucrul este „cu socotăală, cu cumpătare” (Mățău = Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută.

SCONÁT, -Ă adj. (Munt.; despre oameni; adesea ironic) (Care este sau se consideră) isteț, iscusit, grozav; care își dă importanță; care se amestecă în toate. *Te făceai tu mai sconat ca el!* COMAN, GL., cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 54. *Da' seonat ai mai fost,*

zău așa! UDRESCU, GL. ♦ (Substantivat) *Ce se crede el, sconatul, C-amăgește-așa tot satul? Că un cîmp întreg de oameni Este orb și plin de snameni?* POP., ap. id. ib.

— Pl.: *sconafi, -e*.

— Etimologia necunoscută. Cf. s. conos.

SCONCENIE s. f. (Învechit) 1. Capăt, extremitate. *Cere de la mere și da-ți voi... șirutele tale [în] sfîrșitul (sconcenia c, marginile d, capetele h) pămîntului*. PSALT. 3, cf. CORESI, PS. 4/14, TDRG, DHLR I, 530, T. PAPAHAĞI, C. L.

2. Pițiere (I). *Vizitru încă, dacă au purces Duca-Vodă, încă i-au vinut sconcenie... de au perit*. NECULCE, L. 157, cf. TDRG.

— Pl.: ?

— Din slavonul сѣноуѣнне.

SCONCS s. m. Mamifer carnivor, lung de circa 50 cm, înrudit cu dihorul, cu blana foarte strălucitoare, de culoare: de la alb pînă la negru, originar din America Centrală și California, crescut și în captivitate pentru blana sa prețioasă; (regional) puturos (III) (*Mephitis mephitis*). *O dată a zis că, de nu-î face blană de aia, de seos, îl lasă văduv*. În BL X, 42, cf. LTR², DM, DN², DER, M. D. ENC. ♦ P. restr. *Blana (prelucrată a) animalului mai sus definit. Trec măiestri și demni ca niște regi, rabini și preoți bătrîni, purtînd pe cap, ... superbe toci de vulpi ori de skongs*. RALEA, S. T. I, 263, cf. M. D. ENC.

— Scris și: (după engl.) *skonks*. — Pl.: *sconci*.

— Și: (rar) *seongs* (scris și: *skongs*), (impropriu) *seos* s. m.

— Din fr. *seonse, skunks*, engl. *skunks*.

SCÓNDRU s. m. Lemn de formă cilindrică sau țeavă metalică lungă, prevăzută cu armături la ambele capete, folosită pe o navă mai cu seamă la menținerea acesteia la o anumită distanță de țărnm. Cf. ABC MAR., SCRIBAN, D., LTR², L. ROM. 1962, nr. 6, 27, DER, M. D. ENC.

— Pl.: *scondri*. — Și: *șcóndru* s. m. SCRIBAN, D., L. ROM., 1969, 273.

— Din it. *seontro*. Cf. germ. *Schorbaum*.

SCONGS s. n. v. seoses.

SCÓNIE s. f. (Prin OH.) Numele unei păsări sălbatice nedefinite mai de aproape. Cf. BĂCESCU, PĂS. 152.

— Pl.: *sconii*.

— Etimologia necunoscută.

SCONÓS, -OĂȘĂ adj. (Regional; despre oameni) Lăudăros, încrezut (Mozăceni — Găești). cv 1951, nr. 11, 38. *Ar fi ce-ar fi, dar prea e sconos*. ib.

— Pl.: *sconosi, -oase*.

— Etimologia necunoscută. Cf. s. conat.

SCONT s. n. Reducere acordată unui debitor care achită o poliță sau o datorie înainte de scadență; (rar) scăzămînt (I). *Regula de sonto este aceea prin care se hotărăște scăderea sau iertarea ce face un creditor... în folosul unei plăți anticipale*. ASACHI, E. I, 168/17, cf. COSTINESCU, LM, BĂRCIANU. *Scontul este o dobîndă scăzută pentru plata anticipată*. I. PANȚU, PR. 5, cf. 46, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE, DS, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ Operație financiară care constă în cumpărarea efectelor de comerț (cambii, trate etc.) de către bănci; achitîndu-se înainte de scadență valoarea lor nominală, din care se rețin dobînda și un comision; p. ext. procent pe care îl reține o bancă la efectuarea acestei operații; dobîndă cuvenită pentru un împrumut, reținută anticipat de către o bancă, un cămătar, la acordarea aceluia împrumut (și din valoarea aceluia împrumut). *Bancă... întocmită la Brăila prin acții,*

spre înlesnirea negocului cu escomt de poliță și facere de alte asemenea operații de bancă (a. 1846). DOC. EC. 889, cf. 881. *Banii de rezervă să fie întrebuințați la formarea unei bance de escompt pentru...* înflorirea comerțului (a. 1848). URICARIUL, X, 10. *Cînd o sumă este să se plătească după oarecare vreme și primim acum plata sa, numim scont interesul care este a se plăti pentru aceasta.* G. POP, E. 149/3, cf. STAMATI, D. *Aceste zăpise nu trec din mîină în mîină și escontul lor nu se suie?* RUSSO, s. 160. *Diferența între valoarea nominală V și suma efectivă K ce se numără, se zice scont.* LAZARINI, M. 227/29. *Deosebirea între prețul datoriei și cifra acelei datorii se numește scont.* GHICA, C. E. I, 98. *Scomptul este de zece la sută.* id. ib., cf. DDRF. *Acest profit se numește scont.* CLIMESCU, A. 270, cf. 274. *Escont se numește dobînda ce se substrage dînt-o sumă.* I. PANȚU, PR. 3, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Taxa scontului și dobînzile percepute de... Banca de Stat vor fi fixate.* LEG. EC. PL. 183, cf. 216. *Cît a cîștigat banca numai într-o lună...* nu mai vorbesc de sconturi, resconturi, dobînzii. ARGHEZI, L. 49, cf. DL, DM, DN², DER. *A ridicat... taxa de scont de la 3,5 la 5 la sută.* SCINTEIA, 1969, nr. 8 104, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: sconturi. — Și: (învechit) scónto, scompt, escómp, escómt, escónt s. n.

— Din it. sconto. — Escompt, escomt, escont < fr. escompte.

SCONȚĂ vb. I. *Tranz.* 1. (Complementul indică efecte de comerț) A cumpăra sau a vinde înainte de scadență (cu scăderea unei dobînzii și a unui comision); a efectua un scont. *Am vindut bancherului acela două polițe... Mi le-a scontat, cum se zice, le-a primit drept bani, scăzîndu-mi... dobînda.* GHICA, C. E. I, 93, cf. 98, PONTBRIANT, D., DDRF, BARGIANU. *Banca... scontează numai cambii cu trei iscălituri.* I. PANȚU, PR. 49, cf. 46, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *A fost amabil ca totdeauna, a scontat polița... și a reținut pentru amortizarea datoriei.* REBREANU, R. I, 52. *Nici măcar n-am polițe scontate la vreo bancă.* C. PETRESCU, O. P. I, 53, cf. SCRIBAN, D. *Sconta acele cambii la Banca Națională.* COD. PEN. R.P.R. 434. [Banca] scontează și dobîndește cambii, bilete la ordin. LEG. EC. PL. 181. *Vor fi avantajați mai ales aceia ale căror creanțe sînt scontate de marile bănci.* CĂLINESCU, S. 190, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Cînd are nevoie de resurse sîmiedia, guvernul e silit să sconteze disponibilitățile cale viitoare.* OȚETEA, R. 57. ◆ (Complementul indică sume de bani) A încasa (de la o instituție financiară) înainte de termen, de obicei cu plata unei dobînzii corespunzătoare. *Pentru buzunar [avea]... una sută cincizeci lei scontați asupra salariului la un zaraț.* CANE, N. III, 184. *Am scontat leafa pe 15 zile, numai a să-și fac acei 200 de lei.* DELAVRANCEA, S. 112. *Mumă-mea scontase al pensiei mandat, Jertfind o lună-ntr-o săptămîna din zilnica ei hrană.* MACEDONSKI, O. I, 45, cf. CADE, SCRIBAN, D. ◆ (Rare; complementul indică sume de bani) A cheltui înainte de a fi încasat. Și-a scontat moștenirea. CADE.

2. (Complementul indică rezultatul, efectul unei acțiuni, al unui eveniment, al unui proces) A pune bază anticipat, a conta cu anticipare, avînd în vedere anumite considerente (socotite drept întemeiate ori sigure). *Liberalii de la 1870... escomplau izbînda francezilor.* MAIORESCU, D. I, 24, cf. RESMERIȚĂ, D. *Porniră... scontînd dinainte șorii plăcuți ai unei băi întăritoare.* BRĂESCU, O. A. I, 43. *Începusem de mult să nu mai avem încredere și să scontăm la ree sfîrșitul aventurii.* VOICULESCU, P. I, 307. *Efectul era scontat și așa: la auzul limbii străine... rămaseră cu gura căscată.* DAN, U. 93. *Povestitorul scontează efecte stilistice.* IORDAN, STIL. 169. *Nu sconta victorii triumfale.* CONTEMP. 1950, nr. 186, 1/5. *Rezultatele pe care poporul român din Transilvania le-a scontat.* BLAGA, G. 176. *Tratativele... nu duseseră la rezultatul*

scontat de el. v. ROM. iulie 1954, 25. *Rezultatul scontat de ei cu bunăvoință nu se produce.* PREDĂ, I. 279. *Rezultatele nu erau cele scontate de noi.* v. ROM. octombrie 1964, 42. *Urmărea cu interes evoluția politică... scontînd perspective favorabile îndepărtărilor lui prieten.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 5/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Intranz.* *Devine actor de teatru și nu cîntăreț, replicile sale... scontînd pe efectul teatral.* M 1968, nr. 2, 39. ◇ *Ref. impers.* *Se scontează că în fața unor șapte de o atare cruzime... puterea de rezistență... se va prăbuși.* BOGZA, A. I. 621. *După trecerea războiului se sconta pe o renovare a tipografiei.* v. ROM. octombrie 1963, 13. *Pare să fie vorba de o fază... mai plină de efecte decît se poate sconta.* CINEMA, 1968, nr. 4, 5. *Anul pe care se scontează... nu este în nici un caz un timp pierdut.* Gî 1969, nr. 934, 3/3. *Se sconta ca Gaspar să fie prins cu rapiditate.* BREBAN, A. 437. *Luerări... de pe urma cărora se scontează asigurarea deplină a consumului de apă.* SCINTEIA, 1969, nr. 8 142, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 9/3.

— Prez. înd.: scontez. * Și: (învechit) escomptă, escontă (PONTBRIANT, D., I. PANȚU, PR. 46, ALEXI, W.) vb. I.

— Din it. seontare. — Escompta, esconta < fr. escompter.

SCONTĂBIL, -Ă adj. (Despre efecte de comerț) Care se poate sconta (1). Cf. I. PANȚU, PR. 52, DL, DM, DN².

— Pl.: scontabili, -e.

— Din it. seontabile.

SCONTĂRE s. f. Acțiunea de a (se) sconta și rezultatul ei. Cf. sconta (1). Cf. LM, COSTINESCU, DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ENC. AGR. *Societățile comerciale de stat pot contracta împrumuturi... prin scontarea de bilete la ordin.* LEG. EC. PL. 218, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scontări. — Și: (învechit) escontăre s. f. LM, COSTINESCU.

— V. sconta.

SCONTĂT, -Ă adj. 1. (Despre efecte de comerț) Care a fost supus unei operații de scont. *Termenul biletelor scomptate sosește și banca încasuiește banii.* GHICA, C. E. I, 109, cf. DDRF. *Factură scontată, adică din care e scăzut scontul.* I. PANȚU, PR. 5, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC.

2. (Despre rezultatul, efectul unor acțiuni, evenimente, procese) Pe care se poate pune bază în mod anticipat, care a fost prevăzut, avînd în vedere anumite considerente (socotite drept întemeiate ori certe). *Merge prea departe și riscă să provoace loama efectul contrar celui scontat.* REBREANU, R. II, 192. *La Iași, în loc de efectul scontat, nu găsește decît pustiul.* OȚETEA, T. V. 194. *Rezultatele acestui act nesăbuit au fost ou totul altele decît cele scontate.* SCINTEIA, 1952, nr. 2 388. *Reformele... nu au dus la rezultatele scontate.* IST. LIT. ROM. II, 28. *Dialogul e banal, replicile au poante fie forțate, fie scontate.* T iunie 1964, 76, cf. VÎN. PESC. august 1964, 5. *Efectele n-au prea fost deloc cele scontate.* CINEMA, 1968, nr. 7, 6. *N-a reușit să obțină succesul scontat.* RL 1969, nr. 7 780. *Victoria, scontată și meritată... a surprins doar prin severitatea scorului.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 4/6, cf. M. D. ENC.

— Pl.: scontăți, -te. — Și: (învechit) seomptăt, -ă adj.

— V. sconta.

SCONTATOR, -OARE s. m. și f., adj. (Persoană) care efectuează operații de scont. Cf. I. PANȚU, PR. 49, 51, DL, DM, DN².

— Pl.: scontatori, -oare.

— Sconta + suf. -tor.

SCŢONTO s. n. v. seont.

SCŢONTRŌ subst. (Fin.) I. (Învechit, rar) Lichidare a unui cont. Cf. STAMATI, D.

2. (Rar; în trecut) Registrul în care se ţinea evidenţa conturilor. Cf. GHEŢIŢE, R. M. Banca fine evidenţa despre singularicii deponenţii într-un seontru sau chiar mai multe. I. PANŢU, PR. 63, cf. ALEXI, W.

— Şi: seontru subst.

— Din it. seontro.

SCŢONTRU subst. v. seontro.

SCOP¹ s. m. (Învechit) Om castrat. Svunul episcop de Nicheea ce era scop. DOSOFTEI, v. s. februarie 27^r/17. S-au îmbrăcat boiniceste, ca un scop împărătesc. id. ib. septembrie. 27^r/19, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: scopi.

— Postverbal de la scopi¹. Cf. pol. skop.

SCOP² s. n. Anticipare mintală a rezultatului pe care doreşte să-l realizeze cineva prin acţiunile sale, rezultat către care tind cineva, ţel, raţiunea (2), obiect (3), obiectiv (II 3), ţintă, (popular) noimă (2), (învechit) sfârşit, (neobişnuit) scopuşenie; ceea ce îşi propune ori trebuie să înlăptuiască, să producă cineva sau ceva, intenţie, proiect (1); efect urmărit de cineva sau de ceva; ideal urmărit de cineva sau de ceva. Cînd va pîrî bărbatul pre miuire la giudeţ... eu scopos ca cela, ca să-i ia dzeastrele. PRAV. 137, cf. 92, ANON. CAR. Au tipărit bani... ajungînd la scoposul care au postil a-şi tipări în aur numele (sfârşitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 115/9. Ce vă iaste voia să faceţi. Ca şi eu, după scoposul vostru, să aşez ceale pentru mine. AETHIOPICA, 4^v/19. Scoposul aceştii osteneţii iaste că să ne invăţăm carea adecă iaste temelia zidirii (sec. XVIII). CAT. MAN. I, 79. Mohamed... făcînd o adunare a scoposului său cel politicesc, a alcătuit Curanul. VĂCĂRESCUL, IST. 297. Scoposul domniei mele au fost şi iaste ca să aflăm toate chipurile ceale mai de folos... de întemiere obştii. SOB. HRIS. 17. Scoposul tuturor pedepşelor este îndreptarea spre bine. CARTE TREB. I, 128/17, cf. 40/14. Stringînd pre foţi îşi arăta sfatul scoposului lui. VARLAAM — IOASAF, 169^v/1. S-au întors înapoi urmînd neîncetat al său scopos ca să-şi puie oştile la regulă. IST. CAROL XII, 24^r/24. Să împatriui rălelor lor scoposuri. IST. AM. 27^v/3, cf. 41^v/17. Tot scoposul nostru fiind ca să punem la bună orinduală şi aşezare toată starea supuşilor (a. 1793). URICARIUL, I, 282. La trebuinşele ceale mari nu iaste scoposul legilor ca să îndemneze pre om spre paza legii. MOLNAR, RET. 104/5. Aceasta iaste scopul osteneţii mele (a. 1795). GCR II, 156/40. Tot scoposul şi voinţa Domniei-mele au fost... să aflăm locurile acelea (a. 1797). URICARIUL, II, 57/22. De ar fi vîndul toţi oamenii cu toţi pruncii din Valahia, încă nu ar fi putut plăti ūtitea datorii, dară aceasta din al scop o au făgăduit. ŞINCAI, HR. II, 245/38, cf. 110/33. Pentru a dobîndi scoposul cel în comun dorit..., am pohlit ca să poci şi aceasta de folos. ARITM. (1805), 10/16. Aceasta au fost scoposul nevoinşii mele întru culegere Propovedaniilor acestora. MAIOR, P. VII/10. Mă simţeam răpit cu totul spre acest scopos înalt. BUDAI-DELEANU, LEX. Cu ce scopos... să urma aici... triniterea postilor (a. 1811). DOC. EC. 89, cf. 90. Are scopos să vie astăzi mai naînte de prînz să-şi sârute picioarele. KOTZEBUE, U. 13^r/20. Toate institutiunile... în socotinşa scopului lor... se pot în învăţate sau în alte poporalice sholi despărţi. MAN. ÎNV. 1/11, cf. VULCAN, T. 13. Are de scop fericirea şi bună petrecerea oblăduişilor (a. 1817). URICARIUL, IV, 298/27. Au avut îndestulă vreme spre a săvirşi scoposul lui. BELDIMAN. N. P. I, 131/4, cf. 60/7, id. o. 6/9. Să aduci sfîrşit scoposului tău. ARTAXERXU, 54^v/2, cf. LB. [Medicamentele] plinesc scopul sau efectul lor. TEODORI, A. 59/15. O mică sumă de s-ar lua şi spre acest folo-

sitor scopos de s-ar întrebuişa. CULT. C. 8/12. Pentru acesta scopos au luat asemenea răsplăţire. DI 42^r/8. Ele plîngînd împlinesc Al lor scopos ce votesc. MUMULEANU, C. 122/4. Ştiinşa a cărui scopos este îndreptat către bunăstare a sănălăţii oamenilor. FLECHTENMACHER, T. 2^r/4. Acesta este scoposul aceştii cărţi, cel dorit. EPISCUPESCU, PRACTICA, VIII/24, cf. 95/7. Scoposul meu... priveşte cu cuget curat la ajutorul şi folosul neamului. PISCUPESCU, O. 48/14. El ne întrebă... care este... scoposul călătorii noastre. PLEŞOIANU, T. I, 77/9. Scoposul acestei poezii didactice este... a da învăţătură de moral. AR (1829), 19/2, cf. I. GOLESCU, C. Scoposul legiului de a împiedica răul. CR (1830), 380²/22, cf. ib. (1831), 27²/29. Siliinşele voastre nu privesc la nimic într-o lume fără scopos. MARCOVICI, D. 333/4, cf. id. c. 31/7. Nu poate să-şi împlinească scoposul. DRĂGHICI, R. 146/13, cf. 27/1. Acele puteri dinlăuntru care după voie şi potrivit cu scoposul mişcă pe trup, să numesc puteri a sufletului. J. CIHAC, I. N. 9/27. Scopul cel de laudă aceştii sofietaţi. FM (1838), 32/2. Interesul băţese nu e nicidecum scopul nostru. KOGĂLNICEANU, ÎN FLR I, 94. Spre a ajunge la scopul lor, domniî părăsiau pe un timp chiar şi titlurile de independenţie. ASACHI, L. M. 2/21. Scoposul general al geometriei. id. E. III, 3/15. Metodul său are de scop ca să depărteze zemurile bolnăucioase din trup. DESCR. AŞEZ. 1/8; cf. VALIAN, v. Îneă nu e scop, ci numai mijloc. VASICI, M. II, 47/19, cf. 29/6. Anatomia descripţivă este scopul acestei cărţi. KREZULESCU, A. 2/23, cf. POLIZU, H. 114. Iată scopul acestei scrieri. MAG. IST. I, 144/29. Scopul lecţiilor elementare este pentru a pregăti pe şcolari. REGUL. ORG. 373/29, cf. 12/26. Fericirea-n totul fiind scoposul cel mare Ce Dumnezeu vrea a face în obşteasca sa lucrare. CONACHI, P. 294. Scopul social care este? BĂLCESCU, M. V. 1. Ci încă întreb, care sînt acele scopuri. CÎMPEANU, ÎN CONTRIBUŢII, I, 180. A se nimeri dar după trebuinşa scoposul măsurilor de pază... îndemnînd pe lăcutori ca să se fereasca de orice amestecare. CUCURAN, P. 14/7. Scoposul regulii dobînzilor este a se afla suma de plătit. G. POP, A. 46/10. Prin căutarea mijloacelor uită chiar scopul lor. CALENDAR (1852), 9/4, cf. ib. (1853), 112/85. Să ştii dar că tot scopul meu d-amor să stăpîneşle şi oricine-m va da poveţi în zădar osteneşle. PANN, E. III, 7/12. Păsările cu al scopos îi se vor părea că zbor. id., ap. ŞĂINEANU, D. U. Scoborisem în cel dintii han... aşteptînd că înlîmplarea să vie... a agiuta în scoposul călătoriei noastre. RUSSO, S. 170. Să-mi puie de singur scop... de a forma... educaţia noastră politică. RŢM. LIT. 78²/4. Supuseră... scopul soliei lor. NEGRUZZI, S. I, 281, cf. 36, POLIZU. Împlinirea scoposului astei fatale zeităţi. BOLLAC, ÎN CONTRIBUŢII, I, 178. Îi spusei scopul călătoriei ce votesc a face. PELIMON, I. 2/6. Scopul lor era să-l lase singur în contra turcilor. GHICA, S. 110. Am lăsat scaunul domniei pentru scoposuri ce numai mie mi se cade a le şti. FILIMON, O. I, 246. Spre a-şi atinge scopul... el avea recurs chiar la studiul ştiinţific. SION, P. 96. O operă ce are de unic scop dezvoltarea şi prosperitatea naţiunii române (a. 1862). FLR I, 187. Scopul triplei convenşii internaţionale din 1389 era de a combate cu forşele comune. HASDEU, I. C. I, 7. Şi-n veci scopu-şi să întească L-ajutorul tuturor. F (1872), 374, cf. 315. Grabe, spre a-şi veni la scop, începe a cere... dreptul de a cumpăra flota. ALECSANDRI, S. 100. Ajuns-ai-tu la scopu-şce fi-ai inchipuit? BOLINTINEANU, O. 137. Scopul vorbirii şi scrierii este numai unul: împărtăşirea cugetării. MAIORESCU, CRITICE, 134, cf. 13, 80. Societatea are de scop conservarea şi fericirea individului. CONTA, O. F. 333, cf. 35, 85. Care-i scopul vieţii mele?... De ce ştiu ce-i scris în stele? EMINESCU, O. IV, 72, cf. I, 36. Fără scop trăiesc în lume: Nu mai ştînt decit un nume. MACEDONSKI, O. I, 40, cf. 72. Se ducea... în agitaşile vieţii... unde bunăstarea şi simpatia noastră are scop. VLAHUŢĂ, O. A. III, 75. Artiştii fără scop se sting ca nişte diete flori uitate în glaştră. BĂCALBAŞA, S. A. I, 249, cf. 171,

182, DDRF. Aceste forme prețioase... adunate... pentru alt scop, ne păstrează numai stările mai vechi ale auxiliarului: PHILIPPIDE, p. 34. În a doua expediție, scopul lui Traian se schimbă cu totul. XENOPOL, I. R. I, 94, cf. IV, 21. Iar de n-are scop viața Fă să aibă clipa scop. COȘBUC, p. 1, 156, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Ne interesează... scopurile cărora li se poate închina o viață omenească. IORGA, P. A. II, 33, cf. 37, 165, MURNU, GR. 50. Pentru acest scop nu crușa nici o cheltuielă. ANGHEL, PR. 82, cf. TDRG. Pare că ar fi acolo o minte și o putere care lucrează cu scop. BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 193, cf. 51. Ipoterza... nu e plauzibilă. De cine și în ce scop ar fi fost făcută? BUL. COM. IST. II, 166. Nu e scopul nostru de a înșira aici toate. PĂRVAN, G. 318, cf. 178. Ai ce nu-i nici Capăt, nu-i nici Drum! Nici scop, nici griji, — dar nici nădejde nu-i! AL. PHILIPPIDE. A. 90, cf. RESMERIȚĂ, D. În aceste fraze de multe ori e exprimat și scopul pentru care se întâmplă acțiunea. DR. IV, 674. El avea să-și ajungă, mulțumită tocmăi mie, scopul. M. I. CARAGIALE, c. 115, cf. 34, 88, CADE. Substituirea complectă... a elementului emoțional... deviază poezia lirică de la scopurile sale. LOVINESCU, c. VII, 18. Primul scop trebuie să ne fie o pacificare a spiritelor. REBBEANU, R. II, 243, cf. 99. Eram convins că mi-am atins scopul. CAMIL PETRESCU, p. 278. Important în viață e să urmărești un scop, nu să-l atingi. C. PETRESCU, c. V. 152. Cea mai teribilă pedeapsă pentru ocași era să învîrtească o roată, fără scop. BRĂTESCU, O. A. I, 88. Tu nu pricepi scopurile înalte ale lui. VISSARION, B. 253. Îmi spuneam că poate scopul artei era legal de nevoia de schimbare a vieții, și nu greșeam. VLASIU, D. 163. Perfectă adaptare la scop e o lege de fier în industrie. TEODOREANU, M. III, 221. Își pusesse ca ultim scop să mă formeze după ideile și guslurile lui. VOICULESCU, P. II, 190. Vor admira și ei muntele și marea noastră, potrivit unor cărțuții ce se vor întocmi în acest scop. SADOVEANU, O. XX, 16, cf. XI, 157, XII, 582. Scopul... mi-a fost să scriu... un tratat despre limba română. PUSCARIU, L. R. I, 9, cf. 15, 45. Acest procedeu se întîlnește și la scriitorii, care-l întrebuițează în vederea unor efecte estetice... La oamenii obișnuși nu intervin scopuri de această natură. IORDAN, ȘTIIL. 111, cf. 39, 236, id. L. R. A. 15, SCRIBAN, D. Scopul pe care și-l propune aspirația spirituală a omului. VIANU, A. P. 165, cf. 32, 273. Imputări defamatorii într-un scop de cupiditate nelegitimă. COD. PEN. R. P. R. 536, cf. 552, 561. Întreprinderile industriale ale statului sînt persoane juridice cu scop lucrativ. LEG. EC. PL. 193, cf. 384. Populația... așteaptă un tratat de pace care să aibă drept scop unificarea pașnică. SCÎNTEIA, 1952, nr. 2361, cf. nr. 2402. Educarea masei muncitoare... este unul din scopurile principale ale muncii de partid. LUPTA DE CLASĂ, 1952, nr. 5, 47. Scopul producției socialiste nu este profitul, ci omul cu nevoile sale. CONTEMP. 1952, nr. 325, 1/2. Neașteptata terminologie avea de scop să creeze iluzia unui mil confuz. ARGHEZI, B. 147. Scopul patriotic primează asupra susceptibilității. CĂLINESCU, c. O. 275, cf. 48. Scopul retoricii este să învețe, să miște și să delecteze. VIANU, L. U. 64, cf. 27, id. L. R. 10, ROSETTI — CAZĂCU, I. L. R. I, 357. Speculațiile asupra tragicului... fuseseră adaptate de unchiul meu la condițiile impuse de scopuri didactice. BLAGA, H. 107. Elica personalității nu poate fi un scop în sine. RALEA, S. T. II, 238, cf. III, 63, 97. Totul alunecă în clipa aceea: spre moarte... spre scopul final al lumii. BOGZA, C. O. 30, cf. 39, id. A. I. 192. Producția socialistă urmărește scopul satisfăcerii nevoilor omului. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 3—4, 87. Satisfacerea nevoilor materiale și culturale mereu crescînde ale oamenilor muncii constituie scopul regimului democrat-popular. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2564, cf. nr. 2627. În același scop au fost realizate microscopice... perfecționate. SANIELEVICI, R. 221. Scopul principal al statisticii recoltei este de a ști cit a produs un fond de vinat. VÎN. PESC. februarie 1954, 1. Ma-

tematica este, pentru fizician, un instrument de lucru și nu un scop în sine. CISMĂN, FIZ. I, 8. Avem un scop comun: să ridicăm poporul. PAS, L. II, 146, cf. 1, 117. Din cînd în cînd iușea pasul, ca și cum l-ar fi însușit un scop. VINEA, L. I, 13, cf. 179, II, 252. Toate aceste lucruri... nu sînt scopuri în sine, ci trepte și mijloace. H. LOVINESCU, T. 290, cf. 156. Asemenea cărți, fiind scrise cu supremul scop de a fi consultate, își găsesc o valorificare vie prin propria lectură. CONSTANȚINESCU, S. III, 322, cf. II, 393. Iată un scop care justifică orice strădanie. TUDORAN, P. 388. Orice tranzacție comercială are un singur scop: aurul. VORNIC, P. 164. Dacă o să fim uniți... nimeni n-o să ne mai poată opri să ne atingem scopul. PREDĂ, R. 17, cf. id. I. 81, 288. Vă rog să precizați scopul acestei discuții! T. POPOVICI, S. 253, cf. 524. Eu am un singur scopos, să domnesc. BARBU, PRINC. 106. Unul dintre scopurile algebrei elementare este să rezolve mai ușor probleme a căror dezlegare prin aritmetică ar cere mai mult timp. ALGEBRA VIII, 234. Pentru el, scrisul nu își avea scopul în sine, ci era un mijloc de educare etică. V. ROM. iunie—iulie 1963, 431. Arta noastră [a actorilor] are acum un scop nou și bine definit. T august 1964, 86, cf. V. ROM. octombrie 1964, 92. Dacă acest scop va fi atins... nădăjduim că ne-am îndeplinit datoria. AP. 7. Scopul artei este... reconstituirea realității obiective și exterioare. V. ROM. ianuarie 1965, 166. Am fi bucu-roși dacă ne-am fi atins scopul. L. ROM. 1967, 295, cf. RL 1967, nr. 7042. Anumite teatre... ajung să producă numai spectacole cu scop comercial. T iulie 1968, 9, cf. GI 1968, nr. 933, 3/2, SCÎNTEIA, 1968, nr. 7884. Băile... erau folosite deopotrivă pentru curățenie și în scop terapeutic. G. BARBU, A. V. 19, cf. 226, CINEMA, 1969, nr. 5, 16, SCÎNTEIA, 1969, nr. 8178, CONTEMP. 1969, nr. 1172, 7/2. Mergi, fiu meu, isprăvește, Scopu ți-l împlinește. ȘEZ. VIII, 49. Scopul scuză mijloacele, se spune atunci cînd, pentru atingerea unui țel, sînt folosite orice fel de mijloace (chiar și cele nepermise). Cf. VINEA, L. II, 92. Unde auzi vorbă multă, acolo scop puțin, că șirellicul o înecă, se spune atunci cînd vorbăria multă ascunde de fapt lipsa de acțiune, de rezultate efective. Cf. ZANNE, P. II, 822. ♦ L o c p r e p. În (sau ou) scopul... ori (învechit) cu scopos = în vederea, în interesul...; cu intenția... pentru (v. p r i n t r u B). Se obținuieste la legalul bobului... cu scopos de a se face mai rodii. I. IONESCU, c. 102/16. El o făcea mai mult cu scopul să taie gustul prietenilor de a se dori acționari. AGÎRBIȚEANU, A. 223. Să elaboreze [măsurii]... cu scopul de a... intensifica în mod hotărîtor activitatea. CV 1949, nr. 1, 6. Cîte un amator părea să fie delegatul vreunei instituții, în scopul de a achiziționa mobile pentru cantine. CĂLINESCU, S. 56, cf. id. C. O. 363. Bălcescu a găsit în scrierile revoluționarilor procedeul comparațiilor... în scopul exaltării patosului republican. VIANU, S. 81. Aceste atacuri sînt făcute numai în scopul de a atrage atențiunea, din vanitate. RALEA, S. T. III, 100. Se asigură rolul conducător al clasei muncitoare... în scopul victoriei depline a socialismului. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 11, 5. Mi-am concentrat toată puterea minții în scopul de a-i dovedi cit. de alunecos... era acest punct de sprijin. PREDĂ, R. 257. În scopul perfecționării cadrelor didactice își desfășoară activitatea. GI 1963, nr. 691, 3/2. Au achiziționat acțiuni ale societăților în scopul de a controla global stațiunile emițătoare. CINEMA, 1968, nr. 1, XII. Complexul de măsuri sociale luate în scopul dezvoltării multilaterale a indivizilor societății. CONTEMP. 1969, nr. 1178, 8/3. ♦ Întrubunțare dinainte hotărîta a ceva sau a cuiva; destinație. Lăcașul Mirăuților a fost făcut măi mare, potrivit cu scopul pentru care era pregătit. IORGA, C. I. II, 18. Nu erau făcute... covoarele pentru alt scop... decît pentru a ținea de cald. ANGHEL, PR. 4. Foile de bronz bătut... nu serveau decît... cu scop exclusiv de podoabă. PĂRVAN, G. 400. Le dă bombșane, care nu lipsesc pentru acest scop nișiodată din șacșorul ei. IBRĂILEANU, A.

107. ♦ (Învechit, rar; în forma *scopos*) Mod de a se purta cu cineva. Pe Gheorghică Mitre, visternicul lui, nu trecusă șeșă, șapte luni a domniei, și-l mazilise... Acestu fel de scopos începuse Neculai Vodă asupra boierilor de le facē. NECULCE, L. 197, cf. 415.

— Pl.: scopuri. — Și: (învechit) seōpos (pl. scoposuri și scopose), seōpus s. n.

— Din ngr. σκόπος, lat. scopus.

SCOP³ s. n. v. sece.

SCOP⁴, -OĂPĂ adj. v. șchiop.

SCOPACI vb. IV v. scopel².

SCOPĂU subst. (Regional; cu sens neprecizat, probabil) Zără. Îi e poftă de niscai scopău de supt unt de la româncă. ap. T. PAPAHAGI, C. L. 43.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SCOPCĂ s.f. (Bucov.) Săritură a calului care fuge repede (în galop). [Calul] se tupilează înăpoi și nu poate să dea scopee înainte. CONV. LIT. v, 36, cf. TDRG. Să-mi mergi tot într-un scopci. Com. din BILCA — RĂDĂUȚI și din STRAJA — RĂDĂUȚI, cf. LEXIC REG. 108. — Pl.: scopee. — Și: (regional) seopci (pl. seopci, LEXIC REG. 108) s. m.

— Pref. s- + copcă.

SCOPCI¹ s. m. v. scopeă.

SCOPCI² vb. IV. Întranz. (Bucov.; despre cai) A sări deplasându-se rapid (în galop). Cf. TDRG. Un cal negru scopcind, Din copite scăpărind. MARIAN, N. 459, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, cf. LEXIC REG. 108, PASCU, C. 200. Am un căluț negru ca corbul: Pe unde scopește Urma nu i se găsește, iar pe unde paște Urma i se cunoaște (Puricele). GOROVEI, C. 310. ♦ (Prin Bucov.) „A merge undeva pentru a cleveți”. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind. pers. 3: scopește. — Și: scopaci (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI), scopoci (ib.) vb. IV. — V. scopeă.

SCOPEL s. m. (Grecism învechit) (Virf de) stincă în mare (care iese la suprafața apei). Scopeli sau stinți sînt pietre nalte și goale ce ies deasupra feții mării. GENILIE, G. 123/1, cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D.

— Pl.: scopeli.

— Din ngr. σκόπελος.

SCOPEȚ s. m. v. scapet.

SCOPU vb. IV. Tranz. (Învechit și popular) A castra. În cetăți de-i gonesc și-i hulesc și-i ucigu și-i scopescu spre ei. COD. TOD. 209. Preotul de va scopi ceva de în fieri. PRAV. GOV., ap. TDRG, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, DRLU, L. GOLEȘCU, C., VALIAN, V., ISER, POLIZU. Bieții copii... pe care-i prindeau... îi scopeau și, pe cei cari supraviețuiau după această barbară și periculoasă operațiune, îi vindeau. GHICA, S. 308, cf. CIHAC, II, 333, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², GOROVEI, CR. 457, RESMERIȚĂ, D., CADE, MIHĂILĂ, I. 194, H III 320, ARH.-OLT. III, 383, L. COSTIN, GR. BĂN. 179, DR. IV, 391, ALR I 2 150, ALR II 5 680, 5 681, 5 682, 5 684, ALRM SN I h 211, A II 6, III 2, 5, 17, IX 3, 6. (Ref. p. a. s.) Sămînța acestor nelegiuiri... s-ar cădea, ce ar fi parte bărbătească, să se scopească, ce să nu mai răsără (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 364. ♦ (Prin lărgirea sensului) Acest Alexandru Vodă zice că au fost scopind ochii oamenilor. URECHE, ap. DDRF.

— Prez. ind.: scopesc. — Și: (regional) seopși (A III 5), seobi (TDRG), seoi (com. din CLINCENI — BUCUREȘTI),

seopi (A II 6), iscopi (MIHĂILĂ, I. 194, ALR I 2 150/28, 30, 35, 49, 77, 87, ALR II 5 680/29, 36, 47, 76, 5 681/36, 47, 76, 5 684/36, ALR SN II h 329) vb. IV.

— Din v. sl. скопѣти.

SCOPI² vb. IV v. scuipa.

SCOPIANSCA s. f. art. Numele unui dans popular (la nuntă); melodie după care se execută acest dans. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10, 94, VARONE, JOC. ROM. N. 126.

— Etimologia necunoscută.

SCOPIE s. f. v. seumpie².

SCOPILI vb. IV. Tranz. (Regional) A adușa, a stringe. De abia am scopilit cițiva cruceți. Com. din ORAVIȚA.

— Prez. ind.: scopilesc.

— Probabil din pref. s- + copii.

SCOPIRE s. f. (Învechit și popular) Acțiunea de a scoپی și rezultatul ei; castrare. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., F. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU. Baba leagă de gîtul bolnavului o sfoară de lînă care a servit la întoarcerea (scopirea) berbecului. GHIGORIU-RIGO, M. P. I, 85, cf. RESMERIȚĂ, D. Frații... poposeau la cai de patru ani, sub șoproane, unde erau pregătite meșteșugurile de scopire. SĂDOVEANU, O. XIII, 276, cf. M. D. ENC., DEX. [Armăsarul], după operațiunea numită de popor scochire, se numește cal. H II 252.

— Pl.: scopiri.

— V. scopi¹.

SCOPI¹ s. n. (Învechit și popular) Faptul de a scoپی; castrat, (popular) jugănit. Cf. DDRF. Umbra înhăimurat cu fel de fel de... bețișoare lustruite pentru scopitul armăsarilor. VOICULESCU, P. II, 22. Acest specialist cunoștea o artă subtilă, a castrării de vieri și armăsarilor... Probabil că profesioniștii scopitului au adoptat meseria de geamgii. ARGHEZI, B. 112.

— V. scopi¹.

SCOPI² s. n. v. scuipat¹.

SCOPI³, -Ă adj., s. m. (Învechit și popular) 1. adj. (Despre oameni și despre animale) Castrat. Cf. ANON. CAR. Ethiopul cel scopit. MINEIUL (1776), 63^r/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V., ISER, DDRF, ALEXI, W. Ai început să semeni cu strămoșu-tău, logofătul cel scopit. H. LOVINESCU, T. 272, cf. M. D. ENC., DEX. Berbeci scopiți. H. XVIII 4, 25, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 20, CHEST. V 152/22. Berbecul „scopiț” (șugănil) se numește „clampon”. STOIAN, PĂST. 55, cf. A III 13, IX 2.

2. S. m. Bărbat castrat, scapet (1); spec. scapet (2). Acest împărat fu aromit de un scopit, anume Hrisație, de-și goni sora-sa. MOXA, 367/28. Viele voastre va zeciu și va da scopiților lui, și robilor lui. BIBLIA (1688), 200^r/9. Chemă împăratul lui Israil pe un scopit și zice... ib. 263^r/25. Fiind evnuh, adecă scopit. MINEIUL (1776), 136^v/22, cf. LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², SCRIBAN, D. E ușor să fii cast, după ce-ai suportat în prealabil amputarea obligatorie pe care-o pretinde secta scopiților. C. PETRESCU, O. P. I, 30. Îi mai rămăsese un armăsar... o mindrețe — tot un astrahan — din cap pînă în coadă, adus dă scopiți. KLOPSTOCK, F. 87. Profira intra solemn cu sarmalele; după ea Anica, purtătoarea cantalupului palid și zbircit ca un cap de mucenic al scopiților. TEODOREANU, M. I, 156. E de întrebant intru. cit servește conservării omului... suprimarea glandelor de procreație... ca la scopiți. RALEA, S. T. II, 116. Scopiiții înfățișau o lume deose-

bită, cu obiceiuri pe care nu le lămuriseră bine nici cei mari. PAS, Z. I, 223, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scopiți, -te. — Și: (regional) **scobit**, -ă adj., s. m., **iscopit**, -ă (com. LIUBA, com. din ORAVIȚA) adj. — V. scopi!

SCOPIRCI vb. IV. Intrans. (Prin Transilv.) A scuipa (1) mult. VICIU, GL. Nu țol scopirei aici! id. ib.

— Prez. ind.: *scopiresc*.

— Cf. *s.copit*!

SCOPOCI vb. IV v. *seotoei*.

SCOPOCI² vb. IV v. *seocif²*.

SCOPOLAMIN s. n. v. *scopolamină*.

SCOPOLAMINĂ s. f. Alcaloid din grupul atropinei, extras din frunzele și semințele mai multor plante din familia solanaceelor, folosit în medicină ca sedativ, hipnotic și spasmolitic. Cf. BIANU, D. S., NICA, L. VAM. 220, LTR², DER, D. MED., M. D. ENC., DEX. ♦ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) În farmacii, în afară de morfină, găsim: *dilauden*, *dilauden-atropin* sau *dilaudenscopolamin*. BELEA, P. A. 287.

— Și: (rar) *seopolamin* s. n.

— Din fr. *scopolamine*.

SCOPOLIA s. f. v. *seopolie*.

SCOPOLIE s. f. (Bot.; rar) Mutlică (II) (*Scopolia carniolica*); p. gener. nume dat mai multor plante solanacee asemănătoare cu mătrăguna, dar cu fructul o capsulă. Cf. ANTONESCU, D., BRANDZA, EL. 343, ENC. AGR.

— Pl.: *scopolii*. — Și: *seopolla* s. f. ENC. AGR.

— Din fr. *scopolia*, lat. *Scopolia* [carniolica], numele științific al plantei.

SCOPOS¹ s. n. (Învechit) Melodie (1), cântec. *Mai bine iaste... a să veseli cu cântec și cu seoposă frumoasă*. VARLAAM, C. 84. *Acele seopote să răsune înaintea ta*. NEAGOE, ÎNV. 205/10. *Zicind un scopol ca acela, au foarte plăcutu pașii meșesugul*. GHEORGACHI, CER. (1762), 311. *După meterhanea, țiganii obicinuiți ce cință la masa Domnului, fac și ei o zicătură de un scopos*. id. LET. III, 306/18, cf. TDRG.

— Pl.: *seopose*. — Și: **seopot** (pl. *seopote*) s. n.

— Din ngr. *σχόπος*.

SCOPOS² s. n. v. *seop²*.

SCOPOSI vb. IV. Franz. I. (Prin Bucov.) A proiecta (4). *Proiectul guvernial de lege, deși seoposește delăturarea unor neajunsuri... n-a nimerit calea cea bună și dreaptă*. SBIERA, F. S. 221, cf. 191.

2. (Regional) A profita, a câștiga. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Prez. ind.: *seoposesc*.

— V. *seopos*.

SCOPOȘIT, -Ă adj. (Prin Bucov.) Proiectat. *Pentru noi, „viața conștientă și scoposită” este o abstracțiune fără înțeles*. MAIORESCU, CRITICE, 30. *Nu e vorba despre vreo vnzare a fetelor... ci de o întâlnire și cunoștință scoposită a unui număr... de fete mari, cu feciorii*. MARIAN, NU. 79. *Pentru cazul când scoposita în privința acestei scoposite însoțiri ar fi favorabilă, te-aș ruga... a te osteni pînă la Poiene*. SBIERA, F. S. 280.

— Pl.: *seoposiți*, -te.

— V. *seoposi*.

SCOPOȘENIE s. f. (Neobișnuit) Scop². *În scoposenia asta, majurul... mi-a dat o scrisoare*. CAMILAR, N. II, 408.

— Pl.: *scopoșenii*.

— *Seopos* + suf. -enie.

SCOPOT¹ s. n. 1. (Transilv.) Răstimp (1). Cf. ALEXI, W., CADE. *Și s-a dus și prin lumea neagră bun scopot de vreme*. LUC. II, 68, cf. CABA, SĂL., PAȘCA, GL.

2. (Prin Transilv.) Distanță, depărtare. *Paloșul s-a dus tot în sus un scopot bun, apoi s-a îndreptat în jos*. RETEGANUL, ap. CADE. *Îi pune-n ear și-i duce un scopot și-i fipă gios d'in car*. O. BIRLEA, A. P. II, 360.

— Pl.: *scopote*. — Și: **seropot** s. n. PAȘCA, GL.

— Etimologia necunoscută.

SCOPOT² s. n. (Prin sudul Transilv.) Înghitură. Cf. CADE. *Bea un scopot de vinars*. PAȘCA, GL.

— Pl.: *scopote*.

— Etimologia necunoscută.

SCOPOT³ s. n. v. *seopos¹*.

SCOPOȘI vb. IV v. *seopi!*

SCOPT, -OAPTĂ adj. 1. (Prin Maram.) Fermentat. LEXIC REG. II, 108. ♦ (Prin Bucov.; despre lapte) Alterat, brinzit. *Vacile și oile, care se zburătesc... dau dintru început lapte pușin și scopt*. MARIAN, ÎNS. 330.

2. (Popular; despre lapte acru) Care este (smintit și) încălzit la foc mic pentru a se alege brinza. *Daed nu-l strecuri, ci-l pui la păstrare în bărbînșă la un loc cu brinză de vaci, se numește lapte scopt*. CREANGĂ, GL. *Din chișleagul scopt (laptele prins înfierbîntat pe lângă foc) se scoate brinza și rămîne zerul*. DAMÉ, T. 31, cf. CADE, ALR I 1 067/229, 283, 1 823/243, 578, A v 15. *A mîncat un blid de lapte scopt*. MĂT. DIALECT. I, 90. ♦ (Despre brinza de vaci) Închegat (prin încălzirea laptelui acru sau prin amestecarea lui cu lapte dulce). *Brinza aceasta e prea scoptă*. Com. MARIAN. *Brinza scoptă, făcută din lapte groscofit, acru, amestecat cu dulce*. COMAN, GL. *Fașim brînit di vaci scopti*. ALR I 1 823/556, ef. 1 823/675. ♦ (Regional) *Brinză scoptă* = „brinză preparată din cea dintii mulsură, primăvara” (Filioara — Tirgu Neamț). CHEST. v 56/33. ♦ (Mold. și Ban; substantivat, n.) *Brinză de vaci (neseparată de zer)*. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Scoptul e laptele făcut din zăr și brinză de vacă*. PĂMFILE, I. C. 26, cf. ȘEZ. III, 87.

3. (Mold.; despre preparate culinare) Copt sau fiert mai mult decît trebuie. *Asemenea mămăligă, domnișorule, cată să fie bine fiartă și mult mestecată și scoptă*. SADOVEANU, O. IX, 409, cf. SCRIBAN, D.

4. (Mold.; despre pielea de tăbăcărie) Ținut prea mult la argăsăală (și uscat, seorjit, întărit). *Mi-ai pus piele scoptă, cirpaciule, zise Mogorogea infuriet*. CREANGĂ, O. 237, cf. ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D. ♦ Fi g. *Datu-i-au niște băți la talpe de cele scopte*. LET. III, 161/38.

5. (Regional; despre fin, cereale etc.) Ars de soare, foarte uscat. Cf. ALEXI, W. *Cînd stînul este copt, răscopt sau scopt, adică trecut, brazdei îi trebuie pușină vreme să se usuce*. PĂMFILE, A. R. 156, cf. A III 4.

— Pl.: *scopți*, -oapte.

— V. *seoace*.

SCOPIĂTURĂ s. f. (Regional) Scoptură (Berința — Baia Mare). ALR I 1 812/357.

— Pl.: *scopiături*.

— *Scopt* + suf. -ătură.

SCOPIĂTURĂ s. f. (Prin Bucov.) Brinză de vacă obișnuită din laptele acru încălzit sau din zerul fiert; (regional) scoptătură. Cf. CHEST. v 116/15, A v 14.

— Pl.: *scopturi*.

— *Scopt* + suf. -ură.

SCOPUS s. n. v. *seop²*.

SCOR s. n. Raport între punctele marcate de ambele echipe într-o întrecere sportivă; rezultat reflectat de acest raport. Cf. IORDAN, L. R. A. 499. *Întâlnirea internațională de polo pe apă... s-a terminat... cu scorul de 6-2. ȘCINTEIA, 1953, nr. 2825, cf. DN². Toate rezultatele sportive... se calculează în minute și secunde, în scoruri. L. ROM. 1959, nr. 2, 91. Echipa... a terminat victorioasă, cu scorul de 2-0. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4841, cf. DER. Majorarea scorului nu survine decît în ultimul minut de joc al repizei. ȘP. POP. 1966, nr. 4916, 4/3. Voleibaliștii... au învins cu scorul de 3-1. ib. 1967, nr. 5195, 4/3. Echipa de fotbal... a învins cu scorul de 6-3. RL 1968, nr. 7361. Anglia a cedit la scor pe teren propriu. FLĂCĂRA, 1969, nr. 5, 5. ♠ Scor alb v. alb. ♠ Exp. r. A deschide scorul v. deschide.*

— Pl.: scoruri.

— Din fr., engl. score.

SCORA s. f. Plută mare, alcătuită din mai multe bucăți legate la un loc, care face să plutească cirilele carmacelor marine. Cf. ANTIȚA, p. 337.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SCORABIȚĂ s. f. (Regional; cu sens colectiv) Vreascuri (Cristioru de Sus — Vașcău). TEAHA, c. n. 264.

— Etimologia necunoscută.

SCORB s. n. (În dicționarele din secolul trecut) Gaură în pământ sau în trunchiul unui copac. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: scorburi.

— Cf. scorbura.

SCORBĂCI s. n. v. zgîrbaei.

SCORBĂNCI s. n. v. zgîrbaei.

SCORBELEALĂ s. f. (Învechit și regional) Acțiunea de a (s)e scorbeli; (învechit) scorbolire, (regional) scorbilit. Cf. I. GOLESCU, c. *Mai lasă scorbaleala (sau scorbilitul) din nas, că șade rău.* UDRESCU, GL.

— Pl.: scorbaleli.

— Scorbali + suf. -eală.

SCORBELI vb. IV. Tranz. (Învechit și regional) 1. A scormoni (1). Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., ISER, POLIZU, CIHACI II, 332, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., GADE, BL VI, 146, SCRIBAN, D., DM, LEXIC REG. 31. *Scorbale și du un cuib-două de carloși.* UDRESCU, GL. ♠ In tranz. *Ei nu mai dormeau și, scorbolind, era să cadă usa.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 173. *Cum vine primăvara, începe să scorbalească în pământ.* LEXIC REG. II, 71. *Tăt o scribilă cu feji!le.* TEAHA, c. n. 265. ♠ (Prin nord-vestul Munt.) A săpa; p. ext. a ara. *Am scorbilit toată ziua la niște găuri de pruni.* UDRESCU, GL. *Am scorbilit toate coastele și, toamna, nimic! loasă.* id. ib. ♠ R e. l. A. se scobi în nas. Cf. LB. *Mă scorbălesc cu degetul în nas.* I. GOLESCU, c., cf. LM. *Nu te mai scorbali-n nas!* UDRESCU, GL.

2. A scormoni (2). Cf. ANON. CAR., I. GOLESCU, c. *Scorbalese timpuriu colecțiunea lor de cărți, cetind mult.* F. (1882), 234, cf. COM. SAT. I, 52, GADE, DL, DM, CIAUȘANU, v. 197, PAȘCA, GL., BUL. FIL. V, 172, ALR I 1340/695, LEXIC REG. II, 16. *Cine a scorbilit borcănele de dulceață?* UDRESCU, GL. *Niște afurisite de ciori au scorbilit cuburile și au dat afară porumbii răsăriți.* id. ib. ♠ In tranz. *Au scotocit, au scorbilit peste țol... de diată însă, nici urmă.* M. I. CĂRĂȚALE, c. 91. *Scorbălește, scorbălește, caută pungă și plătește.* HODOȘ, c. 111, cf. ALR I 1340/308, 850, 984.

— Prez. ind.: scorbălesc; imper. pers. 2: și scorbale. — Și: scorboli, scobeli, scribilit, șorpeli (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 173) vb. IV.

— Cf. scobi, scormoni.

SCORBOLIRE s. f. (Învechit) Scorbaleală. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, c.

— Pl.: scorboliri. — Și: scorbolire s. f. BUDAI-DELEANU, LEX.

— V. scorbali.

SCORBELIT¹ s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Scorbaleală. *Mai lasă scorbaleala (sau scorbilitul) din nas, că șade rău.* UDRESCU, GL.

— Pl.: ?

— V. scorbali.

SCORBELIT², -Ă adj. l. (Învechit și regional; despre pământ) Scormonit² (1). Cf. scorbali (1). *Toate coastele sînt scorbolite, pomii mai lipsese.* UDRESCU, GL.

2. (Prin vestul Munt.; despre lucruri) Scormonit² (2). Cf. scorbali (2). Cf. I. CR. V, 279. *Am găsit dupăl scorbilit.* UDRESCU, GL. *Trăi mușuroaie de carloși erau scorbolite, de cine? id. ib.*

— Pl.: scorboliți, -te. — Și: scorbolit, -ă adj. BUDAI-DELEANU, LEX.

— V. scorbali.

SCORBELITOR, -OARE adj. (Învechit, rar) Care scorbalește. Cf. ANON. CAR.

— Pl.: scorbolitatori, -oare.

— Scorbali + suf. -tor

SCORBELITURĂ s. f. (Învechit și regional) Scrijelitură. Cf. ANON. CAR., I. GOLESCU, c. *Am găsit niște scorbilituri făcute cu briceagul în coaja pomilor.* UDRESCU, GL. *Scorbilitură de ciine.* id. ib.

— Pl.: scorbilituri. — Și: (regional) scorbilitură s. f.

— Scorbali + suf. -tură.

SCORBÎ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A găuri. Cf. VALIAN, v.

— Prez. ind.: ?

— V. scorb.

SCORBOLÎ vb. IV v. scorbali.

SCORBOLIRE s. f. v. scorbaleire.

SCORBOLIT, -Ă adj. v. scorbolit².

SCORBORĂ s. f. v. scorbura.

SCORBORCÓS, -OASĂ adj. (Regional) Aspru (Negești — Baia Mare). ALR II/I MN 30 2180/346.

— Pl.: scorborcoși, -oase.

— Cf. scorbura.

SCORBORÎ vb. IV v. scorburi.

SCORBORI vb. IV v. scorburi.

SCORBORIRE s. f. v. scorbure.

SCORBORIȘ s. n. (Regional) Adnc. *M-ai adus... Dzicînd că ai niște palaturi... Cînd colo..., fundul bordeului în scorburișul pămîntului.* TEODORESCU, P. P. 132.

— Pl.: scorburiși.

— Scorburi + suf. -iș.

SCORBORÓS, -OASĂ adj. v. scorburos.

SCORBOROȘEALĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt) Carje (dentară). *Are o scorboreală măsega aia.* UDRESCU, GL.

— Pl.: scorboreșeli.

— Scorboreși + suf. -eală.

SCORBOROȘI vb. IV. (Regional) 1. Tranz. și refl. A face să devină scorburos (1); (învechit și regional) a (se) scorburi (1). Copacul se scorborește de bătrânețe. ap. SCRIBAN, D., cf. DM, DEX. ♦ Refl. (Prin nord-vestul Munt.; despre măsele, dinți) A se caria. Mi s-au scorboreșit două măsele. UDRESCU, GL.

2. Tranz. fact. (Complementul indică munți) A face să devină scorburos (2); (învechit) a scorburi (2). Toți munții de prin părțile acestea sînt sparți și scorboreși de ape. VLAHUȚĂ, S. A. III, 266, cf. TDRG. — Prez. ind.: scorboreșesc. — V. scorburos.

SCORBOROȘIT, -Ă adj. 1. (Regional) (Despre copaci sau trunchiuri de copaci) Scorburos (1). Un trunchi scorboreșit și noduros. VLAHUȚĂ, S. A. III, 384, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. O plută bătrînă și scorboreșită lingă un brăduț verde, stufos și drept. DELAVRANCEA, A. 69, cf. CADE, DM., DEX. ♦ Fig. Hiriitul... din pieptul scorboreșit al lui Radu, viața sinistru în pacea mortală a odăii. VLAHUȚĂ, S. A., II, 87. ♦ (Prin nord-vestul Munt.; despre dinți, măsele) Cariat. Am un dinte scorboreșit la rădăcină. UDRESCU, GL.

2. (În dicționarele din trecut; despre pămînt, munți) Scorburos (2). Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE.

3. Fig. (Despre sunete) Înfundat, surd, înăbușit. Oțelni într-o tuse scorboreșită. DELAVRANCEA, S. 153, cf. BĂRCIANU, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. — Pl.: scorboreșiti, -te. — Și: scorboreșit, -ă adj. DM.

— V. scorboreși.

SCORBURĂ vb. I v. scorburi.

SCORBURĂ s. f. 1. Scobitură (II 1) (mare) în trunchiul unui copac putred; (rar) scobitură (II 3), (regional) rădăcină (B I 1), retezătură (2), bortă, borțură, corobană; corobaie, năclad (1), scochină (3). Cf. LB, I, GĂLEȘCU, C., ISER, POLIZU, DDRF. S-a prins în scorbura unui copaci. NEGRUZZI, S. III, 337. Și-au ciocit ouăle... în cuiburi străine sau scorburi de copaci. ODOBESCU, S. III, 31. Feciorul de împărat căta a se urni din scorbura unei stătuse pituțat. id. ib. 189. Veveșele, găvozdite una peste alta în scorburi de copaci... plîngeau. CREANGĂ, O. 107, cf. 208. Își ascunse dar hainele fărânești în o scorbură. SLAVICI, N. II, 256. Ajungînd într-o pădure, găsi o scorbură mare și și-o aleseră de locuință. ISPIRESCU, L. 287, cf. 121. Moș Neagoe îl ajută să intre în scorbura. DAVILA, V. V. 23, cf. ALEXI, W. O scorbură, ee poartă un cuiș de cucușale. GOGA, POEZII, 73. Platanul... prin scorburile lui respiră. ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 37, cf. TDRG. Niște bufnițe chemau... din scorburile lor putrede. AGIRBICEANU, S. P. 119. Și-a umplut scorbura de cu toamnă. GİRLEANU, L. 44. Din scorburi noaptea iese ca o viețuitoare. AL. PHILIPPIDE, S. 69, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Ne oprirăm sub nucul vechi, cu scorburi multe și adînci. MIRONESCU, S. 75. Dorm în scorburi, în tușișe. EFTIMIU, I. 4, cf. GALACTION, O. 139. În tulpinile groase se cășcau scorburi negre. C. PETRESCU, I. I, 252, cf. 128. Scorburi părăsite și șerpi pe sub busteni. LESNEA, VERS. 8. Doșm, grași, în scorburi stupii, tiesiți de miere nouă. VOICULESCU, POEZII, I, 156. Anul trecut a fost un roi în scorbura. SADOVEANU, O. XII, 593, cf. SCRIBAN, D. [Gize] munceau din zori în noapte prin scorburi, în pădure. ARGHEZI, S. V, 56. Mierea nu curge de la sine din scorbura de pom. CĂLINESCU, C. O. 274. O salcie seculară, cu scorburi adînci... acoperea... jumătate din arie. BLAGA, H. 12. Poate visau scorburi încărcate cu faguri galbeni. STANCU, Ș. 8. Soarele trezește din scorburi diminețea. V. ROM. IANUARIE 1954, 156. O scorbura adîncă într-un copac scorfos și ars de soare. VINEA, L. I, 235. În trunchiul bătrîn se vedeau scorburi adînci.

TUDORAN, P. 199. Am gustat din scorburi faguri dulci. LABIS, P. 129. Cuiburile de nuiele ascunse în pomi ori în scorbura salciei. HOREA, C. 127. Am ajuns lingă lac, adînc ca o scorbura de copac. SORESCU, U. 40. [Păsări] se adîncă în scorburi călduroase. VIN. PESC. noiembrie 1964, 9. Vreau să ne plimbăm printre copaci, să rupem crengi, să intrăm prin scorburi, ca atunci. T mai 1968, 25. Zvonul unui roi de abbine ce-și caută în miez de vară o scorbura vacanță. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/1. Aci găsi scorburi în virful arunelui și se uită în ea. H. IV. 64. Puse pe bietul copilăș în scorbura unui lemn botos. RETEGANUL, P. I, 13. Sturzu acela avea în pădure, într-o scorbura de copac, un cuibusor. ȘEZ. III, 185. O mers și tot s-o duș, mîind noaptea prin scorburile copacilor. ib. VI, 11. A fugit la măgure și a ascuns-o într-o scorbura. GRAIUL, I, 239. Ajuns la o scorbura de copaci, intră înăuntru. PLOȘSOR, C. 46, cf. A V 14. Să margă cu banii să-i ascundă într-o scorbura. O. BIRLEA, A. P. II, 484, cf. 119. FOLC. MOLD. I, 392. ♦ (În descîntece) De-o fi brîncă din scorbura, Din crăpătura pămîntului, Ieșiți de la... cutare. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 19. Bubă... să ieși de la... d-o fi din scorbura, d-o fi din... trestie. ȘEZ. VII, 54, cf. cv 1951, nr. 6, 29. ♦ P. ext. Trunchi de copac găunos, putrezit; (regional) bortă, corobană, corobaie. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V., ISER, DDRF, ȘĂINEANU². Se sapă puțin și cavitatea lui [a izvorului] este umplută cu o corobană sau o scorbura. PAMELE, I. C. 468. Scorburile și șusteni... Umplu codrii de vedeași. TOPIRCEANU, B. 24. Pare o scorbura de salcie rămasă acolo de cînd lumea. I. BOTEZ, B. I, 56. Șipotul dintre molizi... bulbucea printr-un jgheab de scorbura. SADOVEANU, O. XIII, 294. Cite o scorbura groasă și înclinată de salcie, lovită de trăsnet, aducea un nou fior de singurătate. CAMIL PETRESCU, N. 79, cf. DM. Pe ladă s-a aflat și o lopată de scorbura de brădu. MARIAN, T. 7, cf. ALR I 961/107, ALRM SN I h 415. Ca pomu cu creanga ruptă Cînd ai pus săcurea-n ea Si rămini scorbura. FOLC. MOLD. II, 206. Într-o scorbura uscăla Șade o cătea turbată [Sabia]. TEODORESCU, P. P. 243. Am o scorbura uscată, Șede în cui aninată (Scripca). GOROVEI, C. 337. Bulburegă, scorbura Șede jos și bolbură [Putineiu]. PASCU, C. 97. ♦ (Prin Bucov.) Coajă de copac. Com. MARIAN. ♦ Fig. La nașterea lui Meles, bezi scorbura de sală În care scrisse Omer poemă imortală. BOLINTINEANU, O. 239.

2. Gaură, văgăună mică în munte, în stîncă, într-un mal, în pămînt etc.; (regional) corobaie. Să fie cu adevărat vîntul care geme în scorbura unei stînce? HELIADE, L. B. I, 234/22. Un munte foarte mare, asupra căruia stau copaci, și printre ei drumuri de picioar, ripe, scorburi, peșteră. GOLESCU, I. 95. Din niște ripe cu înfri-coșate stînci, Unde lăcuiesc jigăniți prin scorburi adînci, Să rupe din munți dodată pro piatră mare de sus. PANN, E. II, 86/2. Turcii... dispar pitulindu-se prin scorburile ripei. ODOBESCU, S. III, 575. Și cu scorburi de tămie și cu prund de ambră de-aur, Insulele se înalță cu dumbrăvile de laur. EMINESCU, O. IV, 126, cf. 93, ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. Stoica făcu vînt copilei în scorbura de var. GALACTION, O. 50. A flînuț ca o sălbătăciune în scorbura stîncii. VOICULESCU, P. I, 164, cf. 161. E un întreg pîrf de munte, ciușit, găurit, cu groțe cu scorburi. BOGZA, A. I. 194. Ei mi s-or duce Prin dealuri cu stînci Și prin văi adînci, Prin scorburi de munți. TEODORESCU, P. P. 34. ♦ Fig. Susțelul meu, peștera uitată Cu scorburi multe. GOGA, POEZII, 356. Stelele... Prin scorburile zării împrăștiate mor. LESNEA, VERS. 79. ♦ S p e c. (Prin Munt. și prin Dobr.) Peșteră (1). ALRM SN II h 635. ♦ S p e c. (Prin Munt.) Copcă în gheață. Cf. ALR I 1733/744, 890. ♦ P. g e n e r. (Învechit și regional) Gaură, cavitate. Cf. VALIAN, V., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ♦ E x p r. (Regional) A avea scorbura la inimă = a fi foarte supărat, necăjit. ZANNE, P. II, 204. ♦ (Regional) Cariș (dentară) (Nucșoara — Cîmpulung). Cf.

ALRM II/1 h 74/784. ♦ (Neobișnuit) Firidă, nișă. O groță de ipsos cu o lumină roșie... scorbura casei de bilete. ARGHEZI, B. 74.

3. (Prin nord-estul Transilv.) Cap; craniu, țeastă. Cf. DR. V, 280, BL VIII, 137.

4. (Prin Bucov.) Epitet depreciativ pentru o vacă slabă și bătrână. Com. MARIAN.

5. (Regional; cu sens neprecizat, probabil) Scurmătură. Pe o scorbură de oaie un orb o vede, un ciung o ia, un despoial în sin o bagă (Minciuna). GORVEI, C. 228.

— Pl.: scorburi și (regional) scorbure. — Și: scorbora, (învechit) stiorbură (CIHAC, II, 332), (regional) seobură (ȘEZ. V, 8), seolbură (CV 1951, nr. 6, 29, ALR SN I h 609/605), șeorbura (COM. MARIAN, GLOSAR REG.) s. f., (neobișnuit) seorbure (ODOBESCU, S. I, 399) subst. — Cf. alb. korbull.

SCORBURE subst. v. scorbura.

SCORBUREĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui scorbura (1). Toate păsărelele la toate scorburelele. GR. S. VI, 127.

— Pl.: scorburele.

— Scorbura + suf. -ca.

SCORBURÎ vb. IV. 1. Tranz. și refl. (Învechit și regional) A (se) scorburoși (1). Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W. Focul inimii, cu anii, Orice-am zice, mai domolu-i; Ți se scorburesc castanii, Creierul de vis mai golu-i. BENIUC, M. 115. ♦ Fig. Pierzaniile care pîneau acele cinuri, scorburate pe dinăuntru de putrezăala deșertăciunii. C. PETRESCU, A. R. 86.

2. Tranz. (În dicționarele din secolul trecut) A scorburoși (2). Cf. VALIAN, V., POLIZU, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W.

3. Refl. (Regional; despre tencuială; în forma scorbura) A se coșcovi (Făget — Lugoj). Cf. CHEST. II 388/5.

— Prez. ind.: scorburesc. — Și: (învechit) scorburi (DDR), scorburi (I. GOLESCU, C., VALIAN, V.) vb. IV, (regional) scorbura vb. I.

— V. scorbura.

SCORBURIRE s. f. (În dicționarele din secolul trecut) Acțiunea de a (se) scorburi și rezultatul ei. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU.

— Pl.: scorburi. — Și: scorbure s. f. I. GOLESCU, C., VALIAN, V.

— V. scorburi.

SCORBURIT, -Ă adj. (Regional; despre copaci) Scorburos (1) (Negrițea — Gura Humorului). Cf. A VI 4.

— Pl.: scorburiți, -te.

— V. scorburi.

SCORBURÓS, -OĂSĂ adj. 1. (Despre copaci sau trunchiuri de copaci) Care este gol, scobit în interior din cauza putrezirii, care are scorburi (1); găunos, (regional) scorburit, scorburoșit (1), scrobos³, bortos, boșter, boștoros, budugănos, buștilhos, buturos, corbănos, stupos. Cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., ISER, BARGIANU, ALEXI, W. Nu e piatră, slincă... sau arbore scorburos în toată țara ce n-ar fi înregistrate cu numiri pompoase. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 218, cf. POLIZU. O pupăză... făcea cuib de mulți ani într-un lei foarte bătrîn și scorburos. CREANGĂ, O. 207. Un carpîn scorburos. ADAM, R. 8, cf. DDRF. Iată și stejarul scorburos. DAVILA, V. V. 17, cf. TDRG. Se așază sub un nuc bătrîn și scorburos. REBREANU, I. 19, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Un trunchi de salcie bătrînă scorburoasă. BRĂESCU, O. A. I, 81. Am scos, hoșește, bucala de tulpină prin care să pătrundem în miezul scorburos. VOICULESCU, P. II, 182. Cioacănilori

mari dădeau semnale... cu cloșul în trunchiuri scorburoase. SADOVEANU, O. XII, 19, cf. id. XVIII, 591, SCRIBAN, D. De o salcie scorburoasă... un moșneag își reazămă spinarea încooială. BOGZA, C. O. 211. Un stejar vinjos, rămuros și scorburos. V. ROM. septembrie 1954, 65. Se răzimese cu spatele în trunchiul scorburos al unei sălcii. CONTEMP. 1954, nr. 421, 3/1. Ea stălea sprijinită de un trunchi scorburos. V. ROM. aprilie 1955, 188. Simțase însă în mine rădăcina nouă... cum ar crește din trunchi scorburos ramură nouă. VORNIC, P. 210. Sergentul opri căruța lângă un arșar scorburos. T. POPOVICI, S. 424. Sălciile scorburoase în care dorm șoimii. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 17/1. Un stejar... cu virful uscat și scorburos. H IV 70. În butuci bortoși, În eușgi scorburoși. MARIAN, D. 120. Văzură în marginea drumului un copac mare, uscat și scorburos. POPESCU, B. I, 9, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, cf. ALR SN I h 415, A II 12, VI 26. S-o tulim, colea, pe jos, La copacul scorburos. BALADE, II, 390. Umblăți prin copacii scorburoși, Prin munți de piatră întunecoși. FOLC. MOLD. I, 200. Arc un faș scorburos... și noduros. FOLC. OLT. — MUNT. III, 625. Avea niște sălcii în curte... scorburoase. O. BÎRLEA, A. P. II, 474. Am un lufar scorburos, Urlă un lup bălăios (Biserica). GORVEI, C. 25. Am un lemn găunos și unul scorburos (Putineul). PAMFILE, C. 31. ♦ Fig. [1] iei de bun, gras, frumos și iese rău, slab și scorburos de palimi. JIPESCU, O. 129. Minile sint reci, capul scorburos. TEODOREANU, C. B. 205. ♦ (Prin Munt. și prin sudul Transilv.; despre fructe) Mincat de viermi, viermănos; sec. Cf. ALR I 878/164, ALR II 6088/784. ♦ (Învechit și regional; despre dinți, măsele) Cariat. Cf. BARGIANU, ALR II/1 h 43.

2. (Despre pământ, munți) Plin de vâgăuni, de scorburi (2); (regional) scorburoșit (2). Trecu prin niște munți 'nalți, colțoroși și scorburoși. ISPIRESCU, L. 56, cf. DDRF, ȘĂINEANU², CADE. Un pisc de munte scorburos Pe care-l urci de sus în jos. MINULESCU, VERS. 264. Stau de gardă... munții roștălici, frământați, scorburoși, mincați de lepră. BOGZA, A. I. 195.

— Pl.: scorburoși, -oase. — Și: (regional) scorburos, -oasă (SCRIBAN, D.), șorburos, -oasă (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI) adj.

— Scorbura + suf. -os.

SCORBŪT s. n., s. m. 1. S. n. Boală cronică, datorită lipsei din alimentație a vitaminei C, care se manifestă prin anemie, gingivită, căderea dinților, apariția pe corp a unor plăgi deschise etc. De aceea să naște scorbutus, o palimă molicioasă și stricăcioasă. MEȘT. DOFT. 44^v/7. Și acestea... sint întâmplările cele următoare și cunoștințele scorbutului. IB. II, 45^v/7, cf. I. PAȘCA, M., 110, URSU, T. 5. 275; LB. Ar fi pătîmind de obște de scorbul. PISCUPESCU, O. 63/19. Scorbutul... se pricinuieste din viețuire săzută. id. IB. 292/3. Împiedică întremarea bolnavului și-l dă în boală hronică, în scorbul. EPISCUPESCU, PRACTICA, 253/14, cf. 430/13. Carne, care începe a putrezi... aduce friguri și șorb (durere de gură). DIETET. 32/7. Boala ce o cheamă doctorii... scorbul. AR (1830), 190^a/29, cf. 190^a/47. Tif, scorbutul... nu au fost mai puțin rele pentru armile... europenești. CR (1832), 168^a/22, cf. I. GOLESCU, C. Tot felul de boale. Adecă: ... scorbul, orbalfi. VEISA, I. 34/5. De am trăi numai cu carne, scorbutul sau boala gurei tare ar slăpini între noi. ANTROP. 41/8, cf. VALIAN, V. Aceste boale sint: scorbutul, gangrena. VASIGI, M. II, 84/18. Spălarea gurei cu apă rece... se întrebuițează la dureri de cap și de dinți, la scorbul. FĂTU, D. 27/11. Aerul fămîntului... vindecă scorbutul de mare. MAN. SĂNĂT. 353/10, cf. 353/11, ISER, POLIZU. Ulcerul... poate fi efectuat[?] nemijlocit al scorbutului. PAT. CHIR. 27^v/2, cf. PROT. — POP., N. D., DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D. Bacilii fini... aflați în produsele scorbutului gangrenos. BABEȘ, O. A. I, 111, cf. CADE. Urechea ciuruită de scorbul. KLOPȘTOK, F. 197. După citeva săptă-

mini de drum, s-a ivit la bord boala scorbutului. BART, E. 274, cf. SCRIBAN, D. *Are în casă tot ce-i trebuiește...* *suc de lămii pentru scorbut, pufină șocolată.* CĂLINESCU, C. O. 67. *Se iviseră cazuri de scorbut în armată.* PAS, Z. IV, 29, cf. LTR². *Sîrpi-vom jaf, și lepră, și scorbut.* LABIȘ, P. 312, cf. DN², DER. *Ea [vitamina C] previne și vindecă scorbutul.* ABC SĂN. 389, cf. D. MED. ◊ F i g. *Prunul brumăriu... își rășchira spre soare peeinginile scorbutului.* KŁOPŠTOCK, F. 188.

2. S. m. (sg.) (Bot.; regional) Lingurea (*Cochelaria officinalis*). Cf. ȘEZ. XV, 122.

— Și: (invechit) *scorbûtus*, *scorbût* s. n.

— Din lat. *scorbutus*, germ. *Skorbut*, fr. *scorbut*.

SCORBUTĂRIȚĂ s. f. (Bot.; regional) Untișor (*Ranunculus ficaria*). Cf. DDRF, BĂRCIANU, BRANDZA, FL. 524, PANȚU, FL.

— Pl.: *scorbutărițe*.

— *Scorbut* + suf. *-ăriță*.

SCORBŪȚIC, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj. Care este de natura scorbutului (1), relativ la scorbut, de scorbut; (invechit, rar) scorbuticesc. *Boale... scorbutice, rahitice, artritice.* EPISCUPEȘCU, PRACTICA, 113/20. [Rana] *cea școrbutică nu dă în capt.* id. ib. 460/13, cf. I. GOLESCU, C. *Acei oameni care au constituție școrbutică.* VASICI, M. II, 209/15. *Apele serale beute mai mult timp... produc disercasie școrbutică.* FĂTU, D. 110/23, cf. POLIZU. *Ulceru școrbuticu... poate fi efectuat nemijlocit al scorbutului.* PAT. CHIR. 27^v/1, cf. PROT. — POP., N. D., BĂRCIANU, ALEXI, W.; RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN², DEX.

2. S. m. și f., adj. (Om) care este bolnav de scorbut (1). *Poale să vieie ulceru la un individ școrbutic.* PAT. CHIR. 27^v/9, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: *scorbucici*, -ce. — Și: (invechit) *școrbūție*, -ă adj.

— Din lat. *scorbuticus*, -a, -um, germ. *skorbutisch*, fr. *scorbutique*.

SCORBUTICESC, -EASCĂ adj. (Invechit, rar) Scorbutic (1). *O sărătură care să încheagă ca brînză și alte... prea adevărate a boalii școrbuticești.* MEȘT. DOFT. II, 45^f/3.

— Pl.: *scorbucicești*.

— *Scorbut* + suf. *-icesc*.

SCORBŪTUS s. n. v. *scorbut*.

SCORECI subst. (Prin nord-estul Olt.) Nod (II 1). Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. *s c o a r ț ă*.

SCORCIÓB s. n. (Prin Transilv.) Bîrflog, vizuină. *S-o ascuns ursul în școrciob.* PAȘCA, GL., Cf. ALR I 1196/160, LEXIC REG. II, 53.

— Pl.: *școrcioburi*. — Și: *școrciób* (pl. și *școrciobe*) s. n. LEXIC REG. II, 53.

— Cf. *școrb*, *școrbură*.

SCORCIURÓS, -OĂȘĂ adj. (Prin nord-estul Olt.; despre lemne) Noduros (2). Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

— Pl.: *școrciuroși*, -oase.

— *Scorei* + suf. *-uros*.

SCORDALEĂ s. f. v. *scordolea*.

SCORDĂLEĂ s. f. v. *scordolea*.

SCORELÍ vb. IV. Refl. recipr. (Prin nord-vestul Transilv.) A se certa. Cf. CABA, SĂL. 92.

— Prez. ind.: *șcordelesc*.

— Etimologia necunoscută.

SCORDÍSC, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o populație de origine celtică, stabilită în vechime pe valea superioară a Dunării; (la m. pl.) populație formată din aceste persoane. *Îi găsim [pe romani] de mai multe ori în luptă ca bastarnii și șcordiștii, unul popor german, celălalt cell, care-și aveau locuințele la nordul fluviului.* XENOPOL, I. R. I, 87.

2. Adj. Care aparține șcordiștilor (1), privitor la șcordiști. *Celții pătrund prin ramura șcordiscă... în Banat și Oltenia.* PĂRVAN, G. 607.

— Pl.: *șcordiști*, -e.

— Din fr. *Scordisques*.

SCORDIU s. m. (sg.) (Bot.; invechit, rar) Iarbă-usturoasă (*Teucrium scordium*). *Ia 50 dram, chină bună, scordiu (usturoiță)... pisează-le și fierbe-le.* CORNEA, E. II, 23/9.

— Din lat. [Teucrium] *scordium*, numele științific al plantei.

SCORDOLEĂ s. f. Sos preparat din nuci pisate, miez de piine (sau pesmet), frecate cu usturoi, undelemn, oțet (sau zeamă de lămii), care se servește cu raci fierți, pește rasol, legume fierte etc.; p. e x t. mîncare preparată cu acest sos. Cf. I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TRBG. *Scordolea și pilaf se fac... punîndu-se carnea școicilor șie întregă, șie locată.* ATILA, P. 454, Cf. DR. I, 225, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Trimiseseră la masă... șcordolele și pilaf de gituri de raci.* VOICULESCU, P. I, 139, Cf. SCRIBAN, D., S. MARIN, C. B. 32, 68, DEX, H III 172. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Maicele... mîincă în chilia lor raci-șcordolea, șardele de culie și alte asemenea.* CĂLINESCU, S. C. L. 97.

— Accentuat și: *șcordólea*, CHAC, II, 697. — Pl.: *șcordolele*. — Și: (invechit) *șcordaleă* (I. GOLESCU, C., CHAC, II, 697, TRBG, SCRIBAN, D.), *șcordăleă* (GĂLDI, M. PHAN, 249), (regional) *șcordoneă* (DR. I, 225) s. f. — Din ngr. *σχορδόλια*.

SCORDONEĂ s. f. v. *scordolea*.

SCORECI s. n. *scoref*.

SCORER s. m., s. n. 1. S. m. Sportiv care marchează goluri în jocul de fotbal; golgheter. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 82, DN², DEX.

2. S. m. Persoană însărcinată cu evidența (și afișarea) scorului într-o întrecere sportivă. Cf. M. D. ENC., DEX.

3. S. n. Tabel, panou pe care se afișează scorul într-o întrecere sportivă. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (1, 2) *școreri*, (3) *școrere*.

— Din engl. *scorer*.

SCOREȚ s. n. 1. (Prin Transilv. și prin Ban.) Teică¹ (1). *E aplicat sub coșul cu grăunțele un vas prevăzut cu un școculeț — scoreful.* PĂCALĂ, M. R. 466. *Ca să vibreze și să facă astfel a să șcurge grăunțele din coș, scoreful e acățat de niște șfornicele și e scuturat de un țilirez.* id. ib. 466. *Din coș bucatele curg în scoref.* H XVII 235, ib. XVII 8, Cf. MAT. DIALECT. I, 26. ◆ *Piscoaie¹ (1).* Făina curge dintre pietri pe *șchiscoaie sau scoref în moldă sau troacă.* Com. din SĂLIȘTE — SIBIU, Cf. ALRM SN I h 118. ◆ (Regional) *Orificiu din mijlocul pietrelor unei rîșnițe (1) prin care se șcurge șarea măcinată (Rășinari — Cîsnădie).* PĂCALĂ, M. R. 437. *Șarea, ce se pune în gaura din mijlocul pietrei șuperioare, ieșe, după ce ș-a măcinat cum se cade, pe gura vecei, numită scoref.* id. ib.

2. (Regional; în forma *șcaref*) Colțul sau lădița vetrei unde se adună cenușa (Oarda de Sus — Alba Iulia). CHEST. II 334/297.

— Pl.: *școrefe*. — Și: *școrecei* (ALRM SN I h 118/130), *șcarêf* (CHEST. II 334/297) s. n.

— Pref. *s-* + *coref*.

SCORFELÍ vb. IV v. scofeli.

SCORFÍ vb. IV. (Prin Olt.; despre lemn sau, p. e x t., despre obiecte din acest material) A se îndoi, a se curba, a se încovoia, devenind concav; (învechit și regional) a se scovirda (1). Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind. pers. 3: scorfeste.
— Pref. s- + corfi.

SCORFOLÍ vb. IV v. scofeli.

SCORGÓI s. m. (sg.) v. scorogoi.

SCORIACÉE adj. (Despre lavă) Care este alcătuit din scorii¹ (1), care are aspectul sau caracteristicile scoriei¹. *La partea superioară se găsește o pătură de circa 2-3 m grosime, formată dintr-o lavă bazaltică scoriacee.* ONCESCU, G. 239.

— Pronunțat: -ri-a-. — Pl.: scoriacee.
— Din fr. scoriacé, -ée.

SCÓRIE¹ s. f. 1. (Și în sintagma scorie vulcanică) Material provenit din lava vulcanilor incomplet degazificată în contact cu apa. *Asemenea vulcani stinși îi recunoaștem după dovezile ce ne-au lăsat urmele lor, adică prin lavă și scorie (niște materii eruptive).* BARASCH, I. N. 89/13. *Răcoarea nopții însă i-o luminam cu scorii.* ANGHEL, P. 36, cf. CADE, DEX. ◇ Fig. *A fost un demiurg u cărui creație avea amestec de lavă, noroi și scorii, dar după liniștirea izbucnirii putem alege aurul.* SADOVEANU, E. 227. *Înseamnă însă că limba literară va să folosească brul și neprelucrat materialul graiului popular, magma cea de loată ziua cu scorile sale?* L. ROM. 1960, nr. 2, 48.

2. Reziduu solid obținut la extragerea metalelor din minereuri, la topirea lor, la arderea huilei etc., zgură; p. e x t. strujitură care cade în timpul prelucrării unui metal prin batere cu ciocanul. Cf. ALEXI, W. *Scorii de la forjele de fier intilnim în destule localități din Ardeal.* PĂRVAN, G. 593, cf. DR IV, 1343, CADE. *A crezut că trebuie să ni-l prezinte [aurul] curățit de scorii.* SADOVEANU, O. XIX, 462, cf. ROSETTI, L. R. I, 171, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN², DEX, FRÎNCU — CANDREA M. 105.

3. Strat de oxid (negru) format la suprafața unei piese de oțel încălzite la temperaturi înalte; tunder. Cf. CADE, M. D. ENC., DEX.

4. Fig. Imperfecțiune, defect; lipsă, scădere. *Curățită de scoria imitației și a parodiei, ea [poezia] poate fi privită cu imparțialitatea cuvenită.* LOVINESCU, C. VII, 4. *Compoziția acestui „roman“ ... într-o susținută perfecție stilistică, — dar care nu exclude unele scorii inevitabile.* PERPESCIUS, M. IV, 381. *Debarasat de scorile începuturilor, el se arată... stăpîn pe instrumentul lingvistic.* IST. LIT. ROM. II, 603. *Alura zeflemisitoare [a piesei] ce convertește pînă la urmă caratul tragic în scoria derizoriului.* T februarie 1969, 52. *E o purificare, în sensul curățirii de scorii terestre și de orice impuritate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 19/2.

— Pl.: scorii. — Și: (regional) scoäre s. f. DR IV, 1343, X, 462, CADE, FRÎNCU — CANDREA, M. 105.
— Din fr. scorie. Cf. lat. scoria.

SCÓRIE² s. f. (Regional) Copcă (în gheață) (Frățești — Giurgiu). Cf. ALB I 1733/940.

— Pl.: scorii.
— Etimologia necunoscută.

SCORÍȘ s. m. v. scoruși¹.

SCORÍȘĂ s. f. v. scoruși¹.

SCORITĂ s. f. (Regional) Carton, hirtie groasă (Ghilad — Timișoara). Cf. ALRM SN II h 749/36.

— Pl.: scorile.
— Etimologia necunoscută.

SCÓRIUM s. m. v. scorum.

SCORMĂNÍ vb. IV v. scormoni.

SCORMELÍ vb. IV v. seormoni.

SCORMIENÍ vb. IV v. seormoni.

SCORMOCEĂLĂ s. f. v. scirmoceală.

SCORMOCÍ vb. IV v. scirmoci.

SCORMOCILĂ s. m. (Prin nord-vestul Munt.) Persoană (mai ales copil) care scotocește (1), manifestînd curiozitate (exagerată). Cf. UDRESCU, GL.

— Scormoci + suf. -ilă.

SCORMOCÍT, -Ă adj. v. scirmociț.

SCORMOLÍ vb. IV v. scormoni.

SCORMOLIRE s. f. v. scormonire.

SCORMOLITÓR s. n. v. scormonitor.

SCORMONEĂLĂ s. f. 1. (Rar) Scormonire (2). Cf. I. GOLESCU, C., UDRESCU, GL.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Scorneală (2). *Ce scormoneli sînt astea; cine le-a mai scormonit?* UDRESCU, GL.

— Pl.: scormoneli.
— Scormoni + suf. -eală.

SCORMONÍ vb. IV. 1. Trans. (Complementul indică pămîntul sau alte materii solide) A săpa, a face gropi, șanțuri superficial și în dezordine, a împărășia, a arunca în toate părțile pentru a pătrunde, pentru a găsi ceva în interior, pentru a realiza ceva etc., (rar) a scotoaci (3), a scurma (1 3), (învechit, popular și familiar) a scociori (1), (învechit și regional) a scărmana (3), a scorbeli (1), (învechit) a scodoli (3), a scodormoli (1), (regional) a scirmoci (1), a scobirli, a scroboși², a răcăli²; p. ext. a ara. V. a rici¹ (1), a scurma (1 2). *Grapa cea cu colții de fier... pre acelea [arăturile] le netezește și, scormonindu-le, le prefacă ca mai lesne să poată străbate... umezeala.* ECONOMIA, 23/18. *Am găsit mai de cuviință... să mă fac plugar, să m-opuc să scormonesc pămîntul.* FM (1842), 109²/29. *Trei oameni cu lopețile scormolesc, intînd, string grîul.* I. IONESCU, C. 176/6, cf. 28/26, ISER, POLIZU. *Cîl colo plesnește un groznic obuz... și fîndările lui scormonesc aprig țarina.* ODOBESCU, S. III, 565. *Sapă sub rădăcina lufarului și scormonește și răsoarnă pămîntul... , dar nu dă de nimica.* CONV. LIT. XVI, 262, cf. DDRF. *Oamenii, cînd văd pre-fiii lor scormonind vreun furnicar... , îi muștră.* MARIAN, INS. 240, cf. ȘĂINEANU², IRDG. *Căzu cu fața în pămîntul galben, eleios, scormonit de dînsul.* AGÎRBICEANU, S. P. 120. *În ochii lor cuminți și negri parcă se răsfrînge fața neagră a pămîntului scormonit de plug.* GÎRLEANU, L. 120, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ținea strîns din hățuri pe cei doi telegari neastîmpărași care... scormoneau cu copitele pietrișul.* REBREANU, R. I, 69. [Mitrălicera] *trage la zece pași înainte, scormonind iarba și pămîntul cu snopul ei de gloanțe.* CAMIL PEIRESCU, U. N. 400. *Dulău mîrta, scormonind țarina cu labelle dinainte.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 257. *Pămîntul scormonit de copitele calului.* VISSARION, B. 27. *Cîțiba din băietani se lăsau la fund și scormoneau adînc cu piciorul nomolul.* VOICULESCU, P. I, 14. *Cărbunii... , grație învâlișului ocrotitor, stau ascunși spre a ieși la iveală... imediat ce sînt scormoniți.* IORDAN, STIL. 224, cf. SCRIBAN, D. *Am luat sapa, grebla și am scormonit pușin pămîntul curșii ca să semăn niște flori.* CĂLINESCU, C. O. 132. *Vitele pe cîmp... scormoneau pămîntul cu copita.* BIAGA, II, 65, cf. 51. *Pămîntul e pentru semănat grîu și fierul pentru scormonit pămîntul.* BOGZA, A. I. 483,

cf. 51. Cîinii flămînzii se repezeau și scormoneau murașorul cu labele. STANCU, ș. 317. Omul... era coborît cu burduful în puș și lăsat acolo... să scormonească pămîntul ca o cîrliță. SCINTEIA, 1953, nr. 2 800. Cete de oameni se răspîndeau în pustie, scormoneau zăpeze în călătoria bălegarului. V. ROM. octombrie 1955, 166. Tăcu și scormoni nisipul cu piciorul gol. T. POPOVICI, s. 120. Doi cocoși... scormoneau praful și-l spulberau. BARBU, g. 128, cf. 27. L-au scormonit [pămîntul] cu plugul și sapa în tăcere. HOREA, c. 56. (R e f l. p a s.) Cu [sapa] cea mai mare se scormonește pămîntul. ECONOMIA, 119/5. Scormolindu-se numai moluzul, să se aleagă din el numai anticiviltățile. FM (1838), 85¹/2. (I n t r a n z.) Un cucuș... scormolind într-o zi prin gunoi, au găsit... an mărăgătar. DRĂGHICI, R. 81/26. Una dintre femei ia niște bețe și începe a scormoli cu dinsele ca și cum ar ara. MARIAN, NA. 267. [Găinile] tot umbă scormonind după mîncare. GOROVEI, CR. 133. Cu bolul bălrin... scormonea s-ajungă la vreun pai. AGĪRBICEANU, s. P. 168. Dihori nerușinați scormoneau pe sub uluci. VOICULESCU, P. I, 63. Stau și privesc la serpii ce scormone-n pămînt. PILLAT, P. 71. O găină... scormone în aria goală, uscată. STANCU, D. 201. Excavatoare... scormoneau neîncetat în adineuri. PEDA, I. 91, cf. RETEGANUL, P. I, 50. Căutară... chiar și prin pămînt, și prin toate găurile scormoliră. CĂTANĂ, P. B. III, 59, cf. ALR I 998/215, 217, 227, 268, 370, 550. ◇ F i g. Preoteasa, scormolită mereu în inima ei de viermele geloziei... se holări ca s-o fie cît mai tare de aproape. SION, P. 138. Oare nu te scormolește cugetul a mă trăda? id. POEZII, 38/6. Orașul prins în vechea-i aletargare, Ca scormonit de-o nevăzută gheară, Vuia-mrejur. GOGA, POEZII, 292. Parcă anumite dorințe rîcii... scormone și se dau de-a dura prin vinele ei. IOVESCU, N. 90. Simți cum muntele te lucrează înăuntru... te scormone, te prefuce. BOGZA, A. I. 146. Vîntul scormone și ndrilele acoperișului. STANCU, D. 19. Adea într-adevăr în glas niște grosimi și subșirimi ciudate... care scormoneau înțelesuri nemărturisite. PEDA, M. 128. Nu era în apele lui. Iar îl scormonea urîlul. BARBU, g. 190. (R e f l. p a s.) Cu la o mare cumpănă, se scormoniră straturile de oameni vechi, se prefirară bordeiele de moșnegi. VOICULESCU, P. II, 317. (I n t r a n z.) Vîntul draperiei desparte Și-n perdele scormonește. COȘBUC, P. II, 98. Scormonea prin sufletul meu ca printr-un troian de petale. BLAGA, H. 132. Iarăși scormonește ca sobolul Gîndul morții. BENIUC, C. P. 97. I se părea... destul de trist să tot scormonești în dialectica străvă a condiției umane. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 16/1. Prozatorii... scormonește cît pot în psihologie. ib. 1969, nr. 24, 26/3. ◇ E x p r. (Regional) A-l scormoni (pe cineva) la inimă = a tulbura; a neliniști; a nemulțumi (pe cineva). N-aveai cum să scoți obrazul în lume de rușine; și mai ales acum, cînd se ridicase cîteva fețe frumoșele în sal la noi și începuse a mă scormoli și pe mine la inimă. CREANGĂ, O. 207. Moș Ion Roată... spunea omului verde în ochi... cînd îl scormolea ceva la inimă. id. ib. 269, cf. TDRG, DL, DM, DEX. ◆ (Rare) A zgîria. Căfelul latră și scormone cu laba într-o ușă închisă. C. PETRESCU, I. I, 297. ◆ S p e c. (Complementul indică focul, cărbunii, jarul etc.) A mișca, a agita (cu un instrument) pentru a face să se înviorze, să ardă mai bine; a răvăși (3), (învechit, popular și familiar) a scociori (1), (învechit și regional) a scărmana (3), (învechit) a scotoci (4), (regional) a scorni (7). Zece eroi așifă, nutrese, scormună focul. HELIADE, O. I, 351. Se iuștește domnișorul, gîndi femeia, scormonind focul în valră spre a-l așifa. GANE, AP. CADE, cf. ȘĂINEANU², TDRG. Un copil cu un băț lung, mai mult de joacă, scormolea de departe jeraticul și o mulțime de scînteie se ridica. HOGAȘ, DR. I, 139, cf. DEX. (R e f l. p a s.) O prăjină... cu care se scormonește focul în cuplor. PRIBEAGUL, P. R. 97. (I n t r a n z.) Scormonea prin cenușa din cuplor cu clestele. SADOVEANU, O. I, 497. Un surcel în mînă lua, În cenușă scormonea. MAT. FOLK. 1 059, cf. ALR SN V li 1 331. Scormone p-acolo pin cenușă. Cîn, d'înt-o dată, flacără o flacără.

O. BİRLEA, A. P. II, 253. ◇ F i g. Norul negru, care, scormonit de vînt se aprindea uneori în rotocoale. BLAGA, H. 31. ◆ In t r a n z. A scobi într-o materie dură; a sfredeli. În creierii lui... începu să fiuie cuvîntul de care se spăimîntase... parca i-ar fi scormonit un pumnal. REBREANU, P. S. 80. Un munte... în care oamenii scormonesc cu dinamită. BOGZA, C. O. 254. Au scormonit cu dallă roca dură. SCINTEIA, 1953, nr. 2 630, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ (Învechit, rar) A cizelă; a șlefu. Artiștii lui Neagoe Basarab scormoneau, fereau, făjuiau și scliviseau subfire cu dallița. ODOBESCU, S. II, 513, cf. DL, DM. ◆ (Învechit, rar) A imprăstia. Cf. LB. ◆ (Învechit, rar) A dărîma, a doborî. Cf. VĂLIAN, V.

2. T r a n z. A căuta cu de-amănntul, a cerceta peste tot ori într-un anumit loc rătăcind, răscolind (pentru a găsi, a scoate la iveală); a scotoci (1), a cotrobăi, (învechit și popular) a scociori (2), (învechit și regional) a scorbeli (2), a scorteli. Cf. I. GOLESCU, C. Toate bibliotecile privaților din orașul în care mă aflam le scormonisăm. FM (1839), 15¹/22, cf. POLIZU, DDFR, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. [Oamenii] vin de la sale și orășe și se scormonesc vîzuițele. DELAVRANCEA, O. II, 144. Greșorul îi scormoni buzuniarele. Nu găsi nimic. STANCU, R. A. IV, 223, com. din STRAJA — RĂDĂUȘI, cf. CIAȘANU, GL., LEXIC REG. II, 16. (I n t r a n z.) A început a scormoli în toate părțile pe sub coșolină și numai iată ce dă de secure. CREANGĂ, O. 290. Negustorul scormoni repede în lădița lui. AGĪRBICEANU, L. T. 419. Căutași peste tot și scormoniși. VOICULESCU, P. I, 195. Oamenii scormoneau printre ruine, adîntîndu-și avulul. T. POPOVICI, S. 34. Scormonește prin bibliotecă în căutare de material. IST. LIT. ROM. II, 524. Scormonește în sacul lui. ib. 733. Omul a scormonit în coșul căruței și-a scos de-acolo o ploscă veche. LĂNCRĂNȚAN, C. II, 73. Începură holteii a scociori și-a scormoni prin șerpere după cușile. RETEGANUL, P. IV, 73. Căutară, scormoniră, Pe Jlineuța găsiră. ȘEZ. III, 211. Peste tot o scormolii. Pe Ruxanda n-a găsit. ib. IV, 222. (R e f l.) Ceitalți toarăși își puseră bicetele jos și începură sa se scormonească prin buzunare. DUNĂREANU, CH. 19. Filip, greoi și tîhnul, se scormoni, tuși... pregătindu-se să dojenească. REBREANU, R. I, 234. S-a scormonit în buzunare și a descoperit că-i lipsește cutia de chibrituri. C. PETRESCU, C. V. 50. Scormonindu-se în chimir, scoase hîrtoagele. STANCU, Ș. 147. Lunganul... se scormoni în buzunar, scoase un bănuș. TUDORAN, P. 17, cf. 20, UDRESCU, GL. ◇ F i g. Cum se poate, acum după alitea veacuri să scormonim acest fel de lucruri? ZILOT, CRON. 67. Înaintam, scormonind și derzopînd în memoria mea cele petrecute. GHICA, S. 718. [Dureea] el știa să și-o scormonească singur, din rărunchi. CARAGIALE, O. III, 7. Clipele curgeau greoaie, scormonind în sufletul meu alitea amintiri. DUNĂREANU, CH. 134. Adea niște oehi negri alți de pătrunzători că-și scormoneau sufletul și-ți citeau gîndurile. REBREANU, R. I, 81. Iubirea nu-ți scormonește trecutul și nu-ți cercetează prezentul. id. N. 252. Lăutarii scormoneau ascunzăturile inimii. GALACTION, O. 134, cf. SCRIBAN, D. N-au făcut altceva decît să-i scolească, să-i scormonească și să-i scolească bogățiile. COCEA, S. I, 182. În amintire își asociază înțelesuri bogate, pe care solitariului îi place să le scormonească. VIANU, A. P. 176. Delegafia de negustori coboară... sporovăind însufleșit, scormonind împlinirea. CAMIL PETRESCU, O. II, 342. Ai vrea să niși, să-ți scormonești alte imagini, dar nu se poate. DEMETRIUS, A. 345. (R e f l. p a s.) Procesele acestea... se vor scormoni iar, mîine. CAMILAR, N. I, 356. Se scormonesc toate culisele modei 30. CINEMA, 1968, nr. 6, 25. (I n t r a n z.) Cei mai mari vor scobi și vor scormoni ani, pînă să scoată la lumină tot ce vor găsi ascuns. JIPESCU, O. 5. Pentru aceasta se cere ca el să scormonească în trecutul adevărat și în cel legendar al Romei. IORGA, P. A. II, 157. Astăzi omul scormonește peste tot și urmele lui se văd în tot locul. STĂNOIU, C. I. 159. Scormonind în adine... nu răspundea el unor mai

vinovate nostalgii? c. PETRESCU, A. R. 55. *Și fără ajutorul unui „Jurnal”, poți scormoni în opera unui scriitor.* V. ROM. noiembrie 1954, 157. Nu vreau să mă scormonesc în secretele voastre. VINEA, L. N. 41. (Ref.) Foarte vag încercă Lipan să-și scormonească amintirile. c. PETRESCU, C. V. 105. *Te scormoni toată vremea să afli, să-nțelegi.* ARGEZI, C. O. 42. ♦ (Prin largirea sensului) Toate aceste vechi sălășe omenești ar fi fost săpate și scormonite de cercetători mai noi. ODOBESCU, S. II, 146. *Să ne credem în stare d- produce mai departe și mai bine... scormonind literatura populară?* în PLR II, 97. (In tranz.) Scormonind prețutindeși în paragraful precedent... noi nu găsim nici o umbră de necontestabil gotism. HASDEU, I. C. I, 297.

3. *Tranz.* Fig. A căuta să pătrundă, să surprindă, să înțeleagă cu privirea; a scruta (1); p. ext. a cerceta. Scormoniră utul pe fața devăstată a celui-lalt desertul peste care a bintuit vremea. c. PETRESCU, C. V. 19. *Căpitanul... îl scormoni. iarăși cu sfredelul ochiului.* id. R. 134. *Făcu doi pași, oprindu-se pentru a scormoni sala magnetizată.* BART, E. 152. Scormoni cu ochii mulțimea dii jūr. STANCU, S. 103. *Se uita undeva, scormonea ceva dincolo de geam.* V. ROM. aprilie 1956, 22. *Privirea cenușie și tristă a mamei o scormonise.* T. POPOVICI, SE. 371. ♦ Scormoni pe femeie cu privirile. BARBU, C. 17. ♦ *In tranz.* Scormonea cu ochii în toate colțurile. CĂLINESCU, S. 149. Scormonind cu birnoctul în sală... cunosc pe Alexandrina. id. C. O. 207.

4. *Tranz.* A face să se miște, să iasă din locul (ascuns) în care se află; a stîrni, (învechit și popular) a scoțori (2), a scorni (2). *Cind se nimerea să scormonească breo prepeșită adăpostită sub snop, el se lita după ea.* SLAVICI, O. I, 238. *Oameni... care furnică... ca niște furnici scormonite din mușuroi.* AGIRBICEANU, A. 331. [Păstrăvul] îl scormoneam curind și de-acolo, bădind apa cu beșe și prăjiți. VOICULESCU, P. I, 9, cf. DL, DM, DEX, ȘEZ. IX, 150, ALR I 1216/45, 85, 288, 363, 610, 740. (Ref.) *Apoi nici să sfăm pînă te scormonești țâclic.* REBREANU, R. II, 112. ♦ (Prin analogie) A face să fie văzut, a scoate (dintr-un loc ascuns). *Învățătorul scormoni îndată o șicla... și plecă... după rachiu.* REBREANU, I. 87. *Farurile mașinilor scormoneau din înlunericul ud alte unghere hîde, lăzi de gunoarie, ciini.* c. PETRESCU, I. II, 158, cf. DL, DM, DEX.

5. *Tranz.* Fig. A așita, a stîrni, a agita, a întărita. (învechit și regional) a scoțori (5). Cf. VALIAN, V. *El crede în sabia și numai... Totdeauna ureca războaie și-n veac certe scormonea.* BANN, E. II, 22/10, cf. TORC. *El mî-i-a zăpăcit, mî-i-a aștit și le-a scormonit toate nemulțumirile.* REBREANU, R. II, 13, cf. I, 243. *Vă țebui să scormoniți minia și sabia s-o faceți să se-nalțe.* V. ROM. septembrie 1954, 119. *Îi scormonește mai tare să se bătă.* ALR I 1433/80. ♦ A h s o l. *Nu se mai astîmpărăse de reușăile ce făcuse... și iar începură a scormoni și scriseră cărți, cu mare pîră (stîrșitul sec. XVII).* MAĞ. IST. X, 17/14.

6. *Tranz.* și refl. (învechit și regional) A (se) trezi (din somn). Cf. LB, VALIAN, V., ISER, BARGIANU, ALEXI, W. *Dup-aceea se scormoni și... vîndătorul.* *Doamne, dar greu am mai dormit!* RETEGANUL, P. II, 49; cf. CABA, SĂL. 94. ♦ *Tranz.* (Regional) A enerva, a plictisi. *Com. din STRAJA — RĂDAUȚI.*

— *Prez. ind.* scormonesc și scormoni. — *Și:* (învechit și regional) scormoli vb. IV, (învechit) scormună vb. I, scormoli, (regional) scormăni (ALR I 1216/363), scormeli (ib. 1216/45), scormieni (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 173) vb. IV, scormură (ALR I 998/558), scormonă vb. I, scormoni (SCRIBAN, D.), scormoni (ALR I 998/390), zgormoni (ALR SN V h 1331) vb. IV.

— Cf. scormi.

SCORMONICI, -CE adj., s. m. și f. (Prin nord-vestul Muht.) (Persoană) care caută peste tot, care scoțeste, care cîtrăbătește; (regional) scormaci (2).

N-ai văzut scormonici ca băiețu-ăsta; n-o fi ceva să nu știe el. UDRESCU, GL.

— Pl.: scormonici, -ce.

— Scormont + suf. -ici.

SCORMONIRE s. f. Acțiunea de a (se) scormoni.

1. Cf. scormoni (1). Cf. LM. *Posibil ca ciocul acesteia [al cegii] să fie condițional scormonirilor după babele.* ATILA, P. 61. *Posibil ca... o neîntreruptă scormonire să-i fi forțat creșterea lui [a ciocului].* id, ib., cf. RESMERIȚĂ, D. ♦ (Rar) Mișcare, agitare a focului, a jărului (cu un instrument) pentru a face să se înviorze, să ardă mai bine. Cf. DDRF.

2. Cf. scormoni (2). Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. ♦ Fig. *Pare să-și fi propus un tablou general al societății... cu scormoniri adine în trecut.* CONTEMP. 1969, nr. 1208, 3/3. *Ritmul accelerat, uluitor al modificărilor în teritoriile constituinței obligă... la o scormonire în sensurile vieții.* ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8192.

3. (Învechit) Cf. scormoni (5). Cf. VALIAN, V., LM.

4. (Învechit, rar) Cf. scormoni (6). Cf. VALIAN, V. — Pl.: scormoniri. — *Și:* (rar) scormolire s. f. DDRF. — V. scormoni.

SCORMONIT s. n. (Rar) Scormonire. Cf. DL, DM, DEX.

— V. scormoni.

SCORMONIT², -Ă adj. 1. (Despre pămînt sau despre alte materii solide) Care este săpat superficial și în dezordine, împrăștiat, aruncat în toate părțile pentru a găsi ceva în interior, pentru a realiza ceva etc.; răscolit² (2), (învechit și regional) scorbelt² (1). Cf. RESMERIȚĂ, D. *Știa de la învățător cam ce fusese altădată această movilă scormonită.* GALACTION, O. 114, cf. DL, DM. ♦ (Despre foc, jar) Mișcat, agitat (cu un instrument) pentru a fi reaprins, înviorat. Cf. DDRF.

2. (Rar) Scotocit; cercetat; (regional) scorbelt² (2). — Pl.: scormoniți, -te. — V. scormoni.

SCORMONITOR, -OARE adj., subst. 1. S. m. și f., adj. (Ființă) care scormonește (1). Cf. scormoni (1). *Siguri, scormonitori ai gunoaielor au rămas țiganii.* BOGZA, A. I, 227. ♦ Fig. *Doctorul Tașilum se simți cuprîns, de o căldă și scormonitoare lașală.* GALACTION, O. A. I, 61.

2. S. n. Piesă metalică în formă de gheară, care se aplică la unele pluguri, în scopul de a scormoni (1) pămîntul de sub-brazdă; p. ext. instrument agricol prevăzut cu o asemenea piesă. *Această lucrare [de stîrpire a buruienilor] se face miriștii... cu o mașină numită scormolitor.* I. IONESCU, C. 158/23, cf. LTR², DL, DM. *Propun ca plugurile să fie fabricate cu scormonitoare.* ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4845, cf. DEX.

3. Adj., s. m. și f. (Persoană) care caută cu de-amănuntul, care cercetează peste tot răscolind, răscolind (pentru a găsi, a scoate la iveală); scotocitor. Cf. scormoni (2). *Pasional scormonitor de arhive.* CINEMA, 1968, nr. 4, VII. (Prin largirea sensului) Scormonitorii de filiații și influențe i-au găsit... descendență din arta culturilor arhaice. CONTEMP. 1969, nr. 1178, 7/8. ♦ Fig. *Am rezistat întrebărilor sale scormonitoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 19/1.

4. Adj. Fig. (Despre privire) Care caută să pătrundă, să surprindă, să înțeleagă; p. ext. cercetător. Cf. scormoni (3). *Ochii lui s-au oprit atît de scormonitori pe cele trei galoane care reprezentau cele trei rîni.* MIHĂESCU, D. A. 11. *Se temuse că, la intrare, toate privirile se vor întoarce, scormonitoare, spre el.* T. POPOVICI, S. 14, cf. 82. *Fețe încordate și pînditoare, ochi cu priviri scormonitoare.* BARBU, G. 69.

5. S. m. C o m p u s: (Ornit.; regional) **scormonitor-de-pietris** = pietroșel (1 b) (*Arenaria interpres*). Cf. BĂCESCU, PĂȘ. 152.

— Pl.: **scormonitori**, -oare. — Și: (Invechit) **scormoltôr**, s. n.

— Scormoni + suf. -lor.

SCORMUNĂ vb. I v. **scormoni**.

SCORMURĂ vb. I v. **scormoni**.

SCORN, -Ă adj. v. **scorn**.

SCORNĂCI, -ĂCE adj. (În dicționarele din trecut: despre oameni) Dezechetă, isteț; ingenios, inventiv; vigilant. Cf. LB, I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU, LM, DDRF, GHETI, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: **scornăci**.

— Scorni + suf. -aci.

SCORNĂV, -Ă adj. v. **scornăv**.

SCORNĂ s. f. v. **scornă**.

SCORNEALĂ s. f. 1. (Invechit, rar) Provocare (3). *Din uscate și vîntate oscioarele mele, fără numai scorneala greșii plinului stomah, altă ceva a ieși nu poate.* CANTEMIR, IST. 206, cf. TDRG.

2. Creare din imaginație (cu intenții rele) a unor lucruri inexistente în realitatea concretă, neadevărate și prezentare a lor ca adevărate; (concretizat) ceea ce este astfel creat; invenție, născocire (2), plămuire (2), scornire (4), scornitură (2), (regional) scormoneală (2). Cf. I. GOLESCU, C. *Se povestește, așa, ca din scorneală, că omul era croit din alte foarfeci.* DELAVRANCEA, S. 79. *Apoi venea... cu scorneli, cari mai de cari mai încornorate.* id. ib. H. T. 105, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. TDRG. *Scorneala este o mare boală îndeosebi a unor babe.* BUJOREAN, B. L. 239, cf. SCRIBAN, D. *Oamenii se făceau că nu aud această scorneală.* TUDORAN, P. 344, cf. DL, DM. *Una din scornelile cele mai gogonate ale „teoreticienilor“.* CINEMA, 1968, nr. 5, 18. *Minciunile astea nu sînt pur și simplu scornelile unei minți aburite de foame.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 22/3.

— Pl.: **scorneli**.

— Scorni + suf. -eală.

SCORNÍ vb. IV. 1. Tranz. și refl. (Invechit) A (se) trezi, a (se) deștepta. Cf. LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

2. Tranz. (Invechit și popular; complementul indică animale sau, p. e. x. t., oameni) A stîrni. *Acest ușariu deschide și oile glasul lui aud și ale lui oi strigă-lê pe nume și scorneste ele.* CORESI, ap. DHLR, II, 474. *Foca Nichifor voievod scornî oști și trecu la Crit.* MOXA, 393/10. *Înainte de acestor zile ai scornit rădicare și ai scos în pustie patru mie de sicari.* N. TEST. (1648), 1647/27. *Cu aprinsul besericii au scornit nărodul.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 87v/36. *Mare întristăciune era... pentru că-i scornia fără de vreme, că era încă iarnă.* ISF. T. R. 62, cf. 102. *Arapii... pre amîndoi odată din năsipuri ne scornia, unde cu puterea răpegiunii picioarelor... scăpam.* CANTEMIR, I. I. I, 54. *Au trimis pre... vâtaful de aprozi să scornească fara, să suie toată oastea în sus pre Argeș (sfîrșitul sec. XVII).* MAG. IST. II, 156/13, cf. ANON. CAR., DDRF, RESMERIȚĂ, D., TDRG. *Potcapul roșu ieșea pe altă barieră, scornînd la fugă, ca de iepuri, alt șir de fircovnici.* VOICULESCU, P. I, 121, cf. SCRIBAN, D., ALR I 1 216. (Refl. p. a. s.) *S-au scornit oaste asupra Cehrinului.* N. COSTIN, LET², II, 14. (Prin lărgirea sensului) *Zefirul... tot felul de buna și dulce miroseala de pre flori scornia.* CANTEMIR, I. I. I, 162. (Refl. Invechit, rar; despre oameni) A apărea, a se ivi. *Scornindu-se în Chipru.* CORESI, ap. DHLR II, 474. *Să neștine s-au scornit trist.* id., ap. id. ib.

3. Tranz. (Invechit și regional) complementul indică stări sufletești, acțiuni, evenimente etc.) A provoca (3). *Scornește piră în mijloc de frați.* DOSOFTEI, ap. DDRF. *Număi pizzașii zavistnicii scornia asupra mea ocară.* NECULCE, L. 218, cf. id. LET. II, 394/8. *Năcazul lipsii la unul scornește zavistia prisoseală la allul.* CANTEMIR, I. I. I, 68. *Voroave care scornesc risul.* id., ap. DDRF. *Au scornit atîta vrajbă între turci.* AXINTE URICARIUL, LET², II, 155. *Scorni niscareva gilcevi hal[manului] (a. 1720).* BUL. COM. IST. IV, 58. *Încă au scornit și gilceavă asupra lui Vasilie și Ștefan (a. 1755).* URICARIUL, XI, 366/22. *Multe felieri de supărări fi-au scornit șarpele cel prea viclean.* MINEIUL (1776), 178v²/28. *Lauda... scorneste deșertăciunea și micșorează silința.* CARTE. TREB. I, 114/22. *Scorni căprioara război împotriva leului.* VARLAAM—IOASAF, 123r/25, cf. VALIAN, V. *Un om, ce prin a lui nesupunere scorni atîta urgie asupra lui.* FM (1842), 138²/3. *Aci nu se ridică Zgomot scornind gîndiri... Vișarea-fi nu fi-o strică.* I. VĂCĂRESCUL, P. 163/8. *Cele ce am auzit m-au pus pe gînduri și mi-au scornit nește idei.* GHICA, C. E. I, 276, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. (Refl. p. a. s.) *Vina dentru caria s-au scornit și s-au făcut sudalma.* PRAV. 228. *Și să scorni frică pre toți vecinii lor.* N. TEST. (1648), 67r/15, cf. 17r/29, 71v/37. *Boale se scornie multe în leși.* M. COSTIN, LET², I, 280. *Scornindu-să goașă asupra creștinilor.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 22v/31. *Timplindu-să a să scorni aciaste rășcoali multe (a. 1689).* IORGA, S. D. VII, 92. *S-au scornit o ciușă mare în toată țara.* NECULCE, L. 60. *Din pricinile mîci mari gilceve să scornesc.* CANTEMIR, I. I. I, 66. *Și se scorniră în feară reuțăți și gilcevi (sfîrșitul sec. XVII).* MAG. IST. IV, 242. *La splină melahonie, de la care să scorneste boală (a. 1733).* GCR II, 26/14. *Și s-or scorni mulțime de pricini și gilcevi (a. 1765).* BUL. COM. IST. IV, 219. *De-acolo să scornie gilceavă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 142. *Răsmirîța... s-au scornit și s-au așfat.* DIONISIEȘ, C. 168. *O ceartă mare se scornise între Zeus și oameni.* ODOBESCU, S. III, 205. *Din vestea asta s-a scornit tot răul.* SANDU-ALDEA, D. N. 168. *Unele adunări boierești care s-au scornit după moartea pircălabului.* SADOVEANU, O. XIII, 452. *S-o scornit fomeș.* ALR I 104/85. (F. g.) *Intrat-au Ștefan... cu fața scornită de mare mîhnicie.* M. COSTIN, LET. I, 298/5. *Auzind el de fata cea frumoasă... l-au scornit nu-ș-ce la inimă.* SBIERA, P. 141. (Invechit și regional) A instiga, a ațîta. *Incepu a blestema pre Ieremia Vodă căci scornise pre Michai Vodă asupra-i (sfîrșitul sec. XVII).* MAG. IST. IV, 294, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. (Refl. Invechit și regional; despre elemente ale naturii) A se declanșa, a se dezlănțui, a se isca. *Se scorni negură întunecată.* MOXA, 369/27. *Să mai scornia furtuna și valurile și să înălța asupra lor.* VARLAAM, C. 199. *Să scorni vihor de vînt mare.* N. TEST. (1648), 45v/34. *Se scorni un vînt mare (a. 1675).* GCR I, 224/24. *Peste apă Niprului s-dî scornit vîntul.* M. COSTIN, LET. I, 230/7. *Au potolit și unda mării ce să scornisă.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 29v/35. *S-a scornit aice în Iași o fortună de vînt mare.* MUSTE, LET², III, 68, cf. COD. SILV., 39. *Ploaia contenise acum, dar se scornise un vînt rece.* SANDU-ALDEA, A. M. 61. *S-a scornit un pui de vîntișor.* PAMFILE, VĂZD. 53. *Se scorni în vîzduh un vînt cumplit care mlădia crăcile dafinului.* POPESCU, B. II, 43. (Tranz. Scorni vînt cu vișor și porni ploii.) MOXA, 376/9. *Mari holbure... vîntul austrului scorneste.* CANTEMIR, I. I. I, 53. *Furtuna ce scornise Neptun.* PLEȘOIANU, T. II, 7/16, cf. DDRF, ȘĂINEANU². *Străbătu ploaia năprashică scornită de mine.* HOGAȘ, DR. I, 317, cf. RESMERIȚĂ, D.

4. Tranz. A face, a crea ceva (ce n-a mai existat pînă atunci); a inventa, a născoci (1), a plămui (1). *Nește erezici scornisease o eresă.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 27v/31. *La XVI cap Iliad au scornit începătura a tuturor lucrurilor a fi oceanul, marea ce incongiură.* N. COSTIN, L. 47. *Italienii țirziu și-au scornit limba din latinească.* id. LET², I, 61, cf. LB. *Să scornească produc-turi nouă.* VASICI, M. II, 34/27. *Bine a zis cine a zis:*

„Să-i fie blagoslovit osu celui care a scornit sloșii“. PR. DRAM. 124, cf. ISER, POLIZU. Așa-i moda: ... Sta-i-ar în gît cine-o mai scornit-o. ALECSANDRI, T. 508. Poporul îi frebue neapărat un nume de meșter măre... , poporul l-a scornit. ODOBESCU, S. II, 506. La grea nevoie m-a băgât iar spînul. Amu a scornit alta. CREANGĂ, P. 234. Nenoro-cite versuri! de cine au fost scornite, că mult fac ele rău. I. NEGRUZZI, S. IV, 175, cf. BĂRCIANU. Plînsu-i de nebuni scornit și de femei! COȘBUC, P. I, 151, cf. ALEXI, W., TDRG. Mă, o să-ți scornească lumea o poreclă. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 87, cf. RESMERIȚĂ, D. Sărbătorile toate au fost scornite de popi și numai în folosul lor. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 225. E multă vreme-n mine... Sînt șoaptele scornite pe lume de cei dragi. LESNEA, VERS. 4. Găseam un alt Dionis decît cel pe care-l scornisem. VOICULESCU, P. II, 63. Proștimea a scornit și vorbe de cîntec... pentru domnița mireasă. SADOVEANU, O. X, 251. Scornea cîntec din mîntea lui. STĂNCU, D. 38. Îi cîntă blorîndu pej ades. Ast basm scornit de el. PĂRASCHIVESCU, C. T. 153. Mințile lor îmbicșite de ură și alcool scorniseră ațele oribile trenuri ale morții. CAMILAR, N. I, 421. Slabă pedeapsă scorniseră zeii Să-l piardă pe Prometeu. LABIȘ, P. 416. Cine-au scornit urîtul Nui-l înghiță pămîntul! ALECSANDRI, P. P. 226. Bată-l Dumnezeu să-l bată Cine-a scos drumul la baltă, Cine-a scornit sapa lată. TEODORESCU, P. P. 291. Cine-a scornit doîna Arsă i-a fost înîma. JARNÍK-BİRSEANU, D. 211, com. din STRAJA - RĂDĂUȚI. Ardă-l focu de iubil și pe cine l-o scornit. FOLC. MOLD. II, 498. ◆ Refl. p. a. s. Că de la voi să scorni cuvîntul Domnului. DOSOFTEI, ap. GCR I, 262/29. Că jurămînturile înire muritori pentru alții nu s-au scornit fără numai sînt nîlîpîle marelui Dumnezeu. CANTEMIR, I. I, 1, 58. ◆ (Neobișnuit) A dobîndi, a obține. Ghirai vrea să mai scornească ceva dobîndă pentru țafarii lui. SADOVEANU, O. XII, 356. ◆ (Învechit; complementul indică legi, dispoziții, impozite) A institui. Din toate cele rele, au scornit și el aceșu obicei rău de pîi: de pogon cite un leu să dea. NECULCE, L. 124, cf. CANTA, LET². III, 203. Și-au rămas bieții pămînteni loși indalorîți... și cu toate obiceiurile ce n-au mai fost scornite de dinșul. MUSTE, LET². III, 72. Desetina de slupi... de la vremea domniei a doua a lui Mihai... scornită (a. 1712). UBICARIUL, V, 248/6. El a scornit și găleata, pre feară, dară cea neștiută mai nainte. ȘINCAL, HR. II, 231/8, cf. DDRF, CADE, SCRIBAN, D. ◆ Refl. p. a. s. În zilele acestui domn s-au scornit și pogonăritul de vil. N. COSTIN, LET². II, 4. Darea despre păpușoi... care s-a fost scornit la alții domni. id. ib. 88. Că pe la dînsul s-au scornit hîrtiile de este acel madem bun și pînă astăzi. NECULCE, L. 91. Așa s-au scornit taxele pădurii (a. 1793). URICARIUL, V, 167.

5. Fran z. (Complementul indică lucruri inexistente în realitatea concretă, neadevărate) A crea din imaginație (cu intenții rele), a prezenta drept adevărate; a inventa, a născoci (2), a plăsmui¹ (2), (regional) a scornoci. 95 lei... s-au mai dat lui Ponici cu rudile lui pentru o piră ce scornisă (a. 1660). BUL. COM. IST. IV; 27. Ce nu scornește limba amară a neprietenului. M. COSTIN, O. 102. Mai vartos i-a scornit neprietenii cuvînt, cum... va să fugă. N. COSTIN, LET². II, 116. Altfeliu de pîcîrit spre apărare ar scornit și celuia ce cit de puțin... împotrivre ar arăta. CANTEMIR, I. I, 1, 35. Basne de ceale ce făcea și scornia... pentru orbul norod. C. CANTACUZINO, CM I, 7. Să-i afurisesc de față pre cei ce le scornesc [acuzățiile]. ANTIM, P. XXVI. Cea mai vrednică de scornit isteține nu iaste decît pentru a lor nenoroire (a. 1794). GCR II, 152/19, cf. BURDALEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. Amu a scornit alta: cîeă să-i aduc pe fata împărățului Ros. CREANGĂ, P. 234, cf. CARAGIALE, O. II, 210. Spune minciuni... Cînd n-o știe de la altul, o scornește de la sine. SLAVICI, N. I, 45. În fiecare zi scornea cite-o prostie nouă, și ce ris sîndtos rideam. VLAHUȚĂ, S. A. II, 277. Scornesc istorii pe trecutul miresei. I. NEGRUZZI, S. I, 65, cf. DDRF. Încrederea prea mare în noi ne-a făcut să scornim multe neadevăruri. PHILIPPIDE, P. 234, cf. ȘĂINEANU². Am scornit în folosul meu o aventură ga-

lantă. HOGAȘ, DR. II, 26, cf. RESMERIȚĂ, D. Bănuiala că aceasta se datoră vreunei minciuni scornite pe socoteala mea... se adeveri. M. I. CARAGIALE, C. 135. Toți se simt datorî să scornească o ghidușie pe socoteala ei. C. PETRESCU, C. V. 209. Scornește altceva, caută ceva mai de crezut. VINEA, L. II, 143. Acum scornesc minciuna că are turnătoră comenzi. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 27. Am scornit... mînciuna cu procesul și v-am chemat. VOICULESCU, P. I, 182. De unde ai mai scornit asemenea minciuni? SADOVEANU, O. VI, 624. N-aș vrea să vă scornească lumea vorbe. STANCU, R. A. II, 360. Subprefectul... scornise vorba după care taica ar fi luat băni de pe la fărani. PAS, L. I, 178. Dacă nu știi, atunci de ce scornești altea comedii? GALAN, Z. R. 138. Pui niște întrebări... De unde le mai scornești? BARANGA, I. 188. Taci din gură, că astea te scornești tu! TUDORAN, P. 112. Nu-mi scornii tu basme cu fîncu, că să fiu al dracului dacă te las sîndtos. PREDA, D. 93. Începuseră să-mi scornească vorbe gîzdoli și nemulțumii. LĂNCRĂNȚAN, C. III, 173. Unii oameni de aceștia mai scorniră minciuna că lelea Năstășia ar cam netezi din cînd în cînd pe Ileana. RETEGANUL, P. I, 51, com. din STRAJA - RĂDĂUȚI, cf. A I 24. ◆ Refl. p. a. s. Din zabistia pizmașului i s-au scornit nume rău. DOSOFTEI, V. S. septembrie 22v/2. D-acum înaintea... piră să nu să mai scornească [a] (a. 1679). BUL. COM. IST. IV, 173. Într-îmbe părțile felii de fel de voroave scornindu-să, cu multe chipuri de cuvinte urechile amînduror împărășilor împlea. CANTEMIR, I. I, 1, 37. I s-au scornit nume cum că este fecior de domn (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. I, 225/15. Să se scornească o minciună mare, care să colinde multă lume. GOROVEI, CR. 65. Fel de fel de vorbe se scorniră pe seama celor două dușmance. STĂNOIU, C. I. 214. Că iscodiri, că minciuni... Spune-mi, despre toți principii se scornesc asemenea basme? ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 15/2. ◆ Expr. A scorni cuiva nume (rău) v. nume (I 3).

6. Fran z. (Regional) A iscodi, a investiga. Forfolesc iscoade multe, Ca să aște, să scornească Cine-s prea ciudașii oaspeși. IOSIF, P. 63, cf. ALR I 1428/77, 740.

7. Intran z. (Prin Maram.) A scormoni (1). Cf. ALR SN V H 1331/363.

8. Intran z. (Prin Transilv.) A ricii (1). Cf. ALR I 998/266, 269, 259.

— Prez. ind.: scornesc. — Și: (regional) zgorni vb. IV. SCRIBAN, D., ALR I 1216.

— Din bg. екорна.

SCORNICI subst. (Prin Munt. și Olt.) Mîncare tărănească constînd din bucăți mici de turtă de mălai prăjite în untură; (popular) puricea (3). Cf. DDRF, I. CR. V, 279, cv 1951, nr. 2, 36, di., DM, L. ROM. 1959, nr. 1, 65. În untură încălzită în tîgăie, se ducă turtă și se încălzește din nou: astfel scorniciul este gata. TOMESCU, GL., cf. LEXIC REG. II, 18, 31.

— Etimologia necunoscută.

SCORNIRE s. f. Acțiunea de a (s)e scorni și rezultatul ei.

1. (Învechit) Cf. scorni (2). Cf. VALIAN, V., DDRF.

2. (Învechit) Cf. scorni (3). Cf. POLIZU, DDRF.

3. (Învechit) Cf. scorni (4). Le ia ispravnicii de tot săpunarul cite 3 oă săpun pă lună. Și ca un lucru neobișnuit și scornire nouă, cer să fie apărași (a. 1820). DOC. EC. 242, cf. LB, I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU. Moda aceasta de a adormi lumea e o scornire drăcească. CONTEMPORANUL, II, 250, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. Au ridicat-o [mănăstirea] meșteri nebuni... Teribile scorniri. BARBU, PRINC. 68.

4. Creare din imaginație (cu intenții rele) a unor lucruri inexistente în realitatea concretă, neadevărate; și prezentare a lor ca adevărate; (concretizat) ceea ce este astfel creat; invenție, născocire (2), plăsmuire (2),

borceală (2), scornitură (2). Cf. s c o r n i (5). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., BARCIANU, ALEXI, W. Scornirile nevestelor din mahalaua cu nume rușinoș. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 247. Sînt Hermes... Zeu iscusit, înînd fără-necetape Mreji de scorniri, năvoade de minciuni. VOICULESCU, POEZII, II, 175. S-au dopedit toate ca scorniri ticăloase. SCINTEIA, 1952, nr. 2391, cf. ib. 1953, nr. 2364. Cred că-i o scornire de-a pieptănărului ca să-mi șterpelească nevasla. ÇAMILAR, N. I, 403.

— Pl.: scorniri.

— V. scorni.

SCORNIT, -Ă adj. 1. (Învêchit; despre lucruri care nu au mai existat pînă atunci) Care este făcut, creat; inventat, născocit (1). Cf. s c o r n i (4). Întîmplări cu o închipuire scornită a năzdravenelor măiestrii (a. 1821). GCR II, 236/28.

2. (Despre lucruri inexistente în realitatea concretă, neadevărate) Care este creat din imaginație (cu intenții rele), care este prezentat drept adevărat; inventat, născocit (2), (astăzi livresc) plăsmuit (2). Cf. s c o r n i (5). Cu direcția, nu scornită cîste să se cînstească (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. III, 31/18, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Multe se zic despre mine, dintre multe, multe vor fi adevărate și multe scornite. SLAVICI, O. I, 120. Află... că astăzi sînt vorbe scornite. SADOVEANU, O. XVII, 225, cf. DL, DM. ♦ (Învêchit) Fals, contrafăcut. Au minecat să-și ia ziua bună, dîndu-i știre de acasă că-i este giupîneasa dăspere moarte, cu hîrtie scornită. M. COSTIN, LET², I, 323.

— Pl.: scorniți, -te.

— V. scorni.

SCORNITOR, -OĂRE adj., s. m. și f. (Învêchit; astăzi rar) 1. Adj., s. m. și f. Născocitor (4). Băna aceasta... să o fie alcătuit ori Simion, oricine altul ar fi fost cel dintîi a ei, scornitoriu. CANTEMIR, HR. 144, cf. 127, ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, ISER, POLIZU, DDRF, Istraiție logofătul... nu mai era scornitorul basmului, ci cel mai bun cronicear moldovean. BUL. COM. IST. II, 117, cf. 124, RESMERIȚĂ, D. Esop, scornitorul și talăl fabulelor. ȚICHINDEAL, F. I/7. Nenea Tase... un mare scornitor de povești. VOICULESCU, P. J, 186, cf. DEX.

2. Adj., s. m. și f. Instigator. În statul publicăi, unul nestătătoriu și de răscoale și gilceve scornitoriu să socotească. CANTEMIR, I. I, I, 67. Acela au fost și este scornitoriu la toate pricinile (a. 1804). URICARIUL, IV, 96/21, cf. DDRF. Altfel vrură-acum nemuritorii Cei scornitori de rele, că pe dînsul Necunoscut cu totul îl făcură. MURNU, O. 8, cf. RESMERIȚĂ, D. Cuvintele lui pîntre ale scornitorilor la război Întră ca vîntu-n uscatele, galbene foi. CONTEMP. 1949; nr. 120, 5/5.

3. Adj. Născocitor (2). Cf. VALIAN, V., DEX.

— Pl.: scornitori, -oare.

— Scornit + suf. -tor.

SCORNITURĂ s. f. 1. (Învêchit; astăzi familiar) Născocire (1). Și așa învățatura... și scornitura slovelor la serisoare... că sînt să credem. M. COSTIN, LET², I, 42, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. Ceea ce am văzut... avînd drept cortină două cearșafuri colorate de plajă, a fost întru totul scornitura micilor concurenți. CONTEMP. 1970, nr. 1242, 2/7, cf. DEX.

2. (De obicei la pl.) Creare din imaginație (cu intenții rele) a unor lucruri inexistente în realitatea concretă, neadevărate și prezentare a lor ca adevărate; (concretizat) ceea ce este astfel creat; învenție, născocire (2), plăsmuire (2), scorneală (2), scornire (4). Alexandria... plină de băsmă și scornituri. M. COSTIN, LET. I, 256/21, cf. ANON. CAR. S-ar ispiti neprietinul să cîțgele vre-o scornitură împotriva noastră. AMIRAS, LET², III, 138, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Scorniturile, înșelăciunile și socotînțele cele mincinoșe. ȚICHINDEAL, ap. GCR II, 214/31, cf. LB. Aceasta a fost numai o scornitură năpăstuitoare. HELIADE, L. B. II,

12/5, cf. I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU. Cețe ce se zic în contra acestei legi sînt numai niște scornituri. GHICA, C. E. I, 220. Nu mai umbra și sfinția-ta cu scornituri de aceste chiar în ziua de lăsatul secului. CREANGĂ, O. 230, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Zmei, strigoi, draei, sînt toate scornituri omenești. LUNCIANU, C. 19, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. Domnul strein poreclit de scorniturile Sabinei cu numele bustului de pe biblioteca părintească. C. PETRESCU, C. V. 8. Povestea lui... se împodobește an de an cu noi adause și alte scornituri după închipuirile oamenilor. VOICULESCU, P. I, 55. Unde te întorei, unde te uiți, numai scornituri și gilceavă din pricina lor. SADOVEANU, O. XVII, 304, cf. SCRIBAN, D. Să fie adevărat că urșii fură fete și le duc în pădure? — Povești, Licule, scornituri. STANCU, R. A. III, 53. Nu-i erau necunoscute prefectului scorniturile de la Fialcovski. PAS, L. I, 47, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

3. (Regional; în sintagma) Scornitură de venin = numele unei boli la oameni nedefinite mai de aproape (Copăcel — Făgăraș). Cf. H XVII 22.

— Pl.: scornituri.

— Scornit + suf. -tură.

SCORNOCI vb. IV. Trans. (Regional) A scorni (5). Basta, carele căuta lui Mihai cearta cu lumnarea, scornoci că românii lui sînt de pricină, de vin atîtea plîngerî de jafuri. ISPIRESCU, M. V. 56, cf. CADE, DL, DM.

— Prez. ind.: scornocesc.

— Scornit + suf. -oci.

SCOROABĂ s. f. v. scoroambă.

SCOROAMBĂ s. f. (Regional) Porumbă¹. Cf. GHETIE, R. M., ȘĂINEANU², CADE, ENC., AGR., SCRIBAN, D., BORZA, D. 139, DM, DEX, ȘEZ. XV, 109.

— Pl.: scoroambe. — Și: scoroabă s. f. CADE, BORZA, D. 139.

— Cf. p o r o a m b ă, s c o r u ș e.

SCOROBĂIE s. f. 1. (Prin Olt.) Coajă de dovleac (după ce a fost scos miezul). Cf. CV 1951, nr. 1, 37.

2. (Prin Munt. și prin Olt.) Vale adîncă și îngustă. Cf. SCRIBAN, D. Ieșiți și mergeți în ale văi, În scorbăi, ... Unde cîine nu latră. MAT. FOLK. 564. Te du în văi, În scorbăi... Acolo să vecuiești. GRAIU, I, 22, cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pronunțat: -ba-ie. — Pl.: scorbăi. — Și: scorbăie (SCRIBAN, D.), scorbăie s. f.

— Pref. s- + corobaie.

SCOROBĂNĂ s. f. (Regional) Deal de mică înălțime, de forma unei căciuli (Runcu Salvei — Năsăud). CHEȘT. IV 91/264.

— Pl.: ?

— Cf. s c o r o b a i e.

SCOROBĂR s. n. v. scorumbar.

SCOROBÊTE s. m. (Regional; Entom.) 1. Larva unor insecte, care trăiește în apele stătătoare sau sub pietrele de pe malul apelor și care este folosită, ca momeală, la pescuit. Cf. ANTIPA, P. 790, H XVII 5, DENSUSIANU, T. H. 332, ALR II 6 245/833, LEXIC REG. 46, 115.

2. Cîinele-babei (*Oribiscus murarius*) (Peștișani — Tirgu Jiu). ALRM SN II 573/836.

— Pl.: scorbefi. — Și: scorbefiță (ANTIPA, P. 790, DENSUSIANU, T. H. 332) s. f., scorbefi (ALR II 6 245/823) s. m.

— Pref. s- + corobete.

SCOROBÊȚĂ s. f. v. scorbete.

SCOROBÊȚ s. m. v. scorbete.

SCOROBOAIE s. f. v. scrobaie.

SCOROCEALĂ s. f. v. *seocioreală*.

SCOROCÍ vb. IV v. *seociori*.

SCOROCÍRE s. f. v. *seociorire*.

SCOROCÍT s. n. v. *seoclorit*.

SCORODĚSMA subst. (Bot.; rar) Aerel (*Laser trilobum*). Cf. ENC. AGR.
- Etimologia necunoscută.

SCORODÍ vb. IV. *Tranz. și refl.* (Prin Olt.) A (se) arde, a (se) frige sau a (se) usca în mod excesiv. Cf. GRAUR, E. 74, LEXIC REG. 38.
- Prez. ind.: *scorodesc*.
- Cf. *scoroji*.

SCORODÍ² vb. IV. *Tranz.* (Prin Olt.) A căuta. Cf. GRAUR, E. 76, LEXIC REG. 38.
- Prez. ind.: *scorodesc*.
- Etimologia necunoscută. Cf. *scotoci*.

SCORÓG subst. v. *sfarog*.

SCOROGÍ vb. IV v. *seoroi*.

SCOROGÓI s. m. (sg.) (Bot.; regional) Bundița vintului (*Phlomis pungens*). Cf. GRECĂSCU, FL. 478, PANTU, PL. 271, CADE, ENC. AGR., BORZA, D. 129, 210. Verde, verde scorogoi, O să ne pierdem, vai de noi! PĂSCULESCU, L. P. 210.
- Și: *seorgói* s. m. (sg.) BORZA, D. 129.
- Etimologia necunoscută.

SCORÓJ s. n. (Prin Olt.) Coajă de piine foarte uscată. Cf. LEXIC REG. 38.
- Pl.: *scoroaje*.
- Postverbal de la *seoroi*.

SCOROJEALĂ s. f. Faptul de a (se) *scoroji*. Cf. DL, DEX. ♦ (Concretizat) Tencuială sau vopsea cojită, coșcovită. Cf. DL, DM, DEX.
- Pl.: *scorojeli*.
- *Seoroi* + suf. *-eală*.

SCOROJÍ vb. IV. *Refl. I.* A se usca foarte tare (la suprafață) deteriorându-se, deformându-se, cojindu-se, crăpând etc.; a se deteriora, a se deforma, a se coji (la suprafață) din cauza uscăciunii, a căldurii, a prelucrării necorespunzătoare etc.; (popular) a se sfarogi, (regional) a se scochița (1), a se scrobi (5), a se scrombăi (3), a se sfiolegi. *Gunoii, pătruns de picăturile mărunte [ale ploii] se scorojea-n furcă.* SLAVICI, V. P. 159. *Cizmele neunse se scorojesc.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 160, cf. TDRG. *Erau și citeva... litografii încadrate sumar, care se scorojiseră pe alocuri.* AGÍRBICEANU, S. 19. *Se scorojiseră frunzele.* GÍRLEANU, L. 59, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN D. *Arsă de soare hîrtia... se scorojește.* CĂLINESCU, O. II, 248. *Salcîmii s-au scorojit.* STANCU, D. 99. *Se așterne seceta... Brazdele se scorojesc.* PAS, L. I, 309, cf. GRAUR, E. 74, 145, SCL 1963, 509. *Dacă nu-i cunoști aceste taine... cea mai frumoasă mobilă lucrată se curbează și se scorojește.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 549, cf. RĂDULESCU-CODIN, ȘEZ. XIX, 13, ALRM II/I h 390/682, ALRM SN III h 869/2, 723. (Tranz.) *Fotografiile decolorate de umezeală și scorojite de soare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 216. *Văzduhul miroase, a pămînt ars, scorojit de arșița soarelui.* STANCU, M. I. 14. *Soarele și vînturile primăverii scorojiseră prea din timp fața țarinei.* MIHALE, O. 146. *Am scorojit finul.* LEXIC REG. II, 63. ♦ *Fig. Trupul trudit se scorojea, încît părea că numai haina îl susține.* C. PETRESCU C. V. 345. *Mila de la bărbat Ca frunza de plop uscat: Tu cînd dai să te umbrești Tot mai rău te scorojești.* MAT. FOLK. 404. (Tranz.) *Slăbănogi, fripți de dări, scorojiți de nevoi.* JIPESCU,

ap. CADE. [Cerșetorul] *părea sub leșea ninsoare De-nghetul iernii scorojit.* DEMETRĂSCU, O. 40. *Aerul proaspăt să-i primenească... pieptul scorojit de zgură.* PAS, L. II, 49. ♦ (Regional) A se răscoace¹ (II). *S-a scorojit prea tare [grîul].* ALR I 911/865, cf. 911/885, 931/887.

2. (Despre vopsele, tencuieli și despre obiectele pe care sînt aplicate) A se degrada (la suprafață) prin umflare, cojire etc. din cauza condițiilor de mediu; a se coji, a se coșcovi. Cf. CADE. *Pe parchetul șosos, tavanul și pereții se scorojeau într-un fel de mătreajă calbaroasă.* VINEA, L. I, 114. *A pus-o... să spoiască din nou pereții, că se scorojiseră.* BARBU, G. 298, cf. DEX. ♦ (Prin lărgirea sensului) *Niște coloane de marmură cu vinefele, care însă s-au scorojit de ploj și de arșița soarelui.* PELIMON, I. 74/29. *Piatra pleșnea, se scorojea și, dintre fărîmiturile ei, se alegeau bucățile prețioase de aur.* BOGZA, A. I. 124.

3. *Refl.* (Despre pielea corpului unor ființe, mai ales a oamenilor) A se aspri, a se coji, a se descuama; a se zbrici sau a se crăpa din cauza uscăciunii, a deshidratării etc. *Pielea zvîntată de arșiță începuse a i se scoroji.* HOGAȘ, DR. I, 44. *Pielea lor arsă și scorojită ca de foc.* TUDORAN, P. 429, cf. DEX.
- Prez. ind.: *scorojesc*. - Și: (regional) *scorogí* (SCRIBAN, D.), *seărăji* (UDRESCU, GL.) vb. IV.
- Pref. *s-* + *eoroi*.

SCOROJIRE s. f. Acțiunea de a (se) *scoroji* și rezultatul ei. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Capul lui aspru, trist, ... pare a fi făcut din pămînt negru, ars pînă la scorojire.* STANCU, M. I. 76, cf. DL, DM, DEX.
- Pl.: *scorojiri*.
- V. *scoroji*.

SCOROJÍT, -Ă adj. 1. Uscat foarte tare (la suprafață), deteriorat, deformat, cojit, crăpat din cauza uscăciunii, a căldurii etc.; (popular) sfarogit. *Un ceaslób vechi, scorojit și unsuros.* GÍRLEANU, L. 21. *Un teanc scorojit de piei mîfoase de oate.* HOGAȘ, DR. I, 141. *O scîndură scurtă, scorojită.* id. M. N. 78, cf. RESMERIȚĂ, D. *Lingă tulpina lor scorojită stătute de atîtea ori.* BASSARĂBESCU, V. 101. *Prundișul curat care scîrșia sub bocancii scorojiți.* REBREANU, NUV. 153. *Niște ceasloave soioase, cu scorojite, stau uitate într-o firidă.* I. BOTEZ, B. I, 54. *Arunci cițiva pîmni de gologani pe scîndura subțire, udă ori scorojită.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 103. *Ghele putrede, scorojite, fără toc și talpă.* TEODOREANU, M. III, 173. *Îi arată cu privirea ușa scorojită.* CAMIL PETRESCU, O. II, 134. *Merg prin porumbul rar, mărunt, scorojit.* id. U. N. 337. *Se afla... și un anume cîrmei de curea mucedă, scorojită.* C. PETRESCU, A. R. 195. *Se întoarse totuși cu citeva cepe scorojite în poală.* VOICULESCU, P. I, 226. *De o salcie scorburoasă, scorojită... mi reazămă spinarea.* BOGZA, C. O. 211. *Să pască pe mîriștile... galbene, scorojite.* STANCU, S. 119. *Arborii bătrîni... sună frunzele galbene, scorojite.* id. U.R.S.S. 22. *Ai ris... urmărind degetul bunicului pe rîndurile foilor scorojite.* PAS, Z. I, 26. *Marchiza de lemn scorojit.* VINEA, L. II, 183. *Se întînșese pe bencheta din piele scorojită.* T. POPOVICI, ȘE. 479, cf. id. S. 9, 241. *Sandale... greoaie, legate cu ținte și piele scorojită.* BARBU, PRINC. 95, cf. A. III 17. ♦ (Regional) Curățat de coajă. *Partea de jos [a stîlpului] numai scorojită (cojită)... se îngroapă în pămînt.* PAMFILE, I. C. 419.

2. (Despre vopsele, tencuieli și despre obiectele pe care sînt aplicate) Degradat (la suprafață) prin umflare, cojire etc. din cauza condițiilor de mediu; cojit, coșcovit. *Case dărăpănate, scorojite.* BOGZA, A. I. 133. *Pereții scorojiți abia suportau afixele prinse cu pînonze.* v. ROM., octombrie 1954, 122. *Hotelul... afumat, scorojit... sta, negru, deasupra Rîpei-Galbene.* CAMILAR, N. I, 115. *Locuința lui... are zidăria crăpată, scorojită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 5/2.

3. (Despre pielea corpului unor ființe, mai ales a oamenilor) Aspru la pipăit, zbricit, crăpat din cauza uscăciunii, a deshidratării etc.; (despre părți ale cor-

pului) cu pielea aspră, zbrăcită, crăpată: *Pe mâinile-i scorojite stălea pielea zgărcită și uscată.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 11. *De amîndouă laturile... ale unui nas scorojit de vechime, licăreau... ochii ei mici.* HOGAȘ, M. N. 79. *Mi-e gura uscată, obrații parcă scorojiți.* CAMIL PETRESCU, U. N. 242. *Începură să ațerge... picioarele goale și scorojite peste cîmpie.* id. O. II, 279. *Fața aceea uscată și scorojită ca o seară de copac.* POPA, V. 306. *Se simți obligat să-i sărute mîna scorojită.* CĂLINESCU, O. I, 41. *Mîna aceasta cu pielea scorojită.* C. PETRESCU, A. R. 163. *O barbă fețoasă și sură îi mînjea obrații scorojiți.* v. ROM. ianuarie 1965, 64. ◊ (Substantivat) *Era, tot, o scorojită, limbă vinată, suctă.* I. BARBU, J. S. 54. ◊ Fig. (Despre oameni) Degradat fizic, scofilit (1), stafidit. *Un uncheș scorojit... îndrăzni să vorbească.* BART, S. M. 82. *Am văzut și pe uncheș și pe babă, amîndoi, scorojiți ca niște scofleje de dovleac.* UDRESCU, GL.

— Pl.: scorojiți, -te. — Și: (regional) scorojiț, -ă (A III 17), scărăjiț, -ă (UDRESCU, GL.) adj.

— V. scoroji.

SCOROJITURĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) 1. Obiect deformat, uscat, scorojit (1). Cf. UDRESCU, GL. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Niște scorojituri de bocanci.* UDRESCU, GL. O scorojitură de dulap. id. ib.

2. Vopsea, tencuială etc. scorojită (2). *Sînt pereții rapeni (= plini) de scorojituri.* UDRESCU, GL.

3. Persoană extrem de slabă, scofilită, uscată. Cf. UDRESCU, GL. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Scorojitura aia de unchiș nu mai vine pe la noi.* UDRESCU, GL.

— Pl.: scorojituri. — Și: scărăjitură s. f. UDRESCU, GL.

— Scoroji + suf. -tură.

SCOROMBĂR s. m. (Regional) Pôrumbâr¹ (*Prunus spinosa*). Cf. ȘĂINEANU², PASCU, S. 85, RESMERIȚĂ, D., CADE, PANTU, PL., SCRIBAN, D., DM, BORZA, D. 285.

— Pl.: scoroimbări. — Și: scoroimbăr (BORZA, D. 285), scorumbăr (id. ib.) s. m.

— Scoroambă + suf. -ar.

SCOROMNIC, -Ă adj. v. scorumnic.

SCOROVĂCE s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Coajă de dovleac. LEXIC REG. 85.

— Pl.: scoroveci.

— Etimologia necunoscută. Cf. scoroabaie.

SCOROVĂIE s. f. v. scoroabaie.

SCORPAT s. m. (sg.) (Bot.; regional) Soc (*Sambucus nigra*). Cf. BUJOREAN, B. L. 392, BORZA, D. 155.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

SCORPENĂ s. f. (Iht.; rar) Porc-de-mare (*Scorpaena porcus*). CADE.

— Accentuat și: scórpenă. CADE. — Pl.: scorpene.

— Din fr. scorpène.

SCORPIE s. f. I. 1. (Învechit și popular) Scorpion (1). *Și călfuni dau la picioare, ca să se păzească de scorpie și de dracul.* CORESI, EV. 30, cf. 486, 497. *Întru acela puș era șerpi și aspide și scorpii... și multe duhure necurate.* VARLAAM, C. 353, cf. 374. *Avea coade ca a scorpiei și avea ac în coadele lor.* N. TEST. (1648), 310^f/16, cf. 309^v/34. *Deade vouă puteare să călcați preste șerpi și preste scorpii (a. 1650—1675).* GCR I, 229/1. *Te-au adus pren pustiul cel mare și infrișatul, acela unde șărpîi mușeînd și scorpîi.* BIBLIA (1688), 132^f/28. *Pământul este plin de scorpîi și de alte fiare veninoase.* AMFILOHIE, G. 141/23, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Să

strivesc o scorpîe. HELIADE, L. B. II, 61/10, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., ISER, POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, *Ierburile chîr sînt și ele plîng de... scorpîi și de șerpi.* VISSARION, B. 109. *Sîmțea vorbele procesului... viermuînd în el, ... ca scorpîile.* TEODOREANU, M. III, 163, cf. SCRIBAN, D., TEODORESCU, P. P. 383, ALR I 1 200. *Sub piatra cea mai frumoasă, scorpîa ascușă zace, se spune despre cei prefăcuți.* Cf. ZANNE, P. I, 647. *Scorpîa cu limba dulce te lînge și cu coada te împunșe, se spune despre oamenii fățarnici.* id. ib. 648. ◊ (Rar) *Scorpîa cărților sau scorpîa de hîrtie = scorpionul de cărți.* V. scorpion (1) (Chelifer cancröides). Cf. BĂRCIANU, ENC. AGR.

2. (Popular; mai ales art.) Scorpion (2). *Grămornicu a lui Israel împărat, carele au fost numărătorii de stele, are aceste semne... m[e]s[e]ja octo[m]jrie 1, 2 scorpîe, 3, 4 vîntătoriu.* PARACLIS (1639), 253. *De va tuna în zodia scorpîei, va fi foamele.* FL. D. (1693), 8^r/19. *Soarele... pogoară spre polul de miazăzi prin zodia scorpîei și a săgetătorului.* AR (1830), 74^f/18, cf. DDRF. *Scorpionul se numește scorpîa.* PAMFILE, CER. 172, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Din luna scorpîi[i].* ALR I 1 200/348.

3. (Mai ales în basme; adesea și ca nume propriu) Ființă fantastică cu însușiri supranaturale, inchipuită de obicei ca un monstru feminin cu mai multe capete, care scoate flăcări pe nări și al cărei sînge ar avea însușiri miraculoase; (regional) scorpîoană. *Cînd Scorpîa este necăjită rău, varsă foc și smoală.* ISPIRESCU, L. 5. *Ajunșind la Leră, cerceta despre balaur, și iată ce află: că era o idră, adică o scorpîe grozavă.* id. U. 34, ALEXI, W., ȘĂINEANU², DER. *Și-n ființă a intra, Dar, năuntru cum intra, Scorpîa că-l îmbuga.* TEODORESCU, P. P. 441. *Omul a voit să numere cîte vâmi sînt pe lumea cealaltă. Așa că s-a dîs la scorpîe.* ȘEZ, V, 134. *Într-o zi se arată în palatul lui o scorpîe mare.* ib. VII, 51. *A făcut ce-a zis Scorpîa... și a plecat pe lumea asta.* RĂDULESCU-CODIN, I. 324. *O omorît lei și pră urmă o ișiț o șerpîe cu douăsprăsi capici.* ARH. FOLK. III, 65, cf. ALR I 1 200/880, 898. *Să iasă pe drum... scorpîe mare, Cu gura căscată, Cu limba-nfocată.* BALADE, III, 26. ◊ Expr. (Popular) *A bea (sau a minca) că o scorpîe = a bea (sau a minca) foarte mult, cu multă lăcomie.* Cf. ALR I 1 200/122, 790, 842, 856, 890, 896.

4. Epitet depreciativ pentru o persoană (mai ales femeie) foarte rea (și extrem de urîț). Cf. POLIZU. *Lipsește, scorpîe, că intru-ntr-un păcat!* NEGRUZZI, S. III, 37. *Cînd e-ntrîjit... pe femeia lui, îi zice... scorpîe, iasmă.* JIPEȘCU, O. 56. *O scorpîe!... bate slugile pînă la sînge.* CARAGIALE, O. I, 45. *Să faci din gură, scorpîe neșună, că pui de te leagă.* id. ib. II, 227. *Unde se luase după dînșii scorpîa de mumă a zmeoai-celor.* ISPIRESCU, L. 225. *Nu mă atinge, scorpîe, strigă Zoe, ferindu-se.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 102, cf. DDRF, BĂRCIANU. *Și-a dat poruncă scorpîa să-i taie [dafiniil] Și ea cu mîna ei pe foc i-a pus.* IOSIF, V. 143. *Scorpîa de mumă vitregă.* ȘĂINEANU, D. U. *Pleacă furioasă... să-l smulgă cu sila, din mîna scorpîilor, pe bătat.* BASSARABESCU, V. 22, cf. CADE. *Scorpîe bătrînă! N-ai să scăpi nepedepsită!* EFTIMIU, I. 67. *Ar fi bine s-o sfătuiască vecînii, pe scorpîa din cărucior, s-o lase în pace.* G. M. ZAMFIRESCU, ȘF. M. N. I, 130. *Avea dreptate scorpîa. Aici se întîmplă lucruri ciudate.* SEBASTIAN, T. 300, cf. SCRIBAN, D. *Tăceți din gură, scorpîilor! strigă el furios.* CĂLINESCU, O. I, 194. *Scorpîe, te blestem!* H. LOVINESCU, T. 209. *Lă prima vedere pare altă de inofensivă, dar... e o scorpîe.* PREDĂ, R. 51. *Numai de n-ar veni scorpîa aia bătrînă!* T. decembrie 1964, 11. *Traiuł ce-l ducea cu leneșă și scorpîa.* RĂDULESCU-CODIN, ap. TRG. *O scorpîe di fumei.* ALR I 1 200/594. ◊ (Prin Mold. și prin Bucov.) Calificativ pentru o vită rea sau slabă. Cf. ALR I 200/381, 512.

II. Nume dat unor viețuitoare (veninoase, țepoase etc.):

1. (Regional) Viperă (*Pelias bérus*) (Bumbești — Tirgü Jiu). ALR I 1 184/825. ♦ (Regional) Specie de șarpe nedefinit mai de aproape (Livezeni — Petroșani). Cf. ALR I 1 200/831.

2. (Regional) Broască țestoasă (*Tesludo graeca* și *ibera*) (Șieuf — Bistrița). Cf. ALR I 1 200/223.

3. C o m p u s: **scorpie-de-mare** = pește teleostean marin, lung pină la 30 cm, cu corp greoi, acoperit cu solzi mici cafeniu-cenușii cu pete întunecate și cu țepii înotătoarelor veninoși; porc-de-mare, v. p o r c (4 a) (*Scorpaena porcus*). Cf. ANTIPA, P. 273, CADE, AP 22, M. D. ENC., DEX.

4. (Ornit.; regional) Pescărel (II b) (*Cinclus cinclus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 152, ALR I 1 200/180, 298, 870.

5. (Regional) Nume generic pentru vietăți (Săvirșin — Lipova). ALR I 1 200/87. Nu știu ce fel de scorpie e asta. ib.

III. 1. (Regional) Lemn putred și găunos (Viziru — Brăila). ALR I 1 200/700.

2. (Regional) Bucată de gheață care plutește pe mijlocul unei ape (Ulmu — Călărași). ALR I 1 200/960.

3. (Învechit) Harapnic. *Tată-mău v-au certat pre voi cu bice, iară eu voiu certă voi cu scorpii* (cu harapnice B 1938). BIBLIA (1688), 253²/52, cf. LB, ISER, TDRG.

— Pl.: *scorpii*. — Și: (regional) *seortie* (ALR I 1 200/595, 735), *șeorpie* (ib. 1 200/5, 9, 18, 24, 26, 28, 30, 41, 51, 77, 79, 348), *șeuorpiă* (ib. 1 200/269), *șeurpie* s. f.

— Din v. sl. *скорпица*. Cf. ngr. *σκορπίος*.

SCORPIOANĂ s. f. (Regional) Scorpie (I 3). Și, pe cînd îl bucăfia, Scorpioana e-azuea și din puș se azvirlea. TEODORESCU, P. P. 443.

— Pl.: *scorpioane*.

— Scorpie + suf. -oale (dial. -oale).

SCORPIÓN s. m. 1. Numele mai multor specii de arahnide cu glande veninoase care se deschid în virful unui ac aflat în partea din spate a abdomenului și cu maxilarele dezvoltate ca niște clești; (învechit și popular) scorpie (I 1). *Melcii au ghîmpi otrăvitori, ca și scorpionul*. EPISCUPESCU, PRACTICA, 26/28. *Oamenii se umplură de draci, în fiecare om nouă draci, în fiecare drac nouă scorpioni*. AGIRBICEANU, A. 420, cf. CADE. *Tragedia unui amor singeros între doi scorpioni*. SADOVEANU, O. XIX, 114. *Să pier ca scorpionul de propria-mi otrăvă*. VOICULESCU, POEZII, II, 286. *A muril mușcală de un scorpion*. BART, E. 281. *Nu toate mușcăturile de scorpion sînt mortale*. RALEA, S. T. I, 259, cf. DN², DER. *Drept e, scorpionii-nfeapă*. VULPESCU, P. 62. *Instinctul scorpionului care pipăie cu acul din coadă în spinarea adversarului punctul său sensibil*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 22/3, cf. nr. 52, 7/2, ALR 1200/1, 30. ♦ *Scorpionul de cărți* = specie de arahnid mic, asemănător cu scorpionul (I), lipsit de glandele veninoase, care trăiește printre filele cărților vechi, hrănindu-se cu insecte dăunătoare cărților; chelifer, (rar) scorpie cărților, scorpie de hirtie (v. scorpie I 1) (*Chelifer caneroïdes*). Cf. SIMIONESCU, F. R. 418, DM, DER, DEX. ♦ C o m p u s: **scorpiion-de-balță** = insectă heteropteră acvatică de culoarea milului, cu corpul turtit și cu picioarele anterioare în formă de clește (*Nepa cinerea*). Cf. DL, M. D. ENC.

2. (Art.; și ca nume propriu) Numele unei constelații zodiacale din emisfera australă; (popular) seorpia (I 2). *Printre [stелеle] cele cari luminează cu o colorație roșietică, se poate cita... Antares sau Inima Scorpionului*. CULIANU, C. 51, cf. CADE, DM, EL, DN², DER, DEX.

— Pronunțat: -pi-on. — Pl.: *scorpioni*. — Și: (regional) *scorpión* s. m. ALR I 1 200/1, 30.

— Din fr. *scorpion*. Cf. lat. *scorpio*, -onis.

SCORPIONID s. n. (La pl.) Ordin de arahnide al cărui reprezentant caracteristic este scorpionul (I); (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. Cf. SĂGHINESCU, V. 67, ENC. AGR., DN³.

— Pl.: *scorpionide*.

— Din fr. *scorpionidées*.

SCORSONERĂ s. f. v. *scortoneră*.

SCORT¹ s. n. (Prin Transilv.) Cort. *Cine-i în ceste scorturi?... Sînt tol mese-ntinse*. BIBICESCU, P. P. 244.

— Pl.: *scorturi*.

— Pref. s + cort.

SCORT² s. n. v. *șort*.

SCORTELI vb. IV. Tranz. (Învechit și regional) A scormoni (2). Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. *Ce tol scotelești pe-aclo? Nu mai stai locului?* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *scortelesc*. — Și: (învechit și regional) *scoteli*, (învechit) *seorteli* (GHETIE, R. M.) vb. IV.

— Cf. *coteli*.

SCORTIE s. f. v. *scorpie*.

SCORT¹ interj. v. *seif*.

SCORT² subst. v. *seorță*.

SCORTĂ vb. I v. *seorți*.

SCORTĂR subst. I. 1. Subst. (Prin Transilv.) Scoarță de copac. *Că-i cu cizme de scorfari, Cu ochii pe la stăjariu*. VICIU, GL.

2. S. m. pl. (Regional) Un fel de opinci făcute din scoarță de copac pe care le folosesc locuitorii de la munte iarna, ca să nu alunece. Cf. BARONZI, L. 95, DDRF.

3. S. m. (Regional) Acoperiș făcut din scoarță de copac (Rimnicu Vilcea). LEXIC REG. 85. ♦ Spec. (Prin Olt., prin Mold. și prin Transilv.) Acoperiș (făcut din scoarță de copac sau cetină) care apără de ploaie sau de soare strunga stîinii. V. c o m a r n i c. Cf. H XVII 8, 263, XVIII 103, CHEST. V/53, A III 17. *La strungă, une să mulg uoile, ieste acolo un podișor podit și pe podișoru ala ie acoperit ca să nu plouo... scorfari îi zice*. GL. OLT. ♦ Spec. (Regional) Acoperiș de lemn care adăpostește cuptorul, cînd acesta este în afara casei (Frințești — Tirgu Jiu). CHEST. II 326/44.

4. S. m. (Regional) Par la gard (Cașvana — Solca). LEXIC REG. II, 117.

II. 1. S. m. (Învechit) Meșteșugar care lucrează scoarțe (II-1), covoare. Cf. I. GOLESCU, C. *Covoare lucrate de scorfari din țară*. EMINESCU, IN L. ROM. 1961, nr. 1, 56.

2. S. n. (Transilv., Mold. și Bucov.) Scoarță (II 1). *Mireasa ingenunchă de-naîntea lor pe-o scorfare*. MARIAN, NU. 573. *Nu știu perina fi-i moale... Ori scorfariul fi-i frumos, De-aseară nu te-ai întors*. id. I. 524, cf. TDRG, PAMFILE, CR. 52, DEX. *Un păt mîndru lucrat... Da-ntr-insul ce-i așternut? Scorfar verde mohorit*. I. CR. II, 47, cf. H X 509, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, ALRM II/I h 365/386. *Plapumi și scorfare pi pafef, lăicefe alesă cafe nu mai țgizta*. O. BÎRLEA, A. P. I, 415. *Dar pe pal ce-i așternut?... Scorfar mîndru, mohorit, Cu capetele-n pămînt*. FOLC. MOLD. III, 675. *Să ne-așternefi și scorfare*. ib. 768.

III. S. m. 1. (Și în sintagmele *scorfar mare*, MARIAN, O. II, 153, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 31, DOMBROWSKI, P. 223, BĂCESCU, PĂS. 152, *scorfar comu*, BĂCESCU, PĂS. 156) Pasăre mică, cu gîtul alb, eu spinarea cenușie și pînțele galben, cu ciocul drept, tare și ascuțit și cu coada scurtă și rețezată; (regional) bocănitore, cățărătoare,

ciocirleț, ticlete; ticlon, ticlău, țoi, ciocănițoafe-mică (*Sitta europaea*). Cf. MARIAN, O. II, 153, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, PĂCALĂ, M. R. 31, JAHRESBER. XII, 138, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DOMBROWSKI, P. 223, BĂCESCU, PĂS. 152, DEX.

2. (Și în sintagma *scorțar mic*, MARIAN, O. II, 156, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 31, DOMBROWSKI, P. 217, BĂCESCU, PĂS. 152) Pasăre călătoare insectivoră din ordinul paseriformelor, cu partea dorsală de culoare cafenie cu pete albe, partea ventrală albă, și cu cioc în formă de sabie; scorțărel, scorțărăș (2), (regional) cojoaică, cojar, cojaită, pasăre-minuitoare (v. pasăre I 4) (*Certhia familiaris*). Cf. TDRG, BĂCESCU, PĂS. 152, ENC. AGR., DEX.

— Pl.: (II 2, n.), scorțare, (I 3, 4, II 1, III, m.) scorțari, (regional II 2, n.) scorțari (ALR MN 138, 3 901/386).

— Și: (regional) scorțare s. f.

— Scorțără + suf. -ar.

SCORTĂRE s. f. v. scorțar.

SCORTĂRIU, -IE adj. (Mold. și prin Bucov.) Care are o nuanță din penajul scorțarului (III). *Îmbrăcat în cele mai curate ale mele straie scorțarii... m-am înfățișat, împreună cu tatăl meu, înalt preasfințitului mitropolit. HOGAȘ, DR. II, 44. Aveam două rinduri de straie nouă, unul siniliu și altul scorțariu.* Id. ib. 54, cf. SCL 1974, 445. *Sin trei flori într-o trupcint, Una-i albă, di cutii, Una-i verde scorțarii.* ȘEZ. IV, 137, cf. VASILIU, C. 148.

— Pl.: scorțarii.

— Scorțar + suf. -iu.

SCORTĂT, -Ă adj. v. scorțit.

SCORTĂI vb. IV v. scrișiți.

SCORTĂITURĂ s. f. v. scrișițură.

SCORTĂLI vb. IV. 1. Tranz. (Prin Transilv.; complementul indică trunchiurile arborilor) A coji, a jupui. Cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 48, A I 23, 26, TEAHA, C. N. 264. ♦ (Regional) A zgiria (Sanislău — Carei). LEXIC REG. 10.

2. In tranz. (Regional; despre frunze) A fiși (Vadu Crișului — Oradea). ALR I 963/295.

— Prez. ind.: scorțălesc.

— Scorțără + suf. -ăli.

SCORTĂRĂȘ s. m; s. m. 1. S. n. (Prin Mold.) Diminutiv al lui scorțar (II 2). Cf. MARIAN, CH. 49

2. S. m. Pasăre călătoare insectivoră din ordinul paseriformelor, cu partea dorsală de culoare cafenie cu pete albe, partea ventrală albă, și cu cioc în formă de sabie; scorțar (III 2), scorțărel, (regional) cojoaică, cojar, cojaită, pasăre-minuitoare (v. pasăre I 4) (*Certhia familiaris*). Cf. I. GOLESCU, C., MARIAN, O. II, 156, DDRF, JAHRESBER. XII, 138, CADE, DOMBROWSKI, P. 217, BĂCESCU, PĂS. 152, ENC. AGR. V, 349.

— Pl.: (s. n.) scorțărășe și (s. m.) scorțărăși.

— Scorțar + suf. -aș.

SCORTĂREL s. m. (Și în sintagmele *scorțărel nordic*, BĂCESCU, PĂS. 152, *scorțărel cu degete mari*, id. ib., *scorțărel cu degete scurte*, id. ib.) Pasăre călătoare insectivoră din ordinul paseriformelor, cu partea dorsală de culoare cafenie cu pete albe, partea ventrală albă, și cu cioc în formă de sabie; scorțar (III 2), scorțărăș (2), (regional) cojoaică, cojar, cojaită, pasăre-minuitoare (v. pasăre I 4) (*Certhia familiaris*). Cf. I. GOLESCU, C., MARIAN, O. II, 156, DDRF, BĂRCIANU, JAHRESBER. XII, 138, DOMBROWSKI, P. 217, CADE, BĂCESCU, PĂS. 152.

— Pl.: scorțărei.

— Scorțar + suf. -el.

SCORTĂRIE¹ s. f. 1. (Regional) Cantitate (mare) de scoarță de copac întrebuințată la vopsitul lînii (Izvoru Alb — Piatra Neamț). A Y 33.

2. (Învechit) Loc unde se lucrău (și se vindeau) scoarțe (II 1). Cf. I. GOLESCU, C.

— Pl.: scorțării.

— Scoarță + suf. -ărie.

SCORTĂRIE² s. f. (Regional) Meseria scorțarului (II 1) (Brehuiești — Botoșani). H I 24.

— Scorțar + suf. -ărie.

SCORTĂTURĂ s. f. (Regional) Coajă de legume, de fructe etc. (Vascău). Cf. TEAHA, C. N. 284. *Scorțături di pa măr.* id. ib.

— Pl.: scorțături.

— Scoarță + suf. -ătură.

SCORTEIRE s. f. v. scrișiire.

SCORTELI vb. IV v. scorteli.

SCORTEȘ s. m. (Regional) Scindură subțire cu care se înlocuiesc loitrele carului pentru a putea transporta cartofi sau porumb (Părtești de Jos — Gura Humorului). LEXIC REG. II, 107.

— Pl.: scorțeri.

— Cf. scoarță.

SCORTEȘURI s. n. pl. 1. (Prin Olt.) Covoare; scoarțe (II 1). GL. OLT.

2. (Prin nord-estul Olt.) Haine, lucruri vechi, uzate. MAT. DIALECT. I, 235.

— Scoarță + suf. -eș.

SCORTI vb. IV. 1. Refl. (Învechit și regional) A se scoarțoși. Cf. TDRG, IORDAN, L. R. A. 239, SCRIBAN, D. *S-a făcut scoarță, s-a scorțat.* ALR I 149/798.

2. Tranz. (Rar; complementul este cartea) A lega, a castona. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: scorțesc. — Și: (regional) scorță vb. I.

— V. scoarță.

SCORTICĂ s. f. (Regional) Scortîșoară (I 1) (Cio-cănești — Vatra Dornei). ALR SN IV h 1141/365.

— Scoarță + suf. -ică.

SCORTIȘOARĂ s. f. Diminutiv al lui scoarță.

1. 1. Scoarța (I 1) aromatică, de culoare roșcată-cenușie, a scortîșorului (1), întrebuințată drept condiment și în medicină; (învechit și regional) scoarță dulce (v. scoarță I 1), (regional) scortică, scortuță, fohoi, țiment, scortucă de fohoi (v. scortucă), trestie de țimet (v. trestie 1). *Floare de zmirnă aleasă... și scortîșoară, miroșitoare.* BIBLIA (1688), 61²/35. *Nardu și șofran, trestie și scortîșoară.* id., ap. TDRG, cf. ANON. CAR. *Să-i pui [în mîncare] prune uscate... piper, scortîșoară, cuișoare (a. 1749).* GCR II, 42/27. *Deci [ia] scortîșoare și cuișoare den muntele Savanului (a. 1777).* id. ib. 109/13. *Se ceruse și unt de scortîșoară... ce-i zic latinește oleum canellae, scrie Gheorghie însuși (a. 1781).* IORGA, S. D. VII, 7. *Cîte doi boși] frunzișoară, scortîșoară, nucșoară, poșlesc să trimiți] (a. 1787).* id. ib. 14. *Scortîșoara este o scoarță de pe un copaciu din Indie, care o string și o usuc.* AMFILOHIE, G. 216/2, cf. 214/23, BUDAI-DELEAȘU, LEX., LB. *Băutura ceaiului rusesc sau de scortîșoară, cu pușintel rom.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 13/15, cf. 34/16. *Să cauși scortîșoară, ghimberiu 13 dramuri... și să le amesteci cu miere (cca 1833).* ȘEZ. X, 61, cf. I. GOLESCU, C. *Rasa americană, cu pielea arămie ca scortîșoara, are fața cam lată.* J. CIHAC, I. N. 17/11, cf. VALIAN, V. *Șafranul, nucșoara, scortîșoara, mușcata... au nu vin acum mai mare cîtăfime decit odată, după ce am deprins... și pe sâran cu aceste?* FM (1842), 12²/11. *Trăsură încărcată cu zahăr, cafea, scortîșoară.* CONTEMPORANUL, II, 214. *Era vin fiert cu scortîșoară și cu boabe de piper.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 206. *Rachiul preparat de ea cu spirt, zahăr, scortîșoară și șofran.*

MARIAN, NA. 404, cf. DDRF, PHELIPPÉDE, P. 63. *Scorțișoara* e cunoscută numai sub forma lemnului ce se vinde prin dugheni. ȘEZ. XV, 122, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Scorțișoara*, cunoscută din timpurile cele mai vechi, e coaja unui copac din Ceylon. MEHEDINȚI, G. P. 175, cf. ȘĂINEANU². *Deșfaceau în același timp cu medicamentele... șofran, zahăr, scorțișoară, sosuri*. IORGAȘ, CI. II, 174, cf. BIANU, D. S., TDRG, PASCU, S. 164. *Aduse și acasă un litru de vin pe care să-l fiarbă baba cu zahăr și scorțișoară*. REBREANU, I. 3974. Cf. RĂSMERITĂ, D., NICA, L. VAM. 220, CADE. *Scorțișoara este trătăritoare și deschide poftă de mâncare*. VOICULESCU, B. 283, cf. BUJOREAN, B. L. 392. *Se aude că d-acolo s-aduc cuișoarele și scorțișoare*. SADOVEANU, O. XIII, 431, cf. SCRIBAN, D. *Găsea, îmbălsămate în aroma de chimen, chimion, enibahar și scorțișoară, diferitele piese alimentare*. CĂLINESCU, O. I, 34. *Încălzit de vinul roșu fierț cu zahăr și scorțișoară, actorul... începu să declame*. CĂMIL PETRESCU, O. II, 126. *Străbătu săgeala inițiu despărțimint din raiul lui Mazdăh, cu arome de firi și limonie, de scorțișoară*. C. PETRESCU, A. R. 64, cf. LTR², BÖRZA, D. 285, DER. *Strămoșul lui... minca frigidăle cu mîgdale și scorțișoară*. V. ROM. octombrie 1964, 92. *Mirodenii pentru toate gusturile: și piper și vanilie și scorțișoară*. CINEMA, 1969, nr. 6, 10. *Se freacă spumă untul... se amestecă... cu o linguriță de scorțișoară*. S. MARIN, C. B. 231. *Frunză perde sălchioară... Ce-ai în gură, Mărioară? — Mărgărit și scorțișoară Ce miros de te omoară*. TEODORESCU, P. P. 324. *Mădro, de dragoste noastră Răsărit-au pom în coastă... Miroșind a noua feară A rujă și scorțișoară*. JARNIK — BIRSEANU, D. 70. *Iorgule, gura matală Face-un pot și cinci parale Și-o basma... de scorțișoare*. MAT. FOLK. 274. *Unele femei beau apa în care au fiert cuișoare, scorțișoare și roșcove*. PAMFILE, B. 50, cf. ALRM SN III h 958, CHEST. VIII.9.

2. (Regional) Băcan (pentru colorat). *Băcanul se mai numește și scorțișă, scorțișoară sau lemnuș*. PAMFILE — LUPESCU, CROM. 186.

3. (Regional; în sintagma) *Pere scorțișoară* = varietate de pere de formă rotundă, cu coaja vineție și gust dulce. Cf. ȘEZ. v. 68.

4. (Prin nord-vestul Munt.) Copertă (mică). *Cine fi-a rupt scorțișoarele de la caiete, copile?* UDRESCU, GL.

II. (Învechit și regional) Cuvertură mică, păturică. Cf. LB. *Așterne și tu o scorțișoară pe pat; să nu fie patul gol*. UDRESCU, GL.

— Pl.: scorțișoare.

— Scoarță + suf. -ișoară.

SCORTIȘOR s. m. 1. Numele mai multor specii de arbori orientali, a căror scoarță (I 1) este folosită drept condiment sau în medicină (*Cinnamomum*). Cf. VĂLIAN, V., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, CADE, DL, DM, DEX.

2. (Ornit.; regional) (*Erithacus rubecula rubecula*). Cf. BĂCESCU, PĂȘ. 101, 152.

— Pl.: scorțișori.

— Derivat regresiv de la scorțișoară.

SCORTIȘORIU, -IE adj. (Popular) De culoarea scorțișoarei (I 1); roșcat-cenușiu. Cf. MARIAN, CH. 51. *Dacă se pun din aceste substanțe cite pufin... se poate dobîndi pentru fire culoarea scorțișorie*. PAMFILE — LUPESCU, CROM. 156, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: scortșiorii.

— Scorțișoară + suf. -iu.

SCORTIȘ, -Ă adj. (Învechit și regional) Întărit, uscat, bătătorii. *Pămînturi cleioase, lutoase... sau și albe și scorfițe*. I. IONESCU, C. 30/28. *Ogoarele... cele neprășite și scorfițe*. id. ib. 98/4, cf. TDRG. *În școală... tabla era dă hirtii scorfiță, pusă-n părete*. GRAIU, I, 120.

— Pl.: scorfiți, -te. — Și: (regional) scortfăt, -ă adj.

— V. scortfi.

SCORTIȘOR s. m. (Rare) Legător de cărți. SCRIBAN, D.

— Pl.: scortșiorii.

— Scoarță + suf. -tor.

SCORTIȘORIE¹ s. f. (Rare) Meseria scortșiorului; legătorie. Cf. SCRIBAN, D.

— Scoarță + suf. -ie.

SCORTIȘORIE² s. f. (Rare) Ateliérul scortșiorului; legătorie. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: scortșiorii.

— Scoarță + suf. -(i)torie.

SCORTIȘĂ s. f. 1. (Prin Maram.) Diminutiv al lui scoarță (I 1). *Nu iubi pă mindră mîteu, Că eu te-oi otrăfi... Cu scorfișă d'îpă l'emîte*. T. PAPAĞI, M. 30.

2. (Prin Bucov. și prin Maram.) Băcan (pentru colorat). Cf. MARIAN, CH. 9. *Această scoarță cu scorfișă — bacan negru — se opărește*. PAMFILE — LUPESCU, CROM. 150. *Băcanul se mai numește scorfișă; scorfișoară sau lemnuș*. id. ib. 185, cf. ENC. AGR., GRAUR, E. 40, BÖRZA, D. 285, ALRM SN III h 958/362.

— Pl.: scorfițe.

— Scoarță + suf. -ișă.

SCORTIȘU, -IE adj. (Prin Bucov.) De culoarea scoarței (I 1) de copac. Cf. MARIAN, CH. 51.

— Pl.: scorfiți.

— Scoarță + suf. -iu.

SCORTIȘĂ s. f. (Regional) Scoarță de mestecăn (Loman — Sebeș). A II. 8.

— Pl.: ?

— Cf. scoarță.

SCORTOLINĂ s. f. (Familiar) Prostătuată, v. p r o s t i t u a t (1). Cf. DDRF.

— Pl.: scorfoline.

— Cf. scoarță.

SCORTONERĂ s. f. Plantă erbacee din familia compezelor, cu rădăcina pivotantă, groasă, fusiformă, cu partea exterioară negricioasă, iar cea interioară albă, moale, cu gust plăcut, cu tulpina dreaptă, ramificată în partea superioară; cu flori galbene plăcut mirositoare, grupate în capitule, cultivată ca legumă și ca materie primă pentru fabricarea surogatelor de cafea; salșii, salată-de-iarnă (*Scorzonera hispanica*). Cf. COTEANU, PL. 28, LB, IȘER, POLIZU, BRANDZA, D. 192, id. FL. 313, GHETI, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., PANȚU, PL., BÖRZA, D. 157, DER, DEX.

— Pl.: scorfonere. — Și: (învechit) scorsoneră (GHETI, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.), scorzoneră (POLIZU), scorzoneră (COTEANU, PL. 28), scorzoneră (PANȚU, PL.), scorzoneră (BRANDZA, D. 191) s. f.

— Dingerm. *Scorzoneră*, lat. *scorzoneră* [hispanica], numele științific al plantei.

SCORTORÓS, -OĂȘĂ adj. v. scorturos.

SCORTÓS, -OĂȘĂ adj. 1. (Despre lemne, trunchiurile copacilor, etc.) Care este acoperit cu o scoarță (I 1) tare, uscată și neregulată, aspră, cu crăpături; p. e. t. (despre plantele lemnoase) care are lemnul, trunchiul acoperit cu o scoarță (I 1) tare, uscată și neregulată, aspră, cu crăpături; (regional) scorturos. *Singur finicul, mai virtos de toate lemnurile altele... scorșos iaste și derept, și e rău a te sui*. CORESI, EV. 107, cf. LB, I. GOLESCU, C., VĂLIAN, V., POLIZU. *Parul acela e drept și scorșos*. MARIAN, S. R. I, 123, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., RĂSMERITĂ, D. *Se învîrteau în jurul cite unui prun, cu minile prinse de trunchiul scorșos*. AGIRBICEANU, S. 340, cf. SCRIBAN, D. *O scorbura adincă într-un copac scorșos și ars de soare*. VINEA,

1. I, 235. Calul rtios găsește copaciul scorfos, se spune despre cei care se potrivec în rele. Cf. NECULCE, L. 238, ZANNE, R. I, 349.

2. (Despre coaja fructelor) Aspră, dură (și neregulată); p. e x t. (regional; despre fructe) cu coaja tare, groasă (și neregulată). Cf. H XI 516. ♦ (Regional) *Dovleac scorfos* = varietate de dovleac cu miezul tare, consistent și dulce. UDRESCU, GL. *Pepene scorfos* = varietate de pepene galben cu miezul tare și dulce. Cf. PAMFILE, A. R. 175, ȘĂINEANU, D. U., ALR I 857/730. *Mere scorfoase* = varietate de mere mari, cu coaja groasă, de culoare ruginiu-gălbuie și cu miezul gustos. Cf. DR. III, 705, ALR II 6 067/64, 284.

3. (Despre pielea viețuitoarelor) Aspru, îngroșat, bătătorit, uscat (și crăpat); p. e x t. (despre viețuitoare sau părți ale corpului lor) care are pielea cu asperități, aspră, îngroșată, uscată și crăpată; (regional) scorfoșat. Cf. I. GOLESCU, C. *Birjarul învriti un leu alb în mina lui udă și scorfoasă*. DELAVRANCEA, s. 118, cf. DDRF. *Muiera... îi săruta pe obrăjorii scorfoși de pe care mereu se desprindea ca o pulbere de făină*. AGIBICEANU, ș. P. 71, cf. BUJOREAN, B. L. 240. *Era... cu cioarecii spărți în genunchi de i se vedea pielea roșie, scorfoasă*. DAN, U. 198. *Postește în casă, îl chemă... trăgându-și mina dintre palmele lui aspre, scorfoșe, ca scindura*. T. POPOVICI, SE, 173. *Picinginele... atacă pielea, o face scorfoasă*. ȘEZ. I, 251. *Asta prea lucește; alunic după iel! Asta [calul] ie prea scorfos! o. BIRLEA, A. P. II, 314. ♦ (Substantivat; familiar) Epitet dat unei persoane obraznice, fără rușine, cu obrazul gros. SCRIBAN, D. ♦ F i g. (Despre oameni și manifestările lor) Care este lipsit de maleabilitate în raport cu semenii săi, care nu este conciliant; rigid, distant, plin de sine; scrobîț (2). *Cînd au să te dezgroape... au să te găsească tot dăchisit, tot scorfos*. M. I. CARAGIALE, C. 10. *Aveau caravasăică studii înapăitate și erau din această pricină cam scorfoși*. CĂLINESCU, E. 113. *Tînrul plutaș se posomorî, se aspri la inimă... se făcu scorfos și singuratic*. TUDORAN, P. 97. *Nici nu vreau! Spuse celălalt întunecat. — Ce ești așa scorfos, mă? T. POPOVICI, SE. 370, cf. DEX. ♦ F i g. (Rare; despre oameni) Ortăgă, certăret. *Strepezitoare și scorfoasă a fost soră-mea*. ap. TRBG.**

4. Care nu se îndoaie, rămîne drept, lipsit de suplețe, țea p ă n, tare, rigid; a cărui suprafață prezintă asperități, mici neregularități, aspru la pipăit; (regional) ojingos. Cf. POLIZU. [Volumele] s-au udut și s-au mucețit... cele de pergament [sînt] șterse și scorfoase. ODOBESCU, S. I, 339, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Mai era însă și alt fel de pergament... gros, scorfos, cu asprături*. IORGA, C. I. III, 179, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Umblau în antiriuri scorfoase de șiac*. BRĂESCU, A. 150. *Îmbrăcați în cămăși scorfoase, argăsite în zer*. VOICULESCU, P. II, 65. *Asupra acestui ceaslov, pe foaia scorfoasă din urmă, sta aplecat cuviosul Nicodim*. SADOVEANU, O. XIII, 307. *Dulama pe el era scorfoasă*. id. ib. 575. *Manușerisul poartă 411 foi groase, îngălbenite și... scorfoase*. ARGHEZI, S. XII, 144. *Îmbrăcămintea le e scorfoasă, cu pelice groase*. BOGZA, A. I. 165. *Priveam... mirați la opincile lui mari... la hainele scorfoase de cinepă*. V. ROM. septembrie 1954, 125. *Arăta cu mîna la straiete scorfoase*. PAS, L. II, 40. *Erau îmbrăcați... în haine... scorfoase și lucii*. GALAN, Z. R. 275. *Scrisul doamnei Arelie se desfășura... pe mai multe pagini mari de hîrtie scorfoasă*. VINEA, L. I, 93. *Femei cu șorțuri albe, scorfoase, de material plastic, puneau peștele filetat în tîni*. TUDORAN, O. 169. *În grădina se vedeau... verze vinete, cu foile scorfoase*. BARBU, G. 308. *Aripile de la prima pîrechă au jumătatea bazală scorfoasă, ca la cărbuș*. ZOOLOGIA, 77. *Am dat la o parte o pinză scorfoasă de sac*. BĂNULESCU, I. 76. *Îmbrăcat într-o veche haină de piele roasă, scorfoasă... el străbate călare... un peisaj mohorît*. CONTEMP. 1969, nr. 1 205, 3/3, cf. ALR II 5 677/272.

— Pl.: scorfoși, -oase.

☞ — *Seoartă* + suf. -oș.

SCORȚOȘĂ vb. I. R e f l. (Popular) A se îngroși, a se îngroșa, a se bătători, a se întări, a se usca (și a crăpa); (învechit și regional) a se scorți. Cf. LB, POLIZU, BĂRCIANU, CADE, H XVII 179, CIAUȘANU, V. 197. *Mi s-a scorfoșat mîinile de coada sapei*. UDRESCU, GL. *Mi s-au scorfoșat tălpile de alita ușăblet pe desculțe*. id. ib.

— Prez. ind.: scorfoșez. — Și: (învechit) scorfoși vb. IV. ALEXI, W.

— V. scorfoș.

SCORȚOȘĂRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a se scorfoși și rezultatul ei; (concretizat) străt scorfoș (4), dîr. *I se pune miez de pine muier în lapte cald... ca să se curățe scorfoșarea*. CĂRNEA, E. I, 82/16.

— Pl.: scorfoșări.

— V. scorfoșă.

SCORȚOȘĂT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Scorfoș (3). *Mi sînt palmele și tălpile scorfoșate, ca coaja de gorun*. UDRESCU, GL.

— Pl.: scorfoșăți, -te.

— V. scorfoșă.

SCORȚOȘENIE s. f. (Rare) Atitudine distantă, rigidă. *Se gîndește la temenele în pulbere ale semenilor săi și la scorfoșenia domnilor*. IST. LIT. ROM. II, 147.

— Pl.: scorfoșenii.

— *Scorfoș* + suf. -enie.

SCORȚOȘÎ, vb. IV v. scorfoșă.

SCORȚOȘIME s. f. (În dicționarele din trecut) Boală a arborilor, nedefinită mai de aproape. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— *Scorfoș* + suf. -ime.

SCORȚOȘITURĂ s. f. (În dicționarele din trecut) Bătătură, calozitate a pielii. Cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: scorfoșituri.

— *Scorfoș* + suf. -tură.

SCORȚOTÎNĂ s. f. (Familiar) Prostituată, v. prostituat (1). Cf. HEM 2 666, DDRF, PASCU, S. 275, CADE.

— Pl.: scorfoștine.

— Cf. *scorțoșă*.

SCORȚUCĂ s. f. (Regional; în sintagma) *Scorfoacă de fohei* = scorfoșoară (11) (Bîrsana — Sighetu Marmăției). ALRM SN III h 958/353.

— *Seoartă* + suf. -ucă.

SCORȚURÓS, -OĂȘĂ adj. (Prin Bucov.) Scorfoș (1). *Se afla aproape de orașul Siret o pădure... cu stejeri și fagi umbroși, înalți și scorfoșoși*. ȘEZ. V, 77.

— Pl.: scorfoșoși, -oase. — Și: *scorfoșorós, -oășă* adj.

— *Seoartă* + suf. -uros.

SCORȚUȚĂ s. f. (Regional) Scorfoșoară (11) (Groși — Baia Mare). ALRM SN III h 958/349.

— *Seoartă* + suf. -uță.

SCORŪJ s. m. v. *scoruș*¹.

SCORUJÎT, -Ă adj. v. *scorojit*.

SCORŪM s. m. (Bot.; învechit) *Scoruș*¹ (a) (*Sorbus domestica*). Cf. VALIAN, V., CIHAC, II, 333, BĂRCIANU, ALEXI, W., BORZA, D. 163.

— Pl.: scorușii. — Și: *scórium* s. n. GHETIE, R. M., ALEXI, W.

— Cf. *scoruș*.

SCORUMĂ s. I. (Bot.; învechit, rar) Scoruşă¹ (I). Cf. CIHAC, II, 333.
— Pl.: scorume.
— Cf. scoruşă.

SCORUMBĂR s. m. v. scorombar.

SCORUMNIC, -Ă adj. I. (Regional; despre legume, fructe, cereale) Care se coace mai devreme decât se coc în mod obișnuit alte legume, fructe sau cereale; timpuriu (2). Se cultivă mai multe spețe de porumb: tomatie, scorumnic. MANOLESCU, I, 273, cf. ȘĂINEANU², PAMFILE, A. R. 68, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., H XI 5, COMAN, GL., ALR I 857/740. Pere scorumnice. UDRESCU, GL. Porumb scorumnic. id. ib. ♦ (Substantival, m.) Varietate de porumb cu știuletele gros și boabe mari, aurii, care se coace timpuriu. Cf. TDRG, PASCU, S. 336, CADE, DM.

2. (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) Care îmbătrânește înainte de vreme. Femeie scorumnice. UDRESCU, GL. Ncan scorumnic. id. ib. ♦ (Prin nordul Munt.) Care se căsătorește de tânăr. Cf. RĂDULESCU-CODIN. ♦ (Regional; despre copii; în forma scoromnic) Dezvoltat înainte de vreme; precoc (1) (Mățau — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: scorumnici, -ce. — Și: scoromnic, -ă adj. COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută.

SCORUȘI s. m. Numele a doi arbori din familia rozaceelor, cu flori albe dispuse în buchete, cu fructe roșii, galbene sau brune, al căror lemn dur și dens este folosit în industria mobilelor, iar coaja, drept colorant: a) arbore înalt de 15—20 m, cu scoarța brună, crăpală, cu fructe mari, de obicei galbene, comestibile; (învechit) scorum, (regional) sorb (*Sorbus domestica*). Cf. PANȚU, PL., DL, DM, BORZA, D. 163, 295, DER, T. PAPAHAĞI, M. 231; b) (și în sintagmele scoruș pășăresc, BRANDZA, FL. 539, GRECESCU, FL. 222, PANȚU, PL., SIMIONESCU, FL. 52, BORZA, D. 163, 285, scoruș de munte, BRANDZA, D. 148, DAMÉ, T. 184, PANȚU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 85, BORZA, D. 163, 285) arbore mic, cu crengile rare și mlădioase, cu frunzele zimțate și cu fructe de culoare roșie: sorb, (regional) merișor¹ (2), niersină, lemn ciinesc, lemn-pucios, pomul-ursului (v. pom 1) (*Sorbus aucuparia*). Cf. MARIAN, CH. 9, PĂCĂLĂ, M. R. 21, DS. Pomii... se împărțesc în patru feluri, adică I În pomoiși cărnoși, precum siul: perii, merii, gutăii, scorușii și sorhii. ECONOMIA, 142/7, cf. BUDI-DELEANU, LEX., IB. Scoruşul... grăunții abia peste doi ani încolțesc. BREZOIANU, A. 342/25, Cf. POLIZU, BARONZI, L. 144, DDRF, BRANDZA, FL. 62, 539, BARGIANU, GRETESCU, FL. 222, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. Multă scoarță de arin, cu scoarță de scoruş... se fierb. PAMFILE, CR. 149. Galbenul se mai face și din măciș (păducel), păr pădurel, scoruş ș.a. PAMFILE — LUPESCU, CROM. 67. Se pun laolaltă fructe sau frunze de soc... scoarță de scoruş... se dobindește culoarea roșie. id. ib. 148, cf. DMLR I, 368. Într-un rînd împuscăse în scoruşul de lingă casă un cocoșar. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 49, cf. PASCU, S. 365. Sub geamul alb s-a scularat de freacă Scoruşul veșnic gata de povești. LESNEA, P. E. 113. Se tot ducea la vale, printre mesteceni și scoruși. SADOVEANU, O. XVIII, 111. Dincolo de fereastră... se desfrunzea un scoruş clătinal înceț de vînt. BENICU, M. C. I, 41. Vinul desprinde din scoruși Frunze galbene. V. ROM. ianuarie 1956, 18. Este de remarcat prezența scoruşului... care s-a găsit în trei exemplare. PROBL. GEOGR. I, 149, cf. H I 18, III 207, IX 121, 337, 435, X 149, 205, 495, XI 95, 516, XIV 395, XVI 412. Frunză verde de scoruş, Vine tancu pe la Cluj. F (1874), 247, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. Frunză verde de scoruş, Zboară doi porumbi pe sus. BIRLEA, J. P. M. II, 11, cf. ALR II 1934/215. ♦ Scoruş pufoș = arbore ale cărui frunze prezintă pe suprafața

inferioară un fel de pistă sură (*Sorbus aucuparia*). Cf. ENC. AGR. (Regional) Scoruş de pădure = sorb (*Sorbus torminalis*). Cf. TDRG, BORZA, D. 163. ♦ C o m p u s e: (regional) scoruş-de-munte=răculeț (2 a) (*Polygonum bistorta*). Cf. BORZA, D. 134; (regional) scoruş-nemțesc = a) moșmon (*Mespilus germanica*). Cf. I. GOLESCU, C., BARGIANU, TDRG, BRANDZA, FL. 65, CADE, DM, ȘEZ. XV, 88; b) măceș (1) (*Rosa canina*). Cf. BORZA, D. 163, 285.

— Pl.: scoruși. — Și: (regional) scoruj, scoris, s. m.

— Derivat regresiv de la scoruşă.

SCORUȘ² s. n. (Transilv.) Parte a bisericii (de obicei balcon) unde cântă corul. Cf. ALR II/574, LEXIC REG. 17. Cîntăreții se suie în scoruş și cântă la slujbă. MAT. DIALECT. I, 190. Scoruşul bisericii e făcut de un meșter străin. ib.

— Pl.: scorușe.

— Din lat. chorus.

SCORUȘĂ¹ s. f. I. Fructul scoruşului¹, comestibil, de mărimea unei boabe de cireasă, de culoare roșiatică, brună sau galbenă; (învechit, rar) scorumă. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. [Vinul] poate să se îndrepteze, zic, aruncînd în vinul prilecit... scorușe. BREZOIANU, A. 607/26, cf. 343/9, POLIZU. Veveřițele... ronțîind alune, ghindă și scorușe... loale i se arătau lui în cale. ODOBESCU, S. III, 185, cf. DDRF, GRECESCU, FL. 222. [Să muște] dintr-o pară mălăiafă și dintr-o scoruşă. D. ZAMFIRESCU, A. 138. Cîteva scorușe căzură în trăsură ca niște boabe de mărgean. ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU², PAMFILE, VĂZD. 9. Cînd se fac scorușe multe, are să fie străsnică iarnă. GOROVEI, CR. 380. Viața-i făcută din fulgere și cenușă și, cînd o muști, cu gust sălcia ca o scoruşă. AL. PHILIPPIDE, S. 23, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Zeama de scoruşă... este bună pentru oprirea urdinării (diareei). VOICULESCU, I. 284, cf. SCRIBAN, D. Scorușele-afirmă pe pomi în șiraguri, Scorburile aspre sînt pline de faguri. CĂLĂNISTU, L. L. 163. Mincase un fel de scoruș, al căror nume îl uitase. id. B. I. 20. Omul nu-i scoruşă s-o culegi verde de pe pom, s-o pui în fin să se moaie. V. ROM. ianuarie 1960, 53, cf. H X 534, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. Însira pere pădurețe, mere, ... scorușe. PLOPȘOR, C. 40. Cf. MAT. DIALECT. I, 139. ♦ LEX. P. R. (Regional) A înghiți scorușe = a) (mai ales despre feme înemăritate) a rămîne însărcinată. UDRESCU, GL.; b) a muri. id. ib.

II. (Prin Transilv.) Pasăre sălbatică, probabil din familia sturziilor, care se hrănește cu fructele scoruşului¹, nedefinită mai de aproape. Cf. MARIAN, O. I, 433, JAHRESBER. XII, 129.

— Pl.: scorușe. — Și: (regional) scorușă s. f. MAT. DIALECT. I, 139.

— Din bg. *скорупица*.

SCORUȘĂ² s. f. (Prin Transilv.) Scovardă (1). Cf. VICIU, GL. Ne-a făcut mama un blid de scorușe. MAT. DIALECT. I, 190.

— Pl.: scorușe.

— Etimologia necunoscută.

SCORUȘET s. n. (Regional) Desiș (de scoruși¹) (Vulcan). A III 5.

— Scoruş¹ + suf. -et.

SCORUȘIU, -IE adj. (Regional) De culoarea roșie a scoruşelor (1). Brîu verde, roșu, negru ori scorușiu. JIPESCU, O. 80, cf. ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: scorușii.

— Scoruşă¹ + suf. -iu.

SCORZONEĂRĂ s. f. v. scorțoneră.

SCORZONEIĂ s. f. v. scorțoneră.

SCORZONERĂ s. f. v. *scortoneră*.

SCOS¹ s. m. v. *scones*.

SCOS² s. n. I. Faptul de a scoate; scoatere.

1. Cf. *scoate* (I 1). *Apucă ciutura, ti dădu drumul, apoi trase cumpăna jos: Ei, acum la scos, pune mina, primarule!* GİRLEANU, N. 144. *Calul se întrebuișează la... scos (apă cu burduful, cu roala, pentru udarea grădinilor de zarzavat).* DR. V, 98. *Termina cu scosul apei din santină.* TUDORAN, P. 172.

2. Cf. *scoate* (I 2). *Tăiatul sării și scosul din ocnă după orânduiala ce din vechime s-au urmat (a. 1827).* DOC. EC. 384.

3. Cf. *scoate* (I 4). *Li s-au dat voie... a-și întrebuința scosul mătăsurilor fără a să depărta du prin mahalale, pe lângă marginea girlii (a. 1831).* DOC. EC. 478.

4. Cf. *scoate* (II 1). *Să ia Măria-la sama... la scosul unei măsele.* BARBU, PRINC. 55.

5. Cf. *scoate* (III 1). *Tîrnăcopul (în Moldova casmau)... se întrebuinșează la scosul buturugilor.* DAMÉ, T. 38.

6. Cf. *scoate* (III 2). 22 [paralel] *scosul gunului afară (a. 1818).* BUL. COM. IST. IV, 144.

7. Cf. *scoate* (VI 9). *Scosu' puilor.* SCRIBAN, D.

II. (Învechit) 1. Parte ieșită în afară a unei construcții. V. *foișor*, *cerdac*. *Scosuri... însemnează și chioșcurile, foișoarele ce să scot afară din linia casei.* I. GOLESCU, C. *Case cu scosuri în toate părțile și cu sacnastu.* GHICA, C. E. II, 570. ♦ *Ornament în relief pe suprafața unei construcții. V. stucatură, basorelieu.* BOLLÁ... *cu multime mici statuie și felurimi de flori și șlocături arhitectonicești... și toate ozele scosuri lucrate în aur.* GOLESCU, I. 85, cf. ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 482, DL, DM.

2. (În loc. prep.) *A scos de... = în afară de... în afara... Puse nuialecă, care era belite la albă, a scos de adăpătoare, cum, cînd ară veni oile, pre accastea să caule.* PO 458.

— Pl.: (II 1) *scosuri*.

— V. *scoate*.

SCOS³, -OĂȘĂ adj. I. (Rare) Care iese în relief; prominent (1), bombat. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. [Avea] un stal înalt și nobil, un port de maiestate, O frunte mare, scoasă, ce cugetă departe. HELIADE, O. I, 230. *Cu umerii obrajilor scoși ca la mongoli.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG, cf. RESMERIȚĂ, D.

2. (Regional; substantivat, f.; în sintagma) *De-a scoasă = numele unui joc de copii în care se folosesc ichiuri și în care fiecare dintre jucători caută să lovească ichiul celui alt partener.* Cf. PAMFILE, J. II, 49.

— Pl.: *scoși, -oase*.

— V. *scoate*.

SCOSĂTURĂ s. f. (Învechit; astăzi rar) Ieșitură, proeminență. *Orice scosătură însemnată a oaselor s-a numit apofisă.* KRETZULESCU, A. 18/13. *Pune... oase de picioare de berbeci pe care îi vtră feapăn ici și colo în zid, lăsînd pe dinafară o scosătură de un degil.* BREZOIANU, A. 296/6, cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Pl.: *scosături*.

— Scos² + suf. -ătură.

SCOTĂ s. f. Parlmă folosită în navigație la ridicarea sau coborîrea colțului unei vele. *Pinza e prinsă la unul din colțurile ei de o frînghie lungă, numită scotă.* ANTIPA, P. 469, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DER, DN². ♦ *Manevră folosită pentru fixarea colțului de jos al unei vele.* Cf. ABC MAR., LTR².

— Pl.: *scote*. — Și: *școtă* s. f. SCRIBAN, D.

— Din it. *scotta*,

SCOTELI vb. IV v. *scorteli*.

SCOTELICI s. m. (Prin Munt.) Persoană, mai ales copil, care caută, umblă peste tot, scotocește (1). *Scoteliciule, le-am prins; tu crui hoșu-âl mare?* UDRESCU, GL.

— Pl.: *scotelici*.

— Seotel + suf. -ici.

SCOTERİ vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se mișca, a se supăra. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Prez. ind.: *scoteresc*.

— Etimologia necunoscută.

SCOTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Scoțian (2). *Cea mai bună dintre aceste mașine este cea englezească sau scotică (a. 1840).* DOC. EC. 739.

— Pl.: *scotici, -ce*.

— Scoțla (n. pr.) + suf. -ic.

SCOTICESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit, rar) Scoțian (2). *Rămasă moșteană la tronul scoticesc, după ce tatăl ei ar fi murit în același an. PM (1840), 25¹/14.*

— Pl.: *scoticescii*.

— Scoțla (n. pr.) + suf. -icesc.

SCOTINĂ s. f. (Învechit, rar) Vită, animal. *De se va țimpla ceva den gadine a se prăsi de scotine necurate întru grîu.* PRAV. GOV., ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *scotine*.

— Din slavonul *скотина*.

SCOTOCEĂLĂ s. f. Acțiunea de a (se) scotoci. Cf. *scotoci* (1). Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Să nu între vreun hoșoman în cabina lui și să se apuce de scotoceală.* TUDORAN, P. 44. *Ce scotoșeli sînt astea?* UDRESCU, GL.

— Pl.: *scotoceli*. — Și: (regional) *scotoșeală, scotroceală* (UDRESCU, GL.), *scotoșeală* (id. ib.) s. f.

— Seotoci + suf. -eală.

SCOTOCI vb. IV. Tranz. I. A căuta cu de-amănuntul, a cerceta peste tot sau într-un anumit loc rătăcind, răscolind (pentru a găsi, a scoate la iveală); a scormoni (2), a cotrobăi, a scurma (I 7), (învechit și popular) a scociori (2), (învechit și regional) a scorbeli (2), a scodoli (1), (regional) a scobîrli, a scofeli (1). Cf. I. GOLESCU, C. *Temistocle... scotocind toate cu de-amănuntul, au găsit multime de bani ascunși prin deșeu.* ARISTIA, PLUT. 303/5, cf. POLIZU. *Mi-au scotocit toate ungherele parcului.* SION, P. 201. *L-am scotocit prin buzunare, peste tot.* CARAGIALE, O. I, 127, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Scotociram din nou toate tusele: iarăși nimic!* TAIFALI, S. 104, cf. ȘĂINEANU². *Cum o zăriră, îi săriră înainte ca e-o scotocească.* — *Ne-ai adus ceva?* CONV. LIT. XLIV², 543. *Degetele mele, cuprîne de frigurile foamei, scotoceau tremurînd fundurile adînci ale desagilor.* HOGAȘ, M. N. 98, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *L-a scotocit pînă la piele, i-a întors desagii pe dos.* GALACTION, O. 87. *Colonelul scotoci buzunările lunicei, căutînd briceagul.* C. PETRESCU, I. I, 3. *Se gîndi că tot mai bine ar fi putul scotoci casa cu bătrînul acolo, fiindcă ar fi avut un prelex.* CĂLINESCU, E. O. II, 186. *Mi-au scotocit bagajele.* STANCU, R. A. IV, 188. *Au scotocit fundul grădinii și au dat de niște brebenei plăpinzi.* V. ROM. septembrie 1953, 18. *Autoritățile au scotocit cu luare-aminte locuința.* VINEA, L. II, 89. *Vameșul scotocea corabia, de la un cap pînă la altul.* TUDORAN, P. 196. *Într-o continuă febrilitate... scotocea arhiva.* IST. LIT. ROM. II, 670. *Se dă drumul cîinilor, care încep să scotocească tusele și hășișurile unde s-au refugiat mistreții.* VÎN. PESC. octombrie 1962, 9, cf. SCL 1962, 112, SFC IV, 41, 43, VULPESCU, P. 104, ȘEZ. IX, 150, REV. CRIT. III, 168. *Cu trei mîndre petrecca... Una-n pînușă-l scotocește.* PĂSCULESCU, L. P. 281, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Scotocind iel toate buzunarii, gă-*

sește un singur băz dă, kibril. O. BÎRLEA, A. P. II, 566. (Complementul indică obiectul căutat) Să scotocim în peșterile Dordonei șiluite de fiare antediluviane. ODOBEȘCU, S. III, 166. Pisicuța scotocea și ea, pe aici pe colea, iarba rămasă prin îndoiturile mai adâncate... ale poienii. HOGAȘ, DR. I, 196. Te-ai strecurat să scotocești în desaga voastră săracă un talisman. C. PETRESCU, A. R. 167. Se abātu în cealaltă încăpere să scotocească în sertarul dulapului alt șirag de mătânii. id. ib. 180. Gîndul că alți oameni... scotociseră minereu pe aici îl înspăimînta. V. ROM. ianuarie 1965, 91. Gălbinașii scotocește, D-ai, vere, zăbovește. TEODORESCU, P. P. 441. ◇ R e f l. Se scotoci-n sin, scoase o cîrpă murdară. VLAHUȚĂ, S. A. II, 343, cf. TDRG. Se scotocește prin buzunare. PETICĂ, O. 226. Moș Matei se scotoci în chimir, să-i dea ceva de cheltuielă. MIRONESCU, S. A. 81. Omul se scotoci în buzunare, fără să se întoarcă. C. PETRESCU, I. II, 27. Se scotoci prin buzunare după țigări și întinse pachetul către Carol. V. ROM. februarie 1952, 143. Petrișor se scotoci în buzunar. CĂLINESCU, S. 240. Se scotocea prin buzunare după hîrtie de jurnal. BOGZA, A. I. 181. Tînarul se scotoci prin buzunar după chibrituri. V. ROM. mai 1955, 26. Se scotoți în buzunare, îi întinse o hîrtie de o mie. T. POPOVICI, SE. 361. Se scotoci în chimir, scoase niște monezi. V. ROM. mai 1963, 9. S-a scotocit prin buzunare, a scos șaiba și i-a dat-o. ib. ianuarie 1966, 53. ◇ Intrans. Inlînd în oraș făcură mare vîrsare de sînge dărîmînd și scotocînd în cele mai ascuțite locuri ale cetății, după pradă. BĂLCESCU, M. V. 153. Descuie ladă, scotoci în fund și lăsă cu multă discreție capacul. CARAGIALE, O. I, 36. Zadarnic scotoci prin toate ungherele din casă. AGÎRBICEANU, S. P. 108. Scotoci încolo și-ncoace: ... dădu peste cîțiva bani de aramă. GÎRLEANU, L. 19. Scotoci cu de-amănuntul prin fundurile [desagilor] ... pustiu, sărăcie și nimic! HOGAȘ, M. N. 97. Au scotocit și au scorbolit peste tot... de diață însă nici urmă. M. I. CARAGIALE, C. 91. Îi scotoceam prin lucruri și îi găseam scrisori. BASSARA-

24. Am crezut și eu de folos a scotoci prin tărâșul fărânelui nostru. CRĂINICEANU, IG. 7. Avea un fel ciudat de a scotoci în inima omului. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18/1.

3. (Răr) A scormoni (1). Îți oferă un scarabeu. Acuma l-a găsit, scotocind nisipul. TEODOREANU, M. III, 198. ♦ A face să iasă, să se desprindă, a scoate la iveală. Că unul din coarnele ascuțite ale fureuței scotocea carnea de prin încheieturi, de nu rămânea din gîtul de pui decît o lungă, noduroasă și încovoiată „mișă popii”. HOGAȘ, M. N. 37.

4. (În dicționarele din trecut; complementul indică focul) A scormoni (1). Cf. CIHAC, II, 333, DDRF.

— Prez. ind.: scotocesc. — Și: (regional) seotori (TEAHA, C. N. 264), scotoși (UDRESCU, GL.), seotroci (id. ib.), scotroși (id. ib.), seopoci (ALB I 1 340/980) vb. IV.

— Scoate + suf. -oci.

SCOTOCILĂ s. m. (Regional) Persoană (mai ales copil) care scotocește (1), care este curioasă, indiscretă. Cf. BL XV, 47, UDRESCU, GL.

— Și: scotoșilă (UDRESCU, GL.), seotroșilă (id. ib.) s. m.

— Scotoci + suf. -ilă.

SCOTOCIRE s. f. Acțiunea de a (s e) scotoci.

1. Cf. scotoci (1). Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, RESMERIȚĂ, D. Dau peste un plic... nu-l descoperisem în numeroasele scotociri de pînă acum. CAMIL PETRESCU, Ū. N. 185. După un ceas de scotocire și tocmală zadarnică, bietul om... pleca. BRĂESCU, A. 26. Apariția tatălui era o adevărată sărbătoare. Îi săreau de gît, pe urmă începeau scotocirile. SAHIA, N. 96. Începu scotocirea. Cărară scaunele, tablourile, oglinzile. CĂLI-NESCU, E. O. II, 280, cf. DL, DM. Nu trebuie pierdut timpul cu scotocirea copacilor scorburoși. VÎN. PES. februarie 1964, 7, cf. DEX.

18/1, cf. DEX. (Substantivat, m.) A rămas scotocitorul pasionat, care-și ținea pînă la aceste adînci bătrînețe sufletul viu. IORGA, P. A. II, 51. Ei [ciiriii] sînt tot așa de buni scotocitori și datorită faptului că au... o ură innăscută pentru răpitoare. VÎN. PESC, decembrie 1961, 2. Scriitorul acesta inșolit și displăcut, scotocitor al șarhidului. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 21/3.

— Pl.: scotocitori, -oare.

— Scotoci + suf. -itor.

SCOTÓM s. n. (Med.) Pierdere a vederii pe o porțiune limitată a cîmpului vizual. Cf. DER, ABC SĂN., D. MED., DEX.

— Pl.: scotoame.

— Din fr. scotome.

SCOTORÍ vb. IV v. scotoei.

SCOTOȘEĂLĂ s. f. v. scotoceală.

SCOTOȘÍ vb. IV v. scotoei.

SCOTOȘÍLĂ s. m. v. scotocilă.

SCOTOȘÍRE s. f. v. scotocire.

SCOTOȘÍT¹ s. n. v. scotocit¹.

SCOTOȘÍT², -Ă adj. v. scotocit².

SCOTRÓCEĂLĂ s. f. v. scotoceală.

SCOTROCÍ vb. IV v. scotoei.

SCOTROCÍT¹ s. n. v. scotocit¹.

SCOTROCÍT², -Ă adj. v. scotocit².

SCOTÉZ, -Ă adj. (Învechit, rar) Scoțian (2). *Costumele nu sînt nici bogate... dar nici chiar complete sau cum le cere luxul scoțez.* FILIMON, O. II, 230.

— Pl.: scoțezi, le.

— Din it. scozzese.

SCOTI s. m. pl. 1. (Învechit) Scoțieni, v. scoțian (1). *Înstreinarea ce simțea scoții împotriva acestei împreunări pricinui că Maria... să fie dusă în Franța.* FM (1840), 25¹/21.

2. Numele unor triburi celtice care populau, la începutul erei noastre, părțile de vest și nord ale Islandei și care, în secolul al VI-lea, s-au stabilit în partea din nordul insulei britanice numită ulterior Scoția. *Caledonia, lăcașul prădalnicilor pieși și scoți.* XENOPOL, L. R. I, 207, cf. BARCIANU, DER, DEX.

— Din lat. Scotti.

SCOTIAN, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Scoției sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Scoția, (învechit) scoți (1). Cf. I. GOLESCU, C., ENC. ROM., CADE. *Un scoțian spunea prietenului său francez...* VIANU, L. U. 472, cf. DL, DM, DEX.

2. Adj. Care aparține Scoției sau scoțienilor (1), privitor la Scoția sau la scoțieni, originar din Scoția; (învechit, rar) scoțez, scotic, scoticesc. *De aici a luat un marinar scoțian... lepădat acolo măt dinainte.* GENILIE, G. 50/13. *Înființarea unui atelier pe baza băncilor scoțiene pentru agricultură.* GHICA, C. E. III, 80, cf. CADE. *Tinutul acela scoțian, unde Macbeth s-a întâlnit cu vrăjitoarele.* I. BOTEZ, B. I, 10. *Thomas Reid, renumitul filozof scoțian din veacul al XVIII-lea.* VIANU, E. 425. *Un financiar scoțian... vine în Franța.* id. L. U. 167. *Macbeth, teribila tragedie scoțiană.* RALEA, S. T. I, 290. *Limba scoțiană... este limba unei populații irlandeze.* GRAUR, I. I. 201. *Putea să arate cănsula*

MARIAN, NA. 136, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, PAMFILE, J. III, 94. *Doi colaci și o scovardă făcută cu olei sau brinză... împart pe la neamuri.* PĂCALĂ, M. R. 184, cf. RESMERIȚĂ, D. *Din făină mai albă se fac colaci sau cozonaci... „scoverzi”, clătite etc.* MOLIN, R. B. 288, cf. CADE, BL I, 27, 46, PRIBEAGUL, P. R. 77. *Ce ai făcut azi de mincare?... Tot scoverzi și plăcinte.* DAN, U. 158, cf. SCRIBAN, D., H VII 407, 477, IX 7, XVIII 77, 104, 146. *Asta-i lelea care-o vezi, Care ne făcea scoverzi; Asta-i lelea dinainte, Care ne făcea plăcinte.* JARNIK — BİRSEANU, D. 430, cf. 408. *Fel de fel de bucate alese, tot plăcinte și scoverze.* SBIERA, P. 170, com. MARIAN. *Hop o dată! Ș-o scovardă!* DOINE, 83. *Bei, măninci scoverzi, mie nici ovăz.* BIBICESCU, P. P. 218. *Asta-i draga, cum o vezi, Care mi-o făcui scoverzi.* TIPLEA, P. P. 82, com. din TURNU MĂGURELE și din ORAVIȚA, din GURA HUMORULUI, din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ, din TIMIȘOARA, T. PAPAHAĞI, M. 231, CHEST. V. 86/96, VIII 26/7, 18, ALR I 776/170, 289, ALR II 4 024/53, 723, 899, 4 039/723, ALRM SN III h 881, 883/899, 884/260, 887, ALR SN IV h I 074, A I 26, V 15, VI 26, UDRESCU, GL. *Asta-i lelea care-o vezi, Care ne-o făcui scoverzi.* FOLC. MOLD. II, 619. ♦ (Ca termen de comparație) *Îl aștepta Sura, îmbătrînită, uscală ca o scovergă.* SAHIA, N. 94. *Acum sinleși uscal ca o scovergă.* STANCU, R. A. V, 300. ♦ (Regional) Resturi de mămăligă uscată (lipite de cean). Cf. SCRIBAN, D., ALRM SN III h 925/53. ♦ (Regional) Aluat din făină de porumb amestecată cu lapte acru, umplut cu brinză. Com. din BILCA — RĂDĂUȚI. ♦ (Regional) Alivancă (Cașvana — Solca). Cf. LEXIC REG. II, 117. ♦ (Regional) Carnă de porc prăjită, amestecată cu ouă (Rișnov). Cf. VARONE, J. R. 66.

2. Fig. Persoană foarte slabă, scofilcică (1). *Din spre fund iar se apropia scoverga mătușii Nastasia, aducînd filigene pline.* KLOPȘTOCK, F. 85. *Lui îi place o scovergă, o cioară, una ca plopul.* PAS, L. II, 121. *S-a făcui scovardă unchiașul.* UDRESCU, GL. ♦ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Scoverga de Salomeia... lipsea.* PAS, L. II, 121. *E o scovardă de muiere, scindură.* UDRESCU, GL.

3. Fig. (Regional; la pl.) Minciuni, palavre (Nemișor — Tirgu Neamț). Cf. I. CR. IV, 336.

4. (Regional; în sintagma) *Scoverzi verzi* = mincări imaginare, inexistente. Cf. SĂGHINĂSCU, V. 67.

— Pl.: *scoverzi* și (regional) *scoverze*. — Și: *scovărgă*, (învechit și regional) *scovărgă*, *scovărză* (ANON. CAR., GHEȚIE, R. M., H XVIII 77, 104, 146, com. MARIAN și din ORAVIȚA, A V 15, VI 26), *scoveără* (PONTBRIANT, D., com. din ORAVIȚA), (învechit) *scoveără* (COSTINESCU), *scovîrdă* (RESMERIȚĂ, D.), (regional) *scoveărgă* (SCRIBAN, D., com. din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ), *scoveără* (PAMFILE, J. III, 94, ALR II 4 024/899, ALRM SN III h 881, 883, 899), *scovărză* (T. PAPAHAĞI, M. 231) s. f.

— Din v. sl. *сковрѣдѣ* „țigăie”.

SCOVĂRGĂ¹ s. f. v. scovardă.

SCOVĂRGĂ² s. f. v. scovărgă¹.

SCOVĂRZĂ s. f. v. scovardă.

SCOVĂRZĂ vb. IV v. scovîrdă.

SCOVEĂRDĂ s. f. v. scovardă.

SCOVEĂRGĂ s. f. v. scovardă.

S OVĒRCĂ s. f. v. scovardă.

SCOVERDĂRE s. f. v. scovîrdare.

SCOVĒRGĂ¹ s. f. (Regional) 1. Învelitoare, țol. *Pe picioare își întinse două scovergi.* DELĂVRANCEA, S. 184, cf. DM.

2. Sac de plasă, pentru prins pește. *Leasa aduna în scovearga ei și prefira toată apa girliței.* VOICULESCU, P. I, 19, cf. ALR II/605.

— Pl.: *scovergi*. — Și: *scovărgă* s. f. ALR II/605.
— Pref. s- + *covergă*.

SCOVĒRGĂ² s. f. v. scovardă.

SCOVĒRZĂ s. f. v. scovardă.

SCOVIRDĂ vb. I v. scovîrda.

SCOVÎLCI vb. IV v. scofilci.

SCOVÎLȚEĂLĂ s. f. v. scofilceală.

SCOVÎLȚI vb. IV v. scofilci.

SCOVÎLȚIRE s. f. v. scofilcîre.

SCOVÎLȚIT, -Ă adj. v. scofilcît.

SCOVÎLȚITURĂ s. f. v. scofilcitură.

SCOVIRDĂ vb. I. Refl. I. (Învechit și regional; despre lemn sau, p. ext., despre obiecte din acest material) A se îndoi, a se curba, a se încovoia, devenind concav; (regional) a se scofii. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *S-a scovîrdil (strîmbat) lemnul de soare.* Com. din BRAN — ZĂRNEȘTI, cf. CIAUȘANU, V. 197, id. GL. 69. *Să nu se scovîrdeze ușa.* CHEST. II 154/72. ♦ (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) A se girbovi, a se cocoșa. *S-a scovîrdal baba.* UDRESCU, GL.

2. (Învechit și regional; despre suprafețe de pământ) A se lăsa, a se scufunda; a aluneca. Cf. HEM 1 650. *Pămîntul din lat și șes cum era să hîie, s-a scovîrdal și s-a prefăcut în mălușteanuri, văi.* JIPESCU, O. 117, cf. UDRESCU, GL.

3. (Prin nord-estul Olt.; despre dinți) A se strîmba, a crește neregulat. Cf. CIAUȘANU, V. 197.

4. (Prin nord-vestul Munt.; despre obrăjii, ochii sau fața oamenilor) A se scofilci (1), a se adînci. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind. pers. 3: *scovîrdează*. — Și: (învechit și regional) *scovîrdă* (POLIZU, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., CIAUȘANU, V. 197) vb. I, (învechit) *scovărză* (COSTINESCU, TDRG) vb. IV, *scoberdă* (PONTBRIANT, D.), *scofîrdă* (SCRIBAN, D.) vb. I, (regional) *scovîrdi*, *scofîrdi* (CIAUȘANU, V. 197) vb. IV.
— V. scovardă.

SCOVIRDĂRE s. f. (În dicționarele din trecut) Acțiunea de a se scovîrda (1); încovoiere, strîmbară. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, LM, DDRF, RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *scovîrdări*. — Și: *scoverdăre* (LM), *scofîrdăre* (POLIZU, DDRF), *scoberdăre* (LM, PONTBRIANT, D.) s. f.

— V. scovîrda.

SCOVIRDĂT, -Ă adj. I. (Învechit și regional; despre lemn sau, p. ext., despre obiecte din acest material) Curbat, încovoiat; strîmb. Cf. I. GOLESCU, C., DDRF, GHEȚIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DM. *Le-a blestemat Dumnezeu să nu mai poată zbura, dar pe lemnul scovîrdat să se ducă ca pe drum.* I. CR. III, 275, cf. CIAUȘANU, V. 197. ♦ (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) Încovoiat, cocoșat, girbovit. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Regional; despre suprafețe de pământ) Lăsat, scufundat; cu adâncitură concavă. *O poeniță cam scovîrdată în mijloc.* H XI 322. *Loc scovîrdat.* UDRESCU, GL. *Mamă lată, scovîrdată* (Poteca). GOROVEI, c. 305.

3. (Prin nord-vestul Munt.; despre ochi, obraji) Adîncit, scofilcit (1). *Cu ochii scovîrdași.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *scovîrdași, -le.* — Și: (învechit) *scoberdăt, -ă* (PONTBRIANT, D.), *scobirdăt, -ă* (DDR, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.), (regional) *scofirdăt, -ă* (CIAUȘANU, V. 197, GOROVEI, c. 305) adj.

— V. *scovirda*.

SCOVIRDĂ s. f. v. *seovardă*.

SCOVIRDĂTURĂ s. f. (Învechit și regional) 1. Adîncitură, scobitură (II 5); depresiune, vale. Cf. I. GOLESCU, C., UDRESCU, GL.

2. (În forma *scofordătură*) Înălțime de proporții mai mici în șirul unor munți. *Cutare munte e unit prin mai multe scofordături cu alt șir de munți.* BĂRONZI, I. L. I, 119, cf. DDR.

— Pl.: *scovîrdături și* (rar) *scovîrdături.* — Și: *scofordătură* s. f.

— *Scovirda* + suf. *-ătură*.

SCOVIRDĂ vb. IV v. *scovirda*.

SCOVIRLIE s. f. v. *scăfirlic*.

SCRAB s. m. v. *serabă*¹.

SCRĂBĂ¹ s. f. (Bot.; regional) 1. Ciormoiag (*Melampyrum cristatum*). Cf. BRANDZA, FL. 361, CADE, BORZA, D. 109.

2. Ciormoiag (*Melampyrum arvense*). Cf. BRANDZA, FL. 361, ȘAINEANU², RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL., CADE, SCRIBAN, D.

3. (În forma *scrab*) Sor-cu-frate (v. *sofă*) (*Melampyrum nemorosum*). Cf. GHETIE, R. M., BRANDZA, FL. 361, BĂRCIANU, TDRG, PANȚU, PL., CADE, ENC. AGR., BORZA, D. 109.

— Pl.: ? — Și: (3) *serab* s. m.

— Etimologia necunoscută.

SCRĂBĂ² s. f. v. *seroambă*.

SCRĂDĂ¹ s. f. Numele a două plante care cresc la munte, prin păduri și prin locuri umbroase, și care, pentru că se mențin verzi și în timpul iernii, servesc drept hrană animalelor (*Cares pilosa* și *Festuca drymeia*). Cf. CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 41, 69, PRODAN — BUIA, F. I. 595. *Buruiene, ierburi și flori sînt: pălămidă... negară, scradă.* H II 14, cf. 25, XI 427, XVIII 168. *Caprele, cum o ieșit din ogradă... s-o dus drept la iezar și s-o dat la mîncat scradă și la băul lapte dulce.* VASILIU, P. L. 198, cf. 261, T. PAPAĞI, M. 231.

— Și: (regional) *scărdie* (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI), *șeradă* (șez. XV, 130, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI) s. f.

— Etimologia necunoscută.

SCRĂDĂ² s. f. v. *seladă*.

SCRĂDĂ³ s. f. v. *seroambă*.

SCRĂMURĂ s. f. (Olt.) Picătură (1). Cf. DR. V, 410, SCRIBAN, D. *Beznă ar fi vrul să-nghită toată lumina, să nu mai rămîie scamură.* PLOPȘOR, c. 11. *N-am băut nici o scamură de vin și zice e-am fost beat.* PAȘCA, GL., cf. LEXIC REG. 31, 50.

— Pl.: *scamuri*.

— Probabil lat. *squamula*. Cf. DR. V, 410.

SCRĂPER s. n. v. *sereper*.

SCRAPINĂ s. f. (Regional) Săpăligă (1). Cf. LTR². — Accentul necunoscut. — Pl.: *scrapine*. — Etimologia necunoscută.

SCRĂBĂ¹ vb. IV v. *serombări*.

SCRĂBLI vb. IV v. *serădi*.

SCRĂD¹ vb. IV. R e f l. (Regional; despre plante sau părțile lor) A se usca foarte tare; a se răsoace¹ (II). *Lemnul s-a scrăblit.* A V 1. *S-a scrădit grîul.* UDRESCU, GL. ♦ (Despre unele alimente) A fierbe, a se frige sau a se coace prea tare. Cf. PAMFILE, A. R. 259, LEXIC REG. 38. ♦ *Tranz. Uită să mai învîrtească găinușa și, în loc s-o rumenească, o seredi.* PLOPȘOR, c. 82, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *scrădesc*. — Și: *serăhli, seredi* vb. IV.

— V. *seradă*³.

SCRĂDIRE s. f. (Regional) Acțiunea de a se scrădi. Com. din TURNU MĂGURELE.

— Pl.: *scrădiri*.

— V. *serădi*.

SCRĂDIȘ s. n. Depunere de nisip sau de pietriș mărunț amestecat cu resturi de melci, scoici etc., care formează fundul unui riu, al unui fluviu sau al unei bălți; p. ext. loc acoperit cu astfel de depuneri. *Aceste locuri sînt cunoscute de pescarii noștri ca locuri speciale de șalău și numite de ei scrădiș.* AN-TIPA, F. I. 17. *Fundul bălților poate fi și el de mai multe feluri, după natura depunerilor cari se fac pe el, ca: nomol, nisipește, scrădiș (nisip cu scoici), ciulineș.* id. p. 195. *Zonele de scrădiș constituie locuri preferate de hrănire și reproducere pentru șalău.* LTR², cf. DM, DEX.

— Pl.: *scrădișuri*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *seradă*².

SCRĂDIT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.; despre plante sau părțile lor) Care s-a uscat foarte tare; răsoapt² (2). Cf. UDRESCU, GL. *E așa de scrădit grîul pe arie, că se face praf în picioarele cailor.* id. ib.

— Pl.: *scrădiși, -te*.

— V. *serădi*.

SCRĂMBIȚĂ s. f. v. *serumbiță*.

SCRĂȘCĂ vb. I v. *serișea*.

SCRĂȘCĂRE s. f. v. *serișeare*.

SCRĂȘNI vb. IV v. *serișni*.

SCRĂȘNIRE s. f. v. *serișnire*.

SCRĂȘNIT s. n. v. *serișnit*¹.

SCRĂȚI vb. IV v. *serinti*.

SCRĂVILĂ s. f. (Regional) Praștie (I 1) (Meziad — Beiuș). ALR I 1 697/308.

— Pl.: *scrăvile*.

— Etimologia necunoscută.

SCREĂMĂT s. n. v. *seremet*.

SCREDI vb. IV v. *serădi*.

SCREM subst. 1. (Învechit, rar) Seremet (1). BUDAI-DELEANU, LEN.

2. (Regional) Excrement. *Să pui la buba care te doare nițelus scăpău de fată mare și screm de mătusă bătrînă și apoi fi-a trece.* MARIAN, INS. 326.

— Pl.: ?

— Postverbal de la *sereme*.

SĂREMĂLĂU subst. (Regional) „Behăitŭl mieilor“; (regional) scremătŭră (2) (Almăju — Craiova). L. COSTIN, GR. BĂN. 180.

— Pl.: ?

— Sereme + suf. -ălău.

SĂREMĂTŪRĂ s. f. 1. (Învechit, rar) Scremet (1). Cf. I. GOLESCU, C., DDRF. ♦ (Concretizat) Excrement. Cf. DRU.

2. (Concretizat; regional) „Behăitŭl mieilor“; (regional) scremălău (Almăju — Craiova). L. COSTIN, GR. BĂN. 180.

— Pl.: scremătŭri.

— Sereme + suf. -ătŭră.

SĂREME vb. III. Refl. (Atestat prima dată la ANON. CAR.) 1. (Despre oameni și, rar, despre animale) A încorda puternic mușchii abdomenului (însoțind efortul cu sunete caracteristice), pentru a crea presiunea necesară evacuării excrementelor; (regional) a se munci (4). Cf. DRU, LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., DDRF, CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX. *Săpați o groapă în pământ, scremeți-vă deasupra ei cât îți putea. SBIERA, P. 300, com. MARIAN și LIUBA. S-a-nueit, st stremi. ALR I 121/610. ♦ P. ext. (Despre femei aflate în momentul nașterii) A încorda puternic mușchii abdomenului (însoțind efortul cu gemete, țipele etc.) pentru a expulza fătul. V. naște (I 1). Cf. VALIAN, V., BĂRCIANU, ALEXI, W., DR. II, 402. *Cocoană mare, Screme-te mai tare și fă un cocon mare, Să umble câlare. MAT. FOLK. 618. ♦ TRANZ. (Prin lărgirea sensului) Când a trece el pe-acolo, eu am să-l înghit de viu și-am să-l mistuiesc în mine o săptămână întreagă și tocmai după aceea am să-l screm. SBIERA, P. 105. *Juda ș-ascusesi cinpoi su coada unii capri... Începi capra a faci colb... și cimpolli unii nu-ncap a fișa ș-a eși din capri: pintru cî capra cîn tușea și scremea. ȘEZ. III, 10.***

2. Fig. (Familiar) A depune eforturi deosebite, a se strădui pentru a face, a obține etc. ceva (fără succes sau cu rezultate neînsemnate). *Pinză dară de păianjen țes acei carii, din cuvintele ceale a lui Teofan... se screm a arăla că finutul... au fost dincoace de Dunăre. MAIOR, IST. 60/25, cf. VALIAN, V., POLIZU. Nu mă screm a face spirit, nici a spinteca aerul ca să găsească idei. SION, P. 465. Poporul nostru n-a putut să cînte școala lui V. Hugo... și alții, după care poezii noștri se screm a cînta. BOLINTINEANU, O. 358, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE. [Cucul] cearcă să cînte și se screme degeaba, căci a răgușit de cîte cireșe a mîncat. SADOVEANU, O. XIII, 652, cf. SCRIBAN, D., DEX. *De ieri de cînd se screme să facă un strat de usturoi, și tot nu e gata. UDRESCU, GL. S-a scremut un munte și-a ieșit un șoarece, se spune pentru a arăta disproporția dintre efortul depus și rezultatul obținut. Cf. BARONZI, L. 55, DDRF, ZANNE, P. II, 722, UDRESCU, GL. ♦ EXPR. A se sereme să... = a fi pe punctul de a..., a fi gata să... (fără a reuși). Cf. DEX. *De cînd se screme să plouă și degeaba! UDRESCU, GL. ♦ TRANZ. (RAR) A supune la eforturi deosebite (și infructuoase). Nișel să-ți mai scremi capul și iese cîntecul gata. IOVESCU, N. 51. *I-am cerut, disperăți, piese concrete: după ce și-a scremut gîndurile, ne-a propus o catastrofă de cale ferată. VOICULESCU, P. 186.****

3. (Transilv.) A se văita. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., BĂRCIANU, ALEXI, W. *Și-o să geamă, și-o să se screamă, pînă cînd o să se-nădușe! LĂNCRĂNAN, C. III, 94. ♦ (Prin Ban.) A zbiera. Cf. ALR I 82/9, 59. ♦ SPEC. (RAR) A se răsti¹. *Scoateți-vă în fața mea căciulele! s-a scremut din scaun nea Ghiță. SADOVEANU, O. XVII, 353.**

— Prez. ind.: screm. — Și: (regional) strême vb. III.

— Lat. exprimere.

SĂREMĚNT s. n. v. excrement.

SĂREMERE s. f. (Astăzi rar) Acțiunea de a se screme și rezultatul ei.

1. Cf. screme (1). Cf. DRU, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Opintirea sau scremerea este adesea îmboldire de a ieși, însă fără rezultat. CORNEA, E. I, 150/17.*

2. Cf. screme (2). Cf. VALIAN, V., POLIZU, DDRF.

3. Cf. screme (3). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: scremeri.

— V. sereme.

SĂREMĚT s. n. Faptul de a se screme.

1. Încordare puternică a mușchilor abdomenului pentru a crea presiunea necesară evacuării excrementelor; scremut (1), (învechit, rar) scremătŭră (1), screm (1), (regional) scremuș (1). Cf. screme (1) *Boalele cărora li se cuvine curățenia din început. Ior... se ivesc... cu scremete și fără de ușurînța pin-tecelui. PISCUPESCU, O. 212/24. Trebuiește înlesnilită ieșirea de mistuială cu darea de trei-patru lingurițe de unt de migdale... spre a nu ieși cu scremete și în silă. EPISCUPESCU, PRACTICA, 125/7, cf. 109/14, DDRF, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ♦ (În dicționarele din trecut; concretizat) Excrement. Cf. VALIAN, V., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU. ♦ (RAR) Eliminarea din organism prin eforturi mari. *Și nu va mai fi... screamăt de găină pe ouare, ieșire de pui din ghioacă. MACEDONSKI, O. III, 53.**

2. Fig. (Familiar) Efort deosebit, străduință pentru a face, a obține etc. ceva (dar fără succes sau cu rezultate neînsemnate); (regional) scremuș (2), (familiar) scremut (2). Cf. screme (2). *După mull scremet, a redactat doar cîteva pagini din roman.*

— Pl.: scremete. — Și: screamăt, (rar) scremăt (VALIAN, V., CADE) S. N.

— Sereme + suf. -et.

SĂREMĚNT s. n. v. excrement.

SĂREMŪȘ s. n. (Prin nord-vestul Munt.) 1. Scremet (1). Cf. UDRESCU, GL.

2. Fig. Scremet (2). *Soarele se scremea ș-apună. Și, de-atita scremuș, i se urcase singele în obraz, că se făcuse roșu la față. IOVESCU, N. 56. ♦ EXPR. A intra la (sau a da de) scremuș = a întîmpina (foarte) mari greutăți. Cf. UDRESCU, GL.*

— Pl.: scremușuri.

— Sereme + suf. -uș.

SĂREMŪT s. n. (Atestat prima dată la ANON. CAR.) Faptul de a se screme.

1. Încordare puternică a mușchilor abdomenului pentru a crea presiunea necesară evacuării excrementelor; scremet (1), (învechit, rar) scremătŭră (1), screm (1), (regional) scremuș (1). Cf. screme (1). [Cîinele] are mari incuieturi și se deșartă cu mare scremut. CUPARENCO, V. 41/27, cf. DDRF, BIANU, D. S., RESMERITĂ, D.

2. Fig. (Familiar) Efort deosebit, străduință pentru a face, a obține etc. ceva (dar fără succes sau cu rezultate neînsemnate); (regional) scremuș (2), (familiar) scremet (2). Cf. screme (2). Cf. UDRESCU, GL. □ *Tot scremutul nu i-a folosit la nimic: n-a terminat la timp lucrarea. ♦ Ceea ce rezultă dintr-un efort creator mediocru, fără orizont. Egocentrismului burghez el îi opune formidabila realitate a vieții trăite colectiv; creațiunii individuale pentru individ — lamentabil scremut de creier de cele mai multe ori — covârșitoarea operă de artă a camaraderiei de masă. în PIR II, 463.*

3. (Învechit, în Transilv.) Văitătură. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

- Pl.: *scremuturi*.
- V. *sereme*.

SCRÉPER s. n. 1. Mașină folosită pentru săparea, transportarea și descărcarea pământului săpat la lucrările de drumuri, la construcțiile de canale etc. *Scrapere (cu cablu, pe roți, pe șenile, rotative etc.).* NOM. MIN. I, 301. Pentru executarea lucrărilor se vor crea... stațiuni forestiere înzestrate cu tractoare de diferite tipuri, excavatoare, scrapere. CONTEMP. 1948, nr. 113, 11/2. *Scraperele cu capacitate mai mare... sînt folosite și la transportul diferitelor materiale.* LTR², cf. DN². *Se vor introduce... screpere și mașini de încărcat, precum și benzi de transportare.* SCINTEIA, 1960, nr. 4 861. *Mi s-a părut nespas de variat acest peisaj înzestrat cu utilaj tehnic ultraperfecționat, cu macarale, cu buldozere și screpere.* GL 1961, nr. 368, 3/1. *Scraporul se compune dintr-un cadru pe roți, dintr-o cupă care servește la săpat și la transport și din mecanismul de acționare a cupei.* DER, cf. DEX.

2. (Min.) Dispozitiv de transport alcătuit dintr-o cutie de oțel fără fund, cu o lamă cu gheare la partea inferioară, care este trasă printr-un cablu fără sfîrșit peste grămada de materiale de transportat. Cf. DP, DM, DN³.

- Pl.: *screpere*. — Și: *scrăper* s. n.
- Din engl. *scraper*, rus. *скрепер*.

SCREPERÎST s. m. Muncitor calificat în manevrarea screperului. Cf. SFC v, 33, DN³.

- Pl.: *screperîști*.
- *Screper* + suf. *-ist*.

SCREPTURĂ s. f. v. *scriptură*.

SCREPTȘ s. m. v. *scripete*.

SCRI vb. IV v. *scrie*.

SCRIĂ vb. I v. *scrie*.

SCRIB s. m. 1. Persoană care redacta actele în cancelariile domnești, dia c, c a l e m g i u, n r i c a r; persoană care copia un manuscris, un act etc., c o p i s t; scriitor (2). Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D. *Cronicarul Ureche servise în tinerețile sale ca uricar sau scribă la curtea lui Ion Vodă.* HASDEU, I. v. 49. *În cursul evului mediu scribii puneau „natio“... în loc de „natio“.* id. I. c. I, 271. *Scriba lui Țepeș confundă și lătimește ambele semnificațiuni.* id. ib. II, 28, cf. ALEXI, W. *Toți scribii îi admiră iscălitura.* SADOVEANU, O. XII, 279. *El procura bibliotecilor și amatorilor manuscrise originale sau copii pe care o cealță de scribi le pregălea sub supravegherea lui.* OȚETEĂ, R. 228. *S-a încercat să se redea rotunjimea consoanelor finale, de existența căreia scribii textelor vechi și-au dat seama.* CL 1957, 162. *Scribii au reintrodus ca literă parazită pe „u“ care era notat deja.* GRAUR, I. L. 84. *Soseau... scribii și poezii cu plele lungi.* BARBU, PRINC. 140. *Scribul obscur care ne-a dat cartea lui Iov a fost un inspirat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 6/2, cf. DEX. ♦ Fig. *Eu nu-s decît marmorul soarelui de toamnă, scribul senin sau chinul care consemnează gesticulația de arhaic ritual al merilor împovărați.* CONTEMP. 1969, nr. 1 199, 2/5.

2. (În dicționare) Cărturar care, la vechii evrei, tălmăcea poporului cărțile lui Moise și normele de drept; p. e x t. cunoscător al legilor. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN², DER, DEX. ♦ Funcționar inferior la vechii egipteni, avînd atribuții de contabil și de copist. Cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Peiorativ sau ironic) Scriitor care scrie mult și prost, fiind lipsit de valoare și de personalitate;

gazetar (fără scrupule) pus în slujba unui partid politic, a unei persoane sau unui grup; (rar) scribăreț. Cf. NEGULICI. *Mulți din poezii sau scribii moderni, fără nici o necesitate, se pun a face la fabule.* HELIADE, O. II, 81, cf. ȘĂINEANU². *Se bucură... de articolele unor scribi necinstiți.* în PLR II, 416, cf. CADE. *Scribii tuturor acestor neamuri ne-au învățat succesiv să ne plecăm stăpînilor.* SADOVEANU, O. XII, 225, cf. SCRIBAN, D. *Vreau să fiu purtat pe ulițele orașului... ca să văză toată lumea, și acei nerușinași scribi ai lui Mihăileanu, că m-am jertfit pentru patrie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 129. *Alteceva ce vor scrie scribii străini?* STANCU, R. A. V, 35. *Te-ai cuibărit într-o sinăcură dubioasă și te-ai furișat într-o indevălcire de scrib.* VINEA, L. I, 122, cf. 364, DM. *O să plătim oalele sparte noi, scribii.* T. POPOVICI, s. 62, cf. DN², DEX.

- Pl.: *scribi*. — Și: (învechit, rar) *scribă* s. m.
- Din fr. *scribe*, lat. *scriba*.

SCRIBALĂU s. m. v. *scribălău*.

SCRIBĂ s. m. v. *scrib*.

SCRIBĂLĂU s. m. Augmentativ al lui scrib (2); (peiorativ) funcționar (mărunț), contopist. *Scribălăul tot mușca și scrișnea.* BARBU, PRINC. 148, cf. LEXIC REG. 13.

- Pl.: *scribălăi*. — Și: (regional) *serihalău* s. m. LEXIC REG. 13.
- *Scrib* + suf. *-ălău*.

SCRIBĂLÊT s. m. (Regional) Tînăr înscris pentru recrutare. Com. din TÂNCĂIȚA — BEJUȘ.

- Pl.: *scribălêți*.
- Cf. scrib.

SCRIBĂRÊȚ s. m. (Rar; peiorativ sau ironic) Scrib (3). *Și scribărețul acesta cine mai este?* c. PETRESCU, O. P. II, 93, cf. IORDAN, L. R. A. 167, DL, DM, SCL 1974, 445, DEX.

- Pl.: *scribăreți*.
- Scrib + suf. *-ăreț*.

SCRIBILÍ vb. IV v. *scorbeli*.

SCRIBOMÁN, -Ă s. m. și f. (Rar; depreciativ) Persoană care are mania scrisului; (rar) scriptoman. Cf. DN².

- Pl.: *scribomani, -e*.
- Din fr. *scribomane*.

SCRIBOMANÍE s. f. (Rar, depreciativ) Mania scrisului (1). Cf. DN².

- Din fr. *scribomanie*.

SCRÎE vb. III. TRANZ. (Folosit și absol.) I. 1. (Complementul indică sunete, litere, cifre, cuvinte, texte etc. ale unei limbi) A reda prin anumite semne grafice convenționale executate pe o suprafață cu ajutorul unor instrumente (specifice). *După învățătura dumisale, am scris eu numele (a. 1630).* ap. STOICESCU, S. D. 80. *Eu cu mîna mea am scris (a. 1641).* GCR I, 92/4. *Alții, cu meșteșug... scriu niscare seamne ca acelea, ce nu le au, de toți înțeleg și cunosc pentru cine grăiește.* PRAY. 247. *Ortografia mea... am aflat dintru toate mai deslăinică cînd vom să scriem cu slove lătinești limba noastră.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Scrie să zice cînd însemnează oarecine slove de-a rîndul pã hîrtie cu condeiul, arătînd cu ele gîndul său.* I. GOLESCU, c. 133v/41. *Vezi cu ce tremur de mînă a scris adresa aceasta.* HRISOVERGHI, A. 7/26. *Învățătura publică... se mărgini într-o învășă românește numai a ceti și scrie.* ASACHI, I. 1/14. *Să se obicinuiască școlarii a serie curat.* REGUL. ORG. 375/30. *Așa l-au învățat maică-sa acasă încît au putut a ceti, și tatăl său a serie.* BĂRAC, T. 8/22. *Pînă la 1828 nu puteam să*

scriu românește. ARISTIA, PLUT. XIII₂/2. Am avea... plagari români care ar ști a scri, a celi și a socoli. GHICA, C. E. II, 399. Când un popor nu mai știe nici a cînta, nici a scrie, nici a vorbi, el nu mai există (a. 1861). PLRI I, 188. Dincolo, unul scria cu eridă pe post-lavul verde al biliardului. EMINESCU, P. L. 28. Inițialele acestei cărți cu buchi erau scrise ciudat. id. ib. 35. Limba trebuia să fie scrisă cu litere latine. IORGA, C. I. II, 75. Prea scrie caligrafic. ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 71. Tocmai învăța pe copil să scrie numele întreg. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 237. Care-i numele de bolez al dumitale, care să-l scriu înții, Bucur ori Toma. AGÎRBICEANU, S. P. 90. La alte popoare cel ce nu scrie ortografic... trece drept incult. PUȘCARIU, I. R. I, 362. Locuia... dinaintea unui petic de nisip netezit, pe care scria cu degetul. ARGHEZI, B. 88. „Uzul“ este însă atestat... de „limba literară“, adică de aceea pe care o scriu și o vorbesc toți oamenii culți. VIANU, S. 7. Tiparului îi dam tircoale cu dibuiri, iar slovele le scriam cu sîngăcii de desenator. BLAGA, II. 30. Vodă Caragea a scris pe colțul acestei petiții. BOGZA, A. I. 95. Într-o săptămînă putea să-și scrie numele întreg. STANCU, D. 229. Egiptenii scriau la început de sus în jos. GRAUR, I. L. 82. Le puneă să apese cu degetul sub slovele scrise strîmb. BARBU, G. 209. Textul e scris curat, fără ștersături. L. ROM. 1967, 194. Serie badea pe hîrtie, și cînd scrie, mă mîngîie. JARNÎK — BÎRSEANU, D. 27. Coasă O cămașă cu alifiă... Și-i scrie numele lui, Pe fața gulerului. PODARIU, FL. 32. Îi lezne a scria. A III 18, cf. I 35, III 2, 5. Să vid'em țe mai scriiază. TEAHA, C. N. 264. C-are față de hîrtie, De-ai putea pe ea a scrie. BALADE, II, 11. Face-te-ai neagră cerneală, Sîhul tău o penișoară, Ca să scriu o hîrtioară. FOLC. MOLD. I, 59. Să scriu în părete (sau pe coș), se spune pentru a marca o împlinire deosebită. Cf. I. GOLESCU, C., ZANNE, P. III, 130. Serie pe gheață, Pină dimineadă, se spune despre cel care uită ușor promisiunile făcute. Cf. ZANNE, P. I, 36. Sint logofai să te învăț, Cu cuțit să scrii pe băș, se spune despre cei care creștează pe răboj. id. ib. IV, 420. Mina care nu știe să scrie dă vina pe condei. id. ib. V, 585. Cine nu vrea să scrie cu condeiul să scrie cu furcuiul, se spune despre cei cărora nu le place să învețe. id. ib. V, 585. ◇ Fig. Și-n sfeșnicele vechi de-aramă Trei flăcări pareă se destramă În fire lungi de foc ce creșe Din luminări pină-n tavan, Și scriu verseturi din Coran. MINULESCU, VERS. 37. Peste cuvintele săpate-n piatră Ploaia și vîntul scriu încet: uitare. BENIUC, M. 127. ◇ Ex p r. A serie pe apă (sau pe nisip, rar, pe luminare, pe muclul luminării) = a uita ușor; a nu lua în serios. Jurămîntul celor răi să-l scrii pe apă. MOLNAR, RET. 107/6. Nedreptățile scrie-le pe nisip, iar binefacerile pe marmoră. ZANNE, P. V, 439, cf. III, 219, V, 586. ◇ P. e x t. (Complementul indică pagini sau foi de hîrtie, caiete etc.) A acoperi (integral) cu scriere (2); a umple cu text scris² (I 1). A scrie 3 caiete. ◇ S p e c. A scrie (I 1) cu o anumită ortografie, respectînd anumite reguli ortografice; a ortografia. Și fiindcă aceaste doao osebile sonuri după ortografia slovelor chiriliane, cu osebile slove se înseamnă, cînd servi însămnază neamul sîrbilor, îl scriu sîrbi (serbi), iară cînd însămnază slugi sau robi, îl scriu șerbi (serbi). MAIOR, IST. 188/1, 2. Fiecare scriu cum voim, cîși scriitori alitea ortografii. GHICA, C. E. I, 53. Îmbunătățirea ortografiei limbii române a fost inpusă de starea de fapt a felului în care se scria limba noastră. SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 884. ◇ Refl. (Popular) A se semna. În vechime familia noastră nu se chema ca acum Zbiera sau Sbiera precum ne scriem astăzi, ci că anea alt nume. SBIERA, F. S. 6, cf. ALR I 1 452. De cînd se scria mușca pe perete, de (foarte) multă vreme, de demult. Cf. BARONZI, L. 44, ISPIRESCU, L. 1, ZANNE, P. I, 565, V, 587. ◇ Fig. În noaptea asta v-ași scris moartea... vorbi el cu voce joasă. SADOVEANU, O. X, 211. ◇ (Învechit) A copia. Derept aceeași și noi... carii ne-am trudit aceea, noi ne rugăm și ne milcuim fiecărora carei veți celi

acicea, sau veți propovedui altora, sau veți scrie dentru ea ceva și unde veți afla ceva neisprăvit bine, sau greșit, iară voi să dereptați. CORESI, EV. 6. De pre izvodul s[]i[n]fii sale, am scris precum să veade. DOSOFTEI, ap. GCR I, 209/27. Iubite tată, nu mi-ai scrie și mie acest stih, căci așa voi să-l învâf. DRĂGHICI, R. 62/3. ◇ (Rare; complementul indică formulare, acte tipărite în alb etc.) A completa. Ai scris corect formularul? ◇ (Învechit, rar) A tipări. Aceaste doo cărți... le-au adus în cheltuială multă. po 11/10. ◇ Refl. p a s. Scri-su-se-au ceasta cărți sfinte... în cetate în Orăștie. ib. 11/25.

2. (Învechit și popular; complementul indică linii, figuri, imagini, modele etc.) A desena; a picta (I 1). Theofil împărat li-au scris obrazele pentru sfintele i-coane. DOSOFTEI, V. S. septembrie 24^r/10. Trimisă Cleofila un zugrav și scrisă chipul lui Alixandru și-l adusă la împărăteasa și-l ascunsă în cămara ei. ALEXANDRIA (1784), 80^r/11, cf. I. GOLESCU, C. Serie-mi, pictore ghibace, Pe-a mea doamnă departată. ASACHI, S. L. I, 79. Tătușu scrie pe blocul de desen rafe. ARGHEZI, C. J. 14. Mîndra mea, mîndră Marie, Scrisă-i față ta-n hîrtie. JARNÎK — BÎRSEANU, D. 20. Genile Macar cum și le-or vâpsi, Ca a mele n-au de-a fi, C-a mele maica le-o scris Cu peană de mierlă neagră. MÎNDRESCU, L. P. 82. Mîndra... Așa mere de frumos Pare că scrie pe jos. id. ib. 87. Și-i la față abinef Și cu perisorul creș; Sprinceana-i scrisă cu pană. ȘEZ. III, 20. De frumoasă ci-i... I-o scris față pe-o hîrtie. VASILIU, C. 35, cf. ALR II 6 625/27, 76, 95, 130, 172, 228, 260, 349, 365, 574, 791, 876. ◇ Refl. Cine pe tine te-a vedea, Să-i pară că soarele a răsărit, Soarele îi s-a scrie în frunte, Doi luceferi În umerile obrazului. MARIAN, I. 16. ◇ (Prin lărgirea sensului) Un om înalt... e-un toiogel cu care se juca din cînd în cînd scriind omătul. SADOVEANU, O. X, 590. (E x p r.) A se scrie în partea cuiva = a semăna² (cu cineva). S-a scris în partea bunică-său. SANDU-ALDEA, U. P. 83. ◇ (Popular; complementul indică ouă) A încondeia. A scrie ouă. PAMFILE — LUPESCU, CROM. 189, cf. ALRM SN III h 963. ◇ A lăsa urme; a întipări, a imprima. (Ref l. p a s.) Urmele celor doi străini se scrieseră adinc în zăpadă. STANCU, Ș. 326. ◇ Fig. Derept aceea să ne nevoim să nu auzim numai cu urechile învățăturile lu Dumnezeu, ce și în inimile noastre să le scriem. CORESI, EV. 54. Dar ce văd? Întristarea fi-e scrisă pe obraz! Ești bolnav? BOLINTINEANU, O. 200. Un Satan mîndru de cădere, pe a cărui frunte Dumnezeu a scris geniul, și iadul îndărătnicia. EMINESCU, G. P. 7. O adîncă întristare era scrisă pe fața lui bătrînă și înțeleaptă. id. P. L. 43. Vremea lungă cită jale Scris-a-n sufletele noastre. GOGA, POEZII, 49. Soarele și luna pe fața ei Scrisu-i-o, De ură curățitu-o. MARIAN, V. 80. Și pe cînd m-am sculat, Da nemică n-am aflat, Fără doru inimii, Scris pe fața perinii. BÎRLEA, L. P. M. I, 233. În mijlocul stelilor, Scrisă-i luna Cu lumina. FOLC. MOLD. I, 242. (Ref l. p a s.) Pe fața mea se scrieseră o mare mirare. STANCU, R. A. I, 289. ◇ Fig. A contura. Atîl de alb eram subîm lund, Încît abia scriam o umbră. ANGHEL, P. 26. Avrum ieși din crîșmă și-și scrie în privazul ușii somnoroasa sa făptură. HOGAȘ, DR. I, 104. Adusă de curent, pupa monitorului alunecă la vale, scriind în întuneric jumătatea de cerc necesară, inevitabilă. BOGZA, A. I. 312. Sub cerul rumen, scris cu furci... Patrulă împinzite-n razii, Și-un eșafod pe care urci. VULPESCU, P. 103. ◇ Refl. Un fir de fum de tîmîie se scria în lumina ferestrei, răsucindu-se spre bagdadie. SADOVEANU, O. XIII, 470. Zburau paseri negre pe sus și pornea o adiere de vînt dinspre depărtarea Dunării; atunci se scria pe marginea orizontului o linie de purpură. id. ib. XVII, 199. ◇ Fig. (Complementul indică traiectoria ale corpurilor în mișcare) A trasa; a descrie. Această eclipsă... scrie drumul soarelui arătînd părula lui mișcare împrejurul pămîntului. AR (1830), 73^r/34. Poala lungă a rochiei ei de mireasă scria pe pămînt valuri obosite, înflorite

de spumă. ANGHEL, PR. 21. Mi-am lipit fruntea de geamuri, privind nebunele arabescuri ce le scriau aripile. id., în PLR II, 223. Rachele zburînd peste case Dungi sclipitoare scriau. IOSIF, V. 175. La mare îndălșime pletea o gaie neagră, scriind ocoluri largi. SADOVEANU, O. XIII, 679. De-acolo au văzul valea cea largă a Siretului, unde curge o apă domoală, scriind cotituri între lunci vechi. id. ib. XVII, 163. Să scriu pe cer elipse eu mă credeam ales. CĂLINESCU, O. II, 37. ♦ Refl. (Învechit, rar) A se concretiza; a se întrupa. De-acia și în pîntecle fealei încăpuse neîncăputul, și cu trup scris-se nescrisul. CORESI, EV. 209.

3. (Popular; complementul indică oameni; de obicei cu determinări introduse prin prep. „în“ sau „la“, „se“) A înscrie; a înregistra. Vă rog... să mă scriți în numărul prenumăranților Societății filarmonice, ca mădular ajutor (a. 1836). PLR I, 38. Frate-meu... zicea c-o să mă scrie de-a dreptul în clasa a treia. DELAVRANCEA, AP. TDRG. Tată, pe dumneata nu te-au scris la pămînt? AGRIBICEANU, S. P. 133. Scrie-l, Doamne, cum îl văd, se spune despre omul rău. ZANNE, P. VI, 552. ♦ Refl. p. a. s. În cărțile tale toți se vor scrie. PSALT. HUR. 118^r/10. Se cure-se de cărțile viitor și cu derepții să nu scrie-se (să nu fie înscrșiși B 1938). PSALT. 134. Domnul mîntuiesc să va scrie între svecnicii de Ardeal. N. COSTIN, L. 579. Nu să făcea bilețuri de bolez, nu să scria nicicum în condicile bisăricești. VÎRCOL, V. 21. ♦ Refl. Ieșind din clasurile de învățături complementare, școlarii vor putea să se scrie în vreunul din cursurile speciale. REGUL. ORG. 384/28. S-a scris primul în tovărășie. BENIUC, V. CUC. 14. Noi la pămînt ne-am scrie, cum nu? CAMILAR, N. I, 265. Veni la mine Bădăreca și îmi spuse că el nu se mai scrie. PREDĂ, D. 173. ♦ Fig. (Învechit și regional) A pune pe seama cuiva. De sfîrșit amu sfătui-se fata a slăvi cu slăvă pre Dumnezeu, că aceia scria ciudesa, nu eiș. CORESI, EV. 495. Istvanșie biruiană lui Ștefan Vodă o scrie deplin asupra lui Matieș Craiu. URECHE, LET. I, 121/28. Spune-mi drept: fi-au spus vrodulă Popii că păcate-ji scriu Dacă-mbrășișezi vro fată? COȘBUC, P. I, 238. Ba ce să zicem? unii oameni — D-zeu să nu le scrie-n oșindă — răi la gură... scorniră minciuna. RETEGANUL, P. I, 51. ♦ (Prin Bucov.; complementul indică sufletul) A da, a ceda conform unei convenții scrise^e (1 1). Primise... iertare pentru că luase atite vieți de oameni... și că-și scrisese sufletul său diavolului. ȘEZ. V, 36. ♦ (Învechit și popular; complementul indică oameni; de obicei cu determinări ca „la oaste“, învechit „la steaguri“, popular „la cătănie“ etc.) A recruta (1). Cf. LEX. MARS. 196. Mergea mulți... de-i scria la steaguri. AXINTE URICARIUL, LET. II, 149/20. Îndată pun în lucrare, încep a scrie oștași. BELDIMAN, E. 3/19, cf. LB. Slujitorii, altă căldrașii... , cît mai ales dărăbanii care primeau o soldă, erau scriși, adecă recrutași după niște norme care au rămas necunoscute. XENOPOL, I. R. IV, 153. În primăvara asta l-au scris la oaste și în luna lui răpciune s-o duce la reghimentul lui. SADOVEANU, O. XVII, 212. Foaie verde buruiană, Vai, măică, m-a scris cătană. JARNIK — RÎRSEANU, D. 295. Pe pruncuț l-am crescut cum l-am putut, acum mi l-au scris la oaste. RETEGANUL, P. III, 7. Stau domni... Și scrie a cătănie Pe trei coale de hirtie. ȘEZ. II, 136. Drăgușu nu poartă pană Că l-a scris neamșu cătană. HODOȘ, P. P. 215. Bală-l, doamne, cu minie, P-ăl de-a pus pana-n hirtie Și m-a scris la cătănie. BIBICESCU, P. P. 135. Cine m-o scris pe hirtie Să moară în pușcărie. FOLC. MOLD. I, 133. ♦ Refl. Slujitorii... au și început a vini loți de toate părțile și a scrie la steaguri. NECULCE, L. 222. Să nu se scrie moldovenii la steagurile turcești. AXINTE URICARIUL, LET. II, 178/10. Unii din ei au început a să scri în guardia națională (a. 1848). DOC. EC. 950, cf. POLIZU. La 1831 cei mai mulți au încins sabia, scriindu-se în miliția națională. GHICA, S. 47. Și auzind gloatele de venirea lui Făt-Frumos

veneau droaie să se scrie la oaste. ISPIRESCU, L. 111. Scrieți-vă voluntari, cetățeni..., cereți arme. CAMILAR, N. I, 420.

4. (Învechit; complementul indică o populație, o colectivitate) A catagrafia; a recenza¹. Tremisease să scrie lumea loată. MOXA, 358/1. Au dat hărtii, de scriu feșele oamenilor de la mic pân' la mare. NECULCE, L. 60. La cercetarea și alegerea ce din poruncă facem streinilor aici... s-au găsit... acești nemfi... carii... nu-i găsim scriși la catagrafia ce avem (a. 1814). DOC. EC. 170. Să avem voie să ne scriem numai pă jumătate la catagrafia ce are a să face și ceilalți ce nu avem unde să ne hrănim să ne strămutăm (a. 1843). DOC. EC. 782. Michaiu Vileazul puse de scris oastea și găsi că era de opt mii de oameni. ISPIRESCU, M. V. 27. Să facem căutare și să scriem oștile și să punem voievozi, căpitani, sulaiși. ALEXANDRIA, 25/24. ♦ Refl. p. a. s. Au ieșit poruncă de la August chesariul să să scrie loată lumea. DOSOFTEI, V. S. decembrie 237^r/22. ♦ (Complementul indică bunuri, averi etc.) A înregistra, a inventaria. Trimisă eparhul... să scrie avearea svinților mucenici. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141^r/4. I-au scris tot ce-a avut prin carile lui pînă într-un cap de apă. MUSTE, LET. III, 44/19. Mergeau pe la stîne, pe la perdelele și odăile de oi, și scriau cît se putea vinde din ele. IORGA, C. I. III, 104. Am numărât oile și Alexa baciul le-a însemnat la răbuș. Eu le-am scris în condică la mine. SADOVEANU, O. X, 541. ♦ Refl. p. a. s. Vilele mănăstirii s-au scris mai la vale (a. 1802). DOC. EC. 71. ♦ (Complementul indică bunuri materiale) A înregistra pe numele cuiva. Aici are el să vie cu Ana și cu Vasile Baci, să-i scrie toate pămînturile pe numele lui. REBREANU, I. 122, cf. DEX.

II. 1. (Complementul indică acte, opere literare sau științifice etc.) A formula astfel încît să poată fi citit; a compune, a redacta. Și scrise carte, aibîndu acesta chipu. COD. VOR. 54/18. Ceastă cîntare... scrisă e de David. PSALT. 309. Grăil iaste că numai pentru aceaste ciudese scrise Ioann bogoslov și alaltă evanghelie. CORESI, EV. 98. Sava... au scris cest zapis (a. 1614). GCR I, 45/18. Noi părcălabi de în Tirgul Jiului... scris-am aceas[ă] a noastră carte se ș[e] știe cum au venit Miloș (a. 1626). id. ib. 73/37. Cela ce va scrie virșuri sau va scoate cîntec într-o ocară cuiva, acesta să va certa. PRAV. 249. Cu nevoie poale să scrie cineva să înțeleagă toți. N. TEST. (1648), Vv/23. Adec[ă] eu Bratul... scris-am zapisul... să fie de mare credință la mîna postelnicului Iordachi (a. 1650). GCR I, 135/24. Aceaste... le-am scris pentru căitiorul iubit, ce va avea oșardie a cerca să-nțeleagă într-adinsul aceștii ș[f]i[n]te cărți (a. 1673). id. ib. 209/19. De la acesta au luat pricinile și a scrie și a lăsa scrisori bune și cu lărie. BIBLIA (1688), [prefață] 7/13. Să fie și cititorii însuși gînditori în ale lor lucrări, socotînd pe fiecare în ce climă de pămînt și pentru care norod a scris. EPISCUPESCU, PRACTICA, XLVII/8. Pentru aceasta am scris această carte medicinală. id. ib. L/25. Și se pare a fi copiată după aceia ce scriu istoriile grecești pentru Denis de Siracuza. PLEȘOIANU, T. I, 126/25. Pușin lucru este a scri cineva... împuns numai de îndemnul momentului. HELIADE, O. II, 13. Lasă-mi pușintică vreme ca să scriu cîteva rînduri. HRISOVERGHI, A. 28/24. Cetește mai jos un stih ce pentru tine scriei. CONACHI, P. 221. Scriu o strofă dulce, pe care-o prind din zbor. ALECSANDRI, POEZII, 4. Stilul greoi provine din înțelegerea grea a celui ce scrie. MAIORESCU, CRITICE, 31. Gogol... a scris el mai întii pe rusește comedia. ODOBESCU, S. III, 20. De ce nu voi pentru nume, pentru glorie să scriu? EMINESCU, O. I, 137. E ușor a scrie versuri Cînd nimic nu ai a spune. id. ib. 226. M-am apucat să scriu o piesă. CARAGIALE, O. VII, 541. S-ar putea scrie o carte despre acest tablou. VLAHUȚĂ, S. A. III, 404. Contrariu acestor sfaturi, noi zicem: scrieți aceea ce sufletul vostru simte. BACALBAȘA, S. A. I, 310. Cînd... va voi să facă un testament... , trebuie neapărat să-l iscălească sau că l-a scris el însuși sau că a pus pe altul a-l scrie. HAMANGIU,

c. c. 205. *El a scris în latinește o carte despre vaccin.* IORGA, C. I. II, 177. *Se vorbea... de unul care a scris niște poezii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 18. *Tot citind, a început și el să scrie...* Într-o bună zi Familia i-a publicat o poezie. REBREANU, I. 62. *Citea, scria fără răgaz.* M. I. CARAGIALE, C. 48. *I-a fost dat... să scrie acum cincizeci de ani primul roman de observație.* LOVINESCU, C. IV, 5. *Mi-am zis: Voi scrie trei romanfe.* MINULESCU, VERS. 20. *Azi... scrie proză.* TOPÎRCEANU, P. O. 56. *Mă gîndeam atunci să scriu un roman despre vînzătorii de fluier.* VLASIU, D. 314. *Uitase că scrie o leză de doctorat.* TEODOREANU, M. III, 72. *Am scris și eu. Mi-am zugrăvit anii copilăriei.* SADOVEANU, O. V, 248. *Planul... de a scrie un manual de gramatică istorică a limbii române trebuia părăsit.* PUȘCARIU, L. R. I, 6. *Autorii acestei epoci mai mult vorbesc, decît scriu.* VIANU, A. P. 23. *Se pregătea să scrie povestea ghemului de păinjenisuri.* ARGHEZI, S. VII, 94. *Însă un greier mic... Ascans în tocul auriu, Chiar ziua fluie cînd scriu.* CĂLINESCU, O. II, 115. *Știam că scrie articole pentru o gazetă.* BLAGA, H. 75. *Sforșarea penibilă cu care a fost scrisă o carte nu ajută la calitatea ei.* RALEA, S. T. II, 256. *Ne mai rămîne să scriim, să devenim scriitori.* BOGZA, A. I. 672. *Scriitorul epocii noastre scrie pentru a contribui la progresul societății.* LUPFA DE CLASĂ, 1953, nr. 7, 98. *Eminescu el însuși scrie doine și cîntece pe care cu greu le distingi de realizările proprii ale poporului.* BENIUC, P. 20. *Am scris aceste rînduri cu probitatea unuia care nu vrea să lingusească, nici să blameze.* CONSTANTINESCU, S. II, 474. *Bătrînul scria în taină o istorie a Țărilor Românești.* TUDORAN, P. 46. *Am scris în seara asta un sonet pentru tine.* BARBU, PRINC. 58. *Ovăzul de pe cîmpuri l-am adunat în clăi și tare mă îndeamnă să scriu o elegie.* HOREA, P. 55. *Inclinațiile spre poezie n-au fost descoperite de profesori, fiindcă versurile le scriu aproape conspirativ.* V. ROM. decembrie 1964, 155. *Prin somn eu scriam versuri cu ochiul larg deschis.* IL mai 1965, 10. *E dreptul meu să scriu în versuri, să mă scol în zori.* VULPESCU, P. 64. *El a scris scenariul gîndindu-se la mine — și asta se simte.* CINEMA, 1968, nr. 2, VIII. *Urmărind ceea ce scrieți, sintem interesați de ideile dumneavoastră.* T mai 1968, 38, cf. DEX. *Scrisei două-trei rînduri, Mă lovira nește gînduri.* RETEGANUL, TR. 95. *Din limbi străine să înveți și limba ta să scrii, ca neamul tău să-ți lumineze.* ZANNE, P. V, 390. *Ca să scrii bine scrie necurmat.* id. ib. VIII, 563. ◊ *Ref. p. a s.* Cînd nu sloboade legea nimic nu e urmat, Felfă cînd nu se scrie tot lucru-i nelucrat. VĂCĂRESCUL, IST. 251. *Începură a se scrie, a se traduce și a se tipări cîteva cărți.* HELIADE, IN PLR I, 22. *Astăzi nu mai cred unii, alții că tot ce se scrie în limba lor este lesne de înțeles.* ARISTIA, PLUT. XXXIX, /11. *Urmașii noștri cînd vor, celi cîte s-au scris într-acești limpi, vor vedea cu mîhnire sărăcia de idei.* GHICA, C. E. I, v. *Ceea ce se scrie și se tipărește nu mai rămîne mîrginit la cerul mic al amicilor și cunoscuților.* MAIORESCU, CRITICE, 195. *Putea să-și umple biblioteca, fîinindu-se la curent cu tot ce se scria în apus.* TEODOREANU, M. III, 402. *Tot mai frumos este ceea ce nu se poate scri.* ARGHEZI, S. VIII, 47. *S-au scris numeroase studii și articole în jurul acestei probleme.* L. ROM. 1967, 485. ◊ *(Prin lărgirea sensului) Văd poezi ce-au scris o limbă ca un fagure de miere.* EMINESCU, O. I, 31. ◆ *P. a n a l.* (Complementul indică opere muzicale) *A compune, a crea. Tu ai scris cîntecul ăsta! Te cunoști după sprînceană.* HASDEU, R. V. 30. *Îmi place să interpretez chiar dacă nu e scris pentru un bal.* CĂLINESCU, S. 223. *Compozitorii noștri... erau animați de dorința de a scrie o muzică accesibilă unui cerc mai larg de ascultători.* M 1968, nr. 1, 1. *Scrisese la un moment dat muzica unui... spectacol.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178, cf. DEX. ◆ (Complementul indică articole, opere literare etc.; cu determinări introduse prin prep. „la”) *A publica într-un periodic sau într-o culegere; a colabora. Azi dă-n familii lecții și scrie la gazetă.* IOSIF, V. 149. *Am editat un fel de jurnal umoristic, la care*

scriau și notabilitățile literare din Iașul acelei vremi. T august 1964, 42, cf. DEX.

2. *S p e c.* (Despre oameni; complementul indică scrisori, mesaje etc.) *A redacta pentru a expedia și a comunica ceva cuiva; a expedia, a trimite pentru a comunica ceva cuiva; (complementul indică vești, știri etc.) a comunica, a înștiința prin scris¹ (2).* *Scriu voao de împreunarea spăseniei noastre (cca 1569—1575).* GCR I, *11/13. *Ne-a scris să grăim mării tale ce e pohta domniei lui (a. 1600).* IORGA, C. I. II, 236. *Scris-am eu, popa Grigore de în Măhaciu... , carte (a. 1607).* GCR I, 43/7. *Scris eu Stana pîn la al nostru cînstil și diregătur jupan... multă sănătate (a. 1609).* CUV. D. BĂTR. I, 173/3. *Scrisu-v-am voaă în carte să nu vă amestecați (a. 1618).* GCR I, 46/12. *Să cade să scrie carte, să-i dea știre domnului cum și în ce chip l-au suduit.* PRAV. 246. *De cite ni scrii măria ta, pre amăruntul înfeles-am (a. 1657).* IORGA, C. I. II, 242. *Fieștecine are a sa minte născătoare de cuvinte, cu care arată lucrurile și unul cu altul vorbește și unul cătră altul scrie.* ST. LEX. 218^v/12. *Mi-au scris s[ti]n[fi]a sa... carele acum iaste în locul părintelui Neclarie (a. 1673).* GCR I, 209/25. *Fotie, patriarhul Țarigradului, scriind cătră Mihail biruitorul... , zice. BIBLIA (1688), [prefață] 7/52. Și să scrie la Țarigrad să mă și caterisească.* ANTIM, P. XXIII. *Am scris la dum[nea]lui jupînu Ianache... să oprească 10 chipuri care vești socoti (a. 1778).* IORGA, C. I. III, 236. *Pusă stema pre masă și scrisă carti.* ALEXANDRIA (1784), 4^r/13. *Eu, Alexandra viteazul... , scriu fie, Darie, sănătate.* ALEXANDRIA (1794), 45/15. *Domnul Moldovei... a trebuil să fie fost scris și la patriarhul Romei pentru ajiutoriu.* ȘINCAI, HR. III, 12/2. *Noi încălicăm, ieșim la vîndătoare, jucăm, citim, scrim scrisori și cîteodată și aleluim cite ceva.* KOTZEBUE, V. 18^v/30. *Îi scrisă că eu doresc a se cobori în insula Carpați.* PLEȘOANU, T. III, 12/6. *Eu i-aș scrie un răvaș ca să vie aice.* DRĂGHICI, R. 91/14. *Antoni... îmi scrie.* HRISOVERGHI, A. 6/15. *Inocențin III scrie către Ioanițiu.* MAG. IST. I, 42/6. *Din toți muritorii lumei cel mai în nenorocire... Este omul care-ți scrie.* CONACHI, P. 99. *Voi scri postelnicului să le facă vataf de carte.* FILIMON, O. I, 144. *Sameșul din Foeșani îmi scrie, cu poșta de astăzi, despre... doi coșcari.* ALECSANDRI, T. I, 124. *Unul dintre fiii falnicului domn Ștef zîmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte.* EMINESCU, O. I, 149. *Împăratul acela... a scris carte frăține-său craiului să-i trimită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoți.* CREANGĂ, P. 184. *Am scris în două zile zece scrisori de afaceri.* CARAGIALE, O. VII, 8. *Cînd i-ei mai scri, spune-i și din partea mea multă sănătate.* SANDU-ALDEA, D. N. 221. *Scriu și primese scrisori.* IORGA, C. I. I, 204. *Să-mi scrii mereu... Că doar tu știi să scrii frumos.* IOSIF, PATR. 34. *Mă roagă să-ți scriu o mie de vorbe bune din parte-i.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 39. *Nu-i scrisese o singură dată o scrisoare triumfătoare.* AGÎRBIȚEANU, A. 223. *Iartă-mă că-ți scriu, așa, pe fugă.* GÎRLEANU, N. 77. *Mi-a scris chiar o carte poștală.* TOPÎRCEANU, B. 63. *E acum delataș... , dar ne scriem foarte des.* CAMIL PETRESCU, P. 86. *Ia revedere, copii... și scrie-ți-mi, copii.* C. PETRESCU, C. V. 359. *Eu zic că să scrii măria ta o scrisoare la Paris.* SADOVEANU, O. XII, 583. *Bătrînul Păturică îi scrie fiului trimis să se procopsească.* VIANU, A. P. 63. *Pc vară, ședea la Văcărești de unde scria în versuri lui Fundescu.* CĂLINESCU, S. C. I. 89. *Mama nu ne scria niciodată.* BLAGA, H. 87. *Să-i scrii cucoanei dumitale că-i cer tertare.* H. LOVINESCU, T. 384. *Îi scrisese de mai multe ori căpitanului de port, cerîndu-i lămuriri.* TUDORAN, P. 34. *M-am gîndit la tine și am vrut mereu să-ți scriu.* PREDĂ, D. 101. *Scrisoarea lui cu slova tremurată, Ce-a scris-o în spital cu brațul sîng.* LABIȘ, P. 34. *Să cerem pușină hîrtie, pe care tu să-i scrii cîteva rînduri.* BARBU, Ș. N. II, 142. *Mi-au scris de-acasă bunicul și tata.* BRAD, O. 114. *I-a scris aproape tot timpul cît a lipsit de-acasă.* LĂNCRĂNȚAN, C. II, 108. *Și fi-o scrie, măică, carte.* JARNÍK — BIRSEANU, D. 295. *Eu m-oi duce mai departe*

și *î-oi scri ravaș în carte*. ȘEZ. II, 137. *Să scriu la mui-
chița carte Ca să știe de departe*. BIBICESCU, P. P. 313.
Oi scrie o cărțică Ș-oi trece dac-oi putea. ALEXICI, L. P.
195. *Filip de la Buda scrie Că pe mine-i cu minie*.
BALADE, III, 142. (Învechit; subiectul este textul scris²)
*Găsește... niște cărți hiclene, carele scria la niște
vrăjmași să vie cu oaste să ia acel loc*. PRAV. 291. *Să
o alegeți precum scriu răvașele domniei mele (a. 1694)*.
BUL. COM. IST. III, 86. ◊ Refl. p. a. s. *Nu au lăcuiitorii
să plătească mai mult... scriindu-să cu strășnicie și
isprăvicilor, ca să nu îndrăznească să facă de la lăcui-
tori mai mare cerere (a. 1811)*. DOC. EC. 91. *Această
poruncă a domniei mele să o aveți apururea înaintea
ochilor... neașteptând ca să vi să scrie totdeauna
(a. 1813)*. ib. 152. ◊ Refl. recipr. *S-a stabilit în
alt oraș, și-au scris scrisori copilărești pline de căldură*.
BACALBAȘA, S. A. I, 168. *Ne-am înțeles să ne scriem*.
BLAGA, H. 192, cf. DEX.

3. (Complementul indică oameni, fapte, evenimente
etc.) A însemna prin scris¹ (2) pe ceva, în ceva, undeva,
a înregistra, a înscrie, a consemna,
a nota¹ (1), (învechit) a notifica (2); a sem-
nala prin scris; a povesti (1), a relata prin scris. *Însuși
Iacoviu aceste scrie celor ce sîntu di în doasprăzeace
neamure semănați*. COD. VOR. 109/3. *Ce de acest bolnav
evangelistul Marco grăiaște, iară all bolnav scrie Ioan
evangelistul*. CORESI, EV. 58. *În care... carte denitii
scris-au sînt Moisi începătura a toate făpturilor*. po 4/6.
*Seriem și mărturisim cu ceastă scrisoare a noastră cum
au venit înaintea noastră Șandru din Ruși (a. 1591)*.
GCR I, 38/22. *Și au rămas acești boiari ce s-a zis mai
sus de așazămint și de judecata acestor 6 boiari ce sînt
mai sus scriși (a. 1605)*. BUL. COM. IST. III, 79. *De atunci
se lărgea pre lume împărăția Rimului; aceastea cum
ne fu putearea noi scrisem*. MOXA, 352/5. *Cum au fost
și acești sericii dascăli ce seriem mai sus (a. 1632)*.
GCR I, 78/36. *Furtușag mic să cheamă iarăș, cînd nu va
fi făcut nice unele de aceastea ce am scris mai sus*.
PRAV. 30. *Aceaste lucruri carele sînt scrise pre rînd*.
N. TEST. (1648), v¹/6. *Că letopiseșele cele străine lucrur-
ile numai ce-s mai înșămălate... scriu a fărilor
megiiașe*. M. COSTIN, O. 158. *Zis-au domnul nostru...
precum scrie Matei bunul vestitor grăind*. CHEIA ÎN.
1¹/4. *Acestea spre îndreptarea mea le scriu, în dreptate
și în adevăr*. ANTIM, P. XXVIII. *Și mearsără... și dederă
la un munte, și-l trecură; și-ș pusă acolo stălp, și-ș
serisă jiltia sa, cînd au trecut pe acolo (a. 1784)*. GCR
II, 133/12. *Luiind ei aminte la ce și de ce are lipsă firea,
ne-au scris orînduială și îndreptări ca să nu greșim*.
MOLNAR, RET. 10/12. *Întrebam cu d-amăruntul pînd
de cele mai mici lucruri și scriam tot ce aflam*. PLE-
ȘOIANU, T. I, 142/23. *Gazelele Parisului scriu că la
Marsilia s-aîmbărcat doi franzezi către Constantinopol*.
CR (1830), 79¹/19, cf. I. GOLESCU, C. *Fiul meu mă ruga
cu mare stăruință să scriu istoria aceasta*. SION, P. 54.
*Înfiorat și-acum îmi bate Cu jale inima, cînd scriu —
Strivit de turci să mori de viu*. COȘBUC, P. II, 26. *Mi-aducea
uneori aminte de acel tînr englez a cărui tristă istorie
am scris-o*. M. I. CARAGIALE, C. 42. *Scria, vorbă cu vorbă,
tot ce spunea sluga de la birt*. G. M. ZAMFIRESCU, SF.
M. N. I, 79. *Scria cite camioane de gunoi soseau la rampă*.
BARBU, G. 9. *Pe cei care au căzut la datorie îi vor prea-
mări urmași și numele lor va fi scris în cartea de aur
a Patriei*. V. ROM. octombrie 1964, 86. *Expoziția despre
care seriem... a fost deschisă la Cluj*. ȘCINTEIA, 1969,
nr. 8 212. *Că a scris în testămint Să nu-l îngroape-n
mormînt*. BALADE, III, 243. (Subiectul este textul scris²
I 1) *Așijdere scrie ispisocul că dumnealui... ș-au
plecat capul de s-au dus la vizirul (a. 1720)*. BUL. COM.
IST. IV, 55. *Merg călare Spre muntele cu lacuri... Pe
care nici o hartă nu-l scrie și nu-l are*. CĂLINESCU, O.
II, 17. ◊ Intrans. *Marele Constantin ospăind
pre oarecarii den episcopi, precum Evsevie scrie la viața
lui, n-au vrut să se laude*. BIBLIA (1688), [prefață]
8/40. *Îndemnătu-s-au și Ion Neculce... a scrie întru
pomenirea domnilor*. NECULCE, L. 4. *Nici puțință-mi*

*iaste a ședeă pre toți cîți scriu de această Dachie... aici
să-i aduc*. C. CANTACUZINO, CM I, 34. *La anul această
iară scrie autorul cel neștiut precum urmează*. ȘINCAI,
HR. I, 150/10. *Vechea cronică a țării scrie astfel*. IORGA,
C. I. II, 186. ◊ Refl. p. a. s. *Deaci de elu alesu ce se
seriu n-amu*. COD. VOR. 72/25. *Celitorilor... precum
s-au împlă, cu adevăr s-au scris*. NECULCE, L. 4. *Cu
multi cuvînti, și întru același loc unde s-au scris*. AMFI-
LOHIE, G. F. 1¹/14. *La anul 1563 au început a să scri
cele ce pă toată ziua să întimpla în acest războiu*. CR (1829),
1¹/10. *Au dat și au înfrățit pe vărul lor ce s-au scris
mai sus (a. 1825)*. BUL. COM. IST. III, 77. *Despre spiri-
tualitatea tracă s-a scris mult în decursul istoriei*. ȘCIN-
TEIA, 1969, nr. 8 210. ◊ Trans. impers. (Fol-
osit și absol.) *A se afla însemnat, semnalat, rela-
tat prin scris* (2). *Înșivă sfenți fiți întru toată viața,
cum scrie: sfenți fiți, că eu sfinț sîntu*. COD. VOR. 142/21.
În capul cărții scrie de mere. PSALT. 76. *Și Ilie au
grăit: „cela ce se mânia pre cela ce-au greșit, celuia de
sus protiveaște-se”, cum scrie*. CORESI, EV. 32. *Am fost
dat domnia mea și mai dinainte vream de l-au fînut
ei acel munte, carele mai sus scrie (a. 1671)*. BUL. COM.
IST. II, 195. *Pentru că așa scrie și la noi în cărți, despre
unii, că tocmăi la bătrînețe au făcut copii*. CREANGĂ,
P. 118. *Trăiesc fără bucurie Precum la istorii scrie*.
CĂLINESCU, O. II, 190. *E scris în pravila lumii, cu toate
că n-o știu sloveni*. C. PETRSCU, A. R. 54. *Pe această
carte de vizită scrie, ca și pe uriașul cusăr coborit din
vagonul de bagaje: Anton Lupan Inginier*. TUDORAN,
P. 13. *Pe un gard scria cu var: „Votăți soarele”*. LABIȘ,
P. 67. *Dopurile... nu sînt așa cum scrie pe firmă*.
T martie 1965, 50. *Dai d-ăle trei butoaie... bei din
ăla care scrie „putere” pă iel*. O. BIRLEA, A. P. II, 194.
De m-a da, de nu m-a da, Scrie-n carte că-s a la. FOLC.
MOLD. I, 105. ◊ Ex p. r. A(-) îi scris (cuiva sau, rar,
pentru cineva) = a(-) fi revădit (cuiva) de la naștere,
a(-) fi sortit, hărăzit (cuiva) prin soartă. *Ce e scris
și pentru noi, Bucuroși le-am duce toate*. EMINESCU,
O. I, 146. *Pe bădișa Vasile l-am pierdut, s-a dus unde
i-a fost scris*. CREANGĂ, O. 183. *Orice dor e scris să moară
Inima cînd fi-o cunoaște*. VLAHUȚĂ, S. A. I, 42. *Dar
dacă-i scris să fie așa, iubito, du-te! Coșbuc*, S. 81. *Am
să cad, dacă mi-o fi scris să cad*. D. ZAMFIRESCU, R.
96. *De ce fi-e scris nu scapi*. DELAVRANCEA, O. II, 104.
*În calea voastră n-o să mă pun eu; că ar fi degeaba;
ce-i scris e scris*. GÎRLEANU, N. 17. *Îmi era scris s-o
păfese și o păfii*. HOGAȘ, DR. I, 38. *Cînd fi-e scris să te
duci, trebuie să te duci, de vrei, de nu vrei*. REBREANU,
NUV. 239. *Ce s-a întimplat era scris să se întimple*. id.
I. 180. *Era scris ca cel mai frumos dintre veacuri să
asfințescă în singe*. M. I. CARAGIALE, C. 55. *I-a fost
scris, se vede, să moară fără luminare*. BRĂESCU, O. A.
I, 149. *Încercase... să-l convingă pe surlucăr că așa
i-a fost scris fetei să moară*. G. M. ZAMFIRESCU, M. D.
II, 316. *Așa i-a fost scris omului*. SADOVEANU, O. VII,
289. *Fu scris să piară pe stea fără zare*. PILLAT, P. 22.
◊ A explica prin scris¹ (2) pentru a argumenta, pentru a
lămuri, pentru a dovedi mai clar un anumit fapt.
Aceastea toate, ce-am dzis, pentru darea talălui pre feci-
or... iaste adevărată și neclintită, după pravilele
împărătești și după cum scriu toți dascălii, tocmindu-să
toți într-un cuvînt. PRAV. 295. *Deci de au scris după
aceaia unui dascăl ai răsăritului și ai apusului împo-
triva minciunii pîngăritului aceluia, de la acesta au
luat pricinile*. BIBLIA (1688), [prefață] 7/12. *Iară pri-
cina, cum scrie Leon gramaticul, aceasta a fost*. ȘINCAI,
HR. I, 164/18. *Într-una din cele mai vechi caracterizări
ale povestitorului [Ion Creangă], N. Iorga... scrie:
„ca și poporul, călăuză și inspiratorului lui unic, el are
puține idei abstracte în minte...”*. VIANU, A. P. 117.
(Subiectul este textul scris² I 2) *„Moartea e o necesitate”
... scriau slovele*. BARBU, PRINC. 24. ◊ Refl. p. a. s.
(Învechit, rar) *A atribui un titlu prin scris* (2). *I-au
dat și tit de domnie... după cum să scriu domniei acmu,
iar titul așe-i era: „săninatul domn al Țării Moldovei”*.
NECULCE, L. 212. ◊ (Învechit; despre acte normative
sau private) *A prevedea (I 2)*. *Să plătească paguba*

ce va fi făcut, după cum scrie pravila. PRAV. 17. Să ia aceale bucate... cu voia sa, fără nice de un giudeț, mai vrătos cind va scrie zăpisul. ib. 61. Ș-or fine cumpărătura precum le scrie zăpisul (a. 1668). BUL. COM. IST. IV, 185. După cum scrie zăpisul ce am luat de la Grigori Sabie (a. 1808). ȘTEFANELLI, D. C. 337. ♦ Trans. impers. (Rar) A prescrie (4); a indica. Bine, dar călugărului îi scrie... să muncească pentru mânăstire. ȘĂNOIU, C. I. 17. ♦ (Prin Transilv.; complementul indică pedepse) A da. (Ref. p. a. s.) Jumătățile acestea de lemnișor le aruncă apoi fiecare pe rînd și după cum se așază pe masă, i se scrie celui ce le-a aruncat și pedeapsa. PAMFILE, J. II, 260. ♦ (Rar; complementul indică medicamente sau tratamente medicale) A prescrie (1). Apoi moșule, orice i-oi scri, îi degeaba, boala asta nu are leac. HOGAȘ, DR. II, 96.

4. (Învechit; și în sintagma a scrie împrejur) A descrie. Filip Cloverie gheograful și pe Dachia scriindu-o, zice: „Dachia pe dencolo de Dunăre să hotărâște cu muii“. C. CANTACUZINO, CM I, 23, cf. LEX. MARS. 193. Aicea nu sînt cuvinte den destul pentru ca să o scriem împrejur, aicea trebuie să lacrimi ca să o plîngem (a. 1742). GCR II, 31/32. Scriind împrejur starea lucrurilor, lungimea. GHEOGRAFIE, ap. URȘU, T. Ș. 186. Noi vom a scrie locurile cele mai cunoscute și mai știute de toți. AMFILOHIE, G. 6/1, cf. I.B. Acolo bietul Ikanoc, acolo biata Zulnie Ș-o-nlînit... Ah! cine poate întîlnirea lor ș-o scrie? CONACHI, P. 85. Beiful... E cu destul arătat. Uite-l zice, Privește la el Ș-îl scrie la fel. PANN, P. V. I, 111/23. Văduva... Mi se-nveselca, Semnele-i spunea Ș-astfel le scria: Feișoara lui, Spuma laptelui. TEODORESCU, P. P. 92. ♦ Ref. p. a. s. Căci fieștecarele pre sine să scrie cum poate și cum știe mai frumos. ȚICHINDEAL, F. 30/15. ♦ Ref. p. a. s. Carte întru care să scriu mîncările de pește i raci, stridii (a. 1749). GCR II, 42/12. Nu vom arăta alta decît acele vechi obiceiuri după cum s-au scris de o față de-a lor. AMFILOHIE, G. 101/8. Nice nu să poate scrie Cum îi ședea a fi vie. BĂRAC, A. 18/15. Zboară tristă prin pustie Cu dor după a sa sofie: Jalea ei nu se mai scrie. TEODORESCU, P. P. 348.

— Prez. ind.: scriu; perf. s.: scrisei și (învechit) scrisu. — Și: (popular) scri vb. IV, (învechit și regional) scriă (prez. ind. scriez) vb. I.

— Lat. scribere.

SCRIEĂ s. f. (Prin Ban.; cu sens neprecizat, probabil) Scrisoare (9). Scriam o scriea, Zlujci de foc pocnea. MARIAN, I. 490.

— Pl.: ?

— Prin figură etimologică, de la scrie.

SCRIERE s. f. Acțiunea de a scrie și rezultatul ei.

1. Redare prin anumite semne convenționale a sunetelor, literelor, cifrelor, a cuvintelor, a textelor etc. dintr-o limbă; (învechit) scrisoare (8). Cf. scrie (1 1). La scrierea tabelelor trebuie să aibă cineva la îndemînă o tablă neagră. CARTE TREB. II, 170/17, cf. DR. LU. Pentru scriere, școlarul va începe a face slove pe nisip. REGUL. ORG. 372/15, cf. CADE, DL, DM, DEX.

2. (Concretizat) (Sistem de) semne grafice convenționale prin care sînt redade sunetele, cuvintele, textele etc. unei limbi; scris¹ (2), (învechit și regional) scrisoare (2), (învechit) scriptură (1). Cf. LB. Mestegugul scrierii este aflat ca să ne înțelegem și cu cei ce nu sînt de față cu noi. HELIADE, O. II, 191. Ideile și judecățile noastre le facem cunoscute la ceilalți prin vorbire sau prin scriere. I. POP, L. 4/20. Am vrul să zic ceva... despre dificultățile cari ceareă la scriere astăzi românul în limba sa. ARISTIA, PLUT. XIII₂/25. Am avut cînte a înșăfoșă d-voastre prohorisirile ucenicilor mei în istorie, citire, scriere, aritmetică. NEGRUZZI, S. I, 5. De uzul vorbirei... multe s-au disputat și mulți l-au aplecat ca principiu, nu numai pentru vorbire, ci și pentru scriere. CP 344. Minusculele d și r se asemănau în scriere. HASDEU, I. C. I, 20. Noi sîntem viță latină... Pînă acum

acest adevăr avu numai în limba și scrierea noastră o urmare mai practică și aceasta cu tot dreptul. MAIORESCU, CRITICE, 205. Nu știu zău dacă din cele patru clase primare îmi mai rămăsese altă ceva decît știința scrierii și a celirii. GANE, N. III, 181. Constatăm mai întîi un grad îndestul de mare de cultură, întrucît cunoștința scrierii și a celirii era așa de răspîndită. XENOPOL, I. R. I, 202. Eliad e autorul unui sistem de scriere mixt. IORGA, C. I. II, 76, cf. ȘĂINEANU². În materie de scriere criptică nu-s mai prejos de Champollion-Figeac. CĂLINESCU, C. O. 121. Am fost adus în situația de a nu-mi însuși cititul și scrierea în răstimp de un an. BLAGA, H. 30. Scrierea s-a ivit și s-a dezvoltat pe baza limbii, avînd totodată specificul ei. CONTEMP. 1953, nr. 366, 5/1. Scrierea e un mijloc de comunicare subordonat limbii. GRAUR, I. L. 74. Scrierea chineză... este azi singura care se mai folosește de ideograme. id. ib. 77. Se făcea... distincție între scriere și pronunțare. IST. LIT. ROM. II, 627, cf. DER. Cuvîntul... este transcris greșit... sub influența scrierii silabice românești. L. ROM. 1967, 207. Cu engleză lucrurile se petrec altfel, aici scrierea e mult rămasă în urmă, ea reproduce în general pronunțarea de acum cîteva sute de ani. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 14/3. ♦ (Învechit) Ortografie. Colaboratorii „României literare“ sînt singurii ce nu au impus românilor nici gramatică, nici altă scriere după iscodirile închipuirii lor. RUSSO, S. 79. Am scris și publicat studiul „Despre scrierea limbii române“. MAIORESCU, în PLR I, 267. ♦ Mod (particular) de a caligrafia semnele grafice; fel de a scrie (1 1) al cuiva; scris² (2), scriitură (2), (învechit și popular) scrisoare (3), (învechit) scriptură (2). Scrierea de pe plic îi era cunoscută. SĂM. VI, 466. Rareori în curgere de altăia ani trăsurile scrierii cuiva rămîn neschimbate. BUL. COM. IST. II, 158. Avea scrite cîteafă și condeiu cult. CĂLINESCU, F. 12. Pînă la pagina 95 scrierea este deosebit de frumoasă, iar de aici, mai puțin îngrijită. L. ROM. 1967, 269, cf. DEX.

3. (Învechit) Recrutare (1). Cf. scrie (1 3). Cf. COD. SILV. 55.

4. Formulare scrisă² (1); compunere, redactare; scris³ (3). Cf. scrie (11 1). [Lăcrimarea ochilor] se trage... din citire și scriere peste măsură. EPISCOPESCU, PRACTICA, 428/27. Opera lui e în afară de timpul scrierii ei, ca orice operă de geniu. IORGA, P. A. II, 171. Miron Costin nu putuse primi aceste indicațiuni... decît după întoarcerea sa în Moldova... cînd trebuie așezată scrierea cărții. BUL. COM. IST. II, 124. Felul acesta curios... exclude ipoteza unei interpolări posteroare scrierii manuscrisului. ib. 158. Aveau nevoie... și de cite un diac sau loșofol pentru scrierea diverselor acte, mărturii, hotărîri. STOICESCU, S. D. 81. Începe scrierea și publicarea unui dicționar al limbii române. JUD. ROM. SOC. 80. ♦ (Învechit) Scriere în scurt = rezumat. Pre scriere în scurt. BELDIMAN, N. P. I, 65/2. (Rar) Scriere frumoasă = stilistică. Să desfășoare farmecul unui stil învățat din manualele de scriere frumoasă și imprumutat de la autorii pe care-i citise — acestea erau dorințele de căpitanie ale eruditului fiu de domn. IORGA, I. L. I, 357.

5. Ceea ce este scris² (1 1) ca rezultat al unei munci de elaborare, de redactare; text scris²; lucrare originală cu caracter literar, științific etc.; s p e c. tipăritură (2); carte; p. e. t. (la pl.) totalitatea textelor scrise² (și tipărite) ale unui autor, ale unui curent (literar), ale unui popor etc.; scris¹ (4), operă (2), (învechit) scriitură (1), scriptură (7), scrisoare (7). Pentru ca să descoperi adevărul... trebuie să se facă multe scrieri și să treacă nu puțină vreme (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 91. El a imitat tot ce e mare și frumos în scrierile celor vechi. PIȘOIANU, T. I, 40/1. Dreptul de a tipări și de a vinde scrierile lui Byron s-a strigat la meaz în Londra. CR (1830), 18¹/15. Dintre scrierile sale mai însămnată este aceea despre comerțul pe mare. ASACHI, L. 15¹/9. Limba română... s-au fost ilustrat prin scrierile Movililor, Dosofteilor. id. I. 2/11. Curatul

dragoste cătră omenimea întreagă... ne însuflețește și ne dă îndreptariu la scrierea noastră. FM (1840), 195¹/13. Ținta noastră a fost mai mult a recomanda publicului nostru această scriere. MAG. IST. I, 276/4. Buletinul bibliografic va cuprinde lista scrierilor moderne (a. 1845). PLR I, 105. Te-am cunoscut, domnul meu, prin scrierile dumitale. BOLLAC, în PLR I, 45. Voi să sfîrșesc o scriere asupra lui Mihai Viteazul. BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 463. Scrierile lui au acel merit de a fi înțelese de toate spiritele. ARISTIA, PLUT. XXIX₂/19. Noi nu eram deprinși cu scrieri serioase. NEGRUZZI, s. I, 338, cf. POLIZU. Acea scriere a lui Bălcescu a fost foarte apreciată. GHICA, s. 682. Vouă și numai vouă dedic această slabă și neînsemnată scriere. FILIMON, o. I, 94. Diferitele bibliotece din străinătate... ni-au procurat... masa materialului utilizat în această scriere. HASDEU, I. C. I, VIII. Ce importanță nemărginită ar avea pentru noi o scriere de pe timpul lui Ștefan cel Mare. ALECSANDRI, s. 25. Niște scrieri pline de germanism, de exagerări și de confuzii stilistice... nu pot avea nici cel mai mic rezultat pozitiv. MAIORESCU, CRITICE, 37. Eu nu pot avea preferința că teoria apărută... de mine prin această scriere ar fi absolut adevărată. CONTA, o. F. 121. Pretutindeni, în ungherul unor crieri și-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri. EMINESCU, o. I, 134. „Răzvan“ este și va rămîne... în literatura noastră, pentru că în această scriere închipuirea este sănătoasă. CARAGIALE, o. V, 249. Pe-aluncea Vreamea era înapotată... De scrieri sărăcia era neasemnată. MACEDONSKI, o. I, 49. Nepăsător a fost el de scrierile lui de cînd îl știu. VLAHUȚĂ, s. A. II, 511. În loc să se încurajeze scrierile, se încurajează scriitorii. BACALBAȘA, s. A. I, 263. Particularitatea moldovinească... este veche și... neconținut vădită în scrierile moldovinești până astăzi. PHILIPPIDE, p. 19. Prin diferite colecții și scrieri caută a păstra urmașilor memoria acestor datini. în PLR II, 51. Apeluri călduroase vesteau ieșirea la iveală a scrierilor nouă. IORGA, C. I. II, 139. Se va deosebi astfel mai ușor decît în alte scrieri contemporane partea nouă de cea veche. PĂRVAN, G. 2. Unul din cuvintele cele mai curente în scrierile filozofice și sociale ale timpului a fost „critică“. în PLR II, 588. Îl roagă să le citească din scrierile lui. TEODOREANU, C. B. 204. Limba latină clasică o cunoaștem din scrierile literaților. PUȘCARIU, L. R. I, 189. A publicat mai multe volume de scrieri în proză. VIANU, A. P. 250. Există în scrierile lui Herodot un pasaj cutremurător. BOGZA, A. I. 198. Apariția unor scrieri de valoare... nu mai este azi un fapt unic. v. ROM. decembrie 1964, 164. Deschidem scrierile unor autori bănățeni. L. ROM. 1967, 222. Scrierile lor trebuie... să fie expuse examenului critic. T. Iulie 1968, 66. Să surprindem în scrierile noastre... fenomenele sociale fundamentale pe care România socialistă le-a trăit și le trăiește. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. Cîte scrieri nu zac cu anii prin librării? CINEMA, 1969, nr. 6, 14. Planul scrierii și structura ei literară reprezintă o creație originală. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 9/3, cf. DEX.

6. (Învechit; și în sintagma scriere împrejur) Descriere. Cf. scriere (II 4). Scriere împrejur geograficească a crăiei. IA I, ap. URSU, T. ș. 186. Nu-i putea dumneata ca să-mi faci vro oșebită scriere de acest meșteșuguri. AMFILOHIE, G. F. 20^v/8. Scriere împrejur a taberii prințipului acestuia. BELDIMAN, N. P. I, 65/10. I-a făcut o scriere împrejur de toată vrsta sa cea copilărească. id. ib. II, 62/25, cf. I, 32/5.

— Pl.: scrieri. — Și: (învechit) scrifire, (învechit, rar) scrire (I. GOLESCU, C.) s. f.

— V. serie.

SCRIETÓR s. m. v. scriitor.

SCRIFOCÍ vb. IV v. scrișosi.

SCRIGHEĂȚĂ s. f. v. străgheată.

SCRIIRE s. f. v. scriere,

SCRITÓR, -OÁRE subst. I. 1. S. m. și f. Persoană care scrie (I 3), autor, (latinism învechit) scriitor; spec. autor de opere literare, (rar) publicist. Trestie de cărtulariu repede scrietoriului. PSALT. HUR. 38^r/9. Deci... punem și noi odihnă condeului, ca un trăgătoriu vânsla, că oare cum jeluiașle cine e pre mare să vază pristanște, așa și scriitoriu pazește să vază svîrșitul. MOXA, 400/2. Mulți scriitori s-au nevoit de au scris rîndul și povestea fărilor, de au lăsat izvod pre urmă. URECHE, L. 57. Den publican să făcu ap[ols]to], scrietoriul ev[an]gh[el]lii. N. TEST. (1648), 2^r/3. Urmele lui Iliodor, scrietoriului „Istorii...“ călcînd... pre picioare și capul să stea am făcut. CANTEMIR, I. I. I, 4, cf. LEX. MARS. 245. Ps[al]tirea să cheamă cartea laudelor, iară de scrietorii ps[al]milor, unii au scris D[a]v[i]d, alții Solomon (a. 1710). GGR I, 364/15. Mulți sînt scrietorii... Analelor turcești. IST. 246. Să ia sama la noima scrietoriului (auctoriului). CARTE TREB. II, 104/14. Unii din scrietori zie. IST. AM. 73^r/1, cf. LB. Întimplările... sînt mai bine descise... decît în oricare scriitor de mitologii. PLEȘOIANU, T. I, 248/18. De la scriitor, în toată lumea se cere stil. HELIADE, o. II, 330. Cu acest gînd scrietorul nostru... au început a intra asupra cercetărilor locurilor a căror descriere este gata a ieși la lumină. CR (1830), 11²/27, cf. VALIAN, v. Această hotărîre rămîne în voia scrietorilor să facă cum vor vrea. GRAM. MOLD. 16^r/3. Din toți scrietorii, acei care lucrează dicționare sînt supuși la critica cea mai aspră a tuturor treptelor de cititori. FM (1841), 346¹/39. Domnia lor în fără s-au judecat de mai mulți scrietori cu talent. MAG. IST. I, 119/9. Să se vază... tot ce face farmecul... tuturor scrietorilor aceluia secol frumos la greci. ARISTIA, PLUT. XXVIII₂/31. Pîecare scriu cum voim, cîți scrietorii atlea ortografii. GHICA, C. E. I, 53. Singurul rol ce scrietorii reflexivi... îl pot avea în privința limbii lor materne este de a i se supune fără împotrivire. MAIORESCU, CRITICE, 38. Scrietorul acestor rînduri își dă bine scama că n-are dreptul a se amesteca în afacerile interne ale statului. CARAGIALE, o. V, 186. Acest scriitor atît de bine informat asupra Șciței, iată ce spune despre cultura albinelor. XENOFOL, J. R. I, 33, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Ei pregătiră calea pentru adevărații scrietori cari trebuiau să vie. IORGA, C. I. II, 140. Omul acesta ar fi putut deveni un scriitor de seamă. ANGHEL, PR. 144. Scrietorii antici nu ne dau nici o indicație în ce parte anume a... Daciei au avut loc luptele. PĂRVAN, G. 111. Ar fi ajuns să fie numărul printre scrietorii de frunte ai neamului. M. I. CARAGIALE, C. 59. Recunoaștem la unii scrietori o capacitate neobișnuită de a ne reda stări sufletești elementare. LOVINESCU, C. VII, 9. Singur acest volum ar fi de ajuns ca să consacre pe un scriitor. TOPÎRCEANU, o. A. II, 346. Un scriitor e un om care exprimă în scris... ceea ce a simțit. CAMIL PETRESCU, P. 9. Nu oricine pictează, scrie sau cîntă este pictor, scriitor sau muzicant. TEODOREANU, M. U. 190. Preocuparea scrietorului de a se face înțeles... îl împinge adeseori către superficialitate. VIANU, A. P. 19. Serie... povestiri în care izbucnesc... marile lui însușiri de scriitor realist. SADOVEANU, E. 229. Definiția unei națiuni se face prin scrietorii ei. RALEA, S. T. I, 14. Există o vîrstă cînd toți scrietorii liniari se pierd în narcisism. BOGZA, A. I. 19. Este... o artistă, o scriitoare. PAS, L. II, 119. Sentimentul național al scrietorului a fost cunoștința de sine a unei unități spirituale. CONSTANTINESCU, S. III, 82. Presupusa furtună... i se părea... o convenție pe baza căreia scriitor și cititori cădeau de acord. PREDĂ, R. 117. Definit succint, Creangă e un scriitor fărăn, dar un fărăn ce nu poate fi confundat. v. ROM. decembrie 1964, 78. Scrietorul folosește materialul lingvistic așa cum îi este dat, dar cu ajutorul lui exprimă realitatea înconjurătoare în chip artistic. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 14/3, cf. DEX. ◊ (Adjectival) Femeile scriitoare (în Anglia există foarte multe) sînt mai pușin creatoare decît bărbații. IBRĂILEANU, S. L. 45. Cred că nici una dintre femeile scriitoare... n-a lăsat o înlipărire atît de adîncă în acei doi bărbați. TEODOREANU, M. U. 35.

2. S. m. Persoană care redacta actele în cancelariile domnești, scrib (1), diac, calemgiu, uricar; persoană care copia un manuscris, un act etc., scrib (1), copist; (rar; și în sintagma scriitor de sau de la masă) funcționar (într-o cancelarie). Și întâi fu scriitorii de iscălitură împăraților. DOSOFTEI, v. s. decembrie 226^v/5, cf. LEX. MARS. 231. Fieștecarele deosebi să se auză și mărturisirile lor scriitorii să le scrie. MCV, în CONTRIBUTII, III, 301. Au avut întru ajutoriu... pre Gheorghie Revelles, scriitoriu. ȘINCAI, HR. II, 212/8. Iară care copil poștește și vara a învăța... ca să poată și și nolăraș sau scriitor la sal... acela va veni în școala Făgărașului (a. 1820). IGA, s. D. XII, 208, cf. LB. La toți lucrătorii acestor comitii se dau bani de masă i lefi secretarilor și scriitorilor. AR (1831), 521^v/5. Și ne-am rugat de scriitor de au iscălit numele noastre (a. 1834). DOC. EC. 565. Începând de la slujba cea de jos a scriitoriuului... va fi... deschisă calea de înaintire la tribunatură (a. 1835). URICARIUL, VIII, 138. O femeie a unui scriitor de la judecătoria ajutoare vroia să-l cumpere. KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 427, cf. VALIAN, v. Unul din cei doi scriitori va fi dator a trece într-o condică... copiile hotărârilor. REGUL. ORG. 298/5. S-au plătit lefi... lui Teodor Gheorghiescu, scriitorul, câte lei 100 pe lună (a. 1846). DOC. EC. 910. Damele de la curte... erau silite a danșa numai cu scriitorul satului. NEGRUZZI, s. I, 105. Domnul... vechi scriitor la judecătoria... aștepta prin telegramă numirea sa de grefier. GHICA, c. E. I, 177. Găsise vreo doi-trei scriitori cari aveau talentul de a înita scripturile cele mai vechi și... îi punea de le copia. SION, p. 179. Popa se duse dar la scriitorul care zăcea bolnav. SLAVICI, O. I, 304. Școli, pentru slavonă și caligrafie, din care ieșeau scriitorii domnești. IORGA, c. I. II, 119. Nu-i nimeni, zise iar, nici notarul cel nou, nici scriitorul din cancelarie. AGRIBICEANU, A. 139. Tot tribunalul, de la președinte pînă la cel din urmă scriitor, îl cunoștea ca pe un cal breaz. RUCOR, s. 68. În Armada sînt patru avocași; la trei a umblat și a cerut un locșor de scriitor. REBREANU, I. 349. Necazurile și umilințele unui biet scriitor de masă, căruiu toți îi porunceau. CAMIL PETRESCU, O. II, 291, cf. DEX. Și știu de unde-i minat... Dintr-o grădină cu flori Unde scrie-un scriitor; C-o mîndă pe carte scrie și cu altă-mi face mie Să merg în cămărlărie, Să mă-nvăț și eu a scrie. JARNIK — HIRSEANU, D. 26. Dele poroncă scriitorilor săi să trimetă cărți prin toată lumea. SBFRA, P. 69. De m-ar lua pe mine scriitorul împăratului, toată curtea i-o aș îmbrăca cu un fus de lori. BEFEGANUL, P. II, 22. Să fie ceriul de hirtie și luna cămărlărie, Soarele un scriitor, Să scrie dor la sectori. HODOȘ, P. P. 156. Maica m-a făcut frumoasă, De iubese zapcii din plasă, Scriitorii de la masă. FOLC. MOLD. I, 110. Scriitorul sîb masă și iscălitorul pă masă (= cel ce poruncește este mai mare). ZANNE, P. V, 587. ◊ (Învechit) Logofăt scriitor = secretar într-o cancelarie. Fieșcare ispravnică să-și aibă sameșu lui i doi logofeși scriitorii (a. 1811). DOC. EC. 119. Și neștiind noi să ne iscălim, ne-au iscălit logofătii scriitor (a. 1825). id. 358. ♦ (Cu determinări care indică felul) Persoană care scrie (I 1) anumite date pe diferite produse, pe mijloace de transport etc. și ține evidența lor. Lucrători în fabrică: ... scriitor de buluci. NOM. PROF. 31, cf. 61. Scriitor de vagoane. LEG. EC. PL. 299.

3. S. m. (Învechit, rar: în sintagma) Scriitoriu de pămînt = geograf. Strabon, scriitoriu de pămînt, vrednicia și mărirea rumânilor scriind, numai pre ostașii vremii aceia care era asupra vrăjmașilor sării îi numără. BIBLIA (1688), [prefață] 8/29.

II. S. n. (Învechit; și în sintagma scriitoriu masă, POLJUZ) Masă de scris (1); birou; (învechit) scriptoriu. Și întinde brațele preste o masă și un scriitoriu încercate de acte. BARIȚIU, P. A. III, 207. M-am dus la scriitoriuul meu și am scris lui Ipolit ca să vie la mine. NEGRUZZI, s. I, 52. Caută în scriitoriuul meu, în cutia din dreapta. P (1885), 205. S-a așezat la un scriitor și scrie, I. NE-

GRUZZI, s. V, 455, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Lingă fereastră era un mic scriitor. GALACTION, O. A. I, 63, cf. SCL 1974, 445, DEX.

— Pronunțat: scri-i-. — Pl.: scriitori, -oare. — Și: (învechit și regional) scrietôr s. m.

— Serie + suf. -lor.

SCRIITORĂȘ s. m. (Depreciativ) Diminutiv al lui scriitor.

1. Scriitor (I 1) fără talent, fără valoare, neînsemnat. Cu chipul acesta, tinerii noștri scriitoriași ajung la cele mai absurde, la cele mai monstruoase elucubrațiuni. VLAHUȚĂ, s. A. II, 381. Vor crede poate... că el ar fi un scriitor necunoscut care caută să ajungă celebru prin parodoxe. GHEREA, ST. CR. I, 15, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. Nu poate oare... să vorbească... doară ne aduce unul și nouă, un scriitor, pe câteva zile, să ne scrie tialru? BENICU, V. CUC. 15, cf. DEX.

2. Funcționar neînsemnat; conțopist. Să cereși voie de a orîndui altul în locu-mi, unde poate îndeplini orice scriitoriaș și cu mai puțină leafă... neavînd aceeași slujbă așa deosăbile însărcinări sau greutăți. FM (1842), 110^v/26. Se gindea c-ar fi putul rămîncea toată viața un biet scriitoriaș... într-un orașel de provincie. VLAHUȚĂ, s. A. III, 65. L-am numitără noi la ministrul de interne... Un fel de scriitoriaș. D. ZAMFIRESCU, T. S. 13. Vor ajunge scriitoriași la tribunal sau în serviciile administrative. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 222. Am văzut scriitoriași de la oșebile autorităților oferind jumătate leafa lor. PAS, L. I, 316. Doară dă Dumnezeu... și iese din el barem un scriitoriaș la cămărlărie, la domnul nolăraș. BENICU, M. C. I, 69, cf. DEX.

— Pronunțat: scri-i-. — Pl.: scriitoriași.

— Scriitor + suf. -aș.

SCRIITORICEȘC, -EASCĂ adj. Care aparține scriitorilor (I 1) sau operei lor, privitor la scriitori sau la opera lor; care este caracteristic scriitorilor; de scriitor. Cf. RESMERIȚĂ, D. Purcedem azi la drum... pentru realizarea unui deziderat visat de întreaga generație scriitoricească tîndră. în PLR II, 563. Cu scuza vagă a unui interes scriitoricesc... l-am cunoscut chiar personal. CAMIL PETRESCU, P. 38. Lumea scriitoricească revoluționară... își dă seama de marea operă mondială, în angrenajul căreia este prinsă. SAHIA, U.R.S.S. 190. Prietenul... om cu porniri scriitoricești... i-a cerut... dosarul crimei. POPA, V. 92, cf. IORDAN, L. R. A. 173. Își propune... să stimuleze o creație scriitoricească strîns legată de viața maselor largi ale poporului. în PLR II, 654. Activitatea scriitoricească rămîne, cum e natural, închinată colectivului. SADOVEANU, E. 186. A fost însă scriitor într-o vreme care oferea alt de puține posibilități profesiei scriitoricești. VIANU, L. U. 392. Meseria scriitoricească suferă azi o atrocă concurență. RALEA, S. T. I, 145. Curiozitatea de om al acestui veac și curiozitatea scriitoricească. STANCU, B. A. II, 388. Poseda un uriaș material de viață, căpătase o mare experiență scriitoricească și avea o rar înfîlînită pulere de muncă. CONTEMP. 1954, nr. 382, 1/5. Ne farmecă... prin calitatea tehnică a artei sale scriitoricești. CONSTANȚINESCU, S. I, 377, cf. IST. LIT. ROM. II, 69. Șifa și nuvela... constituie un rod al ficțiunii scriitoricești. V. ROM. ianuarie 1963, 159. Limba română literară... nu poate fi modificată... prin inițiative scriitoricești arbitrare. L. ROM. 1965, 395. Ceea ce ai făcut zi de zi n-a fost un act scriitoricesc, ci unul de viață. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 22/4, cf. DEX.

— Pronunțat: scri-i-. — Pl.: scriitoricești.

— Scriitor + suf. -icesc.

SCRIITORICEȘTE adv. (Rar) În felul scriitorilor (I 1), ca scriitorii. Cf. IORDAN, L. R. A. 174, SFC II, 148.

— Pronunțat: scri-i-.

— Scriitor + suf. -icesțe.

SCRIITORIE s. f. (Învechit) 1. Îndeletnire, profesiune de scriitor (I 1). Acei scriitori, carii în London trăiesc singuri din câștigul ce le aduce scriitoria, adevărații autorici, sînt ca la 4 000. FM (1841), 319²/36, cf. POLIZU, DORF, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D.

2. Îndeletnicire, funcție de scriitor (I 2). Cf. LB, POJIZU.

3. Instituție, serviciu administrativ în care își exercită funcția un scriitor (I 2); sediul acestui serviciu, cancelarie. Acum a luat știre scriitoria că la Izvor... stau zătonite peste 50 cără cu marfă (a. 1838). DOC. EC. 708. S-a primit la scriitorie alăturata listă (a. 1838). ib. Au exportat... vile... plăcind legiuila vamă la scriitoria vămii Brăila (a. 1845). ib. 844.

— Pronunțat: scri-i-. — Pl.: scriitorii.
— Scriitor + suf. -ie.

SCRIITORIME s. f. Totalitatea scriitorilor (I 1); mulțime de scriitori. Jar aceea scriitorime care nu vrea să ne creadă... Îi vom rupe-n mii de petici în al nostru demn jurnal. I. NEGRUZZI, s. I, 52. Scriitorimea apuseană... nu mai vrea să vadă fenomenul social. în PLR II, 655, cf. DEX.

— Pronunțat: scri-i-.
— Scriitor + suf. -ime.

SCRITURĂ s. f. 1. (Învechit) Scriere (5). Toate scriiturile cite sînt, și sfinte și de celelalte... arată călă este osebiră tratului... unui bun de a unui rău. SPĂTARUL MILĂSCU, LET² I, 118, cf. LEX. MARS. 196, 245. Se umpluse cancelaria domnească de scrisori și scriituri. BARBU, PRINC. 277. ♦ (Neobișnuit) Conținut al unei opere (literare). Aș cere... o istorie care să aibă în scriitura ei toate fările și mările. CAMILAR, N. II, 371.

2. Mod (particular) de a caligrafia semnele grafice; fel de a scrie (I 1) al cuiva; scris¹ (2), scriere (2), (învechit și popular) scrisoare (3), (învechit) scriptură (2). S-a a pus... să-și facă mîna, exercitîndu-se în fiecare zi, pe hîrtie velină, la fel de fel de scriituri engleze, italiice, golice. CARAGIALE, O. II, 70. Găsesc pe masă un bilet cu scriitura mărunțică. VLAHUȚĂ, ap. CADE. Desfăcu o condică lungă și însemnă cu scriitura lui chinezească. D. ZAMFIRESCU, T. s. 28. O scriitură cunoscută... îl atrase și, reluînd leancul de scrisori, exclamă. ANGHEL — IOSIF, C. L. 158. O scriitură verticală. ap. SCRIBAN, D. Notarul potrivise din condei o cruciuliță sub scriitura neagră, mărunțică, și pe cruciulița aceea trebuia să-și lase ca semnul degetului. CAMILAR, C. P. 100. Așaosul închis în colful dinafară al primei file denotă o scriitură mai nouă, rotundă. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 12/2, cf. DEX. ♦ (Învechit, rar; în sintagma) Scriitură înăuntru = inscripție. LEX. MARS. 218.

3. (Livresc) Manieră, modalitate literar-artistică specifică de exprimare a unui conținut. Unelte s-au topit, s-au dizolvat în scriitura filmului său. CINEMA, 1968, nr. 5, 19. Și-a relevat consonanțe intime cu umorul caragialesc, înluîndu-i echivalențele într-o scriitură cinematografică care promitea totul. ib. nr. 10, 10. Scriitura este excesiv de dezinvoltă, chiar neglijentă. T decembrie 1968, 94. Scriitura ar fi, după ei, inadecvată conținutului cărții. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 5/3. Festiv, spectacolul se distinge prin eleganța scriiturii, prin soluții plastice variate, dar și cu unele inconsecvențe stilistice. ib. nr. 27, 25/3. Vom identifica în discuția de față textul cu opera literară, considerînd că de fapt singura formă specifică de existență a acesteia din urmă este ceea ce se numește cu un termen sugestiv scriitura. ib. nr. 62, 5/1. A plămădit în opera sa elemente perene ale tradiției cu idei proprii ingenioase, pe cît de grave în substanță, pe atît de elegante ca scriitură. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 215. ♦ S p e c. Fel particular de a alcătui și de a asocia (logic) propozițiile unui text (literar). Pentru Flaubert, „scriitura“ — stilul, deplina fuziune a ideii și a expresiei verbale,

laborioasa creație — constituie problema centrală a existenței. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 87, 20/1.

4. Aspect tehnic al unei compoziții muzicale în raport cu adaptarea ei la instrumentul muzical. Se întrevede în această ultimă operă... o evidență înrudire cu gândirea artistică enesciană, în ce privește... bogăția armonică și scriitura polifonică. ȘCINTEIA, 1964, nr. 6 371. O evoluată scriitură armonică. M 1965, nr. 1, 13/2, cf. DEX.

5. (Prin Ban.) Cusătură cu arnici. Pe minecă pui mărunți și pe cap is peri cărunți; Pe la poale scriitură, La obraz cu zbircitură. HODOȘ, c. 82.

— Pronunțat: scri-i-. — Pl.: scriituri.
— Serie + suf. -tură.

SCRIJĂLĂ s. f. v. serijeja.

SCRIJĂUĂ s. f. v. serijeja.

SCRIJĂLĂ vb. I v. serijeli.

SCRIJĂLĂȚURĂ s. f. v. serijelitură.

SCRIJĂLÎ vb. IV v. serijeli.

SCRIJĂLITURĂ s. f. v. serijelitură.

SCRIJĂLUÎ vb. IV v. serijeli.

SCRIJĂLŪȚĂ s. f. v. serijeluță.

SCRÎJE s. f. v. serijeja.

SCRİJEĂ s. f. (Regional) Bucată subțire tăiată sau ruptă din ceva; felie subțire (mai ales de piine). Cf. DORF, GHEȚIE, R. M. Niște scrijele de curechi. ap. ȘĂNEANU², cf. SCRIBAN, D. O serijală de elisă. Com. din ORAVIȚA și din STRAJA — RĂDĂUȚI. Cine ne-u despărți, bade, Pice-i carnea de pe spate. Scrijele și fășii late. BÎBLEA, L. P. M. II, 80. Taie cite o scrijeja și dau la prunci. T. PAPAHAĞI, M. 163. Am tăiet scrijele. ALR I 1 987/257. O dimic serijeli. ALR SN V h. 1 320/316. ♦ (La pl.) Jumări (de grăsime). Cf. DORF, CADE, CV 1950, nr. 2, 31.

— Pl.: scrijele. — Și: serije (BARCIANU, ALEXI, W., ALR SN IV h 1 068), serijală, serijăuă (ALR SN IV h 1 068/316), serijică (ib. h 1 068/362), serijie (ȘEZ. v, 123; pl. serijii, cv 1950, nr. 2, 31) s. f.

— Din v. sl. скрѣжааль. — Serijală: sg. refăcut după pl. — Serijăuă: refăcut după sg. art. — Serijică: cu schimbare de suf.

SCRİJELĂ vb. I v. serijeli.

SCRİJELĂRE s. f. v. serijelire.

SCRİJELĂȚ, -Ă adj. v. serijelit.

SCRİJELĂȚURĂ s. f. v. serijelitură.

SCRİJELEĂLĂ s. f. Tăietură, zgrietură, crestătură, de obicei superficială, făcută pe o suprafață (cu un obiect ascuțit sau tăios); scrijelire (1), scrijelitură (1), (învechit și regional) scorbelitură. Cf. scrijeli (1). Cf. DM, DEX.

— Pl.: scrijeleli.
— Scrijeli + suf. -eală.

SCRİJELÎ vb. IV. 1. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Despre oameni sau despre obiecte ascuțite, tăioase; complementul indică o suprafață) A face tăieturi, zgrieturi, crestături cu un obiect ascuțit, tăios sau cu o parte ascuțită, tăioasă, lăsînd, de obicei, urme superficiale; (rar) a scobi¹ (I 1). Cf. I. GOLESCU, c. Niște mese și bănci de lemn... scrijelate cu cuștășul. GANE, N. III, 63, cf. BARCIANU, ALEXI, W. Lacom al

suliței bold prin coapsă-i îndată pătrunse Osul abia scrijelind; de moarte feritu-l-a Zeus. MURNU, I. 105, cf. GİRLEANU, N. 45. I-am scrijelit puțin tulpina și i-am pus un beșișor străin în trup. CAZIMIR, GR. 219. Pe scindura neagră a mesei se vedeau figuri scrijelite cu virful briceagului. C. PETRESCU, I. II, 85. Porunca noastră este să nu-i ridicăm viața, ci să-l scrijelăm, ca să-l cunoască Domnul Dumnezeu la judecata cea de apoi. SADOVEANU, O. XIII, 538. Bânci mari... vopsite în verde și scrijelate de inscripții. CĂLINESCU, O. I, 88. La masa innegrită cu cerneală, Ce-o scrijelisem noi adeseori, Sta mama. V. ROM. noiembrie 1954, 65. Un bulgăre ascuțit îi scrijelă talpa. T. POPOVICI, S. 390. Abia tira Anghel contrabasul, vechi și negru... scrijelit de atâtea drumuri. BARBU, G. 383. Inima arborelui este coaja sa și... o dată scrijelată, coaja capătă o rană. RL 1969, nr. 7 769, cf. DEX. Cînd vita e bolnavă greu de singe, poți să-i tai virful urechilor, să-i străpungi sau să-i scrijelești nările cu un cușit și curgînd singe, vita scapă. ȘEZ. III, 147. Ca preventiv pentru cîini, scrijelează-le cruciș cu un cușit virful bolului. IB. 205. Și-l scrijelă fata cu cușitul și se duse acasă veselă că și-a răz bunul. I. CR. II, 285. Boul lui Ion sări și scrijele pe al nostru cu cornu. BOCEANU, GL., cf. IORDAN, L. M. 199. Mina pi dînsa-m puneă și-n casă ci ră-o băga, Fiții cî-i scrijelă, Sări albi prestira. DIACONU, VR. 176, cf. LEXIC REG. II, 31. (R e l l.) Ciobanul a pus fata într-un par ca s-o omoare, dar ea n-a murit, ci numai s-a scrijelat la un sold. H II 151. ♦ F i g. A tras obloanele în fața mea, cu urul ce mi-a scrijelit inima. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 249. Scrijelînd amurgul dintre crengi crescul, Ca o clipă veche cite-o frunză cade. LESNEA, A. 34. Duhul beznei și-a scrijelat zimții așind în pustiu? id. VERS. 232. Cînd se descopăr în răsărit genele zilei, întăi se scrijelează zarea cu singe. SADOVEANU, O. XIII, 348. Asfințitul se scrijela cu purpură și aur. id. IB. 637. Ilie cînd auzi, Din putere năvăli, Și din tun cînd a trîntit, Cerul că s-a scrijelit, Pămîntul s-a prăbușit. PAMFILE, S. V. 190. ♦ (Prin lărgirea sensului) O luncă mare, scrijelată de privatului și spartă de bălți, s-așterne între aceste brațe. VLAHUȚĂ, R. P. 39. Tăiem spre răsărit meleagurile pustii, scrijelate de izvoare sărate ce usucă iarba pe unde trec. id. S. A III, 293. Zăpada cădea nemiluit... Spulberată de vînt, tăia-n obraz, scrijela ochii. SĂM. III, 762. Avea sfîrcul fișelor tare, să te scrijile pe palmă cînd ai fi dat să le mîngîi. IOVESCU, N. 122. Îi era albul ochilor scrijelat de aște de singe. SADOVEANU, O. XIV, 95. Pîrcălabul și-a sucit într-o parte barba neagră și ochii bulbucași scrijelăți de singe. id. IB. XVIII, 431. Pe pereții cenușii, așumași, se aflau... scrijelite cu virful ascuțit al creionului sute de cuvinte. STANCU, R. A. IV, 263. O tăietură adîncă, parcă de ferăstrău, îi scrijelase fruntea. T. POPOVICI, SE. 142. ♦ (Rare) A grava. Cf. DDRF. Ici și colo, un motiv geometric scrijelit în piatră, un soare, o roată, o spirală, o răsucire aspră și elegantă. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 31/1. ♦ (Complementul indică pămîntul arabil) A tăia brazde cu ajutorul plugului. V. a r a Glasuri de copii și de fete răsuna pe-n tinderea ogoarelor scrijălate de fiarele plugurilor. SANDU-ALDEA, U. P. 178. Pentru dunga neagră pe care o scrijelează omul... pe fața răbdătorului pămînt... cite minți nu s-au trudit. ANGHEL, PR. 81. La acest plug deosebim următoarele părți: ... cușitul sau fierul lung, ascuțit, care scrijălă pămîntul înaintea fierului mare, a brăzdarului. PAMFILE, A. R. 41, cf. CADE.

2. T r a n z. (Prin Mold.) A tăia ceva în bucăți sau în felii. Cf. ȘEZ. V, 123, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

3. I n t r a n z. (Regional; în forma scrijili) A scrișni din dinți (Gura Sărății — Buzău). ALRM II/I h 70/728.

4. T r a n z. „A ciupi alegînd ce-i mai bun dintr-un lucru de mîncare”. ȘĂINEANU², ȘEZ. V, 123.

— Prez. ind.: scrijelesc. — Și: scrijelă (prez. ind. scrijelez), (popular) scrijălă (prez. ind. scrijăl) vb. I, scrijăli vb. IV, scrijălită vb. I, scrijăli (prez. ind. și:

scrijil), (regional) scrijăli (ȘEZ. V, 123), scriji vb. IV, scrijă (prez. ind. pers. 3 scrijie), (învechit, rar) scrijăli (I. GOLESCU, C.) vb. I.

— De la scrijeală.

SCRJELĪRE s. f. Acțiunea de a scrijeli.

1. Tăietură, zgîrietură, creștătură, de obicei superficială, făcută pe o suprafață (cu un obiect ascuțit sau tăios); scrijeleală, scrijelitură, (învechit și regional) scorbeltură. Cf. scrijeli (I). Cf. DDRF, DM, DEX.

2. (Neobișnuit) Scrișnet (2). Tîrziu, cînd s-au închis porțile negre, cu o scrijelire ascuțită de fier ruginit, s-a desmeticit. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 89. Toate aceste garnituri... ritmău în ciocniri și scrijeliri de lampoane. id. M. D. I, 241, cf. DM.

— Pl.: scrijeliri. — Și: scrijelăre (RESMERIȚĂ, D.), (popular) scrijălire (DDRf) s. f.

— V. scrijeli.

SCRJELĪT, -Ă adj. Care prezintă scrijelituri (I), cu scrijelituri. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Alături îi apăru lejgheaua scrijelată. DAN, U. 162. Stăteau înghesușiți unul în altul, cu coatele pe scindurile groase, scrijelate și ude. T. POPOVICI, SE. 238, cf. DM. Deasupra birourilor scrijelate, nevopsite, ardea un bec galben. BARBU, G. 95, cf. DEX. ♦ F i g. Fiecare generație e egoistă în scris... eu caută să întrebuițeze timpul ce are pentru a se însemna pe dînsa în lungul răboj scrijelat al vremii. IORGA, în PLR II, 154. Păi tocmai d-aia, răspunde d-l Predescu deznădăduiți și scrijelat, tocmai d-aia. CAMIL PETRESCU, U. N. 140. ♦ (Prin lărgirea sensului) Își arătau minile bătătorite sau scrijelate. PAS, Z. I, 256. ♦ (Rare) Gravat. Cine stă să slovenească Află-n piatra scrijelată Letopiseș de-altădată. V. ROM. ianuarie 1954, 71.

— Pl.: scrijelifi, -te. — Și: scrijelăt, -ă, (popular) scrijălit, -ă, scrijălit, -ă (DDRf) adj.

— V. scrijeli.

SCRJELITURĂ s. f. Tăietură, zgîrietură, creștătură, de obicei superficială, făcută pe o suprafață (cu un obiect ascuțit sau tăios); scrijelire (I), scrijeleală, (învechit și regional) scorbeltură. Cf. DDRF, ȘĂINEANU², PAMFILE, J. II, 165. Scrijilitura [monedei] acum cicatrizată, poate a fost făcută de un cușit ucigaș. C. PETRESCU, R. DR. 36. Prin dreptul porții ne arată, cu un gest simplu, citeva scrijelituri în lemn și în zid făcute de gloanșe. COCEA, S. I, 67. A pus fierăstrăul pe scrijălătura cuiului. POPA, V. 325, cf. SCRIBAN, D. Aceste urme constau din... scrijălituri pe rocile de pe fundul văilor. ONCESCU, G. 249, cf. DM. Între depozitele sedimentare... se intercalează depozite glaciare (conglomerate cu scrijelituri). GEOLOGIA, 61, cf. DEX. [Brînză] se bate cu braiul, un pilug de lemn rotund la capăt și cu scrijălituri (creștături) pe el. ȘEZ. VII, 100. ♦ F i g. Ai voit să potrivești cu rîndeaua ta... nodurile și scrijiliturile blestematei trupini sociale. V. ROM. ianuarie 1954, 196. ♦ (Regional; în forma scrijitură) Cicatrice (Rîmnicu Vilcea). LEXIC REG. 85. ♦ (Rare; în forma scrijilitură) Gravură. DDRF. ♦ (Rare) Brazdă. CADE.

— Pl.: scrijelituri. — Și: scrijelătură (TDRG, CADE), (rare) scrijilitură (DDRf), (popular) scrijălătură, scrijălitură, scrijălitură, (regional) scrijălitură (LEXIC REG. 85), (învechit, rar) scrijietură (I. GOLESCU, C.) s. f. — Scrijeli + suf. -tură.

SCRJELUȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui scrijea. O scrijeluță de pepene. DL, cf. DM, SFC IV, 146. O scrijăluță de pine. Com. din BILCA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: scrijelufe. — Și: scrijăluță s. f.

— Scrijeală + suf. -uță.

SCRJĪ vb. IV v. scrijeli.

SCRJĪĂ vb. I v. scrijeli.

SCRĂJIE s. f. v. scrijea.

SCRĂJIEȚĂ s. f. v. scrijețitară.

SCRĂJILĂ vb. I v. scrijele.

SCRĂJILĂȚĂ, -Ă adj. v. scrijelețit.

SCRĂJILĂȚĂ s. f. v. scrijelețitară.

SCRĂJILĂ vb. IV v. scrijele.

SCRĂJILIRE s. f. v. scrijeleire.

SCRĂJILIT, -Ă adj. v. scrijelețit.

SCRĂJILITĂ s. f. v. scrijelețitară.

SCRĂJITĂ s. f. v. scrijelețitară.

SCRĂJICĂ s. f. v. scrijea.

SCRIM subst. v. scrimă.

SCRIMĂ vb. I. Intrans. (Rar; în dicționare)
A minui armele albe; a face scrimă. Cf. DL, DM, DN².
— Prez. ind.: scrimez.
— De la scrimă. Cf. fr. escrimer.

SCRIMĂR s. m. v. scrimer.

SCRIMĂ s. f. Arta de a minui armele albe (spada, floreta ori sabia); sport practicat cu aceste arme. Cf. I. GOLESCU, C. *Asemene va da mathimi în măiestria călăriei și în șehermu (a luptei cu sabia sau spada)*. AR (1832), 248²/41, cf. NEGULICI. *Cuprinde în cartea sa artele ce contribuiesc la conservarea și deplinătatea fizică a omului (danțul, călăria, scrima)*. ROM. LIT. 273²/13. *Domnul Cyrille, profesor de scrimă și de gimnastică, și-a strămutat stabilimentul în strada de Paris*. ROMÂNUL (1858), 16²/64, cf. PROT. — POP., N. D. *Este suplinitor la catedrele de... gimnastică, scrimă și religie de la liceul clasic*. CARAGIALE, O. I, 208. *Convinge pe Laert... să facă cu Hamlet o partidă de scrimă cu o floretă otrăvită*. GHEREA, ST. CR. II, 284, cf. DDF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Din punctul de vedere al igienei, scrima este un exercițiu minunat pentru omul adult*. BIANU, D. S. *Cucerirea și-o imaginase ca o luptă vitează și grațioasă, după care se va întoarce surizând ca un campion de scrimă, să mulțumească aptauzelor*. C. PETRESCU, C. V. 122, cf. SCRIBAN, D. *Își fac lecții de scrimă*. CĂLINESCU, O. I, 69, cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 84, DN². *Eleonii învățau muzică, scrimă*. IST. LIT. ROM. II, 716. *Iubea mașinile, sportul, boxul, scrima*. CINEMA, 1968, nr. 5, 17, cf. DEX. ♠ Fi g. *Văzduhul era înviorat de capricioasa scrimă dintre ploaie și soare*. C. PETRESCU, C. V. 330. *Spectacolul... e o reușită: alert (așa cum e scrisă și piesa, pe o scrimă de replici cu fandări și riposte imediate)*. 4 iunie 1964, 78.

— Și: (învechit) *escrimă* (I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., COSTINESCU) s. f., (învechit, rar) *șeherm*, *serim* (NEGULICI) subst.

— Din it. *serima*, fr. *escrime*.

SCRUMBÎȚĂ s. f. v. scrumbiță.

SCRIMÉR, -Ă s. m. și f. Sportiv care practică scrima. Cf. ALEXI, W. *Cei trei nu mișcau nici unul, reputația mea de boxer și bun scrimer îi înghețase pe scaune*. CAMIL PETRESCU, P. 136, cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 85. *Performanțele boxerilor, gimnaștilor, scrimerilor... lasă să se întrevadă începuturile unui sezon promișător*. SCÂNTEIA, 1960, nr. 4 831, cf. DN². *Ai senzația că pășești pe un teren de luptă, că încrucești spada cu un scrimer*

de mare clasă. FLACĂRA, 1969, nr. 4, 21, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *scrimeur*. — Pl.: *scrimeri*, -e. — Și: (învechit) *scrimăr* s. m. ALEXI, W.

— Din fr. *escrimeur* (prin apropiere de *scrimă*).

SCRIN s. n. I. Mobilă în formă de dulăpior de înălțime medie, prevăzută cu mai multe sertare suprapuse, în care se păstrează mai ales lenjerie; comodă. 7 *beni-seli cu scrină* (a. 1711). URICARIUL, XI, 219. *Nemuri-toarea sa poemă... zace ascunsă ca o comoară în scrinul familiei răposatului*. AR (1830), 52²/26, cf. I. GOLESCU, C. *Îi scormoniră toate scriniile din casă*. BĂRȚIU, P. A. III, 17. *Mese, mobile, jilfuri... scrinuri pe jumătate deschise, costume de teatru*. NEGRUZZI, S. I, 489, cf. POLIZU. *Să deschizi acel scrin și să iei de acolo un buchet de flori*. FILIMON, O. I, 333. *Utilarea le închide-n scrin* Cu mina ei cea rece. EMINESCU, O. I, 184. *Mi-a încuiat ghețele și pălăria în scrin*. CARAGIALE, O. III, 159. *Un scrin de stejar cu alături*. CONTEMPORANUL, II, 246. *Fură cheile... deschide scrinul și scoate banii*. GHEREA, ST. CR. II, 188, cf. DDF, BĂRCIANU. *Aceleași calendare... stau teanc pe un colț al scrinului*. D. ZAMFIRESCU, V. T. 39, cf. ALEXI, W. *Am încuiat doar scrinul, știu prea bine*. GORUN, F. 123, cf. ȘĂINEANU². *Ea desface scrinul antic, trage-neclinel saltarului*. IOSIY, PATR. 63. *Descuie un scrin, luă două coli de hirtie*. AGÎRBICEANU, L. F. 388. *Se auzea aspru tictacul ceasornicului de pe scrin*. REBREANU, I. 226. *Ce de lucruri pe scrin! Bassarabescu, v. 169. Are bunica în ielac, chiar lângă patul ei, un scrin cu trei saltare*. TEODOREANU, C. B. 66. *Saltarele scrinului erau scoase*. CAZIMIR, GR. 45. *Caută mai îndelung într-un scrin*. CAMIL PETRESCU, T. II, 144. *Luă dintr-un scrin o punguliță*. BRĂDESCU, O. A. I, 6. *Umbla cu mina speriată, pe masă, pe scrin, pe dulăpuri, după chibrituri*. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 56. *Se aflau acolo două scrinuri conținând multa, meliculoasa rufărie mirosind a sulfină și levănțică*. CĂLINESCU, E. 50. *Pe scrinul scund, pe masa de mahon Cleștarul cupei picură amurg*. PILLAT, P. 135. *O cutie cu ciorapi... de mătășă nu e niciodată de prisos în scrinul bine garnisit al unei chipeșe semei*. VINEA, L. I, 305. *Scoate o hirtie dintr-un scrin*. H. LOVINESCU, T. 116. *Scrinul era deschis; rufăria atrna afară din sertare, hainele îmbrăcau spetezele scaunelor*. V. ROM. aprilie 1957, 78. *M-aș duce să caut în scrinul de lemn Portocale și mere*. ISANOS, V. 317. *Rămase multă vreme în fața scrinului deschis*. T. POPOVICI, S. 51, cf. DM. *Multe lucruri avea sfinția-sa: scrinuri grele, oglinzi, lămpi*. BARBU, G. 173, cf. DEX.

2. Lădiță mică sau casetă (căptușită cu mătăse, catifea etc.), în care se păstrează bani, obiecte de preț etc. Aceasta era o carte destul de mare pe care totdeauna o ținea închisă într-un scrin de aur miresmit. PLEȘOIANU, T. I, 198/12. *A dus scrinurile pluşate cu bijuterii și pachetul cu acțiuni*. C. PETRESCU, C. V. 353, cf. LTR², DM, DEX.

— Pl.: *scrinuri* și (învechit) *scrine* (BĂRCIANU, TORG, CADE). — Și: (învechit) *scrină* s. f., *seriniu* (pl. *serinii*), *sierin* s. n.

— Din rus. *скрин, скриня*. — Seriniu < lat. *serinium*. — Sierin < magh. *szekrény*.

SCRINĂ s. f. v. scrin.

SCRINCIOB s. n. v. serincioab.

SCRINCIIUM s. n. v. serincioab.

SCRINIĂRIU s. m. (sg.) (învechit, rar) Arhivar. *Evstralie... era scriniariu a cinul duchesc*. DOSOFTEI, V. S. decembrie 214^v/19, cf. SCRIBAN, D.

— Și: *seriniér* s. m. (sg.) SCRIBAN, D.

— Din lat. *seriniarius*.

SCRINIÉR s. m. (sg.) v. seriniariu.

SCRINIU s. n. v. serin.

SCRINIJILĂ vb. I v. scrijeii.

SCRINTĂ s. f. v. serinte.

SCRINTE s. f. (Bot.) I. (Transilv.) Liliac (*Syringa vulgaris*). Cf. LB, POLIZU, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., ŞĂINEANU², TDRG, RESMERIŢĂ, D., BULEŢ. GRĂD. BOT. V, nr. 3-4, 68, PANŢU, PL., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., BORZA, D. 166, FRÎNCU — CANDREA, M. 105, ALR I 1 917/96, 100, 103.

2. (Prin vestul Transilv.) Scumpie (*Cotinus coggypria*). Cf. VICIU, GL.

3. (Regional; în forma *scrintie*) Lemnul-vlutilui (*Syringa josikaea*). Cf. BORZA, D. 166.

4. (Regional; în forma *scrintea*) Scrintitoare (I a) (*Potentilla argentea*). Cf. LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

5. (Regional; în formele *scrintea*, *scrintea*) Coadra-dracului (*Potentilla aserina*). Cf. VALIAN, V., GHEŢIE, B. M., BORZA, D. 137.

— Şi: (regional) *serlntea*, *scrintée*, *serlntie* (accentul necunoscut), *serintă* (JAHRESBER. V, 316); *serintje* (BORZA, D. 166) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. *crinlă*, *scinleie*.

SCRINTEĂ s. f. v. serinte.

SCRINTEĂLĂ s. f. v. serinteală.

SCRINTEE s. f. v. serinte.

SCRINTI vb. IV v. serluti.

SCRINTIE s. f. v. serinte.

SCRINTIRE s. f. v. serintire.

SCRINTIT, -Ă adj. v. serluti.

SCRINTITOARE s. f. v. serintitoare.

SCRINTITURĂ s. f. v. serintitură.

SCRINTIŢĂ s. f. v. serlutiŢă.

SCRINŢE s. f. v. serinte.

SCRIP s. m. v. scripete.

SCRIPĂT subst. v. scripete.

SCRIPĂTURĂ s. f. v. scriptură.

SCRIPĂŢ s. m. v. scripeŢ.

SCRIPCĂR s. m. I. (Mai ales în Mold.) Viorist; p. c x t. lăutar. *Străiele lor se schimbă şi ei se arăt, Hira ca o lăieşişă... şi Chiosa ca un scripcar*. PR. DRAM. 390, cf. BARONZI, L. 160. *Hai să tragem o horă cu toŢii. — Mări bine zici... Unde-s scripcarii?* ALECSANDRI, T. 1 052. *Singuri scripcarii de fară au păstral cintecele lirice în gustul făranelui*. CONV. I. T. IX, 2. *Auceai uneori, în puterica nopŢii, pe Mihai scripcarul... umblind tot satul... şi cîntînd*. CREANGĂ, O. 244. *Mai toŢii ligantii sînt scripcarii*. VLAHUŢĂ, S. A. II, 334. *Lăutarii se mai numesc almintrelea în Bucovina şi scripcarii*. MARIAN, N. 228, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Scripcarul şi cobzarul îşi potriveau întruna strunele*. BUJOR, S. 99. *Scripcarul zicea bine şi din gură*. SADOVEANU, O. XVII, 344. *Io să vie scripcarii ăia aici, să ne cînte şi nouă cîte ceva la ureche*. CAMIL PETRESCU, O. I, 109. *Cîntau la urechea lor scripcarii*. PAS, L. I, 57. *Au să vie scripcarii şi cobzarii — să le zică tot cîntec după cîntec*. CAMILAR, N. I, 249. *Bătrînul*

scripcar cîntă din strune. ISAC, O. 196, cf. H III 118. *Arde focul, mă incinge, Şapte judeŢe nu-l stinge; Nici scripcarul Cu scripea, Nici cobzarul Cu cobza*. TEODORESCU, P. P. 322, cf. MARIAN, SA. 311. *La Ţezători au uneori scripcarii ori cu fluierul*. ŢEZ. I, 271, cf. ALR SN V h 1 282, A VI 26, 33. *Scripcaru-i cu scripca-n mîndă*. FOLC. MOLD. II, 459. *În pădure, peste pădure S-aude un viŢel de aur rîgînd Şi un cal nechezînd (Scripcarul şi scripca)*. GOROVEI, C. 340. ♦ (Ironic sau deprelativ) *Scriitor, poet lipsit de valoare. O, vînturători de fraze, scripcarii sarbezi şi smîniŢii, Nu vedeŢi în ce mocirlă de prostii vă bălăciŢi?* VLAHUŢĂ, S. A. I, 62.

2. Gîndac negru, cu antene lungi, care produce sunete asemănătoare cu un scriŢit; (regional) poppar (I), cobzar, Ţigănaş (*Superda carcharias*). *Insectul acela se numeŢte scripcariu şi cobzariu de aceea, fiindcă el... cînd îl prinzi în mîndă şi-l pui la ureche, produce un fel de gomăt sau ŢiŢii, cu şî cînd ar cînta cineva dînt-o scripceŢă sau cobză*. MARIAN, INS. 100, cf. CADE, ENC. AGR., DM, M. D. ENC., II X 85, 465.

— Pl.: scripcarii.

— Scripcă¹ + suf. -ar.

SCRIPCĂ¹ s. f. (Mai ales în Mold.) Vioară. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *StaŢi aici în colŢ puŢintel şi vă găŢiŢi scripcele*. ALECSANDRI, T. I, 78. *Ită că un Ţigan îmi ieŢi înainte cu o scripă în mîndă zicîndu-mi. GANE, N. II, 149. Şi cîte şi mai cîte nu cînta... dînt scripca sau răsunătoare*. CREANGĂ, O. 244. *Bătrînul zice din scripce un cîntec de jale*. VLAHUŢĂ, S. A. III, 360. *Cîntă unul din scripce şi altul din cobză*. MARIAN, NA. 249. *Ūdă-Ţi scripca, zice altul, dîndu-i încă un pahar*. BELDICEANU, P. 128, cf. DDRF, ALEXI, W. *Dănciugu scriŢie din scripce, TrosneŢte focul, sar scinle!* IOSIV, V. 34. *Caulă în aceeaŢă seară cîte o sirmă de scripce — instrumentul ce se socoteŢte că are puterea minunată de a înmuia sau potoli inima omului — pe care o pun la gil. PAMFILE, S. T. 142. *Fecele fură strune de la scripce şi le leagă la mîndă, ca să fie aŢa iubite, cum îi iubii tonul strunelor*. GOROVEI, CR. 107. *Buruiană dădea din scripce citeva acorduri uŢoare*. HOGAŞ, DR. II, 106. *Prînc, adormiŢă, De pe clavier, o scripce innegrită Şi urmări, pierdută, marŢul monoton*. BACOVIA, O. 77. *Mură... smulgea din scripca lui... atita dor*. GALACTION, O. 69. *Un soldat Ţigan scriŢii din scripce toate cintecele frontului*. C. PETRESCU, I. II, 28. *Ţiganul înainta pe valuri elastice, scărpinînd strunele scripcei*. TEODOREANU, M. III, 187. *Bei un păhăruŢ, îŢi cîntă o baragadină din scripce, nici na şlii cînd înserează*. SADOVEANU, O. III, 68. *Ji cîntă o scripce şi un Ţambal şi un glas din tarăŢ*. ARGHEZI, B. 107. *A ridicat din lădiŢa ei scripca îmbătrînită de vreme... şi a strîns-o la piept*. V. ROM. februarie 1954, 246. *Ce-ar fi... să-i tragi o cîntare din scripce?* CAMILAR, N. I, 155. *Cîntam din scripcei sparte, plîmbînd asupra strunelor arcurii strîmbe*. VORNIC, P. 213, cf. H III 5, 38, X 262, XI 429, XIV 351. *Se înŢelesără că unul cu scripca să mcargă la mocan, să-l Ţină de vorbă şi să-i cînte*. ŢEZ. I, 281, cf. 156, IORDAN, L. M. 200, ALR SN V MN h 1 280, A V 20, VI 26, 33, IX 1, 5. *S-o dal pisti cap, s-o făcul om băiel di Ţigan c-o scripce*. O. BIRLEA, A. P. I, 233. *Scripca are patru strune, Gura mea toate le spune!* FOLC. MOLD. II, 459. *N-are (sau ce are) a face scripca cu iepurele sau se potriveŢte ca scripca cu iepurele, se spune despre lucruri care nu se potriveŢc*. Cf. ZANNE, P. IV, 585, com. din PIATRA NEAMŢ. *Gitul lui îi scripce sau e cu gitul ca scripca, se spune despre cineva care cîntă foarte frumos*. Cf. PAMFILE, J. I, 75, ZANNE, P. IV, 585. *Parcă-i scripce sau gras ca scripca sau slab scripce, se spune despre un om foarte slab*. Cf. TDRG, ŢEZ. II, 74, ZANNE, P. IV, 585. *Tăndurica bradului, veselie Ţatului (Scripca)*. SBIERA, P. 323. *Am o scîndură uscată, Şi în cui slă aminată, Sună de răsună, ToŢi oamenii adună (Scripca)*. GOROVEI, C. 337. *AŢhia Ţagului, FrunŢica Ţatului (Scripca)*.*

id. lb. 338. ◇ Fig. Toți greierii, ieșind din borși Cu scripele mă-nlimpină. LESNEA, VERS. 183. Ca pentru un început de chef, nevăzuți, greierii își acordau subțire scripele. TEODOREANU, M. 1, 76. Ale tavanului vechi șipei Erau filere și scripci. CĂLINESCU, L. L. 88. ◇ (Regional) Scripă mare = contrabas (Stoiești — Birlad). ALR I 1.461/618. Scripă de hluj = jucărie asemănătoare cu o vioară, făcută dintr-un cocean de porumb, cu care se joacă iarna copiii la țară. PAMFILE, J. I, 75. ◇ E x p r. (Regional) A fi gol scripă = a fi gol cu desăvârșire. PAMFILE, J. II, 165. ◆ Parte din melodie șau, p. e x t., melodie interpretată la acest instrument. Cobza zicnea scurl și intors în loc, peste scripă și țambal. CAMIL PETRESCU, O. I, 117. Bade, dorul de la tine Peste multe dealuri vine Și nu-l poate opri nime, Nici țiganul cu scripa, Numai eu cu inima. ȘEZ. II, 213. ◇ F i g. Știu că steaua noastră, ageră-n lărie, Crește și așteaptă-n scripă s-o cobor. ARGHEZI, V. 18. ◆ Arta sau, p. e x t., meseria de scripcar (1); (regional) scripcărie. Să-l înveți meșteșugul cojocării și meșteșugul scripcii (a. 1785). ȘTEFANELLI, D. C. 157. Eu pinea mi-o ciștig cu scripca. CAMILAR, N. I, 266.

— Pl.: scripci și (rar) scripca. — Și: (invectiv) scriptă, (regional) scripică (accentul necunoscut; PAMFILE, C. T. 48) s. f.

— Din ucr., rus. скрипка.

SCRIPCĂ² s. f. v. scripete.

SCRIPCĂI vb. IV. Intrans. (Rare) A cluta la vioară. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Prez. înd.: scripedesc.

— Scripă¹ + suf. -ăi.

SCRIPCĂRĂȘ s. m. I. (Prin nordul Mold. și prin Bucov.) Greier de câmp (*Gryllus campestris*). Cf. MARIAN, INS. 527, TURG, CADE, H. XII 391.

2. (Regional) Numele unei păsări, nedefinite mai de aproape. Cf. BĂCĂSCU, PĂS. 152.

— Pl.: scripcărași.

— Scripcar + suf. -aș.

SCRIPCĂRIE s. f. (Prin Mold.) Arta sau, p. e x t., meseria de scripcar (1); (regional) scripcă¹. Cf. DDRF. Ursarii au meșteșugu herării și scripcăria. GRAUL, I, 402.

— Scripcar + suf. -ie.

SCRIPCĂȚĂ s. f. (Prin Bucov.) Diminutiv al lui scripcă. Insectul acesta... produce un fel de gomă sau fițit, ca și când ar cînta cineva dintr-o scripcuță sau cobză. MARIAN, INS. 100.

— Pl.: scripcuțe.

— Scripă¹ + suf. -ață.

SCRIPCĂȚOR s. m. (Regional) Diminutiv al lui scripete (2 a) (Izbiceni — Corabia). ALRM SN I h 309/886.

— Pl.: scripățori.

— Scripă² + suf. -ior.

SCRIPET s. n. v. scripete.

SCRIPETĂR s. m. v. scripetar.

SCRIPETE s. m. I. Mecanism alcătuit dintr-o roată cu șanț periferic care servește la transmiterea unei forțe prin intermediul unui element flexibil (fir, cablu, lanț etc.) care rulează pe șanț; p. e x t. dispozitiv bazat pe sistemul descris mai sus, care servește la ridicarea unor greutăți, (regional) scriv a c (3). V. m u f l ă (2), p a l a n ă. Pietrile era alinate în aer de scripete cu funii destul de groase. PLEȘOIANU, T. II, 89/30, cf. I. GOLESCU, C., VALJAN, V. Pe așare virurile de paie a stoșurilor să rădică și să pogoară cu scrip. I. IONESCU, C. 115/7, cf. POLIZU. Se afla o peatră cu

scripet pe unde se trăgea apă cu burdușele din fundul văii. PELIMON, I. 97/1. Podul... era tras printr-un scripete, pe un odgon fixat pe ambele maluri ale râului. SION, P. 341. Pe gura ocrei se cobora cu o funie pe scripete o roată în care ședea un om. BOLIANTINEANU, O. 432. Nici chiliile, nici scripetul, pe care se ridica în vechime sicriul sfintului și celelalte odoare, nu mai există. ODOBESCU, S. I, 342. Despre acești „scripți” amintesc adeseori și poveștile populare, spunând că pre cutare și cutare fată de împărat au rădicat-o cu „scripții” într-o înălțime anumită. MARIAN, O. I, 151, cf. DDRF. Intorcindu-se un sul de sus cu scripșia fixă, se rădică și houl așa că, neajungind cu picioarele la pământ, nu se mai poate mișca. LIUBA — IANA, M. 125, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Geni scripetele-n aer și cad ciocane grele. ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 126. Scripșii, numiți înă și scripeti, sing. scripete, scripete sau scripșă... sînt dăltuiți, pentru a lăsa loc să se învîrtească înăuntru o roată. PAMFILE, I. C. 275. Au început să se ridice schele Cu scripete care alină Ca niște spinzurători. AL. PHILLIPIDE, A. 65. Dispar, sub roși dințate, albastre siluete, Și altele ridică, pe scripete, motoare. D. BOTEZ, P. S. 75, cf. ABC MAR. Frigarea se învîrte singură, căci are scripș. SADOVEANU, O. XIII, 876. Scripetii... pentru ridicat și transportat materiale. TREV. ACCID. 29. Verifica... scripetele rezervorului. ARGHEZI, L. 256. Vedem... transportarea pe vagonete lungi a clădirilor cu beton... ridicarea lor cu un clește de către scripetul unui funicular. CĂLINESCU, C. O. 251. Scripetele este un disc ce se poate învîrți în jurul axei sale și la periferia căruia se găsește un șanț prin care se trece o sfoară. MARIAN — ȚIȚICA, FIZ. I, 84. Pe cine mai urci în virful catargelor să înlocuiască un scripete. TUDORAN, P. 68. După cum axa... e fixă sau deplasabilă, se deosebesc: scripete fix și scripete mobil. LTR². Lîngă gardul curșii... se afla o fîntînă cu ghizdurile de ciment, cu două găleți cu lanț pe scripete. PEDA, M. 149. Din tavan spinzura pe un fel de scripete o lampă veche. T. POPOVICI, S. 122. Zgomotul macaralelor care ridicau resturile și al scripetilor ce scînteiau în viteză creștea. BARBU, G. 186. Un ajutor al zbirului manevrează un scripete și funiile se întind. MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 40, cf. DEX. Șare să-i facă tată-său un leagăn șare să-l suie pe scripșii pînă mai aproape de naltul cerului. VASILIU, P. L. 79. ◇ (Ca termen de comparație) Sîntea bătăile inimii tari și grăbite, ceea ce făcea să i se ridice un nod în gît, care cobora și urca ca pe un scripet. ARDELEANU, D. 249. Toată rînduiala suceveanului mergea ca pe scripeti, fără încurcături. SADOVEANU, O. XVIII, 519. ◇ F i g. Cu evlavie adîncă ne-nvîrteau al minții scripet, Legînd cînd o planetă, cînd pe-un rege din Egipt. EMINESCU, O. I, 140. Că și azi același scripet Mișcă toate ce există. id., în L. ROM. 1959, nr. 6, 42. Scriitorul își închipuie că trebuie să-și înalțe stilul pe un scripete ce scriștie și să-i dea aripi ce fosnesc. LOVINESCU, C. IV, 35. În scripetul lumii celeste Eu sînt așezat pe-o scînteie. CĂLINESCU, L. L. 9.

2. P. a n a l. Numele unor dispozitive sau obiecte (de gospodărie) care se aseamănă, ca formă și întrebuințare, cu un scripete (1):

a) Dispozitiv compus din două roți cu diametre diferite, dispuse pe același ax, formînd un bloc comun situat deasupra războiului de țesut (manual), care se folosește pentru mișcarea ițelor. Au început a țese: adecă a trece bătătura prin urzeală cu ajutorul lălpigilor, al scripșilor și al ițelor. CREANGĂ, O. 294. „Scripșii” numesc românele din Bucovina un felu de roțișe mici pe cari le-ntrebuințeau la stativ (război) spre rădicarea și lăsarea în jos a ițelor în timpul țesutului. MARIAN, O. I, 151. Ițele sînt astfel alcătuite:... scripeti sau scripșii..., sfiori de scripeti, legăturile durilor sau ațele ițelor. DAMÉ, T. 135, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Schimbarea ițelor se face cu ajutorul scripșilor și al iepelor. PAMFILE, I. C. 275. Epoca renașterii... a adus mecanizarea țesu-

tului cu ajutorul pirghiilor, scripetelor și al fringhiilor. IONESCU-MUSCEL, ŢES. 229. Roşile scripetelui trebuie să fie astfel dimensionate, încât între ște să rămână o distanță mică. LTR². Scripeții servesc a face rost la pinză, adevă fac ca firele să poată trece cînd sus, cînd jos. H V 149, cf. II, III, IV, X, XI, ŢEZ. VIII, 146, VICIU, GL., A II, V, VII, IX, MAT. DIALECT. I, 90. ◇ L o c. a d j. (Regional) În scripete = (despre țesături) care a fost țesut în patru ște, avînd o singură față. Cf. НЕМ 854, H II 254. ◇ E x p r. (Regional) A bate în scripți = a fi tare supărat, minios. L-au lăsat pe sârmanul Codaciu bătînd în scripți și plîngînd. PAMFILE, D. 37. (Regional) A sări în scripți = a sări peste butuc sau peste o sfoară, fără elan și cu picioarele lipite. Cf. PAMFILE, J. III, 45, VICIU, GL.

b) (Anat.; învechit, rar) Articulație în formă de scripete (1). Scripeți se numesc două scosături articulare, despărțite printr-o adincitură. KRETZULESCU, A. 18/26.

e) (Prin Mold. și prin Munt.; în forma scripță) Unealtă de tors nedefinită mai de aproape. Unelte de tors: furca..., scripța. H III 50, cf. I 207, IX 28.

d) (Regional; în forma scripți) Virtej cu care se ridică piatra morii; (regional) servac (2) (Furceni Vechi — Tecuci). Cf. ALR SN I h 179/605.

e) (Regional) Parte a morii nedefinită mai de aproape (Satu Nou — Medgidia). H XIV 436.

f) (Regional; în formele scripă, scripte) Parte a finții cu ajutorul căreia se coboară și se ridică cele două găleți. Există și fințina cu scripă. ALR SN III MN h 850/192. Au fințina cu scripte. ib. MN h 850/705.

g) (Regional; în formele scripăt, script, scripte) Parte a sucalei care transmite mișcarea circulară a roții la axul pe care se află mosorul; (regional) durită, durigă, garigă, rotiță. Cf. DAMÉ, T. 140. Un circ se compune din: ... roată..., scripăt, script, scripte, rotiță, durită. PAMFILE, I. C. 262.

— Pl.: scripeți (regional scripezi, ALRM SN I h 309/172) și n. (învechit, rar) scripețe (POLIZU). — Și: scripet (pl. scripete și m. scripeți) s. n., (învechit și regional) scripeț (POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, BL I, 26, pl. și n. scripețe, I. GOLESCU, C., BĂRCIANU), scripț (pl. și n. scripțuri, ALRM SN I h 309/53), (regional) scrip (pl. și n. scripuri, MAT. DIALECT. I, 287) s. m., scripăt subst., scripă s. f., scripț (ALRM II/1 h 408/836) subst., scripță s. f., script (pl. și n. scripțuri, CADE, scripțuri, LEXIC REG. II, 53), scripete s. m., scripță, scripțe (ARH. OLT. III, 383) s. f., scripț (VICIU, GL.) s. m., scleștecă (A II 12) s. f., scleștecă (ib.), scleșteț (ib.) subst., scleș (ALRM SN I h 309/260), scleșete (H IX 28), scleșet (ALRM SN I h 309/876) s. m., scleșetă (accentul necunoscut, A II 12) s. f., scleșț (ALRM SN I h 309/284, 362) s. m., șlipetă (accentul necunoscut, A II 12) s. f., cripeț (accentul necunoscut, ALRM SN I h 309/791), zcripț (ib. h 309/157) s. m. — Cf. v. sl. скрипаты, rus. скрипеты „a scriții“.

SCRIPET¹ s. m. v. scleșet¹.

SCRIPET² s. m. v. scripete.

SCRIPETĂR s. m. (În dicționarele din trecut) Persoană care făcea sau vindea scripeți. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., DDRF.

— Pl.: scripețari. — Și: scripetăr s. m. DDRF.

— Scripeți (pl. lui scripete) + suf. -ar.

SCRIPETĂRIE¹ s. f. (Învechit, rar) Meseria scripetarului. Cf. I. GOLESCU, C.

— Scripețar + suf. -ie.

SCRIPETĂRIE² s. f. (Învechit) Fabrică sau prăvălie de scripeți. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V.

— Pl.: scripețării.

— Scripeți (pl. lui scripete) + suf. -ărie.

SCRİPEZÎ vb. IV v. strepezi.

SCRIPÎ vb. IV v. scelipi.

SCRIPICĂ s. f. v. scripă¹.

SCRIPISÎ vb. IV. T r a n z. (Învechit; complementul indică acte, documente etc.) A parafă (1). Cf. CIHAC, II, 150, DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: scripîșesc.

— Etimologia necunoscută. Cf. rus. закрепить.

SCRIPISIRE s. f. (Învechit) Parafăre. Cf. DDRF.

— Pl.: scripîsiri.

— V. scripîsi.

SCRIPISÎT, -Ă adj. (Învechit; despre acte, documente etc.) Parafat (1). Au cumpărat... o hirtă de loc... așa precum se poate dovedi din cuprinsul delilor scripîșite și șnuruite ce se află la arhivă, în dulap. ALECSANDRI, T. 1 358.

— Pl.: scripîșiți, -te.

— V. scripîsi.

SCRÎPIȚ subst. v. scripete.

SCRÎPIȚĂ¹ s. f. (Prin Ban.) Coastă abruptă de deal. LEXIC REG. II, 37.

— Pl.: scripîțe.

— Etimologia necunoscută.

SCRÎPIȚĂ² s. f. v. scripete.

SCRIPT¹ s. m. v. scripete.

SCRIPT² s. n. v. scriptă¹.

SCRÎPTĂ¹ s. f. 1. (Învechit, rar; în sintagma) Scripta sfîntă = scriptură (8). Zic că e păcat a minca pește sau carne. Ce în scripta sfîntă necăirea în legea noao a lui H[risto]s nu aflau de la elu opritu vreun fealiu de bucate. CORESI, ap. CP 202/20, cf. CL 1956, 79.

2. (Învechit, rar; adverbial; în forma script) În scris, v. scri¹ (2). Enea cu cîți notase cu nunsul feaceră vraje și luară plăzuit că le zise script să noale de acolea spre apus. МОХА 354/22, cf. CUV. D. BĂTR. I, 429.

3. (Învechit; la pl.) Documente (oficiale sau particulare). Sentenția giudecăței l-osîndi să i se ardă scriptele. ASACHI, L. 11¹/42. A murit... lăsînd mai multe scripte prefiute despre meșteșugul vindecării boalelor. id. ib. 49²/38. Scriptele și actele posterioare menționează mai multe diplome emanate de la dînsul. HASDEU, I. C. I, 18. Ei nu vor căuta prin aceasta să-și revindică drepturile politice de vechime..., negăsindu-se nici o urmă de asemenea pretenții în vechile noastre scripte. N. A. BOGDAN, C. M. 15. Dăm prin scripte de doi frați ai scriitorului. CĂLINESCU, S. C. L. 180, cf. DEX. ◆ (Jur.) Înscrișuri sub semnătură privată. DER. ◇ Verificare de scripte = procedură prin care organul de jurisdicție stabilește dacă scrierea sau semnătura unui act sub semnătură privată, contestat de partea căreia i se opune, îi aparține sau nu acesteia. Instanța poate întreprinde o verificare de scrip-turi și trebuie să constate — eventual pe cale de expertiză — dacă actul emană sau nu de la partea care l-a înfățișat. PR. DREPT, 781, cf. DER.

4. (La pl.) Condiții, registre, acte de evidență, de contabilitate etc.; însemnări cuprinse în aceste condiții, registre, acte. Cf. CADE. S-a apucat administratorul... să-mi trimeată pe grozavul ăta de Zamfirescu să ne verifice scriptele. STĂNOIU, C. I. 78. Dacă și-ar viri nasul în scriptele inchișoarei mai mult decît se cuvine, inchișoarea ar rămîne fără slujbași. COGEA, S. I, 170. Oricum să scoatem scriptele pe masă. Să nu creadă că în lipsa lui slujbașii dorm. P. CONSTANT, R. 129. Lupu Mavrocosti își ușurase neconținut aparatele succesive; cînd dedată deveniseră mai grele decît

oricând, covârșite de scriptele Băncii. SADOVEANU, O. XII, 402. În cazul când, pe lângă aceeași instituție... funcționează în același timp și creșă și cămin de zi, evidența ambelor unități se va ține de același salariat... însă în scripte distincte. BO (1951), 759. Funcționarii poștii, pălărierii și gravorii fac socoteli și scripte. ARGHEZI, B. 35. Rezemat într-un cot de masa cu scriptele pentru grăinari din părțile apusene, își privea feciorul. C. PETRESCU, A. R. 157. Aș vrea să verific puțin scriptele contabile. V. ROM. Februarie 1955, 246. Îl pune cu sila comisarul pe drumuri, fiindcă îl șinea trecut în scriptele secției și avea ordin să adune pe toți veteranii din mahala. PAS, Z. I, 197. Un tânăr funcționar... luă în primire foarte expert scriptele sfatului. PREDĂ, R. 381. La ora asta, la depozitul militar, Bota cercetează scriptele, să vadă ce arme s-ar putea sustrage. T. POPOVICI, S. 205. Această situație nu putea fi sesizată din scripte. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. Scriptele primăriei și ale bisericii stăteau alături, cele două îndeletniciri ale lui Gel se chemau și se prelungeau, dădeau una în alta. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 111, 16/2, cf. DEX.

— Pl.: scripte și (rar) scripturi. — Și: (învechit, rar) script s. n.

— (1, 2) lat. scripta, (3, 4) din lat. scripta, cf. germ. Skripten.

SCRÎPTĂ² s. f. v. scripcă¹.

SCRÎPTE s. m. v. scripete.

SCRÎPTIC, -Ă adj. 1. (Astăzi rar) Scris² (I 1). Proza lui Caragiale ar putea fi cu mult folosită studiată pentru a stabili divergențele stilului oral de acel scriptic. VI-ANU, A. P. 136. Utilizarea unor părți de cuvânt într-o altă funcțiune decât aceea obișnuită lor este... un procedeu al unui stil scriptic și intelectualizat. id. s. 109. ♦ (Despre probe, examene etc.; în opoziție cu o r a l) Scris² (I 1). Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, IORDAN, L. R. A. 176.

2. Care a fost înscris, înregistrat în scripte¹ (2); care se realizează pe baza sau cu ajutorul scriptelor²; care rezultă din scripte¹. Întreprinderile sînt obligate... să ia următoarele măsuri: ... să organizeze o evidență scriptică a contractelor ce trebuie încheiate. BO (1951), 744. Afirmarea tinerelor generații de artiști nu mai poate rămîne o simplă problemă scriptică. M 1960, nr. 6, 39. Încă înaintea oricărui bilanșuri scriptice, putem afirma că deținem recordul premierelor originale. T iunie 1969, 67. Unele întreprinderi... au depășit numărul mediu scriptic de muncitori. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217. ♦ Fond scriptic = fond destinat pentru retribuirea personalului din schema unei întreprinderi sau instituții. Cf. DN², DEX. Lucrătorii angajați pe un termen mai mare de cinci zile... sînt plătiți din fondul de salarii scriptic. DER III, 721. Personal scriptic = totalitatea angajaților permanenți din schema unei întreprinderi, instituții, organizații etc. Cf. DN², DER, M. D. ENC.; DEX. ♦ (Adverbial) Dramaturgul nu concepe însă munca scriptic și birocratic, în cifre și în procente. T mai 1964, 78.

— Pl.: scriptici, -ce.

— Scripte (pl. lui scriptă¹) + suf. -ic.

SCRIPTOĂRE s. f. (Învechit, rar) Taină (2). De acestea... să leapdă fieștecarele credincios în sfînta scriptoare a botezului. ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: scriptori.

— Din lat. scriptorium.

SCRIPTOLÓG s. m. (Depreciativ) 1. Funcționar (mărunt) însărcinat cu ținerea la zi a scriptelor (3). Er nu-s nici telefonist, nici scriptolog. Is agronom. GALAN, B. I, 27.

2. Birocrat. Cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scriptologi.

— De la scripte (pl. lui scriptă¹).

SCRIPTOLOGIE s. f. (Depreciativ) Formalism exagerat în rezolvarea unor probleme administrative, a unor acte oficiale etc.; birocrație. Tendința... de a rezolva toate problemele prin ședințe și scriptologie face ca unii conducători să piardă capacitatea de înțelegere a fenomenelor vieții. ȘCÎNTEIA, 1954, nr. 2 973, cf. DEX.

— Scriptolog + suf. -ie.

SCRIPTOMĂN, -Ă s. m. și (rar) f. (Depreciativ) Persoană care are mania scrisului¹ (1); (rar) scriboman. Cf. ALEXI, W., DN², HRISTEA, P. E. 59.

— Pl.: scriptomani, -e.

— Scripte (pl. lui scriptă¹) + -oman.

SCRIPTOMANIE s. f. (Depreciativ) Mania scrisului¹ (1). Cf. ALEXI, W., DM, DN², HRISTEA, P. E. 59, M. D. ENC., DEX.

— Scriptoman + suf. -ie.

SCRÎPTOR s. m. (Latinism învechit) Scriitor (I 1). Ș-acasta im pare că am cetii la scriptorii bizantinești. BUDAI-DELEANU, T. 116, cf. 155. Scriptorii au semnat numai unele întrebări ce Fagotti (măscăriciul craiului Albeni) pusă să le răspundă Bertoldo (a. 1799). GCR II, 170/32. Istorii și învățăturii din scriptorii cei profani sau mirenești a romanilor celor vechi (a. 1810). BV III, 21.

— Pl.: scriptorii.

— Din lat. scriptor.

SCRIPTÓRIU s. n. (Învechit) Masă de scris; birou; (învechit) scriitor (II). Cf. NEGULICI. O află așezînd niște hîrții în scriptoriul ei. BARONZI, M. 406/13, cf. PROT. — POP., N. D.

— Pl.: scriptorii. — Și: scrițóriu (NEGULICI), scri-tór (PROT. — POP., N. D.) s. n.

— Din lat. scriptorium.

SCRIPTÓRĂ s. f. v. scriptură.

SCRÎPTRU s. n. v. seeptru.

SCRIPTURĂTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Conform cu scriptura (4). [Cartea] strălucitoare de luminează pe tot omul cu diriapte răspunsuri firize și scripturate. DOSOFTEI, v. s. decembrie 197^v/9.

— Pl.: scripturatici, -ce.

— Scriptură + suf. -atic.

SCRIPTURĂ s. f. 1. (Învechit) Scriere (2); (concretizat) semn, literă scrisă² (I 1) sau tipărită² (1). Era... scrisă... [cu] scripturi elinești și rimlenești. CORESI, ap. DHLR II, 475. Atunce s-arătă naintea lor un bătrîn... avînd a mînă carte cu scripturi de aur. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 139^v/25. Împăratul Asiriei... îndrepta scrișorile sale în fieșcare fară după scriptura ei și cătră fieșcare popor în limba lui. FM (1842), 155^v/28. Sub raza unei lampe ce palid lieărește Încît abia p-o carte scriptura se zărește. F (1884), 20. ♦ (Rare) Scriptură de mînă = manuscris (2). BARCIANU. ♦ E x p r. A arătă eu (sau a pune în) scriptură = a scrie (II 3). Minunile cele ce au făcut ei ni le-au arătăt cu scriptură și traiul lor. GAVRIL, NIF. 6/3. Minunile ce s-au fapt de dînsul fiind multe, nefiînd puțină a le pune în scriptură. DOSOFTEI, v. s. ianuarie 9^v/22.

2. (Ieșit din uz) Scris² (2). Găsis e vreo doi-trei scriitori cari aveau talentul de a imita scripturile cele mai vechi și mai dificile. SION, P. 179. Scriptura este excesiv de îngrijită. CARAGIALE, O. III, 9. Îi cunosc scriptură și dicționarul favorit. id. s. 121. Acela, căruia se opune un act, sub semnătura priuată, este dator a-l recunoaște sau a tăgădui curat scriptura, sau sub semnătura sa. HAMANGIU, C. C. 285. Îl întîlnim... mai mult în josul uricelor pe care el le compune și pe care le iscălește într-o frumoasă și cetașă scriptură. IORGA, L. I, 132.

3. (Învechit) Inscripție. Era și scriptură scrisă sprînsul. CORESI, ap. DHLR II, 475. Feacără și peteala cununa sfîntă den curat aur și lâiară scriptură într-în-să. PO 313/12. Baniî cei buni... să aibă chip și scrip-tură cinstilă și frumosoasă, iară să nu fie făculă acia scrisoare în vre un chip groav și de rușine. PRAV. 76. Zise lor al cui iaste acest chip și scriptura ce e pre el? N. TEST. (1648), 29^r/12. Cunoscîndu-o de pre scriptura în trei limbi ce era scrisă. DOSOFTEI, v. s. septembrie 18^r/4. Petrecînd o mie de ai într-un secrii de marmure, în care era scrise scripturi într-altă limbă. id. ib. octombrie 70^v/2. Se mai află... vazuri zugrăvite, vrednice de însămnal prin mărimea și frumusețea lor cum și prin scripturile lor cele istorice seau mitologhice. AR (1829), 188^r/29. A opta monetă... are pe o parte busta unui purpurat și laureat, scriptura dimprejur nu se poate ceti. FM (1838), 98/2. Mearsă Alexandru la acea biserică... și văzu acolo scripturi și ceti Alexandru slovele. ALEXANDRIA, 109/11. ◊ F i g. Ce sînt scripturile astea de pe copaci? GALACTION, o. 210. Stelele cerului se irosiră din albastrele adîncuri și legînd frazele lor de argint desfășurară încă o dată pămîntului scriitor lor cea fără îtle. id. ib. 286.

4. (Învechit) Însemnare, consemnare. Prea tofi [va] fi scriptură: cine ce au stujiî lu Dumnezeu (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 459/20. Dereptu aceia tofi creștîinii și bătrîinii și îinerii... cu rugăciune poate sparge scripătura păcatelor sale (cca 1550). ib. 465/21, cf. COD. TOD. 219.

5. (Învechit) Scrisoare (9). Iară ei cătră elu ziseră: noi nece scriptură de linre n-amu preimilu de la iudei. CON. VOR. 102/4. Vedefi, șii oaminilor! că ainte trcimes o carte la voi, iară voi nu o credzut... treimeș și a treia scriptură: multe lucrure și aseamne lăsaîn spre voi (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 44/7. Scrise o hrătie de o arnecă naintea lu Kesar, în scriptură zicea: părăsește-te de a muncirea. MOXA, 357/34. După aciaia am întâliasă după scriptura domitale cia ai scrisă domnata la mină de rîndu estui om (a. 1639). IONGA, v. B. I, 68.

6. (Învechit) Act (doveditor). „Cîte ești datoriu domnului mieu?” El zise lui: „o sulă de măsuru de unt”. Și zise lui: „ia-ți scriptura ta și sezi curînd de serie cincizeci”. CORESI, ap. DHLR II, 475. Scris-am noi nepoșii popei lui Stan... ceasta a noastră scrip-tură cum să se știe ci-au făgăduil părinșii] nostri ce-s mai sus scriși (a. 1599). CUV. D. BĂTR. I, 88/14. Ia-ți scriptura ta și scrie optzeci. N. TEST. (1648), 91^r/2. Actul care nu poate fi autentic din cauza necompetinței... este valabil ca scriptură sub semnătură privată. HAMANGIU, c. c. 283.

7. (Învechit) Scriere (5); p. e x t. conținutul ei. Așa slujesca dumnezeului părinșiloru și crezu lutororu cite-au întru lege și întru scripturile prorociloru. COD. VOR. 60/30. Evanghelie cu învățatură, den Iuspaltu evangheliștii aleasă și den multe dumnezeiești scrip-turi. CORESI, EV. 1. Știa filosofia toală și adîncul scrip-turilor elinești cu creștinești. MOXA, 380/13. Carte românească de învățatură, de la pravilele împărătești... di în multe scripturi îalmăcîită di în limba ilenească pre limba românească. PRAV. III. Găsit-am multă lipsă și greșeale în scriptura lui pentru neînțelesul limbiei și cărții grecești. N. TEST. (1648), v^r/11. Toată scrip-tura iaste adîncamea preaințelepciunii. ST. LEX. 217^v/3. Că mulți scripturile le cetesc și le văd, ci nu tofi înțeleg. id. ib. 217^v/7. Buiguile scripturi și deserte. M. COSTIN, ap. EIDEI, 333. Din sfintele scripturi a sfinșilor părinșii... pre versuri tocmîl în cinci ai foarte cu osirdie. DOSOFTEI, ps. 1/8. Acela varvar să chiamă și toate scripturile așa îl numescu și propoveduescu. C. CANTACUZINO, CM I, 40. Și luînd știință de toate scripturile și de înmulțitele lor îalmăcîiri... a alcătuit curanul. VĂCĂRESCUL, IST. 247. Prea înțeleptul Solomon oare unde întru scripturile lui au zis. VARLAAM — IOASAF, 10^r/28. Sfîntul Pavel arată întru a sale scrip-turi. AMFILOHIE, c. 25/6. Se cădea, ca un înțelept și

practic, ce șlii scripturile (cum lu zici și te înalși), să-ți vii în socoleală. R. POPESCU, CM I, 233. Am aflat în scripturile lor cum că răposaiți împărași... co-roana împărăției lor... o au primit de la preasănta biserica... din Roma. ȘINCAI, HR. I, 237/34. De unde se trage începutul feseturei limbiei, care aslăzi atîl în gura românilor se aude, precum și în scripturile lor se vede. MAIOR, IST. 262/16. Lucrul acela... l-au citit în vro scriptură pre vechie, care, precum mii allele, au perit și n-au ajuns la noi. id. ib. 273/3, cf. I. GOLESCU, c. Vă voi învăța scripturile filosofilor vechi, care vă va aduce multă plăcere. DRĂGHICI, R. 197/12. Bibliotecă mare cu scripturi de diferite limbi. FM (1841), 226^r/15. Cînd privesc zilele de-aur a scripturilor române. EMINESCU, o. I, 31. Din scripturi bătrine Strîngînd de-a valma note pentru hronic, Așa-l văd eu pe îtnărul canonic. IOSIF, v. 129. Au rostul discursuri însușlețitoare, exprimate în graiul vechilor scripturi. MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 14. ♦ (Învechit, rar) Contabilitate. Cartea Doplă scripturii sau finiera regis-trelor pe care o am tradusă și tipărită cu cheltuiala mea (a. 1850). DOC. EC. 970.

8. S p e c. (Sens curent; adesea la pl. cu valoare de sg.; și în sintagmele Sfînta scriptură, învechit, Scriptura sfîntă) Carte sacră a mozaismului și creș-tinismului alcătuită din Vechiul testament și Noul testament, acesta din urmă recunoscut numai de creștini, b i b l i e. (învechit, rar) s c r i p t a s f i n t ă, v. s c r i p t ă (1); p. e x t. preceptele, legile etc. propovăduite de această carte sau de religia creștină. Se amu împărătească sfrășiretu după scriptură: iu-beaște aproapele lău. COD. VOR. 118/21. Au pare-va că în deșertu scriptura grăiaște. ib. 128/19. Auziiaî toală învățatura scripăturicii și cum fi va fi decau peri-muri (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 450/28. Păzii și nimea dentr-înșii nu peri, numai fiul pierdură, ca scriptura să se izbîndească. CORESI, EV. 181. Cine va crede întru mine, cum zice scriptura, rîri den zgâl lui cură-vor apei vii. id. ib. 188. H[risto]s au marit derept păcatele noastre după scriptură. id. I. 331/20. Cărțile iară ce se cheamă Scriptură sfîntă. ro 2/6. A doo parte a legiei iaste... a trupurilor de afară cum după toată vina și păcatul se-au giudecat cu scriptura. ib. 6/20. După acea... luoafi a mente sfonta scriptoră (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 51/3. Că lor... d[um]hul svînt întru scripătur[ă] așa li-au dzis credincioșilor spre spăse]nie. COD. TOD. 196. O, amar cela ce lu-leaște cartea și scriptura. ib. 219. Teodor pre ascuns linca sfintele icoane... și se închina lor și-i era drag a ceti la scripturi. MOXA, 386/17. Grăiaște scriptura. PRAV. GOV. III^v/16. Scriptura ieste lumină celor întu-necași și povăț a celor rălăciși. VARLAAM, c. 287. Mulți înțelepși și pulearnici împărași cu multă rugă și ne-voînță... s-au spodobit de-au găsit izvorul vieții cel nescădzul, ce să dzice, svânta scriptură. PRAV. V. Mai vărșor de toate... ne-am silit să finem înțelesul d[um]h[ui]-lui sfînt, că scriptura fără înțeles iaste ca și trupul fără suflet. N. TEST. (1648), v^r/11. Dumnezeu... au dal noauo a înțeleage sfinte scripturi și lucrurile ce s-au făcut... ca un dar mare. GAVRIL, NIF. 4/7. Iară eu-s pus... Ca să-i spuui de-nnăfatură Ce poron-ceaște-n scriptură. DOSOFTEI, PS. 14/16. Și iarăș pentru aceale cuvinte ce zice scriptura, tu singur știi inemile lutoror. CHEIA ÎN. 6^v/27. Și aceasta am făcut la îlmăcîirea aceștii sfinte scripturi, făcînd multă nevointă și destulă cheltuială. BIBLIA (1688), [prefață] 4/40. Precum dzice scriptura: „Nu va folosi averea în dzioa urgii”. NECLUCE, I. 278. Că zice sfînta scriptură:... nu va pedepsi Domnul de două ori. ANTIM, P. XXVII. Iaste fecioara, zice scriptura, ca soarele. MOLNAR, REV. 54/18, cf. I. B. I. GOLESCU, c. Este un cuvînt a sfintei scrip-turi preă adevăral. DRĂGHICI, R. 90/10. Arestanții vor asculta atîl sfînta liturghie, cit și cîtirea scrip-turii. REGUL. ORG. 309/24. Preotul la cununie Din scriptură el citi C-un bărbal p-a lui soție E dator a ocroti. MILLO, ÎN PR. DRAM. 332. Adă-ți aminte de zisa scrip-turei

și iartă greșilor tăi! NEGRUZZI, S. I, 140. *Scriptura ne zice că va fi vremea d-apoi.* GHICA, C. E. I, 182. *Scriptura se plinise: „O turmă, un păstor“.* MUREȘANU, P. 27/6. *Știa să facă jâlbi cu pilde din scriptură.* FILIMON, O. I, 121. *Cine dă săracilor, împrumută pe Dumnezeu, zice scriptura.* CREANGĂ, O. 137. *Popa Toader din scripturi Dă lui Mitru învățături.* COȘBUC, B. 57. *Aceste scene dau cu totul altă interpretare scripturii.* IORGA, P. A. II, 200. *Să-l chemați pe popa Nae Să-mi citească din scriptură.* GOGA, POEZII, 32. *Știu că vina mea e mare... Că-mi bat joc de cele sfinte și nesocotesc Scriptura.* MINULESCU, VERS. 244. *Tilcuie sfintele scripturi Cu șoapte și tremurături.* ARGHEZI, VERS. 153. *Dar s-a-nîmplat că-i mai sopți apoi Și ceva în ureche... Ceva ce nu se spune în scripturi.* BLAGA, POEZII, 24. *Cine sinteși voi de v-ați crezut îndreptățiți să aduceți la îndeplinire cuvîntul grozav al scripturii?* BOGZA, A. I. 306. *Plăcerea lui de-a vorbi din scripturi era cam obositoare.* T. POPOVICI, SE. 129. *Umblăm parcă pe ape, rămași ca din scripturi și mai cărăm din ziua de-atunci dăvîmături.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 3/3. *Ci știm ceva cuvînte, C-am fost la sfînta învățatură, Ș-am învățat carte din scriptură.* SEVASTOS, N. 105. *Din scripturi am înțeles C-o să nască pre pămînt Împăratul nou și sfînt.* TEODORESCU, P. P. 104. \diamond (Învechit) *Scriptura cea veche sau vechea scriptură = Vechiul testament, v. t e s t a m e n t (2).* *Măcar că acest cuvînt a scripturii ceii vechi dizea așa... PRUV. 275. Că vechea scriptură lălmăcindu-o pre limba românească, aiave a să cili. o ai făcut.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/59. *Scriptura cea nouă = Noul testament, v. t e s t a m e n t (2).* *Certarea ucigătorului nu iaste alta numai moartea, după cum scrie svînta scriptură... cea nouă.* PRUV. 86. *Că scriptura cea noo răsipită fiind... spre lesne citire o ai tomit.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/55. \diamond *Ex p r. A treia zi după scripturi = prea îrziiu.* Cf. ZANNE, P. I, 22. \blacklozenge (Învechit) *Întelesul strict, formal al unui text; precept. Vrajmașii ceia iușii supt picioarele noastre neputincioși să cază, ca scriptura legiei tale și porîncile intru noi să se lucreaze și să se sfîrșească.* CORESI, EV. 188. *Cătră aceastea... să nu mărturisim strîmb, și, după scriptura legiei, mai mult să nu mai căutăm cu hitlenie.* id. id. 313. \blacklozenge (RAR) *Principiu (3).* *Eu am demull scriptura mea și-mi fin scriptura.* COȘBUC, P. I, 174. *Iar dacă vrodal-aș grăi vrun cuvînt Cum nu-ți glăsuieste scriptura, Ai fulgere-n cer, Tu cel mare și sfînt, Și-nehide-mi cu fulgerul gura.* id. ib. II, 291.

— Pl.: *scripturistici*, -ce.
— *Scriptură* + suf. -istic. Cf. lat. *scripturistics*.

SCRIPTURI s. f. pl. v. *scripte*.

SCRIPTURISTIC, -Ă adj. (Învechit) *Scris² (1 1).* Cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. \blacklozenge (Despre probe, examene etc.; în opoziție cu o r a l) *Scris² (1 1).* Cf. GHETIE, R. M. *Și-a elaborat două teme domestice pentru esaminalul scripturistici, publicînd nemțește pe cea compusă lătinește din ele.* SBIERA, P. S. 362, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *scripturistici*, -ce.
— *Scriptură* + suf. -istic. Cf. lat. *scripturistics*.

SCRIPT s. m. v. *scripete*.

SCRIPTĂ s. f. v. *scripete*.

SCRIPTIE s. f. v. *scripete*.

SCRIPTIȘOR s. m. (RAR) Diminutiv al lui *scripete*. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *scriptișori*.
— *Script* + suf. -ișor.

SCRIPUȘĂ s. f. (Ban.) Fiecare dintre cele două stîngii de lemn care leagă grîndeau de policioară la jug; (regional) bulfeu, fiular, jiglă, lopățică. Cf. LIUBA — IANA, M. 106, H XVIII 142.

— Pl.: *scripușe*.

— Etimologia necunoscută.

SCRIRE s. f. v. *scriere*.

SCRIS¹ s. n. Faptul de a scrie.

1. Cf. *scrie (1 1)*. *Parale 20... am dat polcovnicului Pavăl de la mitropolii pe scrisul țidului (a. 1801).* BUL. COM. IST. IV, 134. *Judecătorul... abia prididea cu scrisul.* AGÎRBICEANU, S. 30. *Vasul rulează din ce în ce mai adînc. Scrisul devine dificil.* TUDORAN, O. 79. *Coloana vertebrală deviază... mai ales în timpul scrisului.* ABC SĂN. 325. *Se oprește din scris, se uită la ceasul de mînd.* 7 iulie 1968, 44. *Scrisul febril stăpînește însă și la unele obiecte unde luarea notițelor nu este evident necesară.* cf. 1968, nr. 928, 2/3, cf. DEX. \diamond I. o. c. a d j. *De scris = cu (sau pe) care se scrie (1 1).* *Învățătură de a face cerneală de scris bună (a. 1749).* GCR II, 46/1. *Pană de scris.* LB. *Masă de scris.* ib. 5. *Se auzi făcîntul mașinei de scris.* C. PETRESCU, I. I, 32. *Ascultînd impulsurile firii, ne poslăm la masa de scris.* în FLR II, 580. *Pune lava pe masa de scris.* CAMIL PETRESCU, O. III, 203. *Țăcăntul... unei mașini de scris se repezi ca o grindină metalică.* VINEA, L. II, 304, cf. LTR².

2. (Concretizat) (Sistem de) semne grafice convenționale prin care sînt redatete sunetele, cuvintele, textele etc. unei limbi; scriere (2), (învechit și regional) scrisoare (2), (învechit) scriptură (1). *Descoperire înțelesul, mecanismul și foloasele scrisului și ale cîtitului.* VIANU, A. P. 121. *Venise ceasul să-i învețe ideile și gîndurile care se deprind după învățatul cîtitului și al scrisului pe nisip.* ARGHEZI, S. XX, 7. *Scrisul și cîtitul nu se apropiiau de mine cu nici o ispită.* BLAGA, II, 29. *Au început lecțiile: întîi scrisul, linii drepte, linii plecate.* STANCU, D. 295. *Începu s-o ajule... să învețe scrisul și cîtitul.* v. ROM. decembrie 1954, 160. *Înțiază un curs pentru a-i învăța... scrisul și cîtitul.* IST. IJT. ROM. II, 508. \diamond I. o. c. a d j. și a d v. *În scris = prin intermediul unui text scris² (1 1): pe hirtie, (învechit) cu scrisoare (v. scrisoare 1), (învechit, rar) script (v. scriptă 2).* *I-am dat în scris aceste 12 capete care le însemnăm aici.* ANTIM, P. XXIII. *Am foaie în scris de cele ce-au dejmuit (a. 1756).* URICARIU, XXI, 171. *Să cercetați pricina și asupra dreptății urmînd, să holăriși în scris și să îndreptați (a. 1801).* DOC. EC. 67. *Așăzămînt în scris de la stăpîni[i] moșii nu au (a. 1813).* BUL. COM. IST. II, 109. *Se grăbi d-a-i arăta porunca ce-i didesem în scris cu să omoare pe Filocle.* PLEȘOIANU, T. III, 18/18. *Vor adresa poruncă în scris către fiecare sat.* REGUL. ORG. 63/7. *Avea în versuri toată pricina în scris.* PANN, E. II, 13/14, cf. POLIZU. *Dă-mi în scris pe Gagamișă ăla, să nu-i uit numele.* CARAGIALE, O. VI, 139. *Pune o dată în scris și condițiile în care boierii moldoveni ar fi bucuroși să se supuie regelui.* IORGA, C. I. II, 65. *Aceste sentimente, așa de puternice în realitate, nu se mărturiseau în scris.* id. P. A. II, 167. *Mi-ar fi fost, în adevăr cu nepuțință să-i explic în scris tăcerea mea.* IBRĂILEANU, A. 32. *Unii dintre martii dregători nu știau carte, astfel încît orice activitate în scris le era inaccesibilă.* STOICESCU, S. D. 80. I. o. c. a d v. (Învechit) *Cu scrisul = prin cuvinte scrise² (1 1).* *Care nu se pot arăta cu scrisul cită răsipă și pagubă au avut (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 200/12. *Prea curală tu te-ai făcut... prîimînd pre făcătorul cel necuprîns cu scrisul și încăpînd în pîntecele tău pre cel neajuns cu mintea.* MINEIUL (1776), 41¹/1. \blacklozenge Mod de a ortografia cuvintele. Se întîmplă uneori ca scrisul să rămîndă mult în urma vorbirii. GRAUR, I. L. 84. \blacklozenge Mod particular de a caligrafia semnele grafice; fel de a scrie (1 1) al cuiiva; scriere (2), scriitură (2), (învechit și popular) scrisoare (3), (învechit) scrip-

tură (2). Era scrisul ei obicinuit, fără o tremurare de condei. VLAHUȚĂ, S. A. II, 248. Al cui e scrisul asta? DELAVRANCEA, O. II, 130. Pripi mult scrisul mărunț al fetei. AGIRBICEANU, A. 76. Ca să nu-ți cunoască scrisul, pune pe Laura să o copieze. REBREANU, I. 150. Cunoscând scrisul, ghicisem cuprinsul. M. I. CARAGIALE, C. 7. Pe un plic e scrisul mare, pușin aplecat, al nevetei mele. CAMIL PETRESCU, U. N. 380. Îi recunosc scrisul înainte de a desface plicul. C. PETRESCU, I. II, 151. Taie și scrie din nou... cu un scris greoi, indes-cifrabil. BRĂESCU, O. A. I, 133. Nu știu de ai să înțelegi scrisul, care e de mină și foarte incurcat. ARGHEZI, S. XII, 144. Are un scris cu litere mari, apăstate, energice. STANCU, U.R.S.S. 116. Recunosc scrisul mamei sale. VINEA, L. I, 6. Scrisoarea primită poartă același scris cu cele pe care le aveți lângă dumneavoastră. BĂNULESCU, I. 215. Primul rezultat al abuzului de notițe este deci obișnuirea elevilor cu un scris ilizibil. G. 1968, nr. 928, 2/4. Ea, dac-o primea, Scrisu-i cunoștea... Cartea că-mi lua... Frumos mi-o citea. TEODORESCU, P. P. 464. ♦ Fig. (Rar) Pecete (4). Avea aerul unui sfânt itnăr... un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vedea scrisul unor chinuri viitoare. CARAGIALE, N. S. 9.

3. Formulare scrisă² (I 1); compunere, redactare; scriere (4). Cf. scrie (II 1). Augustul Constantin... s-au dat cu totul la scris; de atunci au început el a scrie cărțile. ȘINCAI, HR. I, 174/17. Eu m-am așternut pe scris, și... parcă ar merge binisor. CARAGIALE, O. VII, 12. Nu s-așeza niciodată la scris pînă cînd nu-și avea în cap un subiect lămurit. VLAHUȚĂ, O. A. III, 77. Înesnirea ridicării și desăvîrșirea acelor cari arată o fire înzestrată pentru scris. în PLR II, 121. Așintie avea practica scrisului, compunerii, căci diacul era chemat adeseori să alcătuiască documente cu formă literară. IORGA, L. I, 132. N-a dus decît aceeași și aceeași viață, cu aceleași îndeletniciri: titlul, scrisul de lucruri știute numai de el. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 323. Continuu de unde s-au oprit alți istorici, cari au venit cu scrisul numai pînă la sfîrșitul domniei lui Ștefănișă Lupu. BUL. COM. IST. II, 159. Nu-mi face plăcere nimic, absolut nimic, chiar... ce mi-a fost alit de drag, studiu, artă, lectură, scris. M. I. CARAGIALE, C. 107. Scrisul se învață: ceea ce pare talent nu este adesea decît efectul unei ucenicii. LOVINESCU, C. VIII, 98. Voiața care-i lipsește în viață, o are în scris. TEODOREANU, M. III, 385. Scrisul înseamnă însă selecție... scrupul asupra proprietății lermenului. CONTRIBUȚII, II, 177. Pentru el scrisul nu își avea scopul în sine, ci era un mijloc de educare etică. v. ROM. iunie-iulie 1963, 431. Este cultivatorul strălucit al scrisului frumos. ib. ianuarie 1965; 132, cf. DEX. ♦ Mod individual, fel propriu de a scrie (II 1); p. e x t. stil. Scrisul îi era ca și vorba: grăbit, cu întreruperi, cu reveniri. VLASIU, D. 113. Farmecele scrisului argehizan constau în opoziția armonioasă a unui finut insufletit de o viață cu ciudate împerecheri. CONSTANTINESCU, S. I, 67. Deși lucrat cu grijă, scrisul lui pare spontan, natural ca însăși viața. v. ROM. decembrie 1964, 78. Firul epic al lucrării se sprijină pe un scris experimental. RL 1969, nr. 7780. Cultura lui deosebită, scrisul său intelectual... îl fac să se impună foarte repede. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 12/2. ♦ Activitatea de scriitor (I 1); profesiunea celui care scrie (II 1). Îndrăznesc a spune că scrisul nu mi se pare deloc o jucărie agreabilă. REBREANU, în PLR II, 285. Am înțeles că scrisul e o meserie cu care trebuie să te dedai pe îndelete. VLASIU, D. 401. Nu știa că scrisul, ca și tuberculoza, e boală de lux. TEODOREANU, M. III, 131, cf. DEX.

4. Ceea ce este scris² (I 1), ca rezultat al unei munci de elaborare, de redactare; text scris²; lucrare originală cu caracter literar, științific etc.; s p e c. tipăritură (2); carte; p. e x t. (la sg. cu sens colectiv) totalitatea textelor scrise² (și tipărite) ale unui autor, ale unui curent (literar), ale unui popor etc.; scriere (5), operă² (2), (învechit) scriitură (1), scrip-

tură (7), scrisoare (7). Neamul pătimește de lipsa cărților... decî nevoie este ca fieșcare iubitor de neam să se străduiască a-l îndestula sau cu ale sale scrisuri sau cu talmăcirea din alte limbi (a. 1826). BV III, 498. Ah! și scrisul nu-mi sporește decît numai către tine. CONACHI, P. 104. Voi credeți în scrisul vostru. EMINESCU, O. I, 35. Mi-am amintit că trebui să judec scrisul tău, Să spun ce este bine, să spun ce este rău. DEMETRESCU, O. 53. Scrisul lor dovedește că a fost și cine să-i primească, să-i îndemne și răsplătească. IORGA, C. I. II, 114. Din această iubire au pornit povestiri și cîntece care se vor număra printre cele mai frumoase izbinde ale scrisului românesc. id., în PLR II, 18. Această însușire este permanent vădită de la un capăt la altul al scrisului său. IBRĂILEANU, S. 5. Scrisul lui și-l voia ca un balsam vindecător. C. PETRESCU, C. V. 122. Bănuia sufletul... că, dîncolo de crucificarea cărnii, o să-l aștepte, ca în sfîntul scris al apostolilor, mîntuirea. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 65. Dar poate c-așa se cuvine: înainte de-a fi aur, scrisul mare să fie sînge. TEODOREANU, M. U. 72. Mi se părea singura cale de a-mi vedea scrisul înflorind în litera tiparului. BLAGA, H. 145. Amestecă prea des în scrisul său viziunea poetică. RALEA, S. T. I, 68. Teoria autenticității... devenită azi loc comun în scrisul tinerilor, implică acest subiectivism. CONSTANTINESCU, S. II, 520. În scrisul său folosește limba vie. IST. LIT. ROM. II, 31. Luminindu-și din interior universul scrisului... merită atenție pentru cel puștin cîteva din epistolele sale. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 13/2, cf. DEX.

5. Spec. Cf. scrie (II 2). Pînă să ne începim gospodăria noastră mică și drăguță, am tot amînat scrisul, ca să vă pot povesti... viața nouă în care am intrat. REBREANU, I. 304. Nu mă omor eu cu scrisul, dar pe tine te-aș fi anunțat. H. LOVINESCU, T. 321. ♦ (Concretizat; regional) Scrisoare (9). De nuntă se pregătea, Scris la Miiul trimetea Și la nuntă mi-l poftea. TEODORESCU, P. P. 509.

6. (Învechit) Însemnare, consemnare scrisă² (I 1); semnalar, povestire, relatare scrisă². Cf. scrie (II 3). Scrisuri publicate în China... dovedesc dîntre vreme foarte veche epohile epidemiilor celor mai însemnate. CR (1832), 163¹/7. ♦ (Învechit și regional) Act, dovadă. S-au îndatorat prin scrisul lor a vinde în oraș carne bună grasă. CR (1830), 383¹/17. Ce să urmează după obiceiul pămîntului n-are nevoie de scris. DELAVRANCEA, O. II, 137. Ți-o dau, maică, dar așa, pe cuvînt, fără scris la mînă. CĂLINESCU, C. O. 16. ♦ (Regional) Inventar (Cristești — Botoșani). ALRII/IMN 88, 2 714/414. Fasi-un scris pi tătă averea. ib.

7. (Concretizat; ieșit din uz; la pl.; cu determinări care arată felul) Acțiuni, efecte (de valoare). Aceasta numai de la înșușirea creditului fonciar care a emis... scrisuri fonciare... scrisuri cari s-au negociat de proprietari, pe prețul mediu de 90. GHICA, C. E. III, 48, cf. BĂRCIANU. A ajuns să posede astăzi un capital de lei 39 000 în scrisuri fonciare rurale și urbane. în PLR I, 489, cf. ȘĂINEANU², CADE.

— Pl.: scrisuri.

— V. serie.

SCRIS², -Ă adj., subst. I. Adj. 1. (Despre literele, cuvintele, textele, stilurile etc. unei limbi sau, p. e x t., despre semnificațiile, ideile acestora) Care este redat prin scriere (2); (rar) scriptic (1), (învechit) scripturistic. Cf. scrie (I 1). Leage să zice orice hotărîre scrisă a împărașilor și a dreptății. MOLNAR, RET. 102/14. Români de la întemeierea ambelor principate n-au avut legi scrise. MAG. IST. I, 3/31. Dar unde-i copaciul mare, Ce lipit de a ta stare, Cu aceste se cînstise De amori cuvinte scrise. CONACHI, P. 210. Drepturile popoarelor nu sînt niciodată scrise. GHICA, C. E. I, 241. Sînt zile... cînd te prinde parcă un dezgust pentru tot ce-i literă scrisă. ANGHEL, PR. 55. Cînd caut La cîntecul meu scris, Nu-l recunosc. IOSIF, V. 141. Căutăm să avem cu noi și pe cei cari, așezași în sale depărtate, așteaptă rîndul scris și cred în el. în

PLR II, 191. Cu toții fac o plîngere scrisă către Tiberiu. LOVINESCU, C. IV, 68. Iată... caracterele vorbei pronunțate în contrast cu vorba scrisă. VIANU, A. P. 94. Aniversarea... a produs un șir de manifestări scrise și vorbite. id. s. 65. Unul face niște semne și fiecare semn îi un gând, fiecare rînd scris — o faptă. CAMILAR, N. II, 371. Primele înregistrări scrise ale existenței acestei ierarhii datează de la începutul sec. al XVII-lea. STOICESCU, S. D. 78. Punctuația ușurează lectura și înțelegerea textului scris. L. ROM. 1967, 63. Am făcut un denunț scris, în care am spus că ești un tip dubios. T INAI 1968, 16. Prima mențiune scrisă despre podgoria dădică o avem de la geograful antic Strabo. C. GIURESCU, P. O. 13. Și precum îi slova scrisă, Așa mi-i inima-nchisă. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 130. ◊ Limbă scrisă = aspect scris² (I 1) al limbii naționale. V. Limbă literară. Norma limbii scrise trebuie să fie cea care există obiectiv. EMINESCU, în PLR I, 244. Limba scrisă e mai mult sau mai puțin o limbă artificială. PUȘCARIU, L. R. I, 57. Stilistica estetică are de obiect numai limba scrisă. IORDAN, STIL. 12. Discuțiile publice despre limba vorbită și scrisă sînt foarte folositoare. CĂLINESCU, C. O. 356. „Uzul“ este... atestat de limba scrisă, de „limba literară“, adică de aceea pe care o scriu și vorbesc toți oamenii culți ai unei epoci. VIANU, s. 7. Cercetarea de pregătire a traducerilor automate se face, pînă acum, pe baza limbii scrise. L. ROM. 1960, nr. 1, 5. Lucrare scrisă (și substantivat, n.) = text scris² (I 1) de elevi în clasă, sub supravegherea profesorului, la sfîrșitul unei perioade de studii, pentru verificarea și aprecierea cunoștințelor dobîndite; teză (4). Neglijate deci lecția și, cînd se trezi din nou cu ea la lucrarea scrisă, dădu din colț în colț. PREDĂ, R. 117. □ Cine a lipsit de la scris? ◊ (Despre probe, examene etc.; în opoziție cu oral) Care se desfășoară prin intermediul scrierii (2); (rar) scriptic, (învechit) scripturistic. Am văzut odată un băiat seos pe brațe de la examenul scris. I. BOTEZ, B. I, 27. ◊ (Substantivat, n.) Scrisul va fi poimîne. ◊ (Despre pagini sau foi de hîrtie) Acoperit, umplut cu text scris² (I 1); pe care s-a scris. Pe o mescoară era o foaie scrisă. EMINESCU, P. L. 98. Poetul va arunca-n foc foile scrise. în PLR II, 59. Hîrtie scrisă ori imaculată..., ziare... pe toate la un loc le adunau și le cumpărau în morman. ANGHEL, PR. 16. [Manuscrisul] cuprinde 193 de foi scrise și una albă, la sfîrșit. BUL. COM. IST. II, 139. I-a repetat... ce să facă cu teancurile de hîrtie scrisă, venite zilnic din toate colțurile țării. COCEA, S. I, 331. Hîrțile scrise sînt risipite pe masa lui de atunci. ARGHEZI, S. VI, 59. ◊ (Substantivat, f.; la pl.) Ceea ce este scris² (I 1); p. e. t. ceea ce spune, susține, redă etc. cineva într-un text scris². Cinstită și a mea iubită soră, viu a răspunde scriselor dumitale (a. 1702). BUL. COM. IST. II, 240. Și cele scrise să le socotești toate cu amănuntul... că le vei afla adevărate. ANTIM, P. XXIII. Scriindu-să pre hîrtie, scriesele să le celească părinților ca să audă hotărîrea. PRAVILA (1814), 13/14, cf. 5/20. Dau răvașe nencelat, Fac supărări la palat. Prin scrise fac supărări, Arăt mii de îndreptări. MUMULEANU, C. 101/17. Din scrisele a multor gazete, un doctor franțez... a aflat un mijloc alt de activ spre tămăduirea frigurilor. CR. (1830), 23²/5 cf. I. GOLESCU, C. La cîte neamuri sînt priimită, Scrise perdue le înviez; Invățătură dau inmulțită: Un veac de altul apropiiez. I. VĂCĂRESCUL, P. 296/2. Cele mai multe din acele datine bătrînești... străne-poții noștri nu le vor mai cunoaște poate decît din scrisele noastre. ODOBESCU, S. III, 227. Pe cînd ei beau și se înveseleau... bălîndu-și joc de scrisele împăratului... se ivi o umbră. ISPIRESCU, L. 143. Voim să ne întemeiem mai ales pe scrisele autorilor. IBRĂILEANU, SP. CR. 251. Toate scrisele, toate cuvintele și actele noastre se vor inspira de la această atmosferă. în PLR II, 368. Se apucase să aștearnă pe hîrtie lucruri curioase... Toți făceau haz de scrisele lui. SADOVEANU, O. V, 279. Scrisele și spusele unui Bălcescu... m-au întărit în învățăturile tale. C. PETRESCU, A. R. 165.

2. (Popular) Desenat; pictat (1). Cf. scrie (I 2). Erău niște pomi înalți, stufoși... de părea că erau scriși. ISPIRESCU, L. 243. Că t-am mai pierdut odată Și t-am căutat lumea toată Și-l găsi în bolta scrisă Unde-s dragostile-nchise. RETEGANUL, TR. 106. Sus în poarta ceriului, ... Jițuri scrise, Mese-nlîse. VICIU, COL. 80, cf. ALR II/I MN 142, 3 912/812, 858. ◊ (În poezia populară; în formule stereotipe) Frunză verde de lemn scris, Am visat as-noapte-un vis. SEVASTOS, C. 148. Frunză verde de lemn scris. DOINE, 104, cf. PODARIU, FL. 57. Foaie verde ș-un lemn scris, Cu greu, puică, m-am deprins. FOLC. MOLD. I, 104. ◊ Ex p. r. A rămîne (ca) scris pe perete = a încremeni. Tilharii remaseră ca scriși pe părete și tăcurea mlăcă. ISPIRESCU, L. 143, cf. DDRF, ZANNE, P. III, 292, DR. IV², 900, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. (A fi) ca (sau pareă) scris sau scris de frumos = a fi foarte frumos. Avea niște sprîncene bine arcuite de pare că erau scrise. ISPIRESCU, L. 78, cf. DDRF, ZANNE, P. V, 587, SCRIBAN, D. Aice locuia Ileana Cosîncă, o fată scrisă de frumoasă, încă nu se mai afla. SBIERA, P. 23, cf. VICIU, COL. 204. ◊ Foarte frumos. Mulți se minunau... de chipul lor cel scris, de gingășia și de isteția lor. SBIERA, F. S. 357, cf. CIAUȘANU, OL. ◊ (Despre articole de îmbrăcăminte pentru femei, despre lenjerie de pat etc.) Cusut cu arnici; brodat. În pat i-așternut Velințe Pestrife, Pernioare scrise; Peste ele toate Covor de mătase. TEODORESCU, P. P. 77. Are trei năfrâmi... în ladă; pe acestea se află foarte frumoase flori scrise. SBIERA, P. 130. ◊ (Învechit, rar) Materializat, concretizat. Să amu atunci semnală s-au fost crucea de Moisi, iară amu adevărită iaste și scrisă, că înșine o vedem și ne închinăm și o cinstim. CORESI, EV. 66.

3. (Învechit) Însemnat, consemnat; menționat, pomenit (în text). Cf. scrie (II 3). Iar aceștii mai sus scrise ocine semnele i sântu (cca 1608). CUV. D. BĂTR. I, 169/11. Pe cari mai sus scrișii vecini i-a cumpărat jupanîța Stanca (a. 1610). IORGA, S. D. VII, 22. Și mărturii încă am pus, cești mai jos scriși (a. 1620). id. c. I. II, 238. Și s-au pus și pecele orașului și a toț ciș sintu mai sus scriș, pentru căce să n-aibă nime nici o treabă (a. 1642). GCR I, 93/23.

II. Subst. art. (Popular) 1. S. f. și (rar) n. art. Soartă. Așa a fost scrisa mea și tribuiește să rabd, că n-am încolțit. GORJAN, H. IV, 35/19. Că e scrisa omului trebuie să o pătimească. PANN, P. V. II, 114/12. Cum îi va fi soarta, ursita, scrisa, bună sau rea. MARIAN, NU. 162. Aceasta-i scrisa florilor: resfiră Mirsme dulci și mor fără de veste. IOSIF, P. 40. Norocul este o părticică din scrisa sau data omului. PAMFILE, DUSM. 72. Stai, Tîncu, singură cuc, că așa fi-a fost scrisul. G. M. ZAMFIRESCU, SP. M. N. I, 130. Aș fi poștit și eu să fiu vinător, dar scrisa mea a fost să fiu mai degrabă vînat. SADOVEANU, O. XVI, 53. Mă duc. Nu pot. Acolo mi-e scrisa, acolo mă duc. DAN, U. 258. Cum a vra Dumnezeu, dom' locotenent... Așa ni-i scrisa. CAMILAR, N. II, 446. Nu plînge, iubita mea, Că scrisa noastră-i așa. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 148, cf. ARH. OLT. XXI, 275.

2. S. m. și f. art. Persoană predestinată să devină soțul sau soția cuiva. În cele din urmă hotărî... să se ducă să-și caule scrisa. ISPIRESCU, L. 159. Tu stea logostea... Să umbli în lung și-n lat Și la noi în sat Pînă unde-i găsi Scrisa lui N. ȘEZ. IV, 20. Nu arz vâile cu oile, munții cu pădurile, și arz pe scrisul cutăreia. ib. VIII, 113. Să mergi la scrisa mea ursată... Cu ciocurile să-l ciocănești, Cu aripile să-l plesnești. ib. X, 108, cf. XXIII, 29, XXV, 81. Ba mai iau unele, cică s-aștearnă-n așternut să-i viseză scrisa ei. ALR I/I MN 110, 2 802/812.

— Pl.: scriși, -se.

— V. scrie.

SCRISOARE s. f. 1. (Învechit) Scriere (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CADE, DEX. ◊ Loc. adv. Cu scrisoare = în scris¹, v. scriș¹ (2). Aceaste ocără

cu scrisoarea să fac în multe fialuri. PRAV. 247. Giudeful îl va întreba cu scrisoare și el va răspunde iară cu scrisoare. id. ib. 293. În care ani nime n-au ameliorat cu scrisoarea fără o samă de bane a unui Misall Călugărul. N. COSTIN, LET. I, 38/25.

2. (Concretizat; învechit și regional) Scriere (2); p. e x t. știința sau arta scrierii. Lăsat-au puternicul Dumnezeu iscusită oglindă minții omenesti, scrisoarea, dintru care, dacă va nevoi omul, cele trecute cu multe vremi le va putea ști și oblici. M. COSTIN, O. 242. Pe această poveste cură și aflatul slovelor, cu care și scrisoarea de la sirbi o au luat-o. id. ib. 272. Fiind om isteț... au învățat cartea și limba turcească; apoi limba și scrisoarea italienească. CANTA, LET. III, 184/11. Aceste noroade n-ave nici o idee de scrisoare. IST. AM. 56v/20, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Toji... scria... în limba sa cea națională și scriind și eu, m-am întrebat de este aceasta scrisoare în limba națională. GOLESCU, I. 66. Etiopienii își plătiră birul lor civilizației prin aflarea scrisorii ieroglice. CR (1832), 280²/17. Luă o coală de hirtie și se puse a scrie cea scrisoare complicată care, prin trăsuri fine și rotunjite, superpunea în două și trei cături diferitele litere ale unui cuvânt. PILIMON, O. I, 200. Știu-am să-ndă scrioarea, Strbească și românească, încăl ajunsei de mic... Cel mai isteț grămătic. HASDEU, R. V. 15. Pe morminte apasă pietre care au în mijloc foi de acant... iar de jur împrejur o scrisoare slăvonă, în care mersul slovelor e gotic. IORGA, C. I. II, 21, cf. CADE. Am fost la Liv... ș-am învățat scrisoarea latinească. SADOVEANU, O. XI, 225, cf. DEX. Scrisoare bătrânească cu slove bătrâne. ALB SN IV h 924/2. ♦ P. e x t. (Regional) (Știință de) carte, învățătură; cultură. Iar noi patru juți cu toții nu știm slova și scrisoarea. Punem degetul pe cruce și-nțrim și noi plînsoarea. GOGA, POEZII, 104. Sintem proști că nu știm scrisoare nimic. ALR I 1524/308, cf. 1524/345, 385, 1523/255, 341. Nu știu celi că n-am scrisore. TEAHA, C. N. 265.

3. (Învechit și popular) Scris² (2). Rămas-au bieții oameni numai cu sufletul, bătuți, struncinași, cîl nu se poate nici cu scrisoarea, nici cu limba a povesti. MUSTE, LET. III, 18/31. Mult se osibesc oamenii unii de alții, după chip, glas și scrisoare. CALENDARU (1814), 103/13. Ah! de nu l-ei mai cunoaște de pe slovă și scrisoare, cunoaște-l de pe durerea cu care plîngînd își scrie. CONACHI, P. 99. M-am cercat să ceteș un romanș din acele manuscrise, dar scrisoarea era altă de înclăcită, încăl le-am lăsat. NEGRUZZI, S. I, 11, cf. POLIZU. Băiatul... ajunsă să citească binisor pe orice carte, pe orice scrisoare. SION, P. 87, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Cea mai frumoasă scrisoare rămîne totuși a proșilor. IORGA, C. I. II, 196. Ochii ei se opriră asupra unui bilețel a cărei scrisoare o cunoștea. AGRIBICEANU, L. T. 386, cf. CADE. Fiind om umblat și avînd și scrisoare frumoasă, notarul îi făcuse, la cancelaria comunală, un „pic de plată“. DAN, U. 29. Eu îi știam vorbele Ca și popa slovele, Diaclul scrisorile! JARNIK — BİRSEANU, D. 159. Scrisoarea rea arată lena școlărilor. ZANNE, P. V, 588. ♦ (Învechit, rar) Caligrafie (ca obiect de învățămînt). Va preda: cetania curată, fără opințale... cu lovirea cuvîntului, la ațent sau oxie; scrisori de dezvoaltă și slobodă, așa ca slovele unui cuvînt să fie laolaltă scrise (a. 1810). IORGA, S. D. XII, 201.

4. (Învechit și regional) Inscripție. Banii cei buni și drepți au patru lucruri pren pregiurul lor: ... Al treile să aibă chip și scriptură einștită și frumoasă, iară să nu fie făcută aceia scrisoare în vreun chip grăzav și de rușine. PRAV. 76. Mistru... au făcut peete Zăcunului... și scrisoare pregiur peete cu aceste cuvinte. N. COSTIN, LET. I A, 12/12. Pareții caselor pri dinafară tot de marmure scump și tot fealiul de scrisori ieroglicești într-inșele șapate avea. CANTEMIR, IST. 128. Să pui scrisorile toate pre staguri și pre paveză semnul lui Alexandru. ALEXANDRIA (1794), 42/1. O scrisoare de mormînt de la Cîmpulung arată și pre alt fecior a lui Alexandru Vodă, anume Nicolae. ȘINCAI, HR. I,

329/11. Ș-a chemat un pietrar ș-a luat-o dă sus în jos cu dalta, a săpat scrisorile. GRAIU, I, 104. ♦ (Neobișnuit) Text scurt în care este relatată desfășurarea unor evenimente. Vei vedea și pe unii din acei împărafi [egipteni] înfășurați în scrisoarea vieții lor, dormind cu trupurile în cripte. SADOVEANU, O. XII, 26.

5. (Învechit) Recensămînt. Trimis-au poroncă în toată lumea pentru ca să șă scrie toată parte[a] bărbătească și să șă știe numărul bărbăților în toată lumea romanilor: la care scrisoare mărș-au și maica ficioară. CANTEMIR, HR. 100. ♦ L o c. a d j. Pre scrisoare = (despre armate) regulat (3). Iar Ștefan Vodă, dacă au înfăles de aceasta... cum craiul l-au viclenit, și vine asupra lui, și au trecut și Nistru cu 80 000 de oaste pre scrisoare, fără altă adunătură, de șrg au trimis în toate părțile. URECHE, LET. I, 136/34.

6. (Învechit și regional) Dovadă scrisă; act, document. Scriem și mărturisim cu ceastă scrisoare a noastră cum... au vîndut a lui dreaptă ocină (a. 1591). GCR I, 38/24. Eu, Cazacul..., mărturisesc cu această scrisoare a mea, cum am vîndut eu... dreaptă ocină a mea (a. 1622). în L. ROM. 1961, nr. 1, 61. Că cum fac oamenii pentru credința carte cu pecele, cînd fac vro tocmală ande sine, așa și Dumnedzău tocmala sa și giuruirea ce au giuruil lui Abraam cu obrezenia ca cu o pecele și ca cu o scrisoare o întări. VARLAAM, C. 405. Trebuie să arde acea învățătură a celui domn au cu marturi, au cu scrisoare de mina domnului țării. PRAV. 277. Anathematiziră toate ereasele, anume cu scrisoare. DOSOFTEI, V. S. octombrie 61r/5. Au dal poroncă la toată boierimea să-ș aducă scrisori ce or ave pre moșiile lor, să le scrie la condică. NECULCE, L. 386. Locul besecareii Rudănești... să-l aleageși și să-l semnași... după cum vești afla den scrisorile boierilor rudeani ce au făcut de închinăciune (a. 1694). BUJ. COM. IST. III, 86. Șfinția țar-ne-ai trimis toate scrisorile ale acestor moșii, împreună și cu cartea noastră ce am făcut de danie (a. 1707). IORGA, S. D. XIV, 11. M-a trimis dunnului banul Corni la giupănul Buda... cu scrisori ca șă-i vînză acea moșie (a. 1722). id. ib. XII, 220. Fu șocotit boierul, Fiindcă arăta cu multe scrisori Că strămoșul său au fost vîștieru. BUDAI-DELEANU, T. V. 112. Copii dipi celi adivărați scrisori, iar celi adivărați scrisori șînt la neamul meu (a. 1809). în L. ROM. 1961, nr. 1, 61. N-au urmat la ceale ce au avut tocmală sau în scris sau fără scrisoare asupra daniei. PRAVILA (1814), 80/2. Jelitorul cămînar cu ai săi au școs de au arălat aceste scrisori, adecă: ... cartea iscălită de răposatul Ioan Bogdan (a. 1824). URICARIUL, XVII, 312. Era dotina... să se facă și un fel de inventariu, în care se înșira toate lucrurile ce le căpăta mireasa ca zestre și care în limba poporului se numea și se mai numește încă și acum foaie de zestre, carte sau înșcrit și scrisoare. MARIAN, NU. 138. Chemînd pe o rudenie îndepărtată, se duse la primărie, și făcu scrisoare de danie. AGRIBICEANU, S. P. 104, cf. CADE, DEX. Așadară, de te înșelegi la aceasta... să facem o scrisoare și să o înțărîm de martori. ȘIERBA, P. 8. ♦ (Fin.) Scrisoare de credit (sau, învechit, de schimb) = document (la purtător) prin care un bancher sau o bancă cere altui bancher sau altei bănci să pună ia dispoziția titularului acestui document suma menționată în el. Toată averea împăratului în bani și în scrisori de schimb zie că nu trece peste 200 000 funși sterling. CR (1831), 165²/7. Scrisorile de schimb a comercianților unei piețe, numite schimburi, vor avea, cu orice marfă, cu altă mai mare preț cu cîl vor fi mai căutate în piața noastră. CLIMESCU, A. 287, cf. DEX. Scrisoare de trăsură = act constatator al contractului de transport pe căile ferate în care se menționează mărfurile transportate, expeditorul și destinatarul, stația de destinație, taxele și condițiile de transport; fraht. Cf. COD. PEN. R. P. R. 433, DER, M. D. ENC., DEX. Scrisoare de transport = act constatator al contractului de transport rutier în care se menționează mărfurile transportate, expeditorul și destinatarul, taxele și condițiile de transport. Cf. M. D. ENC. Scrisoare de acreditare (sau, învechit, creditivă) = (de obicei

la pl.) document prin care se atestă calitatea unui ambasador de a reprezenta un stat în relațiile cu alt stat. Noul ambasador... au avut cinsle... a încredințat... împăratului scrisorile credite ambassadei sale. AR (1831), 467¹/21, cf. DER. A primit pe ambasadorul extraordinar... în legătură cu prezentarea scrisorilor de acreditare. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106, cf. M. D. ENC., DEX.

7. (Învechit) Scriere (5). Am scos aceste pravile și le-am talmăcit den scrisoare grecească pre limba românească, ca să poată înțelege țoți. PRAV. VI. Cuvintele acelora și scriptura nu să asamănă cu scrisoarea ap[ol]s[to]lilor. N. TEST. (1648), 1v/29. Făcutu-și-am izvod înțilași dată de mari și vestiți istorici, cărora trăsese și acmu scrisorile în lume și vor trăi în veci. M. COSTIN, LET. I, 5/9. Nici iese șagă a scrie ocară vecinică unui neam, că scrisoarea iese un lucru vecinic. id. o. 243. Adevărat zicea și marele Moisi... la începătură scrisorii vechi că di-nceput au făcut D[umne]-zău cerul și pământul (a. 1680—1695). GCR I, 311/36. Deci de au scris după aceia unui dascăli... de la acesta au luat pricinile, și a serie și a lăsa scrisori bune și cu țarie. BIBLIA (1688), [prefață] 7/13. Au celit niște stihuri a unui dascal, anume Ovidăus, pre care l-au trimis în urgie în Cetatea Albă... pentru niște scrisori în stihuri. N. COSTIN, L. 112. Nimene din scrisorile lor, nici cele ce ar fi fost adevărate... nu le pot oamenii crede. NECULCE, L. 3. Pentru a cărora minunale lucruri... pline sînt scrisorile a scriitorilor a tuturor limbilor. CANTEMIR, HR. 99. Această scrisoare ce o închin pentru înțeleapta socoteala mării tale... să o celești cînd vei avea îndeale. ANTIM, P. XXIII. Fără scrisoarea noastră îl arată pre acest domn lucrurile lui cele bune. MUSTE, LET. III, 35/6. Îi dădu lui o scrisoare scurtă despre Historia. BUCAVNA, 26/16. Această parte cum și grăirea iaste dar mai mult al firei decît al meșteșugului și al măiestrii, însă poate cineva să-l dobîndească... mai adeseori cetînd ale sale sau ale altora scrisori. MOLNAR, RET. 23/7. Oamenii ca aceia procopsiți în scrisorile ceali vechi o au dat la lumină, cărora manuscriptele izvoade... le era precunoscut. MAIOR, IST. 41/28, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Am mare dorință ca să celesc vreo scrisoare... căci nu am nici o carte în această limbă aice. KOĞĂLNICEANU, s. 74. În scrisoarea mea cea dintîi mi-am propus a vorbi despre cîte trele dialectele. FM (1839), 150¹/29. Ca alțița alți neche-mași ale căror scrisori le gustă numai șoarecii. GANE, N. III, 55. ♦ Text scris² (I 1). Este dar foarte greu de a admite că scrisoarea din zapise, memorande, hrisoave ar fi o depozitară fidelă a sunetelor, și că în realitate astfel era vorbită limba românească. PHILIPPIDE, P. 243. Dar, printre îndeplîntorii de fapte, cei mai fericiți sînt aceia cari cresc, prin gîndul lor prins în scrisoarea fără de moarte, conștiința despre sine a poporului lor. IORGA, P. A. II, 49, cf. CADE, DEX. ♦ Limbă scrisă² (I 1). S-ar putea stabili un paralelism... între vorbirea ocazională și scrisoare... cu deosebirea că aceasta din urmă este mai generală. PHILIPPIDE, P. 238.

8. (Învechit; și în sintagma scrisoare împrejur) Relatare scrisă² (I 1); descriere. Pe scurt scrisoare împrejur a celor mai vestite locuri. GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. ș. 186, cf. SCRIBAN, D., L. ROM. 1962, nr. 1, 59. ♦ Scrisoarea locului sau împrejur scrisoare a locurilor = topografie (1). Topografie... adevăc împrejur scrisoare a locurilor. GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. ș. 290. Topografie (adevăc scrisoarea locului). AMFILOHIE, G. [prefață] 4/9. Scrisoarea pămîntului = geografie. Cînd împliniră o mare parte de a pămîntului o numiră gheografie (adevăc scrisoarea pămîntului). AMFILOHIE, G. [prefață] 4/14. Scrisoarea vînturilor = anemografie. Anemografie... care va să zică scrisoarea vînturilor. AMFILOHIE, ap. URSU, T. ș. 147.

9. Comunicare scrisă² (I 1) trimisă cuiva prin poștă sau prin intermediul unei persoane; răvaș (III 2), (rar) epistolă, misivă, (învechit și popular) carte, (învechit) scriptură (5), (regional) scris¹ (5). Mulf-

mim dumitale de scrisoare și de cuvinte bune și frumoase ce ne-î scris dumnea ta noi (a. 1616—1631). ROSETTI, B. 85. Citit-am scrisoarea ce ne-ai trimis și am înțeles de tot. PRAV. 277. De atunci nu s-au mai întors, nice vro scrisoare mi-au venit și... socotesc a fi murit. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 151v/36. Lîngă alte scrisori ce avea... au găsit și răvașu acesta. IST. 7. R. 46. Și așa pre aceste scrisori... n-au mai mers nice un răspuns la împăratul Moscului. N. COSTIN, LET. II, 109/11. Dar Poarla... nu s-au potrivit scrisorii lui, c-a priceput că-s scrisorile lui deșarte. NECULCE, L. 120. Cînstiță scrisoarea dumitale, denpreună cu omul dumitale, ne-au venit (a. 1695). IORGA, S. D. X, 134. De care lucru... pentru curat gîndul și buna inima sa prin scrisori pre Corb au înștiințat. CANTEMIR, IST. 344. Scrisoarea cînstiță a voastre ce ai scris, am primit, și am înțeles toate ce mi-ai scris (a. 1721). IORGA, S. D. IV, 81, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. L-am înștiințat prin scrisoare și ne-a venit răspuns că el nu are nici o putere (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 106. Cu plecată scrisoare înștiințăm cînstiței vistierii că... am mers ca să facem așezămînt (a. 1614). DOC. EC. 165. Iată o scrisoare ce-au trimis-o unuia dintre prietenii săi. PLEȘOIANU, T. III, 13/2. Uită-te aice, tată! Aceasta este scrisoarea mea! Ce-țește-o te rog! DRĂGHICI, R. 91/28. De la cine e scrisoarea aceea? HRISOVERGHI, A. 6/3. Nu poti să-mi închid scrisoarea fără de a răpeși cele ce am scris la început. FM (1838), 31/1. A trimes pe credinciosul său... cu scrisori secrete, ca să tate pe mulți. ASACHI, L. 3¹/18, cf. VALIAN, V. Priimînd... scrisoarea domnului, popa cu evlavie îi răspunde în acest mod. MAG. IST. I, 53/1. Răspunz l-a ta scrisoare din luna cireșar. ARICESCU, A. R. 78/11. De mai ai zare de viață unde vei fi avîrlită, Zi cetînd astă scrisoare în lacrimi și plîns urzită. CONACHI, P. 102. Sosise la curtea împărătească scrisori secrete ale lui Basta împotriva lui Mihai Vodă. BĂLCESCU, M. V. 413. Un soldat veni și-i aduse o scrisoare de la împăratul. ARISTIA, PLUT. LIV²/25. Vîind la birtul unde găzduiam, am găsit un mare pachet cu scrisori de la Iași. Toate imi vesteau cîte o supărare. NEGRUZZI, S. I, 55, cf. POLIZU. A profitat... ca să-i ceară cîndia de recomandație către pașii de la Ruscic. GHICA, A. 339. Am o scrisoare de la tata către prea cînstiț și de bun neam obraz al mării voastre. FILIMON, O. I, 100. S-a dus la biroul poștei, ca să caute scrisori de la arendașul moșiei noastre. ALECSANDRI, T. I, 273. Eram... simpli călători cu scrisori bune de recomandație. BOLINTINEANU, O. 296. În cea scrisoare îi descriam călătoria. MAIORESCU, CRITICE, 18. Și tu citești scrisori din roase plicuri. EMINESCU, O. I, 119. O scrisoare de amor s-o arunci în neștire într-un buzunar cu batista, și s-o pierzi. CARAGIALE, O. VI, 110. Am pus scrisoarea la poștă și am trimis-o lui Huțu. SLAVICI, O. I, 103. Scoase pe fata cea mijlocie cu mărul ei cel de argint și cu altă scrisoare în care o hotărî Prislea de soție fratelui cel mijlociu. ISPIRESCU, L. 88. Mai citi o dată și rupsse scrisoarea, aruncînd în mersu-i bucăciță cît bucăciță. VLAHUȚĂ, O. A. III, 58. S-a stabilit în alt oraș, și-au scris scrisori copilărești, pline de căldură. BACALBAȘA, S. A. I, 168, cf. II, 12. Eu, doinașul cel cărunț, Vă trimet scrisoare vouă, Scrisă cu-a lacrimii rouă. BELDICEANU, P. 102. El trimite la Roma niște solii ai lui Decebal, cu o scrisoare foarte umilită din partea acestuia. XENOPOL, I. R. I, 93. După ce-ascultă scrisoarea-ți, îndelung porni a plînge. DAVILA, V. V. 182. De la dînsa avem și o scrisoare către brașovenii. IORGA, C. I. I, 70. Radu Roată pleacă-n lume, cu scrisoare la-mpăratul. GOGA, POEZII, 105. V-am adus cinci scrisori ce posed de la dînsul. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 31. Părinții lui se pomeniră c-o scrisoare prin care-i vestea că se va căsători. AGĂRICEANU, A. 203. Agentul îi aduse o scrisoare. GÎRLEANU, N. 77. Trimisei tovarășului meu din depărtare următoarea scrisoare în versuri. HOGAȘ, DR. I, 81. Solii burilor trimet împăratului o scrisoare în latineste. PĂRVAN, G. 167. Ce frumoase scrisori imi seria bietul Cercei. LOVINESCU, C. IV, 48. A primit necontentit telegrame și scrisori de felicitare.

CAMIL PETRESCU, p. 254. Am acasă un serlar cu scrisori de familie în strînsă legătură cu evenimentele politice. c. PETRESCU, c. v. 71. Ar fi putut citi fetei scrisorile aceluia puznic de vinătoare. I. BOTEZ, B. I, 78. Așept... să-mi dea o scrisoare să mă duc cu ea la don colonel. BRĂESCU, O. A. I, 140. Am să le scriu o scrisoare lungă... și să le vorbesc despre fabrică. SAHLA, N. 30. Se străduia... să interpreteze într-un anume senz scrisorile primite. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 76. Uite, azi e a cincea zi de cînd n-a mai venit o scrisoare în pensiunea asta blestemată. SEBASTIAN, T. 14. Cerc să răsfoiesc ciorne de poeme părăsite ori vechi scrisori. VOICULESCU, P. I, 301. Eu zic ca să scrii măria ta o scrisoare la Paris. SAĐOVEANU, O. XII, 583. Plăcerea cu care citim amintirile și scrisorile sale este aceea a tovarășiei cu un om. VIANU, A. P. 53. S-a descoperit... că scrisorile veneau de la un plastograf. ARGHEZI, B. 113. Jim compunea scrisori sentimentale pentru Lola. CĂLINESCU, O. I, 36. Pleca la Viena, cu scrisori și peceți. BLAGA, H. 9. Voiesm să trimis o scrisoare, undeva, într-o țară îndepărtată. BOGZA, A. I. 643. Corespondențele și scrisorile oamenilor muncii ajută partidului să desfășoare o conducere concretă și să elaboreze hotărîri juste. LUPTA DE CLASĂ, 1954, nr. 1, 64. Din scrisorile lungi pe care le schimbaseră, ieșiseră la iveală anumite deosebiri. PAS, L. II, 148. A primit o scrisoare de la comandantul lui de regiment. H. LOVINESCU, T. 257. I se cerea, într-o scurtă scrisoare, bunul de tipar. PREDĂ, R. 450. Scrisoarea îl tulburase și îl mișcase. T. POPOVICI, S. 46. Băgă scrisoarea în plic, îl lipi cu grijă. v. ROM. decembrie 1964, 41. A primit numeroase scrisori de amenințare. CINEMA, 1968, nr. 2, VIII, cf. M. D. ENC., DEX. Foate verde de dudău, Bădiș, bădișorul meu, Trimesu-mi-ai la scrisori, Că-n curînd, bade, te-nsori. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 251. Ș-o scrisoare că făcea, La Radu o trimelea. VÎRCOL, v. 23. Dar mi-a tot trimis Scrisoare pe vînt, Răspuns pe pămînt. BALADE, III, 189. Ș-o trimăs badea scrisoare, Să-i trimăt și lui o floare. FOLC. MOLD. I, 43, cf. ALR I 1512/186, A v 31. Suflul n-are, Suflul poartă, De pămînt nu se atînge (Scrisoarea). ȘEZ. XVI, 170. Eu n-am suflul, n-am nici gură, Dar vorbesc peste măsură (Scrisoarea). ib. 171. (Atribuind calitatea ca un adjectiv) Mi-au trimes carle scrisoare Păn soarele nu rasare, Să mă duc și să-l cunun. SEVASTOS, c. 187. (Fig. Vîntu-o foate vestejită) Mi-au adus mișcînd fereastra — Este moartea ce-mi trimite Fără plic scrisoarea-aceasta. EMINESCU, O. I, 125. (Scrisoare deschisă (sau, învechit, publică) = articol redactat în formă de scrisoare (9) avînd, în general, un caracter polemic. Acele cinci puncturi... prin scrisoare publică s-au primit. ȘINCAI, HR. III, 212/21. A adresat scrisorile publice către generalul Türr. MAIORESCU, CRITICE, 99. Unii au mers pînă a publica scrisori publice injurioase la adresa mea. în PLR II, 181. (La pl.) Culegere de corespondență avînd valoare literară sau istorică. De cu seară îmi căzuse în mînă scrisorile lui Iunius și... am fost răpit de citirea acelei scrieri. GHICA, C. E. I, 43, cf. DER, M. D. ENC., DEX. (La pl.) Specie a prozei literare care, sub forma corespondenței cu o persoană reală sau fictivă, se adresează unui public larg, enunțînd idei filozofice, literare etc. adesea cu un caracter critic. Cf. M. D. ENC., DEX. (Specie literară în versuri, varietate a poeziei didactice, în care se tratează, sub formă de scrisoare (9) adresată unei persoane reale sau fictive, un subiect filozofic, moral etc.; epistolă. Scrisoarea I [Titlu]. EMINESCU, O. I, 130, cf. 142, 152, DER, M. D. ENC.

— Pl.: scrisori.

— Scris¹ + suf. -oare.

SCRISORICĂ s. f. Diminutiv al lui scrisoare (9). Cf. I. GOLESCU, C. Din plic a tras o scrisorică. CARGIALE, O. II, 73, cf. BĂRCIANU. Și-a trimis o gîză mică Să-ji aduc-o scrisorică. IOSIF, v. 138, cf. CADE. Acasă îl așteplau pe Titu două scrisorele. REBREANU, R. II, 23. Eu le-am primit doară scrisorelele. c. PETRESCU, O. P. II, 13, cf. DEX. Cînd ei vedea Scrisorica mea, Să

fugi tu de ea Cit vei răspunea. TEODORESCU, P. P. 263. Dar mata cum vei vedea Prima scrisorica mea, Te rog, dragă, s-o citești. FOLC. MOLD. I, 556.

— Pl.: scrisorele.

— Scrisoare + suf. -ică.

SCRIȘCĂ vb. I v. scrișca.

SCRIȘNÎ vb. IV v. scrișni.

SCRITÓR s. n. v. scriptor.

SCRITÓRIU s. m. v. scriptoriu.

SCRIVÁC s. n., s. m. 1. S. n. (Regional) Coastă a luntrei. Cf. SCRIBAN, D.

2. S. n. (Regional) Fiecare dintre piesele de lemn care fixează piatra morii; (regional) scripete (2 d). Cf. SCRIBAN, D.

3. S. n. (Regional) Scripete (1). Cf. SCRIBAN, D.

4. S. m. Monedă (strbească) care valora aproximativ a suta parte dintr-un florin și care a circulat începînd din secolul al XVIII-lea și în țările române; crivac. V. pita^{c1} (1), mariaș¹.

— Pl.: (1, 2, 3) scrivace, (4) scrivacii.

— Pref. s- + crivac.

SCRIVEÁLĂ s. f. (Învechit și regional) Faptul de a (s e) scrivi.

1. Smiorcăială. Cf. scrivi (1). Cf. LM, UDRESCU, GL.

2. Cf. scrivi (2). Cf. DDRF, UDRESCU, GL. (X p r. A-și sări din scriveli = a nu mai putea răbda. Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

— Pl.: scriveli.

— Scrivi + suf. -eală.

SCRIVÉI s. m. (Prin sud-vestul Transilv.; depreciativ) Copil plîngăreț; (regional) scrivilă. Cf. REV. CRIT. III, 168.

— Pl.: scrivei.

— De la scrivi.

SCRIVÍ vb. IV. Intrans. și refl. (Învechit și regional) 1. (Depreciativ: mai ales despre copii) A se smiorcăi. Cf. ANON. CAR., LB, POLIZU, LM, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 165, CADE, REV. CRIT. III, 168. Fiul plînge și scrivește, Maica din grui îi grăiește. VICIU, S. GL., com. din BANAT și din ORAVIȚA, PAȘCA, GL. Nu te mai scrivi atita! ALR II/I MN 12, 2 092/833, cf. UDRESCU, GL. (Despre copii) A se strîmba (Vînători — Sighișoara). ALR II/I MN 21, 2 144/157.

2. A geme; a se tîngui (1). Cf. VALIAN, V., CIHAC, II, 84, DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: scrivesc.

— Cf. ser. křiviti, bg. кривя, ucr. скри-вити.

SCRIVÍLĂ s. m. sg. (Prin sud-vestul Transilv.; depreciativ) Copil plîngăreț; (regional) scrivei. Cf. REV. CRIT. III, 168, SFC II, 151.

— Scrivi + suf. -ilă.

SCRIVÍT, -Ă adj. 1. (Prin nord-vestul Munt.; depreciativ; despre copii) Smiorcăit². Cf. scrivi (1). Cf. UDRESCU, GL. (Substantivat) Mă, scrivitule, mai faci răului. id. ib. (Răsfățat² (1). Numa mă-sa, Ioana, l-a-nvățat așa scrivit, că înainte m-asculla. cv 1951, nr. 11, 38.

2. (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) Plăpînd (1). ALR I 1557/792.

— Pl.: scriviți, -te.

— V. scrivi.

SCRIVITURĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Smiorcâit. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *scrivături*.

— Scrivi + suf. *-ură*.

SCRÎCĂRE s. f. v. scrișcare.

SCRÎJNÎ vb. IV v. scrișui.

SCRÎMBIE s. f. v. serumbie.

SCRÎMBIȚĂ s. f. v. serumbiță.

SCRÎMCIOB s. n. v. serinciob.

SCRÎMNIE s. f. v. serumbie.

SCRÎNCEB s. n. v. serinciob.

SCRÎNCEP s. n. v. serinciob.

SCRÎNCEV s. n. v. serinciob.

SCRÎNCI s. n. v. serinciob.

SCRÎNCIB s. n. v. serinciob.

SCRÎNCIN s. n. v. serinciob.

SCRÎNCIOB s. n. 1. (Și în sintagma *serinciob mare*, MARIAN, s. r. III, 137) Construcție prevăzută cu un dispozitiv care balansează sau învrtește (în plan orizontal sau vertical) mai multe leagăne sau bănci (dispuse în cerc sau suprapuse) fixate pe același schelet, servind ca mijloc de distracție (la horă, șezători, tîrguri, serbări populare etc.); (regional) leagăn, dulap, scrișmuş, zdrincă. Cf. ANON. CAR. *Iară pînă a tăia pre Frenșa, Guza Spătarul era spînzurat de furca serinciobului*. MUSTE, LET. III, 68/38. *Pentru desfătarea mulțimei adunate, se făcuse serinciobe, caruzele, șali de jucat*. AR (1829), 17²/10. *Sara la horă, neobosită se învrtește la serinciob în preajma crîșmei*. RUSSO, s. 21. *Un serinciob mai la vale pe lingă el adună Flăcăi și fele mîndre ce rid cu voie bună*. ALECSANDRI, POEZII, 39. *Iată Moș Alăută cimpoierul de la șezători și de la serinciobe*. GANE, n. III, 50. *Primul capitol... se-ncepea c-un tablou de la sat: o horă în ziua de Paști, serinciobul din bădătura crîcumei, lăutării, chiotele și veselie celor liniți*. VLAHUȚĂ, d. 304. *În serinciob... el stă cu ea alături*. SEVASTOS, n. 25, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, w., ȘĂINEANU². *Pe acolo... morții perindează ca la serinciob, și cioclii fac loc altora mereu*. ANGHEL, PR. 137. *Pe lingă acest serinciob, care se învrtește roală, mai este încă un altfel de serinciob, asemenea mare, care se învrtește ca vîrtelnița*. PAMFILE, I. c. 470. *Paștele însă erau allă vorbă, și nu Paștele cu cozonacii, cu ouăle roșii și cu serinciobele lor*. HOGAȘ, DR. II, 153, cf. CADE. *Serinciobul, ridicat pe două furci groase de stejar, stătea proptit cu foșezile-n răscruci*. MIRONESCU, s. 222. *Serinciobul se învrtește lin, ca aripile unei mori de vînt*. BRĂNESCU, o. A. I, 163. *Se urcau... într-un serinciob uriaș, cu vagoane în loc de bănci*. G. M. ZAMFIRESCU, m. d. I, 193. *Mi se părea că sînt într-un serinciob, leagăna cu o viteză amețitoare*. VLASIU, d. 261. *Scaunele încărcate și felurite colorate ale serinciobului se înălțau, se coborau*. SADOVEANU, o. II, 185, cf. SCRIBAN, d. *Se învrtea un serinciob*. PAS, I. I, 82. *Coborau domol policioarele serinciobarilor lărdănești*. TUDORAN, p. 16. *Era un serinciob mare, foarte solid construit și ne-am urcat în lanțuri ca pe hanchețele unui teleferic*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 18/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Ia Paști joacă cu lotii la serinciobul de lingă crîșmă*. ȘEZ. III, 109, cf. IX, 128, IORDAN, L. M. 195. *Cînd te mușcă paingănul să te dai în serinciob*. GOROVEI, CR. 254, cf. DIACONU, VR. XCI, *Am un lucru cu cășur. Ce ne duce prin pre-*

jur (Serinciobul). ȘEZ. VII, 123. ◇ Fig. *Fulgii se uită unii la alții, clipind, pînă cînd amefesc în serinciobul vîșornîței*. TEODOREANU, c. B. 19. ◇ Ex pr. (Regional) *A ști serinciobul cuiva = a cunoaște șiretlicul cuiva*. PAMFILE, c. 51.

2. (Regional; mai ales în Mold.; și în sintagmele *serinciob mic*, *serinciob între stîlpi*, MARIAN, s. r. III, 139) Leagăn (în care se balansează cineva). *Cînd era mică a căzut din serinciob și de atunci e cam șchioapă*. NEGRUZZI, s. I, 59. *Și-i plăcea... să se legene în serinciob, între copacii cei mari din fundul grădinii*. GANE, n. II, 124, cf. TDRG. *S-a dus să se dea în serinciob... un serinciob făcut pentru Ilenușa — o frînghie dublă cu capetele legate de o creangă groasă și dreaptă cu o scîndurică în loc de scaun*. IBRĂILEANU, A. 123, cf. CADE. *Toate vioarele stridente ale serinciobului mînuiau aprig sub mîinile ei*. TEODOREANU, M. I, 127. *Casa parcă se dă huța-n serinciob, răsturnîndu-și obiceiurile*. id. c. B. 159. *Mă legăn în clopotniță, parcă m-aș da în scîrcium*. STANCU, d. 323. *Ce nu aveau ei acolo? Serinciob, mingi de toate mărimile*. BENIUC, M. C. I, 71, cf. PĂȘULESCU, L. P. 82. *Să te dea în scîrci 40 de oameni*. PAMFILE, B. 48. ◇ Fig. *Orașul era un serinciob uriaș, care mă auzirlea de la un capăt la altul*. 7 septembrie 1966, 43.

3. Scîndură lungă, cu mijlocul sprijinit pe un suport fix astfel încît pe capetele rămase libere pentru a se deplasa, alternativ, în sus și în jos, să se așeze două persoane pentru a se legăna; (regional) huiț. Cf. DM, M. D. ENC., DEX, MARIAN, s. r. III, 142, LIUBA — IANA, M. 71. ◇ Fig. *Erefii... hârșuiți de vijelie, se dădeau în serinciobul aripelor cîteva clipite și cădeau — săgeți*. GALACTION, o. 49. ◇ *Lucru serinciob = situație nesigură, neclară, complicată*. LIUBA — IANA, M. 71.

— Accentuat și: (regional) *serinciob*. — Pl.: *serincioburi* și (popular) *serinciobe*, *serinciobe* (TDRG, IORDAN, L. R. A. 71). — Și: (învechit și regional) *serinciob* (CIHAC, II, 82, ALR I 1 694/573, pl. și *serinciobe* LM, SCRIBAN, D., ALR I 1 694/540, 578, 677, 684, 690), (regional) *serinei* (pl. *serinciuri* ALR I 1 694/940), *serineib* (pl. și, m., *serincibi* ib. 1 694/550, 558, 582, 588, 594), *serinein* (COMAN, GL.), *serinciub* (pl. *serinciube* ALR I 1 694/370, 412, 542, 552 și, m., *serinciubi* ib. 1 694/387, 424, 526, 554, 556, 610) s. n., *serinceb* (pl. *serincibi* ib. 1 694/530, 600) s. m., *serincep* (pl. *serincipe* ib. 1 694/596), *serinceev* (ib. 1 694/229, pl. *serincee* ib. 1 694/590) s. n., *serinjub* (pl. *serinjubi* ib. 1 694/420) s. m., *seineciob* (SCRIBAN, D.), *seirei*, *seirciob* (UDRESCU, GL.), *seirciom* (CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL.), *seircieion* (ALR I 1 694/118), *seircieiov* (SCRIBAN, D.), *seircium*, *selinciob* (SCRIBAN, D.), *selinciob* (ȘEZ. VII, 183), *zîrcium* (ALR I 1 694/186), (învechit, rar) *serimeciob* (BARONZI, L. 160), *serinciob* (LM), *serincium* (ib.), *serineion* (ib.) s. n.

— Din v. sl. сѣрѣтѣи.

SCRÎNCIOBĂ vb. I. Re f. I. (Învechit și regional) A se da în serinciob. Cf. ANON. CAR. *Datina de a se da în serinciob sau de a se serincioba există mai ales în Bucovina*. MARIAN, s. r. III, 142, cf. 140.

2. (Prin nord-vestul Transilv.) A se clătina. Să serinciobaă masa. TEAHA, c. N. 265.

— Prez. ind.: *serinciob*. — Și: (învechit) *serineciobi* (ANON. CAR.) vb. IV, (regional) *selinciobaă* (TEAHA, c. N. 264) vb. I.

— V. *serinciob*.

SCRÎNCIOBĂR s. m. (Mold. și Bucov.) Persoană care învrtește serinciobul (1). *Serinciobul... se pune în mișcare de către doi sau patru bărbați numiți serinciobari*. MARIAN, s. r. III, 138. *Dinu arvunește un loc și poruncește serinciobarului să-i aducă pe Măndica*. SĂM. II, 116, cf. TDRG. *Cei ce învîrt serinciobul se numeș serinciobari*. PAMFILE, I, c. 470. *Loc de-*

geaba! strigă scrîncioabarul, atîrîndu-se de sofează și oprînd scrîncioabul pe loc. HOGAȘ, DR. II, 187, cf. CADE, IORDAN, L. R. A. 162, SCL 1974, 445, DEX.

— Pl.: scrîncioabari.

— Serîncioab + suf. -ar.

SCRÎNCIOBAȘ s. n. (Mold. și Bucov.) Diminutiv al lui scrîncioab.

1. Cf. scrîncioab (1). Cf. MARIAN, S. R. III, 137, PAMFILE, I. C. 469.

2. Cf. scrîncioab (2). Cf. MARIAN, S. R. III, 137, PAMFILE, I. C. 469.

— Pl.: scrîncioabașe.

— Serîncioab + suf. -aș.

SCRÎNCIOBÎ vb. IV v. serîncioaba.

SCRÎNCION s. n. v. serîncioab.

SCRÎNCIOV s. n. v. serîncioab.

SCRÎNCIUB s. n. v. serîncioab.

SCRÎNJUB s. m. v. serîncioab.

SCRÎNTEALĂ s. f. I. 1. (Med.) Deplasare a extremității mobile a unui segment osos din poziția normală față de articulația din care face parte; luxație, luxare, scrîntire (1), scrîntitură (1), dezarticulare, dezarticulație, dislocare, răsucire, sucitură, torsione (2), (rar) dislocație, (regional) proclintea, proclintire. V. entorsă. Cf. scrînti (1, 2). Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Scrînteala sau efortul gleznei... consistă în întinderea ligamentelor încheieturii gleznei.* ENC. VET. 97, cf. 115, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ Fig. *Nimie nu este mai supus la scrînteli, la deviațiuni... ca regimul constituțional.* ODOBESCU, S. III, 335. ◊ Expr. (Rar) **A da de scrînteală** = a i se întimpla ceva rău. SCRIBAN, D.

2. Fig. (Și în sintagma *scrînteală la cap*) Tulburare a minții; scrîntire (2), smînteală, nebunie (4), țicneală, (rar) smîntire. Cf. scrînti (3). *Făcu semnul caracteristic care indica scrînteala.* ARGHEZI, I. 264. *Înțeleg că ești puțin cam (face gestul scrîntelii)... și că n-ai un gologan în buzunar.* H. LOVINESCU, T. 146. *Avînd oleacă de scrînteală la cap, putea cășuna cine știe ce supărare prin vorbele lui nechibzuite.* VORNIC, P. 225. *I-a venit scrînteala inginerului tocmai acum.* V. ROM. decembrie 1958, 72, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Are el o scrînteală, nu vezi? Zdrăvan nu e!* UDRSCU, GL.

3. (Rar) Greșeală. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE.

II. (Bot.; regional) Coadă-racului (*Potentilla anserina*). BORZA, D. 137.

— Pl.: scrînteli. — Și: (popular) **scrînteală**, (regional) **selînteală** s. f.

— Serînti + suf. -eală.

SCRÎNTEN s. m. (sg.) (Bot.; Ban.) Liliac (*Syringa vulgaris*). BORZA, D. 166.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută. Cf. scrînte.

SCRÎNTI vb. IV. 1. Refl. (Med.; despre oase sau despre extremitățile mobile ale acestora) A se deplasa din poziția normală față de articulația din care face parte; (despre membre ale corpului) a suferi o deplasare a unui os, a unei articulații etc. din poziția normală; a se luxa, a se departicula, a se disloca, a se răsuci (3), a se suci, (regional) a se proclinti. *Lovi lui Iacov osul clocului și osul clocului în luptare scrînti-se.* PO 112/24, cf. LB. *Toate încheieturile oaselor trupului se pot scrînti.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 447/30, cf. I. GOLESCU, C. *Cînd cineva își sucește mina sau piciorul sau îi iese din loc, se zice că s-a scrîntit.*

M. LEON, MED. 146. *De multe ori lovitura sau căderea nu să face pe încheietura care s-a scrîntit, ci ceva mai departe.* BIANU, D. S. 435. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Pe pod am pășit, Podeaua s-o smințit, Picioru s-o sclintit.* CANDREA, F. 356.

2. Trans. (Med.; mai ales despre oameni; complementul indică oase ori extremități mobile ale acestora sau membre ale corpului) A deplasa, a scoate din articulație, din poziția normală; a luxa, a departicula, a disloca, a răsuci (3), a suci, (regional) a proclinti. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Fratele împărătesii s-a scrîntit cotul brațului celui drept.* CR (1830), 420²/29, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Mai încet, sufletele, nu te sili așa de mult că fi-ai scrînti degefelile!* PR. DRAM. 333, cf. POLIZU. *Valcu!... că mi-am scrîntit piciorul!* ALECSANDRI, T. 113, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Și-a scrîntit... un picior, dîndu-se de-a tumba.* HOGAȘ, DR. I, 170. *Copilul... și-a scrîntit piciorul pe lunecuşul de la poartă.* REBREANU, I. 165, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Am alunecat pe zăpada înghețată și mi-am scrîntit piciorul.* CAMIL PETRESCU, P. 305. *Poate să fi căzut bolnav; și-a scrîntit o mîna ori un picior.* SADOVEANU, O. X, 532, cf. SCRIBAN, D. *I-a scrîntit brațul din col.* ARGHEZI, L. 27. *Și-a scrîntit piciorul coana Lisandrina.* CĂLINESCU, O. I, 29, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Murgul să se poticnească... Mina dreaptă să-și sclintescă.* ALECSANDRI, P. P. 17. *Mina pe ballac punea... Mina dreaptă Că-i frîngea și p-a stîngă I-o scrîntea.* TEODORESCU, P. P. 603, cf. BIBICESCU, P. P. 54, MAT. POLK. 319. *Murgul tău fi-a poticni, Mina dreaptă fi-a sclinti.* SEVASTOS, C. 75, cf. ȘEZ. I, 9, II, 6, ALR I 1642, A II 3, 5, 8. *Mina stîngă să fi-o frîngă Și p-a dreaptă s-o scrîntescă.* BALADE, III, 229, cf. FOLC. MOLD. I, 74, ZANNE, P. VI, 488. ◊ Fig. *Crezînd că drege... gîngășul monument... el n-a făcut altceva decît a-l altera și mai tare... a-l știrbi și a-l scrînti în multe părți ale sale.* ODOBESCU, S. II, 513. *Destul își scrîntea limba... chinuîndu-se cu graiul ghiaurilor.* TUDORAN, P. 270. ◊ Expr. **A o scrînti** = a comite o eroare, a greși; a face o gafă, o prostie. *Ai sclintit-o, fata mea.* ALECSANDRI, T. J, 389. *Dascălul văzu că a cam scrîntit-o și o întoarse pe foaia altaltă.* ISPIRESCU, I. 273. *Toate încep bine, și de la a doua strofă o scrîntesc.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 491, cf. ZANNE, P. II, 722, ȘĂINEANU², PAMFILE, D. 8, CADE. *La sfîrșit însă actorul a scrîntit-o din pricina unei suprasilabe pe care n-a reușit s-o camufleze.* VLASIU, D. 62, cf. SCRIBAN, D. *Numai cu româneasca o scrîntea.* C. PETRESCU, A. R. 96. *Se gîndi... se răzgîndi, cum să dea să n-o scrîntescă.* ȘEZ. IX, 67, cf. CIAUȘANU, GL. ◊ (Regional) A deplasa. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ◊ Refl. Fig. (Învechit, rar) A se abate de la convingerile sau hotărîrile sale; a se cînti, a șovăi. *Cinre va face acela nu se va scrînti (clăti psalt, clătina B 1938) în veci.* PSALT. HUR. 9v/14.

3. Refl. Fig. (Despre oameni; adesea cu determinări ca „la mîntă”, „la cap” etc.) A-și pierde judecata normală; a innebuni, a se smînti, a se țicni. *Poate te-ai scrîntit la mîntă, dacă-ți faci astfel de gînduri.* AGÂRBICEANU, S. 377, cf. CADE. *Cine citește prea mult se scrînteste.* CĂLINESCU, E. O. I, 65. *Se vede că a fost un om cu carte și că s-a scrîntit de prea multă învîțătură.* PAS, L. II, 9, cf. DL, DM. *I se părea că Mitru se scrîntise.* T. POPOVICI, SE. 231. *Se purta ca un om care s-a scrîntit la cap, ca un năuc.* LĂNCRĂNAN, C. II, 385, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ (Prin lărgirea sensului) *D-zeu știe cum s-or fi scrîntit toate celea în capul bietului om.* EMINESCU, N. 80. *Dacă i s-a scrîntit mîntile, am eu pe cine mîna să i le pună la loc.* CARAGIALE, O. II, 289.

— Prez. ind.: *scrîntesc*. — Și: (învechit și popular) **scrînti**, (regional) **serăți** (ALRM I/I h 206/820), **selînti** (DDR, ZANNE, P. VI, 488, ALRM I/I h 206), **selînti** (ALRM I/I h 206), **seînti** (ib. h 206/825), **slînti** (ib. h 206/54) vb. IV.

— Din v. sl. сърнѣти.

SCRÎNTIRE s. f. Acțiunea de a (s e) scrînti și rezultatul ei.

1. (Med.) Deplasare a extremității mobile a unui segment osos din poziția normală față de articulația din care face parte; luxație, luxare, scrînteală (I 1), scrîntitură (1), dezarticulare, dezarticulație, dislocare, răsucire, sucitură, torsiune (2), (rar) dislocație, (regional) proclinteală, proclintire. V. entorsă. Cf. scrînti (1, 2). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. *La frîngere sau scrîntire de picioare... se întrebuințează... oblojiri*. DESCR. AȘEZ. 64/18, cf. 47/19, POLIZU. *O căzătură pe col poate produce o scrîntire a umărului*. BIANU, D. S. 435, cf. 436, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Fig. Tulburare a minții; scrînteală (I 2), smînteală, nebulie (4), țicneală, (rar) smîntire. Cf. scrînti (3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scrîntiri. — Și: (învechit) scrîntire s. f.

— V. scrînti.

SCRÎNTIT, -Ă adj. 1. (Despre oase sau despre extremități mobile ale acestora) Deplasat din articulația din care face parte; (despre membrele corpului) care are deplasat din poziția normală un os, o articulație etc.; luxat, dezarticulat, dislocat, răsucit, sucit², (regional) proclintit. Cf. scrînti (1). Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Se pomenea cu o mîină scrîntită sau un picior frînt*. FILIMON, O. I, 145. *Mi l-au adus... cu mîina dreaptă scrîntită*. CARAGIALE, O. I, 238. *Capătul osului sârît să simle prin pipăire în apropierea încheieturii scrîntite*. BIANU, D. S. 436. *O femeie... îl calcă la încheietura scrîntită cu piciorul*. PAMFILE, B. 61. *Într-o trîntă cu un copil m-am ales cu o mîină scrîntită*. VLASIU, A. P. 7, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Nici copii de gemene, Nici picior selintit*. FOLC. MOLD. I, 205. ◇ Fig. *Flutură un semn răsucit din degete, în dreptul capului. Semnul roțiilor scrîntite înlăuntru*. C. PETRESCU, A. R. 49.

2. (Mai ales despre oameni) Care are un os, un membru etc. deplasat, scos din articulație, din poziția normală. Cf. scrînti (2). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Fig. (Despre oameni sau despre mintea, gândurile lor) Care și-a pierdut judecata normală; alienat, dezechilibrat, dement, (popular) smintit, smucit, ticnit, (învechit și regional) nerod (I 2), (regional) sașiu (2). Cf. scrînti (3). Cf. DDRF. *Era un fel de apostol, puțin scrîntit, Nichifor ăsta*. AGRIBICEANU, A. 351. *Ca toate mahalalele își avea și a noastră săpăturile ei cu trupuri mutilate și cu mintea scrîntită*. PAS, Z. I, 54. *Îmi declară pe față, cu minie, că sînt scrîntit*. VORNIC, P. 13. *Era un om ciudat, scrîntit — din pricea urîneniei — spuneau unii*. T. POPOVICI, SE. 80, cf. DL. *Mi se păruse ciudat, scrîntit*. V. ROM. decembrie 1958, 71, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Acești copii... se nasc... cu capul de tot turit, ori selintit la mînde*. SBIERA, P. 318, cf. CIAUȘANU, GL., NOVACOVICIU, C. B. I, 20, ALRM I/1 h 192, UDRESCU, GL. ◇ Fig. *Porni axionul de unde lăsase, cu voce zgîrîțată și cam scrîntită de ciudă*. STĂNOIU, C. I. 196.

— Pl.: scrîntiți, -te. — Și: (popular) scrîntit, -ă, (regional) selintit, -ă, selintit, -ă adj.

— V. scrînti.

SCRÎNTITOĂRE s. f. 1. Numele mai multor plante erbacee din familia rozaceelor, folosite în medicina populară: a) plantă cu tulpina întinsă pe pămînt sau ascendentă, cu flori mici galbene dispuse în raceme; (regional) scrîntea (v. sclînta 4), perițele, buruiene de cel perit (v. buruienă), buruiene de spăriet (v. buruienă), cervilcă, iarba vătămăturii (v. iarbă) (*Potentilla argentea*). Cf. DDRF. BRANDZA, FL. 50, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, BORZA, D. 137; b) plantă cu tulpina întinsă pe pămînt sau ascendentă, cu flori mici galbene solitare; (regional) arginție, gâlbenușă, schintiță (v. seînteiță II 5) (*Potentilla supina*). Cf. BARONZI, L. 144, ȘĂINEANU²,

RESMERIȚĂ, D., CADE, BORZA, D. 137; e) (regional; și în sintagma *scrîntitoare de baltă*, DAMÉ, T. 185, BORZA, D. 137) coada-racului (*Potentilla anserina*). Cf. COTEANU, PL. 23, LB, GHETIE, B. M. 403, BRANDZA, FL. 51, GRECESCU, FL. 204. *Luxațiunile și fracturile le vindecă poporul cu buruiana numită „scrîntitoare” sau „selintiță”* (*Potentilla anserina*), aplicînd frunzele pisate pe mîna sau piciorul scrîntit. CANDREA, F. 318, cf. IDRG; d) (regional) buruienă-de-cinci-degete (*Potentilla recta*). Cf. GRECESCU, FL. 205, N. LEON, MED. 64, CADE, BORZA, D. 137; e) (regional) sclipeț¹ (1) (*Potentilla erecta*). Cf. GRECESCU, FL. 211, BIANU, D. S. 659, PĂCALĂ, M. R. 21, CADE, VOICULESCU, L. 254, BUJOREAN, B. L. 392, BORZA, D. 137; f) (regional) cinci-degete (*Potentilla alba*). Cf. BORZA, D. 137; g) (regional; în forma *scrîntitoare*) cinci-degete (*Potentilla reptans*). Cf. id. ib.; h) (regional; în forma *scrîntitoare*) buruiana-junghiului (*Potentilla arenaria*). Cf. id. ib.; i) (regional) închegătică (*Potentilla heptaphylla*). Cf. PĂCALĂ, M. R. 21.

2. (Regional) Dreț (*Lysimachia nummularia*). Cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 103.

3. (Regional) Ciunărea (*Galega officinalis*). Cf. GRECESCU, FL. 177, BIANU, D. S., PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 73.

4. (Regional; în forma *scrîntitoare*) Cocoșei-de-cîmp (*Adonis aestivalis*). BORZA, D. 11.

5. (Regional) Colacul-babei (Măneciu — Slănic) (*Alchemilla acutiloba*). BORZA, D. 13.

— Pl.: scrîntitori. — Și: (popular) scrîntitoare, (regional) selintitoare s. f.

— Scrînti + suf. -oare.

SCRÎNTITURĂ s. f. I. (Med.) Deplasare a extremității mobile a unui segment osos din poziția normală față de articulația din care face parte; luxație, luxare, scrîntire (1), scrînteală (I 1), dezarticulare, dezarticulație, dislocare, răsucire, sucitură, torsiune², (rar) dislocație, (regional) proclinteală, proclintire. V. entorsă. Cf. scrînti (1, 2). Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *Se vindecă prin îngrijirea stăriței care se prîncepe mai ales la schilentiții și fărîmări de mîini și de picioare*. I. IONESCU, P. 336, cf. DDRF. BĂRCIANU, N. LEON, MED. 146, ALEXI, W. *De selintitură (scrîntitură) se dau leacuri și buruieni*. GHIGORIU-MIGO, M. P. I, 163, cf. CANDREA, F. 25, 313. *Copiii... să nu rămînă... cu vreo scrîntitură de la piramide*. I. BOTEZ, B. I, 106. *Doctorul a constatat că era o simplă scrîntitură*. VOICULESCU, P. I, 116. *Era doftor, mai ales pentru selintiții și oase rupte*. SADOVEANU, O. I, 559. *Știe o femeie de la Obor care descîntă de brîncă și scrîntitură*. ARGHEZI, S. X, 139. *Se pricepe să descînte... scrîntiturile*. PAS, Z. I, 117, cf. DM, DEX, H X 25, 72, XI 291, 445, XII 303, MARIAN, D. 345. *Scrîntitura ori scrîntitura provine din căzături*. ȘEZ. III, 175, cf. v. 143.

◆ (Concretizat) Articulație scrîntită (1). *Așa să se încerce aducerea și punerea scrîntiturii la loc*. EPIS-CUPESCU, PRACTICA, 448/25. *Se freacă scrîntitura cu săpun ori cu untdelemn*. PAMFILE, B. 61. ◇ Fig. *Drumul... cotește brusce pe sub Rîpile Dracului, ca să dea buzna în Pripasul pitit într-o scrîntitură de coline*. REBREANU, I. 9.

II. (Bot.; regional) 1. Dreț (*Lysimachia nummularia*). BORZA, D. 103.

2. Coada-racului (*Potentilla anserina*). BORZA, D. 137.

3. Buruienă cu rădăcina mică, cu multe ramuri mărunte, cu tulpina în patru muchii avînd pe două dintre muchiile opuse foi lungi, înguste și lipite de tulpină cu una din margini, neidentificată mai de aproape (Dedulești — Rîmnicu Sărat). Cf. H XII 136.

— Pl.: scrîntituri. — Și: (învechit și popular) scrîntitură, (regional) selintitură, selintitură (H X 72), (învechit, rar) schilentițură s. f.

— Scrînti + suf. -tură.

SCRÎNTIȚĂ s. f. (Bot. ; regional) 1. Bob-de-țarină (*Lathyrus sylvester*). *Scrîntița se fierbe și se îngroașe cu țărițe de grâu, se mai stropește cu untdelemn și se leagă locul scrîntit.* PANȚU, PL. 272, cf. BORZA, D. 97.

2. (În forma *scrîntiță*) Clintită (*Batrachium circinatum*). Cf. BORZA, D. 145.

3. (În forma *scîntiță*) Coada-racului (*Potentilla anserina*). *Luxațiunile... le vindecă poporul cu buruiana numită „scrîntitoare“ sau „scîntiță“.* CANDREA, F. 318. *Scîntița... pisată și cu oțet e bună de pus la mîna celui scîntit.* ȘEZ. III, 175, cf. I. CR. I, 84.

4. (În forma *scîntiță*) Argintică (*Dryas octopetala*). Cf. BORZA, D. 61, ȘEZ. XV, 143.

— Pl.: *scrîntițe*. — Și: *scrîntiță* (BORZA, D. 145), *scîntiță* s. f.

— *Scrînti* + suf. *-iță*.

SCRÎPTURĂ s. f. v. *scriptură*.

SCRÎȘCĂ vb. I. Intrans. 1. (Învechit și regional; despre oameni; de obicei urmat de determinările „cu dinții“, „în dinții“) A scriși (1). *Și se afunda păcătoșii... și scrîșca cu dinții* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 346/8. *Scărșicară spre mere cu dinții săi* (scrîșcară D, scrîșniră cc²). PSALT. 63, cf. 68. *Scrîșca cu minie*. VARLAAM, C. 362. *Scrîșca cu dinții*. N. TEST. (1648), 142v/5. *Nu să știe cu ce gînd mergea și el, că spun că scrîșca în dinți, amu în tabără bolnav.* M. COSTIN, O. 177. *Purceaseră fuga, scrîșcind cu dinții*. DOSOFTEI, V. s. octombrie 80v/30. *Iar ei scrîșca cu dinții cît mi șlă* părea că mă vor înghiți (a. 1692). GCR I, 302/19. *Iară păcătosul va prăvi și se va mîntui, cu dinții va scrîșca și se va topi* (a. 1710). id. ib. I, 368/20, cf. CADE, SCRIBAN, D., ALRM II/1 h 70. ◇ (Despre dinți) *Dinții săi scîrcică*. PSALT. SCL 378.

2. (Învechit) A scriși (2). *Țeara scîrșca, pribegii sta înfași*. URECHE, LET. I, 209/11, cf. CADE.

— P rez. ind.: *scîrșc*. — Și: (învechit) *scrîșcă*, *scîrșcă*, *scîrcică*, *scircică*, (regional) *scrîșcă* (ALRM II/1 h 70/414) vb. I.

— Pref. s- + *crîșca*.

SCRÎȘCĂNIE s. f. (Învechit, rar) „Amar, greutate nevoie“. RUSSO, în DA (v. *crîșca*).

— Pl.: ?

— *Scrîșca* + suf. *-anie*.

SCRÎȘCĂRE s. f. (Învechit și regional; de obicei urmat de determinările „dinților“, „de dinții“) Acțiunea de a scrișca (1); scrișnire (1). *El se vîtela cu scrișcare*. DOSOFTEI, V. s. februarie 58v/22, cf. DHLR II, 307. *Scrîșcarea dinților*. SCL 1960, 609. ◇ Fig. (Învechit) Suferință (fizică sau morală) foarte mare; (învechit) scrișnet (1), scrișnire (1), scrișnit (1). *Unde vor fi fîpetele și plîngerile și scrișcarea dinților* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 458/30. *Acolo va hi scrîșcare de dinți și plîngere multă*. CORESI, TETR. 15. *În focul nestins... scîrcicarea dinților* (a. 1619). CUV. D. BĂTR. II, 122/8. *Păcătoșii vor hi gonți în matca focului de veaci, unde-s plînsuri și scrișcări de dinți*. VARLAAM, C. 202.

— Pl.: *scrîșcări*. — Și: *scrîșcăre*, *scrîrcicare* s. f. — V. *scrîșca*.

SCRÎȘCĂT s. n. (Rar) Scrișnire (3). *E destulă tăcere ca să se audă scrișcatul roatelor pe nisip*. IORGA, în SĂM. III, 323.

— Pl.: *scrîșcături*.

— V. *scrîșca*.

SCRÎȘNĂRE s. f. v. *scrișnire*.

SCRÎȘNEALĂ s. f. (Rar) Scrișnire (1). POLIZU.

— Pl.: *scrișneli*. — Și: *crîșneală* s. f. POLIZU.

— *Scriși* + suf. *-eală*.

SCRÎȘNET s. n. 1. Zgomot caracteristic provocat de strîngerea maxilarelor și frecarea dinților de jos cu

cei de sus ca efect al miniei, al furiei, al durerii etc.; scrișnire (1), (rar) scrișneală, scrișnătură, (învechit și regional) scrișcare, (învechit) scrișnit (1). *Alții pentru mine vor grăi, a cărora cuvinte, nu cu scrișnete, ce cu buhnde vor răzsuna*. CANTEMIR, I. I. I, 202. *El, c-un scrișnet de minie, palid prinde biciu-n mîna*. IOSIF, PATR. 62. *Minșiți, hai? rosti cu scrișnet adinc protopopol*. VOICULESCU, P. I, 125. *Mitraliera aceea țacănea scurt, din ce în ce mai scurt, ca un scrișnet*. CAMILAR, N. I, 71. *Tot cirul era acum numai scrișnete și injurături*. TUDORAN, P. 510. *Fălcoile se înclăștară pînă la scrișnet*. T. POPOVICI, S. 322, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Viața e geamăt, e scrișnet, e urlet, e luptă*. TEODOREANU, C. B. 188. *Mizeria e scrișnet și foamă, și pumni înclăștați*. BOGZA, A. I. 630. *Perfecta simetrie a crucilor albe, din cimitirul erolilor, pare... un scrișnet de calcar, dureros*. id. c. o. 320. *Iau scrișnetul miniei și fac din el oțet călit*. JEBELEANU, S. H. 82. *Orașele-n jur incandescente scot scrișnete*. LABIȘ, P. 52. ◇ Fig. (Învechit; cu determinarea „dinților“) *Suferință (fizică sau morală) foarte mare; (învechit) scrișnire (1), scriși (1), scrișcare. Legați-i minule și picioarele și-l aruncați la-nlunțurercul osebit, unde-i plînsul și scrișnetul dinților*. DOSOFTEI, ap. TDRG.

2. P. a n a l. Zgomot specific, de scurtă durată, aspru și neplăcut, produs de unele obiecte, corpuri, substanțe etc. (sau de părți ale lor), prin intreruperea bruscă a unei frecări, a unei apăsări, a unei deplasări etc.; p. e x t. (rar) scrișnit (1); scrișnire (3), (rar) scrișnit (3), scrișnătură, scrișcat, (neobișnuit) scrișlire (2). Cf. *scriși* (3). *Pornindu-să pămîntul cu herbătoarea și cu scrișnet*. DOSOFTEI, V. s. septembrie 31v/18. *Mare scrișnetul roatelor astupă voroava cărașurilor*. CANTEMIR, I. I. I, 62. *Dinții oșelului intrară tot mai adînc...; scrișnetul de la început se auzea acum ca un geamăt înbușit*. GÎRLEANU, N. 45. *Tramvaietele duriau goale cu scrișnet sinistru de fier*. C. PETRESCU, C. V. 137. *Scrișnetul cheii în broaște ruginiite suna funebru*. TEODOREANU, M. III, 353. *În scrișnetul macaralelor de la vapoare... numai boii, victime nevinovate ale lăcomiei omenești, ședeau liniștiți*. BART, S. M. 82. *Se qude... scrișnetul strident al ferăstraielelor*. BOGZA, C. O. 129. *Greu scriștie-n scrișnet cărușa Pe fâgașurile rupte*. BENIUC, C. P. 102. *Tot mai apropiat s-auzea scrișnetul tancarilor*. CAMILAR, N. I, 432. *Auzea... scrișnetul zăpezii pe care greutatea oamenilor creștea parcă în fiecare clipă*. GALAN, Z. R. 184. *Se trag obloane, scrișnete de fier*. JEBELEANU, S. H. 15. *Am găsit... moara cu glas răgușit și cîntat în scrișnet de piatră și plînsel de undă*. LABIȘ, P. 187. *Și visuri ne poartă Spre-acele-nceputuri, Cu scrișnet de lanțuri, Cu lăncii și scuturi*. HOREA, P. 99. *Vocile răgușite ale bărbușilor se amestecă cu scrișnetul pistoanelor care învîrtesc roțile*. V. ROM. martie 1955, 236, cf. DL, DM. *N-auzea nimic decît scrișnetul roților sfărîmînd cristalele de gheață*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *scrișnete*. — Și: (învechit) *scrîșnet* s. n.

— *Scriși* + suf. *-el*.

SCRÎȘNÍ vb. IV. Intrans. 1. (Despre oameni; de obicei urmat de determinările „din dinții“, „din măsele“ sau, învechit, „cu dinții“, „în dinții“) A produce un zgomot caracteristic prin strîngerea maxilarelor și prin frecarea dinților de jos cu cei de sus, ca efect al supărării, al ciudei, al miniei, al urii, al furiei, al durerii etc.; (învechit și regional) a crîșca, a scrișca (1). *Prăvește păcătosul dreptul și scîrcică* (scrișniră c²) *spr-insu cu dinții săi*. PSALT. 68. *Și-i cură spumele și scrișnește cu dinții lui și se usucă*. CORESI, EV. 76. *Și scrișniia cu dinții spr-insul*. id. L. 31/18. *Iară bălăile vrăjmașului fără de rușine căzura spre mine și scrîșnește cu dinții lui* (cca 1633). GCR I, 81/27. *De acca veste păginul gemînd și scrișnind în dinții... au trimes la Ion Craiul*. URECHE, LET. I, 164/30. *Iară el cu mare minie scrișnie cu dinții asupra lor* (a. 1808). GCR II, 199/28. *Face de scrișnește cu dinții pre acela care are lucru cu dînsa*. ȚICHINDEAL, F. 403/23. *Dar grecii scrișniind cu dinții cu amar îi privea*.

BELDIMAN, E. 59/6. Scrișnesc din dinți din spasmosul stomahului, de-si mușc limba din gură. EPISCOPESCU, PRACTICA, 150/28. Țipa femeia scrișnind din dinți în crispăniuri teribile. SION, P. 115. Atunci vizirul, tigrul turbat de a sa ură, Scrișnind din dinți selbatic, ... Se scoală în picioare teribil. ALECSANDRI, POEZII, 347. Baba scrișni din dinți ca apucată. EMINESCU, P. L. 18. Incepu să riză ca un nebul scrișnind din dinți. CARAGIALE, O. I, 173. Era... cu chipul sfrăjit ca o iasmă, scrișnind din niște dinți negri. ISPIRESCU, U. 5. Și craiul scos din minți Scrișnește cit dă singe din gingeni între dinți. COȘBUC, P. II, 200. La fiecare întorsătură a doinei, scrișnea din dinți și gema. D. ZAMFIRESCU, T. S. 68. Când un om este infuriat pe cineva sau pe ceva scrișnește din dinți. BIANU, D. S. 662. Scrișnește din dinți și se bate cu pumnul în piept. PETICĂ, O. 218. Scrișnind din dinți își înfipse ochii... pînă-n fundul ochilor mei. HOGAȘ, DR. I, 134. Ridica ochii în tavan, scrișnea din dinți. ARDELEANU, D. 64. Se infuriau unul de la altul și începeau să suduie ori să scrișnească din dinți. REBREANU, R. II, 177. De ce scrișnești din dinți Și taci? MINULESCU, VERS. 305. Scrișnind din măsele făgăduiam... o bătaie soră cu moartea magazinerului. BRĂESCU, O. A. I, 67. Se făceau grămadă pe jos, urlau și se zgriau, scrișnind. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 51. Boierul scrișni din dinți. VISSARION, B. 219. Au suferit, au scrișnit, dar au tăcut; oameni cuvincioși. VOICULESCU, P. II, 239. Îi fremătau buzele subțiri de tulburare, și scrișni din dinți. SADOVEANU, O. V, 654. Bătrînul, ce urmărea de pe chei toate mișcărilor, scrișni nervos din dinți. BART, S. M. 63. A venit pe brînci, cu pumnii, scrișnind din dinți, să o bată. ARGHEZI, L. 25. Oamenii cuprinși de deznădejde și de furie scrișneau din dinți. CAMIL PETRESCU, O. I, 26. Cîți oameni au răbdat de foame, cîți au scrișnit din dinți. BOGZA, A. I. 540. Soldații au scrișnit din dinți și s-au retras. BENIUC, M. C. I, 60. Ai vrea... să blestemi..., ai vrea să scrișnești din dinți. ISAC, O. 200, cf. DL. Îi injura... scrișnind din dinți. PREDĂ, R. 330. Și lasă-l în urmă să crîșnească-n măsele. DEȘLIU, G. 25. Cu obrăzul răvășit de furie, scrișni. T. POPOVICI, S. 29, cf. DM. Strîngea din făci și scrișnea. BARBU, G. 407. Începea să scrișnească și să suduie, pomenind de batjocurile pe care le îndurase el. LĂNCRĂNAN, C. III, 56. M-am prins cu minile... de druzii reci de fier... și scrișneam în tăcere. BĂNULESCU, I. 210. Nu se mai putea stăpîni și scrișnea furios, stringînd pumnii lui noduroși și murdari. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 39, 18/1, cf. M. D. ENC., DEX. Când din dinți scrișnea, Ciocanele pîrîia Și, numai cit în vorbă se da, Secerele și gătea. TEODORESCU, P. P. 142. Și cînd au văzut pe boieru în curte la sine... scărșnind din dinți, l-au întrebă. SBIERA, P. 65. Împăratul scrișni din dinți. ȘEZ, VI, 14, cf. A V 20, VI 26. Că fîpă și chioțește Și cu dinții tot scrișnește. BALADE, I, 368. Nebunii se opîntește, Cumintele scrișnește, Țufunic gîcește (Plugul). PAMFILE, C. 29. (Fig.) Era o zi de august și gura răutății Scrișnea, se schilodea. BOLLIAU, O. 197. Sufletul scrișnește să existe, În mocirla trupului hoinar. LESNEA, I. 95. ♦ T r a n z. (Cu complementul „dinți”) Și-i cură spumele, și-și scrișnește dinții lui, și suspînă. CÔRESI, EV. 79. Curînd n-o să poată altă a voastre guri blăstemate, decît dinții a crășni! NEGRUZZI, S. II, 86. Ion scrișni dinții mușcind virtos din ceapă. REBREANU, I. 202. Spaniolul, furios... își strîngea fălcile și scrișnea dinții. BART, E. 272, cf. DEX. ♦ (Despre animale) În zadar hidra turbează, Trupu-i groaznic încordează, Geme, urlă și crîșnește. ALECSANDRI, P. II, 17. Mistreful în laf... scrișnind, își smulge săgețile din carne. IORGA, P. A. II, 162. ♦ (Despre dinți) Nenorocitul domn... spume făcea la gură; dinții îi scrișneau și ochii săi sîngerăși se holbaseră. NEGRUZZI, S. I, 165. S-a pus o geruială de crăpau pietrele, de trosnea lemnele și-și scrișneau dinții în gură. DELAVRANCEA, V. V. 178. Dinții mari și albi le scrișniră. STANCU, Ș. 30. Dinții au început să-i scrișnească în gură, fața i-a devenit ploașee. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 18/1.

2. F i g. (Despre oameni) A pronunța cuvintele printre dinți vorbind cu supărare, cu ciudă, cu minie, cu furie, cu ură etc. (abia stăpînite); (învechit) a scrișca (2). V. mîrîi (2), m o r m âi (2), b o m - b â n i. Apoi eu tot nu mă las... scrișni flăcăul. REBREANU, R. I, 281. N-am fîpat, ca să n-audă cei de la foc. Am crîșnit: ard-te para focului de spin! SADOVEANU, O. XVII, 440. Lencu... scrișnea exasperat întrebînd viitorul. GALAN, B. II, 181. Să nu-ți inchipui că-i poți fi de vreun folos, scrișni Amidon către soră-sa. VINEA, L. I, 42. Spune mai departe! scrișni. TUDORAN, P. 139. M-a apucat de piept și-a scrișnit la mine... dă-le bani oamenilor. VORNIC, P. 99. Mai tare! scrișni învățătorul, cu sudoarea pe frunte. PREDĂ, M. 97. Cu atît mai ciudată-mi pare încăpăfinarea lui de atunci, scrișni el. T. POPOVICI, S. 322. ♦ T r a n z. Bombănind și scrișnind injurături, maiorul conduse pe Baloleanu direct la biserică. REBREANU, R. II, 244. Boierul, cum ceti scrisoarea, crîșni una din dinți, dar deodată își vine-n fire. RETEGANUL, P. I, 19.

3. P. a n a l. (Despre obiecte sau părți ale lor, despre materiale, corpuri, substanțe etc.) A produce (prin intreruperea bruscă a unei frecări, a unei apăsări, a unei deplasări etc.) un zgomot specific, de scurtă durată, aspru și neplăcut; p. e x t. (rar) a scîrții (1). Mastacănu... se-ndoiește — scrișnește și plesnind cade. DACIA LIT. 145/4. Sania se dezlipește cu greu din loc și pornește scrișnind. CARAGIALE, O. II, 148. Roatele la cea mai mică mișcare scrișneau pe șinele înghețate. D. ZAMFIRESCU, A. 102. Luciul zîmțit al secerii scrișnește, fulgeră-n soare, doboară-n pale holdele aurii. SANDU-ALDEA, D. P. 37. Fierăstrăul va scrișni intrînd în scoarța sălciei bătrîne. ANGHEL, PR. 12. Omătul nu mai scrișnea așa de aspru și sfîrîmicios sub picioare. AGIRBICEANU, S. 180. Unde și unde se auzea scrișnind și cite-o seceră, sau șuierînd vreo coasă. id. ib. 593. Porțile... se închiseră, scrișnind în urma mea. HOGAȘ, DR. I, 189. Zăpada scrișnea sub opincile lor. REBREANU, I. 341. Scrișnește alături aceeași placă de patefon. C. PETRESCU, C. V. 383. Frînele scrișniră, motorul vibră. id. O. P. I, 221. Deschiseră ușa, care scrișni încrîncenată. VOICULESCU, P. I, 152. Sub opinci nisipul scrișni. DAN, U. 259. Fierul plugului scrișnește, i se tocește ascușitul, nu prinde brazdă adîncă. STANCU, D. 52. Huruie motoarele... scrișnesc mașinile, gem nicovalele izbite de ciocane. PAS, L. II, 59. Cheia scrișni scîrșînd în broască. BENIUC, M. C. I, 306. Scrișnea tot mai cu minie mitraliera. CAMILAR, N. I, 72. Tancurile veneau scrișnind printre explozii. id. ib. 431. Mașina... străbătu nebunește orașul, scrișnind metalic din frîne. VINEA, L. II, 275. Sloiurile scrișnesc, corabia trosnește și plînge. TUDORAN, P. 8, cf. DL. Scrișnea piatra sedimentată și țeseau scînteie de sub tăișul tirnăcopului. PREDĂ, I. 79, cf. DM. Se auzi clempanitul greu al unui zăvor, cheia scrișni în broască. T. POPOVICI, SE. 65. Tramvaiul scrișnea pe șinele-i de fier. BARBU, G. 85. Scrișnea pietrișul sub tălpile lui. LĂNCRĂNAN, C. I, 53. Metalul lor scrișni ciudat, plîngător. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 4/3, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Despre oameni) A provoca scrișnete (2). Iese în coloană de marș regimentul, scrișnind cu cizmele pe prundul șoselei. SADOVEANU, O. II, 440.

— Prez. ind.: scrișnesc. — Și: (popular) scrișni, (învechit și regional) scrișni, scrișni, scrișni, scrișni, (învechit) crășni, crîșni (LB, ALEXI, W.), crîșni (LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG), (regional) scrișni (SCRIBAN, D., ALRM II/I h 70/705), scrișni (ALRM II/I h 70/36), crîșni (ib. h 70/876), crîșni (ib. h 70), crîșni (ib.), scrișni vb. IV.

— Formație onomatopeică.

SCRÎȘNIND, -Ă adj. (Învechit, rar; despre dinți, maxilare etc.) Scrișnitor (1). (F i g.) Iadul jurat ostindei, din vecinica urgie, Scrișnîndele lui furii din sinu-i a suflat. HELIADE, O. I, 162.

— Pl.: scrișnînzi, -de.

— V. scrișni.

SCRÎȘNIRE s. f. Acțiunea de a scrișni și rezultatul ei.

1. (De obicei urmat de determinările „dinților“, „din dinți“, „de dinți“) Zgomot caracteristic produs prin stringerea maxilarelor și prin frecarea dinților de jos cu cei de sus, ca efect al supărării, al mâniei, al urii, al furiei, al durerii etc.: scrișnet (1), (rar) scrișneală, (învechit și regional) scrișcare, (învechit) scrișnit¹ (1). Cf. scrișni (1). Cf. LB. Și pătinesc... ca răsărituri din somni și cu scrâșnire de dinți. EPISCUPESCU, PRACTICA, 292/28. Tu mormint urlă, Cu scrișniri plînge. I. VĂCĂRESCU, p. 330/5. Pare că zioa d-apoi a lumii ar fi sosit... scrișniri de dinți, gemete și fișele de moarte se mai aude. BUSSO, s. 132, cf. POLIZU, LM, BARCIANU, ALEXI, W. Scrișnirea dinților... cînd ea este continuă... este semnul unei boale cumplite. BIANU D. S. 662. N-auzea gemetele de durere, nici scrișnirile de furie, nici suspinele de dezîndădejde. GÎRLEANU, l. 135. Zadarnice sînt toate protestările, zadarnice sînt toate scrișnirile din dinți. CAMIL PETRESCU, în PIR II, 399. Soldații izbese cu furie, curg înjurăturile, scrișniri de dinți. SAHIA, N. 44. N-o să aibă cine să spună lumii tot ce am vădit frumos și tot ce am închis în mine, cu scrișniri de durere sau de revoltă. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 150. Lumea î se părea un iad de vaiete, de bocete, de scrișniri de dinți. COCEA, s. 1, 322. Un val de vaiere și de scrișniri de dinți și urletele tuturor. Se tot lineau de el. VOICULESCU, POEZII, I, 72. Nu-i auzea vocea tremurată și scrișnirile, ori se prefăcea că n-aude. SADOVEANU, O. XI, 82. Să se compare „stringerea“ dinților, eventual „scrișnirea“ lor, cînd... nu putem da curs liber, prin vorbe, miniei sau furiei. JORDAN, STIL. 38, cf. DL, DM. Ștefan e ros de durere, e mîndru, poruncește în gemete și reprimă scrișnirea. CĂLINESCU, C. O. 128, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. (Învechit) Suferință (fizică sau morală) foarte mare; (învechit) scrișnet (1), scrișnit¹ (1), scrișcare. Acția sa fi plîngere și scrișnire dinților. CORESI, EV. 302, cf. 307. Și-i vor arunca pre ei în cuptoriul de foc, acolo nu fi plîns și scrișnirea dinților. N. TRIST. (1648), 18°/14. Va fi acolo plîngere fără mîngiere și scrișnire de dinți. NEAGOE, INV. 109/5.

2. Cuvînt pronunțat printre dinți: p. ext. supărare, ciudă; mînie, furie, ură etc. (abia stăpînite); (rar) scrișnit¹ (2). Cf. scrișni (2). Ce linguri, Doamne sfînte! ce îngrozite scrișnări! POGOR, HENR. 125/11, cf. LM. Mihăileanu, în culmea scrișnirii: „Cine e?“ CARAGIALE, O. I, 6. Cu răsuflete de ură, În scrișnirea lor flămîndă, Ei se-nșiraie la pîndă. GOGA, POEZII, 337. Cîlthoia asta să le fie lor spre groază și scrișnire. MIRONESCU, s. 32. Era în ele o scrișnire, o tristețe. VLASIU, D. 40. Ortodoxia unora din zilele noastre înseamnă cu totul alceva: înseamnă amenințări, ură și scrișnire. SADOVEANU, O. XX, 41. Am fost nevoit... să-mi mărlurisc, cu un simțămînt de scrișnire, păcătoșenia. BLAGA, H. 17. Bătrîni mei sub valul scrișnirii și poverii Se acățau de tine. BRAD, T. 53. Am cunoscut mizeriile satului și ale periferiilor bucureștene, scrișnirile din dinți ale celor năpăstuiți. V. ROM. iunie-iulie 1963, 81. Învrăit... de tot ce poate fi scrișnire și dezgust într-o existență cu nici un vis împlinit. T decembrie 1964, 6.

3. P. a n a l. Zgomot specific, de scurtă durată, aspru și neplăcut, produs de unele obiecte, corpuri, substanțe etc. (sau de părți ale lor), prin întreruperea bruscă a unei frecări, a unei apăsări, a unei deplasări etc.; p. ext. (rar) scîrțit¹ (1); scrișnet (2), (rar) scrișnit¹ (3), scrișnătură, scrișcat, (neobișnuit) scrijelire (2). Cf. scrișni (3). Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. Se făcu liniște, și numai cîntecul ce se ridica din scrișnirea zăpezii se auzea. AGÎRBEANU, s. 89. Vreo cheie se mai răsucea cu scrișniri ascuțite de fier în vreo broască. HOGAȘ, DR. II, 40. Roșile trăsuri intrară în niște fâgașe de pietriș, pricinuind scrișniri ce acopereau cuvîntul. BLAGA, H. 175, cf. DEX.

— Pl.: scrișniri. — Și: (popular) scrișnire, (învechit) scrișnăre, scrișnire, scrișnire (LB, VALIAN, V., ALEXI,

W.), scrișnire (LB, DDRF), scrișnăre (LB, ALEXI, W.), scrișnăre (POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.) s. f.
— V. scrișni.

SCRÎȘNIT¹ s. n. Faptul de a scrișni.

1. (Învechit) Scrișnire (1). Cf. scrișni (1). Auzirea lui cevași n-aude, fără numai suspine și scrâșnirile dinților (a. 1700). GCR I, 338/36. ♦ Fig. Suferință (fizică sau morală) foarte mare; (învechit) scrișnet (1), scrișnire (1), scrișcare. Acolo zice că iaste plîngere și scrișnirile dinților. CORESI, EV. 301.

2. (Rare) Scrișnire (2). Cf. scrișni (2). Sudălmile î se încelciră în cerul gurii pînă se înceară într-un scrișnit. REBREANU, R. II, 249.

3. (Rare) Scrișnire (3). Cf. scrișni (3). Zgomotele necunoscut... și scrișnirile scaunelor urzile din loc nu-i mai îngăduiau singurătatea în care își hotărîse emfatic să se izoleze. C. PETRESCU, C. V. 45.

— Pl.: scrișnituri. — Și: (învechit) scrișnit, scrișnit (DDR) s. n.

— V. scrișni.

SCRÎȘNIT², -Ă adj. 1. (Despre stări afective sau despre manifestări ale oamenilor) Care este exprimat, exteriorizat prin scrișnete (1) sau însoțit de scrișnete; p. ext. care este reținut (ca să nu izbucnească): (învechit, rar) scrișnitor (2). Cf. scrișni (1). Rosteau cu glasul urii decisivul său nume Prin gemete scrișnite strîvindu-i-l în dinți. COȘBUC, P. II, 79. Între acești mucenici, care cu adevăral îndurau dureri scrișnite, se găsea un soldat. MIRONESCU, S. A. 117. Întorsesem capul repede, cu un necaz scrișnit în mine. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 128. Grăunții scrișnitorilor sale minii... se mai vînzoleau încă în el. C. PETRESCU, A. R. 188. Și-or să mi se stingă pașii cadențași — în nisip, scrișnită, lasă remușcare. LABIȘ, P. 206. Reușește să fie naturală într-un rol unde toate gîndurile și sentimentele sînt scrișnite. V. ROM. decembrie 1963, 214. În așteptarea lui... exprimă... un amestec de dezîndădejde scrișnită și scribă. T decembrie 1964, 43, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Despre cuvinte, propoziții etc.) Rostit printre dinți (indicînd o supărare, o ciudă, o mînie, o furie, o ură etc. abia stăpînite). V. mîrșii¹. Cf. scrișni (2). Uncheșul Petrea a început a mormăi vorbe scrișnite împotriva muerilor. SADOVEANU, O. XVIII, 271. Cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Adverbial) Mă bucur prea mult de asta, măriata, mormăi scrișnit Jder, dar te rog încă o dată să binevoiești a ieși. id. ib. XIII, 211. Întrebă scrișnit: — Dar pentru ce îmi pui dîmneata mie o astfel de chestiune spinoasă? STANCU, R. A. V, 59. Hăideți, mai repede, o puse scrișnit fratele mortului. BARBU, G. 263. ♦ (Prin lărgirea sensului) Încarcă armele... grăind un dialect cu rostirea scrișnită ca dintr-un al doilea rînd de măsele. ARGHEZI, B. 69.

3. (Despre zgomote) Care este de scurtă durată, aspru și neplăcut. Cf. scrișni (3). Inventatorul... nu putea merge înainte, mîrginil la o furtună de zgomote scrișnite, împrăștiate și dezarticulate. ARGHEZI, B. 111. ♦ (Adverbial) Miinile clucerului Neogu măcinară scrișnit mătînile între degetele pieltoase. C. PETRESCU, A. R. 158.

— Pl.: scrișniți, -te.

— V. scrișni.

SCRÎȘNITOR, -OĂRE adj. 1. (Despre dinți, maxilare etc.) Care scrișnește (1), care scoate scrișnete (1); (învechit, rar) scrișnind. Cu sălci negre scrișnitoare, cu ochi roși, cu pieptul gol Urieșul ce s-arată crunt la lume. ALECSANDRI, POEZII, 238, cf. ȘĂINEANU², DEX.

2. (Învechit, rar; despre stări afective sau despre manifestări ale oamenilor; în forma scrișnitor) Scrișnit² (1). Se auzeau urlete scrișnitoare. TURCU, E. 178.

3. P. a n a l (Despre obiecte sau părți ale lor, despre materiale, corpuri, substanțe etc.) Care scrișnește (3), care produce scrișnete (2). *Ușa... să întoarcă împrejur pe fiștrile sale cele scrișnitoare.* XM (1838), 35/2. *Sfărimăturile scrișnitoare ale paharelor de cristul-c. PETRUSCU, C. V. 180, cf. DEX.* ♦ (Prin lărgirea sensului) *Ar fi vrut... să împiedice litrea aceea scrișnitoare.* BARBU, G. 168.

— Pl.: scrișnitori, -oare. — Și: (popular) scrișnitor, -oare, erșișnitor, -oare adj.

— Scriși + suf. -tor.

SCRÎȘNITURĂ s. f. (Rare) Scrișnet (1). *Acestea cresc și s-aduog mai vrtos pînă la a șaptea zi... ca crișnituri de dinți și răsărituri din somn.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 184/26. *Se așază la loc, fără a se uita la Mălescu, scoșind din fundul gîului un fel de scrișnitură de mulțumire.* D. ZAMPIRESCU, R. 192.

— Pl.: scrișnituri. — Și: (invechit) erșișnitură s. f.

— Scriși + suf. -tură.

SCROABĂ s. f. v. scroambă.

SCROAFĂ s. f. I. 1. Femela porcului (1); purcea, (popular) poarcă¹ (1), (regional) măscuroaică, măscuroaic. *Deci vrură să facă sfară, cu scroafă grasă.* MOXA, 354/29. *În ce chip este cercelul de aur în nasul scroafei, așa la fămeia îndărătnică frumuseața.* BIBLIA (1688), 434²/41. [S-au dat] 70 de scroafe sălătoare (a. 1723). URICARIU, XVI, 209. 2 scroafe sălătoare, 2 grășuni (a. 1802). DOC. EC. 70, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Voiesc a scoate din Austria... douăzeci și cinci scroafe și doi vicri (a. 1845). DOC. EC. 845, cf. POLIZU.* *Jată că vede în bulhac o scroafă cu doisprezece porcei.* CREANGĂ, O. 40. *Pulerea mea... stă într-o scroafă care se tânăleşte... într-o lăcoviște de lapte dulce.* IPIRESCU, I. 262, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CANDREA, F. 58. *Dacă scroafa adună paie, va ninge.* PAMFILE, VĂZD. 167. *Scroafele și scrofițele vor fi trimise în circ la pășune.* ENC. YET. 595. *Pușin a lipsit să nu-l sfîșie scroafele sălate.* GALACTION, O. 86. *Mi-o sudui muiera, mi-o cotoșogil scroafa.* TEODOREANU, M. III, 121. *Lupul sărise peste tohoarca lui și năzuise la scroafele din fundul șurii.* SADOVEANU, O. X, 565. *Laptele de scroafă este foarte bogat în grăsime.* ENC. AGR. IV, 702. *Scroafa veni la ea grohăind.* DAN, U. 15. *Scroafa grohăi, apărîndu-și aprig progenitura.* C. PETRUSCU, A. R. 65, cf. DL. *Țineau patru porci și o scroafă de prăsilă.* T. POPOVICI, S. 135, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Călușeri de pe Tîrnăuă, Cu ochii de scroafă neagră.* JARNIK — BÎRSEANU, D. 416. *Descîntătoare... leagă într-o peică neagră: slănină de scroafă neagră, puctoasă și piatră vinătă.* PAMFILE, B. 56, cf. A V 20. *Porcii fi-oi plăți: Scroafa cu porcei, O sută cinci lei.* BALADE, III, 18. *Dar au căpătăt Vacii cu viței, Scroafe cu porcei.* FOLC. MOLD. I, 272, cf. II, 31. *Am o scroafă, ziua-i cu mațele pe spinare, iar noaptea pe pîntece (Opinca cu nojițele).* SBIERA, P. 321. *Butea geme, boierii ben (Scroafa cu porcei, sugînd).* id. ib. 323. ♦ Fig. *Iaca mă!... din parapete Vine-o scroafă ca să fete Opt godaci și-un godăcel, Toți cu ritul de ofel.* ALECSANDRI, POEZII, 458. ♦ Ex pr. **S-a suit** (sau **s-a ureat**) **scroafa în copac** (sau, regional, în saleie), se spune despre un parvenit îngimfat. Cf. ZANNE, P. I, 648, IX, 711, PAS, Z. I, 202, DL, DM, DEX, MAT. DIALECT. I, 235. (Cu parafrizarea expresiei) *Îl mai înfruntase... amintindu-i vorba cu scroafa care s-a urcat în copac.* PAS, L. I, 169. (Rare) **A fi năseut în zodia scroafei** = a fi foarte norocos. ZANNE, P. I, 649. ♦ (Și în sintagmele **scroafă sălbatică**, LB, VALIAN, V., ALRM SN II h 496, **scroafă mistreafă**, VALIAN, V., POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., ALRM SN II h 496/192, 728, 784, 987, **scroafă de mistref**, ib. h 496/182, **scroafă de glișan**, ib. h 496/310, **scroafă de pădure**, ib. h 496) Femela porcului mistref. *Strabon pretinde că aslă scroafă fu mama mistrefului Calidon.* ARISTIDA, PLUT. V/20. *Scroafă... nu era proastă fiară, ci foarte pelicoasă și anevoie de înșpins.* id. ib. 9/12,

cf. DL, DM, DEX. ♦ Epitet depreciativ pentru o femeie neserioasă, nerușinată, nesimțită, fără caracter etc.; scrofișă (1). *Pfiu! rușine să-ți fie, scroafă și țigană.* TICHIUNDEAL, P. 57/4. *Nu e alt de prost precum l-ai scotit, scroafă!* GORJAN, H. II, 193/17. *Scuipă larg, disprețuitor și apoi roști cu o ușurare mare: — Scroafă!* REBREANU, I. 165, cf. CADE. *Bărbatul... o sfădea că „pripășește la casă pe scroafa asta bătrînă“.* DAN, U. 220, cf. MUL. FIL. XI—XII, 473, 475. *Scroafă... răcini el... tu de ce nu te ridici cînd se cîntă imnul?* CAMILAR, N. II, 144, cf. SCL 1974, 4, 445, DEX.

2. C o m p u s: (Ornit.; regional) **scroafă-de-baltă** = a) *Ixobrychus minutus*; (regional) scrofișă (II 2 d). BĂCESCU, PĂS. 153; b) *bitlănaș (Ardeia minuta)*. Cf. CADE, DL, DM, DEX.

II. 1. C o m p u s: (popular) **scroafa-cu-purcei** = numele unei constelații din emisfera boreală. *Steaua Aldebaran este numită lucașăru porcesc sau porcarul, care are alături vierii, porcii sau scroafa-cu-purcei.* PAMFILE, CER. 170, cf. DL, DM, DEX, H I 351.

2. (Muz.; Transilv.) *Contrabas. Mai încel mă, al eu scroafa, că-mi rupi urechile.* BREBENEL, GR. P., cf. ALR I 1.461/144, 180, 278, 348, 351, 361. ♦ *Tambură¹ (Voila — Făgăraș).* H XVII 452.

3. (Regional; în construcțiile) *De-a scroafa sau d-a scroafa (cu porcei) = de-a poarca, v. p o a r c ă¹ (2).* Cf. ALR SN V h 1 302. ♦ *Minge folosită în jocul descris mai sus.* Cf. PAMFILE, J. I, 133. *Grășile lingă care stau băteii se numesc fôguri; purcarin bagă scrușfa [in] fuggă.* ALR SN V MN h 1 302/29.

4. (Regional) Numele unui joc (de copii). *La priveghiu... se fac o mulțime de jocuri, cari de cari mai comice, precum: cristei, foi, scroafă, limbă de elopot.* FRÎNCU — CANDREA, M. 174.

5. Lovitură la jocul de biliard executată rău, dar care, din întimplare, nimereste bine; (invechit) scrofărie (2). Cf. DDRF, CADE.

— Pl.: scroafe.

— Lat. scrofa.

SCROAMBĂ s. f. I. (Regional; mai ales în Mold.; de obicei la pl.) Cizmă grosolană care nu se potrivește pe picior: *Încălțăminte veche și (foarte) uzată. Mi-au luncat ciubotele și am căzut în Ozana... Noroc de buniceul.* — Și *scroambele iese a voastră is pocile, zise el.* CREANGĂ, O. 191, cf. 237, ȘĂINEANU², CADE. *Cu stratele largi ponosite, cu șrabele mari din picioare, N-o să poată sta pe divan lingă soare.* LESNEA, A. 78, cf. SCRIBAN, D. *Chinuiești șrabele degeaba! mormăia văscuitorul, privind-mi ghetete cu destulă silă.* CAMILAR, C. P. 178, cf. DL, DM. Și *să v-alegeți niscai umblători mai ca lumea, nu scroabe ori șalape, să vă ridă urîșii ăia.* BARBU, G. 237, cf. DEX, COM. MARIAN, ȘEZ. VIII, 160. *Am făcut opinii din niște scrobe.* VICIU, GL., cf. I. CR. IV, 188, COM. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. (Prin nord-estul Olt. și prin nord-vestul Munt.; în forma **scradă**) Obiect care s-a scorojit. *Fasolea s-a făcut scradă.* COMAN, GL. *E scradă grîul; trebuie cules că se scutură.* UDRESCU, GL. ♦ (Adverbial) *Stau pieile scradă în pod.* id. ib.

— Pl.: scroambe. — Și: serăbă, scradă, scroabă, șerăbă s. f.

— Din ucr. шкраб.

SCROB¹ s. n. (Atestat prima dată la ANON. CAR.) I. 1. (Regional; mai ales în Mold.) Jumări (de ouă). *Scrob cu sos de patlagele roșii.* MANOLACHE DRĂGHICI, R. 202/8. *Scrobul cu smîntînă... umple încăperea cu un miros plăcut.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 47, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Trei ouă de găină... le scoate și face din ele scrob (jumări).* CANDREA, F. 414. *În Bucovina, unele gospodine... caută să mă-nince scrob, ca să le fie cinepa galbenă.* PAMFILE, A. R. 168. *Dă-ne și dumneata un scrob, un scrob de pui.* HOGAȘ, DR. I, 117, cf. 75, REȘMERIȚĂ, D., CADE. *Lelea*

Anica dădea fuga la scrob și la friptură care sfrițau pe foc. SADOVEANU, O. III, 165, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Jumări moldovenești (scrob)*. s. MARIN, C. B. 61, cf. M. D. ENC., DEX. *Scrobul sau papa se face din ouă cu unt, cu untură sau cu smântină*. ȘEZ. VII, 117, cf. II, 42, VIII, 87, IORDAN, L. M. 195, ALR SN IV h 1 101, A V 2, 15, VI 26, IX 4, 5. *Nu poți să faci scrob fără să spargi ouă*. C. PETRESCU, I. II, 133. *În dorul scrobului lingi coada țigăii (= cînd nu ai o mîncare bună mîncîci ce ai)*. ZANNE, P. IV, 116.

2. (Prin Mold.) Mîncare făcută din ouă bătute fierțe cu smîntînă sau cu miere. *După botez... se așază la mîncare în jurul mesei bogat încărcate și la care este nelipsit un scrob de ouă fierțe cu miere*. ȘEZ. XII, 11, cf. CHEST. V 154/10.

3. (Ban. și Transilv.) Mîncare asemănătoare cu terciul, făcută din făină fiartă. *Mai rău este obiceiul a hrăni pruncii cu scrob (făină feartă)*. VASICI, M. II, 103/18. *În alle părți ale Banatului... se fierbe scrob cu făină de grîu... și se dă vecinilor de pomadă*. MARIAN, I. 393. *Mamele și surorile le așteaptă cu scrobul făcut din făină de grîu ca să împartă prin vecini și la neamuri*. F (1891), 411. *În casă să află... un făcălețiu... cari să întrebuițezează la facerea colesii și scrobului (făcut din făină de grîu stropită cu apă înlocuind ca mămăliga)*. LUBA - IANA, M. 100. *Prin Banat se obișnuiește ca moși... și scrobul cu făină de grîu*. PAMFILE, S. T. 62, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM. *În căldărușă se face colesă (mămăliga) și scrob (din grîu)*. H XVIII 145. ♦ (Regional; în sintagma scrob de făină) Făină muiată pentru pui (Pecinișca - Băile Herculane). ALRM SN III h 933/2.

4. (Transilv.) Aluat (subțire) din care se fac clătite sau scoverzi. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., FRÎNCU - CANDREA, M. 106, CHEST. VIII 26/7. ♦ (Ca termen de comparație) *Hirtia ce se mai găsea era grosolan preparată ca din scrob de clătite*. BLAGA, H. 235. ♦ (Prin Maram; la pl.) Clătita. LEXIC REG. II, 105.

5. (Prin nord-vestul Transilv.) Aluat nedospit, trecut mărunt în palmă sau ras pe răzătoare, care se fierbe în supă în loc de tăietei; (popular) frecăței, (regional) răzălău (3), trahana. Cf. ALRM SN III h 886/316, TEAHA, C. N. 265.

6. (Prin nordul Munt.) Mîncare uscată și întărită, care nu mai poate fi consumată. Cf. RĂDULESCU-CODIN. ♦ Ex p r. A se face scrob = a se usca foarte tare. UDRESCU, GL.

II. 1. (Regional) Pojghiță de gheață formată deasupra zăpezii; (regional) scrocob (2). Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, RĂDULESCU-CODIN, CIAȘANU, V. 197, UDRESCU, GL. ♦ Ex p r. A se face scrob = (despre rufe) a se întări de ger; (regional) a se scrobi (4). UDRESCU, GL.

2. (Transilv.) Tencuială (2). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., CHEST. II 128/345.

- Pl.: scroburi. - Și: (regional) serop s. n. ALRM SN III h 914.

- Din v.sl. *срѡбъ. Cf. bg. срѡбъ.

SCROB² s. n. (Prin vestul Olț. și prin estul Ban.) Scrobeală (2). Cf. VÎRCOL, M. 88, ALRM SN III h 1 046/2. - Derivat regresiv de la scrobi.

SCROB³ s. n. 1. (Învechit, rar) Groapă făcută în pămînt, în care se plantează arbori. *A dal el ordine la fiecare... să sape scrobi și fosse depărtate de farina altuia*. ARISTIA, PLUT. 234/14.

2. (Olț.) Groapă în care se adună apă, formînd o băltoacă; (regional) crov. Cf. CADE.

3. (Prin Munt.) Gaură formată în malul unei ape, în care se ascunde peștele și poate fi prins cu mîna. Cf. ANTIPA, P. 790, H IV 155.

- Pl.: scroburi și (m.) scrobi.

- Cf. crov.

SCROBĂLĂ s. f. v. scrobeală,

SCROBĂI vb. IV. Refl. (Regional) 1. (Mai ales despre copii) A se juca cu lingura într-un aliment lichid (lapte, supă etc.) (Geoagiu - Orăștie). MAT. DIALECT. I, 267. *Ție nu ți-e foame, că te scrobăiești numai în supa asta*. ib.

2. Întranz. A cotrobăi (prin casă) (Hodac - Reghin). ALR I 1 340/229.

- Prez. ind.: scrobăiesc.

- Cf. scrob¹, cotrobăi.

SCROBEALĂ s. f. 1. (Popular) Un fel de aluat subțire și lipicios, făcut din semințe de in, din țărițe de grîu sau din făină de porumb, cu care se ung firele urzelii ca să nu se rupă sau să se scămoșeze; (regional) minjeală (II 2). *Să lucrăm în țară pielle, lina... , săpunuri bune, scrobeli, pînză de in și de cinapă*. ZEPESCU, O. 69. *Scrobeala sau minjeala cea mai folosită de gospodinele române se face din făină de păpușoi muiată în apă*. PAMFILE, I. C. 258, cf. CHEST. VIII 23/6. *Punem țărișă dă grîu amestecate cu mălai... îi zicem scrobeală pentru scrobii juriebii dă lină*. ALRT II 290, cf. ALRM SN I h 296.

2. (Și în sintagma scrobeală albă) Amidon (sub formă de granule sau de praf) folosit pentru a da rigiditate, asprime, luciu firelor sau produselor textile, unor articole de lenjerie sau de îmbrăcăminte (după spălare); p. e x t. suspensie cu acest amidon; apret; (regional) aspreală, crohmală, scrob², șterc². *Se lophele într-această zeamă patru dramuri de scrobeală albă*. EPISCOPESCU, PRACTICA, 482/24, cf. 111/6, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Fecula... face cu apa feartă niște drojdii care slujesc, sub numire de scrobeală, a scrobi pînzăturii*. BREZOIANU, A. 592/17, cf. POLIZU, LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², BIANU, D. S., NICA, L. VAM. 220, CADE. *Strada pleca din calea Plevnei, prin spatele unei fabrici de scrobeală*. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 221, cf. SCRIBAN, D. *Luă... un evantai făcut din benzi de carton... împodobite cu flori de hirtie lipite cu cocă de scrobeală*. CĂLINESCU, S. 204, cf. DL, DM, LTR², M. D. ENC., DEX. *Vino-ncuaci să ți-o spal cu, Cu apă de Herăstrău... , Cu scrobeală albișoară De pe alba-mi fețișoară*. TEODORESCU, P. P. 308, cf. ALRM SN III h 1 046.

3. (Popular; și în sintagmele scrobeală albastră, regional, scrobeală vîntă, ALR SN IV h 1 228/836, scrobeală turchiază, ib. h 1 228) Albăstreală. Cf. VALIAN, V., POLIZU, LM, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Spr a nu se deochia un copil... , ți se face zbrnghî în frunte... cu scrobeală albastră*. ȘEZ. III, 121, cf. IV, 22, ALR II/1 h 245. [Cămășile] le muiem în scrobeală vîntă. ALR SN IV h 1 227/836, cf. ib. h 1 228. ♦ (Ca termen de comparație) Școala... *Păta satul ca o cutie cu scrobeală albastră răvășită pe un cearcaș*. ARDELEANU, U. D. 128. *Se văta... cu ochii lui albaștri că scrobeala, la cer*. ARGHEZI, L. 122. *A mai văzut cerul că scrobeala de rufe și duzii Cațaveiului*. BARBU, G. 363. ♦ Fig. *Ochii se aținteau cu două puncte intens de scrobeală albastră*. VINEA, L. II, 12.

4. (Regional) Rîntaș (Golăești - Iași). H VIII, 308.

5. (Regional) Tencuială (2) (Asuaju de Sus - Baia Mare). CHEST. II 128/368.

- Pl.: scrobeli. - Și: (regional) scrobătăl s. f. ALRM SN I h 296.

- Scrobi + suf. -eală.

SCROBELNIȚĂ s. f. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Vas pentru ținut (sau pentru fierit) scrobeala (1). ANON. CAR.

- Pl.: scrobelnițe.

- Scrobeală + suf. -alniță.

SCROBETE subst. (Regional) Culcuș făcut de unele animale (iepure, cîine etc.) (Păușești Otăsău - Băile Govora). Cf. COMAN, GL. *Cîinele își face iarna scrobete prin ieslea vitelor*. CHEST. IV supl.

- Pl.: ?

- Scrob³ + suf. -ete.

ȘCRĂBI vb. IV. (Atestat prima dată la ANON. CAR.) 1. **Tranz.** (Popular; complementul indică fire de urzeală) A unge cu scrobeală (1); (regional) a mînji (3). Cf. SCRIBAN, D., ALR SN II h 458. ♦ **Ref.** p a s. *Urzeala poate să fie de bumbac, cinepă... Bumbacul, înainte de a fi depănat, adică dat pe mosoare, se scrobește.* PAMFILE, I. C. 258. *Urzeala de pe fuse se dă pe „rîșkitor“, se „scrogești“ (în apă cu mălai).* STOIAN, PĂST. 60.

2. **Tranz.** (Complementul indică fire sau produse textile, articole de lenjerie sau de îmbrăcăminte spălate etc.) A da rigiditate, asprime, luciu prin scufundarea în scrobeală (2); a apreta, (regional) a crohmăli, a aspri, (învechit, rar) a sclivisi (1). Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Fecula... face cu apa feartă niște drojdii care slujesc, sub numire de scrobeală, a scrobi pînzături.* BREZOIANU, A. 592/17, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX., ALR SN III h 1 045.

3. **Tranz.** (Popular; complementul indică rufe, țesături) A albăstri. Cf. VALIAN, V., POLIZU, RESMERIȚĂ, D., ALR SN III h 1 043.

4. **Ref.** (Prin nord-vestul Munt.; despre zăpadă) A prinde la suprafață o pojghiță de gheață; (regional) a se scrombăi (3). Cf. UDRESCU, GL. *S-a scrobil zăpada, poși merge ca pe gheață.* id. ib. ♦ (Despre rufe) A se întări de ger; (regional) a se face scrob, v. s c r o b¹ (II 1). UDRESCU, GL.

5. **Ref.** (Prin nord-vestul Munt.) A se scoroji (1). Cf. UDRESCU, GL. *Pe nimezi, cînd e soarele-n toi, se scrobește grîul numaidecîl, îl ia soarele și se treieră ușor.* id. ib.

— **Prez. ind.:** scrobește.

— **Din scr.** skrohiti.

ȘCRĂBIRE s. f. Acțiunea de a scrobi și rezultatul ei.

1. Scufundare în scrobeală (2) a firelor sau produselor textile, a articolelor de lenjerie sau de îmbrăcăminte (spălate), pentru a le face rigide, aspre, lucioase; apretare, scrobil¹ (2), (rar) apretură, (regional) crohmălire, asprime. Cf. s c r o b i (2). Cf. VALIAN, V., POLIZU, DDRF. *Aprețarea cu amidon numită și scrobire consistă în înmuierea materialelor textile într-o suspensie de amidon.* LTR² XV, 407, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Popular) Albăstrire. Cf. s c r o b i (3). Cf. VALIAN, V., POLIZU.

— **Pl.:** scrobiri.

— **V. scrobi.**

ȘCRĂBIT¹ s. n. Faptul de a scrobi.

1. (Popular) Ungere cu scrobeală (1). Cf. s c r o b i (1). *Și punem lăriță dă grîu amestecate cu mălai... îi zicem scrobeală pentru scrobil juriesii dă lină.* ALR II 290.

2. Scufundare în scrobeală (2) a firelor sau produselor textile, a articolelor de lenjerie sau de îmbrăcăminte (spălate), pentru a le face rigide, aspre, lucioase; scrobire (1), apretare, (rar) apretură, (regional) crohmălire, asprime. Cf. s c r o b i (2). Cf. DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— **V. scrobi.**

ȘCRĂBIT², -Ă adj. 1. (Despre fire sau produse textile, despre articole de lenjerie sau de îmbrăcăminte) Care a devenit rigid, aspru, lucios prin scrobire (1); apretat, tare (A I 2), (rar) sclivisit. Cf. s c r o b i (2). Cf. I. GOLESCU, C. *Purlau... guler scrobil băț, nalt peste urechi.* GHICA, s. 259. *Afii au cămașă scrobilă, guler călcat și legătoare de mătase la gît.* SLAVICI, O. I, 332, cf. DDRF. *Luceau cele trei diamante pe cămașă scrobilă a parazitului.* ANGHIEL, PR. 47. *Era o gazetă în care era învălită o cămașă curată și scrobilă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 259. *Se îmbrăca... în fuste scrobile.* GALACTION, O. 133. *Cămașă albă și cu gulerul totdeauna prea larg,*

scrobilă. CAMIL PETRESCU, P. 93. *Îi apăru Luminița în rochie de școlăriță... cu guler alb și scrobil.* C. PETRESCU, I. I, 144. *Mobilă bătrînească împodobită cu horbolă scrobilă.* BRĂDESCU, O. A. I, 12. *Miroase a patciuli ca și rufele scrobite.* TEODOEANU, C. B. 238. *Poartă... gulere de dantelă scrobilă.* RALEA, S. T. I, 271. *Cu cămașă scrobilă, cu bariș nou.* Tolănește la umbră. STANCU, D. 30. *Purta guler tare și manșele scrobite.* PAS, Z. I, 56. *Își suceea gîtul... să-l libereze din strînsoarea gulerului scrobil.* VINEA, L. I, 23. *Călători... îmbrăcați în redingote negre, cu... gulere scrobite.* TUDORAN, P. 12, cf. DL, DM. *Avea manșele scrobite și butoni de aur.* BARBU, Ș. N. II, 104. *Vine cu cămașă scrobilă... și cu gulerul prins în bulonul din spate.* T. Iulie 1968, 47, cf. M. D. ENC., DEX.

2. **Fig.** (Depreciativ sau ironic; despre oameni) Îngîmfat. *M... era mai scrobil decît ceilalți.* IORDAN, STIL. 370, cf. DL, DM. [Servilorul] e mai puțin scrobil ca înainte, are un accent mai puțin prețios. T decembrie 1964, 33, cf. DEX. ♦ (Depreciativ sau ironic; despre oameni și manifestările lor) Care este lipsit de maleabilitate, care nu este conciliant; rigid, distant, plin de sine; scortșos (3). *Vechii critici scrobiți nu se mai indignază.* CONTEMP. 1948, nr. 106, 6/2, cf. DL. *Să lăsăm frazele măsluite și lilcurile ticluite, scrobite!* DEȘLIU, G. 9, cf. DM, DEX. ♦ (Adverbial) Cînd juca în fața publicului juca în cale afară de scrobil. CAMIL PETRESCU, O. II, 125.

3. (Prin nord-vestul Munt.; despre zăpadă) Care a prins la suprafață o pojghiță de gheață; (regional) scrobos¹, scrombăit (2). Cf. s c r o b i (4). UDRESCU, GL. *E scrobilă zăpada, nu se poate pleca la drum.* id. ib. ♦ (Despre rufe) Care s-a întărit de ger. Cf. s c r o b i (4). Cf. UDRESCU, GL.

4. (Prin nord-vestul Munt.; despre plante, mai ales despre cereale, paie etc.) Uscat, zvîntat (la soare). Cf. s c r o b i (5). UDRESCU, GL. *Ia vezi, sînt scrobite bine paiele-n arie?* id. ib.

— **Pl.:** scrobiți, -te.

— **V. scrobi.**

ȘCRĂBITĂR s. m. (Învechit, rar) Persoană care prepară scrobeală (2). *Scrobitori uneste cele două elemente ale operației prin procedeul următor.* BREZOIANU, A. 593/15.

— **Pl.:** scrobitori.

— **De la scrobi.**

ȘCRĂBITĂRĂ s. f. (Rar) Obiect scrobil² (1). Cf. DDRF.

— **Pl.:** scrobitori.

— **Scrobi** + suf. -tură.

ȘCRĂBOĂȘE s. f. pl. v. scroboși¹.

ȘCRĂBŪJ s. m. v. scroboși¹.

ȘCRĂBŪȘI, -OĂȘĂ adj. (Regional; despre zăpadă) Care a prins la suprafață o pojghiță de gheață; (regional) scrobil² (2), scrombăit (2) (Drajna de Sus—Vălenii de Munte). H XI 320. *Zăpadă scroboasă.* id. ib.

— **Pl.:** scroboși, -oase.

— **Serob¹** + suf. -os.

ȘCRĂBŪȘI², -OĂȘĂ adj. (Regional; despre țesături sau obiecte confecționate din țesături) Aspru (la pîpîit). Cf. SCRIBAN, D. *Un tulpan scrobos.* id. ib.

— **Pl.:** scroboși, -oase. — **Și:** seropós, -oasă adj. SCRIBAN, D.

— **Serob²** + suf. -os.

ȘCRĂBŪȘI³, -OĂȘĂ adj. (Regional; despre copaci sau trunchiuri de copaci) Scorburos (1). Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Calul riios se scar-*

pină de copaciul *scrobos*. PANN, P. V. I, 135/27, cf. ZANNE, P. I, 349.

- Pl.: *scroboși*, -oase.
- *Serob*³ + suf. -os.

SCROBÔȘI¹ s. m. pl. (Olt.) 1. Obiecte făcute din piele de oaie sau de iepure. Cf. CADE, PLOPȘOR, V. O. 14, CIAUȘANU, GL.

2. Încălțăminte ruptă, prăpădită. CADE.

- Și: *serohoăse* (CADE) s. f. pl., *serobôj* (PLOPȘOR, V. O. 14) s. m.
- Etimologia necunoscută. Cf. *scroambă*.

SCROBOȘI² vb. IV. Transz. (Regional) A scormoni (1) (Rășinari — Cîsnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 525.

- Prez. ind.: *scrobosesc*.
- Cf. *scrob*³.

SCROBOTEALĂ s. f. (Transilv.) 1. Tescovină. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

2. Pastă moale, ca lutul frământat (Nicula — Gherla). VICIU, GL. ♦ Fig. Persoană lipsită de voință, de hotărâre etc. VICIU, GL.

- Pl.: *scroboteli*.
- *Seroboti* + suf. -eală.

SCROBOTI vb. IV. Transz. (Transilv.) A amesteca. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. ♦ (Regional) A frământa pământ galben pentru a-l face bun de lipit (Nicula — Gherla). VICIU, GL.

- Prez. ind.: *scrobotesc*.
- Etimologia necunoscută. Cf. *scrob*¹.

SCROBUȘOR s. n. (Rar) Diminutiv al lui *scrob*¹ (II). Cf. TDRG.

- Pl.: *scrobușoare*.
- *Serob* + suf. -ușor.

SCROCIOB s. n. (Regional) 1. Culcuș de paie în care se adăpostesc unele animale (domestice). Cf. PĂCALĂ, M. R. 141, CADE, LEXIC REG. 85, GL. OLT. ♦ Loc în care își adună șoarecii provizii (Rădești — Cimpulung). ALR I 1 196/776. ♦ Birlogul ursului (Rășinari — Cîsnădie). PĂCALĂ, M. R. 141.

2. (Prin nordul Munt.) Pojghiță de gheață formată deasupra zăpezii; (regional) *scrob*¹ (II 1). *Se ducea creștinul de tăia [lemnle de foc] uneori de la pământ, alteori — fiind zăpada mare cît casa și omul mergînd pe scrocioab — le tăia din fața zăpezii.* RĂDULESCU-CODIN, L. 4.

- Pl.: *scrocioabe* (GL. OLT.) și *scrocioaburi* (ALR I 1 196/776).
- Etimologia necunoscută. Cf. *scrob*³.

SCROF s. n. v. *scrofulă*.

SCROFĂR s. m. (Regional) Crescător de scroafe (I 1) (Șoarș — Făgăraș). DR. VIII, 208.

- Pl.: *scrofari*.
- *Seroafă* + suf. -ar.

SCROFĂI vb. IV. Transz. (Regional) A insulta în mod grosolan, a adresa cuvinte injurioase, obscene; (regional) a scrofăli, a scrofări, a porcări¹, a porci (I), (familiar) a porcări¹ (I). *A început să-l scrofăiască pe bătrîn, fără nici un pic de rușine.* LĂNCRĂNȚAN, C. I, 94. *Și-am înjurat-o și-am scrofăit-o ca niciodată.* Id. Ib. III, 102.

- Prez. ind.: *scrofătesc*.
- *Seroafă* + suf. -ăi.

SCROFĂLI vb. IV. Transz. (Regional) A insulta în mod grosolan, a adresa cuvinte injurioase, obscene; (regional) a scrofăi, a scrofări, a porcări¹, a porci (I),

(familiar) a porcări¹ (I) (Vilcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 92. *L-o scrofălit, de nu-l uită cît trăiește.* Ib.

- Prez. ind.: *scrofălesc*.
- *Seroafă* + suf. -ăli.

SCROFĂRI vb. IV. Transz. (Regional) A insulta în mod grosolan, a adresa cuvinte injurioase, obscene; (regional) a scrofăi, a scrofăli, a porcări¹, a porci (I), (familiar) a porcări¹ (I). Com. din LUPȘA — ABRUD.

- Prez. ind.: *scrofăresc*.
- *Seroafă* + suf. -ări.

SCROFĂBIE s. f. 1. (În dicționarele din trecut) Porcărie (4). Cf. I. GOLESCU, C., GHEȚIE, R. M., POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W.

- 2. (Învechit, rar) Seroafă (II 5). Cf. VALIAN, V.
- Pl.: *scrofării*.
- *Seroafă* + suf. -ărie.

SCROFIȚĂ s. f. I. Diminutiv al lui *scroafă* (I 1); (rar) scrofuliță, scrofușoară. Cf. I. GOLESCU, C., RESMERIȚĂ, D. *Alil vierii, cît și scrofițele trebuie să fie caștrați la vreme.* ENC. VET. 616. *Producătorii... vor putea cumpăra... scrofițe de rasă.* ȘINTEIA, 1953, nr. 2 859. *Colo-n vatră la bordei E o mișă... Ș-o scrofiță cu porci.* TRODORESCU, P. P. 281. ♦ Epitet depreciativ pentru o femeie neserioasă, nerușinată, nesimțită, fără caracter etc.; scroafă (I 1). *Nici măcar la scrofița dulce nu mă pot uita, ca să mă distrez.* în BUL. FIL. XI—XII, 496.

II. 1. (Iht.; Ban.) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*). Cf. BĂCESCU, P. 52, 72, ALR II 6 239/2.

2. (Ornit.; mai ales în Ban.) Numele mai multor păsări: a) (Ban.) Pasăre cîntătoare „cu pene brune ca negru”; (regional) pitulice (I 1 e), privighetoare-de-grădină (v. *privighetoare*) (*Sylvia borin*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 153; b) purcelușă, v. purceluș (II 2) (*Sylvia hortensis*). Cf. MARIAN, O. I, 321, TDRG, CADE, ENC. AGR.; c) purcelușă-neagră, v. purceluș (II 3) (*Sylvia curruca*). Cf. CADE, DOMBROVSKI, P. 348, DDRF, ȘĂINEANU², ALR II 6 217/2; d) *Ixobrychus minutus*; (regional) scroafă-de-baltă, v. *scroafă* (I 2 a). Cf. BĂCESCU, PĂS. 153.
- Pl.: *scrofițe*.
- *Seroafă* + suf. -iță.

SCROFOĂIE s. f. (Regional) Augmentativ al lui *scroafă* (I 1) (Valea Timișului — Caransebeș). ARH. OLT. III, 383.

- Pl.: ?
- *Seroafă* + suf. -oăie.

SCROFÓS, -OĂSĂ adj. (Prin vestul Munt.; despre oameni) „Gras (ca o scroafă), plin la față”. TOMESCU, GL.

- Pl.: *scrofoși*, -oase.
- *Seroafă* + suf. -os.

SCROFOTI vb. IV. Intransz. (Regional; despre porci) A grohăi (Sînnicolau Român — Oradea). ALR II 5 687/316.

- Prez. ind. pers. 3: *scrofotește*.
- *Seroafă* + suf. -oti.

SCROFULĂRĂ s. f. v. *scrofulare*.

SCROFULĂRE s. f. (Bot.; în dicționarele din trecut) Buberic (*Scrophularia nodosa*). Cf. VALIAN, V., POLIZU, GHEȚIE, R. M., BRANDZA, FL. 348, BĂRCIANU, ALEXI, W.

- Și: (învechit) *scrofulărte* (SCRIBAN, D.); *scrofulără* (VALIAN, V., POLIZU) s. f.
- Din lat. *scrophularia*.

SCROFULARIACEE s. f. (La pl.) Familie de plante erbacee anuale sau perene din clasa dicotiledonatelor, caracterizate prin flori hermafrodite, solitare sau gru-

pate în inflorescențe, prin fructe capsule sau bace; (și la sg.) plantă din această familie; (rar) scrofularinee. Cf. BRANDZA, FL. 344, GRECESCU, FL. 16, ENC. AGR. V, 350, SCRIBAN, D., LTR², DN². Unele scrofulariacee se cultiva ca plante ornamentale. DER., Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -ri-a-. — Pl.: scrofulariacee.
— Din fr. scrofulariacées.

SCROFULĂRIE s. f. v. serofulare.

SCROFULARINÉE s. f. (Rare) Scrofulariacee. Cf. BRANDZA, D. 292.

— Pl.: scrofularinee.
— Din fr. scrofularinées.

SCRÓFULĂ s. f. 1. (Mai ales la pl.) Ganglion limfatic din regiunea cervicală, inghinală sau axială atins de scrofuloză; (popular) gilcă, (regional) moimă², uimă, jolnă, cirtită. Această boală a scrofulilor... se fine de starea vremii timpurilor anului. EPISCUPESCU, PRACTICA, 420/29. Apa aceasta... o au găsit foarte folositoare la toate boatele... la orice fel de spuzcală a trupului, la scrofula (un fel de broaște), la friguri. CR (1829), 202²/12, Cf. I. GOLESCU, C. Pentru scrofuri la partea femeiască care să sparg. DRĂGHICI, D. 64/25, Cf. VALIAN, V. La gilci umflale se întrebuințează tot această cură ca și la scrofula. DESCR. AȘEZ. 143/18. Produce așa numitele scrofule (gilci umflale). VASICI, M. II, 91/5. Pătămile de oftică și de scrofuri (gilci) sînt foarte obicnuite la acești oameni. BARASCH, I. 138/7, Cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D. Nenorocitul locuitor... așea cuvintele sale de a se ascunde cu toată familia pe sub pămînt chiar cu riscul de a căpăta friguri, scrofule, tubercule sau rahitism. HASDEU, I. C. I, 239, Cf. DDRF, N. LEON, MED. 146, ALEXI, W. În popor scrofulile se cunosc numai cînd ies la gil, la ceafă sau sub falca de jos. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 164, Cf. ȘĂINEANU². Scrofulile pot izbucni la încheieturile mari, cum sînt la șold (coxalgie), la genunchi, la cot etc. BIANU, D. S., Cf. RESMERIȚĂ, D. Celălalt, mărunț și cu gîtul mîncat de scrofule, era un mămular. CAMIL PETRESCU, O. III, 42. Era mereu bolnavă, cu gîtul ciuruit de scrofuri. PAS, Z. I, 264, Cf. DN², M. D. ENC., DEX, ALRM I/1 h 158. \diamond Fi g. Și ei i se va ierta oare... singele boieresc pămîntean ce-i curgea în vine, curățit de scrofulile prejudecăților? MACEDONSKI, O. III, 22. Printre zimbetele cupelor din flori... a mijil... îndărătnicia scurteicii... cocoloșind, în scrofulile petecelor ei ponosite, iernile scăpătăciunii. KLOPSTOCK, F. 44.

2. (Popular; mai ales la pl.) Scrofuloză. [Boala] se vede că a fost următoare și cunoscută, ca și scrofula și scorbul de mai dinainte vremi. EPISCUPESCU, PRACTICA, 430/13. Poate să fie și o urmare a... reumatismului, a scrofulilor și a artritei. id. ib. 403/27. Cartofele sînd încă necoapte... și mîncîndu-să peste măsură și pre adeseori, pricinuiesc la copii scrofule și atrofie. ALBINEȚ, M. 128/14. Scrofule și rahit. DESCR. AȘEZ. 142/22, Cf. POLIZU. [Gimnastica] este introdusă la spitalul copiilor bolnavi... unde face miracle pentru căutarea... epilepsiei și scrofulilor. ROMÂNUL (1858), 16³/16. Boatele aparatului circulator și ale singelui:... scrofuloză, jolnă, scrofuri. CANDREA, F. 220, Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Între primele semne ale scrofulii avem ivirea pe părțile laterale ale gîtului a unor ghinduri (tumori) mici. BIANU, D. S., Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, H III 141, IV 91, XII 187.

3. (Regional; în forma scrof) Gușă (la oameni) (Coropceni — Iași). ALRM II/1 h 89/514.

4. (Regional) Inflamație a ganglionilor gîtului la cai. V. melic¹ (2) (Ghimpați — București). ALRM II 4 222/928.

5. (Regional) Cancer (Poiana — Slobozia). ALRM I/1 h 173/720.

— Pl.: scrofule și (popular) scrofuri. — Și: (învechit și regional) serof (pl. scrofuri) s. n., (învechit) scrofulă s. f.

— Sg. refăcut după pl. serofule < fr. serofules.

SCROFULIDĂ s. f. Afecțiune cutanată determinată de cauze scrofuloase. Cf. D. MED.

— Pl.: scrofulide.
— Din fr. scrofulide.

SCROFULIȚĂ s. f. (Rare) Scrofiță (I). Cf. CIHAC, I, 249.

— Pl.: scrofulițe.
— Seroafă + suf. -ușiță.

SCROFULODERMĂ s. f. Formă de tuberculoză cutanată, caracterizată prin noduli. Cf. ABC SĂN., D. MED.

— Pl.: scrofuloderme.
— Serofulă + dermă.

SCROFULÓS, -OĂSĂ adj., s. m. și f. 1. Adj. (Despre boli) Privitor la scrofulă (1) sau la scrofuloză, care ține de scrofule sau de scrofuloză, de natura scrofulilor sau a scrofulozei. Cele mai multe și mai des întimplătoare junghiuri se lipesc și se infig în plămîni din scrofuloase ghinduri. EPISCUPESCU, PRACTICA, 196/9. Această boală este crizisul scrofulozei boale. id. ib. 424/6. Întrebuințarea băilor acestii ape calde... este prea folositoare la pătămile scrofuloase. CR (1828), 118²/26, Cf. AR (1830), 240²/1, I. GOLESCU, C. Așadar la bube pe trup lvonice... la cahecia scrofuloasă... cu folos vom întrebuința apa de strungă. MANOLACHE DRĂGHICI, I. 102/22, Cf. POLIZU. Ulcere scrofuloase. PAT. CHIR. 26^v/28, Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Cura de mare... are o lucrare favorabilă asupra gilcilor (jolnelor) scrofuloase superficiale. BIANU, D. S., Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Adj. (Despre oameni) Care are scrofule (1), cu scrofule; bolnav de scrofuloză. Am văzut o dană scrofuloasă... care scosese la încheieturaabei mîinii din stînga... o gilculiță cit o nucă de mare. EPISCUPESCU, PRACTICA, 456/4, Cf. VALIAN, V. Au copii urdu-roși la ochi, păliți... scrofuloși. VASICI, M. II, 91/26, Cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. Elevii sînt mici, sfrijți, cu fețele scrofoase și gîturile scrofuloase. DAN, U. 249.

3. S. m. și f. Persoană bolnavă de scrofuloză. Cf. POLIZU. Scrofuloșilor li se mai dau de băut ceaiuri făcute din buruieni amare. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 164, Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scrofuloși, -oase. — Și: (învechit) șerofulós, -oasă adj.

— Din fr. scrofuloux.

SCROFULÓZĂ s. f. Boală cronică de natură tuberculoasă, manifestată prin inflamarea ganglionilor limfatici din regiunea cervicală, inghinală sau axială; (popular) scrofulă (2). Acest tratament... nu trebuie să-l prescriem numai copiilor cu scrofuloză confirmată. BIANU, D. S. 663, Cf. SCRIBAN, D. Toți sînt amenințați de scrofuloze și alte manifestări de mizerie fiziologică. CĂLINESCU, B. I. 57, Cf. DL, DM, DN², DER. EU... pipăind bolnavii cu mîna în stare sînt Să vinde scrofuloza. T. Iulie 1964, 33, Cf. D. MED., M. D. ENC., DEX. \blacklozenge Stare de debilitate (specifică copiilor și tinerilor) manifestată prin limfatism, hipertrofie ganglionară, predispoziție la tuberculoză etc. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scrofuloze.

— Din germ. Skrofulose.

SCROFUȘOARĂ s. f. (Rare) Scrofiță (I). Cf. CIHAC, I, 249.

— Pl.: scrofușoare.

— Seroafă + suf. -ușoară.

SCROMBĂI vb. IV. (Mold.) 1. *Tranz.* (Complementul indică încălțăminte) A scilcia (I 1). *După ce-ai purtat ciubotele atita amar de vreme... și le-ai scrombăit pe la jocuri... , acum ai vrea să-ți dau și banii înapoi.* CREANGĂ, o. 237, cf. ALEXI, w., ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. *In tranz.* (Despre încălțăminte veche și uzată) A face un zgomot caracteristic în timpul mersului. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Du-te la Toma, de-i spune Că la el nu mă pot duce... Și cheile zurădesc, Ciubotele scrăbătesc și ușile scârțiesc și nu pot să mă-nălțesc.* SEVASTOS, c. 311.

3. *Reflexiv.* (Prin nord-vestul Munt.) A se scroji (1). Cf. UDRESCU, GL. ♦ (Despre zăpadă) A prinde la suprafață o pojghiță de gheață; (regional) a se scrobi (4). Cf. UDRESCU, GL.

— *Prez. ind.*: scrobătesc. — Și: serăbăi vb. IV.
— *Seroambă* + suf. -ăi.

SCROMBĂIALĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Faptul de a se scrombăi (3). UDRESCU, GL.
— *Pronunțat*: -bă-ia-. — *Pl.*: scrobăieli.
— *Serombăi* + suf. -eală.

SCROMBĂIȚ, -Ă adj. 1. (Regional; despre încălțăminte) Scilciat (1). Cf. MIRONESCU, s. 620, UDRESCU, GL. *Cizme scrobăile.* UDRESCU, GL.

2. (Prin nord-vestul Munt.; despre zăpadă) Care a prins la suprafață o pojghiță de gheață; (regional) scrobos¹, scrobite² (3). Cf. scrombăi (3). Cf. UDRESCU, GL. ♦ (Despre rufe) Care s-a întărit de ger; (regional) scrobite² (3). UDRESCU, GL.

— *Pl.*: scrobăiți, -te.
— *V.* serombăi.

SCROMBĂITURĂ s. f. (Regional) Obiect uscat sau deformat din cauza uscăciunii (Poiana Lacului — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. ♦ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) Niște scrobăituri de cizme. id. ib.

— *Pronunțat*: -bă-i-. — *Pl.*: scrobăituri.
— *Serombăi* + suf. -tură.

SCROP s. n. v. scrob¹.

SCROPÓS1, -OĂȘĂ adj. v. scrobos².

SCROPÓS2, -OĂȘĂ adj. v. scropos.

SCRÓPOT s. n. v. scopot¹.

SCROT s. n. (Anat.; și, învechit, în sintagma *scrotu boașelor*) Mic sac cutanat în care sînt cuprinse testiculele; (popular) punga boașelor (v. punga II 1 a), pielea boașelor, (regional) boașe (v. boașă), săculeț (II 1). *Scrotul sau pielea boașelor.* KRETZULESCU, A. 328/25. *Acest fel de enfiseme... se fac și în pleoapele ochilor și în scrotul (punga) boașelor.* CORNEA, E. I. 55/20, cf. 59/28. *Deaca răul este rebel, poate să închiză tot scrotom (punga boașelor) în alcool camforat.* MAN. SĂNĂT. 245/5. *Scrotul sau boașele sînt un sac de pelea externă, care însă este mai elastică.* POLIZU, P. 123/19. *Diagnostic diferențial a diferitelor tumori ale scrotului.* TURNESCU, C. 28^a. *Testiculele... sînt... alinate într-un fel de pungă numită scrot.* BIANU, D. S. 723, cf. SCRIBAN, D. *Se administrează... în caz de întîrziere a scoboririi testiculelor în scrot.* BELFA, P. A. 286, cf. DL, DM, ABC SĂN. 348, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— *Pl.*: scroturi. — Și: serótum s. n.
— Din lat. serotum.

SCRÓTUM s. n. v. scrot.

SCRUBRÍE s. f. v. scrobie.

SCRUCHÍT subst. (Prin Mold.) „Lină udată în apă rece”. I. CR. I, 60, cf. II, 218.

— *Pl.*: ?

— Etimologia necunoscută.

SCRUM s. n. 1. Materie de culoare neagră sau cenușie, care rămîne în urma arderii complete a unui corp (și care poate păstra, în parte, forma obiectului ars). *Apoi și arsără și în foc și scrumul cu oasele lepădară în părau.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 44^r/9, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Prăf de scrum de coajă de pîne arsă.* PISCUPESCU, o. 309/11, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Perii de pe dinsu au început a pîrîi și pielea a sfîrîi, prefăcîndu-se... în scrum.* CREANGĂ, o. 46. *Cînd se deșteaptă și sluga împăratului, friptura se făcuse scrum.* ISPIRESCU, L. 355. *Și-n urină... în limpezîșul zării, Grămezi de scrum din toată strînsura pe-ndelete.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 258, cf. DDRF. *Presă-ți caietele în scrum... Și mină-ți pașii pe alt drum.* DEMETRESCU, o. 61. *Cetățile-s cenușă, scrum.* COȘBUC, P. II, 305, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Bunicul ride tare, Pipa scutarînd de scrum.* IOSIF, PATR. 22. *Scutarîndu-și de unghia poli-carului luleaua de scrum, o vîrî la loc în chimir.* BOGAȘ, DR. I, 288. *Lepădă figarea căreia, de liniștit ce povestise, îi rămăsese scrumul întreg.* M. I. GARAGIALE, C. 87. *Parisul ar fi devenit scrumul unei imense figări aruncate de kaiserul german.* LOVINESCU, C. IV, 195. *Se vede aieuea, ... scularînd cu un degel neglijent scrumul figării cu vîrf aurit.* C. PETRESCU, C. V. 32. *Directorul... a scularit scrumul figării absent.* SABIA, N. 35. *Profetizau... trăgînd cu furie din mucuri pînă ce scrumul fierbinte le ardea buzele.* COCEA, S. I, 307. *Olguța culesc cu sollicitudine scrumul din capătul figării.* TEODOREANU, M. I, 64. *Vaporii de benzină au luat foc și toată casa a fost scrum în două ceasuri.* CĂLINESCU, E. O. II, 37. *Mama... se repezea să sîngă Juninginea și scrumul arzător, ce cădea din înalt.* BLAGA, II. 31. *A ars-o jăru-tecul, scrum a făcut-o.* STANCU, D. 12. *Scutura scrumul trabucului pe covor.* PAS, L. I, 155. *Pînă la urmă nu rămînea decît un sul de cărbune care palpa răsucl în scrum.* VINEA, I. I, 95. *Dincolo, salul se pîșcea în scrum; ultimele birne se prăbuseau.* TUDORAN, P. 628. *A pus pe cineva să-i dea să bea vin amestecat cu scrum de figări.* PREDĂ, R. 310. *Toată casa mirosea a scrum de pîne, dulce și înecăcios.* V. ROM. noiembrie 1964, 6. *În locul clăilor se aflau niște grămăjoare de scrum pufoase și albe.* LĂNGRĂNAN, C. II, 22. *Pînă la sfîrșit eroii mor cu loții, iar cetatea se prefăce în scrum.* V. ROM. ianuarie 1965, 106. *Întrebă... cu voce uscată, scularînd de cîteva ori scrumul pe pervaz.* BĂNULESCU, I. 111. *Știi că în scrumul figării pe care ai fumat-o a ars și un pic din dumneala?* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 2/4. *Dacă focul se sfîrșea, Turcii scrum că se făcea.* TEODORESCU, P. P. 549. *Ce cuprinde focul, face numai scrum.* RETEGANUL, P. IV, 77. *Scrumul, cenușa ce iesă din arderea buretului, se descîntă, și-l bei.* ȘEZ. II, 72. *Moleții îi arde și scrumul îl amestecă cu unlu cel descîntat.* ib. IV, 28. *Maică, dușmanele mele, M-ar avea ele-o putere, M-ar trage Din sus de drum, M-ar arde, M-ar face scrum.* BIBICESCU, P. P. 351. *La tătelură te speli cu apă rece și peste rană pui scrum de pelică arsă.* PAMFILE, B. 57. *Am cătat altul mai bun, Face-l-ar Dumnezeu scrum.* BÎRLEA, L. P. M. II, 28. *Pîn la mîezî nopți să mîi-i facei lăf scrum!* O. BÎRLEA, A. P. I, 224. *Nouă cuptoare oi ardea, În foc te-oi băga, Scrum te-oi făcea.* FOLC. MOLD. I, 232. *Sus jum, jos scrum (Figara).* PAMFILE, C. 34. *La un capăt foc și scrum iar la celalt un nebur (Figara).* id. ib. *Am un moș bătrîn și stă cu nasu-n scrum (Vătraiu).* PĂSCULESCU, L. P. 103, cf. 377. ♦ (Ca termen de comparație) *Fulgi moi și grași imi troienesc În pace lumea ca de scrum.* BLAGA, POEZII, 64. *Să-i fie drumul Ca scrumul și cărarea Ca sareu.* COM. MARIAN. ♦ Fig. (Sugerează adesea ideea de uitare, de dispariție, de reminiscență a unei idei sau a unui ideal nerealizat etc.) *Spulberatu-mi-s-a pîn și scrumul visurilor mele.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 16. *Stringe-ți gîndurile-acasă, ... Nici te mai uita în urmă-ți la*

grămezile de scrum. id. ib. 44. Venim să vedem de mai arde sub scrum O flăcără-n sfintele-allare, Să-i dăm iar puteri, s-o aprindem oricum. ANGHEL, P. 35. S-a inserat... Și noaptea-și cerne peste toate scrumul. IOSIF, v. 136. Mi-aruncă-n ochi un pumn de clipe moarte: Scrum Pe care-l mină vîntul mai departe. AL. PHILIPIDE, A. 28. Cînd luam și eu vreo cale mai senină, ... mă-nțorcea mereu din drum, împingîndu-mă întruna tot prin zări de foc și scrum. EFTIMIU, I. 65. Noi — Cărora ni-i dai să ducem enigma vieții mai departe Și doliul vremilor apuse, Și-al idealurilor scrum. MINULESCU, VERS. 10. Apleacă-te spre mine... Și, răscolind tot scrumul din inima-mi bolnavă, Mă-nalță-n cel. CAMIL PETRESCU, T. II, 12. Din jăraticele „Familiei” rămăsele doar scrumul. în PLR II, 578. Grădina-i părăsită-acum, ... Cadinele sînt toate scrum, Sînt pulbere sub lespezi hanii. LESNEA, VERS. 224. Beigor aruncă țigara, scutură scrumul iernii de pe paltonul ros. TEODOREANU, C. B. 197. Nu-l încălzește scrumul vetrei sale Pe cel cu noaptea timpului de față. PILLAT, P. 242. Mi-ai împușinat undelemnul atunci cînd aveam iască și puteam să ard mai tare, și mi-l vești tot acum cînd sînt scrum. CĂLINESCU, C. O. 38. În zori... Cînd scrumul nopții o să piară dus... În zori de zi aș vrea să fim și noi Cenușă. BLAGA, POEZII, 11. Suflul său e o criptă în care n-a mai rămas decît scrum. BALEA, S. T. I, 24. Din zările de sînge și de scrum, Ca o minune nouă să răsară, Călare pe Destin, Omul! BENIUC, V. 32. Se frîng în scrum, Moldovă, zimbrii tăi. LABIȘ, P. 83. Cile iluzii și mituri prefăcute în scrum, cîte intuiții timide confirmate. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 22/4. ♦ E. x p. r. (Popular) A se face sau a face pe cineva sau ceva scrum (și cenușă) = a arde (sau a face să ard) complet. Țipară ce țipară, dar o dată cu focul li se stîne și lor glăsciorul și se făcură scrum. ISPIRESCU, L. 294, cf. DL. Ajută-mă să-l fac scrum și cenușă. RETEGANUL, P. III, 72. A se alege (numai) scrumul (și funul sau și cenușă) sau (numai) (fum și) scrum (sau scrum și cenușă) de ceva ori de (sau din) cineva = a nu mai rămîne nimic din ceva sau din cineva, a se distruge cu totul. Am fost... și împiegat la regia tutunului, din care s-a ales numai fum și scrum. ALECSANDRI, T. 116. Îi arseră mai înții toată averea, de se alese numai scrum și cenușă dintr-însa. MARIAN, S. R. II, 243, cf. DDRF. Mai bine le dăm foc, să se uleagă scrum și cenușă din tot neamul lor! REBREANU, R. II, 44. Pe ei îi înghite drumul. De tine s-a ales scrumul. PARASCHIVESCU, C. Ț. 164. (Regional) Foc și scrum = durere (foarte mare). Of! iubiții mei părinți! De cînd d-acas am plecat, Muli dor de voi am mîncat! Dar în vremea de acum La inimă foc și scrum. BIBI-ŢESCU, P. P. 102. ♦ (Adverbial) Să știu că ard scrum și de-acum nu mă mai las. AGÂRBICEANU, A. 206. Inima mi-i arsă scrum, După cel ce-i dus la drum. SEVASTOS, C. 79. Au aruncat pielea de șarpe în cuplor de a ars scrum. MERA, L. B. 15. Într-o margine de drum, Ți-aș da foc și-ai arde scrum. FOLC. MOLD. II, 487.

2. (Învechit și regional) Cenușă. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., ALR I 682/540, 590, 618, A III 2.

3. (Regional) Fungine. Cf. LB, POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., ALR I 683/150, 231.

4. (Regional) Fiul (de luminare, de lampă etc.) (Nadanova — Băile Herculane). CHEST. II 363/12.

5. (Învechit și regional) Coajă arsă (dintr-o mîncare) care se prinde pe fundul unui vas. De nu va rade cu custura tot scrumul ce se lipește pe fund din pîine, cu vremea [căldarea] se mîntînce și se sparge. MANOLACHE DRĂGHICI, I. 85/5. Zărul se mestecă în continuare... ca să nu se lege scrum de fundul căldării. PRECUP, P. 19. Cînd arde scrumul pe fundul cealunții are să vremuiască. ȘEZ. I, 17. De ce sînt foatele ca tîna? ... De fundul odăii, De scrumul căldării. MAT. FOLK. 212, cf. GR. BĂN. Din „dzăru” se face, rar, „urdă” după ce „ăl h'erbu-n caldări”, în care „întuie” cu o „linguri d'i lemn”, ca să nu se prindă „scrum” de fundul căldării. ARH. FOLK. V, 116, cf. A V 6. ♦ (Ca

termen de comparație) Doru cel de fală mare, Ca scrumu cel de căldare. BÎRLEA, L. P. M. II, 240.

6. (Regional) Coajă formată pe pereții interiori ai pipei, prin depunerile de tutun ars. Com. MARIAN. Ciucurile măgurele merg pe drum înșirăfele, ciucur măgur șede-n drum, trage din lulea la scrum (Ciobanul fumînd și oile). SBIERA, P. 322, cf. GOROVEI, C. 75.

— Pl.: (rar) scrumuri. — Și: (regional) serumb (N. REV. R. VIII, nr. 6, 88), serumn s. n.

— Cf. alb. s h k r u m.

SCRUMĂ vb. I v. serumi.

SCRUMB s. n. v. serum.

SCRUMBIE s. f. Numele a două specii de pești migratori din grupul teleosteenilor: a) (și în sintagmele scumbie albastră, ZOOLOGIA, 116, DER, AP 43, 60, 124, scumbie de mare, ENC. ROM.) pește marin lung de 20—30 cm, cu corpul cilindric, acoperit cu solzi mărunți, de culoare albastră-verzuie pe spate, răspîndit în Oceanul Atlantic și în unele mări (*Scomber scombrus*); b) (și în sintagmele scumbie de Dunăre, scumbie de puțină, BĂGESCU, P. 35, învechit, scumbie din gura Dunării) pește lung de 30—40 cm, cu corpul alungit și turtit lateral, acoperit cu solzi de culoare verzuie pe spate și albă-albăstruie pe părțile laterale, care trăiește pe coastele Mării Negre, de unde migrează în Dunăre (*Caspalosa pontica*). Izvod di toati cheltuie-lili... pești și o scumbii (a. 1818). BUL. COM. IST. IV, 142. cf. I. GOLESCU, C. Se numesc în istoria naturală peștii cu aripioarele ghimpose, precum sînt: coștrășli, scumbriite. ASACHI, L. 68²/47. Aceste rîuri au mare îmbelșugare de pești, precum... scumbia din gura Dunării. FM (1840), 74²/3. Și vremile trecute din nor vor reveni, Cînd va mîncea monahul în post numai scumbie. NEGRUZZI, S. II, 179. Pescarii... prind... erapi, scumbii, mihalji și alle neamuri de pește mărunt. I. IONESCU, M. 86, cf. CIHAC, II, 698, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Scumbiile de Dunăre se pescuiesc uitt în mare, în apropierea coastelor, cit și în Dunăre. ANTIPA, P. I. 223, cf. TDRG. Ne poestea istoria cu scumbia turcului, de leșinam de ris. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 35. Se îndreptau spre beciori... puținii cu sardelle și scumbii în saramură. HOGAȘ, DR. II, 40. Ți-am oprit zupă și o scumbie grasă. C. PETRESCU, C. V. 27. Dintr-o circiuună... bufnește miros de scumbie friptă. I. BOTEZ, B. I, 52. În alte părți ale mării am finit calea bancurilor de scumbii. VOICULESCU, P. I, 17. Au descoperit un secret ca să vîndă butoaie de scumbii sărate. SADOVEANU, O. IX, 285. Din pîntecul bibanului ieși un fel de chefal cit o scumbie. CĂLINESCU, C. O. 12. Rostogoli... o puțină unde a fost cîndva provizie de scumbii sărate. C. PETRESCU, A. R. 65. Din tavanul întunecat îl amenință ca niște stalactite șuncile rubiconde și afumate și momile sărate de scumbii. VINEA, L. I, 304. Pentru anul ăsta s-a pierdîut pescuitul scumbiilor. DAVIDOGIU, O. 52. În locul stavizilor pricâjiți... prindem scumbie frumoasă și mare. TUDORAN, O. 316. Mimi serbi pește — scumbie cu ceapă — apoi ouă. PREDĂ, R. 234. În triasic, pe lingă vechile ordine, apar peștii cu schelet osos... cu genuri asemănătoare scumbiilor. GEOLOGIA, 77. Să-mi aduci șase butoaie mari de măsline extra, zece de scumbii, un iepure și un fazan. T decembrie 1964, 18. Pescuia scumbii și guvi-i. V. ROM. ianuarie 1965, 11. Se curăță scumbiile, se laie în două în lung și se sărează. S. MARIAN, C. B. 81, cf. M. D. ENC., DEX. Peștii se numesc: erap, știucă,... porcușori, scumbii. H III 140, cf. II 167. Foaie verde trei scumbii, Dorule dă unde vii? ȘEZ. XIV, 150. ♦ (Ca termen de comparație) Slab ca o scumbie. ap. JORDAN, L. R. A. 263. Tudorița e ca scumbia. PAS, L. II, 71. Dumneata ești uscat, ca o scumbie afumată. H. I. IOVINESCU, T. 144.

— Pl.: scumbii. — Și: (Învechit) serimbie, (TDRG), serumbrie (I. GOLESCU, C.), scumbie, scumbrie, (regional)

serubrie (H VII 171), scriumie (ŞEZ. VII, 25) s. f., scumbrîu (H XI 232) s. m., seurmie (ib. IX 122), seurmie (LEXIC REG. 56) s. f.

— Din ngr. σκουμπρί.

SCRUMBIOARĂ s. f. 1. Diminutiv al lui scrumbie; scrumbioară (1). Cf. I. GOLESCU, C., CADE, DM, DEX.

2. (Popular; şi în sintagma *scrumbioară mică*, ANTIPA, F. I. 231) (*Clupeonella cultriventris*). Cf. ATILA, P. 374, ANTIPA, F. I. 231, CADE.

— Pronunţat: *-bi-oa-*. — Pl.: *scrumbioare*. — Şi: (rar) *scumbioară* s. f. TDRG.
— *Scrumbie* + suf. *-oară*.

SCRUMBÎĂ s. f. 1. Diminutiv al lui scrumbie; scrumbioară (1). Cf. TDRG, CADE, DL, DM.

2. Numele a două specii de peşti: a) (în dicţionarele din trecut) hering (*Clupea harengus*). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, CIHAC, II, 698, LM, BARGIANU, ALEXI, W.; b) (rar) rizeafcă (a) (*Alosa caspia nordmanni*). Cf. CADE. *Scrumbişi 1000: 20 bani sau din 10 una* (cca 1726). N. A. BOGDAN, C. M. 161, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. *Veşi vede cum prind pascarii multime de scriumbişi*. DRĂGHICI, R. 108/20, cf. GHEŢIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W. *Scrumbișele întotind mai aproape de suprafață, ele se prind de obicei cu setea de la fața apei*. ANTIPA, P. 439, cf. TDRG, ATILA, P. 372. *În 1840 prin portul Galați se introduceau în Moldova scriumbișe*. N. A. BOGDAN, C. M. 136. *Întră în Dunăre și... o scriumbișă mai mărunță, ceva-ceva mai măscută decât o sardea*. SIMIONESCU, F. R. 242. *Am ascunsă o bucată de pine și un cap de scriumbișă*. CAMILAR, N. II, 343, cf. DL, DM. *Lofarii de mare și scriumbișă împufeau aerul*. BARBU, PRINC. 17, cf. DEX.

— Accentuat și: *scrumbișă*. CIHAC, II, 698. — Pl.: *scriumbișe*. — Şi: (învechit) *scrămbișă* (LB, CIHAC, II, 698), *scrimbișă* (accentuat și *scrimbișă*, CIHAC, II, 698), *scrimbișă* (accentuat și *scrămbișă*, I. GOLESCU, C., GHEŢIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W.; pl.: *scrimbiși*), *scumbrișă* (TDRG; accentuat și *scămbrișă*, CIHAC, II, 698), (regional) *crimprișă* (accentuat necunoscut; com. din BILCA — RĂDĂUŢI) s. f.

— *Scrumbie* + suf. *-ișă*.

SCRUMBRÎE s. f. v. *serumbie*.

SCRUMELNIȚĂ s. f. (Astăzi rar) Scrumieră. Cf. SĂGHINESCU, V. 67, TDRG, CADE. *Pe masă, două scrumelnișe, adevărate panoplii tabacice*. TEODOREANU, M. III, 92. *Erau... două sfeșnice, o călimară și o scrumelnișă*. CĂLINESCU, E. 50, cf. CADE. *Prăvălioare... pline de cărți postale ilustrate, scrumelniși și pipe în formă de saboși*. SADOVEANU, O. IX, 290, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: *scrumelnișe* și *scrumelniși*.

— *Scrum* + suf. *-elnișă*.

SCRUMÎ vb. IV. Tranz. A prefăce în scrum (1); (popular) a scrumi. Cf. PAMFILE, A. R. 259, CADE. *Jarul iadului îl scrumise demult*. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 71. *Flacările... treceau arzătoare și puternice, căutind să-l scrumească*. VISSARION, B. 245, cf. IORDAN, L. R. A. 239, SCRIBAN, D. *Vai, maico, ș-al meu noroc... Mi l-ai ars de l-ai scrumat*. ap. TDRG. ◊ Refl. *Oile căzură jos, trîpurile lor se scrumiră și nu se mai văzu nimic*. VISSARION, B. 244, cf. DM. (Fig.) *Mărire fie, Patrie ascunsă! O, ce vâpăi scrumindu-se-n secret Sau ce delir de marmură și frunză Pot da frumșei tale chip concret?* CONTEMP. 1966, nr. 1019, 1/5. *Și era viuet și se răsucea Un timp trecut, scrumindu-se-n durere*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 39, 15/2. ◊ Refl. p a s. *Nodurile de pînză se ard, se scrumează și se amestecă totul cu apa descintată*. MAT. FOLK. 668.

— Prez. ind.: *scrumesc*. — Şi: (popular) *scrumă* vb. I.

— *Scrum*.

SCRUMIE s. f. (Rare) Scrumieră. Cf. ȘĂINEANU².

— Pl.: *scrumii*.

— *Scrum* + suf. *-ie*.

SCRUMIERĂ s. f. Mic recipient de diferite forme (de obicei asemănător cu o farfurioară), în care se scutură scrumul (1) de țigară și se pun mucurile țigărilor fumate și chibriturile arse; (rar) scrumelnișă, scrumie, scuturătoare, cenușar, cenușieră, (regional) cenușernișă. *Nu las! nu vreau să las! (trîntind țigărele în scrumieră)*. CARAGIALE, M. 313, cf. RESMERIȚĂ, D. *Aruncă țigara în scrumiera de pe masă*. ARDELEANU, U. D. 157, cf. CADE. *Strivi țigarea în scrumiera limuzinei și tăcu*. C. PETRESCU, C. V. 238, cf. SCRIBAN, D. *Trînti amărit o scrumieră în formă de gîndac mare de metal*. CAMIL PETRESCU, N. 108. *Stinse fărîma de chigloc în scrumieră*. STANCU, R. A. IV, 229. *Se opri din vorbă, strivind cu ciudă țigara în scrumiera de pe masă*. V. ROM. februarie 1953, 48. *Cu un gest instinctiv de relaxare... ea apasă țigarea pe care o fuma, pe marginea scrumierei*. ib. aprilie 1954, 41. *Strivi nervos o țigară în scrumieră*. ib. februarie 1955, 246. *Odaia e plină de fum... Pretutindeni scrumiere și cești de cafea*. BARANGA, I. 179. *Nu-i fumător, dar s-a îngrijit să aibă scrumieră și o pune la îndemînă*. TUDORAN, O. 131, cf. DL. *Pe masă, scrumierele erau goale și curate, nici unul din ei nu fuma*. PREDĂ, R. 109. *Își lăsase țigara aprinsă pe marginea scrumieret*. MIHALE, O. 17. *Peste tot, în scrumiere, în călimări... erau macuri de țigări*. T. POPOVICI, S. 182, cf. DM. *Scrumierele sînt înfeseate de mucuri de țigări și, în încăpere, plutesc nori de fum*. T. IULIE 1968, 44, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-mi-e-*. — Pl.: *scrumiere*.

— *Scrum* + suf. *-ieră*. Cf. fr. *cendrier*.

SCRUMIRE s. f. (Rare) Acțiunea de a (se) scrumi. (Fig.) *Nu tulbura cu gîndurile tale Scrumirea flăcării centrale!* CĂLINESCU, O. II, 25.

— V. *scrumi*.

SCRUMÎT, -Ă adj. Care s-a prefăcut în scrum (1), devenit scrum. *Coperișul, scrumit, jăruia*. MACEDONSKI, O. III, 55. *Sălaşurile sînt scrumite și negre*. C. PETRESCU, R. DR. 313. *Baba îi taie calea, înștiințindu-l că pădurea scrumită era chiar a lui*. IST. LIT. ROM. II, 202. *În jurul meu toate erau scrumite și sfrijite de-acum*. LĂNCRĂN-JAN, C. III, 155. *Se ridică și rupse cu două degete uscate mucul scrumit al urei luminării*. CĂLINESCU, O. I, 292. *Carnea scrumită în foc, Baba fi-o coace la loc*. BANUȘ, P. 80, cf. DM. ◊ Fig. [Ideea] *urmează să vegheze în altarul minții... și prigonirea scăpărînd din nou peste nașiuni reaprinde focul scrumit*. MACEDONSKI, O. IV, 119. *Din ce în ce nînoarea a fost mai scrumită, lumina mai bătrîndă*. TEODOREANU, M. U. 198. *Flacăra ea încă în ochiul tău o vede, Deși scrumit e focul altor întîlniri*. PILLAT, P. 42. *Sub cerul scund, scrumit și greu și fix, Cîini suri mi-au sfîșiat în colți pulpana*. YULPESCU, P. 22. ◊ (Adverbial) *Focul sub pată se stinge scrumit*. MACEDONSKI, O. I, 140.

— Pl.: *scrumiți, -te*.

— V. *scrumi*.

SCRUMN s. n. v. *scrum*.

SCRUMÎ vb. IV. Tranz. (Popular) A scrumi. Cf. DDRF, TDRG, PAMFILE, A. R. 259, CADE, IORDAN, L. R. A. 239. ◊ Fig. *Și eu am fost aruncat în focul care te scrumie pe tine*. SLAVICI, N. II, 18.

— Prez. ind.: *scrămii* și (rar) *scrumiesc* (SCRIBAN, D.).

— *Scrum* + suf. *-ui*.

SCRUNT s. n. v. *scruntar*.

SCRUNTĂR s. n., adj. I. S. n. I. (Mai ales în Mold.) Loc nisipos sau pietros (la marginea mării sau a unui riu, a unei bălți etc.); (învechit) scruntărie, scruntă-

rire. Abătându-să curăbierii la un scruntari de mare cu vad, îngropară ieșind la pământ su[ș]intele ei moștii. DOSOFTEI, v. s. septembrie 20²/2. O grozavă furtună însă arună corabia într-un scruntar. CANTEMIR, ap. TDRG. Dintr-acel scruntar din sus... când iaste sloată, stă balla și nu merge nicăture apa (a. 1724). IORGA, s. d. XI, 56, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Corabia... au izbît într-un scruntar (năsip adunat în mare). DRĂGHICI, R. 33/10. În pământul dat a intrat mult prundiș; căci s-a cuprins și scruntaruri din Siret. I. IONESCU, P. 405. Pe scruntariu pe care se face iarba păioasă, să cosăște foarte devreme. id. c. 111/23, cf. CIHAC, II, 82, DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., GR. S. V, 144, TDRG, I. BRĂESCU, M. 70, RESMERIȚĂ, D., CADE. A luat apa Ozanei în sus de-a dreptul, prin girle și scruntare. SADOVEANU, O. XIII, 711, cf. SCRIBAN, D. Să se ducă din vad în vad, Pînă o ieși pe scruntar uscat. I. CR. V, 337, cf. A V 11, 20, VI 26. ◇ (Adjectival) Pe dîmb îi loc scruntar, jos îi baltă. CONV. LIT. XLIV₂, 3, cf. ȘEZ. III, 87. ◆ (Regional) Loc ridicat, dîmb. (DR. IV, 627); „o dîlmă cu prundiș fără vegetație“ (H X 353). ◆ Spec. (Regional) Rîpă cu pietre, făcută de șuvoiul apelor (Poiana Sărată — Tîrgu Ocna). CHEST. IV 45/198.

2. (Regional; în sintagma scruntar de pădure) Pădurice; plc de pădure (Tătăruși — Pașcani). Cf. CADE. După aceea o ajuns la un scruntari de pădure. VASILIU, P. L. 182, cf. 261.

II. Adj. (Prin nordul Mold.) Curat. Cf. ȘEZ. III, 87. — Pl.: scruntare și (rar) scruntaruri. — Și: (Invechit) scruntăr, (regional) serunt (A VI 26; pl. scrunturi), scruntăr (SCRIBAN, D.) s. n. — Etimologia necunoscută.

SCRUNTĂREȚ adj. (Regional; despre locuri, terenuri etc.) Zvîntat după ploaie. Dejugă boii coloru s'omii la loc scruntăreț. CONV. LIT. XLVI₂, 3.

— Pl.: ?

— Seruntar + suf. -ef.

SCRUNTĂRI vb. IV. R e f l. (Regional) A se zvînta (după ploaie) (Jina — Sebeș). Cîm plouă și se zgîcește apa să dzice că s-o scruntări iarba, finu; s-o dus apa, s-o zgîcil, s-o curat apa. GR. S. VI, 244.

— Prez. ind. pers. 3: scruntărește.

— V. seruntar.

SCRUNTĂRIE s. f. (În dicționarele din trecut) Scruntar (I 1). Cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: scruntării.

— Seruntar + suf. -ie.

SCRUNTĂRIRE s. f. (Invechit) Acțiunea de a se scruntări; (concretizat) scruntar (I 1). Spre a dovedi unde au fost moara veche... la apele cu prundiș trebuie să fie și scruntărire dinaintea morilor (inceputul sec. XIX). URICARIU, I, 395, cf. CIHAC, II, 82.

— Pl.: scruntăriri.

— V. seruntări.

SCRUNȚĂR s. n. v. seruntar.

SCRUPĂ vb. I. T r a n z. (Regional; complementul indică știuleți de porumb) A curăța de boabe (Păușești Otăsău — Băile Govora). Cf. COMAN, GL.

— Prez. ind.: ?

— Etimologia necunoscută.

SCRÚPEL s. n. v. scrupul.

SCRÚPOL s. n. v. scrupul.

SCRUPÓS, -OĂSĂ adj. 1. (Regional; mai ales în Mold.; despre substanțe, materii etc.) Sfărîmicios. Dacă... va apuca a să răci aluatul acela și a să învîrtoșă pînă a nu-l pune în calup, atunce cașcavalul iesă săc și scrupos. MANOLACHE DRĂGHICI, I. 30/24, cf. CIHAC, II, 85. Ne lăsăm pe pîrăul Cerbului — aceeași

tăietură de maluri, același pămînt scrupos, uscat, plesnit în toate părțile. VLAHUȚĂ, S. A. III, 301, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, DL, DM. ◆ (Despre făină) Care a fost măcinat mare. Cf. SCRIBAN, D. ◆ (Despre mămăligă) Fiert prea mult. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Regional; despre suprafața unor obiecte) Aspru (la pipăit) (Izbiceni — Corabia). ALR II/1 MN 30, 2 180/886.

— Pl.: scrupoși, -oase. — Și: (regional) scropós, -oasă adj. SCRIBAN, D.

— Cf. ucr. с к р у п и т и.

SCRÚPUL s. n. 1. (Invechit) Unitate de măsură pentru greutate egală cu a treia parte dintr-un dram. [Spițeriile] au... toată libra sau lira de 12 unșii..., tot dramul de 3 scrupuli și tot scrupulul are 20 de grăunțe. EPISCUPESCU, PRACTICA, 467/11, cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D.

2. Sentiment foarte dezvoltat al cinstei, al moralei, al corectitudinii, al datoriei, manifestat în acțiunile, în munca, în realizările cuiva; neliniște, îngrijorare de care este cuprins cineva cu privire la corectitudinea, moralitatea unui lucru, a unei acțiuni etc. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. Cei care apărau literele cirilice aveau de argumente prea pușina preparare a cititorilor pentru citirea cu litere latine, cum și scrupolii confesionali, cari mui vîrtos în Banat mai erau încă mari. BARIȚIU, P. A. II, 657. A știu să prepare terenul și la curte așa de bine, încît să dispară orice scrupoli relativi la Transilvania. id. ib. III, 341. Adevăratul motiv care au făcut... să abdice la dictatură a fost acel scrupul religios. ARISTIA, PLUT. CLVII/19, cf. POLIZU. Acela de multe ori se înșeală, mai ales la București, unde nu mai este scrupul de a minși. GHICA, A. 335, cf. PROT. — POP., N. D., BARONZI, I. L. III, 223/9. Orice scrupul tăcu în sufletul lui. BOLINTINEANU, O. 453. Ba ce! un asasin să mai abă așa scrupuluri. CARAGIALE, O. II, 19. Nu principiile, dar chiar simple scrupule politice, îi par niște fleacuri, niște nimicuri demne de copii, iar nu de oameni serioși. GHEREA, ST. CR. 342. El nu avea scrupuluri religioase, nu din convingere, dar dintr-un fel de lipsă de obicei. BACALBAȘA, S. A. I, 148, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Dăscălișă și fetele împărțeau pe deplin scrupulurile învățătorului. REBREANU, I. 150. Scrupule morale cu un om ce-și asasinase mama... și care șingera republica prin omoruri și spoliațiuni fără număr! LOVINESCU, C. IV, 76. Papa e atît de curios în excesul lui de scrupule! C. PETRESCU, C. V. 232. Scrupulul de conștiință dispăruse. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 197. Unul din scrupulele lui Eminescu... pare să fi fost întotdeauna acela de a nu împovăra pe ai săi cu întreținerea lui. CĂLINESCU, E. 158. Deocamdată, să ne bucurăm de această zi unică și să-ți povestesc de ce am scrupule față de fișanii de sub pădure. SADOVEANU, O. XII, 414. Noi credem... că aceste scrupuluri limitează doar posibilitățile de aplicare a experimentului. GUSTI, P. A. 134. Scrupule de tot felul au întîrziat apariția lucrării. PUȘCARIU, I. R. I, 1. Echilibrul mijloacelor sale, scrupulul conștiinței sale artistice îndreptătesc alăturarea lui de ceilalți scriitori. VIANU, A. P. 124. Toate scrupulele morale, sentimentale sau etice cad în fața interesului comercial. OȚETEĂ, R. 70. Gospodina cea mică are o mie de scrupule și de griji, ca nu cumva să sufere careva de o lipsă. ARGHEZI, S. VIII, 81. N-am împărțit un moment scrupulele criticului german relativ la marele pictor. RALEA, S. T. I, 329. În lăcomia și lipsa lor de scrupule, au reușit să impună omenirii... un tribut permanent. BOGZA, A. I. 512. Dar să mai trăiesc cu obsesia cruzimii tale și a lipsei tale de scrupul... mi-este cu neputință. VINEA, L. II, 258. Scrupulele de legalitate... l-au împiedicat să treacă la acțiune pe cont propriu. IST. LIT. RÔM. II, 512. Își deapănă amintirile cu un puternic sentiment al realului, cu un scrupul al adevărului și un simț al umorului. V. ROM. decembrie 1963, 236. N-are nici un scrupul ca să abandoneze

pe un om devenit vulnerabil. *ib.* octombrie 1964, 84. *Spiritul întreprinzător se dezvăluie a fi mai degrabă o nerușinare, o lipsă cinică de scrupule.* T septembrie 1968, 67. [Antologia] *tinde să fie o imagine completă a mișcării, neomîînd pe nimeni, cît de obscur, dintr-un scrupul curat documentar.* CONTEMP. 1969, nr. 1 198, 3/3. *Scritorul e... inhibat de flexibilitatea ideilor sale și de marele scrupul artistic care îi prezida orice manifestare de stil.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 9/2. ◇ Loc. a dj. **Fără (nici un) sau lipsit de scrupul (sau scrupule) =** (care acționează, se comportă) fără a ține seamă de nici un considerent moral în atingerea scopului propus. *Ambițios, fără scrupule...*, *el... se ilustră chiar din prima legislatură.* VLAHUȚĂ, D. 73. *Europa de mijloc era împărțită între... aventurierul lipsit de scrupule, regele... și organizatorul înțelept Burebista.* PĂRVAN, G. 80, cf. DL, DM. *O va părași fără nici un scrupul.* PREDĂ, R. 50, cf. DEX. ◇ E x p r. **A-și face scrupule =** a se frămînta, a-și pune probleme de conștiință în legătură cu moralitatea, cu legitimitatea sau spontaneitatea unei decizii, a unei acțiuni etc. *Nu trebuia să-și facă scrupule.* STANCU, R. A. IV, 300, cf. DEX.

— Pl.: *scrupule și (învechit) scrupulari.* — Și: (rar) *serúpel* (STAMATI, D.) s. n., (învechit) *serúpol* (pl. *serúpoli*) s. m.

— Din fr. *scrupule.* — *Scrupel* < germ. *Skrupel.*

SCRUPULÓS, -OĂSĂ adj. 1. (Despre oameni) Care are scrupule (2), stăpînit de scrupule; care face ceva cu foarte multă atenție, cu multă grijă, cu conștiințiozitate, care nu pierde din vedere nici un amănunt, conștiințios, meticolos, migălos (2), minuțios. *De ar fi aflat că mina unei femei le-a hrănit slava de a redobîndi pe căpelenia lor, mai puțin scrupulosi decît dînsul, ei ar fi prochiemat-o de a lor regiună.* HELIADE, L. B. I, 82/16, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D. *Grecii... lodeauna au fost scrupuloși întru a culege tot ce ar fi putut să contribuască la gloria lor.* ARISTIA, PLUT. LX/8, cf. POLIZU. *Acest om, puțin scrupulos..., a călăt să profite... din situațiunea ce se făcuse României.* GHICA, C. E. II, 465. *Sătenii sînt... scrupuloși în plata datorielor lor.* I. IONESCU, P. 203, cf. PROT. — POP., N. D. *Observator foarte scrupulos și narator foarte veridic, acest sirian vizitase... aproape toate monastirile muntene.* HASDEU, I. C. I, 142. *Un bărbal excesiv de scrupulos.* CARAGIALE, O. II, 154, cf. DDRF. *E foarte scrupulos în afaceri de serviciu.* PĂUN-PINCIO, P. 98, cf. ȘĂINEANU². *Era un om scrupulos, foarte strict, care lua parca asupra lui și greșelile colegilor.* AGRIBICEANU, S. 142. *E un om onest și scrupulos pînă la manie.* C. PETRESCU, C. V. 339. *Vania fusese acceptat în casa Deleanu, și tratat cu acea echitate corectă pe care familiile foarte scrupuloase o acordă copiilor vitregi.* TEODOREANU, M. III, 280. *Șeful vămei, un sanchiu bătrîn, strașnic de formalist și scrupulos în serviciu.* BART, S. M. 82. *Chiar un Creangă sau un Caragiale, ațil de scrupuloși și în această privință, lasă neexprimată în scris lungirea consoanelor.* IORDAN, STIL. 53. *Cu toată urîșenia caracterului său, puțin scrupulos în alegerea mijloacelor...* continua să se bucare de o întinsă notorietate literară. VIANU, L. U. 174. *Scrupulosul artist... face parte din stilul național francez.* RALEA, S. T. I, 214, cf. DL, DM. *A înflînîl în autorul Momentelor pe cel mai scrupulos artist al cuvîntului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 12/2, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Despre acțiuni sau realizări ale oamenilor) Care este făcut cu foarte multă atenție, cu multă grijă, cu conștiințiozitate; conștiințios, meticolos, migălos. *Trebuie să aibă o mare băgare de seamă și o observație scrupuloasă.* PARAB. 62/4. *Recensamentul mai scrupulos din 1860 a dat 4 090 275 de suflete cu toată imigrațiunea.* GHICA, C. E. I, 267, cf. ANTONESCU, D. *Un atribut, pe care nu-l vom putea înțelege fără o scrupuloasă analiză.* HASDEU, I. C. I, 19. *O asemenea observare scrupuloasă a unei linii de conduită politică... avea să fie la înce-*

put rău înțeleasă. MAIORESCU, D. I, 53. *Toate părțile celele acestei compuneri sînt lucrare, ca toate operele lui...*, cu o scrupuloasă acurateță. ODOBESCU, S. III, 59, cf. ȘĂINEANU². *S-au luat măsurile cele mai scrupuloase de curățenie.* BABEȘ, O. A. I, 18. *Scritorul... va trebui să caute compensații în alle direcții și le va găsi... într-o mai scrupuloasă alegere lexicală.* PUȘCARIU, L. R. I, 57. *Edițiile... erau înlocuite cu o grijă scrupuloasă.* OȚEȚEA, R. 232, cf. DL, DM. *Nu urmărește exactitatea documentară scrupuloasă.* CINEMA, 1968, nr. 8, 7. *Dansul nu se naște, dansul se dobîndește prin voință și tenacitate, prin studiul rațional și scrupulos.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 29/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Își petrecuseră zilele recapitulînd scrupulos materiile.* TEODOREANU, L. 35. *Am renunțat la jumătate din datorile însemnate scrupulos în condiții.* SADOVEANU, O. XII, 596.

— Pl.: *scrupuloși, -oase.*

— Din fr. *scrupuleux.*

SCRUPULOZITĂTE s. f. Insușirea de a fi scrupulos (1); grijă, atenție deosebită în îndeplinirea datoriei, a obligațiilor, în luarea unei hotărîri etc.; grijă, atenție (exagerată) pentru toate amănuntele, pentru exactitate; conștiințiozitate, meticulozitate, minuțiozitate. *Niște asemenea îngrijitori cari vor îngriji cu scrupulozitate pe bolnavi, vor contribui mult la redobîndirea sănătății pătimașilor.* PARAB. 19/17. *Mă angajez... să respect cu scrupulozitate drepturile sale de suzeranitate (a. 1866).* URICARIUL, X, 265. *Toate lucrările relative la aplicarea legii rurale... notate cu multă scrupulozitate.* I. IONESCU, M. 282. *S-a mai vorbit după aceea despre mai mulți poeți; eu îmi dădui opinia fără nici o scrupulozitate.* BOLINTINEANU, O. 359. *Călătorind din loc în loc, el făcea pretutindeni chipul animalelor ce înlînea, însemnînd cu scrupulozitate proveniența lor.* ODOBESCU, S. III, 143, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Se recomandă... să se colașioneze cu cea mai mare scrupulozitate, înregistrîndu-se toate particularitățile.* BUL. COM. IST. I, 46, cf. CADE. *Uitase că scrie o teză de doctorat, deși munca informațiunii biografice... și scrupulozitatea ei studioasă îi aduceau mereu aminte de caracterul lucrării.* TEODOREANU, M. III, 72. *Luasem un angajament cu scadența, nu-i vorbă, mereu întîrziată, tocmai din pricina unei scrupulozități, poate că absurdă, și a temerilor subiective.* ARGHEZI, B. 12. *Criticul, nu fără a se speria de gravitatea misiunii sale, o îndeplinește cu o scrupulozitate extraordinară.* CĂLINESCU, C. O. 138, cf. DL, DM. *Scrupulozitatea artistului a fost desigur adeseori dăunătoare pentru poet.* V. ROM. IANUARIE 1965, 197. *Examinarea listei de cuvinte... întocmîlă în ansamblu cu deosebită scrupulozitate.* L. ROM. 1967, 280. *De relevat scrupulozitatea autorului în a se documenta, folosînd larg informația de arhivă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178. *În general, planul, destul de simplu, putea fi executat cu toată scrupulozitatea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 29/2. *Apare ca o structură boemă, ce mergea pînă la indolență, în ciuda unei scrupulozități artistice, aproape obsesive.* *ib.* 1970, nr. 65, 13/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. *scrupulosité.*

SCRUTĂ vb. I. Tranz. 1. A privi cercetător, atent, iscoditor; a căuta să pătrundă, a examina cu privire; a măsura (I 4), a observa (3). *Să-i scruteze ochii de lacrimi-nrouași!* MACEDONSKI, O. I, 249. *Bănuitor scrutează al șirurilor număr.* ANGHIEL — IOSIF, C. M. I, 96. *Se părea că nu colindă pentru gazde, ci într-un pustiu ale cărui margini le scrutau în zadar.* AGRIBICEANU, S. 199. *Scrutau încel și fără fință drumul.* HOGAȘ, DR. I, 193. *În tot timpul mesei, am scrutat-o pe furis.* M. I. CARAGIALE, C. 85. *Priveste înc-o dată spre scumpa lui celate, Scrutează nesfîrșitul iubitei sale fări.* EFTIMIU, I. 145. *Tinărul mergea atent de-a lungul zidurilor, scrutînd... numerele caselor.* CĂLINESCU, E. O. I, 7. *M-am abătut pe-o cărăruie să scriu-*

tez mai dir apropiere statuia albă. *BLAGA*, H. 172. Pe cînd cei doi scrutau lufişurile de răsură... *Ladima cerceta* numai orizontul. *CAMIL PETRESCU*, N. 89. Cap de Fier îl scrută. *BOGZA*, A. I. 312. Scrutez bezna și aud din nou vaietul trîsl. V. ROM. mai 1954, 102. Cercetași călări, sînd încremenîți pe zare, scrutau depărtările. *CAMILAR*, N. I, 117. Trase cu urechea, scrută adîncul nopții, ascultă. *VINEA*, L. II, 164. Topitorul e obișnuit să scruteze mereu fîrtura aurie. *CONTEMP.* 1956, nr. 483, 1/4, cf. DL. Vale și colegul său mai în vîrstă scrutau cuplorul prin vizele. *PREDA*, R. 124. Scruta pusta unde zbenguiau razele amurgului. *T. POPOVICI*, SE. 68, cf. DN². Prințepele îl scrutase minios. *BARBU*, PRINC. 115. Sub merii scunzi și râmuroși începe să se plece scrutînd umbra. II. septembrie 1960, 5. Scrutează cu îngrijorare cerul. *CINEMA*, 1968, nr. 10, 44. Undeva, la sud... un grup de lupători osteniți scrutau orizontul. *ROMÂNIA LITERARĂ*, 1971, nr. 132, 30/2. ♦ (Determinat prin „din ochi“, „cu ochii“, „cu privirea“) În vremea aceea, îl scruta mereu cu privirea. *SLAVICI*, ap. CADE. Scrutează cu privirea și piatra și nisipul. *ANGHEL — IOSIF*, C. M. II, 126. Peire scrută u ochii lui aprinși mulțimea care-l înconjură. *REBREANU*, R. II, 232. Vorbea rar și scruta în același timp din ochi pe cei din jurul lui. *PAS*, Z. I, 318. Scruta cu ochii vii orizontul întunecat. *TUDORAN*, P. 435. (Intranș.) Vardistul scrutează cu ochii-n adine... Cine-i? Nu-i nimeni. *CONTEMP.* 1949, nr. 156, 12/1. ♦ Fig. Pe deasupra noastră, reflectoarele de lingă oraș scrutează întunecimile. *TOPÎRCEANU*, O. A. II, 16. Fîntul în cadrul de mahon, patronul scruta conștiințios depărtările istoriei. *T. POPOVICI*, S. 6. Pe platou [obiectivul] mă urmărea, îmi scruta mișcările de aproape. T august 1964, 95.

2. A cerceta, a examina, a analiza, a studia minuțios (pentru a descoperi, a găsi semnificația etc.); (rar) a scurma (II 1), (învechit și regional) a ogîndi (I). A scruta și a lămuri adevărata opinie publică, adevăratele interese (a. 1866). *PLR I*, 221. Poporul, ca și copilul, nu scrutează niciodată cauzele prime sau mediate. *HASDEU*, I. C. I, 118. Să scrutam dară poezia noastră populară! *F* (1869), 386. Pușini sînt accia dintre noi care culează a lua facla în mînă, spre a scruta la lumină ceea ce conține acca neagră fantomă. *ODOBESCU*, S. III, 479. După o tăcere, în care amîndoi desigur își scrutau viitorul, eu-l întrebă plină de sîială. *BACALBAȘA*, S. A. I, 176, cf. *DDR̄F*, *BARCIANU*, *ALEXI*, W., ȘĂINEANU². Aș scruta cu o analiză intimă experiența acestor douăzeci și cinci de ani. *D. GUSTI*, P. A. 292. Cînte nu caută să scruteze lăinele viitorului? *II PLR II*, 402, cf. *RESMERIȚĂ*, D., CADE. Romanul este ogînda a celuiși lirism primar și donada nepuținii scriitorilor noștri de a scruta rece și obiectiv lumea din afară. *LOVINESCU*, C. IV, 52, cf. *SCRIBAN*, D. *Karagheorghie* avea să scruteze dispozițiile poporului sîrbesc. *OYETEIA*, T. V. 121. Tot scrutîndu-și trecutul și tarele fizice a descoperit cu o supremă bucurie că e alcoolic. *BOGZA*, A. I. 358. Purtarea Adei Fulga după sămîrșirea crimei a fost de asemenea scrutată de aproape. *VINEA*, L. II, 89. Felix își scrută atitudinea lui față de cele două fete și se găsi profund vinovat. *CĂLINESCU*, E. O. II, 19. Hardy... nu e întors înăuntru către viața interioară ca... să-și scruteze emoțiile. *RALEA*, S. T. I, 117, cf. DL, DM. El se consideră, scrutîndu-și temele abordate, ca arhitectul unei cercetări unice. *ROMÂNIA LITERARĂ*, 1970, nr. 66, 13/2. (Intranș.) Felix se hotărî să scruteze mereu spre a-și surprînde și sîgruma orice impulsivne orgolioasă. *CĂLINESCU*, E. O. II, 20. (R e f l.) Se scrută sîngur: simfea că trece într-o adîncă prefacere. *VOICULESCU*, P. I, 39. ♦ (Prin lărgirea sensului) Știința naturală este chiar chemată a scruta legalitatea lucrurilor ce obserdăm. *BABEȘ*, O. A. I, 4. Tot ce născoceste romanul, închipuie teatrul, scrutează știința și prevede codul penal, totul la un loc e floare la ureche. *ARGHEZI*, L. 205. ♦ A căuta să afle, să surprîndă; a sonda. Fata se interesa de aproape de Felix, îi scruta mereu intenșiile. *CĂLINESCU*, E. O. I, 79. (Se apropie de el și îl privește

drept în ochi, scrutînd efectul): Să nu-l strici. *SEBASTIAN*, T. 73.

— Prez. ind.: scrutez.

— Din fr. scruter.

SCRUTĂBIL, -Ă adj. (Rare) Care poate fi scrutat, care se poate scruta. Cf. *SCRIBAN*, D.

— Pl.: scrutabili, -e.

— Scruta + suf. -bil.

SCRUTĂR s. n. v. scrutar.

SCRUTĂRE s. f. Acțiunea de a (s e) scruta și rezultatul ei.

1. (Rare) Privire cercetătoare, atentă, iscoditoare; examinare atentă, iscoditoare cu privirea. Cf. s c r u t a (1). Tipul, ca și cum ar pricepe că este obiectivul celei mai diabolice scrutări, își mută scaunul, întorcîndu-le spatele. *CARAGIALE*, O. II, 17. Un băiat cu scrutarea rece. *ARGHEZI*, L. 255. Înfîșurarea lor, întotdeauna fantastică, nici cea mai lucidă scrutare nu poate să o dizolve. *BOGZA*, C. O. 79.

2. Cercetare, examinare, analiză minuțioasă; (învechit) scrutin (II). Cf. s c r u t a (2). Că de la primele scrutări rezultatele obținute erau prea mîrgînite urmează din natura lucrului. *F* (1887), 175, cf. *DDR̄F*, *BARCIANU*, *ALEXI*, W. Subiectul iscodit de d. Agirbiceanu oferă toate posibilitățile de incisivă scrutare în hrubele sufletului uman. *CONSTANTINESCU*, S. I, 18. Scrutarea acestei realități dinamice s-a întreprins dintr-o multitudine de unghiuri. *CINEMA*, 1968, nr. 8, 10. Cu un al doilea înțeles, mai rar, încercarea de-a afla ceva, căutarea, scrutarea, devin și încercare obținută, constatare. *ROMÂNIA LITERARĂ*, 1969, nr. 27, 14/1. ♦ (Concretizat; învechit, rar) Cercetare științifică, investigație. Scrutările, studiile, cercetările și coniecturile serioase... ar avea locul mai potrivit în organe periodice. *F* (1876), 64.

— Pl.: scrutări.

— V. scruta.

SCRUTĂTOR s. m. v. scrutător.

SCRUTĂTOR, -OĂRE adj., s. m. 1. Adj. (Despre ochi sau, p. e x t., despre oameni) Care privește atent, cercetător, iscoditor, pătrunzător, (rar) s c u r m ă t o r (3); (despre privire) atent, cercetător, iscoditor, pătrunzător. Noi? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează, Ce tablourile mințe, ce simțirea simulează. *EMINESCU*, O. I, 35, cf. ȘĂINEANU². Aruncă de jur-împjur priviri scrutătoare. *BRĂTESCU-VOINEȘTI*, P. 153. După o repede privire scrutătoare, Adela a făcut critica completă a încăperii. *IBRĂILEANU*, A. 66, cf. *RESMERIȚĂ*, D. Privirea îi era mai scrutătoare. *ARDELEANU*, D. 291. Cine să fi fost de vină? Ochii, fiindcă erau cenușii, vîrgași și scrutători? *BASSARABESCU*, S. N. 28, cf. CADE. Încearcă să afle ce se întimplase, mulțind priviri cînd scrutătoare, cînd întrebătoare. *G. M. ZAMFIRESCU*, M. D. I, 118. Mă urmăreau doar surîsul ciudat și privirea ei scrutătoare cu care mă înfruntase. *VLASIU*, D. 161. Domnul Bernard le aruncă o privire scrutătoare. *SADOVEANU*, O. XII, 549, cf. *SCRIBAN*, D. Te așîntește cu privirea scrutătoare și neîndurată a corsarului. *VINEA*, L. I, 269. Lîngu îl măsurase pe activist cu o privire liniștită și scrutătoare. *PREDA*, R. 114, cf. *DEX*. ♦ (Adverbial) Stăpînul îl privi scrutător. *AGIRBICEANU*, S. P. 154. O privi un răstimp alîd de scrutător că ea se mira. *REBREANU*, R. I, 157. Olimpia se uita foarte scrutător. *CĂLINESCU*, E. O. II, 303. Comandantul a trecut... prin dreptul fiecărui om, privindu-l scrutător. *BOGZA*, A. I. 314. (Fig.) Așază reflectoarele în scenă, îi pune pe interpreși să le minuiască și uneori chiar să le îndrepte spre noi, scrutător. T iunie 1969, 7.

2. Adj. Care cercetează, care examinează, care analizează minuțios. O, spirit scrutător al lumii-nregi, Cil de apropiat mă simt de tine! *GORUN*, F. 25. Sha-

kespeare... a analizat cu ochiul scrutător al geniului său patimile nobile și cele răufăcătoare. în PLR II, 231, cf. DEX. ♦ Fig. Această lăcere scrutătoare seamăna foarte mult cu liniștea aparentă a două fiare. FILIMON, o. I, 132. ♦ Care arată multă pătrundere, care surprinde esența. S-au rărit pînă la dispariție anchetele sociale, examenul critic, observația scrutătoare a realității imediate. CINEMA, 1968, nr. 9, 11.

3. S. m. (Învechit) Cercetător. Fenomen[ul]... pînă la dînsul era necunoscut înțelepților scrutatori (cercetători) atît ai vechimei cît și celor din zilele noastre. CR (1833), 210²/32. Osebirea mai mare sau mai mică carea se arată în natura fizică a oamenilor, în limba lor și în istoria lor dade prilej scrutătorilor a cerceta după împărțirea oamenilor în poporă și în seminții. FM (1846), 185¹/18. Acea cronică servea de un felinariu minunat, pentru ca scrutatorii să poată străbate la lumina lui mai departe prin întunecimea veacurilor. BARIȚIU, P. A. III, 102. Pușinii „scrutatori” literari... trebuiau să aibă destulă cunoștință de cauză pentru a afla îndată paternitatea ilustră a exemplorilor citate. MAIORESCU, CRITICE, 65, cf. BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Leziunile anatomopatologice au fost studiate și de alți scrutători. BABEȘ, O. A. I, 164.

4. S. m. (În dicționarele din trecut) Persoană care făcea parte din comisia însărcinată cu adunarea și numărarea voturilor sau cu supravegherea scrutiniului (2). V. scrutinator. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

5. S. m. (Ieșit din uz) Persoană care consemna în scris discuțiile purtate într-un consiliu (al unei bănci sau al unei societăți comerciale). Cf. RESMERIȚĂ, D. — Pl.: scrutatori, -oare. — Și: (învechit) scrutător s. m.

— Din fr. scrutateur, lat. scrutator.

SCRUTIN s. n. I. 1. Mod de organizare a alegerilor (de deputați) pe bază de buletine sau bile care se introduc într-o urnă. Cf. STAMATI, D., GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DN², DER. ♦ Scrutin de listă = mod de alegere în care, dintre candidații înscrși pe buletinul de vot, alegătorul are dreptul de a vota mai mulți candidați, potrivit numărului de deputați stabilit pentru circumscripția electorală respectivă. Alegerea se face pe circumscripții electorale, prin vot universal, egal, direct și secret, pe scrutin de listă și pe baza reprezentării proporționale. MON. OF. (1946), 7 360, cf. DL, DM, DER. Scrutin individual (sau nominal, uninominal) = votare în care pe fiecare buletin este trecut numele unui singur candidat. Cf. DL, DM, DER. Scrutin public = votare care se face prin ridicare de mîini sau prin aprobări orale. Cf. DL, DM.

2. Operație electorală care constă în depunerea voturilor într-o urnă, în deschiderea urnei pentru a tria și a număra voturile, precum și în proclamarea rezultatului votării; p. restr. fiecare dintre momentele acestei operații electorale. Pentru membri al comisiei însărcinată cu tragerea scrutiniului s-au votat Șt. Goleșcu, D. Brătianu sau, în lipsa sa, D. Bolintineanu și D. Goleșcu. ap. GHICA, A. 783. Cu ce palpitantă aștepta descoperirea scrutiniului! VLAIUȚĂ, S. A. II, 129, cf. GHEȚIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W. Monologul lui coconu Anastase... seamănă cu calculele de scrutin ale lui Brinzovenescu, Farfuridi și Trahanache. CĂLINESCU, S. C. L. 47. La 24 ore după închiderea scrutiniului, rezultatele alegerilor generale continuă să nu fie încă publicate. ȘCÎNȚEA, 1953, nr. 2 863. Alegerile au fost casate, dar scrutinul următor m-a scos tot pe mine. VINEA, L. I, 384, cf. DN², DER. Rezultatele scrutiniului au instalat în conducerea executivă supremă... personalități politice. FLACĂRA, 1969, nr. 1, 68. Duminecă a avut loc în Franța cel de-al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidențiale. ȘCÎNȚEA, 1969, nr. 8 097. ♦ Totalitatea voturilor exprimate depuse în urnă cu ocazia unei alegeri. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D.,

CADE, SCRIBAN, D., DL. Am fost numit membru al unei subcomisii de supravegherea și despuieră scrutiniului. PREDĂ, I. 105, cf. DN², DEX.

3. (Neobișnuit) Urnă (de votare). Cf. RESMERIȚĂ, D.

II. (Învechit; prin confuzie) Scrutare (2). Un scrutin mai de aproape ni arată că Radu Vodă n-a fost Negru nici prin supranume. HASDEU, I. C. I, 122. Animalele... au rămas obiect de scrutiniu ochiului științei pentru secolul prezinte. F (1874), 294. Scrutiniua stelelor dzice: Moartea taie o țară de boală, dară cine știe nu va să știe. BARBU, PRINC. 72.

— Pl.: scrutine. — Și: (învechit, II) serutiute s. f., scrutiniu s. n.

— Din fr. scrutin. — Scrutinie, scrutiniu <lat. scrutinium, it. scrutinio.

SCRUTINĂ vb. I. Intranz. (În dicționarele din trecut) A participa la un scrutin (I 2). Cf. GHEȚIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: scrutinez.

— Din fr. scrutiner.

SCRUTINĂTOR s. m. (În dicționarele din trecut) Persoană care făcea parte din comisia însărcinată cu adunarea și numărarea voturilor în alegeri. V. scrutător (4). Cf. GHEȚIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W.

— Pl.: scrutinatori.

— Scrutina + suf. -tor.

SCRUTINIE s. f. v. scrutin.

SCRUTINIU s. n. v. scrutin.

SCUĂMĂ¹ s. f. (Med.) Lamelă epidermică care se desprinde de pe piele în cazul unor boli eruptive sau de piele. Cf. BIANU, D. s. Fiecare congestie are ca urmare... turburări trofice; astfel, apar, după părerea sa, papulele, scuamele, nodulii și secreția exagerată. BABEȘ, O. A. I, 17, cf. DN², DER. Scuamele desprinse la bolnavii tratați cu antibiotice nu sînt infectate. ABC SĂN. 321, cf. D. MED.

— Pl.: scuame.

— Din fr. squame. Cf. lat. squama.

SCUĂMĂ² s. f. v. seamă.

SCUAMIFÉR, -Ă adj. (Rare; despre tulpini sau ramuri) Care este acoperit cu lamele în formă de solzi. Rizomă groasă scuamiferă, cu fibre scurte. GRECESCU, FL. 134. Rizomă prelungă, oblică... cu stoloni scurți scamiferi. id. ib. 366.

— Pl.: scuamiferi, -e. — Și: (învechit) scamifer, -ă adj.

— Din fr. squamifère.

SCUAR s. n. Mică grădină publică amplasată de obicei în mijlocul unei piețe, la o răspîntie de străzi sau pe un teren mărginit de clădiri; p. restr. mic spațiu plantat cu iarbă, flori etc. Londonezul are 80 așa-numite... scver, adică niște piațe pătrate îngrădite de gratii, prin urmare crescute cu iarbă. FM (1841), 243¹/20. Toate squarurile, piețele și grădinile publice sînt înzestrate cu cele mai ridicole chipuri de marmoră și de bronz. ANGHEL, PR. 170, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Bulevarde largi cu patru rînduri de copaci, cu scuaruri mari la răspîntii. SADOVEANU, O. X, 447, cf. SCRIBAN, D. Determinarea așezării, întinderii și dispozițiunea străzilor, scuarurilor, grădinilor publice. LEG. EC. PL. 486. Palatul C.E.C. ... se ridică de pe sol într-o levitație ușoară, de dans, a întregului monument cu scoar, în fața Poștei, severă. ARGHEZI, B. 93. Edificiul de peste drum... a fost dărtmat și în locu-i este acum un scuar. CĂLINESCU, C. O. 299. Grădini, scuaruri, largi și monolone, înconjură locuința. RALEA, S. T. I, 280. Pe locul fostelor maidane înfloresc

parcuri noi, grădini, scuaruri. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2813. Urmărirea se prelungea tăcută peste pavaul desfădat, printr-un mie scuar străjuit de salcimi. VINEA, L. II, 160. Dacă vrei, te poți tăvăli în iarba din scuar. CONTEMP. 1956, nr. 483, 3/2. Sări treptele trei câte trei la vale, ocoli scuarul. TUDORAN, P. 483, cf. LTR², DL, DM. I-am întâlnit busturile... la răsplătii de drumuri, în scuaruri, parcuri și în piețe centrale. V. ROM. decembrie 1963, 8, cf. DN², DER. S-au realizat două sensuri de câte 7 m, despărțite de un scuar de cca 6 m. RL 1968, nr. 7387. Spații plantate sau mici scuaruri, un iluminat discret, dotări stradale sugerind epoca vor întregi cu subtilitate atmosfera. CONTEMP. 1969, nr. 1178, 7/5.

— Scris și: (după fr., engl.) *squar* și *square* (CADE).
— Pl.: scuaruri. — Și: (rar) *seuer* (CADE), *scoar*, *sever* s. n.

— Din fr. *square*. — *Seuer*, *sever* < engl. *square*.

SCUBORI vb. IV v. *scobori*.

SCUCHIȚĂ vb. I v. *scochița*.

SCUDI s. m. Veche monedă (italiană) de argint sau de aur, care a circulat mai ales în apusul Europei, în secolele XV—XVIII, valoarea ei variind după țări și epoci. Se vor da... câte 12 scuduri pentru fiețecare pe lună, socotind un scud în doi zloși sau florinși. ȘINCAI, HR. III, 277/19. Marele duca de Waimar însemnase lui Șiler o penzie de o mie de scude și îndoit în vreme de boală. FM (1839), 104¹/7. O sută de mii de scuzi. BĂLESCU, ap. ȘĂINEANU, D. U. Gidea primește pentru un cap de un domn mare zece scude de argint. NEGRUZZI, S. III, 273. Patru mii de scuzi de aur. CARAGIALE, O. II, 360. La urma urmei cinci scuzi pentru doi cai... nu este tocmai scump. MACEDONSKI, O. II, 316. Am scos din mănăstire mai bine de o mie de scude. I. NEGRUZZI, S. V, 213, cf. BĂRCIANU. Cercel... îi făgăduiește urcarea tributului și lui însuși un dar de 200 000 de scuzi. XENOPOL, I. R. V, 33. Scudul... de argint era egal cu 2 florini convenționali austriaci. IORGA, C. I. III, 225, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. Cu hrană cu tot nine cam 170 de scuzi per sclav. CĂLINESCU, C. O. 346. Sosește suma răscumpărării sale, cinci sute de scuzi. VIANU, L. U. 103, cf. DL, DM, DN².

— Pl.: scuzi și (învechit, n.) *scude*, *scuduri*.
— Din it. *scudo*, lat. *scuda*.

SCUD² s. n. v. *seut*.

SCUEPÎ vb. IV v. *sculpa*.

SCUEPITURĂ s. f. v. *scuipătură*.

SCUER s. n. v. *seuar*.

SCUF s. n. v. *scufă*.

SCUFĂ¹ s. f. 1. Bonetă de pînză, de stofă etc. care se poartă mai ales noaptea, în timpul somnului, sau prin casă (cînd este frig); bonetă, tichie, căciuliță, scufie (1). Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. Ciorapi și scufe (a. 1840). DOC. EC. 736. O scufă... de lînă, cu moș îndoit spre nas, care încă a fost roșetică. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 159, cf. POLIZU. Văzu o mulțime de bolnavi în halaturi și cu scufe albe pe cap. PELIMON, I. 168/27. Soarele-i amiazi. Și d-ta tot în halat și cu scufa de noapte? ALECSANDRI, T. I, 409, cf. CIHAC, II, 697. Incruntat, legat pe sub făci, cu scufa-n cap. VLAHUȚĂ, S. A. III, 383, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². Mi-ătrnă-n jos Al scufei mele ciucur. IOSIF, PATR. 30, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Cu scufa albă de pichet, apare capul bunicului. TEODOREANU, C. B. 21. Cine nu-și amintește... de păgubaș, cu sfeșnicul aprins, cu scufa de noapte. BRĂESCU, A. 26. Oamenii dorm cu scufe și halaturi. SADOVEANU, O. IX, 334, cf. SCRIBAN, D. Pe butură, nebunul fău cu scufă Ochi inegali grozav de triști rotea.

I. BARBU, J. s. 87. Purta pe cap o scufă de lînă, împletită grosolan. V. ROM. martie 1954, 61. În cămașă de tulpăn alb, lungă pînă la călcie, își potriveste scufa de dantelă pe cap. PAS, L. I, 235. Și-nfeleptii cu scufă au chicotit. De cîntecul acesta neauzit! DEȘLIU, G. 26, cf. DM. L-au pus într-o caretă, cu o scufă-n cap. GRAIUL, I, 136.

2. (Prin Bucov. și prin nordul Mold.) Scufie (2). O ieșit ist făt-frîmos și cere scufă și salbă Să se ducă-n lumea albă. MARIAN, NA. 251.

3. (Învechit și regional) Scufie (3). Toată peruca să fie 50 dramuri, cu scufă cu tol (a. 1810). IORGA, S. D. VIII, 51, cf. H II 31.

4. (Rare) Scufie (4). Cf. CADE.

5. Bonetă specială purtată în timpul lucrului de personalul medical, de unii lucrători, de bucătari etc. Pretulindeni oameni desculți... urcați pe schele de paturi, cu scufe de hîrtie, stropiți de var pe obraz. BRĂESCU, M. B. 153. Lepădînd șorful și scufa... își invita musafirii și, fericit, nu le mai dădea voie să se ridice pînă nu-i îndopa și nu-i cherechelea bine. PAS, Z. III, 245. Înăuntru, despuțai pînă la briu, roboteau lucrători, cu fețele albe, slabi și palizi, purtînd pe cap scufe de pînză. BARBU, G. 208.

— Pl.: scufe. — Și: (învechit, rar) *seuf* (pl. *scufuri*) s. n. I. GOLESCU, C.

— Din ngr. σκουφος.

SCUFĂ² s. f. v. *seafă*.

SCUFIE s. f. 1. Bonetă de pînză, de stofă etc. care se poartă mai ales noaptea, în timpul somnului, sau prin casă (cînd este frig); bonetă, tichie, căciuliță, scufă¹ (1). Cf. BUDAȘ-DELEANU, LEX. Își scoate scufia, întinde mîinile spre ceriu și să roagă. KOTZEBUE, U. 9^v/14, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. Capul îi era acoperit cu o scufie de mătase neagră, căci pînă nu mai avea. CONV. LIT. I, 219. Asachi... era îmbrăcat într-un halat și cu o scufie de catifea pe cap. STON, P. 402. Forme omenești învălitate în halaturi și încoronate cu scufii de noapte. ALECSANDRI, ap. CADE, cf. CIHAC, II, 697. Oamenii vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii, în cămeși cu mineci lungi și pe capete scufie. EMINESCU, O. I, 150. Leonida e în halat, în păpuși și cu scufia de noapte. CARAGIALE, O. VI, 59. Se scărpină în cap, puse scufia pe spațe. CONTEMPORANUL, III, 822, cf. DDRE, BĂRCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 464. BIANU, D. S. 726. Mi-au dat un halat și o scufie. ANGHEL-IOSEF, C. L. 198, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D. Casa halatelor vîrgate și a scufiilor. ARDELEANU, U. D. 237. Ai să-l vezi pe Tabi în halat și-n păpuși, cu scufie, în cerdacul de la fară. C. PETRESCU, O. P. I, 219, cf. GĂLDI, M. PHAN. 249. Stilul lui Heliade-Rădulescu este prea adeseori acela al vorbitorului în scufie și halat. VIANU, A. P. 25. Pîțici cu bărbile lungi și cu scufiile lungi locuiesc pădurile în scorburi. ARGHEZI, S. VIII, 52. Oamenii... dormeau tihniți, cu scufii trase peste urechi. TUDORAN, P. 65. Baronul era culcat în pat... cu o scufie în cap și gîtul învelit într-un fular gros, de lînă. T. POPOVICI, S. 267, cf. DM. Îl primește... cu scufie de noapte pe cap. IST. LIT. ROM. II, 272. Bătrînul cu scufie, căre cuprinde cu brațe învăluitoare Fecioara și pe Fiul său este un Michelangelo răvășit de suferință. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 22/2, cf. ALRM SN III h 984/514. Cu scufia de bumbac, Să-i fie moale la cap. POLC. MOLD. I, 255. Chelului, scufie de mîrgăritar îi lipsește (sau îi trebuie), se spune despre cei care au sau doresc să aibă lucruri (de pret) nefolositoare, deși sînt lipsiți de lucruri strict necesare. Pe cît băgai de seamă începeam să fiu și amoretat, căci chelului îi trebuie numaidecît și scufie de mîrgăritar! HOGAȘ, DR. II, 53, cf. ZANNE, P. II, 517, MAT. FOLK. 708. ♦ Fig. Sinteți falși la carte, cum sințeți falși la minte; În scufia nepuținței tidva voastră învăliși. MILLE, V. P. 79. Întors sub scufia cerului și la acțiune, am lepădat șahul dar am urmat a dezlega enigme. SADOVEANU, O. XVIII, 470.

2. Bonetică pentru sugari; (regional) scufă¹ (2). Cf. ȘĂINEANU, D. U., DEX. *Mititel și-nfășeșel... În cap are o scufie.* ȘEZ. I, 148, cf. MAT. FOLK. 1459.

3. Acoperămint pentru cap purtat de femei, asemănător cu o bonetă; (invechit și regional) scufă¹ (3). O scufie femeiască cu roze de aur și mărgăritare mari. IORGA, C. I. I, 121. *Baba purta scufie albă, în loc de fes.* PAMFILE, I. C. 366. *Babele purtau scufie... făcută în casă... și peste scufie se îmbrobodeau cu ștergare.* ȘEZ. VIII, 22.

4. (Rare) Un fel de căciuliță (cilindrică) confecționată mai ales din pislă, pe care o poartă la ortodocși călugării și călugărițele; (rare) scufă¹ (4). *Egumena îi dăduse scufia de soră, dar în portul călugăresc frumusețea copilei era mai izbitoră.* GALACTION, O. 318. *Scufia mea de călugăr sta răsturnată pe fereastră.* ARGHEZI, S. XII, 70, cf. DEX.

5. (Regional) Membrană care învește capul unor copii nou-născuți. ◇ Expr. **A se naște cu scufia (în cap)**, se spune despre un om foarte norocos. Cf. DDRF, ZANNE, P. III, 370.

— Accentuat și: (invechit, rar) scufie. BARGIANU.
— Pl.: scufii.

— Din ngr. σκούφια.

SCUFIER s. m. (Invechit, rar) Persoană care confecționa scufii. Cf. CIHAC, II, 697.

— Pronunțat: -fi-er. — Pl.: scufieri.

— Scufie + suf. -ar.

SCUFIOARĂ s. f. (Invechit, rar) Diminutiv al lui scufie (1); (regional) scufiuță (1). *Cei mai mulți... au luat acum... moda oșlășească și au pus în locul turbanului un fes, făcut în forma unei scufioare roșii.* CR (1829), 22²/24.

— Pronunțat: -fi-oa-. — Pl.: scufioare.

— Scufie + suf. -ioară.

SCUFIȚĂ s. f. Diminutiv al lui scufă.

1. Cf. scufă¹ (1). Cf. DDRF. *De un sferit de ceas e în cerdac, cu scufița pe cap, cu ochelarii pe aripile nasului.* BASSARABESCU, S. N. 13, cf. CADE, GĂLDI, M. PHAN. 249, SCRIBAN, D. *Mi-am pus scufița fermecată în cap și m-am strecurat pînă în sat la ea.* H. LOVINESCU, T. 92, cf. DM, ALRM SN III h 984.

2. Cf. scufă¹ (2). Cf. POLIZU. *Fiecare oaspe... aruncă înăuntru bănișori sau parale, menite a se coase pe scufița copilului.* MARIAN, NA. 254, cf. BARGIANU, ALEXI, W. *În Turcia se pune noului născut o scufiță de mătase roșie.* CANDREA, F. 201. *Copiii de fișă trebuie să aibă căiță sau scufiță pentru ca să nu răcească la cap.* BIANU, D. S. 726. *De supt scufița albă părul, galben ca aurul, ieșea aruncind parcă o cunună de raze.* GÎRLEANU, L. 136. *Poate la anul vom avea un băiețel... Chiar am început să-i pregătesc scufițele.* REBREANU, I. 307, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Felița era gătită foarte elegant, în alb: scufiță cu ciucuri și garnitură de broderie, mantelușă cu volanuri.* CĂLINESCU, S. 63. *Și i-a pus scufiță-n cap... de mătase.* MUSCEL, 97. *În fundul scufiței... Este-o piatră nestimată Ce plătește lumea toată.* PĂSCULESCU, L. P. 37, cf. FOLC. MOLD. I, 255.

— Pl.: scufițe.

— Scufă + suf. -iță.

SCUFIUȚĂ s. f. Diminutiv al lui scufie.

1. (Regional) Cf. scufie (1) (Larga Jilija — Iași). Cf. ALRM SN III h 984/520.

2. (Prin nordul Munt.) Cf. scufie (2). *Și i-a pus... Scufiuță de mătase.* MUSCEL, 97.

— Pronunțat: -fi-u-. — Pl.: scufiuțe.

— Scufie + suf. -uță.

SCUFINDĂ vb. I v. scufunda².

SCUFUNDA¹ s. f. art. (Prin Ban. și prin Olt.; în loc. a d v.; în legătură cu verbe ca „a se băga“, „a se da“) **De-a scufunda sau de-a scufundele** = cu totul, în întregime. Cf. ALR I 423/5, 885.

— Pl.: scufunde.

— De la scufunda².

SCUFUNDĂ² vb. I. (În concurență cu cufunda)

1. Refl. și tranz. A intra sau a face să intre, a (se) băga (cu totul) în apă sau în alt lichid ori a (se) da la fund, a cădea sau a face să cadă la fundul unei ape, a (se) afunda, a (se) cufunda; spec. a (se) îneca. Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU. *Fiecare se scufunda de trei ori în apă.* BOLINTINEANU, O. 303, cf. BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Boabe de rubin se aprindeau și se stingeau și ele, ca risipa unei comoare scufundate în fundul unei mări.* ANGHEL, PR. 58, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Tineri de tol, într-o caravană, scufundasem pe furtună niște tartane barbarești.* M. I. CARAGIALE, C. 53. *O corabie se scufundă în apropiere.* BASSARABESCU, V. 140. *Porcul își scufundă iarăși ritul pînă-n ochi în tăturile grase.* REBREANU, R. I, 147. *Se scufundă și apare mai departe, arată cum se înoată iepurește.* C. PETRESCU, I. I, 298. *O barcă de pescari s-a scufundat ieri, către seară.* LESNEA, VERS. 11. *Presiunea psihologică sporea neconștient, ca într-un submarin naufragiat, pe măsură ce se scufundă.* TEODOREANU, M. I, 319. *La botez, preotul toarnă pe capul copilului apă proaspătă (nu-l scufundă).* PRIBEAGUL, P. R. 138, cf. SCRIBAN, D. *Clientul înșotoșat scufunda linicheaua cu mină cu tol.* ARGHEZI, B. 110. *Credea că Platon și Virgil sînt niște vrăjitori și că pot fi văzuți zburînd prin aer sau scufundîndu-se în ape.* VIANU, L. U. 10. *Submarine moderne scufundă vapoarele comerciale ale unor state pasnice.* BOGZA, A. I. 402. *Unele vase, lovite, erau pe punctul de a se scufunda.* STANCU, R. A. V, 252. *Se repede în baltă Dar Pin' să se scufunde, Un glonț în el pătrunde.* PARASCHIVESCU, C. 7. 116. *Între han și înălțimea aceea este o pădurice scufundată sub apă.* H. LOVINESCU, T. 176. *Rachinul lovit înroșea apa în jur, apoi se scufunda ca o bucală de plumb.* TUDORAN, P. 462. *Împreună cu durerile... se amesteca un somn care năvălea asupra mea ca o apă în care tot vroiam să mă scufund, dar eram tras totuși afară.* FREDA, I. 205. *În urechi avea un vijil surd, ca la gîrlă, cînd se scufunda în apă.* BARBU, G. 275. *Păsările nu numai că stau cu plăcere pe apă, dar cele ce au posibilitatea de a se scufunda nu ezită să o facă.* VIN. PES. noiembrie 1964, 9. *Ai uitat de ai tăi! parec s-au scufundat toate în mare.* V. ROM. ianuarie 1965, 8. *Insule plutitoare de stof năvăleau, împinse de sloiuri, ... se scufundau și se iveau răvășite și rupte.* BĂNULESCU, I. 35. *O cameră de televiziune submarină, scufundată la 20 de metri... transmite zilnic specialiștilor imagini și sunete ale animalelor subacvalice.* CINEMA, 1968, nr. 5, XIII. *Să fi existat speranța că o țintă ar fi putut scufunda crucișătorul cu perfida lui încărcătură? ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 29/1. **Împielitatul de Sarsallă...** a dal o gaură în fundu cărăbii ca să intre apa în gaură și să se scufunde. ȘEZ. III, 107, cf. CABA, SĂL. 86. **Corăbiile-o răsturnat. Ce-o fost scump s-o scufundat, Ce-o fost ieftin au scăpat.** FOLC. MOLD. II, 737. *Pi apă voi mergea, Nu ti-i scufunda, Nici nu te-i uda.* BALADE, I, 445. (Refl. p a s.) **Cartofii bine uscați se pun într-un paner de sîrmă special și se scufundă în untură.** S. MARIN, C. B. 151. ◇ Fig. **Abia din cînd în cînd își mai holba ochii rălăciși și iar se scufunda în întunericul ce-i îngheța inima și mințile.** VLAHUȚĂ, S. A. II, 90. **Munții se scufundă-n zare.** IOSIF, V. 107. [Populația] se adapta numai... și nu se scufunda în neexistență. PĂRVAN, G. 427. **Ne scufundam în tainica pierzanie a nopților chinezești și indiene.** M. I. CARAGIALE, C. 40. **Și tol mai rău ne-am scufundat în sărăcie, dacă n-avem pămînt.** REBREANU, R. I, 144. **Nu trebuie să te scufunzi în anumite promiscuități.** CAMIL PETRESCU, P. 255. **Soarele, se vede, s-a scufundat pe undeva în larg.** D. BOTEZ, P. O. 54. **Ajunseră în fața unui șir de***

vagoane scufundate în întunerec. BRĂESCU, O. A. I, 178. [Casa] se scufunda în tăcere și bătrânețe. TEODOREANU, M. III, 236. Vântul... venea din zări, trecea pe întinderi, se scufunda în zări. SADOVEANU, O. I, 280. Găinușa... se scufundase în marea lăzăușă a cerului. DAN, U. 22, cf. SCRIBAN, D. M-am înfricoșat găsindu-mi câinele scufundat în amara lui abnegație și am alergat la veterinar. ARGHEZI, S. XX, 20. Săltau necontenit capetele inerte ale călătorilor scufundați în somn. CĂLINESCU, O. I, 22. Măreața-i casă scufundată în somn. C. PETRESCU, A. R. 197. Spre nord... nu sînt decît sate mizere, scufundate în tăcere și beznă. BOGZA, A. I. 31. Identificarea lui cu problemele îl scufunda într-un anonim care nu stîrnea admirația nimănui. PREDĂ, R. 392. Vremea aceea se scufundase de mult în amintire, dar sînt ani pe care nu-i pot uita ușor. V. ROM. Iunie 1958, 24. Tot timpul filmul se scufundă în asemenea scene gîndite sfîrșitor. CINEMA, 1968, nr. 10, 19. ♦ Refl. Fig. (Despre aștri) A cobori (dîncolo de orient), a apune; a dispărea. Soarele se scufundase în desîșul tîhnișilor copaci. VLAHUȚĂ, S. A. II, 75. Soarele se scufunda la orizont în nori subțiri de purpură. SADOVEANU, O. XVIII, 258. ♦ Tranz. Fig. (Complementul indică privirea, ochii) A așinti, a pironi (3); a adînci. O îmbrășișă și, scufundîndu-și privirea în ochii ei, îngînă răgușit. REBREANU, R. I, 247. Bălcescu ne privește... cu ochii scufundați într-o Dunăre tulbure. CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 1/5.

2. Refl. A intra adînc într-o materie moale, viscoasă, afînată etc.; a se adînci, a se afunda, a se cufunda, a se înfunda. Picioarele... i se scufundă pînă la glezne. DELAVRANCEA, S. 33, cf. BĂRCIANU, ALEXI, V. La poartă crescuse troian de zăpadă, în care, scufundîndu-se, pierdu papucul. BRĂESCU, O. A. I, 213. Alexandru a părut că se scufundă în scaunul său. SADOVEANU, O. XVIII, 275. Vitele, la pășune, înșelate de măruntă buruiănă de deasupra, se scufundau treptat, pînă la picioare. ARGHEZI, B. 146. Și de pămîntul jilav piciorul, lesne, Minjil pînă la glezne, S-ar scufunda pe brazde. CĂLINESCU, O. II, 214. Bocancul se scufundă, noroiul se revarsă peste el. BOGZA, A. I. 73. Roatele se scufundau ușor, caîi încetîniseră, căutau locuri sigure. BARBU, PRINC. 66. (Tranz.) Își scufunda fața-n pernă și plîngea. VLAHUȚĂ, S. A. II, 74. ♦ Fig. În loc s-o poată scăpa, în loc s-o scoată din noroiul în care o aruncase o soartă tristă, se scufunda și el. BĂCALBAȘA, S. A. I, 178. Simțea că se scufundă iremediabil într-o mocirlă fără ieșire. T. POPOVICI, S. 100.

3. Refl. A se lăsa, a se deplasa, a cădea, a se prăbuși sau a cobori în adînc, sub nivelul solului ori sub un nivel dat; a dispărea sub nivelul solului, într-un loc mai jos; a se înfunda, a se lăsa (în...). Cf. POLIZU. În stepă omul se scufundă în pămînt, fie în bordeie pe jumătate îngropate, fie de-a dreptul în grote excavate. PĂRVAN, G. 179. Albinele se scufundau amefite în cupa florilor cu picioarele pline de polen. C. PETRESCU, I. II, 19. O biserică... Acum o mie de ani S-a scufundat în pămînt. BLAGA, P. 95. O mănăstire... într-o noapte s-a scufundat și în locul ei a ieșit o ballă. BOGZA, A. I. 229. Marea suferă o treptată regresivă și, în același timp, fundamentul platformei se scufundă în trepte spre sud. ONCESCU, G. 20. O explozie... Apoi ofișerul se scufundă sub pămînt, liniștit. T. POPOVICI, SE. 278. Satul mocnea în beznă, apăsător de ploaie, și-și pierdea treptat conturul umbrelor, de parcă se scufunda în pămînt. V. ROM. octombrie 1964, 7. Pămîntul stă pe șase surci de ceară. Iuda roade mereu la ele, ca să se scufunde pămîntul și să se prăpădească lumea. ȘEZ. III, 27. ♦ Fig. Roiau mereu slăcii rădăriși ca din pămînt. Valuri ce-necau reduta, scufundîndu-se-n mormînt. COȘBUC, P. II, 44, cf. RESMERIȚĂ, D. Iepuri roșcași... se scufundau în tusele ce mărgineau pîrăul. SADOVEANU, O. I, 228. Orașul este scufundat în verdeață. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2 402. Moșoșoia, gară oficială, zveltă pe viaduct scufundat în pădurile Șoselei. ARGHEZI, S. XVIII, 26. Am fost la Vardarii noștri... Numai bordeie scu-

fundale în bălării, livezi în paragină. C. PETRESCU, A. R. 169. Se scufundă în hău telefoane, ... salutarile, felițările, suporterii nădușiți. CINEMA, 1968, nr. 1, XIII. ♦ (Despre ochi) A se înfunda în orbite. Îl privea rugătoare cu ochii ei scufundați în cap și veșnic roșii. REBREANU, I. 300. Ochii mamei s-au scufundat cu totul în orbite. STANGU, M. I. 136. ♦ (Despre pămînt) A se prăbuși, a se surpa. Se luptară de credeau că a să se scufunde pămîntul sub ei. ISPIRESCU, I. 27, cf. SCRIBAN, D. Atunci odată au început să se dărîme casele, magazinele, să dea ploii să se-nece semănăturile și să se scufunde pămîntul. RĂDULESCU-CODIN, I. 83. (Tranz. fact.) Tropotul vostru din greu apăsător Tărimul să stea să-l scufunde. GOGA, POEZII, 30. ♦ Expr. N-are să se scufunde pămîntul = nu se va întîmpla nici un rău (dacă nu se va realiza ceva), nu va fi prea mare pagubă. N-are să se scufunde pămîntul dacă o muri unul ca el. ȘEZ. XII, 110. ♦ (Prin analogie) Tremură toată, i se pare că se scufundă parchetul unde calcă. VLAHUȚĂ, D. 154.

4. Refl. și intranz. Fig. (Urmat de determinări introduse prin prep. „în” sau „întru”) A fi absorbit de o activitate, de o preocupare etc.; a se cufunda. Se scufunda în gînduri și nu mai spunea nimic cîte o jumătate de ceas. VLAHUȚĂ, O. A. 237. Scufundîndu-se în gazete, Titu își uită curînd necazul. REBREANU, I. 66, cf. RESMERIȚĂ, D. Tu erai scufundat în aventurile celor trei mușchetari. SADOVEANU, O. XVIII, 552. Era adesea văzut... scufundat în lectură. CĂLINESCU, E. 169. Cei doi lăutari stau scufundați în gînduri. BOGZA, A. I. 374. Parca scufundat într-o adîncă meditație. PREDĂ, R. 291.

— Prez. ind.: scufund. — Și: (învechit) scufundă, (regional) scufindă (ALR I 423/890), scofindă (ib.) vb. I.

— Pref. s- + cufunda.

SCUFUNDĂCI s. m. (Ornit.; rar) Cufundar (*Podiceps cristatus*). Cf. CADE.

— Pl.: scufundaci.

— Scufunda + suf. -aci.

SCUFUNDĂR s. m. (Ornit.; rar) Cufundar (*Podiceps cristatus*). Zina răsare din genune și zboară-n chip de scufundar. MURNU, O. 89, cf. BĂCESCU, PĂS. 153.

— Pl.: scufundari.

— Scufunda + suf. -ar.

SCUFUNDĂRE s. f. Acțiunea de a (se) scufunda și rezultatul ei.

1. Cf. scufunda (1). Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D. Împrejurările scufundării „Titanicului” sînt cunoscute. RALEĂ, S. T. I, 278, cf. DL, DM. ♦ Fig. Întocmise lista de acasă în urmă, probabil, a unei adînci scufundări estetice în opera unui alt de reprezentativ poel al generației noastre. LOVINESCU, C. V, 48. Faptul că mă privea era pentru mine ca o scufundare în apa vieții. CAMIL PETRESCU, U. N. 163. Befivilor li se întîmplă întotdeauna să trăiască clipe și uneori ore întregi de totală uitare de sine — ca o scufundare în neștiință. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 232. ♦ Fig. Apus (al soarelui). Nu mai aveam mult nici pînă la scufundarea soarelui în niște nouri stratificați pe orizontul apusului. SADOVEANU, O. XVI, 25.

2. Cf. scufunda (3). Cf. DL, DM. ♦ Spec. Prăbușire, surpare, coborîre a unei porțiuni din scoarța terestră, în urma mișcărilor tectonice. Acest cristalîn s-a scufundat, iar aria de scufundare formată a fost inundată în marea terțiară. ONCESCU, G. 202, cf. LTR². Această depresiune s-a format, probabil, la sfîrșitul cretacicului, ca și cea a Transilvaniei, continuîndu-și scufundarea pînă în cuaternar. MG I, 107. N-a fost, însă, suficient să existe asemenea păduri, ci a trebuit ca terenul lor să fie pe cale de scufundare înceată. GEOLOGIA, 38. După părerea sa, curenți în invelișul de sub scoarța pămîntului ar provoca scufundarea unei bucăți de scoarță, ceea ce duce la formarea munților. ROMÂNIA

LITERARĂ, 1969, nr. 28, 32/5. ◇ Fig. În literatura apuseană scriitorii îndrăzneți și creatori ageri... au creat eroi prevestitori ai scufundării lumii burgheze. SADOVEANU, E. 197.

— Pl.: scufundări.

— V. scufunda.

SCUFUNDAT¹ s. n. (Rar) Scufundare (1). Scufundatul tragic al navei a durat trei ore.

— V. scufunda.

SCUFUNDAT², -Ă adj. 1. Care este băgat cu totul în apă, care este dat la fund; afundat, confundat, înecat. Cf. ALEXI, W. *Frigul... intră în hainele vechi ca apa într-o epavă scufundată*. DAN, U. 245. ◇ Fig. Din atingerea familiară a lemnului, se deșteptau amintiri scufundate. C. PETRESCU, I. 1, 256.

2. (Despre pământ, terenuri etc.) Care s-a surpat, s-a prăbușit, s-a lăsat. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Pământul era pe alocuri scufundat, răscolil de mușuroaiele țărilor*. C. PETRESCU, I. II, 210. *Dealul se urca rotunjil... iar marginile lui se prăvăleau repezi, scufundate, acoperite de alunșuri*. GĂRLEANU, L. 102. ◆ Spec. (Despre porțiuni ale scoarței terestre) Care este coborât în raport cu sectoarele învecinate, în urma unor mișcări tectonice. *Lacul Ghilcoș e acolo, mai scufundat încă decât loală această prăpastie*. BOGZA, C. O. 21. *Pe liniile de fractură dintre zona scufundată a Depresiunii Transilvaniei și Carpații Orientali și-au făcut loc masele de roci eruptive noi*. ONCESCU, G. 202.

— Pl.: scufundați, -le. — Și: (regional) scofundăt, -ă adj. PASCU, C. 200.

— V. scufunda.

SCUFUNDĂTOR, -OĂRE adj. s. m. 1. Adj. s. m. (Persoană) care (se) scufundă (1). Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX.

2. S. m. Specialist în scufundarea sub apă (fără costum de scafandru). Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, LTR², DEX.

— Pl.: scufundători, -oare.

— Scufunda + suf. -ător.

SCUFUNDĂTURĂ s. f. 1. Faptul de a (se) scufunda. Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, ȘĂINEANU², DL, DM, DEX.

2. Porțiuni de teren scufundat (2); surpătură, (rar) scufundiș (2). Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CANTUNIARI, L. M. 130, DL, DM, DEX.

3. (Regional; la cal) Pielea subțire de la stinghia piciorului; (regional) peteheliță (2), peteluță (2) (Romos — Orăștie). Cf. DR. V, 322.

— Pl.: scufundături.

— Scufunda + suf. -ătură.

SCUFUNDIȘ s. n. 1. (Olt.; în loc. v. b.) A se da de-a scufundișul = a se scufunda (1). Cf. DL, DM. *Broasca s-a dat d-a scufundișu în adâncurile mărilor*. ȘEZ, III, 25. *M-am dat de-a scufundișul în apă*. ALR I 423/874, cf. ib. 423/810, LEXIC REG. 56. ◆ (Regional; în construcția) De-a scufundișele = numele unui joc de copii, la scădat. ȘEZ, XIII, 73.

2. (Rar) Scufundătură (2). *Ca un schior pe noroi, tâpile îl puteau seoaie departe, într-un scufundiș*. ARGHEZI, L. 163, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: scufundișe.

— Scufunda + suf. -iș.

SCUFUNDÓS, -OĂSĂ adj. (Rar) Moale¹ (I 1); adnc. *Răsturnindu-se în fotoliile scufundoase, avocatului nu îi e îndemână*. DAN, U. 231,

— Pl.: scufundoși, -oase.

— Scufunda + suf. -os.

SCUI vb. IV. Intrans. (Regional; despre porci), A grohăi (Ștefănești — Urziceni). Cf. ALR II 5-687/95.

— Prez. ind. pers. 3: scuieste.

— Etimologia necunoscută.

SCUIPĂ vb. I. 1. Intrans. A elimina din gură salivă, cu o mișcare specifică a buzelor și a limbii; (regional) a se sciuca, a stupa. *Scuipi la pământ și făcu țină de scuipil*. CORESI, EV. 165, cf. VARLAAM, C. 122, *Sv[il]n[ul] schiopind în ochii fîncului, îl feceu cu ochi*. DOSOFTEI, V. S. ianuarie 19^v/19, cf. N. TEST. (1648), 118^r/12, ANON. CAR., LEX. MARS. 247, BUDAI-DELEANU, LEX., DLRU, LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *An scuipam în iarbă și estim în barbă*. PANN, P. V. II, 146/12, cf. POLIZU. *I se făcu scîrbă și îi veni să scuipe*. ISPIRESCU, I. 398. *Își leapădă cojocelul, scuipă-n palme și apucă lopata*. VLAHUȚĂ, S. A. III, 322, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M. *El scuipește-odată-n barbă*. COȘBUC, P. II, 231, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., TRDG. *Scuipînd în lături... ieși ca o furtună pe ușă*. ARGHEZIANU, A. 369. *Scuipă larg și disprețuitor*. REBREANU, I. 165, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Răscoli focul c-un făciune și scuipă într-o parte, clipind des din ochi*. MIRONESCU, S. 77. *Fuma scuipînd și plimbîndu-se*. C. PETRESCU, C. V. 278. *Scuipă în palme și începe iar lucrul*. I. BOTEZ, B. I, 36. *Negustorul luă hîrțile și, scuipînd în degete, se pregătea să numere*. BRĂDESCU, O. A. I, 205. *Au ris și au scuipat nepăsători, printre dinți*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 87. *Fămează, scuipă și leapădă scobitorile uitate între dinți de la prînz*. TEODOREANU, M. III, 123. *Văcarii tăceau, scuipînd cu dezgust în lături*. VOICULESCU, P. I, 84. *Marandache scuipă într-o parte c-o înjurătură*. SADOVEANU, O. XII, 411. *După ce scuipau în fluviu cu dispreț, intrau în cafenea ca să-și urmeze discuțiile și jocurile întreprinse*. BART, E. 283. *Gavrila luă banii, scuipă în palmă și îi frecă de ceafă*. DAN, U. 175, cf. SCRIBAN, D. *O să se învețe minte să mai scuipe și să mai scoafă limba*. ARGHEZI, S. VII, 28. *Scuipă în două degete și simula, spre hazul clasei, acul de a lipi un timbru*. CĂLINESCU, O. I, 84. *Horică sare peste bănci, speriat, și fuge în zigzag, scuipînd nervos*. BLAGA, H. 130. *Zile întregi am scuipat negru*. BOGZA, A. I. 200. *Bașa scuipă scîrbil în foc*. STANCU, Ș. 376. *Scuipă cu neaz*. PAS, L. I, 15. *Țigancă îi urmărea cu privirea, fundînd și scuipînd meditativ printre dinți*. VINEA, L. I, 12. *Ce mai cucoană! Scuipă și nu știe franțuzește*. H. LOVINESCU, T. 223. *Scuipă pe lîngă schelă, prefăcîndu-se supărat*. TUDORAN, P. 26. *Am scuipat peste acoperiș de graafă ce mi se făcuse*. PREDĂ, I. 23. *Își înfundă miinile în buzunar și scuipă printre dinți*. T. POPOVICI, SE. 121. *Număra repede hîrțile, scuipînd pe degete*. BARBU, G. 90. *Pînă s-a obișnuit să mă înțeleagă... deseori mi-a curmal vorba scuipînd obidit*. V. ROM. ianuarie 1966, 66. *Se află acolo numai ca... să scuipe pe jos*. CINEMA, 1968, nr. 4, II. *Scopesc de trei ori și scopitul îl freacă bine cu piciorul*. MARIAN, NA. 8, cf. CABA, SĂL. 92. *Cu suflitu c-a suflat, Cu schipiți c-a schipat*. ALR II 22, cf. TEAHA, C. N. 264. *În sus scuipînd, în obraz îi va cădea*. CANTEMIR, IST. 155. *Cine scuipă în sus, îi cade pe obraz*. DDRF, cf. CADE. *Să nu scuipi niciodată contra vîntului*. ULIERU, C. 9. *Nu scuipa în vînt, că te scuipi pe tine*. ZANNE, P. II, 724. *Unde scuipă un sal, merge o moară*. id. ib. *Unde scuipă un sal, se face un lac*. id. ib. VI, 299. *Nu scuipa în puș, căci se poate înlimpla să bei din el*. id. ib. III, 325. (Ref. p. a. s.) *Vru a se răstigni și a se scuipi și să moară*. CORESI, EV. 519. ◇ (În credințele populare, pentru a alunga un rău, un necaz etc.) *Babele cu sînge bătrîn Să sperie și scuipă-n sîn*. PANN, P. V. III, 53/16. *Sătenii începură să-și facă cruce și să-și scuipe în sîn de frică*. ISPIRESCU, L. 138, cf. DDRF, BĂRCIANU. *Ea-și scuipește-n sîn cu spaimă*. IUC. I, 346, cf. ALEXI, W. *Oficialii se sperie, își scuipă-n sîn*. IORGA, P. A. II, 29, cf. TRDG. *Bătrînul sihastru scuipă de trei ori, se întoarce iute și, făcîndu-și cruce, dispăru*. HOGAȘ, DR. I, 26, cf. RESMERIȚĂ, D. *Dacă se vorbește de o boală, scuipă-ți în sîn, ca să nu se lipească boala de tine*. CANDREA, P. 58. *Nu ne-am făcut nici cruce,*

nici n-am scuiapat anume. HOREA, p. 41. Când în zile de post iei ouă din cuibar, trebuie să scuiپی în el. ŐEZ. I, 51. Scuiپă-ři în sin că te-ai speriat. ZANNE, p. II, 725. Când se loveșc doi inși în capele, să scuiپea în sus, că altfel nu mai cresc. ŐEZ. VI, 57. Când treci pe la holar, să scuiپی acolo, ca să nu te pocească ceva. IB. XII, 159. Să nu scuiپی în fntină, că faci albeață. GOROVEI, CR. 384. Când îl vezi că se apropie, să scuiپی și să fuđi. PAMFILE, VĂZD. 50. Suflu și scuiپ'u. ARH. FOLK. V, 157. ◊ Fig. În balta omenirii scuiپ larg și liniștit. AL. PHILIPPIDE, s. 12. Se petrecuse un lucru care merita să te faci să scuiپی pe lumea asta de răbdă attea strim-băciuni. BARBU, G. 213. ◊ Ex pr. (Regional) A scuiپa de sus (sau departe), se spune despre un om foarte mlndru, îngimfat. Tu la dñșii cu sprinceana naltă Căutind în zios, să scuiپی dăparte, Uilindu-ři și dă opincile sparte? BUDAI-DELEANU, T. 401. Calcă tot a mare, scuiپă de sus. JIPESCU, O. 129, cf. DDRF, ZANNE, p. II, 725. A linge unde a scuiپat, se spune despre cineva care își retractează spusele (răuvoitoare). Cf. PANN, p. V, I, 78/22. Acum că a făcul-o, a făcut-o... O să lingă unde a scuiپat și pace. CAMIL PETRESCU, O. II, 678. Nu linge unde ai scuiپat. ROMÂNUL GLUMET, 38, cf. ZANNE, p. II, 598, UDRESCU, GL. (Cu parafrazarea expresiei) Cine scuiپă, anevoite linge. ZANNE, p. II, 723. Pledoaria oii scuiپă unde linge. ARGHEZI, s. V, 220. ◊ Tranz. A expectora. Cf. DRU, LB. Bolnavul de oftigă... scuiپă o flegmă gâlbue. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 133, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ◊ Ex pr. (Popular și familiar) A-și scuiپa plămînii (sau, regional, bojocii) = a) se spune despre bolnavii de tuberculoză care tușesc și expectorează des. Acum își scuiپă bojocii în bordei. CAMIL PETRESCU, B. 14. Boema noastră nu-și mai scuiپă plămînii în scorbura minii. DEȘLIU, G. 19; b) se spune pentru a arăta că cineva depune mari eforturi (cu riscul pierderii sănătății) pentru a realiza ceva. Cf. DEX. (Popular) A scuiپa singe = a avea o hemoptizie. Cf. POLIZU. Bolnavul de oftigă... lușeste des... și de multe ori scuiپă și singe. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 133, cf. ŐĂINEANU². Când cineva scuiپă singe din piept, adică din bronchii și plămîni, singele este roșu deschis. BIANU, D. S. 665, cf. TDRG, DL, DM, DEX. Suflă comandă la toși, Înainte și-ndărăt, Pină scuiپی singe din piept. FOIC. MOLD. I, 540. ◊ In tranz. (Despre pisici) A-și încorda corpul într-o mișcare de apărare și de atac, însoțită de un pufăit specific. Pisica... se cociră de spinare, scuiپă minioasă și o zbughi. C. PETRESCU, A. R. 64. Am vrut să zgnornesc pisica și a început să scuiپe. UDRESCU, GL.

2. Tranz. A arunca scuiپat¹ (2) asupra (sau în urma) cuiva sau a ceva (sau a face numai gestul respectiv) în semn de batjocurare, de înjosire, de dispreț; fig. a-și manifesta disprețul față de cineva (prin cuvinte, atitudine etc.). [I]i gonescu și-i hulescu și-i ucigu și scuepesc spre iai (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 418/18. Atunce scuiپără fașa lui. TETRAEV. (1574), 249. Și scuiپی-vor el, și ucide-vor el. CORESI, EV. 86. Acolo ca un menciunos fu schiuopit și bătut. VARLAAM, c. 77. Și începură unii a scuepi spre el și acoperi fașa lui. N. TEST. (1648), 61^v/18. [Icoanele] le ftrăia pre mișlocul țirgului și le călca, arzindu-le și scuiپindu-le (a. 1652). ap. TDRG. Deaca văzu spurcatele idolești jărtve, le șchiopăi. DOSOFTEI, v. s. octombrie 50^v/5, cf. LEX. MARS. 204, BUDAI-DELEANU, LEX., DRU, LB, I. GOLESCU, c. Acel drac l-au suflat și l-au scuiپat pe dumnealui în fașă. FL (1840), 15^v/37, cf. POLIZU. Pierzind toată răbdarea, i-am dat palme și l-am scuiپat. BOLINTINEANU, O. 431. Boierul, în loc de un cuvint bun, m-a scuiپat drept în obraz. CREANGĂ, O. 273. L-a scuiپat în fașă și i-a ars o palmă. CARAGIALE, O. II, 260, cf. DDRF. Și m-ai scuiپat și m-ai bătut Și cine eu fi-am fost! COȘBUC, P. I, 207, cf. BĂRCIANU, ALEXI, V. I-și mușcă buzele, ca și când ar fi vrut să-i scuiپe. GÎRLEANU, N. 38, cf. RESMERIȚĂ, D. Vă vom primi cu brafele deschise Și-obrajii voștri-adesori scuiپași I-om sărută. MINULESCU, Y. 13. Ameninșindu-l cu pumnii

mici, l-a scuiپat în barbă. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 200. Orheianu își repezi din șa trupul-nainte, scuiپă pe Șoimaru și ridică asupra-i buzduganul. SADOVEANU, O. V, 710. Ptiu, îl scuiپă Ludovica drept între ochi. DAN, U. 19. Intinznd mina, Gérard i-a scuiپat-o. ARGHEZI, L. 241. Și-a rupt ciubucul de spinarea grămăticului, împingându-l în perete și fintuindu-l cu pumnul în piept, ca să-l poată scuiپa mai lat între ochi. C. PETRESCU, A. R. 98. Au început să ne scuiپe și să ne lovească. STANCU, R. A. II, 243. O femeie ieșită din rînduri îl scuiپă în obraz. PAS, L. I, 30. L-am scuiپat. H. LOVINESCU, T. 93. Indignat... îl scuiپă între ochi cu înjurături fiziologice amănunșite și scabroase. PREDĂ, R. 210. În ultima clipă se opri și-l scuiپă în obraz. T. POPOVICI, SE. 346. Și ea te răbdă, după ce m-a trvăfat să scuiپ pe mișei? BARBU, PRINC. 50. De ce-mi scuiپی obrazul spin, de ce? VULPESCU, P. 98. L-am văzut... Cuțe-m palme bătnd Și fașa lui seumpă șchipiind. ARH. FOLK. III, 130, cf. UDRESCU, GL., ZANNE, P. II, 725. (Ref l. recipr.) Se traseră de păr și se scuiپară. STANCU, R. A. V, 400. ◊ (În credințele populare) Să nu scuiپی pe altul, că faci bube. ZANNE, P. IX, 369. Pe urmă, rusinat de înduioșarea lui l-a lăsat și l-a scuiپat: Ptiu! Marș d-aici, potaie nică! BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 25. Lugerii, după Ispas, nu mai sînt buni, pentru că îi scuiپă strigoile. PĂCALĂ, M. R. 161. Pe altu să nu scuiپی, că-l vei linge pe lumea cealaltă. ŐEZ. XII, 169, cf. UDRESCU, GL. ◊ (Glumet) Să-l scuiپe oricare motan de treabă. EMINESCU, O. I, 48. ◊ (Prin analogie) Ursu mărta, Pră dracu-l șchipa. ARH. FOLK. III, 101. ◊ Tranz. și ref l. (Regional) A (se) murdări cu scuiپat¹ (2). Cf. DRU, ZANNE, P. IX, 369. A scuiپa pardoseala. SCRIBAN, D. Când te scuiپی pe haine fără voie, de unde nu gindești ai să iei parole. ŐEZ. I, 125.

3. Tranz. (Complementul indică corpuri străine, substanțe etc.) A elimina (cu forță) din gură, adesea împreună cu scuiپatul¹ (2). Iară el nu vrea cu voia lui, ce scuiپa jărtva ceia ce-i băga în gură cu sila (a. 1689). GCR I, 321/1, cf. DRU. Această gargară... o ține ca un minut caldă în gură și o scuiپă împreună cu balele. EPISCUPESCU, PRACTICA, 261/24. În luptă-și scuiپă dinții cu vinul de-mpreună. NEGRUZZI, S. II, 230. Tăutu... a băut prima cafea turcească... și a scuiپat-o când a văzut că-l frige. STON, P. 334. Aduseră mina la gură și-și scuiپară pe tipsii dinții lor, împreună cu boabe de mărgăritar. ODOBESCU, S. I, 79. Scuiپase grijanția în barba popii. M. I. CARAGIALE, C. 51, cf. CADE. Virful figării îl scuiپă scrbit peste balustradă, în mare. C. PETRESCU, I. I, 3. Sclugea cu buzele cite un fir de tutun pe care îl scuiپa în jos disprețuitor. VLASIU, D. 80. Plinea, care prinde mușcaș îndată ce e scoasă din captor, cine încearcă s-o mestece o scuiپă printre dinți. STANCU, D. 214. Iși scuiپase figura. VINEA, L. II, 292. Mai bine-mi tai limba cu dinții și o scuiپ. H. LOVINESCU, T. 150. Scuiپă pe fereastră mucul de țigară ce-l avea în colțul gurii. V. ROM. noiembrie 1964, 36. Unghii la băiatu al mie să rup cu dñșii și li șchipi-n stn. ARH. FOLK. III, 49. ◊ Fig. Scuiپindu-și cătușul, Opinia publică își recapătă glasul de trîmbișă al primelor săptămîni de apariție. VINEA, L. I, 120. Măntăcă sfinși și scuiپă draci, se spune despre un om ipocrit și rău. Cf. ZANNE, P. VI, 628, CADE. ◊ Fig. (Complementul indică cuvinte sau lucruri neplăcute, jignitoare etc.) A spune, a roști (cu mlnie, cu dispreț etc.). D-alde astea și-alte cite rele-n lume Le scuiپa nevasta din gură cu spume. PANN, ap. CADE. Aceste vorbe să fie scuiپate aceluși ghiaur, a strigat prin spuma de mlnie a buzelor sale Mamac-Han. SADOVEANU, O. XIII, 259. Gura ta scuiپă minciuna ce se vrea ban de aur. BARBU, PRINC. 50. ◊ Fig. (Rar) A articula, a pronunța cu efort. Spun! izbui să scuiپe glas sulgerul. SADOVEANU, O. X, 138. ◊ Tranz. și in tranz. P. ahal. A arunca cu forță. Cf. ŐĂINEANU², CADE. Munții de pu-cioasă... scuiپă și se rup Aruncindu-și bolovanii. EFTIMIU, I. 63. Acceleratul... scuiپă foc, înghile drum. TOPÎRCEANU, B. 40. Lumînarea de seș sftiria și scuiپa

tot mai des din feștia cu miroș. I. BOTEZ, ȘC. 70. Motorul bătea, și scuipa dintr-o leavă spre nori. SADOVEANU, O. XVII, 28. Rotativele scuipă munși de ziare. BOGZA, A. I, 251, cf. RESMERIȚĂ, D. Artileria grea scuipă obuz după obuz. CAMILAR, N. I, 285. Locomotiva scuipa șuvițe de fum. T. POPOVICI, SE. 59. Pistoalele scuipă 100 de gloanțe pe securită. CINEMA, 1968, nr. 6, II.

♦ Trauz. (Argotic) A da, a oferi. Aș scuipa ceva bani celui care mi-ar face binele. CAMILAR, N. AI, 255.

— Prez. ind.: scuip. — Și: (Invechit și regional) scuipă; scuipi (A IV 3, ALR II 3 646/53) vb. IV, scuipiă (prez. ind. pers I și scuipi) vb. I, scopi, șchiopi (DOSOFFEI, MOL. 76, DDRF, ALR II/I h 128), schiopi (VARLAAM, C. 414, SCRIBAN, D., LEXIC REG. 57), scopi (DOSOFFEI, V. S. septembrie 26/11, SCRIBAN, D., BUL. FIL. XI—XII, 345), (Invechit) schiupi (CADE), seuepi, schiopi, schiopi, schiopi vb. IV, (regional) schipă vb. I, schipi (CADE, ALR II 3 252/76) vb. IV, scipă (ARH. POLK. V, 158), sciplă (BUL. FIL. XI—XII, 107), scpiă, schipă vb. I, schipi (CADE, ZANNE, P. II, 598) vb. IV, schipiă vb. I.

— Lat. *scupire, cf. expuere.

SCUIPARE s. f. Acțiunea de a (se) scuipa și rezultatul ei.

1. Eliminarea de salivă din gură, cu o mișcare specifică a buzelor și a limbii, scuipătura. (1); expectorare. Cf. scuipa (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRU, LB. Din tusea cea umedă, cu scuipare de flegmă... se înțelege că junghiul este în mijlocul plămînilor. EPISCUPESCU, PRACTICA, 205/17 cf. I. GOLESCU, C. VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 249, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., DL, DM. ♦ (Popular; în sintagma Scuipare de sînge = hemoptizie. Pricinutesc sîngerătura cu tuse și scuipare de sînge. EPISCUPESCU, PRACTICA, 267/18, cf. POLIZU, BARGIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. Fiertura de tulpină... este bună pentru scuipările de sînge. VOICULESCU, L. 106. În caz de hemoptizie, adică de scuipare de sînge din plămîni, vom lua toate măsurile pentru oprirea ei. BELEA, P. A. 229.

2. Afunțare de scuipat (2) asupra (sau în urma) cuiva sau a ceva (sau simulare a gestului respectiv) în semn de batjocorire, de înjosire, de dispreț. Cf. scuipa (2). Cine, răbădă scuipare prește obraz? NEAGOE, INV. 151/3. Suferi scuipările te moaște. MINEIU (1776), 101²/31. Se vorbește de scuiparea trupului omeneș de către diavol. CANDREA, F. 409. ♦ Fig. Înjosire, dispreț, „Fosilele” sînt deopotrivă nesimțitoare și la scuipări și la adorățiune. CARAGIALE, O. VII, 385¹¹.

3. (Concretizat; Invechit; rar; în forma scuipire) Scuipat (2). (F. i. g.) N-au mestecat cu apă, ce cu scuipat, ca să se cunoască că dulceața toată din scuiparea preacurățului și dușnețese rost au fost. CORESI, EV. 170.

— Pl.: scuipări. — Și: (Invechit) scuipire, scuipiere (BUL. FIL. XI—XII, 111), scuipire, (BUDAI-DELEANU, LEX.) s. f.

— V. scuipa.

SCUIPAT s. n. 1. Faptul de a scuipa. De cătră față mea nu scuipă scuipatul. BIBLIA (1688), 375²/12. Să nu drunci laude fără a scuipa sau a face gestul scuipatului asupra lor. CANDREA, F. 198, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Strîmbă buzele groase a scuipat. CAMIL PETRESCU, U. N. 70.

2. Secreție a glandelor salivare care se adună în gură (și se scuipă 1), a salivă, scuipătura (2), (popular) stîpîit, (Invechit, rar) scuipare (3), (regional) scuipi (1); expectorație, flegmă, spută. N-au mestecat cu apă; ce cu scuipat. CORESI, EV. 169. Făcui tină din schiopi. VARLAAM, C. 120. Pină unde voi înghiți scuipitul mieu cu durere? BIBLIA (1688), 366¹/55, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., DRU, LB, I. GOLESCU, C. Gă de căpătenie umeză, spre mestecare de lipsă, este schiopiul sau balele (saliva). ANTROP. 49/25, cf. VALIAN, V. Buzele slujesc a finea saliva sau scuipatul de a teși afară din gură. KRETZU-

LESCU, A. 272/1. Se topesc bucatele în gură și se mestecă cu scuipi. VASICI, M. II, 36/22, cf. POLIZU, CIHAC, I. 249. Sgripsoroaica unse cu scuipat de al său și se lipi, ISPIRESCU, L. 90. Leul se uita la dînsul îmbăindu-l c-un scuipat. MACEDONSKI, O. I, 118; cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². De „aplecate” (indigestie) se trage bolnavul pe la incheteturile mîinilor, pe tîmple și pe vinele gîtului cu scuipat. CANDREA, F. 65. Scuipatul vine din gură, din gît, din laringe (gitlej), din bronhii și din plămîni. BIANU, D. S. 664, cf. TRDG. Nu îngădui să-l cîtropească mînia ei, înghițînd scuipatul, întinse gîtul și urmă mai rar. REBREANU, I. 200, cf. RESMERIȚĂ, D. Pecelluind cuvîntul cu cite o injurătură și trei scuipași ce plescătră pe dășumea. ARDELEANU, D. 190, cf. CADE. Priviți la dihania asta... dați-i cu huideo, faceți-o albă de scuipat. I. BOTEZ, B. I, 220: Scuipatul i se uscuse clei și nu mai putea înghiți de minie. VOICULESCU, P. I, 125. Morarul tăcu și și înghiți prelung scuipatul. SADOVEANU, O. XVII, 293, cf. SCRIBAN, D. Un nod de lichid spumos, ca un scuipat. BLAGA, H. 27. Lepădă un scuipat lat printre dinși. C. PETRESCU, A. R. 19. Bătrînul l-a privit cu scîrbă, ca pe un scuipat. BOGZA, A. I. 670. Scuipatul căzu pe o bucată de jar. STANCU, Ș. 376. A dat drumul la un scuipat gros. PAS, L. I, 27. Scuipă în vînt, minios, fără să fină sedma ca vîntul i-ar fi putut aduce scuipatul în obraz. TUDORAN, P. 409. Scuipatul mi se făcuse cleios în gură. LĂNCRĂNAN, C. I, 189. Burduhănosul scuipă — și scuipatul i se întoarse în față. BĂNULESCU, I. 8. Dumnezău... a scuipat în palmă, și din scuipatu lu Dumnezău s-a făcut pămîntu. ȘEZ. III, 26. Scopesc de trei ori și scuipul îl freacă bine cu piciorul. MARIAN, NA. 8. Dacă fiind pe cîmp cu vitele și din neglijență le vei pierde, atunci pune scuipat pe unghia degetului celui mare. ȘEZ. XII, 162. [Buboale]. Să le ungi pină a nu răsări soarele cu scuipat încheat de pe dinși. PAMFILE, B. 21, cf. I. CR. V, 127. Pune fir roșu la fașe sau la gît, îi pune scuipat la frunte. ALR II/I h 128/812. Cu suflitu e-a suflat, Cu schipiști e-a schipat. ALR II 22, cf. LEXIC REG. 57, II, 101, MAT. DIALECT. I, 267, UDRESCU, GL. Lipituri sintești? Gălbănară sintești? Scuipatul zmeilor sintești? FOLC. MOLD. I, 200.

♦ Ex pr. (Regional) A i se topi (cuiva) scuipatul în gură, se spune despre o persoană pofticioasă. Cf. ZANNE, P. II, 726. (Regional) A nu mai avea scuipat în gură, se spune despre o persoană care vorbește mult. id. ib. (Regional) A și cîntări scuipatul = a nu avea ce face, a pierde vremea; (regional) a și cîntării scuipiciul, v. scuipici (1). Cf. UDRESCU, GL. (Regional) A-i veni (cuiva) scuipat la furcă, se spune despre cineva care are chef de vorbă, care este vorbăret. Cf. ALR SN V h 1391/899. ♦ Fig. Despre viața asta... știa ce spune: „Ți-o cumpără mărghidania cu un scuipat”. G. M., ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 17. Asta mi-e șarlată: chiar cînd am un gînd bun să primesc în schimb un scuipat. H. LOVINESCU, T. 119.

3. C o m p u s: scuipatul-cucului = a) (Bot.) plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze în formă de rozetă, cu flori liliachii, roz, rar albe; stupitul-cucului (*Cardamine pratensis*). Cf. DAMÉ, T. 186, BRANȚA, FL. 123, BARGIANU, GRECESCU, FL. 57, TRDG, PANȚU, FL., BORZA, D. 40; b) depozit granulos sau viscos format în jurul ramurilor arborilor din ouăle unor fluturi. Cf., TRDG, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.; c) (prin nord-vestul Munt.) lichid lăptos, caustic și otrăvitor, conținut în organele vegetale ale aliorului; (regional) scuipiciul-cucului, v. scuipici (2). Cf. UDRESCU, GL.

4. C o m p u s: (Ornit.; prin Mold.) scuipatul-dra-cului = coțofană (*Pica pica*), Cf. GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 30.

— Pl.: scuipături și (Invechit, rar) scuipate, (2, m.) scuipași. — Și: (Invechit și regional) scuipit, scuipiăt (BUDAI-DELEANU, LEX., ALR II/I MN 13, 6 898/27, 102, 130, 141, 833, 836, LEXIC REG. II, 101, MAT. DIALECT. I, 267), schipit, (Invechit) scuipiăt (LB), schiopi, (regional) scuipit (ALR II/I MN 13, 6 898/172),

schipiât (I. CR. VI, 127, ALR II/I MN 13, 6 898/47); schipit, scipit (ALR II/I MN 13, 6 898/95), scopit, schipât (ib. 6 898/2), șchupit (LEXIC REG. 57) s. n.

— V. sculpa.

SCUIPĂT², -Ă adj. 1. (Despre scuipat¹ 2, sînge etc.) Scos, aruncat din (sau pe) gură; expectorat. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. Lighienele... pline de sînge în care înoată degete tăiate, bucăți de plămîn scuiplate. CAMILAR, N. I, 443, cf. DL, DM.

2. Acoperit de scuipat¹ (2) în semn de bățocorie, de dispreț, de înjosire; fig. bățocorit, înjosit (prin cuvinte, atitudine etc.). Doar se va-ndura ori sătura de tine și, lăsîndu-te pămînt și scuipat în plata Domnului... i-o abate să se mai lege de altul. CARAGIALE, O. VII, 229, cf. DDRF. Huiduit, înghioțit, scuipat, Miluță străba'e scena. H. LOVINESCU, T. 287.

3. Fig. (Învechit și regional) Foarte asemănător cu..., leit. Cremene, lat în spețe cit trei, și Corbea, scuipat oștăș, negru, lăcut, ca o stîncă. DELAVRANCEA, O. II, 143, cf. COMAN, GL., DL, DM.

— Pl.: scuipași, -te. — Și: (Învechit, rar) seupit, -ă adj. BUDAI-DELEANU, LEX.

— V. sculpa.

SCUIPĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.; cu sens neprecizat, probabil) Batistă. Aoleo, mă bărbate, că toată zîua plîng — cu scuipa pã oîl — că mîă gîndesc că o să te ômoare. O. BIRLEA, A. P. II, 198.

— Pl.: scuipe.

— Cf. scuipa.

SCUIPĂCÎOS, -OĂSĂ adj. (Învechit) Care are salivă abundentă, care scuipe (1) mult și des. Cf. DRU, I. GOLESCU, C.

— Pl.: scuipăcioși, -oase.

— Sculpa + suf. -ăcios.

SCUIPĂTOR, -OĂRE adj., s. f. 1. Adj. (În dicționare; și substantivat) (Persoană) care scuipe (1) (des). Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., RESMERIȚĂ, D. ♦ (Învechit; despre boli sau despre tuse) Care e însoțit de expectorație. O tuse... uscată sau umedă, scuipătoare de flegmă. EPISCUPESCU, PRACTICA, 205/10. Boala ofiții... se preface în boală scuipătoare, ftizică. id. ib. 337/27.

2. S. f. Vas special (mic) în care se scuipe (1); (regional) stupitoare. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, I, 249, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Cei ce sufăr de piept, ofițoșii, au datorită să scuipe întotdeauna în scuipătoare închisă, care să conțină un lichid antiseptic. BIANU, D. S., cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Pe poliși, pe mese... eancuri răvășite de cărși, caiete, condici, legi, regulamente, de-a valmă cu scuipătore, cu fărășul, cu mătura. I. BOTEZ, B. I, 149, cf. SCRIBAN, D. A dat afară scuipătore. „Oamenii trebuie dezvățați să scuipe”. ARGHEZI, L. 149. Nici covor, nici podoabe. În schimb nelipsita scuipătoare într-un colț. VINEA, L. I, 328. Se va face deînsecția sputei și a scuipătoarelor. BELEA, P. A. 233, cf. DM. Scuipători de tinichea. CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 3/3.

— Pl.: scuipători, -oare. — Și: (Învechit, rar) scuiptoare s. f. CIHAC, I, 249.

— Sculpa + suf. -ător.

SCUIPĂTURĂ s. f. 1. Eliminare de salivă din gură cu o mișcare specifică a buzelor și a limbii; scuipare (1). Cf. POLIZU, CIHAC, I, 249, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. Scuipătură ligănească. SCRIBAN, D. Baba Ghișala... folosea toate descintecete ei cu cărbuni stîși în apă, cu treceri peste prag, cu scuipături în vînt. PAS, Z. I, 216, cf. DL, DM, DEX.

2. Secreție a glandelor salivare care se adună în gură (și se scuipe 1); salivă, scuipa¹ (2), (popular) stupit, (Învechit, rar) scuipare (3), (re-

gional) scuipeci (1), stupitură; expectorație, flegmă, spută. Scuepi la pămînt și feșee lîă den sciepitură și unse cu lîă ochii orbului. N. TEST. (1648), 118*/13, cf. LB, VALIAN, V., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. Scuipături pe pardoseală. SCRIBAN, D., cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: scuipături. — Și: (Învechit) scuepitură (LB, CIHAC, I, 249); (Învechit, rar) scuepitură s. f.

— Sculpa + suf. -ătură.

SCUIPI vb. IV v. sculpa.

SCUIPIAT s. n. v. sculpa¹.

SCUIPICĂ subst. (Prin nord-vestul Munt.) 1. Scuipat¹ (2). Cf. UDRESCU, GL. ♦ Expr. A-și cîntări scuipeleul = a nu avea ce face, a pierde vremea; (regional) a-și cîntări, scuipeleul, v. scuipa¹ (2). id. ib. Belferii tîrgului ștau fanșoși la ușa cafenelei și pun țara la cale, cîntărîndu-și scuipeleul printre dește, id. ib.

2. Compus: scuipeleul-ocului = lichid lăptos, caustic și otrăvitor, conținut de organele vegetative ale aliorului; (regional) scuipeleul-ocului, v. scuipa¹ (3 c). Cf. UDRESCU, GL.

3. Clei, lipici. Cf. UDRESCU, GL. Dă-i cu scuipeci, că merge. id. ib.

— Pl.: ?

— Sculpi + suf. -ici.

SCUIPIRE s. f. v. sculpare.

SCUIPIȘ s. n. (Regional) „Pămînt ușor, nisipos, sterp, neproductiv” (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL. Pe scuipișurile din vâlcea Găinușei nu s-a ales nici cît laptele-ocului. id. ib.

— Pl.: scuipișuri.

— Sculpa + suf. -iș.

SCUIPI s. n. v. sculpa¹.

SCUIPITOARE s. f. v. sculpător.

SCUIPITURĂ s. f. v. scuipătură.

SCUL s. n. 1. Legătură de fire de lînă, de bumbac, de mătase etc. depănate conținut în formă de colac, în vederea unor operații de finisare sau pentru livrare; (Învechit și regional) scuitură, (Învechit) mătăringă (1), (regional) căleapă. Cf. ANON. CAR. 6 seuli di aur lunsă (lungi). (a. 1711). URICARIUL, XI, 219. Vindeș seule di mătase în Tarigrad, ȘINEAI, HR. III, 61/13. 13 sculuri de bumbac alb răsucit (a. 1824). URICARIUL, XX, 344, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. Alergătoare... seșvă femeilor de la țară pentru a urzi sculurile de jesut, HEM 838, cf. CIHAC, II, 687. Nunta cea mare... ia un scul de peteală. SEVASTOS, N. 220. Duce următoarele daruri: o păreche de dășăguși, un scul de lînă albă ori gală, apoi scutece. MARIAN, NA. 256, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. Capătul firului lung, care compune sculul... se caută la rost și începe să fie depănat pe mosor. PAMFILE, I. C. 259, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Dinaintea oblonului ei... stăteau atîgnate în niște lemne strîmbe sculuri de lînă felurii boite. SADOYEANU, O. XII, 627, cf. SCRIBAN, D. Urzeala cuprinde un sistem de fire paralele de o lungime mai mare decît aceea a firului depus pe scul. IONESCU-MUSCEL, TES. 63. Carele cu borangic auriu răsucit în sculuri groase veneau din județe pentru țesători. ARGHEZI, B. 102. În formarea și prelucrarea sculurilor se folosesc diferite mașini. LTR². Sculurile din fire de bumbac... trebuie mai întîi să fie curățite de grăsimi. VÎN. PES. februarie 1964, 17. Ceaușul, dacă vedea... Scul de mătase Școala, Vîlă-n șase. Că-mpleșea. TEODORESCU, P. P. 540. Să-i dai aceste trei scule de mătăsă unul cîte unul să le rumpă în mînă. ȘBIERĂ, P. 31. Țesă-m... Fir și ibrișin, Sculuri de mătăsă, G-șă-mî

fași cămașă. ALEXICI, L. P. 51. Din jos ție Brăila... Marfă mi se-nceară... Fir și ibrișim, Sculuri de mătase. MAT. FOLK. 87. A scos nouă sculuri de mătase, a făcut funii legături, de l-a legal pe săpînă-său să nu ează. RĂDULESCU-CODIN, T. 274, cf. ȚIPLEA, P. P. 116, VIRCOL, V. 99. Să șezi trei zile în prag, Cu mătasa trasă în ac și cu scutul după cap. ȘEZ. XII, 76. Numai el să-și țirguiască On scul de mătasă albă, Să-i cos cămașa cea dragă. BÎRLEA, L. P. M. II, 30. Un scul de mătase albă Să-ți coși o sughiță dragă. T. PAPAĞAĞI, M. 105, cf. BL XIII, 123, ALR I 1 276. Dă urzît, dăpînăm pă rășchilor și fațem nește scule. ALRT II 290, cf. ALRM SN I 298, A V 2, 14, 28, VI 9, 19, 26. Am avut de depănat Șapte scule de bumbac! FOLC. MOLD. II, 279. Să-mi țirguiască... Sculuri de mătase, Impletite-n șase. BALADE, III, 188.

2. (Regional) Virtelniță folosită la depănatul sculurilor (1) (Chișinău — Vălenii de Munte). H II 31.

3. Unitate de măsură a lungimii firelor folosită în industria textilă. Cf. LTR².

— Pl.: sculuri și (învechit și regional) scule, (învechit, m.) sculi.

— Din ngr. σκούλι.

SCULĂ vb. I. Refl. I. 1. A-și schimba poziția corpului de la orizontal la vertical (trezindu-se din somn); p. e x t. a se trezi (1), a se deștepta din somn, (popular) a se pomeni (6), (învechit și regional) a se scormoni (6), a se stîrni, (învechit a se scorni (1), (regional) a se suminica. Scolu-me de demăreață. PSALT. 233. El se sculă și luo coconul și muma lui noaptea și se duse în Eghipt. TETRAEV. (1574), 203. Și imblînd și situd... și culcîndu-ne, și sculîndu-ne... și fim de pururea neclătiți întru tawăfăturile lu Dumnezeu. CORESI, EV. 549. Drept aceia Abraam demineața se sculă și închină asinul. PALIA (1581), 81/8. În miazănoapte scoală-se Isaac di în patul său (cca 1600). CUV. D. BĂTR. 192/8. Ce dormi de nu te scoli să bagi pre împăratul în casă? MOXA, ap. GCR I, 61/11. De va hi adurmit, iar să va scola (a. 1600—1650). GCR I, 138/20. Va vrea să fure noaptea și să va scula de va scoate oile den staul. PRAV. 23. Iară sculîndu-să Iosif den somn, făcu cumu-i porunci lui țingerul. N. TEST. (1648), 3v/33. Gazda l-au văzut că are o salbă de aur; deci s-au sculat la miazănoapte de l-au ucis (a. 1675). GCR I, 222/13. M-am sculat demineață. DOSOFFEI, PS. 17/3. Cu greu iaste omului la miazănoapte a să scula la rugăciune. CHEIA, IN. 187/12. Iară sculîndu-să dimineața, luo acea piatră (a. 1683). GCR I, 273/31. Să binecuvînteaze în toată vremea pre D[o]mnul, și cînd să vor culca și cînd să vor scula. BIBLIA (1688), [prefață] 8/20, cf. ANON. CAR. Și să scoală încă fiind de noapte (a. 1694). GCR I, 313/3. M-ai învrednicit... din somn a mă scula (a. 1715). ANTIM, ap. GCR II, 15/13. Ușile sînt încuiate și copiii miei sînt într-ăsternut cu mine, nu poci să mă scol să-ți dau fie (a. 1746). GCR II, 37/6. Sculîndu-se noaptea... cu nebunie, au rînit pe nouă oameni (a. 1776). URICARIUL, XIX, 48, cf. LB. Deșteptă pe Telemah. Este vremea, îi zise, d-a ne scula. PLEȘOIANU, T. I, 155/30, cf. I. GOLESCU, C. Mai înainte de a răsări soarele, sculîndu-se au început a se găti de călătorie. DRĂGHICI, R. 80/25, cf. VALLIAN, V. Prințul, sculîndu-se dimineață, chemă pe comisul său. MAG. IST. I, 272/1. Deci se scoală dimineața Arghir și își spală fața. BĂRAC, A. 45/9. Eu astăzi m-am sculat Mult mai de dimineață. ARISTIA, S. 24/4, cf. POLIZU. M-am sculat și am întrebat de ce mi-au stricat somnul. SION, P. 348. A doua zi se scula, Fața palidă-și spăla. ALECSANDRI, P. I, 105. Trist se scula din patul împărătesc, de lingă împărăteasa tînără. EMINESCU, P. L. 3. Mine dimineață, cum s-a amiji de ziuă, să te scoli și să apuci încotro-i vedea cu ochii. CREANGĂ, O. 39. N-are obicei să se scoale așa de tîrziu. CARAGIALE, O. II, 264. Dimineața, cum se sculă zmeoaiaca, se duse într-un suflet la fiul său. ISPIRESCU, L. 20. Nu ești bine de te-ai sculat așa tîrziu?

DELAVRANCEA, H. T. 65, cf. DDRF. Ei, bătrîne, ești cam lenes! Prea tîrziu te-ai sculat! COȘBUC, P. II, 127, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². La opl te culcă și la trei te scoală, De vrei să cîmji natura suverană! ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 12. A doua zi se scoală, se-mbracă și se duce. IOSIF, V. 148, cf. TDRG. M-am sculat speriat, îngrozit de acest vis. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 38. Marina... în fiecare dimineață se scula tot mai palidă. AGÎRBICEANU, A. 402. Peste noapte... se gîndește ce se gîndește, se scoală, se duce la nuc. GÎRLEANU, N. 9. Dormirăm două ceasuri bune. Cînd ne scularăm, erau patru ceasuri după-amiază. HOGAȘ, DR. I, 88, cf. RESMERIȚĂ, D. N-aș fi crezut să mă pot scula nici să fi luat casa foc. M. I. CARAGIALE, C. 8, cf. CADE. Tăranii se sculară împreună cu soarele ca și altădată. REBREANU, R. II, 108. Se scula, ursuz și mahmur după masă. I. BOTEZ, B. I, 38. Mă culcam în fiecare seară devreme, ca să mă pot scula a doua zi în zori. G. M. ZAMPIRESCU, SF. M. N. I, 55. Doamna Deleanu anunțase... că a doua zi dis-de-dimineață se făcea mare grijitură, rugîndu-i pe toți să se scoale mai devreme. TEODOREANU, M. III, 370. Ne culcam devreme, îmbrăcați ca să ne sculăm gata. VOICULESCU, P. I, 91. A doua zi s-au sculat toți dis-de-dimineață. SADOVEANU, O. II, 146. A doua zi de dimineață cînd ne-am sculat, am avut în fața noastră una din acele prieteliști. BART, S. M. 53. Niște bătați la poartă mă scoală din somn. PUȘCARTU, L. R. I, 79, cf. SCRIBAN, D. Ai fi putut să te scoli mai de dimineață. ARGHEZI, S. X, 24. Mă scol de dimineață, lucrez în casă cu geamul deschis. CĂLINESCU, B. I. 7. Dimineața mă sculai înviorat. BLAGA, H. 170. Se scoală înainte de ora 4 și pornesc în pîlcuri. BOGZA, A. I. 46. Dimineața la cinci s-a sculat băiatul meu și i-a dus bagajul la gară. PREDĂ, R. 448. Cînd se scoală dimineața, se miră că nu i-au tîrit cine știe unde. BARBU, PRINC. 53. Mîine o să ne sculăm mai limpezi la cap. T. decembrie 1964, 23. E dreptul meu... Să scriu în versuri, să mă scol în zori. VULPESCU, P. 64. Sofia mea luase într-un timp obiceiul că se scula noaptea. BĂNULESCU, I. 10. Îi plăcea... mai degrabă să se culce dimineața decît să se scoale dimineața. M 1968, nr. 10, 23. Te culci seara cu soare și te scoli în prînz mare. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 422. A doua zi, muierea se sculă dis-de-dimineață. RETEGANUL, P. I, 1, cf. DOINE, 221. Sătenele se scoală din noapte. ȘEZ. III, 105. De cine doru se leagă Nu mai fine mînteu-ntreagă, Că se culcă îmbrăcat Și se scoală căpiat. HODOȘ, P. P. 39. A doua zi pînă să se crape de ziuă mocănașii noștri se sculară. POPESCU, B. III, 89. Oamenii și femeile se scoală de noapte înspre ziua de Stn Toader. MARIAN, S. R. II, 55. Aslă-noapte am visat Că badea m-o sârulat. M-am sculat și-am pipăit, Da' nimica n-am găsit. DENSUSIANU, T. H. 118. Bate murgul din picior, Și nu bate să mai dorm, Ci bate ca să mă scol. CIAUȘANU, V. 77, cf. ALRM I/II 311. În zori să scula, Pe surori striga. BALADE, I, 312. Mă sculai și mă-mbrăcai Și pe obraz mă spălai. FOLC. TRANSILV. II, 487. Ascultă dară ca boieru d'im pat... s-audă clopotu trîgîndu-l să să școlă birșii să deie la vit'e. O. BÎRLEA, A. P. II, 22. Dimineața se scula, Pe ochi negri se spăla. FOLC. MOLD. II, 704. Cine se scoală devreme, departe ajunge, se spune despre un om harnic. ZANNE, P. I, 130. Cine se scoală mai de dimineață, acela e mai mare în sal lu el. CREANGĂ, A. 154. Scoală-te de dimineață De vrei să lungesti din viață. ZANNE, P. I, 29. Cine doarme cu cîinii se scoală plin de purici. ISPIRESCU, ap. ZANNE, P. I, 374. Doarme să nu se mai scoale, se spune despre un mort. ZANNE, P. II, 546. (La imperativ, cu elipsa pronumelui reflexiv) Scoală de ia coconul și muma lui și pasă în țara creștinilor. TETRAEV. (1574), 202, cf. N. TEST. (1648), 4v/4. Hai, scoală, zise el dezmiertînd-o — e ziua-n ameză mare. EMINESCU, P. L. 10. Scoală, zău, măi bărbate, pînă mă duc să trezesc pe Ion. REBREANU, I. 44. Hei, camelionule, trezește-te. Scoală. Uite-ți vine mîncarea. TEODOREANU, M. III, 112. Măi Busuioace, dormi? Hai, scoală! TUDORAN, P. 156, cf. DI. Sculați, voi, boieri mari, s-arată zorii. LABIȘ, P. 28. Sculați.

voi, români plugari, Florile dalbe, Că vă vin colindători. ALECSANDRI, P. P. 394, cf. TEODORESCU, P. P. 20. *Nevastă, dragă nevastă, Scoală, mulge vacile, Că răsar soarele!* JARNÍK — BİRSEANU, D. 456. *Măi muiere! ian secolă, că toate vitele-s în păpușoi!* SBIERA, P. 269. *Scoală somnoro, ... vezi de gată carul și mergi la pădure.* RETEGANUL, P. I, 1. *Scoală, că se face ziuă!* DOINE, 124. *Nevastă, nevastă. ... Scoală că-i ziuă.* BIBICESCU, P. P. 384. *Scoală, Voineo, nu dormi, Că vă vin colindători.* MAT. FOLK. 1 461. *Din grai așa-m grăia: „Scoală, Doamne, nu dormi!”* DENSUSIANU, T. H. 128. *Seolă, Ioane, nu dormi, Că somnul nu ți-o prii.* FOLC. MOLD. I, 64. \diamond F i g. *În zori se secolă fabrici, în zori se secolă case.* VINTILĂ, O. 20. \diamond T r a n z. *El durmia. Ucenicii secolară pre el.* CORESI, EV. 234, cf. I. GOLESCU, C. *Pentru ce nu ți-au fost milă? Să mă fi sculat pre mine.* BĂRAC, A. 58/23. *Cobor iute, secol pe portar și plătește.* CARAGIALE, O. I, 78. *Cînd au auzit soldații glasul stăpînului, care mai de căre se grăbea să scoale pe Vasile.* BACALBAȘA, S. A. I, 125. *Cocoșul te secolă din somnul cel mai dulce și la muncă te duce.* ZANNE, P. IX, 155. *S-a hî culcat. ... da las' că mă duc eu amu și-l secol.* HOGAȘ, DR. I, 93. *La trei din noapte vom secula din somn Pe cei ce se lăsară istovii.* CAMIL PETRESCU, V. 31. *Poși. ... să-l scoli din somn la orice ceas din noapte.* BASSARABESCU, V. 128. *L-a sculat din somn să-i ureze bun sosii.* REBREANU, R. I, 24. *Îl sculă din somn.* VISSARION, B. 13. *În zori a avut caznă mare pînă a sculat pe cazac.* VOICULESCU, P. II, 34. *Mă duc eu să-l secol pe Simion să aducă paie la cuptor.* DAN, U. 10. *Dimineața stîntem secolăși în sunete de muzici.* RAIEA, S. T. I, 280. *Să-l scoale pe ăla din somn.* PREDĂ, R. 23. *Pripășise vreo două javre la ușa lui, să-l scoale dacă simt om străin.* BARBU, G. 16. *Mă secolăși din somn ca sălbaticii.* T decembrie 1964, 5. *Dimineața. ... l-a sculat el, ă-a dat pînea și i-a arătat vrăbul de grîu în șură.* RETEGANUL, P. II, 51. *L-aș secula și mi[-i] păcat.* DOINE, 230. *Cînd aproape să-nitucea să duce și secolă băiatul.* O. BÎRLEA, A. P. II, 309. (F i g.) *Sculă amu a răslăbitului mîndrie, secolă vătămătura sufletului lui.* CORESI, EV. 246. *Griviță, Griviță. ... Te secolau din somn Trenurile abastre, Trenurile de plăcere.* VINTILĂ, O. 7. \diamond E x p r. *A se secula eu noaptea-n cap v. n o a p t e (I 1).* *A se secula pe piciorul stîng (sau eu dosul în sus, eu lața la pernă ori la ceasar), se spune despre un om prost dispus.* Cf. ZANNE, P. II, 727, DL.

2. A părăsi patul după o boală, devenind sănătos; p. e x t. a se vindeca de o boală, a se însănătoși, a se întrema, a se înzdrăveni, a se lecuî, a se ridica (I 13), a se tîmădui (1). *Și se secolă aciași luu patul și ieși înaintea tuturor.* CORESI, EV. 55. *Cela ce va ierta la boala lui sudalma. ... de să va seculă den boala lui, nu va putea să părăscă la giudeț pri acela ce l-au suduit.* PRAV. 243. *Sv[il]nt[u]l. ... tîmădui pre un fulgerat ce zăcusă 12 ai și să secolă mulțămînd lui D[um]n[e]z[u].* DOSOFTEI, V. s. septembrie 29^r/30. *Din pat nu s-au mai sculat și-n secolă vreme au și murit.* NECULCE, L. 177. *Slăbănogul. ... s-au secolă îndată și rădicîndu-și patul au ieșit înaintea tuturor (a. 1746).* GCR II, 37/34. *Scoală-te dar și te întărește, gustînd încaî acum o dată împreună cu noi puțină hrană.* AETHIOPICA, 39^v/14. *Oarecure bolnav atingîndu-se de cojocul său. ... numai-decît se secolă.* MINEIUL (1776), 110^r/9, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Sau se sfîrșește bolnavul în moarte, sau se deșteaptă și se secolă sănătos.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 323/15, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Radu căzu iarăși la pat și nu se mai secolă.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 138. *Dacă mă vei vedea la capul bolnavului, să știi că se duce; dacă mă vei vedea la picioarele lui, se secolă.* PAMFILE, S. T. 83. *Îl interesau și-i plăceau toate, parcă s-ar fi sculat după o boală grea.* REBREANU, I. 273, cf. RESMERIȚĂ, D. *De o boală zaci și te secolă, dar de dor te-aprinzi și mori.* MIRONESCU, S. A. 43. *Dacă împărătița Maria se va putea secula din suferința pe care o ure, va veni și ea.* SADOVEANU, O. XII, 178, cf. DL, DM. *Dzaci puiculf ori te secolă, Ori imi dă și mii o boali.* MAT. FOLK. 819, cf. ALARM I/I h 196. (La imperativ,

cu elipsa pronumelui reflexiv) *Scoală și ia patul tău și tîmblă și te du în casa ta.* CORESI, EV. 55, cf. N. TEST. (1648), 11/33, GCR II, 37/30. *Scoală, secolă, măi bărbate, Nu mai tot zaci pe spate.* ALECSANDRI, P. P. 53. \diamond T r a n z. f a c t. *Apoi de s-a întîmplat Vrun bolnav să fi sculat, Unde merg la bolnavi spun.* MUMULEANU, C. 158/6. *Babele Nici nu-l secolă după boală, Nici nu-l lasă ca să moară.* PANN, P. V. III, 140/5. *Mîndră, mîndruleana mea, ... Ochii tăi mă bagă-n boală, Sprîncenele iar mă secolă.* JARNÍK — BİRSEANU, D. 23. *Așa o cîntare. ... Te secolă de pe boală.* UDRESCU, GL.

3. (Adesea urmat de determinări ca „din morții”, „din mormînt” etc.) A reveni la viață după ce a murit; a învia, (învechit) a se deștepta, a se ridica (I 12). *Trîmbița va da glas, și morții se vor secula într-altă făptură (cca 1570).* GCR I, *14/29. *Morții den mormînte se vor secula.* CORESI, EV. 35. *Multe trupuri. ... răpăusate ale svinților secolară-se.* COD. TOP. 196. *Glasu]l voru auzi morții la zia de apot și să vor secula dî în gropi (a. 1600—1650).* GCR I, 138/30. *Secolă-se de intru morți și la ceriur cu slavă se înălță (a. 1648).* id. ib. 130/25. *Să secolă H[risto]s din groap[ă] (a. 1661).* id. ib. 182/31, cf. LB. *Pămînte! pămînte! primește p-un om mai mort care nu poate nădăjdui că se va mai secula!* PLEȘOIANU, T. III, 80/22, cf. POLIZU. *Aștept cu nerăbdare ca morții să se scoale Lăsdînd să le rămnă coșciugurile goale.* MACEDONSKI, O. I, 50, cf. BĂRACIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Un om dacă moare nu se mai secolă.* AGRBICEANU, A. 392, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Dînd hrană florilor se secolă morții ca-ntr-o înviere.* CĂLINESCU, O. II, 121, cf. DL. *Să se fi secolat morții, ar fi rătăcit prin mahala.* BARBU, G. 417. *Dumnezeu să-l ierte Cu trei poame fierte Și cu una moale Să nu se mai scoale.* TEODORESCU, P. P. 131. [Apa] *va fi foarte bună, chiar și morții se pot secula eu ea.* RETEGANUL, P. IV, 49. *De-aș ști, soacra, că-i muri, M-aș abii, m-aș rumeni; Iar de-aș ști că te-i secula, M-aș duce, m-aș îneca!* HODOȘ, P. P. 146. *Să știi, muico, trau mieu, Te-ai secula d'in copîrșău.* DENSUSIANU, T. H. 224. *Îngerii vor trîmbița, Morții din gropi se vor secula Și la județe se vor strînge.* FOLC. MOLD. I, 245. (La imperativ, cu elipsa pronumelui reflexiv) *Ție grăiesc, secolă! Și șezu mortul și incepu a grăi.* CORESI, EV. 345. \diamond T r a n z. f a c t. *Și acmu de veri vrea, secula-veri el.* id. ib. 97. *Cu moartea fură osîndiși și morții secolară (cca 1633).* GCR I 85/10. *Au nu creadeți că Dumnezău va secula pre morți?* N. TEST. (1648), 169^r/34. [Hristos] *vă scul[ă] din morți și fu începător morților spre înviere (a. 1661).* GCR I, 182/36. *Și să rugară să-nvie cei morți. Deci face sv[il]nt[u]l rugă de-i secolă.* DOSOFTEI, V. s. septembrie 29^r/27. *Te grăbește să înviezi ca să secolă împreună pre strămoși.* MINEIUL (1776), 200^v/7, cf. I. GOLESCU, C. *Aer tare, înviător să te scoale din morți, se cobora pe pămînt.* AGRBICEANU, A. 295. *Apa. ... era rece-rece, te secula din morți.* BARBU, G. 140. *Am un om Cu cunună de aur în cap Și secolă morții cu glasul lui (Cocoșul).* ȘEZ. IV, 86.

II. 1. A părăsi poziția orizontală (sau sezîndă) și a-și îndrepta corpul (sau jumătatea lui superioară) în poziție (relativ) verticală; a se ridica (I 11), a se sălta (4). *Te secolă și stă spre picioarele tale.* COD. VOR. 78/8. *Cînd să secolă Arha[n]g[hel]u]l Mihail, a-lunca toți îngerii tăcără (a. 1600—1625).* GCR I, 64/40. *Maria și soru-sa Maria îndată să secolară și ieșiră înaintea lui (a. 1600—1650).* id. ib. 139/13. *Zise lui, vino după mine, și să secolă de mearse după el.* N. TEST. (1648), 11^v/9. *Toj. ... să secolară în picioare.* DOSOFTEI, V. s. noiembrie 146^v/9. *După acia Savel sculîndu-se de la pămînt nu vedea pe nimenea.* CHEIA ÎN. 62^r/26. *Căzusuă hatmanul într-un răzor. ... de nu să putea îndată să se secolă.* NECULCE, L. 58, cf. LEX. MARS. 189. *Atuncea să secolă toți boierii cei mare în picioare (a. 1773).* GCR II, 98/40. *S-au secolat de lingă mine și au luat un baston din mîna lui Theodosie (a. 1812).* BUL. COM. IST. III, 107. *Fiind noi la masă toj, ea șădea la foc și nu vrea să se scoale să vie (a. 1817).* IORGA,

S. D. XII, 206, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Se scoală de jos.* PLEȘOIANU, T. III, 98/22. *O stringere în curmezișul pieptului... Silește pe bolnav a se scula și a se stilpi pe mâini.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 392/27, cf. I. GOLESCU, C. Robinson... *s-au sculat de la pământ și au început a să uita cu mirare împregiurul său.* DRĂGHICI, R. 34/25, cf. VALIAN, V., VASICI, M. II, 110/7. *Acel tiran... s-a sculat deodată foarte posomorit și au ieșit din teatru.* ARISTIA, PLUT. XXVI₂/27. *Așa e că se însoară? strigă ea cu glas spăriet sculindu-se.* NEGRUZZI, S. I, 50, cf. POLIZU. *Asculta cu nemulțumire și cu mirare conversațiunea noastră; pierzând răbdarea, el se sculă.* GHICA, C. E. I, 61. *Mihai se scoală și le mulțumește și, luând paharul, astfel le vorbește.* BOLINTINEANU, O. 31. *El se sculă din iarbă cu cartea cea veche în mână.* EMINESCU, P. L. 38. *Mai șade moș Nichifor așa pe gânduri... apoi se scoală bineșor și se duce în vârful degetelor, lângă cărușă.* CREANGĂ, P. 132. *Calul se scoală, scuturându-și capul ca de buimăceală.* CARAGIALE, O. I, 145. *Nu mă mai putui scula în picioare.* ISPIRESCU, L. 303. *Un tinăr... se-apropie de tine. Tu te-ai și sculat în sus.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 73, cf. BĂRCIANU, ZANNE, P. IV, 487. *Stă o clipă la-ndoială, apoi se scoală din genunchi.* DAVILA, V. V. 109, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Dacă s-au strins laolaltă și-a fost întocmit adunarea, Scoală-se Ahile... și vorbește intiiul.* MURNU, I. 5. *Venea să ceară dreptate d-lui director care se sculase sfios pentru a-i da toate lămuririle.* ANGHEL, PR. 119, cf. TDRG. *Cind muncitorii... intră în casă, cei ce se află aici se scoală în picioare.* PAMFILE, A. R. 105. *După ce l-a ascultat cu luare-aminte, s-a sculat repede și a ieșit.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 39. *Vișelul... bătea din picioare și nu se mai scula.* AGÎRBICEANU, S. P. 32. *Se sculă în picioare, îngrijată.* GÎRLEANU, N. 190. *Mă grăbesc, adăugai sculindu-mă în picioare.* HOGAȘ, DR. I, 134. *Barbării... sînt înzăuși cu platoșe... care-i apără de lovituri, dar odată căzuți îi împiedică de a se mai scula de la pământ.* PĂRVAN, G. 106. *Cei de pe prispă se sculară în picioare.* REBREANU, I. 22, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se trîntise în mijlocul podului, ca ursul, și nu mai voia să se scoale.* M. I. CARAGIALE, C. 26, cf. CADE. *La Circ... Un accident banal — Un acrobat, Un salt mortal și Acrobatul nu s-a mai sculat.* MINULESCU, VERS. 185. *Mirat, se sculă să vadă ce arde.* GALACTION, O. 146. *Se scoală din praș Infirmele victime.* TOPÎRCEANU, P. O. 81. *S-a sculat nervos în picioare, a vrut să facă un gest.* CAMIL PETRESCU, P. 220. *Cind unul din noi spunea vreo minciună ori se lăuda, ne sculam în picioare.* I. BOTEZ, B. I, 70. *Plin de sînge și scîncînd de durere, Hagiu se scula anevoie, clătînat și proptit de ziduri.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 25. *Oamenii se sculară din iarbă și se apropiară domol.* SADOVEANU, O. XII, 508, cf. SCRIBAN, D. *Ionișă comisul... s-a sculat de jos.* VIANU, A. P. 234. *I se întimplă să cadă de pe cal și să nu se mai poată scula de greutatea armurii.* CĂLINESCU, C. O. 39. *Un copil cînd cade, dacă nu e văzut de nimeni și durerea nu e prea mare, se scoală de jos fără să plîngă ori să fițe.* RALEA, S. T. II, 148. *Cade pe unde se nîmerește, se zbate și după ce își vine în fire se scoală și pleacă la ale lui.* STANCU, M. I. 181. *Tot orașul se scoală în picioare și le salută.* BOGZA, A. I. 42. *Tata stupi spre mine, sculindu-se.* CAMILAR, C. 79. *Ai putea să te scoli în picioare cînd intru în încăpere.* H. LOVINESCU, T. 272. *În acest timp Biriică se sculase de pe prispă și se tot mișca.* PREDĂ, M. 36. *Cînd îl văzu pe Mitru, albi și se sculă în picioare.* T. POPOVICI, SE. 232. *Se sculă grăbit de pe pat, se duse în tindă, aduse o sticlă cu fuică.* V. ROM. decembrie 1964, 58. *Mi-o făcut semn să mă scol. M-am agățat de el și m-am ridicat.* LĂNCRĂNȚAN, C. II, 125. *Se sculă fata-n picioare.* DOINE, 135. *Să luptea-ă să se scoale la deal.* ALR SN IV h 976/848. *Am amețit și-am căzut. Am oftăt și m-am sculat.* FOLC. MOLD. I, 117. *A nu cădea nu se poate, dar cînstă își face, cînd ca-ți să te scoli.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. II, 509. *Se scoală singur de jos sau de la pământ, se spune despre un om leneș.* PAMFILE, J. II, 165, cf. ZANNE, P. II, 727. *L-a pus viu*

și l-a sculat mort (= l-a bătut tare, zdravăn). ZANNE, P. II, 807. *(La imperativ, cu elipsa pronumelui reflexiv) Scoală de te du, credința ta mintui-te.* CORESI, ap. GCR, I, 27/12, cf. DL. *Căprioare, sorioare, Sculași în două picioare, Roadeși poala codrului Să vad matca Oltului.* ALECSANDRI, P. P. 291. *Scoală de dinaintea mea, afurisitul și blăstămatule.* SBIERA, P. 152, cf. BIBICESCU, P. P. 164. *(Tranz.) Domnul Mircea greu ofta Pe bătrîna o scula Mina dreaptă-i sârula.* ALECSANDRI, P. P. 199. *(Tranz. fact.) Fă-mi și mie dreptate și scoală pe cei doi oaspeți care șed d-a dreapta și d-a stînga mării tale.* FUNDESCU, L. P. I, 93. *◇ (Prin lărgirea sensului) Auzind acestea doftorul, i s-au sculat perii capului în sus.* BĂRAC, T. 46/17, cf. BĂRCIANU. *În prun e un om Sau o arătare, călare pe-o cracă, Și pomul se scoală, se-apleacă.* ARGHEZI, C. O. 215. *(Tranz.) Noi încă nu dezgropasem... via, dar apucasem să sculam din mușuroaie trandafirii.* ID. S. VII, 186. *(Tranz. fact.) Ca un nour plutea peste dinșii Praful sculat de sub tălpi.* MURNU, I. 29. *Suflă vîntul, iarba scoală, Dorul mîndrei mă doboară.* RETEGANUL, CH. 110. *[Ursul] scoală coama.* ALR SN III h 678/2. *◇ Expr. A se scula în capul oaselor v. c. a. p.* *◆ A se scula (II I) de undeva, intrerupînd ori încheind o anumită activitate, acțiune etc. Abia acu-mpărătul se scoală din ospăț.* ARISTIA, S. 35/5. *Însuși guvernatorul se sculă de la cărși și veni s-o primească.* NEGRUZZI, S. I, 64. *Abia ne scularăm de la masă și societatea... ieșea ca siccare să-și caute repaosul.* PELIMON, I. 147/13. *Făt-Frumos se sculă de la masă și... se duse să-și aleagă calul.* EMINESCU, P. L. 17. *Cînd se sculară de la masă, zina se duse la împărătul socru.* ISPIRESCU, L. 39. *Cînd toți fură inlemniți de șampanie, se sculară.* D. ZAMFIRESCU, R. 193. *Cu ce liniște știa să se scoale de la masa de cărși la care a pierdut cîteva sute de lei.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 210. *De pe la mese se sculau bărbai și femei.* AGÎRBICEANU, A. 121. *Cînd se sculară de la masă, Ruja trase pe moșneag spre grajd.* GÎRLEANU, N. 23. *Se sculă de la masă înaintea tuturor... și plecă bombănînd.* REBREANU, I. 60. *Mulți se sculară de la masă, năpustindu-se spre ieșire.* M. I. CARAGIALE, C. 21. *Sculindu-se de la masă, consulul e pe dată închis în iatac.* LOVINESCU, C. IV, 78. *Căpitanul se sculă de la masă și șopti ceva la urechea băiatului.* BRĂESCU, O. A. I, 17. *S-a sculat de la masă fără cuvînt și a dat buzna afară.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 34. *Erau îmbrăcați așa cum se sculaseră de la masă.* MONICA cu capul gol, Dănuș fără capelă și fără sabie. TEODOREANU, M. III, 19. *Se sculă de la masă, străbătu sala... și se apropie de geam.* PREDĂ, R. 430. *Nu mai puteam aștepta și m-am sculat de la masă.* V. ROM. decembrie 1966, 21. *De la masă trebuie să se scoale toți deodată.* CANDREA, P. 285. *◇ Refl. pas. Îndată ce se vor greși din neascultare și negrijă, [copiii] să se scoale de la masă și să slujească în rînd cu sluga.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 85/11. *◇ Tranz. fact. Doamna Poplăceanu se necăjea zadarnic să-și scoale bărbatul de la masă.* AGÎRBICEANU, A. 153. *Ochii-s negri ca neghină. Scoală junii de la cină.* HODOȘ, P. P. 68. *◆ (Despre organele genitale masculine ale oamenilor și animalelor) A intra (și a se menține) în erecție.* *◇ Expr. (Familiar) A I se scula (cuiva) să... (sau de...) = a se hotări (brusc) sau a dori (pe moment) să obțină, să întreprindă etc. ceva; p. ext. a i se năzări (3).* *◆ (Regional; despre oameni) A se înălța, a se ridica puțin (pe virful degetelor) (Pecinișca — Băile Herculane).* Cf. ALR SN III h 1 241/2. *◆ (Rare; despre păsări) A se ridica în zbor. Graurii se scoală toți deodată cu mare volbură și trec repede ca un nor negru îndesat.* ODOBESCU, S. III, 31. *◆ Tranz. (Prin Ban., prin Transilv. și prin Mold.; complementul indică animale de vînat) A stîrni, a face să iasă din ascunzătoare.* Cf. ALR I 216. *◆ Tranz. Fig. A scoate din starea de liniște, de calm de mai înainte, tulburînd, deranjînd, enervînd etc. A sculat mai tot satul în picioare din pricina pupăzii din tei.* CREANGĂ, A. 59. *Nevoiașul ăla de om... are de gînd să scoale tot orașul în gura lui.*

ISPIRESCU, L. 37, cf. TDRG. *Se porni pe fipele să scoale casa.* VOICULESCU, P. I, 256, cf. DL, DM. *Fiindcă copilul era „jestos” și scula vecinii cind plingea, îi aplicau un tratament neșovăitor.* IST. LIT. ROM. II, 262. *Se puse pe plins și pe jelit de scula satu-n gura lui.* ȘEZ. I, 283. \diamond Refl. *Acest lucru dacă să întimpla în altă parte de lume, toată țara s-ar fi sculat în picioare.* SION, P. 230. *Ivan... începe a face un târâboi de s-a sculat toată ograda în gura lui.* CREANGĂ, P. 304.

2. Fig. (Învechit și regional) A-și reveni dintr-o situație (materială sau morală) proastă, a se redresa, a se reface (2), a se îndrepta; a ajunge din nou la o situație bună, prosperă. *Căzură toți făcătorii făzălege; împensi fură și nu se putură scula.* PSALT. 66. *Mă voi scula den căderea păcatelor.* CORESI, EV. 28. *Norodul geme, se frământă ca un vint înlănțuit! Veniți și dați drumul lanțului și se va prăvăli Șchiopul ca să nu se mai scoale!* SADOVEANU, O. I, 211. *Din vijelia mare, din groaznicul prăpăd... Se scoală mîntuit, precum în lege văd Doar omul înțelept.* CĂLINESCU, O. II, 196, cf. DL. *Cind stăpînul va cădea, ai săi nu se vor mai scula.* I. GOLESCU, AP. ZANNE, P. IV, 626. *Cînd se culcă grîul, se scoală stăpînul.* Cf. DDRF, ZANNE, P. I, 190. \diamond TRANZ. fact. *Scoala Domnul toți ce cad Și rădică toți jos lepădații.* CORESI, PS. 394/3.

3. Fig. (Învechit) A se ivi, a apărea; a se naște. *Scula-se-voru bărbăți cei ce voru grăi răzvretitu.* COD. VOR. 22/18. *Proroc mare sculă-se întru noi.* CORESI, AP. DHLR II, 475. *La giudeț nu vă s-afila locul Să vă sculați, ce-ți peri cu totul.* DOSOFTEI, PS. 12/16, cf. TDRG, SCRIBAN, D., DL, DM. *După bătălie mulți viteji se scoală, se spune despre cei care se arată curajoși după ce a trecut primejdia.* Cf. ZANNE, P. IV, 269, DL. *Caré cum se scoală, tot Udrea (sau Vlad, Voinea etc.) îl cheamă, se spune despre o persoană care ridică pretenții nejustificate, care are o atitudine dominatoare, de superioritate.* Cf. ZANNE, P. IV, 427, DL, UDRESCU, GL. \diamond Refl. p. a. s. (Învechit, rar; despre impozite) A se percepe. *Cu hotărîre întărim ca nicidecum să nu se mai pomenească, nici să se mai scoale acest pogonărit (a. 1755).* URICARIUL, VI, 176. \diamond TRANZ. (Prin vestul Transilv.; complementul indică ființe) A crește. *Crescătorii de cai scoală mînz sau ardică mînz.* DR. V, 227. *Așe am sculat io fata me cu greu, cu malai fi-am sculat prunđi.* TEAHA, C. N. 265.

III. (Învechit) 1. A se ridica (I 11) sau a se pregăti să plece, să meargă undeva, la cineva a pleca, a porni de undeva pentru a merge în altă parte. *Scoala-te și pasă în Damascu.* COD. VOR. 40/13. *La armă și scut și stă (te scoală d) în ajutoriu mie.* PSALT. 61. *Scula-mă-voi de mă voi duce către părintele meu.* CORESI, EV. 21. *Te scoală și pasă în Mesopotanie la Betuel la casa tatălui mîni-ta.* PALIA (1581), 110/10. *Și să sculă Sit și să duse cu maica sa în rai (a. 1600-1625).* GCR I, 64/10. *Atunce să sculă și împăratul singur și să duse în săbor.* VARLAAM, C. 135. *Sculați-vă să meargem de acicea.* N. TEST. (1648), 126^r/7. *Sculindu-se într-acel ceas, să înturnară în Ierosolim (a. 1650-1675).* GCR I, 232/21. *M-am sculat de am ieșit de la peștera aceasta.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 83^v/2. *S-au sculat acei boiari și s-au dus la pașa de s-au jăluit de Vlad Vodă (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. I, 147/13. *Văzînd acea primejdie... s-au sculat și s-au dus la Beligrad.* IST. T. R. 91. *Bogdan vornicul și cu toată boierimea s-au sculat din leși și s-au dus pe Bahluiul în sus.* NECULCE, L. 173. *Să vă sculați și să mergeți acolo, la acel loc al dumsale, hatmanului (a. 1724).* BUL. COM. IST. IV, 60. *Facem știre mării tale că mi veni o... carte... ca să mă scol să merg la satul Birăștii (a. 1741).* URICARIUL, XVI, 205. *Vă sculați cu toții de veniți aici, aducîndu-vă scrisorile și marturii ce veți avea (a. 1783).* BUL. COM. IST. III, 101. *S-au sculat și ei din Țara Leșească și au venit la Iași (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 256/11. *Întorcîndu-se sultan Băiazid, fiu-său Corcul se sculă cu tot deulețul și-i*

ieși înainte la Nichea. VĂCĂRESCUL, IST. 259. *Văzînd trimisul și gonacii că nu să dau oamenii la urma lor, s-au sculat și s-au întors înapoi (a. 1819).* DOC. EC. 198. *Ăstăzi, sculindu-mă, singur m-am dus acolo unde să strîngu salahorii (a. 1823).* ib. 278. *Cite patru să scol de la curte și merg la logofătul Belu, unde, săvîrșînd șfatul del nelegiuit, fac și anafora către măriă sa vodă.* I. GOLESCU, IN PR. DRAM. 63. *Cînd se va da în șire că s-au slobozit plata, atunci... fieșcare vechil... să se scoale a veni la București a primi plata.* CR (1831), 199^v/34. *Întovărășindu-te cu un cuvîncios număr dă dorobanși... să te scoli să mergi la pomenita ocnă (a. 1832).* DOC. EC. 512. *Din porunca cîerștii mari dvorniciei... pe dată sculindu-mă, am mers la ocnă Slănicului (a. 1835).* ib. 572. *Fiindcă dorești mult să mă vezi... apoi scoală-te și vino aici.* BĂLCESCU, AP. GHICA, A. 571. *Mai deunăzi s-a sculat satul Telegă și s-a dus la dînsul... ca să-l roage să facă o bisericuță în sat.* FILIMON, O. I, 158. *S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și... s-au dus la unchișă acasă.* ISPIRESCU, L. 1, cf. DDRF. *Atila, regele hunilor, se scoală cu mare parte din poporul său și pleacă către apus.* XENOPOL, I. R. II, 24, cf. TDRG, CADE. *Sfinții se scoală și vin la scaunul împărăției celei de sus.* SADOVEANU, O. XII, 166, cf. DL. (La imperativ, cu elipsa pronumelui reflexiv) *Scoală în timpurial meu.* PSALT. 112. \diamond TRANZ. fact. *Nopiscus... se pare a zice că nu numai pre ostași, ci și pre țerani i-au sculat.* Aurelian din Dacia. MAIOR, IST. 41/6. \diamond Expr. *A scula în picioare v. picior (I 1).*

2. A începe sau a se hotărî să înceapă o acțiune, a se apuca de ceva; a se ridica (I 10). *Numai ce să sculară cetățenii și-l dezbrăcără de hainele cele împărătești și-l școaseră din cetate gol.* NEAGOE, ÎNV. 184/28. *Noi ne-am sculat de bunăvoia noștră... [și] am vișindut direapta ocină a noastră (a. 1610).* GCR I, 45/1. *Se sculă Nemitor de ucise feciorii lui Amulie toți.* MOXA, 355/10. *Sculatu-ne-am de am vindut o giuimătate de sat (a. 1631).* GCR I, 75/16. *Să va scula singur de mintea sa, fără puteare de la giudeț și va tăia aceale tufe.* PRAV. 21. *Noi de a noastră bună voie, de nîme siliși nici impresurăți, ne-am sculat și am vindut a noastră dreaptă ocină și moșie (a. 1662).* URICARIUL, XXV, 61. *Ne-am sculat noi d-am răscumpărat un rumân (a. 1687).* IORGA, S. D. VII, 29. *Te-ai sculat preste poruncă și ai mersu la o pimniță... de ai luat den vinul sfinției sale (a. 1694).* BUL. COM. IST. III, 87. *S-au sculat un boier... și i-au pîrit la Cantemir Vodă.* NECULCE, L. 109. *Iar cînd au fost astă-toamnă s-au fost sculat Drăgul Ceaușul de au dat el vin (a. 1713).* IORGA, S. D. XIV, 13. *Acum tu te-ai sculat de i-ai luat părțile lui de moșie (a. 1721).* BUL. COM. IST. III, 93. *S-au sculat cu pîră de l-au sorocit la Divanul mării[i] tale (a. 1732).* ib. IV, 67. *S-au sculat nește Volcinești cu nește scrisori vechi de au pîrit pe Iordăchițaie (a. 1739).* ib. 76. *La o vreme s-au fost sculat unii din vecinii acelor sate și au zis că este moșia a lor (a. 1740).* URICARIUL, V, 260/16. *Egumenul Hrisantiu... s-ar fi sculat și i-au luat o fată cu sila și au mîritat-o (a. 1777).* ib. XIX, 15. *De să vor scula cu jalobe să nu li să fie în seamă.* PRAVILA (1814), 46/25, cf. DL, DM. (La imperativ, cu elipsa pronumelui reflexiv) *Scoală, Doamne, socoteaște giudețul meu.* PSALT. 64. *Peîtru dînșii scoală, Doamne sfinte, Să-ți impli cu izbîndă sfințele cuvinte.* DOSOFTEI, PS. 38/3. \diamond Expr. (Popular) *A i se scula* (cuiva ceva) = a-i veni (cuiva) o idee (ciudată), o toamnă; a avea chef de ceva. *Dac-oi sta eu pîndă i s-o sculă lui, imi iese sufletul.* UDRESCU, GL.

IV. Fig. 1. (Învechit și popular; cu determinări introduse prin prep. „pe”, „spre”, „asupra” etc.) A se ridica (III 5) împotriva cuiva sau a ceva; a avea o atitudine ostilă, dușmănoasă față de cineva sau ceva. *Care se scoală pre mîntre, sfiî-se-vor.* PSALT. HUR. 97^r/4. *Sculară-se spre mere măturii nedereapte.* PSALT. 62. *Scula-se-vor feciorii pre părinți și ucide-vor ei.* CORESI,

TETR. 20. Sculă-se Cain pre Avel, fratele său, și ucise pre el. **PALIA** (1581), 24/12. Sculă-se lupul pre păstorii. **MOXA**, 380/1. Se scoală asupra lui cu cubinte de sudalmă. **PRAV.** 116. Să vor scula feciorii spre părinți și-i vor omori pre ei. **N. TEST.** (1648), 13^r/24. Atuncea s-au fost sculat vândătorii de acolo cu gălceava spre Ghinea medelniceariul (a. 1676). **BUL. COM. IST. IV.**, 172. S-au sfătuit boierimea să se scoale asupra domnu-său să-l omoare (a. 1679). **MAG. IST. II.**, 21/8. Să sculă noaptea asupra oaspelui și-l ucisă. **DOSOFTEI**, v. s. noiembrie 117^r/1, cf. **ANON. CAR.** Fără cinste sint... faptele cele rele, de a se scula cineva asupra vecinului său și a-l păgubi uneltindu-i supărări și griji (a. 1712). **URICARIUL**, XI, 221. Să nu aibă nimenea a să scula peste vinzătura mea asupra dumisale (a. 1740). **ib.** XXIV, 442. Nime din neamurile noastre să nu fie volnici a se scula împotriva acestei scrisori a noastre (a. 1777). **ib.** X, 77. Toți i se scula împotriva. **BUCAVNA**, 68. Mulți pe el să sculară și-impla să-l dovedească la domnie. **BUDAI-DELEANU**, T. V. 127, cf. **LB, BĂRCIANU, RESMERIȚĂ, D.** Ar fi trebuit să se bată cu amindouă și s-ar fi sculat iar tot satul pe casa lor. **DAN**, u. 159. S-au sculat cu multă răutate Asupra mea și asupra casei mele. **TEODORESCU**, P. P. 374. Nu te scula pă copil. **ALR II** 3 172/102. (Tranz. fact.) Pre fiu asupra tatălui îl sculă cu perire. **MAIOR, IST.** 258/5. Dacă i-aș fi pedepsit, aș fi sculat contra mea o parte din adunare. **BOLINTINEANU**, o. 440. Mi-e rușine și mi-e greu Că sculă satu-n capul meu. **COȘBUC**, P. I, 126. ♦ Fig. Cînd dar asupră-i răul se scoală... Atunci fă anul d-un sferț să fie. I. **VĂCĂRESCUL**, P. 107/9. Cum se putea... să nu ne sculam furioși împotriva unei sisteme de nedreptate? (a. 1848). **PLR I**, 121. Tipicul, împotriva cărui s-a sculat de mult Christian Wolff, voind să pună stavilă între cunoștința istorică și cea filozofică. I. **BOTEZ**, B. I, 46.

2. A porni o revoltă, o răscoală, o rebeliune; a se revolta (1), a se răscula (1). Să supărase toți cetățeanii Rîmului și s-au sculat cu toții de l-au ucis. **PRAV.** 257. Sculatu-s-au turcii cu zorba asupra hanului. **NECULCE**, L. 357. Dumitrașco Vodă... temîndu-se se nu se scoale fără asupra lui... adus-au multă oaste tătarească. **AMIRAS**, LET. III, 90/24. Murat al doilea... fu silitor să facă războaie asupra unor zorbale ce se sculase asupra împărăției. **VĂCĂRESCUL**, IST. 256, cf. **BUDAI-DELEANU**, LEX. Guvernul gătește o expediție de 1000 ostași... ca să meargă să ardă garnizoana de la Madera care s-a sculat împotriva stăpînirii. **CR** (1829), 260^r/13. După vestirile din Tulon lăcuiitorii din ostrovul Cipru s-au sculat asupra sultanului din pricina dărilor celor mari. **ib.** (1833), 217^r/37. Lăcuiitorii n-au vrut să supăie aceștii porunci și s-au sculat împotriva trupelor lui Mehmed. **GT** (1838), 16^r/32, cf. **VALIAN**, v. Uleric Țingli, după el Ioan Calvin, s-au sculat tot ca Luter împotriva papii. **FM** (1841), 235^r/36. Voim egalitate și libertate, domnule! pentru asta ne-am sculat la patruzeci și opt. **GHIGA**, C. E. I, 173. Înțeleg!... Ș-apoi să facem ca norodul să se scoale. **HASDEU**, R. V. 154. Nu este exemplu în istoria lumii încă: o nație să se scoale, să surpe tirania din rădăcină și să fie altă de pașnică. **BOLINTINEANU**, o. 247. Se sculară uriașii... cu răzmerișă asupra zeilor. **ISPIRESCU**, U. 47, cf. **DDRF**. Voinici, femei, bărbați cărunți Se vor scula, și tari și crunți Vor pune-n praf a voastre frunți, Jiviniilor truse. **NECULUȚĂ**, Ț. D. 51, cf. **RESMERIȚĂ, D., CADE**. Cînd fărani au apucat să se scoale pentru pămînt, greu se vor mulțumi numai cu reforme platonice! **REBREANU**, R. II, 215. Țara are să se scoale la îndemnul lui Dumitrașcu Vodă, căci nu mai poate răbda asupririle și birurile mării sale. **SADOVEANU**, o. X, 171, cf. **SCRIBAN**, D. S-aude că în Moldova s-au ridicat satele împotriva curților boieresti... Ar trebui să ne sculam și noi. **STANCU**, D. 122, cf. **DL, DM**. (La imperativ, cu elipsa pronumelui reflexiv) Sculați!... Lăsați martirica răbdare! Dreptatea, azi, vă-nchină a ei armă! **NECULUȚĂ**, Ț. D. 31, cf. **DL**. (Tranz.) Mihu cu alți bătrîni porniră călări spre alte sate ca să le scoale și

să le facă vînt după Tudor, spre scaunul lui Tomșa. **SADOVEANU**, o. V, 646, cf. **DM, M. D. ENC., DEK**. ♦ Fig. Singele-n mine se scoală, arde, și-l simțîngheftînd. **HELLADE**, o. I, 448.

3. (Învechit) A porni la război, la luptă, a se ridica (III 5) (cu armele) împotriva cuiva. Și iară se sculă însuși împăratul cu oști de trecu la riul Efratului. **MOXA**, 389/31. Să va scula o limbă pre altă limbă și țara pre țară. **N. TEST.** (1648), 31^r/2. Ce domno să va scula întăi, acela va peri întăi (a. 1657). **GCR I**, 175/18. Turcul de la răsărit sculîndu-să au venit pe-neet, încet și au biruit domnii. **IST. Ț. R.** 19. Toate crăiile cite sint creștinești au scris cărți la împăratul și la vizirul turcesc să de pace leșilor... că apoi ei cu toții s-or scula asupra lor. **NECULCE**, L. 58. Sașii aceștia de munte de multe ori s-au sculat asupra ungorilor cu sabie (inceputul sec. XVIII). **MAG. IST. I**, 91/29. Nu prea mulți ani den împărșia lui trecînd, deci cu mari greime de oști și cu nespuse puteri s-au sculat a oști într-aceste părți. **C. CANTACUZINO**, CM I, 14. S-au sfătuit creștinii să se scoale asupra noastră (a. 1750). **GCR II**, 55/25. Cîinii de tătari s-au sculat asupra noastră. **ALEXANDRIA** (1784), 14^r/14. Toldeauna la al șaptelea an să scoală urcanii de-i pradă. **AMFILOHIE**, G. 46/3. Teodorice... se scoală asupra augustului Zinon cu război. **ȘINCAI**, HR. I, 91/38. Românii s-au sculat asupra grecilor. **MAIOR, IST.** 193/12. Noi ne sculam cu arme, Și țara e puțină, de tot dărăpănală. **HELLADE**, o. I, 225, cf. **I. GOLESCU**, C. La 1563, boierii, cu oștirile de peste Olt, se scoală asupra lui Petru II. **BĂLCESCU**, M. V. 593. S-a sculat cu mulțime de oaste și vine asupra împărăției tale. **PANN**, A. 32/7. Regele Ceninienilor... s-a sculat la bătaie și cu multă putere a pornit asupra lui. **ARISTIA**, PLUT. 67/29. Voievodul românilor din Maramurăș, numit Bogdan, se scoală contra coroanei sfîntului Ștefan. **HASDEU**, I. C. I, 8. Cînd se sculau românii, pe loc pieria dușmanul! **ODOBESCU**, S. I, 28. Vrăjmașul s-a sculat cu oaste mare asupra noastră. **ISPIRESCU**, L. 49. S-au sculat vrăjmașii cu oaste mare. **IOSIF**, V. 143, cf. **TDRG, RESMERIȚĂ, D.** Sosesc știri că oștile din Turcia și din Asia s-au sculat pentru mărița ta. **SADOVEANU**, o. XII, 149, cf. **DL, DM**. Rîmlenii s-au sculat, Pre Ierusalim l-au pustii. **POP.**, ap. **GCR II**, 140/28. Fiul împăratului vecin se va scula cu oaste împotriva lui. **FUNDESCU**, L. P. I, 152. ♦ **Tranz.** (Complementul indică oameni, oaste) A aduna, a recruta, a mobiliza în vederea unui război. Sculînd oaste asupra vicienilor robi... îi sili a-și pleca capul. **MAIOR, IST.** 179/18. Hanul tătărilor... sculă un număr mare de tătari și ei zburară în ajutorul cetăței. **BĂLCESCU**, M. V. 66. Slugerul Tudor... trece Oltul... și începe a scula pandurimea. **GHIGA**, S. 101, cf. **DL**. Irod împărat... multă oaste au sculat. **POP.**, ap. **GCR II**, 140/14. ♦ **Ref. I.** Acolo porunci la toți săcuii să se scoale în arme și să-l urmeze. **BĂLCESCU**, M. V. 428. ♦ (Despre război) A începe, a se declanșa, a izbucni. Se scoală spre mere război. **PSALT.** 45. De s-a scula asupra mea războiu, spre însul eu nedejduiesc. **DOSOFTEI**, ap. **GCR I**, 247/31.

— **Prez. ind.: scol.** — Și: (învechit) sculă vb. I.
— **Lat. *excubulare.**

SCULAMÉNT s. n. (Popular) Blenoragie. Cf. **DORTORII**, 2^v/10. Sint și alte deosebite scurgeri în chipul sculamentului. **EPISCUPESCU, PRACTICA**, 363/16, cf. **I. GOLESCU**, C. Pentru sculament. Enipere, rădăcini de pitrinjăl și de urziacă în deopotrivă citime. **DRĂGHICI**, D. 140/23, cf. **VEISA**, I. 114/14. Sculamentul sau „blenoragia“... este o inflamație a pieliiței cei mucoase. **S. BĂRB.** 11/2, cf. **VALIAN**, V. Aceste spălări s-au întrebuițat... pentru sculament. **DESCR. AȘEZ.** 78/19. Cei molipsiți, mai vîrtoș cu sculament, simt în părțile genitale o deosebită întăritare. **NEP. VIND.** 25/14. Scurmîntul se numeră între patimile venerice. **CORNEA**, E. I, 39/6. Împotriva sculamentului întrebuițează sondele galvanice. **MAN. SĂNĂT.** 230/28, cf. **POLIZU**. Balzam în contra gonoreei (sculament) și spre a preveni toate

boalele sifilitice. BOTEZ, A. 62/1, cf. DDRF, BĂRCIANU, N. LEON, MED. 146, ALEXI, W. Pentru anumite boale... nu se descintă niciodată, recurgându-se numai, pentru vindecarea lor, la practice magice sau la leacuri empirice. Astfel pentru astm, diaree, ... blenoragie (sculament). CANDREA, F. 328, cf. BIANU, D. S., TDRG, RESMERIȚĂ, D., GĂLDI, M. PHAN. 249, SCRIBAN, D., DM, H V 195.

— Pl.: sculamente și (învechit, rar) sculamenturi.
— Și: (învechit) scurămînt, seolament (DOFTORII, 2^v/10) s. n.

— Din ngr. σκούλαμέντο. — Seolament < it. seolamento.

SCULĂR s. m. v. sculer.

SCULĂRE s. f. Acțiunea de a se scula și rezultatul ei.

1. 1. Trezire (1), deșteptare din somn. Cf. scula (I 1). Tu cunoșcuși ședea mea și scularea mea. PSALT. HUR. 117^v/25, cf. PSALT. 288. Să se scalde la două-trei zile o dată, însă după scularea din somn. EPISCUPESCU, PRACTICA, 71/29, cf. VALIAN, V. Nu fixaserăm ora sculării. SION, P. 298. A doua zi pe la revărsatul zorilor... săteni de toată vîrsta... venise să reclame în contra arendașului și nu așteptau deșteptarea lui Păturică. FILIMON, O. I, 161, cf. DDRF. Scularea de dimineață, aerul curat... le-a deschis o poartă de mîncare și o sete, — mai ales o sete grozavă. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 62, cf. RESMERIȚĂ, D. Scularea, mîine la șapte. VINEA, L. II, 315. În prima etapă... elevii reprezintă acțiuni elementare din viața cotidiană, din clipa sculării pînă la culcare... r mai 1964, 7. ♦ Momentul trezirii din somn. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

2. Vindecare, însănătoșire; întremare, înzdrăvenire, leuire, ridicare (I 8), tămăduire (I). Cf. scula (I 2). Zăcătorii de lingoare n-au a se primeni... pînă la scularea și întremarea lor. EPISCUPESCU, PRACTICA, 111/24, cf. DDRF.

3. (Învechit) Învierie din morți. Cf. scula (I 3). Isus încă nu se era proslăvit, nici mai înainte de cruce și de muncă și de sculare. CORESI, EV. 193. Așteptăm scularea morților. COD. TOD. 229. Auneori să zice povestea ev[an]gh[e]licei de nașterea lui H[risto]s, ... moartea, scularea, înălțarea. N. TEST. (1648), 1^v/13. Să dai... mîntuitoare sculare celor ce au adormit somnul cel de priciune. MNEIUL (1776), 122^v/17, cf. LB, POLIZU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

II. 1. Părăsire a poziției orizontale (sau șezînde) și îndreptare a corpului (sau a jumătății lui superioare) în poziție (relativ) verticală; ridicare (I 7). Cf. scula (II 1). Cf. LB. Atunci se și aude, la grabnica sculare și întoarcere, și hîlticiiala apei în piept. EPISCUPESCU, PRACTICA, 413/25, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX. □ Scularea se va executa în doi timpi.

2. Fig. (Învechit) Revenire dintr-o situație (materială sau morală) proastă; redresare, refacere, îndreptare, (învechit, rar) sculătoare (v. sculător 4). Cf. scula (II 2). Zace domnul spre sculare și spre dereptare credincioșilor. CORESI, EV. 518. Dumnezău... va tămădui sufletul tău de boala păcatelor și va lăuda scularea ta și pocăința ta. VARLAAM, C. 172. Acesta a pus spre căderea și scularea a mulți întru Izrail. N. TEST. (1648), 68^v/20. Iată acesta zace spre cădere și spre sculare a mulți întru izraileani. CHEIA ÎN. 86^v/23. Lunecării lui Ureche pre lesne-i iașle sculare și a greșelii îndată-și și îndreptare. CANTEMIR, HR. 113.

III. (Învechit, rar) Plecare (II), pornire (I 1). Cf. scula (III 1). Această dar sculare a domnului de lingă București, și în jos mergînd, iar Constantin Bălăceanu auzînd s-au bucurat mult (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. II, 146/10. ♦ (Concretizat) Loc de plecare, de pornire. Scrise sculările lor și popasurile lor. BIBLIA (1688), 121²/16.

IV. Fig. 1. (Învechit, rar) Împotrivire. Cf. scula (IV 1). Cf. POLIZU.

2. Răsculare, răzvrățire; răscoală (1), revoltă (1); rebeliune. Cf. scula (IV 2). Pînă azi nu v-am descoperit pricina tairică a sculării mele. Nu de la sine singur am luat armele (a. 1821). URICARIUL, XIV, 307, cf. VALIAN, V. Ceasul sculării populilor și al biruinței lor va suna (a. 1850). PLR I, 141. S-a zis încă cum că scularea românilor ardeleni n-avu nimic național. BĂLCESCU, M. V. 540, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

3. (Învechit, rar) Pornire la război, la luptă; ridicare (cu armele) împotriva cuiva. Cf. scula (IV 3). Aruncînd turcilor că scularea lor asupra Moldovei este stricarea păcii, cu sumeșie i-au răspuns Baiazet II. ȘINCAI, HR. II, 76/23. ♦ Mobilizare (2). Generalul Puchner... publică și scularea gloatelor prin o instrucțiune foarte memorabilă. BĂRȚIU, P. A. II, 299.

— Pl.: sculări. Gen.-dat. și: (învechit) sculărei.
— V. scula.

SCULĂT¹ s. n. Faptul de a se scula.

1. Trezit¹ (1), deșteptat din somn. Cf. scula (I 1). Ședea mea și culcatul Tu-mi știi, Doamnă, și sculatul. DOSOFTEI, PS. 467/2, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE. Alelei! pentru înrîncăoape și seceri... Pentru avînturi și pentru întreceri, Pentru sculatul de dimineață. DEȘLIU, G. 19. Sculatul de dimineață și însuratul de tînăr nu strică niciodată. ZANNE, P. IV, 399.

2. (Învechit) Învierie din morți. Cf. scula (I 3). Așteptăm sculatul morților (a. 1607). GCR I, 41/28, cf. DHLR II, 475, DDRF.

— V. scula.

SCULĂT², -Ă adj. 1. Care s-a trezit (1), deșteptat din somn. Cf. RESMERIȚĂ, D. Il găsi pe Mitru sculat în curte. T. POPOVICI, SE. 418. ♦ (Substantivat; învechit, rar) Cumpărit-se și periră drept fărăleagea sa Ca vizul sculatului. PSALT. 145.

2. Care a părăsit poziția orizontală (sau șezîndă) și și-a îndreptat corpul în poziție verticală. De ureame ce l-au rănit... n-au putut a mai sta sculat. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 171^v/10, cf. ANON. CAR., RESMERIȚĂ, D. ♦ Fig. În sufletul, bolnav de oseminte... Se iscă asupra un îndemn fierbinte Și-mi simt sculate aripi de cocor. ARGHEZI, VERS. 38. ♦ (Prin analogie) Cei ce se află aici se scoală în picioare... vînd să înțeleagă prin aceasta ca și grîul să fie sculat, ridicat, adică să crească înalt și frumos. PAMFILE, A. R. 105.

3. Fig. Răsculat, revoltat. Vodă Vlad ducea războiu-n Transilvania sculată. DAVILA, V. V. 33, cf. RESMERIȚĂ, D. După ce spîrcuise satele sculate... oșteanul domniei se întoarse asupra răilor care se trăseseră în codru. SADOVEANU, O. X, 244, cf. DL, DM.

— Pl.: sculați, -te.

— V. scula.

SCULĂ s. f. (Atestat prima dată în 1481; cf. MIHĂILĂ, D., DERS). 1. (Învechit și popular; de obicei la pl.) Obiect de mare valoare, făcut de obicei din metal prețios (cu pietre scumpe); spec. bijuterie, giuvaier. Le va dărui, ca să le fie dumneilor, sate cu rumâni, moșii stearpe, țigani, scule, haine (a. 1682). BUL. COM. IST. II, 237. S-au tocmît cu craiul într-o sută de pungi de bani, cu scule ce-i va da, și să-l sloboază (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. II, 31/2. La moartea lui s-au găsit 160 000 de galbini de aur... și alte scule de aur și de argint. N. COSTIN, LET. II, 77/28. Și încă au vîndut și alte scule și ferecături ale ei (a. 1711). BUL. COM. IST. III, 81. Între alte scule ce mi-au dat și un ineluș mai bunșor (a. 1728). IB. IV, 62. Au dat... ce controversie sau piră are... pentru niște averi sau scule nu de mic preț ale răposatului moșului său. ȘINCAI, HR. III, 47/7. [Boierii] puseră amăneluri case, vii, moșii, sculele nevestelor. ZILOR, CRON. 69, cf. LB, T. GOLESCU,

c. Sculele (giuvaerile) sale să se împarță fără osebire între fiii și fiicele sale. CR (1830), 418²/1, cf. VALIAN, V. Deschiseră visteriile lui Dărie și găsiră... doaoeci de case pline cu scule de aur. ALEXANDRIA, 87/12. Familiile luaseră cu sine sume mari de bani, scule de aur, argint. BARIȚIU, P. A. II, 484, cf. STAMATI, D. Pietre prețioase numim toate pietrele naturale întrebuițate de către giuvaerii pentru facerea sculelor: BARASCH, I. N. 42/20. Scoțea câte un fir din frumoasele lui musteji și le pune într-o cutiuță ca pre niște prețioase scule. NEGRUZZI, S. I, 208, cf. POLIZU. Multe averi și case mari s-a ridicat în București după ciurma lui Caragea din sculele și banii bieților bolnavi. GHICA, S. 32. Pentru dînsul e femeie moșia cea măsurată, O sculă prefăluită sau o pungă numărată. HASDEU, R. V. 55. Îi încredința garderoba, sculele și tot ce avea mai scump. SION, P. 76. Pe Zay, Anton Secuiul, Rozel și-alți căpitani, I-am încercat de daruri, de scule și de bani. ALECSANDRU, T. II, 159. Niște filhari... luară... toate sculele ce erau răsipite prin odaie. ODOBESCU, S. I, 78. I-a luat diamanticele și sculele și argintăria și le-a pus la păstrare acasă la Hagi Cănușă. CARAGIALE, O. II, 228. De nimic lucru iei tu că am pierdut inelul; așa sculă rară? ISPIRESCU, L. 107, cf. DORF, BARGIANU. Am aflat la el ducatură, fări mănoase, scumpe scule. DAVILA, V. V. 168, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². Sculele boterimii și negustorilor se lucrau în aceleași locuri ca și odoarele de biserică. IORGA, C. I. III, 53. Deschise un scrin, câtă la sculele ei, resfiră o salbă. ANGHIEL — IOSIF, C. I. 81. Cătrii cu saci de bani, întregi bazare De-arginturi, scule... Se duc spre munți. IOSIF, P. 26, cf. TDRG. Și dacă atâtea lucruri potrezesc cu vremea, rămân banii și sculele. PAMFILE, COM. 1. Doamna din Nicule, Frumoasă ca o sfință sub grelele ei scule și-a dat pe a sa fiică feciorului crăiesc. PETICĂ, O. 110. Știm... că erau mari purtători de scule de aur. PĂRVAN, G. 143, cf. DR. IV, 469, RESMERIȚĂ, D. Tot pe locul acela... se găseau unele scule și obiecte domnești: război de aur, furcă de aur și alte odoare. RĂDULESCU-CODIN, L. TR. 55. [De la Rim] să le vie... scule de aur, pietre nestimale și foale de mătase și aur. AL LUPULUI, P. G. 191. Îi încredințai câteva din sculele domnișei Smaranda, niște paștale, să le puie amanet. M. I. CARAGIALE, C. 88, cf. CADE. Cîteva giuvaericele și scule erau ascunse prin diferite încheieturi ale săntei. CAMIL PETRESCU, O. I, 10. Se întoarseră cu al sac umflat de scule de preț. VOICULESCU, P. I, 199, cf. SCRIBAN, D. Căutam pe jos Argintul unei scule de preț, atunci picată. I. BARBU, O. 80. Manele... depuneau pe altarul patriei aurul, bijuteriile, sculele lor de preț. CĂLINESCU, C. O. 45. Cine își putea băga năsul în boccea lui?... Să fi fost în ea ceva scule de aur ori giuvaere de preț? TUDORAN, P. 43, cf. DL, DM. Femeile... își puseră cite una, cite una, podoabele... sculele ascunse cu grijă în sipele secrete. BARBU, PRINC. 19. Săpături făcute pentru canalul care unește marea cu lacul Liman descoperiseră... un mormînt, plin de scule, de giuvaeruri. V. ROM. IANUARIE 1965, 26. În genere, zestreă fetelor nu consta din pămînt, ci din „scule”, adică obiecte prețioase conservabile, din metal sau stofe. PANAITESCU, O. T. 176. ♦ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) O sculă de om. ȘĂINEANU². (Ironie) Așa își laudă bietul creștin scula de nevastă. RĂDULESCU-CODIN, ap. TDRG. ♦ F i g. „Bucurași-oă”, zice, „cu mine, că aflai scula ceaia pierdută” (ce se zice, sufletele a tot omul). CORESI, EV. 176, cf. COD. TOD. 196, DHIR II, 475. (Ironie) Sînt sătulă de așa sculă. PANN, P. V. II, 108. Omul e tot aceeași sculă, și... experiența ce-a cîștigat — e nulă! MACEDONSKI, O. I, 260. Bine, frate, da ce pacale-s cu d-la?... Da scula asta unde o mai găsiși? HOGAȘ, DR. II, 151, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Uile, la table... i-a smintit pe toți... Și sînt printre ei scule istețe... care de patruzeci de ani freacă zarurile. CAMIL PETRESCU, U. N. 232, cf. SCRIBAN, D., DL. Vulpea bătrînă zise: Cunosc eu bine șe sculă-i stăpîntul viții. POP., ap. GCR II, 262. Bătrîneță, sculă rea, vinde-te-aș de te-aș putea. RETEGANUL, CH. 20. Nu e cine știe ce sculă de line. O

să te duci și tu plocôn lui Ūcigă-l loaca... că s-au dus ei alții mai ceva caline. RĂDULESCU-CODIN, I. 4. Ce mai sculă ești! Ce mai poamă... ești! CIAUȘANU, GL. Și-asta e o sculă; o știu eu! UDRESCU, GL. ♦ (Învechit și regional; eufemistic) Nume dat organului genital (la oameni sau la animale). Cf. I. GOLESCU C. ♦. E x p r. (Regional) A pune sculele în eui, se spune despre o persoană îmbătrînită care are puterile slăbite. Cf. UDRESCU, GL.

2. (La pl.) Veșminte scumpe și alte obiecte prețioase folosite la serviciile religioase. Le-au dat lor legi și cel cort și scule bisericesti. PO 4/28. [Erau acolo] multe besearici cu mulți preuși... și multe odejdii și scule (a. 1660—1680). GCR I, 176/11. Să dea la sfînta beserică ajutori, ori bani, ori scule bisericesti (a. 1814). ARH. OLT. I, 59. Icoane, nestiminte, scule sacre; prapure, lampe și cărși, se prefăcură în cenușă. ALEXANDRESCU, S. 7. În mijloc e biserică; plină de scule și odoare vechi. VLAHUȚĂ, R. P. 73. Se-nevoia spinarea altor purtători Sub tîrgile cu aur, argint și scule sacre, VOICULESCU, POEZII, I, 186. Sinodul îl înfîmpină cu sculele sfînte: evanghelie îmbrăcată în aur, cu copci de piatră scumpă, cădelnițe ARGHEZI, B. 28.

3. Piesă folosită pentru prelucrarea unor materiale solide, în scopul schimbării formei, a dimensiunilor și a proprietății acestora, i n s t r u m e n t, u n e a l t ă, u s t e n s i l ă, (regional) sculeață; (la pl.; de obicei cu determinări) totalitatea instrumentelor și obiectelor care servesc cuiva pentru practicarea unei anumite indeletniciri. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. Cele la îndemînă scule se lucra foarte bine la dînșii. ARISTIA, PLUT. 113/17, cf. POLIZU. Meșterii noștri, în loc să caule cauza răului... în lipsa sculelor... au atribuit mai todeauna rîul concurenței din afară. GHICA, C. E. I, 305. În lucrul lemnului, pe lângă specialitățile exercitate de lucrători cu toporul și cu barda și cu alte scule..., se deosebesc dulgherii și lestarii. I. IONESCU, M. 708. Aprovizionarea grădinilor publice cu diferite scule și obiecte. ap. TDRG. Nu-i vorbă, tot alita se toarce și c-o furcă mai așa, dar parcă-ți umblă mina mai ușor pe-o sculă frumoasă. VLAHUȚĂ, R. P. 104. Și-i tremură mîinile lui conu' Nae, gîndindu-se la plăcerea ce o să-i pricinuiască băiatului toate sculele de vîndoare: pușcă, geantă, jambiere. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 160, cf. DAMÉ, T. 56. A izbil din mînă Fușul plin și furca... Ea prinzindu-și toate sculele-nr-un loc Le-azvîrli deoparte. COȘBUC, P. I, 246, cf. BARGIANU, DORF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Apoi voi arăta... care sînt... „sculele” de care se servește poporul nostru pentru a pescui în aceste ape. ANTIPIA, P. 81, cf. TDRG. Sculele... ce slujesc în lemnăria propriu-zisă sînt: barda..., ciocanul, cleștele. PAMFILE, I. C. 115. Cînd muri bietu lață-lău... își lăasă o pereche de boi..., apoi scule, apoi căruța și de-ale casei. PETICĂ, O. 204. Gligoraș și-a dosit sculele de băial și-o luminare de său și a plecat la „Arhanghelii” să taie aur. AGĂR-BICEANU, A. 184. Descoperirile... ne lămuresc și în privința diferitelor scule de meseriași. PĂRVAN, G. 490, cf. DR. IV, 469, RESMERIȚĂ, D., NICA, L. YAM. 220, CADE. Comandanții primiseră ordinul de a împrumuta fărânelor sculele... necesare muncii cîmpului. LOVINESCU, C. VIII, 26. Ofelul pentru scule trebuie să aibă nu numai o anumită compoziție chimică, ci și proprietăți fizice speciale. IOANOVICI, TEHN. 193. Primară în fine ordin de a distribui sătenilor sculele și animalele ce se prăpădeau. BRĂTESCU, O. A. I, 137. Fierar de scule. NOM. PROF. 21. Se așeza la masa de scule cînd pleca lăta la fabrică și lăsa lucrul cînd fluiera ora șase. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 101. Intră prin sînga un lucrător cu o ladă de scule. SEBASTIAN, T. 51. Stau în pripon bărcile mari cu calarg, mirosind a calran, pline de plase felurite și de toate sculele bresle. SADOVEANU, O. IX, 285, cf. SCRIBAN, D. Pregătirile... riscă să fie ridicole, ca la alpinistii încercați cu arsenalul de sînghii și scule noi, cumpărate duminica pentru fotografiile pe un vîrf de 2 000 de metri parcurși cu funicularul. ARGHEZI, B.

89. De frig am promoroacă-n palme, Polei pe sculele de fier. CĂLINESCU, L. L. 91. Pleacă cu un sac de scule la spinare. STANCU, P. 274. Un meşter ... își avea sculele mai la o parte. PAS, L. I, 62. Mînuim cuvîntul ca pe-o străină sculă. BENIUC, V. 114. Trebuie să știi că în cabinetul meu nu se află scaun de operații, nici scule electrice, nici alte orori medicale. VINEA, L. I, 157. Seara ia haina unui foșist, se descalță, vtră niscăi scule în buzunar și pleacă. GALAN, Z. R. 85. Inima noastră îi grea și aspră ca și sculele noastre de pescuit. DAVIDOGLU, O. 24. Își scosese toporișca de la brîu, sculă de care nu se desparte niciodată un plutăș. TUDORAN, P. 103, cf. LTR², DL. Ne luom sculele și plecam acolo unde aveam de lucru pe rețeaua mare de întreținere. PREDĂ, I. 189, cf. DM. Scule se mai găseau pe acasă, ba o rindea, ba un fierăstrău. BARBU, G. 97, cf. DER. Va trebui să-și procure sculele strict necesare practicării pescuitului. VÎN. PESC. martie 1964, 20. S-a deschis joi dimineața o expoziție de scule și dispozitive. RL 1967, nr. 7 001. Lucrările acestui cerc... le dezvoltă deprinderea de a mînuî scule și aparate. GI 1968, nr. 929, 3/2. O asemenea baracă întruiește toate condițiile unei magazii de materiale, unelte, scule, puțin și transportată cu ușurință. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213, cf. HIV 52, 56. Eu am lăsat sculele mele acasă și fără ele nu le pot păcăli. CĂTANĂ, P. B. III, 52. Lasă, lată, că o să rămii cu sculele mele de pescărie și n-ai să le mai prăpădești lu! RĂDULESCU-CODIN, I. 138, cf. ALR II 3 535/102, 272, 310, 537, 705, 728, 791, 836, 848, ALR SN I h 17, PD I, 177, AI 22, 23. Avețiel o lădiță care ține șculile lui. O. BIRLEA, A. P. II, 35. O calfă rea niciodată nu-și găsește scule bune, se spune despre un om nepriceput sau leneș. ZANNE, P. V, 113. ♦ (Ironie) Un asemenea argat e sculă de aur la o gospodărie. SANDU-ALDEA, ap. CADE. ♦ P. r e s t r. Partea activă cu care acționează o sculă (3) asupra materialului sau a piesei de prelucrat. Se deosebesc scule de așchiere, scule de deformare plastică și scule de tăiere. LTR², cf. DL, DM, DEX. ♦ Fig. Te poartă sub escortă O cohortă De fițari... Înneztrati la cap e-o sculă Minuscule. TOPÎRCEANU, P. O. 22. ♦ Fig. Persoană, acțiune, fapt de care se servește cineva pentru atingerea unui scop; instrument. Femeia e scula dracului. ZANNE, P. II, 147. Oboseala nu m-a ucis, n-a vrut să fie o sculă în slujba dracului, care îmi vrea moartea. VISSARION, B. 229. Eu nu m-am încrezut în toți cu care am vorbit la regiment și printre ei erau scule de-ale plutonierului. PAS, Z. III, 290, cf. DL, DM, DEX. ♦ (Familiar) Armă (de luptă). De ce să le piară un om, dacă ne poate răpune cu scula? CAMIL PETRESCU, U. N. 365. Sculele lor de luptă erau simple, noduroase și de-o jalnică înapoierie. C. PETRESCU, R. DR. 7. Au pătruns din cămărite dinlăuntru oameni pricepuți, avînd în mijlocul lor pe gîdea cu strai roș. I-au dat sculele, pe cînd mușii răsturnau și înceștau pe Isaurian. SADOVEANU, O. XII, 189. „N-avem scule”, spuneau soldații cînd... trebuiau să numere gloanțele din cartușieră și obuzele din cheson. PAS, Z. III, 257.

4. (Învechit și popular; la pl.) Lucruri, obiecte (casnice); țesături, cusături care formează zestrea unei case, a unei familii. Muiarea... [i]și va lua toate dezaștrele cite vor fi ale ei... și toate ce-i va fi făcut [bărbațului] haine și alte lucruri (scule MUNT.). PRAY. 530. Au scăzut cheltuiala ce au făcut... la haine, i scule, i alle ce au fost de trebuință la nuntă (a. 1750). IORGA, S. D. XII, 60, cf. I. GOLESCU, C. Ne-a ardat... multe alte scule de-ale casei lucrate toate de mîna lui. VLAHUȚĂ, R. P. 104. Negru Vodă... a făcut un lîng de scule femeiești, dincoace de brazda Moldovei, cu să vie femei din Moldova, să cumpere scule. RĂDULESCU-CODIN, L. TR. 59. Se aduceau din Brașov... haine și încălțămînie, scule de casă, bijuterii, arme. GOLOGAN, C. R. 40, cf. CADE. Nici o sculă în casă, pe jos lut. CONTEMP. 1965, nr. 955, 1/2. Obiectele casei se numesc lucruri, scule și bîqarfe. H I 31. Ș-o luat cătrăfusele sau scule. ALR SN V

h 1 430/102. ♦ (Regional) Sculă de văduvă = lucru vechi, uzat. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: scule.

-- Etimologia necunoscută. Cf. scul.

SCULĂRAIE s. f. (Regional; cu sens colectiv) Sculărie (2) (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL. N-am văzut atîta sculăraie ca la omu' ăsta; are o pîmniță plină. id. ib.

— Sculă + suf. -ăraie.

SCULĂREȚ, -EAȚĂ adj. (Prin vestul Munt.) 1. (Despre oameni) Iute în mișcări; vioi, sprinten. Cf. UDRESCU, GL. Sculăreacă mai e și-asta, arz-o focul, parcă-i pusă pe grătar, id. ib.

2. (Despre melodii, dansuri etc.) Vioi, săltăreț (3). Cf. UDRESCU, GL. Strbă sculăreacă. id. ib.

— Pl.: sculăreși, -e.

— Scula + suf. -ăreț.

SCULĂRIE s. f. 1. Loc, atelier, secție (într-o uzină) unde se fabrică, se recondiționează sau se păstrează scule (3). Foarte întreprinse, mai ales în atelierele de sculărie și control, sint prismele aderente. ORBONAȘ, MEC. 70, cf. DL. Comitetul de partid avea birourile instalate... lângă secția de sculărie. PREDĂ, R. 400, cf. DM. Marile uzine cu secții de sculărie înzestrate cu tot utilajul necesar. SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 840. Pentru a lucra în atelierul de sculărie... absolvirea unei școli profesionale este necesară. GI 1968, nr. 933, 3/5, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Cu sens colectiv) Totalitatea sculelor (3) care se găsesc într-un anumit loc; mulțime de scule; (regional) sculăraie. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: sculării.

— Sculă + suf. -ărie.

SCULĂTOR, -OĂRE adj., s. m., s. f. 1. Adj. (Învechit, rar) Care se scoală (II 1). Cf. POLIZU.

2. S. m. (Învechit, în Transilv.) Ceas deșteptător. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

3. S. f. (Învechit, rar) Înviere. Cf. SCRIBAN, D.

4. S. f. Fig. (Învechit, rar) Sculare (II 2). Zace cesta la căzătură și la sculătoare a mulți întru Izraili. CORESI, EV. 515, cf. TDRG, DHLR II, 337.

5. S. m. (Învechit) Inamic, vrăjmaș. De sculătorii (ceia ce se scoală d) spre mere rădici-me și de bărbatu nedreptu izbăvești-me. PSALT. 30, cf. CORESI, PS. 43, DHLR II, 337, POLIZU.

6. S. f. (Bot.; regional) Numele mai multor plante erbacee folosite mai ales ca plante medicinale: a) gemănariță (*Orchis papilionacea*). Cf. GRECESCU, PL. 542, PANȚU, PL. 113, CADE, BORZA, D. 121; b) poroinic (I b) (*Orchis militaris*). Cf. PĂCALĂ, M. R. 23, BORZA, D. 120, 121; c) poroinic (I c) (*Orchis purpurea*). Cf. BORZA, D. 121; d) untul-vacii (*Orchis morio*). Cf. GRECESCU, PL. 542. Tuberculele acestei plante trec în popor ca afrodisiace, de aci și numele de sculătoare. N. LEON, MED. 60, cf. PANȚU, PL. 323, CADE, BORZA, D. 120; e) poroinic (I a) (*Orchis mascula*). Cf. BORZA, D. 120; f) vătămătoare (*Anthyllis vulneraria*). Cf. BUJOREAN, B. I. 393, BORZA, D. 21; g) linariță (*Linaria vulgaris*). Cf. BORZA, D. 100; h) (Ban.) vinariță (*Asperula odorata*). Cf. id. ib. 25. ♦ C o m p u s: sculătoare-mare = mutulică (II) (*Scopolia carniolica*). Cf. id. ib. 157.

— Pl.: sculători, -oare.

— Scula + suf. -ălor.

SCULĂTURĂ s. f. (Învechit) 1. Înviere din morți. Așa e și sculătura morților că să va semăna întru putredire. CORESI, ap. GCR I, 14/7. Cred... sculătura trupurilor și viața de vecie (a. 1648). GCR I, 124/17, cf. ANON, CAR., I, GOLESCU, C., TDRG, SCRIBAN, D.

2. Redresare, refacere morală. *Acesta pus la sculătura [a] mulți întru Izraelli.* CORESI, ap. DHLK 11, 346.

— Pl.: sculături.

— Scula + suf. -ătură.

SCULĂȚEL, -EĂ, -ÎCĂ adj. 1. (Regional; despre cintece, melodii) Săltăreț, vioi. *Ne cînta din fluier... cîntece sculățe.*..., de jucam pînă ce asudau podelele. CREANGĂ, O. 224, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², PAMFILE, J. II, 263, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Spune-i ăluia [lăutarului] să zică ceva mai sculățel, mai românește.* SCL 1974, 446, cf. ȘEZ. VIII, 157.

2. (Prin Mold.) Indecent. Cf. ȘEZ. VIII, 157.

— Pl.: sculăței, -ele. — Și: sculățică adj. SCRIBAN, D.

— Sculat + suf. -cl. — Sculățică: cu schimbare de suf.

SCULĂȚICĂ adj. v. sculățel.

SCULBUȚI vb. IV. Trans. (Regional; complementul indică apa dintr-o sticlă) A clătina, a agita (Someș Guruslău — Zalău). MAT. DIALECT. I, 215.

— Prez. ind.: sculbuțesc.

— Etimologia necunoscută.

SCULEĂȚĂ s.f. (Regional) Sculă (3) (Chizăltău — Lugoj). Cf. ALR II 3 535/76.

— Pl.: sculețe.

— Sculă + suf. -eață.

SCULÉR s. m. 1. Lucrător care lucrează la sculărie (1). Cf. DL, DM, SFC I, 121, SCL 1966, 487, M. D. ENC.

2. (Regional; în forma *scular*) Tîmplar (Coropcenii — Iași). Cf. ALR SN II h 551/514.

— Pl.: sculeri — Și: (rar) sculiér (SFC I, 121), (regional) sculăr (ALR SN II h 551/514) s. m.

— Sculă + suf. -ar.

SCULEȚ subst. (Învechit, rar) Sculișor. Cf. DDRF.

— Pl.: ?

— Scul + suf. -eț.

SCULI vb. IV. Trans. (Prin vestul Transilv.) „A isprăvi”. FRÎNCU — CANDREA, M. 105.

— Prez. ind.: sculesc.

— Etimologia necunoscută.

SCULIÉR s. m. v. sculer.

SCULIȘOĂRĂ s.f. Diminutiv al lui sculă.

1. Cf. sculă (3). Cf. DL, DM, DEX.

2. (Învechit) Cf. sculă (4). *Toate dobitoacele mi [l]e-au luat... și toate sculișoarele și tot căpîitulul [l] ce am avut (a. 1808).* IORGA, S. D. VIII, 45.

— Pl.: sculișoare.

— Sculă + suf. -ișoară.

SCULIȘÓR s. n. Diminutiv al lui scul; (regional) sculș, (învechit, rar) sculeț. Cf. TDRG, DL, DM, DEX.

— Pl.: sculișoare.

— Scul + suf. -ișor.

SCULPĂ vb. I v. sculpta.

SCULPĂRE s.f. v. sculptare.

SCULPÍ vb. IV v. sculpta.

SCULPÍT, -Ă adj. v. sculptat².

SCULPTĂ vb. I. Trans. 1. (Complementul indică materiale dure, plastice, obiecte ori suprafața unor asemenea materiale sau obiecte) A prelucra prin cioplire, scoțire, modelare, gravare (cu unelte speciale)

pentru a împodobi cu sculpturi (1), cu ornamente, cu forme sculpturale; (rar) a scobi¹ (1 1). *Se mai prezentă și făguri de miere... așazăți în un șliubei durat din lemn de tei și pe dinafară împodobit cu o față de icoane de mîna unui săhastru sculpile.* ASACHI, S. L. II, 86. *Tot acoale... am găsit... un aghesmătariu mare de marmură, sculptat întocmai ca benisterul din Pisa.* ROM. LIT. 14¹/16. *Pe vîrfurile însă al fiecăruia turn se află cîte un glob de piatră asemenea sculptat.* PELIMON, I. 74/26. *Ieronim privi pămîntul sculptați cu scene de amor.* EMINESCU, P. L. 98. *Mestșerii lucrează cadrele ușilor, ferestrelor... sculptează odoarele.* IORGA, C. I. III, 4. *Ușa unui paraclis sculptată după un model corect și banal, mi se spune că este împodobită cu „ornamente frumoase și slute”.* VIANU, A. P. 272. *Am văzut acolo poza unui băiat de vîrsta mea... cu un baston mare și gros, sculptat cu flori.* STANCU, D. 502. *Ușile acelea sculptate abundent... sînt o capodoperă.* 7 iunie 1968, 39. ♦ A ciopli, a scobi¹ (1 2) (pentru a obține un obiect). *Se apropie de peștera ce știa că trebuie să fie pe această insulă. O găsi într-adevăr sculptată-n piatră.* EMINESCU, P. L. 98. *O prispă largă cu parapet de piatră sculptată străveziu.* DAVILA, V. V. 59. *Bărți în forme și primitive sculptate într-un trunchi de copac... își ridicau visele licăritoare.* ANGHEL, PR. 43. *Surise... aruncînd peste parmaclucul frumos sculptat în piatră cea mai candidă privire.* BARBU, PRINC. 45. ♦ Fig. *Ar fi putut el fi rece la un sentiment sculptat în inima oamenilor?* ARISTIA, PLUT. LIX₂/10. *Torturile și spasmurile aceleia ce-i dedese viața rămăseră adînc sculptate în memoria ei.* FILIMON, O. II, 284. *Sculpta nervoasă grilajul alb, cu umbreluța.* CAMIL PETRESCU, U. N. 179. *Raza lunii Sculpta cu dală vie în relief alunii.* PILLAT, P. 103. *Din culmea unde, mai presus de nor, Doar gheața își sculptează diamantul, Te prăvăleai, gigant clocotitor.* I. BARBU, J. S. 21. ♦ (Rare; despre ape; complementul indică forme de relief) A săpa (7); a eroda. *În urma cercetărilor asupra teraselor s-a ajuns la concluzia că riurile noastre au sculptat pînă la 8 terase.* MG I, 49.

2. (Complementul indică figuri, imagini, modele, ornamente etc. artistice) A reproduce plastic, în trei dimensiuni sau în relief, prelucrînd prin cioplire, scoțire, modelare, gravare (cu unelte speciale) un material dur, plastic; (rar) a scobi¹ (1 1). Cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D. *Scafa există legată cu cercuri de aramă și cu litere subobscurse sculptate în ele.* ARISTIA, PLUT. 53/27, cf. POLIZU. *Pe antice monumente am văzut ades sculptate Acvila ce poartă crucea, zimbri fărî-nvecinale.* ALEXANDRESCU, M. 161, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Pe monumentul abatelui Ramrydge la St.-Albans sînt sculptați o mulțime de berbeci.* HASDEU, I. C. I, 94. *Sculpez acum... pe Aurora și Orion.* EMINESCU, P. L. 79, cf. DDRF. *Pe columna lui Traian se văd sculptate pe pedestal... un număr însemnat de vase.* XENOPOL, I. R. I, 59. *Ai un singur bloc de marmură; dacă îl întrebuiințezi pentru o figură caricată, de unde să mai poți sculpta o Minervă?* MAIORESCU, CR. I, VI, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Uscată și dreaptă, ca sculptată dintr-un lemn străvechi, așa era mătusa și anii nu-i puteau domoli hărnicia.* ANGHEL, PR. 5. *Unghiurile clădirilor poartă un ornament... sculptat de sus în josul blocurilor.* PĂRVAN, G. 468, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Doi bărbați și o femeie contemplant... un fel de garderob... plin de ciubucuri și flori sculptate rudimentar.* CĂLINESCU, S. 56. *Rodin... sculptează contururi severe, dure.* RALEA, S. T. I, 235. *Săpa cu dală în stîncă și sculpta cocori.* V. ROM. octombrie 1955, 155, cf. DL, DM, DN². *E ca și cum cineva s-ar apuca să sculpteze Gioconda sau să transpună pe pînză operele lui Brâncuși.* CINEMA, 1968, nr. 6, 7. (Absol.) *Nu putem spune că astăzi, numai pentru faptul că sîntem în secolul al XX-lea, scriem, pictăm, sculptăm, cîntăm și dansăm mai bine ca în trecut.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 6/2. ♦ Fig. *Acesta este marele curent care pornește într-adevăr de la Eminescu... Mestșugul de aș-*

sculpta versul într-o tărie de vorbe vii, sonore. VLAHUȚĂ, s. A. II, 385. Vitalitatea acestei fărmice de materii, în care curajul moral și aptitudinea ironică sculptate o mască animală de un permanent suris, era uimitoare. VIANU, L. U. 205. Sub trăsăturile alit de meșter sculptate în granit de natură... le ghicea semnele pornturilor. C. PETRESCU, A. R. 89. (Refl. recipr.) Versul răs-picat biciuitor să se sculpeze adânc în conștiinșe. CONTEMP. 1949, nr. 158, 9/4.

3. (Complementul indică opere de artă) A realiza, a crea prin mijloace specifice sculpturii (2). Cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU². Statuile lui Budha, solar sculptate-n aur... se-ntuneacă, în noaptea vegetală a lianelor gigante. TEODOREANU, M. III, 94. Oare ce fel de capodoperă poate sculpta pe o atare înălțime? T iunie 1968, 39. (Refl. p. a. s.) Congenii lui și surorile... au făcut a se sculpta acest monument. ARISTIA, PLUT. CIII/11. ♦ Fig. Expresia lui e un susținut concurs de imagini ce sculpează-n linii de exuberanță vizualitate un pastel umoristic. CONSTANTINESCU, S. I, 199.

— Prez. ind.: sculpeze. — Și: (învechit) sculpă (NEGULICI, STAMATI, D.) vb. I, sculpti vb. IV.

— Din fr. sculpter. — Sculpta, sculpti < lat. sculpere, it. scolpire, sculpere.

SCULPTĂRE s. f. Acțiunea de a sculpta (1, 2) și rezultatul ei. Cf. POLIZU. Totul pe dinafară se află de piatră sau marmură de Balcani — totul desemnuri și sculptare, avînd o cea mai remarcabilă arhitectură. PELIMON, I. 73/22, cf. DDRF, LTR², DL, DM, DN². ♦ Săpare, erodare (în terase) a unei suprafețe de teren de către o apă. Mișcarea valurilor, oricît de slabă ar fi ea, are însă o mare însemnătate în sculptarea marginilor uscatului. MEHEDIȚI, G. F. 49. Cele două faze care preced faza de sculptare [a terasei] — adică eroziunea și acumularea patului — au avut loc în preglaciar. PROBL. GEOGR. I, 107.

— Și: (învechit) sculpăre s. f.

— V. sculpta.

SCULPTĂT¹ s. n. Faptul de a sculpta; (învechit) scobit¹. Cf. DDRF, DL, DM, DN².

— V. sculpta.

SCULPTĂT², -Ă adj. 1. (Despre materiale dure, plastice, obiecte ori suprafața unor asemenea materiale sau obiecte) Care este prelucrat prin cioplire, scobire, modelare, gravare (cu unelte speciale) pentru a fi împodobit cu sculpturi (1), cu ornamente, cu forme sculpturale. Armele, vasele de aur și de argint, sculpite... dovedesc că coloniile întindea pînă acolo așezăminturile lor. FM (1841), 211¹/14. Altită namila de marmură... cu timpane și medalioane sculptate... cum oare să o facă zapt cineva? ODOBESCU, S. III, 71. Un larg pridvor boltit și susținut de coloane sculptate. DAVILA, V. V. 59. Tetrapodul sculptat se înfășoară în alte stofe scumpe. IORGA, C. I. III, 61. Din vase smălțuite sau sculptate se ridicau potire albe de tuberoză. COCEA, S. I, 89. Bluze bufante la mineci le sugrumau talia și le acopereau tot gîtul, închizîndu-l în mari agrafe de os sculptat. CĂLINESCU, O. I, 30. Pe un picior de lemn sculptat, înalt cam cît un stat de om, era o lampă cu gaz. CAMIL PETRESCU, O. I, 339. În fund, se vedea o scară largă de stejar sculptat. V. ROM. august 1955, 27. Se ciocnise cu un fel de patriarh uriaș, înarmat cu un ciomag de abanos cu măciulia de fildeș sculptat. VINEA, L. I, 14, cf. DL. Era așezat în capul oaselor pe un scaun de lemn sculptat. T. POPOVICI, S. 194, cf. DM. Femeile priveau stratele noi, făcute din lemn sculptat. BARBU, G. 176, cf. DN².

2. (Despre opere de artă) Care este realizat, creat prin mijloace specifice sculpturii (2). Văzu piașă-mpodobită Cu o statuă sculptată. ASACHI, F. 125/8, cf. STAMATI, D., DDRF. Moș Gheorghe... dă cu ochii mai întii de statuia sculptată a unui bătrîn ce fine un copil în

brațe. SP. POPESCU, M. G. 71, cf. DL, DM, DN². Totul, și porumbii înfășurați ca niște steaguri, pare aci zugrăvit, aci sculptat, cînd sînt ca poezia, cînd fermecător ca un vis. ARGHEZI, B. 24.

— Pl.: sculptați, -te. — Și: (învechit) sculptit, -ă adj.

— V. sculpta.

SCULPTOR s. m. Artist care creează opere de sculptură (2), care lucrează sculpturi (1); (popular) săpător (4), (învechit) scobitor (II 1), cioplitor, (învechit, rar) scultător. Sculptorii seau săpătorii... au lucrat statuile și reliefulurile. AR (1829), 144²/36. Am cunoscut eu femei de sute de ori mai frumoase... decît toate acele frumuseși ideale ce un sculptor știe să scoată din marmură. HELIADE, D. J. 140/24. Istoriograful Vitruv ne spune că capitelul este izvodit de un sculptor din Atena, anume Calimah. DESEN. ARH. 19/20. Anton... sculptor, a făcut pentru Franș I de Franșia o Vinere și un Cupido. ASACHI, L. 14²/35, cf. VALIAN, V. Au publicat un program și au deschis un concurs, care s-au acceptat de cii întii scultorii din Roma, Minhen și Berlin. CALENDAR (1859), 125/3, cf. NEGULICI. Famosul sculptor la aramă Silanion a figurat în timpul lui Alexandru Macedon. ARISTIA, PLUT. IV/12. Această pulbere... servește sculptorilor a lua modele de statuie și de alte obiecte. BARASCH, I. N. 40/24, cf. POLIZU. Pentru bogat lucrează arhitectul, pictorul și sculptorul. GHICA, C. E. I, 79, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. Scenele de vîndătoare au fost foarte mult întrebuintate ca subiecte decorative de către sculptorii antichității. ODOBESCU, S. III, 69. În vechimea sfîntă se junghtau odinioară Virginiile ce stătură sculptorilor de modele. EMINESCU, O. I, 160. Este o operă de rară frumuseșe a sculptorului Casciani din Paris. CARAGIALE, O. III, 168, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Inspira-torul lui Constantin Vodă poate să fi fost acel călugăr din Ivir, meșter în toate meștesugurile, zugrav, sculptor. IORGA, C. I. II, 43. Vom populariza prin heliogravuri operele pictorilor români. În PLR II, 48, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Nimic nu e mai șic în lumea asta de vernisajii, decît să apari în tovărășia sculptorilor și pictorilor. CAMIL PETRESCU, T. II, 15. Sculptorul uriaș dădu din umerii lași cu compătîmire. C. PETRESCU, F. I, 229. Trăiește necununoscută cu un sculptor italian. BRĂESCU, O. A. I, 90, cf. NOM. PROF. 32, 54, 82. Sculptorii modelau în bronzul sfînjit de geniul lui Michelangelo capete fuguite. COCEA, S. I, 371. Modelul, o fată blondă, în cele din urmă a spart cu un topor statuia de marmură pe care sculptorul o făcuse după chipul și asemănarea ei. VLASIU, D. 263. Eu, mă, să fiu primar; aș tocmî un sculptor să-și facă statuia. TEODOREANU, C. B. 225. Pescărița mea era de o armonie și o frumuseșe care ar fi făcut gloria unui sculptor destoinic s-o dăltuiască în marmoră. VOICULESCU, P. I, 15. Cu sculptorul stă piatra, ia pictorul culoarea Să-și făure tiparul. PILLAT, P. 231. Ca să-l urmărești pe Michelangelo, ca sculptor, pictor și arhitect, trebuie să-l cauți prin biserici și muzee. PUȘCARIU, L. R. I, 7, cf. SCRIBAN, D. Sculptorul prezintă două basoreliefuluri de o remarcabilă armonie. CONTEMP. 1949, nr. 120, 13/5. E bine întocmit la trup, plăcût la vedere, un sculptor l-ar putea lua drept model pentru Apollo. CĂLINESCU, C. O. 366. Unui sculptor nu-i este indiferent grăuntele pietrei, luciul ei. VIANU, S. 175. Viziuni horifice de infern... constituie toată preocuparea sculptorilor. RALEA, S. T. I, 231. Cînd îmbătrînesc, capetele lor sînt alit de lucrate de vreme... , înțit par opera unui sculptor. BOGZA, C. O. 299. Ce vom face noi acum este cam în felul operelor pe care le-au creat sculptorii din Italia! ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2758. El este pictor și sculptor, Un tîndr, doar începător. PARASCHIVESCU, C. Ț. 97. Foloseai și o comparație: blocul de piatră sau de marmură din care sculptorul scoate imaginea lui Apolon sau a Venerei. VINEA, L. I, 116, cf. DL, DM, DN². Se află în fașa morșii un genial sculptor contemporan. V. ROM. ianuarie 1965, 150. Michelangelo a fost sculptorul genial al tuturor timpurilor. M 1968,

nr. 12, 38. *Un sculptor... ajunsese la frumoase realizări prin amalgamarea metalelor.* SCINTEIA, 1969, nr. 8 223.

— Pl.: sculptori. — Și: (invechit, rar) scúltor, (impropriu) selúptor (VLASIU, D. 86), cultótór (CR 1829, 269²/19) s. m.

— Din fr. sculpteur. — Scultor < it. scultore.

SCÚLPTORĂ s. f. (Neobișnuit) Sculptoriță. Cf. BL XIV, 119.

— Pl.: scultore.

— Sculptor + suf. -ă.

SCULPTÓRIC, -Ă adj. (Rar) 1. Relativ la sculptură (2), de sculptură. V. sculptural (1). *Facultate sculptorică.* SCL 1964, 419, cf. DN².

2. De sculptor. Cf. DN².

— Pl.: sculptorici, -ce.

— Sculptor + suf. -ic. Cf. it. sculptorio.

SCÚLPTORITĂ s. f. Artistă care creează opere de sculptură (2), care lucrează sculpturi (1) (neobișnuit) sculptoră. Cf. BL XIV, 119. *În ciuda unui conținut valabil căruia se străduiește să-i dea formă, sculptorița nu reușește, datorită neglijării legilor specifice sculpturii.* CONTEMP. 1948, nr. 107, 11/6. *Sculptorița știe însă să speculeze monumentalitatea, să dea gesturilor particulare un caracter simbolic.* IB. 1949, nr. 120, 14/5, cf. DL, DM. *De tinăra sculptoriță se îndrăgostesc amindoi eroii.* CINEMA, 1968, nr. 10, 38.

— Pl.: sculptorițe.

— Sculptor + suf. -iță.

SCULPTURĂL, -Ă adj. 1. Care ține de sculptură (2), referitor la sculptură, de sculptură; care sugerează o sculptură (1), cu aspect de sculptură; lucrat ca o sculptură (1). *Cele opt medalioane sculpturale... împlinesc golurile dintre colonne.* ODOBESCU, S. III, 73. *Porțelanul roz îl spală Roua tainic deșirată Pe fașada sculpturală.* MACEDONSKI, O. I, 205, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Oarecare împodobire sculpturală a stilpilor locuinței.* IORGA, C. I. III, 8. *Să doarmă mai în voie în sculpturalu-i pal.* ANGHEL, P. 36. *Produsele lor sculpturale din epoca romană se vor resimiți de această străveche necunoștință și înstrăinare față de legile de expresie ale plasticului viu.* PĂRVAN, G. 453, cf. REȘMERIȚĂ, D., CAPE. *Cil lace el, cu să poată vedea și auzi, eu stau în poziție sculpturală și ridicolă.* SADOVEANU, O. XIV, 504, cf. SCRIBAN, D. *Numele pe căre-l dăm acestor două lipari ne duc cu gândul la plastica sculpturală.* VIANU, E. 172. *Spre deosebire de capete, la care elementul sculptural nu a fost neglijat, anumite detalii ale trupurilor și membrilor apar mai puțin modelate.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 13/3, cf. DL, DM. *Avea ca motiv simbolic grupul sculptural realizat de un artist antic.* IST. LIT. ROM. II, 731. *Vederile tale... sînt atrase, hipnotizate prin fascinația giganticelor forme sculpturale ale construcției.* SCINTEIA, 1969, nr. 8 177. (Fig.) *Numai scrierile sculpturale rezistă acțiunii timpului.* MACEDONSKI, O. IV, 124. *Tăietura sculpturală a versurilor lui Dan.* VLAHUȚĂ, D. 124. *O poezie sculpturală, fără zbucium și subconștient.* LOVINESCU, C. IV, 17, cf. DL, DM. *Stilul lui Claudel e lirico-plastic, pentru că arta sa dramatică reușește un acord între expresia lirică și expresia sculpturală.* 7 septembrie 1968, 70. (Adverbial) *Un păr stufoș, despărțit natural în două şuvițe admirabil redat sculptural.* OPRESCU, S. 113. *Sculptorul manevrează pictural lumina în suprafețele corpului, pictorul caută sculptural reprezentarea spațiului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 26/3. *O scoică uriașă cu forme involburale sculptural este nava în care Rîdder... își va retrospectiva amintirile.* CINEMA, 1968, nr. 8, 29. (Care (prin aspect, expresivitate) este demn de a fi sculptat; care are frumusețea formală a sculpturilor antice. *Tot așa de liniștit visătoare e și acea tipică figură de „rudăreasă”, un cap egiptean sculptural, de o frumusețe puternică.*

VLAHUȚĂ, S. A. III, 422. *Din noaptea negrii rochii... răsărea... capul ei sculptural de Venere antică.* HOGAȘ, DR. I, 164. *Buz-le mi-aleg înfrigurat Pe umeri sculpturali.* CAMIL PETRESCU, V. 90. *Are ochii ca violele imperiale și un gil rotund și sculptural.* C. PETRESCU, I. I, 171. *Maro, pe brațele lui gospodin, în lumina lunii, era sculpturală și pură.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 49, cf. SCRIBAN, D. *În lumina felinarului se zăreau gura și bărbia rotundă, sculpturală.* V. ROM. septembrie 1955, 76. *Bătea loba cu degetele pe masă, ceea ce era încă un mijloc de a-și arda mâinile sculpturale.* VINEA, L. I, 36, cf. DL, DM, DN².

2. (Despre suprafețe de teren) Care este săpat, erodat (de ape), provenit prin săpare, prin erodare; (despre procese) de săpare, de erodare. *Procesele sculpturale au întrecut în intensitate pe cele tectonice.* MG I, 153. *Sînt deci două suprafețe morfologice sculpturale: una joasă sub 800 m și una înaltă.* PROBL. GEOGR. II, 181.

— Pl.: sculpturali, -e.

— Din fr. sculptural.

SCULPTURALITĂȚE s. f. (Rar) Caracterul a ceea ce este sculptural (1), însușirea de a fi sculptural. *Lipsa de plasticitate, de sculpturalitate, disproporționalitate și deficiențele de compoziție se îmbină cu accentele de viață.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 13/4, cf. DL, DM, DN².

— Sculptural + suf. -itate.

SCULPTURĂ s. f. 1. Operă artistică în trei dimensiuni ori în relief, executată de un sculptor; ornament sculptat² (2); (invechit) scobitură (II 1), săpătură (3), cioplitură. Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D. *Un briu îngust... încinge buza unui sarcofag, ale cărui laturi externe sînt acoperite de sculpturi.* ODOBESCU, S. III, 69. *Mă uitam cu drag la poarta ogrăzii — o poartă grea de stejar, lucrată toată în sculpturi miștoase.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 264, cf. DRIF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Biserica e acoperită de un giulgiu de sculptură minunată.* IORGA, C. I. II, 36. *Sculpturile arată un stadiu cultural quasiprovincial roman.* PĂRVAN, G. 479, cf. REȘMERIȚĂ, D., CADE. *O sculptură mare în mijloc: un nud de femeie.* CAMIL PETRESCU, T. II, 7. *Rareori un tîlhu acoperă în întregime conținutul unei sculpturi.* VLASIU, D. 82, cf. SCRIBAN, D. *Nu trebuie să se uite că o sculptură trebuie să aibă un caracter spațial, monumental.* CONTEMP. 1948, nr. 107, 11/6. *Lucrarea... este o sculptură care ridică cîteva probleme foarte interesante.* IB. 1949, nr. 120, 13/2. *Caută cu băgare de seamă la rege, a cărui siluetă impasibilă și elegantă ocupă... a doua treaptă a stranei regale, toată sculpturi de aur și velur sîngeriu.* ARGHEZI, B. 28. *O coloană într-un edificiu arhitectonic, o linie pură într-un desen sau într-o sculptură ne apar drept nobile.* RALEA, S. T. II, 227. *Minunatele sculpturi decorative în stil popular... împodobesc sălile Teatrului muzical.* CONTEMP. 1953, nr. 353, 1/2, cf. DL, DM, DN². *Lemnul rar de palisandru, cu sculpturi dibace... strălucea ușor în lumina de la mijlocul zilei.* BARBU, PRINC. 28, cf. DER. *Casa sa era împodobită cu graburi, picturi și sculpturi realizate de el.* V. ROM. noiembrie 1963, 170. *Înțelege admirabil... noblețea hieratică a sculpturilor lui.* Victor Roman. CINEMA, 1968, nr. 7, IX. *Colecționează artă gotică, sculpturi religioase medievale, cu care-i place să se înconjoare cînd lucrează.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 22/4. (Cu sens colectiv) *Între bisericile cele multe merită însemnare... Magdalena, în stil grec, cu o sculptură admirabilă.* LAURIAN, M. IV, 37/17. (La sg.; cu sens colectiv; de obicei urmat de determinări care indică apartenența, felul) *Totalitatea sculpturilor (I) aparținînd unui sculptor, unei școli, unei epoci etc. (care reflectă un stil specific).* Nicola Pisano și Giotto invidioși de sculptura și arhitectura noastră? MAJORESCU, CRITICE, 58. *Vezi*

astfel de piese de sculptură locală daco-gețică în vremea romană, în cartea noastră. PÂRVAN, G. 165, cf. RESMERIȚĂ, D. Nu era familiarizat cu sculptura modernă. VLASIU, D. 70. Se remarcă o abateră de la concepția strictă a sculpturii hieratice, statice, rigide. CONTEMP. 1949, nr. 120, 13/2. Depărtarea sa de sculptura oficială merge și mai departe. OPRESCU, A. M. 95, cf. DM, DN², DER. Grecia a dat lumii cea mai frumoasă sculptură reprezentând omul. ȘCÎNTEIA, 1965, nr. 6 657. Va înlocui volumele tradiționale cu forme vii, mișcate în spiritul sculpturii cinetice. T august 1969, 68. Miercuri a avut loc la Varșovia vernisajul expoziției de pictură și sculptură românească. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183.

2. Mod de interpretare artistică a realității în imagini vizuale, redată tridimensional sau în relief prin cioplirea sau modelarea unui material; artă plastică având la bază acest mod de interpretare; (învechit) cioplitură, săpătură (3). *Asupra sculturii, săpăturii, academiă a scos 12 vrednici cultori.* CR (1829), 269²/19. *Multe icoane frumoase înfășoșază înaintirea zugrăvirilor Rosieii în această măiestrie, precum și scultura (săpătură).* AR (1830), 348¹/35. *Ca un model a sculpturii... el au reprezentat cu adevăr și cu gust cele mai frumoase statue antice.* IB. (1834), 96¹/29. *Academiile se subîmpărțesc în cele de zugrăvie, de sculptură (cioplitură), de arhitectură și de poezie.* ASACHI, L. 67²/45, cf. VALIAN, V. *Pentru artile frumoase, precum: sculptură, zugrăvire, muzică ș.a. încă se află rădăcite în cetățile mai mari școlare și academiilor.* RUS, I. I, 67/28. *Pe acel monument... se văd trăinicinde, cu capodoperile arhitecturii și a sculturei, faptele cei înalte prin care s-au urzid în aceste țeri colonia romană.* CALENDAR (1860), 101/16, cf. STAMATI, D. *Carol Lebrun... director al Academiei de pictură și sculptură (săpătură); ne-a lăsat... două scrieri folositoare.* FIS. 85/5. *Pictura și scultura au luat întinderea lor la greci într-acei doi secolii.* ARISTIA PLUT. XI/4, cf. POLIZU. *Biserica... [posedă] atâtea nemărginite și seconde frumuseți ale sculpturii în marmură.* PELIMON, I. 72/2. *S-au ridicat templuri mărețe... monumente... de sculptură și de pictură, grădini și parcuri.* GHICA, C. E. II, 364, cf. PROT. — POP. N. D., ANTONESCU, D. *Sculptura își taie ideea în lemn sau în piatră, pictura și-o exprimă prin colori, muzica prin sonuri.* MAIORESCU, CR. I, 7. *Găsi dalla și unellele de sculptură.* EMINESCU, P. L. 98, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Doisprezece stilpi, după numărul apostolilor, stilpi de sculptură aleasă, întăresc bolta.* IOBGA, C. I. II, 30. *Expozițiile de desen, de pictură, de sculptură se țin lanf.* IB. PLR II, 198. *Sculptura în piatră e numai aici, în șemicere de jur împrejurul fundului Adriaticii.* PÂRVAN, G. 323, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sculptura și pictura figurau și ele printre obligațiile acestei educații.* LUVINESCU, C. IV, 101. *Ai mai mult talent în sculptură.* CAMIL PETRESCU, T. II, 25. *Bisericile... nu cuprind nici una din operele mari ale picturii și ale sculpturii.* COCEA, S. I, 66. *El trebuia să rămână acolo cu salubru mă duceam înainte cu sculptura, în lumea largă.* VLASIU, D. 5, cf. SCRIBAN, D. *Același rol îndeplinește soclul în sculptură.* VIANU, E. 123. *Lucrarea lui Ladea apare ca un produs al unui meșter desăvârșit care cunoaște perfect legile sculpturii.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 9/2. *Socialismul... a promovat cu dărnicie și entuziasm toate artile... de la fluierul ciobănesc pînă la orchestre, simfonii și pînă la pictură, arhitectură, sculptură și literatură.* ARGHEZI, B. 157. *Dintre artile plastice sculptura și desenul... tind către coordonare și armonie.* RALEA, S. T. I, 105, cf. DL, DM, DN², DER. *Interpretările în sculptură și desen se bazează pe pufințele măturii fotografice care ne-au rămas.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 5/1.

— Pl.: sculpturi. — Și: (învechit) scultură s. f.
— Din fr. sculpture, lat. sculptura, — Scultură < it. scultura,

SCULTĂTOR s. m. (Învechit, rar) Sculptor. Scopul lui este a face cunoscută faptele tuturor artiștilor (meșterilor) din toate locurile, precum zugrăvi, scultători (scobitori), whiteceji. CR (1830), 427²/16.

— Pl.: scultători.
— Scul[pt]ta + suf. -ător.

SCULTOR s. m. v. sculptor.

SCULTURĂ s. f. v. sculptură.

SCULŢ s. n. (Regional) Sculșor (Beclean). Cf. FD IV, 262.

— Pl.: sculufe.
— Scul + suf. -uș.

SCUMBIE s. f. v. serumbie.

SCUMBRÎE s. f. v. serumbie.

SCUMBRIOĂRĂ s. f. v. serumbioară.

SCUMBRÎȚĂ s. f. v. serumbiță.

SCUMBRÎU s. m. v. serumbie.

SCUMP, -Ă adj. 1. (Învechit și regional) Zgîrcit, avar. Cine-i nedrept întru pașinul, în mult încă-i nedrept... Auzind aceastea toate fariseii care era scumpi și-și bătea joc de el. N. TEST. (1648), 91^r/19. Omul să nu fie scump, să dea omul cu măsură. PL. D. (1680), 2^v/19, cf. COD. PUȘC. 84. *De scump nevrind să dea leafă slujitorilor, au poruncit de au tras zid din Marea Neagră pînă la cetatea Siliurii în Marea Albă.* CANTEMIR, HR. 312. *Unul era scump mai virtos decît toată oamnia lumii, iar altul era foarte pizmătareș (a. 1700).* GCR I, 341/22, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 148, 189, 233. *Oamenii care să nasc într-această planită sint... iubitori de avuție... scump[și], păzitori de latină (a. 1733).* GCR II, 26/13. *Omul nu trebuie să fie nici scump, nici răspitoriu.* BUCAVNA, 32/22. *Nu fi scump spre darea celor ce cer, și nu te întoarce despre cea ce-ți ceare (a. 1785).* GCR II, 148/31. *Augustul Lichinie fiind om nestatornic, aspru, scump, ... purarea lucră împotriva creștinilor.* ȘINCAI, HR. I, 42/6, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. E un om rău și scump. BĂHAC, T. 32/17. *Se pline de nemți că sint grei și scumpi, că nu trimiseseră pînă atunci nici oștiri, nici bani, nici ajutoare.* BĂLCESCU, M. V. 282, cf. POLIZU, CIHAC, II, 334. *Avea un lată foarte scump, atît de scump încît învîrtea paraua de două ori într-o mină, apoi în cealaltă, înainte de a o cheltui.* F (1879), 309, cf. BĂRCIANU, ȘĂINEANU, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. *Dacă-ți trebuie muieră, Vin' la mama, de mă cere... Maica-i scumpă, nu se-ndură, Vină noaptea de mă fură.* HODOȘ, P. P. 68, cf. DENSUSIANU, T. H. 333, GR. S. V, 123. *Îi scump de ș-ar minca de su unghie.* ALR II 3 038/64, cf. IB. 3 038/95, 102, 235, 279, 325, 334, 833, A II 5, 6, III 2. *Stăpînul scump învață slugile hoafe.* ZANNE, P. IV, 632. *Bogatul scump, mai sărac decît cel mai scăpătat.* IB. VIII, 557. (Prin sinecdocă) *Minile tale să nu fie prea răsipitoare, nice prea scumpe (a. 1685).* C. CR. 130/12, cf. TDRG. (Fig.) *Această Eghipt scump fiind la învățăturile lui... le punea la unghiile ritorilor și a săbătecelor păsări, ca să le păzească.* MOLNAR, AP. GCR II, 163/34. *În smintirea noastră ne răzvrătim împotriva naturii și o pîrim că ne măsoară viața cu o mîna foarte scumpă.* MARCOVICI, C. 56/16. ◊ **Exp r.** (Curent) (A fi) scump la țărțe și ieftin la fînă, se spune despre un om nechibzuit. Cf. I. IONESCU, C. 244/19, NEGRUZZI, S. I, 248, BARONZI, I. 54, CREANGĂ, O. 280, ISPIRESCU, AP. GCR II, 376, DDRF, ZANNE, P. IV, 141, ȘĂINEANU², PAMFILE, J. II, 165, IORDAN, STIL. 23. (Cu schimbarea construcției) *Leuștean, cel ieftin la fînă și scump la țărțe, nu era om să-și cîntărească dărnicia în asemenea*

momente. GANE, N. III, 175, cf. ZANNE, P. IV, 140, ȘEZ. II, 47. (Curent) **(A fi) scump la vorbă** (sau, rar, **la vorbire, la grai**) = (a fi) tăcut. (cf. CADE. *Mi s-a părut prostălu. Era numai scump la grai.* STANCU, D. 87. *E cam posomorît și scump la vorbire.* TUDORAN, P. 171, cf. DL, DM. *Nu-l întrebăși, vă osteniți degeaba. E scump la vorbă.* r iunie 1968, 39. *Am auzit plăcerea să-l revedem pe marele poet sîrb... prezență admirabilă și derulată, cînd scump la vorbă, cînd dominînd conversația în ideile lui de un lirism strălucitor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 21/2, cf. CIAUȘANU, GL. (Pleonastic) **E mai utilă insuportabila limbușie a Olgușei decît mușenia scumpă la vorbă și la scris a Benjaminei.** TEODOREANU, M. II, 156. (Curent) **A fi scump la vedere** = a se arăta rar în lume, a trăi retras. Cf. I. GOLESCU, C., CARAGIALE, O. VII, 81, DDRF, TDRG. *Hariclia, cu firea ei sfioasă... era mai scumpă la vedere.* BASSARABESCU, V. 24, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. (Curent) **A fi scump la ris** (sau, rar, **de zîmbet**) = a rîde rar, a fi posac. *Felisoara asta, o vezi dumneata cîl c' de scumpă la ris?* CREANGĂ, O. 68. *Un copil... de are ochi vioi și nu e scump la ris... îndată se dioache.* MARIAN, NA. 352, cf. ȘĂINEANU², TDRG, CADE. *Acesta era... scump de zîmbet, căci, spre deosebire de ceilalți... el rămînea întunecat și feapăn.* PAS, L. I, 59, cf. DL, I. CR. III, 287. (Rare) **A fi scump de mîna** = a fi zgîrcit. (cf. PAS, L. I, 59. ◊ (Substantiv, m.) *Și dăse arha[n]g[h]el: Aceste... sint... beivii, și scumpii, și nemilostivii (a. 1580).* CUV. D. BĂTR. II, 342/18, cf. COD. TOD. 205. *Platon zice: pizm[ă]lăreșul nici odinioară nu stă fără durere, nici scumpul fără frică (a. 1700).* GCR I, 341/39. *Scumpul atita iaste cuprins și stăpînit de aur cîl nu-l poți face se cunoască pre Dumnezeu.* MAIOR, P. 7/28. *Aslea scumpu-nprileștit Din bani și-au agonisit.* MUMULEANU, C. 116/22. *Scumpul, pe care nimic nu poate îndestula, este una din cele mai ticăloase ființe.* MARGOVICI, D. 70/22. *Pe scump, care nu mîntînce, nici dă la cineva, alt, [dragostea] îl schimbă și îl prefăc să fie darnic, galant.* PANN, E. I, 41/3, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE. *Scumpul nu este stăpîn pe banii lui.* ROMÂNUL GLUMEȚ, 9. *Scumpul mai lesne se înșeală.* ZANNE, P. VII, 222. *Leșcul mai mult aleargă, scumpul mai mull păgubește.* CANTEMIR, AP. DDRF, BARONZI, L. 54, ALECSANDRI, T. 290, DL, DM. *Scumpul mai mull păgubește și leșcul mai mull aleargă.* I. GOLESCU, AP. ZANNE, P. VIII, 223, cf. NEGRUZZI, S. I, 248, MAT. FOLK. 724. ◊ **Chibzuit** (la chelnicli), econom. *Un gospodar în economia de cîmp trebuie să fie galanton, iar în cea de casă scump.* I. IONESCU, C. 244/15, cf. POLIZU. *Dumnezeu s-o icrle!... Ah, ce femeie scumpă și iconoamă!* ALECSANDRI, T. I, 44, cf. BĂRCIANU, ALR SN V h 1 260. ◊ **F i g.** *Dacă ați și voi unde vă duc aceste amoruri nesocotite, poate o-ați fi mai scumpi în răsipirea iluziunilor juneși voastre!* FILIMON, O. I, 135. ◊ (Învechit; despre oameni; p. e x t. despre activități sau despre manifestări ale oamenilor) **Meticulos, scrupulos; exact.** *Om contenit la toate și scump, cum se cade hiecin capichihăile să hie.* M. COSTIN, în ARHIVA, XXVIII, 167. *După scumpe cercetări ce am făcut spre dovedirea tuturor lăcuitorilor birnici... am găsit prea o împușinare de oameni (a. 1814).* DOC. EC. 165. *Să se facă scumpă cercelare și cuvințioase pedeapsă (a. 1828).* URICARIUL, VII, 112. *După ce se ostenea toată zioa îndreplînd trebile și făcînd o scumpă dreplate, se odihnea.* PLEȘOIANU, T. I, 92/1. *Esle... în toată vremea o primejăioasă boală de petrecut și trebuie a se lua în cea mai scumpă băgare de seamă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 250/6. *Să scrie și acei ocrimuri ca, după adevărata știință ce va lua prin scumpe cercelare la fața locului, să raportuiescă cîl să va putea mai curînd (a. 1833).* DOC. EC. 528. *Nu va putea sevestru cu pecealuire sarea... afară numai cînd, după o scumpă cercelare, s-ar dovedi că au plătit-o supțiscăliilor (a. 1836).* ib. 620 *Cei înțelepți critici... vor intra în scumpă cercelare celor lucrute.* PANN, E. I, IX/4. *Judecătorul păcătuiește oare cînd, după scumpă*

cercelare a dovezilor, încredințîndu-să de adevăr, sloboade o parte din cele prigoniitoare și ostîndește pe ceilalți? MARGOVICI, D. 411/6. *Făcîndu-se scumpă cercelare de cite pioe să află în coprinșul acestui județ (a. 1850).* DOC. EC. 980, cf. TDRG.

2. (Despre lucruri, servicii etc.) Care se vinde, se cumpără sau se obține la preț mare; care costă mult; costisitor; (învechit și regional) bănos, (învechit) costător. *Viteli era scumpe.* NECULCE, L. 84. *Dă va tuna în număr[ul] berbecelui dăspre răsărit... piinea, poamele vor fi scumpe (a. 1799).* GCR II, 164/28, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. *Furcile i lemnele trebuințioase pentru porfi... ar fi asemenea scumpe (a. 1836).* DOC. EC. 623, cf. POLIZU. *Industria ocelea... nu cer nici capital mare, nici unelle scumpe.* GHICA, C. E. II, 545. *Trestia și șoparul sint scumpe în Bărăgan.* ODOBESCU, S. III, 18, cf. DDRF, BĂRCIANU, ȘĂINEANU². *Slicla era... foarte bine cunoscută, dar foarte scumpă și pușin întrebuițată la sade.* IORGA, C. I. III, 162, cf. TDRG. *Doctorul îl examinează și-i prescrie fel de fel de doctorii scumpe.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 44. *Fierul e încă foarte scump.* PĂRVAN, G. 645, cf. REȘMERIȚĂ, D. *Se găseau pe atunci, slavă Domnului, și nu scumpe, vinuri de Bordeaux și de Bourgogne.* M. I. CARAGIALE, C. 60, cf. CADE. *Lumina, pe stradă, e o risipă de gaz, de sticle și de sticle destul de scumpe, mai ales pentru punga lor.* G. M. ZAMFIRESCU, SP. M. N. I, 127. *Banul nostru e atit de depreciat și cartea străină, prin aceasta, atit de scumpă.* TEODOREANU, M. III, 169. *Lampă nu aprindeau, căci, zicea Ludovica, petrolul e scump și fiecare știe unde i-e gura.* DAN, U. 53, cf. SCRIBAN, D. *Braga bragaiului turc era scumpă, 5 parale măsura.* ARGHEZI, B. 42. *Controlorii primăriei fac pe chiorii... De aceea e carnea scumpă.* PAS, L. I, 299, cf. DEX. *La mine vorba ie scumpă. Io dacă spui o vorbă la cineva, trebe să-m dea un galben.* O. BIRLEA, A. P. II, 535. *Cînd n-ai, cămila de un ban e scumpă.* ZANNE, P. I, 360. *Ce-i bun, nu-i scump.* AP. TDRG, ZANNE, P. V, 588. *Scump, dar face.* AP. TDRG, cf. PAMFILE, J. II, 165, CADE, ZANNE, P. V, 588. *Scump, dar nu face, își dădu cu glas tare părerea singura față a grupului studențesc.* VINEA, L. I, 12, ◊ (Prin metonimie) **Viața este foarte scumpă și mijloacele de hrană foarte numeroase.** BOLINTINEANU, O. 275. *Viața e mult mai scumpă de cum mă așteptam.* C. PETRESCU, C. V. 110. *Vai, Doamne, viața e scumpă, vai, Doamne, spunea pînă acum madam Ana... de cite ori venea de la piață.* BOGZA, A. I. 344. ◊ **E x p r.** **Mai scumpă ața decît fața** v. a ț.ă. (Învechit) **A(-i) cădea** (ceva) **scump** (cuiva) = a fi neplăcut, dezagreabil. *Din porunca lui Ioanu Sevastocloru fu dată o palmă preste obraz lui Asan: carea palmă scumpă foarte căzu împăratului Isaakie Angel și la toată împărăția grecilor.* MAIOR, IST. 208/24. ◊ (Adverbial) **Cu preț mare; cu miză mare.** *Cine vinde grul scump, de nărod blestemat iaste.* CORESI, EV. 401. *Muirea să va certa mai pușin decît bărbatul... cînd va cumpăra ceva, vreun lucru ieștin, pentru să-l vindză mai scump.* PRAV. 281. *Nu pentru jeale îmblă prost, ce pentru să nu cumpeare mai scumpu postav mai bun îmblă.* N. COSTIN, AP. GCR II, 11/35. *Să li se îngăduie viața... că se vor răscurpăra după aceea cîl de scump.* ȘINCAI, HR. II, 251/24, cf. POLIZU. *Rentele se vind mai scump, mai cu cîștig.* GHICA, C. E. I, 143. *Joc numai vist și nu mai scump de un leu fisa.* NEGRUZZI, S. I, 74. *La locanda unde mă duseră era așa de scump ca la cele înlii hoteluri din Londra.* BOLINTINEANU, O. 275, cf. DDRF, BĂRCIANU. *„Cum petreceți icrle?... Scump. Scump. Vremuri grele“.* DELAVRANCEA, H. T. 11, cf. ȘĂINEANU². *Plătesc cam scump promesele cuplele. Eu nu-ți mai dau nimic.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 22. [Doamnele] jucau maus scump. BRĂTESCU-VOINEȘTI, AP. TDRG, cf. CADE. *Fabrică muniții pentru armată, foarte scump plătime.* CAMIL PETRESCU, U. N. 190, cf. SCRIBAN, D. *Se locmește cu tata și cad la învoiala... Nu e scump, nene Petre? întrebă tala.* STANCU, D. 108. *Parfumuri scump negociabile.* VINEA, L. I, 122. *Èra aici în mijlocul prăvăliei,*

discuțind însufleșit cu alt negustor, tot atît de scump îmbrăcat. TUDORAN, p. 219. *M-am gîndit să i-l cumpăr, dar costa prea scump.* PREDĂ, r. 347. *Cazna cea mai scump plătită era fierberea în ulei a prizonierului: 48 de livre.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 46. (Fig.) *Acum iată că plătesc foarte scump rădăcirea mea.* MARCOVICI, c. 18/26. *Luptîndu-se bărbătește ca niște desperați, cearecă a vinde scump viața.* ASACHI, L. M. 7/11. *Am intrat într-o eră de libertate și de egalitate și este știut că aceste binefaceri sînt scump.* GHICA, C. E. I, 158. *Se învoi cu plăcere a-i da gratis fericirea ce o vindea foarte scump postelnicului.* FILIMON, O. I, 119. *Pușini erau la număr ostașii lui, dar inimoiși, încercați în lupte... și holăriți cu toții a-și da scump viața.* VLAHUȚĂ, R. P. 29. *Se încinge o luptă desperată în care fiecăc își vinde scump viața.* XENOPOL, I. R. I, 106. *Dulce e viața, dar scump o plătim!* ZANNE, P. II, 802, cf. TDRG. *Pentru a mi da în vileag lucruri de mare gravitate, îi se plătea scump tăcerea.* M. I. CARAGIALE, c. 64. *Se cumpără atît de scump fericirea?* C. PETRESCU, I. I, 103. *Plătea scump plăcerea naindă de a semnala trecătorilor intimitatea lui cu generalul.* BRĂDESCU, O. A. I, 184. *Mă apropiam de moartea din visul meu descălușat ca de o primă și ultimă mîngiere — oricum, prea scump plătită.* G. M. ZAMFIRESCU, S. M. N. I, 14. *Totdeauna în viață momentele mele de visare le-am plătit scump.* SEBASTIAN, T. 136. *M-am plătit scump mîndria, dormind pe sub poduri, flămînd.* VLASIU, D. 9, cf. SCRIBAN, D. *A plătit scump acest dogmatism.* IST. LIT. ROM. II, 578. *Orice eroare poate fi scump plătită.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 198. \diamond E x p r. (Rar) **A ține (ceva) scump** (pe cineva), se spune cînd cineva plătește mult, cînd îl costă mult ceva: *Comandantul ispaniol... s-a luptat cu mare bărbăție, de a fi în foarte scump pe englezi prăzile ce au apucatu.* GENILIE, G. 52/14. *Mă ținea tare scump și ca să fac față la alita cheltuială... am făcut datorii peste datorii.* M. I. CARAGIALE, c. 88. \blacklozenge (Despre oameni) **Care cere prețuri mari.** Cf. TDRG. *Lucrătorii se găseau tot mai greu și erau tot mai scumpi, mai ales în loitul muncilor de căpălenie.* AGÎRBICEANU, s. 514. *Căpitane, sînt cam scumpi oamenii dumitale.* TUDORAN, p. 500, cf. DL, DM, DEX. (Glume). *Stă-n drum și se socotește și-mi spune cîte toate, Că-s scump, că ea nu poate, Că prea sînt multe trei: [sărutări].* COȘBUC, P. I, 63. \blacklozenge (Despre prețuri) **Mare¹ (IV 2)**, ridicat, exagerat. *Face socoteală a o cumpăra-dă va vedea că-i dă mină: adică de nu va fi și acolo prețul scump (a. 1811).* DOC. EC. 102. *Silit va fi acela ca să-și vînză marfa cu preț scumpu (a. 1823).* ib. 295, cf. DL, DM. \blacklozenge Fig. (Învechit) **Greu de obținut. Pre fratele nime nu-l poate răscumpăra... că scumpă e răscumpărarea sufletului lor (a. 1651).** GCR I, 155/15. \blacklozenge (Regional; în e x p r.) **(A fi) scump la secure** = (despre lemn) (a fi) greu de lucrat, greu de fasonat. Com. din LOMAN — SEBEȘ. \blacklozenge Fig. (Învechit, rar; despre locuri, ținuturi etc.) **Sălbatic (I 4)**; greu de atins, inaccesibil. *Acum Flacus ține ripa scumpă a Dunării el singur cu sine.* M. COSTIN, ap. GIDEI, 387.

3. Care are, care reprezintă o mare valoare materială, spirituală, morală etc.; prețios (1, 2), rar (1 3), valoros. De toate ce-s întru noi, sufletul taele mai bun și mai scump. CORESI, EV. 74. *Și luo Răveca lui Isav celui fiiu mai mare veșmintele mai scumpe ce în casă era.* PO 90/6. *Șirince bune, scumpe (a. 1588).* CUV. D. BĂTR. I, 203/10. *Acum... ia veșminte scumpe de mult preț (a. 1600—1625).* GCR I, 65/30. *Era acela, mai scump de toate, un sfitor minunat.* MOXA, ap. GCR I, 60/37. *Cumpărără mironosițele mir de cel scump.* VARLAAM, c. 104. *Dzis-ou Ieremia: Doamne! ce voi face pentru veșmintele și odoarele ceale scumpe a sfîntului Sion? (a. 1650).* GCR I, 148/12. *Ștefan Vodă... au trimis soli ca daruri scumpe la craiul leșesc.* N. COSTIN, ap. TDRG. *Au stricat un lucru scumpu domnescu și de minune ca acela.* NECULCE, L. 9. *Pereții caselor pri dinafară tot de marmure scump.* CANTEMIR, IST. 128. *Alții alita petrec rău o vreme scumpă.* AMFILOHIE,

a. F. 14^v/12. *Cu cîinste și scumpe daruri s-au întors îndărăt (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. I, 234/14. *Cel ce le-a făcut lor acele daruri scumpe este un bun crai.* PLEȘOIANU, T. I, 86/16, cf. I. GOLESCU, C. [Amorul] *sîlește pe tineri... de scump-a lor viață să n-aibă milă deloc.* PANN, E. I, 40/16, cf. POLIZU. *Blanele cele mai frumoase și mai scumpe din Rusia se lucrau la noi.* GHICA, C. E. II, 578. *Moaștele se conservă pînă astăzi într-un scump sicriu.* HASDEU, I. C. I, 80, cf. CIHAC, II, 334. *Cînslea... pentru mine a fost cel mai scump lucru.* CREANGĂ, O. 274. *Negustoru-și pune pinzele-nainte, Lucrul scump și harnic unor ceasuri sfinte.* EMINESCU, O. IV, 365. *Amîndoi erau îmbrăcați cu niște haine scumpe și foarte frumoase.* ISPIRESCU, L. 38, cf. DURE. *Ștefan apoi înzescrează toate aceste bisericu cu odoare scumpe, cărți bisericicești serecate.* XENOPOL, I. R. IV, 128. *Pămîntul nostru-și scump și sfinț, Că el ni-e leagăn și mormînt.* COȘBUC, P. I, 209, cf. BARGIANU, ȘĂINEANU². *Tetrapodul sculptat se înfășoară în alte sfose scumpe.* IORGA, C. I. II, 61. *Ce albe străluciau la soare Statuiele străvechi și scumpe.* ANGHIEL, I. G. 29. *Din copită murgul bade, Friu de-argint să-i scot din ladă, Scumpă ș-a să-i pun în spale.* IOSIF, V. 93. *Simți deodată că-i o carte deosebită, mai scumpă decît oricare alta.* AGÎRBICEANU, A. 39. *Îți jur pe ce am mai scump.* HOGAȘ, DR. II, 136. *Grecii sînt poftiți pe cline așternute cu stofe și covoarele scumpe de acasă.* PĂRVAN, G. 60, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Au venit la curte, cu daruri scumpe, peștorii unui fecior de boier mare.* GALACTION, O. 70. *A ieșit într-o blană scumpă și călduroasă.* I. BOTEZ, B. I, 19. *O aștepla frumoasă din Pireu; cu daruri și găleți scilipilaare și scumpe.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 68. *Incepură să sosescă feciori de împărați... îmbrăcați în haine scumpe.* VISSARION, B. 19. *Doram stofe scumpe și palate, visam să călătoresc în lume.* CĂLINESCU, C. O. 38. *Vin proștii, toți trei, în odăjdiile lor scumpe, cusute cu fir de aur.* STANCU, M. I. 94. *Pereții, tavanul și mobila acestei cabane nu erau făcute din vreun lemn scump, ci din brad românesc.* TUDORAN, P. 129, cf. DL. *Se uită cu disperare în jur, singură cu toatele și bijuteriile ei scumpe.* PREDĂ, I. 59. *Vestmintul scump de pașă și tuiul verde îl Destrămă apa.* LABIȘ, P. 366, cf. DM. *Bălea cu degetele în spatule dorioi... Lemnul ei scump răsuna dulce.* BARBU, G. 76. *Ce reprezintă el decît o oglindă scumpă, pusă în fața vedetelor care-și trăiesc viața parcă-și fac sprîncenele?* CINEMA, 1968, nr. 2, XIV. *I-o luot împăratu toate de-a lui d'elea scumpe.* O. BÎRLEA, A. P. II, 270. *Ia Țari-grad s-o pornit, Marfa scumpă să găsească; Cu-a dumitale față să se potrivească.* FOLC. MOLD. II, 737. (Ironie) **A! Paharnice... scumpa d-voastră sănătate... Fii, mă omule, tîndr, voinic, ca un brad. DELAVRANCEA, O. II, 58. \diamond **Piatră scumpă v. piatră (I 1).** **Metal scump** = metal prețios; v. metal (1). \diamond E x p r. (Regional) **A purta nume mari sau scumpe**, se spune despre cineva cu origine nobilă sau cu calități deosebite. ZANNE, P. IV, 517. \diamond (Adverbial) **Toate chitpurile sfinților noștri sînt foarte scump împodobite.** IST. AM. 69^f/21. *Procovețele, baliste de mătase, brodate scump, ... le-am avut azi pe degete și pe umeri.* ARGHEZI, B. 37. *Era aici, în mijlocul prăvăliei, discuțind însufleșit cu alt negustor, tot atît de scump îmbrăcat.* TUDORAN, P. 219. (Fig.) *Sînta voastră scrisoare... o am prețuul mai scump decît aurul (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. I, 53/9. \blacklozenge (Despre bani) **Făcut din metal prețios. În sat era plin că el are o multime de bani scumpi.** RETEGANUL, P. IV, 26. \blacklozenge (Despre aur) **De mare puritate, de primă calitate.** *Sapă năsipul și-l spală și să alege aur foarte scump și bun (a. 1660—1680).* C. CR. I, 178/23. *Și scoasfej de-l dăru cu 45 000 de talanți de aur safir, de cel ales, scump (a. 1760).* id. ib. 72/16. *Unde trăsnetele sună... Zac comori de aur scump.* LABIȘ, P. 396. *Un piștol din britu scolea, Un piștol tot ferecat și cu aur scump lucral.* BALADE, II, 418. \blacklozenge (Despre bani) **Care are mare putere de cumpărare. Conversiunile numai atunci sînt bune, cînd este pletoră de bani, iar nu cînd banii sînt rari și scumpi.****

GHICA, C. E. II, 443. ♦ (Despre bani) Care este procurat în condiții dezavantajoase; greu de procurat. Țărânu găsea cu greu bani și cei pe care-i găsea erau prea scumpi. SADOVEANU, O. XVII, 70. Au trebuit strînși de unde s-a putut bani scumpi, de făină și zahăr. ARGHEZI, S. VII, 188. ♦ (Învechit și regional) Rar, ales, deosebit. De vreme ce neștine va ști vreun meșterșug ca acela frumos și scump... atunci acesta, de va face vreo greșală, mai puțin să va certa. PRAV. 290. Temnița iaste luminată și plină de mirosuri scumpe. DOSOFTEI, V. S. februarie 81¹/15. Scumpe și frumoase gânduri... au fost în inima lui (a. 1683). GCR I, 273/19. A huli și a batjocori... pre cea de tot folositoare și scumpă neșugitorie. BIBLIA (1688), [prefață] 3/27. Nume scumpe. CIAUȘANU, GL. (Ironie) Ce, nu știi cum mă cheamă? și-mi trînti scumpul său nume, tot de acele care nu se află în călindarul românesc. GHICA, S. 169. (Fig.) Această minunată floare... mirosind, adică cilindu-o cu înțelegere, ne umple de prea scumpul ei miros (a. 1742). GCR II, 30/18. ♦ Cuvinte scumpe = cuvinte cu miez, pline de tilc. Și-i era drag a celi la scripturi, deci afla cuvinte scumpe și nu se afla nime să i le spuie. MOXA, 386/18, com. FURTUNĂ. ♦ (Adverbial) Grăiaște cuvinte frumoase și dulci și în pildă și grăiaște scump. FL. D. (1680), 40¹/10.

4. Care este foarte drag cuiva, pe care cineva îl iubește; drag, iubit. Cf. LB. Se va bucura văzînd cîl de mult iubești p-acela ce avu mai scump în lume. PLEȘOIANU, T. I, 78/10. Toate cite-mi era scumpe... acum au pierit. MARCOVICI, C. 20/23. Ți-aduci oare aminte... Acele scumpe zile, și dulci și prea ferice Ce-n școală le gustarăm? ARICESCU, A. R. 80/12. Mai scump mi-ești, mai scump și decil tronul, și chiar decil pîrinte, decil soție, fii. ARISTIA, S. 10/23, cf. POLIZU. Oricum va fi, mi-e scumpă celatea ce-a domni. ALEXANDRESCU, M. 11. Nu vîi să sârufi mîna scumpului tău tată? FILMON, O. I, 106. Din cîmp, de-acasă, de la plug Pleca-am astă-vară Ca să scăpăm de turci, de jug, Sărmana scumpă țară. ALECSANDRI, POEZII, 437. Către ea adesea gîndirea voi întoarce Șoptind al său scump nume în ultimul-mi suspîn. BĂLINTINEANU, O. 3. Scumpă-i era frăția de cruce... mai scumpă decil mireasa. EMINESCU, P. L. 11. Mă jur pe ce am mai scump pe lume, pe tată, ca să nu o las la zmei. COȘBUC, ap. TDRG. Regret... Pomii cei săliți de tata și iubitele lui flori, Cărțile ce-i erau scumpe. MACEDONSKI, O. I, 9. El ar fi muncit mult și n-ar fi obosit niciodată, pentru scumpa lui mamă. VLAHUȚĂ, O. A. I, 102. Aulorul ia la vale unele idei ce ne sînt scumpe și pe care trebuie să le apărăm. GHEREA, ST. CR. II, 57, cf. DDRF. Ochii unui înger scump Au abstrul de cicoare. COȘBUC, P. I, 43, cf. BARGIANU, ȘĂINEANU². Te ai rupt din lanțul Unor vieți alii de scumpe nouă. GOGA, POEZII, 224. La pieptu-mi vîi să-ți răzăm Cărșorul scump. IOSIF, V. 134. Lipsese nume scumpe nouă tuturor, numele acelor scriitori pe care deosebit împrejurări i-au împiedicat să ne dea ceva în răstimpul în care am fost nevoiți să tipărim cartea. în PLR II, 219. E așa de mare fericirea să fii alături de-o ființă scumpă. AGIRBICEANU, A. 172. Începu să se bocească dîmpreună cu Ghighi de răsuna casa, pare-ar fi murit cine știe ce rudă scumpă. REBREANU, I. 393. N-am găsil niciodată cu cale să turbur eu însumi unele viziuni scumpe mie. HOGAȘ, DR. I, 318. Începe să-mi fie scump tot ce e al ei. IBRĂILEANU, A. 113, cf. RESMERIȚĂ, D. Fără ea scăpam întîlnirea cu cel mai scump prieten. M. I. CARAGIALE. C. 8, cf. CADE. Ne dai prilej și nouă să stăm de vorbă cu bunicii, cu morții scumpi și cu trecutul. MINULESCU, VERS. 162. Mori... cu ficcare stînjă scumpă. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 17. Întîrziase cîteva ore în casa cea scumpă amintirilor lui. TEODOREANU, M. III, 401. Ca pe peronul unei gări din care trebuie să plece cineva foarte scump, nici un cuvînt nu le venea. DEMETRIUS, A. 78, cf. DL. Am obligații față de aceste ființe scumpe. T. POPOVICI, S. 49. Pădurea scumpă sufletului lui S-a încălțat acum în pînt și-n ură. LABIȘ, P. 111, cf. DM. Cîine și-a trezit odîhnă Scumpă tinereții tale, Tulbu-

rîndu-le asemeni Valurilor mișcătoare? HOREA, P. 81. Ca în păduri un gater nimica mai scump nu mi-i Cînd lunecă spre șesuri convoaiele cu lemne. VULPESCU, P. 144. Devine stăruitoare amințirea unui vers de Sorrescu, nume alîd de scump poeziei și animației românești, deopotrivă. CINEMA, 1968, nr. 5, 19. (Substantivat) Floarea florilor, Și scumpa feciorilor. JARNIK — BİRSEANU, D. 66. ♦ (În formule de adresare) Cînd o să voiești tu, scumpul meu Conrad, a cunoaște aproape de mine fericirea? HELIADE, L. B. I, 23/4. Bună dimineața, scumpa mea prietenă. HRISOVERGHI, A. 34/17. Ți-aduci oare aminte, o, scumpul meu amice, Acele... zile? ARICESCU, A. R. 80/12, cf. POLIZU. Scumpe amice. GHICA, S. 361. Nu vă supărați, scumpi lectori, despre lungimea ce fac, prin descripțiunile acestea, operii mele. SION, P. 247. Scumpe fluieraș, Mult zici dragălaș. ALECSANDRI, T. I, 403. Cum oare din noianul de neguri să te rump, Să te ridice la pieptu-mi, iubite înger scump. EMINESCU, O. I, 213. N-am putut nici chiar portreleu-și, umbră scumpă, să-l ridic. MACEDONSKI, O. I, 9. Bărlinul s-a înălțat apoi, Spre deal ca un copil privind; Ah, dealuri scumpe, voi! COȘBUC, F. 76, cf. ȘĂINEANU², TDRG. Viața, sufletul meu e așa de plin de tine, scumpă Elenă!... AGIRBICEANU, A. 333. Privirea d-voastră, scumpa mea doamnă, mă face să bănuiesc că v-am jignit cu ceva. HOGAȘ, H. 99. Scumpul nostru frate, în primul rînd îți scriem că sîntem sîndătoși. BL XIII, 109. Haidem să mergem dîmpreună cu Grivei, scumpii mei copii... afară, pe cîmp. ARGHEZI, S. VII, 24. Scumpe monsiore, Caly era ortodoxă. CĂLINESCU, S. 25. Scumpe și distînse oaspe al orașului nostru. BOGZA, A. I. 369. Te aștept din tot sufletul, mamă scumpă. VINEA, L. I, 128. Lachi, Ismaîl, prieteni scumpi, puneți mîna! TUDORAN, P. 8. Veniți... voi, scumpe surioare, De-mi aduceți lăcrămioare. FOLC. MOLD. II, 74. (Substantivat) Mi le-ai dat cu-a ta iubire, O! frumoasă nălucire, Scumpa mea! îngerul meu! ALECSANDRI, P. I, 144. Felicitările mele, scumpul meu, pentru acest dar prețios. HOGAȘ, DR. I, 53. Pentru mine și Salomia, bătîșca scumpile, abia adineauri... a învial Christos. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 123. Spui așa de moale, de rece, scumpile! CĂLINESCU, S. 191. Nu te supăra, scumpo, și nu-mi fă necazuri. STANGU, R. A. IV, 99. Da, scumpele mele, acum se face dreptate. T. POPOVICI, SE. 319. ♦ E x p r. (Învechit, rar) A avea scump (pe cineva) = a aprecia, a stima (pe cineva). Cf. СИНАС, II, 334.

— Pl.: scumpi, -e. Voc.: și (m.) scumpe.

— Din v. sl. скупъ.

SCUMPĂCIUNE s. f. (Învechit, rar) Scumpete (4). Ieși din zgomotul maștelor una în veșmînt negru fără nici o scumpăciune pe sine. FM (1845), 91¹/1.

— Pl.: scumpăciuni.

— Scump + suf. -ăciune.

SCUMPĂR s. n. (Învechit, rar) 1. Răscumpărare (1). Cf. SCRIBAN, D.

2. Mintuire (2). Scumpăr de-a meale greșeale să-mi dăruiești fără lipsă. DOSOFTEI, ap. GCR I, 242/23, cf. TDRG.

— Pl.: scumpăruri și scumpere.

— Postverbal de la scumpăra.

SCUMPĂRĂ vb. I. T r a n z. 1. (Învechit) A cumpăra. Nici de înlare multă întrebați sîntem... , nici sîntem nevoiți să aducem aur, de să scumpărăm cea mai de folos... puleare. CORESI, EV. 257. Eu popa Manea... am scuperal aceste moșii care au fost vin- [du]t-o Stoica și Stan Voinii și frășine-său Micului (a. 1661). BUL. COM. IST. V, 200, cf. SCRIBAN, D. (Fi g.) Că menciuroase cuvente voi vă voru scumpăra (vă vor vină n. TEST. 1648, vor preocupi BIBLIA 1688). COD. VOR. 172/4. ♦ S p e c. (Complementul indică dreptul de concesiune acordat cuiva) A cumpăra de la posesor în schimbul unui preț convenit. (Ref. pas.) Apoi s-au scumpărat (rescumpărat) și vinăriciul de la mîne (a. 1645). ap. PANAITESCU, O.

7. 124. ♦ (Învechit, rar) A procura (1). *Sufleteleste praznice... spăsenie amu adevăr scumpără sufletelor noastre.* CORESI, EV. 516, cf. DHLR II, 500. ♦ (Învechit, rar) A reda (1). *Înrălă-se giudeful pământului, scumpără plata trușaiilor.* PSALT. HUR. 79v/22, cf. DHLR II, 500.

2. (Învechit; complementul indică prizonieri, robi sau ostatici) A răscumpăra (1). *Gîndea ei că de supt mîinile și îninul rimleanilor va scumpăra pre ei și le va dărui slobozie.* CORESI, EV. 106. *Le scumpăra-i den legătură turcească cu banii săi, așa că după mila sa mulți au slobodzil den robie (a. 1593).* HURMUZAKI, XI, 319. *O soră a domnului... o scumpără frate-său de la greci (a. 1620).* CUV. D. BĂTR. I, 387/14, cf. SCRIBAN, D. ♦ (Prin analogie) Au scumpărat el satul de la domnia mea denpreun [ă] eu alalși sâteani (a. 1621). I. BIANU, D. R. 60.

3. (Învechit, rar) A imprumuta (cu bani). *Nu mîngîiem cu imprumularea meserătatea, ce adăugem mai virtos și năpăști vecinilor ce vor să-i scumpărăm.* CORESI, EV. 344.

4. (Învechit) A salva; s p e c. a elibera. *Să ne dezlege den păcate și de ce vine spre noi greață și năpăști să ne scumpere și să ne iarte.* CORESI, EV. 64. *Domnu nostru... din sălnici[ă] diavolului și din robia lui scumpăratu-ne-au.* COD. TOD. 194. ♦ R e f. l. *Ei ară da aur, de se-ară plăti de para de foc și se-ară izbăvi și se-ară scumpăra dentr-acea muncă de vecie.* CORESI, EV. 74.

5. (În textele religioase) A mîntui (2). *De spăsenia păcătoșilor să cugete și să-ș puie și sufletele drept turma lui Hristos, ce o au scumpărat cu dumnezeiescul și cinstitul al lui sînge.* CORESI, EV. 386. *Ne-au scupăjrat pre noi den blăstemul păcatelor.* COD. TOD. 192. *Adu-și, Doamne, de turmă aminte, Ce ți-ai agonisit de mainte, Cu toiaqul ce ții de moșie Ce-ai scumpărat (mî n t u i t - a i BIBLIA 1688) să-ți ste-n vecie.* DOSOFTEI, PS. 244.

6. (Învechit, rar; în e x p. r.) A-și scumpăra minia = a se răzbuna (1 1). *Carele poate scăpa de năntea celuia ce le poate toate și-și scumpără minia pînă în a patra rudenie de sămînță? (a. 1620).* CUV. D. BĂTR. I, 374/26. *Împărăteasa nu-ș caută să-ș scumpere minia de pre Roman... ce-l și îndrăgi cu rîvne (a. 1620).* ib. 398/28, cf. DDRF.

— Prez. ind.: scămpăr. — Și: scupără, scuperă vb. 1.

— Pref. s- + cumpăra.

SCUMPĂRĂRE s. f. Acțiunea de a scumpăra și rezultatul ei.

1. (Învechit, rar) Răscumpărare (1). Cf. scumpăra (2). *Le-au datu-l frații pre vînzare La robie fără scumpărare De-l zgrăciră-n obedzi cu-nchisoare.* DOSOFTEI, PS. 362/6.

2. (Învechit) Scăpare, salvare; eliberare. Cf. scumpăra (4). *Ne-au adus pre noi den moarte la viață și den unfunarec la lumină și den robie la scumpărare.* CORESI, EV. 116, cf. COD. TOD. 192. *Domnul... Nice le uilă rugă și srigare Să-l lase-n nevoie fără scumpărare.* DOSOFTEI, PS. 30/18, cf. DHLR II, 307, SCRIBAN, D.

3. (Învechit) Răzbunare. Cf. scumpăra (6). *Veselește-se dreptul cîndu vede vrajbă plătite (scumpărare D).* PSALT. 111. *Sîngele fiilor săi și vrăjbiia lor izbîndi, și da-va vrăjbiia (scumpărarea D) dracilor.* ib. 318, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: scumpărări.

— V. scumpăra.

SCUMPĂRĂTOR, -OĂRE s. f., s. m. (Învechit)

1. S. f. Cumpărare, cumpărat. *Le-au fost făcul Lep[ă]-dat logfos[ă] o carte de oc[i]nă de scumpărătoare a domni[i] meal[e] (a. 1621).* I. BIANU, D. R. 60. *Den via ce am avut noi de scumpărătoare de la Tudor Grecul cu sâmeaia lui Dobra, vînzînd noi viaa dumnealui, jupî-*

neasa Dobra ș-au răscumpărat din cea vie... pogoane 1 (a. 1712). BUL. COM. IST. V, 234.

2. S. m. (Învechit, rar) Mîntuitor (2). *Unul născut fiu a lu Dumnezeu iaste Hristos și ca un făcătoriu și despuitoriu, ca domn tuturora, și de dulceața dătătoriu, și mîntuitoriu al lumiei, și scumpărătoriu.* CORESI, EV. 195, cf. DHLR II, 338.

3. S. m. (Învechit, rar) Răzbunător. Cf. DDRF.

— Pl.: scumpărători, -oare.

— Scumpăra + suf. -ător.

SCUMPĂTATE s. f. 1. (Învechit) Zgîrcenie, avariție. *Într-această vreme, scumpătatea și iubirea de argint îl făcu să caute pricină ca să omoare pe Ioazav.* PLEȘOIANU, T. II, 45/8, cf. VALIAN, V. *În nătîngia și scumpătatea lor nu au urmat la sămănat după mîntuitoria inbăjătură.* I. IONESCU, C. 99/25, cf. CIMAC, II, 334, DDRF, CADE, SCRIBAN, D.

2. (De obicei precedat de prep. „cu”) Grijă, atenție (deosebită, meticuloasă, exactă, chibzuită); meticulozitate, scrupulozitate; exactitate, precizie; chibzuială, judecată; strictețe. *Dreptatea cu multă scumpătate o păzea.* VĂCĂRESCUL, IST. 255. *Și după adîncă luare aminte și cele... de trebuință întrebări și cu scumpătate cercetări pentru toate am cunoscut că au drept cuvînt (a. 1804).* URICARIUL, I, 14. *Să cerceteze cu scumpătate și unde va dovedi că să puna păcura de moșneni, ... să-i supuie ca și de acum înaintea tot acolo să o așeze (a. 1823).* DOC. EC. 273. *Vă poruncim ca, fără cîtuși de pușină zăbăvă, să faceți această cercetare cu scumpătate (a. 1824).* ib. 313. *Istoria este de trebuință... la ostași ca să învețe mai cu scumpătate meșteșugul ostășesc și să cunoască pre toți vitejii cei mari (a. 1826).* BV III, 497. *La silința cea cu scumpătate nimic nu este cu anevioe.* MUMULEANU, C. 68/10. *Egumenii să fie îndatoriți a-și împlini cu scumpătate clitoriceștile așezămînturi (a. 1828).* URICARIUL, VII, 116. *Fug în singurătate... unde se privighez cu scumpătate de toată mișcarea și simșirea mașelor pînlecului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 303/25. *Toate condițiile mai sus însămnate vor fi păzile cu scumpătate.* AR (1829), 74²/30. *De mirare este de a vede aceu cu scumpătate mișcare prin carea violinele pun degetele lor pe strune și lucrează cu arcurile sale.* ib. (1829), 176¹/17. *A poruncit să se întocmească într-adins o comisie, ca să se facă cataloghie cu scumpătate de cită pagubă s-a înțimplat din pricina inundării.* CR (1831), 7¹/32. *Să poată a mulțumi publicul prin reprezentății de bucății mai frumoase și mai bune și jucate cu meșteșug și scumpătate.* ib. (1831), 151¹/17. *Împlinirea veniturilor țării și a lor cheltuială, întemeindu-se însă cu mare scumpătate asupra hotărîrilor ce se coprind în al III-lea cap al acestui regulament.* REG. ORG. 17/5. *Cercetează cu scumpătate toate împrejurările.* MARCOVICI, D. 16. *Cercetează mai înțli cu scumpătate ș-apol hotărăște: dăci din această alegere atîrnă fericirea la cea viitoare.* BUZNEA, F. 25/7. *Să se astupe și celelalte 4 izvoare cu toată scumpătatea, ca cu nici un chip să nu să poată lua apă dintr-înșele (a. 1837).* DOC. EC. 658. *Chibzuia cu scumpătate Cumpăna ce de dreptate.* DONICI, F. I, 18/7. *Cercind cu scumpătate A fabulei sujet Găsești că-are dreptate Acel om înțelept.* id. ib. II, 24/6. *Ei iarna închid cu scumpătate ferestrele și ușa.* VASICI, M. II, 28/19. *Păzilu-s-au cu scumpătate băieții oțnuși de părănții săi în vremea decurgerei vaccinei?* id. ib. 80/19. *Pușină lipsă au părănții de a priveghea mai cu scumpătate după felife.* FM (1842), 162¹/30. *Ministru trebilor dinlăundru va îngrijii ca această cataloghie să se facă cu toată scumpătatea și buna orînduială întocmai după întocmirile acestui Regulament.* REGUL. ORG. 36/30. *Păstrase cu scumpătate constituția țării, nu făcuse nici o schimbare în legi.* BĂLCESCU, M. V. 472. *După ce le-am studiat cu scumpătate, nu găsece cea mai mică împiedecare la a lor aplicație într-această țară (a. 1848).* DOC. EC. 941. *Tractatele care s-au încheiat... pentru economia vitelor să se păzească cu toată scumpătatea.* BARIȚIU, P. A. II,

122. Cu această indeletnicie îi obicinuia... și a judica despre cele bune și a se informa cu scumpătate despre cele rele deprinderi ale cetățenilor. ARISTIA, PLUT. 129/27. Văzut-ați vreodată un bun chirurg... [cum] lovește-necl Păzind cu scumpătate ca rața să nu fie Mai mare decît trebuî? NEGRUZZI, S. II, 270, cf. POLIZU. Numărul adunațiilor nu-l știm calcula cu scumpătate. CIPARIU, ap. BARIȚIU, P. A. II, 114. Nu se păzesc principiile dreptății... cu o destul de mare scumpătate. GHICA, C. R. I, 27. Legea, chiar așa cum este, nu s-a aplicat cu toată scumpătatea și cu tot interesul ce a trebuit. I. IONESCU, B. C. 317/7. Compatrioții noștri de peste Carpați au îndoița datorie de a păstra cu scumpătate spiritul distinctiv al limbii materne. MAIORESCU, în PLR, I, 268; cf. CIHAC, II, 334. Și mai stăruitor vă rog, luați cu dinadinsul aminte la punctuația mea, păstrați-o cu toată scumpătatea. CARAGIALE, O. VII, 426, cf. DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. S-o mai am, aș păstra-o cu scumpătate. AGIRBICEANU, I. T. 168, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Ochi cu scumpătate drept în pieptul lighioanei și-i trimise o încercătură de lup. GALAGION, O. 270. Iși scosese luleaua din chimir... și, puștind cu atenție și cu scumpătate dintr-însa, scoala cînd și cînd cite o vorbă. COCEA, S. I, 268; cf. SCRIBAN, D. Izbutea să-i fie piept, abia cu un firisor de viașă desfășurat cu scumpătate de pe mosorul unei uriașe voințe. VOICULESCU, P. I, 212, cf. DL, DM. Asemenea pagini sînt cărămizi de prel ce se evine să le adunăm cu grijă și scumpătate. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 221.

3. (Învechit și popular) Scumpete (3). Era o scumpătate mare, mai ates pentru hrana cailor (sfîrșitul sec. XVIII). ap. TDRG. Cei mai puternici de bani-umpluse țara uringească, de au îmbogățit pe nemși, cheltuind acolo în scumpătate mare. DIONISIE, C. 202. Jăluitorul... face [hainele] nouă, în starea ce au fost înii, spre a scăpa de cele mari cheltuieli... la scumpătatea mărfurilor ce au ajuns acum (a. 1826). DOC. EC. 373. Ca să nu le rămîie cuvînt de pricinuire, pentru scumpătatea lucrurilor..., să plătească bolonau cite nouă parale (a. 1827). ib. 383; cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., CIHAC, II, 334, DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE, DM, ALR II 3 644/2, 27, 29, 36, 76, 260, 325, 537, 762, 784, 791, 812, 836, 848, 872, 876, 886, 899.

4. (La pl.; popular și familiar) Scumpete (4). Pasvand... la-a făcat zecielul cu scumpătăți de zaharicale. DIONISIE, C. 187, cf. TDRG. Să le vie cite scumpătăți toate, scule de aur, pietre nestimule. AL LUPULUI, P. G. 191. Mă plimbam neastimpărat... privind cu ochi nesățioși geomlicurile cu felurile scule, scumpătățuri și bunătăți. CIAUȘANU, R. SCUT. 12. Din bătrînele case... el își făcuse, meremelisindu-le de-a-ntregul și îngrămădind înăuntru tot felul de scumpătăți rare, o somptuoasă sihăstrie unde trăia pe picior mare. M. I. CARAGIALE, C. 47. Ținea la ele... de pară i-ar fi fost cine știe ce rubedenii sau cine știe ce scumpătățuri din străinătate. STĂNOIU, C. I, 128, cf. SCRIBAN, D. Sculară fiertura de fasole, pe vârful lingurei de lemn, ca și cînd ar fi o scumpătate mare. CĂLINESCU, C. O. 103. Boieri și fărani cu bulci cu scumpătățuri sau în care cu calabate se înșirau zi și noapte pe drumuri necunoscute pentru ei. CAMIL PETRESCU, O. III, 122. Au tras la gazdă și, în scurt timp s-au răspîndit, fiecare la rostul lui, să vîndă scumpătățile. V. ROM. octombrie 1955, 172, cf. DL, DM. Tot felul de scumpătăți. SCL 1974, 446.

5. (Învechit, rar) Scumpete (5). În Tir este o nede-guire d-a fi cineva bogat; scumpătatea îl face temător, bănuilor și aspru. PLEȘOIANU, T. I, 124/19.

6. (Familiar) Epitet pentru o persoană iubită, dragă; (familiar) scumpete (6). (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de“) Te bucuri ca atunci cînd ai zări pe un deal cine știe ce scumpătate de prieten. GAMILAR, C. P. 64.

7. (Învechit; în l. o. c. a d. v.) Cu scumpătate = cu drag, cu plăcere; cu scumpete (7). Eugenia caută la Antoni cu scumpătate și cu dragoste. IRISOVERGHI, A. 81/5. M-am folosit mult de privilegiul ce aveam noi,

bani de aur, a fi strînși cu scumpătate la pieptul lor. ALECSANDRI, O. P. 44.

— Pl.: scumpătăți și (rar, 4) scumpătățuri.

— Scump + suf. -ătate.

SCUMPEALĂ s. f. (Învechit) Scumpete (3). Scumpetea lucrurilor... o să ne-arunce într-o tulburare... de nu ne-om și descurca. JIPESCU, O. 85, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: scumpeli.

— Scumpi + suf. -eală.

SCUMPELIȘTE s. f. (Regional) 1. Scumpete (3) (Simiihau Almașului — Zalău). ALR II 3 644/284.

2. Sărăcie, lipsă; foamete (Săcuien — Huedin). ALR I 104/290.

— Pl.: scumpeliști.

— Scumpi + suf. -eliște.

SCUMPENIE s. f. (Învechit) 1. Zgîrcenie, avariție. Cf. CIHAC, II, 334. O fiziognomie în care cel mai simplu om poate celi mîrșăvia de caracter, cu scumpenia și șireflicul mai presus de toate. ap. TDRG, cf. GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DM.

2. Scumpete (3). Cf. CIHAC, II, 334, DM.

3. Scumpete (4). Cf. GHETIE, R. M. ♦ Bogăție, bunăstare. Cf. CIHAC, II, 334.

— Pl.: scumpenii.

— Scump + suf. -enie.

SCUMPÉT s. n. v. scumpete.

SCUMPÊTE s. f. 1. (Învechit) Zgîrcenie, avariție. Ceta ce cu scumpete seamănă, acela cu scumpete va se-cera. COREȘI, ap. DHLR II, 475. Să ne părăsim de faptele noastre cele de maine, de strîmbătăți, de săjării, de asu-preale, de scumpeale. VARLAAM, C. 382. Răcofi avea 8 000 de oameni, pentru mare scumpete ce avea acela om, că de ar fi avut oaste mai multă... la dînsul era acea dată războiul cu izbînda. M. COSTIN, LET. I, 352/37. Domnul... sălaş mi-au datu-mi în casă senină Fără de scumpeale ca să mă hrănească. DOSOFTEI, PS. 71/3. Mai vîrtos pre cei ce se streina... prin schituri făr de nici o scumpete hrănea (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 259. Nu iaste mai mare păcat decît scumpealea. POV. ȚĂR. 23/13. Scumpealea, și poșta, și imbirea de sine sînt trei lucruri carele scurtează viața. ANTIM, ap. GCR II, 7/22. Duca Vodă, pentru scumpealea lui, ca să nu cheltuiască bani cu oaste, n-au primit sfatul lui Racoși. MUSTE, LET. III, 24/13. Aflat-ai bogăție de minuni și imparți lumii daruri fără de scumpeale. MINEIUL (1776), 172/1. Peșind pre fata Belei III... și crușind numai din scumpeale veniturile fiscului, au poruncit la cheltuielile cele de numță să se adune de la cetăți și de la fări. ȘINCAI, HR. I, 220/30. Cu scumpealea, cu necu-răția, cu minia, cu mîndria ne iaste noauo lupta. MAIOR, P. 38. Andrei Pavli... din scumpeale sau minte n-au vrut a fi elerist. BELDIMAN, SAP. 13/32, cf. LB, I. GOLESCU, C. Alții țarăși gîndesc a fi înțelepți și economi, în vreme ce ei sînt jertfă cei mai licăloase palimi, adică a scumpelii. MARCOVICI, D. 65/20. Mai folosit va fi cineva a sămăna cu galantomie decît cu scumpeale. I. IONESCU, C. 23/17. Ei sta-n chibzuire... văzîndu-i scumpealea. PANN, P. V. III, 76/10. Zi cum că ziditorul cu nedreptal împărfește, Cole-ți pare cu scumpeale, din-colo că răsipește. CONACHI, P. 264. De-aș vrea să sting din vreme scumpealea-n fiul meu, I-aș dezveli năranul în toad-a lui slușie, Și pre Ignal de pildă l-aș scoale înainte. NEGRUZZI, S. II, 264, cf. POLIZU, GHAC, II, 334. ODOBESCU, în CONTRIBUȚII, I, 120, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM. Scumpealea la om, cea mai mare boală, și boală fără leac. ZANNE, P. VIII, 222. ♦ (Învechit, rar) Economic, chibzuială. Cf. POLIZU.

2. (Învechit, rar; precedat de prep. „cu“) Atenție deosebită. Sta-mprejurul lor mulțimea și cu scumpele-i

privea, și cine e-vingătorul să cunoască nu putea. PANN, E. II, 114/17.

3. Creștere (mare) a prețului unei mărfi sau a unui serviciu, scumpire; situație care caracterizează această creștere; perioadă de timp în care prețurile sînt foarte ridicate; (învechit și popular) scumpătate (3), (învechit) scumpenie (2), scumpeală, (regional) scumpeliște (1). Aștepta scumpeatea grîului și pohtia alunce să desfacă el jîtnița și alunce de nevoie mișeii să cumpere, ca să-ș înmulțească aurul. CORESI, EV. 401, cf. ANON. CAR. Din pricina precupeților se pricinuiște mare scumpele la cele ce sînt de mîncare norodului (a. 1776). URICARIUL, XIX, 329. În puțină vreme s-au făcut o mare scumpele, cît agiunsăse dimertia de orz un leu (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 221/4, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Lăsați celorlalte neamuri... a face comori prin meșteșugul negușitoriei și a scumpelei și prin toate iscodirile acelea a trîndăvirii. BELDIMAN, N. P. I, 181/12. Este obicei de să pune narl la carne, ca nu — din lăcomia celor ce vînd — să pătimească norodul scumpele (a. 1823). DOC. EC. 292, cf. LB, I. GOLESCU, C. Leafa sa ar fi așa puțină, încît pe lingă scumpelea de acolo va fi silit în seurlă vreme a-și vînde echipajul. FM (1841), 320³/7, cf. POLIZU. Scumpelea traiului... care este acum n-a mai fost de cînd lumea. GHICA, C. E. I, 129, cf. CIHAC, II, 334, DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. O să fie anul ăsta o scumpele la primăvară, lucru mare! AGÎRBICEANU, S. 284, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Acasă îl aștepta o femeie gureșă și hărăgoasă, plîngîndu-se etern de obrăznicia slugilor și de scumpele. C. PETRESCU, I. II, 215. Au protestat exasperați contra scumpelii vieții. SAHIA, N. 67. Ziarele au scris... despre problema gravă a scumpelei. BOGZA, A. I. 506. Ce anume vorbeai voi doi? — Despre vreme, despre necazuri, despre scumpele. STANCU, R. A. IV, 147, cf. DL, DM. ♦ (Învechit și regional) Sărăcie, lipsă. Să stujească a noastră asupritură nevoei voastre, aceștii scumpele delungată. CORESI, ap. DHLR II, 475. Ceale șapte spice supfiri... sînt cei șapte ani de scumpeale. PO 142/7. Și era o scumpele mare de pîne și de fin, cît agiunsesă carul de fin 4 lei. NECULCE, L. 361. În ghîndă de se va afla verme, însămnează an neroditoriu și scumpele. CALENDARIU (1814), 90/16, cf. VALIAN, V. În fuța lipsei și scumpelii de pîne... opiniunea publică... a silit pe guvern a suprima cu totul dările fiscale asupra cerealelor. GHICA, C. E. III, 29, cf. ODOBESCU, ÎN CONTRIBUȚII, I, 120. Nu mai pomenește scumpelea și foamelea care au fost statornice în tot timpul acesta. IONESCU-RION, S. 198. Alții ziceau că e păcat de Dumnezeu să-și dea pînea de la gură, în scumpelea aceasta. AGÎRBICEANU, S. P. 105. Cu o deosebire atenție pomenește de lăcusle, ciumă, cutremur, scumpele, minuni dumnezeiești etc. BUL. COM. IST. II, 32. În vremuri grele — de foamele ori scumpele — se face mămăligă și din făină de hrîșcă și orz. ȘEZ. V, 6. Nu-i scumpele de bucate. De-acele-s îndestulate. BÎRLEA, L. P. M. II, 163.

4. (Mai ales la pl.) Lucru de preț, de valoare; (popular și familiar) scumpătate (4), (învechit și regional) scumpie (2), (învechit) scumpenie (3), (învechit, rar) scumpăciune. Au luat trupul sîntului Ioann Novi din Suceava, cu toate scumpelele cîte era pre lingă dînsul. ȘINCAI, HR. III, 142/17, cf. LB. Venefia, Florența și Genova era pline de avuții din negușatoria cu India, a cui scumpelele era aduse pe Marea Roșie. GENILIE, G. 22/10. Mai arată califului și alte scumpelele cu totul neprețuite. GORJAN, H. II, 148/29, cf. POLIZU. Primea... metăsuri, perle și alte scumpelele de-nîi de la greci. HASDEU, I. C. I, 103, cf. BARONZI, L. 119, CIHAC, II, 334. Părintele Todă avea... scaune și canapelele căpușile aici cu mătase, colo cu cafea, covoure pe jos și multe alte scumpelele. SLAVICI, N. I, 202. Deși era fecior de împărat, nu mai văzuse asemenea scumpelele. ISPIRESCU, L. 38. Împăratul... rezemat pe toiagul cu scumpelele de pietrărie, îl aștepta cu inima deschisă. DELAVRANCEA, S. 100. Carele încărcate cu tot felul de scumpelele. VLAHUȚĂ, ap. CADE. Purtau aur și scum-

pelele. BELDIGEANU, ÎN CV 1950, nr. 5, 18, cf. GHETIE, R. M., JAHRESBER, V, 330, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. Jiuviaerile și scumpelele jucau un mare rol în podoabă. IORGA, C. I. I, 119. L-a legat pe sub bărbie cu năframa de mătasă, O scumpele pusă-n ladă de pe cînd era mireasă. GOGA, POEZII, 46. Cheiurile lucii de lumină se color au de feturimea... lăzilor cu scumpelele. ANGHIEL — IOSIF, G. L. 6. Ca în lăuntru unu bazar minunat, fiecare își desface scumpelele. ANGHIEL, PR. 30. „Scumpelele“ se pot preschimba... în bani. PAMFILE, COM. I, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. A doua zi, starosteale negoșului de scumpelele s-a înfățișat cu martorii lui ca să ia în stăpînire lemnul bine-mirositor. SADOVEANU, O. XV, 486, cf. SCRIBAN, D. Cine mi-a fost spus mie că el nici cînd a fost mire nu s-a culeat cu așa scumpelele? DAN, V. 177. Poate o fi rost și de puțin jaf prin prăvăliile alea pline de scumpelele. CAMIL PETRESCU, O. II, 675. Prea rînjea urîtul și zuliarul de sufragiu, zicînd că-i miroase a scumpelele de furgăsit! C. PETRESCU, A. R. 117, cf. DL. Nu puteau vînde scumpelele cu care veniseră pentru că le-ar fi luat de prin casele groșilor. T. POPOVICI, SE. 36, cf. DM. Ofițerii erau prinși și ei cu altele, cu aurăriile și scumpelele pe care le strîngeau de pe unde puteau. LĂNGRĂN-ȚAN, C. II, 130. Măre, față de ciocoi... Cu scumpelele și paftale... Ce cătași la noi în cale? VULPESCU, P. 44. Îmbrăcați cu cîte scumpelele toate. H IV 60. Avea împăratul... multe scumpelele. RETEGANUL, P. IV, 34. Cum scăpară de zmeu, băitul și falu luară din căsă toate scumpelele cele mai alese și făcură din ele o boccea mare. POPESCU, B. II, 98. Vă putefi închipui bucuria fetei și necazul babei, cînd văza cîte scumpelele are fală moșului. CĂTANĂ, P. B. III, 94. Avea împăratul scumpelele ca ale lor? Ți-ai găsit! RĂDULESCU-CODIN, I. 24. Nu-ți sînt eu neam și om... în care să te poți încrede ca în cămașa de pe tine, de mă oprești să-ți văd vîaga și scumpelele? MERA, L. B. 256. Aveau palatură și fel de fel de scumpelele. I. CR. II, 114. În casa lor am văzut multe scumpelele. MAT. DIALECT. I, 92. Să nu va pui pactu să v-u-îngeț... d'i o scumpelele ceva. O. BÎRLEA, A. P. I, 281. ♦ (Rare) Frumusețe, strălucire, splendoare a unui lucru scump (2). Două-trei femei nu se lăsuu niciodată în urma Marinei la scumpelea și bogăția costumelor. AGÎRBICEANU, A. 212. Cîteva rînduri de mari mărgăritare făceau din vechitul giuvaer o podoabă de negrăit scumpele și frumusețe. ARGHEZI, B. 117.

5. (Învechit) Bogăție, bunăstare; (învechit, rar) scumpătate (5). Rodirile... să pricinuiască din vărsarea apei Nilului... și de vîrsă puțin sau pre mare face scumpele, iar de nu vine nimic face foamele. AMFILOHIE, G. 137/22. Ce folos iaste de m-aș îmbogăți acum?... Va veni vreme cînd... toate acestea le vor răpi de scumpelea mea își vor ride. MAIOR, P. 57/15, cf. CIHAC, II, 334. ♦ (Într-o poezie populară) Mîndrie (5). Mie-mi place o leliță Că-i fată de crîsmăriță; Ea se poartă cu scumpele. Nici se uită l-alle fete. PAMFILE, C. T. 125.

6. (Familiar) Epitet pentru o persoană iubită, dragă; (familiar) scumpătate (6). Vino, dară, scumpelea vieții mele! Să mergem jos în grădină. CONV. LIT. IV, 24, cf. DM. ♦ (În formule de adresare) Auzi, lu, hăi, lu, scumpele, s-au sculat domnii? AGÎRBICEANU, A. 56.

7. (Regional; în loc. a d.v.) Cu scumpele = cu drag, cu plăcere; (învechit) cu scumpătate (7). Revista pe care o îngrijise cu scumpele se distribuia prin librării și chioșcuri. ÎN PLR II, 569. Săraea mama cu fet'e! Cum le crește cu scumpele și te dă d'e nu le ved'e! T. PAPA-HAGI, M. 66.

— Pl.: (4) scumpelele. Gen.-dat. și: scumpeleii.
— Și: (învechit) scumpét s. n. LB, POLIZU, JAHRESBER, V, 330, TDRG.
— Scump + suf. -ele.

SCUMPI vb. IV. 1. Refl. (Despre oameni) A se tocmi exagerat de mult (atunci când cumpără, vinde etc. ceva); a se arăta zgircit, avar (atunci când trebuie să dea, să facă etc. ceva); a se zgirci, a se calici, a se lăcomi. *Iară noi acum o fărim de piine sau un ban ne scumpim a da.* VARLAAM, c. 25. *Și fie mie celatea mormint asupra câriia preste ziduri săriim, preste ea nu mă voiu scumpi pentru că n-am mințit cuvintele sfinte ale D[um]n[e]zăului meu.* BIBLIA (1688), 365²/34, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. *În astă dispoziție... a comandat... să nu se scumpească nimeni la nici un lucru din cite purta ei în mîna stîngă.* ARISTIA, PLUT. 70/30, cf. POLIZU. *Să nu ne scumpim în sămînță, căci din des ușor se face rar.* I. IONESCU, c. 63/1. *Fiindcă te scumpești pentru două sălase de țigani, pune-ți pofta-n cui despre cuserie cu mine.* ALECSANDRI, T. 347. *De ce te scumpești pentru nimica toată și nu-ți iei o slugă vrednică?* CREANGĂ, o. 86, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Numai pentru cîțiva lei se scumpea ca să nu-i împlinească ultima lui dorință?* ANGHEL, PR. 130, cf. TDRG. *Bine-au făcut că nu s-au scumpit la pomana!* AGĂRBICEANU, s. 144, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL. *Mă amice, un pic de bunăvoință, nu mai mult. Ce dracu te scumpești așa!* DAN, U. 269, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Fig. Spune-ne, cinstite părinte, și nu te scumpi a ne polzii.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 45^v/21. *Natura este foarte dreaptă. Ea nu se scumpește asupra zilelor ce ne împarte.* MARCOVICI, c. 57/17. *Tranz. (Învechit, rar) A economisi. (Fig.) Și mă uriră, depărtîndu-să departe, și de cătră fața mea nu scumpiră scuptul.* BIBLIA (1688), 375²/11. *Cine iaste vela ce ascunde de mine sfatul și scumpindu-și cuvintele și pre mine socoleaște să mă ascunză.* ib. 381²/24.

2. *Tranz. (Complementul indică mărfuri) A urca prețul, a vinde mai scump (2). Ceta ce scumpește griul, de mulțime este blestemat (a. 1746).* ap. TDRG, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Cine marja își scumpește Ca Nastratin păgubește.* PANN, H. 46/8, cf. POLIZU. *O impresie mare ar avea efectul de a scumpi zahărul.* GHICA, C. E. III, 56, cf. CIHAC, II, 334, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Vom mai scumpi pe cit se poate produsele din celuloză.* ANGHEL — IOSIE, C. M. II, 62, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. *Tranz. fact. Zvirliți banii, ne scumpiți toate celea.* AGĂRBICEANU, A. 90. *Vindea cruci de piatră cenușie... Un cap de înger cu șase aripi în mijloc le scumpea.* ARGHEZI, B. 106. *Ungurene, vreme rea, Ce-ai cătat în țeara mea De mi-ai scumpit făina?* TEODORESCU, P. P. 334. *Refl. p. a. s. (Despre mărfuri, prestări de servicii etc.) A deveni mai scump (2), a avea la un moment dat preț mai ridicat. Bucatele s-au scumpisă în Iași, că nu aduce nime nici de o parte, fiind bejenii.* NECULGE, L. 216, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Să nu ceară prețuri mari la văpsit, ci să păzească și ei orînduiala veche, addoînd un puțin lucru pentru văpsele, care să vor fi mai scumpit (a. 1824).* DOC. EC. 322; cf. LB. *Cu cuvînt că vitele s-au mai scumpit, au cerul să li să puie nart, a vinde carnea de vacă ocaoa po părare 12 (a. 1827).* DOC. EC. 396, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Dup-acum s-a scumpit bucatele, vai de om!* GHICA, C. E. I, 220, cf. CIHAC, II, 334, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Dar nici carnea de vacă nu poate să lipsească, deși s-a cam scumpit.* REBREANU, I. 128, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *După război și gloabele s-au scumpit, așa că Iașul va scăpa de gloabe.* TEODOREANU, M. III, 91. *Amu s-au scumpit iar vitele; mai ales vacile cu lapte.* DAN, U. 218. *Crema asta nu-i bună de nimic... Și doar s-a scumpit. Toate s-au scumpit.* H. LOVINESCU, T. 121, cf. DL, DM. *Parisul de piine duce lipsă, Făina s-a scumpit.* T. Iulie 1964, 41. *De cînd ești pe la noi S-au scumpit brînză de oi.* ALECSANDRI, P. P. 330. *Vai, mîndruță de departe, Ce tot faci de nu scrii carte? Doar hîrtia s-a scumpit, Ori pe mine m-ai urit?* JARNIK — BÎRSEANU, D. 142. *Vinul s-a scumpit, Prețul lui tare-a sărit.* BALADE, II, 222. *Fetii din juru meu S-au vopsit cu bătănaua, Ci făina s-a scumpit Și pudra s-a ieșit!* FOLC. MOLD. II, 390. *Fig. Nu-i vezi ea azi*

bărbații... fug de însurat ca dracu de tămie. S-au scumpit mirii ca vămile. ALECSANDRI, T. 324. *Auzit-am, auzit... Că ficiorii s-o scumpit, Fetile s-o ieșit!* MÎNDRESCU, L. P. 152. *S-a scumpit gurița tare.* DOINE, 140. *Dacă seșe s-or mărit Fqartse tare s-or scumpit.* DENSUSIANU, T. H. 150. *Prin lărgirea sensului) Viața s-a scumpit de nu mai poți să te atîngi de nimic.* BOGZA, A. I, 344. *Viața continuă să se scumpească.* STANCU, R. A. IV, 171. *Tata avea salariul mic și viața se scumpea.* T. POPOVIEI, s. 93. *Complementul indică prețuri, dobînzii etc.) A face mai mare; a ridica prețul (v. ridica II 2), a mări (IV). Fiindcă ne-ai luat mosafirul, să știi că am să-ți scumpesc arenda.* REBREANU, R. I, 165. *Statul scumpise de la o vreme prețul metrilor de pămînt și astă îi plăcea negustorului.* BARBU, G. 82. *Nu este justificată teama unora că acest lip de ambalaj ar scumpi prețul produselor.* ȘINTEIA, 1969, nr. 8 212. (Tranz. fact.) *Împrumuturile... scumpece dobînda banilor și măresc impozitele.* GHICA, C. E. I, 134. *Refl. (Despre oameni, mai ales despre negustori) A cere prețuri mari, ridicate. Cum petreci pastrama, negustorul?... Opt bani?... Scump, scump... Ei, v-ați scumpit.* DELAVRANCEA, O. II, 289, cf. TDRG, DL, DM. *Rar; despre bani) A deveni greu de procurat, de obținut. Ar fi amatori dacă n-ar pune condiții prea grele, fiindcă banii s-au scumpit rău.* REBREANU, R. I, 165.

— Prez. ind.: scumpesc.

— V. seump.

SCUMPIĆ s. m. v. seumpie².

SCUMPIE¹ s. f. 1. (Învechit) Zgircenie, avariție. *Iane amu, trupe, iuo fi-e lăcomia și scupia.* COD. TOD. 226, cf. ANON. CAR., DDRF, ZANNE, P. I, 756, DHLR II, 326.

2. (Învechit și regional; la pl.) Scumpete (4). *Stăpinul scumpiilor acelora nu e mulțumit cu această sumă.* GT (1839), 146¹/34. *Lînd Pipăruș cu sine scumpie, încă în ziua aceea plecară cătră casă.* F (1885), 221. *A luat și de aici cîteva hîntele cu armăsari și a-ncear pe ele scumpiele.* COM. SAT. V, 99. *Învechit, rar) Frumusețe, strălucire, splendoare a unui lucru scump (2). Pe curtenii lui vodă nu-i întrecea cu frumusețea și scumpia vestmintelor.* ȘINCAI, HR. III, 43/17. *Învechit) Bogăție, bunăstare. Suflute, ... unde fi-i atunci avuția ta, și bogăția și scumpia?* COD. TOD. 213. *Au pierit; că măcar că au avut toată scumpia și frumusețea întru sine, dară n-au avut sprîjineala cea mai de lipsă.* MAIOR, P. 22/3. *Adjectival; într-o poezie populară; probabil din necesități prozodice) Mîndru (I 3), vanitos, fudul. Păunașul s-o-nсурat, Păuniță s-o luat. Păunița-i cam scumpie, Merg la mitropolie După cărți de despărție.* CARDAȘ, C. P. 96. — Pl.: scumpii. — Și: (Învechit, rar) seupie s. f. — Seump + suf. -ie.

SCUMPIE² s. f. (Bot.) 1. Arbust înalt pînă la 5 m, cu frunzele eliptice sau obovate și cu flori mici galbene-verzui în panicule mari, a cărui coajă și ale cărui frunze sînt folosite în vopsitorie și în tăbăcirea pieilor, precum și în medicina populară pentru proprietățile lor antiseptice și astringente; (regional) liliac, oțetar, rui⁴ (*Cotinus coggygia*); coaja sau frunzele acestui arbust. Cf. COTEANU, PL. 18, KLEIN, D. 421, LB. *Mergînd ei de-ș aduc căti pușuntea scumpie... cînd s-au trecut în Țara Ungurească n-au avut obicei să dea vamă (a. 1729).* IORGA, S. D. VI, 209. *Carte de apărare străjii ot [de la] Comănești, pe scumpie să nu dea vamă (a. 1735).* CAT. MAN. 492. *Pentru scumpie astăzi sosit Alibașa Haidar cu 70 tuvele cordovane ce tocmisăm de la iel (a. 1770).* IORGA, S. N. 119. *La primirea scumpii[i] dupe urmă să arat[e] cîte oca au primit (a. 1782).* id. s. D. XII, 104. *Am adus comision... 5 000 oca scopia coparata la Urahova (a. 1792).* id. ib. 115. *Am dat și banșii pe scumpie și tabaci sînt bunșii aici la*

Rimnic (a. 1803). id. ib. 147. Au venit în prințipal 12 caice cu marfă, adică săpun, rachiu, lemne de scumpie, blane, safide, orez, cositor. CR (1832), 224¹/11, cf. I. GOLESCU, C. Lupi[i]-ndață-i tăbăciră pielea fără de scumpie. PANN, H. 48/6, cf. POLIZU. Se întrebuintează la toate culorile... scumpia sau frunza de lemnul numit scumpie. I. IONESCU, M. 694, cf. BARONZI, L. 14. Plantele care le întrebuintează ele la colorat... sînt următoarele: ... scumpia, ... stejarul, ... mîlinul. MARIAN, CH. 9, cf. DDRF, BRANDZA, FL. 172, JAHRESBER. V, 330, BARGIANU, GRECESCU, FL. 151, N. LEON, MED. 64. Se fierbe scumpie și zeama se dă celui bolnav să facă gargară. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 39, cf. ȘĂINEANU², TDRG. Pentru dobîndirea unui roșu-porocaliu se ia zeamă rămasă... se pune o litră lemn de scumpie... și se fierbe bine. PAMFILE — LUPESCU, CROM. 111, cf. RESMERIȚĂ, D., BUJOREAN, B. L. 393, PANȚU, PL. 273, CADE, DS, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, BORZA, D. 53. Frunzele de scumpie sînt utilizate la tăbăcirea pieilor de ovine, pentru meșine și în vopsitorie. DER, cf. SCL 1968, 556, H XVIII 138, com. LIUBA. Una mia Cu scumpia. Ce-ai mincat De te-ai umflat? TEODORESCU, P. P. 194. Foaie verde de scumpie, Cum naiba dor să nu-mi fie? Cînd și muntele că-i munte Și-ncă are doruri multe. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 136. Frunză verde de scumpie, Păsărică fumurie, Vin' te-asăză coala-n vie. ȘEZ. V, 45. Frunză verde de scumpie... Urită mîi lumea mîie. ȚIPLEA, P. P. 39. Foaie verde de scumpie Lepăd barba de frăjie. I. CR. II, 123. Frunzuliță ș-o „scunchie“, Bat-o focul streinii. ȘEZ. XIII, 203, cf. ib. XV, 122. Crăpăturile tot astfel se oblogesc și cu zeamă în care s-au fierd frunze de scumpie. PAMFILE, B. 26. Coajă de pin, brad, scumpină și gorgoalsă. ALR II 6 617/2. Cînd oi secera scumpia (= niciodată). Cf. SCRIBAN, D.

2. (Învechit și regional) Oțetar³ (*Rhus typhina*). Cf. VALIAN, V., BRANDZA, FL. 172, ALEXI, W., com. LIUBA.

3. (Învechit și regional) Liliac (*Syringa vulgaris*). Cf. COTEANU, PL. 13, KLEIN, D. 421, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, GHEȚIE, R. M., JAHRESBER. V, 330, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. În dreapta și în stînga potecii, tot tufe de scumpie cu pămătuțuri cenușii ori roșiatice ca niște pufuri uriașe de pudră. I. BOTEZ, ȘC. 124. Ședea pe lavișă la umbra unei tufe de scumpie. AGÂRBIȚEANU, L. T. 48, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 166, H XVII 225, XVIII 41. Frumos să le-mpodobiți Cu frunzică de scumpină. ARH. OLT. 383, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 180, ALR I 1 917/26, 87, 107, 109, 112, 116, 129, 131, 140, 831, A III 18. ♠ (Prin vestul Transilv.) Scumpie altoită = liliac franțuzesc (*Syringa persica*). Cf. BORZA, D. 166.

4. (Transilv.) Lemnul-vîntului (*Syringa josikaea*). Cf. PANȚU, PL. 273, BUJOREAN, B. L. 393, BORZA, D. 166.

5. (Regional; în forma scumpină) Lămiță (*Philadelphus coronarius*) (Livadia — Hațeg). BORZA, D. 129. — Pl.: scumpii. — Și: (învechit) scopîe s. f., (regional) scumpie (H II 25) s. m., scumpilă (BORZA, D. 166) s. f., scumpin (DENSUSIANU, Ț. H. 171) s. m., scumpină s. f., scumpiu (BORZA, D. 166) s. m., scumprină (com. LIUBA), scumpie, scumpie (ALR I 1 917/131) s. f. — Din pol. skapia.

SCUMPILĂ s. f. v. scumpie².

SCUMPÍN s. m. v. scumpie².

SCUMPÍNĂ s. f. v. scumpie².

SCUMPÍRE s. f. Acțiunea de a (se) scumpi (2) și rezultatului; creștere (mare) a prețului unei mărfi, a unui serviciu; scumpete (3). Cf. BUDAI-DELEANU LEX., I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, BARGIANU, ALEXI, W. Scumpirea continuă a hîrtiei tiparului nu ne mai îngăduie s-o putem scoate în prețul fixat. ARH. OLT. II, 2, cf. RESMERIȚĂ, D. Discută despre schimbarea guvernelor, despre slugi, pălării și scumpirea

lemnelor. C. PETRESCU, C. V. 192. Umflarea prețurilor agricole nu poate duce decît la scumpirea mărfurilor industriale de larg consum. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2 372, cf. DL, DM. Pentru a împiedica scumpirea medicamentelor, Alexandru N. Șufu a poruncit și el alcătuirea unei comisii. G. BARBU, A. V. 237, cf. DEX. ♠ (Prin lărgirea sensului) Scumpirea producției suite prețurile și prin urmare scade consumațiunea produselor fării. GHICA, C. E. I, 147. Otrăvitoarea scumpire a vieții... este, în cel mai adînc înțeles al cuvîntului, o catastrofă. BOGZA, A. I. 506. ♠ Ex p r. (Despre mărfuri) A fi în scumpire, se spune cînd prețul e în creștere. Aurul e în scumpire. STANCU, s. 161. ♠ (Rar) Creșterea a valorii. Ieștinirea sau scumpirea capitalului în piață. I. PANȚU, PR. 137.

— Pl.: scumpiri.

— V. scumpi.

SCUMPIȘÓR, -OĂRĂ adj. (Familiar) Diminutiv al lui scump. Cf. scump (2). Cf. DEX.

— Pl.: scumpișori, -oare.

— Scump + suf. -ișor.

SCUMPÍU s. m. v. scumpie².

SCUMPÓC adj. (Prin vestul Transilv.) Om avar, zgîrcit. I zgîrcit, i scumpoc. A I 24, cf. TEAHA, C. N. 265.

— Pl.: scumpoci.

— Scump + suf. -oc.

SCUMPOÍ subst. (Regional) „Zgîrcitură“ (Tăr-căița — Beiuș). A I 24.

— Pl.: ?

— Scump + suf. -oi.

SCUMPRÍNĂ s. f. v. scumpie².

SCUMPULÉȚ, -EĂȚĂ adj. (Familiar) Diminutiv al lui scump; (familiar) scumpușor. Cf. scump (2). Cf. I. GOLESCU, C. Avem, strălucită cuconișă, [glu-vaiericã] de cele mai frumoase, dar sînt cam scumpulefe. FILIMON, O. I, 224.

— Pl.: scumpulefi, -e.

— Scump + suf. -ulef.

SCUMPUȘÓR, -OĂRĂ adj. (Familiar) Diminutiv al lui scump; (familiar) scumpuleț. Cf. scump (2). Eu îi spusesem să tragă la un otel mai scumpușor, însă luminos și călduros. CARAGIALE, O. VII, 5, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: scumpușori, -oare.

— Scump + suf. -ușor.

SCUNCÉNIE s. f. (Regional) Persoană enervantă, care deranjează și necăjește. Ian astîmpără-te, scuncenie. Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI.

— Din ucr. dial. ско́нченнн.

SCUNCINÍ vb. IV. Trans. (Regional; complementul indică oameni) A necăji peste măsură, a hărțui (cu o cerere inoportună). Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI. M-au scuncinit băieții nu alta, nu destul că eram necăjită așa și n-aveam nici o para, ei încă mă chădesă să împrumut și să le dau. ib.

— Prez. ind.: scuncinesc.

— Din scuncenie.

SCUND, -Ă adj. (În opoziție cu înalt) Care are o înălțime sau o statură sub cea obișnuită; mărunț (I 3), mic (I 5), scurt (I 2), jos, (învechit și popular) puțin (5), (regional) picinog. La stătul trupului întru tot sămînînd fratelui său Vasile, fără numai că era mai scund. DOSOFTEI V. S. ianuarie 97/14. Apoi ședea și el, și nu în scaun înalt, împărătesc, ci în scaun scund și prost. ANTIM, P. 197. Cei mai proști stejari de munte sau pietrași au mai mice frunze și sînt foarte scunzi.

COD. SILV. 17. *Una medelniță (lighean) înaltă cu ibric. Una medelniță tij de cele scunde (a. 1793).* URICARIUL, XVI, 205. *Taurul trecind cu pornire ageră prin o ușă scundă... cu coarnele sale ceale potearnice au rupt pragul cel de desupt.* ȚICHINDEAL, F.418/4, cf. LB, POLIZU, LM. *Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorită... Stătea posomorită... o ceală pribegită.* EMINESCU, O. I, 56. *Elefteria culegea cioburi de străchini, pe care le ascundea cu scumpătate în scunda ei chiliușă.* CARAGIALE, O. I, 163. *Citeva chilii scunde, întunecoase, adăpostesc vro doi-trei călugări.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 285, cf. DDRF. [Stăteam] *amîndoi pe banca scundă, eu robind suflarea-n gură, și, cu acu-n cusătură, Mamă-mea cîntînd.* COȘBUC, P. II, 276, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Se-nfiripau lumini și visuri, că te mirai chilia scundă Cum poate-atît prisos de vrajă în îngustimea ei s-ascundă.* GOGA, POEZII, 178. *Iată-mă-ntr-o scundă și mucedă chilie.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 71. *Se face sară în odăița scundă din strada solitară.* IOSIF, V. 147, cf. TDRG. *Abia atunci se deschise o ușă scundă.* AGÎRBICEANU, S. 352. *Să se vadă dacă oamenii scunzi și îndesați... sînt scythii de pe vasul de argint.* PĂRVAN, G. 392. *Priveam cu inima strînsă prăvălia scundă.* BRĂESCU, A. 130. *Munții scunzi ai Rîmnicului Sărat... au făcut ca îndeletnicirea de căpetenie... să fie creșterea vitelor.* STOIAN, PĂST. 41. *În odăile scunde și obscure, glasul profetic al revoluționarului sună ca o fanfară de război.* GOGA, S. I, 91. *Îi priveghează numele divin, Ghirilânzi de sfinți pe bolțile ei scunde.* LESNEA, I. 25. *Vedeai implintarea masivă a frunții scunde, late, bombată deasupra arcadei.* TEODOREANU, M. III, 41, cf. SCRIBAN, D. *Mini, mai scundă, îl urma cu pași mari ca o fiică docilă.* CĂLINESCU, S. 110. *Mult a trecut De cînd îmi răsfrîngeai în pieptul scund Un soare nou în fiecare dimineață.* BLAGA, POEZII, 54. *Una era voinică, înaltă și roșcată, iar cealaltă dolofană și scundă.* PAS, L. I, 8. *În fața lor e un tînăr scund și îndesat.* VINEA, L. I, 126. *Era un băiat scund... dar cu umeri muschiuțoși.* PREDĂ, I. 79. *E un om scund, foarte iute în mișcări, de o mare energie și spontaneitate.* T august 1964, 57. *Te caut și te aflu-ntotdeauna... În pragul verii invocînd furtuna, Cu masca ploii sub frunzare scunde.* VULPESCU, P. 39, cf. CHEST. II 52/6, ALR II/I h 80, ALRM II/I h 139. ♠ (Prin lărgirea sensului) *Tu vechiul cer îngust și scund să-l spargi.* AL. PHILIPPIDE, A. 5. *Vîntul, cu foarfeca-i galbenă, lunde Copacii bezmetici subt zările scunde.* LESNEA, VERS. 117. *Din cerul vînat și scund, zăpada se cernea în fulgi mici și rari.* STANCU, R. A. V, 135. *Pînă cînd să mai îndur Ore deprimate, Cerul scund și strîmb și sur?* VULPESCU, P. 84. ♠ (Neobișnuit; despre ape) *Care are adîncime redusă, de mică adîncime. Tudor vedea suferința... statornică și otrăvită ca o baltă scundă în care trăia Sultana.* DEMETRIUS, A. 14.

— Pl.: scunzi; -de.

— Din v. sl. скунѣ.

SCUNDĂC, -Ă adj., s. m. 1. Adj. (În opoziție cu înălțitor) Cam (prea) scund, destul de scund; (învechit) scundatic, (regional) scundănac. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. [Orașul era] *incojurat cu ziduri scundăce.* GÖR JAN, H. IV, 18/6. *Cînd ești mic, scundăce, vîntul-ai să te hîrtăpălesc toți.* JIPESCU, O. 24, cf. DDRF. *Talia [plantei]... pe virfurile alpine este cu totul scundăcă,* 5—15 cm. GRECESCU, FL. 61, cf. JAHRESBER. V, 331, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Băcanul, om scundăce, palid, cu barbă și păr de apostol, era bun și cinstit de nu-și mai afla seamăn.* BRĂESCU, O. A. I, 11. *Un bătrînel scundăce, dar verde și vioi.* VOICULESCU, P. I, 236, cf. ROSETTI, L. R. III, 72, SCRIBAN, D. *Erau vreo trei sîchimele de muieri, scundăce.* BARBU, G. 41, cf. SCL 1974, 446, CIAUȘANU, GL., ALRM I/I h 95. *Brîncoveanu, om scundăce, Căleă rar și apăsat.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 306. ♠ De lungime (prea) redusă. *Îndreaptă asupra lui... un arătător scundăce, galben, cioturos, neașteptat de ferm.* GALAN, B. II, 217.

2. S. m. (Regional) Numele unei păsări nedefinite mai de aproape. Cf. JAHRESBER. XII, 150.

— Pl.: scundăci, -ce.

— Scund + suf. -ac.

SCUNDĂTEC, -Ă adj. v. scundatic.

SCUNDĂTIC, -Ă adj. (Învechit; despre oameni) Scundac (1). *Au fost venii la București o oaste ce le-au fost zicînd calmuci... în starea trupului scundăteci și groși.* DIONISIE, C. 222, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: scundăteci, -ce. — Și: scundătece, -ă adj.

— Scund + suf. -atic.

SCUNDĂNĂC, -Ă adj. (Regional; despre oameni) Scundac (1) (Ghioroiu — Craiova). Cf. GL. OLT.

— Pl.: scundănați, -ce.

— De la scund.

SCUNDICÉL, -EĂ adj. (Învechit și regional) Diminutiv al lui scund; scurticel (1 2). *El se sui spre un smochin (că acel lemn plecat iaste și scundicel).* CORESI, EV. 452. *S[[i]nt[ua]l era scundicel.* DOSOFTEI, V. S. IANUARIE 19/27, cf. TDRG, T. PAPAĞAGI, C. L. *Dragă mi-e mîndruța-naltă, Că-mi dă gura peste poartă Și lilița scundicea Sare gardu și-o proptea.* MAT. FOLK. 468.

— Pl.: scundiceii, -ele.

— Scund + suf. -icel.

SCUNDUCÉL, -EĂ adj. (Învechit și regional) Diminutiv al lui scund; scurucel (1 2). [Era] *scunducel de stat, iubitori de glume.* BUDAI-DELEANU, T. V. 42, cf. T. PAPAĞAGI, C. L. *Cu bărbatul scunducel Mor de foame lîngă el.* DOINE, 140. *Păltinior cu frunza lată... Nu mi-i mîndruța naltă Să-și cuprîndă umbra toată. Ci mi-i mîndra scunducea, Numai bună-n umbra ta.* HODOȘ, C. 87.

— Pl.: scunduceii, -ele.

— Scund + suf. -ucel.

SCUNDURĂ s. f. v. scîndură.

SCUNDŪȚ, -Ă (Prin Olt.) Diminutiv al lui scund; scurucel (1 2). Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: scundūți, -e.

— Scund + suf. -uț.

SCUNPIE s. f. v. scumpie².

SCUÓLĂ s. f. v. școală.

SCUPĂRĂ vb. I v. scumpăra.

SCŪPCINĂ s. f. v. scuștină.

SCUPERĂ vb. I v. scumpăra.

SCUPI vb. IV v. scuipa.

SCUPIĂ vb. I v. scuipa.

SCUPIĂȚ s. n. v. scuipat¹.

SCUPIE s. f. v. scumpie¹.

SCUPIÉRE s. f. v. scuipare.

SCUPIRE s. f. v. scuipare.

SCUPÍT¹ s. n. v. scuipat¹.

SCUPÍT², -Ă adj. v. scuipat².

SCUȘȚINĂ s. f. Organ al puterii de stat centrale și locale în trecut în Serbia și, astăzi, în Iugoslavia.

Deputații aleși în scupcina sînt în mare parte conserva-
tivi. F (1877), 83, cf. ALEXI, W., DER, M. D. ENC. 1322.

— Scris și: *skupștină*. M. D. ENC. 1322. — Pl.:
scupștine. — Și: (învechit) *scușcină* s. f.

— Din scr. *skupștina*.

SCURĂ¹ vb. I. Tranz. (Bis.) A curăți; a izbăvi,
a mîntui (2). *Ce mai vărtos me lă de fărădeleaga mea
și de păcatele mele scură-me*. PSALT. 98, cf. TDRG,
DHLR II, 500, CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *scur*.

— Lat. *excurare*.

SCURĂ² vb. I v. *scurge*.

SCURATOĂRE s. f. v. *scurgător*.

SCURĂMÎNT s. n. v. *seulament*.

- **SCŪRE** vb. III v. *scurge*.

SCŪRERE s. f. v. *scurgere*.

SCURGĂTOR, -OĂRE adj., subst. I. Adj. Care (se)
scurge. Cf. CADE.

2. S. m. Muncitor calificat care supraveghează
operațiile de scurgere în rafinării. Cf. NOM. PROF. 24.

3. S. f. (Popular) *Scurgea* (II). Cf. RESMERIȚĂ, D.,
CADE, CHEST, IV 40/99, ALR II 2544/95, 5 679/130.

4. S. f. (În dicționarele din trecut) Zăgaz (la un
lac, heleșteu); deversor. Cf. DDRF, BĂRCIANU,
ALEXI, W.

5. S. m. și s. n. (Regional) *Sedilă²*. În tinda încăpă-
toare, stau de-a lungul pereților... teancuri de cașca-
valuri, peste care erau aruncate scurgători. D. ZAMPI-
RESCU, v. T. 172, cf. H II 244.

— Pl.: *scurgători, -oare*. — Și: (regional) *seuratoare*
s. f. ALR II 2544/95.

— *Searge* + suf. -ător.

SCURGE vb. III. I. 1. Refl. (Despre lichide)
A ieși curgînd sau a curge (fără întrerupere), prelin-
gîndu-se, de obicei, în cantități mici (și pînă la ultima
picătură). *Lăcrămii, amu den vin și den uleiul tîu
și den tot ce se scură... să dai pîrga dentiu*. Pö 254/5.
*Puii ohendrii... sîngele, carile din prin toate vinele
i să scurea, îi sugea*. CANTEMIR, I. T. II, 71. *Amestecă
cu mustul și cu grăsimea ce să scură den el*. MÎNCĂRILE,
24/11. *Nu trebuie a zăbovi cu jupuirea coajei lemnului,
fiindcă apoi... acea materie aposă ce scapă între
coaje... nu se scură așa în grabă*. COD. SILV. 13. [Virful
stogului] trebuie să fie cucuiat... pentru ca să se
scură apa. ECONOMIA, 54/7, cf. VALIAN, v. O lacrimă
încă nu s-au scurs și ea cere o altă spre a spăla treptele
cruzimii. FM (1842), 121²/25. *Hostochina de mălai,
de cînepă... și altele... rămîn în teac după ce se scurge
oloiul*. I. IONESCU, c. 2/22, cf. POLIZU. *Claia... eră
pusă pe un pat de scinduri pe o groapă în care se putea
scurge apa în caz de ploaie*. GHICA, s. 543. *Ștefan se
deșteaptă, șterge fața sa Unde-o lăcrămioară dulce se
scura*. BĂLINTINEANU, o. 42, cf. LM. O lacrimă se scurse
tremurînd din genele strălucitoare. EMINESCU, G. P.
36. *Din ochii lui Făt-Frumos se scurgeau șiroaie de
lăcrămii*. CREANGĂ, o. 52. *Sîngele țîșnește și se scurge
pe iarbă*. CARAGIALE, o. II, 304. *Din ochii pali ai mamei
ca bobul picurii iese, Se scurg p-obrazul care se mișcă-nec
și des Sub vii suflări de rugă*. COȘBUC, P. II, 188, cf.
BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Și picuri grei, ca
lacrimi de durere, Se scurg pe coaja albă și subțire*.
GOGA, POEZII, 143. *Covada aceea... avea cîteva găuri,
prin care se scurgea necurmat zeamă alburie*. AGĂRBI-
CEANU, A. 68. *Din coamă apa se scurgea ca dintr-un
izvor*. GĂRLEANU, N. 190, cf. RESMERIȚĂ, D. *Sîngele i
se scurgea prin nenumărate răni*. CAMIL PETRESCU,
U. N. 374. *Mustul rubiniu s-a scurs Ca un sînge gros
din boabe*. D. BOTEZ, F. S. 91. *M-aș fi coborît în canalul*

pe unde se scurg lăturile de la baia mohorîtă. I. BOTEZ,
B. I, 8. *Pe obrajii mamei se scurg lacrimi*. SAHIA, N.
53. *Sîngele i se prelinse pe bărbie și se scurse, în
dîre subțiri, pe gît*. G. M. ZAMPIRESCU, M. D. II, 294.
Începe să facă șanțuri cu o sapă, să se scurgă apa.
VLASIU, D. 248, cf. SCRIBAN, D. *Sudoarea-altor vite
se scurge-n riulefe*. CĂLINESCU, o. II, 30. *S-a scurs și-
roaie sîngele din trupul lui*. BLAGA, POEZII, 30. *Un
brad... cu coaja plesnîtă în zeci de locuri, pentru a
lăsa să se scurgă mari lacrimi de rășină, stă de strajă*.
BOGZA, c. o. 84. *Fire subțiri de sînge încep să i se
scurgă pe barba creșă*. STANCU, ș. 22. *În șanțuri se
și ridicaseră garduri de nuiele să se oprească ce apă
se mai scurgea*. BARBU, PRINC. 16. *Lătratul devine
răgușit și din gură se scurge saliva*. ABC SĂN. 365.
*Doar vîntul se mai auzea și murmurul ploii care...
se scurgea-nîncetat pe foile de corl*. V. ROM. octombrie
1964, 12. *Din benele de transport sau din căruțe se
scurge mustul pe jos*. SCINTEIA, 1969, nr. 8 220. *Capul...
în traistă mi-l pune... Pin' sîngele se scurgea*. RETE-
GANUL, TR. 23. *O vînit prin păduri ș-o strîns om pumn
bun d'i rășină d'i-aç moali cări să scurge pi copaci*.
O. BÎRLEA, A. P. I, 579. (Refl. p. as.) *Bine se lopește
și se scure mierea în ligăie*. TOMICI, C. A. 163/18. ♠
Fig. *Dintru inimile noastre nădejea toată s-au scurs*.
BELDIMAN, o. 40/13. *Dacă știu ce-a ști se poate, bucu-
riile-mi s-au scurs*. MACEDONSKI, o. I, 271. *Un aer de
mîster... se scurgea în suflul și predispucea la visare*.
AGĂRBICEANU, s. 199. *Murmurul... se scurgea ca o
soaptă*. SADOVEANU, o. I, 220. *I se păru că tot suflul
se scurge din ea, o dată cu lacrimile*. T. POPOVICI, SE.
567. *Parcă viața se scurse din ele*. G. BARBU, A. V.
43. *Sînge ginerii curgea și viața i să scurgea*. VÎRCOL,
v. 66. ♠ (Prin lărgirea sensului) *Minciuna nu poate
să stăruiască în bazinele sale; Ce ca nășpul în cea-
sornicul cel de steclă, unul după altul scurîndu-să...
nu stă pînă de tot nu se deșartă*. CANTEMIR, HR. 449.
*Stupii au a sta cu partea cea de către urdiniș... mai
aplecași... să se poată scure cătră urdiniș și fărămă-
turile, albinele moarte și alte gunoaie*. TOMICI, C. A. 73/9.
Uite așa i se scurgeau creierii lui pe nas. BRĂTES-
CU-VOINEȘTI, P. 257. *Aerul... înainte de a se scurge pe
gură și pe nas, trece printr-un tub mîrginit... de
laringe*. PUȘCARIU, L. R. I, 61. *Cîștiva gologani se scurg
în palma podarului*. BOGZA, c. o. 287. *Ocoli o locomotivă
răsturnată, din cazanul căreia... se scurgeau aburi
alburii*. T. POPOVICI, s. 28. ♠ Tranz. fact. A face
să iasă curgînd sau să curgă, de obicei în cantități
mici (pînă la ultima picătură). *Paserea... începe a-și
rumpe pieptul său, să-și scură sîngele spre pui (a. 1642)*.
GCR I, 102/11, cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 421, BU-
DAI-DELEANU, LEX., DRLU, LB, I. GOLĂSCU, C., LM, DDRF.
*Secase-orice izvor și orice tîlaz Așar' de-acei ce ochii-i
scurg pe-obraz*. COȘBUC, P. II, 281, cf. BĂRCIANU, ALEXI,
W. *Scurgea dintr-un ceainu apa clocotită*. HOGAȘ, DR.
I, 198, cf. CADE. *I-au scurs sîngele într-un vas mare
cu vin*. V. ROM. octombrie 1955, 145. *Scurse untdelem-
nul dintr-un vas în celălalt*. VINEA, L. II, 312. *Aruncau
sub masă bucăți mari de carne de vită și din cupe scur-
seră vinul cel dogorîtor pentru morfi*. BARBU, PRINC.
20. *Oișl bîrsani, Și tu și mă plîzi, Multi lacrimi și
scurzi*. DIACONU, VR. 12. ♠ Fig. *Sîngele săracilor
scurgeși* (cca 1770). ARHIVA R. I, 54/18. *Le-au scurs
sătenilor vîlaga și farmecul vorbeii*. PĂUN-PINGIO, P.
120. ♠ Tranz. fact. (Prin Bucov.; în construcția)
De-a scurge sînge din grindă = numele unui joc de
flăcăi obișnuit la priveghiul mortului. Cf. MARIAN,
I. 212.

2. Refl. (Învechit și regional; despre recipiente)
A-și pierde treptat conținutul (lichid); a se goli. Cf.
DDRf. *Nu e, Oanceo, pic de vin! De cînd, Oanceo,
mi te-ai dus, Bușile că mi s-au scurs*. BALADE, III, 326.
(Refl. p. as.) *Așa joacă babele... Cînd se scurg ulce-
lele*. TEODORESCU, P. P. 332. ♠ Expr. A l se scurge
ochii sau (tranz. fact.) a-și scurge ochii (de
lacrimi sau, învechit, rar, în lacrimi) = a plînge
pînă la secarea lacrimilor sau pînă la slăbirea vederii.

Inlacid scurgându-și ochii în lacrimi, toldeauna plingând, nu era vrednic... nici pe alții să învețe (cca 1770). ARHIVA R. I, 158/3. *Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiastri, Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.* EMINESCU, O. I, 82, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. (Cu schimbarea construcției) *Biata maică-sa, ce plînge, Ochii de lacrimi își scurge.* TEODORESCU, P. P. 118. *Pe altul cine plînge Ochii lui își scurge.* PANN, P. V. III, 109/24, cf. DDRF, ZANNE, P. II, 673. **A i se scurge ochii (sau, regional, inima) (după cineva sau după ceva) = a se uita cu plăcere sau cu dragoste la cineva ori la ceva, a ține mult la cineva sau la ceva; a dori cu pasiune.** Cf. BARONZI, L. 40. *I se scurg ochii tot după ce nu-i e de nas.* JIPESCU, O. 129. *Fata de împărat, tot uitându-se la el, i se scurgeau ochii după frumusețea și după boiul lui.* ISPIRESCU, L. 47. *Mai încurcă lumea cîteva felis-cane... ce nu s-au prins în horă și li se scurg ochii să fie și ele printre cele mari.* DELAVRANCEA, S. 40, cf. DDRF, ZANNE, P. II, 357, TDRG. *Știi pe nevasta lui Marin... Voichița, după care ni se scurgeau ochii tuturor.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 140, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Numai felis-canelor smintite li se scurg ochii după fanfi.* H. LOVINESCU, T. 117. *Fețelor li se scurgeau ochii după el.* T. POPOVICI, SE. 7. *Își ia de nevastă pe cea mai frumoasă fată din împrejurime, după care multor voinici li se va fi scurs inima.* MERA, L. B. 199, cf. CIAUȘANU, V. 59. *Mi se pare că i se scură ochii băiatului după fata noastră.* UDRESCU, GL. ♦ **T r a n z.** (Complementul indică un recipient cu băutură) A bea întreg conținutul; a goli. Cf. LB, BĂRCIANU. *Tatăl noroacelor scurse un pahar, își luă în mână felia de pită prăjită.* ap. TDRG. *Iel o buțe-i adușea, Gruia iuče o surea, Așe Gruia se umfla, Fiarăle pe iel crepa.* DENSUSIANU, Ț. H. 188.

3. T r a n z. (Popular) A averta. *Muierea aceea ce va bea ierbi să-și scură rodul trupului.* PRAV. GOV., ap. TDRG, cf. ALR I 1074/118, 394, 402, 831.

4. R e f l. (Despre ochi) A se sparge imprăștiindu-se din orbită. *Vărsatul o strical-o puțin și i s-a scurs un ochi.* NEGRUZZI, S. I, 59, cf. SCRIBAN, D., DM, DEX. *Atita a plîns el după soție, pînă ce mai i s-o scurs ochii.* VASILIU, P. L. 147.

II. T r a n z. A separa (dc) partea lichidă prin stoarcere, strecurare etc. *Să iei paltagelele... să le scuri de apă bine și să le tai măruntu (a. 1749).* GCR II, 43/31, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, TDRG, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Frișca bătută cu zahăr... trebuie bine scursă înainte de a fi folosită.* s. MARIN, C. B. 15, cf. ALR II 3379/95, 219, 362, 365, 386, 836. *Scură cașu-ăla și dă-l încoa.* UDRESCU, GL. (R e f l. p a s.) *Se fierb spaghetele în apă cu sare, se limpezesc cu apă fierbinte, se scurg.* s. MARIN, C. B. 192. ♦ **R e f l.** *Unile [hube] dau în copl... allele sparg și se scurg de o zeamă iule și veninoasă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 196/11. *Jos este o oală în care se scură [cașul].* CHEST. V 129/34, cf. A I 22, III 7. ♦ (Rare; complementul indică terenuri acoperite cu apă) A asana. *Nu are decât să facă încă un pas... a cel de a scurge pămîntul cu șanțuri acoperite... de a-l scurge prin drenaj.* I. IONESCU, D. 175, cf. RESMERIȚĂ, D., DEX. ♦ (Rare; complementul indică apa aflată în exces pe un teren) A deseca. Cf. DEX. ♦ **R e f l.** *Prin șanțuri noi săpate dau înapoi, se scurg Mocrirlele stăture.* LABIȘ, P. 366. ♦ **R e f l.** (Rare) A seca². *Heleşteul s-a scurs năpădit de șovar.* VOICULESCU, POEZII, I, 117. ♦ **R e f l.** p a s. *Atunci numai s-a scurs giolul, de ne-am făcut noi cu pămînt.* ANGHEL, PR. 176. ♦ **R e f l.** (Rare; despre terenuri; în forma scura) A se zvînta. *Pămîntul se scură de vînt.* SCRIBAN, D.

III. R e f l. 1. (Despre ape provenite din precipitații pe suprafața pămîntului) A curge la vale (lăsînd în urmă locul uscat). *L-au aruncat în jgheabul celdții cel cu gratie pre unde s'ă scură poghoiul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 104/76. *Am înfeles că veș teși la munți; deci de cum s'ă scurs apele, s'ă nu ieși, că veș păgubi (cca 1700).* IORGA, S. D. V, 382, cf. LB. *Apele după uli-*

fele cele mari ale orașului s'ă scurg prin mahalale. REGUL. ORG. 520/27. *Locul fiind nisipos și pietros pe la poalele munților, apa se scurge numaidecît.* PELIMON, I. 110/16. *Un riu... cît se scură, cît trece printre văi, Se umflă, se lățește, și mare se revarsă.* BOLINTINEANU, O. 30. *A ajuns primăvara în munte și s-au scurs puhoaiete.* SADOVEANU, O. XII, 286. *Izvoarele îșinesc... Și apoi se scurg la vale pe smălțuite jgheaburi.* CĂLINESCU, L. L. 32. *Apa provenită din precipitații se scurge... pe toată întinderea versanților și prin... ravene, torenși, riuri.* DER IV, 344. *În păduricea tăiată... se scurgea un pîriu curat.* VIN. PESC. mai 1964, 7. *Averea e ca o baltă, cum faci un șanțuleț, toată se scurge.* ZANNE, P. V, 24. ♦ (Prin lărgirea sensului) *Razele se scurg topindu-se în umbra adîncă din amurg.* ALECSANDRI, POEZII, 321. *Galbene vâpăi de soare Peste deal acum se scurg.* COȘBUC, P. I, 315. *Din soarele-apune blînd raze se scurg Spre trei chiparoși s'ă se-nchine.* GOGA, POEZII, 358. *Mi se părea că pămîntul se scurge în haos.* HOGAȘ, DR. I, 61. *Fuioare mari de fum... se împleteau deasupra satului într-o funie uriașă, care se scurgea încet spre riul din vale.* DAN, U. 158. *Lumea-și culcă fruntea-n poală Sub lumina siderală Ce se scurge prin pereți.* TOPÎRCEANU, P. O. 154. *Repede se scurge pluta pe fundul adînc al văilor.* BOGZA, C. O. 376. *Un vînt ascuțit și rece se scurgea dinspre munți.* V. ROM. IANUARIE 1965, 62. ♦ (Învechit; în forma scura) A izvorî. *M-au trecut însă peste alt pîriu pînă la Cighieș, ce s'ă scură din muntele Caracbicului (a. 1804).* URICARIUL, IV, 94/8. *Apucă de acolo la deal pin on păruu ci s'ă scură din Runcu (a. 1804).* ȘTEFANELLI, D. C. 320. ♦ (Învechit) A se vărsa. *On păruu în vale... s'ă scură în apa Colbului (a. 1684).* ȘTEFANELLI, D. C. 9. *Alexandru Machidon... au făcut pre numele său... a cel vestit oraș Alexandria, unde s'ă scură apa Nilului în mare.* M. COSTIN, L. 126. *Împărăția dară a lui Memurorut era din Someș cum iese acela din Ardeal... pînă unde se scură Mureșul în Tisa.* MAIOR, IST. 110/20, cf. CADE. ♦ **F i g.** (Despre grupuri de ființe, de vehicule etc.) A se succeda în aceeași direcție; a se deplasa unul după altul (în raport cu un punct de referință fix), a se perinda (I), a trece (II I). *După ce s-au scurs oștile moschicesti... tătarii au și cuprins drumurile din urma lor.* N. COSTIN, LET. II, 116/10. *Încet-încet, convoiul s-a scurs, lumea se risipește.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 65. *Cu chiu cu vai se scuseră cu toții.* AGÂRBICEANU, S. 226. *Valuri de oameni se scurg, lăcuți mai toldeauna, fără gesturi, ca într-o procesiune solemnă.* LOVINESCU, C. IV, 168. *Oastea Vladimirescului se scurgea spre București.* CAMIL PETRESCU, O. I, 57. *În fiecare duminică, între Albac și Abrud, se scurge convoiul lor greoi și primiliv.* BOGZA, A. I. 151. *Grupuri, grupuri de muncitori se scurg în stradă, prin porțile larg deschise, răsîndindu-se spre casele lor.* CONTEMP. 1953, nr. 373, 2/1 *Se scurg coloane militare care fug în dezordine spre sud.* H. LOVINESCU, T. 207. *S-au scurs... caravanele de care încărcate cu butgări de sare.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 20. ♦ (Prin lărgirea sensului) *Se scurgea, pe sub aripile avionului, peisajul rusesc de vară.* STANCU, U.R.S.S. 178. *Cîte noduri se scurg într-un minut, atîtea mile străbate corabia într-un ceas.* TUDORAN, P. 184. ♦ (Prin lărgirea sensului; despre mărfuri, bogății materiale etc., subliniind, de obicei, ideea de pierdere, de irosire etc. a acestora) *Mai frecvental va fi fost însă drumul... pe unde trebuia s'ă se scurgă grosul produselor destinate exportului.* N. A. BOGDAN, C. M. 6. *Pe acolo se scurgeau spre Luduș bogățiile cîmpiei: griul, turmele de vite.* DAN, U. 195. *Bogățiile României și Poloniei se scurgeau peste hotare, pentru a spori beneficiile marilor trusturi.* ȘCÎNTEIA, 1954, nr. 2 879. *Ce ciștigau, în buzunarele slutului se scurgea.* BARBU, G. 209. ♦ **F i g.** (Învechit) A se risipi (5). *Ființa mea se desface și se scurge sub sarcina bătrînelor.* MARCOVICI, C. 90/18. *Se scuseră iar în deșert toate cuvintele lui Temistocle.* ARISTIA, PLUT. 306/12, cf. RESMERIȚĂ, D.

2. Fig. (Mai ales despre timp ori despre unități de timp sau, p. e. x. t., despre viață, existență etc.) A trece (unul după altul); a se desfășura. *Mai puțin 8 zile lăsam să se scură.* CALENDARIU (1814), 167/10. *Viața-i se scursesese în vreme prea puțină.* BOLLIAU, o. 175. *În muzică și dansuri se scură timpul lin.* BOLINTINEANU, o. 126. *Se scursesse și a 12-a oră a miezului nopții.* EMINESCU, G. P. 5. *Vai! S-a scurs de-atunci o vreme!* MACEDONSKI, o. I, 11. *Viața lui întreagă se scurge într-o vecinică plămăuire de întâmplări neînțelepte.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 110. *O viață de atâția ani s-a scurs așa uale.* ap. DDRF, cf. ȘĂINEANU². *Toată această viață, foarte puternică... se scurgea pe aceste două drumuri...* *calea lătărească și calea turcească.* IORGA, C. I. III, 87. *Copii fără sprijin, ne scurgem viața Din dor și din nemângâiere.* GOGA, POEZII, 40. *Cîteva clipe se scuseră încă și niște pași răsunară.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 27. *Douăzeci și patru de ani... s-a[ui] scurs de la întâmplările povestite.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 322. *Ceasurile se scurgeau, însă, mai cu seamă, în povestirea nouăților.* AGIRBICEANU, S. 466, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Zilele iernii aceleia se scurgeau greu.* MIRONESCU, S. 95. *Simpla alăturare a acestor două tilluri ne dă întreaga măsură a ritmului anemiei în care s-au scurs cincisprezece ani prețioși.* în PLR II, 553. *Viața omului acesta mă trăște în vremea care s-a scurs.* CAMIL PETRESCU, P. 281. *Își trise pașii pe Calea Victoriei ca un licean care aștepta să se scurgă ceasurile de trigonometrie.* C. PETRESCU, O. P. I, 13. *Zi cu zi scurgîndu-se, [cometa] se tol urca în sus cătră miezul nopții.* SADOVEANU, O. X, 241, cf. SCRIBAN, D. *A trebul să se scurgă o lungă epocă, pînă cînd închipuirea grecească să creadă în Zeus și Afrodita.* VIANU, S. 132. *Viața mi se scurgea într-o monotonie sfîșietoare.* BLAGA, H. 168. *Îmi dau seama că s-au scurs multe, foarte multe ore.* STANGU, M. I. 234. *S-au scurs de-atuncea douăzeci de ani.* BENIUC, V. 38. *Întîia zi a călătoriei se scursesse pe neobservate.* TUDORAN, P. 185. *Doctorul Munteanu lăsa să se scurgă o pază lungă.* PREDĂ, R. 291. *S-au scurs peste 60 de ani de cînd Gustav Weigand a cercetat... aproape 60 de localități bănăfene.* FD I, 123. *Cînd clipele acelea înălțătoare s-au scurs, Boteanu a salutată iarăși soldații.* v. ROM. octombrie 1964, 66. *După ce s-a scurs un an, văzînd că răspunsul întîrzie, m-am adresat din nou revistei.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 221. *Tranz. fact. Iano, negustorii tăi O să scurgă anii mei!* TEODORESCU, P. P. 560. *(Prin lărgirea sensului) Lucrurile se scurg după o normă oarecare.* PHILIPPIDE, P. 235. *Din nou se scurse tăcere.* PREDĂ, R. 157. *Lucrurile nu capătă tensiunea dramatică adevătată, se scurg lent.* CINEMA, 1968, nr. 5, VI.

IV. Tranz. Fig. (Învechit și regional; complementul indică oameni) A stoarce (de bani); a scătuți. *După ce m-a scurs bine de bani prin Viena și prin Paris, iată rezultatul romanului nostru.* ALECSANDRI, T. 1 724, cf. DDRF, CADE. *Altă grijă n-a avut fără numai aceea: cum ar putea înșala și scurge de bani prețioși oamenii ce veneau la dînsul.* MARIAN, O. I, 420. *Ref. pas. Visteria statului nostru să scursesă de bani.* AR (1829), 80¹/19. *(Complementul indică bani) A dobîndi (prin mijloace necinstite); a acapara. Să poată scurge bani mai mulți.* CANTEMIR, ap. T.D.G. *Putea deci să se scurgă în cuget curat toate paralele.* NEGRUZZI, S. I, 86. *La haraciuri Că m-a pus, Bănișorii Mi i-a scurs.* TEODORESCU, P. P. 676, cf. BALADE, III, 344.

— Prez. ind.: scurg. — Și: (învechit și regional) scură vb. I, (învechit) scure vb. III.
— Lat. excurrere.

SCURGERE s. f. Acțiunea de a (se) scurge și rezultatul ei.

I. 1. Curgere (neîntreruptă) a unui lichid în cantități mici (și pînă la ultima picătură); (rar) scursoare (I 1), scurs¹ (I), (învechit și popular) scursură (I 1). Cf. scurge (I 1). *Celelalte sporatice boale sînt...*

puține și lesne trecătoare, ca ologirea picioarelor, dorul gurii cu scurgere de bale, mucusul nasului și celelalte. EPISCUPESCU, PRACTICA, 93/19, cf. VALIAN, V., ALEXI, W., DDRF, BĂRCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Oprea scurgerea de sînge.* ARGHEZI, L. 230. *Mai pe urmă vine ploaia, care-și croiește drum de scurgere pe undeva.* T. iunie 1968, 25, cf. DEX. *(Prin lărgirea sensului) Scurgerea peliculei color... este întreruptă uneori de emoționante secvențe alb-negru.* CINEMA, 1968, nr. 1, VII. *(Susur, murmur, produs de apa care curge (lin). Undeva, în vecini, se auzea scurgerea unei guri de cișmea.* BARBU, Ș. N. II, 22. *(Tehn.) Proces de deplasare a unui fluid care părăsește un recipient, o incintă, un mediu poros sau suprafața unui corp solid. Deosebire între sunete se reduc... la diferitele obstacole pe care aerul le întâmpină la scurgerea lui prin tubul fonator.* PUȘCARIU, L. R. I, 61, cf. LTR², DER.

2. Golire. Cf. scurge (I 2). *Dispozitivul permite ca, în momentul apariției zgurei la orificiul de scurgere al oalei, să se cunoască cantitatea exactă de oșel care se află în interior.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184.

3. (Învechit și popular) Secreție (1); p. e. x. t. secreție (2). *De la unele subtrag nutrimentul și pe altele atacă cu a lor scurgere de infecțioase umoruri.* ARISTIA, PLUT. 234/11, cf. RESMERIȚĂ, D., DEX. *Ari scurgii di ochi.* ALR II/1 h 17/414, cf. ALR II 4 211/531. *(Regional) Scurgere de sînge = menstruație.* Cf. ALR II 4 210/414. *(Numele unor boli caracterizate prin prezența unor secreții patologice: a) (regional) otoree. Cf. CANDREA, P. 225; b) (prin Transilv. și prin Munt.) leucoroe. Cf. ALR II 4 212/105, 784; c) (regional) bleonoragie. CANDREA, P. 222. (Regional) Diaree (Zăvoieni — Drăgășani). Cf. H XVI 56.*

II. Separare a părții lichide prin stoarcere, strecurare etc. Cf. scurge (II). Cf. DEX. *(Selectare și evacuare a apelor de precipitație, menajere, reziduale etc.; scursoare (II 1), scurs¹ (I 1). Aceste ulițe... aveau pe dedesubt canaluri de lemn pentru scurgerea apelor.* FILIMON, O. I, 145. *Niște șanțulețe ca pentru scurgere de apă... erau botezate de noi tranșee.* CAMIL PETRESCU, U. N. 5. *Astăzi riul... slujește de abie de scurgere tuturor canalizărilor.* ARGHEZI, B. 127. *Fac șanțuri pentru scurgerea apei.* BOGZA, A. I. 46. *Cupolele blsericii rusești străluceau la soarele bucureștean, îndepărtat și parcă străin... de această viață închisă în beton și țevi de scurgere.* PREDĂ, R. 174. *La străzi cu pantă foarte mare se montează guri de scurgere speciale, cu grătare duble.* LTR². *Deși șanțul e provizoriu, scurgerea apei s-a făcut cu repeziune.* T. iulie 1964, 67. *Au existat în palatul Ciobanului o serie de instalații... precum și canale de scurgere.* G. BARBU, A. V. 13. *(Concretizat) Loc natural sau amenajat, prin care se scurg apa în exces, reziduurile lichide etc.; scursoare (II 1), (popular) scurgătoare (v. scurgător 3), (regional) scursură (II 1). Cf. RESMERIȚĂ, D., LTR², DEX, CHEST. V 8/118, ALR II 2 552/682, 928, 5 679/520, 605, 728, 836, 848. (Învechit, rar) Desecare. Îndată după scurgerea mocirlelor, să se puie în lucrare facerea celortalte două plimbări.* REGUL. ORG. 533/16. *(Rare) Loc prin care se scurge apa unui heleșteu, unui iaz, unui lac. Proprietarul... conservă totdauna pămîntul acoperit de apă... [aluvionea] este la înălțimea scurgerii eleșteului.* HAMANGIU, C. C. 129.

III. 1. (Proces de) deplasare a apelor provenite din precipitații pe suprafața pămîntului. Cf. scurge (III 1). *Primăvara [apa Dîmboviței] este de smînteață sănătății, cu scurgerea ploilor și a topirii zăpezii.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 31/12. *Pardoseala să fie de cărămidă și cu jgheab, pentru scurgerea apei (a. 1829).* DOC. EC. 441. *Apele își găsesc scurgerea spre Dunăre prin două rîuri principale: Siretul și Prutul.* ONCESCU, G. 14. *Scurgerea crește în general, cu altitudinea... cu panta... și scade cu cît stratul vegetal e mai dezvoltat.* LTR². *Unele cursuri de apă... au o pantă de*

scurgere abruptă. **PROBL. GEOGR.** 1, 66. Mărima scurgerii este cel mai important element în studiile pentru estimarea resurselor de apă. **DER.** Caracterul scurgerii rurilor din interiorul județului, cu creșteri primăvara... și secări în timpul verii... au determinat posibilitatea creșterii de numeroase izuri. **JUD. ROM. SOC.** 125.

◆ Succedare în aceeași direcție, deplasare unul după altul (în raport cu un punct de referință fix); perindare a unor grupuri de ființe, vehicule etc. *S-ar înmagazina... mărfurile care ar aștepta scurgerea lor în sus sau în jos.* **GHICA, C. E.** 11, 550. Zilnică scurgere spre vistieria împăratului... a bogăției altor țări. **IORGA, C. I.** 111, 102. Scurgerea produselor prisositoare din Moldova către țărilor mărginașe din juru-i urmă să se facă bine-nțeleș prin drumuri sau căi croite din adânci vremuri. **N. A. BOGDAN, C. M.** 6. Mai tirziu... a continuat scurgerea popoarelor iranice și celtice. **PUȘCARIU, L. R.** 1, 257. Îl zări, stînd călare la o răscruce de străzi, pe colonelul Vartie, dominînd scurgerea armatelor. **CAMILAR, N. II,** 58. Trebuie să oprim scurgerea unei coloane germane. **H. IOVINESCU, T.** 223. Mi-a fost drag... Să văd... Scurgerea cocorilor... Semeția pînilor. **LABIȘ, P.** 165. Respectîndu-se o anumită viteză, se asigură scurgerea pe „verde“ a întregului trafic. **RL** 1968, nr. 7387.

2. Trecere a timpului, a vieții, a existenței etc.; succesiune a unităților de timp; desfășurare. Cf. **scurge (III 2).** În scurgerea fără sfîrșit, lumea... apare plină de variabilitate. **PHILIPPIDE, P.** 274. După această scurgere de vreme, iese iarăși lu iveală o „Albină“ (a. 1897). **PLR** 1, 487. Mica lui umbră... singură mai mișca, descreșcînd în scurgerea orelor. **ANGHEL, PR.** 64. De cîte ori, în scurgerea anilor, nu s-a gîndit că va scăpa odată de bătrîn. **AGÎRBICEANU, S.** 105, cf. **CADE.** Ne oprim în dreptul frunților geniale abia îngălbenite de scurgerea veacurilor. **COCEA, S. I,** 90. Pînă și gesturile miei, gîndul cel mai mîrunt, își capătă — în nesfîrșita scurgere a timpului între zidurile închisorii — un loc și o importanță a lor. **PARASCHIVESCU, în PLR** 11, 601. Prezentul intercalat într-o amintire... nu ne sugerează scurgerea însăși a trecutului. **VIANU, M.** 225. Odișea sa între diferite odăi închiriate e identică cu sensul scurgerii vieții între fapte inutile sau inconștiente. **RALEA, S. T.** 1, 62. În scurgerea neînclătă a generațiilor, prezentul se înfățișează ca un elan care transformă trecutul în viitor. **V. ROM.** decembrie 1953, 280. Pe toate... le-a petrecut cu ochii și cu gîndul pînă la declin, neștiutoare de scurgerea timpului. **VINEA, L. I,** 106. În scurgerea nesfîrșită a clipelor se făcea apoi încolor și șters. **PREDA, I.** 282. Steaua polară pe cer, departe, în scurgerea timpului nu are moarte. **LABIȘ, P.** 142. Din scurgerea inexorabilă a timpului... preromanticul Young scosese o lecție de reculegere și cucernicie. **V. ROM.** ianuarie 1965, 103. Scurgerea timpului era redusă la zi-noapte, anotimpuri, succesiunea lentă a generațiilor. **CONTEMP.** 1969, nr. 1178, 8/5, cf. **DEX.**

— Pl.: scurgeri. — Și: (Invechit) seîrșere s. f. **BUDAI-DELEANU, LEX.**

— V. **scurge.**

SCURIL, -Ă adj. (Latinism invechit) De bufon; mucalit, caraghios. Cf. **GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.**

— Pl.: scurili, -e.

— Din lat. **scurrilis.**

SCURILIE s. f. (Latinism Invechit) Bufonerie; șolțicarie. Cf. **DRU.**

— Pl.: scurilii.

— **Scuril** + suf. -ie.

SCURILITATE s. f. (Latinism) Bufonerie; obscenitate. Cf. **GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.** Lăutarul ia versul și-l face să circule, și elemente de scurilitate comică,

de vulgaritate în simțire și prolixitate pretențioasă în formă... crește poezia și o distorsionează. **IORGA, L. I,** 8.

— Pl.: scurililăși.

— Din lat. **scurrilitas, -atis.**

SCURIMĂ vb. I v. **scurma.**

SCURMĂ vb. I. I. 1. **TRANZ.** (Folosit și a b s o l.) (Invechit și regional; despre oameni; complementul indică gropi, șanțuri, excavații, concavitățile unor construcții etc.) A săpa (5). Părău (groapă d) rîmă (scurmă d) și săpă și cădzu în groapă ce feace. **PSALT.** 10. *Lac au scurmat și au săpal și va cădea în groapa ce au făcut.* **NECULCE, AP. CADE.** Constructorii stăpînirii, urmînd cine știe ce învățători buchisite prin cărți, îi scurmaseră albie adîncă de doi și de trei metri. **GALAN, Z. R.** 258. ◆ **Ref. pas.** Săpa-se-va (s c v a s ā p a d, se va scurima n) păcătosului groapă. **PSALT.** 196. ◆ **Fig.** Scurmat-am cu timp [l]ă mîntea mea și am scos acest izvor de apă... adăpătoare de suflete (a. 1642). **GCR** 1, 98/16. ◆ (Prin lărgirea sensului) Moldova e apă vie. Ea scurmă, bate, rupe. **SADOVEANU, O. IX,** 278.

2. **TRANZ.** și **INTRANZ.** (Despre păsări sau animale; complementul indică pămîntul) A zgîria (superficial) cu ritul, cu ciocul, cu ghearele etc., pentru a scoate ceva la iveală sau pentru a face o gaură (mică), (invechit și regional) a zgîrmi ai. (regional) a scurmuzi (v. **scurmuzui** 2), (popular) a săpa (5); (despre oameni; complementul indică pămînt, roci etc.) a zgîria cu unghiile, cu ajutorul unui instrument; a rici. **V. scormoni** (1), **răscoli** (5), **rima** (1). Ca cîinele... pregiar lîngul tol să cheaiască, cercînd hrană și scurmînd prin lîm. **DOSORȚE, PS.** 194/3, cf. **ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX.** Un pardos... scurmă cu mare mînie. **BELDIMAN, N. P.** 1, 149/16, cf. **LB, I. GOLESCU, C., POLIJU, CIIAC, I.** 231. Se opri în fața mea cu ochi fioroși și prinse să scurme pămîntul. **GANE, AP. CADE.** Scurmînd de trei ori cu piciorul în pămînt se totogeste jos pe pașișle. **CREANGĂ, O.** 100. Scurmăm c-un cuțit, cu eva, ca de vreo două palme, în pămînt, și găsim punga. **VLAHUȚĂ, S. A.** 234, cf. **DORF, BĂRCIANU.** Degeaba împrăștiu în vîntul Din coună, piciorul tău scurmă Degeaba pămîntul. **COȘBUC, P. II,** 28. Găinile casei să urcă bucuroase să scurme în această fărîna de sus. **SĂM. II,** 334, cf. **ALEXI, W., ȘĂINEANU.** Murdar ca însuși noroiul, porcul... cu ritul lui roz... scurma ici-colo. **ANGHEL, PR.** 95. [Boii] se apropiiau de ei scurmînd cu picioarele pămîntul. **AGÎRBICEANU, L. T.** 38. Cum scurma așa cocoșul, își auzi tovarășele șoptind. **GÎRLEANU, L.** 74. O găină și un cocoș scurmau mai departe. **HOGAȘ, DR. I,** 132, cf. **RESMERIȚĂ, D., CADE.** Căii varsă foc pe nară, Scurmă fărîna și nechează. **EFTIMIU, I.** 52. Apăreau zimbri cu fruntea lală, scurmînd mînios fărîna în copite. **C. PETRESCU, R. DR.** 6. Aceste dobitoace scurmă maturile cu coarnele. **VISSARION, B.** 160. Scurmînd fărîna, rag tauri în suhaturi. **VOICULESCU, POEZII, I.** 66. O roabă bătrînă care scurma cu degetele și cu săpăliga... își înălță... obrazul negru. **SADOVEANU, O. XII,** 80. „Arhanghelii“ e o baie părăsită... de ani îndelungați mai mult scurmăm decît lucrăm în ea. **AGÎRBICEANU, A.** 204, cf. **SCRIBAN, D.** S-a pus să scurme la copac. **ARGHEZI, S. V.** 224. Scroafa, tîrînd un lanț greu de gît, scurma prin fața casei. **CĂLINESCU, B. I.** 69. N-o să mai scurme fărîna cu palmele. **STANCU, D.** 42. Ce, sînteți babe d-alea care stau la marginea șanțului și scîrmă cu băfu-n fărînă? **PREDA, I.** 188. Taurul... scurmă pămîntul cu piciorul și se repezi la el. **R. POPOVICI, SE.** 338. Taurul cînd o scurma cu copita, Găleşte grabnic de prînzare pila. **VULPESCU, P.** 132. Cloșca cu pușorii scurmau. **ȘEZ. II,** 115. Cînd scurmă cîinele în prispă, ai să ai scîrbă. **IB. VI,** 26. Dira singelui afla, Pe sînge că se lua, Pin' la groapă d-o ducea. **Boldeicuța** că scărma, **Peste Mogoș** că mi-ș da. **MAT. FOLK.** 119, cf. **PĂȘCULESCU, L. P.** 9, **GOROVEI, CR.** 48, **IOR-**

DAN, L. M. 195, ALR I 998, I 139, ALR SN II h 334, 4 369/316, ALRM SN I h 214, 218/316, A I 12, 13, 17, 20, 21, 22, 24, 26, 31, 34, 35, VI 19, 20, 26. Găino mânăncă unde scurmă (= fiecare se hrănește din munca sa). Cf. DDRF, ZANNE, P. I, 470, TURG. ◇ (Prin lărgirea sensului) Greceasca spadă scurmă Pieptul, ca și orice fier. COȘBUC, P. II, 14. Să-mi cumpere o coasă, Cea veche... o fi acum și roasă De cînd rugina scurmă-n ea. id. ib. 59. Începu să scurmă cu copila în apă. ROGAȘ, DR. I, 308. Alături cu vulturul veșnic flămînd care îl scurmă, Răzvrătîtul... privește, neclintit, în zare. AL. PHILIPPIDE, A. 109. Scînteia piatra scurmă Cînd mă ridic pe munte. CĂLINESCU, O. II, 254. Harpi se gîteau în piept să-l scurme. VULPEȘCU, P. 26. ◇ Expr. (Regional) A-l scurma (pe cineva) șerpîi la hursă = a-i fi (foarte) foame. Cf. UDRESCU, GL. (Învechit și regional) A-l scurma (pe cineva) la inimă = a-l tulbura (3); a-l nemiulțumi: (popular) a-l ricii (pe cineva) la inimă (v. ricii 1), (regional) a-l scormoni (pe cineva) la inimă (v. scormoni 1). Cf. DDRF, ȘĂINEANU², SCRIBAN, D. (Regional) A-l scurma (pe cineva) paralele în punghă = a fi risipitor. Cf. ZANNE, P. V, 525.

3. Tranz. (Rar) A scormoni (1). Țărîna trupurilor noastre S-o scurmi de unde ne-ngropară. GOGA, POEZII, 12. Groparii scurmînd fărîna după inelul de nuntă, după maseaua de aur. I. BOTEZ, B. I, 34. ◇ (Prin lărgirea sensului) Ghiuleaua bubuia în ureche și scurma... pămîntul. PAS, L. I, 267. Pe-un dîmb adînc scurmal de schije zăcea rînil un grănicer. VOICULESCU, POEZII, I, 37. ◇ P. ext. A ara. Oare poate fi mai mare nebulie Decît să scurme el ogoară pe cîmpie Ș-apoi să presăre ouăs? DONICI, AP. TURG, cf. RESMERIȚĂ, D. Crește-n urma plugului ce scurmă O brazdă neagră. D. BOTEZ, P. O. 26. Tractoare negre scurmă pămîntul. BOGZA, A. I. 25. Eu sînt trimisul tîmpurilor noi Ieșit din rînd cu cei ce scurmă glia. BENICU, V. 86.

4. Tranz. (Prin vestul Munt.; complementul indică o rană, o inflamație; în forma scirma) A zgîndări. Cf. UDRESCU, G. Na mai scirma buboiul, că mai rău îl otrăvești. id. ib.

5. Intrans. (Învechit și popular) A scormoni (1) (în foc). Cf. I. GOLESCU, C. Scurmă cu vîtraul lala, în focul de pe vatră. STANCU, D. 51, cf. ALR SN V h 1331. Mai scirmă-n focu-ala, că se sînge. UDRESCU, GL. Am o căjeluşă, Scurmă în cenușă (Luleaua), GOROVEI, C. 205.

6. Tranz. (Rar; complementul indică praf, nisip, etc.). A răscoli (I 2). Ogoarile scurmale și spulberate de furtună au lipsă de o nouă pregătire. CR (1832), 16²/16. Tropolă copitele, Pulbera o scurmă. IOSEF, V. 111. Vijelia trece pe deasupra, scurmă nisipul, îl învîrtește. CĂLINESCU, S. 54. ◇ Intrans. Vin-tul... scurmă prin stogul de paie. COȘBUC, P. II, 61.

7. Tranz. și intrans. (Rar) A scotoci (1). Dar ce naiba tot scurmi cu ochii în pămînt, nu cumva fi-ai pierdut nasul? ROGAȘ, DR. I, 62. Idcea lor era că jăranul caută dreplatea scurmînd în chimir. SADOVEANU, O. XX, 128. ◇ Refl. Scurmîndu-se în buzunarul flaneliei, a scos glonțul. STANCU, R. A. I, 97. Ai cășii scurmară, de unde scurmară, de făcură 10 zloști. VICIU, GL., cf. UDRESCU, GL. ◇ Fig. Am călătorii mai departe, după ce am lăsat unii oameni ai noștri ca să scurme vești. SADOVEANU, O. XIII, 581. Să mai scirmi, mă, în tine, că poate pe lingă milă, mai dai — cine știe! — de altceva. IOVEȘCU, N. 157.

II. Fig. 1. Tranz. (Rar; despre oameni) A scotoci (2). Rareori li se provoacă curiozitatea și nevoia de a scurma și-a căuta, în pulbera de vorbe, un grăunt: de înfeles. VLAHUȚĂ, AP. CADE, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. Deprinzîndu-mă a cerceta scoarța pămîntului și a trage concluzii... am ajuns să-mi pun probleme de aceeași natură, scurmînd altfel de sedimente. SADOVEANU, O. XIII, 9. ◇ A scruta (2). Bătrînul o privea scurmînd-o cu ochii lui mici, săgetători. V. ROM. martie 1956, 120.

2. Tranz. (Rar; complementul indică oameni) A roade² (2). Vrei să schimbi și rînduiala ce te muncă, te scurmă. CONACHI, P. 264, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Intrans.) La înlăbarea care scurmă în mine ca un vierme, știu că nu este răspuns. SADOVEANU, O. XII, 172.

3. (Rar; complementul indică oameni) A irita; a zgîndări. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. Nu-l mai scirma și lu pe nen'lău, că și-așa e dîndăre. UDRESCU, GL.

4. Intrans. (Învechit, rar) A unelti (împotriva cuiva). Vicleanul l-au părăsit scurmînd asupra șerbului lui D[u]mn[e]zdu. DOSOFTEI, V. S. octombrie 43^r/13.

— Prez. ind.: scurm. — Și: (învechit) scurimă, (regional) scîrimă, scîrimă, scurmă (ALR SN II h 334, 369/316, ALR SN I h 214, 218/316, A I 12, 13, 17, 20, 21, 22, 24, 26, 31, 34, 35), zgîrmă (com. din CILNIC — SEBEȘ, I. CR. VIII, 187), zgurmă (ALR SN II h 334) vb. I.

— Etimologia necunoscută. Cf. alb. gërmoj, zgërmis.

SCURMĂCI, -CE subst., adj. I. S. m. (Regional) Gheară (de pasăre); (regional) scurmuș (Bogdana — Vaslui). LEXIC REG. 62.

2. Adj., s. m. și f. (Prin nord-vestul Munt.; în forma scirmaci) (Persoană) care caută peste tot, care scotocește, care cotrobăiește; (regional) scormonici. Cf. UDRESCU, GL. Faldă scirmace. id. ib. N-ai văzut scirmaci afurimat ca împelițatu ăsta. id. ib.

— Pl.: scurmăci, -ce. — Și: scîrmăci, -ce adj., s. m. și f. UDRESCU, GL.

— Scurma + suf. -aci.

SCURMĂRE s. f. Acțiunea de a (se) scurma și rezultatul ei.

1. Zgîriere (superficială) a pămîntului cu ritul, cu ciocul, cu ghearele, cu unghiile, cu ajutorul unui instrument etc., pentru a scoate ceva la iveală sau pentru a face o gaură (mică); riclîre, (rar) scurmat¹ (1), scurmătură (1), riclit. V. scormonire (1). Cf. scurma (I 2). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

2. Fig. (Rar) Roadere (2). Cf. scurma (II 2). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Fig. (Rar) Iritare; zgîndărire. Cf. scurma (II 3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scurmări.

— V. scurma.

SCURMĂT¹ s. n. (Rar) Faptul de a (se) scurma.

1. Scurmare (1). Cf. scurma (I 2). Cf. DDRF. Cucoșul alb... ieșise pe tâpșanul de din dosul casei la scurmal. GÎRLEANU, L. 74, cf. DM. Iarna grea nu a permis scurmatul și potolirea foamei cel pușin cu rădăcini. VÎN. PESC. septembrie 1964, 3.

2. Fig. Roadere (2). Cf. scurma (II 2). Cf. DM.

3. Fig. Iritare; zgîndărire. Cf. scurma (II 3). Cf. DM.

— V. scurma.

SCURMĂT², -Ă adj. (Rar) 1. (Despre fețele oamenilor) Răscolit² (2). (Fig.) Același Alexandru Palla... aceeași față palidă cu trăsături de o înaltă frumusețe, dar scurmată, devastată. TEODOREANU, M. III, 65.

2. (Despre suflet) Frămîntat (de gînduri, de griji etc.). Își simțea sufletul scurmat, greu. T. POPOVICI, S. 67.

— Pl.: scurmați, -le.

— V. scurma.

SCURMĂTOR, -OĂRE adj., s. m. și f. 1. Adj., s. m. și f. (Animal) care scurma (I 2) în căutarea hranei sau pentru a-și face culcuș, vizuină. Un sobol scurma... Îmi caut în pămînt hrana, răspunse scur-

mătorul. FM (1841), 176¹/32. *Dobiloace scurmătoare își sapă pe-n pământ case.* CONACHI, P. 298, cf. DDRF, CADE, DL, DM, DEX.

2. S. m. și f. (Rare) Persoană care caută în gunoaie resturi de alimente sau alte obiecte valorificabile. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Scurmătorii de gunoaie, rboșiți de șale... privesc bolta.* ARDELEANU, D. 12, cf. DL.

3. Adj. Fig. (Rare; despre ochi) Scrutător (1). *Ochii lui scurmătorii deslușiră limpede o namilă mai înaltă ca stejarii.* ap. CADE.

— Pl.: scurmătorii, -oare.

— Scurma + suf. -ător.

SCURMĂTURĂ s. f. (Rare) Scurmare (1). Cf. I. GOLESCU, C., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Concretizat) Groapă, gaură (superficială) făcută prin scurmare; (regional) scorbură (5). Cf. LB, POLIZU, DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ D. *Cîteva scurmături în țărîndă... le-a cicatrizat vremea, le-a nelezit ploile și le-au îmbrăcat buruienile.* C. PETRESCU, I. II, 202, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Am găsit un corn de porc într-o scurmătură de oale (Minciuna).* GOROVEI, C. 228, cf. PAMFILE, C. 26. ♦ (Concretizat; în descintece) Pământ, țărîndă răscolită de un animal, de o pasăre prin scurmare. *Venit-am, venit. Cu rîcitură. Și cu scurmătură neagră de găîndă.* MARIAN, V. 208, cf. CANDREA, F. 174. ♦ (Rare) Zgomot provocat de scurmarea pămîntului (cu ghearele). *De la o vreme, nemiatauzind... nici o scurmătură de găîndă, am fișnit o dată cu țărna-n cap.* CREANGĂ, O. 182, cf. ȘĂINEANU².

— Pl.: scurmături.

— Scurma + suf. -ătură.

SCURMÉICĂ s. f. (Regional) Piscică¹ (1) (*Felis domestica*) (Negrești — Piatra Neamț). II x 355.

— Pl.: scurmeici.

— Scurma + suf. -ică.

SCURMIE s. f. v. scumbie.

SCURMOLÍ vb. IV v. scormoni.

SCURMONÍ vb. IV v. scormoni.

SCURMŪȘ s. n. (Regional) Gheară (de pasăre); (regional) scurmăci (1) (Smulți — Tecuci). Cf. ZANNE, P. III, 631. *Parc-a mîncat scurmăș de găîndă, se spune despre o persoană care nu poate păstra un secret.* id. ib., cf. SFC II, 207.

— Pl.: scurmășe.

— Scurma + suf. -uș.

SCURMUZÍ vb. IV v. scurmuzui.

SCURMUZÍT, -Ă adj. (Regional; despre pămînt) Zgîriat (superficial) cu ritul, cu ciocul, cu ghearele etc., pentru a scoate ceva la iveală sau pentru a face o gaură (mică) (Libotin — Baia Mare). LEXIC REG. II, 113.

— Pl.: scurmuziți, -te.

— V. scurmuzi.

SCURMUZUÍ vb. IV. 1. Franz. (Regional; în forma scurmuzi) A scurma (1 2) (Libotin — Baia Mare). Cf. LEXIC REG. II, 113.

2. Refl. Fig. (Prin Transilv.; despre durere) A ieși la iveală, a se manifesta (cu evidență). Cf. T. PAPAHAĞI, C. L., SFC IV, 126, 138. *Am avut și-un junght... de atunci... nu mi s-a mai scurmuzuit.* RETEGANUL, P. III, 84.

— Prez. ind.: scurmuziuesc. — Și: (regional) scurmuzi vb. IV.

— Scurma + suf. -uzui.

SCURS¹ s. m., s. n. Faptul de a (se) scurge.

1. S. n. (Rare) Scurgere (1 1). Cf. scurge (1 1). Cf. CDDE, CADE.

2. S. n. sg. (Prin Munt.) Fund găurit al unui vas mare în care se țin prune. L. ROM. nr. 5, 1959, 77.

3. S. n. (Regional) Curs (al unei ape). Cf. DL, DM. *În vadul Brăilii, 'N scursul Dunării, Printre caicele, Cărcă-mi-se-nearcă... Nouă galioane.* TEODORESCU, P. P. 643.

4. S. m. Fig. (Rare) Scursură (II 2). *La Curtea Veche, nămiștiți și scurșii... pîneau în petrecere prăpădul celorlalți.* BARBU, PRINC. 18.

— Pl.: scurși (s. m.), scursuri (s. n.).

— V. scurge.

SCURS², -Ă adj. I. 1. (Despre lichide) Care a curs (fără întrerupere), prelungindu-se, de obicei în cantități mici (și pînă la ultima picătură). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ȘĂINEANU². *Vinul... și mierea scursă se cîntăresc cu vatra.* IORGA, C. I. III, 229, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cadavrul dezvelit de îmbrăcămîntea sfîșiată arăta o golicieune impudică și de un alb ireal, cu tot singele scurs.* C. PETRESCU, C. V. 35. *De aproape o săptămîină nu închisese ochii și zbuciumul luptei și singele scurs îl istoviseră.* v. ROM. octombrie 1964, 61. *Pe direle de singe scurs se adunau roiri de muște.* BARBU, PRINC. 22. ♦ (Prin lărgirea sensului) Înalt, pietros... cu pantalonii lași, scurși în ciubotele de iufl, cînd da glas de poruncă... copiii se opreau din fișpăt. CAMILAR, N. II, 249. *Odăile miroseau rînced a moarte și a luminări scurse.* BARBU, G. 110.

2. (Învechit și regional; despre recipiente) Din care a curs tot conținutul (lichid); golit. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.,

3. (Despre ochi) Spart și împrăștiat din orbită. *Toji aveau... ochii scurși, de li se vedeau creierii prin orbitele dezarte.* CONV. LIT. XIII, 336, cf. ȘĂINEANU². *Cel întrebă, om mărunt, oacheș, c-un ochii scurs, dă din cap.* SADOVEANU, O. II, 491, cf. SCRIBAN, D. *Mai poartă și acum semnele plumbilor în obraz, o vinătaic sub ochiul scurs.* C. PETRESCU, A. R. 122. ♦ (Rare) Plîns²; obosit; p. ext. inexpressiv. Cf. SCRIBAN, D. *Un alt elev, plîpînd, cu ochii scurși, declamă și el cît îl fișn pămîntii.* BOGZA, A. I. 234. *Slab, cu ochii scurși, ... se ridicase în picioare.* BARBU, PRINC. 120.

II. 1. Din care a fost separată partea lichidă prin stoarcere, strecurare etc. *Se aleg roșii mijlocii, se taie un capac, se scobesc... Se umplu roșiile scurse.* S. MARIN, C. B. 19. ♦ (Regional; despre sosuri, p. ext., despre mîncăruri) Scăzut (1) (Cireșu — Băile Herculane). GL. OLT. *Fașai mîncare lungă... nu fașa mîncare scursă ca acuma.* ib. ♦ (Rare; despre terenuri acoperite cu apă) Asanat. Cf. LB, BĂRCIANU, RESMERIȚĂ, D. ♦ (Rare; despre apa aflată în exces pe un teren) Desecat. *La iazul scurs dorm bivoli cu botul în noroi.* PILLAT, P. 143.

2. Fig. (Despre timp ori despre unități de timp sau, p. ext., despre viață, existență etc.) Trecut (unul după altul); desfășurat. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Tîmpul scurs și fără înturnare Să-l smulgă... înapoi!* LABIȘ, P. 64. *Anul scurs a adus și anumile clarificări în această direcție.* CINEMA, 1968, nr. 12, 19. *Poale anii scurși, poate uzina îl absorbea și-i dădea mult de lucru.* ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 224. □ *Viața scursă pînă acum a fost plină de bucurii.*

— Pl.: scurși, -se.

— V. scurge.

SCURSĂTURĂ s. f. (Învechit, rar) Apă (stătută) de ploaie sau reziduală adunată într-o adîncitură. *Păstorul trebuie să o ferească ca să nu se adape [oala] din bălți, din scursături, din mlaștini.* I. IONESCU, ap. CADE.

— Pl.: scursături.

— Scurs² + suf. -ătură.

SCURSOARE s. f. I. 1. (Rar) Scurgere (I 1). Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Concretizat) Lichid murdar care se scurge dintr-un loc sau într-un loc; scursură (I 1). Cf. POLIZU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *I-a lăsat o casă... clădită... între multe cocionbe strînse împrejurul gropii care aduna scursorile anului întreg.* ARGHEZI, L. 15. *Apăru un om cu cămașa udă de sudoare din coșul de striguri, cu chica innăclăută de sudoare.* GAMIL PETRESCU, O. I, 29, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Spec. (Bar) Iături. Scursorile buccăriei. SCRIBAN, D.

2. (Popular) Secreție (I); p. ext. secreție (2). Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX. ♦ (Învechit și regional) Numele unor boli caracterizate prin prezența unor secreții patologice: a) leucoree. Cf. BARGIANU, POLIZU; b) hlenoragie. Cf. POLIZU, SCRIBAN, D. *Între boalele lipicioase numeră încă unii... sacu... scursoarea.* CALENDARIU (1844), 71/18. *Aceste boale sînt: scorbutul, gangrena... scursoarea.* VASICI, M. D, 84/19. ♦ (Învechit și regional: și în sintagma scursoare fără sînge, LB, POLIZU) Diaree. Cf. LB, POLIZU, BARGIANU, ALEXI, W., H XVIII 161, ecum. din LOMAN — SEBEȘ, ALR I/I h 124. ♦ (În dicționarele din trecut; în sintagma Scursoare cu sînge = dizenterie. Cf. LB, POLIZU, BARGIANU, ALEXI, W.

II. 1. (Învechit, rar) Scurgere (II). Cu șanșuri bine dirijate... a aduna apele și te-a dat o scursoare, cucerind astfel pentru producere o parte mare de pămînt. I. IONESCU, D. 174. ♦ (Concretizat) Loc natural sau amenajat, prin care se scurg apa în exces, reziduurile lichide etc.; scurgere (II), (popular) scurgătoare (v. scurgător 3), (regional) scursură (II 1). Cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Regional) Virf (la șira sau la stogul de grîu) (Gura Sărăi — Buzău). Cf. ALRM SN I h 51/728.

2. Fig. (Mai ales la pl.; la sg. de obicei cu sens colectiv) Om de nimic, de la periferia societății; scursură (II 2), (rar) scurs¹ (4). *Crescut în mijlocul scursorilor și gunoierilor orașelor, Osman de tîndr se aruncă... în vîrtejul patemilor.* GANE, N. I, 58. *Ce aveau jandarmii în loc de suflet? Din ce scursori ale populației erau recrutați?* COCEA, S. I, 289. *S-au aduna scursorile din mahala și unii știgan de la fabricile marelui Vornic Băleanu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 654, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

III. 1. Apă care se scurge din pămînt, de pe înălțimi etc.; apă curgătoare; (regional) scursură (III 1). Cf. VALIAN, V., POLIZU. *Valea, mai strîmîndu-se, aduna, ca într-o pîlnie, scursorile pripoarelor.* VLAHUȚĂ, AP. CADE, cf. BARGIANU, ALEXI, W., TDRG. *Cînd plouă sau cînd se topește omelții (omăturile) și pornesc scursorile la vale, copiii fac moriști din hluj de popușoi.* PAMPILE, J. II, 48. *„Baltă mare“... este... după nisipuri, formată mai mult din scursori și alimentată și din alte izvoare.* ȘEZ. XIX, 44.

2. (Rar) Curs (al unei ape); p. restr. albic (a unei ape curgătoare). *Într-o săptămînă apa crescuse cu trei palme.* Ea umplea scursorile, surpa malurile. SANDU-ALDEA, A. M. 16. *Porcii i-a pornit în sus, pe scursoarea pîrului.* GALACTION, O. 293, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Regional) Cădere de apă, la moară. *Duceți-vă-ți, agalelor, Pe luciul Dunării, La scursorile morii, La o salciă pteleasă.* TEODORESCU, P. P. 574, cf. ALR II 6735/182. ♦ Curent al unei ape curgătoare. *Pe tot lungul Dunării noastre panta nu variază prea mult și curentul („scursoarea“) își urmează drumul său.* ANTIPA, P. 192, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: scursori.

— Scurs¹ + snf. -oare.

SCURSURĂ s. f. I. 1. (Învechit) Scurgere (I 1). *Aceste tabalhanale să află clădite pă curgerea unor piraie adunate din scursura apei a citorva cișmele (a. 1837).* DOC. EC. *Pămîntul în care se seamădă*

trebuie să aibă o firească scursură a apei. I. IONESCU, C. 143/1. *Cată a nu lăta aceste crăci din fața trunchiului, ceea ce ar pricinui o scursură însemnătoare și omoritoare de rășină.* BREZOIANU, A. 485/34, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. ♦ (Concretizat) Lichid (murdar) care se scurge dintr-un loc sau într-un loc; scursoare (I 1). Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Venul-au, venil... Cu lină de la lopilă, Cu scursuri de pe tocilă.* MARIAN, V. 208, cf. CIAȘANU, GL. ♦ (Prin lărgirea sensului) Scursură de luminări. CIAȘANU, GL. ♦ (Regional) „Grăsimă care se scurge din cașul curățat de zer“ (Cîmpulung Moldovenesc). CHEST. V 118/15.

2. (Învechit) Secreție (I); p. ext. secreție (2): spec. puroi² (1). *Să se ia acest lapte... cu care se va impușina și se va tăia și scursura.* EPISCOPESCU, PRACTICA, 262/7, cf. RESMERIȚĂ, D. *O fințină purulenă lăsa să curgă de-a lungul brațelor o scursură albicioasă.* BARBU, PRINC. 13. ♦ (Învechit) Numele unor boli caracterizate prin prezența unor secreții patologice: a) leucoree. Cf. POLIZU, BARGIANU; b) hlenoragie. Cf. POLIZU. ♦ (Învechit; și în sintagma scursură fără sînge, LB) Diaree. Cf. LB, POLIZU, BARGIANU. ♦ (Învechit și regional: în sintagma) Scursură cu sînge = dizenterie. Cf. LB, POLIZU, BARGIANU, CIAȘANU, GL.

II. 1. (Concretizat; regional) Scurgere (II). Cf. RESMERIȚĂ, D., com. din ORAVIȚA. ♦ (Prin Munt.) Loc pe unde se scurge zeama din țescovină. Cf. ALR II 5 679/705, 899.

2. Fig. Om de nimic de la periferia societății; scursoare (II 2), (rar) scurs¹ (4). *Rămas singur la debarcader, Ponici își măsura noii mușterii... Scursura iarmarocelor! — îi categorisi pentru sine.* V. ROM. aprilie 1954, 132, cf. DL, DM. *Golan pierdut în praful Balcanilor, scursura grecilor și-a florentinilor străciți.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 26, cf. DEX. ♦ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de“) O scursură de om. DDRF, cf. ZANNE, P. III, 371.

III. 1. (Regional) Scursoare (III 1). *Așezat-a Costea stîna Pe movila cu scursura.* TEODORESCU, P. P. 509.

2. (Învechit și popular) Curs (al unei ape): p. restr. albic (a unei ape curgătoare) *De acolo, drept spre răsărit, pe răzor, pînd în malca văii de unde să face scursură de apă spre Sirghi, am pus allă pîdră (a. 1667).* URICARIUL, XXV, 67. *Am purces... de acolo tot la vale pîndă într-o scursură (a. 1711).* ib. XVII, 192. *Geșii mai adese trecînd scursorile Dunărei, în Dobrogea făcea mari prăzi.* N. COSTIN, LET. I, 58/27. *În gura unii scursuri de pîrău și în gura pîrăului s-au pus stălp (a. 1743).* URICARIUL, X, 182. *S-au pus o pîdră... în dreptul unei scursuri peste Molniță, ce vine de la deal prin pădure (a. 1765).* ib. XXII, 114. *Scursura pîrăului sec (a. 1781).* BUL. COM. IST. III, 101. *Holarul... de aici coboară pe o scursură de apă.* I. IONESCU, P. 13. *Mergînd el pe scursura pîrăului, tot în susul apei... numai iaca ce vede un om care năruia munții.* CREANGĂ, O. 164. *O luăm oblu, pe cărări de codru și pe scursuri de puhoaic.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 273. *Urcam în sus tot pe lîngă scursura apei.* TURCU, E. 189, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Traversăm o scursură... și, credincioși potecii-călăuză, ajungem în fața cabanei.* VIN. PESC. mai 1964, 11, cf. LTR², CHEST. IV 45/173. *Pe-acolo-i scursura apei.* PAȘCA, GL. *Pe luciul Dunărei, În scursorile apei... Tare-mi vine d-un caic.* TEODORESCU, P. P. 636, cf. MAT. FOLK. 106, ALR I 422/600. ♦ (Regional) (Loc de) vărsare a unei ape curgătoare. *Pe luciul Dunărei, La scursorile girlei, La cotitura mării, Ian că se zărea plutind... un caic mare, bogal.* ALECSANDRI, P. P. 124.

3. (Regional) Cumpăna apelor (v. cumpănă) (Petrița). A III 16. ♦ Obcină (I) (Poiana Sibiului — Sebeș). Cf. ALRM SN II h 632/130. ♦ „Virf de deal abrupt, curmătură“ (Rîmnicu Vilcea). LEXIC REG. I,

85. ♦ (Prin Ban. și prin Dobr.) Prăpastie (1). Cf. ALR I 394/26, 690. ♦ „Rămășiță de la împărțirea pământurilor de pe văi și de pe lângă ape“ (Brădișorul de Jos — Oravița). Com. LUBA.

IV. (Regional) Termen, scadență a birului (Merisor — Petroșani). Cf. VICIU, GL.

V. 1. (Învechit și regional) Bucată de aluat scursă din piinea crăpată, care se coace puțin mai târziu. Cf. LB, POLAZU, BARGIANU, ALR SN IV h 1 063.

2. (Prin Mold. și prin Bucov.; la pl.) Borhol. Cf. ALR II-6357/365, 514. ♦ (Regional) Grohotiș (Furcenii Vechi — Tecuci). ALR SN III h 811/605.

— Pl.: scursuri. — Și: (regional) scorsură s. f. ALR SN IV h 1 063/47.

— Scurs¹ + suf. -ură.

SCURT, -Ă adj., s. f. I. (Indică dimensiunea) I. Adj. (În opoziție cu lung) Care are o lungime sub cea obișnuită; mic (1 4). Cf. ANON. GAR., LEX. MARS. 19.) Picioarele era cum strimbe și mințile scurte (a. 1799). GCR II. 169/6, cf. BUDA-DELEANU, LEX. Bunde scurte foarte multe Toți au luat pe întrecute (a. 1818). GCR II. 226, cf. LB. Scurt în minți. I. GOLESCU, c. Au însămnat cu o linie locul unde este umbra cind era mai scurtă. DRĂGHICI, R. 151/4, cf. POLZU. Sfora cea mai întinsă între cele două puncte este cea mai scurtă din toate sforțele întinse. CONTA, O. F. 499. Colonelul Enghel îmi dăruie o pușcă cu două țevi, scurtă și ușoară. ODOBESCU, S. III, 22. Încăleci p-o lingură scurtă, s-o dai pe la nasul cui n-ascultă. ISPIRESCU, L. 159. De-ai fi văzut cum au jucat Copilele de împărat... Cu rochii scurte. COȘBUC, P. 53, cf. BARGIANU, ALENI, W. ȘĂNEANU². De sub cămeșă lui albă și scurtă... răsărea o musculatură sculpturală. BOGAȘ, DR. I, 126. Caracteristice sînt... cunoscutele spețe scurte cu motivul ornamental al inimii pe mîner. PĂRVAN, G. 7. Am găsit pe Adela în cerdac îmbrodilă și cu haină scurtă, blăniță. IBRĂILEANU, A. 102. Cf. RESMERIȚĂ, D. Și-mi arăta fotografia adevăratul său chip, ras, cu simple unse, cu barbeți scurți. M. I. GARAGIALE, C. 96, cf. CADE. Apare și colonelul... cu o pelerină scurtă din cale-afară. BRĂESCU, O. A. I, 54. Se așeză cuminte la loc, tipărindu-și fustele scurte de uniformă. C. PETRESCU, C. V. 9. Avea rochie scurtă și decoltată. TEODOREANU, M. III, 414. Peste cămeșele albe erau îmbrăcați cu ilice scurte de aba. VOICULESCU, P. I, 276. Avea cocoj în clinuri, de miel negru, scurt pînă la genunchi. SADOVEANU, O. X, 585, cf. SCRIBAN, D. Era un wagon scurt, cu două canapele. ARGHEZI, B. 102. Copilul avea... în picioare ciorapi scurți. CĂLINESCU, S. 66. Păstorii... se culcă pe scurtele lavile, înghemuiți. BOGAZA, C. O. 72. Bătrînul își îndesă pipa scurtă și arsă. T. POPOVICI, S. 534, cf. DL, DM. Părul scurt miroase a micsandre. VULPESCU, P. 37. Pe fruntea Voastră, Sire, zărește o scurtă dungă. T. Iulie 1964, 50. Discutau aprins — unul scund și gros, îmbrăcat în cămașă albă și pantaloni scurți, albaștri — altul de statură potrivită. BĂNULESCU, I. 68. Fata la-i scurtă-n picioare; Nu ajunge la lăpige, De nu i-o pune cîrlige! JARNÍK—BÎRSEANU, D. 435. Al cal amărîl, Cu părul zbîrlit, Și de șa bălul, Și scurt de picior, Te scapă din zor! BALADE, I, 397. Să-mi aleg on cal cam murg, Scurt în gîl Și lang la trup. FOLC. MOL. I, 64. Pasul scurt lungește viața. ZANNE, P. II, 668. ♦ Undă scurtă v. undă. ♦ Ex p r. A scăpa scurt (de eoadă), se spune despre cineva care scapă cu greu și dezavantajat, păgubit etc. dintr-o situație dificilă. Și după ce-l bat mai zic: A scăpat scurt de eoadă. PANN, P. V. II, 29/13. Iuan scăpă scurt și era hăt departe și tot auzea în urmă: „prostule, bejivanule“. ȘEZ. I, 206, cf. ZANNE, P. I, 432, TDRG. A avea mină (sau mină) scurtă v. mină¹ (I I). Nu-i numai un ciine scurt de eoadă v. ciine. ♦ (Adverbial) Romanii purlau părul tuns scurt. XENOPOL, I. R. I, 60. Poartă barbă, iar părul și-l taie scurt. TORGA, C. I. I, 137. Figura pechiului lui stăpîn... se refăcea

la loc cu mustățile lui albe tunse scurt. ANGHIEL, PR. 44. Coama colului nu e lătală scurt. PĂRVAN, G. 17. Se tundă ca la oras, mai scurt și cu breton. PAS, I. 1, 81. În încăperea albă e-un univers mărunt... Ochi în candori sfioase și cranii tunse scurt. LABIȘ, P. 409. Cui... răspundeau săltînd într-o parte și-n alta cozile lătale scurt. BARBU, G. 32. Unghiile vor fi lătale scurt. ABC. SĂN. 318. Tînăr, îmbrăcat îngrijit, purtînd părul și barba lătale scurt, se apropie afulîndu-l. T. Iunie 1968, 24. ♦ (Învechit, rar) Care are o suprafață sub cea obișnuită. Am socolul și am tocmil, fiind moșta proastă și scurtă, ca să ia stănjînului pe bani 25 (a. 1698). BUL. COM. IST. III, 81. ♦ Fig. (Despre mințe, memorie, inteligență etc.) Care arală sau trădează posibilități reduse de judecată, de înțelegere, de reținere; lipsii de agerime, de profunzime; mărginit (4), redus (3), mic (VI 3), obtuz (3), limitat. Se depărtase cu învoături strîine și cu proastă și scurtă mînea lor răzlușindu-să den credința adăpărată (a. 1642). GCR I, 98/3. Să știi că înțelepciunea tînrilor scurtă iuste. ALEXANDRIA (1794), 47/15. Eu am scurtă ținare de mințe ș-am uitat (a. 1819). URICARIU, VII, 83, cf. DL, DM, DEX. Haine (sau poale, plete, corlă etc.) lungi și mințe scurtă, se spune (depreciaiv) despre o femeie nechibzuită, lipsită de judecată. Cf. ODOBESCU, S. III, 44, EMINESCU, O. I, 164, DL, ZANNE, P. III, 183. ♦ Scurt la mințe = uituc; prost (VI 1). Cf. I. GOLESCU, C., DDRF, SCRIBAN, D. ♦ Ex p r. A avea memorie (sau memoria) scurtă = a nu putea (sau a nu vrea) să țină mințe ceva; a uita repede ceva; a fi uituc. Au memoria scurtă, s-au obicinuit cu rele și uită lesne pe acei care i-au asuprit. GHICA, C. E. II, 561. ♦ (Substantivat. f.) Haină groasă, croită pînă deasupra genunchilor; (neobișnuit) scurtătură (2). Cf. CIHAC, II, 335. Era numai cu scurtă, în capul gol și cu picioarele goale. SANDU-ALDEA, U. P. 91. Dintr-un suruc de-a lui își ajunge de-o scurtă blăniță. C. PETRESCU, C. V. 292. Directorul Azner vînea spre el... îmbrăcat într-o scurtă cu gulerul de blană fină. ARGHEZI, I. 113. Alături de el era unul mai vîrstnic, îmbrăcat cu o scurtă cafenie. PAS, L. II, 26. Cei patru prieteni văzură... un pădurar dosînd sub scurtă pușcă-i de vîndătoare. BENIUC, M. C. I, 181, cf. DL. Îmbrăcă o scurtă a bărbatului și țevi din casă. T. POPOVICI, SE. 23, cf. DM. Era îmbrăcat într-o scurtă de stofă militară. BARBU, G. 80. Se ridică în picioare și, cu virful degetelor în buzunarele scurtei, începu să se plimbe prin cameră. V. ROM. decembrie 1934, 41. Și-a luat scurta din cui, și-a tras șapca pe ceafă. LĂNCRĂNȚAN, C. II, 119. Poartă scurtă de miel. PLACĂRA, 1969, nr. 4, 19, cf. M. D. ENC., DEX, ALR SN IV h 1 182/605. ♦ (Popular; substantivat. f.) Rețevei. Nu se poate nuntă fără de scurtă. ZANNE, P. IV, 524.

2. Adj. (În opoziție cu înalt) Care are o înălțime sau o statură sub cea obișnuită; scund, mărunț (I 3), mic (I 5), jos, (învechit și popular) puțin (5), (regional) picinog. Cînepa... să va face mai scurtă și deasă (a. 1733). GCR II, 27/2. Gazda mea era un moșneag ca la 65 ani, scurt și gros. NEGRUZZI, S. I, 58. Văzui p-acel om că sta de vorbă... cu un altul, cel ce avea o talie scurtă. PELLAMON, I. 149/8. Bine că mi-ai venit, Făt-Frumos, zise ea, făcîndu-s: iar scurtă. EMINESCU, P. L. 8. Un om nalt luă o nevastă foarte scurtă. ISPIRESCU, AP. TDRG. Sosi la București directorul general... un om scurt, bărbos. VLAHUȚĂ, S. A, II, 99. Scurt la stat. TDRG. Era scurt, gros, prea gros pentru vîrsta lui. AȘIRBICEANU, A. 37. Ana Karenin... în nici un caz nu putea fi blondă și scurtă. IBRĂILEANU, S. L. 47, cf. CADE. Stăpînul restaurantului, un om scurt și pleș, stăruia cu vorbă blindă. MIRONESCU, S. 196. Moș Belea... scurt, rotund, cu ochii albaștri, sfîrșea în mizerie o carieră laborioasă. BRĂESCU, O. A. I, 166. Își construi... un castel cu o mare verandă susținută de coloane scurte în stil mallez. CĂLINESCU, S. 13. Scurt și gros, căpitanul Costache se opri ienii în prag, zdrăngănindu-și sabia. C. PETRESCU, A. R. 118. Proprietarii minci, scurți și

grași, au început să alege. BOGZA, A. I. 209. Un căfel scurl, gras, rotosii aproape, intră. STANCU, M. I. 263. Purla cizme cu carimbi scurși, vtrși sub pantalonii de pinză cenușie. TUDORAN, P. 10, cf. DL, DM, DEX. El a mas pe la coșare Cu vinăta cea frumoasă, Iapă scurlă și vnoasă. ALECSANDRI, P. P. 129. Am muiere scurlă, groasă. TEODORESCU, P. P. 272. Dragu mi-i bădița scurl, Că-i de carne nu-i de lut. ZANNE, P. IV, 249. Într-un firziu, a sosit un om scurl în stal. FOLC. MOLD. I, 430. \diamond E x p r. (Învechit) A face (pe cineva) mai scurl de (cite) o palmă (sau cu un cap) = a decapita. Mihai aflind, supuse sub picioare pre vrăjmași, îi făcu mai scurși de cte o palmă. ISPIRESCU, M. V. 33, cf. DL. \diamond (Substantivat) Cifi nu săriseră, nu alergaseră într-un suflet pentru domnu Teofil? Cifi slabi, cifi grași, scurși sau lungi, ... cu barbă sau spini? CONV. LIT. XVI, 1054. Scurto, groaso, und' te duci? TEODORESCU, P. P. 218, cf. SBIERA, P. 320, ȘEZ. IV, 61.

3. Adj. (Despre drumuri, distanțe, proximitate în spațiu etc.) Care are o lungime sub cea obișnuită; care se întinde pe o lungime mică, care se parcurge în puțin timp (avind lungime redusă). Să-și facă cășăriia cu depărtare dă cea veche măcar de două ceasuri, iar nu cu alita scurlă apropiere (a. 1818). DOC. EC. 186. Linia dreaptă este drumul cel mai scurl de lu un punct la altul. CONTA, O. P. 500. Ei mergeau fără a simți că merg, pârindu-li-se calea scurlă. CREANGĂ, O. 126. Lu-nloacere-mi spuse străjerul un drum Mai scurl. COȘBUC, P. II, 293, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². Calea scurlă... ducea din Suceava în părțile răsăritene ale Poloniei. IORGA, C. I. III, 95, cf. TDRG. Murgul știa bine cărarea cea mai scurlă pină la ocnă. AGIRBICEANU, A. 378. Nu cunoșteam o potică sau un drum mai scurl. HOGAȘ, DR. I, 1, cf. HESMERIȚĂ, D. Smulsesem citra șipci, să-mi fie drumul mai scurl spre triaj și barieră. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 24. E cea mai mare distanță a drumetului cu pictorul, acoperită mai ușor cu bicicleta, roata depărtărilor scurte. ARGHEZI, S. XVIII, 20. Tot în cașel, își chibzuie drumurile cele mai scurte și repezi, de la unul la altul. C. PETRESCU, A. R. 10, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. Mergind seara la mindra Scurlă mi-a părul calea. JARNIK - BIRSEANU, D. 224, cf. FOLC. MOLD. I, 553. Calea hătulă este cea mai scurlă. ZANNE, P. I, 123. \diamond Vedere scurlă = miopie. Cf. ȘĂINEANU², DL, DM, M. D. ENC. (Fig.; cu schimbarea construcției) În a lor scurlă vedere propășirea neînvinse pui ei dese-mpotriviri. ALEXANDRESCU, M. 23. Scurl de (sau, învechit, în, la) vedere = miop. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, BARGIANU. Era și cam scurl de vedere, așa că trebuia să se uite lung pân' să-i cunoască. CONTEMPORANUL, VI, 202, cf. TDRG. E scurl de vedere. HOGAȘ, DR. I, 168. Pulem asemenea cunoștința noastră despre obiecte cu observațiunile oamenilor scurși de vedere. BABEȘ, O. A. I, 3, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, SFC I, 168, HRISTEA, P. E. 149, cf. DEX. \blacklozenge (Adverbial, în legătură cu verbe ca „a apuca“, „a lega“ etc.) (De) la mică distanță; p. e x t. într-un mod care limitează (foarte mult) libertatea de mișcare; strins. Mă dau jos de pe cal... și-l apuc scurl de căpăștru. CARAGIALE, O. I, 144, cf. DM. Calul... stătuse multă vreme acolo ca-ntr-o temniță legal scurl, fără nutreț. RETEGANUL, P. V, 37. \diamond L o c a d v. (Rar) Din scurl = de aproape. Ciute răzlețe... Din scurl fugărite, s-aștern doar pe goană. VOICULESCU, POEZII, I, 163. \diamond E x p r. A lua (sau, învechit, a apuca) (pe cineva) din (sau, învechit și familiar, de) scurl = a trage la răspundere (pe cineva); a sili să se justifice. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Îl apucă pre acesta de scurl și-i spune verde... că cl... nu va admite altă episcopie catolică. BARIȚIU, P. A. I, 327, cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU². Pân să-l ia de scurl poporul A șters-o grabnic drăcușorul. IOSIF, P. 84, cf. TDRG. Într-o bună zi, moșneagul îl luă din scurl. GÂRLEANU, N. 10, cf. CADE. Lual din scurl, pe neașteptate, de glasul și de ochii Olgușei, Dănuș se zăpăcise. TEODOREANU, M. I, 98, cf. IORDAN, L. R. A. 272, SCRIBAN, D. Pentru că nu-l jel din scurl, Tu-l îndemni

mereu la furl. ARGHEZI, S. V, 207. Lual de scurl de mama, generalul i-a spus foarte serios. CĂLINESCU, S. 92. Lual din scurl, cei trei se speriară și deveniră mieroși. PEDA, M. 73, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Neobișnuit; substantivat; cliptic) Scurlul nu e cu bătaie: Îl află, nu-l înnoaie. ARGHEZI, S. V, 207. A ține (pe cineva) din (sau, învechit și popular, de) scurl = a controla de aproape sau cu severitate comportarea (cuiva); a supune (pe cineva) unei discipline severe; a trata (pe cineva) cu asprime. Cf. LB, I. GOLESCU, C. O să fii cu dînșii și o să-i țin de scurl. FILIMON, O. I, 277, cf. DDRF, BARGIANU, ȘĂINEANU², TDRG, CADE. A fost numai un călugăr cu ei și n-a putul să-i ție din scurl. STĂNOIU, C. I. 85. Să-l ții din scurl, maiorule. Ofițerul trebuie să știe de toate. BRĂESCU, O. A. I, 156, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. Naltă-i mindra și subțire, Mince-l lupii, cui mi-o ține; Că mi-o ține prea de scurl și nu pot să o sărul. HODOȘ, P. P. 161. (Cu schimbarea construcției) Sullan Osman... pre ienecari ținea foarte scurlu și tare (a. 1652). GCR I, 150/3. (Popular; substantivat, f.) A trage scurla = a duce greul; a suporta consecințe (neplăcute). El n-are ce să se amestece, ea să tragă scurla pe urmă. T. POPOVICI, SE. 31, cf. DL, DM, SCL 1974, 446, DEX. (Cu schimbarea construcției) Șiml că, daeă-ți spun numai alita, te voi incurca și pe dumneada și scurla tot eu noi trage-o. AGIRBICEANU, A. 259.

4. Adj. (Despre opere literare sau științifice sau despre părți ale lor) Care este de proporții reduce; (despre texte, despre formulări scrise ori orale sau despre elemente ale lor) care cuprinde un număr redus de cuvinte, care este exprimat în cuvinte puține, concis, concentrat, laconic, lapidar, succint, sumar. De acea chemarea a lor de care au scris cu mai scurte cuvinte evanghelistul Matei, mai pre larg scrie evanghelistul Luca. CHEIA IN. 77/21. Orânduirea ființei ritricești iaste un cuvint prea scurl. MOLNAR, RET. 11/8. În volumele din urmă, sint adăogate biografii scurte ale autorilor celor mai renumiți. MAIORESCU, CRITICE, 51. Scrisorile... frumoase și amuzante sint totdeauna prea scurte. CARAGIALE, O. VII, 351. Își span tare dorul și păsul inimii lor, în versuri scurte. VLAHUȚĂ, S. A. III, 258. Această scurlă dare de samă să ne servescă de justificare. I. NEGRUZZI, IN PLRI, 238. Scritorul elin însă, în descrierea îndestul de scurlă a podului, spune numai alita asupra acestui punct. XENOPOL, I. R. I, 112. Cine oare, preodată, o spus într-o mai scurlă formulă tot ce omul poate voi? IORGA, P. A. II, 187. Din nenorocire nu voi putea da celuilorului grăbil în acest scurl rezumat toate probele. PĂRVAN, C. 665. Scrisorile ei... deveneau tot mai scurte și mai reci. IBRĂILEANU, A. 32, cf. CADE. După aceste scurte aprecieri asupra situației, moș Pintilie s-a dus. C. PETRESCU, I. I, 103. Din acest program, scurl și incomplet, unele puncte au fost realizate, altele sint încă de actualitate. IN PLRII, 545. Ordonanța... după o scurlă poruncă, ieși și se întoarse de la automobil cu o lădiță. VOICULESCU, P. I, 309. Caracterizările... pe care le pulem spicui... sint cu totul rare și scurte. VIANU, A. P. 57. Autorii de scurte cugelări... nu dau dovadă de un spirit melodic, de sistem. RALEA, S. T. I, 51, cf. DL. Cuvintul lui se compunea din afirmații scurte și răstite. PEDA, I. 86, cf. DM. Hexametru amplu este inlocuit cu versul scurl. IST. LIT. ROM. II, 89. Au fost introduse noțiuni absolut necesare pentru înțelegerea și folosirea unor fraze scurte și simple. I. ROM. 1967, 284. Nu mai publică decit, din cind în cind, scurte nole. IB. 290, cf. DEX. Mai bine auzire multă și vorbă mai scurlă. ZANNE, P. II, 483. \diamond Infinitiv scurl = formă de infinitiv a verbelor în limba română, care poartă caracteristica conjugării. Cf. IORDAN, G. 168, DL, DM. \diamond L o c a d j. și a d v. Pe (sau în, învechit, rar, intru) scurl ori (învechit) în (sau pe) scurlă vorbă (sau, rar, voroavă) ori în scurte cuvinte = fără cuvinte multe, în vorbe puține, concis, concentrat, în puține cuvinte

(v. cuvint), în rezumat (v. rezumat), succint, sumar; în concluzie, într-un cuvint (v. cuvint). *Rogu-le se ascuți tu noi întru scurt.* COD. VOR. 58/18. *Cu prostie să ruga cătră Domnul... nu ca vro uritură de cuvinte multe, ce pre scurt și prosteaște.* VARLAAM, C. 255. *Și mai pre scurt, vrăjitorii... să nu se cumenece* (a. 1645). GCR I, 116/22. *Lelepiseful nostru așa scrie de pe scurt, că nice de viața domnilor care au fost toată cîrma nu aleage.* URECHE, LET. I, 95/21. *Giudeful mai creade cum să nu-l fie petrecul acea greșală, iară mai pre scurt pentru priedeșugul.* PRAV. 310. *Sînt stihuri carele arată mai pre scurtul lucrurile ce sînt scrise într-acei cap.* N. TEST. (1648), v/5. *Și mai în scurtă voroavă să grătim, că n-au rămas la sfintele mănăstiri nice clopote, nice uși.* N. COSTIN, LET. II, 123/2. *Et povesti pre scurt toată oriindua de ce s-au făcut pentru noi* (a. 1698). GCR I, 320/35. *De Dachia pe scurt iar voi mai arăta, cit zic că au fost de mare și cu ce părți s-au holărit.* C. CANTACUZINO, CM I, 23. *Și în scurt într-alt chip s-au făcut aici și într-alt chip acolo* (a. 1700). GCR I, 332/1. *Și în scurte cuvinte, toate lucrurile către chendrul lor să pleacă* (a. 1703). id. ib. 347/23. *Una ziceași alta făcea, și în scurt nici o bunătațe la dînsul nu era.* MUSTE, LET. III, 90/23. *După aceea arată anul pe scurt.* CALENDARI (1733), 4/8. *Și mai pe scurtă [vorbă] fieștecare om avea și cite un Dumnezeu* (a. 1747). GCR II, 39/38. *În scurt cu po-căință voi să mărturisesc* (a. 1750). id. ib. 43/17. *Acele hrisoave slovenești ori întărituri de moșii... se scria în scurt* (a. 1764). id. ib. 76/9. *Ci mai pe scurt: unde sînt moșii, strămoșii noștri?* (a. 1773). id. ib. 96/37. *În scurt, opreaște să nu facem chipuri idolecești* (a. 1774). id. ib. 100/27. *Făcînd rugă pre scurt... să înloarseră la mănăstirea lor.* MINEUL (1776), 138^v/8. *Pre scurt, el trebuie să păzească regulile care s-au dat în tabla de celire.* CARTE TREB. II, 130/12. *Și în scurt: nimenea nu-i lipsește* (a. 1794). GCR II, 151/1. *Și pre scurt să zic: nelemerea ar însemna fieștecare la orice păgînatate.* MOLNAR, RET. 103/10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *În scurt, întru inima mea mă socoteam ca un adevărat păriute al tău.* BELDIMAN, N. P. I, 25/24. *În scurt, un strein, cum va intra în satele lor, numai dupe cele ce vede, cunoaște a lor vrednicie.* GOLESCU, I. 5, cf. LB. *Un răspuns pre scurt al lui Mentor o cufunda din nou în neîncredințări.* PLEȘOIANU, T. II, 6/30. *În scurt, înțeleg ca și voi, că de veși lua pe Veniu, voi veși fi numai decît stăpîni.* id. ib. IV, 35/12. *Li se dă aceste pe scurt următoare reguli lesne și ușor de urmat.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 90/11. *Să să alcătuiască o gramatică cu cele mai trebuincioase, mai pă scurt și mai simpatice reguli.* I. GOLESCU, C. [prefață], 4^v/5. *Va face un cuvint pe scurt către adunare, arătînd mărimea scopului pentru care s-au strîns.* REGUL. ORZ. 12/25. *Eu am scris în scurt.* DRĂGHICI, R. 92/22. *Și în scurtă vorbă, nu era o zi ca să nu facă bunătați și milostenii.* GORJAN, H. IV, 66/14. *Își voi spune în scurt ce am văzut.* KOGĂLNICEANU, S. 73, cf. VALIAN, V. *În scurte cuvinte, în lume nu se va afla alta ca această.* MAG. IST. I, 152/27. *Batalia... este descrisă foarte pe scurt.* ib. 257/10. *În scurt, într-alta trîta acești bine, încît de poveste era la oricine.* PANN, P. V. I, 53/11. *Nota lui Korai din textul elenic... confirmă și totul din aceea ce pre scurt aci se arată.* ARISTIA, PLUT. XXIV₂/1. *Asta e în scurt tot ce dorim* (a. 1857). PLR I, 171, cf. POLIZU. *Ne vom sili a arăta cit de pe scurt cine erau asti doi oameni.* PELIMON, I. 173/25. *Ne spune pe scurt faptele de laudă și moartea îngrozitoare a vrednicului boier.* ODOBESCU, S. I, 444. *Alunci el povestî în scurt toată istoria cu merele.* ISPIRESCU, L. 85. *Iată pe scurt cum acești curajoși se apără în fața societății.* IONESCU-RION, S. 131. *Printre lacrimi și în scurt, ea-i spuse tot.* BACĂLBAȘA, S. A. I, 176, cf. DDRF. *O cronică venețiană rezumă pe scurt rezultatul expediției personale a lui Mohamed.* XENOPOL, I. R. IV, 79, cf. BĂRCIANU. *Mișcarea muncitorească... a ridicat o serie de probleme referitoare... la tot ceea ce, în scurt, contribuie la bunăstarea materială și morală a muncitorilor.* în PLR², 156, cf. ȘĂINEANU². *Aceasta e, în scurt,*

istoria la noi a perperului. IORGA, C. I. III, 210, cf. TDRG. *El vorbi așa, numai pe scurt, despre frumusețea casei Domnului.* AGĂBICEANU, S. P. 87. *Să vedem acum în scurt ce rezultă din toate constatările de mai sus.* PĂRVAN, G. 673. *Acestea sînt, pe scurt, deosebiri mai însemnate.* BUL. COM. IST. III, 59, cf. RES-MERIȚĂ, D. *În scurt, pozitivismul... redusese înfi-nitul... la o modestă dimensiune.* RALEA, în PLR II, 332. *Fu veacul cel din urmă al bunului plac și al bunului gust, pe scurt, veacul francez.* M. I. CARAGIALE, C. 53, cf. CADE. *Spui. Dar pe scurt acum, că uile se face ziuă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 85. *Pe scurt: la Paris mi s-a făcut o operație.* TEODOREANU, M. III, 383. *Vom aza, așadar, mai multe grupe, după semnificațiile indicate pe scurt aici.* IORDAN, T. 154, cf. SCRIBAN, D. *În scurt, amice, rima plină duce spre efecte mai degrabă umoristice.* CĂLINESCU, C. O. 55. *Spune-i pe scurt ce s-a întimplat.* STANCU, R. A. I, 350. *Brevetul... îi îngăduia să se imbarce pe orice vas ca ajutor de comandant, ca secund, cum se spune mai pe scurt azi.* TUDORAN, P. 62, cf. DL, DM. *Intrară în bordei și îi povesti pe scurt că soerul e om la locul lui.* BARBU, G. 20. *În ciuda banalității procedeuului, e cazul să prezentăm pe scurt [piesa].* T decembrie 1964, 55. *Au început să se ivească unele conepute de fapt ca „romane pe scurt“.* v. ROM. decembrie 1964, 116. *Ne propunem să arătăm... care este, pe scurt, starea actuală a dezvoltării sale.* L. ROM. 1967, 289. *M-am referit, pe scurt, la activitatea... întregului tineret.* GI 1968, nr. 934, 1/1, cf. DEX. ◇ *Exp r.* (A fi) scurt la (sau în) vorbă (sau, rar, la cuvint, grai, învechit, voroavă) = (a fi) puțin comunicativ. *Jigania aceasta din fire scurtă și pufină la voroavă iaste.* CANTEMIR, IST. 147, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Scurt la vorbă... mă însoțea în drumul pe care mergeam.* PELIMON, I. 197/20. *Ursan... E scurt la grai, năpranic, cu chip întunecos.* ALECSANDRI, P. II, 284. *Tată-meu era de felul lui scurt la vorbă.* GANE, N. II, 188, cf. DDRF, TDRG, DL, DM. (Cu schimbarea construcției) *De ce așa de scurți și repezi la cuvint?* DELAVRANCEA, O. II, 220. *A fi scurt = a comunica, a relața, a spune ceva în puține cuvinte, concis. Voi fi scurt, domnilor judecători.* TEODOREANU, M. III, 156. *Să fii cit mai scurt, îl îndemnă Barbu.* VINEA, L. I, 30. *Acum ascult, dar fii scurt fiindcă sînt foarte oboșit.* PREDĂ, I. 300. ◇ (Adverbial) *Unii pre une locuri și de unii împărași au înmulțit, alții au scris mai scurt.* MOXA, 399/29. *Eu nu mull înțeleg din cuvintele acestea, căci sînt scurt și prea încurcat scrise.* ȘINCAI, HR. I, 103/30. *Răspund punct cu punct, dar foarte scurt.* IONESCU-RION, S. 172, cf. DDRF. *Noi o numeam Santa Margherita sau numai Margherita, scurt, dintr-o asemănare.* CONV. LIT. XLIV₂, 138. *Mie, te rog, să-mi răspunzi scurt.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 122. *Fără a-i da bună dimineața cel pușin, îl întrebai scurt despre drumul la Almaș.* HOGAȘ, DR. I, 2. *Mi-a vorbit învăliu și moș Lupule despre divorțul ei.* IBRĂILEANU, A. 96. *Începe tălică, moș Lupule, că ești mai mare și mai iscusit la vorbă.* — *Scurt, moșule, că-i răcoare și-s îmbrăcat subțirel! făcu Miron nerăbdător.* REBREANU, R. I, 142. *Vorbea scurt, cuprinzător și încruntat.* COCEA, S. I, 10. *Grăți, dar scurt, consimți el.* VOICULESCU, P. I, 165. (Exp r.) *Scurt și cuprinzător sau (familiar) scurt pe doi = pentru a nu vorbi (prea) mult (și inutil), ca să nu mai lungim vorba, fără nici o discuție, fără multă vorbă.* *Scurt și cuprinzător, sărut mina mătusei, luîndu-mi ziua bună ca un băiat de treabă.* CREANGĂ, O. 205, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Nu vreau să-mi putrezească oasele la închisoare.* *Scurt pe doi!* BENIUC, M. C. I, 125, cf. DL. *Scurt pe doi: te duci ori ba?* UDRESCU, GL. *Seurtă vorbă* (sau, rar, *socoteală*), se spune cînd se trece la o acțiune fără a mai aștepta, fără a mai pierde timpul; fără multă vorbă. *Și, scurtă vorbă, ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moș Luca.* CREANGĂ, O. 247, cf. DDRF, ZANNE, P. II, 834, CADE. *Ori te holărăști să înveți carte, ori, de unde nu, te dau la cizmărie, scurtă socoteală.*

BRĂESCU, A. 205. ♦ (Adverbial; în legătură cu verbe de declarație) Fără a admite replică; în mod hotărât, tranșant, categoric. *I-a poruncit scurt să i-o citească față cu toți veselii curteni.* CARAGIALE, O. II, 289. *Primarul local... n-a mai avut răbdare să aștepte decizia comisiei și, scurt! a suprimat monumentul istoric.* id. ib. IV, 89. *D-la vorbești în bobote, și eu... Scurt, nu merg!* CONTEMPORANUL, VI, 7. „Asta este o răchită!” *holărăște scurt domnul Iancu.* I. BOTEZ, B. I, 18. *Are dreptate bietul băiat, decise scurt coloneleasa.* BRĂESCU, O. A. I, 34. *Acasă vorbea scurt, tăios, avind aerul că dă mereu porunci.* DAN, U. 8, cf. DL, DM. *Dacă vrei, pleacă! i-am răspuns eu scurt.* LĂNCRĂNAN, C. II, 9, cf. DEX. ♦ **Expr. A (o sau a i-o, a-l) tăia (sau reteza) (cuiva) scurt** = a întrerupe cu hotărâre sau cu bruschetă din vorbă (pe cineva), a nu mai lăsa să vorbească (cu o intervenție energetică). *Au început să se ntefească femeile la vorbă... Împărăteasa, supărată de-atita levatură, ca s-o taie scurt, zice... CARAGIALE, O. II, 152. Condoleanțele ce Pantazi și cu mine ne grăbirăm a-i prezenta le reteză scurt.* M. I. CARAGIALE, C. 115. *Nu te-am îndemnat să-i dai ascultare și... m-am bucurat cind am văzut cum i-ai retezat scurt.* C. PETRESCU, R. DR. 125. □ *În timp ce vorbea, cineva i-a tăiat-o scurt.*

5. S. f. (Popular) Adenopatie (localizată în regiunea axilară sau inghinală). Cf. ANON. CAR. LB. *S-a pomenit cu junghiuri... pînă sub supțioară, unde făcuse scurtă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 312/20, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *Scurtă e durerea simțită mai jos sau mai sus de bubă, pe același mușchi, tendon sau vînă.* TEODORESCU, P. P. 365, cf. BĂRCIANU. *Mămăligă fierbinte făcută cu lapte dulce... se pune pe scurtă ca să coacă mai repede.* N. LEON. MED. 146, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², CANDREA, F. 224, BIANU, D. S., TDRG. *Dacă se pune pe scurtă oțel, ea nu mai coace.* PĂCALĂ, M. R. 268, cf. DR. IV, 1554, REȘMEȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Se mai lăsase și-un ger... și făcusem niște scurte ale dracului pe la toate încheieturile.* PREDĂ, I. 79, cf. H XVII 7. *A chemat de-au ospătat Bubele, Cu udmele, Cu pușchele, Cu scurtele.* MARIAN, D. 278. *Scurta... este o umflătură mare cu marmul, care se ridică cam la închieturi.* ȘEZ. VI, 84. *Mi s-a făcut o scurtă la picior.* VICIU, GL. *Cînd ai o bubă la mîna ori la picior și obrîntește, ori nu se laie curînd, faci scurtă, o umflătură subsioară sau la stinghie.* PAMFILE, B. 61, com. din ORAVIȚA, ALRM 1/1 h 158. ♦ **Expr. (Familiar și ironic) A face scurtă la mînă** = a face un efort manual deosebit (și de durată). *Nu te pune cu cotnarul... Ci ea ho! că fac scurtă la mînă!* DELAVRANCEA, O. II, 96. *Făcea scurtă la mînă scriind.* COCEA, S. I, 306. *A făcut scurtă la mînă; îi curg lacrimile.* T. POPOVICI, SE. 513. (Regional) **A face scurtă la limbă** = a trîncăni¹ (2). Cf. UDBESCU, GL. *Mai ho, cu atita meliță, că faci scurtă la limbă.* id. ib. ♦ (Învechit, rar) Varice. Cf. DDRF.

II. (Indică durata) Adj. (Despre timp sau alte noțiuni temporale ori, p. e x t., despre viață, despre stări afective, despre acțiuni, despre zgomote etc. a căror desfășurare este considerată din perspectiva duratei lor) Care ține (relativ) puțin, de durată (relativ) redusă. *Mă voi nevoi scurte să-i fie zilele lui și de la mine să-i fie piire (a. 1720).* BUL. COM. IST. IV, 58. *Pune pricină vremii cum că taste scurtă și cu grabnici aripi zboară.* MOLNAR, RET. 115/20. *Nemic n-au fost, nici au putut fi în așa scurtă vreme.* ȚICHINDEAL, F. 464/20, cf. LB. *Viața omului e scurtă.* PLEȘOIANU, T. I, 216/27. *De aci-nainte vremează scurțile zile și lungile nopți ale iernii.* GT (1838), 169¹/12, *Ocîrmuirea sa cea scurtă a lăsat multeilde de umilință și de răbdare.* ASACHI, L. 51²/29. *Sorocul de un an... să dovedește acum că au fost foarte scurt (a. 1841).* DOC. EC. 744. *Fricosul vrea să fugă și nu poate... răsuflarea este scurtă, apăsată.* VASICI, M. II, 43/17. *Iliș, ... după o scurtă și desfrînată domnie, se dușe la Constantinopol.* NEGRUZZI, S. I, 144. *Căutînd o carte ca să mi se pară*

noaptea scurtă, n-am găsit în sac decît un almanach. GHICA, C. E. II, 356. *Trec anii cu grăbire pe calea scurtei vieți!* ALECSANDRI, P. I, 241. *O specie care se strămută într-un mediu folositor nu se schimbă prea tare și într-un timp prea scurt.* CONTA, O. F. 319. *Ei mergeau fără a simți că merg, pîrindu-li-se... vremea și mai scurtă.* CREANGĂ, O. 127. *N-a gustat o clipă de plăcere în scurta lui viață.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 223. *Nu domnește însă decît scurt timp și este ucis.* XENOPOL, I. R. III, 73. *Ca să-i fie Scurtă vremea, pînă pleacă El se uită pe cîmpie.* COȘBUC, P. I, 223, cf. ȘĂINEANU². *În Moldova încercările de manufacturi sînt mai puține și au o și mai scurtă durată.* IORGA, C. I. III, 196. *A putut... să-i deschiză inima... cu povestirea întreruptă a tuturor icoanelor drăgălașe din scurta lui viață cu dînsa.* MĂTESCU-VOINEȘTI, P. 320. *Avu o tresărire scurtă din cap.* AGRIBICEANU, S. 268. *Era văduvă după o scurtă căsnicie cu un beizade grec.* M. I. CARAGIALE, C. 76, cf. CADE. *Viața e scurtă, trebuie... petrecută cu schepsis!* BRĂESCU, O. A. I, 12. *Degetele lui subțiri și osoase se mișcau cu zvelțiri scurte.* VLASIU, D. 83, cf. SCRIBAN, D. *Înalt prea sfințitul Iosif se încunună cu ea la slujba sîrbătorilor împărătești; un scurt minut din liturghie.* ARGHEZI, B. 117. *Nutrise pentru ea o scurtă pasiune; reprimată din motive de ordin etic.* CĂLINESCU, S. 57. *Se aude o rafală scurtă.* H. VOINESCU, T. 225. *Însămînțările să fie executate la epoca optimă și într-un timp scurt.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2874. *A străbătut toată scara onorurilor, într-o viață plină, agitată și destul de scurtă.* CONSTANTINESCU, S. III, 87, cf. DL, DM. *El a plecat c-un tremur scurt, nervos în pas.* LABIȘ, P. 375, cf. DM. *Pe o vreme ca aceea era aproape cu neputință ca, într-un timp atît de scurt, să-i dăm pe nemși peste cap.* V. ROM. octombrie 1964, 4. *Un scrișnet scurt de halebărdă.* VULPESCU, P. 103. *Drumul continuă în trei doar un scurt interval.* CINEMA, 1969, nr. 4, 14, cf. M. D. ENC., DEX. *Unde este vorbă multă, Acolo e treabă scurtă.* PANN, P. V. I, 15/2, cf. ZANNE, P. II, 820. ♦ **L. o. c. adj. De scurtă respirație v. respirație (2).** ♦ **L. o. c. a d v. În scurtă vreme sau în scurt timp = a)** (și rar, în formele la scurt timp, la scurtă vreme sau învechit, rar, în scurtă diastimă) într-un interval (relativ) mic; curînd, peste puțină vreme (v. puțin 6). *Lumii cînt cu jale cumplită viața, Cu grije și primedii, cum taste și ața Prea subțire și în scurtă vremea trăitoare.* M. COSTIN, ap. GCR I, 202/16. *În scurtă vreme bucurie au avut (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. I, 105/17. *Nicolai vodă au luat iarși domnia Moldovei în scurtă vreme.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 136/2. *Politice rînduiești ș-oșlene... în scurtă vreme fură așezate.* BUDAI-DELEANU, T. 151. *Toate fapțurile viețuitoare au fireasca lor îmbrăcăminte; numai omul este... despuial, dar în scurtă vreme se îmbracă cu pieile tuturor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 18/21, cf. I. GOLESCU, C. 31/14. *Teatrul... în scurtă vreme a făcut înaintări mari.* HELIADE, în PLR I, 43. *În scurtă diastimă de doi ani s-au văzut înformindu-se în țară cîteva fabrici.* FM (1842), 30⁴¹/2. *Un venit spre a lua sfîrșul facerea cișmelilor mai în scurtă vreme.* REGUL. ORG. 532/25. *În scurt timp iară multe bătălii se făcură.* ARISTIA, PLUT. 73/2. *Frunza... în scurtă vreme se desfăcu mare, verde, mai frumoasă ca toate.* GİRLEANU, I. 126. *Se vedea în scurtă vreme din nou pe banca ministerială.* CAMIL PETRESCU, P. 301. *Toate s-au înfăptuit deci în mai scurtă vreme decît ciclul unei vieți.* C. PETRESCU, I. II, 268. *În scurtă vreme, Cetatea Feldioarei... iește în față.* BOGZA, C. O. 212. *În scurt timp... dă uitării împrejurarea... care a dictat alegerea numelui.* L. ROM. 1967, 435. □ **Acestui covenient i-a urmat, la scurt timp, altul. Izbuclînd incendiul au sosit, la scurtă vreme, pompierii; b)** (și în formele după scurtă vreme, după scurt timp sau, rar, în scurt ori, învechit, rar, peste scurtă vreme, peste scurte zile, peste scurt) după un interval (relativ) mic; în curînd, peste puțin (v. puțin 7). *Preste scurtă vreme tot om nevoi și om face cum om putea (a. 1657).* IORGA, C. I. II, 244. *Peste scurte zile va fi și viitor în țară, cu rînduială*

impărătească și cu oaste turcească (a. 1673). BUL. COM. IST. II, 227. Deci în scurtă vreme au purces și lătarii a venire în Țara Muntenească. NECLUCE, LET. II, 262/8. Să nădăjduște că în scurtă vreme această învățătură a fi cu totul de ispravă. AMFILOHIE, G. [introducere], 9/22. Peste scurt vor ieși toți Bunii lui Adam nepoși Din întunerec afară (a. 1802). GCR II, 192/21. Ceea ce sintem noi acum, și tu preste scurt vei fi. MAIOR, P. 101/25. În scurtă vreme vom vedea toate puterile Rusiei concentrate (unite). CR (1829), 167²/2. Numita escadră experimentală, adecă de tractisire, în scurt va pleca din limanul Portsmul. AR (1831), 71¹/30. Și tu în scurtă vreme vei merge să înlănești pe cel ce... și-a lepădat luloasa sarcină. MARCOVICI, D. 15/14, cf. VALIAN, V. În scurtă vreme s-a tămăduit cu desăvîrșire de durerile reumatismului. DESCR. AȘEZ. 125/29. În scurtă vreme, robul s-a întors la palat. CARAGIALE, O. II, 271. În scurt timp se făcu sănătos. ISPIRESCU, L. 188, cf. DDRF, BARGIANU, TDRG. Bostanii albi trebuie se petrecuși, adecă mînceași în grabă, în scurt. PAMFILE, A. R. 180. Vîntul a conțenit în scurt. SADOVEANU, O. XII, 864, cf. SCRIBAN, D., DL. După scurtă vreme a fost numit în conducerea Eforiei spitalului din București. G. BARBU, A. V. 218. Și-n scurt acasă a plecat, Plugurile îl arat le-a pornit. FOLC. MOLD. I, 430. □ După scurt timp, a sosit și el. **Scurt timp** (sau **scurtă vreme**) înainte de... = într-un interval (relativ) mic, situat în raport de anterioritate imediată. **Scurt timp înainte de bacalaureat**... au scris niște note. BLAGA, H. 144. □ **Scurtă vreme înainte de intrarea publicului, s-a aprins lumina în sală.** (La) **scurtă vreme (sau scurt timp) după (ce)**... ori, învechit, rar, **scurt după** = într-un interval (relativ) mic situat în raport de posterioritate imediată; curînd după... Decebal... , scurt după depărtarea romanilor, apucă iarăși armele. MAG. IST. I, 16/19. Epitetul de „răposatul“ se dă cuiva numai scurt timp după moartea. BUL. COM. IST. II, 130. Acest partid... ordonă, scurtă vreme după ce formă guvernul, masacrul minerilor din Lupeni. PREDĂ, R. 16, cf. DM, DEX. N-au fost și nu sînt scriitorii, dar devin la prea scurtă vreme după semnarea contractului de muncă. CINEMA, 1968, nr. 3, XI. □ **La scurt timp după încetarea focului, au apărut parlamentarii.** **Într-un timp mai lung sau mai scurt** = acum sau altă dată, la o dată oarecare (care va veni sigur); odată și odată (v. o d a t ă ² I), mai curînd sau mai tîrziu (v. tîrziu II). **Morții...**, într-un timp mai lung sau mai scurt, se schimbă și ei în pămînt. STANCU, M. I. 19. ◊ (Adverbial) **Dacă repausatul...** a fost un om sărman, [clopotele] se trag de regulă mai scurt. MARIAN I. 96. **Pielrele scumpe lucesc abia, scurt, în întunerecul nopții.** FORGA, C. I. I, 164. **Chiui o dată scurt, — poate de frig, poate de sperietură.** AGRIBICEANU, S. 417. **I-am privit scurt.** CAMIL PETRESCU, U. N. 31. **Fulgeră scurt cu ochii spre oștenii cărânși ai lui Mihai Vodă.** SADOVEANU, O. V, 503. **Cuvîntul accentuat...** se pronunță mai scurt decît în vorbirea enunțiativă. IORDAN, STIL. 73. **Cîinele latră scurt, prietenește și supus.** BOGZA, C. O. 117. **Lisandra lipă scurt.** STANCU, S. 21. **Bătînd militărește din călcîie se inclină teapăn și scurt.** VINEA, L. I, 68. **Mai fulgeră din soare cite-o rază Scurt săgetînd.** JEBELEANU, S. H. 10. **Vaporul fluteră scurt, ridică ancora și porni spre Stambul.** TUDORAN, P. 256. **Mama se apropie de el și îl mîngîie scurt pe umăr.** PREDĂ, R. 347. **Prefectul îi strînse mina scurt, sobru.** T. POPOVICI, S. 32. **Rise scurt, mînzeste.** BARBU, G. 190. **Am răsuflat ușurat, grăbit, șuierînd scurt.** LĂNGRĂNIAN, C. II, 87. ◆ (Despre vocale sau despre literele corespunzătoare lor ori despre silabe) Care are o durată mai mică decît cea medie, obișnuită. **Iară dintre cele glasnice, lungi adecă sînt trei..., iară scurte trei.** MACARIE¹, GRAM. 3²/22. **Noi nu cunoaștem ce va să zică „i“ și „i“ lung și scurt.** HELIADE, O. II, 188. **Sintem contra lui „u“ (scurt), pe care îl socotim numai o împutură de prisos.** NEGRUZZI, în PLR I, 199, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. **Pe el stă scris „Testamentul“, cu „u“ scurt.** M. I. CARAGIALE, C. 93, cf. CADE. **Pluralele near-**

titulate „lupi“ și „morari“ se rostesc cu un „i“ afo-nizat și în același timp foarte scurt. PUȘCARIU, L. R. I, 45. **Aș vrea să-i scriu corect fonetic numele, și mă împiedică ortografia i-ului scurt.** ARGHEZI, S. VIII, 104. **Există în diferite limbi vocale lungi, opuse celor scurte.** GRAUR, I. L. 52, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◆ (Adverbial; în legătură cu verbe de mișcare) **Brusc; repede (I I).** **Ea se oprește scurt, se uită-n zare.** CARAGIALE, O. II, 252. **Apoi Tudorache se înloarse scurt: — Ce vrei, mă? DUNĂREANU, CH. 35. Smuci căpăstrul calului și-l opri scurt.** GÂRLEANU, N. 15, cf. RESMERIȚĂ, D. **Calul, vesel, simle locul, și s-abate scurt din cale.** TOPÎRCEANU, O. A. I, 13. **Unele obuze trec scurt peste deal.** CAMIL PETRESCU, U. N. 402. **Cu vînt de creștere, căruța făcu scurt o cotitură spre pod.** SADOVEANU, O. III, 30. **Trecuse-n goană, cu mașina aia, ... scurt, ca o săgeată.** ARGHEZI, S. P. 131, cf. DM. (Fig.) **De sub arcada de piatră a porțiței pornea o scară de lespesi, suind scurt.** VINEA, L. I, 51. ◊ (Prin lărgirea sensului) **Îi fu dureros să risipească scurt această bucurie.** C. PETRESCU, I. I, 81. **Am urul să sar cu automobilul într-o ripă, să isprăvesc scurt.** TEODOREANU, M. III, 384. ◆ (Substantivat; învechit) **Scurtime (II).** **Sătona cade în melanholie Socotind scurta soștii sale.** BUDAI-DELEANU, T. 214, cf. LB. **Scurtul viclii.** VALIAN, V., cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. — Pl.: **scurfi, -te** și (învechit, rar, f.) **scurfi**. — Lat. ***excurtus**.

SCURTĂ vb. I. Tranz. (De obicei în opoziție cu a lungi) I. I. (Cu sens dimensional; complementul indică obiecte sau părți ale lor, părți ale corpului ființelor etc.) A face mai scurt (I I). V. micșo-șo-șo-șo (I), mici (I), scădea (I). Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, IEX., IB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. **Unu să nu fie lipsă, că-i scurtează coada.** CARAGIALE, O. II, 297. **Scurteica fusese încă p-afil de lungă, dar o scurtașe mereu din poale ca să încapenteze mîncele.** DELAVRANCEA, H. T. 13, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. **Tendința de a „scurta“ astfel de cuvinte este, grație afeclului, afil de puternică, încl se manifestă și la derivatele lor.** IORDAN, STIL. 46, cf. DL, DM. **Și-au trimis și copiii să le scurteze chiclele.** BARBU, G. 86, cf. M. D. ENC., DEX. **Scurtează pasu.** ALR II 2 243/812, cf. S. 274/27, 36, 47, 53, 64, 76, 130, 172, 192, 250, 272, 310, 334, 346, 362, 784. **Scurtează coada și lungeste găuanul, se spune cînd cineva reduce unele pretenții, dar mărește altele.** Cf. H V 148. (Fig.) **Pedeapsa distihiiu mîntea, iar neștiința cuvîntului limba împiudică și scurtează.** CANTEMIR, IST. 148. (Expr.) **A scurta (cuiva) ghearele** = a limita puterea cuiva; a pune pe cineva în imposibilitate de a face rău. Cf. ZANNE, P. I, 484, cf. DL, DM, DEX. **A scurta (cuiva) nasul** v. n a s¹ (I). **A scurta (cuiva) limba** v. lim b ă. ◊ Refl. **Rochiile se mai scurtaseră încă de un deget și pălăriile își mai expropriaseră încă din perimetru.** C. PETRESCU, C. V. 56. **Sub soarele de-amiază... Umbrele-alungite Din ce în ce lu poale se strîng și se scurtează.** VOICULESCU, POEZII, I, 104. **Umbrele noastre s-au scurtat și s-au lălit.** STANCU, M. I. 88. **Fiecare linie reprezintă tracteroria ultrasunetelor, care au pipăit metrul cu metrul, lungindu-se ori scurîndu-se în funcție de variațiile reliefului submarin.** ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 200. (Expr.; regional) **A i se scurta pasul** = a agoniza. **Dacă însă boua e grea și bolnavul zace, fără nădejde de scăpare, atunci se zice că... i s-a scurtat pasul, a ajuns pe pragul morții.** CÂNDREA, F. 219. ◆ **Intranz. (Rare)** A restrînge din suprafață. V. scădea (I). **Nădrăvana de pădure Jumullă de seure Pe furis, Și pițis Tol scurta din luminis.** I. BARBU, O. 49. ◊ Refl. pas. **Am socotit să se măi scurteze din obraful rozoarelor den jos (a. 1725).** VRI-CARUL, VII, 17. ◆ (Popular; complementul indică bușteni, lemne etc.) **A tăia în bucăți (mai scurte).** **L-am scurtat în tri sau patru.** ALR I 984/614, cf. JB. 984/174, 178, 186, 578, 588, 610, 700, 710, 744, 764.

772, 1988/164, 594. Cînd a avu răgaz le-a tăia, le-a scurta cu fierăstrău, a făcu lemne dă foc. o. BÎRLĒA, A. P. II, 474. ♦ P. gener. (Învechit, rar) A tăia (I 1). Cf. LB, POLJZU. ♦ (Transilv.; complementul indică oameni) A păgubi (2). M-a scurtat așa, știind! Dacă-i fire mincinoasă, Ce folos e că-i frumoasă? COȘBUC, P. I, 202, cf. BĂRCIANU. A scurta pe cineva (cu o parte de moștenire). PUȘCARIU, L. R. I, 410. ♦ Fiș. (Mat.; învechit; complementul indică operații, fracții etc.) A simplifica. A scurta frîngerea. ARITM. (1823), 5v/9, cf. URȘU, T. Ș. 278. ♦ Refl. p. a. s. Precum numărătorul, așa numitorul fără de rest să poate scurta. ARITM. (1805), 61/15.

2. (Complementul indică obiecte, construcții, arbori etc. sau părți ale lor) A face mai scurt (I 2). Cf. DL, DM, DEX. □ A scurta puțin acoperișul, ca să nu atingă firele electrice. ♦ (Învechit și popular; complementul indică oameni) A decapita. Cf. ZANNE, P. V, 470, TDRC. A fost bun..., nu zic... — Și drept... — Cu țara, da... — Pe noi ne-a cam scurtat. DELAVRANCEA, O. II, 50. Măria ta poți găsi iertare dacă scurtezi pe un știu de voievod. SADOVEANU, O. X, 109. Ian să mi-l scurtați puțin, rostise vodă. BARBU, PRINC. 120. De capele-i scurtam și aleam-mi ușuram. ALECSANDRI, P. P. 254. ♦ (Glume!) Cufiul gealatului venea de scurta, lăia ceea ce trecea peste capul celorlalți și-l făcea celătean egal cu toți ceilalți. GHICA, C. E. I, 74. ♦ P. ext. (Rare; prin metonimie: complementul esic „căpățînă”) A despărți de trup (prin decapitare). În loc să scurteze câteva căpățîni de boțeri înrășiți... se increzu lor. C. PETRESCU, A. R. 184.

3. Transz. (Complementul indică drumuri, itinerarii sau echivalente ale acestora) A micșora distanța ce trebuie să fie parcursă între două puncte ori pînă la o țintă spațială dată (de obicei luînd-o pe un drum mai scurt I 3); a evita ocolurile (mergînd direct); a tăia (I 6). Cf. CADE. Cunoștea el o potecă ce scurta calea mai mult de jumătate. VOICULESCU, P. I, 71. Oamenii săreau garduri și pîrlezuri ca să scurteze drumul. DAN, U. 322, cf. SCRIBAN, D. Pentru a scurta depărtarea, ne strecuram prin desigurii de brad... săream peste trunchi răslunași de furtună. BLAGA, H. 61. Apucă pe cîmp ca să scurteze drumul. PAS, L. I, 15. Singurul avantaj pe care-l oferea, în schimb, „Excelsiorul” era că îi scurta drumul la casa Feraru. VINEA, T. I, 79, cf. DL. Șoferul scurta drumul, luînd-o prin spatele clădirii. PREDĂ, R. 61, cf. DM. Canalul... va scurta drumul vaselor de poveri cu cea 1350 km. cf. 1968, nr. 931, 4/6, cf. M. D. ENC., DEX. (Exp. p.) (Regional) A-i scurta (cuiva) poteciile (sau cărările, drumurile) = a) a împiedica activitatea cuiva, a nu lăsa cuiva libertatea de acțiune. Helbet, m-oi face eu săntos, și-oi mai scurta eu cărările. CONTEMPORANUL, VII, 5, cf. SCRIBAN, D., DL. (Refl.) A i se scurta poteciile. ZANNE, P. I, 267; b) a pune cuiva viața în primejdie. Nu cumva să-ți iasă vro dîhanie ceva înainte și să-ți scurteze cărările. CREANGĂ, O. 86. (Rare) A-i scurta (cuiva) drumul (sau calea) = a-i ieși (cuiva) în întîmpinare. Cînd dușmanul în taină s-apropie de cort, Scurtează-i drumul grabnic prin moarte, sau ești mort. ALECSANDRI, T. II, 87. ♦ Refl. p. a. s. Drumul se scurta pe la ulucile Dundeștiului. BARBU, G. 192. ♦ Refl. Noroc că i se scurtase calea și ajansese acasă. căci de finea drumul mai lung, te miră de nu rămînea cu gîtul strîmb, de atîta mîlat înapoi. ISPIRESCU, L. 36. Și eu de acestea timpul trecea și drumul se scurta. HOGAȘ, DR. I, 44. ♦ Intransz. Moșule, Măi hoșule, Săi din munte, dă-te-n vale Ca să-mi mui scurtezi din cale. ALECSANDRI, P. II, 24. Decît ne-am tot îndîrti și cioșmoli pe iastă prispă, mai bine să scurtăm din cale. CREANGĂ, A. 126. Să ne apropiem noi de Kesar. să-i scurtăm din drum, luînd Ardealul. DELAVRANCEA, O. II, 198. Sărise pe fereastră, fiindcă scurtașe așa din drum. C. PETRESCU, C. V. 366. S-a gîndit să scurteze din drum și s-o ia pe cărări ce taie peste munte și codri. V. ROM. martie 1955, 236. Murgule, calule pag...

Du-ne peste-un deal și-o vale Ca să mai scurtăm din cale. VULPESCU, P. 47. ♦ (Rare) A da impresia, sentimentul că distanța parcursă este mai mică decît cea reală. Gazda dă la o parte femeia, improvizînd o gustare sumară... cu să scurtăm drumul ce ne desparte de finla călătoriei și să ne întărim inima gustînd dintr-un vin acrișor. V. ROM. februarie 1964, 75. Tunul trage-n depărtare Și scurtează-a noastră cale. FOLC. MOL. I, 590. ♦ (Prin Olt.; complementul indică oameni în mișcare) A prinde (III 2). Fugea, pare-ar fi fost pe ducă. Dacă văzură că nu-l pot scurta deloc, îl lăsară în voia Domnului. PLOPȘOR, C. 45. Îl scurtează noaptea. CIAUȘANU, GL.

4. Transz. (Folosit și a b s o l.) (Complementul indică opere literare ori științifice, texte etc. sau părți ale lor) A reduce din proporții, din volum, a concentra; (complementul indică formulări verbale sau părți ale lor) a exprima în cuvinte puține; a vorbi scurt (I 4). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Convorbirea căta o scurtez. SION, P. 251, cf. ȘĂINEANU². Veniți la chestiune... treceți peste asta, cunoaștem... scurtați... avem încă zece procese. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 203. Aș fi vrut să-mi spună mai mult, el însă scurta răspunsurile. VLASIU, D. 149. Scurtează, nino la ce-aveai de spus. C. PETRESCU, A. R. 25. Cuvîntul... exclude numai slăbiciunea, nu și bunătatea. Să scurtez. O dulce nesimțire... e cheia sănătății și a tinereții. VINEA, L. I, 28, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. Noi am mai ora... Dar, ca să scurtăm, Pe dumneavoastră vă rugăm Ca ciula moșată... Să ne-o arătați. TEODORESCU, P. P. 178. □ Mai scurtează al doilea capitol al cărții. (Exp. p.: rar) A scurta (cuiva) vorba ori a i-o scurta = a împiedica (pe cineva) să vorbească. Cf. SCRIBAN, D. ♦ Refl. p. a. s. Să nu scurte-se rugăciunile voastre. COD. VON. 153/1. ♦ (Prin lărgirea sensului) Vezi să-mi cînti frumos, să nu-mi scurtezi, cum v-ați obiceiul voi lînerii. AGĂRBIȘANU, A. 80. ♦ Spec. (Învechit; complementul indică texte, opere ale unui autor etc.) A rezuma (I). Zice Spișner, stupariul cel mai vestit din Țara Nemțescă, pe carele în zilele trecute l-au scurtat profesorul... și l-au întipărit. ECONOMIA, 197/23. Serisorile lui ceale mai pe larg scrise, unde s-au căzut le-am scurtat. BĂRAC, AP. GCR II, 236/21.

II. Transz. fact. și refl. (Cu sens durativ) A face sau a deveni mai scurt (II); a (se) diminua, a (se) micșora (II), a scădea (4), a se micș (2). Viața a fîștecăruia om... să scurtează trecînd zioa și noaptea. NEAGOE, ÎNV., AP. GCR I, 166/13. Lungindu-și soarele a sa lumină, lungeste și lumina zilei, iar cînd își înloare lumina... scurtează și lumina zilei. AMFILOHIE, C. 187/9. Scurtează vremile de ședere, precum robirea sa în Egipt. PLEȘOIANU, T. I, 24/5. Doream ca de e prin puțină să mi să scurteze viața și să ajung mai curînd într-asa bătrînețe cînstite. id. ib. I, 198/3. Cine... dă mina vrăjmașilor [vieții]... el își scurta viața. VASICI, M. II, 4/16. Palimifile... mai mult ne strică sănătatea, și nu arareori ne scurtă viața. CALENDARUL (1844), 58/9. Va scurta oprirea sa în Veneția. NEGRUZZI, AP. TDRC. În zădar, urgie crudă, Lungesti noaptea-nlunoasă... Scurtezi zioa luminoasă. ALECSANDRI, P. II, 22, cf. LM. Dacă vrei să mergem pe acasă, am putea scurta călătoria în Italia. N. ZAMFIRESCU, I. 116. Cîțiva nori adunași în pripă... ne scurtară șederea în Dumbravă. HOGAȘ, DR. I, 185. Insomnia nu e chinuitoare doar pentru că îți scurtează odihna, ci mai ales prin gîndurile negre ce-ți inspiră. REBREANU, R. I, 52. Pe nesimțite zilele se scurtau. BRĂESCU, O. A. II, 19. Tractoriștii... reușise în fiecare zi să scurteze durata unui ocol de severis. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2396. Gaitany... căută să scurteze întrederea. CĂLINESCU, S. 38. Acum își dai seama ce au realizat muncitorii de la Reșița scurînd pregătirea cu o săptămîină? BĂRANGA, I. 209, cf. DL, DM. Aceste ritmuri... intensifică seurgerea timpului, îi scurtează durata etapelor sale intermediare. CONTEMP. 1969, nr. 1167, 1/3, cf. DEX. Puterea voi i-ați luat Și viața i-ați scurtat, Și din om

frumos Voi l-afi făcut ros Și pulgăgios. MARIAN, D. 88. ◊ (Prin exagerare) Scumpeata și pofta și iubirea de sine sînt trei lucruri carele scurtează viața. ANTIM, ap. GCR II, 7/22. Se smîntesc la mînt și la sănătate... și-și amărăsc și-și scurtez traiul vieții. EPISCUPESCU, PRACTICA, XXIX/6, cf. CADE, SADOVEANU, O. XII, 114. Eu nu le plătesc un ban, de ce m-au mutat tocmai la mama dracului, să-mi scurteze zilele și să-mi amărăscă viața! BARBU, G. 158. Destul m-am supărat Și nimic n-am căpătat, Făr' viață mi-am scurtat. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 215. Cînd o vād dimineața, Mi se scurtă viața; Cînd o vād la joc gătată, Pin inimă mă săgeată. MÎNDRESCU, L. P. 95. Gura ta a fost otravă. Căci de cînd am sărutat-o Și viața mi-am scurtat-o. FOLC. MOLD. II, 308. (Intranz.) De război m-am săturat, Mult din viață mi-a scurtat. ib. 175. ◊ Ex p r. (Tranz.) (Învechit și regional) A-i scurta (cuiva) viața = a omorî. Cădzu blăstămul mai degrabă pe Dumitrașco Ceaurul..., că-i scurtă Dumnezău viața. NECULCE, L. 121, cf. CADE. Pe vremea din poveste, stăpîni puteau să scurteze viața cui poșteau. ARGHEZI, S. VI, 13. Cine strică dragoste, Scurte-i Dumnezeu viața; Cine împarte uritul, Nu-l primească pămîntul. ȘEZ. I, 50. Te-or prinde și te-or duce la Suceava-n starostie, Să-ți scurteze viața fie. FOLC. MOLD. II, 663. (Învechit, rar) A-l scurta vremea (pe cineva) = a zori. Au făcut casele de iznoavă cum se vād... iar deplin nu le-au făcut scurîndu-i vremea. AMIRAS, LET. III, 131/4, cf. TDRG. ◊ Refl. p a s. Pol scurta sau prelungi sorocul fiecăruia areștant. REGUL. ORG. 298/32. Mă anunță că s-a scurtat timpul pregătirilor cu 8 zile. BARANGA, I. 171. Aplicarea principiilor de piscicultură rațională... a permis să se obțină pește de consum de doi ani, scurîndu-se cu cel puțin un an perioada de creștere. AP 55. Vorbitorul a propus să nu se scurteze vacanța elevilor. aî 1968, nr. 930, 2/6. ◊ (Rar) A face să pară sau a părea mai scurt (II). Tare-i mai place cînd îi mai scurtează cineva timpul cu niște povești frumoase. SBIERA, P. 113. Va veni o vreme cînd va fi sau vară sau iarnă, sau iarnă în vară, și timpul se va scurta. H. LOVINESCU, T. 154, cf. DL, DM, DEX. M. D. ENC.,

III. Tranz. și refl. (Cu sens cantitativ) A face să devină sau a deveni mai mic (IV 2), mai puțin (I); a (se) diminua, a (se) împușina, a (se) micșora (III), a scădea (2), a (se) micș (3). Să rugăm... pre Dumnezeu ca să-i scurteze lui de ce e lăsată sprînsu pedepsă. CORESI, EV. 395. Atîta îi scurtase toate veniturile, cît nici de mîncare nu era sătul (a. 1669). MAG. IST. I, 361/8. Televiziunea își va forma probabil specialității ei... și va lungi mult perioada de pregătire, scurînd în aceeași măsură caducitatea formulelor încropite. CINEMA, 1969, nr. 3, 36. ◊ Spec. (Învechit și popular) A (se) reduce ca număr, a (se) diminua, a (se) împușina, a (se) micșora (III); p. ext. a omorî sau a muri (I). Scurtat-ai (micșurat-ai) H, micșuras d, împușinat-ai c² dzilele vreamiei lui. PSALT. 187. De n-ar fi scurtat D[um]n[e]zău dzilele acealea, nu s-ar fi mîntuit tot trupul. BIBLIA (1688), 785¹/33. Dumnezeu va scurta zilele lui Antehrist (a. 1815). GCR II, 216/16. Plăcerile cele fără cumpătare scurtează zilele omului. PLEȘOIANU, T. III, 128/6. A venit... Zilele să-i scurte, Viața să-i ciunte. MARIAN, D. 243. Trimite, Doamne, oștile, Că s-au scurtat zilele. Bălăceanu ne snopește, Ne bate, ne prăpădește. ȘEZ. VIII, 165. Miule, voinicule, Da-ți-oi toate foalele, Foalele și oile, Să nu-mi scurtezi zilele! BALADE, II, 276. ◊ (În imprecății) Scurtă-i, Doamne, zilele Cui a-nființat străjile Pe toate ulițele! CIAUȘANU, V. 42. O iubii pe altele, Scurta-i-s-ar zilele! FOLC. TRANSILV. II, 51.

IV. Refl. (Învechit, rar; cu sens intensiv) A scădea (5). Pizmașilor puterea să li se scurtează. DOSOFTEI, PS. 23/15. Care crăie din puterea și statul ei s-au risipit și s-au scurtat. URECHE, LET. I, 129/45. ◊ Tranz. (Rar) A știrbi (3). Pre noi acum ne ceartă [Dumnezeu] pentru răutățile și pentru nedireptățile noastre scurînd volnicia noastră. VARLAAM, C. 237. ◊

Refl. p a s. I s-a scurtat omului creditul de tot. CARGIALE, O. II, 231. ◊ Refl. (Învechit, rar) A se rări (1). S-au scurtat și veselile meselor, făcîndu-se rar o masă sau două de cătră un domn în domnia lui. GHEORGACHI, LET. III, 305/16.

— Prez. ind.: scurtez și (învechit și regional) scurt.
— Și: (regional) scurtî vb. IV.
— De la scurt.

SCURTĂC, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Cam scurt (I 1), relativ scurt. Cf. UDRESCU, GL. Aici trebuie niște pari mai scurtaci. id. ib. Cam scurtacă haina asta pentru tine, nu-ți vine bine. id. ib.

— Pl.: scurtaci, -ce.

— Scurt + suf. -ac.

SCURTĂRE¹ s. f. Acțiunea de a (se) scurta și rezultatul ei.

1. Reducere a lungimii. Cf. scurta (I 1). V. micșorare (4), scădere (1). Numele adăogătoare... sfrășesc... spre a sa tăare sau scurtare întru sfîrșitul împreunării, cum e: sfîntu-sfînt, curatu-curat. ST. LEX. 224¹/2, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. Cuvîntul „mușă“... însemnează frumos, fiind o simplă scurtare din adjectivul înfrumușat sau frumușat. HAȘDEU, I. C. I, 84, cf. DDRE, BĂRCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. Expresivitatea acestei elipse izvoarăse nu numai din „scurtarea“ construcției, ci și din contrastul semantic. IORDAN, STIL. 280. Această putere de întregire a fragmentelor prinse cu urechea... explică între altele fenomenul scurtării cuvintelor. PUȘCARIU, L. R. I, 82, cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Tehn.) Tăiere a unui buștean, a unui lemn etc. în bucăți (mai scurte). Cf. scurta (I 1). Scurtarea unui trunchi de arbore în bușteni sau butuci. DS, cf. LTR².

2. Reducere a înălțimii unui obiect, a unei construcții, a unui arbore etc. Cf. scurta (I 2). Cf. DL, DM, DEX.

3. Micșorare a unei distanțe ce trebuie să fie parcursă între două puncte ori pînă la o țintă spațială dată (de obicei luînd-o pe un drum mai scurt I 3); evitare a ocularilor (mergînd direct). Cf. scurta (I 3). Acest împărat începî a face și oarecare șanțuri de la o mare pînă la alta, pentru scurtarea drumului corăbieresc. AMFILOHIE, G. 66/3, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Reducere a proporțiilor, a volumului unei opere literare sau științifice sau a unor părți ale lor, concentrare; exprimare în cuvînte puține a unei comunicări scrise sau orale sau a unor părți ale ei. Cf. scurta (I 4). Lăsăm pe alții a lui Mesraim a-i pomeni pen scurtarea voroavei, că au avut zece feciori. M. COSTIN, LET. I, 53/9. Sînt și alte lucruri și ziduri necost și noă... dar pentru scurtarea le lăsăm. AMFILOHIE, G. 59/22. Eu încă ce scriu după vrednicia lor, precum au făcut cei ce numai despre dînsule au scris tomuri destul de mari, ce scurtarea, carea mi s-au poruncit, precum mai de multe ori am cuvîntat mai nainte, nu-mi îngăduie. ECONOMIA, 173/7, cf. I. GOLESCU, C. Limba comună alături de limba de toate zilele (pe care vom numi-o populară, pentru scurtare) se găsește la toate popoarele cu oarecare civilizație. PHILIPPIDE, P. 8, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

II. Reducere a unui interval, a unei unități de timp, a duratei vieții, a unei activități, a unei acțiuni etc.; diminuare, micșorare (II), scădere (4). Cf. scurta (II). Sînt în toate greșiți și în toată vremea pătimași de tot felul de patimi și de boale de scurtarea vieții lor. EPISCUPESCU, PRACTICA, 22/11, cf. POLIZU. Dreptul la odihnă al cetățenilor e asigurat prin scurtarea zilei de muncă. SADOVEANU, O. XX, 361. Pentru scurtarea perioadei de treieris... se aplică pe scară largă metode avansate de lucru. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2385. Un factor de bază pentru scurtarea timpului de construcții... constă în folosirea pe

scară largă a prefabricatelor. CONTEMP. 1954, nr. 379, 5/3. De dragul dumneavoastră și al scurtării Instrucției eu nu voi recunoaște niciodată că sint vinovați. STANCU, R. A. V, 370. Oamenii de știință... trebuie să depună în centrul activității lor de cercetare găsirea de noi metode care să ușureze... scurtarea termenelor de execuție a lucrărilor. ȘCINTEIA, 1966, nr. 6904. Extinderea duratei de școlarizare se poate realiza pe seama vârstei medii, nu prin scurtarea etapei infantile. GI 1968, nr. 934, 3/3. O problemă căreia acest harnic colectiv i-a acordat de la început cea mai mare atenție a fost scurtarea termenelor de punere în funcțiune. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 106, cf. DL, DM, DEX. Să fină feciorii paș, Pe tunelul dobelor, Pe scurtarea zilelor, Pe tunelul trâmbiții, Pe scurtarea vieții. IODOȘ, P. P. 228. ◇ (Regional) Scurtare de (sau din) viață = omorîre. Într-o gioi de dimineață, Zi scurtării lui de viață, Brîncoveanu se scula, Fața blîndă el spăla. ALECSANDRI, P. P. 210. Într-o joi de dimineață, Zi scurtării lui din viață, Moldu Donca s-o sculat Și la grajdii a alergat. FOLC. DOMD. II, 118. ◆ (Învechit) Scurtime (II). Voi cuvînta... despre scurtarea, despre nestatornicia, despre slăbiciunea vieții omenești. MAIOR, P. 19/12. Să cunoască scurtarea vieții aceștia carea pînă acum i s-a părut a fi îndelungată. ȚICHINDEAL, F. 464/26. Cu părere de rău mărturisim că scurtarea vremii n-a îngăduit ca să se facă cercetarea mai pe larg. CR (1836), 1711/39.

— Pl.: scurtării.

— V. scurta.

SCURTĂRE² subst. pl. (Regional) Șosete (Pirae — Fălticeni). A VI 8.

— Scurt + suf. -are.

SCURTĂT¹ s. n. (Rare) Faptul de a scurta (I 1). Cf. DDRF.

— V. scurta.

SCURTĂT², -Ă adj. 1. Care a devenit mai mic în lungime. Cf. scurta (I 1). V. micșorat (I), scăzut (I). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF. Pronumele scurtate de dativ și acuzativ au ajuns la starea lor prezentă de slăbire a scheletului. PHILIPPIDE, P. 134. Călușii... aveau coamele tunse și cozile scurtate. SADOVEANU, O. XVIII, 503. Unele nume calendaristice și derivatele lor apar sub o formă atît de scurtată, încît cu greu le mai recunoști. PUȘCARIU, L. R. I, 300. În momente de nemulțumire recurgem la forma scurtată care exprimă... ironia. IORDAN, STIL. 50, cf. DL, DM, M. D. ENC. ◆ (Învechit; despre oameni; de obicei cu determinarea „de cap”) Decapitat. Mă tem să nu fie mustrarea măriei sale așa de infricoșată încît să rămînea scurtați de capele. SADOVEANU, O. XV, 370. Îți dai, pentru acest adevăr, capul?... Mai fi-va tîlhar? a ris împăratul; ori vei rămînea scurtat, o, filosoafe? id. ib. 496, cf. DL, DM.

2. (Rare) Care a devenit mai mic în înălțime. Cf. scurta (I 2). Cf. DL, DM.

3. (Rare; despre drumuri) Care evită ocolurile, reducînd distanța ce trebuie străbătută între două puncte sau pînă la o țintă spațială dată. Cf. scurta (I 3). Ioanide întîlni în drum pe Iablonski, care o luase pe drumuri scurtate și merse împreună cu el pînă acasă. CĂLINESCU, S. 61, cf. DL, DM, M. D. ENC. ◇ Fig. Discuțiile libere între reprezentanții bazelor și cei ai fabricilor [reprezintă] o cale considerabil scurtată de cunoaștere a părerii publicului. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 183.

4. (Despre opere literare ori științifice, texte etc. sau despre părți ale lor) Care este redus ca proporții, ca volum; (despre formulări verbale sau părți ale lor) care este exprimat în cuvinte puține. Cf. scurta (I 4). Iaste învățătură scurtată pentru întreaga creștinătate, și ce trebuie... a face (a. 1774). GCR II, 99/30. Cuvintele compuse... pot fi considerate adesea ca niște propoziții scurtate. PUȘCARIU, L. R. I, 53, cf. DL, DM, M. D. ENC. ◇ (Adverbial) Ți-arătai scurtat unde e

buba neagră, unde coplorăște rău și ce bunuri aveți voi și nașia. JIPESCU, O. 161.

— Pl.: scurtați, -te.

— V. scurta.

SCURTĂTOR, -OĂRE adj. (Învechit) Care determină reducerea unui interval, a unei unități de timp, a unei durate etc.; spec. care scurtează (II) viața. Oftica este o boală spasmodică... uscătoare de trup și de viață scurtoare. EPISCUPESCU, PRACTICA, 338/20, cf. I. GOLESCU, C. Mai este o deosebire cumpănitoare între mijloacele scurtoare de viață, căci unele lucră încel, succesiv..., altele din contră, puternic și repede. VASICI, M. II, 6/12.

— Pl.: scurtoari, -oare.

— Scurta + suf. -ător.

SCURTĂTURĂ s. f. 1. Bucată scurtă (I 1) de lemn; bucată de lemn scurtă și groasă (folosită, de obicei, pentru a bate pe cineva), rețevei, (regional) scurteți, caravei, cotromplete, răzbici (2), resteu (2). Cf. I. GOLESCU, C. Ia o scurtătură de o nua verde și o cam croiește tărășor pe șale. PANN, ap. CADE, cf. POLIZU. Bacii... freacă brînză c-o scurtătură de lemn crestă, numit răvar. JIPESCU, ap. TDRG. Iar el zvîr! cu o scurtătură în urma noastră, căci era om hursuz și piclișil popa Oșlobanu. CREANGĂ, O. 202. Și după ce i-au luat vîzul, trage-i pumni, palme, și pe urmă care cu ce apucă, baba cu o cratișă, fata cu o scurtătură de lemn. CARAGIALE, P. I, 159, cf. DDRF, ZANNE, P. III, 371. Își îmbracă bine zeghea pe mîneci, puse mîna pe o scurtătură de lemn de după ușa și ieși afară în noaple și-n viscol. SANDU-ALDEA, D. N. 159, cf. ȘĂINEANU². Sului... este așezat pe scurtături de lemn înalte, ca să nu se tirască pînza pe pămînt. PAMFILE, I. C. 265. Luă o scurtătură și se apropie de bou, care mai șovăi o dată din cap, dar apoi se întoarse și intră în poartă. AGÎRBICEANU, S. 620, cf. RESMERIȚĂ, D. Trase din fundul scorburii ceva ca o scurtătură, ca un rețevei ori ca un buzdugan. SADOVEANU, O. XVIII, 550. Odată l-a pocnit cu o scurtătură în cap de-a stat în pat două săptămîni. DAN, U. 242, cf. SCRIBAN, D. Femeia... pogori din pat, alege o scurtătură noduroasă. STANCU, R. A. III, 385. Răspundeau și fărâni folosind pumnii sau scurtăturile de lemn smulse din garduri. PAS, L. II, 239, cf. DL. Mitru culese o scurtătură și-l așteptă să se mai ivească, să-i rupă șalele. T. POPOVICI, SE. 149, cf. M. D. ENC., DEX. S-a luat cu o scurtătură după mine. Com. I. PANȚU. Îl fac scurtături. ALR I 984/584, cf. 984/530, A VI 26. ◇ Expr. (Învechit) A măsura cu o scurtătură (pe cineva) = a bate. Vieru-n față-i numai ce s-arată și-ncepu deodată... cu-o scurtătură, știi, cam cioturoasă, să-l măsoare. CONTEMPORANUL, II, 418, cf. DDRF, ZANNE, P. III, 371, TDRG.

2. (Neobișnuit) Scurtă, v. scurt (I 1). Purta căciuliță pe ochi, ștregar nevoie mare... cu guler de astrahan la scurtătură. D. ZAMFIRESCU, T. S. 26.

3. (Regional) Fișie de lungime redusă dintr-o suprafață mai mare de teren agricol; (regional) clin, trunchi² (6). V. obraț (2), petic (2). Dacă această bucată [de pămînt] este scurtă se numește trunchi, scurtătură, clin sau petec. PAMFILE, A. R. 25.

4. (Regional) Crestătură făcută la urechea oilor ca semn distinctiv (Gologanu — Focșani). Cf. CHEST. V 156/38.

5. (Rare) Epitet depreciativ pentru un om scund. Cf. scurt (I 2). Cf. SCRIBAN, D.

6. Cărare care urmează drumul cel mai scurt (I 3) între două puncte sau pînă la o țintă spațială dată, evitînd ocolurile căii principale. Cf. DL, DM. Mai rău o pășeau cei care încercau să taie serpentinele pe scurtătură. II. IANUARIE 1961, 22, cf. M. D. ENC., DEX. S o dus pe scurtătură. ALR II 3 481/95.

— Pl.: scurtături.

— Scurta + suf. -ătură.

ȘCURTĂTURICĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **șcurtătură** (2); (regional) clinisor. *Dacă această bucală [de pământ] este scurtă, se numește... scurtătură, clin... și ... bucăfică, scurtăturică, clinisor.* PAMFILE, A. R. 25.

— Pl.: ?

— **Șcurtătură** + suf. -ică.

ȘCURTCIRCUIȚ s. n. Legătură electrică cu rezistență foarte mică stabilită între două puncte ale unui circuit electric între care există o diferență de potențial; ansamblul fenomenelor fizice care se produc la stabilirea unei astfel de legături; fenomen fizic care constă în întreruperea accidentală a curentului electric într-o rețea sau instalație; (familiar) atingere accidentală a două fire sau puncte neizolate dintr-un circuit electric. *O revoltă sufletească, fulgerătoare ca un scurtcircuit, îi turbură tot echilibrul.* BRĂESCU, O. A. I, 7, cf. IORDAN, L. R. A. 71. *Teama de un iminent scurtcircuit îi paralizase închipuirea.* VINEA, L. I, 79. *Acțiunea scurtcircuitelor se previne, fiindcă ea poate produce efecte de mare amploare, cu consecințe grave.* LTR², cf. DL. *Gîndul s-a descărcat cîteva clipe lungi asupra mea asemîni unui curent în scurtcircuit, dar nu s-a ars în mine nici o rezistență.* PREDĂ, I. 65, cf. DM, DN², SFC I, 181. *Îmi trebuie un scurtcircuit, pur și simplu, trei minute de întrerucție, timp în care curentul să nu funcționeze în strimlele acelea.* BARBU, Ș. N. II, 163. *Scurtcircuitele... stabilite în cursul exploatarei se pot datoră defectării izolației electrice.* DER, cf. HRISTEA, P. E. 168, M. D. ENC., DEX. ◊ Fig. *Cei ce, dincolo de gramatică..., sînt torturați de înfinitatea posibilităților estetice ieșite din scurtcircuitul silabic știu că, în acest sens, „revizuirea“ înseamnă căutare de sine.* LOVINESCU, C. VII, 8. *La vîrstă ei, iubirile au însoțirii cu scurtcircuit.* TEODOREANU, M. III, 66. *Scuturată de un scurtcircuit de tremur, cu bascul și umerii albi de zăpadă, fata izbucni într-un plîns amar.* CĂLINESCU, O. I, 167. ◊ *Curentare a cuiua în urma producerii fenomenului definit mai sus. Am transpirat întreg ca de un scurtcircuit în artere.* CAMIL PETRESCU, P. 288.

— Pl.: **șcurtcircuite**.

— **Șcirt** + **circuit** (după fr. *court-circuit*).

ȘCURTCIRCUITĂ vb. I. Tranz. și refl. A (se) produce un scurtcircuit. Cf. DM, DN², SFC I, 194, M. D. ENC., DEX. ◊ Refl. p. as. *Aparat sau dispozitiv prin care se scurtcircuitează conductele unei instalații electrice.* LTR², XV, 416.

— Pronunțat: -cu-i-. — Prez. ind.: **șcurtcircuitez**.

— V. **șcurtcircuit**. Cf. fr. *court-circuiter*.

ȘCURTCIRCUITĂRE s. f. Acțiunea de a (se) **șcurtcircuitea** și rezultatul ei. Cf. SFC I, 194. [Fluxurile] **magnetice... după șcurtcircuitare tind să se mențină la valoarea inițială.** LTR², XV, 416, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -cu-i-. — Pl.: **șcurtcircuitări**.

— V. **șcurtcircuita**.

ȘCURTCIRCUITĂȚ, -Ă adj. (Despre circuite, rețele etc. electrice sau despre părți ale lor) în care s-a produs un scurtcircuit; care, în urma unui scurtcircuit, nu mai funcționează. Cf. SFC I, 124, M. D. ENC.

— Pl.: **șcurtcircuitații, -te**.

— V. **șcurtcircuita**.

ȘCURTCIRCUITĂTOR s. n. Aparat sau dispozitiv prin care sînt șcurtcircuitate conductoarele unei instalații electrice. LTR². *Scurtcircuitorul comandă, prin contactele sale auxiliare, declanșarea întreruptorului automat de linie. ib.*

— Pronunțat: -cu-i-. — Pl.: **șcurtcircuitătoare**.

— **Șcurtcircuita** + suf. -tor.

ȘCURTEC s. n. v. **șcutec**.

ȘCURTECĂCĂ adj. v. **șcurtecel**.

ȘCURTEI subst. (Regional) **Șcurtătură** (1). *Bucuri-li, soacri-mari, Ci f-ai adus scărminđoari. Ș-ar si li pieptini pi cap C-un scurtei di lemn din fag.* FOLC. MOLD. II, 68.

— Pl.: ?

— **Șcirt** + suf. -ei.

ȘCURTEICĂR s. m. (Regional) Persoană care confecționează sau vinde scurteici (Strehaia). Cf. ALR II 6 535/848.

— Pl.: **șcurteicari**.

— **Șcurteică** + suf. -ar.

ȘCURTEICĂ s. f. Haină de stofă (rar de mătase sau de catifea), de obicei îmblănită, croită pînă la (sau pînă sub) genunchi, purtată mai ales la țară; (popular) cațavencă. *Bunde scurte foarte multe Toți au luat pe întrecute, Și scurteică de mătase La jupineasa frumoasă (a. 1818).* GCR II, 226/3. *Mai nainte plătă la o haină mare pentru menhină 20 parale, iar la haina mică, adică scurteică, 10 parale (a. 1824).* DOC. EC. 321. *A-și da adică fieșcare hainele lor cele vechi, purtate, cum binișuri, giubele, scurteici dă postav, ... a le face noă cum starea ce au fost întii (a. 1826).* ib. 372, cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *Un fel de logofăt în scurteică lungă de pambriu verde se arată înaintea căilor.* GHICA, ap. CADE. *O figanță... pîrlînd o scurteică îmblănită... se prezintă înaintea lor cu o tavă plină de dulcețe de tot felul.* FILIMON, O. I, 179. *Blănarul... aduce de la Lipsca prin comisari piei de iepuri negri cu care blănește scurteicile țărănilor.* I. IONESCU, M. 701, cf. BARONZI, I. 95. *Scurteica — oriță de groasă ar fi fost — accentua totuși liniile unei talii fine și mlădioase.* EMINESCU, P. L. 67. *Haina ei și scurteica de pe trup erau croite cu îngrijire.* SLAVICI, N. II, 33. *Mama Tina își aruncă scurteica... și plecă.* CONTEMPORANUL, V₂, 145. *Scurteicile-nflorite și sumăieșale cu ciucuri... toate sînt țesute și lucrate-n casă.* VLĂHUȚĂ, S. A. III, 257. *Apoi vine mireasa în fața nuntașilor gătilă frumoș... pe spate cu o scurteică de postav cusută cu fir sau mătăș.* MARIAN, NV. 432, cf. DDRF. *Ele poartă mai departe scurteică, iar pe sub aceasta laibăr.* MOLDOVAN, T. N. 176. *Dacă haina e de postav... este înfrumusețată cu birnaș... și această haină se numește scurteică.* LIUBA — IANA, M. 19. *Scurteica este o haină blănită, care acopere trunchiul și membrele superioare, uneori însă se întinde peste genunchi.* MANOLESCU, I. 223. *Tunde-o, neică, Să nu-ți bat colbul din scurteică!* COȘBUC, P. II, 233. *Neica cu scurteica.* SĂGHINESCU, V. 103, cf. BARGIANU. *Catinca, descheiată la piept și cu scurteica între umeri, sta pe genunchiul Badiului.* ADAM, R. 193. *Luîndu-și scurteica pe umeri, s-a strecurat binișor pînă-n pragul tinzii.* SANDU-ALDEA, U. P. 31, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TRDG. *Tudose... [are] o scurteică de lastic îngălbenită de soare, hărtănită pe poale, și din care n-a mai rămas nici un pelec de blană.* DELAVRANCEA, O. II, 275. *Și mai face doi pași, stringîndu-și la piept pallonul... făcînd dintr-o scurteică veche a mă-sii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 27, cf. PASCU, v. 237. *Înainte de ațgeri, impari, din bani străini, scurteici în mahalalele Bucureștiului.* în PLR II, 305, cf. DR. II, 224, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Tușa Anica a ridicat din scurteică cînd am cercetat-o despre rostul „șervielei“.* KLOPȘTOCK, F. 5. *Începuseră să o asemene... cu o țărăncuță rumenă, cu mijlocul strîns în scurteică.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 188. *Își aruncase pe frunzele moarte... scurteica blănită și rămăsese într-o flanelă de lînă, strînsă la gît.* SADOVEANU, O. XII, 591. *Se povestea că boierii cu iștic și giubele și cocoanele lor, în scurteici de catifea... se duceau să petreacă la minăstirea Văcăreștilor.* ARGHEZI, B. 121. *Posedă... pallon, manta de ploaie și chiar un fel de scurteică moșterească îmblănită.* CĂLINESCU, C. O. 66. *Pilăreasa a dat la o parte scurteica de pambriu verde, căplușită cu vulpe roșcată.* CAMIL PETRESCU, O. I, 11. *Se tocmesc cojoace lungi și strîmte la mijloc, largi la poale, că niște scurteici de muiere.* STANCU, D. 351: *Eră gagică neichii, Să-i săruși poala*

scurteichii. PARASCHIVESCU, C. T. 49. *Văzu ieșind din hrubă un bărbat înalt, îmbrăcat într-o scurteică îmblănită*. v. ROM. februarie 1954, 242. *Văzuse și pe drum femeii cu scurteicii sau cu blăni*. PAS, L. II; 17. *Cînd simțise că îi e frig, îi prinsese cu mîna gulerul scurteicii pe piept*. DEMETRIUS, A. 16, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX, H I 300, II 4, 14, 31, 50, 81, 89, 118, 126, 132, 147, 204, 223, 255, IV 12, 75, X 86, 261, 436, 466, 509, XII 8, XIV 187, 210. *Numai puica mă iubește: Mă spală, mă primenește, Cu scurteica mă-nvelește*. TEODORESCU, P. P. 314, cf. VICIU, GL., IORDAN, L. M. 199, com. PAȘCA, ALR II 3 328/2, 29, 260, 386, 3 335/876. *Uite neica, ba nu-i neica, Care mi-a croit scurteica — Strîmță-n poale, largă-n șale*. FOLC. MOLD. II, 273. *Suge, leică, Să-ți faci scurteică, se spune despre cei bețivi*. ZANNE, P. IV, 131. *Tu, scurteică, und' le duci? — Da' tu, scurtă de coadă, ce ai să mă întrebi?* (Căldarea și donița). ȘEZ. IV, 88, cf. GOROVEI, C. 53.

— Pl.: *scurteici*. Gen.-dat. și: (rar) *scurteichii*.
— *Scurtă* + suf. *-eică*.

ȘCURTEICĂ adj. v. *scurticeal*.

ȘCURTEICUȚĂ s. f. I. Diminutiv al lui *scurteică*. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *La sîn își ghemuise copilul îmbrăcat cu niște zărențe de pantaloni, c-o scurteicuță blănită și încins pe la mijloc c-o basma roșie*. DELAVRANCEA, S. 184, cf. DDRF, CADE, DM, M. D. ENC., DEX, COM. MARIAN.

2. (Regional) Haină (de interior) croită pînă la genunchi, confecționată din plinză sau din stofă subțire, căptușită (sau, rar, vătuită) și purtată de femei la țară. *Scurteicuța... este o haină cel mult pentru timpurile temperate, pentru temperatura casei în timpul iernii*. MANOLESCU, I. 225, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Pl.: *scurteicuțe*.
— *Scurteică* + suf. *-uță*.

ȘCURȚI vb. IV v. *scurta*.

ȘCURȚICEL, **-EĂ**, **-ICĂ** adj. Diminutiv al lui *scurt*.

1. (Indică dimensiunea) 1. (În opoziție cu *lunguț*) Care este cam scurt (I 1), relativ scurt; *scurtuț* (I 1), (învechit și regional) *scurtișor* (I 1). *Baibarac în Moldova... se numește o haină, scurteică așa cam pînă la briu*. ap. HEM 2 354. *Și veverițele șugubețe... pințele cu labe scurticele la piept... și căștii pămîntului... toate i se arătau lui în cale*. ODOBESCU, S. III, 185. *Silica cilindroidă [este] terminată în stil scurticel-drept*. GRECESCU, FL. 78. *Rochia scurticică*. DELAVRANCEA, O. II, 311. *Unineaua... e la făptură rotundă, cu capul și picioarele foarte mici... aripile scurticele*. MARIAN, O. I, 436. *Avea... hainele cam ponosite, ... pelerina cam scurticică, sabia cam turtită*. BRĂESCU, O. A. I, 47, cf. DL, DM, DEX.

2. (În opoziție cu *înălțuț*) Care este cam scurt (I 2), relativ scurt, *scurtuț* (I 2), (învechit și regional) *scundicel*, *scunducel*, (regional) *scurtișor* (I 2), *scunduț*. *Drag mi-i omul scurticel... Cu căciulița de miel, De miel creș și brumărel*. SEVASTOS, C. 159. *Un om scurticel, iute la vorbă, cu mustața groasă și cu sprîncenele dese*. SLAVICI, ap. CADE. *Era un moșneag scurticel slab, cu plele cărunte*. LUNGIANU, ap. CADE, cf. DL, DM, DEX.

3. (Despre drumuri, distanțe, proximitate în spațiu etc.) Care este cam scurt (I 3), relativ scurt; (rar) *scurtuț* (I 3), (regional) *scurtișor* (I 3). Cf. DL, DM, DEX.

4. (Despre opere literare sau științifice sau despre părți ale lor ori despre texte, formulări scrise sau orale ori despre părți ale lor) Care este cam scurt (I 4); *scurtuț* (I 4), (regional) *scurtișor* (I 4). Cf. DL, DM, DEX. *Cîntă-mi tu un cîntecel, Fie cîț de scurticel, Numa fie frumușel*. MÎNDRESCU, L. P. 181.

II. (Indică durata; despre timp sau alte noțiuni temporale ori, p. ext., despre viață, despre stări afective, despre acțiuni, despre zgomote etc. a căror desfășurare este considerată din perspectiva duratei lor) Care este cam scurt (II), relativ scurt; (rar) *scurtuț* (II), (regional) *scurtișor* (II). *Voi lua aur de multă cinste, cu această trecătoare și scurteica moarte, și voi ocina viață nesfîrșită*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141^v/25, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *scurticeii*, *-ele*. — Și: *scurteică*, (învechit) *scurteicică* adj.

— *Scurt* + suf. *-icel*, *-icea*. — *Scurteică*, *scurteicică*: cu schimbare de suf.

ȘCURȚICĂ adj. v. *scurticeal*.

ȘCURȚÎME s. f. Însușirea de a fi scurt. I. (Cu sens dimensional) 1. (În opoziție cu *lungime*) Cf. *scurt* (I 1). Cf. I. GOLESCU, C. *Această descriere i-ar apropia de rasa mongolă precum scurtimea părului și asemănarea între bărbați și femei*. XENOPOL, I. R. I, 37, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Scurtimea hainei*. ȘĂINEANU² *Cu riscul unui atac de damba la grosimea și la scurtimea gîtului său, trebuia să șază ceasuri întregi nemîșcat*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 179, cf. PASCU, S. 139, RESMERIȚĂ, D., TDRG. *Scurtimea... mînceilor*. CADE, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (În opoziție cu *înălțime*) Cf. *scurt* (I 2). *Ci Nicolae, carele, pentru scurtimea lui, Nicolifa încă s-au numit... n-au dat celatea cînd o bătea împărătul*. ȘINCAI, HR. I, 189/11, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

3. (În opoziție cu *lungime*) Cf. *scurt* (I 3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (În opoziție cu *lungime*) Cf. *scurt* (I 4). *Limba începe a se slobozi de strînsorile ce o sugruma, de lărgimea ce o făcea leneșă, de lungimea ce o împiedeca, de scurtimea ce o arăta goală*. CR (1832) 116²/15. *Scurtimea operelor noastre literare s-ar explica fiind seama de evenimentele felurite, numeroase și repezi*. DELAVRANCEA, în PLR I, 379. *Scurtimea povestirii înlătură iarăși ideea unui împrumut literar*. IORGA, L. I, 102. *Cînd stările interne sau externe sînt disociate, poezia d-rei Otilia Cazimir are o scurtime neobișnuită*. IBRĂILEANU, S. L. 118. *Definiția aceasta nu e completă, dar are avantajul scurtimei*. PUȘCARIU, L. R. I, 6. *Locul verbului îl ia foarte des un pronume demonstrativ sau un adverb de mod care prezintă avantajul „scurtimii“*. IORDAN, STIL. 73. *Farmecul literar al operelor lui Maioreșcu provine din scurtimea sugestivă, din pregnanța formulărilor sale*. VIANU, A. P. 95, cf. DL, DM, DEX.

II. (Cu sens durativ; în opoziție cu *lungime*) Cf. *scurt* (II). *Scurtimea vremii*. CANTEMIR, ap. DDRF. *Părerile de lungimea sau scurtimea vieții sînt foarte chiline, fiindcă unuia un ceas i să pare că nu se mai sfîrșește, iară altuia trece zioa ca și ceasul*. FM (1839), 177¹/22. *Acum zilele îi păreau prea lungi și peste puțin se spăimînta de scurtimea lor*. SLAVICI, ap. TDRG, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, TDRG. *Am tipărit actele românești de acolo și, adesea numai în extrase, din scurtimea vremii de care dispuneam... pe cele din Bistrița*. BUL. COM. IST. II, 180. *Povestea de femeile din lumea mare care-i făceau declarații pasionale și într-un suspin mărturisea scurtimea acestor pasiuni*. PETICĂ, O. 319, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Așa se explică scurtimea, neobișnuită în limbajul obiectiv, a vocalei care poartă totuși accentul cuvîntului*. IORDAN, STIL. 56, cf. SCRIBAN, D. *Diminutivul modestiei, „minușel“... nu exprimă alt scurtimea momentului, cît mica libertate pe care și-a îngădui-o personajul*. VIANU, S. 104. *Ajunsesem să-mi dau seama de scurtimea vieții*. STANCU, R. A. I, 210, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *scurtimii*. — Și: (învechit) *scurtime*, (neobișnuit) *curtime* (ALEXI, W.) s. f.

— *Scurt* + suf. *-ime*.

SCURTIȘOR, -OĂRĂ adj. Diminutiv al lui scuit.

1. (Indică dimensiunea) 1. (Învechit și regional; în opoziție cu lunguț) Scurticel (I 1). Cf. I. GOLESCU, C., PHILIPPIDE, P. 63, DL, DM, DEX. COM. MARIAN.

2. (Prin Bucov.; în opoziție cu înălțuț) Scurticel (I 2). Cf. DL, DM, DEX. *Ca să nu le ie apa, le priponește... cu un părușel scurtișor să nu se vadă de sub apă.* ȘEZ. IV, 115.

3. (Regional; despre drumuri, distanțe, proximitate în spațiu etc.) Scurticel (I 3). Cf. DL, DM, DEX.

4. (Regional; despre opere literare sau științifice sau despre părți ale lor ori despre texte, formulări scrise sau orale ori despre părți ale lor) Scurticel (I 4). Cf. DL, DM, DEX.

II. (Regional; indică durata; despre timp sau alte noțiuni temporale ori, p. ext., despre viață, despre stări afective, despre acțiuni, despre zgomote etc. a căror desfășurare este considerată din perspectiva duratei lor) Scurticel (II). Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: scurtișori, -oare.

— Scurt + suf. -ișor.

SCURTŪC s. n. v. surtuel.

SCURTŪȚ, -Ă adj. Diminutiv al lui scurt.

1. (Indică dimensiunea) 1. (În opoziție cu lunguț) Care este cam scurt (I 1), relativ scurt: scurticel (I 1), (învechit și regional) scurtișor (I 1). *Scoate din buzunar un căieșel, pune pe nasul lui scurtuș, grăsuș, cîrnuș... ochelarii.* TEODOREANU, C. B. 204, cf. DL, DM, DEX. *Să-și taie vro cinci vârgușe, Nici prea lungi, nici prea scurtușe.* MARIAN, SA. 53.

2. (În opoziție cu înălțuț) Care este cam scurt (I 2), relativ scurt; scurticel (I 2), (învechit și regional) scundicel, scunducel, (regional) scurtișor (I 2), scunduț. *Surioara lui cea cam scurtușă, cam cîrnușă... găsea că eu... aș semăna cu soarele îmbrăcat în mantia de purpură.* HOGAȘ, DR. II, 51. *Pe neștiute îl cuprinse pe la spate, astupîndu-i privirile cu minile, un flăcău scurtuș și oacheș.* MIRONESCU, S. 217, cf. DL, DM, DEX. *Scurtuș prun.* ALR II 2 259/228.

3. (Rare; despre drumuri, distanțe, proximitate în spațiu etc.) Scurticel (I 3). Cf. DL, DM, DEX.

4. (Despre opere literare sau științifice sau despre părți ale lor ori despre texte, formulări scrise sau orale ori despre părți ale lor) Care este cam scurt (I 4); scurticel (I 4); (regional) scurtișor (I 4). *Am citit un manuscris scurtuș a unuia.* MAJOR, IST. 48/8, cf. DL, DM, DEX. *Mă rog cu vorbă scurtușă, Prindeți linguri și furcușe.* SEVASTOS, B. 286.

II. (Rare; indică durata; despre timp sau alte noțiuni temporare ori, p. ext., despre viață, despre stări afective, despre acțiuni, despre zgomote etc. a căror desfășurare este considerată din perspectiva duratei lor) Scurticel (II). Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: scurtuși, -te.

— Scurt + suf. -uș.

SCURȚIME s. f. v. seurtime.

SCURUMĂȚ subst. (Regional; în expr.) A se da de-a scurumașu = a se da de-a rostogolul (I 1) (Butoiești — Strehaia). ALR I 300/846.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SCURUMĂIE s. f. v. sermbie.

SCURUPĂTE subst. (Olt.; în expr.) A se da de-a scurupatele = a se da de-a rostogolul (I 1). Cf. ALR I 300/850, 856, LEXIC REG. I, 56.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SCURUȘENIE s. f. (Regional) Resturi de argăscală (Nemțior — Tîrgu Neamț). Cf. I. CR. V, 183. *Rămășițele de la crușală se numesc scurușenie.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 206.

— Cf. crușcală.

SCUT s. n. 1. Armă defensivă de diverse forme (dreptunghiulară, rotundă, ovală etc.) și mărimi, confecționată din metal, din lemn, din piele etc., cu care luptătorii din antichitate și din evul mediu își apărau pieptul de lovituri; pavăză (I), (învechit) aspidă, calcan. *Prinde arma și scutul și scoală în agiuloriul meu.* PSALT HUR. 28^v/11. *Arcu frînge și frînge arme și sculture arse cu foc.* PSALT. 89, cf. CORESI, PS. 122/9. [Păgînii] să nu să mîisce, Arc și sulîșă și scutul să-și rădice. DOSOFTEI, PS. 251/4. *Rîurile sînt acoperite cu scule, toate rîpele sînt așternute cu spade și cu lanceii (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. I, 21/12, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Inamicul pedestru spre el vine, În fața lui cu scudul, pe capul lui cu coiful.* HELIADE, O. I, 315, cf. I. GOLESCU, C. *In anul 88 Iulian... [a inseris] numele ostașilor și al ofițerilor pe scutele... lor.* GENILIE, O. 211/14. *Armele lor sînt o stîntă, un șîș... și cîteodată o lance și un scul.* VM (1833), 4²/4, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Scutele de lemn împregiur le-a legat cu lamă de fier.* ARISTIA, PLUT. 393/16, cf. PROT.—POP., N. D., CIHAC, I, 250. *Drașu-i stîng era-ncordat Sub un scul de fier săpal.* ALECSANDRI, P. II, 10. *Innegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi, Se mișcau îngrezițoare ca păduri de lănci și săbii.* EMINESCU, O. I, 147. *Cu această piele de leu se îmbrăca el... și o purla în loată viața lui, stujindu-i drept scul.* ISPIRESCU, U. 32, cf. DDRF. *Armele de apărare erau scuturile, zeaua și coșfurile.* XENOPOL, I. R. IV, 158. *Făclii de ceară și-au făcut... Și-n mîna care poartă scul, Ți-au pus un bar.* COȘBUC, P. I, 148, cf. BĂRCIANU, ȘĂINEANU², TDRG. *Oamenii bronzului sînt sfîrîmași de eroii „homerici” purtători ai armelor de fier, ai scuturilor rotunde.* PĂRVAN, G. 39, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ascunși sub scuturi grele, soldații trec pe rînd Ca broaștele jesoase spre ziduri lunecînd.* EFIMIU, I. 144. *Și-n poarta casei mele a bătut Un tinăr blond, cu sulîșă și scul.* MINULESCU, VERS. 225. *Războinicii aveau arcuiri de sfoară și scuturi de carton.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 102. *Primi și el o sabie, un scul, un coif.* VISSARION, B. 49. *Sînt scuturi ciocănite de săurari.* LESNEA, VERS. 3. *Cu fruntea plecată trecu printre scuturi.* SADOVEANU, O. XII, 148. *Mergea lăcut Și n-avea scul, De mull pierduse spada.* PILLAT, P. 34, cf. SCRIBAN, D. *Mulatrul su... ovațional de public, pe care el îl salută ridicînd mîna în sus, ca un războinic scutul.* CĂLINESCU, O. I, 221. *Auzeam sunete de zale și trosnel de scuturi.* BLAGA, H. 48, cf. LTR², DER. *Cîte ciocniri, ce sunet de scuturi.* VULPESCU, P. 102. *Acestea reprezintă un scul în mijlocul căruia se înalță arborele biblic cu crengile ramificate.* L. ROM. 1967, 121. *Înfruntarea finală... izolată și scufundată între patru ziduri înălțate din scuturile soldaților.* CINEMA, 1968, nr. 6, III, cf. M. D. ENC., DEX.

◇ (Ca termen de comparație, sugerează ideea de apărare, de rezistență, de ocrotire) *Sub o cupolă, ca un scul, Cel ce muncesc în țara mea Au strîns... Minunile ce le-au făcut.* D. BOTEZ, F. S. 45. *Mi-a căutat mîna și mi-a pus-o ca un scul.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 102. *Își înclină capul, prezentînd fruntea ca un scul.* TEODOREANU, M. III, 57. *Protopopul o sfecli și ridică toiagul ca un scul.* VOICULESCU, P. I, 128. *Se trase cu el lîngă parapet, ținîndu-l în sașă ca pe un scul.* TUDORAN, P. 276. *Acum în piept port o avere nouă, Lîngă iubire — ura ca un scul.* LABIȘ, P. 164. ◇ Fig: *Apucați scutul credinței.* CORESI, L. 433/14. *Îns-a fraților unire Este scul de mîntuire.* ASACHI, F. 48/8. *Fii scul de întărire Și zid de mîntuire, Privirea-ți adorată asupra-ne cohoară.* EMINESCU⁴ P. IV, 360, cf. COȘBUC, P. I, 140. *Pentru ce... a fost ridicat pe scuturile cîtorva esteți entuziaști, ce au vădit într-insul un „șef de școală”, un novator?* LOVINESCU, C. IV, 16. *În valuri de lumină [acoperă] trecutul Nădejzii de mai bine care-mi înîlde scutul.* TOPÎRCEANU, P. O. 106. *Subt scul de stînci, undeva, un bălaur... visează lapte albastru furt din stîni.* BLAGA, POEZII, 112. *Nici zidurile nu mai sînt un scul, cînd valurile mării se ridică.* V. ROM. septembrie 1954, 97. *Luați-mă-n tre voi Și-adăpostiți-mă în grajdul vostru, Alături*

De scuturile crupelor lucioase. JEBELEANU, S. H. 31. Verselele din Biblie sînt arme-automate Ce-mpușcă geometria din bancă, harta lipsă, Și scutul mîinii. VULPESCU, P. 80. Carapacea de... duritățile țese scut pentru a apăra sursa celui mai pur romanticism. CINEMA, 1968, nr. 3, 13. Oradea... a devenit scutul de apărare al Transilvaniei împotriva pericolului turcesc. JUD. ROM. SOC. 100. Scut pe soare, scut pe vînt, Trebuie omului numai decît (Pălăria). GOROVEI, C. 275. (Adverbial) Îmi pusei mîinile scut deasupra feței. STANCU, R. A. II, 133. ♦ (Învechit) Garda sabiei. Cf. CIHAC, I, 250, ALEXI, W. ♦ (Învechit) Blazon. Scutul de Malipieri este aur cu gheara de vultur. NEGRUZZI, S. III, 459. Cîlbăit paienjenîșul, Peste scuturi vechi și steme, Ca un giulgi murdar s-anină. COȘBUC, P. II, 98, cf. ȘĂINEANU². Capul de bour... se coboară de deasupra stemei și ia acuma jumătatea din dreapta a scutului. IORGA, C. I. III, 11, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. Fig. Sprijin, ajutor, ocrotire acordate cuiva sau cerute de cineva; protecție (I), (grecism învechit, rar) prostație. *Dalu-mi-au scul* (ajutoriu c², scutire h, scutița d) spăsenie. PSALT, 28. *Dumnezeu mîi... scul mie și coriu spăseniei mele și ajutoriu mie.* CORESI, PS. 35/11. *Nule teame Aoraame, eu sînt scutul tău.* PO 50/12. *Doamne-n scut de bună vreaire Ne-ncurunî fără scîdeare.* DOSOFTEI, PS. 22/11. *Sub scutul nebiruitor tale puteri, slabe și lingede osîrdiile mele să aciuăz...* ALEG. CANTEMIR, HR. 3. *Orașul Cutais din Asia... se află astăzi supl scutul Bosiei.* AR (1830), 111²/29. [Donatorii] puneau obolul... sub scutul unei puteri morale. GHICA, C. E. I, 78. Pentru această dorință nu să mă pun sub scutul măriei tale. SION, P. 148, cf. CIHAC, I, 250. *Străducitule Apollo, scul in contra răutății, Ajutor îmi adu grabnic.* MACEDONSKI, O. I, 162. *Teama de numele lui Traian era cel mai bun scul al provinciei Daciei.* XENOPOL, I. R. I, 206, cf. BĂRCIANU. *Făritele cele mai mici au găsit interesare și scul la acest regim.* SBIERA, F. S. 154, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². [Mănăstirile] le așază în părțile Oltului, supl scutul unguresc. IORGA, C. I. II, 11. *E scutul dreptății Și-al creștinătății.* IOSIF, V. 126, cf. TDRG. *Stăpînii acestora nici nu cereau decît foarte arareori scutul legilor.* AGÎRBICEANU, A. 202. *Biserica este... scutul neamului nostru credincios și asuprit.* REBREANU, I. 466, cf. RESMERIȚĂ, V., CADE. *Împărații s-au pus apoi sub scutul „legii maiestății”, ce le dădea o nemărginită autoritate asupra faptelor și vorbelor tuluror.* LOVINESCU, C. IV, 64. *Pregătește-ți inima: să-ți fie scul, nu spaimă.* TEODOREANU, M. III, 96, cf. SCRIBAN, D. *Stam acolo, fiecare în pragul uliței, avînd în spate certitudinea scutului matern.* BLAGA, H. 15. *Prea multă igienă în dauna unei vieți care devenea, sub scutul doctorului, din ce în ce mai plăpîndă.* RALEA, S. T. I, 91. *Ca oaspete înalț pus sub regescul scul Veghez să fiți în toate deplin satisfăcut.* T. Iulie 1964, 57, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Mască protectoare folosită de sudori. *Sudorul se apără purtînd ochelari sau mai bine un scul de tablă prevăzută cu un geam de sticlă întunecoasă.* ORBONAȘ, MEC. 420, cf. DL, DM, DEX.

4. (Învechit și regional) Adăpost (rudimentar la cîmp). Cf. CIHAC, I, 250, DR. X, 289, ALR II/I h 258/36, 76. *Făcî scul la pui să nu-i ploaie.* TEAHA, C. N. 265. ♦ L o c. vb. (Regional) A se pune la scut = a se adăposti. ALR II/I h 270/105. ♦ (Prin Ban. și prin Maram.) Șopron (I). Cf. ALR II/I MN 123, 3 827/362, ALR II 3 827/36. ♦ (Regional) Acaret (Moflinu Mic — Carei). Cf. ALR II/I MN 123, 3 832/334. *Nu ș-o zidit scul.* Ib.

5. Construcție mobilă metalică sau de lemn folosită la susținerea pereților și a tavanului unei galerii de mină sau la protejarea lucrărilor de săpare și de captușire a unui tunel. *Scuturile pentru tunele se folosesc în terenuri lichiefiate sau bogate în apă.* LTR², cf. DL, DM. *Scuturile miniere au formă de perete continuu*

și se deplasează împreună cu frontul de lucru în abataj. DER, cf. M. D. ENC., DEX.

6. Formație chitinoasă care alcătuiește epiderma sau scheletul unor viețuitoare, avînd rol protector. *Trupul lor este... acoperit cu rînduri de scule osoase.* ASACHI, I. 84²/10. *Printre cele cinci rînduri de scuturi puternice de pe corp, se află mici plăcuțe.* AP 69, cf. M. D. ENC., DEX.

7. Porțiune întinsă din cadrul unei platforme în care apare la suprafața pămîntului fundamentul cristalin cutat al acesteia, baza continentelor actuale. *Pe scuturi, fundamentul cristalin fie că se observă la zi, fie că e acoperit de o pătură subțire de depozite continentale recente.* LTR², cf. DL, DM. *Pentru a arăta rolul [stărilor solizii]... în arhitectura scoarței pămîntului, aceste regiuni au fost numite scuturi.* GEOLOGIA, 61, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scuturi și (învechit, rar) scule, sculurc. — Și: (rar) scătur (BL I, 29), (învechit) scud s. n.

— Lat. scutum.

SCUTĂRI¹ s. m. 1. Cioban care îndeplinește diverse sarcini în administrarea, conducerea (v. haci), etc. unei stînci; (învechit) scutaș. Cf. CIHAC, II, 335. *Alții... adunați în grupe... ce poartă numirea generică de stîncă, se pun sub poruncile unui sculteriu ereditar.* ODOBESCU, S. I, 227. *Omul care conduce stîncă se numește scular.* DAMÉ, T. 69, cf. ȘĂINEANU². *Mai mare peste o stîncă este mocanul, ciobanul... iar prin alte locuri, mai rar, scularul.* PAMFILE, I. C. 30. *Toate cîrurile stau sub îngrijirea scularului... înaintea căruia se aduc și daraverile dintre ciobani.* PĂCALĂ, M. R. 296, cf. PASCU, S. 88, 429, RESMERIȚĂ, D., DR. II, 472. *Și apoi plecau spre șes sub conducerea „scularului”, care de regulă era baciul.* DRAGOMIR, O. M. 28. *Turmele trimise la iernal... erau conduse de un scular sau stăpîn căruia i se plătea chirie.* DR. VI, 465. *Conducerea stîncii era încredințată unui scular, care stătea în permanență la stîncă.* VUIA, PĂST. 56. *Înainte se obișnuia ca satul să locmească întîi pe sculariu (ciobanul cel mare), iar acesta angaja pe ceilalți ciobani.* DIACONU, P. 11, cf. CADE, NOM. PRGF. 16, DRĂGANU, ROM. 381, STOIAN, PĂST. 66. *Eu slujisem ca scular tinerel la acei oieri.* SADOVEANU, O. XVIII, 570, cf. BL V, 113, PUȘCARIU, L. R. I, 266, SCRIBAN, D., BL IX, 58, LTR², DL, DM. *Sculariu lui Opișan N-are safa de fărân.* ALECSANDRI, P. P. 202, cf. H I, III, VIII, VIII², XII, XIII, XV, XVI. *La moșie că-l punea Și scular că și-l făcea, De moșie-i îngrijea, De jugani se părșea.* TEODORESCU, P. P. 692. [Cîinele] au ajuns la stîncă unui împărat; acolo s-au lipit lingă scular și era nedespărțit de dînsul. SEVASTOS, ap. TDRG. *Foaie verde salbă moali, Măi Ioani, sculari mari, Ia cobori din dial în val Și dă turmili mai tari.* VASILIU, C. 58. *Am fost întîi în Bărăgan cu oile... era sculari, era vătăși.* DENSUSIANU, T. H. 215, cf. CHEST. V 25/9, 23, 46, 53, 73, 84, 27/6, 10, 24, 38, 79, 86, 88, 91, 94, ALR I 1 807/394, 412, 420, 538, 540, 556, 684, 710, 986, 988, A V 33, 34, 35, VI 9.

♦ (Învechit și regional) Stăpîn (I). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *În Țepu, scular însemna, acum 50 ani, un gospodar care avea turmele sale, adică era proprietar de multe oi, îngrijind de ele sau personal sau prin oameni.* PAMFILE, I. C. 30. ♦ (Regional) Cioban care nu plătește întreținerea oilor sale la stîncă (Șimon — Brașov). CHEST. V 24/82, 83.

2. (Regional) Persoană care supraveghează tăiatul și transportul buștenilor. *Spre sfîrșitul lui noiembrie, o tulesc de vale... lucrătorii din pădure, scularii, italienii de la fierăstrău.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 50.

— Pl.: sculari. — Și: (învechit, rar) scutiériu s. m.

— Din v. sl. скотарь.

SCUTĂRI² s. m. (Învechit) Scutier (I). *Mergînd toț pe acea cărare Cu sculariul său în urmă, ajunsese*

La circiuma cea cu doauo jupinse. BUDAI-DELEANU, T. V. 87. *Diviziunea Guilomilor era cea mai numeroasă: o sută zece cavaleri, afară de simpli scutari.* HASDEU, I. C. I, 87, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. ♦ (Rar) Slujitor bisericesc care poartă prapuri. *Deasupra stranelor, scutarii nevăzuți coboriseră prapurile înstemat.* M. I. CARAGIALE, C. 156.

— Pl.: scutari. — Și: scutării s. m.
— Din lăt. scutarius.

SCUTĂRIU s. m. v. scutar².

SCUTĂȘ s. m. (Învechit) Scutar¹ (1). Cf. BL IX, 58 SFC I, 81.

— Pl.: scutași.

— Seut + suf. -aș.

SCUTĂRIE s. f. (Regional) Locuința scutarului¹ (1) (Cucorăni — Botoșani). H I 47.

— Pl.: scutării.

— Seutar¹ + suf. -ie.

SCUTEALĂ s. f. 1. (Învechit) Protejare (1); protecție (1). Nu numai noi, ce încă și... *bescaricile cele amărite au dobândit scăpare și scuteală* (a. 1683). GCR I, 269/3. *Cela ce învață minile mele la războiu ai da mie scuteală minturei mele.* BIBLIA (1688), 238²/33. *Asupra puterii morții nici un loc nu iaste de scuteală.* MAIOR, P. 93, cf. TDRG, SCRIBAN, D. ♦ E X P R: (Regional) A pune pe cineva la scuteală = a apăra, a ocroti sau, p. e x t., a părtini pe cineva. Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

2. (Învechit și popular) Adăpost. *Locul cel de scuteală a lui cuprinzându-se, din fundament s-au stricat.* ȘINCAI, HR. I, 204/4, cf. ȘĂINEANU², STERESCU, N. 1 053, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., H IX 83. *Faceți ceva rinduiată barem orișunde, să fie la scuteală legat și să aibă barem ceva ogrinji dinainte.* RETEGANU, P. I, 70, cf. CIAUȘANU, GL. *Cosia îi la scuteală; Ruda rămâni afară.* ARH. FOLK. III, 50. *Coliba este o scuteală de ploate.* CHEST. II 21/20, cf. ALR II/I MN 127, 3 845/36, 47. ♦ L o c. v. b. A ține sau a (se) pune, a (se) băga la scuteală = a (se) adăposti. *Stupii se ierneză în prisacă afară... însă cușinițele se pun la scuteală (adăpost).* I. IONESCU, M. 380, cf. CHEST. V 14/66, 67, ALR I 1 352/839, 1 354/800, 815, 820, 835, 856. *Mă bag la scuteală.* ALR II/I h 270/36. ♦ (Regional) Aco-periș (Răcășdia — Oravița). CHEST. II 222/9. ♦ (Prin Olt. și prin Ban.) Șopron pentru animale, care, unele etc. Cf. STERESCU, N. 1 053, CHEST. V 100/70, ALR I 689/850, ALRM SN I h 263/836. ♦ (Regional) Staul pentru oi (Ghilad — Timișoara). ALRM SN I h 259/36.

3. (Învechit!; adesea urmat de determinări care indică felul) Scutare (4). „A fi în scuteală” însemna a nu mai fi chemat la asemenea „concentrări” (a. 1761). IORGA, S. D. VI, 133. *Am cerut orășanilor acestora care cer privilegiiu scutealii ca să dovedească zisa lor cu sineturi* (a. 1783). BUL. COM. IST. IV, 117. *Cu acele pedepsi se va pedepsi... cu care se pedepsese și cei ce valămă scuteala bisericească a bincredincioșilor.* ȘINCAI, HR. III, 183/17, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Acea scuteală să va mărgini numai la suma capilații.* REGUL. ORG. 456/26, cf. LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. ♦ *Carte de scuteală* = înscris domnesc prin care se acorda cuiva scutare de unele impozite sau obligații pe o durată mai mare; carte de scutare, v. scutare (4). *Veniți după mine, să vă fac cărți de scuteală, să nu dați nemică în zilele mele.* NECULCE, L. 13. *Nici unul din preoși și diaconi de banii școalelor scutiți să nu fie, macar de vor ave și cărți de scuteală* (a. 1785). URICARIUL, II, 269/27. *Afară de aceasta, ei după qșebite domnești cărți ce au de scuteală, ... vor fi scu-*

liți de oareșicari holărit număr de bucăți, la goștină și deșătină pentru oi (a. 1818). GCR II, 220/20. (Învechit) *Om de scuteală* = scutelnic (1). *Da-au și boierilor celor mari câte 50, 60 de oameni de scuteală.* NECULCE, L. 383, cf. TDRG. (Învechit) *Ostaș de scuteală* = soldat recrutat din rindul scutelnicilor¹; (învechit) scutelnic. *Puterea armată... se osebea în ostași cu leafă (armată) și ostași de scuteală (miliți).* BĂLCESCU, M. V. 643, cf. BĂRCIANU, SCRIBAN, D. ♦ E X P R. A avea în scuteală (pe cineva), se spune despre un boier care avea în slujbă un scutelnic¹. *Giupinsele sărace nu numai că nu da nici un ban, ce avea și argași în scuteală.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 190/4.

— Pl.: scuteli.

— Seuti + suf. -eală.

SCUTEȚ s. n. Bucată de pinză, de flanelă, de pichet etc., de obicei dreptunghiulară, cu care se înfașă copiii sugaci; (regional) cirpă, pelincă, rantie (2). *Să se închine lu Hristos încă fiind el în scutece.* COREȘI, EV. 503. *Copilul cîndu-l deșază den scutecele lui... închipuiesc dezbrăcarea de omul cel vechi și de viața cea denții.* PRAY., ap. CADE. *Pus-am dară... mării număr îmbrăcămîni și cu negură ca-n scutece o am înșăsat* (a. 1683). DOSOFTEI, ap. GCR I, 267/21. *Și pre micii în scutece învăliși copilași spăimînta și îi deșlepta.* CANTEMIR, I. I. I. 93, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *De neapărată trebuință este să aibă tot copilul câte cinci-șase rinduri de scutece.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 76/18, cf. I. GOLESCU, C. *Fieșcare copil ce să va da la doică să aibă două rinduri de scutece.* REGUL. ORG. 352/27. *Se pomeniră deodată... cu lipetele unui prunc în scutece pe prispă.* IN PR. DRAM. 169. *Pe scutecele copilului era o hirtie prinsă c-un ac.* NEGRUZZI, S. III, 282, cf. POLIZU, CIHAC, II, 335. *Lui Saturn... îi dele doi bolovani de piatră, înfășași în scutece, de-i înghîți.* ISPIRESCU, U. 32. *Pămîntul se desface ca din scutece și-și dișterne privelistile din ce în ce mai limpezi.* VLAHUȚĂ, O. A. 122. *În Dobrogea și în Oltenia îi mai pun pe brațe încă și scutece, fașă și alte bulendrufe ce trebuie pentru un copil.* SEVASTOS, N. 333. *Obiectele care servesc de comun unei femei... spre înfășarea unui copil sînt următoarele: o fașă... mai multe pelinci, ... apoi citeva scutece, un oghelaș.* MARIAN, NA. 89, cf. DDRF. *Scutecele sînt niște bucăți de stofă, de pinză sau de lînă, de formă dreptunghiulară, cu care se înfășură copilul.* MANOLESCU, I. 234. *Din scutece copilul cînd plînge-n săhăidac Te duci și-l joci pe brațe.* COȘBUC, P. I, 215. *Copilului îi lua scutece.* CONV. LIT. XXXVI, 554, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Pe copilul ce zîmbește-n pace, înfășurat în scutece sărace, Eu să-l ridic cu brațele-amîndouă.* GOGA, POEZII, 80, cf. TDRG. *Întinse mina și atinse ușor scutecul copilei.* AGÎRBICEANU, S. 503, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Copilul dormea în pragul ușii... cu trupșorul strîns în scutece.* GALACTION, O. 160. *Femeia din față... întinse cu simplitate scutecul ud pe fereastra vagonului.* C. PETRESCU, C. V. 33. *Balada... mi-o îngina Pușor, de demult, ca să mă adoarmă, mic și curat în scutecul cald.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 22. *Desfăcînd pruncul din scutece, jupîneasa Calomfira a arătat sofului său semnul.* SADOVEANU, O. XVIII, 79, cf. SCRIBAN, D. *Convingerea lui intimă este că un copil înseamnă scutece și diaree.* ARGHEZI, S. X, 53. *N-are scutece de în, N-are apă, n-are fașă, Nici opaif, nici nănașă.* BLAGA, POEZII, 154. *Se apucă să respire încet-încet, ca un copil îmbăiat și culcat în scutece moi.* STANCU, R. A. V, 336. *Să nu aud nimic de aceste greșuri, scutece și biberoane.* PREDA, R. 281. *În vreuna din multele fesiătorii... s-au născut cămeșile, Fața de masă, scutecul, feșile.* DEȘLIU, G. 47. *A așternut scutecele la îndemînă și au așezat vasul în mijlocul casei.* BARBU, G. 109, cf. M. D. ENC., DEX. *V-aduc de Anul Nou Prunc... înăscut în alb scutece ca un ou.* TEODORESCU, P. P. 21. *Mititel, înfășeșel în scutece de bumbăcel.* JARNÍK — BİRSEANU, D. 516. *Scuticile copiilor nu trebuie lăsate noaptea afară.* ȘEZ. I, 52. *Craii-nuntru au înțrat Unde-a fos pruncul culcat*

În scutice-nfășurat. ib. VI, 167. Scutecile sînt din diferite pînzeturi de lîng, mai ales; apoi, cînd copilul s-a mai mîrit, scutecile îi sînt de casă. ib. IX, 157. În scutece-l înfășurată, Cirpe albe, flori de măr. RĂDULESCU-CODIN, L. 129. Se întimplă că o păcătoasă de muiere, după ce a spălat scuteicile copilului, s-a apucat să le scuture. PAMFILE, CER. 5. Dacă pui pe foc fașa copilului ori vreun scutece, copilul se îmbolnăvește rău. GOROVEI, CR. 34, com. PAȘCA, ALR I 1 789/378, 538, 550, 986, ALR II/I h 147, A V 25. Băga biletu dă bolez la scutece. O. BÎRLEA, A. P. II, 441. Militel și-nfășeșel, Cu fașa dalbă de mătase, Cu scutece de urșunic, Cu pelinci de borangic. FOLC. MOLD. I, 252. Se pare că acum a ieșit din scutece, se spune despre un om care vorbește ca un copil. Com. MARIAN. ♦ Fig. Răz-bunare urei de tine-nfășurată În scutece de sînge de om din om vărsat. DONICI, F. II, 60/12. Prins de friguri, c-un vîrtej în creier, care-i înfășa în scutece goase și negre cele ce se petreceau în jurul său... ameslea la ficcare mișcare. DELAVRANCEA, S. 137. Moldova... abia se dezbată în scutece în așteptarea unui cap ca Alexandru cel Bun. HASDEU, I. C. I, XI. ♦ Loc. a d v. Din scutece = imediat după naștere, încă din perioada prunciei. Se ivea nepoia ca odrasta familiei să fie incredințată, încă din scutece, unei femei din vecini. TUDORAN, P. 439. ♦ Expr. A fi lovit cu scutecele = a fi smintit, zăpăcit, prostănac. I lovit cu leuca, o cu scutecele, n-are lăte doazele. A I 24. ♦ Fig. Fază inițială, primitivă, începătoare (de dezvoltare); început. Iscușința plugării într-acest prințipat aflîndu-să și pînă acum în scutecele ei s-au arătat acum la Divan un Hristodor Crateros carele... fîgăduiește să aducă lucrarea semănăturilor la cea mai bună desăvîrșire (a. 1830). DOC. EC. 470. Sub zidurile acestea, zac scutecele poporului român de azi. VLAHUȚĂ, S. A. III, 212, cf. CADE, SCRIBAN, D. A fost... un lemnier în scutece... care-și face datoria în neștire. VINEA, L. II, 28. ♦ (Regional) „Țol” (Remetea - Beiuș). Cf. A I 12. ♦ (Prin Transilv.) Opreg. Muierile au... opregul fesul întreg, fără ciucuri, de culorie roșie, iar la bătrîne sur închis și pe care unui îl numește „scutece”. MOLDOVAN, T. N. 68. — Pl.: scutece. — Și: (învechit și regional) scutic (pl. și, m., scutici), (regional) scuticie, scurtece (DR. X, 290, ALR II/I h 147/235) s. n. — Etimologia necunoscută. Cf. bg. C K Y T A K.

SCUTECÉL s. n. Diminutiv al lui scutece; (regional) pelincuță. Scoasă scutecele albe de in și de lînd curale ce grișisă cu sine devreame de-nfășal pruncul. DOȘOFTEI, V. S. decembrie 237⁷/7, cf. I. GOLESCU, C. Micușel și-nfășășel În fașe dalbă De mătăsă, Scutecele De bumbăcel. DENUSIANU, T. H. 267. Dar la ai miei ce le-om dare? Scuticel De bumbăcel, Fașă dalbă de mătăsă. RĂDULESCU-CODIN, L. TR. 64, cf. ALR II/I h 147/723.

— Pl.: scutceele. — Și: (regional) scuticéel s. n.
— Scutece + suf. -el.

SCUTECÍT, -Ă adj. (Rare) Acoperit cu scuturi (6). Glezna este scutecită, în fașă ca și la spate. LINȚIA, P. II, 22.

— Pl.: scutecítii, -te.
— De la scute.

SCUTÉIC s. n. v. scutece.

SCUTÉLĂ s. f. (Rare) Scut (6) de dimensiuni mici. Varietatea sau nisetrul scobar... este caracterizată prin numărul considerabil de scutele care acopăr corpul său. ATILA, P. 414.

— Pl.: scutele.
— Din lat. scutella „cupă mică, ceașcă”.

SCUTÉLNIC¹ s. m. Țăran care era scutit (3) de plata birului domnesc în schimbul unor obligații suplimentare (de obicei militare) față de domnie sau față de stăpînul moșiei; (învechit) om de scuteală (v. scuteală 3), scutnic. Cela ce va fi scutelnic să nu plătească vamă de vreme ce i-au dat Dumnedzău un dar

ca acesta. PRAV. 49. Ion Vodă Mavrocordat... le-au făcut și leși și scutelnici (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 201/37. Îi dă deci o sută de scutelnici (a. 1782). IORGA, S. D. VII, 79. Grigorie Vodă... le-au dat robi la sferturi și le-au făcut scutelnici. ȘINCAI, HR. III, 295/1. Ne-am pus înșine... și osibiții noștri privelegiași scutelnici, postlușnici... și așa s-au pus treaba în lucrare (a. 1809). DOC. EC. 78. Trei calici de scutelnici am avut, și aceia, din pricina podvezilor, s-au dus în lume (a. 1810). ib. 85. Să arate Divanul... pentru care anume oameni s-au făcut ludele; numai pentru birnici sau și pentru scutelnici și postlușnici (a. 1811). ib. 93. „Anaforă ce s-au făcut pentru scutelnici” 1814 iulie întărită de Șearlat Alieșandru Calimah (a. 1814). CAT. MAN. I, 5. Mulți dintr-inșii aflîndu-se scutelnici, alții postlușnici boierești... se mijlocesc toate împiedecările pentru dinșii (a. 1819). DOC. EC. 198. Scutelnici avem după cărți... Ni i-au stricat, i-au dat la bir. ZILOT, CRON. 82, cf. LB. Judecătoria politicească... a secestrat banișii cîștigurilor scutelnicilor... hatmanului C. Cornescu. CR (1833), 116⁴/43, cf. VALIAN, V. Alăturînd... orînduiala scutelnicilor și a postlușnicilor, în totalul birnicilor țării, a adăugat către aceștia o ușurare așa de mare, încît a putut să aducă la lei 30 capitația de peste an a fieșcărui birnic. FM (1841), 315³/27. Toți scutelnicii au intrat în rîndul birnicilor după Regulamentul Organic. REGUL. ORG. 139/6, cf. POLIZU. Fete de scutelnici sau de boiernași. GHICA, C. E. II, 593. După aceștia venea breasla spătărească, seimenii călări, ... scutelnici spătărești înarmași. FILIMON, O. I, 302. [Orășelul] începuse... a se implini ici cu gardul unei colibe de vecin, mai colo cu ucelele unei căcioare de brășlaș ori de scutelnic. ODOBESCU, S. I, 109, cf. DDRF. Vornicul... Scutelnici chemînd... Dă pînteni și-aleargă. COȘBUC, P. I, 290, cf. BARGIANU, ȘĂINEANU². În acest an 1827 se incuviîntă de acești „consilieri comunali” ai timpului... înființarea unui corp de scutelnici, care să poată fi întrebuițat în caz de incendiu. IORGA, C. I, II, 211, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. Recunoști strănepoșii catanelor spătărești... ai scutelnicilor și ai seimenilor. C. PETRESCU, C. V. 80. Erau ocolii împotriva implinitorilor de biruri și un număr mare de scutelnici. SADOVEANU, O. XVII, 74. O categorie de țărani, foarte asemănătoare cu a postlușnicilor, o alcătuiau scutelnicii. IORDAN, T. 219, cf. SCRIBAN, D. În afară de aceste categorii privilegiate mai erau scutelnicii și postlușnicii care, în schimbul unor servicii aduse boierilor, erau scutii de bir. OTETEȘA, T. V. 55. Cocoana Despa Făcăleșoia, văduvă de boier cu caștan și scutelnici, și Zărărel... urmau să se căsătorească. CĂLINESCU, S. C. L. 69, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX. ♦ (Învechit; adjectival) Care era scutit de biruri, de obligații (cătore stat): Mihai Vodă au legal acest obicei, să nu mai fie crîșmă scutelnică a nemăruia. N. COSTIN, LET², II, 51. N-ave de la cine lua și el bani, că lara era giuimatele scutelnică, tot a neamului lui și a Cupăreștilor. NECULCE, L. 172. Pentru trei oamini scutelnici... preutul... le făcuse rînduiala ca să ie de la celelalte sală a poporului cite zece parale de om (a. 1801). IORGA, S. D. I, 149. Cele patruzece lude scutelnici: pescari, răcari, vîntători și dărvari, i-am împrăștîiat tot județul. FILIMON, O. I, 101, cf. BARGIANU.

— Pl.: scutelnici.
— Scuti + suf. -elnic.

SCUTÉLNIC² s. m. (Rare) Scutier (1). Cf. BARGIANU, ALEXI, W.

— Pl.: scutelnici.
— Scut + suf. -elnic.

SCUTELNICÉL s. m. (Învechit) Soldat recrutat din rîndul scutelnicilor¹; (învechit) ostaș de scuteală, v. scuteală (3). Cf. I. GOLESCU, C. Sărăceii, 500 și scutelniceii, iar 500. Aceștia erau călărimea Bucureștilor sub căpitanul spătăriei. BĂLCESCU, M. V. 591, cf. DDRF; DL, DM.

— Pl.: scutelnicei.
— Scutelnic + suf. -el.

SCUTELNICIE s. f. (Învechit, rar) Starea scutelnicului¹. În *sfirșit, scutelnicii, poslușnicii sînt toate desființate de întocmirile acestui cap.* AR (1831), 558¹/26.

— Pl.: scutelnicii.

— Scutelnice + suf. -ie.

SCÛTER s. n. Tip de motocicletă ușoară, cu roți mici și cadru deschis, pe care conducătorul stă ca pe un scaun și care poate transporta una sau două persoane. Cf. DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scutere.

— Din engl., fr. scooter.

SCUTÍ vb. IV. 1. (Astăzi rar; adesea cu determinări introduse prin prep. „de“ sau, învechit, „cu“, „prin“) **T r a n z.** A proteja (1). *Apără-te (scutească-te) D, scuti-te-a h) numele zeului lui Iacob.* PSALT. 32. *Nici teologhia V-au scutil de primejdii, sfinții părinți ai lumii, Ce v-au adus la moarte amară pre unii.* M. COSTIN, ap. GCR I, 204/15. *Domnul mă scuteaște cu paviță tare și n-oi avea-n viață frică de strigare.* DOSOFTEI, ps. 81/5. *Sub scutul nebiruilelor tale puteri, slabe și lingede osirdiile mele să aciuăz și să le scutesc, alerg.* CANTEMIR, hr. 3. *Cu mîni, cu picioare îl apără și îl scutește.* MAIOR, IST. 196/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Stă flăcărind acolo în celelalte arme Un scud... El apără și scute pe prinți ce fac dreptate.* HELIADE, o. I, 326. *Cînd întinde a sa mînă Ca s-o strîngă-n braț Traian, De-al ei zeu scutilă, zina Se preface-n bolovan.* ASACHI, s. L. I, 171. *Ei [ochii]... sînt curaj și limpezi și sînt scutiți prin pleoape, care îi și închide și deschide.* FM (1842), 19¹/8. *Îndată ajunseră la un fel de adîncime care din toate părțile era scutilă prin nește grămezi mari de petri.* F (1869), 223, cf. CIHAC, I, 250, DDRF. *Troienii n-au zile sculte prin ziduri.* COȘBUC, AE. 186, cf. BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Ziua de Sf[întul] Ilie o fin oamenii ca să fie scutiți de foc.* GOROVEI, CR. 120, cf. CADE. *A cui slea cști?... Ce sârbătoare scutești?... Aperi un mare mormînt, sau vreo apă vindecătoare?* BLAGA, POEZII, 147, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Asta nu scutește de glonș populația.* GAMILAR, N. I, 84. *Cîmpulungenii noștri erau scutiți de munși ca de niște ziduri întărite.* MARIAN, T. 155. *Zina însă o scutea pe nevăzute sânu i se împlîmle nimic.* RETEGANUL, P. V, 19. ◆ **R e f l.** [Cu] îmbrăcăminte... *trupul tău cel dosădit împotriva vremilor iuși să să scutească (a. 1685).* GCR I, 276/20. *În această apă trăiește fătul și se scutește prin dinsa de vătămări.* VASIGI, M. II, 94/29. ◆ **E x p r.** (T r a n z. și r e f l.) (Învechit) **A(-și) scuti viața sau a se scuti cu viață** = a scăpa cu viață dintr-o mare primejdie. *Cînd vedzi vrăjmașul di departe că vine și de veri putea, fugi, pncru să-și scutești viața.* PRAV. 115. *Alții... au hălădui pînă în Rediu și au scutil viața cu pădurea.* M. COSTIN, LET. I, 306/6. *Au dat într-o luncă de pădure apărîndu-se și și-au scutil viața.* N. COSTIN, LET². II, 69. *Ne-am scutil cu viață cu sfința mănăstire Celăluia și cu ajutorul sfinților apostoli Petru și Pavel (a. 1717).* URICARIUL, III, 51/32, cf. CIHAC, I, 250, DDRF, CADE. ◆ (Învechit) **A păstra (1).** *Cine va crede pre neștine în vreun lucru ca acela și i-l va da să i-l fie și să i-l scutească, iară el să va sluji cu dins... să se cearte ca un fur.* PRAV., 41, cf. CIHAC, I, 250, CADE. ◆ (Rar) **A economisi.** *O onorabilă economie scutește o spesă considerabilă.* ARISTIA, PLUT. LXII²/31. *Scuțim și unul și altul cite patru galbeni, adică peste tot o economie de opt galbeni.* GHICA, C. E. I, 93. *Mai scuțim și noi așa o căruță de pămînt.* I. BOTEZ, B. I. 35. *Un cină-vérité turnal aici ar scuti cheltuiala costumării, decorului, machiajului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 5/4. ◆ (Prin lărgirea sensului) [Inovația] scutește operația greoaie de înlocuire a suporturilor fixați rigid în beton. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4 856.

2. **R e f l.** (Regional; adesea cu determinări introduse prin prep. „de“ sau, regional, „cu“) **A se adăposti; a se feri.** *E arșită, zăduș mare, Pare că te și topești, N-ai unde să te scutești.* CODREU-DRĂGUȘANU, C.

10, cf. RESMERIȚĂ, D. *Pe timp de „vreme mare“, nu e bine să te scutești sub căpița de fin, paie sau sub arbori.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D. *Dragostea din satul tău E mai bună, fătul meu... De drum n-ai să te-ngrijești, Nici de ploii să te scutești.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 80. *Îl singeraseră pe bietul lepuraș și el nu să putea scuti nicăiri.* MERA, I. B. 16. *Codruș cu frunză domnească, Gerul nu te prăpădească, Că ești casă românească, Voinicii să se scutească De domnari și de jendari.* BUD, P. P. 44. *Mă scutesc su pomu ista de ploate.* ALR I 1 354/18, cf. ALR II/1 h 270, ALR II 3 420/36, 53, 76, 272, 346, 362, 836. ◆ **F i g.** *În chipul acesta, contribuie... amîndoi la ridicarea adăpostului care să-i scutească de furtunile vieții.* AGÎRBIȚEANU, A. 305. ◆ **T r a n z.** *Să faci în munții aceștia o mănăstire spre vecinica aducere-aminte că ai rătăcit odată prin acești munși și ai fost scutil de mine.* MARIAN, T. 99. ◆ **T r a n z.** (Prin Maram.) **A ascunde.** *Firuli, draga mamii, Unde, biata, te-aș scuti Să nu te afte turcii!... Doară-n valul cu pinza, C-acolo nu te-or căta.* BUD, P. P. 8.

3. **T r a n z.** (De obicei cu determinări introduse prin prep. „de“) **A feri sau a scăpa de ceva neplăcut; a p. e x t. a trata cu grijă, cu înțelegere și cu îngăduință, a proceda cu prudență și cu tact, a cruța, a menaja (1),** (Învechit, rar) **a menajarisii.** *Nici prunci cei nepricepuți nu rămîn scutiți de ascușitul sabiei lor.* MAIOR, IST. 8/26. *Nu se poate fâli că m-a scutil de vreun necaz.* HRISOVERGHI, A. 45/6. *Ea se mîngăia cu aceea că inima cea înșălătată și turbure lingă un bărbal fără simțire va fi scutilă de toate ispitele.* FM (1841), 173¹/28. *Trupe germane... a așezat în finiturile Croației... ca să scutească împotriva izbîrilor din partea turcilor, alți pe Germania, cîl și părțile Ungariei.* İb. (1842), 209²/32. *Scutil neînvățatul de o trudă așa mare Într-o leneșă odihnă găsește tot desfătare.* CONACHI, P. 287. *Aceasta scuti pe familia ilustrului poel de a cerșători ca să capele piinea de toate zilele.* NEGRUZZI, S. I, 336. *Negustorul... ar fi de o mie de ori mai mulțumit să plătească un drept proporțional cu importanța negoțului ce face și să fie scutil de toate necazurile și alergăturile.* GHICA, C. E. II, 549. *Obiceiul nostru de a clădi cirezile și stogurile în cîmpie ne scutește de cărătură.* I. IONESCU, B. C. 310/5. *Istoria Moldovei ureau s-o scutesc de-o crimă.* ALECSANDRI, T. II, 193. *O, Doamne!... Scutește muritorul ce nu cunoaște fierea Din care se adapă sârmanii trăitori.* BOLINTINEANU, O. 241. *Și-mi crăpa maseaua-n gură, cînd vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Bălan.* CREANGĂ, A. 5. *Republica literelor nu e scutilă de animozități și lupte civile.* CARAGIALE, ÎN PLR I, 447. *Asfel putem scuti pe biată sârăcime de vărsarea de sînge.* SPIRESCU, L. 327. *Zadarnic vor cîntece clare Cei vecinici scutiți de-ntristare.* MACEDONSKI, O. I, 157. *Un copîlăș... să-i fie Cea mai înaltă bucurie În trailul ei de rău scutil.* COȘBUC, P. II, 260, cf. BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Fetele... se împodobesc cu flori... le trag peste foc sau flacăra unei lumini, crezînd că apoi vor fi ele sculte de ură trimisă.* GOROVEI, CR. 107. *Era negru la față și aceasta îl mai scutea de tortura rasului zilnic.* AGÎRBIȚEANU, A. 37. *Geții din sud-estul Carpaților nu sînt scutiți... de năvălirile bastarne.* PĂRVAN, G. 68, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Singurul lucru regretabil a fost că... nu te-am putut scuti pe dumneata de atîtea nopți grele.* C. PETRESCU, C. V. 206. *Cred că ne vei scuti de prezența lui Leca al dumatale aiei.* SADOVEANU, O. XII, 419, cf. SCRIBAN, D. *Cu să-l scutească de o comedie inutilă la vîrsta lui, îi vorbea în termenii cei mai burghezi și mai persuasivi.* CĂLINESCU, S. 42. *Imaginea Greciei senine, a unei lumi sculte de contradicții... coresponde, poate, numai lumii homerice.* VIANU, L. U. 38. *Da, sînt băieți buni, dar de necazuri nu mă prea scutesc.* CAMIL PETRESCU, O. II, 153. *În rugăciunea lor, mînerii cer să fie scutiți și de împlîntarea aceasta... una din cele mai spăimîntătoare.* BOGZA, A. I. 202. *Ar fi fost scutil de suferință și ar fi murit mai ușor.* STANCU, Ș. 103. *Căpița mea aflîndu-se în partea cealaltă... am*

foști scuti de hărmlăle. TUDORAN, O. 153. Cugetarea scutește de singe mîna ce dorește să verse singele. BARBU, PRINC. 52. Ca și alți istorici... nu e scuti de unele erori. IST. LIT. ROM. II, 70. Voiam să te scutesc pe tine de orice supărări. v. ROM. IANUARIE 1965, 72. Ca să te scutesc de sarcina delicată pe care presimt că ți-ai luat-o, află că am o încredere oarbă în ea. 7 IULIE 1968, 47. Ceasurile astea plictisitoare la douăzeci de ani ne scutesc de plictiseli la patruzeci. IB. IANUARIE 1969, 25, cf. M. D. ENC., DEX. Io muncesc și-agonisesc și de biruri te plătesc; De belele te scutesc. TEODORESCU, P. P. 345. (Ref l.) Chipul de a se scuti de mărturiile amicitiei ce i se oferea... mi-aducea cea mai mare plăcere. ARISTIA, PLUF. LVIII₂/25. Mi-am promis să fac toate sacrificiile pentru a mă scuti pe viitor de o așa penibilă situație. CARAGIALE, O. III, 163. Nu de judecata celor vii mi-era teamă, ci de a celor morți, cărora nu deopotrivă mă puteam scuti să le dau socoteală. M. I. CARAGIALE, C. 84. A făcut foarte bine, fiindcă s-a scuti... de greșeli mai grave. PREDĂ, R. 110. Ne punem sub autoritatea lui, pentru a ne scuti de o penibilă și facilă morgă doctorală. CONSTANTINESCU, S. III, 235. (Ref l. recipr.) De ciufuleală Ne cam scutirăm și de trînteală Ne mintuirăm. PR. DRAM. 267. (Glumet) Să iau pruncii și să-i tai la trunchi, să-i scutesc de a mai necăji. CAMILAR, N. I, 214. Iată Gruie dă-napoi și-aruncă printră voi... și vă laie-n chip snoapește, și de-averi vă curățește, și de boală vă scuțește. ALECSANDRI, P. P. 81. (Invechit, rar; complementul indică o boală, o suferință) A potoli¹ (1). Îi tragem sau îi frecăm cu o fune de păr și-i scutim trîmurarea cîl va fi cu puțință prin aceste următoare mijlociri. CALENDARIU (1814), 164/15. (Ref l.) (Invechit, rar; despre părți ale corpului) A se vindeca. Se mai bîntuia [de lepră] nuniat mîinile și picioarele, și nu mai murea bolnavii, pînă în cea mai după urmă s-au scuti și aceaste. EPISCUPESCU, PRACTICA, 442/17. (Familiar; adesea cu determinări introduse prin prep. „de“ sau, rar, „cu“) A lăsa în pace; a nu plictisi. Vină tu, dar numai după ce voi muri... pe cîl trăiesc, scuțește-mă și tu. EMINESCU, P. L. 82, cf. DDRF, TDRG, RESMERIȚĂ, D. Bătrînul se enervă pușin și-l admonestă... să-l scuțească de pozeje. REBREANU, R. II, 186. Poți să mă scuțești în astă-seară cu milogeala. C. PETRESCU, C. V. 314, cf. SCRIBAN, D. Să ne scuțească toți mandarinii de finețe sufletească, care se raliază budismului ori brahmanismului. RALEA, IN. PLR II, 548. Scuțește-mă, cel puțin de lirismul dumitale de fante. VINEA, L. I, 291. Uite ce, scuțește-mă de aiurelile astea. H. LOVINESCU, T. 147, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. T r a n z. (Adesea cu determinări introduse prin prep. „de“) A nu (mai) cere îndeplinirea unor îndatoriri, a nu (mai) supune la anumite obligații; a se dispensa. Pe la tîrguri au fost scutiind boierii cei mari și mici circiume, așijderea și arhierii. M. COSTIN, ap. CADE, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Să să milostivească... a mă scuti de la șederea la Cluj, cum spre-oceasta am fost îndatorat (a. 1812). IORGA, S. D. XII, 203. Județile Țării Rumânești ce se mărginesc cu Dunărea să fie scutiile de podvezile obștești. CR (1829), 187²/6. Oricine va cuteza a scuti cu al său drit vii streine să supune a-și pierde dritul. AR (1830), 232¹/28, cf. I. GOLESCU, C. Și eu încă, cu toată a vîrstei greutate, Ieși-voi înainte: aceasta nu mă scute. HELIADE, O. I, 321. Nu avem nici rang care să mă scuțească de o stare. HRISOVERGHI, A. 33/3. Nici pe unul care stăpînește moșie și pe nimenea nu vom a-l scuti de această dajde. FM (1841), 292²/21, cf. VALIAN, V. Protopopii, preoșii, diaconii... vor fi scutiți de orice povară către stat. REGUL. ORG. 668/14. Pentru aceea ei era scutiți de bir. MAG. IST. II, 41/23. Se învoiră că... femeile... să fie scutiile de orice altă muncă și de orice altă servire. ARISTIA, PLUF. 75/12, cf. POLIZU. L-am scuti de plata de patru galbeni la postă. GHICA, C. E. I, 92. Vă scutesc de căratul polobocelor pe astăzi. ALECSANDRI, T. I, 442, cf. CIHAC, I, 250. Recunoștința ce se datorește acestor foi... nu ne poate scuti de datorita unei opozițiuni energice în contra

formeii cu care se prezintă. MAIORESCU, CRITICE, 14. Nici unia din mănăstirile țării... nu i-ar fi dat prin gînd de a fi scutiță de cîte ori a fost trebuință a se face contribuțiuni. ODOBESCU, S. II, 43. Dar nici numele autorului, nici primirea cea bună din partea publicului, nu poate să ne scuțească de a analiza aceste scrieri. GHEREA, ST. CR. II, 56, cf. DDRF. Este cunoscut că țăronii neliberei erau scutiți de îndatorirea militară. XENOPOI. I. R. IV, 150, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Erau scutiite de vamă mărfurile ieftine care veneau din Ardeal. IORGA, C. I. III, 97, cf. TDRG. Cînd sorșile cădea pe unul din cei doi universitari, ei erau scutiți toldeana AGÎRBIȚEANU, A. 282. Această... extensiune... scu-tindu-ne de înșirarea parțială a descoperirilor ne obligă însă... a trata cu amănunte formele specifice regiunilor noastre. PĂRVAN, G. 461, cf. RESMERIȚĂ, D. Freosebita stimă de care mă bucuram la Arnoleteni nu mă scuțea de dajdia în natură către Mima. M. I. CARAGIALE, C, 136, cf. CADE. Guvernul nou vine și, în loc de pămînturi scuțește de niște taxe. REBREANU, R. II, 155. Era scutiit de planton, de gardă, de instrucție. BRĂTESCU, O. A. I, 84. D. colonel a voit să vă scuțească de o muncă. SAHIA, N. 87. Trenul se oprea des, ... lăsînd galbene plicuri oficiale, scutiite de timbru. TEODOREANU, M. II, 239. Situația militară: scutiit ca fiu unic la mamă văduvă. SADOVEANU, O. XXI, 354, cf. SCRIBAN, D. Cel pușin în chipul acesta eram scutiit de orice siliință intru pregătirea lecțiilor. BLAGA, H. 29. Pe mulți i-a scutiit de armată. STANCU, R. A. I, 63. Cine îl scuțește de chirie și biruri către stat? PAS, L. II, 138. Ca legitimație nu avem pașaport, ci numai carnetul de marinar, care te scuțește de orice viză. TUDORAN, O. 157. Vă scutiim doar de un drum..., mergeți acum și dați lămuririle care vi se vor cere. PREDĂ, R. 242. În secolul al XVII-lea rumâni se înscriau la slujitori... pentru a fi scutiți de obligațiile feudale față de stăpîni. STOICESCU, C. S. 102. Biserica-i scutiță în schimb de orice dare. 7 IULIE 1964, 32. Avînd patru copii, trebuia scutiit de armată. v. ROM. decembrie 1966, 61. Aceasta nu ne-ar scuti de a desfășura și noi o muncă educativă în rîndul elevilor. Gî 1968, nr. 935, 1/6. Voievodul... le scuțește acestora din urmă partea rămasă de toate dările. C. GIURESCU, P. O. 18, cf. M. D. ENC., DEX. Șchioapa te scuțește de horă. ZANNE, P. II, 721. (Ref l. p. a. s. Boiernașii nu sînt supuși pedepsei trupești și... se scutesc de obște de plata tuturilor dărilor haznelii (a. 1818). GCR II, 220/17. În Franța odinioară starea nobililor... se scuțea apoi și de toate dările. CR (1830), 40⁸/14. Nobilii pot a să scuti de această îndatorire. AR (1834), 119¹/48. Tot militarul ce va fi căsătorit să va scuti de orice dajde către visterie. REGUL. ORG. 456/21. Casele dorobanților se scutesc de capitație și de recrutație. BĂLCESCU, O. I, 37. (Ref l.) Vor săvîrși sorocul slujbei lor fără a putea pretinde de a se scuti ei sau familia lor. REGUL. ORG. 495/15. A dobîndi dreptul de a se scuti de cele mai multe dăjdii, aceasta fu fînta lor. BĂLCESCU, M. V. 19. În tot cazul ne-am scuti de cele cinci milioane ce dăm Austro-Ungariei. GHICA, C. E. III, 69. Legasem prietenie cu mai toți aceia al căror nume istoria nu se poate scuti să-l însemneze. M. I. CARAGIALE, C. 55. Am vindut Cum am putut... Dar de bir nu m-am plătit, De haraci nă m-am scutiit. BĂLADE, III, 344.

5. T r a n z. P. e x t. (Cu determinări introduse prin prep. „de“) A fi lipsit de... Nici o fălărie nu e scutiță de păcat și cu scrisorile lor se înșeală mintea cetitorilor. MAIOR, IST. 37/15. Pentru că... nici o vreme fiind scutiță de învătura cea pentru creșterea fiilor (a. 1809). GCR II, 201/15. Poezia lui... este admirabilă, deși nu e scutiță de unele părți mai slabe. MACEDONSKI, O. IV, 46. Limba noastră reflectează și ea acest spirit europeanesc, măcar că alina vreme am fost scutiți de strălucita cultură a apusului. PHILIPPIDE, P. 205. Puterea viziunii interioare l-a scutiit de vizualitatea exterioară, violența sentimentului îl scuțește de rafinarea expresiei. LOVINESCU, C. VIII, 98. Credeai că o faptă atît de cumplită ește scutiță de consecințe. ARGHEZI, S. VII, 180.

Alle caractere morale... erau completa lipsă de prejudecăți, o percepție scutită de romanticism... și dețasarea de orice legături geografice. CĂLINESCU, B. I. 157. Însuși raționamentul nu e scutit de intervenția inconștientului. RALEA, S. T. II, 23. Societatea socialistă... în această căutare, nu e scutită de dibuiri și erori, de avinturi pretimpurii și deziluzii inevitabile. CONTEMP. 1969, nr. 1167, 8/4. ♦ Franz. și refl. (Rar) A (se) dispensa (de ceva sau de cineva). Acest ceasornic... scutește de două slugi pe stăpînul ce-l are, a cărora slujbă el împlinește. CR (1830), 332²/9. Fiind nervos... suprimă cuvintele intermediare, se scutește de verbe, conjuncții. LOVINESCU, C. VIII, 79. Concepția construirii lor aparține uzinei, scutind statul de achiziționarea unor licențe costisitoare. ȘCINTEIA, 1969, nr 8184.

— Prez. ind.: pers. I scutesc și (învechit) pers. 3 scute.

— De la scut.

SCŪTIC s. n. v. scutecc.

SCUTICĒL s. n. v. scuteceal.

SCUTIER s. m. 1. Tinăr nobil vasal care purta scutul (1) și celelalte arme ale cavalerului sau ale seniorului său; titlu purtat de tinerii nobili înainte de a deveni cavaleri; (rar) scutelnic², (învechit) scutar². *Își strigă scutierul și armele își cere.* HELIADE, O. I, 318, cf. NEGULICI. *O vasală pagii nu are, Nici vasalul scutierii.* NEGRUZZI, S. II, 76. *Întră don Ricardo, scutierul regal, și arată mulțimei pe regele deghizat.* FILIMON, O. II, 261, cf. PROT. — POP., N. D. „Aduceți îndat' aice Pe drumășul lăutar!” *Scutierilor le zice Domnul casei cel barbar.* BĂLĂNTINEANU, O. 93. *Unde-s cavalerii cu spada lucitoare?... Și unde scutierii cu aur investii?* MACEDONSKI, O. I, 248, cf. BĂRCIANU. *Tu ești contele de Brand, vii din Meklenburg; eu îți sînt scutierul.* I. NEGRUZZI, S. V, 262, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Sancho Panza nu mai este scutierul insignifiant din vechele romane cavaleresti.* EL I, 127, cf. DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ (Glumet) *Are și un fel de scutier bătrîn, care îi ține mantoul și poșeta cînd e nevoie.* VINEA, L. I, 178. ♦ Fig. *Este scutierul unui lirism.* JORDAN, L. R. A. 180. *Scutierii propagandei germane lansaseră manifeste.* CONTEMP. 1949, nr. 156, 6/5. ♦ P. a n a l. (Învechit, rar) Cioclu. *Echipagiul [mortuar]... este tras de patru cai... jinuși de șase scutieri cu lorțe aprinse în mină.* GHICA, C. E. II, 423.

2. (Rar) Ostaș; luptător. *Un paloș de izbîndă există-n orice fier, În tot păstorul astăzi există un scutier.* ALECSANDRI, POEZII, 449. *Aceiași rană-i doare pe ambii scutieri.* MINULESCU, V. 61, cf. DL, DM.

— Pronunțat: -ti-er. — Pl.: scutieri.

— Scut + suf. -ier.

SCUTIERIU s. m. v. scutar¹.

SCUTINȚĂ s. f. 1. (Învechit) Protejare (1); protecție (1). *Și datu-mi-au scul (ajutoriu c², scutire h, scutința d) spăsenie.* PSALT. 28. *Vom putea trăi întru țara măriș[e]i tale și supt scutința și apărarea măriș[e]i tale (a. 1673).* BUL. COM. IST. II, 228. *Și mi-ai dat scutința să mă sprejinească Sfința ta direaptă.* DOSOFFEI, PS. 54/5. *Numei eu scăpai, nșfericită, Prin a întunecului scutință.* BUDAI-DELEANU, Ț. 286. *La început au grăbit a căuta și ele scutința supt pavăza credinței lor.* FM (1840), 197²/21.

2. (Învechit, rar) Adăpost. *Cine va da seamă de trusele fînțe Ce foamea le constrînge... Să cercă rădăcite prin munți deșerți scutințe?* MUREȘANU, P. 126/13.

3. (Învechi; adesea urmat de determinări care indică felul) Scutire (4). *Tot întru acest an 1653 în*

28 ianuarie au întărit Gheorghie II Rakofi... scutințele proșilor românești date de Sigismund Batori. ȘINCAI, HR. III, 59/17, cf. KLEIN D. 421, LB. Nobilimea nu are nici o scutință și numai numele și-l mai ține. RUS, I. I, 199/29. *Universitatea lăcuitorilor maghiari și români apelează la un alt document... între care se vorbește de drepturile și scutințele lor.* FM (1842), 270/22, cf. POLIZU. *Afară de privilegiile de scutință, au avut și jurisdicțiune în chinestatele lor.* F (1867), 8. *Donajiuni, colațiuni, privilegii, scutințe cîștigate de la principii vechi să nu fie alinse.* BĂRÎȚIU, P. A. I, 64, cf. DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: scutințe.

— Scuti + suf. -ință.

SCŪTIRE s. f. Acțiunea de a (se) scuti și rezultatul ei.

1. (Astăzi rar) Protejare (1); protecție (1). Cf. scuti (1). *Și datu-mi-au scul (ajutoriu c², scutire h, scutința d) spăsenie.* PSALT. 28. *Făgădui tuturor celor ce vor scăpa la dînsul scutire.* MAIOR, IST. 233/19. *Dreapta scutire m-au dus pînă aici, și eu nu cuget a face răsplătire... asupra releur.* DIONISIE, C. 226. *Spre vecinica urmare acestui mîntuitoriu așezămînt ce l-au pus supt scutirea legilor sfi[n]te și politicești, au înzăstral această shoală cu 3 moșii.* CR (1830), 386²/9. *Orașul Anversa s'a așază supt scutirea Franței.* AR. (1831), 111²/36. *Te giur în numele celui preaputernic, sub a căruia scutire te încredințez.* ASACHI, S. I. II, 60. *Portul este un cîot de mare, gătul spre scutirea corăbiilor.* RUS, I. I, 43/7. *Este pentru scutirea fîtoarei făpturi de toate primejdiile și stricăcioasele influinșe.* VASICI, M. II, 94/9, cf. DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Învechit, rar) Scutire de boală (sau asupra) = imunitate. *Noi putem cîștiga trupului nostru un grad mare de imunitate (scutire asupra) și a-i da osebile însușiri, prin care să se pună în stare a pătimi de orice pricină ce l-ar asupra.* VASICI, M. II, 274/20. *Scutire de boală.* BIANU, D. S. 372, cf. 665.

2. (Rar) Adăpost. Cf. scuti (2). *Un lac întreg era prin casă și-n lac pești mulți; el îi prindea și-apoi punîndu-i la scutire, de nou se da la pescuire.* COȘBUC, P. II, 174.

3. Ferire, scăpare de ceva neplăcut; p. ext. tact față de sensibilitatea cuiva pe care din respect, din interes etc. vrem să-l cruțăm de neplăceri, cruțare, menajare, menajament. Cf. scuti (3). Cf. DL, DM, DEX.

4. (Adesea urmat de determinări care indică felul) Privilegiu de a nu (mai) presta anumite servicii, de a nu (mai) plăti anumite dări; p. ext. anulare sau reducere de taxe, impozite, obligații militare sau școlare etc., dispensă; scuteală (3), scutință (3). *Și domnul și boierii îl vor căuta cu ridicături, cu scutiri și alte mili, petrecîndu-și viața cu liniște.* ENACHE KOGĂLNICEANU, LET². III, 241, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Prea înălțatul domn... au hărăzil drepturi de scutire de orice dare, la acii întii, carii... vor căpăta grad de maestri.* ASACHI, I. 8/20, cf. VALIAN, V. *Scutirile vor fi pe obrazul celui de rînd într-acei an, iar nu pe obrazul celor ce să vor afla în slujbă.* REGUL. ORG. 84/23. *Calicul a fost ajuns a face un trup, o breaslă deosebită, cu privilegiile și scutirile; cu administrația sa.* KOGĂLNICEANU, S. A. 81, cf. POLIZU. *Fabricile de zahăr... deosebit de scutirea de vamă... au și alte scutiri municipale.* GHICA, C. E. III, 55. *Lăularii... se bucurau în genere de oarecare scutiri.* SION, P. 67. *Faimosul marchiz al lui Béranger... visează scutiri și drepturi ce au fost de mult spulberate.* ODOBESCU, S. III, 144. *Vecinii, îndeobște colonizați, aveau scutirile și dreptățile lor.* EMINESCU, N. 154, cf. DDRF, ȘĂINEANU². *Vechea scutire a mărfurilor ce se aduceau în Țara Românească... fusese pierdută de brașovenii IORGA, C. I. III, 97, cf. RESMERIȚĂ, D. Acești domnitori aduceau din țările vecine, ... cu scutiri de taxe, orice alte mărfuri le tre-*

buiau. N. A. BOGDAN, C. M. 20, cf. CADE. Și acestor oameni vrei d-la să le duci acuma pe lavă făgăduieli de scutiri de taxe? REBREANU, R. II, 155. Burghezia noastră... îi acordă avantaje uimitoare: scutiri de vamă, teren, protecționism vamal. CAMIL PETRESCU, în PLR II, 397. Rînduia oastea de fară, dînd pămînturi, hărăzînd scutiri și simbrii. SADOVEANU, O. XII, 256, cf. SCRIBAN, D. Constantin Mavrocordat... a suprimat apoi scutirea de dări către stat de care se bucurau unele sale boierești. OȚETEA, T. V. 34. Aceste dispozițiuni sînt privilegiate... la scutirea de 6 zile de muncă. BUL. COM. IST. III, 59. Trebuia să hotărască dacă mai era sau nu cazul să i se prelungească scutirea de slujbă ostășească. BLAGA, H. 170. Statul... a dat scutire pe 2 ani de plata impozitului agricol. BO (1953), 349. N-ai fost în război, nu ești invalid, n-ai decorație. Cum să capeți scutire? PAS, L. II, 48. Erau silii să muncească pe ocinele unor stăpîni feudali, primînd, în schimb, scutiri fiscale de la domnie. STOICESCU, C. S. 104. Scutirile de impozite acordate inventatorilor... constituie un puternic stimulent în munca lor creatoare. SCINTEIA, 1953, nr. 2 832, cf. DL, DM. Cu toate scutirile de dădii, îmbulzeala nu era prea mare către acest meșteșug. G. BARBU, A. V. 26, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ Carte de scutire = înscris domnesc prin care cineva era scutit de unele impozite sau obligații pe o durată mai mare; carte de scuteală, v. s c u t e a l ă (3). O carte de scutire de bir îl menționa, citeva luni mai târziu, pe Constantin. G. BARBU, A. V. 187. ◊ (Concretizat) Act, document etc. prin care se acordă cuiva o scutire (4); dispensă. Cf. DEX.

— Pl.: scutiri.

— V. scuti.

SCUȚIȘOR s. n. 1. Diminutiv al lui s c u t (1). Cf. TDRG.

2. (Bot.) Strat de celule epiteliale, care separă embrionul bobului de griu de masa endospermului. Cf. LTR², DL, DM.

3. (Învechit, rar) Petală în formă de pînten a unor orhidee. Cf. BĂRCIANU.

— Pl.: scutișoare.

— Scut + suf. -ișor.

SCUȚÎT¹ s. n. (Rar) Faptul de a (se) scuti. Cf. SFC IV, 308.

— V. scuti.

SCUȚÎT², -Ă adj. 1. (Învechit) Protejat (2). Cf. s c u t i (1). Cf. DDRF. Nici o casă n-a găsit Fără dureri, un loc scutit. COȘBUC, P. II, 262.

2. (Rar) Adăpostit; ferit. Cf. s c u t i (2). Cf. RESMERIȚĂ, D. ◊ (Substantivat, n.) Adăpost (Mara — Sighetul Marmației). Cf. T. PAPAHAĞI, M. 232.

3. Care nu a (mai) fost supus (în condiții prevăzute de lege) la îndeplinirea unor îndatoriri (de obicei militare), la plata unor taxe, impozite etc.; (rar) dispensat. Cf. s c u t i (4). Tipografia de la Rîmneț are privilegiu să fie 6 oameni scutiți, după orînduiala Vistierii (a. 1824). DOC. EC. 329, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM. ◊ (Substantivat) Era dator fiecărui stăpîn de vie să dea din zece vedre, una, afară de privilegiiași și scutiți cu hrîsoave domnești. FILIMON, O. I, 121. S-a făcut revizia scutiților și reformaților. SADOVEANU, O. XXI, 354. Dacă la numărul acestora din urmă adăugăm celelalte categorii de privilegiați, ajungem la aceeași constatare... că... numărul scutiților egala pe al contribuabililor. OȚETEA, T. V. 55.

— Pl.: scutiți, -te.

— V. scuti.

SCUȚITÓR, -OĂRE 1. Adj., s. m. și f. (Învechit) Protector (1). Dumnezăul meu... scutiților meu și cornu ispășeniei mele. PSALT. HUR. 11v/1. Cei ce temu-se de Domnul upovăriră în Domnul ajutoriu și scutiților lor iaste. PSALT. 244. Casa lui Israiil upovăi

în Domnul ajutoriu și scutiților lor iaste. CORESI, PS. 323/3. Sînt pus scutiților eu[an]gh[e]ției. N. TEST. (1648), 264v/19. Domnul, scutiților vieții mele, de cine să mă speriu? DOSOFTEI, ap. GCR I, 247/28. În Savoia, scutiților ei usucă părțile Lombardiei, unde o ca încălcitură să va vedea (a. 1693). FN 6, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. Ingerul scutiților, răsărînd de la mieznoapte, s-au înfășoșat spre mîntuirea noastră. AR (1829), 231²/1. Au înfășoșat în 26 ale acestia urarea sa aniversală... preaosfințitului arhipăstori... în viitorul acestei ghimnazie, scutiților ei părinte... ib. (1831), 451¹/13. Pronia de demult au așăzat-o supt egida scutițoare a împărătescului tron de Rosia (a. 1835). URICARIUL, VIII, 121. S-au făcut de romani, ca un însemnat propinac scutiților coloniilor. FM (1838), 88/2. S-asamănă acela unui înger scutiților, Care duce înțirimea pe a vieții cale dreaptă. ASACHI, S. L. I, 65. Iată fără muntoase scutițoare mai mult decît oricare cetăți zidite de mină omenească. FM (1842), 273²/3. Gîndesc a afla mijloc scutiților asupra temerii de moarte. VASICI, M. II, 44/21. În acele vremi grele, Ardealul mai cu samă fu scutiților nației române. BĂLCESCU, M. V. 310. Această cunioasă patroană..., totdeauna scutițoarea poliției și țării, e comoara cea mai prețioasă. NEGRUZZI, S. I, 283. Dumnezeu este apărătorul celor drepți și scutiților celor năpăstuiți. ISPIRESCU, ap. CADE. Romanii aveau o zeifă scutițoare de leagăn. MARIAN, NA. 67, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

2. Adj. S p e c. (Despre boli) Care dă imunitate. Vărsatul... este scutiților și de alte boale. EPISCĂPESCU, PRACTICA, 231/7.

— Pl.: scutițori, -oare.

— Scuti + suf. -tor.

SCŪTNIC s. m. (Învechit) Scutelnic (1). Hrisovul dumnealui biv-vel clucer Ștefan Belul pentru lude 45 scutnici cu scăzămînt și 30 poslujnici fără pricină de dajde. DIONISIE, C. 367, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: scutnici.

— Scuti + suf. -nic.

SCUTORĂ vb. I v. scutura.

SCUTÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit, rar; despre animale sau despre pielea lor) Care este acoperit cu scuturi (6). Pielea... la unele este neledă, la altele păroasă, linoasă, spinoasă, solzoasă, scutoasă sau cu peze acoperită. J. CIHAC, I. N. 6/23.

— Pl.: scutoși, -oase.

— Scut + suf. -os.

SCŪTUR¹ s. n. (Rar) Faptul de a (se) scutura.

1. Scuturat¹ (11). Cf. CADE, DL, DM, DEX. ◊ S p e c. Sufflare (ușoară) de vînt, adiere. Florile-și pierd roua l-al zefirului scutur. ALECSANDRI, POEZII, 241, cf. ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE.

2. Mișcare puternică (și repetată) ca reacție la senzația de frig, de durere fizică, de greutate etc., ca rezultat al unei stări emotive puternice etc.; scuturare (II 1), scuturat¹ (II 1), scuturătură (II 1), cutremurare, cutremurătură, zgîlțială, zgîlțiere, zgîlțit¹, zgîlțitură, zguduială, zguduire, zguduit, zguduitură. Cf. scutura (I). V. tresărare, înfiorare, tremur (1), tremurare (1), tremurătură (1). Cf. DDRF, ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DM. Pe la miez de noapte Mă găsesc scuturi de moarte. SEVASTOS, C. 117.

— Postverbal de la scutura.

SCŪTUR² s. n. v. scut.

SCUTURĂ vb. I. I. 1. Tranz. (Complementul indică obiecte, mai ales de îmbrăcăminte sau de uz curent, părți ale acestora sau părți ale corpului ființelor, plantelor etc.; adesea și cu alte determinări

introduse prin prep. „de“ A mișca oprind brusc deplasarea și schimbându-i (des) sensul într-o parte și într-alta, în sus și în jos, încoace și încolo etc.; sau aplicând lovituri repetate pentru a face să cadă, să se îndepărteze, să iasă etc. materie, un corp străin etc. din sau de pe ceva. *Se lasă să stea... apoi le scutură de sare.* MÎNCĂRILE, 7/2. *Țăranii... le scutură puindu-le de se usucă.* AMPILOHTE, G. 214/20. *Paserile cele de apă ieșind din apă lingă dînsa șed afară și-și scutură penelă.* CALENDARIU (1814), 85/11, cf. LB. I. GOLESCU, C., VALIAN; V. *Să găsește cite-o mină să-l scuture de fărîndă.* PANN, P. V. I, 95/7. *N-am cînd zăbovi, adăogă tîndrul scuturînd ciubucul.* NEGRUZZI, S. I, 18, cf. POLIZU, GHICA, C. E. II, 330, CIHAC, I, 247. *Este ora ceea cînd un flutur scutură de rouă capu-i tînerl.* BOLINTINEANU, O. 39, cf. LM. *El începe să-și scuture hainele.* CARAGIALE, O. I, 21. *Vii de-afară în toat' iernii, își scuturi la ușă picioarele de zăpadă.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 410, cf. DDRF. *Îi cade căciula din cap, o ia, o scutură și o pune iar la loc.* ZANNE, P. IV, 253. *Ma smuls din spate-apoi vestmintul. L-a-ntors, l-a scuturat.* COȘBUC, P. I, 310, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Își scuturase în fața porții vestmintul împletit din zale.* GOGA, POEZII, 232. *Bunicul ride tare Pipa scuturînd de scrum.* IOSIF, PATR. 22, cf. TDRG. *Atunci Nicolăiță a început să strige șuieral Salomei, care scutura niște șoale pe prîspa casei.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 89. *Crivăful scuturase brazii de zăpadă.* AGRIBICEANU, A. 434. *Ana fuge glonț la fețe, îmbujorată și scuturîndu-și poalele de praful REBREANU, I. 17. Azi dimineață scutura niște cuverturi la gamul odăii ei de culcare.* IBRĂILEANU, A. 78, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Copilul rise scuturîndu-și palmele de nisip.* C. PETRESCU, I. II, 250. *Își luă pălăria din cui, o scutură cu două sfirle delicate.* BRĂESCU, O. A. I, 176. *Îmi scuturam din nou palmele de praful și pleacam, fluierînd ca un haiduc.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 12. *Scutura luleaua de marginea bărcii... și povestea.* COCEA, S. I, 6. *Răsturnă vîșmintele, le scutură, le vîntură, întoarse buzunarele pe dos.* VOICULESCU, P. I, 278. *În bădătura hanului mi-am scuturat de fărîndă cizmele.* SADOVEANU, O. I, 96, cf. SCRIBAN, D. *Mama scuturase și umpluse încă din ajun rucsacurile.* BLAGA, H. 61. *Scoaseră din lăzi și scutură vestmintele de zile mari.* STANCU, Ș. 180. *Un om intră vesel, scuturîndu-și picioarele în prag.* CONTEMP. 1954, nr. 402, 4/1, cf. DL, DM. *Începu să-și scuture mantaua de noroiul uscat.* T. POPOVICI, SE. 312. *Auzeau numai ciinii, afară, scuturîndu-și blănițele de ușa bordeiului.* DARBU, G. 11. *Șapca... a scuturat-o de lăciuni, a vîrit-o în sin.* V. ROM. ianuarie 1966, 48. *Își dezlegă basmau galbenă, o scoarse de citeva ori... o scutură în aer cu zgomot.* BĂNULESCU, I. 32. *Slălea în fundul fintinii și-și scutura pălăria de praful.* CINEMA, 1963, nr. 8, 30, cf. DEX. *El se scula șuertînd, Clop de rouă scuturînd.* ALECSANDRI, P. P. 48. *Oaia dată de suflul mortului, pe cealaltă lume se udă în apă și merge de scutură lina pe focul unde arde stăpînul său.* ȘEZ, II, 198. *Zilele cele dinții din martie se numesc zilele babei și cînd ninge atunci, oamenii zic că baba își scutură cojoacele.* MARIAN, S. R. II, 134. *Un buzdugan ș-alegea... În mîna că mi-l lua, De genuche mi-l trîntea, De rugină-l scutura.* BALADE, I, 391. \diamond **Expr.** (Popular) *A scutura blana (sau cojoacă, nădragii cuiva) sau (rar) a scutura de pureci (pe cineva) = a bate.* Cf. DDRF, ZANNE, P. I, 629, III, 25, ȘĂINEANU², TDRG, SCRIBAN, D. \blacklozenge (Învechit) *A arunca, a azvîrli. Au scuturat faraon și sila lui în marea neagră.* PSALT. HUR. 116²/5. *El scutură șarpele în foc și nu chină nemiță rău.* COD. VOR. 96/31, cf. PSALT. 284. *A le apăca de aripile pămîntului, a scutura necurații de pe dînsul.* DOSOFFEI, ap. GCR I, 267/26. *Scutură D[o]mnul pre egipteanii în mijlocul mării.* BIBLIA (1688), 49²/47. [Lemnele] *le voi scutura... pre cale, colo și lu le vei rădica.* Ib. 243²/46. *Deci cădea nu pașini din cai... scuturînd jos pre călăreși.* AETHIOPICA, 53²/3. \diamond **Fig.** *Apucatu-te-ai de aripile pămîntului ca să scuturi pre cei necredincioși de pre dînsul*

(a. 1795). GCR II, 158/25. *Aculus... scutură repezi furtuni și scufundă-le flota-n adîncuri.* COȘBUC, AE. 12. \blacklozenge **Fig.** (Familiar și popular; complementul indică oameni) *A lua (prin mijloace necinstite) toți banii, a lăsa fără nici un ban; (familiar și popular) a curăța; p. ext. a prăda (2).* Cf. RESMERIȚĂ, D. *La tripou Pașadia... îl scuturase, într-o întîlnire uriașă, de toate paralele.* M. I. CARAGIALE, C. 24, cf. CADE, DL, DM, DEX. *Ti-oi scutura di parali.* CARDAȘ, C. P. 195. *Să ieșim în drumul mare Să mi-i scultur de parale.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 605. *Întîlnia boieri călare, Mi-i scutura de parale.* FOLC. MOLD. I, 361. (Ref. p. as.) *Toți banii celor de față se scuturaseră.* CARAGIALE, O. II, 331. \blacklozenge **Fig.** (Familiar și popular; cu complementul „punga“, „chimirul“ sau echivalente ale acestora) *A goli de bani.* Cf. TDRG. *A scutura punga.* CADE. *Ian mai scutură de lire Îndopatele chimire.* VULPESCU, P. 45. *La noi, la București, Punga-și scuturăști.* TEODORESCU, P. P. 125. \blacklozenge (Prin Bucov.; cu complementul „cinepa“) *A bate în meliucă. Cinepa o rupem în melișoi și o scuturăm în meliucă.* A V 7, cf. 14. \blacklozenge (Regional) *A treiera¹ (1)* (Lupeni). A III 4. \blacklozenge (Prin nordul Mold. și prin sud-estul Transilv.; complementul indică paie) *A îndepărta de pe arie cu furca, prin mișcări scurte și repetate în sus și în jos, pentru a face să cadă boabele rămase sau căzute după treieră.* ALR SN I h 80. \blacklozenge (Regional; complementul indică finul) *A întoarce (Groși — Baia Mare).* Cf. ALR SN I h 127/349. \blacklozenge (Regional; complementul indică finul) *A întinde pentru a se usca (Groși — Baia Mare).* Cf. ALR SN I h 128/349. \blacklozenge **Tranz.** (Rare) *A presăra. Mireasma nutreșului... era copleșită acum de aroma finului cosit în floare, pe care Irimie îl lua cu furca... și-l scutura peste stratul de paie aurii.* AGRIBICEANU, S. 7. \diamond **Fig.** *Stele sclicesc, scuturînd pe ape pulberea luminii lor.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 252. \blacklozenge **Intranz.** (Prin Ban. și prin Mold.) *A scormoni (1).* *Scutur pînă cenușă.* ALR II 3 461/27, cf. 3 461/551. \blacklozenge (Prin nord-estul Olt.; complementul indică încăperi sau părți ale lor) *A căuta peste tot (răscolind, răvășind) pentru a găsi ceva. Maică, măiculă mea, Scutură hambarele Pin toate colțurile, Gătește-mi merinzile.* ȘEZ, III, 212. \blacklozenge **Fig.** (Învechit, rar) *A cerceta (în amănunt) analizînd, confruntînd etc. pentru a lămuri o problemă, o situație etc. Tot felul de voroavă cu dînsul am scuturat.* CANTEMIR, ISR. 280, cf. TDRG, SCRIBAN, D. (Ref. p. as.) *Iarăși aceeași voroavă a se scutura am aflat.* CANTEMIR, ISR. 165.

2. **Tranz. și tranz. fact.** (Folosil și absol.) (Complementul indică materii, corpuri străine etc.) *A face să cadă, să se îndepărteze, să iasă etc. din sau de pe ceva, prin mișcări optrite brusc și cu sensul deplasării schimbat (des) într-o parte și în alta, în sus și în jos, încoace și încolo etc.; prin lovituri repetate etc. O vulpe hiteană nemiță de-și uda coada în apă și scutura pre foc de vrea să-l stingă.* MOXA, ap. GCR I, 58/34. *Nenorocitele fiare își scutură praful de pe copite.* NEGRUZZI, S. I, 281. *Copacii crengile-și pleacă și zăpadă-n cale-mi pe rînd scuturau.* ALECSANDRI, P. I, 221. *Pe frunzele de iederi etern va cădea rouă Și vînt în zorii zilei cu drag va scutura Etern picurii limpezi din frunzele ce-i plouă.* COȘBUC, P. II, 193. *Bazele de soare își scutură, tremurînd, praful de aur în aer.* GİRLEANU, L. 119. *Scuturase colbul sau painjenii adăpostii prin ungherele înalte.* IIOGAȘ, DR. I, 34, cf. CADE. *Doar vîntul apa scutura Din ramurile ude.* TOPĂRCEANU, O. A. I, 239. *Scutură nisipul și firele de alge uscate dintre file, apoi închise volumul.* C. PETRESCU, I. I, 81. *Vorbise scuturînd fire imaginare de praful, de pe umerii hamalului.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 20. *Vîntul scutura apa din frunze.* VLASIU, D. 175. *Scutură cenușa pipei, o umplu, o aprinsă.* TEODOREANU, M. III. 11. *Cînd rîzi, își scutur salba de rouă crengi în-tremur.* PILLAT, P. 232, cf. SCRIBAN, D. *Fulgii le lunecau reci în păr, între gene, și ei uitau să șt-i scuture.* V. ROM. septembrie 1955, 148. *Răspunse... scuturînd de pe fața de masă nișel scrum*

de țigară. VINEA, L. I, 30, cf. DL. Scutură nisipul de pe colțul cearășfului. PREDĂ, R. 441, cf. DM. Celălalt își scutura firimiturile din poale. BARBU, PRINC. 95. Ce înseamnă asta bulgar? — întrebă locotenentul... scuturînd de cîteva ori scrumul pe pervaz. BĂNULESCU, I. 111. Roua s-o scuturăm. DOINE, 12. (Ref. p. as) În groapa aceasta se scutură toate albinele roiului celui nou bătînd tare cojnița. ECONOMIA, 191/23. ◇ Fig. Roagă-te, femeie, Ca zvon de biruință Să-mi scuture din suflet funinginea și ura. GOGA, POEZII, 330. ◇ Ex p r. (Învechit) A(-și) scutura praful (sau pulberea) de pe (sau din) picioare = a renunța cu totul la ceva. Și cine nu vor primi voi... ieșind de în casă sau de în cetatea aceea, scuturați praful de în picioarele voastre. CORESI, TETR. 20, cf. N. TEST. (1648), 13^v/9, ZANNE, P. I, 269, TDRG. ◆ Ref. l. (Despre oameni; cu determinări care arată felul, introduse prin prep. „de“) A se curăța de praful, de noroiul, de zăpada etc. de pe picioare sau de pe altă parte a corpului, de pe haine etc., ștergîndu-se sau prin mișcări oprite brusce și cu sensul deplasării schimbate (des) în sus și în jos, prin lovituri repetate etc. Își scoaseră glugile, se scuturară bine de zăpadă. CARAGIALE, O. I, 177, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Dar atunci, zise el scuturîndu-se, parec, de checheriși, unde o să dormim? HOGAȘ, DR. I, 59. Ceata întregă năvăli pe ușe, începură să se scuture. AGRIBICEANU, A. 297. Trebuia să mă scuturați afară, nu să umpleți cancelaria de omăt. REBREANU, I. 342. S-a dus în locuința ei să se scuture de colb. IBRĂILEANU, A. 83. Dacă vrei să li speli și să li scuturi oliacă di colb ti duci Ticu în odaia lui. C. PETRESCU, I. II, 202. Un tropăil de om ce se scutura de zăpadă... ne vesti pe moș Nicu. BRĂESCU, V. 22. Afară, în băătură, oameni se scuturau de omăt. SADOVEANU, O. X, 560. Scuturați-vă de pămînt și plecați. BLAGA, POEZII, 102. Alimut... sări ca ars, se scutură de zăpadă. STANCU, Ș. 320, cf. DL, DM. S-a scuturat apoi de tină și s-a ndreptat încet de șale. LĂNCRĂNȚAN, C. II, 90, cf. DEX. Decil, măică, prin străini, Mai bine-ntr-un gard cu spini! Că de spini m-oi scutura. FOLC. MOLD. I, 569. ◇ Refl. recipr. În pragul casei se scutură unul pe altul de omăt. TEODOREANU, C. B. 54. ◆ Tranz. și intranz. A șterge praful de pe obiectele din casă; a face curățenie, a deretica, (învechit și regional) a griji, (regional) a ciștiga, a orîndui (I), a ticăji¹, a tistăli¹ (I). Cf. VALIAN, V. Biala fata unchiașul torcea... mătura și scutura. ISPIRESCU, L. 347, cf. ȘĂINEANU². Au scuturat casa și au schimbat aranjamentul mobilei în salonul-dormitor. REBREANU, I. 95, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Te răstoarnă slujnica cu cotul Cînd va veni să scuture-n odaie. TOPÎRCEANU, O. A. I, 97. Trecu în camera ei să măture, să scuture și să schimbe apa. C. PETRESCU, C. V. 211. Treci în sufragerie, în antreu, scuturi peste tot, faci focurile. BRĂESCU, O. A. I, 265. Mama, de asemeni, trebuia să scuture și să facă mîncare. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 191. O gălesc scuturînd. PUȘCARIU, L. R. I, 153. „Biblioteca“, scuturată zilnic de servitoare, se compunea dintr-un Almanah, un Mersul trenurilor. CĂLINESCU, C. O. 34, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. Iar trecui pe la fereastră și tu scuturai prin casă. ȘEZ. I, 139. În lipsa altor femei, moașa poartă grija casei, scutură, spală, mătură casa. IB. XII, 8, cf. ALR II/I h 253. ◇ Refl. impers. Cînd moare cineva într-o casă, nu se mătură, nici nu se scutură casa. ȘEZ. II, 67.

3. Tranz. (Complementul indică situații, stări etc. în care se află cineva sau manifestări, deprinderi etc. ale cuiva) A înlătura, a îndepărta sau a alunga (ca fiind nepotrivit cu mersul firesc al lucrurilor). De acolo văm ieși și acea sarcină hilleandă o văm fi și scuturat. CORESI, EV. 246. Scutură-ți beștia [text marginal]. DOSOFTEI, V. S. decembrie 205^v/25. De la cei leneși să scuture trîndăvirea. BIBLIA (1688), [prefață] 3/20. [Țara noastră] și fără nădeajde scuturîndu-și gioacea au ieșit la aer slobod (a. 1826). GCR II, 254/29. Inima mea scutură mai de tot rușinatele cugete ce mă

trătăluise. PLEȘOIANU, T. I, 167/6. Ispania scuturase jugul arabilor, dar o parte a Poloniei... gemea impresurată fiind de tătari. CR (1830), 349^v/34. Gallia, deși cuprinsă de romani, cerca a scutura giugul străin. ASAGHI, N. III/10. Mamă, zi să vie nenea Ca să-mi mai scuture lenea. PANN, ap. CADE. Cînd Petru Rareș se pregătea a scutura jugul otoman, grecii îi serveau în toate modurile cu cel mai curajos devotament. HAS-DEU, I. V. 127. Dorind să scuture cu totul jugul grecilor, voiră mai bine să fie supuși bisericii romane. MAG. IST. I, 37/20. Să ne ridicăm... fruntea din pulbere, să scuturăm jugul fără întîrziere (a. 1851). PLR I, 143. Au avut bunul-simț a nu voi să scuture jugul lor, ca să-l puie în gitul altor popoare. BOLINTINEANU, O. 313. Murășan scutură lanșul cu-a lui voce ruginită. EMINESCU, O. I, 32. E desigur un om mediocre acela ce nu știe scutura pușin jugul opiniei publice. CARAGIALE, O. III, 285. Ridică-te să scuturi ce te-apasă! Voința-nvinge tot. COȘBUC, P. II, 305, cf. BĂRCIANU. Întreaga arlă a Renașterii... a scuturat cu energie jugul „moralității“ ascetice. În PLR II, 61, cf. ȘĂINEANU², TDRG. După alt pahar de vin, uncheșul își schimbă glasul, scutură masca și ieși la iveală iar fața lui veselă. AGRIBICEANU, S. 156. E momentul să scuturăm regimul absolutist. În PLR II, 289, cf. CADE. Bătrînu nu se lasă doborîl, ci, scuturîndu-și lanșurile, cere de la zei libertatea de a putea trăi departe de Roma. LOVINESCU, C. IV, 73. Mă simțeam obosit, cu o mare greutate pe suflet, pe care nu o puteam scutura. VLASIU, D. 276. Cînd jugul era prea greu, strămoșii noștri încercau să-l scuture. PUȘCARIU, L. R. I, 360, cf. SCRIBAN, D. Scuturîndu-și șoădiala din glas, urmă mai repede și mai aprins, dintr-o suflare. C. PETRESCU, A. R. 166. Fac tot ce pot ca să scutur de pe mine principiile pe care mi le-a lăsat educația. DEMETRIUS, C. 9. Parcă mi-am scuturat un munte de pe umeri. H. LOVINESCU, T. 338. Anlon Lupan își scutură tristețea și zise, slăpîndu-se... TUDORAN, P. 73, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Intranz. Vino, moș Trohine, de gioacă cu noi; hai, doar fi-i mai scutura din cele bătrînețe. ALECSANDRI, T. 380.

4. Refl. (De obicei cu determinări care arată felul, introduse prin prep. „de“ sau, rar, „din“) A reuși să se îndepărteze, să se elibereze etc. de cineva sau de ceva care îl incomodează, îl deranjează, îl supără etc. provocîndu-i neajunsuri, neplăceri etc.; a se debarasa, a se degaja, a se descotorosi, a se dez-băra. V. s c o a t e (IV 2). A început a slăpîni în pace, scuturîndu-se și lepădîndu-se cu acest mijloc de supt protecția otomană. FM (1842), 124²/1. Sruugiul încăleacă iarăși, clătînînd din cap, ca cum avea aerul a se scutura de neaz. SION, P. 294. Ah, ce plăcere de-a giuca și de griji a se scutura. ALECSANDRI, T. I, 226. Cucul... mă cheamă-ntră brază... Și-mi mai spune... Să mă scutur de năez. BELDICEANU, P. 96, cf. DDRF, ȘĂINEANU². În spaima instinctivă de moarte, sufletul ei se scuturase de loadă zgura de deasupra. AGRIBICEANU, S. 505, cf. CADE. Tinărul Alecu se scutură tot cu aceleași vorbe șirete și zadarnice de un cizmar. LOVINESCU, C. VII, 41. Așa ați făcut mereu și d-aia nu ne mai putem scutura de sărăcie. REBREANU, R. I, 134. Mihai se scutură de dezmiardare și bătu nerăbdător din picior. C. PETRESCU, I. I, 119. Mici ciudățenii... îi stau în trup ca o neliniște. Se va scutura și de aceea. SADOVEANU, O. XII, 529, cf. SCRIBAN, D. [Pictorul] se scutură repede și de acest cubism abia aparent. OPRESCU, A. M. 25. Mamă-sa îl trimitea la școală ca să se mai scuture de grija lui. BLAGA, H. 218. Sărăcul... jinduie să se scuture de sărăcie. STANCU, Ș. 94. Nu se putea scutura de el, cum ar fi făcut-o cu altul. VORNIC, P. 148, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. Ca să se poată scutura de copilul de împărat... începu a-i da să facă lucruri [grele]. BOTA, P. 6. ◇ Tranz. Atunci au venit alt prieten... pre care eu îl scuturai din gunoii cu bogăția mea. KOTZEBUE, U. 38^v/13. Scuturînd pe cîteșitrei de ceea ce-i de prisos... noi am venit la urmă-

loarea concluziune. HASDEU, I. C. I, 48. Ștefan... i-au scos de la întineric, din ticăloșie i-au scuturat. ARHIVA, I, 59. Scuturat de-orice povară, Aș ridică spre ceruri scară. MACEDONSKI, O. I, 66. Ne împlinim și ne trăim dragoslea scuturată de tot ce e vremelnic și scrieră. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 112. Pe pământ dar, nu mai aveți loc, și scutur poporul de voi. VISSARION, B. 362. Bătălia pentru Shakespeare... era bătălia pentru o artă nouă, scuturată de convențiile anterioare. VIANU, L. U. 57. Mincară, băură și-și petrecură, cum își pecece omul, când se simle scuturat de vrun păcat. RETEGANUL, P. II, 52. (Ironic) Chiar și de viață încă, să-i scutur. COM. SAT. V, 112. ♦ Fig. A reuși să iasă printr-un efort (deosebit) de voință, de concentrare etc., de sub influența unei anumite stări sufletești, fizice, fiziologice etc. care apasă, incomodează etc. Scuturăți-vă, recăpătați încredere în voi și în experiența voastră proprie. ANGHEL, PR. 186. [Zise] scuturindu-se ca de o slăbiciune periculoasă: — Îmi pare rău, domnule Rizescu, dar nu pot. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 188, cf. CADE. Se scuturase ca de un vis urât și mă rugase să nu-i aduc aminte niciodată de ce-mi spusese. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 91. Trăiesc... inconștient... apoi mă trezesc... mă scutur și văd ce e împrejur. VLASIU, D. 188. Măine sper să mă scutur puțin din plictiseala mea. CĂLINESCU, S. 80. Trebuie să mă scutur odată de stările astea bolnăvicioase. H. LOVINESCU, T. 309. Aproape speriat... se scutură cu un efort, deschise ușa biroului și-i făcu semn să intre. T. POPOVICI, SE. 415. Mă scutur de tristețea poeziilor pe care mi le inspira depărtarea. T. Iunie 1964, 32. ♦ Tranz. Cît ești de draguț că vii să ne mai scuturi din plictiseala asta otrăvitoare. REBREANU, I. 152. ♦ Refl. și tranz. (Aslăzi rar; cu determinările „din somn”, „din somnolență”, „din vis” etc.) A (se) trezi (1). El se scutură, oarecum din somn. EMINESCU, P. L. 54. Se scuturau, gemînd prin noaptea, Din visuri deșteptării sorii. COȘBUC, P. I, 268, cf. TDRG. Îi scuturau din dulcea lor somnolență. C. PETRESCU, I. I, 136. O să se scuture satul din somn să întrebe ce s-a petrecut. STANCU, D. 77.

5. Refl. (Despre plante) A rămîne fără frunze, flori, rod etc. în urma desprinderii și căderii lor, a lăsa frunzele, florile, rodul etc. să se desprindă și să cadă (v. despuia, desfrunzi, desfolia); (despre părți ale plantelor, mai ales despre frunze, flori, rod) a se desprinde (de plantă) și a cădea (împrăștiindu-se); s p e c. (despre flori) a rămîne fără petale (care se desprind și cad). Cf. POLIZU. Lăsmă grîul... de se coace bine pînă e aproape d-a se scutura din spic. GHICA, S. 552. Se scutur frunzele pe drum. S-asează bruma peste vii. EMINESCU, O. I, 235. Tată-său e dus la coasă, căci se scutura ovăsul ceta pe jos. CREANGĂ, O. 213. Se scutură florile și roadele se arală. ISPIRESCU, L. 72. Flori de măr... mi se scutură în păr. MACEDONSKI, O. I, 78. Copacii se scutura de floare, în aer e iubire. VLAHUȚĂ, O. A. II, 35, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. Cu privire la lanurile care se scutură, iată o jiltie moldovenească. PAMFILE, A. R. 118. Se scuturară pe miriște o groază de boabe. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 226. Secerișul trebuie început pînă nu se întărește bobul de lot, să nu se scuture. AGÎRBICEANU, S. 395. Florile se scuturară pentru cea din urmă oară. GİRLEANU, N. 124, cf. RESMERIȚĂ, D. Din cînd în cînd, se auzea scuturindu-se cu un foșnet înăbușit cite un trandafir. M. I. CARAGIALE, C. 42. O floare nu se scutura pînă ce nu creștea alla în loc. BASSARABESCU, V. 139, cf. CADE. O uliță tăcută... cu salcîmul scuturindu-și mereu galbena melancolie. I. BOFEZ, B. I, 51. Deschise geamul... să vadă cum se scutură florile mărunții. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 155. Mi se părea că sînt într-o grădînă cu meri înfloriți, care se scuturau peste mine. VLASIU, D. 245. Erau coapte de se rupeau legăturile și grăunțul se scutura singur. DAN, U. 215. În toate livezile... fructele coapte se scutură. TULBURE, V. R. 45. A secerat grîul numai la capul locului, restul lăsîndu-l să se

scuture. SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 395. A început o săptămînă de ploii mari și s-a scuturat grîul pe cîmp. CAMIL PETRESCU, O. I, 26, cf. DL. Toți macii mei s-au scuturat Ca niște lacrimi pe parchet. ISAȘOS, V. 274, cf. DM. Oamenii adună în coșuri poamele, Și frunze se scutură ca-n toate toamnele. HOREA, P. 104. Ce repede a înflorit castanul și ce repede s-a scuturat. T. august 1964, 77, cf. M. D. ENC., DEX. Ulmii că s-or clătina, Frunza că s-a scutura, Trupul că mi-a astupa. ALECSANDRI, P. P. 74. Face-te-aș rujă-n fereastră... Da ruja s-o scutura, Și eu rău m-oi supăra. JARNIK — BİRSEANU, D. 30. Ruja din coșia mea Pentru line n-o cădea, Va cădea, badeo, a ta, Va cădea, s-o scutura. RETEGANUL, TR. 154. Măi nevastă! ce să fac? Grîul mi s-o scuturat. ȘEZ. III, 242. Florile s-au scuturat. HODOȘ, P. P. 113, cf. A III 2, 4. Viile tale S-au copt; S-au răscopt. S-a scuturat tot. BALADE, III, 167. Hai la deal, la secerat, C-aista-i mare păcat, Că grîul s-a scuturat. FOLC. MOLD. I, 264. ♦ Fig. Feeria a rămas ca un fond firesc și necesar; lirismul s-a scuturat puțin ca un element facil și caduc. LOVINESCU, C. VII, 122. Dragoslea nu se scutură decît atunci cînd ne moare sufletul. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 113. Craii, voiozii și domnii, toți se scutură ca pomii. TEODORESCU, P. P. 112. ♦ (Prin analogie; despre ploaie, zăpadă) Fulgii albi de nea se scutur! IOSIF, PATR. 42. Picuri mari... se scuturau din coama încercilă a stejarilor. AGÎRBICEANU, S. P. 119, cf. RESMERIȚĂ, D. De pe pomii de la margine se scutură zăpada și-mi cade după guler. VLASIU, D. 46. Mă-nchin, fie, zăpadă... Cînd te scuturi din cer despăturată lin Tu ești curată ca pinza de in. CĂLINESCU, O. II, 78. De cerul stîns și neguros aproape, Zăpezi se scutur parcă din uitare, În albele abisuri să le-ngroape. HOREA, P. 24. ♦ Tranz. și tranz. fact. Trece și în părțile răzășilor de le scutură pomeții (a. 1735). URICARIUL, XXV, 150. Am mers și am cercat... pentru o livadă... ce este în hotărîrea Ciocîrliștilor și au scuturat-o Popirdeștii (a. 1746). ib. 195. Noi am scuturat și pometele și am cosăt și livezile (a. 1775). BUL. COM. IST. III, 99, cf. LB I. GOLESCU, C. Să vadă... dacă acele poame era de mîncare sau ba. Așa au scuturat cîteva. DRĂGHICI, R. 51/14. Lunele, ca și anii, trec... tîrînd după ele primăveri și ierne, scuturînd mereu frunzele arborilor. SION, P. 88. Vara trece, iarna vine, Și tu, codre, te-ai uscat! Trece vara, ca și tine Florile mi-am scuturat! ALECSANDRI, P. I, 61. Deasupra-mi teiul sfînt Să-și scuture creanga. EMINESCU, O. I, 216. Rar o adiere leagănă cite-o frunzuliță, scuturată de loamnă. VLAHUȚĂ, S. A. III, 364, cf. BĂRCIANU. Și-nfloraiți trandafiri sălbatici Podoaba lor și-o scutură și cîntă, GOGA, POEZII, 166. Bătrîna tulpină bătută de vijelie își scuturase jalnie cele din urmă frunze. M. I. CARAGIALE, C. 50, cf. CADE. Scutur nucile din pom. CĂLINESCU, L. L. 58. Aici, vîntul cînd bate nu poate decît să scuture stejarii de rodul lor nobil. BOGZA, C. O. 245. Cîntecul pe care l-ai cîntat C-o floare scuturată prea devreme. LABIȘ, P. 120. Vîntul scutura florile pomilor. BARBU, G. 47. Rar, și pe jos, se mai vedeau petale scuturate și măcinale de căldură. V. ROM. noiembrie 1964, 22. Vine-o seară gravă și-o oră ca tabacul cînd... Melancolia toamnei își scutură copacul. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 5/2, cf. DEX. Il scutori ca să nu rămînă boambe în el. A III 4. (Prin analogie) Cerul era neliniștit și schimbător. Din cînd în cînd se învâluia de nouri și scutura ploaie. SADOVEANU, O. IX, 200.

II. Tranz. 1. (Complementul indică obiecte, construcții etc. sau părți ale lor ori ființe, arbori etc. sau părți ale corpului lor) A scoate din poziția inițială prin mișcări puternice și repetate cu sensul deplasării schimbat brusc într-o parte și într-alta, încoace și încolo, în sus și în jos etc. V. agita, clătina, cutremura, hițina, hurduca, zgîlții, zgudu, zdruncina. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Toți... să afla gata, scutura arcile în minile lor. BELDIMAN, N. P. II, 193/14. Cînd își scutură părul capului lor, cutremură cerul și pămîntul. PLEȘOIANU, T. II,

79/11. Ouăle ce se clătesc cînd le scutură cineva, nu-bune nici de clocit, nici de păstrat. CR (1832), 143²/12. Căi scutură prin aer Sunătoarele lor salbe. ALECSANDRI, O. 169, cf. CIHAC, I, 247. Albele fecioare... dănuiesc Ca fluturi ce scutur aripi auroase Pe crinii ce cresc. BOLINTINEANU, O. 23. Turturica... își scutură aripile și-și încovoie gîntie. ODOBESCU, S. III, 35. Vîntul începe a geme rece și a scutura casa cea mică. EMINESCU, P. L. 9. Cînd voi scutura frînghia să mă scoateși afară. ISPIRESCU, L. 84, cf. DDRF. Moartea cum-o simți venind, Cu minie tresărînd Scuturi frunte-n-tunecată. COȘBUC, P. I, 220. Tunurile bubuie afară, scuturînd geamurile. IORGA, C. I. I, 156. Un vînt rece... scutura sălcile cu putere, apele se zbăteau. ANGHEL - IOSIF, C. L. 29. Codrule, bătrînule! Scutură-ți tu pletele Să s-aduie cetele. IOSIF, PATRA, 69, cf. TDRG. Așa scutura pletele albe... DELĂVRANCEA, O. II, 82. Începu să-și scuture capul... apoi... se ridică. AGRIBICEANU, A. 292. Scuturîndu-și aripile, făcu un ocol larg. GÎRLEANU, L. 62. N-am mai văzut de cînd sint cal să înșface cinele cu dinții și să-l scuture pe sus. HOGAȘ, M. N. 188, cf. CADE. Miron Iugă răcnea scuturînd pumnul spre Trifon Guju. REBREANU, R. II, 195. Ino... s-a ivit scuturîndu-și în soare Părul ei galben. TOPÎRCEANU, P. O. 11. Îl scutură amîndoi, dar capul se clatină moale pe căpățiul brancardei. C. PETRESCU, I. II, 38. Mă scutură de umăr și se răstește. I. BOTEZ, B. I, 18. Sări... pe grămadă unor traverse ruginile... scuturîndu-și părul în neregulă. SAHIA, N. 36. Vîntul scutura-roșcovii sălbatici. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I. 90. Își scuturase pletele și cu o singură mișcare găsise soluția oportună. TEODOREANU, M. III, 14. Nopti de-a rîndul ei scuturară sfeștoacele în vînt și în toate nepărerile, numai pe lup nu-l nimeriră. VOICULESCU, P. I, 174. Mi-am scuturat fruntea întorcîndu-mă spre Emilian. SADOVEANU, O. XVIII, 521, cf. SCRIBAN, D. Calul e mulțumit, dă copita, scutură spinarea. ARGHEZI, B. 60. De scuturi la uzină un iwar mare seara, Se face dimineață pe loc în toată țara. CĂLINESCU, O. II, 66. Vînt vechi și lung între ziduri Mai scutură luturi și fier. BLAGA, P. 113. Își scutură părul, să-l clătească apa. C. PETRESCU, A. R. 45. Își dă seama cum o ceață i se așterne deasupra privurilor... și scutură capul să o alunge. BOGZA, C. O. 138. Cum se trezi, scutură capul. STANCU, Ș. 26. Întinde mîna spre ea și o scutură. H. LOVINESCU, T. 134. Anton Lupan își scutură capul, buimac. TUDORAN, P. 222, cf. DL. Vînturile nopții scutură afară Arborii lăcerii. ISAC, O. 64, cf. DM. Sub feastă i se zbătea ceva roșu, ca o pînză scuturată frenelic. T. POPOVICI, SE. 283. Pe malul celălalt, vîntul scutura pînzele strînse ale unor yole, ancorate lîngă un podium de lemn. BARBU, Ș. N. 293. Oșteanul a înaintat apoi pe virfuri, pînă lîngă pat, și mi-a scuturat ușor. V. ROM. octombrie 1964, 37. Vîntul îi scutura părul care ieșea din căciulița de lînă. IB. ianuarie 1965, 81. Calul... Scutură pușca de la oblic. VULPESCU, P. 40, cf. M. D. ENC., DEX. Cînd îi mai ziceam ceva, Măciuca că-mi scutura. TEODORESCU, P. P. 522. Ce ai tu de scuturi munții, nu-i poți lăsa în pace? RETEGANUL, P. II, 62. Scuturînd friul cel de argint, îndată veni un cal de argint. BOTA, P. 37. Iată și Bogdan sosea Și la poartă tăbăra, O bătea, o scutura. BALADE, III, 311. Și de f-a hi lene să-i l'egi — zice — numa scutură funeli. O. BÎRLEA, A. P. II, 98. ♦ Expr. A scutura mîna cuiwa = a saluta pe cineva luîndu-i mîna, strîngîndu-i-o (cu putere) și mișcîndu-i-o repetat (și energic) în sus și în jos, în semn de (mare) afecțiune, bucurie etc. O dată-ncă-mi scutură mîna și zbura pe scări, în jos. EMINESCU, G. P. 93. Îi scutură mîna încă o dată și se repezi afară. REBREANU, R. I, 15. I-a scuturat mîna cu o cordialitate exagerată. C. PETRESCU, C. V. 63. Scutură afabil mîna prietenului său. SADOVEANU, O. XII, 499. Mîna... i-o scutură bărbătește. T. iulie 1968, 43. ♦ Intrans. (Urmad de determinări introduse prin prep: „din“ sau „de“) Cuoșul atunci se așază pe jos, scutură puternic din aripi și îndată umple ograda. CREANGĂ, O. 23. Începură... să scuture din cap ca

și cînd ar fi voit să dea drumul iute unei cînlări. AGRIBICEANU, S. 535. Iar cînd nevasă-sa îi vorbea... de cutare... el scutura din cap. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 277. Gioiana scutură de citeva ori din cap. HOGAȘ, DR. II, 99. Strejarii zgîiesc ochii, lușesc în sec, scutură puțin din cap. LUNGANU, CL. 135. Administratorul scutură cu energie din cap. SADOVEANU, O. XII, 463. Lucu scutură din cap ca un boxer amețit. VINEA, L. II, 287. Clipt, scutură din cap, apoi începu să ridă prosteste. TUDORAN, P. 136. Am scuturat din cap, simțînd că plutește deasupra mea o mare primejdie. PREDĂ, R. 52. Scuturau din pîntenii de piele ai copitelor, alungînd muștele ce coada. BARBU, G. 134. Pornind apoi în salturi, în dreapta și în stînga, scuturînd din cap. BĂNULESCU, I. 185. Cînd oi scutura din lanț, să știți că-s viu. SBIERA, P. 91. Măgarul scutură din cap și popa credea că-l pricepu. RETEGANUL, P. III, 86. Voinic din cap scutura. ALEXICI, L. P. 38. Să scuturi nîma de căpăstru-ăsta, Că io vin și ț-ăzul. O. BÎRLEA, A. P. II, 236. ♦ Refl. p. a. s. O casă de literă aproape golită (culeasă) se scutură spre a ridica literele în gauri. V. MOLIN, V. T. 74. ♦ Refl. Plîngea de se scutura cămeșa pe dînsul. VASILIU, P. L. 107. Clopote bat, se scutură cu-al dimineții zvon. HELIADE, O. I, 183. Brădu... se scutură și zice: În zădar tu, vrăjitoare, Aduci vișorul pe-aice. ALECSANDRI, POEZII, 22. Cînd se zvîrle apa descîntată pe un cîine și el se scutură, e semn că bolnavul are leac. CÂNDREA, F. 229. I se scutură părul ca un cucui de pene. GÎRLEANU, N. 138. Mircea izbucnește în plîns de i se scutură ghiozdanul în spate. SAHIA, N. 52. Sedeam drept și-n furtună Mă scuturam ca pomul. CĂLINESCU, L. L. 108. Simțeam că mi se rupe inimă, că de plîns mi se scutură cămașa de pe mine. CONTEMP. 1953, nr. 375, 1/3. Arborii șuierau afară biețuiți de vînt și se scuturau ferestrele. ISAC, O. 206. Umerii lui de plugar se scuturau de ris. BARBU, PRINC. 73. Greu vînta pădurea, se scuturau plopii. HOREA, P. 50. Craca s-a scuturat singură și m-a aruncat afară din cuib. T. decembrie 1964, 25. Codri se scutura. Văi adînci că răsuna. TEODORESCU, P. P. 627. Penele [pălărilor] se scutură, Fetele se bucură. JARNIK — BÎRSEANU, D. 450, cf. GOROVEI, CR. 49. ♦ (Prin lărgirea sensului) Descrierea... unui pasagiu scuturat de viscol se cristalizează într-o puternică pagină. VIANU, A. P. 139. ♦ (Prin Mold.; complementul indică recipiente, saci etc. încărcăți cu substanțe, materiale etc. pulverulente, granuloase etc.) A îndesa conținutul prin clătinare, prin agitare, printr-o ușoară ridicare și trîntire (puternică) etc. V. t a s a¹ (1). Scutură bini sacu, indeasă. ALR SN II h 1327/414, cf. 1327/551, 574. ♦ (Despre pavaul, denivelările etc. unui drum; p. ext. despre mijloace de transport care se deplasează pe un drum fără să ocolească denivelările acestuia; complementul indică mijloace de transport sau, p. ext., obiectele transportate de acestea) A mișca brusc, puternic și dezordonat, mai ales în sus și în jos, într-o parte și într-alta; a clătina, a hițina, a hurduca, a zdruncina, a zguduî, (regional) a hurducăi. Mortul... scuturat de pietrele pavilii, clatină mereu din cap. GHICA, C. E. II, 423, cf. CIHAC, I, 247, BĂRCIANU, CADE. Un hîp scutura mașina și scrumul fișării lui Alexandru Vardaru căzu. C. PETRESCU, I. I, 134. Zice că-i e teamă să nu-l scuture trăsura. VORNIC, P. 225, cf. ALR SN II h 353. ♦ Refl. (Învechit și regional; despre pămînt) A se cutremura. Pămîntulu scutură-se și amu ceriurile picară de fața Dumnezului. PSALT. HUR. 55^v/7. Pămîntul se scutura și pietrele să despiceară. N. TEST. (1648), 38^r/24, cf. ALR SN II h 626. ♦ Trans. fact. Tu ești... acela ce scuturi lumea supt ceriu din lemeniri (cca 1650—1675). GCR I, 228/15. Trăsnițiile și fulgerile, ce ăra, se părea că scutură pămîntul ca o treslie de vînt. DRĂGHICI, R. 72/2. ♦ Refl. (Despre ființe, despre corpul sau despre părți ale corpului lor) A se mișca puternic (scurt și repetat) ca reacție la senzația de frig, de durere fizică, de greață etc., ca rezultat al unei stări emotive puternice etc.; a se cutremura, a se zguduî, a se zgîlîi.

V. tresări (1), infiora, tremura (1). De spaimă mare i se scuturară toate oasele (a. 1683). GCR I, 271/38. El să scutură și-i ieși sufletul și muri. BIBLIA (1688), 176¹/52. După... lovitură scuturându-se Sisara o dată, numai de cît îi ieși sufletul. CALENDARIU (1814), 110/20. Te scuturi la idea că omul se joacă cu viața lui. ODOBESCU, s. III, 126. Genarul își înfipse pînteni adînc în coastele calului, care fugea scuturîndu-se... ca o vijelie. EMINESCU, P. L. 21. Calul se și scutură de trei ori și îndată rămîne cu părul lins-prelins. GREANGĂ, O. 83. Unde se făcu un noroi cleios și puturose de fi se scutura carnea pe line. ISPIRESCU, L. 129, cf. BĂRCIANU. Te-au așteptat, sărmane flori... Și-ngâlbenite de fiori S-au scuturat de cîte ori Foșnea un pas la poartă. GOGA, POEZII, 347. Cînd se scutură corpul vreunei persoane fără voie, în momentul acela o pomenește diavolul. GOROVEI, CR. 104. El se scutură, parcă ar vrea să lepede de pe dînsul cîngătoarea de jă-ratic. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 75. Caii începură să se scuture, oprindu-se în mijlocul curșii. AGÎRBICEANU, A. 371. Căpriorul se scutură și fuge, năuc de spaimă și de durere. GÎRLEANU, L. 65. Se oprea în loc și se scutura, vînd să arunce cît coloz acel boiuc de pe spatele sale. HOGAȘ, M. N. 154, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. M-am scuturat ca dup-o catastrofă. TOPÎRCEANU, B. 102. Con-tabilul se scutură ca de friguri și nu vru... să golească pînă la fund păhărelul cît nuca. STĂNOIU, C. I. 88. Uneori se scutura ca de-o vedenie ori ridica ochii spre tavan. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 140. Țăranii de la focurile de popas se scuturau cu groază povestind. SADOVEANU, O. XI, 284, cf. SCRIBAN, D. Atunci... oamenii oacheși se scuturară de frică. STANCU, Ș. 280. Apoi, scuturîndu-se, ridică ochii spre Anton Lupan. TUDORAN, P. 31, cf. DL. Se scutură ca de un fior. T. POPOVICI, SE. 61, cf. DM, DEX. Mi se scutură carnea. CIAUȘANU, V. 197. Mă scutur de cîte-am auzit. ALR II/I MN 53, 2 307/64. Cîm s-a scuturat calul zmeului, a căcu și l-a omorît. O. BÎRLEA, A. P. II, 316. (Tranz.) Nu mai pușin zăbava prin lenevire stîlpîi monarhîi, decît eșartana mădularele trupului scutură. CANTEMIR, I. I. I, 123. Un fior o scutură puternic. CARAGIALE, O. III, 274. Se oprise, scuturat de un fior, cu ochii mari în gol. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 26. Era scuturat de acele friguri care vin din suflet. TEODOREANU, M. II, 163. Scuturat de un acces, se pune să răcească. ARGHEZI, L. 318. Veniși! zise ea prostește din buze scuturate de convulsii senile. CĂLINESCU, O. I, 27. După stupoarea de-o clipă, întîmplarea... începuse să-i facă haz și să-i scuture diafragma. BLAGA, H. 7. Petrescu privea umerii lui Dumitru, largi, lîneri, scuturați de plîns. GALAN, Z. R. 368. Evanghelina simșie un fior care-i scutură palmele. BARBU, PRINC. 47. ♦ Fig. Cum ai vrea ca omul scuturat de slăbiciune La palîmi să nu mai aibă... plecăciune? CONACHI, P. 266. Hergol, scuturat de micile lui drame, avea obiceiul să vorbească singur. CĂLINESCU, B. I. 140. Nimic, niciodată e tot ce ași dat Tinereșii noastre scuturate de friguri. JEBELEANU, C. 10. Avea geniul calomniei în invectivă și era scuturat de demonul negașiei. CONSTAN-TINESCU, S. III, 258. ♦ E x p r. (Regional) A se scutura la foale = a se îmbolnăvi de hernie. Cf. cv 1952, nr. 2, 37. (Tranz.) A-l scutura (pe cineva) frigurile = a) a avea un acces de friguri, a avea frisoane. [Pe cal] mai cumplit îl apucă și-l scutură frigurile. CALENDARIU (1814), 162/9, cf. SĂGHINESCU, V. 104, TDRG. Peste dascălul Cotruș dase un rău mare: acum, în preajma examenului, îl scutură rău niște turbate de friguri. AGÎRBICEANU, S. P. 86, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. O săplămină m-a tot scuturat frigurile, cînd le-a năseut mună-ta. RETEGANU, P. V, 29. (Cu parafrazarea expresiei) Cum stătea ghemuit, începu să tremure ca scuturat de friguri. DAN, V. 257. Adormea din nou scuturată de friguri. T. POPOVICI, SE. 249. Cînd le scutură de friguri... să-ți toarne o cofă de apă pe cap o femeie. ȘEZ. III, 49; b) a fi bolnav de malarie. Cf. CANDREA, P. 144. ♦ Fig. (Rar) A aduce la realitate printr-o acțiune, printr-o intervenție energetică etc.

Vrei tu ca să mă scuturi și să-mi aduci aminte de marele meu nume? I. NEGRUZZI, S. VI, 210. Această stare nesuferită a scuturat masele și le-a adus înspre făgașul revoluției. ȘCINTEIA, 1952, nr. 2 389. ♦ (Învechit, rar) A turbura (3). Căută Domnul spre tabăra egiptenilor... și scutură tabăra lor. BIBLIA (1688), 2/37.

2. (Familiar) A bate (tare, zdravăn); p. ext. a certa; a critica în mod aspru. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. Păcat că Ion nu l-a scuturat pușin... ar fi meritat. REBREANU, I. 29, cf. CADE. Dacă pe un cheșliu cu licuri pitorești îl scuturi și îi vorbești grav... nu mai face pe caraghiosul. CAMIL PETRESCU, U. N. 386. Nu vă faceți datoria și atunci am eu dreptul să vă scutur. BRĂTESCU, M. B. 71, cf. SCRIBAN, D. Unde-l poți găsi, să-l aduci mîine la mine, să-l scutur nișel. C. PETRESCU, A. R. 157. Pe nevricoșii aștia trebuie să-i scuturi, că altfel o iau razna. H. LOVINESCU, T. 227, cf. DL, DM. Trebuie pus mîna pe par, să-i scuture, să simlă că ei nu pot să mai rabde. BARBU, G. 151, cf. M. D. ENC., DEX. Prinde a-l scutura pe bietul orb... și aces-talalt... unde prinde a răspunde cu pumni și a-și răstoarce minia. FURTUNĂ, V. 9. ♦ Tranz. și refl. recipr. Spec. (Prin Mold. și prin Transilv.) A (se) trage de păr, a (se) bate trăglud(n-se) de păr; (familiar) a se părui¹ (2). ALR II/I h 8. S-o prinsă dă cap și s-au scuturat dă păr. ALR SN IV h 973/310.

— Prez. ind.: scătur. — Și: (regional) scuturi vb. IV, seutoră vb. I.

— Lat. *executare.

SCUTURĂICĂ s. f. (Regional) Numele unui soi de struguri timpurii (Florești — Drobeta Turnu Severin). Cf. II v 185.

— Pl.: ?

— Cf. scutura.

SCUTURĂRE s. f. Acțiunea de a (se) scutura și rezultatul ei.

I. 1. Mișcare bruscă și repetată, într-o parte și într-alta, în sus și în jos, încoace și încolo etc. care provoacă îndepărtarea, căderea, ieșirea etc. unei materii, a unui corp străin etc. din sau de pe ceva; scuturat¹ (I 1), (rar) scutur¹ (1). Cf. scutura (I 1). Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX. ♦ Fig. (Învechit, rar) Cercetare (amănunțită), analiză, confruntare etc. pentru lămurirea unei probleme, a unei situații. La ascultarea cuvîntului și scuturarea lucrului cea mai de pre urmă să vinim. CANTEMIR, IST. 114.

2. Cădere, îndepărtare, ieșire etc. a unei materii, a unui corp străin etc. din sau de pe ceva, prin mișcări bruște și repetate într-o parte și într-alta, în sus și în jos, încoace și încolo etc.; scuturat¹ (I 2). Cf. scutura (I 2). Cf. DL, DM. ♦ Curățare de praful, de noroiul, de zăpada etc. de pe picioare, de pe altă parte a corpului, de pe haine etc., prin ștergere, prin mișcări bruște, repetate, în sus și în jos, prin lovituri etc.; scuturat¹ (I 2). Cf. DM, DEX. ♦ Ștergere a prafului de pe obiectele din casă; curățenie, dereticare, dereticat¹; scuturat¹ (I 2), scuturătură (I 2), (regional) scutureală (2). Cf. VALIAN, V., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Fig. Înlăturare, îndepărtare, eliberare de o situație, o stare etc. în care se află cineva sau de unele manifestări, deprinderi etc. ale cuiva (ca fiind nepotrivite cu mersul firesc al lucrurilor); scuturat¹ (I 4). Cf. scutura (I 3). Proprietarii sînt interesați să caute de a închizășlui îmbelșugarea hranei făranelui și scuturarea lui de datorii. I. IONESCU, C. 52/25. Românii din Banat... prevedeau în unirea făranelor o conlucrare puteroasă și pentru scuturarea jugului bisericesc nemaisuferit. BARIȚIU, P. A. II, 82. Toate mișcările manifestau din ce în ce mai clar mărșul vis a eroului: scuturarea jugului musulman! HASDEU, I. V. 59. Retragerea mea... scuturarea mea de lumea aceasta și de colbul ei... a fost treabă de două zile.

GALACTION, O. 246. [Aceasta este] condiția înălțării forțelor democratice ale poporului în vederea scuturării jugului otoman și habsburgic. LUPŢA DE CLASĂ, 1953, nr. 1—2, 108. *Timp de veacuri, poporul român a luptat eroic pentru scuturarea jugului turcesc. SCÎNTEIA, 1954, nr. 2968, cf. DL, DM. Salută marea mișcare revoluționară... chemând la luptă pentru scuturarea jugului tiranic. IST. LIT. ROM. II, 463. Poetul ajunge la simplitate prin scuturarea îmbelșugatelor podobe stilistice. VIANU, S. 63. Urmasul lor întru scuturarea respectabilității englezesti a rămas Peter Collinson. CINEMA, 1968, nr. 1, 25, cf. M. D. ENC., DEX.*

4. Fig. Îndepărtare, eliberare etc. de ceva sau de ceva care incomodează, deranjează, supără etc., provocând neajunsuri, neplăceri etc.; debarasare, degajare, descotorosire, dezburare. Cf. scutura (I 4). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. Desprindere și cădere a frunzelor, a florilor, a fructelor etc. unei plante; spec. desprindere și cădere a petalelor unei flori; scaturat¹ (II 5), (regional) scuturiș. Cf. scutura (I 5). *Încep a se îngălbeni și a se usca verdețurile... cu scuturarea și căderea frunzelor după pom. EPISCUPESCU, PRACTICA, 12/30. Doruri mute izvorau din ierburile mature... gălile de scuturare. VOICULESCU, P. I, 70. Orice zi de înfriziere... aduce pierderi însemnate, ca urmare a scuturării boabelor. SCÎNTEIA, 1952, nr. 2395, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Prin lărgirea sensului) Se pun pe obraz și piept, de la începerea vărsatului... pînă la scuturarea și curățirea cojilor. EPISCUPESCU, PRACTICA, 238/13.*

II. 1. Scoatere din poziția inițială prin mișcări puternice și repetate într-o parte și într-alta, încoace și încolo, în sus și în jos etc.; scaturat¹ (II), scaturătură (II 1). Cf. scutura (II 1). V. agitare, clătinare, clătinat, clătinitură, cutremurare, cutremurătură, hiținare, hiținătură, hurducare, hurducătură, zdruncinare, zdruncinătură, zgîlțială, zgîlțire, zgîlțit, zgîlțitură, zguduială, zguduire, zguduit, zguduitură. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., RESMERIȚĂ, D. *Se auzi căscatul prelung al birjarului, urmat de o scuturare de clopoței a unui cal. REBREANU, R. II, 270. Luminiața fredonă... revărsându-și dintr-o scuturare părul negru peste ochi. C. PETRESCU, J. I, 7. Auzisem aproape, ca o scuturare de clopoței, glasuri mici, cristaline. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 262, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Rare) Scaturătură (II 1). La întoarcere a gonit căruța prin toate hîrtoapele... Scaturările îi făcuseră lui mai mult rău. T. POPOVICI, SE. 140. ◊ (Învechit, rar) Vibrație. Sunetele trupurilor sînt mai ales de la numărul cutremurărilor au a scuturărilor, care de la lovire vin date. AMFILOHIE, G. P. 68^r/11, cf. URȘU, T. Ș. 298. ◊ (Învechit, rar; în simlagma) Scuturare de glas = tunet (1). Ale apei măsuri cînd au făcut, așa văzînd au numărul și calea întru scuturare de glas. BIBLIA (1688), 374^a/52. ◊ Mișcare puternică (și repetată) ca reacție la senzația de frig, de durere fizică, de greață etc., ca rezultat al unei stări emotive puternice etc.; scaturat¹ (II 1), scaturătură (II 1), cutremurare, cutremurătură, zgîlțială, zgîlțire, zgîlțit, zgîlțitură, zguduială, zguduire, zguduit, zguduitură, (rar) scatur¹ (2). Cf. scutura (II 1). V. tresărire, infiorare, tremur (1), tremurare (1), tremurătură (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.*

2. (Familiar) Bătaie (zdravănă); p. ext. ceartă; critică aspră; (familiar) scaturat¹ (II 2), scaturătură (II 2). Cf. scutura (II 2). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scuturări.

— V. scutura.

SCUTURĂT¹ s.n. Faptul de a (s)e scutura.

I. 1. Mișcare bruscă și repetată, într-o parte și într-alta, în sus și în jos, încoace și încolo etc. care provoacă îndepărtarea, căderea, ieșirea etc. a unei materii, a unui corp străin etc. din sau de pe ceva; scuturare (I 1), (rar) scatur¹ (1). Cf. scutura (I 1). Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Glumeț) Scaturatul cojocului = bătaie. *Se înțelege că asemenea revoluție familiară nu este lipsită de „scuturatul cojocului” și de alte încercări. PRIBEAGUL, P. R. 18.*

2. Cădere, îndepărtare, ieșire etc. a unei materii, a unui corp străin etc. din sau de pe ceva, prin mișcări bruște și repetate într-o parte și într-alta, în sus și în jos, încoace și încolo etc.; scuturare (I 2). Cf. scutura (I 2). Cf. DL, DM. ◊ Curățire de praful, de noroiul, de zăpada etc. de pe picioare, de pe altă parte a corpului, de pe haine etc., prin ștergere, prin mișcări bruște, repetate, în sus și în jos, prin lovituri etc.; scaturat¹ (1 2). Cf. DM, DEX. ◊ Ștergere a prafului de pe obiectele din casă; curățenie, dereticare, dereticat¹; scuturare (I 2), scaturătură (I 2), (regional) scuturare (2). Cf. CADE. *N-a avut răbdare să termine cu scaturatul. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 118, cf. DL, DM, DEX.*

3. Înlăturare, îndepărtare, eliberare de o situație, stare, manifestare, deprindere etc. a cuiva (ca fiind nepotrivită cu mersul firesc al lucrurilor); scuturare (I 3). Cf. scutura (I 3). Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Fig. Îndepărtare, eliberare etc. de ceva sau de ceva care incomodează, deranjează, supără etc., provocând neajunsuri, neplăceri etc.; scuturare (I 4), debarasare, degajare, descotorosire, dezburare. Cf. scutura (I 4). Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. Desprindere și cădere a frunzelor, a florilor, a fructelor etc. unei plante; spec. desprindere și cădere a petalelor unei flori; scuturare (I 5) (regional) scuturiș. Cf. scutura (I 5). Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

II. 1. Scoatere din poziția inițială prin mișcări puternice și repetate într-o parte și într-alta, încoace și încolo, în sus și în jos etc.; scuturare (II 1), scaturătură (II 1). Cf. scutura (II 1). V. agitare, clătinare, clătinat, clătinitură, cutremurare, cutremurătură, hiținare, hiținătură, hurducare, hurducătură, zdruncinare, zdruncinătură, zgîlțială, zgîlțire, zgîlțit, zgîlțitură, zguduială, zguduire, zguduit, zguduitură. *Un scuturat din umeri — alt. ANGHEL, P. 37, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Rare) Zdruncinătură. Cf. CADE. ◊ Mișcare puternică (și repetată) ca reacție la senzația de frig, de durere fizică, de greață etc., ca rezultat al unei stări emotive puternice etc.; scuturare (II 1), scaturătură (II 1), cutremurare, cutremurătură, zgîlțială, zgîlțire, zgîlțit, zgîlțitură, zguduială, zguduire, zguduit, zguduitură, (rar) scatur¹ (2). Cf. scutura (II 1). V. tresărire, infiorare, tremur (1), tremurare (1), tremurătură (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Regional; art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Brusturi — Oradea). Cf. ALR I 1477/302.*

2. (Familiar) Bătaie (zdravănă); p. ext. ceartă; critică (aspră); (familiar) scuturare (II 2), scaturătură (II 2). Cf. scutura (II 2). Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— V. scutura.

SCUTURĂT², -Ă adj. I. 1. (Despre oameni sau despre părți ale corpului lor, despre obiecte etc.) Care este curățat de praful, de zăpadă etc. prin scuturare (I 2). Cf. scutura (I 2). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LM, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Ziua se adăugau trilirile de flaut, răbufneala foalelor scutate,*

patefonul domnişoarei Sonia. c. PETRESCU, c. v. 49, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. Cercul scuturată dă în limbă. DELAVRANCEA, s. 170, cf. DDRF, TDRG. ◆ (Rar; despre locuințe, încăperi etc.) Dereticat. Casă scuturată. ◆ Fig. (Familiar; despre oameni) Prezentabil (1); care este (destul de) educat, instruit, cizelat etc.; (familiar) scuturățel (1), spălat (1), spălățel (1), curățel. Acum se întorc unul câte unul din capitalele Europei spălați și scuturați. GHICA, c. E. II, 452, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. Într-o bancă strălucea un băiat de mocani din Săcele, foarte scuturat, cu ochi vii. BLAGA, H. 74, cf. CIAȘANU, GL.

2. (Despre plante) Care este despuiat de frunze, de flori, care are fructele căzute. Cf. scutura (I 5). Lacomă... din vrere, nu din nevoie, cearcă paiul scuturat, cizmele fără poaloave. N. COSTIN, ap. GCR II, 11/30. Un pom vested, scuturat, arăta că-n scurtă vreme cu totul să va usca. PANN, E. II, 12/12. Pe urmele liliacului scuturat, gherghinele se ridicau semețe. GÎRLEANU, N. 156, cf. CADE, DL, DM. Pe urmă, începeau buruienile, o adunătură întinsă de scafeți scuturați. BARBU, c. 308, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. Pe sinul candid, scuturatei nimfe I-au mai rămas din trandafiri doar ghimpii. VULPESCU, P. 30. ◆ (Despre frunze, flori, petale, fructe etc.) Care s-a desprins sau a fost desprins de plantă și a căzut. Pîlcuri de găini... ciuguleau și ici și colo boabele scuturate. AGRIBICEANU, s. 420. Spuse o vorbă proastă unui sfînjinel scuturat. GÎRLEANU, L. 33. Leșină pe un covor de petale scutate. BASSARABESCU, v. 140. Priui... tulpina groasă... a bradului bătrîn, pămîntul acoperit cu puzderie de ace verzi, scutate. v. ROM. Iulie 1954, 49. Din nou te aud Cîntînd despre flori scutate. LABIȘ, p. 51. Sub frunza scuturată a vișelor de vie Sîni cel ce vede-n strugur un strop din veșnicie. HOREA, c. 71. ◆ (Rar; despre păduri, grădini etc.) Care are copacii, plantele etc. cu frunzele, florile, fructele, ramurile etc. căzute. Azi... grădina-i scuturată și toată floarea stearpă-mi cade. VOICULESCU, POEZII, I, 26. Baba Gherghina își aduce acasă, din pădurile scutate, ramurile și gătejele în spinare. ARGHEZI, c. J. 21.

II. 1. (Despre obiecte, construcții etc. sau despre părți ale lor ori despre ființe, arbori etc. sau despre părți ale lor) Care este mișcat puternic și repetat într-o parte și într-alta (v. agitat, clătinat, cutremurat, hîținat, zdruncinat, zgîlțit, zguduit), încoace și încolo (v. agitat, clătinat), în sus și în jos (v. cutremurat, hîținat, hurducat, zdruncinat, zgîlțit, zguduit). Cf. scutura (II 1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LM, BĂRCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. [Vîntul] treee fluierînd ascuțit prin macaralele prinse în colful pinzelor scutate. BART, s. M. 16, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◆ (Rar; despre recipiente, saci etc. încărcăți cu substanțe, materiale etc. pulverulente, granulare etc.) Care este clătinat, agitat ridicat, puțin și trîntit etc. ca să se îndese, să se așeze mai bine conținutul; p. ext. ras² (4). Cf. scutura (II 1). Cum ai zis?... dai 50 de lei?... douăsprezece dimerlii la mierță, scutate, și una cu vîrf! ALECSANDRI, T. 1541. ◆ (Prin Mold. și prin Bucov.; adverbial; în legătură cu verbul „a juca“) Săltat² (2); sacadat. Cf. DDRF. Cine joacă scuturat De trei zile n-o mîncat. ȘEZ. IV, 238. Cine joacă scuturat, Acela nu-i om curat. FOLC. MOLD. I, 72. ◆ (Regional; substantivat, f.) Figură de dans popular care constă dintr-o mișcare săltată, sacadată. Ardeleana se joacă așa: ... loți trei pași la dreapta mereu... urmează trei scutate în loc, aici trei pași de-a sărita. HEM 1527.

2. Fig. (Învechit, rar) Sever; apăsător. Lecțiune și mai scuturată a dat ministrul de stat... Hartig coco-nașului Clam-Martinitz. BARIȚIU, P. A. III, 10. ◆ (Adverbial) Rannicher plăți lui Rosenfeld scuturat și îndesat cu expresiuni tot așa de misterioase. id. ib. 209.

— Pl.: scuturați, -te.

— V. scutura.

SCÛTURĂ s. f. (Învechit, rar) Amețeală. La amețeala capului, numită și scutura sau vîrtegiune... folosește vinul ecoproitic sau curățitoriu. CORNEA, E. I, 62/12.

— Pl.: ?

— Postverbal de la scutura.

SCÛTURĂTOR, -OĂRE subst. 1. S. f. Măturică de penecă cu care se scutura (I 2) praful. Il pufiește, pentru colb, cu scurătoarea făcută din penecă. GÎRLEANU, ap. CADE. Scuturători de mobile din materii exotice, simple. NICA, L. VAM. 220, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◆ (Prin Mold.) Bătător (pentru covoare) Cf. SCRIBAN, D.

2. S. n. Mașină folosită în filaturi pentru separarea și eliminarea impurităților dintr-un material fibros. Cf. LTR². Scurătoarele diferă constructiv după natura materialului fibros prelucrat. ib., cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. S. n. (Și în sintagma scurător de paie) Mecanism al unei batoze de cereale sau batoză care separă materialul treierat și elimină paiele lungi. De la scurătorul de paie... trebuie scoase jumătate din șipci. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2385. Scurătorul de paie are rolul de a separa paiele lungi de restul materialului treierat și de a le evacua din batoză. LTR² II, 414, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. S. f. (Popular) Teică¹ (1). Scurătoare, o cutie mișcătoare în care curg grăunțele de la coș înainte de a trece între pietrele morii. DAMĂ, T. 152, cf. PAMFILE, I. C. 185, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. Mișcările scurătorii reglează căderea grăunțelor. LTR², cf. DL, DM, M. D. ENC.

5. S. f. Scrumieră. Uplea văzduhul de fum și scurătoarele de capete de țigări. D. ZAMFIRESCU, R. 130, cf. DL, DM.

6. S. n. (Prin Bucov.) Titirez (I 2). ALR SN I h 172.

7. S. f. (Prin Transilv.) Sită. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

8. S. m. și f. (Regional) Persoană care scutura (I 5) pomii fructiferi. Cf. RESMERIȚĂ, D. Am avut la cules de prune cinci scurători și 20 de culegători. UDRESCU, GL.

9. S. m., s. f. (Prin Munt. și prin Olt.) Numele unui soi de struguri cu boabe rare și mărunte. Pe aici strugurii au numiri diferite, precum: poamă verde, scurătoare, vulpe și altele. H II 11. Scurător, soi de struguri, cu boabe rare și mărunte, care se asemănă cu acele stafide negre și mărunte ce le vedem prin băcănii. ib. v 3.

— Pl.: scurători, -oare.

— Scutura + suf. -ător.

SCÛTURĂTURĂ s. f. Faptul de a (se) scutura. I. 1. Ceea ce se scutura (I 2), ceea ce cade jos (în urma scuturării). Stoluri mari de ciori... se lăsau ca o scurătură de cărbuni pe zăpadă. SANDU-ALDEA, A. M. 148, cf. TDRG, CADE. Fapt cu praf de la scurătură de găină. TEODORESCU, P. P. 375. ◇ (Regional) Scurătură de făină = pospai (1). Cf. ALRM SN I h 124/682. ◆ Spec. (Prin Mold. și prin Olt.) Resturi de lînă, scame care cad de la dărăcit. Cf. A v 33, 34, 35, GL. OLT. ◆ (Rar) Ploaie de vară ușoară și scurtă; (regional) scutureală de nori, v. scutura eală (1). Dacă se-ntorc nourii de ploaie din răsărit, apoi n-aduc numai o scurătură de șagă și batjocură ca aceea care a trecut, ci ploaie se pune cu temei pînă mini pe la amiază. SADOVEANU, în DL, cf. DM.

2. Ștergere a prafului de pe obiectele din casă; curățenie, dereticare, deretică¹; scuturare (I 2), scuturat¹ (I 2), (regional) scutureală (2). Lasă dracului scurătură și gătește-te. SANDU-ALDEA, A. M. 190, cf. RESMERIȚĂ, D. Pe pragul din spatele casei parohiale se scosese ră la soare coșuri, albi, scinduri,

ca la o scuturătură în pînă. DEMETRIUS, A. 63, cf. DL. Mai tirziu n-o să te superi dacă o să mă ajuși puțin să facem scuturătură. II. octombrie 1962, 16, cf. M. D. ENC.

3. Fig. (Rare) Ieșire, printr-un efort (deosebit) de voință, de concentrare etc., de sub influența unei anumite stări sufletești, fizice, fiziologice etc. care apasă, incomodează etc. Cf. scutura (I 4). *Acea scuturătură din dulcea mulțumire de sine în care se legănau a trebuit în adevăr să fie foarte neplăcută.* I. NEGRUZZI, în PLR I, 255.

4. Scuturare (I 5) a pomilor fructiferi (în scopul recoltării fructelor), (regional) scuturiș; p. ext. (concretizat) fructe scutate² (I 5) de vînt sau recoltate prin scuturare; (regional) scutureală (3). Ghiuleli pîrtau, poceau, de păreau scuturătură din nucii și gloanții cofetarii de s-aruncă-n biserică la nuntă. JIPESCU, O. 88, cf. TDRG, CADE. *Toamna culegea mere rămase din scuturătură.* CĂLINESCU, E. 76, cf. DL, DM, DEX. ♦ (Popular) Flori scutate² (I 5), căzute prin scuturare (I 5). *Scuturătura urzicilor s-o lepezi, dar nu prin casă că mai rău vin puricii.* MUSCEL, 28. *Scuturătura de parîng.* SCRIBAN, D. ♦ (Popular; și în sintagma scuturătură de fin) Flori de fin scutate² (I 5) sau rămășițe de fin sfărîmate rămase în iesle, pe fundul carului etc. V. o grînji¹ (I), stroh. *Pe bolnav să cuvine a-l pune în baie plină de apă caldă sau cu scuturătură de fin și ierburi aromatice.* CR (1831), 142²/4, cf. DDRF. *Scăldătoare cu scuturătură de fin.* SĂGHINESCU, V. 104. *Băile medicinale sînt mai desuzitate, mai ales pentru copii, scăldătorii de frunze de nuc, de scuturătură de fin, boz etc.* N. LEON, MED. 156. *Unele babe recomandă bolnavilor să facă baie cu lărși de griu și scuturătură de fin.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 122, cf. ȘĂINEANU². *În lăutoare pun în special stroh (ogrinji), adică scuturătură de fin din ieslea cailor sau a vitelor.* CANDREA, F. 35. *Scuturătura de fin, adică acele firisoare mărunte și flori care rămîn pe fundul carului, cînd se cară, se numește și stroh de fin.* PAMFILE, A. R. 163, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, ALR SN I h 132.

II. 1. Scoatere din poziția inițială prin mișcări puternice și repetate într-o parte și într-alta, încoace și încolo, în sus și în jos etc.; scuturare (II 1), scuturat¹ (II 1). Cf. scutura (II 1). V. agitare, clătinare, clătînătură, cutremurare, cutremurătură, hîștinare, hîștinătură, hurducare, hurducătură, zdruncinare, zdruncinătură, zgîlțială, zgîlțire, zgîlțit¹, zgîlțitură, zguduială, zguduire, zguduit¹, zguduitură. Cf. POLIZU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cu o scuturătură zvirli din spate coșocul pe o loiță.* SADOVEANU, O. IV, 481, cf. SCRIBAN, D. *Cu o scuturătură îndemnală, i-a aruncat ultimele picături în nările păroase.* GALAN, Z. R. 319, cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Auzise din nou un clinchet scurl, o scuturătură de zurgălăi de cristal.* VINEA, L. II, 133. ♦ Mișcare bruscă, puternică și dezordonată, mai ales în sus și în jos, într-o parte și într-alta provocată de un mijloc de transport care se deplasează pe un drum (accidentat); zdruncinare, zdruncinătură, zguduială, zguduire, zguduitură, hîștinare, hîștinătură, hurducare, clătinare, clătînătură, (regional) hurducăială, hurducăire, hurducătură. *Camradul meu dormea dus... fără a gândi... nici la frumusețile cerului de noapte, nici la scuturătura cărușii.* SION, P. 246, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Din scuturătura galopului, soldații simțeau cum le joacă în pînă apa caldă.* CAMILAR, N. I, 231, cf. DL, DM. *Transportul trebuie făcut lin, fără scuturătură, fiindcă altfel este usc embrionul.* VÎN. PESC. octombrie 1962, 3, cf. M. D. ENC. ♦ (Învechit, rar) Cutremurare (seismică). *După cercetare ce au făcut asupra stricăciunii cutremurului... s-au aflat numărul următoriu de case și de biserici, care au suferit mai tare scuturătura lui.*

AR (1829), 225¹/46. ♦ Fig. *Avem nădejde, cum că scuturătura din acești ani va naște rezultate fericitoare.* FM (1841), 268²/22. ♦ Mișcare puternică (scurtă și repetată) ca reacție la senzația de frig, de durere fizică, de greață etc., ca rezultat al unei stări emotive puternice etc.; scuturare (II 1), scuturat¹ (II 1), cutremurare, cutremurătură, zgîlțială, zgîlțire, zgîlțit¹, zgîlțitură, zguduială, zguduire, zguduit¹, zguduitură, (rar) scutur¹ (2). Cf. scutura (II 1). V. tresărire, înfiorare, tremur (1), tremurare (1), tremurătură (1). *După ce-l lăsa scuturăturile, cădea într-un fel de fierbințea.* SION, P. 189. *O scuturătură puternică îl apucă dintre spele.* CARAGIALE, O. I, 61, cf. ZANNE, P. III, 36, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Un fior îl străbătu și-l stăci cu scuturătură scurte și repetate.* VINEA, L. II, 315. *Pătimesti... de friguri grele-n pungă Cu scuturătură lungă.* PANN, P. V. III, 138/17. ♦ (Regional) Scuturătură de friguri = acces (de friguri); frison. Cf. UDRESCU, GL.

2. Fig. (Familiar) Bătaie (zdrăvănă); p. ext. ceartă; critică aspră; (familiar) scuturare (II 2), scuturat¹ (II 2). Cf. scutura (II 2). Cf. DDRF, SCRIBAN, D. *I-am tras eu o scuturătură.* UDRESCU, GL.

— Pl.: scuturătură.

— Scutura + suf. -ătură.

SCUTURĂȚEL, -ÎCĂ adj., s. f. 1. Adj. (Familiar; despre oameni) Prezentabil (1); care este (destul de) educat, instruit, cizelat etc.; (familiar) scuturat² (1), spălat², spălățel, curățel. *Un om mai scuturățel, mai curat, mai bine purtat.* BARONZI, L. 119, cf. DDRF, com. din BUCUREȘTI.

2. S. f. (Regional). Numele unui soi de struguri (Pietroasa de Jos — Mizil). Cf. H II 165.

— Pl.: scuturăței, -ele.

— Scuturat + suf. -el.

SCUTUREALĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) 1. (În sintagmele) Scutureală de nori = ploaie de vară ușoară și de scurtă durată; (rar) scuturătură (I 1). Cf. UDRESCU, GL. *E o scutureală de nori, acum trece.* id. ib. *Scutureală de ninsoare = ninsoare ușoară, fulguală.* id. ib.

2. Scuturătură (I 2). *Să facem o scutureală bună, pe la toate camerele.* UDRESCU, GL.

3. Scuturătură (I 4). UDRESCU, GL.

— Pl.: scutureli.

— Scutura + suf. -eală.

SCUTURĂ vb. IV v. scutura.

SCUTURICE s. f. (Bot.; prin estul Transilv.) Ipcărigă (*Gypsophila paniculata*). Cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 79.

— Pl.: ?

— Scutura + suf. -ice.

SCUTURIS s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Faptul de a (s)e scutura (I 5); scuturare (I 7). Cf. UDRESCU, GL. *Te-ai grăbit la măriș, Ca floarea la scuturiș.* id. ib. ♦ P. ext. Scuturătură (I 4). Cf. UDRESCU, GL. *Zor la scuturiș, flăcăi, că vă prind culegătoarele!* id. ib.

— Pl.: scuturișuri.

— Scutura + suf. -iș.

SCUȚ s. m. 1. (Popular) Țurțur. *Scuțurile, semn de frig.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. I, 65, cf. VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 335, DDRF, GHEȚIE, R. M., PARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, H IV 243, ALR I 432/768, 770, 776, 780, 782, 790, 792, 990, ALR SN III h 801. ♦ (Prin vestul Munt.) „Virful surei de paie ud și înghețat”. L. ROM. 1961, nr. 1, 24.

2. (Popular) Sloi mare de gheață. Cf. VALIAN, v. *Pe stînei de scuți de gheață, troiene de zăpezi pe care o suflare le-aruncă repezi jos.* ap. ODOBESCU, s. III, 82, cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. *Gheața se rupe. Scuți năpraznici, ca stieuri de sare grunjoasă lunecau agale în jos.* CONV. LIT. XLIII, 921. *Semne prevestitoare nu avem; doar scuții (sloi mari) neobișnuite de mari, venind pe neașteptate.* DRAGOMIR, O. M. 234, cf. DL, DM, L. ROM. 1961, nr. 1, 24, SCL 1976, 446. ◇ E x p r. (Regional; cu valoare de superlativ) **A se face (sau a îngheța) scuț** = a îngheța foarte tare (transformîndu-se într-un sloi de gheață). *Nu te lipsești de vecine, de te-or vedea mort de foame ori înghețat scuț.* PAMFILE, S. T. 116. *A dat martie un ger strașnic, de a înghețat acolo scuț și baba și oile ei.* RĂDULESCU-CODIN, L. 7. *S-a făcut pe urmă acolo tot scuț și baba și oile ei.* id. ib. 9.

3. (Regional) Crustă zgrunțuroasă care se formează pe burta animalelor prin îmbicsirea părului cu murdărie. Cf. CIAUȘANU, v. 197, CADE. ◇ (Adjectival; despre părul oamenilor; prin exagerare) **Sînt cu părul scuț.** CIAUȘANU, v. 197. ◆ Conglomerat (de materii). *Cenușa-n sobă se face scuț pe umezeală.* Com. din TURNU MĂGURELE.

- Pl.: scuți și (rar, n.) scuțuri.
- Etimologia necunoscută.

SCUȚUI vb. IV. Refl. (Prin nord-estul Olt.) „A se înscorțoșa”. CIAUȘANU, v. 197.

- Prez. ind.: ?
- Scuț + suf. -ui.

SCUȚUIT, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt.; despre animale) Acoperit cu o crustă de pămînt amestecat cu fire de păr, cu murdărie etc. Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

- Pl.: scuțuiți, -te.
- V. scuțui.

SCUZA vb. I. 1. Trans. (Complementul indică situații, acțiuni, manifestări, stări sufletești etc. proprii sau ale altora) A prezenta ca fiind mai puțin reprobabil, prin arătarea motivelor (v. motiva 1) sau prin explicații, argumente etc. (v. motiva 1, justifica), a dezvinovăți, a disculpa; p. ext. a motiva (1); a justifica. *Scopul marchizului Luchizini era d-a escuza purtarea turcilor (nceputul sec. XVIII).* MAG. IST. I, 197/7. „După a mea părere este prea destul spre a scuza spaima unei mamei”, răspune Nicola. FM (1842), 146/37. *Voi luați cîte o frază care credeți că vine în ajutorul sofismelor prin care scuzați ceea ce este.* GHICA, C. E. II, 625. *Preoleasa ... oricîl se cerea să scuzeze simțirile... fetei...; nu i-ar fi tolerat ca amorul ei să treacă peste marginita platonismului.* SION, p. 138, cf. LM. *Aci originalitatea este de scuza.* MAIORESCU, CRITICE, 44. *Caută să arate, să explice și aproape să scuzeze rătăcirile adversarului.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 378, cf. ȘĂINEANU². *Se silea să-și scuze pasul, pe care și-l simțea imoral.* AGÎRBICEANU, A. 410. *Pe ardeleni nu-i scuzează, căci au tradiție.* IBRĂILEANU, SP. CR. 37, cf. CADE. *Asemenea seri justifică și scuza toate amărăciunile iubirii.* CAMIL PETRESCU, P. 319, cf. SCRIBAN, D. *Își scuza plauzibil tăcerea, și-mi spunea unele cuvinte de consolare.* BLAGA, H. 221. *După moartea sa... toată presa literară franceză, scuțindu-și oarecum înfirzirea, a fost acaparată de numele său.* RALEA, S. T. I, 92. *Stătea cu franceza și cu pianul, cum o scuza inutil bătrîna față de muieri și copii.* PREDĂ, M. 108. *Scopul scuza mijloacele.* CARAGIALE, O. VI, 115.

2. Refl. A-și căuta motive (intemeiate), explicații, argumente etc. convingătoare pentru o acțiune, o manifestare etc. (reprobabilă), pentru diminuarea (ori anularea) unei vini sau pentru neîndeplinirea (ori îndeplinirea în mod nesatisfăcător) a unei acțiuni, a unei însărcinări, a se dezvinovăți, a se

disculpa; a-și exprima regretul (în fața cuiva) sau a-și cere iertare de la cineva pentru o greșeală, pentru o jignire (neintenționată), pentru un deranj sau pentru o manifestare (involutară) care nu a fost la locul ei, pentru o impolitete, o stingăcie etc. *Dacă ar cerea pruncii a minți și a se escuza zicînd cum că părinții lor nu ar avea timp de a-i împodobi, îndată să poruncească învățătorul în școală să se spele.* PETROVICI, P. 26/3. *Odată ajuns aci, voi ști cum să mă scu.* LĂZĂRESCU, S. 75/2. *Camillus... nu s-a mai scuza cu nici un cuvînt sau pretext ca mai înainte.* ARISTIA, PLUT. 393/8, cf. LM. [Revistele] se pot cel puțin scuza, dacă nu au avut destulă luare-amînte pentru limba în care scriu. MAIORESCU, CRITICE, 76. *Cade în genunchi înaintea lui, scuțindu-se.* CONTA, O. P. 362. *S-a scuza dacă ne-a făcut cumva vreo necuviință.* CARAGIALE, O. II, 216. *Unui poet nu-i este permis să se scuzeze că a pus o rimă schiloadă.* MACEDONSKI, O. IV, 33, cf. DDRF, BĂRCIANU. *Trei dintre persoanele poftite la prînzul diplomatic ce da în acea seară se scuza că nu pot veni.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 189. *Vă rog, sînt grăbil, se scuza Murășanu.* AGÎRBICEANU, A. 34. *Se scuza că nu i-a scris o scrisoare personală.* BUT. COM. IST. III, 118, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sofia prefectului îl refuză scuțindu-se amabil.* REBREANU, R. I, 220. *Matu ai dinți, drăguță, spune bunicul oarecum scuțindu-se, ca și cum l-ar fi pus la treabă.* TEODOREANU, C. B. 53. *Approape fără să se scuze față de ceilalți, i-a luat brațul tîrîndu-l într-un colț.* CAMIL PETRESCU, P. 223. *Rătăci cînta timp fără să vadă pe nimeni, lovindu-se de trecători, fără a se scuza.* BRĂTESCU, O. A. I, 6. *Se scuza că mai sînt „rate în restanță”.* KLOPȘTOCK, F. 230. [Spuse] către necunoscută, scuțindu-se oarecum: *Adevărat. E foarte tîrziu.* SEBASTIAN, T. 307. *Sînt foarte ocupat; am de isprăvit corespondență, se scuza inginerul.* SADOVEANU, O. XII, 541. *Autorul se scuza că nu le-a putut înregistra absolut pe toate.* IORDAN, T. 16, cf. SCRIBAN, D. *Convorbirea cu el este tonică, fiindcă el nu se scuza.* CĂLINESCU, C. O. 33. *Își închipuie că dovedește o îndeminare, o abilitate specială în acțiunea de a se scuza pe sine însuși.* VIANU, S. 41. *Am vrut să te caut de mult, se scuza Luca.* VINEA, I. I, 114, cf. DL. *Noi am și luat masa, se scuza mama doctorului.* PREDĂ, R. 31, cf. DM, DN². *Se scuza pentru lipsa de talent poetic.* IST. LIT. ROM. II, 758. *N-am știut că ai venit, se scuza ea, cerîndu-și parca iertare că a fost găsită dormind.* v. ROM. decembrie 1964, 68. *Teleman se scuza că nu mai venise pe la Bistra de două săptămîni.* ib. ianuarie 1965, 53. *S-a urcat pe scenă într-un ropot de aplauze, ... apoi s-a scuza că nu se poate produce cu nimic.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC., DEX. *Cine se scuza, se acuza.* ALEXI, W.

3. Trans. (Complementul indică oameni) A fi de acord cu scuzele (2) exprimate de cineva; p. ext. a ierta; a primi scuzele cuiva, v. scuza (2). Cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., PROT. — POP., N. D., LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Vă rog să mă scuzați dacă vă părăsese pe-o clipă.* AGÎRBICEANU, A. 307, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vă rog să mă scuzați, zise ea puțin speriată.* REBREANU, R. I, 242. *I-am scris a doua zi un bilet rugîndu-l să mă scuze că l-am făcut să aștepte.* CAMIL PETRESCU, P. 309. *Acuzat de unii, scuzaț de cei mai mulți, Manole era în judecata tuturor.* BRĂTESCU, O. A. I, 205, cf. IORDAN, L. R. A. 136, SCRIBAN, D. *În felul acesta scuza pe omul inferior care se uită la mine cu suficiență și umor.* CĂLINESCU, C. O. 83. *Un diletant estetic ar putea scuza crima lui Raskolnikov.* RALEA, S. T. II, 238. *Să ne scuzați pentru că vă ținem la păstru de aproape două săptămîni.* STANCU, R. A. III, 175. *Vă rog să mă scuzați, doamnă. Eram amețit...* H. LOVINESCU, T. 174. *Scuza-mă, trebuie să fiu acuma foarte repede într-un loc.* PREDĂ, R. 335. *Nu voia totuși să-i dea impresia că îl scuza de tot pentru nepolitetea lui.* T. POPOVICI, SE. 416, cf. DN². *Mă scuzați, și mă lertați, am băga mîna pîm buzunare și-am găsi kieia dă la cusăr.* O. BÎRLEA, A. P. I, 561.

◇ Absol. Cîttorul va scuza dacă in zborul poeziei mi-a venit mai bine a trece scena povestirei într-o insulă. FELIMON, s. 30/17. ◇ Refl. impers. Astă pedepsă pentru a ei originalitate s-au escuzat... prin legea decalogului. CALENDAR (1859), 101/8. O binefacere care a înecat produce adesea ură, una care nu s-a îndeplinit se scuza. CĂLINESCU, c. o. 169. ◆ (Folosil și absol.) (La imperativ, pers. 5 sau, rar, pers. 2: adesea cu determinările enclitice „-mă“, „-ne“) a) Formulă de politețe prin care cineva își cere iertare pentru o greșală, pentru o stîngăcie etc.; (mii de) scuze!, scuzele mele! (v. scuza 2), pardon! (1), iertați(-mă)! (v. ierta); b) formulă de politețe prin care cineva cere permisiunea, îngăduința etc. cuiva; pardon! (1), iertați(-mă)! (v. ierta), permiteți(-mi)! (v. permite 1), îngăduiți(-mi)! (v. îngădui). Mă duc, scuzați, pardon, bonsoar. CARAGIALE, o. VI, 37. Scuzați, vă rog, domnule profesor, nu v-am băgat de seamă, zise linăru. AGIRBICEANU, A. 32.

— Prez. ind.: scuz și (Invechit) scuzez. — Și (invechit) escuză (scris și escusa, LM, ALEXI, W.), excuză (scris și excusa, PROT. — POP., N. D.) vb. I.

— Din fr. excuser, it. scusare.

SCUZABIL, -Ă adj. (Despre fapte, gesturi, comportări etc. de obicei reprobabile, despre erori etc.) Care poate fi motivat, justificat, justificabil; care poate fi trecut cu vederea, scuzat, iertat, (franțuzism invechit) pardonabil; care poate fi acceptat ca scuza (2). Noi credem că un orgoliu național scuzabil a îndemnat pe Slavinos să atribuieze compatrioților săi triumful ce dobîndise românii. MAG. IST. I, 255/22, cf. PONTBRIANT, D., PROT. — POP., N. D. Erorile unui scriitor trebuie considerate totdeauna... scuzabile dacă decurg din neștire. HASDEU, I. G. I, 137, cf. LM. Asta însemnează că delapidarea, că necinstea lor ar fi scuzabile? CARAGIALE, o. II, 59, cf. ALEXI, W. E o greșală și mai mare (fiindcă nu e scuzabilă prin nimic) înjosirea unor scriitori. IN PLR II, 148, cf. ȘĂINEANU². Chiar jaful pe carc... îl face Mavrogheni prin chiar ostașii săi i se pare scuzabil în asemenea împrejurări. IORGA, I. II, 115, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Asta-i o scuzabilă manie a mea. TEODOREANU, M. II, 159. Are însă suficiența scuzabilă de a se socoti el preferat. SADOVEANU, o. XII, 529, cf. SCRIBAN, D. Întracil opera sa este, într-o oarecare măsură, una de călătorii, procedeul vorbirii la persoana întâi este scuzabil. VIANU, I. V. 474. O formulă... a fost scrisă pe buletinele de deces ale victimelor: „omor scuzabil“. PAS, Z. IV, 116, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: scuzabili, -e. — Și: (invechit, rar) escuzabil, -ă (scris și escusabil, ALEXI, W.) adj.

— Din it. scusabile. — Escuzabil < fr. excusable.

SCUZĂRE s. f. Acțiunea de a (se) scuza și rezultatul ei.

1. (Rar) Prezentare a unei acțiuni, a unei situații, a unei manifestări etc. proprii sau a altcuiva ca fiind mai puțin reprobabilă, prin arătarea motivelor sau prin explicații, argumente etc., dezvinovățire, disculpare; p. ext. motivare; justificare. Cf. scuza (1). Scuzarea și justificarea universală a oricărui fapt poate fi ca un act moral? RALEA, S. T. II, 238.

2. (În dicționarele din trecut) Căutare de motive (intemeiate), de explicații, argumente etc. convingătoare pentru o acțiune, o manifestare etc. (reprobabilă), pentru diminuarea (ori anularea) unei vini, pentru neîndeplinirea (ori îndeplinirea în mod nesatisfăcător) a unei acțiuni, a unei însărcinări, a unei obligații etc.; justificare, dezvinovățire, disculpare; exprimare a regretului pentru o greșală, o jignire (neintenționată), pentru un deranj sau pentru o manifestare, o impolitețe, o stîngăcie etc. (involuntară). Cf. scuza (2). Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W.

3. (În dicționarele din trecut) Acceptare, primire a scuzelor (2) exprimate de cineva; p. ext. iertare. Cf. scuza (3). Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W.

— Pl.: scuzări. — Și: (invechit) escuzăre (scris escusore) s. f. PONTBRIANT, D., ALEXI, W.

— V. scuza.

SCUZĂT, -Ă adj. (În dicționarele din trecut) 1. Motivat, justificat. Cf. RESMERIȚĂ, D.

2. Dezvinovățit. Cf. PONTBRIANT, D., LM, RESMERIȚĂ, D.

3. Iertat. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: scuzați, -le. — Și: escuzat, -ă (scris escusal) adj. PONTBRIANT, D., ALEXI, W.

SCUZĂ s. f. 1. Motiv (real sau inventat), explicație, argument etc. care încearcă să motiveze, să justifice o situație, o acțiune, o manifestare, o stare sufletească etc. de obicei reprobabilă, neîndeplinirea (ori îndeplinirea în mod nesatisfăcător) a unei activități, a unei însărcinări, a unei obligații etc. (v. motivare 1, justificare, pretext 1), (să micșoreze sau să anuleze o vină, o greșală etc. (v. justificare, dezvinovățire, disculpare); p. ext. motivare (1); justificare.

Purtarea lui n-are scuze, căci nu e alta decît interesul și câștigul ce îl mișcă. HELIADE, D. J. 61/13. Infelegem ființa partidelor; ele vin din slăbiciunea naturii omenești, dar sînt totdeodată un instrument de progres și aceasta este singura lor scuza. CONCORDIA, 1²/17. N-ai nici măcar scuza că acel altul va ști sau va putea face cel puțin tot așa de bine. GHICA, G. E. II, 611, cf. PONTBRIANT, D., PROT. — POP., N. D. Scriitorii jurnalelor... vor putea afla o scuza pentru neîngrijirea formei sub care își prezintă ideile. MAJORESCU, CRIVICE, 45. Încearcă să găscască o scuza pentru fugăr. CARAGIALE, o. II, 59, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Acum simțea că ar fi datoriu lui să vorbească, ... să afle vreo scuza, vreo explicație. AGIRBICEANU, S. 48. Asemenea digresii conitarul le introduce cu o scuza. BUL. COM. IST. II, 30. A doua zi căuta și-i găsea ea singură scuze. REBREANU, I. 180, cf. RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 18. Nu ți-ăș găsi scuza nici cînd aș ști că e numai pentru a face studii. M. I. CARAGIALE, C. 105. Ura și el, invidia și el; dar fără să aibă scuza iubirii înșelate. C. PETRESCU, O. P. I, 33. Nu se admite nici o scuza. BRĂESCU, O. A. I, 36. Trebuie recunoscut însă, ca o scuza, ... că atitudinea asemănătoare ne întîmpină și ațurea. IORDAN, T. 5, cf. SCRIBAN, D. Era scuza majoră a regimului prins în propria lui capcană. ARGHEZI, B. 151. În actele cele mai bestiale, el întrezărește aceea nevoie de justificare și scuza care formează esența oricărui idealism. RALEA, S. T. I, 53. Asta o spuse mai mult ca o scuza. V. ROM. aprilie 1955, 152. Părea că așteaptă din partea lui Silion o explicație, o scuza valabilă. VINEA, L. I, 35, cf. DL, DM, DN². Cu scuze și cu motive nu umpli nici piața, nici buzunarul. SCINTEIA, 1969, nr. 8 210, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ (Jur.; de obicei cu determinări care arată circumstanța atenuantă) Împrejurare care atrage, în caz de săvîrșire a unei infracțiuni, fie nepedepsirea făptuitorului, fie micșorarea vinovăției lui. Scuză provocării există cînd infracțiunea a fost provocată prin lovire sau violență asupra persoanei infractorului. COD. PEN. R.P.R. 190.

2. (De obicei la pl.; adesea în legătură cu verbe ca „a cere“, „a prezenta“, „a înfățișa“, invechit, „a face“ etc.) Exprimare a regretului, cerere de iertare pentru o greșală, pentru o jignire (neintenționată), pentru un deranj sau pentru o manifestare (involuntară) care nu a fost la locul ei, pentru o impolitețe, o stîngăcie etc.; cuvînt de disculpare. Această scrisoare... nu coprîdea nici un fel de scuza (cerere de iertăciune). CR (1829), 233¹/25, cf. NEGULIC,

Îngăduie a-ți face scuzele mele: o mare necesitate mă silește a mă întâlni cu un amic. LĂZĂRESCU, s. 14/22. Aud un glas care se îngina în scuze pentru supărarea ce-mi adusese. GHICA, s. 2. Ne ceru nii de scuze pentru maniera brutală în care fuseserăm primiți. SION, p. 269. În loc de a aresta pe criminal, el se mulțumi cu scuzele sale. HASDEU, I. V. 146. Îi cer scuze că am uitat să-l felicitez. CARAGIALE, O. II, 212. Banca ministerială făcu scuze și Moș Teacă fu dal înapoi. BACALBAȘA, S. A. I, 19, cf. ȘĂINEANU². Tomaidi își ia pălăria și iese, cerind mai întâi scuze. BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 264. De e vreo greșeală la mijloc, vă rog să primiți scuzele mele. HOGAȘ, H. 99. Își ceru nii de scuze, că el nu-i de vină și-i pare foarte rău. REBREANU, I. 347, cf. RESMERIȚĂ, D. Să-i înfățișez complimentele și scuzele mele. GALACTON, O. 233. Cele nouă Muze îl zgîriau..., obligându-l să le ceară scuze. TOPÎRCEANU, B. 99. Am suris ca un cline lovit, cerind parcă scuze. CAMIL PETRESCU, U. N. 13. Se gândi... să-i întindă mina și să-i ceară scuze. SAHIA, N. 89. Și-a cerut de la început scuze că nu vom avea ca băutură decît apă. VOICULESCU, P. I, 309, cf. SCRIBAN, D. Își dădea socoteala că trebuie să repare impresia faptelor prin scuze prietenești și amabile. CĂLINESCU, O. I, 25. Cere scuze, la teatru, spectatorilor din stalul posterior, că stă întors cu spatele. RALEA, S. T. I, 200. În loc să-mi cer scuze, am fost un grobian. C. PETRESCU, A. R. 359. Se va lămuri confuzia și vei fi pus imediat... în libertate cu scuzele cuvenite. STANGU, R. A. IV, 213. I-a cerut beizadea Mitică scuze. PAS, L. I, 224. [A răspuns] cu un suris de scuză. H. LOVINESCU, T. 172, cf. DL. Venea apoi bărbatul după ea și o lua acasă cu „scuze“, dar se vedea... că n-o ierta. PREDĂ, R. 7. Bilbiți citeva scuze. T. POPOVICI, SE. 269, cf. DM, DN². La vederea unui indezirabil, Suflețel, laș, fuge fără a bițui nici măcar o scuză de circumstanță. V. ROM. octombrie 1964, 93. Își cere... scuze, sugerînd printr-un gest dezarmant faptul că mașinăria asta... se cere strunită. CINEMA, 1968, R. 7, 27, cf. M. D. ENC., DEX. De fi-am scris ceva greșit, Îți cer scuză la cetit! FOLC. MOLD. II, 191. ◊ L o c v b. A primi (sau a accepta, a admite) scuzele cuiwa = a scuză (3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ E x p r. (Mii de) scuze! sau scuzele mele! = formulă de politețe prin care cineva își cere iertare pentru o greșeală, pentru o stîngăcie etc.; scuzăți(-mă)! (v. s c u z a 3), pardon! (1), iertați(-mă)! (v. i e r t a). Cf. DL, DM.

— Scris și: (învechit) scuză. — Pl.: scuze. — Și: (învechit) escuză (scris escusă, BĂRCIANU, ALEXI, W.) s. f.

— Din it. scusa, fr. excuse.

SCVER s. n. v. scuar.

SDEĂLNĂ s. f. v. sedelnă.

SDRĂNUTĂ vb. I v. strănută.

SE¹ pron. refl. pers. 3 și 6, subst. A. (Exprimă identitatea cu subiectul) I. Pron. refl. 1. (Încuiește numele unui complement direct) Ce lu Pavel-i grătia d[u]hulu se nu se suie intru Ter[u]s[a]l[i]m. COD. VOR. 26/7. Iară Isus prinse-l de mînă și-l rădică și se sculă. CORESI, EV. 81. Și apoi... se au sporit oamenii de la Adam și de la Eva. PALIA (1581), 5/24. Avesalom... să ridică cu oaste mare pre tată-său. VARLAAM, c. 23. Și dacă le-au găsîl, le-au arătat domnului ocelui deoc și s-au păzîl de-au ocîrmit cum au știut acel lucru. PRAV. 291. Stînd și culcîndu-se. BIBLIA (1688), [prefată] 3/15. S-au dus pre taină iar la Farigrad. NECULCE, L. 35. El... de inimă rea să omori. MINEIUL (1776), 45¹/36. În loc de a avea tinerii agiutoriu și folos, ei să însărcina de o greutate. AMFILOHIE, G. III/2. Cînd să punea Stan să șază lîngă Măria, ea fugea de el (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 206. Pe urmă se întoarseră lîngă Calipso. PLEȘOIANU, T. I, 68/8. Să-l aștepte...

pină să se gătească și el. GORJAN, H. I, 2/33. D-ambîție s-aprînde. ASACHI, F. 8/10. Se visază că este ca Dumnezeu de puternic. CONACHI, p. 274. A lunei temelie se mișcă, se clătește. ALEXANDRESCU, M. 5. Dar ce zărese acolo? Om să fie? Nu se mișcă. ALECSANDRI, T. I, 466. Să se îmbrace pe ascuns într-o piele de urs. CREANGĂ, p. 185. Peste citeva zile împărăteasa s-a simțit însărcinată. ISPIRESCU, L. 2. Dar cînd se crede mai aproape de intruparea lui, atunci vede că-i mult, mult încă, pînă a ajunge. în PLR II, 59. El se va supune acestui îndemn. IORGA, P. A. II, 158. Ion... de mic copil se ferea de tatăl său. AGÎRBICEANU, S. P. 14, cf. RESMERIȚĂ, D. Se ridică din praf fără suspin. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 16. Parcă toate constelațiile se pogoriseră cu zodiaca în serviciul municipiului. ARGHEZI, B. 72. Ajunse lîngă oi și se întinse la umbra tușanului. PREDĂ, I. 153. Piele rotunde și dese Ce prin sulifa ploii la cer se suiau. LABIȘ, P. 41. Savașii români din trecut s-au format singuri. ȘCÎNTEIA, 1966, nr. 6 893. Strigă, strigă, să se stringă Fetele din valea lungă. JARNIK — BÎRSEANU, D. 360. Ea prin tirg că să-mplimba. ȘEZ. VII, 60. ◊ (Învechit; cu antepunerea pronumelui cînd verbul este la gerunziu) La grea deznădejduire Se văzînd dodat-ajuns, Fuge. I. VĂCĂRESCUL, P. 7/10. Îl văz iar se mișcînd. id. ib. 17/2. ◊ (Exprimă reciprocitatea) Pre cei... ce se băl cu ispită spre noi a ne turbura și a ne chinui pre noi departe să-i gonim de la noi. CORESI, EV. 85. Acest obicei au fost legiuit de legiuitorii cei bătrîni, iară în vremea de aemu ceșt mai tineri s-au tocmîl toți împreună. PRAV. 58. Lunea și inima mea unindu-se foarte tare. MARCOVICI, C. 16/4. Acolo bietul Ikanok, acolo biata Zulnie S-o-nlînit. CONACHI, P. 85. Parnasul și Olimpul cu sală se priviră. ALEXANDRESCU, M. 27. Acum le e și lor vremea să se drăgostească. CREANGĂ, P. 131. De cînd se iau de gîl lupii de pe coastă vin fișind și se-mping și sar rîzînd. COȘBUC, P. I, 224. Se iubesc și trag la codru. DAVILA, V. V. 30. Pîliți, șoptesc în umbră: Se ghiontesc, rid pe-nfundale. IOSIF, V. 46, cf. CAMIL PETRESCU, P. 86. Se înțelegeau toți dintr-o singură ochire, să-l pună pe goană cu tot soiul de născoceli poznașe. C. PETRESCU, A. R. 17. Pentru o fată cit o ceapă Stau feciorii să se bală! JARNIK — BÎRSEANU, D. 434. ◊ (Una dintre persoanele care săvîrșesc acțiunea este subiect, iar cealaltă este complement construit cu prep. „cu“) E însuși întră întru gloată și se păriia cu iudeii. COD. VOR. 2/25. S-au curunat bărbatul cu muiarea cea creștină. PRAV. 150. Căci cu mine nu se-mpacă într-a sa nemulțumire. CONACHI, P. 103. A plecat și nu mai vine, Pareă s-a certat cu mine. FOLC. MOLD. II, 180. Cine cu porcii se amestecă îl bagă în noroi. ZANNE, P. I, 607. ◊ (Învechit; în forma accentuată sine) Săruțați-vă sinre (unul cătră altul N. TEST. 1648) cu săruțarea iubastei! COD. VOR. 166/6.

2. (În forma accentuată sine; la pers. 3, învechit și la pers. 2, 4, 5, 6; încuiește numele unui complement direct, subliniind poziția subiectului de participare singulară la acțiune, de izolare de alte subiecte posibile) Se giurără sinre (pre ei BIBLIA 1688) nece se mărince nece ce se be. COD. VOR. 50/14. Veni amu Hristos nu numai sine să arate ce și pre noi să învețe. CORESI, EV. 184. Acestea sintu călugărițele ce-n visu în mănăstire și în curvie se-u datu pre sine (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 340/20. Aceștia sint de să impart pre sine (cca 1600). GCR I, 50/13. Pre cei de-aproape ai noștri să-i iubim ca și pre sine. VARLAAM, c. 302. Să mintuiesc nu numai pre sine de nevoie și de perire ce încă și pre rudele lui. PRAV. 122. Te pui pe sine cu Dumnezeu deopotrivă. CONACHI, P. 264. Începu a se întreba pre sine ce gișganie bipedă este el pe lume. NEGRUZZI, S. I, 202. Numai pe sine nu se vede cit e de frumuseț. CREANGĂ, P. 244. Se cunoștea pe sine. CARAGIALE, O. I, 69. Sint un bărbat în toată firea, se certa el pe sine. VINEA, L. I, 13. Lumînarea luminează casa, numai pe sine nu se luminează. ZANNE, P. III,

213. Nici pe sine nu se procopsește, nici pe altul nu folosește. id. ib. v, 515. Dracul rîde de porumbe negre, Și pe sine nu se vede. id. ib. vi, 557. ◊ (Învechit; întărit prin forma neaccentuată a pronumelui reflexiv în dativ -și, în poziție enclitică, cu care face corp fonetic comun) Să nu ne plecăm sineș spre necinste. CORESI, EV. 529. Ei iubesc a să plînge neîncet și a-și plămuzi supărări în duhul lor, chinuindu-să pă sineși fără pricină binecuvîntată. MARCOVICI, D. 13/7. Să nu-i mai fie ciudă pre sineși. LUC. v, 372. ◊ (Învechit; întărit prin unele forme neaccentuate în dativ ale pronumelui personal, așezate enclitic, cu care face corp fonetic comun) Foarte m-am fericit pă sinem în această pricină (a. 1828). DOC. EC. 406. Mergi și pe sineși te-nvață. PANN, E. II, 68/10. ◊ (Urmat sau, învechit, precedat de pronumele de întărire „însuși“) Se învește giudecii lui ca însuși sire. PSALT. 220. Ce fugi denaintea miniei ca să ne învește pre noi să nu ne dăm înșine pre sine în năpaste. VARLAAM, C. 191. Cîl va fi prin puțină să ne ajutăm înșine pre sine. DRĂGHICI, R. 164/16. Ajunge a se convinge el pe sine însuși. GHICA, S. 315. O vrea... spre-a se-nțelege în sfîrșit pe sine însuși. EMINESCU, O. I, 160, cf. CADF. Bucdătarul s-a întrecut pre sine însuși. C. PETRESCU, I. II, 26.

3. (În formele neaccentuate își, și-, -și, ș-, înlocuiește numele unui complement indirect accentuat în implicarea sa în acțiune) Ș-au făcutu odihneale sufletului său și cu iubire și cu dulceață (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 421/20. Au început a socoli cu ce chip ș-ar face o traistă. DRĂGHICI, R. 58/22. De trei zile își spune povestea vieții-ntrege. EMINESCU, O. I, 88. Și-a luat la drum cite i-a trebuit. CREANGĂ, P. 290. A dat poruncă ca să-i deschiză toate tronurile cu haine spre a-și alege fiul său pe acela care îi va plăcea. ISPIRESCU, I. 3. ◊ (Învechit; în formele accentuate sie, șie; cu valoare de pronume personal de pers. 2, 3, 4, 5, 6) Se dobindim șie sfințitul dzeului. PSALT. SCH. 270/14. Deaci șie ei luară piște. COD. VOR. 94/5. Ce nu șie ce vooa slojiia aceia. IB. 142/3. Împărțiră cămeșele mele șie (lor u-ș cc²). PSALT. 37. Și luu sus marha sa și dobitoacele sale, carele strînsease șie în pămîntul Hananului mearșar în Eghipte. PALIA (1581), 193/2. Nu adunareși șie vîstare pre pămînt. VARLAAM, C. 26. I-au spus și i-au plecat șie. URECHE, LET. I, 157/11. Știul să fie: toate numele a neamului de mijloc au trei căderi asemenea șie. ST. LEX. 239/6. Numai lui D[um]neșău viețuind și șie. DOSOFTEI, V. S. februarie 71^v/35. Bine au zis oarecine că lacumul nice șie, nice altuia iaste folos. N. COSTIN, L. 517. Într-acei an a domniei lui, s-apucă de făcu nuntă șie. NECULCE, L. 120, cf. ANON. CAR. Știind că și șie se întinde cursă de turci. ȘINCAI, HR. III, 29/26. Pentru ce dar bou pe bou nu supune, nice cal pe cal șie iobagiu face? BUDAI-DELEANU, T. V. 86. Începu jumătăde mort fiind a grăi vulturul șie. ȚICHINDEAL, F. 6/1, cf. I.B. [Directorul] cu toate șie supuse instituturi stă supt nemijlocită direcția gheenerală a shoalelor. AR (1829), 142/4. Ci n-are cui să-mparță nici marea bucurie, Nici cuget, nici plăcere; căci e cu totul singur și n-are șie semen. HELIADE, O. I, 366, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D. ◊ (Precedat de formele neaccentuate își, și-, și-, ș-, -ș) Pentru că-și tocmise și-și alesease șie ceasul și vremea muncilor sale. VARLAAM, C. 65. Domniile neștiutoare... nu caută să-și agonisească șie nime bun ceva la fară, ce caută desfrînală numai avuție să strîngă. M. COSTIN, ap. BĂLCESCU, M. V. 642. Alesu-ș-au șie Parte de moșie. DOSOFTEI, PS. 153/22. Și-ș dobindi și șie și tuturor credincioșilor izvoară de isfealenii. id. v. s. octombrie 68^v/2. Moldovenii ș-au ales șie domn pe păharnicul Mihail Racoviță. ȘINCAI, HR. III, 214/26. Nebun iaste carele vrea a-și făgădui șie alăta. MAJOR, P. 135/25. Își aleasă șie tot finutul cel dinprejurul Iordanului. CALENDARIU (1814), 107/22. Craiul Poloniei... cugeta a-și supune șie Moldova, AR (1829),

246²/8. Unde să-și găsească de mincare șie. PANN, P. V. I, 166/10. Fiindu-și șie dragă cum nu-i este nime-n lume. EMINESCU, O. I, 80. ◊ (În formele accentuate sie, învechit șie; întărit prin forma neaccentuată a pronumelui reflexiv în dativ -și, în poziție enclitică, cu care face corp fonetic comun) Cine iaste stăpîn șieși, acela iaste... d[um]n a lumea toată. DOSOFTEI, V. S. februarie 54^v/36. Nu-l omoară, ci-l face șieși fiu și moștean. ANTIM, P. 159. Luasă șicși muiere pre sora împăratului. ȘINCAI, HR. I, 225/5. Feciorul de împărat veda și simșea loale; dar leac șieși [nu găsea]. ODOBESCU, S. III, 204. Ce spune marele poet despre bătrînul său prietîn se potrivește și șieși. SADOVEANU, E. 57. Arta nu e o meserie și nu slujește în principiu decit șieși. ARGHEZI, în PLR II, 87. Nimfa șieși se avea iubită. VULPESCU, P. 31. Acești ani au fost să fie ai măgariului și i-au cerut omul șieși. POP., ap. GCR II, 358. ◊ (Precedat de formele neaccentuate își, și-) În cuvintele ce-și spune șieși... se simte gingășie și delicateță. GHEREA, ST. CR. I, 160, cf. DDRF. Își găsea șieși vini închipuite cu care l-o fi mîhnit. REBREANU, I. 98. Vizitatorul... își datorește șieși o plimbare enciclopedică prin magazile nemăsurate ale stației. ARGHEZI, B. 96. Mereu își da șieși cuvînt, și pasul său era legămint. BLAGA, POEZII, 203. Își dovedise șieși că orice încumetare nu rămîne deșartă. C. PETRESCU, A. R. 83. Ar mai putea lotuși să-și dovedească șieși că nu e chiar așa. VINEA, L. I, 185. Un prilej de a-și dovedi, în primul rînd șieși, că poate face lucruri cu totul diferite și opuse. CINEMA, 1968, nr. 2, 17. Misiunea fundamentală a poetului de toldeana ar fi să nu ajungă să-și poată spune șieși vreedată versul pus de Ovidiu în gura Medeei. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8214. ◊ (Întărit printr-un pronume personal) Urmașii lui geloși de a sa mărire mai mult se gîndiră a-și face loruși monumente. ODOBESCU, S. III, 72. ◊ Unul altuia. Prietenii își urează o dragoste neștrămătată. MARCOVICI, D. 2/26. Damele își șopleau și se ghionteau. NEGRUZZI, S. I, 64. Și-au dat bineșe. COȘBUC, P. I, 228.

4. (În formele neaccentuate își, și-, învechit, -ș, în forma accentuată șie, cu valoare de adj. pos.; indică posesiunea) Care este al persoanei despre care se vorbește. Oameri ce aiese în dostoitul său (în p a r t e a șie H). PSALT. 57. L-au slobodzitu-l turcii să margă la casă-ș. NECULCE, L. 66. Au slobozil crăiasa pre români către casă-și. ȘINCAI, HR. II, 203/25. ◊ (Indică apartenența) Care aparține persoanei despre care se vorbește ca parte a corpului. După aceea-și va pleca H[risto]s Capul cătră maica sa (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 460/22. Elu-și tunse păru. MOXA, 398/5. Moș Costache holbă ochii și-și mușcă buzele, fără sunet. CĂLINESCU, E. O. II, 160. Doamna Ulmu inghîli în sec și-și linse buzele cu o comică gravitate. VINEA, L. I, 266. ◊ (Precedat de cuvinte cu valoare prepozițională) Mul se uită împrejur-și, cască tung. EMINESCU, O. I, 165. ◊ (Indică dependența) Care se află într-o anumită legătură (de rudenie) cu persoana despre care se vorbește. De frica lui fugise în Ardeal cu muiere-și cu tot. ȘINCAI, HR. III, 154/35. Acuma și de Romica-ș uitasă De nu i-o pomenea lui o țimplare. BUDAI-DELEANU, T. 187. ◊ (Cu valoare subiectivă) Care este spus, îndeplinit, săvîrșit etc. de persoana despre care se vorbește. Află fărăleage șie (fără de lege a s a H). PSALT. 65. Să se ducă în treaba și. MARIAN, T. 322. ◊ (Cu valoare obiectivă) Au culezat pentru slobozenie-ș a să lupta. AR (1829), 150²/46.

5. (În forma accentuată sine; precedat de diverse prepoziții înlocuiește numele unui atribut, al unui complement indirect sau circumstanțial; cu valoare de pronume personal de pers. 3 și, învechit, de pers. 2, 4, 5, 6) Ochii lui pre limbi prevesc cinre să se învalde de sine. PSALT. HUR. 54^v/8. Agripa cătră Pavelu dzise: gice-ți-se de sinre (de tine însuși) N. TEST. 1648) a grăi. COD. VOR. 74/5. Nu deade lu Dumnedzeu schimbă dereptu sire și prețu să izbăvească sufletul său. PSALT. 93. Cînd amu greșim, afară de sine ne aflăm, afară

amu de al nostru cuget sintem. CORESI, EV. 28. Și puseră gios de pre sine fiii lu Ișraîl podoabele lor supt muntele Horevului. PO 291/7. Mișeii de pururea-i avefi cu sine. VARLAAM, C. 66. Așa ei înde sine tăindu-se mulfi au perit. URECHE, LET. I, 126/35. Ceia ce vor purta la sine... ierbi (a. 1645). GCR I, 116/25. Ceta ce va răpi mutare curvă și de va fi și cu alte soții cătră sine... i să va tăia capul. PRAV. 192. Avea tot însul pregiur sine câte 6 arepi. N. TEST. (1648), 306^v/28. Îl chemă la sine într-o cămară. NEAGOE, INV. 119/11. Pe carele s-or alege dintru sine, acela să le fie domn fărăi lor. N. COSTIN, LET. II, 57/24. Luat-au și pre o samă de boiari den Iași cu urgie ducându-i în pază cu sine (inceputul séc. XVIII). MAG. IST. III, 72/18. Nu vă grijirefi de mîine că ziua de mîine are grijă de sine. VARLAAM — IOASAF, 46^v/5. Craiul au năvădit asupra aceștii armii neavînd mai mult cu sine decît 6 regimenturi de cavalerie. IST. CAROL XII, 66^v/10. Ei își împart între sine robii și prăzile. HELIADE, L. B. I, 35/9. L-au primit pitarul în casă la sine. BĂRAC, T. 16/3. Seimenii asemenea strejuita în curlea domnească, schimbîndu-se între sine pe rînd. MAG. IST. II, 44/7. Mireasa se uita în giur de sine și vedea tot fețe voioase, tot veșminte sărbătorești. P (1870), 124. Își aduce cu sine tot parfumul meseriei de la care este împurmat. MAIORESCU, CRITICE, 40. Se înfeleg lesne între sine. CONV. LIT. XI, 354. Doresc doar ca în fundul mării Să mă ia cu sine-n sarai. EMINESCU, O. IV, 99. Harap Alb care venea în pasul calului aducînd cu sine pielea și capul cerbului. CREANGĂ, P. 229. Iată întrebările care-și făceau de bună seamă între sine acești tineri patrioși. SION, P. 323. Vremea pentru sine oricil ar curge ea, nu are ființă. ANGHEL, PR. 117. Voievodul jinu lîngă sine neconținut, în războaiele de la Țara Românească, pe primul său născut Alexandru Vodă. SADOVEANU, O. XII, 342. Influența culturii respective a rămas superficială, deoarece n-a găsit încă mijlocul adaptării cuvîntelor aduse cu sine la sistemul fonetic al limbii naționale. VIANU, S. 98. El însuși vorbea despre sine numai la persoana a treia. BLAGA, H. 125. Avea cu sine un sac pe jumătate plin. BĂNULESCU, I. 61. Rămii tot cu acest Jimmy Barcă, hoș și lenș cum spune singur despre sine. CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 5/3. Te strînge-n brațe la sine De rîde înima-n tine. JARNIK — BÎRSEANU, D. 13. Iară pe jos cine vine Își bea tot de lîngă sine. FOLC. OLT. — MUNT. II, 607. ◊ (Urmat sau precedat de pronumele de întărire „însuși”) Țara făgăduită carea o au făgăduit noau D[um]e[zeu] însuși cu sine (a. 1642). GCR I, 100/28. Împăratul însuși cu sine iase denafară de grăiaște cu nuși. VARLAAM, C. 275. El se ferea de sine însuși. PLEȘOIANU, T. II, 40/29. O nație nu se poate mîntui decît prin sine însuși. MAG. IST. I, 205/3. Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns. EMINESCU, O. I, 132. Cu conștiința cercetătoare și încrezătoare în sine însuși să se coboare cîl mai adînc pînă la izvoarele proaspete și nebănuite ale propriei lor simțiri. în PLR II, 145. Cronicarul nu prea vorbește de sine însuși. BUL. COM. IST. II, 11. Ca și cum ar fi vorbit cu sine însăși, începu a șopti o rugăciune. HOGAȘ, DR. I, 7. Nu avea sentimente de dragoste decît pentru sine însăși. REBREANU, R. I, 186. Și l-a cuprins așa o milă și de copii și de nevastă și de sine însuși. SADOVEANU, O. IV, 469. Fiecare devenea pentru sine însuși un caz de conștiință. BLAGA, H. 121. Nu era stimulul cel mai indicat să pună în mișcare puterile creatoare ale gîndirii unui popor în căutare de sine însuși. în PLR II, 622. ◊ (Învechit, astăzi rar; întărit prin unele forme neaccutate ale pronumelui personal și reflexiv, în poziție enclitică, cu care face corp fonetic comun) Cînd va lepăda tot de sineși atunci bogat iaste. CORESI, EV. 311. Am stătut și ne-am jărtvit pe sinene ajungînd cu mullă rugăciune la preaputernica împărăție (a. 1737). IORGA, S. D. XVI, 4. De frică... mă trăseși spre sinem. MINEIUL (1776), 28^v/26. Curăzîndu-te pre sineși cu sihăstrie. ib. 62^r/11. Să aleagă ei unul dintră sineși mai mare preste oaste. MAIOR, IST. 120/15. La mai aspră petrecere pre sineși supuin-

du-să (a. 1809). GCR II, 203/20. Și se ocrotea de sineși legiuit slăpînitoriu. BELDIMAN, ap. GCR II, 243/4. Îș mai alătorează lîngă sîneș palru-cinci din cii mai proști (a. 1825). IORGA, S. D. VII, 100. Cumpătarea în chelluitală și sirguință la lucru trag cu sinele cînstirea oamenilor. MARCOVICI, D. 236/11. După ce dar au început el a să mulfămi cu sineși pentru fapele cele bune. DRĂGHICI, R. 153/3. Să oblăduiască împărăția întocmai ca sineși. GORJAN, H. I, 3/10. Un domn cubic și simiesc... crede despre sineși... că dirijează un mare spectacol. ARGHEZI, B. 73. Luptînd cu obstacolul profesional, învinge-te cite pușin și pe sineși. id. s. XX, 23. ◊ Loc. a d v. (Regional) De sine = tăcut, morocănos. Cf. ALR I 1 573/343. Om de sine. ib. ◊ Loc. a d v. și a d j. De (la sau, învechit, din, dintre) sine (ori, învechit, sineși, sinele, sinene) sau (învechit) singur de (ori de la, din, dintru) sine sau însuși, de la sine sau de sine singur (ori însuși) = (făcut, realizat etc.) din inițiativă proprie, cu (sau prin) mijloace, resurse proprii, fără intervenția cuiva; (care acționează) (de unul) singur, independent (de cineva sau de ceva). Iară de să va afla cum mutarea grăiaște de la sine, neîndemnată de nime. PRAV. 187. Neșliuor gîndul omenesc, singur de sine la ce merge și la ce tîmplări apoi sosește. M. COSTIN, O. 100. Singură din sine veri într-o parte, veri într-alta prepus se va pleca. CANTEMIR, IST. 147. Singur dentru sini îndemnat Domnul nostru luminal Gligorii Ghica Vod (a. 1733). CAT. MAN. I, 183. Copăceii cad de sineș jos. COD. SILV. 28. Ucraina s-au silit totdeauna ca să fie slobodă și de sine. IST. CAROL XII, 67^v/20. Toată rămășița de la al său așăzămînt trebuie să cadă de sine singure. AMVILOHIE, G. P. 16^v/8. Românii cei din Constanța și din celelalte cetăți, rămînînd numai de sine, lesne au putut trimite soli la împăratul. ȘINGAI, HR. I, 185/9. Însuși de la sine au primit ca să fie îngăduit spătarul Neculcea pînă la sorocul ce însuș ș-au pus (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 92. Și pentru a nu să face cinevaș de sineși meșter, fără a ști deplin meștesugul acesta... să fie datori a merge mai întîi cu zapisul la meimarbașa (a. 1823). DOC. EC. 303. Cea mai simplă formă a rodirii este aceea care își naște puii dintr-o crăpătură a feții trupului și cresc de sine. EPISCOPESCU, PRACTICA, 59/17. Organismul trupului omului... are o putere bolnăvitoare și alta tîmăduitoare într-însul, de se greșăște și se îndreptează din sine. id. ib. 102/27. De la Paște încoace de sine au îndrăznit măcelarii să înalțe preșul cărnii (a. 1827). DOC. EC. 387. Vizituli ar fi oprit căii sau ei de la sine ar fi stătut. HUISOVERGHI, A. 30/6. Adevărul de sine să mărturisește. GRAM. MOLD. 5^v/12. Noi de sinene să facem o despărșire (a. 1849). ap. GHICA, A. 156. Pămîntul nu rodește de sine singur. BREZOIANU, A. 21/23. În pădure pînii se prăsesc de sine însuși. id. ib. 487/15. Omul ăst din lume... Făcutu-s-a de sine sau cine i-a dat nume. MUREȘANU, P. 26/9. Puilul de ciocoi simfi de sineși acest adevăr. FILIMON, O. I, 121. Să împingem spre capcană jigantia turbală, Și Despot de la sine în ea va fi condus. ALECSANDRI, T. II, 164. În capul dintii lucrul se ostîndește de la sine. MAIORESCU, CRITICE, 23. Pînă la vremea asta nici el de la sine, nici prietenii... tot nu l-au putut face să se însoare. CREANGĂ, P. 142. Și una și alta se dezvoltă de sinele, fără a căuta să se atingă, să se influențeze cumva una pe alta. CARAGIALE, O. III, 242. Mărgăritarul se înșira de la sine, fără ca copiii să fi pus mîna pe dînsul. ISPIRESCU, L. 70. Ce stea de sineși s-ar mai aprinde, Cînd ar ști bine că-i o durere Din întuneric a se desprinde! VLAHUȚĂ, O. A. 42. Vinătorii și industriașii lîierari, ahtiași mai mult de beneficiu decît de glorie, se lasă de la sine de o meserie care-i face ridicoli. în PLR II, 72. Se prînd de la sine în această bădăru de idei, florile strălucitoare, vii ale caracterelor, isprăviilor și suferințelor acestor doamne. IORGA, C. I. I, 66. O rotită care se învîrtește de sine. I. BOTEZ, V. I, 8. Calul alerga voios, de la sine, fără îndemnul biciuștii. VOICULESCU, P. I, 122. Lasă lucrurile să se desfășoare de la sine. SADOVEANU, O. XIX, 16. Am născocit unelte de

sine mișcătoare. CĂLINESCU, I. L. 31. Cămințele acestea nu-i dau pace. I se pare că se alcătuiesc de la sine. VINEA, L. I, 6. Singele îi dogori în vine, picioarele i se mișcă de la sine, ducându-l în jurul epavei. TUDORAN, P. 37. Crezuse că apartamentul îi va reveni, însă repartitia obținută de acei indivizi se anula de la sine, devenind ilegală. PREDĂ, R. 33. Abcesul se poate resorbi de la sine. ABC SĂN. 7. Cine cade de sine, să plîngă i-e rușine. ZANNE, P. II, 509. Vinul bun de sine să laudă. id. ib. IV, 186. (Învechit și regional) Fără sine = (în mod) nesocotit, nechibzuit, neechilibrat; (ca) nebun. Polcovnicul cu mîna legată de rînd, cu sabie făcută de dînsul, îmbla ca fără sine. M. COSTIN, O. 151. Harap Alb se aruncă fără sine în groapă. CREANGĂ, P. 226. M-am azvîrlit fără sine pe pîrul unui cal, am atergat acasă. id. A. 21. Un rîs fără sine îl năpădi. ap. TRDG, cf. CADE. Să pornești prin pădure fără sine și prin sat fără rușine. SEZ. VII, 107. De sine stătător = (care poate exista sau se poate menține) priu puternic sale, prin însușirile care îl caracterizează, nedepinzînd de nimeni sau de nimic. O nație de sine stătătoare. DDRF. Dincolo de Sireliu, se ajunsese la orașul cu acest nume și la Suceava care trăiau de sine stătătoare. IORGA, C. I. II, 92. Cu cît o viețuitoare e mai jos pe scara viețuitoarelor cu atîta e mai de timpuriu de sine stătătoare. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 54. Femeia care a hotărît să iubească în afara legilor este pierdută dacă nu este de sine stătătoare. CĂLINESCU, S. 88. Această ieșire constă în revenirea la o politică externă de sine stătătoare și independentă care va întări securitatea țării. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 736. Nu spuneai chiar tu că a crede în valoarea absolută a dragostei ca într-un adevăr suprem și de sine stătător duce la naufragiu? H. LOVINESCU, T. 406. Desene de sine stătătoare sau schife fugare. CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 7/1. Eforturile... se desfășoară locmai în direcția depășirii consecințelor îndelungatei perioade de oprinare, prin dezvoltarea unei economii naționale de sine stătătoare. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 214. În sine = a) loc. a. d. j. și a. d. v. (și, învechit, în formele pentru sine, de sineși) (care există) prin (sau în) ceea ce are esențial sau specific; (care există) în (sau prin) el însuși. Se va descrie globul de sineși, precum: atmosfera lui. GENJLE, G. XI/3. Aceasta nu o fac din vreo desertăciune, ci din deplină convingere și încredințare ca unii care cunosc mai bine decît oricine altul strein, că limba lor cuprinde în sine chiar elementele și rădăcinile limbii latine. FM (1842), 169¹/30. În astă privință nu e altă lipsa de fundament în sine cît este lipsa de orice simțire a necesității acestui fundament în public. MĂTORESCU, CRITICE, 79. După idealismul raționalist moderat... despre această lume știm numai atîta că ea există, dar nu putem ști ce este ea în sine. CONTA, O. F. 393. Toată expresiunea în sine era de-o putere generoasă. EMINESCU, G. P. 8. Nu se întilnește pe toată suprafața pămîntului un al doilea nume geografic care să conțină în sine elemente cerești. XENOPOL, I. R. I, 49. O cestiune națională numai atunci o apreciem... cînd o privim ca pe o cestiune pentru sine. în PLR II, 139. Nu ne dă decît faptul în sine al trecerii lui Lysimach în stînga Dunării. PĂRVAN, G. 61. Literatura noastră a fost tratată întotdeauna mai mult ca mijloc... decît ca un scop îndestulător în sine. TOPÎRCEANU, în PLR II, 408. Crengi cărora le căutam unduirea și înțelesul lor în sine. VLASIU, D. 251. Fiecare gest făcut de acele mîini, oricît de natural în sine, ar deveni pretențios. TEODOREANU, M. III, 100. Înțelese că lucrurile au o logică în sine, numai interpretarea lor diferă. SADOVEANU, O. IX, 162. Eu, la început, preocupat de lucrul în sine, n-am priceput chestiunea; apoi m-am dumerit. CĂLINESCU, C. O. 107. [La impresioniști] nuanța devine valoare în sine. BLAGA, Z. 36. Etica personalității nu poate fi un scop în sine. RALEA, S. T. II, 283. Matematica este pentru fizician un instrument de lucru și nu un scop în sine. CIȘMAN, FIZ. I, 8. Sacrificiul elanului creator poartă în sine și germeul uitării față de acei care s-au străduit pentru noi.

CONSTANTINESCU, S. III, 261. Gestul tău, în sine, îl privesc ca o simplă copilărie, ca o bravadă inutilă. T. POPOVICI, S. 43. Nu este defel necesar ca operele în sine, care sînt cu mult mai mult decît totalitatea mijloacelor de expresie folosite pentru a le produce, să fie tot mai importante pe măsura trecerii timpului. CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 6/2; b) loc. a. d. j. (Învechit) neamestecat, curat. Hrana boilor e finit în sine sau amestecat cu paie. ECONOMIA, 82/11. ◇ Expr. A fi (sau a se înțelege, a vorbi etc.) de la sine (înțeles) sau (învechit) de la sine (sau de sineși) se înțelege = a se subînțelege; a fi evident, clar, firesc. De sineși să înțelege că, cînd va fi dă trebuință a să așa aceste dilijansuri și pã alte drumuri, eu voi fi dator să primesc (a. 1829). DOC. EC. 438. Să înțelege dă sineși că proprietarii acelor vase vor prefera trebuințele lor mai mult decît pe ale altora (a. 1843). ib. E de la sine înțeles că, pentru conținutul propriu-zis al acestei mici reviste... cel ce îngrijește de ea și-a rezervat toată libertatea. în PLR II, 215. De la sine se înfălește că furam cu deosebită cinste primiți. HOGAȘ, DR. I, 6. Era de la sine înțeles că vom publica tot ce ni se va părea bun. în PLR II, 545. E de la sine înțeles că imboldul către nou-tate, către căutare veșnică întărește noțiunea de timp și de durată. RALEA, S. T. III, 52. Era de la sine înțeles... că-i sosise negrul soroc. STANCU, Ș. 109. □ Ceea ce mi-ai spus vorbește de la sine că nu vrei să renunți la proiect. (Cu schimbarea construcției) Faptul că-i în mijlocul drumului [groapa] grăiește, ca să zic așa, de la sine, că nu folosește la nimic. T. Iunie 1968, 24.

II. Subst. (În forma sine, învechit, sineși, de obicei art.) Ceea ce fiecare (în mod potențial sau real, conștientizat sau nu) este pentru el însuși, eul său: p. ext. entitate materială și spirituală. Sufletul... este partea cea mai aleasă și mai stăpîniloare al sinelui său. ANTIM, P. 165. Bărbatul cel unil și drept în familia lui și în sineșul său, este cel mai de ispravă. PISCUPESCU, O. 6/21. [La școală] se da tinerilor trup virtos și sănătos și mintea trează și deșteaptă... a supune patimile sineșului său. id. ib. 29/16. Prea puternicul obicei, cel deprins din cruda creștere, ne stăpînește în locul sinelui nostru. EPISCUPESCU, PRACTICA, 4/16. Și se pierde bolnavul într-o nesimțire a sineșului, cu amorfeala și căderea trupului după picioare. id. ib. 295/3. Ca ochii la lumină, așa i se deschide. La minte cugetarea și-ncepe a distinge între aci ș-acolo, între sujel ș-obiecte, Pe sinele său propriu de tot ce nu e sine. HELIADE, O. I, 365, cf. RESMERIȚĂ, D. Sinele nostru deopotrivă își însușește lucrul și, din contră, se retrage din el. CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 8/1. Pentru criticul autentic opera literară e un prilej de delimitare, de autodefinire perpetuă, prin răsfrîngere a sinelui izbîndu-se de alt sine, formulat într-o altă structură. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 7/4. ◇ Loc. a. d. v. În (sau, învechit, întru) sine (sau sine-mi, sine-și, sine-și etc.) sau în sinea mea (sau ta, lui etc.) = în gîndul, în mîntea cuiva (fără a vorbi), în propria conștiință, în forul interior. Tot omul să fie în sinea lui cum era și [su]s. CORESI, L. 442/1. Dîsă întru sine cel fără de minte. MINEIUL (1776), 146^{v2}/18. Judecătoriu poate fi măcar cine care judecă în sine asupra vreunui lucru. BUDAI-DELEANU, LEX. Și aceste grîind întru sine și primblîndu-să afară din chilie (a. 1808). GCR II, 198/31. Să trăiască, zicea ea în sine-și, și să rămîie aici cu mine. PLEȘOIANU, T. II, 26/7. Afi putut să ziceți în sine-vă: „acum stîi cu adevărat fericit“. MARCOVICI, D. 270/23. Să cugetați în sine-vă așa. DRĂGHICI, R. 38/6. Cugetam în sine-ne... că ar fi murit. GORJAN, H. II, 35/20. După o reflecțiune de cîteva minute zise în sine. FILIMON, O. I, 102. Mă întreb în sine-mi. EMINESCU, O. I, 115. Mulțămît în sine pentru această facere de bine. CREANGĂ, P. 239. Stă pe loc și se gîndește în sinea lui. PAMFILE, D. 119. În sinea lui însă avea groază de recunoșcutul vieții. REBREANU, R. I, 128. Începuse să-și piardă somnul și să recunoască în sinea sa că e un administrator de modă veche. C. PETRUSCU, R. DR. 119. Mă întrebam

în sinea mea. TEODOREANU, M. III, 268. În sinea lui era însă bucuros că se isprăvise și cu corvoada asta. VOICULESCU, P. I, 175. M-am confundat după aceea în sine-mi, am închis o clipă ochii și mi-am rugat pentru izbînda voievozului. SADOVEANU, O. XIII, 973. Privești încintătoare îl chemau, Dar el zimbea în sine și mergea. PILLAT, P. 370. Ce ne pasă de ceea ce-și zice ei în sinea lor? ARGHEZI, în PLR II, 86. „Fericit cine găsește ceva de spus“ încheie el în sinea sa. VINEA, I. II, 309. Pe urmă își zise în sine, luminal. TUDORAN, P. 27. Se îndoaia în sinea lui dacă-i trează ori visează. VORNIC, P. 194. Nu se pricepea și, surzînd în sinea ei, fata găsea că era cam plicidșitor. PREDĂ, R. 7. Nu cred, tele Ilie, am spus eu fără convingere, zîmbind în sinea mea. LĂNGRĂNȚAN, C. II, 55. ♦ E x p r. (Învechit) **A-și veni în sine** = a-și reveni (dintr-o stare proastă, anormală etc.). Idomeneu viîndu-și în sine mulfămi prietenilor că l-au scos dintr-un pămînt ce-l udase cu sîngele fiu său. PLEȘOIANU, T. I, 191/8. Viîndu-și în sine și văzînd că se afla într-un ostrov pustiu ofta din adînc. DRĂGHICI, R. 150/14. După ce mi-am venit pușin în sine am zis și eu în amărăciune ca mulți înainte de mine: cei cari n-au copii nu știu ce-i năcazul. CREANGĂ, A. 21. Sanda își veni în sine. SLAVICI, ap. DDRF, cf. CADE. (Prin analogie) Dacă le-au apucat frigul, va trebui... să le lase neatinse, fiindcă își vin în sine, pierzînd cu toate acestea pușin din puterea lor. BREZOIANU, A. 204/10. (Învechit) **A-și ieși din sine** = a nu se mai comporta normal; a-și pierde cumpătul, a se pierde cu firea. De ce te minii pe mine, Căci mă pierd cînd cal la tine și-mi ies cu totul din sine. CONACHI, P. 153, cf. CADE. (Învechit, rar) **A se afla afară din sine-și** = a fi bolnav psihic. Aflîndu-se afară din sine-și pentru multă intristare și-au cerut maziila. VĂCĂRESCUL, IST. 289. ♦ (Precedat de diverse prepoziții) Propria persoană. O asemenea de sine înfrînare oă va face mari la suflet. DRĂGHICI, R. 110/14. Nici un sistem filozofic... n-a putut pînă acum să se laude că ar fi putut da o explicație plauzibilă a conștiinței de sine. CONTA, O. F. 102. A silii, cu toate puterile unei nobile abnegații, unei desăvîrșite uitări de sine, să nu i se dea nimic. IORGA, P. A. II, 39. Li se cere pur și simplu să atragă, să distrugă lăura-aminte a publicului, procurîndu-i o simplă uitare de sine de cîteva ore. în PLR II, 230. Încrederea în sine și singele rece nu-l părăsiră în cele mai negre clipe. M. I. CARAGIALE, C. 12. Are ochii verzi, limpezi, surzătorii de o mare încîntare de sine. C. PETRESCU, C. V. 64. Sufletul lui Ivan, în aceste momente de aparentă uitare de sine, era ca o încăpere rămasă vrașișle. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 120. Snobismul „filistinismul culturii“ ne poate oferi un bogat material de iluzii de sine. RALEA, S. T. II, 115. Singura formă vitală de existență părea a fi contestarea de sine sau a altora. CINEMA, 1968, nr. 12, 26. ♦ (Învechit; precedat de prepoziții) Suprafață, întindere (a ceva); p. e x t. cuprins, interior (a ceva). Are celăți mari în sine. FL. D. (1680), 51²/20. Ostenită de atîtea rele ce o rodeau în sine-și împărăția romană trebui să cadă. BĂLCESCU, M. V. 6. Ungaria coprîndea în sine întreaga Oltenie. HASDEU, I. C. I, 31.

B. Pron. refl. (Sugerează subiectul, apropiat de valoarea unui pronume nehotărît sau nedefinit) De s-are preleji să... ucigă pe tată-său. PRAV. 262. Domnul nostru cum ț-au făcut nume De să minunează-n toate părți de lume. DOSOFTEI, PS. 27/5. Între allele se cuvîncează și aceasta cum că sînt străin. ANTIM, P. XXVIII. Și a să înfălege putere lor pe limbă streină. AMFILOHIE, G. F. 1/11. Rău s-au obicinuit a să zice judecătorii, în loc de jude...; fiindcă nu tot judecătorii este jude, iară, de împotriva, tot judele este judecătorii. BUDAI-DELEANU, LEX. Se zice că aceste legi era înfloritoare pe vremea lui Platon. PLEȘOIANU, T. I, 244/14. S-au încercat, fie prin explicări teoretice, fie prin schițe humoristice, a răspîndi o judecare mai serioasă a lile-țărului române. MAIORESCU, CRITICE, 61. Ce-o șă aibă,

din acestea pentru el, bătrînul dascăl? Nemurirea se va zice. EMINESCU, O. I, 133. Se cere să lovesc în cei pe care Eu i-am slujit, simțînd că putrezesc. LABIȘ, P. 238. Mi s-a spus că sînt nevinovat. T mai 1968, 16. Oameni necunoscuți vorbeau într-o întimitală ciudată, se ridea tare, se fredona fals. CONTEMP. 1969, nr. 1 180, 1/4. Luni seara... Nu se merge la fete. FOLC. TRAN-SILV. II, 226. Ciomăgul are două capete și cu cel de-al doilea se dă toldeauna mai cu sele. ZANNE, P. II, 112.

C. Pron. refl. (Indică diateza reflexivă) I. (Scoate în evidență subiectul) I. (Arată starea, devenirea subiectului sau participarea intensă a acestuia, interesul lui special etc.) Pre cei ce se tem de el și dereptatea lui pre fecerii fecerilor. PSALT. HUR. 85^v/8. Anii tîi se-au sfîrsitu (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 450/18, cf. GCR I, 1/9. Cu toți... se rugă. COD. VOR. 24/14. Ruga-se întru ascunsu cătră Domnul (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 145/3. Bună vrerea Domnului spre ceia ce se tem lui (a. 1581). GCR I, 28/15. Se foarte măhni. MOXA, 370/2. Foarte se bucură (a. 1642). GCR I, 100/2. Pînă doară s-are poacă bărbatul de acest păcal spurcat. PRAV. 147. Să nu să cumva minie Domnul spre voi cu urgie. DOSOFTEI, PS. 15/13. Vedem neamul omenesc la mare negriji aflîndu-se. BIBLIA (1688), [prefață] 3/21. Tare s-ar rușina. ANTIM, P. XXVI. Atunci se sfîrșiră în anima lui gînduri. BUCAVNA, 74. Să rușină Sofonie filosoful și mearșă la Alexandru. ALEXANDRIA (1794), 55/5. Cum nu se ivesc și în ziua de astăzi asemenea înflîplări. MARCOVICI, C. 13/1. Corăbierul cel înșelept plutește... înveselindu-să de priînta vîntului și de seninul cerului. id. D. 13/24. Deci pe această nădejde s-au pus după un copaciu. DRĂGHICI, R. 65/19. Se lemea de dînsul vecinii săi împărași pentru că era și foarte vileaz. GORJAN, II. I, 1/16. Abia noaptea innegrește și vroiu zori să se ivească. CONACHI, P. 103. Se bolnăvi de ochi. NEGRUZZI, S. I, 54. Părăsînd la 1864 școala pentru a se lua după trupa de teatru a dnei Fanni Tardini. MAIORESCU, CR. II, 293. Vin' cu mine, rădăcește Pe cărări cu cotituri, Unde noaptea se trezește Glasul vechilor păduri: EMINESCU, O. I, 209. Apoi toate-au fost cum au fost, zise moș Nichifor, încreșînd din sprîncene și oferîndu-se. CREANGĂ, P. 125. Se apucă însuși cu mîna lui să le curefe de rugină. ISPIRESCU, L. 3. Puterile li se sleiră. GÎRLEANU, L. 76. Armașul schingiuilor și ucigăș se prăpădise de timpuriu. M. I. CARAGIALE, C. 50. S-a speriat că mor. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 43. Întrebările mele răcuite și răspunsurile strigale... se pierdeau ca niște soaple nepercepute. ARGHEZI, B. 139. Se bolovăneau nori negri, virtoși, de cremene, ziduînd zăvorul zarea. C. PETRESCU, A. R. 5. Pe obrazul lor păcura se scurge ca o sudoare stoarsă în spasme. BOGZA, A. I. 27. Schelele curmate se surpară. LABIȘ, P. 20. Toși se uitau spre palatul Principelui. BARBU, PRINC. 14. Părnu-n cap și s-o albi. JARNIK - BIRSEANU, D. 277. ♦ (În construcții impersonale, arată că acțiunea are loc fără a se sugera cine o săvîrșește). Nu știu ce mi se va tîmpla. COD. VOR. 19/14. Zise cel fecior mai mic părintelui: dă-mi ce mi se cade partea den avuție. CORESI, EV. 23. Tot ce se-au tîmplat den al doilea an după eșitul lor den Eghipt. PALIA (1581), 7/11. Deaca începu a zidi, tîmplă-se de vîz_u foc dentru acel loc. MOXA, 354/34. Care lucru nu-l spun celuia ce i s-are cădea să-l știe. PRAV. 253. Den ceale ce-s cu număr nu se cade să ascunză cineva. BIBLIA (1688), [prefață] 4/29. Judecă Măria ta ca un domn creștin... de se cuvînce să fii lipsit, acum la bătrînețele mele, de amîndouă. ANTIM, P. XXVII. Să-i pui flori după cum se cade (a. 1778). IORGA, C. I. III, 235. La unile sate s'a întîmplă boală dă mor lăcuitorii (a. 1811). DOC. EC. 94, cf. I. GOLESCU, C. Icoana zilelor noastre celor trecute ni să pare ca un vis lung. MARCOVICI, D. 3/15, cf. VALIAN, V. Se cadă de ceva să-mi fie teamă. DAVILA, V. V. 65. Privii, dar chipul ce-mi vorbea Mi se părea că-i un străin. DENSUSIANU, L. A. 94. Se pare că limba actuală tînde să întrebunțeze din ce în ce mai rar prep. „pe“. IORDAN, G. 205. Mi

se părea că ajunsesem în stare de piftie. M. I. CARAGIALE, C. 8. Se făcea că am stins un incendiu. LABIȘ, P. 53. ◊ (În formele își, -și, și-, -ș, ș-) Nice-ș gândi de cel jurământ. MOXA, 398/29. Nu-ș foarte gîndea că-i improcica și frâncii den cetate cu tunurile. id. 404/4. Păgînii... își aduc aminte de D[u]mn[ne]zău și-l roagă. BIBLIA (1688), [prefață] 6/18. Cine a fost pricina de s-a surpat într-un minut fericirea ce ș-o începuse omul în visul nebuniei sale. MARCOVICI, D. 8/18. Maica după multe udături ș-au mai venit ceva în simfîre. DRĂGHICI, R. 27/17. Îi veni în gînd... să-și mai ia o dată ziua bună. GORJAN, H. I, 3/19. Se gîndi nișel... ca cum ș-ar fi pregătît nescai vorbe spre răspuns. id. ib. 6/9. Ea trebui de el în somn Aminte să-și aducă. EMINESCU, O. I, 171. Făt-Frumos... își luă ziua bună. ISPIRESCU, L. 4. Și-am vrea și noi să știm... Că nu-și vor bate-ai voștri joc De noi, dacă murim. COȘBUC, P. I, 208.

2. (Învechit și popular; cu valoare zero) Fericîți cea ce să flămîndzesc și se însetoșază (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 466/10. Amu... se vor posti trușaii. CORESI, EV. 13. De să va veni acel pom în partea celuia ce nu l-au făcut... să nu aibă nice o treabă acesta. PRAV. 21. Iar el s-au zimbît a ride și au dzis că de mull așleptam eu una ca aceasta să-mi vie. NECULGE, L. 13. Domnul nostru se zimbi pe sub musteți. NEGRUZZI, S. I, 82. Iaca corgeiul se înaintează. ALECSANDRI, T. 459. Îi spune codoșca cite și mai multe ș-o face pe femeie să se alunece cu mîntea. CREANGĂ, P. 172. Împăratul [era]... la masă cu slujbașii împărăției și se cheșuiau. ISPIRESCU, L. 2. Astfel se rostesc bătrîni din adîncul cugetării. DAVILA, V. V. 22. ◊ (În forma -ș) Vameșul ce nu-ș va lua vama de la negușător până în cinci ai, de acia nu va putea lua nemică pentru că ce s-au trecut o vreme. PRAV. 47.

II. (În construcții reflexive cu valoare de pasiv) Să știi cumu se-au prins nește meșter den T[ra]igrad (a. 1521). IORGA, C. I. I, 230. Măria-se numele D[omn]ului I[șu]s. COD. VOR. 6/22. Au început a se tipări. CORESI, EV. 1. Și toată cătă se face doșpește (sec. XVI). GCR I, *1/12. Cărțile iară ce se cheamă Scriptura Sf[î]ntă. PO 2/6. Va scoate afară pre Pavel denti-acea avere ce i s-au dat. PRAV. 54. Că-n silfa aceia... Li s-au prins piciorul. DOSOFTEI, PS. 31/8. Piatra cea de mull preț Ce să zice carbune. BIBLIA (1688), [prefață] 4/13. [Cuvintele] le-au lăsat precum să citeșc. ib. 4/49. Au fost și alții mulți precum se vād în condice. ANTIM, O. XXVIII. Înaintea ușiței [vranei]... se pune o nrejuță de sîrmă. ECONOMIA, 205/8. Trebuința ce este de a se întocmi aici... o pravilă cuprinzătoare (a. 1816). BUL. COM. IST. III, 45. [Pravila] e „o deslușire a pravilelor împărătești ce se obișnuiesc aici“ (a. 1818). ib. 46. După moartea tatălui acestora, se dele împărăția lui Aidin. GORJAN, H. I, 1/21. Și ca să se pomenească de veci astă întimplare... Pe copaciu au săpat slove cu această cuvîntare. CONACHI, P. 88. În locul oricărui piept ce se despică, alt piept și alt om se pune îndată. BĂLCESCU, M. V. 580. Pe David cine-l vede? El nu să mai găsește. ARISTIA, S. 60/8. Oare D[umne]zeu va suferi să se calce astfel jurămintele făcute în numele său? NEGRUZZI, S. I, 51. Gradarea se face după citățimea mai mare sau mai mică de sensibilitate. MAIORESCU, CRITICE, 25. Am găsit și secure și frînghie... Da bine că s-au găsit și-acum. CREANGĂ, P. 134. De cînd se potcovea puricele cu nouăzeci și nouă oca de fier. ISPIRESCU, L. 7. Turmele s-auđ mugînd. COȘBUC, B. 5. Anul morții sale nu se știe căci nu i s-a păstrat mormîntul. IORGA, C. I. I, 4. De pe ferestre se vād săniile cum trec. GİRLEANU, N. 51. Prilejul de acum nu se întilnește de multe ori. REBREANU, R. I, 267. Se vedeau din depărtare momîile împădate. ARGHEZI, B. 68. Ni se imbia așadar, spre surpriza noastră, ... friptură de rață. BLAGA, H. 198. Se vor sfredeli sute de metri, pină la petrol. BOGZA, A. I. 49. Mielul se gătește de Paști. VINEA, I. II, 305. Cf. PREDĂ, R. 247. Din indoieli sumare, Se fese cugetarea cu luciu strict egal. LABIȘ,

P. 407. S-au scris numeroase studii și articole. L. ROM. 1967, 485. cf. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 464. FOLC. MOLD. I, 209. Alit merge olul la apă pină se sparge. ZANNE, P. IV, 5. Vinul bun nu se-ncearcă, ci peste cap se dă. id. ib. 186. Procopslea nu se cumpără cu bani, Ci se cîștigă cu ani. id. ib. V, 515. (Pronumele reflexiv aparține verbului al doilea) Cele mai trebuincioase mijloace și spre învățatura unei limbi și fără care nu să poate înlesni înaintarea învățaturii ver cine cunoaște că sînt grămatica și lexiconul. I. GOLESCU, C. O stare de lucruri se poate explica istoricește. MAIORESCU, CRITICE, 70. (Subiectul care face acțiunea este indicat) De proroci acestea birîre vestiră-se. COD. VOR. 166/21.

— Dat.: își, și; acuz.: (învechit și popular) să.
— Și: sine (dat. sie, sieși, învechit, astăzi rar, șie, șieși; acuz., învechit, astăzi rar, sinemi, sineși, sinene, sinevă, sinele, sineși, învechit, sâneș) pron. refl., subst.

— Din lat. se. — Sine < lat. se + ne (prin analogie cu mine).

SE² conj. v. să.

SEADEĂLMĂ s. f. v. sedelnă.

SEĂLBĂ s. f. v. solbă.

SEAMĂ s. f. I. 1. (Adesea urmat de determinări la pl. introduse prin prep. „de“ și precedat de art. nehot. „o“) Număr¹ (I 1), cantitate mare (de ființe, de lucruri etc.), grămada, mulțime (II), (învechit și popular) mare³, (învechit) mulțim⁴; p. restr. parte (însemnată) (din)... Înmişurat-ai elu cu nișchitu ceva (cu samă H) de ingeri, cu slavă și cu cinste cururat-ai elu. PSALT. 26. Multă seamă crezură întoarșeră-se cătră domnul. CORESI, L. 52/14. Moisi... scrie mainte sama și numărul fiilor lui Iș[ra]el. PO 5/6. Dumnezău vă deade viață și dzile cu samă. COD. TOD. 226. Aceste capete de pravilă ce sînt scrise într-această carte o samă sînt... scoase dentru v[er]șiișilor... ap[o]ș[ol]li (a. 1632). GCR I, 77/34. Atunce au sosit și Șendrea Hatmanu... cu o samă de oști. URECHE, LET. I, 127/15. Cei bătrîni, la o samă de greșeale, să ceartă mai pușin. PRAV. 258. Au trimis... de prin sate boierești cităva samă de oameni. M. COSTIN, LET.² I, 338. Amu încă lucrează, ce nu cu afita samă de oameni (a. 1660 — 1680). GCR I, 177/31. Împărși toată avuștia ce avea săracilor samă de patru sute de litre. DOSOFTEI, V. S. octombrie 55^r/17. O samă de cărți. BIBLIA (1688), [prefață] 8/10. Au ales doi boieri mari de i-au lăsat cu o seamă de oști. IST. T. R. 64. S-au suit într-un piscu de deal să poată cunoaște cită samă de oaste va fi turcească. N. COSTIN, L. 531. O samă de cuvinte ce sîntu audzite din om în om. NECULGE, L. 7. Oastea romanilor lovină, multă samă de slujitori au prăpădit. CANTEMIR, HR. 166. Au vorbit cu o seamă de boieri ai fărăt și rădicîndu-se au prins pre unchi-său (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 104/2. I-au dat pre Cucuic Mehman pașă cu cităva seamă de turci (începutul sec. XVIII). ib. 344/12. O seamă de slugi a lor, oameni din Țara Românească (a. 1774). GCR, II, 102/16. Au meștersugit împăratul nostru să nu vorbească mulți cu tine, ci numai o samă. VARLAAM — IOASAF, 18^v/9. Lumea așa de mare fiînd și așa frumoasă și minunată, cum ar fi fost cu puțință să stea într-atita samă de ani. ib. 73^r/13. Îi arată o nenumărată samă de turci înțăpași ș-apoi piere. BUDA-DELEANU, T. 296. Altă samă de cirjalii... au venit în Craiova. DIONISIE, C. 201. Să duc o samă să vază, alții dezbracă pe morfi. BELDIMAN, E. 56/9. I-au aflat pe toți cei ce se găsă acolo în cea de pe urmă stare... numai o samă erau cari abea se puteau fiinea pe picioare. DRĂGHICI, R. 26/12. Îndămînă pe o samă din

români a părăsi plaiurile strimloroase. ASACHI, L. M. 2/4, cf. I. VĂCĂRESCUL, în CONTRIBUTII, II, 60. Să omoare pre o seamă din boiarii cei de frunte. MAG. IST. 1, 8/1. Mustafa paşa... cu o seamă de oști, între care 2000 ianiceri. BĂLCESCU, M. V. 58. O samă de învâțați ai Ardealului. RUSSO, S. 80. Pe vremea aceea întorcându-se o seamă de viteji... spre a merge să aducă berbecelul cel cu lina de aur... ISPIRESCU, U. 49. El s-a înconjurat de o seamă de oameni lipsiți de moralitate (a. 1885). PLR I, 377. O seamă de moașe... l-au înfășat în obiectele mai sus arătate. MARIAN, NA. 92. La lumina scâpărată de noul conducător s-au grupat o seamă dintre cei mai valoroși și mai talentați tineri. în PLR II, 120. În primul rînd lucrăm la o încadrare a o seamă din organele de publicitate. ib. 592. I s-au dat o seamă de obiecte de artă în comision. CAMIL PETRESCU, P. 331. Căruse învoire de la hanul cel mare al nohailor să se strămute c-o samă de războinici în Bugeac. SADOVEANU, O. V. 509. O samă intră la o cafenea ori la o cofetărie. id. ib. IX, 352. O seamă de cuvinte terminate în „-iță“... exprimau ceva mic, tîndr, simpatic. PUȘCARIU, L. R. I, 191. Experiența nu ne arată însă decît o seamă de procese intelectuale și afective. VIANU, E. 27. Făcuse o seamă de datorii pînă ce să-și termine studiile universitare. BLAGA, H. 81. Sînt în acest volum, care s-a bucurat de mult prestigiu și succes, printre altele, și o seamă de constatări și reflecții asupra unor capodopere shakespeareiene. V. ROM. noiembrie 1964, 107. Din întreprinderile pe care le-am vizitat, am reținut... o seamă de opinii. RL 1967, nr. 7 041, cf. 7 iulie 1968, 13. Alături de vinul sudic, grecesc, adus în amfore, ale căror resturi se descoperă în o seamă de așezări vechi... era și vinul produs de podgoriile fării. C. GIURESCU, P. O. 13, cf. G. BARBU, A. V. 62, CINEMA, 1969, nr. 4, 36. Au și-ncepul a o pișca, a o mușca, o samă a o bale. SBIERA, P. 61. A căpălat pe ele ațîța bani, cît nu le mai știa sama. id. ib. 245, cf. ȘEZ. III, 107, IV, V, nr. 2—3, 16. [Părul] îl dau înapoi și fac coc, o samă-l poartă rățeval. ALR II 3 288/365. ♦ (Pleonastic) Cîtă seamă de număr venise cei ce se aduna în toate zilele. MINEIUL (1776), 181²/26. ♦ Loc. a d j și a d v. Fără seamă (de...) sau (rar) fără de seamă ori (regional) fără chip (sau număr ori rost) și (fără) seamă sau din seamă afară = a) (care este) fără număr, fără socoteală, nemăsurat (2), din cale afară de...; (care este) exagerat, neobișnuit (de mult, de mare etc.). Și fără seamă tare plodit face-voi tine și din tine oameni voi tocmi, crai încă vor ieși din tine. PALIA (1581), 61/12. Și se muncia fără seamă mulți. COD. TOD. 206. Muierea poate să ceară voie... să se desparță de bărbatul ei cîndu o va bale fără de samă. PRAY. 152. Strîngînd bogățiile fără samă de mullă. DOSOFTEI, V. S. octombrie 51²/2. I-au bătut și au perit mulți fără de samă. FL. D. (1680), 52²/5. Iar cîți au fugit prin stuh i-au robii tătării fără samă de mulți. N. COSTIN, LET. II, 33/36. Au și scos dări multe fără seamă pre boieri și pre țară. id. LET². II, 18. Fără samă de troadeani robînd i-au dus cu sine. CANTEMIR, HR. 91. Avuție mullă fără seamă. MUSTE, LET². II, 18. Poame multe fără de samă (a. 1750). GCR II, 59/6. În 24 octombrie mai loată noaptea au fulgerat fără de samă. ȘINCAI, HR. II, 272/24, cf. I. GOLESCU, C. Coiful... Care era de fier numai și fără de seamă gros. PANN, E. II, 131/18. Adună bani fără seamă. id. H. 86/1, cf. DDRF. Tot cu dorul eu să fiu? Tot cu jale fără seamă. COȘBUC, P. II, 170, cf. RESMERIȚĂ, D., BL X, 43. Și-n cîțiva ani oi ave polăi de polăi de gînsi fără număr și fără samă. SBIERA, P. 250. E drept că-i lucru mare, Alcsandre, dar nu te intrista din samă afară. RETEGANUL, P. V, 52. Nevastă cu brîu de-aramă, Mi-ai fost dragă fără seamă! HODOȘ, P. P. 62. Scribită-s fără de seamă, Nici am tală, nici am mamă. BÎRLEA, L. P. M. II, 56, cf. ALR SN V h 1 367/95.

Cheltuieste așa fără rost și samă. UDRESCU, GL.; b) (care este) fără asemănare, fără seamă. Era Atina foartă mare cetate fără samă și împodobită cu toată podoabila lumii. ALEXANDRIA (1784), 24²/14. Alexandru are oaste foarte tare și sînt foarte iuși și fără samă. ALEXANDRIA, 80/2. Cuminte fără seamă Precum era. COȘBUC, S. 12. Munca-i vilejia supremă, fără seamă, Și arma ei neînvinsă-i unealta creatoare. VOICULESCU, POEZII, I, 115. Dar ce fată! Numai s-o vezi e ceva fără chip și samă. UDRESCU, GL. Peste seamă = (care este) foarte (mult, mare, tare etc.) exagerat, excesiv, extraordinar, peste măsură. O fâmeale fiind bolnavă prespre samă. VARLAAM, C. 295. Feciorul ce-l va vătămă ladă-său preaspre samă. PRAY. 225. Acest împărat au zidit un mecel foarte mare și frumos cu patru minarele... înalte peste samă (cca 1650). GCR I, 149/24. Pîne peste seamă rodește mullă. SIMION DASC., LET. IA, 38/34. S-au cutremurat Antonie preste samă. DOSOFTEI, V. S. septembrie 16²/3. Vădzu!... mulțime de logoși preste samă de negri. id. ib. octombrie 45²/30. Era curvar peste samă. N. COSTIN, LET. I A, 99/25. Obiceie nouă nu prime să le facă pre peste samă. NECULCE, L. 133. Prăpastie adîncă preste seamă. MINEIUL (1776), 28²/32. Era preste seamă de grozav. id. 29²/13. Bucate peste seamă de multe (sfîrșitul sec. XVIII). LET². III, 216. Acest munte avea întindere mare și-nălțime preste seamă. GORJAN, H. IV, 117/17. După biruirea Daciei prin vestitul împărat Traian, s-au îmbogățit împărășia Romi[i] peste samă (a. 1843). DOC. EC. 788. Jalnic este peste samă ceasul cel de prohodire. CONACHI, P. 97. Cresc mesteacănii și fagii cei peste seamă înalți. PELIMON, I. 99/3. Aceasta implică, bineînțeles, muncă, străduință... peste seamă. ANGHIEL — IOSIF, C. L. 105. Era o tulburare din care încerca să se desfacă, peste samă de ațîțat. SADOVEANU, O. XIII, 294. Omenirea s-a înmulțit peste samă. id. ib. XVII, 563. Tăcerea gravă a frunțașilor îi plicisise peste seamă. VORNIC, P. 127. Proastă ești, Năroadă ești, Ori vicleană Peste seamă. HODOȘ, P. P. 78. Vamă va lua, Vamă peste samă, Fir și ibrișni. FOLC. MOLD. I, 249. Eu nu-s hăuă, nici vădană, Și-s frumoasă peste samă. id. II, 362. ♦ (Învechit, rar; construit cu prep. „peste“) Măsură (II 3). O scurgere de singe... peste seamă și orînduiala sănătății. EPISCOPESCU, PRACTICA, 275/7. Care abureală se suge neprecurmat de vasele limfatice și n-o lasă să se înmulțească peste seama trebuinții ei. id. ib. 406/23. Rămîne moalele mullă vreme neîntărit și capul crescut peste seama măsurii lui. id. ib. 431/23. ♦ (Învechit și regional; adesea precedat de art. nehot. „o“ și, de obicei, urmat de determinarea „de vreme“) Perioadă (I). Și de va fi om de rod bun, să-l scoață den locul lui o samă de vreme. PRAY. 33. Atunce să-l bage în hiară și în temniță pînă în citava samă de vreme. id. 261, cf. DOSOFTEI, MOL. 89. Și pre acea cale au mârșu pînă la Sambor o samă. N. COSTIN, L. 573. Unele ca aceste mai cu spor s-au întîmplat de la o seamă de vreme în pămîntul Moldovei. AXINTE URICARIUL, LET². II, 158. Înnoindu-se un obicei asupra lor de la o samă de vreme (a. 1728). URICARIUL, I, 50. Și și-au fînul toate prețul și folosul lor, p-o seamă de vreme. EPISCOPESCU, PRACTICA, 97/30. Este întins vărsatul pînă la dobitoace și păsări și cel ce îl va pelrece o dată este și rămîne scutil de dinsul... pe toată seama vieții lui. id. ib. 231/6. Așa trăia bida mă-sa de o seamă de vreme. VLAHUȚĂ, S. A. II, 48. Ea e foarte rar veselă de o seamă de vreme. AGÎRBIȘEANU, A. 343. Ne-am iubit o bună samă. BÎRLEA, L. P. M. II, 59. ♦ (Popular; art.; precedat de prep. „de“ și urmat de o determinare în genitiv) Vîrstă; generație. Mă-sa îl răsfața și nu-l lăsa nicio-dată să se joace cu băieți de seama lui. VLAHUȚĂ, D. 30. Îl mai văzuse... jucîndu-se cu alți copii de seama lui. ERĂTEȘCU-VOINEȘTI, P. 24. Stătuse de vorbă cu

trei-patru fete de seama lui. AGÎRBICEANU, s. 14. Discuta cu alți bărbați de seama lui ori mai vîrstnici ca el. VORNIC, p. 47. Cu mînunchi de vioarele Pentru fete tinerele De sama drăguții mele. POP., ap. GCR II, 336. Să gătească seceruici, Seceri mari și seceri mici Cum mai bune de voinici, De neveste ochieșele, De copile jînerile, De seama puicușei mele. TEODORESCU, p. p. 150. Îmblase pretutindeni pe unde știa că sînt fete de sama lui. SBIERA, p. 216. Cum să dau cu valala Precum făceai dumniata Cînd erai de sama mea. MARIAN, sa. 26. ◊ L o c. a d j. De-o seamă (cu cineva) = de (aproximativ) aceeași vîrstă, generație (cu cineva). Erați de-o seamă: vîrstă îndrăgirii, Cu ochi cumiși și suflet de copil. SĂM. IV, 531. Era de-o seamă cu Oleana și mici copii se jucaseră împreună. GALACTION, o. 68. Amîndouă sînt de-o seamă. STĂNOIU, c. 1. 193. Feciorul lui Soare împărat era cam de-o seamă cu Zapis. VISSARION, B. 204. Stana e de-o seamă cu soră-mea Evanghelina. STANCU, D. 85, cf. PAS, L. II, 123. Sînt de-o seamă cu ea. PREDĂ, I. 175. Toți cei de-o seamă cu mine facem parte din generația care-și serbeză și ea acum a 20-a aniversare. T august 1964, 44. Cîți voinici de-o seamă fură, Toți o ceată se săcură. RETEGANUL, TR. 35, cf. ALR II/I h 154/219, ib. MN 77, 2 668/192, 682, A IX 3, 4. ◊ E x p r. (Rar) A fi de-o seamă cu timpul = a fi foarte bătrîn. În prag se arăta mama pămîntului, a de-o seamă cu timpul. BARBU, G. 397.

2. (Invechit) Sumă (de bani); situație, socoteală; evidentă, justificare (financiară). În multe chipuri de plate spodobescu-se după seama dobindeei. CORESI, EV. 319. Au avut pagubă c[în]stîtă mai marele părintele nostru Athanasie... de cîtăva samă de chelșug cum ști fara toată (a. 1616—1630). IORGA, D. B. I, 31. Ne-au fost noauo Pană vistearnicul cu cîtăva samă de bani dator (a. 1631). GCR I, 75/21. Sveatnicul nu va plăti mai mult de acea sulă de taleri stăpînului a cui vor fi fost banii pre cîtă samă să va afla că l-au svătuți. PRAV. 305. Cînd veniți la biserică să vă rugați, să nu vă fie vorbile, nici gîndurile pentru solii voștri sau de semile care veți vrea să luați cuiva. NEAGOE, ap. GCR I, 168/15. Îi datoriu o samă de galbeni. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 122²/17. L-au pus ispravnic la bănărie și la samă i-au aruncat năpasta cum nu-i agiungu 1 500 de lei (a. 1676). BUL. COM. IST. IV, 171. I-au dat banii și boii care era trimiși de la domnul și au luat răvaș de seamă de la comisariul. IST. T. R. 22. Trimîndu-l domnul de cîteva ori peste Olt cu seama haraciului. ib. 70. Era ieșit Duca Vodă la primblare... de-și lua sama oilor ce ave din boierie. NECULCE, L. 38. Să venim la măriia la să ne dăm sama și pentru 300 florinși (a. 1698). IORGA, B. R. 204. Semile țării Moldovii era necăutate bine și nelămurite încă din domnia lui Constantin Vodă (nceputul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 120/28. Să aducă Pîrnuț răvaș de samă pe acest grîu (a. 1716). IORGA, S. D. XIV, 16. 182 stoguri fin au dat samă că au făcut, cu clăci, cu de boierescul oamenilor de pe la sate (a. 1742—1743). IZVOADE, 225. Căuînd și sămile mînăstirilor Ierusalimului (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 199/7. Le trimețea în toată luna o samă de bani. BUCAVNA, 46^v/28. Sama mării sale Alexandru Ioan Mavrocordat (a. 1786). IORGA, S. D. VI, 188. Pe tot anul eptropii să facă samă curată, cum de venitori și de cheltuielile (a. 1799). URICARIUL, I, 102. La împlinirea anului să arate domniei noastre prin anafora sămile casei (a. 1803). ib. 125, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Anafora pentru cercelarea sămilor casăi răsurelor și a visteriei și pentru banii ce s-au socotit a să strînge din fară (a. 1813). CAT. MAN. I, 5. Semele în visterie ce se încheie urma. BELDIMAN, E. 84/19. Nu pot avea împuțernicîță ținere de samă (a. 1820). URICARIUL, I, 268. Și să fie socoteala cutiilor curată, a da seama cînd să va cere (a. 1823). DOC. EC. 289, cf. I. GOLESCU, C. Aleșii țîrgului Odobești au adus în prefectură budgetile și sămile de venituri și cheltuieli pe anii [1]858 și [1]859 (a. 1861). C. GIU-

RESCU, P. O. 486. Socotelile sau semile mînăstirilor închinale. ODOBESCU, S. II, 47. Își ceru seama de la stăpîn și voi cu tot dinadinsul ca să-și ia ziua bună de la el. id. ib. III, 44, cf. DDRF. Unele furnituri venite de la domnie vor fi fost trecute în seama haraciului. IORGA, C. I. III, 106, cf. CADE. Mămuca știe sama ouălor, caută gîdinile în fiecare dimineață. SADOVEANU, O. VI, 617. Avusesse slujbă de arhivar pe lingă mitropolit, prezidentul Divanului domnesc, adică ținuse seama zapiselor și izvoadelor Țării Muntenesti. TUDORAN, P. 45. Gabinișij carge..., Pi masi-i pune, Sama li face și noau la plugarași ni daruie. VASILIU, C. 184. ◊ Fig. Măi-i sufletul în gradză și-n grea turburată De dzua cea de samă și de sirguială. DOSOFTEI, PS. 23/2. Talentul tău este mare și sama-ți va fi mai gre. DONIC, P. II, 56/5. Foata conorbirilor începe cu acest număr... și... credem de datoriu noastră a da cetitorilor o samă despre spiritul general de care este însuflețită. în PLR I, 229. ◊ Dare de seamă v. d a r e. ◊ Pe (sau în) seamă (ori seama cuiva) = a) l o c. a d v. și p r e p. în sarcină (sau în sarcina cuiva), în obligație (sau în obligația cuiva), în socoteală (sau pe socoteala cuiva), în cont (sau în contul cuiva). Scoase o copie pe samă-i și dete în tipar o parte dintr-însa. PLEȘOIANU, T. I, 7/21. Oricine să va îndrăzni să scoasă lumînări den șăcute gata peste graniță și să va prinde să se facă controbont pe seama mea. CR (1833), 137²/12. Vrînd apoi a mai întinde Creditorul pe-a lui samă, Toate, pîn și cînstea-i, vînde. ASA-CHI, F. 9/18. Numai negustorul... trăiește din săul său și pe sama lui. CREANGĂ, O. 278. ◻ Are făcutul țîrguieților în seamă, (Prin lărgirea sensului) Pentru că ceale care le-am numit adaugeri să fie pre seama stupilor care n-au roit. MOLNAR, E. S. 167/22. Pune totul pe seama plastografiei. LOVINESCU, S. I, 91. Aruncați vina pe seama mezelurilor, eare, sigur, mi-au dat o intoxicație cu urticarie. VOICULESCU, P. II, 274. Dau totul pe seama durerii. V. ROM. septembrie 1954, 40. Starea deplorabilă a multora dintre arterele de circulație ale unor orașe nu poate fi pusă decît pe seama neglijenței din partea edililor. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106; b) l o c. a d v. și p r e p. în posesie (sau în posesia cuiva), în stăpînire (sau în stăpînirea cuiva); la dispoziție (sau la dispoziția cuiva); în grijă (sau în grija cuiva), în pază (sau în paza cuiva). Și aușia lui toată să va lua pre sama domniei. PRAV. 218. De țara Ardealului și de țîntul ei, cîte sînt, tot pre samă (a. 1660—1680). GCR I, 175/25. I-au fugitu-i doi sarmăcători dați pre samă de la scaun. DOSOFTEI, v. s. septembrie 29^v/1. Iarăși au căzut satul Blăneștii pre sama Ghinei medelnicariului (a. 1676). BUL. COM. IST. IV, 172. Această împărăție a persilor fost-au... pre seama împărăției Rîmului, dobîndită mai înainte vream. FL. D. (1680), 52^v/11. I-au dat uez ca să fie toată comenda oștii în safta lui. NECULCE, L. 245. I-au închis și i-au dat pre seama armașului celui mare (nceputul sec. XVIII). MAG. IST. I, 307/17. Rămîndu-le moștile, s-au luat în sarmă domnească (a. 1712). BUL. COM. IST. IV, 42. Tăcîi mie trezeci, dentru care jumătate a opril pă safta sa, iar altă jumătate a dat-o pă sama lui vodă din Țara Rumânească (a. 1746). ib. II, 230. Așa a găsit măriia sa cu cale, cum că acei munși trebuie să rămîie pe seama domniei, fiind pămînt al țării (a. 1759). ib. 261. Și-i deate pre seamă-i pre fiu său. MINEIUL (1776), 88^v/4. Se aibă vote a lua moștenirea părințescă pe sama sa (a. 1782). URICARIUL, XI, 261. I-au dat Grigorie Vodă pre ei în sama vătafului de-a-i păzi. ȘINCAI, ap. GCR II, 206/18. Pentru livezile ce vor fi curățite de dinșii, nu poate schitu a le lua de la dinșii și a le da allora, precum nici pă seama schitului a le ținea (a. 1813). BUL. COM. IST. III, 110. Și-și dau creșterea copiilor... pe mîna și pe seama streinilor, guvernânși și guvernante. EPISCUPESCU, PRACTICA, 83/3. În zilele trecute s-au vîndut la mezat înaintea cînstîtului divan veniturile moșilor mînăstirii Glavacioc ce sînt pă seama școalelor naționale. CR (1829),

3/1. Transilvania și țările ce se fiu de dinsa vor rămînea pe seama împăratului. BĂLCESCU, ap. CADE. Regularizarea de cheltuieli... Cu totul o lăsase pe seama vătăjească. NEGRUZZI, s. II, 235. Costache lasă ibricul și cratița pe seama rindașului și aleargă într-un suflet la Mintuleasa. GHICA, c. E. II, 2. S-au cumpărat pe seama sintelor locașuri din Turcia... proprietăți pe țărîmul românesc. DOBESCU, s. II, 25. Lasă grija sfinților în sama părinților. EMINESCU, o. I, 183. A dat-o pe seama ciocîrlanului, care îndată a și pornit șovîlcîind. CREANGĂ, p. 94. Își ia o parte din lucruri, lasă restul în seama unui prieten și pleacă. VLAHUȚĂ, s. A. III, 357. Sub soare cald, în ploii și-n vînt îl are ceru-n seama lui. SĂM. IV, 324. Mă iubesti! Ți-o las în samă, Mi-o păzește Ca de foc! COȘBUC, p. I, 135. I se vor da pe seama documentele. IORGA, c. I. II, 215. Sarea trebuie s-o dea în seama boarului. AGÂRBICEANU, s. P. 18. Ție-ți dau pe seamă. GÂRLEANU, n. 138, cf. CADE. Ciobanii lui Lipan... aveau în samă oile lui. SADOVEANU, o. X, 639. Lăsase torpila în seama sergentului Marin. BART, s. M. 73. Își lasă întimplătorii copii pe seama oricui. ARGHEZI, b. 19. Țineam să-ți amin-tesc că jandarmii te-au lăsat în seama mea. STANCU, ș. 250. Plutele sînt luate în seamă de alți oameni, în spatele cărora veghează negustorii pîntecoși. TUDORAN, p. 95. N-avea pe seama cui să-l las, așa că stătea în casă și nu mai ieșea la lucru. T. POPOVICI, se. 15. Unde are să ducă norocul pe cioban? Că-l lăsase în seama lui. RĂDULESCU-CODIN, I. 163. Burduș de brînză în seama cinilor. ZANNE, p. III, 488. De te lași pe sama slugii, Dai de fundul pungii. id. ib. IV, 595. Vai de stăpinul care lasă laptele pe seama vișelului. id. ib. 630; e) loc. prep. (în formele pe sau în, regional pentru seama culva) în favoarea, în interesul, în folosul (cuiva sau a ceva). Auzise că... s-ar afla apă destulă și pășune pre sama dobitoacelor. ȘINCAI, HR. I, 225/36. Dascalul să poată veni să-s cumpere din Făgăraș ce-i trebuie pe sama casii sale (a. 1820). IORGA, s. D. XII, 208. Dăm voie și slobozenie de a să dășchide un puș de păcură pe seama acestii mănăstiri (a. 1822). DOC. EC. 266. Tot venițiul ce să va aduna dintr-aceste două pușuri să fie pã seama casii dîmnealui, nesupărîndu-se de vameși întru nimic (a. 1828). id. 404. [Fericirea] voiește să o oprească pe seamă-i. MARGOVICI, c. 40/11. Să aiă a da, de pe vechiul lor obicei... din șase boi unul pe seama domnului. BĂLCESCU, m. v. 401. Pe seama mea eu voi O purpură mă nouă, mai strălucită astăzi. ARISTIA, s. 17/6. A poruncit să-i dea o locuință în palat pe seama lui. CARAGIALE, o. II, 282. Cărturarii au creat pe seama neamului nostru o limbă foarte apropiată de a strămoșilor latini. în PLR II, 46. O, n-ai putea să-mi spui, Minune de copilă dălbă, Pe seama cui speli pinza albă? IOSIF, t. 64. La masa de lingă casa de fier lucra casierul, la cea de lingă dulap contabilul, iar a treia... era rezervată pe seama direcțioanelor. AGÂRBICEANU, a. 543. S-au ridicat clăcașii dă pã moșiile brîncovenesti și au intrat în lanurile proprietarului și seceră pã seama lor. CAMIL PETRESCU, o. II, 191. Feciorul domnului notar, Azi văpocot la fară, A tirguit un cal frumos de lemn Pe seama urmașului său fericit. BENIUC, v. 38. Du-te neică-n stîna mea, C-am un miel de opt oca Numai pentru seama ta! TEODORESCU, p. P. 510. Mîndră, buze marmanzii, Dar pe-a cui seamă te fii? JARNIK — BÎRSEANU, D. 368. Și s-a pus Mărcaș în silă Să ceară mereu de milă, Precum cer călugării Pe seama mănăstirii. id. ib. 486. Că-s copilă tinerea, Lucră alții-n sama mea. MÎNDRESCU, L. P. 105. Îi dădu moșneagul boii și plugul să-și are și pe seama lui. RETEGANUL, p. v. 58. Bade, trup de trandafir, Lasă-mă să rup un fir! — Rupe, mîndră, cite-i vrea, Dar să fii pe seama mea. HODOȘ, p. P. 64. ◊ Expr. (Invechit) A băga (sau a prinde) (în) seamă ori a(-și) lua seama sau (regional) a-i da seamă = a calcula, a socoti; a număra¹ (1). Destui de ceia ce făcea farmăce, adura și căștile și le ardea între toți și băgară samă (socotiră BIBLIA 1688)

prefului lor. COD. VOR. 6/29. Cine poate băga samă de pizme ce pizmim de multe ori cu bună vremea lăcutitorilor? CORESI, EV. 327. Mii de oameni vînd cit nu iaste puteare numărului să-i iai seama. id. ib. 333. Trebuie întâi să-și ia sama pre amănuntul și atunci cu voia să singur să-ș ia acel lucru. PRAV. 59. A să stringe haraciul au orînduit iar cu jălbă la Poartă ca să roage să să prînză cheltuiala salahorilor și a carălor în seamă. R. GRECEANU, c. M. II, 156, cf. LM. Tăie... o mare mulțime de copaci... de nu-i putea da nimeni de seamă. ISPIRESCU, ap. CADE. (Invechit) A băga seamă eu cineva = a ajunge la o înțelegere cu cineva asupra unei datorii, a unei obligații etc., a se socoti cu cineva. Asamănă-să împărăția ceriului omului craiu carele vru să bage samă cu slugile lui. N. TEST. (1648), ap. HEM. 2 326. A (sau, invechit, a-și) da seamă (ori seama) = a) a (se) justifica, a răspunde de cele făcute; a suporta consecințele pentru cele făcute; a da socoteală, v. da². Ver da samă frate d[u]hovnice. PRAV. GOV., ap. GCR I, 88/18. Fă cum te învâf, pasă de-l ucide fără voia ta, eu voiu da sama. PRAV. 302. Pre toți îi fine el asupra sa și el are a da samă pentru dinși. EUSTRAȚIE, PRAV. 37/4. Tot cuvîntul deșărt carele vor grăi oamenii da-vor de el samă la zua de giudecată. N. TEST. (1648), 16¹/14. Dă samă de diregătorii ta (a. 1650—1675). GCR I, 195/6. Luași, numai să nu vă fie a dare seamă de mai mult cit veși lua. M. COSTIN, LET² I, 373. La zua cea de apoi veși da seama înaintea lui D[u]mn[e]zeu. CHEIA în. 41¹/7. De vreme ce au făcut ca un viclean, el va da seama cu acelea iar noi nu le priimim. IST. Ț. R. 23. Că avem să dăm seama, după cum zice Pavel apostolul. ANTIM, ap. GCR II, 28/4. Și noi, carii sîntem scriși mai sus, sîntem chizeși: unul de altu să dăm samă (a. 1709). BUL. COM. IST. II, 212. Visternicul Luca... dede samă înainte divanului nostru (a. 1720). id. IV, 49. Pe care-l va simți că au făcît cit de pușin hatir, cu capul va da seamă (sfîrșitul sîc. XVIII). LET² III, 216, cf. ALEXANDRIA (1784), 8¹/8. Dopă aceasta au alegant să-și de sama la Carol al 12^{le}. IST. CAROL XII, 25¹/24. Să se trimită la numitul domnul episcop ca să-și dea sama pribegirei lor. ȘINCAI, HR. III, 278/2, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Să nu să dea cea mai pușină zăticnire la trebuințele acestea, că atunci veși avea a da seama (a. 1811). DOC. EC. 124. Și pre gredinariul cheamă, Ca să dea de dînsul seamă Ce mină au sădit pomul? BĂRAC, ap. GCR II, 174/11. Pentru a da seamă d: revașul acesta și de toată mișcarea sufletească a României numai viața, corespondența și hîrțile lui Țăutu ne pot slugi. RUSSO, s. 114. Acei care n-au înțeles [Unirea]... și au compromis-o au să dea grea seamă înaintea... istoriei. GHICA, c. E. I, 35. Vei da samă de-ai fost strîmb ori de-ai fost drept! VLAHUȚĂ, s. A. I, 250. Ai să dai samă alții judecător mai mare care să pururea treaz. SADOVEANU, o. IX, 49. Cit de mic se simșea el aici și cum il striveau toate, cînd intra cu fruntea plectată, să dea seamă pentru bobocățele și ștregăriile sale. C. PETRESCU, A. R. 108. Rele sau bune să iau, Seamă de toate să dau. POP., ap. GCR II, 322. Dă-ne nouă bună seamă Cum de te-ai păcătuit. Să te-apuci de plugărit? ALECSANDRI, p. P. 169. Oare voiși noi, de teamă, Să stăm și să vă dăm seamă? TEODORESCU, p. P. 170. Nu mă mai judece nime, Om cu suflet ca și mine, Că la podu de aramă Sufletul meu va da seamă. JARNIK — BÎRSEANU, D. 175. Măndița să deie samă Că nu i-a cusut năframă. ȘEZ. I, 47. Eu m-oi duce, duce, Lupi să mă mănînce! Păcatele mele, Samă-i da de ele! BALADE, III, 218; b) (invechit) a declara; a raporta (1); a comunica, a înștiința. Murgestii... au dat samă înaintea mării sale... cum ei acel sat Mihalciul îl fin (a. 1657). GCR I, 174/3. Ghinea medelniceariul așa au dat samă înaintea noastră cum acesta sat și acelea poieni i le-au dat Dabișă Vodă (a. 1676). BUL. COM. IST. IV, 170. Au dispecelluit banii Joră și-au luat cișiva galbini și-au dat samă cătră Dabișă Vodă că așe dispecelluși i-au găsit. NECULCE,

L. 34. *Dumnealui Ion... și cu Luca... așa dederă samă că nu sint ei harnici... să ridice puterea împărăției Moscului să vie asupra Porții turcești* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 54. *Orologiul... sună de 12 ori din limba sa de metal spre a da lumii ce nu-l ascultă samă că se scursese a 12-a oară a nopții*. EMINESCU, P. L. 29, cf. CADE. **A(-i) ține seama** (sau **seamă**) ori **a ține în** (sau, învechit, **întru o**) **seamă** (de ceva) = a avea în vedere, a ține în evidență pentru un anumit scop; a ține cont. *Cu venirea lui Hristos moartea nu să ține în samă de moarte*. VARLAAM, C. 297. *Care certare se cade să să ție în samă*. PRAY. 176. *Să să ție samă c-au dat jărbă*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 130v/36. *Au vindut acesta sat și aceale poieni răpăosatului Dabița Vodă dreptu 500 de lei să-i ție în samă din banii sărei* (a. 1676). BUL. COM. IST. IV, 171. *N-au vrut să ție în samă niște ce-au dat la Mihai Vodă*. NECULCE, L. 194. *Am multe de mi s-ar ținea în seamă*. ANTIM, P. XXVIII. *Să nu li să ție în samă niște așa cereri și pretenții*. SOB. HRIS. 34. *Pentru smoadă... nici poruncă ai avut; apoi cu ce cuvint ai cumpărat? Ci dumneala s-o dai înapoi, că nici într-un chip nu să va ținea seamă* (a. 1812). DOC. EC. 142. *Vinzarea cea fără de preț: adevă carea nu ajunge la jumătatea prețului cit pentru cei neristnici nu să ține nici într-o seamă*. PRAVILA (1814), 46/15. *Această zeciuială nu li s-au finit în seamă* (a. 1823). DOC. EC. 274. *Școli ce nu au nevoie de a ținea seama de istorie*. RUSSO, S. 73. *Așa-i că, dacă n-am finit samă de vorbele lui, am ajuns slugă la dirloagă*. CREANGĂ, P. 212. *Poeții viitori vor trebui să ție în samă această strădanie a înainte-mergătorilor lor*. GHEREA, ST. CR. I, 249. *De sfatul boteresc să finem seamă*. DAVILA, V. V. 65. *Trebuie să se ție samă de cele trei epoce, în care se desface, din punct de vedere politic, ... trecutul nostru*. IORGA, C. I. I, 66. *Geto-dacii, în toate timpurile, finuseră seamă de progresele tactice și strategice ale vecinilor*. PĂRVAN, G. 150. *Voia tinărul să nu ție seama și totuși stătuse pe ghimpi la masă*. REBREANU, R. I, 90. *Dar tu nu ține seama, ci iartă-mă mereu*. VOIGULESCU, POEZII, II, 298. *Ținând seama de ceea ce e general lingvistic, am căutat... să arăt mai ales ceea ce este caracteristic*. PUȘCARIU, L. R. I, 10. *Cînd spunem că ele au în caracter oarecum individual, finem seamă... de utilizarea lor*. JORDAN, STIL. 24. *În lucrarea de față, ... am finit seamă de ambele pricinii*. VIANU, A. P. 21. *Analiza, în manual, drama antică și drama shakespeareană, finind în același timp seamă și de evoluția mai recentă a genului*. BLAGA, H. 107. *A finit seama de străvechile noastre legi*. STANCU, Ș. 14. *Nu s-a finit seama de acțiunea cîmpului nucleului asupra electronului*. SANNIELEVICI, R. 122. *Țineși seamă că de data asta vă privește pe toți în chip egal*. TUDORAN, P. 130. *Se auzeau vaiete, dar nimeni nu mai ținea seama de asta*. BARBU, Ș. N. II, 298. *Observațiile cumpărătorilor au fost transmise zilnic fabricii, care trebuie să fină seama de ele în orientarea producției viitoare*. RL 1967, nr. 7041. *Mie soacra nu mi-e mamă, Ca să-mi ție toate-n samă*. FOLC. MOLD. I, 134. **(Învechit și regional) A(-i) cere** (sau **a lua**) (cuiva) **seamă** (ori **seama**) = a pretinde ca cineva să se justifice pentru cele făcute; a trage la răspundere (pe cineva), a cere (cuiva) socoteală. *Și avind noi multe pîri și gîlceavă pentr-acești bani ne-au fost orînduit mările sa vodă la dumnealui vornicul Donici să ne ie samă* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 59. *Și mă lasă-n a me cale S-adun ceară, dulce miere, Că de-a mele și de-a țale Zile, samă ni vor cere!* ASACHI, S. L. I, 55. *Dar voi care vi-i dreptul de a-mi cere mie seamă?* ALECSANDRI, T. II, 79. *Ștefăniță domnul pe Milescu cheamă, Cu aceste vorbe ci îi cere samă*. BOLINTINEANU, O. 60. *Cine sîntefi dumniavoastră Să ne luafî seama noastră?* POP., ap. GCR II, 310. **(Regional) A-și da toate sămile** = a relata tot ce știe (pentru a se justifica). *Fără să ție întreată, nevasta lui Ion Gheorghe și-a dat cătră maică-mea toate sămile*. V. ROM. noiembrie 1960, 33. **(Regional) A-și căuta de seamă** = a se

preocupa numai de treburile personale, a-și vedea de treabă. *Dă-mi juncanii ții drept vamă și ții că-tă-apoi de seamă*. ALECSANDRI, P. P. 99. **(Regional) A-și face de seamă** = a se îngrijora. *Pentru el n-au teamă, ... dar imi fac de seamă, Cînd stau de gîndesc, La dragul Lisandru că-i un copilandru și mult îl iubesc*. ALECSANDRI, P. I, 54. **(Popular) A(-i) face seama** (sau învechit, **o** sau, rar, **de seamă**) (cuiva) = a omori, **(1)**. *Cu ce moarte or omori pre Duca Vodă și cu ce moarte pre doamna și pre coconi și ce samă or face lui Buhuş* (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. III, 38/12. *Decît să o dea după Stan, mai bine să-i facă o samă, să o spînzure sau să o bage în Olt* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 206. *Rebelii dădură foc grajdului și șopro-nului... și se pregăteau să facă de seamă proprietarilor*. OȚETEȘA, T. V. 174. *El țiar face seama-ndată, Pe cînd eu, eu duc scrisoare, Poate voi afla scăpare!* V. ROM. septembrie 1954, 77. **(Popular) A-și face (singur) sau, învechit, singur sieși ori sieși seama** (sau **seamă**) = a) a se sinucide. *Pentru ca nu cumva viu în mîna nepriiătinului să căză, șingur șie samă făcîndu-și, s-au omorit*. CANTEMIR, HR. 189. *Să-și facă samă ca să se mîntuie de atlea necazuri*. DRĂGHICI, R. 209/4. *Un cetățean... curelariu de meserie, își făcu sieși samă de supărare urmată din moartea credincioasei sale femei*. GT (1839), 89¹/12. *Șarlota ta nici a murit, nici s-a injughiat, nici și-a făcut samă*. NEGRUZZI, S. I, 63. *Mă tem să nu-și facă samă*. ALECSANDRI, T. 926. *De cîte ori am vrut să-mi fac samă*. EMINESCU, N. 12. *Dac-ar sta cineva să-și facă samă de toate cele... atunci ar trebui să veri tot oameni morți pe toate cărările*. CREANGĂ, P. 235. *Ajunsesse să se gîndească ca să-și facă seamă singur*. ISPIRESCU, L. 205. *Îi țineam părtea, crezînd că bietul june împîns de desperare și-a făcut singur samă*. I. NEGRUZZI, S. IV, 127. *De cătrăni și amărit ce eram, imi venea să-mi fac samă, nu altceva!* SĂM. III, 414. *Își făcu singură seama*. SADOVEANU, O. XVII, 302. *În camera aceea, în iarna trecută, își făcuse seamă o femeie săracă și străină*. C. PETRESCU, C. V. 136. *Bîta văduvă abia își împiedică fata să nu-și facă seama*. CAMIL PETRESCU, O. II, 99. *Eu am să-mi fac seama*. GALAN, Z. R. 42. *Dacă Aetie pleacă, el își face seama*. VINEA, L. II, 24. *Îi venea să-și facă seama*. IST. LIT. ROM. II, 274. *Pe hanger mîna puneă și din teacă Mi-l scolea, Singur seamă Că-și făcea*. TEODORESCU, P. P. 510, cf. ȘEZ. I, 177, com. din PIATRA NEAMȚ; **b**) **(regional; în forma a-și face seama)** a se sătura (de mîncare, de băutură). Cf. CIAUȘANU. **A-și trîge seama** = **a**) (învechit) a se acomoda. *Compatrioții noștri sași au știut să-și tragă sama cu spiritul timpului mult mai bine decît alte naționalități din țările coroanei ungurești*. BĂRÎȚIU, P. A. I, 553; **b**) **(regional)** „a se simți”. Cf. PĂMFILE, J. II, 164. ◆ **(Învechit; de obicei urmat de determinări care arată felul)** **Dare; bir.** *Vor fi acești oameni în pace și iertați de bir de țară, de miere cu ceară, de găleată cu fin, de seama a două și a treia* (a. 1684). HEM 3 213. *Să puie în feară niște semi nemilostive* (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 371. *De cătră dominația mea vor fi acești oameni în pace și iertați de bir de țară, de haraci, de vel samă și de sama a două și a treia* (a. 1708). BUL. COM. IST. II, 260, cf. IORGA, S. D. XI, 70. *De la următoarea seama dă dichemorie și ghenar peste ludile ce poartă astăzi să să dea un adaos dă lude* 99 (a. 1819). DOC. EC. 228, cf. I. GOLESCU, C.

3. **(Învechit) Rost¹ (III 1);** situație. *Seama Ardeului în istoria nouă a limbii e mai grea*. RUSSO, S. 74. *Strigau unii din drumeții neucerați la seama căilor*. ODOBESCU, S. I, 162. ◆ Loc. a d v. **(Învechit) Cu seamă** = cu rost, v. rost¹ (III 1). *Așijderea și mișcare a tot trupul cu samă mult aduce spre rîjnire*. ANTRON. 58/3. **(Învechit) Fără de** (sau **nici o**) **seamă** sau **(regional) în seamă de nimică** = fără rost, v. rost¹ (III 3). *Ritul... fără de seamă [este] primejdios*. ANTRON. 115/26. *Omul... umblă fără nici o samă, fără friul chibzuirii*. CONACHI, P. 296, cf. ALR

SN III h 775/346. ◇ Ex pr. (Popular) **Ă ști** (sau a cunoaște) **seama** (ori **seamă**) (a ceva sau a cuiva) = a fi familiarizat (cu ceva sau cu cineva). Voi ca niște strigăni... nu știți seama acestui oraș. GORJAN, II, 1, 145/18. În Mediterana noastră sînt cunoscute din vechime virturile dintre Scilla și Charybda peste care și azi nu poate trece decît cei ce cunosc bine seama locului. MEHEDIŢI, G. F. 84. Eu știu sama petrecerilor și a prietenilor! striga el. SADOVEANU, O. V, 552. Nu știurăm seamă bine Să venim pe drumuri line. POP., ap. GCR II, 314. Miclăuș, cine-nvățal, Știe seama la vînat. POP., ap. ODOBESCU, S. III, 183. Băduleasa, criș-măreasa, Sama lui că mi-ș știia, O vadră d'ent dusa. ALEXICI, L. P. 32. Trebuie să știe sama apoi. ALR I 1 746/850. Tine [cheia] p-a veke, că-i ști sama. O. BIRLEA, A. P. I, 562. (Popular) **A nu ști de seama cuiva** = a nu avea cunoștință despre ce face, unde se află etc. cineva. L-a întreat despre bărbatul ei și știu-său nu știe de seama lui nimic. ISPIRESCU, L. 57. ◆ (Sens curent) **Stare, condiție socială; rang¹ (I).** *Bescherec* apoi îl pusă la samă De iobagiu, după a fării obicei. BUDAI-DELEANU, T. V. 43. E lăsat să plece din orașul de provincie unde este statornic, unde-l cunoaște toată lumea, unde-l știu toate autoritățile publice ca pe un cetățean de seama-nția. CARAGIALE, O. IV, 149. Înșăși doamna Herdelea, care nu-și ascundea disprețul față de proști, cum le zicea dinșă fărâșilor, cu Ion vorbea ca și cu o persoană de seama ei. REBREANU, I. 221. Dragu-mi-i în criș-m-a bea Cu oameni de seama mea. JARNÍK—BİRSEANU, D. 388. Hop, na! Numai na! Las-o la pirdalnică, Că ea nu-i de sama ta. ȘEZ. IV, 237. ◆ (Învechit și popular) **Fel, gen; soi. Și dzise cătră ea cel împărat: ce samă de om ești și cum te cheamă?** (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 147/10. Această cuge-lind eu și altele de aceasta samă. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 149^v/26. Mijlocul de a face iute cunoscute orice înfăpturi ale vremilor, de a lăfi idei folositoare la mai multe plase de oameni, cu un cuvînt de a da știri de toată sama..., aceasta este aflarea vremilor acestor mai nouă. FM (1840), 203^v/11. Se măritase după un om cumsecade..., dar ce folos, că ea nu ținea nici o samă de bărbat. SĂM. I, 120. ◇ Loc. a d j. și a d v. **De-o seamă** sau (regional) **de (ori la) seamă** = (care este) la fel, deopotrivă, asemenea (ca aspect, manifestare, situație etc.). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Toate făpturile au boatele lor..., dar nu este nici una întocmai și întru toate la toți oamenii, tot d-o seamă și fără oarecure deosebire. EPISCUPESCU, PRACTICA, 173/28. De la a cincea zi începe pulsul a se îndesi pînă la 100 de bătăi, cu d-o seamă răsufare a plămînilor. id. ib. 186/25. Muritorii sînt d-o seamă, nașterea făr-a privi, Numai singură virtutea poate a-i deosebi. HELIADE, O. I, 409, cf. I. GOLESCU, C. Amîndoi sîntem de-o mamă, De-o făptură și de-o samă. ALECSANDRI, P. II, 136. Crede, măriia ta, că nici eu n-am fost așa de săc între cei de-o samă cu mine. CREANGĂ, A. 158. Nu recunoș-teau... alt voievod de-o samă cu ei. IORGA, C. I. II, 90. Toți cei de-o samă cu mine mi-au luat înaintea; îi privesc cum trec spre măriri fără să mă mai cunoască. COCEA, S. I, 3. Au putul cei de-o seamă cu mine, muncitori și canonici ai ideii, să se lepede de prizonierul tău. ARGHEZI, B. 16. Tu n-ai tată, eu n-am mamă, Amîndoi sîntem de-o seamă. ALECSANDRI, P. P. 242. Tu-mi ești de seamă și d-a mea potrivă. TEODORESCU, P. P. 75, cf. JARNÍK—BİRSEANU, D. 50. Taci, mîndro, nu suspina, Că fi-oi plăti rușinea. — De mi-ai plăti cu aramă, Nu-s cu fețele la samă. BIRLEA, L. P. M. II, 98. Cu oameni de-a mea onoară, Care-am fost noi tot de-o samă. FOLC. MOLD. I, 56. ◇ Loc. p r e p. **De seama... = a) la fel cu... asemenea, egal cu..., corespunzător cu..., pe măsura..., de potri-va..., v. potrivă (II).** Dar rîndunelile un alt război pornesc Asupra tuturor, Anume, păsări mici ce sînt de sama lor. DONICI, F. II, 26/1. Această scriere găsește cu necesitate un răsunset puternic în toți cari sînt de sama lui, adevă în marea majoritate a mediocri-

lăților contemporane. MAIORESCU, CR. II, 119. Împărați romani de seama lui Aurelian. ODOBESCU, S. III, 108. Vlăstări fragede, răchifiță, smicele și altele de sama acestora. CREANGĂ, P. 16. Numai prin povești doară de-o mai fi fost făptură omenească de sama lui Ion. VLAHUȚĂ, S. A. II, 257. Te cunoști de pe năframă Că ești de-a maică-ta seamă. JARNÍK—BİRSEANU, D. 249. Încalecă murgu ș-aleargă Și cată-ți una mai dragă. Care-o fi de sama mea, D[umne]zeu să nu fi-o dea. BIBICESCU, P. P. 64; b) (învechit) din firea..., din temperamentul... [Era] scunducel de stat, iubitori de glume, Foarte deșențat la port și cuvinte. Iar, de seama lui, nu desert de minte. BUDAI-DELEANU, T. V. 42. ◆ (Învechit) **Asemănare, pereche (3).** Că pre dzeu nu 3 de veaci sântu faști și nu între ei same; ce urul iaste neșaptu și urul iaste nemăsuratu. PSALR. 337. Domnul m-ascultă că-i sînt pre samă. DOSOFTEI, PS. 181/14. ◇ Ex pr. (Popular) **A nu-și afla seama sau a nu avea seamă în (sau pe) lume** = a nu avea pereche, v. pereche (3). D[omnișo]ara Rîureanu frumoasă, cochetă, șagalnică de nu-și mai află seama. BRĂESCU, M. B. 22.

II. (Învechit și regional) **Respect (I).** O poveste... din care cetitorul va putea vedea în ce seamă deosebită era la români jurămîntul. URECHE, ap. TDRG. Slujifi Domnului cu leamă Și vă bucurați cu samă. DOSOFTEI, PS. 15/10. De rîndul răstignitorului tău D[umne]dzău vom face-nțebare cu vreme și cu samă. id. v. s. noiembrie 126^v/12, cf. ANON. CAR. Cine n-ascultă de mamă N-are-n lume nici o șamă, SEVASTOS, C. 34. Fost-am om de toată seama. DOINE, 203. ◇ Loc. a d j. (Regional) **La seamă** = prețuit, apreciat, important. Mîncarea-i pe apucate, mai la seamă-i jocul și dăutura. SEVASTOS, N. 340. Zurăiesc banii de aramă, Toate hidele-s la samă. MÎNDRESCU, L. P. 133. ◇ Loc. a d j. și a d v. (Curent) **De seamă** = (care este) cu însușiri deosebite, ieșite din comun; (care este) cu mari merite într-un anumit domeniu; (care ocupă un loc) de (mare) importanță în ierarhia socială: (care este) de o valoare remarcabilă, (care este) de o mare însemnătate, importanță. A sa ceată întregă o dusă la împăratul de samă. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 103^v/6. Hagiul... era om de seamă. CARAGIALE, O. II, 223. Nu e bine să s-auză-n lume de așa-nfăpturi într-o casă de seamă! id. ib. 228. Să-ți cheltuiști pătura celui mai de seamă dar, Ca să-i faci mai răi pe oameni și mai sceptici și mai triști?... Asta vi-i chemarea sfîntă de profeși și de artiști? VLAHUȚĂ, O. A. 69. Ar fi putul, în adevăr, să facă ceva de seamă. GHEREA, ST. CR. II, 270. Ne lipsea unul dintre-afți viteji de seamă. Cel mai stragnic. DAVILA, V. V. 137. Rămînem prea străini de ce au produs de seamă alte literaturi. în PLR II, 97. Un turc de samă e acolo. IORGA, C. I. I, 168. O nună de seamă. id. ib. 177. Era birtul cel mai de seamă din oraș, un fel de hotel. AGRIBICEANU, A. 90. Unde-i norocul s-o ia un fecior așa de seamă. REBREANU, I. 86. Era cel mai de seamă dintre toți boierii. BUL. COM. IST. IV, 7. Pașadia ne înșiră tam tot ce se știa despre acele locuințe ale vechilor domnitori. Nimic de seamă pe cît părea. M. I. CARAGIALE, C. 22. Reprezentă tot ce românii au putut produce mai de seamă pe terenul literar. în PLR II, 596. Călugăr cult, lăsa să fie vizitat din cînd în cînd, de voievozi de seamă. BACOVIA, O. 245. Cei mai de seamă gospodari din sat Se ceartă pe un scaun vacant de deputat. MINULESCU, VERS. 192. Se va ruga în genunchi... de toți oamenii de seamă din Romaniși. GALACTION, O. 129. Intelectualii țigului... cei mai de seamă erau, negreșit, dascălii și dascălițele de la liceu. I. BOTEZ, B. I, 66. Să te înalți în mijlocul unor oameni de seamă. VISSARIION, B. 247. Au fost chemați și alții: primarele și notarul, popa și învățătorul, șeful de post și alte persoane de seamă. SADOVEANU, O. XVIIII, 294. S-a spus adeseori ce scriitor de seamă este Nicolae Bălcescu. VIANU, A. P. 29. Literatura poate juca un rol de seamă. în PLR II, 619. Istoria patriei este una din preocupările

cele mai de seamă ale unei nații. CĂLINESCU, O. I, 90. Figuri de seamă ale munițiului. BOGZA, A. I, 39. Sarcini de seamă în lupta pentru ridicarea agriculturii revin muncitorilor și tehnicienilor din S.M.T.-uri și din gospodăriile agricole de stat. ȘCINTEIA, 1953, nr. 2 744, cf. DAVIDOGLU, M. 55. Institutul de istorie... a prevăzut în planul său de cercetare o serie de teme dedicate instituțiilor celor mai de seamă. STOICESCU, S. D. 5. Tineretul dorește să-și înscrie numele prin lucrări de seamă. M 1968, nr. 6, 12. De va fi strîmb și ciotos [parul], nici bărbatul nu-i va fi mai de seamă. ȘEZ, I, 145. Cine nu-i bun de cătană, Nici acasă nu-i de seamă. ZANNE, P. IV, 301. (Cu schimbarea construcției) Vrun om bogal nu stîl, ... nici vrun om de cine stîle ce seamă. SĂM. I, 102.

III. (De obicei construit cu verbe ca „a băga“, „a lua“, „a ține“, „a pune“, „a socoti“, „a da“ etc.) Totalitatea calităților care dau preț unui obiect, unei ființe, unui fenomen etc., importanță, însemnătate, valoare; (și în sintagma *băgare de seamă*) preocupare specială a cuiva pentru ceva sau cineva, atenție, considerație; (învechit; și în sintagma *băgare de seamă*) stabilire, luare în considerație a stării sau a situației cuiva sau a ceva, a existenței unui fapt, a unui adevăr etc., constatare, observație (1), remarcă; (învechit; și în sintagma *băgare de seamă*) activitate intelectuală susținută depusă în vederea cunoașterii unui lucru, fenomen etc., cercetare, observație (2), examinare, studiu. Deci de crușăm alina ochiul trupului nostru cîl împotriva lui nemieci altă în samă nu socotim... , sintem datori să ferim ochiul sufletului nostru. VARLAAM, C. 162. Cercetarea celui ce îmblă cu bani răi iaste mai mare cînda-l vor și c-au îmblat de multe ori și i s-au dzis, și n-au băgat samă. PRAV. 79. Cela ce-ș va ucide pre tală-său, ... va dzice c-au greșil, ... să nu i să bage în samă nemieci aceste răspunsuri. ib. 96. Să nu-i bage nime nici într-o samă. ib. 157. Să cade să caule giudeful și să ia sama binișor. ib. 192. Tuturora acestora le-am dat pocaianele și nu o băgară în seamă (a. 1691). GCR I, 289/26. L-întrebară cînd era viu a ce nu bagă samă cînstea vl[ă]d[ă]l[ă]cească. DOSOFTEI, ap. GCR I, 259/8. Ce vezirul nemieci în samă nu-i ține vorbile lui. NECULCE, L. 207. De multe ori s-au luat seama că, de un lucru numai, doi într-un chip nu povestesc. C. CANTACUZINO, CM I, 6. Au dzis popa Omul că lui nu-i poronțește Cîlitanul, că el are protopop, dar de Cîlitan nu bagă samă, că n-are trebă aice (a. 1710). BUL. COM. IST. IV, 269. Au luat samă inicerii pe unde iesu șpezii peste acoperemînt (a. 1716). GCR II, 19/25. M-au grăbit mărie sa vodă să pured și n-am apucat a lua sama (a. 1718). BUL. COM. IST. IV, 45. Să căutați să luați samă foarte cu dreptale precum a mărturisit acei oameni cu sufletele lor (a. 1724). ib. 60. Și s-au dus voinicile la stîlpulele acela și au cădul unde loveaște umbra stîlpului și luînd seama au săpat pușintle în pămînt (a. 1747). GCR II, 40/21. A nu băga în samă cele văzute (a. 1773). ib. 89/35. Leșii n-au prins această poruncă în samă. VĂCĂRESCUL, IST. 266. Să se ia sama la trupul soarelui fără de a se vătămă ochiul de razile lui. AMFILOHIE, G. P. 22v/8. Umbla Alexandru călare pre un leu prin mijlocul celății, dar cetățenii nu-l băgară în samă. ALEXANDRIA (1794), 59/9. Iai sama din creștel până la picioare și poși să juri că au făcul Dumnezeu alilea minuni cîte mădulari au și alcătuit la om. MOLNAR, RET. 80/11. Elia Iorești, nebagînd samă de statul său cel bisericesc, ... dregătoria vlădiciei o au înlunecat. ȘINCAI, HR. III, 38/7. Atunci întii băgă el de samă Că e greu a trăi fără zamă. BUDAI-DELEANU, T. 126, cf. id. LEX. Predlojania ezelenții tale cu numărul 183 au priimit-o divanu cu cînste și cu deplină înțelegere cîlindu-să, s-au și luat seama cu amăruntul la toate cele poruncite (a. 1809). DOC. EG. 77. Sfăltuia pre pușorii ei ca bine să ia seama ce se lucră pre lingă holdă. ȚICHINDEAI, ap. GCR II,

215/14. La acest pont însă vei avea dumneala și această băgare de seamă (a. 1819). DOC. EG. 219. Luînd seama meimar-bașa și pentru unele binale ce sînt după pravili poprite, adică care astupă și închide lumina vecinului (a. 1823). ib. 302. Dup-aceia Mentor mă făcu să bag de samă bucuria și îndestularea ce era răspîndite în tot cîmpul Eghiptului. PLEȘOIANU, T. I, 8 /10. Se dă de seamă că sînt zămislîți dintr-o turburată și adormită sau rea și grea stare a sănătății părinților lor. EPISCUPESCU, PRACTICA, 302/13. Luînd în băgare dă seamă aceste priceini..., să să facă pe la fleșcare mănăstire cîte o moară cu cai (a. 1828). DOC. EG. 412. Arsenalul și marina trag asupra-și mai virtos luarea de samă a amînduror pășilor. AR (1829), 132v/6. Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticesti [Titlu]. I. GOLESCU, B. Să se dea porunci strașnice către comisari, ... avînd pă lîngă aceste tot felul de băgare de seamă ca să nu mai lucreze asemenea poverni, căci vor fi răspunzători (a. 1831). DOC. EG. 491. Cele dintii cunoștințe tipărite de a două oară cu îndreptări și băgări de seamă ale d. Pleșoianu se află în vînzare la d. Iosif. CR (1833), 116v/37. Simșeam toată grozăvia deznădăjduirii pentru chinuri ce se zămislESC împreună cu noi și pe care o creștere temeinică ne-ar face să nu băgăm în seamă. MARCOVICI, C. 7/13. Te rog să iai seamă a fi obiectul acestii cărși omul. ANTROP. XV/4. Ia seama, Adelo! Mă tem de cai. HRISOVERGHI, A. 10/28. Nu bag samă prejudecățile. id. ib. 39/5. Și sîrînd asupra-i numiții, cărora n-am mai putut să le iau seama, unu îl trăgea dă păr, alții să muncea a-l trage dă picioare (a. 1835). DOC. EG. 571. Călătorul avu îndestulă vreme să ia seama marchezului. TÎMPEANUL, G. 73/6. Sintem siliți a face ... acea dureroasă băgare de seamă cum că în timpurile noastre s-au îmulțit însemnat vrăjmașii noștri. VASICI, M. II, 6/30. Aicea încă trebuie bine băgat în seamă pericolul unui grozav venin. id. ib. 12/4. N-o nai bagă în seamă. PANN, P. V. III, 150/20. Luat-ați seama la iarmaroace? RUSSO, S. 49. Aduce fiecare mădular rodul ce a strîns din cititul și adunările ce au anul în parte, și împreună cu micile-i băgări de seamă le pune la mijloc. BOLLIC, O. 48. Băgăm de seamă... a nu pune într-o ladă mai mult de patru rînduri de struguri. PENESCU, M. 46/7. Comitetul convoacă atunci adunarea care holărește dacă propunerea trebuie luată în băgare de seamă. ap. GHICA, A. 800. Luă seama bine la pozițiunea localității. FILIMON, O. I, 116. O, Despot... ia seama la furlună ALECSANDRI, T. II, 157. El băga de samă că gîndirile lui adesa se transformau în șiruri ritmice. EMINESCU, P. L. 32. Tot mîndăstiri să croiești, dacă vrei să te bage dracii în samă. CREANGĂ, O. 32. Toce mai acuma luă seama preutul cîl umblet făcuse. CARAGIALE, O. I, 32. N-a băgat de seamă că vremea se răcorește. VLAHUȚĂ, S. A. III, 362. După ceasuri de sporovăială zadarnică, instructorul ia seama că, din toată limba asta chinezească..., soldații n-au priceput nimic. BACALBAȘA, S. A. I, 200. Uite zău, acum iau seama Că-mi stă bine-n cap năframa. COȘBUC, P. I, 103. Vrei să bei? Și nu fi-e teamă Că mi-e olul descîntat? Cine bea să poarte seamă Să sărute pe stăpîna Olului. id. ib. 240. Astfel se rostesc bătrîni din adîncul cugetării, Însă voi nu le dați seamă. DAVILA, V. V. 22. [Fetele] între 16 și 20 de ani încep a fi luate în băgare de seamă..., dacă sînt frumoase și au zestre. D. ZAMFIRESCU, T. S. 46. Ia seama la vreme și acopere-ți fața. GOGA, POEZII, 229. Nimeni n-a băgat de seamă Cîl înlunec stă la pîndă la agonia unei stele. ANGHIEL, I. G. 42. Nu sintem deci finiști să luăm în seamă nici unul din canoanele acestei geografii. în PLR II, 208. Nimeni nu le luară în seamă. AGRIBICEANU, A. 279. Băgase apoi de seamă că femeia era strașnic de curată în toate. id. s. 12. Nici nu mai băgam în samă pe un întreg popor de broșcoi. HOGAȘ, DR. I, 10. Pantazi nici nu-l băga în seamă. M. I. CARAGIALE, C. 58. Ia seama: împotriva dumitale e foarte pornit. id. ib. 104. Să lege cum o putea cămașa... Sub cravată nu se bagă de seamă. BASSARABESCU, V. 46. Fără să bage de

seamă ceilalți, nu i-a mai adresat nici un cuvânt. REBREANU, R. I, 230. De treizeci de ani colecționa brevete și nimeni nu voia să i le ia în seamă. C. PETRESCU, c. v. 128. Alcaz... păru că nu bagă de seamă. id. ib. 157. Acum... iau seamă că mi-am finut legământul. în PLR II, 612. Am început să bag tot mai mult de seamă că prietenul meu un e om fără răbdare. I. BOTEZ, B. I, 23. Cel de pe catalige își mișca șarpele deasupra capetelor pielonilor, neluând în seamă pe nimeni. SAHIA, N. 110. Nu luase seama că fetele lui s-au făcut de marital. VISSARION, B. 18. În vârful picioarelor, Olgața se retrăgea din odaia lui Vania, închizând ușa cu o băgare de seamă ciudată. TEODOREANU, M. III, 28. Luați seama toți, osîndă grea vă paște. VOICULESCU, POEZII, I, 23. Ia seama, nepoate, ... cinele dă semn, fii cu luare-aminte. SADOVEANU, O. III, 16. Când is mulți, ei le bagă mai puțin în samă și tu poți mai bine cerceta. id. ib. x, 289. Am băgat de seamă stereotipia literaturii, monotonia ei. CĂLINESCU, C. O. 84. Seara băgai de seamă că orașul e camuflat. STANCU, R. A. II, 223. Nici nu mai lua seama la el. VINEA, I. II, 308. Bagă de seamă, fiule, blestem! H. LOVINESCU, T. 96. Ieremia, care nu luase seama la strigătele lui, ... se trăsese un pas în lături. TUDORAN, P. 26. Inseamnă că cheltia lui nu se bagă de seamă. PEDA, R. 21. Se fugăreau printre picioarele oamenilor și nimeni nu-i lua în seamă. T. POPOVICI, SE. 318. La scaldă-n riu ia seama cu-neordare. Cum undele pe trupu-i se preling. LABIȘ, P. 114. Până să bage oamenii de seamă, flăcările trecuseră la acoperiș. BARBU, G. 311. Ironim n-a mai pus seama pe ultimile vorbe. LĂNCRĂNAN, C. III, 96. Sau poate încă n-am băgat de seamă. Că toate-aceste drepturi invocale. Le practic negreșit de multă vreme. VULPESCU, P. 64. Deși sumare, observațiile lui erau vrednice de luat în seamă. L. ROM. 1967, 135. Ai băgat de seamă că prima seară de lună plină, la mare, e un eveniment? T. Iulie 1968, 25. Cîte scrieri nu zac cu anii prin librării, fără ca lumea să bage de seamă ce soartă ingrată au? CINEMA, 1969, nr. 6, 14. Nimeni seamă-i lua, Afară d-un cerb. TEODORESCU, P. P. 59. Șterge-și ochii cu-o năframă, Dar plînsul nu bagă-n seamă. JARNÍK — BİRSEANU, D. 119. Uiu, iu, mi-am luat de seamă: Iepurașu-i bun de zeamă. id. ib. 367. Tot se lemea să nu le iaie cineva seama și să zică pe urmă că ei au furat banii. SBIERA, P. 5. Al nostru cinstil împărat. Pe aicea a mai umblat. Și bine sama locului a luat. ȘEZ. III, 42. Feciorași, cil voi iubiți, Luați seamă toți să știți, Fetele ce le iubiți. BİRLEA, L. P. M. II, 25. Novac seama că-i lua. BALADE, II, 59. Omu n-o mai luat seama că vulpe nu-i. O. BİRLEA, A. P. I, 115. Bagă seama ce iubești, Că nu-i pelic s-o cirpești. FOLC. MOLD. I, 110. Tot omul are un dar și un amar și unde prisoșeste darul, nu se mai bagă în seamă amarul. ZANNE, P. II, 378. ◊ (Invechit) Băgare de seamă = a) precept. Halima sau povestiri mitologhicești, arabești, pline de băgări de seamă și de întimplări foarte frumoase și minunate. GORJAN, H. I, 1/4; b) ascultare. Pruncii cei tineri... ușor îi putești aduce... la băgare de seamă și îi putești pre dînsii după plăcere purta. PETROVICI, P. 2/14. (Invechit, rar) Luare de seamă = îndrumare, educare. Toți pruncii carii sînt subț a mea luare de seamă mă iubesc. PETROVICI, P. 10/26. ◊ L o c. a d v. Cu băgare de seamă = cu grijă, cu atenție; cu precauție; cu delicatețe. Olgața aprinse un chibrit, oferindu-i cu băgare de seamă flacăra conică. TEODOREANU, M. I, 101. Baba Anița desfăcu legăturile vechi și puse pe cele nouă. Cu mare băgare de seamă le așeză, descindînd în șoaptă. SADOVEANU, O. I, 220. Caută cu băgare de seamă la reg. ARGHEZI, B. 28. Prin întunerice mergea greu de tot, cu mare băgare de seamă. CAMIL PETRESCU, O. I, 345. Examină cu băgare de seamă [fotografiile]. STANCU, R. A. IV, 427. ◊ E x p r. Băgat (sau luat, invechit, finut) în seamă = care este luat în considerație. Cf. I. GOLESCU, C. Și mai fost-au pofțiți încă: crai, crăiese și-mpărați, oameni în seamă băgați. CREANGĂ, P. 279. Simion Dascălul, singurul din prelucrători care poate fi finut în samă. BUL. COM.

IST. III, III. Afecciunile frecvente nu erau studiate, iar igiena prea puțin luată în seamă. G. BARBU, A. V. 127. Nebăgat în (sau, popular, de) seamă ori (invechit) nebăgat seamă v. nebăgat. Neluat în seamă v. neluat. Nebăgare de (sau în) seamă sau (invechit) nebăgarea sămii v. nebăgare. Băgător de seamă v. băgător. (Invechit) Nebăgător în (sau de) seamă v. nebăgător. A lua (sau, invechit, a băga) seamă ori (invechit) a lua de seamă sau a(-i, -și) lua seama = a (se) supraveghea; p. ext. a spiona. Dzisă că nu iaste Dumnedzdu să vadză Să le ia de samă cine ce lucrează. DOSOFTEI, PS. 40/6. Să se ia sama lătarilor pre care i-au prins vii. CANTEMIR, ap. GCRI, 326/23. Și Teagheu acolo au răsas, precum era, luind sama înfimplării ceii viitoare. AETHIOPICA, 167/11. La niște stăpîniri ca aceasta mai puțin vor lua sama spre a pedepsi greșălele (a. 1773). GCR II, 87/6. Tata său... cu sirguință lua sama cum cheltuiesc ei groșițele. BUCAVNA, 30/30. Să răsipesce și schimbă locuri într-adîns, ca să nu poată nimenea să ia seama (a. 1811). DOC. EC. 125. Fac cu ochii arătînd, Seamă allora băgînd. MUMULEANU, C. 130/14. O ploaie de lovituri îl făcu să-și ia seama la mers. GİRLEANU, L. 104. Îi luam seama lui Oance și mi se părea că și el mi-o lua mie. GALACTION, O. 66. Cine nu ia sama slugii, Vede fundul pungii. ZANNE, P. IV, 596. (Invechit) A(-i) lua seama (cui) sau (regional) a băga în seamă (ceva) = a înțelege. Și-mi spune jalba ta cu adevărul, ca să-ți putem lua sama și noi și să te judecăm pre dreptate. NEĂGOE, ap. GCR I, 170/2. Era om învățat. Numai la giudecăți nu pre pute lua sama bine. NECULCE, L. 206. Românii încă nu au luat bine sama ce au vrut să zică. RUSSO, S. 64, cf. ALRM SN II H 743/172. (Popular) A-și lua seama (sau de seamă) ori (regional) a trage de seamă = a se răzgîndi (I); a se decide. După ce va da de șlire, iaste datoriu să îngăduiască încă 2 luni de zile ca să-și ia seama stăpînul. PRAVILA (1814), 66/20. El cu grămada văzîndu-i viind... Gîndi că ș-au luat seama și vor să i-o dea-napoi. PANN, ap. TDRG. Imediat își luă seama și, schimbînd tonul și figura, cu o mobilitate de actriță, se grăbi să repare impresia rea ce-o făcuse omîndurora. VLAHUȚĂ, O. A. III, 40. Un moment se gîndi să cumpere; și, îndată, își luă de seamă. id., ap. TDRG. Ce-ai pășit de n-ai venit calare? Ori fi-ai luat seama. ap. TDRG. Nu pot! Nu-mi vine-n gînd. Nu vreau! Și nu se cade... — Prea mult îți iei de seamă! COȘBUC, S. 50. Își luă seama, rise prietenos și șterse efectul de dojană. REBREANU, R. I, 264. Urmărită de priviri indiscrete își luă seama și continuă să se plimbe. IRLĂSCU, M. B. 14. Se întoarce o clipă ca să mai spună ceva, dar își luă de seamă. SADOVEANU, O. XVIII, 545, cf. SCRIBAN, D. Gherghina își luă seama și-l ascultă. PEDA, D. 127. Fata mai că leșina de bucurie, dar iarăși trase de seamă și mulțumi oamenilor. RETEGANUL, P. II, 68. (Regional) A-și lua seama la vorbă = a vorbi cuvințios. Cf. UDRESCU, GL. (Regional) A nu-și lua seama = a uita. Cf. id. ib. Nu mi-am luat seama să-ți las bani pentru piață. id. ib. A-și da seama (sau seamă) sau (regional) a-și trage (sau lua) seama = a fi conștient; a realiza (5). Voiesc să te pun în stare de a judeca lucrurile și a-ți da seama de pozițiunea în care s-a aflat nașiunea. GHICA, C. E. II, 468. A venit vremea să-ți dai seama de nelegiuirea ce-ai făcut. GANE, N. I, 81. Nu vreau să te descos: tu îți dai seama dacă ai ori nu ai ceva să-mi spui. SLAVICI, O. I, 134. Pentru înția dată își da seama cu limpezime despre ce ar fi soarta ei. MACE-DONSKI, O. III, 22. Era o zăpăceală întreagă, ... nimeni nu-și dădea seama ce se-ntimplase. BACALBAȘA, S. A. I, 107. Încă nu-și putea da seama de realitate. id. ib. 176. Arătările lui Herodot nu rămîn mai puțin de pref, cînd ne dăm seama de iubirea de adevăr a marelui istoric. XENOPOL, I. R. I, 23. Nu mi-am dat anume seama Nicodată, viața ce-i! COȘBUC, P. I, 177. În Craiova sînt și profesori de cultură modernă, care-și dau samă de ce sînt chemați să facă. IORGA, în PLR II, 16. Se vedea cîl de colo că-și dădea seama că ieșise din conven-

fionalul lucrurilor existente. ANGHEL, PB. 9. *Sintt alte lumi de care nu-mi dau samă.* IOSIF, P. 42. *Își dedea samă că și schimbarea moravurilor trebuia să ne preocupe.* DENSUSIANU, L. 217. *Mi s-a părut că-și dă el singur seama de decădereă lui.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 37. *Apucase fără să-și dea seama spre marginea satului.* BUJOR, S. 36. *Pe unde intrase nu-mi puteai da seama.* HOGAȘ, M. N. 20. *Pulem să ne dăm seama de vechimea și intensitatea elementului getic în Carpați.* FĂRYAN, G. 285. *Fără să-mi dau seama, avusesem iluzia că timpul stă și el împreună cu noi.* IBRĂILEANU, A. 199. *Iubește cu deosebire pe scriitorul care își dă seama că nu tot ce iese din pana lui e perfect.* în PLR II, 388. *Înainte de a-l cîiti pe Lucrețiu îmi daseam seama că din înviorarea voluptății răzbate ceva amar.* M. I. CARAGIALE, C. 72. *Era limpede la minte, dar, cum își dădea bine seama de tot ce i se întîmplase, se alesese cu o mare sfîciune și silă.* LOVINESCU, C. IV, 49. *Și-a zis că el nu-și dă seama cît îl iubește ea.* REBREANU, R. I, 246. *Adîncit în gînduri multe Baciul stă și nu-și dă seama C-a rămas în loc s-asculte.* TOPÎRCEANU, B. 21. *Mă întrebam numai dacă neastă-mea nu-și dă seama unde într-adevăr vor ajunge lucrurile.* CAMIL PETRESCU, U. N. 108. *Atunci ne-am dat seama cît a înălbit în ultimii doi ani.* C. PETRESCU, I. I, 102. *Ne amețim inconștient ca să nu ne dăm seama de ce pierdem.* BRĂESCU, V. 18. *Îmi dau seama că este o nebulie ce gîndesc acum.* SAHIA, N. 23. *Abia acum îmi dăm seama cît sint de mic și de slab.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 48. *Într-adevăr... nu mi-am dat seama.* SEBASTIAN, T. 72. *Sorbi ceaiul, cu lacrima pe buze, și abia atunci își dădu seama că era trează.* TEODOREANU, M. III, 39. *Ai să-ți dai tu seama cînd a veni vremea.* SADOVEANU, O. V, 519. *Îți dai cu spaimă seama... Că despre lucrul viei vorbit-ai prea puțin.* PILLAT, P. 145. *Cel ce observă pe copil... poate să-și dea seama ce se întîmplă în căpșorul lui.* PUȘCARIU, L. R. I, 14. *Același loc poartă două nume perfect sinonime, provenind din două limbi deosebite, fără ca cei ce le întrebuițează să-și dea seama de situație.* IORDAN, T. 4. *Un cunosător își dădea seama că are de-a face cu un prelat catolic.* CĂLINESCU, S. 8. *Ne dăm seama că definiția lui... e un silogism gratuit, teoretic, creat după legile rațiunii.* RALEA, S. T. III, 91. *Acolo și-a dat el seama că secolul acesta e un secol al fotogeniei.* BOGZA, A. I. 56. *Domnule Silion, nu-ți dai seama ce spui!* VINEA, L. I, 44. *Îți dai măcar seama ce fel de om e Mihai?* DEMETRIUS, A. 24. *Nu poți să-ți dai seama dacă ești puternic decît în mijlocul oamenilor.* H. LOVINESCU, T. 6. *O clipă nu-și dădu seama dacă are de-a face cu un om glumeț sau cu un circolaș.* TUDOPAN, P. 22. *Încep să gîndească altfel fără să-și dea seama.* T. POPOVICI, SE. 238. *Fără să-și dea seama, și șoferul A începuse să cînte răgușit.* LABIȘ, P. 56. *Își dă seama că totul a fost o iluzie creată de Vidra.* IST. LIT. ROM. II, 696. *După cîte și-o dat singur seama, se învîrtea căm prin aceleași locuri.* LĂNCRĂNAN, C. II, 132. *Ne dăm seama că numărul semnelor de punctuație... s-a redus simțitor.* L. ROM. 1967, 58, cf. SCÎNTRIA, 1969, nr. 8 177. *Atunci ne-am tras sama Din eine ne stă zina.* CANDREA, T. O. 41, cf. ALR SN V H 1 477/235. *Să ne facem bordeieș Cu moltații de cireși, Cu ușili de aramă Ca să-și dea părinții seama.* FOLC. MOD. I, 126.

IV. (În l'oc. a d v.) De (sau, învechit și regional, cu, regional, a, de-a) bună seamă = a) cu adevărat; cu certitudine; desigur, negreșit (2). De bună seamă doșinul acela l-au pierdut. BUCAVNA, 38/11, cf. I. GOLESCU, C. De bună seamă că știau face tăieșei. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 84. Pîndar cu bună seamă căta să facă o excepție însemnată la acest caracter. ARISTIA, PLUT. XLIV₂/27, cf. IONESCU-RION, S. 101. De bună seamă cel mai drag A fost ales. COȘBUC, P. I, 54. Oh, tu știi, de bună seamă, Că din suflet îl iubesc. SĂM. II, 18. E-un om, cu bună seamă, e-un cap de om, o mască. ANGHEL, P. 27. De bună seamă că... alțișă vîrzonari cumpăniți își păstrează entuziasmul lor întreg. în PLR II, 208, cf. PAMFILE, J. II, 164. Și au început să creadă că de

bună seamă e o comoară. AGÎRBICEANU, S. P. 26. Dintre toate manifestările artei, de bună seamă că aceea care stă la îndemîna tuturor... este arta dramatică. în PLR II, 248, cf. RESMERIȚĂ, D. Pe tine-apoi te știu, de bună seamă, De ești soție, soră, sau ești mamă, A-duci căldura la unui cămin. D. BOTEZ, F. S. 11. Mi-ar fi pus, de bună seamă, praf de strănulat pe catedră. I. BOTEZ, B. I, 8. S-a convîns de bună seamă că fiecare era la locul lui. COCEA, S. I, 11. Unde mergi tu cu bună seamă? VISSARION, B. 127. Dam să așepesc cînd un foșnet ne izbi auzul. De bună seamă, o ciută. VOICULESCU, P. I, 71. Deodată, în liniștea adîncă, porni din cîmpie un glas limpede. Cînta de bună samă vreo fată. SADOVEANU, O. I, 267. Un portret mare, fumuriu, între ferestrele scunde ale odăii, reprezenta, de bună seamă, pe Hangerliu. CĂLINESCU, S. 25, cf. PAS, L. II, 134. Merg de bună samă la divizie să raporteze. CAMILAR, N. I, 80. Găsi de prîsos să-i răspundă la a doua întrebare — răspuns care, de bună seamă, i-ar fi lălat ifosul și l-ar fi infuriat. TUDORAN, P. 26, cf. T. POPOVICI, SE. 49. Strofa din urmă a fost cusută pe o... batistă pe care era brodată de bună seamă și floarea. IST. LIT. ROM. II, 175. Împăratul... au mai întrebato: — De bună samă mi-i face doi feți-logoseși cu părul de aur? SBIERA, P. 108. A bună seamă așa e! RETEGANU, P. II, 34. Străin-s a bună samă. DOINE, 48, cf. ALR I 350/295, ALR II 3 112/279, 310. De-a bună samă vine astăzi doctoru-n sat. MAT. DIALECT. I, 92. D'e bună samă că mîndzu, cîn o ieșit, s-o dus după iapă. O. BÎRLEA, A. P. II, 531. Doina zîc, doina mă cheamă, Doina sint cu bună seamă. FOLC. MOLD. I, 39; b) (regional; în forma a bună seamă) în mod special; anume. Cînd te-ai dus la țig, te-am rugat a bună samă și nu uiț leacurile. ALR II 3 115/310. Mai cu seamă = mai ales, îndeosebi. Multă vitejie Făcusă în finul, dară mai cu samă într-un munte nalt din megieșie. BUDAI-DELEANU, T. V. 125, cf. LB. Îl arată mai cu samă pe un car în forma unei stridii tras de cai de mare. PLEȘOIANU, T. I, 244/29. [Boala vitelor] izbește mai cu seamă pe cele mari, bivoli, boii și vacile. EPISCUFESCU, PRACTICA, 92/27, cf. I. GOLESCU, C. Vara se vor îndeletnici oamenii[i] mai cu seamă la lucrurile cîmpului și grădinilor. CR (1834), 31²/41. Streinii neguțători cumpără toldeauna [porumb] din Moldavia, iar nu din țara noastră, iar mai cu seamă pentru că este și mai timpuriu decît celălalt (a. 1837). DOC. EC. 685. Tiranile... revoltă pe toată lumea și mai cu seamă armata. MAG. IST. I, 117/16, cf. RUSSO, S. 116. POLIZU, ALECSANDRI, T. 907, COSTINESCU. Copilul reproduce mai cu seamă particularitățile pe care părinții săi le aveau pe timpul cînd l-au conceput. CONTA, O. F. 267. Aplicațiuni la igenă, la industrie și mai cu seamă la agricultura practică. ODOBESCU, S. II, 74, cf. EMINESCU, N. 36. Poști să o aibă el de nevăstă, mai cu seamă că era burlac. SPIRESCU, L. 179. Două idei ne sugerează mai cu seamă apariția lucrării acesteia. BACALBAȘA, S. A. I, 317, cf. DDRF, PLR II, 169, ANGHEL, PR. 16. Îngrijeau de siguranța și mai cu seamă de îndeplinirea neîmpiedicată a dorințelor lor. BUL. COM. IST. II, 8, cf. HOGAȘ, DR. I, 2. N-am finit pas cu vioiciunea spiritului ei. Un fel de paralizie a inteligenței și mai cu seamă a imaginației. IBRĂILEANU, A. 61. Discuță împreună mai cu seamă de afaceri. REBREANU, R. I, 58. Mai cu seamă oamenii de astăzi nu mai seamănă cu cei și cele din tinereșea mea. GALACTION, O. 64. În Neamul Șoimăreștilor, d. Sadoveanu a vrut mai cu seamă să ne arate cum au fost încalcate odinioară pămînturile răzășești. TOPÎRCEANU, O. A. II, 331. Renunșase la apere și, mai cu seamă, la sprijinul unor rubedenii. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 119. O așteptase pe Monica mai cu seamă. TEODOREANU, M. III, 275. Primejdia era mai cu seamă pentru corăbiile de negoș. SADOVEANU, O. XII, 219. Am luat în considerație mai mult substantivele. Lucru fireșc deodăreacă mai cu seamă aceste cuvînte se pretează la diminutivizare. IORDAN, STIL. 189, cf. CĂLINESCU, C. O. 11, IST. LIT. ROM. II, 8. Va trebui să-

acorde un concediu și mai cu seamă un avans. VINEA, L. I, 83, cf. H. LOVINESCU, T. 100, TUDORAN, P. 14. Azale... pe probleme speciale și adresându-se mai cu seamă biologilor, aceste lucrări n-au reușit totuși să atragă un număr mare de cititori. AP 7, cf. VULPESCU, P. 72. I-a plăcut mai cu seamă jocul... actorilor. FLACĂRA, 1969, nr. 4, 28. Dar' cine se veseleşte, Mai cu seamă cin' mesește? POP., ap. GCR II, 293. Și f-oi रुपi inima, Și fii și mini-ta, Mai cu samî soru-ta, Cî ea ne-o strical dragoslea. FOLC. MOLD. II, 321. (Neobișnuit) Chip și seamă = intru totul, pe deplin. Să înțeleagă publicul că am avut cuvinte să refuz concursul meu unei manifestațiuni studențești, cu atît mai puternice cuvinte, cu cît manifestația era chip și seamă simpatică mie. CARAGIALE, O. VII, 428. (Învechit) Nici într-o seamă de chip = în nici un caz, nicidecum. Nici într-o seamă de chip nu va putea să-ș dăruiască dzeastrele celuia ce i-au făcut silă. PRAV. 204.

— Pl.: (învechit, rar, I 2) semi și seme. — Și: (popular) sâma (pl. sâmi și, învechit, rar, same) s. f. — Din magh. szám.

SEĂMĂN, -Ă s. m. și f. (Rar la f.) I. Ființă, obiect etc. care seamănă (și se potrivește) perfect cu altă ființă, cu alt obiect etc.; pereche (3), potrivă (II). Hei! Cine-n aste locuri s-ar măsura cu mine Ș-ar merge mie semen? HELIADE, O. I, 338. Din tot ce-odinioară am rîvnit Și-am luat drept seamăn sufletului meu, Rămîne-acum un vis îmbătrînit. AL. PHILIPPIDE, S. 103, cf. RESMERIĂ, D., CADE. Numai el îmi evocă bărbății ilustrii ai culturii mele:... întregul contingent al cliților care i-au stat exemplu statornic și cărora li-i seamăn întru noblețea cugetării și dăruirea faptelor. VULPESCU, P. 51. ♦ (Adjectival; rar) Se cîrjoiase și era cu două palme mai mic decît pe ziua de ieri, iar barba crescută îl făcea seamăn unei arătări. POPA, V. 164. Mîngia spinarea frîntă a lui Firicel, seamănă tuturor zilelor lui. id. ib. 351. ♦ Loc. a d. j. și a d. v. Fără (de) seamăn = (care este) de necomparat cu nimic (prin calitate, dimensiune, intensitate etc.), incomparabil, inegalabil, neasemănat (2); p. ext. care este cu totul deosebit, neobișnuit, ieșit din comun, extraordinar, nemai-ăuzit, nemaiîntîlnit, nemai-pomenit; fără asemănare, fără pereche, v. pereche (3). Glorioasa campanie din iarna 1595, fără seamăn, poate, în istoria lumii. BĂLCESCU, M. V. 76. Un lucru fără seamăn, un fapt atît de rău, Cîl nu se poate spune. ALECSANDRI, T. II, 354. Ar nebuni în urmă și vecinic ar visa acea oară fără de seamăn. EMINESCU, N. 75. O clasă întregă... își dă perfect seama că nu-i departe ceasul cînd o nouă eră, strălucită fără seamăn, va începe să domnească. BACALBAȘA, S. A. II, 39. Victoria repurtată de Ștefan contra turcilor era pentru acele timpuri un eveniment fără samăn. XENOPOL, I. R. IV, 60. Priveștița fără de seamă a orașului. ANGHEL — IOSIF, C. L. 8. Se făcea că eram într-o grădină de o frumuseță fără seamăn. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 41. O iu-feală și o îndeminare fără seamăn. HOGAȘ, DR. I, 141. Nu vede decît însușiri sufletești neobișnute și binefăcări fără seamăn. BUL. COM. IST. II, 32. Era tare-nstărit și prin moștenire și trudă și prin vicleniile și lăcomia lui făr' de seamă. LUNGIANU, C. 73. Gore Pirgu era o lichea fără seamăn și fără pereche. M. I. CARAGIALE, C. 15. Ciorile ciugulesc... cu o îndrăzneală fără seamăn agurida din bollă. BASSARABESCU, V. 36. Amezînd lolul, această iubire înflorea fără seamăn. CAMIL PETRESCU, U. N. 23. Simți... o învioreare fără seamăn. VOICULESCU, P. I, 122. Nu era cîntec. Erau niște răcneli fără seamăn. SADOVEANU, O. VII, 276. Tumultul cromalic... de o forță dinamică fără seamăn. OPRESCU, A. M. 60. Mărește fără seamăn sînt stăvile și marea. CĂLINESCU, O. II, 49. Fără de seamă o fată Adastă acolo pe stînci. BLAGA, L. U. 112. Cînd vaporul a acostat, o larmă fără seamăn se răspîndește în aer. RALEA, S. T. I, 245. Astfel se sparse... încordarea fără seamăn a acelei zile. BOGZA, C. O. 32. Cum crește grîul mîndru fără seamăn,

Să crească-n urma mea revolla. BENIUC, V. 87. O îngrijește cu un devotament fără seamăn. VINEA, L. I, 63. Cine a aprins întii în pieptul meu Acest chin nou și crud, fără de samăn? LABIȘ, P. 119. Generații după generații au crescut ascultînd armonia fără seamă a vocii sale. V. ROM. octombrie 1963, 172. Cei vechi își imaginau că planetele... emit sunete diafane de o frumusețe și o puritate fără seamăn. CINEMA, 1969, nr. 5, 36, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Expr. A nu(-și) (mai) avea (sau a nu-și afla) seamă (pe ori, rar, în lume) = a posedea anumite însușiri într-un grad foarte înalt, a nu se putea compara cu nimic datorită însușirilor pe care le posedă; a nu (mai) exista altul la fel, a fi unic; a nu (mai) avea pereche, v. p e r e c h e (3). Ucis-ăm pentru tine Un cerb ce n-are seamă. HELIADE, O. I, 344. De-aș avea un copilăș... Obrăjelu-i ca de spume N-ar avea seamă pe lume! ALECSANDRI, P. I, 81. Să se facă un palat cum seamă pe lume să-nu aibă. ISPIRESCU, L. 104. Încetați cu astfel de parascovenii ce n-au seamă. id. ib. 138. N-are-n lume seamă Saveta de frumoasă. COȘBUC, P. II, 195, cf. ȘĂINEANU². Auziți ce-am spus, domnișă? Ce făcu-ai, seamă n-are! EFFIMIU, I. 23. Era bun și cîntil, de nu-și mai afla seamă. BRĂTESCU, O. A. I, 11. Și nici vinul... nu-și avea seamă. PAS, L. II, 223. Ștefan, domnul sfînt, Că n-avea-n lume seamă niciunde pre pămînt. VULPESCU, P. 114, cf. M. D. ENC., DEX. Ștefan Ștefan, domn cel mare, Seamă pe lume nu are! ALECSANDRI, P. P. 173. Suie dealul, cîntă tare, Samăn badea nu mai are. ȘEZ. VIII, 30. ♦ (Neobișnuit) Aspect, înfățișare. [Prințul] cu seamă de poel genial. MIHĂESCU, ap. IORDAN, L. R. A. 509.

2. (De obicei urmat de un adj. pos.) Ființă (umană) considerată din punctul de vedere al apartenenței la aceeași specie, categorie, grup etc.; aproape. Un lup îmi iese în cale; Dar semenii dumisale Veri unde pot să se vadă. I. VĂCĂRESCU, P. 335/9. Imperios era într-insul bisonul de a lumina pe semenii săi. ARISTIA, PLUT. XLIII₂/4. Să nu se înțeleagă iar că a fi liber va să zică a nu face nimic de teamă să nu aducem supărare semenului nostru. GHICA, S. 193, cf. PONTBRIANT, D. Pedestimea și armele d-aproape lovitoare... vor fi totdeauna proprie regiunilor muntoase unde... omul în luptă cu semenul său... are mai multă nevoie de un bun cuțit. HASDEU, I. C. I, 247, cf. BOLINTINEANU, O. 230. Nu se poate cita printre pictorii celebri ca un semen al lor. MAIORESCU, CRITICE, 185. Bubico, întorcînd capul către partea de unde s-aude depărtîndu-se cearta semenilor lui, lătră mereu. CARAGIALE, O. II, 99. [Era] născut ca să-și iubească și semenii și țara. MACEDONSKI, O. I, 267. A ridica pe semenii săi pînă la sine și a nu coborî niciodată pînă la diștii, e frumos de spus, dar de pus în practică? GHEREA, ST. CR. I, 287. [Cucul] în toți semenii săi vede un rival cu care se ia la harță. MARIAN, O. I, 46, cf. DDRF. Atîtea vieți ce au lucrat, unii pentru binele, iar alții pentru nenorocirea semenilor lor (a. 1899). PLR I, 501, cf. BARGIANU. Ceea ce o deosebea de semenele sale... era o nelndeminare firească în socoleli. D. ZAMFIRESCU, A. 85, cf. ALEXI, W., IORGA, P. A. II, 78, ANGHEL, PR. 107. În clipa ceea gîza prinse cu ochisorii o semene a ei zburînd pe sus. GÂRLĂANU, L. 9, cf. M. I. CARAGIALE, C. 64, ȘĂINEANU, D. U. Și-n timp ce pentru semenii din turmă Va-ncepe să lucreze-ădînc lopata, Aș vrea să pulverzesc pe Rio de la Plata! MINULESCU, VERS. 233. [Criticul] riscă să contrazică prea violent gustul semenilor. TOPIRCEANU, în PLR II, 409. Trăiești cot la cot cu semenii de-ai tăi pe care n-ai curiozitatea să-i cunoști. C. PETRESCU, I. I, 41. E subiectul meu permanent de dispută cu semenii mei. COCEA, S. I, 315, cf. LESNEA, VERS. 238. O țară în care prietenia și buna înțelegere între semeni erau un program de stat. VLASIU, D. 171, cf. TEODOREANU, M. III, 192. Am învățat, în țara mea, să respect căminul și țihna semenului meu. SADOVEANU, O. XII-490, cf. VIANU, E. 407. E un observator atent al grăului propriu și al limbii semenilor săi. PUȘCARIU, L.

R. I, 74. Cinc vorbește altfel decât semenii lui are, într-o anumită măsură, altitudinea unui actor. IORDAN, STIL. 340, cf. SCRIBAN, D. Orice artist... trebuie să plece la drum cu încredințarea că în fața auditor, citor și spectator are un adversar, înții, bineînțeles, în semenul lui profesional. ARGHEZI, B. 7, cf. CĂLINESCU, C. O. 22, BLAGA, POEZII, 113, RALEA, S. T. I, 158. Capra... , înfilindu-se în curind cu câteva dintre semenele ei... , pornesc cu toate pe suprafața muntelui. BOGZA, C. O. 351, cf. V. ROM. martie 1954, 161, BENIUC, V. 38, VINEA, L. II, 38, CONSTANTINESCU, S. II, 235, TUDORAN P. 118. Proclamă dreptul iobagului... la egalitate în drepturi cu semenii săi. IST. LIT. ROM. II, 563. Oamenii neolitici, pentru a se feri de animalele sălbatice, ca și de semenii lor, au început să-și construiască locuințele pe poduri fixe pe stilpi. GEOLOGIA, 111. Păstrăvii... se mulțumesc... și cu semenii lor de talie mai mică. AP 13. Omul conștient nu se plinge nici zeilor, nici semenilor săi. CINEMA, 1969, nr. 3, 31, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 8/1. A pulea fi demn înseamnă a recunoaște și semenului un drept egal la aceasta. RL 1977, nr. 10 266.

— Pl.: semeni, -e. — Și: semen s. m., (rar) sémene s. f., (regional) sémîn s. m.

— Postverbal de la semăna². Cf. lat. similis.

SEĂMNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Răzbunător. *Domnulu e seamnic (izbînditoriu BIBLIA 1688, răzbunător B 1938) prespre accalea, prespre toate cum noi voao... am semnat ș-am adevărat. CORESI, L. 479/5, cf. DHLR II, 561.*

— Pl.: seamnici, -ce.

— Cf. seama.

SEĂNS s. m. v. seanșă.

SEĂNȚĂ s. f. (Învechit) Ședință. Astăzi, stîmbălă, seanța s-au deschis sub viceprezidenția d. de Min-ceachi, de față cu mădulările ce s-au aflat. CR (1831), 7¹/17, cf. I. GOLESCU, C. Sfatul Administrativ... adunîndu-se în seanță extraordinară (a. 1833). URICARIUL, v. 346/7. Rînduiala șianților Divanului Domnesc (a. 1834). CAT. MAN. I, 48. Prin jurnal încheiat în seanță extraordinară... s-a hotărît a se înlocui o foaie periodică (a. 1835). PLR I, 33, cf. KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUȚII, I, 81, VALIAN, V. Cîtîndu-se, în seanța Sfatului Administrativ ordinar, raportul ocîrmuirii județului Ialomița (a. 1844). DOC. EC. 814. Am avut o mare nevoie a face ca părerea lui să cadă după două seanțe. BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 462, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. Bine ai face să citești într-una din seanțele Academiei articolul lui Ghica. ALECSANDRI, S. 153. Seanța se deschide prin citirea ce dele domnului M. Kogălniceanu declarației acestei adunări. BOLINTINEANU, O. 280, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DM, DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) Profesorii, la începutul fiecăria luni, vor întrebuișa o seanță pentru a cerceta pe școlari asupra învățăturilor ce vor fi urmat în luna trecută. REGUL. ORG. 402/10.

— Pronunțat: se-an-. — Pl.: seanțe. — Și: (Învechit, rar) seăns (STAMATI, D.), siăniș s. n.

— Din fr. seance, rus. ceanc.

SEĂRĂ s. f., adv. I. I. S. f. Parte de la sfîrșitul zilei cînd apune soarele și începe să se întunece și timpul corespunzător acesteia, amurg, amurgit, asfințit, crepuscul, inserare; ultimele ore ale zilei și primele ore ale nopții (I 1); prima parte din noapte (pînă către miezul nopții). *Seara fiind... , negrește-se cerul. TETRAEV. (1574), 227. În vremea aceea fiind sara, veni oarecine un om bogal den Arimatei (a. 1642). GCR I, 100/36. Și era amu sară. DOSOFTEI, V. S. octombrie 81¹/19, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 250, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. S-an apropiat și sara. DRĂGHICI, B. 49/22, cf. VALIAN,*

v., POLIZU. Căci este sara-n asfințit și noaptea o să-n-ceapă. EMINESCU, O. I, 179. În liniștea serii, Săpați-mi un mormînt La marginea mării. id. ib. 223. Baba... , cum vine sara, se culcă după obicei. CREANGĂ, O. 5. Își confundă adesea diminețile cu serile. CĂRAGIALE, O. I, 14. Între acestea, veni seara și se puse o masă d-alea împărăteștile. ISPIRESCU, L. 39. În umbra serii sub coperișul salcîmului înflorit, au căzut unul în brațele celuilalt. BĂCALBAȘA, S. A. I, 168. Noaptea o împărțesc în: Amurg... , Seara, cînd începe a se întunece. MARIAN, S. R. I, 108, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Movilă Simion... pieri în pulberea unei seri de înfringere. IORGA, C. I. I, 43. În pacea serilor de toamnă, La voi coboară Cosînzana. GOGA, POEZII, 6. Pe-astfel de seri, fără de voie, pe mină fruntea-mi las să cadă. ANGHEL, I. G. 41. Frumoasă seară am petrecut, n-am s-o uit niciodată. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 139. Furam deci foarte bine primiți, găzduți și ospățați. Sara fu măreață. HOGAȘ, DR. I, 36, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Am petrecut împreună mai multe seri de iarnă. GALACTION, O. 96. Nedeprins să piardă serile, dormea senin, cu gulerul muial de sudoare. C. PETRESCU, C. V. 255. Așa trec serile cu bunicii și așa amiezele cu căușii. TEODOREANU, M. U. 253. E seară și, dînd să intru, slau înflorat. VOICULESCU, POEZII, I, 76. Era o seară de toamnă. BART, E. 250, cf. SCRIBAN, D. Seara se apropia cu ceața ei fumurie. ARGHEZI, S. VII, 248. O zi radioasă se isprăvise printr-o seară calmă. RALEA, S. T. I, 125. O dată cu venirea serii, femeile au aprins focul în vatră. BOGZA, C. O. 117. O dată cu căderea serii trebuia să vină să aprindă felinarele. TUDORAN, P. 36. Seara venind, m-am îmbrăcat cu grijă. PEDA, R. 42. Seara de primăvară a satului era ciudat de zgomoloasă. T. POPOVICI, SE. 235. În seri cu lună plină stă sub brazi, Privind cum licurici pe cer s-arînd. LABIȘ, P. 110. Se întunecase și liniștea serii de iarnă fu spartă de un vuiet îndepărtat. BARBU, G. 386. Colo-n geana zării sure S-adăstăm la vadul sării Toate umbrele cărării. VULPESCU, P. 42. Ciobanii împărțesc ziua în conace: la prînz, namezi și seara. H I 367. Ciobanii... cînd asfințește zic sară. ib. III 131. Împărțirea zilei: dimineață, prînz, amiază, sara, miezul nopții și noaptea. ib. X 188. Bădișa cu șese boi N-are ce căta la noi, Dar bădișa cel cu-o vacă Nici o seară să nu-l treacă! JARNIK — BIRSEANU, D. 38, cf. ALR SN V h 1 383/102. Îți trimet pe firul scrii Dorul greu al depărtării. FOLC. MOLD. II, 197. Cea mai frumoasă dimineață are seară (sară) întunecoasă. ZANNE, P. I, 29. (Personificat) Sara vine din ariniști, Cu miroase o îmbată. EMINESCU, O. I, 103. Închide ochii... Pe ploaie Se lasă degetele serii. AL. PHILIPPIDE, A. 9. Pe vale prinde seara din ascunziș să iasă, Pășește precaută, fricoasă de lumină. PERPESCIUS, S. 29. Seara își trimite fețele s-adune nori și s-arunce-n întunecimea-n munți și vale. ISAC, O. 116. ◇ (Urmă de determinări introduse, de obicei, prin prep. „de”, care indică felul activității, tema sau obiectivul căruia i se consacră perioada de timp definită) În ceea ce se numește lumea mare, fiecare casă își are seara de primire, o dată pe săptămînă cel puțin. GHICA, C. E. II, 429. Organizăm... seri de artă în școli. GL 1968, nr. 935, 1/6. Seara de muzică de cameră susținută de cvintetul de suflători. M 1968, nr. 4, 31. Î-a cerut să-l răsplătească printr-o seară „întimă”. SCÎNȚEA, 1969, nr. 8 202. ◇ Bună seara (sau, regional, seară) = formulă de salut folosită, la întîlnire sau la despărțire, în cursul serii (I 1) sau al nopții (I 1). Cf. POLIZU. El șopti încet și cu glasul înecat de lacrimi: Bună sară, papa! EMINESCU, P. L. 30. Umbra... sta diafană și zîmbitoare, roslind limpede și respectuos: Bună sară! id. ib. 47. Se întîlnesc doi români și se salută... bună seara. MARIAN, S. R. I, 107, cf. DDRF, ȘĂINEANU², CADE. Plecă fără să spună măcar bună seara. BENIUC, M. C. I, 33. Bună seara, tală. H. LOVINESCU, T. 95. Bună seara! răspunse Anton Lupari, într-o tresărire ușoară. TUDORAN, P. 37, cf. DM, M. D. ENC., DEX. Bușu sara, mîndră bună. FOLC. MOLD. I,

109. (Popular) Seara (sau seară) bună = formulă de salut folosită, la despărțirea de cineva, în cursul serii (I 1) sau al nopții (I 1). Sara bună, tată! DRĂGHICI, R. 162/31, cf. VALIAN, V., POLIZU. Eu vă las cu sara-bună! ALECSANDRI, T. I, 74. Când se întilnesc doi români... zic... după ce sfintește soarele bună seara și cînd se despărțesc seara bună. MARIAN, S. R. I, 107, cf. CADE. Gligor... a ieșit incel, fără să mă mai cheme și fără să zică seara bună. LĂNCRĂNAN, C. II, 391. (Exp.r.) A da (cuiva) bună seara (sau, popular, seara bună) = a saluta (pe cineva) în cursul serii (I 1). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Ilie a dat seara bună și-a plecat. LĂNCRĂNAN, C. II, 57. A-și lua (de la cineva) bună seara (ori, popular, seara bună) = a saluta (pe cineva), la despărțire, în cursul serii (I 1). Domnul... să întoarce cătră boieri și... își ia seara bună de la dinșii. CANTEMIR, ap. TDRG. Tinărul își luă seara bună și plecă. POPESCU, B. I, 83. Neamfu-ș lua bună sară. MAT. FOLK. 819. ◊ (Adesea însoțit de determinări temporale și, sau numai, precedat de prep. „în“, „întru“, „dintru“, „la“ sau compuse cu acestea precizează momentul sau durata acțiunii) Ieși omul în lucrul său și în lucrul său pară la seară. PSALT. 216. Dînd război vitejește, de ambe părțile, s-au bătut acolo pînă în seară. URECHE, LET.² I, 159. S-au făcut harțuri între oști pînă în seară. M. COSTIN, LET.² I, 278. Cîntă beserica noastră în sara născutului. N. COSTIN, L. 94. Pomenirea lui... încă se fine mai ales în sara nășterii sfîntului Ioan Botezătorului (cca 1750). OCR II, 51/35. Purceînd, mergea înainte întru aceiași sară și noaptea cea de după dînsa. AETHIOPICA, 47/13. Aș-teaptă puîntel pînă în sară (a. 1773). GCR II, 96/10. Sărac Parpangole! Era să-țieie Cu tine și cea sintă putere Cîntăreață ce aveai tu rară, De n-ai fi cînat într-aceea sară. BUDAI-DELEANU, T. 128. I [leu] dresu hățurilor în sara ci am vînit în leș (a. 1818). BUL. COM. IST. IV, 142. Pînă în sară abia au ajuns numai pînă la lăcașul său. DRĂGHICI, R. 160/23. Mielușarul... Ți-l gălește-ri astă seară spre cumplită săturare. CO-NACHI, P. 262. Toată sara n-a vorbit decît cu Arsenie. NEGRUZZI, S. I, 65. Îi spune c-o va duce în toate serile la bal. GHICA, S. 438. Era într-o seară lînd de mai din anul 1871. MAIORESCU, CRITICE, 93. Și cît de viu s-aprînde el în orișicare sară, Spre umbra negrului castel. EMINESCU, O. I, 168. Eu am să-l întreb în astă sară de unde-și are calul. id. P. L. 14. Întru una din seri... numai iată ce zăresc. GRĂNGĂ, P. 228. Ei! iac-așa m-a fiert fără apă toată seara. CARAGIALE, O. VI, 7. I se păru că Sofi nu e aceeași din toate serile. DELAVRANCEA, S. 146. Mă închideam în fiecare seară, după stînsul luminării. VLAHUȚĂ, S. A. II, 270. Într-o seară, plictisiți de slujbă, mai mulți sergenți își iau drumul deval. BACALBAȘA, S. A. I, 47. Pe fete-n faptul serii Le-nlîmpini-la izvor. COȘBUC, P. I, 214. Te-asteptai să vin în ta sară? DUNĂREANU, CH. 108. Era nuntă toc-mai în sara aceea. IORGA, C. I. II, 206. Din iconița ei, preasfînta Te vede cea din urmă sară. GOGA, POEZII, 108. Era un cîntec ce-l știam De-acasă, — dintr-o sară. IOSIF, PATR. 39. Cîlîndatul se face în seara de ajunul Crăciunului. PAMFILE, CR. 38. După alt pahar de vin... scutură masca și ieși la iveală iar fața lui veselă din sara aceea. AGIRBICEANU, S. 156. O bătea în fiecare seară. GİRLEANU, N. 139. Aproape în fiecare seară, stau de vorbă cu Adela în cerdac. IBRĂILEANU, A. 41. În acea seară... n-aș fi crezut să mă pot scula nici să fi luat casa sîd. M. I. CARAGIALE, C. 8. Venea întotdeauna să mă ispitească în faptul serii. id. ib. 106. Întilnindu-ne într-o seară în grădina publică a orașului... am hotărît întemeierea unei „mari“ reviste literare. în FLR II, 497. În timpul celor trei sau patru seri dîinate de mobilizării generale, întreg Parisul e pe marele bulevard. LOVINESCU, C. IV, 168. Rămii cu mine toată seara... Ce-ți pasă dacă-o să sfîrșească Orchestra valsul? MINULESCU, VERS. 66. Într-o seară de toamnă, cînd cernul e măt înalt că totdeauna... s-au întilnit amîndoi pe malul unui lac. GALACTION, O. 324. Din

această pricină, se înforcea mai în fiecare seară. C. PETRESCU, I. I, 63. Din seara aceea, am început să bag tot mai mult de seamă că prietenul meu e un om fără răbdare. I. BOTEZ, B. I, 23. I-a trimes, într-o seară, o pungă cu caise. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 120. În fiecare seară bunica aduce alte dureri de șale în fotoliu. TEODOREANU, M. U. 241. Masa a durat pînă seara tirziu cu taclale. VOICULESCU, P. I, 133. Moș Mănușă, zise el, dumneata nu-și vei fi inchipuind c-am venit în ia sără aici, ca să aduc pe Țubichi, să te minunezi de el. SADOVEANU, O. IX, 22. Plec chiar în astă sară. id. ib. 184. Crestele de piatră ale Hășmașului Mare se aprinsă... ca în toate serile. BOGZA, C. O. 32. Toate-mi plîng în seara asta, Fata mică și nevasta. PARASCHIVESCU, C. T. 34. A înșeles ce se întîmplase în seara aceea la bal. PREDĂ, R. 13. Cînd a închis usa dispensarului în seara asta, primi în față vîntul subțire care venea din valea Izvorului Roșu. V. ROM. IANUARIE 1965, 52. În seara asta sînt poet prea mult Ca să mai scriu poeme ori ecloge. VULPESCU, P. 7. Tu ai băgat de seamă că prima seară de lună plină, la mare, e un eveniment? T. IULIE 1968, 25. Singurul său scop era baletul din seară a celei zile. CINEMA, 1969, nr. 5, 16. Nu ț-am fost mîndr-o seară, Ci doi ani întregi ș-o vară. JARNİK — BÎRSEANU, D. 47. Cînd o fost a patra sară... Bati murgu și rinchează. MAT. FOLK. 1463. Tu cu boieria ta, Eu cu haiducia mea; Că ce cîștigi tu-ntr-o vară, Eu cîștig numa-ntr-o seară. BALADE, II, 313. Focul de la inimioară Nu mi-l potolește-o țară, Numa mîndruța-ntr-o sară. FOLC. MOLD. I, 43. Zi de vară pînă-n seară (= cît e ziua de lungă; mult timp). Cf. ISPIRESCU, L. 100, ALECSANDRI, P. P. 99, ZANNE, P. I, 86, O. BÎRLEA, A. P. I, 241. ◊ Loc. a d j. De seară = a) care se face, se produce sau acționează în timpul serii (I 1) sau în prima parte a nopții (I 1); din timpul serii; de cu seară. Rădicașea mărilor meale cîmîndarea de seară. PSALT. 292. Ieșind Domnul la biserică la slujba cea obicinuită de seară. GEORGACHI, LET.² III, 321. Fiecare... dacă va vede că spălarea de sară îl supără... să se mîrginească numai cu spălarea de dimineață. FĂTU, D. 15/4. Somnul i-a fost o trudă, o aromelă cîntăreață de visuri neînțelese, în care toate gîndurile de seară îi apăruseră din nou, schimonosite, desperecheate ca niște stanțe... pline de zbcium. BACALBAȘA, S. A. I, 170. Tu, vînt de seară-n calea ta Nu l-ai văzut venind cumva? COȘBUC, P. I, 283, cf. BĂRCIANU. Glasul tău e dulce ca liniștea de seară. EFFIMIU, I. 150. Pe plaja vîntă a cerului, fuga luminii scîlăță spre apus în însule de mîrgăen risipișe scoicile trandafirii ale nourilor de seară. TEODOREANU, U. C. 32. Erau acolo, la o hodină de sară, soli de la Crim. SADOVEANU, O. XII, 355. Un vînt de seară Aprîns sărulă cerul la apus. BLAGA, POEZII, 8. Se opropie rugăciunea de seară. ISAC, O. 150. Ce-i mai bun decît mîntea de seară a omului, cînd lucrurile se așază și altfel vede cu ochiul minții? BARBĂ, PRINC. 94. Pînă la trenul de seară nu-și găsi locul. IL MAI 1965, 31. Oile... la unu sau două, pornesc iar la pascut pînă la orele șase, cînd vin la mulsu di sara. DIACONU, P. 24. Lucrul de seară nu-l lăsa penfru dimineață. ZANNE, P. I, 68; b) (despre obiecte de îmbrăcăminte) care se pîartă în timpul serii (I 1) sau al nopții (I 1) la anumite ocazii. După rochia de seară în care am pescuit-o, înseamnă că pe iah era o petrecere. T. IULIE 1968, 37. ◊ Loc. a d v. Astă-seară sau (regional) ia-seară = în timpul serii (I 1) de astăzi; p. restr. doseară. Știi ce mi-a spus păgînul astă-seară, înainte de culcare? BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 32. Astă-seară e sindrofie la prefectul. id. ib. 222. Trebuie să plece astă-seară la Sofia. TITULESCU, D. 315. L-ași văzui astă-seară? VOICULESCU, P. I, 4. Ca pe Dumnezău am rugat-o să fie cuminte măcar astă-seară. STANCU, D. 235. Vai, ce lună și ce bine! Și bătăia nu mai vine... Ori măică-sa i-o'fi dat Astă-seară de cînat. JARNİK — BÎRSEANU, D. 100, cf. MARIAN, V. 33. [Să-ți] pă la noi ia-sară. ALR ȘN III h 768/362. Nu mă găz-

duiești și pă mine astă sară la dumneata? o. BÎRLEA, A. P. I, 177. **Ieri-seară** = în timpul serii (I 1) precedente; aseară, ieri-seară (v. seară I 2). Am primit ieri-seară, duminică, laconica ta scrisoare. CARAGIALE, o. VII, 522, cf. ALR SN III h 771. **Alaltăieri-seară** = în timpul serii (I 1) de alaltăieri; alaltăseară, alaltăieri-seară (v. seară I 2). Cf. ALR SN III h 771. **Mline-seară** = în timpul serii (I 1) de mline; mline-seară, v. seară (I 2). Cf. CADE. **Mline-seară** intrăm pe sector. C. PETRESCU, I, 1, 301. *Cred că mline-seară „Penelopa“ o să zacă undeva pe coasta Anatoliei.* TUDORAN, P. 72. *Se va întoarce înapoi mline-seară.* PREDĂ, R. 310, cf. MARIAN, v. 33. **Poimline-seară** = în timpul serii (I 1) de poimline; poimline-seară, v. seară (I 2). Cf. MARIAN, v. 33. **Pe** (sau către, spre, înspre, popular, sub, învechit și popular, de către, înde, lungă, învechit, pin-înde) seară = (aproape de sau) în momentul când începe seara (I 1); pe înserate, în amurg. *Toarnă-se spre seară... și cungiură cetatea.* PSALT. 113. *Și acela veni la el cătră seară aducind un virh de lemn.* PO 32/21. *Vor face jirtvă pre el toată mulția feciorilor lu Is[ra]il pre seară.* ib. 214/23. *Fu veneri de cătră sară.* VARLAAM, c. 84. *Iar mai apoi de cătră sară, fiind apostolii toți adunați... stătu Hristos în mijlocul ucenicilor săi.* id. ib. 94. *Iară marți în 26, de către seară, au început a bate cetatea.* URECHE, LET², I, 170. *S-au dat înapoi cu steagurile pre după casele tălărășilor... și au stătu pin-înde seară.* M. COSTIN, ap. CADE. *Să fie ca un lup apucător de dimineață de va minca el; iar de cătră seară va da altora hrană (a. 1760).* GCR II, 71/21. *Cind fu lungă sară, Iacă obliciră venind de departe, După dîșșii, pe drum, o celioară De armași.* BUDAI-DELEANU, T. V. 151, cf. LB. *Către seară începe puțin cite puțin a se vesteji.* PLEȘOIANU, T. II, 14/16. *Au hotărî Robinson numai dimineața și cătră sară să lucreză.* DRĂGHICI, R. 84/3. *Ieși spre seară din cetate.* GORJAN, H. I, 3/12, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Se porni și, înspre seară, ajunse la castelul Genarului.* EMINESCU, P. L. 14. *Chiar în acea zi, cătră sară, baba începu să puie la cale viața nurorii-sa.* CREANGĂ, o. 4. *Către seară se întorcea acasă, călare pe buiestrașul lui.* CARAGIALE, o. I, 165. *Cind va fi înde seară, să aștearnă pe drum smoolă.* ISPIRESCU, L. 186. *După ce făcură o călătorie lungă, întinșeră spre sară corturile lungă un lac.* XENOPOL, I. R. II, 22. *Am să merg mai înspre seară Prin dumberăvi.* COȘBUC, P. I, 49. *Trenul ajunsese în gara Sinaia cam sub seară.* D. ZAMFIRESCU, A. 179. *Se trezea abia către seară, punea să se înhame caii la caleașca de Viena.* IORGA, C. I. III, 136. *Sfioase-s bolție spre sară, și mai sfioasă-i iasomia.* ANGHEL, I. G. 9. *Un corb a poposit spre seară... Pe malul mării.* MIULESCU, VERS. 31. *Spre seară, avocații care părăsesc Palatul Justiției sînt unanini istopiți.* TEODOREANU, M. III, 127. *Pe sară... Lungă liniște coboară Peste mari singurătăți.* TOPÎRCEANU, B. 23. *Către seară, omul, Ostenit, se așază, calm, în jilț.* ARGHEZI, P. T. 90. *Pe seară, ieșeam în oraș.* CĂLIŢESCU, C. O. 33. *Ah, ce cald e! Va să plouă Ecuatorial pe seară.* BLAGA, POEZII, 234. *Aveam de gînd să stăm la vie pînă pe seară.* id. H. 27. *Spre sară ai să te uşurezi.* STANGU, D. 197. *Dorința lui s-a îndeplinit mai spre seară.* PAS, L. I, 65. *A șosil nea Badea asta într-o sîmbătă, pe seară.* PREDĂ, I. 186. *Șed oile la umbră pînă sub seară.* II XV 517, cf. XIII 100. *Cind o fi de cătră seară, Să mi te pai ca de ceară.* JARŃIK — BÎRSEANU, D. 259. *Pe seară să te găsești, Copilă ce ești!* id. ib. 366. *Cind au fost înde seară, au venit și ei acasă.* SBIERA, P. 83. *Vasilică, buze moi, Vîno pe seară la noi.* DOINE, 296. *Mai sub seară Ne-nîlînim pe vale iară.* PAMFILE, c. T. 138, cf. ALR SN III h 766, 768. *Ș-cînd îi pă sară, ajunge la cam pă la șasă — la șogoru-so.* o. BÎRLEA, A. P. II, 277. **În** (sau, învechit, la) seară = în timpul serii (I 1), seară (v. seară I 2). *Întoarce-se-vor la sară și vor flămîndzi ca on cinre și vor cungiura cetatea.* PSALT. HUR. 49°/9. *Dan... sosește-n seară*

la casa lui Ursan. ALECSANDRI, POEZII, 284. *Mai locăc-n seară cocostitul.* PILLAT, P. 221. *Cum ajunge soartli-n sară Iși ia furca subsuoară.* MAT. FOLK. 1 262. **De dimineață** (sau din zori, învechit, de la zori, de zi) (și) pînă în (ori, învechit, pînă la) seară = în tot timpul zilei; în fiecare zi, zilnic, dimineața pînă seara (v. seară I 2); p. ext. tot timpul, mereu (II 1), din seară pînă-n zori (v. seară I 1), de dimineață și pînă seara (v. seară I 2), și dimineața și seara (v. seară I 2). *Și încredința ei ceea ce e de [su]s din leagea lu Moisi și de la pror[oci] de deminează pînă la seară.* COD. VOR. 104/9. *Dihania de deminează pînă în seară tot pregiur Moisi stătu.* PO 239/4. *Zadar să trudeaște de dzi pînă-n sară.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 211/34. *Săpați cîmpul de cu vară De la zori și pin-n sară.* ASACHI, FABULE, 30/16. *Și-n pămînt vor sta Din zori pînă-n seară Și pînă-n zori iară.* COȘBUC, P. II, 149. *Cînta voios sub crengi un șipot, cînta din zori și pînă-n sară.* ANGHEL, I. G. 43. *Torcea, torcea, fus după fus, Din zori și pînă-n seară.* IOSIF, PATR. 9. *Plunge atunci, din zori pînă în seară!* GÎRLEANU, L. 143. **Din seară pînă-n zori** sau (învechit) **de cu seară pînă în ziua** = în tot timpul nopții (I 1); în fiecare noapte; tot timpul, mereu (II 1), de dimineață pînă în seară (v. seară I 1), și dimineața și seara (v. seară I 2). *Hatmanul să fie dator a rîndui străjile... cu slujitorii de ajuns și cu zăpici de credință ca să străjuiască neadormit de cu sară pînă în ziua (a. 1776).* URICARIUL, XIX, 321. *Greu mi-i, dragă, fără tine Și te chem de-atîtea ori... Din sară pînă-n zori.* TOPÎRCEANU, B. 57. **Seară de** (sau, rar, cu) seară sau (învechit) **din seară în seară** = în fiecare seară (I 1), seara (v. seară I 2), în toată seara (v. seară I 2). *Am 2 cuconi aicea și vin din sară în sară.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 81v/20. *De la ocnă li să dă, din seară în seară, cite pușintică sare (a. 1823).* DOC. EC. 285. *Istoriografie... pe care să le povestească părinții tinerilor din seară în seară.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 85/27. *Crește furia aprinzellii dîn seară în seară și scade din dimineață în dimineață.* id. ib. 101/1. *Somn m-aș preface... ca să-ți închiz ochii din seară în seară.* PANN, E. V, 113/11. *Ținea seară de seară cite un discurs.* VLASIU, D. 79. *A dat reprezentății, seară cu seară, în orașelul nostru.* BLAGA, H. 148. *Brîncuși a locuit la mine, în Petroșani, de la sfîrșitul lui iulie 1937 pînă la sfîrșitul lui august același an, timp în care am fost împreună zi de zi, seară de seară.* V. ROM. decembrie 1964, 154. *Prefera... talențu, demonstrația și inteligența în locul unei trăiri sau încercări de a trăi pe scenă, seară de seară, o întîmplare dramatică.* T. Iulie 1968, 18. *Seară de seară membrii juriului... au putut face considerații din ce în ce mai favorabile în legătură cu virtuțile artistice ale spectacolelor susținute.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 210. **De cu seară** = a) loc. a d. v. (încă) din (sau în) timpul serii (I 1) care precedă producerea unui anumit fapt, eveniment (ce va avea loc a doua zi), (încă) de aseară; seară (I 2, devreme); din (sau în) primă parte a nopții (I 1) (pînă la miezul nopții). *Au purces oastea deodată precum se alesese la sfat de cu seară.* M. COSTIN, LET. I, 319/13. *De cu sară bdenie făctnd într-această dzi.* DOSOFTEI, v. s. ianuarie 5v/35. *Începînd de cu sară, plouă pînă la miadzinoapte.* id. ib. noiembrie 110°/20. *Au purces Dumitreașco Vodă de cu seară cu Ioan Neculce hatman.* M. COSTIN, ap. CADE. *Au încălecat de cu seară și pe la miezul nopții au trecut Dunărea (începutul șec. XVIII).* MAG. IST. II, 23°/12. *Mulți au fost sîndătoși de cu seară și a doquo zi n-au ajuns.* ap. TDRG. *Nu da răspunsul de cu seară pentru vremea bisericii către nimenea.* GHEORGACHI, LET², III, 321. *Cel ce este logofăt al treilea de cu sară ia răspunsul de la domn la cite ceasuri va să iasă la biserică cea mare (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 297/7. *Ca să scurteze din cale De cu seară a plecat Și în tindă s-a*

culcat. PANN, P. V. I, 82/12. Postumius Balbus... încă de cu seară, avind ieșit înainte... aștepta momentul propiciu. ARISTIA, PLUT. 280/2. De cu sară se făcuse de știri tuturilor boierilor să se adune a doua zi. NEGRUZZI, S. I, 148, cf. POLIZU. Semăntorul cumințe face bine dacă de cu sară pune spini pe straturi. ap. TDRG. Casa cea de aramă, înfocată așa de strașnic de cu sară, era acum toată numai un sloi de gheață. CREANGĂ, P. 255. De cu seară miștele încetase să mai fițe. VLAHUȚĂ, S. A. I, 25, cf. BARGIANU, ALEXI, W. Un grup de oameni pornise de cu seară... cu telefoanele militare. SANDU-ALDEA, U. P. 127. Fluturul..., din vârful galben al tulpinei de luminărică, unde poposise de cu seară, își luă, zglobiu, zborul. GÎRLEANU, L. 29. Tot în ziua aceea..., Constantin, venit de cu seară din Corabia..., ieșise din casă și se urcase pe mormintul străvechei Sicibide. GALACTION, O. 125. Au plecat din Pitești dis-de-dimineață, căci își luaseră rămas bun de cu seară. CAMIL PETRESCU, O. I, 324. De cu seară se lăsase un pui de ger, de mama focului. COCEA, S. I, 36. De cu seară făceam o recunoaștere. VOICULESCU, P. I, 91. De cu seară, ieri chiar, a prins cărți la mîna Orheișilor. SADOVEANU, O. X, 91. De cu seară pregătirile sînt făcute. ARGHEZI, B. 25. Rochia și muntelul îi erau cu grijă așezate pe marginea unui fotoliu, de cu seară, și se gîndea acum numai la dar. CĂLINESCU, O. I, 228. În nopțile acelea, la noi în casă se depănau basmele. Mai de cu seară venea uncheșul Potop, cel chior de un ochi. CAMILAR, C. P. 86. De cu seară dăzusem coborînd pe Saharna cîrduri de rate mari. VÎN. PESC. februarie 1964, 15. Nu știe să iubească — El iubește de cu seară Cîndu-s dușmanele afară. Nu iubește-n miez de noapte Cînd dorm dușmanele toate. JARNIK — BIRSEANU, D. 67. De-ar fi lună de cu seară, M-aș duce la badea-n țară; Luna răsare tîrziu, Nu poți mere și să viu. id. ib. 141. Să-mi aduci dragostile... Să mi le aduci dragă stea, Pînă la căsuța mea, De cu seară pînă-n cîntători De două ori. MARIAN, V. 92. Ei la luptă se luau, De cu seară pînă-n cînt Trupul lor n-avea hodină. PAMFILE, C. T. 92, cf. ALR SN III h 766, 767, 768; h) 10 c. a d j. (popular) care se face, se produce sau acționează în timpul serii (I 1) sau în prima parte a nopții (I 1); din timpul serii; de seară. Ciobanii împart ziua în două conace: conacul de dimineață și conacul de cu seară. H II 131. Ciobații împart timpul: dimineața, la prînzul cel mic, idem cel mare (la agniază), la chîndie, la ieșirea luceafărului de cu seară și cel din zori de ziuă. ib. II 262. A fost vreme de cu seară, Dar noi n-am băgat în seamă! MARIAN, S. B. I, 25. (Substantiv) Poporul împărțește noaptea în trei părți: de cu seară, miezul nopții și în zori sau despre ziuă. H III 5. Ciobanii împart ziua așa: dimineața, prînzul, agniază, chîndia..., de cu seară, miez-noaptea, pe la cîntători, minecate etc. ib. VIII, 120, cf. 127, II 156, VII 328, XIII 13, XV 150. Cînd țara la di cu sară Costăchel a fost asart; ... Cînd țara la miez de noapte Costăchel trăge di moartii. MAT. FOLK. 818. ◇ L o c. v b. A se lăsa (sau a se pogori), a se așterne, a cădea) seara, ori a se face seară = a se insera. E seara ca de. PSALT. 188. Și să feace sară și să feace dimineață ziua a doua. DOSOFTEL, ap. GCR I, 285/12. Se face sară în odaia scundă din strada soltă. IOȘIF, V. 147. În vreme ce seara pogoara, iar convorbirea lincezise, fără voie îmi trecea prin mințe tot ce auzisem. M. I. CARAGIALE, C. 64. S-a lăsat seara. STANCU, D. 169. Și seara, peste fața pămîntului tăcut, Ca o perdea albastră ușor s-a așternut. HOREA, P. 29.

2. Adv. (În formele seara, serile) În timpul serii (I 1), în seară, v. seară (I 1); în fiecare seară, în toată seara (v. seară I 2), seară de seară (v. seară I 1). Seara intră în plîngere și demărează bucurie. PSALT. 50. Așijdere serile încă, cînd...va cău[ta] la candile spre acele bună miroșală. facă. P. 281/2. Unde-i vede mergînd, sara. MOXA, 361/29. Iar a doua zi, sara..., au mers iar la gazda lui (a. 1625). GCR I, 73/21. Toată ziua s-au hărădit

pînă sara. URECHE, LET². I, 152. Iară sara să va afla boul..., cu piciorul frînt. PRAY. 13. Era vineri sara, înaintea simbetei. N. TEST. (1648), 63^f/28. Mergînd eu la curte seara, și vorbind în taină cu măria sa, i-am zis că mă țas de vldicie. ANTIM, P. XXIII. Ulișele sînt strimte și au porți care să închid sara. AMFILOHIE, G. 140/22, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. A doauo zi seara s-au și cununt cu dișna (a. 1812). IORGA, S. D. XII, 203. Muma este a se finea pe băutura de două siligene de ulei... dimineața și sara. EPISCUPESCU, PRACTICA, 70/13. După ce se ostenea toată ziua îndreptînd trebile..., se odihnea seara ascultînd oamenii înțelepți. PLEȘOIANU, T. I, 92/1. Seara s-a făcut luminație în toată politia. CR (1829), 17^f/13. La 8 seara, ulișa care ducea cătră palat era de tot slobodă. AR (1831), 3^f/25, cf. I. GOLESCU, C. În mijlocul călătorurilor acelor vesele și scînteietoare care ne încungiură serile ai fi văzut ochii lui... posomorîți. HRISOVERGHI, A. 7/16. De curînd s-a dat poruncă în Paris că, de la nouă ceasuri seara, să se închiză teatrele. CR (1834), 346^f/43. Tăietul hlujenilor să face numai sara și dimineața pe rouă. I. IONESCU, C. 121/6. Iașul în care se plimba sările pe toate ulișele. RUSSO, S. 29. Seara se va-noua deplin învingător. ARISTIA, S. 19/11, cf. POLIZU. Un păstor își adună seara oile de frica ciacalilor. GHICA, C. E. I, 46. Rog pe Dumnezeu seara și dimineața ca să-i lungească viața. SION, P. 60. Sara pe deal buciumul sună cu jale. EMINESCU, O. I, 231. Regii, reginele și fanții de pe cărți erau foși chipuri copiate din basmele ce și le spuneau serile. id. P. L. 52. La drum e bine să pornești cit de dimineață, iar sara să poposești de vreme. CREANGĂ, O. 280. Seara cînd are să joace, își aduce fiecare actrișă slujnica. CARAGIALE, O. I, 1. Joi sara, un călugăr bătrîn... e spălat cu apa ce cade din argintul ibricului. IORGA, C. I. I, 163. Cum dorm acum de mult pierdute Sub vreascurile stînzei vetrii Poveștile-nșirate seara De-atîta cuscre și cumetri. GOGA, POEZII, 13. Seara, după masă, ne citea-din cartea dumnevoastră. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 20. Îl învîșa colinde nouă și sluga nu avea vreme decît sara, după cînd. AGIRBICEANU, S. 9. Dimineața mergea la cîmp ca de obicei; serile arareori. GÎRLEANU, L. 114. Seara, am stat în cerdac, cu două luminări în globuri de sticlă. IBRĂILEANU, A. 58. Văzîndu-l trecînd seara, ... țepăn și grav, cu trăsura la pas după el, pentru nimic n-ar fi voit să creadă în ce murdare și josnice locuri mergea. M. I. CARAGIALE, C. 13. Seara, înaintea de culcare, a chemat la ascultare pe foși ciobanii din țirlă. MIROSCU, S. 173. Nu respectă seara orele de masă. TOPIRCEANU, O. A. I, 202. Luam seara masa la pîrînși. CAMIL PETRESCU, P. 215. Nu știu ce să facă pînă la șapte seara, cu toată libertatea pe care o dorise. C. PETRESCU, I. II, 222. Seara, sub lampa de petrol, era adunată întreaga familie. în PLR II, 577. Sîmbătă seara n-o să-mi joc teafa la rișcă. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 56. Olgața intrase la ea în odaie, seara, asupra culcării. TEODOREANU, M. III, 244. Își pipăi capul și dorea fierbinte să-l găsească în același loc sara. SADOVEANU, O. X, 318. Ceasornicul a bătuț de orele 9 seara. ARGHEZI, S. VI, 168. Seara, pînă noaptea tîrziu, răsuțea înfrigurată butoanele aparatului de radio. CĂLINESCU, S. 15. Despărțirea de sîințele obîrșiei mele, dum-nica seara, era totdeauna aîl de sfîșietoare parcă de fiecare dată ceasul ar fi sunat pentru cea din urmă oară. BLAGA, H. 40. Seara... păstorii se întorc la colibă. BOGZA, C. O. 71. Seara a venit țata de la mîncă. STANCU, D. 293. Prelexînd o dietă severă, nu consuma serile decît iaurt. VINEA, L. II, 34. Înțirziau singuri seara pe deal. H. LĂVINESCU, T. 115. Seara ajunse la Tulcea. TUDORAN, P. 32. Uneori, seara, am momente cînd îl. PREDĂ, I. 11. Seara se prăbușea frîntă de obosală. T. POPOVICI, S. 101. Doinile seara cîntate pe șanț. LABIȘ, R. 22. Frunza lor rotundă sună trist seara. BARBU, G. 10. Seară, cînd mă întorc tîrziu, Toate Drumușile umblate Vin după mine. BRAD, O. 8. Seara se bucura părintele pe marginea vetrii De frumusețea naturii

și de bucuria pietrii. HOREA, P. 49. Copiii se nasc mai cu seamă — observ — seara, marți. VULPESCU, P. 72. Tala mai ăpsea ... Îl vedeam în zori, când încarcam cărușa și seara, când se întorcea. v. ROM. ianuarie 1966, 45. Cu ajutorul noilor redacții seara sau noaptea convorbirile noastre. MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 54. Când sînt două sau trei ore pînă la ziuă, când răsare luceafărul de ziuă, ei pornesc oile la strungă și seara le-ncinează la iarbă. H II 28, cf. III 195, VIII, 223, XI 489, XIII 67. Zice, zău, că n-o jura, Că m-a văst miercuri seara, Prin grădină cu mindra! JARNIK — BIRSEANU, D. 398. Vîno, bađe, sărele ș-ascultă muștrările. SEVASTOS, C. 41. Sara prin casă nu să mătură. ȘEZ. II, 66. Nu e bine să dai sare, foc și imprumul seara ... , că e rău de pagubă. ib. XII, 135. Badiul ce-mi agonisește? El ziua Circumărește, seara bea și chiuște. BALADE, II, 104. Sara s-o culcat, dimineața s-o sculat. O. BIRLEA, A. P. II, 35. Foaie verde ș-un lemn scris... Te visez sara prin vis. FOLC. MOLD. I, 104. Găina care cîntă seara dimineața n-are ouă. ZANNE, P. I, 468. Vîlpea nu se sperie de ăl de să laudă seara, ci de ăl de mîneacă dimineața. id. ib. 706. Gînerete. să-l porți toată ziua în spate, seara tot el zice că a ostenit. id. ib. IV, 374. Toată ziua șop și hop, Sara nu-i ce da la porc. id. ib. 409. ◊ Loc. adv. În toată seara = în fiecare seară (I 1); seara (v. seară I 2), seară de seară (v. seară I 1). Impărțitul are obicei a bea în toată sara o cupă de lapte dulce. CREANGĂ, P. 97. Dar mai demult cine nu auzea în toată seara buciumul lui Bodea! AGÂRBICEANU, S. P. 14. De cu seara = (încă) din (sau în) timpul serii (I 1) care precedă producerea unui anumit fapt; eveniment (ce va avea loc a doua zi), (încă) de aseară; seara (I 2, devreme); din (sau în) prima parte a nopții (I 1), (pînă la miezul nopții); de cu seară, v. seară (I 1). De cu seara, întorcîndu-să de la cămărășie, s-au dus acolo (a. 1835). DOC. EC. 572. Ieri-seara = în timpul serii (I 1) precedente; aseară, ieri-seară (v. seară I 1). Am discutat cu el ieri-seara. Alaltăieri-seara = în timpul serii (I 1) de alaltăieri; alaltăseară, alaltăieri-seară (v. seară I 1). Domnul Ghiță Samson, primarele țirgușorului nostru, alaltăieri-sara se simțea foarte singur. SADOVEANU, O. II, 625, cf. ALR SN III h 777. Mîine-seara = în timpul serii (I 1) de mîine, mîine-seară (v. seară I 1). Expoziția va fi deschisă și mîine-seara. Poimîine-seara = în timpul serii (I 1) de poimîine; poimîine-seară (v. seară I 1). Pleacă la Brașov poimîine-seara. (De) dimineața (sau dimineață) (și) pînă seara = în tot timpul zilei; în fiecare zi, zilnic, de dimineață pînă în seară (v. seară I 1); p. ext. tot timpul, mereu (II 1), și dimineața și seara (v. seară I 2), de dimineață și pînă în seară (v. seară I 1), din seară pînă-n zori (v. seară I 1). Pomenirea să i-o prăznuim de dimineața pînă seara (a. 1640). GCR I, 90/3. Cînd nu sînt în slujbă ziua le pare un an, iar cînd sînt, trag figură și cască de dimineață pînă seara. GHICA, C. E. II, 333. Aceași muncă de dimineața pînă seara. VLARUȚĂ, S. A. III, 361. Zece lemnari și două corăbii... lucrău de dimineața și pînă seara pentru repararea și întreținerea acestor monștri. ANGHEL, PR. 82. Masa întinsă-n fiecare zi, de dimineața pînă seara. IORGA, C. I, 181. De dimineață pînă seara rămase acolo nemîșcată. GİRLEANU, N. 171. Înjură de dimineață pînă seara merile și valori evidente. în PLR II, 335. Mînceau de dimineață pînă seara alături indulcite și vanilate, spunînd că numai gustul TEODOREANU, M. U. 124. A loat-o și păia, și-a sta și ia dimineața și pînă sara eu iel. O. BIRLEA, A. P. I, 160. De seara pînă dimineața = în tot timpul nopții (I 1); în fiecare noapte. De seara pînă dimineața o să tot audă glasul bufnițelor. STANCU, M. I. 128. (Învechit) Și dimineața și seara (și amiază) sau (și) seara și dimineața și (într-)amiază = în tot timpul, mereu (II 1); de dimineața și pînă seara (v. seară I 2), de dimineață și pînă în seară

(v. seară I 1), din seară pînă-n zori (v. seară I 1). Aron... să pădzească cu ins și demineața și seara înaintea Domnului cum să strălucează. PO 269/25. Învățînd altele noroade să cugete ziua și noaptea leagea lui D[um]nedău și sara și dimineața și amiază să povestească minunile lui. BIBLIA (1688), [prefață] 8/19. Sara și dimineața și într-amiază spuie și vestesc (a. 1710). GCR I, 366/30.

II. S. f. (Bot.; învechit; în forma sară) Cornul secarei (Claviceps purpurea). BORZA, D. 192.

— Pl.: seri și (regional) sere. Gen.-dat.: serii și (învechit) serei. — Și: (popular) sără s. f.

— Lat. sera.

SEARBĂDI, -Ă adj. I. 1. (Învechit și popular; despre oameni sau despre fetele lor) Palid (1); care este fără vlagă, veștejit, (regional) se c (I 3); slab. Întîmpină doi bărbați... cu fețele salbede și negre. NEAGOE, ÎNV. 118/9, cf. LB, I. GOLESCU, C. Din plasă a ieșit o frumoasă giune zîină... Cu păr negru umezit, Fața-i sarbădă, senină. ASACHI, S. L. I, 179. Pe cîmpurile tale și pe drumuri trec fețe serbede și veștede fluierînd doine dureroase. RUSSO, S. 147, cf. POLIZU. În locul moșneagului de la 1835 atît de roș și de vesel, mă întîmpină un neamș sarbăd și flegmatec care cîrnuia birtul. NEGRUZZI, S. I, 67. Într-o seară, aflîndu-mă la principele Czartoriski, apare în salon un tînăr mic de talie, alb și sarbăd la față. GHICA, S. 177. Vede mii de copii slăbănogi, deșirați, cu față searbădă. id. C. E. I, 269, cf. HEM 708. Nu căla că-ți pare sarbăd și pirlit obrazul meu, Căci nici noaptea nu-i bălană, dar pămîntul odihnește. HASDEU, R. V. 12. Giupine, ești spălceit și sarbăd, parc-ai ieșit acu din mormînt. ALECSANDRI, T. 1616, cf. CIHAC, I, 241. Din partea mea, poți s-o iei de acum, Harap Alb, zise împărțutul, ovilit și sarbăd la față de supărare și rușine. CREANGĂ, O. 124. Văzînd-o zmeul așa searbăd și tot fără voie bună... o întrebă. ISPIRESCU, L. 124. Ea cade-apoi și fața-i întocmai ca verbina Pe care-o veștejește al toamnei vînt fatal E searbădă, și turbur e-al ochilor cristal! MACEDONSKI, O. I, 254, cf. DDRF. Deoparte, copilașii, flori searbăde de gheață, Tac. DEMETRESCU, O. 58, cf. BĂRCIANU, ȘĂINEANU², TDRG. Oamenii sarbezi, îmbătrîniți de bărbii murdare, ședeau istoviiți, trîntiți în noroi. BRĂESCU, V. 79. Nicoară Potcovă tot nemîșcat sta și sarbăd, cu ochii plîni de amărăciune în flăcările albastre. SADOVEANU, O. I, 198. S-a deschis țirgul în sărăcie. Maghernișe ca vai de lume. Copii sarbezi. CONTEMP. 1948, nr. 104, 6/6, cf. ȘEZ. V, 122, ARH. OLT. XXI, 274, ALR II/1 MN 20, 6 939/182. ◊ (Regional) Puhav (1). Baba doftoroaie sau cei din jurul bolnavului observă că... e searbăd (buged, buhav etc.) la față. CANDREA, F. 218. Lipoveni grași, sarbezi... ștergeau caii de nădușeală. BRĂESCU, A. 101. Toți erau serbi de beutură. RETEGANUL, P. II, 69.

2. (Popular; despre lumină, despre surse de lumină sau despre corpuri luminoase) Palid (2). Serile adormim întru celirea vreunui romanș nou... sau a vreunei povești a lui Hofman ce te umple de fiori la lumina cea sarbedă a lampei. NEGRUZZI, S. I, 77. Razele stelelor se resfrîng searbăde în ochii lor obșșiți. PETICĂ, O. 286. O lună nefiresc de mare și de galbenă își arunca luctrea șearbădă asupra străzilor învelite în zăpada vălurită. v. ROM. septembrie 1955; 137. Nu-i totuna focul de-și adură — Luminare sarbădă, ori rază Luminînd pe faruri, prin furtuni. LABIȘ, P. 368.

3. (Popular; despre culori, despre ochii oamenilor, despre ape etc.) Palid (3). Dacă printre sculele cele albastre cari se așază în oala cu gălbinele din drobișă și scoarță de măr mistreț se pune și cite unul alb și proced cu dinsele ca și cu cele albastre, apoi aceslea se fac sarbede. MARIAN, CH. 38. Deștept copilul gême și oblu-n sus tresăre Cu țipet, avînd ochii mai sarbezi ca de mîrt, Se zbate. COȘBUC, P. II, 188. Marea... lucie ca o ballă... searbădă și domoală sau vie, verde și vajnică, avîntîndu-se spumegînd spre cerul căruia îi

e frică. M. I. CARAGIALE, C. 41. ◇ Fig. Cum sta, smerită în fața strălucirii; Silită ochii sarbezi să și-i plece, Sărmana: răză-far al omenirii — Părea o umbră lincedă și rece. VOICULESCU, POEZII, I, 16.

II. 1. (Despre alimente) Care este lipsit de gust, de savoare, care nu este apetisant, fără gust, în sîpîd; (despre gustul alimentelor) fad, nedefinit; p. e x t. (regional) nesărat (1). Cf. LB, LM, ALEXI, W. Cînd îi o mîncare năsărată zicem... că-i salbădă. ALR II 3 494/36, cf. 3 494/386. ◇ Fig. Arghir însă eschivă acest searbăd sărut. VINEA, L. II, 125. Te îndopai mai departe cu lecturi care-ți lăsau... un gust searbăd. PAS, Z. I, 282. ◆ S p e c. (Prin nordul Transilv.; despre apă) Sălcium (1). Cf. CHEST. II 461/345, ALR I 798/269.

2. (Regional; despre pămînt, sol) Sărac (9). Pămîntul..., fiind pădureș și sarbăd, are multă trebuință de a fi dres (gunoit). ap. TDRG. Ploile pe cîmpii sarbezi nu curg din nori ne-necal. OLLĂNESCU, H. O. 141, cf. CONV. LIT. XLIV, 3, ALR II 5'062/551.

3. (Învechit, rar; despre prețuri; în forma sarbed) Scăzut (2). Teșdăturile mai fine de lîmă încă auură preț sarbed. GT (1839), 282/34.

4. Fig. (Despre viață, existență etc., despre acțiuni, manifestări, creații literare etc. ale oamenilor) Care este lipsit de elemente, de evenimente etc. care să atragă atenția; care nu prezintă sau nu trezește interes; anost, banal, plictisitor (1). V. s e c (II 5). Limba noastră nu iaste așa de sarbădă cît ceva rod plăcut la vremea sa să nu poată aduce. AARON, în BV III, 369. Ei nimic nu află mai degustat, mai greșos și mai sarbăd decît viațaș, nu mai au nici un punct de atingere cu lumea. VASICI, M. II, 26/4. Nu se poate nime jălui că nu e în bună companie, dar — o rezic — petrecerea e sarbădă. NEGRUZZI, S. I, 328. Piesele de teatru, nuvelele... mai toate searbăde și indigeste, niși ne-au desfătat, nici ne-au luminat. SION, P. 406. Conștientele de salon ale domnilor și doamnelor lui Octave Feuillet vor fi tot așa de sarbede și fără interes peste o sută de ani. MAJORESCU, CR. III, 31. Serbedele versuri fragmentate ale lui Marcu Aureliu. ODOBESCU, S. III, 62. Decît un vis sarbăd, mai bine nimic. EMINESCU, O. I, 40. Orișe înșiram pe hîrtie îmi părea sarbăd, prost, încît nu era chip să alcătuiesc o frază care să-mi placă. GANE, ap. CADE. Discuț politică, debitează nimicuri sarbede. VLAHUȚĂ, S. A. II, 348. Voină să susție o anume temă, pe care n-o simte ori în care nu crede, el va face operă searbădă. BACALBAȘA, S. A. I, 299. Pe drum se-nșiră-o oaste: e-o oastea proletară. Nici zângăniri de arme, nici sarbăda fanfară. PĂUN-PINCIO, P. 93. De atunci: până dăunzi, călătorile n-au provocat decît deseriuri cu totul sarbede, fără originalitate și fără legătură cu împrejurările și nevoile noastre. IORGA, C. I, I, 222. Surșurile voastre sînt sarbede, silite. BETICĂ, O. 128. El se cam săturase de atîta buchiseală searbădă. REBREANU, I. 61. Ascultînd glasul-i searbăd, cîl e de greș... să poșt și niși căldura sărmanei iușiri pe care o cîntă. BASSARABESCU, V. 120. Nu răsună o preamărire searbădă a trcaului, ci vestea recoltelor viitoare. ROVINESCU, S. I, 44. Din ce-a puțin să-ție N-a fost decît un searbăd înepput. De simplu „fapt divers”, ce nu se știe în care timp și în care loc s-a petrecut. MINULESCU, V. 270. Porșiri atavice înăbușite an după an, de-a lungul unei vieți sarbede de cine de salon au pus săpînire pe săptura lui firavă. CAZIMIR, G. 59. Și el s-a amărît pe sarbedele, cărti de cetire. I. BOȚEZ, B. I, 57. În traul lor searbăd, reșuș la mîncare, la somn, ... intriga era unicul exercițiu de fantazie și logică. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 132. Cărtierele, cele mai frumoase, pe care le preferai, devin sarbede. TEODOREANU, M. III, 48. Am urît două lucruri: diligențismul amabil și erudiția pretențioasă, searbădă, de pură bibliotecă. D. GUSTI, P. A. 293. Dacă ar fi învățat grădînăria și, altoitul, ar fi putut... să-și lumineze printre-o muncă nobilă ceasurile sarbede.

SADOVEANU, E. 42. Începe o poveste goală, o anecdotă searbădă ca să intereseze pe fini. ARGHEZI, S. X, 54. Aceste impresii nu sînt însă dublele serbede ale lucrurilor, copia lor fotografică și inexpressivă. VIANU, S. 152. În locul lumii strălucitoare de altădată, salonul său se populăază cu marchizi suspecți sau refuzați aiurea..., cu funcționari venali ori de o searbădă corectitudine. RALEA, S. T. I, 102. Drumul fusese searbăd și posomorit. VINEA, L. II, 114. Dar sarbede-ar fi toate și toate otrăvite S-ar destrăma-n nevrose, s-ar ineca în fard De nu le-ar stringe-n rinduri simetric rinduile Modernul comunismului stindard. LABIȘ, P. 244. Deodată simți în jurul lui un gol searbăd, un gol nemăsurat, care-l împresura. TUDORAN, P. 478. Sînt rinduri ce marchează începutul unui prieteșug bărbătesc de sănătoasă structură, nevicat de sarbede formalități, rinduri ce conturează o reciprocă afecțiune. V. ROM. Iunie-iulie 1963, 428. Decorul... începe prin a evoca searbădul climat de viață al mieului orășel. T mai 1964, 67. Nu își poate aminti nici măcar inflexiunea cu care a fost pronunțat cuvîntul, dacă era uscat, searbăd, neutru, sau existase ceva în el. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 17/3. ◇ (Adverbial) A crezut atunci că știe Tol ce pot afla poezii, Cadenșind ușor și searbăd Bucuria grea a vieții. LABIȘ, P. 404. ◇ (Substantivat) Vîsînd la putere ca la singura posibilitate de a depăși searbădul unei existențe mediocre. T ianuarie 1966, 34. ◆ S p e c. (Despre oameni) Fără spirit, fără haz, fără farmec etc., anost, fad, insipid, nesărat (2), (regional) necălit; (despre figura oamenilor) care exprimă lipsă de spirit, de haz, de farmec etc. Cf. LB. Era o mătășă sarbădă și tomnatică, care se finea nedezlipită de pașii lor. GANE, N. I, 32. O, vînturători de fraze, scripcari sarbezi și smînțiți, Nu vedeți în ce mocirli de prostii vă bălăciți? VLAHUȚĂ, S. A. I, 62. Precum adesea searbădul Notus, din cerul negru Alungă norii..., Așa tu, Plance, cu chibzuială nu pierde vremea. OLLĂNESCU, H. O. 42. Nici sfinite legi, Nici drepturi nu cunoașteți, nimic, voi sarbezi regi. COȘBUC, S. 121. Semăna uimilor cu acea mică dar deșirată prinșeșă de Prusia... același chip bătrîncios și searbăd, aceleași trăsuri ascuțite, aceiași ochi răi. M. I. CARAGIALE, C. 135, cf. CADE. Amînțiți-vă ce figură așostă de moralist searbăd și pedant făcea bietul Paul Bourget în această epocă. RALEA, S. T. I, 193.

— Pl.: serbezi (și, învechit, searbezi), -de (și, regional, searbăde). — Și: sərbăd, -ă, sárbed, -ă, (învechit) sálbed, -ă, (regional) sálbăd, -ă adj.
— Cf. lat. c x a l b i d u s.

SEARBĂD², -Ă adj., subst. f. Adj. (Învechit și popular; mai ales despre lapte) Acru; p. e x t. alterat. Să vedem masa citu-i de frumoasă..., brîndză care o au ros șoareci, cașcaval care sînt rîncedzi, lapte sarbăd. N. COSTIN, ap. GCR II, 12/15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., EB, VALIAN, V., POLIZU, BĂRCIANU, TDRG, RĂSMERITĂ, D., CADE, CHEST. V 108/9, 29, 66, 92, 94, ALR I 1 067/289, A II 2, 3, 19, v 6, 14, 25. ◇ (Regional) Gură searbădă = persoană care vorbește mult, care prăvestește nenorociri. Cf. SCRIBAN, D., ALR II 3 494/284. ◆ (Regional; despre fructe) Necopt (2); p. e x t. acru. Zarzarele din livada aceluia loc erau încă sarbede. Peste puțină vreme să se întoarcă și le va găsi coapte. SADOVEANU, O. XIII, 166.

2. Adj. (Regional; în sintagma) Mere sarbede = specie de mere nedefinite mai de aproape. Cf. H I 237, DR. I, 360, ALR I 879/12.

3. Subst. pl. (Bot.; regional; în forma sárbed) Strugurii ursului (Arctostaphylos uva-ursi). Cf. BORZA, D. 22.

— Pl.: serbezi, -de (învechit, searbăde). — Și: sərbăd, -ă, (învechit și regional) sárbed, -ă (TDRG, CADE, ALR II 3 494/235, 250), (regional) sárbăt, -ă (ALR II 3 494/537, 762) adj.; sárbezi subst. pl.
— Cf. alb. t h a r b e t.

SEĂTĂ s. f. v. sită.

SEAU conj. v. sau.

SEĂVER subst. v. sever.

SEBACÉU, -ÉE adj. (Anat.; în sintagmele) *Glandă sebacee* = glandă exocrină în formă de ciorechine care se află la rădăcina firelor de păr sau la nivelul tegumentelor și care secretă sebum; (popular) glandă grăsoasă. *Glande sebacee care secretă un fel de grăsime...*, care unge pelea și părul și le ține în stare moale. POLIZU, p. 133/7, cf. BIANU, D. S. 579. *Glandele sebacee se găsesc peste tot în piele, fiind așezate în jurul firelor de păr (două glande pe lângă un păr).* ENC. VET. 65, cf. CADE. *Glandele sebacee produc, la rândul lor, o altă grăsime, în care țina își scaldă substanța.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 412, cf. DN². *Funcționarea exagerată a glandelor grăsoase (sebacee) ale pielii.* ABC SĂN. 325, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX. *Chist sebaccu* = chist care se dezvoltă sub piele, datorită hipertrofiei glandelor sebacee. BIANU, D. S. 485, cf. DM, DN², DEX. ♦ (Despre secreții) *Care este produs de glandele sebacee. Forma crustoasă constă în niște coji formale din un amestec de secrețiune sebacee și de scuame ce acoper pielea capului.* BIANU, D. S. 666, cf. SCRIBAN, D. *Flux sebaccu exagerat, apărind în mod frecvent la pubertate.* D. MED. II, 527. ♦ (Despre secreții) *De natura seului.* Cf. CADE, DN². — Pl.: sebacei, -cee. — Din fr. *sébacé*, lat. *sebaceus*.

SEBASTOCRĂTOR s. m. Titlu bizantin care urma după cel de împărat, dat, de obicei, persoanelor care făceau parte din familia domnitoare. V. a u g u s t. *Unchiul împăratului Manoil, Sebastocratorul Andronic Comnen, fiind închis pentru că uneltise o răscoală contra nepotului său, ajunse a scăpa din închisoare.* XENOPOL, I. R. II, 218.

— Pl.: *sebastocratori*.

— Din gr. *σεβαστοκράτωρ*.

SEBÉU s. m. v. săbău.

SEBGÁN s. m. v. selmen.

SEBIÉR s. m. v. săbier.

SEBÓR s. n. v. sobor².

SEBORÉE s. f. (Med.) Boală de piele manifestată prin secreție excesivă de sebum însoțită, adesea, de hipertrofia glandelor sebacee. *Seboréea grasă are două forme: discretă și crustoasă.* BIANU, D. S., cf. DN². *Seboréea are trei localizări principale: fața (în special fruntea și nasul), creștelul capului și trunchiul.* DER, cf. ABC SĂN., D. MED., M. D. ENC., DEX. — Pronunțat: *-re-e*. — Pl.: *seborée*. — Din fr. *séborrhée*.

SEBORÉIC, -Ă adj. Care ține de seborée, privitor la seborée, de seborée. Cf. DN². — Pronunțat: *-re-ic*. — Pl.: *seboréici*, -ce. — Din fr. *séborrhéique*.

SEBUM s. n. sg. Materie secretată de glandele sebacee, cu aspect păstos, care conține o cantitate mică de proteine, celule epiteliale descuamate și cantități mai mari de grăsimi și alcoolii superiori; (învechit) smegmă, (popular) usuc. *Glandele secretă un lichid numit sebum.* ENC. VET. 65. *După ce este tunsă țina, pentru a putea fi întrebuițată trebuie năpărită curățită de praf, noroi, bălegar și mai ales de sebumul numit usuc.* DIACONU, p. 34, cf. DN². [Seboréea] *constă în secreția excesivă de sebum.* DER IV, 346, cf. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX. — Din fr. *sebum*, lat. *sebum*.

SEC, SEACĂ adj. I. 1. (Despre sol, despre locuri, terenuri etc.) Care este lipsit de umezeală, arid, secetos (2), uscat, (învechit și regional) secățiu, (învechit) secăcios (1), secățiv; p. ext. care este puțin productiv (din cauza uscăciunii), nefertil, neproductiv (1), steril, sterp. *Den piatră sacă cu apă va adăpa.* VARLAAM, c. 227. *Cînd iase duhul necurat din om, îmblă pren locuri seci, căutînd răpaos și nu află.* N. TEST. (1648), 16^r/32. *Ș-au scos ape prin multe locuri săci.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 43^v/11. *Pusă... un smochin într-o peatră sacă.* id. ib. decembrie 191^r/2. *Sîntu acolo la acel munte piatră seacă, ci, măcar de ar mușci ei cu plugul... nimic nu pot fac[e] (a. 1676).* TORGA, s. D. VII, 51; cf. ANON. CAR. *Pustia aceea era sacă și buruiante de aceale încă era țari.* VARLAAM — IOASAF, 176^v/2. *Pămîntul de aceste locuri are puțină rodire. Și cu toate acestea că pămîntul lor este sec, ... meșteșugurile și lucrarea cu minile și cu neguitorie care o fac aduce mai multă bogăție decît într-alle țări.* AMFILOHIE, g. 107/10. *Abătîndu-se la locuri seci și fără de apă, oastea o au în mare primejdie.* ȘINCAI, HR. I, 116/36. *După ce este moștia foarte strîmtă este și sacă; că locuri pentru hrană nu avem (a. 1843).* DOC. EC. 781. *Andaluzia are mult pămînt arid, sac și sdrat.* RUS, I. I, 136/12. *Văzînd acel munte mare... Numai în sus pleacă Călcînd tot pre piatră seacă.* BĂRAC, A. 73/20. *Secara... se face în pămînturile cele mai sărace, mai săci și mai năsiptoase.* I. IONESCU, B. c. 275/13. *Astă miraculoasă înălțare morală a beduinului... nu s-a operat în seacă și stearpa Arabie.* HĂRDEU, I. C. I, 178. *Sub pași răsună Cîmpul sec și înghefat.* ALECSANDRI, POEZII, 357. *Vulturii... stau amușiți pe creștele seci și sure ale stîncelor nalte.* EMINEȘCU, N. 5. *Făt-Frumos ars de fulgere — nu căzu din el decît o mină de cenușă în nisipul cel fierbînt și sac al pustiului.* id. ib. *Un șir de coline lutoase și seci, acoperite cu țufări de alunii, mestecăcîni și arini.* HOGAȘ, DR. I, 10. *Să-și fie ochii oșbi luminii și minile ca rădăcînile în piatră seacă.* TEODOREANU, M. III, 107. *Un răs-timp stătuse cu ochii așintîți asupra unei ripe repezi... parcă-l atrăgea adîncimea seacă, plină de lespezi de piatră.* SADOVEANU, O. V, 131. *Locuitorii au avut toată răbdarea trebuincioasă ca să descînte pămîntul sec și să-l fertilizeze.* ARGHEZI, B. 128. *Încep să săpe alătura în stîncă seacă.* BOGZA, A. I. 186. *Sărăcia lucie a oamenilor care trăiesc din piatră seacă.* id. c. o. 354. [Școici] *De valuri aruncate pe fărul sec și tare Muriră fără lupă.* LABIȘ, P. 322, cf. H II, 131. *Frunză verde foi de varză, Vezi uritul, focul arză, Șede-n deal pe piatră seacă.* JARNIK — BIRSEANU, D. 463. [Calul] *Galben sari-n piatra sacă.* MAT. FOLK. I 474, cf. ALR II 5 062/182, 349, 531. *Munte, munte, piatră seacă, Lăsa-voinicii să treacă.* FOLC. MOLD. II, 480. ♦ (Substantivat, n.) *Trece dragostea prin apă, Nu i-i friică, că se-neacă; Trece uritul prin sec și tot strigă: mor, mă-neț!* RAMFILE, C. T. 109. ♦ (Învechit; despre plante și despre animale) *Steril, Să fie în pace și ierțai de bir și de găleată și de fin și de oaie seacă și de cal (a. 1626).* ARH. OLT. I, 237. *Ca un foc ce arde leamnele ceale seci fără de roață.* VARLAAM, c. 22. *Erau scutiți de dări și de alte obligații (găleată, fin, miere, și ceară, boi și cai domnești, oaie seacă).* STOICESCU, C. S., 151. ♦ *F i g. Sec și sterp, oricum ar fi, își are și orașul rodnicia lui.* BLAGA, P. 335. ♦ (Învechit, rar; despre plante) *Vested. Roza... Sacă amu și galbănă Naturei pierde odoare, Cad vestejite filele și timpuriu moare.* ASACHI, FABULE, 62/9.

2. Adj. (Despre riuri, izvoare etc. sau despre cursurile, albiile ori văile lor, despre lacuri, fîntîni etc.) Care nu (mai) are apă, din care a dispărut apa (definitiv sau temporar); (despre terenuri) care nu (mai) este impregnat cu apă; uscat, (învechit și regional) sterp. *Alle saté... sînt între malca cea veche a Moldovii săci și între Moldova cea-șu apă (a. 1754).* TORGA, s. D. VII, 278. *Gura pârâului sec (a. 1781).* BUL. COM.

IST. III, 101. *Adio, Elizo! mă duc să mă-nec...* — *Adio, vezi însă unde-i lacul sec.* ARICESCU, A. R. 97/2. *Or dă-mi bărbat, or că plec Să mă înec, Und-o fi lacul mai sec.* PANN, P. V. II, 107/24. *Fîntîna cea milită și seacă și părăsită.* CREANGĂ, P. 291. *Părăul ce și-a făcut cale pe mijlocul văii este sec aproape întregul an.* SLAVICI, N. I, 71. *Noi nu am ieșit în sus pe scursura părăului ce pe atunci era săc.* TURCU, E. 205. *Azi nu mai știe nimeni de-acel izvor; se pare Că-i sec de tot.* COȘBUC, P. II, 185. *N-are apă... gîrla-i seacă!* EFTIMIU, I. 120. *Trecem prin pădure, prin albia seacă a unui suvoi.* SADOVEANU, O. IV, 130. *Și pe urmă iar mai treci Șapte mici izvoare seci.* PĂRASCHIVESCU, C. 7. *34. Ne-am oprit la o ripă, lîngă un pîrîu sec.* LĂNCRĂN-JAN, C. II, 132. *Mă dusei la riul sec Dorul mîndrei să-l înec.* JARNIK—BÎRSEANU, D. 393. *Și-l băgai în valea seacă: Tulai, tulai, că se-neacă!* id. ib. *Mă dusei la puful sec, Cîl p-acia să mă-nec!* FOLC. MOLD. I, 168. ◊ *Regim sec* = regim de interdicție a băuturilor alcoolice, impus unor bolnavi. Cf. DL, DM. (Învechit, la pl.) *Legume seci* = nume generic pentru legume (fasole, mazăre, linte etc.) uscate. *Apa bună de băut...*, *feartă...*, *nu trebuie să învîrtoase carnea sau legumurile săci.* FĂTU, D. 4/21. *Timbru (sau sigiliu) sec* = ștampilă în relief, fără tuș, care se imprimă pe anumite acte cu o mașină specială. Cf. ALEXI, W. *Să dispară de pe ele timbrul sec.* COD. PEN. R.P.R. 424. *Opiul și derivații săi nu se pot procura... decît cu rețeta medicală specială cu timbru sec.* BELEA, P. A. 267, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Substantivat, n.) *Spălăre la sec* = tratare a unor materiale sau a unor fibre cu solvenți chimici, fără apă. *Un procedeu foarte rar întrebuițat este acela denumit „spălăre la sec”, care constă în tratarea fibrelor de lînă cu solvenți volatili... care angrenează cu ei sucii și alle impurități.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 421. *Tuse seacă* = tuse fără expectorație. *Era bolnav — tuse seacă, dureri la lingurea, nu mîncea nimic.* CARAGIALE, O. I, 33. *O tuse seacă, ce-l îneca, din ce în ce mai crud înțelită, răsunînd a gol ș-a dogit.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 84. *Tușea din cînd în cînd o tuse seacă, urîdă.* D. ZAM-FIRESCU, T. S. 11. *O tuse seacă îl chinuia fără răgaz.* M. I. CARAGIALE, C. 20. *O tuse seacă inceptu să-i zgîlție umerii ascuțiți.* BENIUȚ, M. C. I, 40. *Vocea i se frînse și o podidi o tuse seacă.* T. POPOVICI, SE. 437. *Se auzea tusea seacă a lui Grigore.* BARBU, G. 31. (Regional) *Boala ai seacă* = tuberculoză (pulmonară). *Asla-i bună [pătlagina] de bîla ai seacă.* ALR SN III MN. h 650/141, cf. A II 4, 8, 9. ◊ *L. o. c.* a d. v. și a d. j. (Substantivat, n.) *În sec* = (care este) fără flegmă (sunînd a gol); p. e. x. t. (care este) forțat. *S-arată și o tuse lînă și uscată, în sec.* EPISCOPESCU, PRACTICA, 336/18. *Își oprește caii, tușește în sec și prefăcut și dă să vorbească.* DELAVRANCEA, ap. CADE. ◊ *E. x. p. r.* (Adverbial) *A tuși sec* = a tuși fără expectorație. *Din cînd în cînd tușea sec și înfundat.* VINEA, L. I, 348. *Avea ochii în fundul capului, tușea... sec și adînc.* BARBU, G. 82. ◊ (Despre sini, ugere) Care nu mai secretă lapte; p. e. x. t. (despre femei, animale mamifere) al căror sin, uger nu mai secretă lapte. *Ar fi fost văzut cîndva păzindu-și caprele cu ugeri seci.* BLAGA, H. 65. *Mama, seacă de lapte, Ofîl în culcuș de lehoză.* VULPESCU, P. 41. ◊ (Despre ochi) Care nu lacrămează; uscat. *Gonit de toată lumea prin anii mei să trec, Pin' ce-oi simți că ochiu-mi de lacrimi e sec.* EMINESCU, O. I, 116. ◊ (Adverbial; pe lîngă verbul „a plînge”) Fără lacrimi. *Plîngea sec, murmurînd sfîșietor.* VORNIC, P. 86. ◊ (Despre anotimpuri, vreme, ani sau despre aer, vinturi etc.) Care este fără umiditate atmosferică, fără ploaie sau zăpadă, uscat; p. e. x. t. *secetos (1)*. *Di este aerul secu, atunce argintul viu se coboară și însemnează senin.* AR (1829), 7°/50. *Dacă în florar domnește un timp cald și săc și un vînt fierbinte, atunce toate sămăntăturile să usucă.* I. IONESCU, C. 75/3. *Trecînd în lungul teritoriului foarte uscăcios al Rusiei, vîntul nordic sosește la noi sec.* HAȘDEU, I. C. I, 221. *În România, aceste vînturi*

sînt cele de la nord-est (crivăfu), care suflă peste stepile chirgizilor... și care ne aduce totdauna ori zăpadă, ori un frig sec. DRĂGHICEANU, C. 105. *Prin aerul sec ajungea pînă la noi glasul omului și al toporului.* HOGAȘ, DR. I, 9. *Vînturile calde și seci... bătușă neîntreput.* T. POPOVICI, SE. 59. *După asta... o să se lase un ger sec! Aspru și sec!... De nins nu cred c-o să mai ningă.* LĂNCRĂN-JAN, C. III, 300. *Suflă vînturi mari, săci.* ALR SN III h 792/284. ◊ (Învechit, rar; despre îmbăieri) Care se face numai cu aer fierbinte. *Băile de asudare sînt... seci și umede.* FĂTU, D. 66/17. ◊ (Învechit și regional; despre mîncăruri) Lipsit de sos, de zeamă; (despre unele alimente) care nu este însoțit de nimic, gol, simplu. *În trei zile mîncea dăndoaară pîne sacă uscată.* DOSOFTEI, V. S. *ianuarie 30°/23. Utitindu-se el la mămăliga cea rece și vîrtoasă tot parcă-i venea oarecum s-o îmbrace așa sacă.* ȘEZ. VIII, 69. *În aceste nouă zile să mîncea numai pîne... și alle mîncări tot numai săci, sorbeală nu-i iertal să mînce.* BÎRLEA, L. P. M. II, 362, cf. CHEST. VIII 14/28. ◊ (Adverbial; indică modul de consumare a băuturilor alcoolice) Fără adaos de apă minerală sau sifon. *Vinul îl bea întoldeana sec.* ◊ (Despre vinuri) Care conține o cantitate mică de zahăr. *Ni se oferă vin de Colnar... mai sec la gust.* CĂLINESCU, C. O. 253. *După conținutul în zahăr se deosebește vin sec, ... vin demisec și vin dulce.* DER IV, 863. ◊ (Popular; despre gură) Uscat (de sete, de nemîncare). *Muiași în lapte cojiță și le dați să înghită, Să nu stea cu gura seacă.* POP., ap. GCR II, 316. *M'n-i sacă gura d'e săl'e.* ALR II/1 MN 14, 6 902/334, cf. 6 902/272, 279, 836. ◊ (Rare; despre buze) Care este cu pielea deshidratată, uscată. *Împărăteasa... atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adîncul suflului său.* EMINESCU, P. L. A. *Paloarea sa era mai adîncă, era vîndată, buzele seci și strînse.* id. G. P. 47.

3. (Învechit și regional; despre oameni) Slab; neputincios (1). *Preste puștîni vream, împlîndu-să săc de multe bătrîneațe și de boală, l-au prins păgînii.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 64°/23, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ALRM I/I h 96, A III 16. ◊ (Substantivat, m.) *Zmeul a zis: avem noi vinele unui sec.* RĂDULESCU-CODIN, I. 238. ◊ (Regional; despre oameni sau despre fețele lor) Palid (1); care este fără vlagă, vestejit, (învechit și popular) searbăd¹ (1 1) (Petreștii de Jos — Turda). Cf. ALR II/I MN 20, 6 939/250. ◊ (Învechit, rar; despre părți ale corpului uman) Cu goluri, cu adîncituri (din cauza slăbiciunii). *Grăseama face pelei un fel de așternut, împle toate locurile cele seci și printr-aceasta slujește a da deosebîtelor părți ale trupului forme rotunde și frumoase.* KRETZULESCU, A. 3/14. ◊ (Regional; substantivat, n.) Partea scobită a corpului (la om și la animale), cuprînsă între ultima coastă și osul soldului; (popular) desert, (regional) flămînzare. Cf. DR. V, 325. *Vine-o durere așa pînă săc.* Com. din PETREȘTII DE JOS — TURDA. ◊ (Regional; substantivat, n.) Bolta piciorului. *D-atunci a rămas secul piciorului jos la talpă.* ap. T. PAPAĞAGI, C. L., cf. BĂRCIANU. ◊ (Regional; despre carne, în special despre carnea de măcclărie) Macru (1) (Vilcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 92. ◊ (Învechit și regional; despre oameni) Schilod (1); (despre părți ale corpului) reteza² (1); atrofiat; paralizat (1). *Zise omului celuia ce avea mînă seacă.* N. TEST. (1648), 74°/6. *Mina lui cea direaptă era cu totul sacă.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 46°/18. *Au cădău săgeată din ceru și l-au lovit de l-au făcut săc în giu-mălate.* id. ib. noiembrie 116°/1. *Om săc.* ALR II/I MN 42, 2 224/102, ib. 2 223/365, SCL 1974, 446. ◊ (Substantivat, m.) *Dzăcea mulțime de bolnavi: orbi, șchiopi, seci.* VARLAAM, C. 108. ◊ *E. x. p. r.* *A avea mînă seacă* = a avea insucces în tot ce întreprinde. Cf. ZANNE, P. II, 247. ◊ (Urmă de determinări introduse prin prep. „de”) Epuizat, istovit. *Seacă de puteri... Lisandra zăceu lungilă în cărulă.* STANCU, Ș. 51.

4. (Popular; în sintagmele) Vinerea seacă = vine-rea mare, v. m a r e¹ (VI 1). În vinerea seacă ne-am prezil vindecași taflă. CREANGĂ, A. 32. Îl prepară... în vinerea mare sau vinerea seacă. MARIAN, I. 18. De vrei să fii sănătos pește an, să te scalzi în vinerea seacă. N. LEON, MED. 7. Într-o vinere seacă, la ceas tirziu de noapte, între două lungi slujbe doboritoare, clopotele ațipiseră. VOICULESCU, P. I, 151. Cine să scaldă în vinerea seacă (vinerea dinaintea Paștilor), înainte de a răsări soarele, acela nu mai are boale în oase. ȘEZ. I, 126. Cea mai de seamă și de post e vinerea seacă. ib. III, 201, cf. ALR II/I MN 97, 2 786/414. Post sec = post negru, v. n e g r u (17). De câte ori, zic, cu posturi lungi și sece își zămora trupul și-și curăța sufletul (cca 1770). ARHIVA R. I, 69/4. ♦ (Substantivat, n.; de obicei urmat de determinări nume de sărbători religioase) Post³ (1). Cf. BIANU, D. s. 5. Până la prinderea secului de Paști nu isprăveau cu torsul fuiorului. AGÎRBICEANU, s. 323. ♦ Lăsutul (sau lăsata) secului (ori de sec) v. l ă s a t. ♦ (Popular) De sec = a) l o c. a d j. și a d v. de post, v. p o s t³ (1). Terburii și alte mîncări de sec și de dulce. MÎNCĂRILE, 1/3. În aceste două zile... nu se mîncă de fruct sau de dulce, ci numai de sec. MARIAN, S. R. I, 162. La acești moși, românii din Banat dau de pomană (sacrificiu) de sec. id. I. 382. Mîntinc de sec. PAMFILE, J. II, 165. Cînd turla se face numai cu apă, tocmagii sînt de sec. ȘEZ. VII, 75, cf. CHEST. VIII 5/1; b) l o c. a d j. (despre zile, săptămîni, luni) de post, v. p o s t³ (1). În zi de sec [ii dai] linte și fasole cu apă (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. I, 361/11, cf. MAN. GÖTT. 9. Posturile nu sînt aspre la creoli: la zilele de săc îș dau voie a mîncea limbi, capete, picioare. IST. AM. 69^v/17. Să nu mîncea boș umplut în zi de sec. MARIAN, NA. 16. Celelalte zile de sec, de post sau ajun, prescrise de biserică... id. S. R. I, 115. Cînd ai bube, te speli în zile de sec. N. LEON, MED. 7. Cîteva zile de sec. CANDREA, F. 64. Să îmbraci hainele nouă într-o zi de săc. GOROVEI, CR. 151. Cînd dai cenușa afară în zile de sec, vine uliul la găini. ȘEZ. VI, 25. Șe duce la cîmîltir des-de-dimineață în zi de sec. ib. XIX, 135, cf. A V 15, IX 6. Te duci în altă zi de sec cu mîldișele de corn. FOLC. MOLD. I, 225. (Glumet) Pedepsa noastră, cînstiile oazele, este să n-avem apă. Ne canonim aici în toate zilele anului, și de post și de sec... numai cu vinul. v. ROM. februarie 1964, 72; e) l o c. a d j. pentru post³ (1). Mai toți gospodarii au cîte două rînduri de blide și unelle în care se fac bucatele; de fruct (de dulce) și de sec (post). ȘEZ. VIII, 86. ♦ E x p r. A lăsa secul) v. l ă s a.

II. 1. (Învechit și popular; despre recipiente sau obiecte considerate ca atare) Gol. Intră într-o bule seacă de să acunsă (a. 1654). GCR I, 171/33. Catastih de toate lucrurile mîndșirii... 3 bulie dă vin, ca de cîte 20 vedre, însă 2 cu vin și unul sec (a. 1802). DOC. EC. 69, cf. I. GOLESCU, C. Cînd acela ci-i împacă, Mîncînd pe-a lor cheltuială, Ie moșia-n socoteală Și li lasă punga seacă. ASACHI, F. 13/2. Vistieria era seacă. HASDEU, I. V. 179, cf. DDRF, TDRG. Patru pahare erau vîrșuite, numai al diacului Gavril era sec. AGÎRBICEANU, A. 160, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. Cucerne pentru oaspeți ridici cîte-o bîrdacă, Pe frașii-n poezie nu-i uși cu cana seacă. PILLAT, P. 149. Butea seacă sună mai tare decît cea plină. BARONZI, L. 52. Sacul sec nu poate sta în picioare. ZANNE, P. III, 342. Oase seci, fără măduvă nici cîinii nu le ia în gură, se spune despre fetele sărace. id. ib. IV, 28. ♦ F i g. Și a treia zi pleacă Arghir cu inima seacă. BĂRAC, A. 52/20. Urin confuziile babilonice, urim ignoranța și mediocritatea ascunse sub cuvinte răsundătoare, dar seci de simț (a. 1855). PLR I, 157. Una frumoasă, tăcută, gravă, spirit mîrgînit, inimă seacă de orice simțimînt. BOLINTINEANU, O. 419. Deși știi c-a mea liră d-a surda o să bală... În preajma minții noastre ucisă de orgie... și arsă de beție Și seacă de amor. EMINESCU, O. I, 23. Buza mi-e rece, sufletul sec. id. ib. 26. Ochii erau seci și priveau într-o desperare de-

monică și nebună asupra acelor oameni. id. G. P. 122. Acum destul cu plînsul căci inima ți-e seacă. MACE-DONSKI, O. I, 213. Își simțea inima seacă și goală ca o pungă zvîrlită într-o margine de drum. REBREANU, I. 378. Vei sta privind în bezna nesfîrșită Cu ochii fieși, întunecași și seci. TOPÎRCEANU, P. O. 146. Se mișcă greoi, cu picioarele de plumb... cu inima seacă. C. PETRESCU, A. R. 180. Băiatul stătea bleg, pe podea... cu balele-i curgîndu-i și ochii albi, seci de privire. DEMETRIUS, A. 7. O caul în inima mea bătrîna și seacă. ISANOS, P. 374. ♦ (Regional) Lună seacă = lună nouă, v. n o u (1). Cf. ALRM SN II h 622/705. ♦ L o c. a d v. (Substantivat, n.) În sec = a) (Învechit și regional) degeaba. În sec turbez - Argante și zbiară de turbare. HELIADE, O. I, 328. Ochii se înveselesc și inima răbdă-n sec. I. GOLESCU, AP. ZANNE, P. II, 332. Întrebările și rugăciunile mele le făceam în sec, căci îmi răceam gura de-a surda. ISPIRESCU, I. 96. Fratele Greuceanului, umbînd mai multă vreme în sec, se întoarce la locul de despărțire. id. ib. 220. Se zbate în sec. CIAUȘANU, GL.; b) (regional) în lipsuri, în nevoi; fără succes. Să nu înfărți copilul în post... că tot în sec are s-o ducă-n viață. GOROVEI, CR. 354; c) (regional; pe lingă verbe ca „a sări“, „a călca“, „a arunca“ etc.) în aer (cînd se străbate o distanță oarecare pînă la pămînt), în gol; în prăpastie. Ai noștri... avînd buni tunari... nu aruncau nici o umplutură în sec. BĂLCESCU, M. V. 169. Se pare că această înaltă vorbire trebuie să fi izbit ea în sec creierii unei așa de fragede ființe. NEGULICI, E. I, 38/23, cf. POLIZU. Vru să sară peste zid. Sări, însă, în sec. ISPIRESCU, L. 319, cf. BĂRCIANU. O călcăt-n săc. ALR I 1 642/590. (Substantivat, n.) A sec = (pe lingă verbele „a suna“, „a răsuna“) ca un lucru gol. Ghionoaie cu pliscuri de oșel tocău în arbori și pădurea largă răsuna a sec. HOGAȘ, DR. I, 204. Totuși mi se părea că risul acela e prea prefăcut, prea sună a sec. REBREANU, N. 140, cf. ALRM II/I h 391/728. ♦ E x p r. (Substantivat, n.) A înghiți în sec = a înghiți fără a avea ceva în gură, de obicei ca manifestare a unei stări fiziologice ori sufletești; p. e x t. a se reține de la ceva, a fi nevoit să-și înfrîneze o dorință. Înghiți în sec și, simîndu-și gîtul uscat, bău două pahare unul după altul. CARAGIALE, O. I, 41. Băiete, mulțu-ți gîndul! Nu iei tu pe lîncea, cum nu-s eu popă. Pîrnu-nghiți-n sec de cîteva ori... se sculă și ieși. VLAHUȚĂ, N. 129. Domn ca mine cîl trăiește Nu-i deprins să-nghiță-n sec. COȘBUC, P. I, 327. Leana lace și înghite în sec. DELAVRANCEA, H. T. 16. Ceilalți îi trimeteau rolocoale de fum, care-l făceau să înghită în sec. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 263. Începură... să-și înalțe tot mai sus grumajii, ca niște cocostreci, să scuture din cap ca și cînd ar fi voil să dea drumul mai iute unei cîntări ce scriștia răgușit, înghițeau în sec, și începeau din nou. AGÎRBICEANU, S. 535. Înghițea mereu în sec, finindu-se cît pulea să nu plîngă și el. BUJOR, S. 62. Mai pune-ți postla-n cui și mai înghite-n sec după traiu d-altădată. LUNGIANU, C. 80. Baciul înghiți în sec. REBREANU, I. 71. Tăcea, lungind ușor gîtul, semn că înghițea în sec. BASSARABESCU, V. 70. Înghițeau în sec, ștergîndu-și mustățile cu dosul mînei. C. PETRESCU, I. II, 144. Nu numărăm, să trăiți, înghițim în sec de trei ori. BRĂESCU, V. 70. Profesorul înghite în sec oarecum rușinat. SAHIA, N. 53. N-am avut curajul să-i stric cheful... Am înghițit în sec. COCEA, S. I, 203. Căfele, pricepînd amenințarea, înghițeau în sec. VLASIU, D. 33. Simt o gîdilătură în furca pieptului și un nod care se ridică înfigîndu-se în gîlle, făcîndu-mă să înghit în sec. BART, S. M. 17. Nimic n-am căpătat, Capră, oale sau berbec Și înghit de marși în sec. ARGHEZI, S. V, 200. Roșca înghite în sec. BLAGA, H. 208. A tăcut cîteva clipe. A înghițit în sec. STANCU, D. 9. Doamna Ulmu înghit în sec și-și lînce buzele cu o comică gravitate. VINEA, L. I, 266. Asculta și înghițea în sec, chinuit. TUDORAN, P. 82. Femeia se șterse cu desnădejde pe frunte, înghiți în sec și pieri în lîndă. PREDA, M. 11. Obrajii umflați i se săcură stacojii;

înghiși în sec. T. POPOVICI, s. 18. Am dat din cap, am înghișit în sec și am învîrțit cîrîtoarea mai departe. v. ROM. IULIE 1958, 29. Cînd m-am trezit, am înghișit în sec și m-am sculat să beau apă. LĂNCRĂNAN, c. III, 38. (Popular; substantivat, n.) **A(-i) ieși cuiva cu sec** = (în superstiții) a ieși înaintea cuiva cu un vas gol, prevestind prin aceasta un insucces. Cf. I. GOLESCU, c., H II 5, 39, 204, III 26, IV 16. (Regional; substantivat, n.) **A-i merge (cuiva) în sec sau a da tot în sec** = a avea (permanent) insuccese. O să dai tot în sec dacă nu prubuluiești că banul e mult pînă-l înmulțești. JIPESCU, ap. TDRG, cf. RESMERIȚĂ, D. Au încercat ei, ba cu una, ba cu alta și le mergea în sec. RĂDULESCU-CODIN, I. 59, cf. UDRESCU, GL. (Rar; substantivat, n.) **A juca în sec** = (la jocul de cărți) a juca de unul singur, fără partener. Luă o păreche de cărți de joc ... începu să le mestece ... — Joci în sec, POPESCU ... zise zîmbînd batjocoritor Iosif Rodean. AGÎRBICEANU, A. 357. (Rar; adverbial) **A plăti sec** = (la jocul de cărți) a achita potul fără a mai cere în plus. Com. din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ. (Regional; substantivat, n.) **A fulgera în sec** = a fulgera cînd este timp senin. Cf. UDRESCU, GL. (Regional) **Gură seacă** = persoană; fleacă. Badea Teacă, gură seacă. ZANNE, P. VI, 340. (Regional) **A-i fi cuiva (sau a avea) gura seacă**, se spune atunci cînd lucrurile nefavorabile prevestite de cineva se implinesc. Afurisit drac, pare-i fu gura seacă. Cum a cobit el, așa s-a întimplat. SĂM. VII, 814, cf. UDRESCU, GL. ♦ (Regional; despre acțiuni ale oamenilor) Care este fără succesul așteptat (Făget — Lugoj). Cf. H XVIII 74. **Vinal sec**. ib. ♦ (Regional; despre arme de foc) Care nu este încărcat. Le-ară! flinta la spate ... Eu le spui că este seacă, Dar ciocoi fug de crapă. TEODORESCU, P. P. 293. La vînal cu pușca seacă să nu mergi (= nu trebuie să te apuci de o treabă dacă nu ai mijloacele necesare s-o duci la bun sfîrșit). Cf. PANN, P. V. II, 126/4, ROMÂNUL GLUMET, 34, ZANNE, P. IV, 680. ♦ (Despre ape, țiguturi etc.; urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Lipsit, golit (de...). Hăleșteele [erau] săci de pești. N. COSTIN, LET. II, 86/31. Spre răsărit, finutul, pînă departe, era sec de oameni. STANCU, ș. 238. ♦ Fig. Se dele jos cu sufletul plin de obișă ... socotind că este sec de noroc. ISPIRESCU, L. 212. Era fată de împărțit, dară fusese seacă de noroc. id. ib. 400. Hai, fumei, și-i minca! — Nu minca, minca-o-aș foc, Ci sint săci de noroc. ȘEZ. IV, 136, cf. ARH. OLT. XXI, 274. ♦ (Învechit, rar; substantivat, n.) Lipsă dintr-un total, dintr-un număr complet, dintr-o formație. Vizirul ... să silească acum în zădar ca să adușe la un loc o oaste: fugarii, care rînduri, rînduri apuc să intre în cetate, nu sint încă destui să implinească secul cel mare al regimentarilor. CR. (1829), 87¹/12. ♦ (Prin sud-vestul Transilv. și prin Ban.) Flămînd, infometat. Mi-s săc. DENSUSIANU, T. H. 332, cf. ALR I 103/5.

2. (Despre fructe sau despre semințe) Care este fără miez sau cu miezul uscat, nedezvoltat, stricat, (regional) s o r b u r o s (1); p. e. x. t. (despre plante, în special despre cereale) care este fără fruct; (regional) seacăreț. Ceațe șapte spițe de grîu seci înghișiră pre ceale șapte frumoașe. Po 139/24. Faptele fără credință sint ca o sămînță seacă. MARCOVICI, D. 345/1. Frunză verde nucă seacă, Rîdeți ochilor oleacă. BELDICEANU, P. 107. Culegem în poală nucile seci. ARGHEZI, C. J. 22. Îl injura pentru că sămînța de cînepă pe care i-a vindut-o astă-primăvară a fost seacă. GALĂN, B. I, 50. O veche-aprinsă da încă după mine cu miez amar de ghîndă și-alune seci. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 5/1. Foaițe verde nucă saci, Dumînica pe la toaci Prin păduri îi brumoroaci. MAT. FOLK. 1364, cf. ALR SN I h 44. Frunză verde nucă sacă, Toate crengile s-ăpleacă. FOLC. TRANSILV. I, 23. Și iar verde nucă seacă, Vineri, toți răcușii pleacă. FOLC. MOLĐ. I, 145. ♦ (Regional; despre varză) Care are căpățina insuficient formată; (regional) sterp. Cf. ALR I 847/156. Varză seacă. ib. 847/984. ♦ Fig. (Regional; despre

muncă sau despre servicii, funcții etc.) Care este fără profit, fără avantaje materiale (suficiente). Slujba cea seacă, ca pînea cea uscată, te zgîrie la gît. ZANNE, P. IV, 605.

3. (Despre sunete, zgomote, voce etc.) Care este scurt și fără rezonanță; (învechit și regional) seacătiv (3). Frunzele uscate scot sunete seci. DELAVRANCEA, v. v. 194. Sara Învierii începe cu sunetul sec al gîmparelelor. IORGA, c. I. I, 164. Sfîrșitul fuselor se ridică pînă-n grindă, umplînd odaia cu sunetul sec. AGÎRBICEANU, s. 20. Dădu drumul storului care se răsuci pînă sus, cu un zgomot sec. C. PETRESCU, I. I, 49. În prima rafală, care ne izbi în față, urlînd fioroasă, se auzi o trosnitură seacă. id. ib. 51. Pe drum s-auzea mersul trudit al altor unități, clinchetul sec al bidoanelor. CAMILAR, N. I, 10. O clipă feava revolverului fu între ei, cu gura spre Lucu. Răsună un pocnet sec. VINEA, L. II, 293. După pocnitura seacă a tablei atinse de glonț, fierarul ... începu să miște brațul. TUDORAN, P. 18. Timp de cîteva clipe se auziră loviturile seci, năprasnice, ale măciucilor. PREDĂ, D. 212. Cu sunet sec toporu-n lemn mușca. LABIȘ, P. 103. Se auzi un zgomot sec și cioburi mici se imprăștiară la picioarele delegaților. BARBU, G. 159. Aproximarea abstractă a ceremoniilor mîndăstirești, rezumate de sunetul sec al toacei, de siluetele negre ale călugărilor. CINEMA, 1969, nr. 4, 16. ♦ (Adverbial) Nici o lumină, nici o șoaptă; numai scînteile ce ieșeau din copitele calului se vedeau din cînd în cînd, numai tropotul lui se auzea, răsunînd sec pe prundiș. GANE, N. I, 10. Nu măi rămîne nimic ... decît lemnul sau porțelanul rece, care sună sec la orice atingere. AGÎRBICEANU, A. 486. Atunci moșneagul îl lovi și cu stînga și palma răsună sec. GÎRLEANU, N. 13. Podul de lemn se leagănă sub pașii mei, se mișcă scîndurile, clempăne sec în dosul unei șuri. SADOVEANU, O. IV, 262. Capul îi pocni sec, ca o ghiulea de lemn. T. POPOVICI, s. 201. Peste zgomotul furtunii și al bucăților de gheață, izbite sec de stejari, se aude șofota apei de sub coaja trunchiurilor. BĂNULESCU, I. 7. ♦ (Sport; despre șuturi, lovituri) Care este scurt și fulgerător. Gorduna expediază un șut sec, la semi-înălțime, din afara careului. SPORTUL, 1969, nr. 686, 3/7. ♦ (Adverbial) Creiniceanu face o cursă personală la capătul căreia șutează sec. ib. nr. 658, 3/7.

4. Fig. (Adesea substantivat) (Om) care este lipsit de inteligență, de judecată, de pricepere, de istețime; mărginit (4), prost (B IV 1), prostănac, nătărău (1), nătîng (I 1), (rar) puțin la minte (v. puțin 1), (învechit și popular) năuc (1), neajuns² (3), (popular) pălăvatic (2), (învechit și regional) prostan, prostatic¹ (4), prostănatic, (regional) moroi-man, motănos, năgăbui, năsărîmb. (I 2), nătînt, năbirgeac, năprui, năsîlnic (6), năvieg (1), năvligos (1), necălit, opac² (1), palui³, păhuiu², pătrășcan, pleoncios, pliuird (1), puncău, prostovol, tanău¹, tanteș, tălășman (2), tărăntuc (1), tăul (2), telpiz (2), tîntăit, tonțan, tonțalau, tonțălău, tontolet, tontolog, tontovan, trașcaliu, trencheș, tronc², tut² (1), tutunac. Plînsar[ă] de amara moar[te]a secului de bărbat (a. 1675). GCR I, 224/31. Vesel de muza sa, Merge ca să-și cale secul care îl va lăuda. HELIADE, O. I, 123, cf. VALIAN, v. O! de-ji trec prin gînd aceste, să mă ierși, dar ai cap sec. MILLO, în PR. DRAM. 360. Așa el se duse ca un sec și prost Și finu săracul ș-a doua zi past. PANN, P. V. III, 17/3. Dar al vostru sec pîrinte Cum nu și-a adus aminte Cea ce i s-a-nîmplat. ALEXANDRESCU, O. I, 224. Ș-acel sec în judecata-i e cu duh și e frumos. EMINESCU, O. I, 164. Crede, măria ta, că nici eu n-am fost așa de săc între cei de-o samă cu mine. CREANGĂ, A. 158. M-am luat după capul tău cel sec și m-am dus pe coclauri să-ți aduc, sanchi, copii de suflet. id. O. 45. Cînd are cineva hirtii de valoare așa de mare, nu le lasă să se tîrîie astfel de colo pînă colo ... Trebuie să fie cineva prea sec! CARAGIALE, O. I, 157. Mă, secul! zise unchiul. Ți-e destul ...

Placă. id. ib. 222. Secul nu știe ce conținea să-și dea în fața lucrului nou, fiindcă nu e în stare să aibă siguranță de impresie. id. ib. VII, 446. Din capul tău ăla secu, nu crez să fi ieșit așa cuvinte înțelepte. ISPINESCU, L. 178. Cișligind la lăterie... Atuncea poate-n gând mi-ar trece... Să am bufoni cu tighe sece. MACEDONSKI, O. I, 68. Cest din urmă-i om cu minte, cel dintii o tiadvă seacă. COȘBUC, P. II, 135. Ești un sec! PAMFILE, J. II, 165. Secul naibii! numai de fleacuri se ține. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 66. Sec am fost că n-am mers și eu volintir. GALACTION, O. A. I, 276. Bun e răspunsul, dar sec e călărețul! zise unul în baljocură. VISSARION, B. 41. Mai frumos, dar mai sec la minte. id. ib. 381. Nu voi iubi niciodată o fată seacă. CĂLINESCU, E. O. II, 314. Venise un coley al ei, actorul Ion Dănescu, lînăr cam sec, cu pretenții de crai. CAMIL PETRESCU, O. III, 74. Pot fi văzute trecînd la ora plimbării cîteva capete pleșuve și seci. BOGZA, A. I. 42. O să mor într-o țară liberă, cap sec ce ești! H. LOVINESCU, T. 225. Spune-i că m-am măritat. Dac-a-ntreba: după cine? Dup-un sec. JARNIK — BÎRSEANU, D. 182. Așa cap sec! RETEGANUL, P. II, 77. A făcut după cum i-a trznit prin bostanu lui cel sec. ȘEZ. II, 74. Săracile zecile, Cum mărită secile. MAT. FOLK. 419, cf. ARH. OLT. XXI, 274, ALR I 1 518/578. ♦ (Despre manifestări ale oamenilor sau despre fețele lor) Care exprimă, care denotă, trădează lipsă de inteligență, prostie (4). Secile fețe de maimuțe rîdeau risul cel amar al desfrînașilor sceptici. EMINESCU, G. P. 87. Nici unul din băietani nu făcuse altceva decît să strîmbe gura într-un rînjel sec, care nu era al lor. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 267.

5. Fig. (Despre viață, existență etc., despre acțiuni sau manifestări ale oamenilor) Care este lipsit de sens, de conținut, de semnificație, de valoare, de importanță, de teme etc. V. s e a r b ă d (II 4). Pentru ei este de față, avuția și mărirea, Titlul săc, și mai departe nu știu de viitorimea. FM (1840), 78¹/3. Lăstînd ale lumii Cînsti, nădejdi și sumuri seci. I. VĂCĂRESCUL, P. 8/6. Nimic nu este mai amăgitor ca secele definiții ce dăm mai ordinar copiilor. BREZOIANU, I. 167/9. Libertatea voastră e lingușitură și vorbă seacă. ap. GHICA, A. 328. I se conferise fiului său, numit tot Radu, titlul sec de viceprotopop. BARIȘU, P. A. I, 556. Este o compilare așa de rău făcută, așa de seacă și atît de aspră. ARISTIA, PLUT. LXXXVI, 17. Vînturarea la cuvîntare face vorba seacă și stultă. id. ib. 131/1. Le-afi acoperit cu niște cuvinte seci, fără înțeles. GHICA, C. E. I, 28. Alergi după visuri deșarte și te închini la niște cuvinte săci. ALECSANDRI, T. I, 65. Dar să lăsăm vorbele astea seci. BOLINTINEANU, O. 366. Dar azi vâlul cade, crudo! dismeșit din visuri sece. EMINESCU, O. I, 30. L-a adus în grădină de dimineață ca pe o femeie să-i laude florile cu niște vorbe seci. ISPINESCU, L. 20. Un trai nesăbuit, și sec, întîns pe patini ca un vrej. VLAHUȚĂ, S. A. I, 22. Iar pe unde vi-afi plimbat mărirea seacă Șopîrle și guzganii au să petreacă! COȘBUC, P. II, 287. Înșepnirea în forme moarte, în formule seci, al căror înțeles a pierit de mult și al căror folos n-a existat poate niciodată. IORGA, C. I. I, 144. Cuvintele lor pompoase, dar reci, frazele sunătoare, dar seci... se potriveau de minune cu impulsunea irezistibilă care stăpînea mințile. PETICĂ, O. 429. Popa Murășanu arată în culori foarte vii cît e de seacă, de goală viața omului, dacă n-o umple decît selea de avuții. AGRIBICEANU, A. 193. Viața seacă și fără sens în mijlocul altor semei bătrîne. CĂLINESCU, C. N. 119. Am cheltuit ațtea zile seci Din viața ce mi-ai dat. LABIȘ, P. 122. Profesori cu zeci de ani de experiență își încadrează predarea în niște scheme didacticele, seci, șablonarde. CI 1968, nr. 935, 2/2. Această idee e compromisă de poză, de glume seci. CINEMA, 1968, nr. 8, XIV. ♦ (Despre științe, concepte etc.) Care are un caracter arid, abstract. Medicina nu era o meserie și nici o știință seacă. BACALBAȘA, S. A. I, 204. Capetele, nedepinse cu adunările seci ale numerelor, se mișcau greu. DAN, U. 175.

6. Fig. (Despre oameni și despre manifestările lor) Lipsit de expresivitate, de sensibilitate, de căldură, rece (I 2); dur, aspru. Cînd eră numai cu mine, manierele lui era răspectoase și cumpătate, dar uscate și seci. PLEȘOIANU, T. III, 34/12. Românii de la Brusa sint seci de tot. GHICA, A. 335. Era un ton sec, de om bănuț pe nedrept. D. ZAMFIRESCU, A. 11. Notarul spuse vorbele acestea cu vocea seacă. AGRIBICEANU, A. 178. Un glas săc, răgușit și nemărginit, îmi înșiora auzul în răstimpuri. HOGAȘ, DR. I, 50. Ce-o fi găsit la el... absent și elegiac? E tipul cel mai sec și mai feroce cu puțință. C. PETRESCU, I. I, 115. Răspunsul ăsta scurt îl inșoși cu un fel de ris sec din gît. VLASIU, D. 47. Nu e în nici un caz un sec abstracționist, ci un cronicar exuberant al reuniunilor mondene. CĂLINESCU, C. O. 293. Ascultă, camarade... îl întrerupse Vieru, cu glas sec. CAMILAR, N. I, 36. Lucu aruncă o ullimă privire pe mistiva lui, înainte de a lipi plicul. I se păru prea scurtă, prea grăbită, prea seacă. VINEA, L. I, 128. Se spuneau glume, care, totuși, aduceau icicolo cîte un ris sec. PREDĂ, I. 166. Trebuie să depui la acest instrument mult suflet... altfel totul apare sec, aspru, greu de suportat. M 1968, nr. 6, 27. Te mai gîndești, totodată, dacă n-ar fi mai bine să mă poștești politicos, în termeni seci, afară. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 16/2. ♦ (Adverbial) Vezi bine că va veni, zise Pascu, rînjind sec, și-și vîzdu de drum. AGRIBICEANU, S. P. 121. Toată lumea, cu mic cu mare, să iasă în capul satului! porunci Petre, ascuțit și sec. REBREANU, R. II, 233. Domnișoara dădu sec drumul gîhlotinei. C. PETRESCU, I. II, 149. Spuse sec: Luați-l! SAHIA, N. 82. Întrebă sec: Mai e ceva? DAN, U. 110. Vorbea see, cu glas dedesublul căruia se simțea clocotul unei vrăjmășii ucigașe. VORNIC, P. 208. ♦ Umor sec = mod de relatare a ceva într-o manieră care nu sugerează intenția de umor, aceasta reieșind însă din legătura neașteptată stabilită între elemente incompatibile, a cărei înțelegere implică un răsîmp care, de obicei, atenuază (mult) intensitatea reacției prin ris. Nu avem de a face cu un humor sec, căuțat, ci cu vorba de spirit suculentă. CONTEMP. 1949, nr. 164, 2/3. Își rosteste replica cu un umor sec, măsurat, exprimînd cum se cuvîne contrarietatea comică a personajului. T decembrie 1968, 87. Blind, duios, cu o voce guturală, totdeauna cu un umor sec, cu un cînt interiorizat. M 1968, nr. 1, 28. ♦ (Despre stil) Care este lipsit de figuri de stil, care este neutru, sobru, concis. În cea de a doilea despărțire a stilului, socolul după a să împodobire, se coprind: stilul cel sec sau uscat, cel unit, cel poleit sau îngrijit. HELIADE, O. II, 22. Stilul sec nu este priimitor de nici un fel de podoabă, pentru că a lui toată vrednicie se socoște că să fie înșeles și nu privește ca să mulțumească nici imaginația, nici urechea. CR (1834), 292¹/1. Prin reacție față de maniera retorică a lui Chateaubriand, ne asigură el că s-a hotărît să-și scrie românele în stilul sec, care i-a fost uneori reproșat. VIANU, L. U. 448. Cele dintii anale moldovenești... înscriu date precise, într-un stil sobru, uneori poate chiar sec. IST. LIT. ROM. II, 21. Stil deloc înflorit, sărac în metafore, sec și rece. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 19/3. ♦ (Despre opere de artă, construcții, monumente etc.) Lipsit de ornamente; simplu. Sculptorii florentini au păstrat... predilecția pentru tehnica bronzului și pentru amănuntul cizelat și gustul pentru desenul precis și sec. OȚETEA, R. 267. [Escorialul] e sec, uscat. RALEA, S. T. I, 327. ♦ Care se adresează strict intelectului, care nu face apel la sensibilitate, la afect, care se referă exclusiv la aspectul teoretic. Alcătuirea paradigmatelor este operația seacă și useată a unui cap teoretic. MAIORESCU, CRITICE, 135. Bălcescu... mărturiseste, cînd ajunge a evoca peisagiul... o exactitate seacă a simțului de observație. VIANU, A. P. 39. Teatrul de idei nu se confundă cu eazrul intelectualist sec, ci este un teatru fierbinte, care pledează pentru stimularea celor mai nobile însușiri ale omului. T august 1964, 11. ♦ (Rar; despre

manifestări ale oamenilor) Dirz. *Sla acasă, ducind restul vieții ca întoldeauna, cu o încordare de voință seacă.* D. ZAMFIRESCU, R. 52, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: (m. și f.) *seci*, și (învechit și regional, f.) *sece*.

— Și (învechit și regional) *săe*, *săcă* adj.

— Lat. *siccus*, -a, -um.

SECA¹ s. f. (sg.) (Prin sud-vestul Transilv.; de obicei precedă prenumele unei femei) Termen de respect folosit de cineva când se adresează unei femei (mai) în vîrstă sau când vorbește despre ea; (popular) mătusă (2), lele. *Seca Lena avea două fete și-un copil, era sirboaică și vindea pește în piață.* SLAVICI, N. 1, 165, cf. DL, DM, LEXIC REG. II, 42. ♦ (Regional) Cumnată (Arad). Cf. ALRM I/II h 373/56.

— Din scr. *seka*.

SECA² vb. I. 1. **Tranz. fact.** (Complementul indică riuri, izvoare etc. sau cursurile, albiile lor, bălți, lacuri, fîntini etc.) A face să devină sec (1 2); a goli de apă; a usca, (rar) a secătui (1). *Tu secași riurele Etamului.* PSALT. 148. *Seca-voiu riurele (a. 1600).* CUV. D. BĂTR. II, 50/4. *Cu ruga săcă iazărul de-l feace uscat.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 132°/35. *Tu ai săcat apa Iordanul, În vremea sa cînd varsă la anul.* id. ps. 246/19, cf. I. OOLESCU, C., POLIZU. *În timp de uscăciune... soarele seacă lacurile și mlaștinile.* GHICA, C. E. II, 421, cf. BARGANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM. *Nu le lăsam eu la fund! Secam stăvilarul cu gura și tot te secotam afară.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 90, cf. SCRIBAN, D. A. *ajuns locmași deasupra bălții pe care a secat-o secela.* STANCU, D. 98. *Blestemul să fii, soare de vară...* Flăcările tale seacă apele. id., ș. 203, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Tatăl său fear'a sculal Tău-nreg de l-au secat.* ALECSANDRI, P. P. 21. *Hai să secăm girla... să prindem pește.* H II 28. *Oceanule, apă rece, Dumnezeu sfîntul te sece.* BÎRLEA, I. P. M. I, 124. *Și iar că-ni pornea, Și iar pornecea, Șanfuri mari săpa, Tezeru-mi seca.* BALADE, III, 37. ♦ Fig. *Furia și deznădăjduirea se părea c-ar fi secat izvorul lor [al lacrimilor] și abia curgea cîte una pe lungul obrazului.* PLEȘOIANU, T. II, 17/21. *S-au arătat toată dorința și s-au deosăbil prin patriotismul ce-i înflăcăra, silindu-se chiar și cu viața de a seca toate izvoarele epidemiei.* AR (1831), 137°/13. *În zadar... ne mîndrim că orașul nostru e în poalele Dunării, dacă izvoarele de fericeire ale comerțului îi sînt secate (a. 1850).* DOC. EC. 975. *Consiliarii tronului... ar seca toate izvoarele de producțiune.* GHICA, C. E. II, 473. *Vin la Mitcov cu grăbire Să-l secăm dintr-o sorbire!* ALECSANDRI, O. 143, cf. CREANGĂ, A. 162. ♦ **Spec.** (Rare; complementul indică iazuri, bălți sau terenuri acoperite cu apă în exces) A deseca. *Era vorba, pentru a le da de lucru, să-i pună să sece mlaștini pe o suprafață de 500 000 de hectare.* IONESCU-RION, S. 198. *Omul seacă bălțile.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 200. ♦ **Intranz. Spec.** (Regional) A micșora (mult) nivelul unei ape, bălți etc. pentru a prinde mai ușor pește (Băleni Sirbi — Tirgoviște). Cf. H IV 18. *În prînzina pescuitului, poporul se exprimă așa: mă duc să sec la pește.* ib. ♦ Fig. (Familiar; complementul indică băuturi alcoolice) A bea mult. Cf. RESMERIȚĂ, D. ♦ **P. gener.** (Rare; complementul indică recipiente sau echivalente ale acestora) A goli. *Varsă bani pînă le seacă... punga.* JIPESCU, ap. CADE, cf. CADE, SCRIBAN, D. ♦ Fig. *Străvechea comedie, care ține de cînd lumea... Au jucal-o mii și mii de neamuri înainte... dar farmecul nu i l-au secat.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 249. *Doi ochi afundați în orbite, cu lacrimi secate de viață.* ARDELEANU, D. 21. *Țărîna va seca din lume toate suferințele.* BLAGA, POEZII, 186. ♦ Fig. (Complementul indică posibilități, capacități, disponibilități etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor) A face să ajungă la capăt, la limită; p. ext. (complementul indică oameni) a obosi peste măsură (din cauza eforturilor fizice, a consumului nervos etc.); a secătui

(1), a epuiza, a extenua, a istovi, a slei, a stoarce, a suga, a vlăgui, a zdrobi, a sfărîma, (învechit) a zămorni. v. s f r ș i *Poezii timpului secase nesfîrșitele comori ale închipuirei lor.* FILIMON, O. I, 117. *Boală de balamuc care seacă toate simțurile și-nvrăjbește frați cu frați.* ALECSANDRI, T. I, 389. *Păsul avea să-l ajungă pe voinicelul nostru și, cu gingașe amăgiri, avea să-i sece puterile.* ODOBESCU, S. III, 198. *În cîteva zile, această luplă [suffletească] îl secă de puteri.* SLAVICI, ap. DRG. *Acum pîrdalnicele de bătrînețe mi-au secat virtutea.* ISPINESCU, L. 12. *Bucuria mare, fericirea mare neașteptată, ca și o mare nesericire neașteptată, lurburînd toate puterile sufletești, le seacă, amuște pe om.* GHEREA, ST. CR. I, 356, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. ♦ (Prin analogie) *Bogăția nu poate crește cu un sistem care... seacă puterea producției a pămîntului.* GHICA, C. E. II, 590. ♦ **Intranz. Puterile mi-au secat, încil sînt foarte îngrijit.** ALECSANDRI, T. I, 424. ♦ Fig. (Rare; complementul indică oameni sau mijloacele materiale ale acestora) A secătui (4). *Noi, țărani, le întreb: ce lege avem? Pe noi ne seacă percepătorul... boierul și vechitul.* GALAN, Z. R. 49. ♦ Fig. A face să dispară; (învechit, rar) a secătui (1), a stîrpi. *Cînd pomii sînt cu cojile coperite de mușchi, atunci trebuie a se căuta pricina acestui rău și a o săca.* I. IONESCU, C. 16/1. *Pe străzi sforșeau mii de oameni cu fețele vesele, parcă soarele primăverii ar fi secat din lume toate suferințele.* REBREANU, NUV. 186. ♦ Refl. p. a. *Ca să se sece influința boierilor și să stîrpească cutururile feudalității, îi despoaie de averi sub feluri de prețexle.* NEGRUZZI, S. I, 143. ♦ Fig. (Învechit, rar) A distruge. *Aceia carii și-au săcat și sărăciul viața prin desfrînări prea timpurii.* VASICI, M. II, 26/20. ♦ Fig. (Învechit, rar) A izvorî. *Această metodă seacă din dorința de perfecție... este nelăgăduită.* BREZOIANU, I. 153/4.

2. **Intranz.** (Despre riuri, izvoare etc. sau despre cursurile, albiile lor, despre bălți, lacuri, fîntini etc.) A deveni sec (1 2), a-și pierde (total sau în parte, definitiv sau temporar) apele; (despre apele rîurilor, izvoarelor, bălților, lacurilor, fîntinilor etc.) a se pierde, a dispărea (total sau în parte, definitiv sau temporar); (rar) a secătui (2), a se scurge (II). *Și slobodzi un corb a zbură, care ieși și nu se turnă pînă nu seacă apele spre pămînt.* RO 32/12. *Izvoarele și riurile vor săca.* PARACLISS (1639), 256. *Mările săca-va de s-a vedea fundul.* DOSOFTEI, PS. 51/9, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cele mai multe fîntini și izvoară u secat.* AR (1830), 69°/34. *Au secat cu totul multe riuri și ape (a. 1834).* DOC. EC. 561. *Munți se pornesc, stînci se sfarmă, izvoare și cîrg și seacă.* CONACHI, P. 114. *La Italia... flavi și varie fîntine... au secat de tot.* ARISTIA, PLUT. 338/30. *Tot ce-i verde s-a usca, Riurile vor seca.* ALECSANDRI, P. II, 13, cf. LM. *Apele cu spaimă fug în pămînt și seacă.* EMINESCU, O. I, 95. *Apa din fîntină într-o clipă a secat și sala de sece s-a uscat!* CREANGĂ, O. 134. *Mai pe urmă însă, aducîndu-și aminte de fîntina care secase demult, îl căulară și colo.* MARIAN, S. R. II, 188. *Atari călduri domneau pe sus, grozave. Secase-orice izvor și orice lăz.* COȘBUC, P. II, 281. *Vălișoara seca mai de timpuriu.* AGRIBICEANU, A. 270. *Izvoarele secaseră; locul bălților nici pas să se mai cunoască.* GÎRLEANU, L. 59, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, REBREANU, R. I, 74. *Toate apele seacă, pașările-n drum zăceau.* EFIMIU, I. 120. *N-a plouat de două săptămîni și au secat toate apele.* TEODOREANU, C. B. 127. *Se înlimplă uneori de seacă bălțile.* SADOVEANU, O. IX, 444. *Un biet pîriu răpănos, care, vara, cînd e lipsă mare de apă, seacă.* DAN, U. 299, cf. SCRIBAN, D. *Mergeau de-a lungul pîrului, care, în timpul verii, seca de obicei, dar acum era umflat de ploa.* CAMIL PETRESCU, O. I, 313. *Pentru a face... să nu le sece izvorul, doar el, Hămasul Mare, știe cînd de neîntrerupt trebuie să-i fie veghea.* BOGZA, C. O. 67. *Cînd e să fie seacă, seacă și apa din fîntină.* PAS, L. II, 69. *Lîngă cușca lui de lemn... apa dintr-o strachină de lul secase de mult.*

VINEA, L. II, 300, cf. DL, DM. *Mi-a fost oarecum necaz că n-avem și noi o vale, baremi cit un firșor, care să nu sece niciodată.* V. ROM. septembrie 1963, 23. *În anii când seacă bălțile, în nămolul din Delta Dunării se găsește lipari vii.* AP 38, cf. M. D. ENC., DEX. *Decît mîndra să se-nece Mai bine Mureșul sece!* RETEGANUL, TR. 85. *Oltule, Oltețule, Seacă-ți-ar izvoarele și toate pîraiele.* BIBICESCU, P. P. 164, cf. ALRM SN II 11 646. *Balta seacă.* BALADE, III, 160. *Cînd seacă apa se cunoaște prețul fîntînii.* ZANNE, P. I, 161. (Cu dativul etic) *De cînd, Oance, mi-ai plecat, Fîntinile mi-a secat.* BALADE, III, 325. (REFL) *Apa din fîntînă într-o clipă s-a secat.* POP., ap. GCR II, 353. ◊ (Prin analogie) *Pușurile cu păcură ol Țintea... au secat cu totul* (a. 1835). DOC. EC. 342. ◊ Fig. *Negoțul este ca și izvorul: de-i vei înlocure curgerea seacă.* PLEȘOIANU, T. I, 138/28. *Izvorul informațiilor a trebuit să ne sece odată.* CARAGIALE, O. II, 23. *Dorul vieții-n mine tace — Izvor ce gatu e să sece.* MACEDONSKI, O. I, 188. *Dup-alteea orgii au secat milioanele multe!* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 99. *Popii Murășanu îi secase tot izvorul cuvintelor.* AGÎRBIȚEANU, A. 435. *Despre mine poate să sece rachiul, zise fata mai potolită.* REBREANU, I. 19. *Bucuria de-a trăi niciodată nu-mi seacă.* LESNEA, VERS. 240. *Dintr-o dată susurul de viață a secat în el.* VOICULESCU, P. I, 215. *Înimile vi s-au uscat și amintirile v-au secat.* STANCU, ș. 16. *În ultima vreme parcă mi-au secat izvoarele inspirației.* T. POPOVICI, s. 170. *Spune-ți-mi cînd o să am belșug și cînd o să-mi sece haznaua binelui.* BARBU, PRINC. 55. *În primii ani petrecuși în mica reședință ducală, vîna poetului era parcă amenințată să sece.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 22/1. ◊ (În imprecății) *Da, ce-i, dragul mamii, nu mă mai cunoști? Seacă-ți-ar ochii și nu mă mai cunoști!* DAN, U. 31. *Seacă-ți-ar norocul!* H IV 57. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Mașina în care lucrează aburii mistuiește o mulțime de apă care fierbe, se dezaburează și seacă și... trebuie la toată jumătatea de ceas să se umple cu apă.* CR (1829), 262/1. ◊ P. a n a l. (Despre lapte, lacrimi etc.) *A înceta să mai curgă. Săcă izvorul stîngelui ei: și simți în trupu-ș că să vindecă de acea boală.* N. TEST. (1848), 47/6. *Și de-amar îndelungat, Nevestei mele i-a secat Al laptelui izvor.* COȘBUC, P. I, 109. *Laptele-i secase de mult și țflele i se învîneșiseră.* AGÎRBIȚEANU, S. P. 33. *De la o vreme femeii îi seacă lacrimile.* GÎRLEANU, N. 154. *Omului care omoară om îi seacă izvorul lacrimilor.* STANCU, R. A. IV, 264. ◊ P. a n a l. (Despre sîni, glande etc.) *A înceta să mai secreteze. Văzînd că-i seacă pieptul, că n-are de mîncare.* BOLLIAU, O. 175. *A secat țfla caprei, se zice cuiva care a pierdut anumite foloase de care se bucura.* Cf. ALECSANDRI, T. 138, ZANNE, P. I, 672. ◊ Fig. (Rar; despre voce, sunete, zgomote etc.) *A se pierde (I 6).* *La blînda ta muștrare simi glasul cum îmi seacă.* EMINESCU, O. I, 91. *Undeva un cîntec se pătrunde De chemări de veci. Un fluier seacă, altul nu s-arată.* BLAGA, POEZII, 107. *Ah, iarăși și iarăși Cuvintele seacă.* id. ib. 138. *Pînge încel, îi curg lacrimile șiroaie, însă glasul parcă i-a secat de tot, nu i se aude.* STANCU, M. I. 95.

3. În t r a n z. (Despre plante, vegetație etc.) *A-și pierde, din cauza lipsei de umiditate, seva, germenele de viață: a se vesteji, a se usca; (despre fructe sau despre semințe) a deveni sec (II 2) (pierzîndu-și puterea germinativă).* *Seacă ierbile și florile lor cad.* COD. VOR. 144/23. *Se fie ca iarba în zid, ce ainte de rumpere seacă.* PSALT. 276. *Tot omul e ca iarba și slava omenească ca floarea. Și seacă iarba și floarea-i cade.* COREȘI, EV. 221. [Sămînța] *veștedzi și căci că n-avu umegiune și pămînt udinc, săcă.* VARLAAM, C. 275. *Viile și pomii au secat de geruri.* URECHE, LET. I, 173/16. *Copacii nu săcat de săcăciune.* id. ib. 203/27. *Și seacă smochinul numai decît.* BIBLIA (1688), 766/28. *În zilele lui... au săcat pomii și viile.* N. COSTIN, L. 427, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Creșteți flori cît gîrdurile... Să vă sufle vînturile, Să săcați din rădăcină.* BÎRLEA, L. P. M. II, 107, cf. ALR I 983/93,

594. *Ce faci, moșule-n grădină? — Șap via pe supl tulpină, Să sece din rădăcină.* BALADE, III, 307. ◊ (Prin analogie; în descințe) [Roșeață] *din vîrf să te usuci; Din rădăcină să săci.* ȘEZ. II, 166. [Bubă rea] *afară să ieși, Din turpină să seci.* MAT. FOLK. 610. (Tranz. fact.) *Venit-au Ilie..., la rădăcină secatu-te-au [bubă rea].* POP., ap. GCR II, 343. *Șopîrlariță lungariță... Ți-oi tăia vinele, și ți-oi săca rădăcinile.* BÎRLEA, L. P. M. II, 381. *De l-o fi deocheat copilele, Să le sece rodul.* FOLC. MOLD. I, 218. ◊ Tranz. fact. *Slejarul ăsta secase totul în jurul lui. Nici iarbă nu mai creștea pe lingă el.* BĂNULESCU, I. 9. ◊ Fig. *Și secau eu ca firul și uscău-mă.* PSALT. HUR. 83^v/24. *Vătămăl fuii ca iarba și uscă-se (săcă d) înrema mea.* PSALT. 207. *Unde-s tinereafele, unde-s ochii și frăm-sefea trupului, toate au secat ca iarba.* MOLITVENIC (sec. XVII), 310. [Cele două neveste] *secau din zi în zi.* AGÎRBIȚEANU, A. 480. (Tranz. fact.) *Hierbenteala carea seacă sămînța cuvîntului lui Dumnedzău iaste aceasta.* VARLAAM, C. 277. *A fost o lungă, misterioasă suferință, care l-a secat, sporindu-i pînă în clipa din urmă luciditatea.* BLAGA, H. 236. *Trupul mamei, secat și scăzut de o îndelungată boală... rămînea nemîșcat.* STANCU, M. I. 8. ◊ (Învechit și popular; despre corpul omului sau despre părți ale lui) *A se atrofia; a paraliza (1).* *Săcă mina tăietorului și altul apucînd sabia săcă și [i] acela.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 245^v/34. *Dacă... jură, i-ar seca mînile.* MAIOR, P. 172/18. *Secat de mina stîngă, în lucrarea bolnavilor (a. 1830).* DOC. EC. 455. *Secat de picioru stîng, lovit de bolovani.* ib. *Cum a omorî-o [pe rîndunică], îndala i se uscă și-i seacă mina.* MARIAN, O. II, 115. ◊ (În imprecății) *Nu te tert! Să-mi sece și mina pe mănunchi.* COȘBUC, P. II, 200. *De fi le-am luat, să-mi sece mînile, să se uște din coale.* DAN, U. 218. *O, nănașă, draga mea, De fi-ar fi secat mina Cînd mi-ai pus tu cununa.* JARNIK — BÎRSEANU, D. 171. *Cine-o făcut eu-o mîna, Eu desfac cu două... Cine-o făcut cu zece, Mînele să-i sece.* MARIAN, V. 140. ◊ Tranz. fact. *Iată c-au sosit asupra ta urgia lui Du[m]n[e]-dzău, te va săca în giumătate de te vei munci mulți ani.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 116^v/33. *Dracu de ciudă... face șotia omului, că-i seacă o mîna ori un picior ca să-l pedepsească.* ȘEZ. I, 242. ◊ Tranz. (Rar) *A ologi.* Cf. CADE. *O fărâncă cuse mîna pe un reței și îl oțnîjise și... îl secase rău, piteva săptămîni nu mai puse deloc jos al patrulea picior.* PREDĂ, M. S. 62. ◊ (Regional; despre boli, hube) *A dispărea. Cînd are cineva hube să se spele ca să „sece“.* CANDREA, F. 324. *Babele descîntă... ca „să sece boala“.* id. ib. 325.

4. Tranz. (Învechit) *A omorî (1).* *Otdînoară au săcat pre un bălaur numai cu sânnul sui[n]ței cruci.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 18^v/5. *Scotea ochi, tăia mîni, ciuntea și seca pe care avea prepus.* NEGRUZZI, S. I, 158. *Tu [pe Mehmed] l-ai secat în codrii de la Călugăreni.* ALECSANDRI, POEZII, 253, cf. DL, DM, DEX. ◊ (Învechit, rar; despre plante) *A distruge prin tăiere. Am și săcat mărđcini și am scos și rădăcini* (a. 1816). ap. c. GIURESCU, P. O. 79.

5. Tranz. Fig. (Complementul indică oameni, adesea urmat de determinări ca „la inimă“, „la ficat“) *A chinui (productînd o durere, o emoție etc. puternică); a cauza o durere (fizică) puternică, insuportabilă; a pricinui o stare neplăcută; p. ext. a epuiza (sufletește).* *În anii mai dinainte l-au săcat cu temnița.* ȘINCAI, HR. II, 45/28, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Nu este mai mare muștrare de cuget ce seacă pre om, decît cînd vine cineva a cunoaște că însuși ar fi pricina ticăloșiei sale.* DRĂGHICI, R. 17/29. *Nimic nu o seacă așa tare ca și neprecurmata gîndire tot la un obiect și într-o direcție.* VASICI, M. II, 19/11. *Să ne gătească o masă... căci negreșit drumul trebuie să te*

fi secat și pe dumneala la inimă. FILIMON, O. I, 158, cf. BARONZI, L. 41. Deodată îl săgetă prin inimă, picioarele îl seacă și popa nu mai putea să se miște. F (1891), 26. Se lovi... de-l seacă la ficiși. BASSARABESCU, v. 193, cf. CADE. Știu că nu este nici o răspundere, dar tocmai asta mă seacă la inimă. GALACTION, O. A. I, 286, cf. SCRIBAN, D. Își frecă osul secat de durere. C. PETRESCU, C. V. 42. De cîntat, cîntă ei... dar nu ca Pîdvu-al meu... Auzi-l, parcă te seacă la inimă. STANCU, D. 79. Mîinile umflate și roșii... o usturau de o seacă la inimă. id. R. A. IV, 25. Trăgea un curent pe dedesubt de te seca la inimă. v. ROM. martie 1955, 277, cf. DL. Pesemne că mă seacă de dureri și eu nu-mi dădeam seama. PEDA, I. 204, cf. DM, M. D. ENC., DEX. Eu zic cucului să tacă, El se mută p-altă eracă. Cîntă hoțul de mă seacă. TEODORESCU, P. P. 345. Și dorul de mîndră dragă Rău la inimă te seacă! JARNÍK — BÎRSEANU, D. 126. Unu nalt și sprincenat... Ardă-l focu blăstămat, La inima m-o secat. ȘEZ. III, 58. Toți voi-nici... Cu pistole înarmați... Umblă ca niște turbași, Seacă lumea la ficiși. MAT. FOLK. 166. Jălea îi cî m-o uscat, La inimă m-o secat. VASILIU, C. 99. Foaie verde foi ș-o fragă, Cîntă cucu dă mă sacă. VÎRCOL, N. 51, cf. CIAȘANU, V. 195, BALADE, II, 137. Iubii fete și neveste... Ș-o fată de protopop, Care mă seacă cu foc! FOLC. MOLD. I, 111. \diamond În tran z. Băiatul s-a lovit la cot de i-a secat sufletul. CARAGIALE, O. I, 133. \diamond Expr. A-l seca (pe cineva) la inimă (de ceva sau după cineva) ori (în tran z.) a-i seca (cuiva) inima (de ceva sau după cineva) = a regreta. (ceva sau pe cineva). Cf. ZANNE, P. II, 214.

— Prez. ind.: sec. — Și: (învechit și regional) săcă vb. I.

— (1, 2, 3, 5) lat. siccare, (4) lat. seccare.

SECĂBIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi tăiat, divizat. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: secabili, -e.

— Din lat. secabilis, fr. sécable.

SECĂNT, -Ă s. f., adj. (Mat.) 1. S. f. Dreaptă care intersectează un (arc de) cerc, un arc de curbă, o curbă în două puncte ori una sau mai multe drepte, unul sau mai multe plane. Fieștecare din liniile tăietoare să numești secanta. GEOMETRIA, A. M. 4¹/11, cf. 19¹/8. Linia CD care nu taste alta fără numai raza CA prelungită până la atingătoare să numește secanta arcului AB. ASACHI, G. 117¹/12. Să numește secantă a unui cerc oricare linie dreaptă care trece în mezul cercului. id. E. III, 46/24, cf. I. GOLESCU, C. Numim secantă o linie care întâlnește circumferența în două puncturi. POENARU, G. 46/26. Secanta arcului este raza prelungită printr-o extremitate a arcului și coprinsă între centru și tangentă. TRIGON. DR. 6/9, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. Cînd două drepte AB, CD sînt tăiate de o a treia IK, numită secantă, se formează opt unghiuri. MELIK, G. 23, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. CADE. Să execute un arc la care secanta (CD) care-l limitează să fie perpendiculară. IONESCU-MUSCEL, TES. 256. Să ducem secanta B₁L, care face cu a unghiul φ. SANIELEVICI, R. 69, cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Adj. (Despre drepte) Care constituie, formează, reprezintă o secantă, v. secant (1). Cf. ALEXI, W. O dreaptă este exterioară, tangentă sau secantă față de un cerc, după cum distanța de la centru la dreaptă este mai mare, egală sau mai mică decît raza. GEOMETRIE VIII, 114, cf. DN², M. D. ENC., DEX. \diamond (Despre plane) Care intersectează una sau mai multe suprafețe, fără a fi tangentă cu acestea. Secția AOSB este un cerc a căruia centru este piciorul perpendicularei coborîte de la centrul sferei preste acest plan secant. ASACHI, E. III, 263/9.

3. S. f. Funcție trigonometrică care, înmulțită cu funcția cosinus, este egală cu funcția unitate. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: secante.

— Din fr. sécant, -e, germ. Sekante.

SECĂRĂ s. f. 1. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina înaltă, cu frunze liniare, aspre, cu flori verzui și cu inflorescența în spic, cultivată ca plantă alimentară; (regional) hărănă, salbă¹ (6), secăren (1 3) (Secale cereale). Grîul iară și seacă nu fură vătămale, că era sămăntură tîrdzie. PO 208/18. 1 stog de sacar (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 207/20, cf. COTEANU, PL. 14, ȘINCAI, în DR. V, 561. Secara... e de trei feluri. ECONOMIA, 34/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. Să coace grîu bun, cucuruz (porumb) destul, săcară, orz, mălai mărunț. FM (1838), 134/1, cf. VALIAN, V. O păreche de sprincene tufoasă ca sacara de la Sînta Elena. RUSSO, S. 28, cf. POLIZU. Prin regiunea aceasta... numai secara abia se face. SION, P. 196, cf. BARONZI, L. 144, ALECSANDRI, T. I, 78, DDRF, PHILIPPIDE, P. 66, BRANDZA, D. 467, GRECESCU, FL. 638, N. LEON, MED. 64, ȘĂINEANU². După ce seacă dă în spic, pe deasupra spicelor de grîu, acele spice se retează cu foarfecile. PAMFILE, A. R. 112. Secara se numește prin unele părți de Ardeal și hărănă. id. ib. 113. La o săptămîină după Sînpetru, începuse secerișul secării, al orzului și alacului, semădate în aceeași parte de hotar cu grînele. AGÎRBEANU, S. 380, cf. RESMERIȚĂ, D. Mă caut în vechiul ogor strămoșesc, în grîu, în porumb și-n seacă. MINULESCU, VERS. 241. Secara este cereala nordului, puțin crește în finuturi cu climă mai rece și în pămînturi mai sărace. SIMIONESCU, FL. 307, cf. DS, BUJOREAN, B. L. 393. Lungi lanuri De porumb și de seacă. PILLAT, P. 227, cf. ENC. AGR. În cămașă, cu izmenele legate pe sub glezne cu paie de seacă. DAN, U. 177. Din cer cădea ploaia care ajută pămîntului să se acopere de iarbă... de rapiță, de seacă. STANCU, Ș. 10. Vă place mai mult hîrșitul coasei Prin holda de grîu, orz sau seacă, Decît ciocirlia cîntînd nevăzută-n văzduh. BENIUC, V. 24. Sămăntura neagră de seacă Se întindea fără sfîrșit în jur. LABIȘ, P. 56, cf. BORZA, D. 158. Străbătînd prin valul Holdei de seacă Am pornit de-acasă. HOREA, P. 96, cf. FD II, 155, DER. Spune că mai întii să strîngem seacă de pe moșie și grîul, și pe urmă să îndrăznim să cerem caii. BĂNULESCU, I. 112. Frunză verde de seacă, Ibovnic d-astă-vară, Vină să ne iubim iară. POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 387. Foaie verde de seacă, Ia te scoală, soacă mare. TEODORESCU, P. P. 271. Pe-un spic verde de seacă Să mă duc, că el se-nsoră. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 98. Foaie verde pai seacă, Două gînduri mă omoară. ȘEZ. II, 6. Frunză verdi pai săcară, Amoraș din altă țară. MAT. FOLK. 1 349. Bată-te, mîndrule, bată, Nouă fire de săcară Și dorușu mieu de-asă. BÎRLEA, L. P. M. II, 71. Frunză verde de seacă, Dragostele dinț-o vară M-au băgat în izineală. FOLC. MOLD. I, 120. \diamond (Urmă de determinare care indică varietatea) E de trei feluri: seacă de rînd, care cade cam vîntă, seacă albă și seacă rodită sau mușcăcească. ECONOMIA, 34/23. Săcara..., după timpul sămăntării îi dobîndește, ca și grîul, însușiri pe care i s-au dat numirea de toamnă sau de primăvară. I. IONESCU, C. 179/5. Însușirea săcării de toamnă este de a sta mai mult timp în pămînt și de a înfrăși mai mult. id. ib. 179/8. Secara furajeră nu poate fi pășunată decît la sfîrșitul lunii aprilie și cel mult la începutul lunii mai. ȘCÎNTEA, 1954, nr. 2 881. Au început semănatul orzului de toamnă, al secerii furajere. ib. 1969, nr. 8 184. Săcară neagră și albă. H IV 83. Săcară de primăvară, săcară de toamnă. ALR I 927/186. Săcară albă, seacă sură. ALR II 5 189/260. Săcară galbenă, seacă albă. ib. 5 189/272. Săcară alboaie. ib. 5 189/279. Săcară de toamnă albă, seacă de toamnă neagră. ib. 5 189/310. Săcară neagră, seacă bălană. ib. 5 189/723.

2. Compuse: seară-cornută sau (învechit) seară-pintenată, seară-măluroasă = sclerotul ciupercii *Claviceps purpurea*, care trăiește parazit în ovarul unor graminee, în special în ovarul florilor de seară (1), și le atacă spicul; (rar) clonții-babei. Cf. BARONZI, L. 144, ALEXI, W. *Săcara-cornută este otrăvitoare prin alcaloidul care îl conține*. BIANU, D. S., Cf. NICA, L. VAM. 221, PANȚU, PL., SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, D. MED., DEX; (regional) seară-albă = alac (*Triticum spelta*). Atac, seară-abb, un fel de grâu al cărui grăunte este mai mic și mai închis decât al celui obișnuit. Cf. HEM 663, Cf. COSTINESCU, 29, TDRG, CADE. Se mai numește... pe marginea Dunărei, și seară-albă. ENC. AGR. I, 106, Cf. BORZA, D. 172; (regional) seară-dulce = molară (*Foeniculum vulgare*). Cf. BORZA, D. 70; (regional) seară-sălbatică = secărea (2 b) (*Bromus secularis*). Cf. DAMÉ, T. 184, id. T₂ 56, BORZA, D. 32.

3. Numele a două plante erbacee aromatice din familia umbeliferelor: a) (învechit; în forma seacă) anason (*Pimpinella anisum*). Cf. BORZA, D. 130; b) (regional) chimen (*Carum carvi*). Cf. N. LEON, MED. 31, ENC. AGR. II, 31, BORZA, D. 41.

4. (Regional; mai ales la pl.) Semănătură, lan de seară (1). Minunea știșnește ca macu-n seară. BLAGA, POEZII, 174. Și-ți ie calul de zălog Și mi-l paște pe prilog, Prin săcări Pînă-n scări Și prin oarze Pînă-n scoarță. MARIAN, NU. 383, Cf. ALR SN I h 39.

5. P. restr. (De obicei la sg.; cu sens colectiv) Semințe de seară (1). Sacul de săcară ca de 2 mirșe și pol era 5, 6 lei. N. COSTIN, LET, II, 39/2. Provințiile nimic nu mai trimit la Varșavia, și lipsa grîului, afară de săcară, face a să teme cum că proviantul nu va ajunge pentru îndestularea trupelor. AR (1831), 493²/11. Îndatoresc pe proprietariul și pe posesorul de a întrebuința păpușoi și săcara [la facerea rachiului] (cca. 1835). URICARIUL, VIII, 135. Pentru toate semințele ce se aruncă numai cu mina, precum: grîu, orz, ovăz, seară... se vor socoti cinci pogoane de loc de lucru de o zi. FM (1841), 317²/28. Administrațiunea să știe ce număr de saci de grîu, de orz, de seară macină moara. MAN. SĂNĂT. 47/9. Făina de seară este renumită pentru cataplasme. N. LEON, MED. 64. La facerea rachiului se întrebuințează... săcară și hrișcă. IORGA, C. I. III, 199. Bei zeamă de săcară fiartă. PAMFILE, B. 64. Sacara... făcută ceai sau amestecată cu cafea. ȘEZ. XV, 117. A cumpărat din Polonia mălai și seară pentru a-și hrăni poporul. BUL. COM. IST. II, 25. A mai dăruit pe urmă, fără nici o plată, grîul și seara. C. PETRESCU, f. I, 110. Se coceau uneori pîini din făină de seară amestecată cu țărișe sau cu mălai. PAS, L. I, 169. Făină de seară 20%. AP 37. Pentru tine, mîndră hăi, Mi-a pierit... Nouă cară de seară. JARNIK — BİRSEANU, D. 369. Pălinecă d'e săcară. ALR SN IV h 1 130/325. Și să mi te-ntorci pe loc, Că apoi mai îndeseară Să duci car de grîu la moară, Car de grîu și de seară! BALADE, II, 363. Mie-m trebuia ciriale: mei, fasule, orz, săcară, ce ai dumneața tot. O. BİRLEA, A. P. I, 255. Făină de seară (2). S-a copt dintr-o ferdălă de grîu și din 2 de săcară (a. 1820). IORGA, S. D. XII, 208. Se zice că s-ar fi pricinuit această boală, din piine de amestecat grîu cu mălură, seară și muștar sălbatec. EPISCUPESCU, PRACTICA, 329/21. Ah! cit de fericit aș fi acum cînd aș ave o bucăfică de pine macar cit palma, fie și de săcară. DRĂGHICI, R. 85/31. Și le-au adus merindea lor amară, Din pine de neghină și săcară. GOGA, POEZII, 79. Vezi dacă untul de capră e bun cu pine de seară. SADOVEANU, O. XII, 638. Copiliță cu brîu roșu, Vin-inoace, vin la moșu;... Că-ți dă pîută de seară. JARNIK — BİRSEANU, D. 413. Plecai în țară străină, Ca să cerc pîinea de bună... Da să fie de sacară, Tot mai bine-n a mea țară. FOLC. MOLD. I, 56. Ș-a turnat grîu și seară, Ca să facă-o azimioară. b. 122.

— Pl.: (regional) seări. — Și: (învechit și popular) săcără, (învechit) secăre s. f., sacăr subst., (regional) secăre s. f.

— Lat. secale.

SECĂRE¹ s. f. Acțiunea de a se ca² și rezultatul ei.

1. Golire de apă a izvoarelor, a riurilor etc. sau a cursurilor, a albiilor lor, a bălților, a lacurilor, a fîntinilor etc.; uscarea, (rar) secăt¹, secăuire (1). Cf. se ca² (1). Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU², SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ S p e c. (Astăzi rar) Descăcare. Cf. se ca² (1). Aceste fericite schimbări s-au pricinuit... din înaintarea meșteșugurilor industriale... și din secarea unui mare număr de bălți. CR (1832), 168²/5. A fost ocupat... la proiectele de împărțire de apă și de secarea lacului Cișmegiu (a. 1845). DOC. EC. 841, Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Secarea bălților. PĂCALĂ, M. R. 28, Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Generația de astăzi a atacat o altă mare interioară: Zunderzeea. Secarea ei a și început. SADOVEANU, O. IX, 251, Cf. SCRIBAN, D. Are o moară hodorogită pe apele vecine și secarea măștinii i-ar reduce cît de cît veniturile. V. ROM. februarie 1954, 312, Cf. DL, DM. Domniilor a și poruncit secarea [bălții Gorgani]. G. BARBU, A. V. 128, Cf. DEX. ♦ Fig. Mijloacele cele mai sigure... sînt următoarele... secarea corupției prin pravile înadîns făcute (a. 1848). URICARIUL, X, 8. ♦ Fig. (Familiar) Consum exagerat de băuturi alcoolice. Cf. se ca² (1). Cf. RESMERIȚĂ, D. ♦ P. gener. (Rare) Golire. Cf. se ca² (1). Cf. CADE. ♦ Loc. a d v. (Rare) Pe secare = în cantitate mare, foarte mult, pînă la ultima picătură. Vinu-i bun, ocaua mare, Beau voinicii pe secare. ALECSANDRI, P. P. 347. ♦ Fig. Ajungere la capăt, la limită a posibilităților, a capacităților, a disponibilităților etc. fizice, intelectuale, afective etc.; p. ext. obosire peste măsură (din cauza eforturilor fizice, a consumului nervos etc.); epuizare, extenuare, istovire, sfirșeală, sleire, stoarcere, sugere, vîlăguire, zdrobire, (rar) secăuire (1), (învechit) zămorire. Cf. se ca² (1). Cf. CADE, DL, DM, DEX. ♦ Fig. (Rare) Secăuire (4). A mea avere către seară pleacă. ALECSANDRI, T. II, 135.

2. Pierdere (totală sau parțială, definitivă sau temporară) a apelor din riuri, izvoare sau din cursurile etc. fizice ale acestora, din bălți, lacuri, fîntini etc.; (rar) secăuire (2). Cf. se ca (2). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Rare) Pierdere, (din cauza lipsei de umezeală, a sevei, a germenului de viață din plante, din vegetație etc.; veștejire, uscarea; pierdere a miezului din fructe, a puterii germinative din semințe; (rar) secăuire (4). Cf. se ca² (3). Seceta a provocat secarea miezului la nuci.

4. Fig. (Rare) Producere a unei dureri (fizice) puternice, insuportabile, a unei stări neplăcute etc.; p. ext. epuizare sufletească. Cf. se ca² (5). Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: seări.

— V. seca².

SECĂRE² s. f. v. seară.

SECĂSTRU s. n. v. săcastru.

SECĂT¹ s. n. (Rare) Faptul de a se ca² (1); secare (1). Cf. CADE. Secatul bălților. id. ib. — V. seca².

SECĂT², -Ă adj. I. (Despre riuri, izvoare etc. sau despre cursurile, albiile lor, despre bălți, lacuri, fîntini etc.) Din care s-a scos apa; care a fost golită de apă; (rar) secătuit (1), uscat. Cf. se ca² (1). Cf. VALIAN, V., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. Apă nu avea

nici un pic, căci fîntîna eră secată. CĂTANĂ, ap. CADE. ♦ Spec. (Rar) Desecat. Cf. DDRF. ♦ P. gener. (Rar) Golit. Cf. CADE. ◇ Fig. Armonie! Limbă sfîntă, care e și-a ta putere Dacă faci să curgă lacrimi cu o dulce mîngiere Chiar din ochii ce de ele se arată mai secați. MACEDONSKI, o. 1, 88. ♦ Fig. (Despre posibilitățile, capacitățile, disponibilitățile etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor) Care a ajuns la capăt, la limită; (despre oameni) care a obosit peste măsură (din cauza eforturilor fizice, a consumului nervos etc.); secătuit (1), epuizat, extenuat, istovit, sfîrșit, sleit², stors², supt², vlăguit, zdrobit, (învechit) zămorit. Cf. seca² (1). Cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Generații secate se sting*. LABIȘ, p. 317. ♦ Fig. (Rar) Secătuit (4). A găsît țara secată, cu tot belșugul ei, înecat în datorii. GHICA, s. 6. *Banii sînt scoși din visteria care este secată*. PAS, L. I, 215.

2. (Despre riuri, izvoare etc. sau despre cursurile, albiile lor, despre bălți, lacuri, fîntîni etc.) Care a devenit sec (I 2), care și-a pierdut (total sau în parte, definitiv sau temporar) apa, (regional) secăt o s (2); (despre apele riurilor, izvoarelor, bălților, lacurilor, fîntînilor etc.) care s-a pierdut, a dispărut (total sau în parte, definitiv sau temporar); (rar) secătuit (2). Cf. seca² (2). Cf. VALIAN, v., DDRF, RESMERIȚĂ, D. *O mare secată*. CĂLINESCU, o. 1, 11. *În partea apropiată de fosta mlaștină secată răsăriseră... plopi*. STANCU, R. A. II, 169. *Se strecura prin albia secată a răstocii*. T. POPOVICI, SE. 511. *Am coborît într-o vale plină de bălți secate și uscate*. LĂNCRĂNAN, C. III, 156. ◇ Fig. *Să te zvîrcolești în strîmtoarea sufletului tău celui rece... să vezi că e secat și că apele sale se pierd în nisipul secăciunii sociale*. EMINESCU, G. P. 27.

3. (Rar; despre plante, vegetație etc.) Care și-a pierdut seva, germele de viață, din cauza lipsei de umezeală; vestejit, uscat; (despre fructe sau despre semințe) care a devenit sec (II 2) (pierzîndu-și puterea germinativă); (rar) secătuit (3). Cf. seca² (3). *În curte sînt doi plopi secați*. ♦ (Învechit; despre fructe) Deshidratat. *Migdale săeat[e]* (cca 1792). N. A. BOGDAN, C. M. 70. *Roscove săeat[e]* (cca 1792). id. ib. ♦ (Despre oameni, despre corpul sau despre părți ale corpului lor) Paralizat (1); p. gener. (despre oameni) infirm; neputincios (1). Cf. seca² (3). *Oameni degerați, morți și sacați* (a. 1829). DOC. EC. 452. *Lucrătorii zdraveni 428, lucrători secați 92* (a. 1830). ib. 455, cf. I. GOLESCU, C. *Mă vezi prăpădit, dar altfel, această mină secată Tot ar mai putea trimite dușmanului o săgeată*. HASDEU, R. V. 60, cf. DL, DM. ◇ (Substantivat) *Catagrafia ciocănașilor, măglașilor și ceilalți oameni ai ocni... 45 secați, belegi* (a. 1829). DOC. EC. 452.

4. Care este chinuit de o durere (fizică) puternică, insuportabilă; indurerat; care este epuizat sufletește. Cf. seca² (5). *Domnița nu se uită nici la el. Și drăgușul se duse cu inima secată*. DELAVRANCEA, V. V. 20, cf. CADE.

— Pl.: *secați, -te*. — Și: (învechit și regional) *săcăt, -ă* adj.

— V. *seca²*.

SECATÓR s. n. Foarfece mare de mină cu cuțite scurte și brațe lungi, acționate cu ambele mîni, folosit la grădinarit. *Mi-ai prins degetul în plisc ca într-un secator*. ALAS 27 v, 1934, 1/4. *Cu o nevăzută foarfecă rapidă ca un secator, capul muștei e retezat*. ARGHEZI, S. VIII, 59, cf. LTR², DEX.

— Pl.: *secatoare*.

— Din fr. *sécateur*.

SECĂCIÓS, -OĂSĂ adj. 1. (În dicționarele din trecut; despre sol, despre locuri, terenuri etc.) Sec (I 1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D., GHETIÈ, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

2. (Învechit, rar; în forma *săcacios*) Extenuat. *Toate lucrările duhului se pot împărți în două plase... producătoare, care răsăr din sine însuși și produc idei nouă, și primite sau pasive... Cele dintii sînt cu mult mai ostentivoare și săcacioase*. VASICI, M. II, 21/12.

— Pl.: *secăciosi, -oase*. — Și: *săcaciós, -oasă* adj.

— *Seca² + suf. -acios*.

SECĂCIU, -IE adj. v. *secățiu*.

SECĂCIUNE s. f. 1. (Învechit și popular) Secetă. *Copacii au săcat de săcaciune*. URECHE, LET. I, 203/27, cf. M. COSTIN, ap. GIDEI, 275, ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Să te zvîrcolești în strîmtoarea sufletului tău celui rece... să vezi că e secat și că apele sale se pierd în nisipul secăciunii sociale*. EMINESCU, G. P. 27. *Are un judecător două feluri de lucruri de făcut: unele... grațioase... și altele contențioase, procesele*. *Cele dintii sînt de o banalitate, de o secăciune ce nu se poate pricepe*. BĂRĂTESCU-VOINEȘII, p. 250. ♦ (Învechit) Proces de deshidratare, de uscare excesivă a corpurilor expuse îndelungat la soare, la vînt etc. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Din întinsele pustii se răscoleau din năsip schelete nalte... învăluite în lungi mantale albe, țesute rar din fire de argint, încît prin mantale se zăreau oasele abite de secăciune*. EMINESCU, N. 25, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Oasele abite de secăciune*. C. PETRESCU, în SCL 1974, 446.

2. (Învechit, rar; în forma *săcaciune*) Paralizie; invaliditate, infirmitate. *O mină directă sacă, îndată o dezleagă din săcaciune*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 178^r/31.

— Pl.: *secăciuni*. — Și: (învechit, rar) *săcăciune* s. f.

— *Sec + suf. -aciune*.

SECĂLÚȘ s. n. v. *sacăluș*.

SECĂRĂȚĂ vb. I v. *secărăți*.

SECĂRĂȚI vb. IV. Trans. (Regional; complementul indică lanuri de grîu) A secări (1). Cf. PAMFILE, A. R. 112, PASCU, S. 104, VICIU, GL., ALR II 5192/141. ◇ Refl. p. a. s. *După ce secara dă în spic, pe deasupra spicelor de grîu, acele spice se reteză cu foarfecile ori cu secera. Munca aceasta se numește secărățit, iar grîul se zice că se secărățează*. PAMFILE, A. R. 112.

— Prez. ind.: *secărățesc*. — Și: *secărăță, săcărăță* (PASCU, S. 104, VICIU, GL.) vb. I.

— *Secară + suf. -ăți*.

SECĂRĂȚIT s. n. (Regional) Faptul de a secări și; secărit. *După ce secara dă în spic, pe deasupra spicelor de grîu, acele spice se reteză cu foarfecile ori cu secera. Munca aceasta se numește secărățit*. PAMFILE, A. R. 112.

— Pl.: *secărățituri*.

— V. *secărăți*.

SECĂRE s. f. v. *secară*.

SECĂREA s. f. I. (Bot.) 1. Numele mai multor plante erbacee aromatice din familia umbeliferelor; a) (popular) chimen (*Carum carvi*). Cf. CIHAC, I, 252, BRANDZA, FL. 223, BĂRCIANU, GRECESCU, FL. 239, BIANU, D. S. 135, TDRG, CADE, BUJOREAN, B. L. 391, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, BORZA, D. 41, DEX; b) (popular; și în sintagma *secărea de grădina*) miolură (*Foeniculum vulgare*). Cf. BRANDZA, FL. 226, GRECESCU, FL. 246, N. LEON, MED. 22, BIANU, D. S. 485, CADE, ENC. AGR. IV, 50, BORZA, D. 70; c) (învechit; și în sintagma *secărea de grădina*, BORZA, D. 130) anason (*Pimpinella anisum*). Cf. BORZA, D. 130; p. rest r. (la sg. cu sens colectiv) sămînța acestor

plante, folosită adesea drept condiment. Cf. LB, POLIZU. *Fierbe holerca cu zahăr și cu săcărea pisată mărunfel.* MARIAN, NA. 54, cf. DDRF. *Anisonul, anison-dulce, secărea de grădină, molară... se pune în rachiu.* N. LEON, MED. 22. *Săcărica, de la care se mănincă frunzele, iar semințele se pun în rachiu.* ȘEZ. VIII, 39, cf. ALEXI, W. *Să se afume scuticele cu săcărică.* PAMFILE, DUȘM. 269, cf. GOROVEI, CR. 105. *Săcăreana sau săcărica, zisă și chimen, chimion, chimișor, e bună de pus în rachiu, că-i dă gust bun.* ȘEZ. XV, 117. *Singurateleul călugăr culegea săcărică și, pe cît aflarăm, făcea și el o mică negustorie cu ea.* HOGAȘ, DR. I, 25. *Preotul... n-a luat în gură nici măcar o picătură de rachiu îndulcit cu secărea.* REBREANU, I. 467, cf. H X 315, 354, 445, 534. *Pălincă cu săcărea, M-am jurat că nu te-oi bea, Pînă cînd io te-oi avea.* MÎNDRESCU, L. P. 154, cf. DOINE, 143. *Frunză verde săcărea, Poruncit-a mîndra mea... Să mă duc seara la ea.* MAT. FOLK. 755. *Zamă de săcărea.* CHEST. VIII 32/15, cf. 34/27, ALR I 1 611, A V 14, 20, VI 26. *În hotarul comunei se face multă săcărea.* MAT. DIALECT. I, 190.

2. Numele a două specii de plante erbacee asemănătoare cu ovăzul: a) plantă din familia gramineelor, înaltă pînă la 90 cm, cu frunze înguste, lineare, aspre la pipăit, și cu spiculele uniflore; (regional) gnopă, iarba-ovăzului, iarba-vîntului, obsigă, odaie² (*Bromus samosus*). Cf. GRECESCU, FL. 632, TDRG, PANȚU, PL., BORZA, D. 33; b) plantă din familia gramineelor, cu frunze lineare sau linear-lanceolate, cu florile așezate în spiculete, golașe sau păroase, care crește prin semănături; obsigă (a), (regional) secară-sălbatică (v. s e c a r ă 2), crapă, iarba-ovăzului (v. o v ă z I 1), iarba-vîntului, negară, odaie², tolbă, zizanie (*Bromus secalinus*). Cf. BRANDZA, FL. 499, ENC. ROM., ȘĂINEANU², PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 33.

3. (Regional) Secară (1) (*Secale cereale*) (Șanț — Năsăud). Cf. BORZA, D. 158.

4. (Învechit; la pl.; în forma săcărele) Săbiuță (3) (*Gladiolus imbricatus*). Cf. BORZA, D. 77.

II. (În forma săcărică) Băutură alcoolică preparată, de obicei, din secară (3), (aromată cu secărea I 1 a). Cf. RESMERIȚĂ, D. *Și-i lasă gura apă un iz de săcărică.* LESNEA, VERS. 5. *Ei poartă deci dintr-o sticlufă... săcărică, rachiu, votcă, fuică.* TEODOREANU, M. III, 300. *Secărica alerga din mîna în mîna cu ulcica.* VOICULESCU, P. I, 54, cf. SCRIBAN, D. *Unii se îmbătară cu rachiu. Alții cu săcărică se amețiră.* STANCU, Ș. 304. *O săcărică, coane... Băui cu dorobanții.* PAS, L. I, 21, cf. DL. *Gîndul îi umbla la sticlufa de săcărică pe care n-o băuse în acea zi.* T. POPOVICI, S. 152. *Sosi și notarul... să-și bea porția de săcărică.* ID. SE. 396, cf. DM. *Beau săcărică col la col cu băieții de-i ajutau.* BARBU, G. 369, cf. M. D. ENC., DEX., SCL 1974, 446, ALR SN IV h 1130.

— Pl.: săcărele. — Și: săcărică, (regional) săcăreă, săcărică s. f.

— Secară + suf. -ea. — Secărică, săcărică: cu schimbare de suf.

SECĂREȚI, -EĂȚĂ adj. (Transilv.; despre boabele de cereale sau, p. ext., despre cereale) Sec (II 2). Cf. PONTBRIANT, B., CIHAC, I, 252, CADE. *De merge-n țîr n-are preț, Ca și grîul secăreț.* F (1885), 295. *Cum-părătoriiu acesta se mai uită oleacă la grîu și părin-du-i-se cam săcăreț, ba și cam tăciunos, merse la alte cară.* RETEGANUL, ap. CADE. < Fig. *Am un bade secăreț... De merge-n țîr n-are preț.* F (1885), 295.

— Pl.: secăreți, -e. — Și: săcăreț, -eăță adj.

— Sec + suf. -ăreț.

SECĂREȚ2, -EĂȚĂ adj. (Transilv. și prin Ban.; despre lanuri de grîu) Prin care a crescut secară (1); (despre boabe de grîu) amestecat cu secară (3), plin de secară; (învechit și regional) secăros, (regional)

săcărit². Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, BARCIANU, ALEXI, W., ALR SN I h 41, TEAHA, C. N. 262.

— Pl.: secăreți, -e. — Și: săcăreț, -eăță adj. BUDAI-DELEANU, LEX., ALR SN I h 41, TEAHA, C. N. 262.

— Secară + suf. -eț.

SECĂRI vb. IV. T r a n z. 1. (Complementul indică lanuri de grîu) A curăța, prin tăiere sau prin smulgere, de secara (1) crescută printre firele de grîu; (regional) a secărăți. Cf. ALR II 5 192/872. *Dacă [grîul] are secară, îl lom și-l secărim cu-o seceră și-i tăiem secara.* GL. OLT.

2. (Regional; complementul indică lanuri de grîu) A umple de secară (1), a face pestriț cu secară. *Plugarului român nu-i place faptul că această grîină [secara] răsare... în lanul de grîu... îl face tarcat, îl secărește.* PAMFILE, A. R. 112.

— Prez. ind.: secăresc. — Și: săcări vb. IV. ALR II 5 192/872.

— V. secară.

SECĂRICĂ s. f. v. secărea.

SECĂRIȘ s. n. (Regional) Lan de secară (1) (Săpata — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *S-au pierdut în niște secărișuri, mai mari ca omul.* ID. IB.

— Pl.: secărișuri.

— Secară + suf. -iș.

SECĂRIȘTE s. f. 1. (Regional) Cîmp semănat cu secară (1). Cf. DR. XI, 83, SFC III, 45, UDRESCU, GL.

2. (Prin Olt. și prin nord-vestul Munt.) Miriște de secară (1). Cf. PASCU, S. 251, VÎRCOL, M. 87. *Am fost cu vitele pe secăriște.* UDRESCU, GL.

3. (Regional; în forma săcăriște) Pămînt slab, bun numai pentru secară (1) (Călinești — Botoșani). H I 35.

— Pl.: secăriști. — Și: săcăriște s. f. PASCU, S. 251, DR. XI, 83, SFC III, 45, H I 35, VÎRCOL, M. 87.

— Secară + suf. -iște.

SECĂRIT s. n. Faptul de a secări; operație de îndepărtare, prin tăiere sau prin smulgere, a firelor de secară (1) crescute în lanurile de grîu; (regional) secărățit. Numai secăritul va putea asigura eliminarea desăvîrșită a secarei. ENC. AGR. *În loturile semincere secăritul se face prin smulgere, nu prin retezarea spicelor de secară cu secera sau cu coasa, deoarece rămîn frați de secară.* LTR², cf. SFC IV, 294, ALR II 5 192/250, GL. OLT.

— Și: (regional) săcărit s. n. ALR II 5 192/250.

— V. secări.

SECĂRIȚĂ s. f. (Bot.; regional) 1. Chimen (*Carum carvi*). Cf. BRANDZA, FL. 223, N. LEON, MED. 31, CADE, BORZA, D. 48.

2. Perișor¹ (II 1 a) (*Elymus asper*). Cf. BRANDZA, FL. 503, TDRG, CADE, DS, ENC. AGR. IV, 551, BORZA, D. 63.

— Pl.: secărițe.

— Secară + suf. -iță.

SECĂRÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit și regional; despre lanuri de grîu) Prin care a crescut secară (1); (despre boabe de grîu) în amestec cu secară (3), plin de secară; (regional) săcărit², secăreț². Cf. ANON. CAR., I. GOLESCU, C. *Toate grîurile di toamni au ieșit secăroase și nu este puțință a le semăna* (a. 1846). DOC. EC. 899, cf. TDRG. *Grîu secăros și neghinos.* STĂNOIU, în SCL 1974, 446, cf. IORDAN, L. R. A. 191. *Grîu curat și [grîu] secăros.* H XI 219, cf. ALR SN I h 41.

— Pl.: secăroase.

— Secară + suf. -oș.

SECĂRUICĂ s. f. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai de aproape (Brehuești — Botoșani). Cf. H I 19.

— Pl. ?

— Secară + suf. -uică.

SECĂTOR, -OĂRE adj. (În dicționarele din trecut) Care seacă² (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., CIHAC, I, 251, GHETIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W.

— Pl.: secători, -oare. — Și: săcător, -oare adj.

GHEȚIE, R. M., BARGIANU.

— Seca² + suf. -ător.

SECĂTÓS, -OĂSĂ adj. (Regional) 1. (Despre riuri, izvoare etc. sau despre cursurile, albiile lor, despre bălți, lacuri, fântini etc.) Secat (2) (Maglavit — Calafat). GL. OLT. Fântina iera foarte secătuosă de apă. ib.

2. (Despre anotimpuri, vreme, ani sau despre aer, vânturi etc.; în forma săcătos) Secetos (1) (Lazuri de Beiuș — Beiuș). Cf. A I 23. An sărac sau săcătos. ib.

— Pl.: secătoși, -oase. — Și: săcătos, -oasă adj. A I 23.

— Secat + suf. -os.

SECĂTUÍ vb. IV. 1. Tranz. fact. (Rare; complementul indică riuri, izvoare etc. sau cursurile, albiile lor, bălți, lacuri, fântini etc.) A seca² (1). Cf. CIHAC, I, 252, BARGIANU, ALEXI, W. ♦ (Prin analogie) Arșița de august mie unuia mi-a secătuít buzele și mi-ă lipit limba de cerul gurii. SADOVEANU, O. XI, 11. ♦ Refl. pas. Spec. (Rare) A deseca. Se secătuiesc bălți, se deșartă noroai. SADOVEANU, O. IX, 301. ♦ P. gener. (Rare; complementul indică recipiente sau echivalente ale acestora) A goli. Gura îi era cocoliță, oasele parcă secătuíte de măduvă. C. PETRESCU, S. 11. ♦ P. ext. (Rare; complementul indică oasele, membrele corpului omenesc) A face să rămână fără mușchi. Plumbul se transformă în așchii lungi, desfăcându-se de pe piciorul secătuít de carne. SAHIA, N. 35. ♦ Fig. (Complementul indică posibilități, capacități, disponibilități etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor) A face să ajungă la capăt, la limită; p. ext. (despre oameni) a obosi peste măsură (din cauza eforturilor fizice, a consumului nervos etc.); a seca² (1), a epuiza, a extenua, a istovi, a stoarce, a suge, a vlăgui, a zdrobi, (învechit) a zămori. V. sfîrși. Pe fața lui se văd urmele patimilor ce l-au secătuít fără vreme. GANE, ap. CADE. Feciorii noștri, cînd să prindă și ei gură pinzii, ni-i ia la oaste, ni-i duce la oraș, ni-i înstrăinează și, după trei ani, ni-i trimite neomeni, secătuíți și la minte și la trup. SĂM. I, 81. Nimic nu roade mai cumplit sufletul și-l secătuiește, decît necazul și pizma. DRAGOMIRESCU, în PLR II, 145. Titu găsi numai pe doamna preleasă, o fărancă secătuítă de muncă. REBREANU, I. 215, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. Acum trei decenii, preocupările sale de eșafodare aveau poate un fel de parti-pris de transfigurare ornamentală, de înobilare decorativă, care risca să secătuiescă substratul afectiv. CONTEMP. 1969, nr. 1172, 7/2, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. (Învechit, rar) A seca² (1). În loc să le înmulțescă [livezile], le secătuiește din an în an. I. IONESCU, ap. CADE. După... tăierea bățăturilor, se pot arde și cu piatra-iadului, care iarăși le va secătuí. ap. TDRG.

2. Intran. z. (Rare; despre riuri, izvoare etc. sau despre cursurile, albiile lor, despre bălți, lacuri, fântini etc. sau despre apele acestora) A seca² (2). Secătuiseră și izvoarele fîntinii de atîta secetă. v. ROM. martie 1957, 62. ♦ Fig. Cerul... se căsca fierbinte și gol, ca un ochi uscat, secătuít de lacrimi. v. ROM. iunie 1960, 37.

3. Intran. z. (Rare; despre plante, vegetație, despre fructe sau semințe) A seca² (3). Din cauza secetei, cireșii au secătuít.

4. Tranz. (fact.) Fig. (Complementul indică oameni, colectivități umane, ținuturi, țări etc.) A face să rămână fără (aproape) nimic; (complementul indică mijloace materiale, în special financiare, bogății naturale etc.) a consuma (aproape) tot; a slei, a stoarce, a istovi, a vlăgui, (rar) a seca² (1), (învechit și regional) a scurge (IV). V. sărăci (2, 3). Îl secătuise de parale, cu adevărat, galeria cea nouă. AGÎRBICEANU, A. 471. Paznicul livezii secătuítă de rod. C. PETRESCU, S. 11. Ținuturile bogate ale Emiliiei erau prădate și secătuíte de-o mină de mari proprietari. COCEA, S. I, 83. Nemții, încă din trecuta primăvară, secătuiseră tot pe unde trecuseră. SADOVEANU, O. XVII, 331. Putea să facă dar din visterie unei regine, pentru grumaz, un lanț de mari mărgăritare care secătuise bugetul. ARGHEZI, B. 144. Cheltuielile necesare acestor războaie, sporite de fastul și risipa curții, secătuiseră tezaurul public. VIANU, L. U. 166. Natura îmbelșugată a acestui pămînt binecuvîntat n-a putut fi încă secătuítă de lăcomia și nesocolința omenească. BART, S. M. 46. De două mii de ani se scoade [aur] și munții au fost secătuíți. BOGZA, A. I. 193. Pentru a mulțumi lăcomia turcilor, domnitorii care veneau pe tron în Moldova și Țara Românească înmulțeau birurile, secătuind țara. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 9, 66. Războiul a secătuít țara, care și așa era mulsă de boieri. v. ROM. februarie 1955, 158, cf. DL. Demonstrate cum ne-a fost secătuítă aușia petroliferă. T. POPOVICI, S. 361, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Tranz. fact. Spec. (Complementul indică rezerve de substanțe minerale dintr-un zăcămint) A epuiza (în cea mai mare parte sau total). Cf. DL, DM, M. D. ENC. ♦ Intran. z. Spec. (Rare; despre rezervele de substanțe minerale dintr-un zăcămint) A se epuiza. Cf. DEX. ♦ Tranz. fact. Spec. (Complementul indică terenuri, suprafețe agricole etc.) A face să devină neroditor, nefertit, sărac (9) (prin exploatare nerațională); a sărăci (6). A început... să-l roage să-și dea demisia și să plece amîndoi la moșie, rupînd-o odată cu arendașii ce secătuiau pămîntul. SANDU-ABDEA, U. P. 146, cf. RESMERIȚĂ, D. [Locuitorii] au ales pămîntul productiv și, încetul cu încetul, au secătuít locurile de vlagă, așa că astăzi acestea sînt sterpe. DIACONU, VR. XLI, cf. CADE, SCRIBAN, D. Era pămînt bun, gras..., dar vînturile îl secătuiseră. T. POPOVICI, SE. 61, cf. DL, DM, DEX. ♦ P. ext. (Rare) A epuiza. După ce a secătuít ceea ce poate da o cale, o metodă ori o idee..., aproape automat el se îndreaptă către contrariul lor. RALEA, S. T. I, 36.

— Prez. ind.: secătuiesc. — Și: (regional) săcătuí vb. IV.

— Secat² + suf. -ui.

SECĂTUÍRE s. f. Acțiunea de a secătuí și rezultatul ei.

1. (Rare) Secare¹ (1). Cf. secătuí (1). Cf. CIHAC, I, 252. ♦ Fig. Perioada definitivă secătuíri a izvoarelor poetic. v. ROM. ianuarie 1954, 160. ♦ Spec. Desecare. Trei mari pompe de secătuire au fost așezate în trei puncte deosebite, la marginea acestor diguri. SADOVEANU, O. IX, 250. ♦ Fig. Secare (1). Cf. secătuí (1). Cf. DL, DM. Dispariția vitalității, secătuírea în veșelăși apatice, iată ce anunță Flaubert prin romanul său. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 20/2, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Rare) Secare¹ (2). Cf. secătuí (2). Secătuírea bălții s-a datorat secetei.

3. (Rare) Pierdere, din cauza lipsei de umezeală, a sevei, a germenului de viață din plante, din vegetație; veștejire, uscare; pierdere a miezului din fructe, a puterii germinative din semințe; (rar) secare¹ (3). Cf. secătuí (3). Secătuírea teiului l-a intristat.

4. Fig. Rămânere fără (nici un fel de) mijloace materiale, bogății naturale etc.; consumare (aproape) totală a mijloacelor materiale, a bogățiilor naturale etc.; sleire, stoarcere, sugere, istovire, vlăguire, zdrobire, (rar) secare¹ (1). V. sărăcire (2). Cf. secătui (4). Act de demență... sortit să ducă... la secătuirea tezaurului. CAMIL PETRESCU, p. 236, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Spec. Epuizare (în cea mai mare parte sau totală) a rezervelor de substanțe minerale dintr-un zăcămint. Cf. secătui (4). Cf. DL, DM, M. D. ENC. ◇ Fig. Formulele teatrale europene... au exploatat pînă la istovire tot ce se poate stoarce din „anecdote“, „conversație“... Artaud a avut, poate, în gradul cel mai acut sentimentul sleirii acestei evoluții, al secătuirii acestui filon. T decembrie 1968, 74. ♦ Spec. Transformare a unui teren agricol fertil într-unul nefertil sau puțin fertil (prin exploatarea lui nerațională). Cf. secătui (4). Produsele agricole-marfă, pe care le dau marile întreprinderi agricole capitaliste, sînt realizate prin cea mai cruntă exploatare a muncitorilor agricoli, prin jefuirea și secătuirea pămîntului. LUPA DE CLASĂ, 1953, nr. 9, 46.

— Pl.: secătuiuri.

— V. secătui.

SECĂTUIT, -Ă adj. 1. (Rare; despre riuri, izvoare etc. sau despre cursurile, albiile lor, despre bălți, lacuri, fîntni etc.) Secat² (1). Cf. secătui (1). Fîntînă secătuită. ◇ (Prin lărgirea sensului) Ne privim o clipă, îmi trec limba secătuită peste buzele arse și pe urmă o rup la fugă. CAMIL PETRESCU, U. N. 362. ♦ P. gener. (Rare) Goliț. Un univers secătuit, mineralizat. T iulie 1968, 76. ♦ Fig. (Despre posibilitățile, capacitățile, disponibilitățile etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor) Care a ajuns la capăt, la limită; (despre oameni) care a oboșit peste măsură (din cauza eforturilor fizice, a consumului nervos etc.); secat² (1), epuizat, extenuat, istovit, sfîrșit², sleit², stors², supt, vlăguit, zdrobit, (învechit) zămorț. Cf. secătui (1). Cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Le vom auzi din pieptul unor osticoși secătuiți de viață. ARDELEANU, D. 300. Pămîntul marilor votevozi... de odinioară a ajuns un infern în care gemeau robii secătuiți. SADOVEANU, O. XIX, 136. Nu găsea nimic în mintea lui secătuită. VINEA, L. I, 35, cf. DL. Rămîneau numai niște formulări fără legătură cu emoțiile secătuite. T. POPOVICI, SE. 553, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Rare) Dispărut. Cf. secătui (1). N-ar fi de mirat ca lirismul secătuit, în metropolă, prin ermetism formal și filul suprarealist să renască în poezia lînră a provinciilor. CONSTANTINESCU, S. III, 68, cf. DL.

2. (Rare; despre riuri, izvoare etc. sau despre cursurile, albiile lor, despre bălți, lacuri, fîntni etc. sau despre apele acestora) Secat² (2). Cf. secătui (2). Mintea i se oprea ca o roată peste un iaz secătuit. VINEA, L. II, 73.

3. (Rare; despre plante, vegetație etc.) Care și-a pierdut seva, germenul de viață din cauza lipsei de umezeală; veștejit, uscat, (despre fructe sau despre semințe) care a devenit sec (II 2) (pierzîndu-și puterea germinativă); (rare) secat² (3). Cf. secătui (3). Luă o tuță și o gustă... Era secătuită, amară. BARBU, PRINC. 30.

4. Fig. (Despre oameni sau despre colectivități umane, despre țări, ținuturi etc.) Care a rămas fără (aproape) nimic; (despre mijloace materiale, în special despre bani, fonduri etc., despre bogății naturale etc.) consumat (aproape) în întregime; p. ext. (despre pămînt, sol) sărăcit (3); (rare) secat² (1), sleit², stors², supt², istovit, vlăguit. Cf. secătui (4). Tobele receptorilor băteau contribuabililor secătuiți la poartă. ARGHEZI, B. 147, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Spec. (Despre rezervele de substanțe mine-

rale dintr-un zăcămint) Care s-a epuizat prin exploatare. Cf. secătui (4). Cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. Autorii încearcă să exploateze ultimele resurse ale unui secătuit zăcămint. CINEMA, 1968, nr. 5, v. ♦ Spec. (Despre terenuri, suprafețe agricole etc.) Care a devenit nefertil, neroditor etc. (din cauza exploatării neraționale); sărăcit (3). Cf. secătui (4). Și totuși furnica omenească se încăpățînează în lupta ei pentru trai, căutîndu-și hrana prin locurile aceste sterpe și secătuite. BART, S. M. 54.

— Pl.: secătuiți, -te. — Și: (învechit și regional) săcătuit, -ă (BARCIANU, ȘĂINEANU²), (regional) săcătuit, -ă (com. din ZAGRA — NĂSĂUD) adj.

— V. secătuit.

SECĂTUITÓR, -OĂRE adj. (Rare) Care secătuieste (4). (Fig.) Junimismul nu e nici cosmopolit, nici secătuitor de duh național și forță creatoare. CONSTANTINESCU, S. II, 86.

— Pronunțat: -tu-i-. — Pl.: secătuitori, -oare.

— Secătuit + suf. -tor.

SECĂTURĂ s. f. 1. (Popular) Loc secat² (2) al unei ape (unde se poate prinde pește). Cf. ANTIPA, P. 789. Cînd seacă apa se zice săcătura. H XVIII 44, cf. BIRLEA, L. P. M. II, 495, LEXIC REG. II, 63.

2. (Învechit și regional) Loc, într-o pădure, defrișat și folosit ca pășune sau ca ogor; (popular) curătură, (învechit și regional) seci (1), (regional) laz, runc¹ (1). V. tăietură (3). Săcătura Călimăneștilor (a. 1673). DIACONU, VR. XXVII. 1 pogan di loc săcătura cu viși îmbrăcat (a. 1790). C. GIURESCU, P. O. 79. Ne-am învoit și le-am dat noi Nărujanii Ghebeștilor în holarul nostru o săcătura lîngă hotar[u] despre dîșii (a. 1800). DIACONU, VR. XXVII, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. O săcătura ce o am în Lupei..., spre măgură (a. 1808). IORGA, S. D. VII, 68. Săcătura înseamnă aici „tăietură“, adică o pădure tăiată, ciungită, ca să se usuce și locul să poată fi transformat în fînă. BOGDAN, D. ȘT. II, 609. O situație specială între stăpînirile individuale din interiorul obștii o au curăturile (lazuri, vîncuri, arsuri, jăriște, secătura, săpătură, groapă). PANAITESCU, O. T. 125, cf. CHEST. IV 99/99, 107/136, com. din VAȘCĂU, ALR I 950/100. ♦ P. gener. (Învechit) Spațiu liber, loc gol. Aerul... umple toată adîncimea și secătura pămîntului și a lucrurilor lui, fiind toate înecate într-însul ca și peștii. PISCUPESCU, O. 68/13. Osul este rădăcina cea înfiptă în teaca gingiei de sus și de jos, cu o secătura printr-însa. EPISCUPESCU, PRACTICA, 134/10. ♦ (Învechit, rar) Porțiune, element, fragment (dintr-un tot, dintr-un ansamblu). Din domnia lui Constantin Vodă și a lui Ioan Vodă pentru împlinirile ce s-au împlinit, lipsind multe secături, adevăratele de seamă pentru multe porunci împărătești ce venise în țară (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 121/6.

3. (Învechit, rar) Plantă sau parte a unei plante care și-a pierdut seva, germenul de viață; p. ext. uscătură. Un deal mare și înalt... are niște păzitori foarte buni, de-l păzește și-l curățesc de toate uscăciunile și secăturile. NEAGOE, ÎNV. 218. ♦ Parte a corpului atrofiată, degenerată. De-aș dezvăli la ochii lor... rana peptului și secăturile brațului meu. HRISOVERGHI, A. 21/18.

4. (Regional) Boală a oilor care se manifestă prin uscarea pielii (Tirgu Neamț). Cf. GLOSAR REG. ♦ Nume al unor boli, la oameni și la animale, nedefinite mai de aproape. Cf. H X 548, XII 60, 282, XIV 439.

5. (De obicei la pl.) Lucru, fapt, vorbă, afirmație etc. fără valoare, fără importanță, fără sens. V. fleac, nimic (III). Cf. I. GOLESCU, C. Dumneata nu ești așa de nebun să te miri de niște asemenea secături. Ce este natura, ce este poezia pentru dumneata? DACIA LIT. 34/17, cf. VALIAN, V. Acum am altă treabă;

n-am vreme să cauț astfel de secături. PR. DRAM. 129. Șese pînțele de acuză s-au ridicat asupra bietului It-nâr... , încit astăzi, după 53 de ani, cu secături de acelea ai putea cere capetele la o sută de mii de tineri. BARIȚIU, P. A. I, 592. Amorul... A vrut și pe mine Să mă tragă după sine-N secături a mă purta. PANN, E. II, 98/13. Fabula nu suferă secătură și umplutură. NEGRUZZI, S. I, 336. N-ar mai ieși acele două sute cincizeci de milioane cari se duc pe tot felul de secături ce ne trâmte Europa. GHICA, G. E. III, 13. Pe dealul Mitropoliei, În arhiva României, Unde statul grămădește Tot ce nu-i mai trebuiește, Unde s-află aruncate Secături nenumărate. ALEXANDRESCU, O. I, 287. Ce este, frate? — O secătură... Am visat că mă băteam cu plăieșii. SION, P. 256. Femeile nu mai visau decit diamanticele, stoffe de mătase și alte secături de acestea. FILIMON, O. I, 217, cf. PONTBRIANT, D. Vom locui amîndoi într-o căsuță mică, la mahala, fără lux, fără... tere-remul deșertăciunilor lumești, căci adevărata fericire nu stă în acele secături. ALECSANDRI, T. 780, cf. CIHAC, I, 251. Tocmai acum, la masă, v-ați găsit și voi să vorbiți secături. ISPIRESCU, L. 214. Te gîndești la secături și nu vezi că ești cu un picior în groapă. DELAVRANCEA, AP. CADE. Cine ar fi atît de prost să ia în seamă asemenea secături? I. NEGRUZZI, S. VI, 11, cf. DDRF. Voi ce secături puneți la cale. SĂM. V, 473. La sfîrșitul jocului încep călușarii și mutul a face fel de fel de secături. PAMFILE, S. V. 65, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. El nu știe astfel de secături. FUNDESCU, L. P. I, 94. < (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de“) În toate revoluțiunile au răsărit, precum se știe... , cîteva etnece în limbi de ale patriei. Se pomeniseră și românii din acelea comitate într-un tîrziu cu o secătură de cîntec. BARIȚIU, P. A. II, 671.

6. Epitet depreciativ pentru o persoană lipsită de orice valoare, de caracter etc.; lichea, otreapă (1), (regional) oșistie, (familiar) zdreanță, (argotic) sichi-mea. V. marțafoi, pramatie, pușlama. Cf. POLIZU. Mai bine trec cu tăcerea sau îmi frîng pana decît să laud vicleșurile și virtuțile unui om care n-a fost decît o secătură. GHICA, S. 89, cf. CIHAC, I, 251. După afirmările aceluia domn, eram, ca literat, o secătură, o nulitate impertinentă. CARAGIALE, O. VII, 229, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Are astăzi autoritatea să zică un puternic „în lături“ tuturor secăturilor „încurcă-lume“. IORGA, În PLR II, 71, cf. TDRG. Pentru trei secături v-a trebuit atîta bătaie de cap ca să-i închideși? PETICĂ, O. 233. Nu e meserie care, dacă nu ești o secătură lipsită de orice pătrundere, să-ți aducă o silă de ține însuși, ca meseria de apocat. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 44. Am înlîmpinal, urmași eu, multe secături în viața mea; mi-a fost, însă, dat, în cursul acestei călătorii, să fac cunoștința celei mai desăvîrșite. HOGAȘ, DR. I, 84. Alecsandri, fără să vrea, face din Iorgu nu o secătură și o caricatură, ci un adevărat bonjurist. IBRĂILEANU, SP. CR. 125. Dintr-o tînră secătură devine deodată sincer îndrăgostit de o săracă... studentă, Crina. LOVINESCU, C. IV, 29. Pentru aceste amănunte îl socoti îndată un individ de speță inferioară, o secătură fără nimic eroic... PETRESCU, I. I, 270. Din cauză că disprețul pe care-l poate exprima pronumele demonstrativ al depărtării este mai puternic, limba lui familiar a ajuns să-l utilizeze foarte des cu sensul de „golan, derbedeu, secătură“. IORDAN, STIL. 129, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, L. 241. Cine n-a înlînit însă alțișia pedanși ușurațici, alțișia secături ascunse sub masca gravității. RALEA, S. T. II, 215. S-au dovedit a fi niște secături, cartofori și lichele. BOGZA, A. I. 39. Ești o secătură sinistră, îl șuieră, un demenț hidos, o canalie. VINEA, L. II, 277. Stratilă e o secătură sinistră. H. LOVINESCU, T. 271. O secătură ce și-a făcut un scop din seducție și plăceri. CONSTANTINESCU, S. II, 393, cf. DL. Săcătură ce ești! Ce te-a apucat? La ce-ai făcut asta? T. POPOVICI, S. 16, cf. DM. Cazul unei fete care țîncearcă să se sinucidă, după o legătură vinovată cu

o secătură oarecare. T. Iunie 1964, 87, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 3/3, M. D. ENC., DEX., ȘEZ. III, 82. < (Cu sens atenuat) Surtzi pușin, că ai dinți frumoși, secătură mică. H. LOVINESCU, T. 246. < Fig. Fluturii, niște secături cochete cari, fără a iubi pe nimenea, zboară... din floare în floare. DELAVRANCEA, T. 63.

— Pl.: secături. — Și: (Învechit și regional) săcătura s. f.

— Seca² + suf. -ătură.

SECĂTURICĂ s. f. Diminutiv al lui secătură.

1. (Învechit; la pl.) Cf. secătură (5). Eu să-ți spuie de un păcălă, care, treabă cînd n-avea, Numai de secăturile totdeauna se finea. PANN, Ș. II, 47/2.

2. (Familiar) Cf. secătură (6). Ce mai secăturică e și asta! UDRESCU, GL.

— Pl.: secăturile.

— Secătură + suf. -ică.

SECĂTURISM s. n. (Rar) Mod de a fi, de a se comporta specific unei secături (6). Cf. BUL. FIL. VI, 23, SFC I, 124, 125. ♦ Faptă a unei secături (6). Cf. BUL. FIL. VI, 23, SFC I, 124, 125.

— Pl.: secăturisme.

— Secătură + suf. -ism.

SECĂTURLIC s. n. sg. (Rar; cu sens colectiv) Mulțime de secături (6). Cf. IORDAN, L. R. A. 190, SFC IV, 189.

— Secătură + suf. -lic.

SECĂȚIU, -IE adj. 1. (Învechit și regional; despre soluri, despre locuri, terenuri etc.) Sec (I 1). Cf. CIHAC, I, 251, BĂRCIANU, ALEXI, W., SFC IV, 98, DENSUSIANU, T. H. 332.

2. (Prin nord-estul Olț.; în forma secăciu; despre cereale) Cu bobul sec (II 2); (despre boabele cerealelor) cu miez uscat; (regional) secău (1). Cf. CIAUȘANU, V. 197.

3. (Învechit și regional; despre oameni) Uscățiv. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., SFC IV, 98, DENSUSIANU, T. H. 332.

— Pl.: secății. — Și: (regional) secăciu, -ie (CIAUȘANU, V. 197), săcățiu, -ie (BĂRCIANU, ALEXI, W., DENSUSIANU, T. H. 332) adj.

— Secat + suf. -iu.

SECĂȚIV, -Ă adj. 1. (În dicționarele din trecut; despre sol, despre locuri, terenuri etc.) Sec (I 1). Cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG.

2. (Învechit și regional; despre oameni) Uscățiv. Cf. I. GOLESCU, C. Cine se hrănește bine... nu e bolnăvicios, șubred și secățiv. JIPESCU, AP. CADE, CF. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. ♦ (Învechit, rar; despre carne, în special despre carnea de măcelărie) Macru (1). Carne foarte secățivă. TÎMPEANUL, G. 84/6.

3. (Despre sunete, zgomote, voce etc.) Sec (II 3). Mi-e glasul-necăcios și secățiv. JIPESCU, AP. TDRG.

— Pl.: secățivi, -e. — Și: (regional) săcățiv, -ă, adj. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Contaminare între sec și usățiv.

SECĂU, -ĂIE adj. (Regional) 1. (Despre cereale) Care are bobul sec (II 2); (despre boabele cerealelor) care are miezul uscat; (regional) secăciu, v. secățiu (2) (Vlășinești — Botoșani). Com. FURTUNĂ. ♦ (Despre vite; în forma sectu) Slab (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. GLOSAR REG. E secție vita asta și nu se-ngrașă. ib.

2. (Despre fructe) Care este neplăcut la gust, searbăd, astringent; Inecăcios. Pară secăie. CIHAC,

1, 251, cf. GHETIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W. *Pară secție. ȘĂINEANU*².

— Pl.: *secăi*, *-ăie*. — Și: *secăiu*, *-iie* (GLOSAR REG.), *secăii*, *-iie* adj.

— Sec + suf. *-ău*.

SECELĂ vb. I v. *șesăla*.

SECĂLĂ s. f. v. *siclu*.

SECELÎ vb. I v. *șesăla*.

SECENTISM s. n. Mișcare literară și artistică din secolul al XVII-lea, în Italia. Ceea ce s-a numit *secentismul*, adică arta barocului italian, a pastoralelor dramatice și narative ..., sînt tot atîtea manifestări ale acelei îndepărtări de viață care marchează un moment de criză adîncă a societății și artei italiene. VIANU, L. U. 146.

— Din it. *seicentismo*.

SECENTIST s. m. (Rar) Scriitor, artist care aparține secentismului. *Poezia secentiștilor... e un amestec de realism și circumvoluție, de instantaneu și compoziție mitologică, de notație jurnalistică și erudiție scandaloaasă. CĂLINESCU, c. o. 201. Trebuie adăugat că Saint-Amant, ca toți secentiștii, e un horașian, urînd războiul, dorînd tihna și cîntînd femeia și vinul. id. ib., cf. DN³. ♦ (Adjectival) Care ține de secentism, privitor la secentism. Callot, Rubens, Vermeer van Delft, Rembrandt, acestea sînt nume mari, utile a sugera o ambianță pentru cine nu are în minte atmosfera liricii secentiste. CĂLINESCU, c. o. 201.*

— Pl.: *secentiști*.

— Din it. *seicentista*.

SECERĂ vb. I. Tranz. (Folosit și absol.) 1. (Complementul indică cereale păioase) A rețea de la baza tulpinii cu o mișcare de tăiere executată manual, cu secera (I I), sau mecanic, cu secerătoarea (v. secerător 2). *Sămătoritul sămănînd cu lacrimi, cu bucurie seceră. PSALT. HUR. 111^v/22. Celora ce au lucrat agrelle vostre lăsași de voi strigă și strigare celora ce au secerat. COD. VOR. 132/19. Căutași spre pasările ceriului că nu seamănă, nece seaceră, nece adună în jînișe. CORESI, TETR. 11. Că încă numai doi ani au fost scumpeate, cîrci sînt iară înapoi încă dentr-înșii în carii nice vor ara, nice seceră. PALIA (1581), 189/4. Cînd vor avea doi oameni pîră... pentru vreun pămînt și pînă a să pîri, unul dentr-înșii va merge de va seceră pămîntul... fără de voia giudefului, acesta-și pierde tot venitul. PRAY. 55, cf. N. TEST. (1648), 8^v/29. A treia vară iar veși semăna și veși seceră. NEAGOE, INV. 67/24. De vei seceră seacerea ta întru farina ta și vei uita snop în farina ta, să nu te întorci să-l iai. BIBLIA (1688), 143²/52. Holdele... sînt plăvișe amu călără seacere și cine va săcera plată va lua. VARLAAM, ap. GCR I, 109/6. Ne dusăm să șăjcerăm 7 inși (a. 1692). GCR I, 306/26, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 228. Secire care săciră sămănturile (a. 1779). GCR II, 120/20. Păinea ce va avea-o... atîț griul, ovăzul... să o care cu carăle lor la arii, iar pentru că vor seceră-o, dumnealui să le dea din seceră dup[ă] cum le da și în vreme trecută (a. 1779). IORGA, s. d. VII, 117. Eu am văzut astă-noapte în vis, era sămănat grîu prin cetate și-l săcera machedonearii, cel copt și cel necopt. ALEXANDRIA (1794), 59/4, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. De va fi trebuiță... să săcere fieștece om pe zi trii clăi (inceputul sec. XIX). URICARIUL, IV, 198/4. Vor să vină să secere holda. ȚICHINDEAL, F. 454/18, cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. Fii sigur că românul face ce face și nu lasă bucatele pe cîmp, cil de multe ar fi, ar seceră toată noaptea. GHICA, C. E. I, 127, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 252. Unii secerau, alții legau snopii, alții făceau clăi. CREANGĂ, P. 158, cf. DDRF. Pe columna lui Traian găsim legionari secerînd grîu pe ogoarele dașe. XENOPOL, I. R. I, 56. Secerau*

în lan. COȘBUC, P. II, 64, cf. BARGIANU, ALEXI, W. ȘĂINEANU². Holdele bogate S-au copt și-au fost pe urmă cu grabă secerate, C-au fluierat mașine și-au clăntănit baloaze. ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 159, cf. TDRG. Ce ară și seamănă toamna, seceră și treieră vara. DELAVRANCEA, O. II, 19. Odată, prin iunie, cînd au venit fărâni să secere grîul, cel mai mare dintre pui n-a alergat repede la chemarea mă-si. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 225. Sapă la cucuruz și seceră grînele. AGÎRBICEANU, S. P. 67, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Îmi vei da cuvîntul tău de onoare că vei seceră, sub arșița soarelui, ca fărânel cel mai harnic. GALACTION, O. 136. Le-am dat bani să secere și să lucreze la arman, nu să caule șipari în Adîncata. SADOVEANU, O. XVII, 185. Tractoare, care, mașini, Unele ară, altele seamănă sau seceră și fac snopi. ARGHEZI, S. XVIII, 153. La cîmp, seamănă grîu și seceră-l cînd crește. CĂLINESCU, O. II, 197. Abia fușese secerat și adunat grîul copt. STANCU, Ș. 51. La sfîrșitul lui august, începutul lui septembrie, vom seceră. V. ROM. august 1954, 51. Să vinzi pămîntul? Da să știu că eu, așa nimurică cum am ajuns, mă duc să-l ar și să-l samăn și să-l secer, și nu le lăs! T. POPOVICI, SE. 54. Am secerat în cerul incins Snopi înalți ce-și îndoiau sub vînt alama. LABIȘ, P. 289. Am secerat și am umblat la coasă ca oricare fecioraș din sat. V. ROM. septembrie 1963, 16. Iacă mîndra de pe vale!... Ea aleargă-n fuga mare, Seceră orz de prînzare Și-l usu-că-ntr-o căldare. ALECSANDRI, P. P. 353. Năframa-i arde cu pară, Mîndra seceră secară. JARNIK — BÎRSEANU, D. 124, cf. 419. Merg loți. trei feciorii la secerat în holda lor..., că ei pînă-ntr-aceea numai în holde străine seceraseră. RETEGANUL, P. V, 59. Babele secerău Și moșnegii la aria cărau. POP., ap. GCR II, 333, cf. ALR I 909/315, 516. Soro, sorioara mea..., Să plecăm acasă iară, C-am arat ș-am semănat, Că am copt și-am secerat! BALADE, II, 38. Am văzu, și dău fețe săcerin' grîu. O. BÎRLEA, A. P. II, 99. Seceră unde n-a semănat, ș-adună unde n-a secerat sau unii seamănă și alții seceră, se zice cuișă sau despre cineva care, fără să muncească, profită de munca altuia. Cf. CORESI, EV. 315, ZANNE, P. I, 282, 283. Ce-ai semănat (în brazdă), aceea să seceri. C. PETRESCU, A. R. 157, cf. ZANNE, P. I, 283. (Ref. p. a. s.) Hai, măicușă, de mă vezi Până sînt grițele verzi! De unde s-or seceră, Multă lume îi umbla Și de urma mea nu-i da. FOLC. MOLD. I, 134. (Ref. imp. pers.) De cînd ași plecat Nu s-a mai secerat, Cuptoarele s-au stins. 1 iunie 1968, 38. ♦ Fig. Că cela ce samăna trupului, den trup va seceră putregiune. N. TEST. (1648), 255^v/29. Cela ce samăna întru d[u]h den d[u]h seaceră viața veacilor. ib. 255^v/30. La amiazăzăzi sămănaiu scărbă post cu lacrimi, așia cu bucurie seceraiu mînunchele. MOLITVENIC (sec. XVII), 305. Aicea vei să seceri roada acestui bine și a creștineștilor tale lucrări. ANTIM, O. 408. Gheorghie..., ca un plugariu prea înțelept, au sămănat aici pre pămînt chinuri și patimi pentru ca să seacere în ceriu roduri. MOLNAR, RET. 37/4. Deși furtuna te cuprinde, Pe drumul tău pas nesmintîl, Că cel ce lucră în durere va seceră cu mingiere! ASACHI, S. L. I, 128. Și de-aceea nu te mire Că-n serate și petreceri Nici o inimă nu seceri Și nu clatini nici o fire. VLAHUȚĂ, S. A. I, 41. Cineva mergea de la un capăt la altul al cerului și seceră ogoarele de zăpadă care cădea asupra pămîntului ca spicele de grîu. BOGZA, A. I. 665. Nu-mi bat capul ce-or gîndi vecinii, N-am coșit din holda lor un pai. Asuînd sub ploile luminii Numai anii mei mi-i secerai. BENIUC, V. 9. ♦ (Rar) A doborî. Ca un copac bătut de grindină, cu frunzișul secerat într-o singură noapte, Pașa de acum era scheletul celui de odinioară. TEODOREANU, M. III, 416. Andrei nu-și dădea seama cît timp fugiseră așa, în neștire, împiedicîndu-se și căzînd în întuneric ca niște păpuși secerate de-o bită. T. POPOVICI, S. 389. ♦ P. e x t. (Rar) A recolta (1). De la oricine-un snop de paie seceri. EMINESCU, O. IV, 333, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN,

D. ◇ Fig. Primește felicitările mele, domnișoară! Pe scenă dumnea ta ai secera aplauzele mulțimii. AGÎRBIȚEANU, A. 516. ◆ P. a n. l. (Rare; complementul indică ființe sau părți ale corpului lor) A răni adînc cu un obiect tăios. Unele părți din infanterie erau inarmate cu coase, cu cari secerau, cînd picioarele cailor înamici, cînd pe prizonieri. HASDEU, I. V. 77.

2. Fig. (Complementul indică ființe, mai ales oameni sau viața lor) A omori fulgerător (și în număr mare); p. ext. a distruge, a nimici (1). Dumnezeu au secerat de tot felul de oameni (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 359. Ca o tînără și drăgăstoasă floare fu aspru secerat în primăvara vîrstei sale. PLEȘOIANU, T. I, 190/18. Seceră lingoarea... ca și ciuma printre noroade. EPISCUPESCU, PRACTICA, 191/18. Chipul cel aspru cu care să tralarisise atît în a lor aducere pe ocean, cit și la lucru, săcera în tot anul cea mai mare parte din acești nenorociți. AR (1829), 44/1. Holera... a urmat mergerea sa prin călcări neregulate, secerînd, în provinciile împărăției, a treia parte din lăcuitorii. CR (1832), 102²/23. Viața cîmpenească are și ea multe mîhniri. Asprimea timpurilor nimicnicește uneori rodul sudoarelor și al muncii unui an; boale lipicioase seceră turmele. MARCOVICI, D. 211/2. Moartea însă ni vinează; Ea-n bordeiul umelii Dopotrivă săcereză Ca-n palatul aurit. ASACHI, S. L. I, 94. Vine grozava ciumă ce a secerat peste 7 000 suflete în țară și aici. FM (1841), 227¹/22. Acesta de abia apucă a se sui pe tron și o moarte timpurie în mijlocul bucuriei îi seceră viața. IST. M. 57/13. Un strein puternic tare viind ne-a scăpat pe noi și cetatea de nevoi Care năvălind do-dată... Pe vrăjmași a secerat. PANN, E. V, 23/12. Boalele sînt oarbe și săceră tot, bunul și răul. RUSSO, S. 26. Consolațiunea sa la Apolonius pentru moartea unui fiu secerat în floarea juniei sale este un model de simfibilitate, de blîndețe și de grație. ARISTIA, PLUT. LXXIX₂/29. Moartea îl seceră sub zidurile Silistrei. NEGRUZZI, S. I, 41. Vedem toate epidemiile... secerînd generațiuni întregi. GHICA, C. E. II, 363. Bălcescu fu un adevărat istoric, un adevărat urrier și artist al nostru; dar vai! moartea îl seceră tocmai atunci cînd crisalida deveni fluture. HASDEU, I. V. X. Copiii... cad secerați grabnic de-a morții grea lovire. ALECSANDRI, P. I, 223. Cînstita holeră de la 48... a început a secera prin Humulești în dreapta și-n stînga, de se auzea numai chiu și vai în toate părțile. CREANGĂ, O. 186. Făt-Frumos... îi gonea și-i secera cu pală ca pe buruienile cele rele. ISPIRESCU, L. 157. O moarte nendurată a vrut a-l secera. MACEDONSKI, O. I, 43. Un luptător harnic, care seceră larg în ostile polone. IORGA, C. I. I, 33. Seceră Ector atunci doi tineri dibaci la războaie. MURNU, I. 103. Și vîntul Dezlănțuilei patimi trece-n goană Și seceră bolnavi în orice parte. GOGA, POEZII, 386. Spaima, fără chip și fără contur..., călătorește mereu secerînd nevinovatele vite. ANGHEL, PR. 108, cf. TDRG. Se arunca unde era primejdia mai mare, unde secera moartea mai cumplit, fără frică. REBREANU, P. S. 97. Războiul, secerînd atîtea milioane de vieți omenești... a adus exaltarea instinctului vital. în PLR II, 386. Acolo, sub pămînt și sub iarbă, se afla un pictor, un poet și un cronicar pe care manualele îi pomenesc drept trei mari făgăduieli secerate în cea dintîi tinerețe. C. PETRESCU, C. V. 304. După ce turcii au fost secerați și stropșiți, biruitoarii de trei neamuri, români, unguri și sași, au făcut ospăț în mîzga de singe și pe movilele de leșuri. SADOVEANU, O. XII, 229. Hans Holbein... autorul renumitelor deseriuri pe tema dansului macabru... [arată] cum papii, împărații, principii, împreună cu simplii burghezi, cu fărani și cerșetorii sînt la fel secerăți de moarte. VIANU, L. V. 74. Este ca un crin încărcat de grele parfumuri, pe care îl seceră coasa morții. id. ib. 373. Infamul parazit... a purtat prin tranșee și prin orașe un flagel care a secerat multe zeci de mii de vieți omenești. BOGZA, A. I. 545. A început să-i secere și pe turci și pe creștini molimele. STANCU, R. A. II, 345, cf. DL. Din ziua nas-

terii, numai doi copii trecuseră de vîrsta care îi seceră rase pe ceilalți. PREDĂ, D. 150, cf. DM. Ciuma i-ar și secerat amîndoi părinții. IST. LIT. ROM. II, 263. După ce i-o strîmătorat lingă o bulboană, i-o secerat cu automatul. LĂNCRĂNȚAN, C. II, 130. Benet [se numără] printre pușinii scriitori care înțeleseseră să existe din profesia pasiunii lor, onorată pînă în 1943 — cînd îl seceră o boală de cord. V. ROM. decembrie 1964, 161. Moartea, prezență permanentă, seceră cu o paradoxală inutilitate. CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 3/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ Refl. (Rare) A muri¹ (1). Eu să mă săcer în floarea vîrstei cînd am încă o grămadă de trebi în viață. NEGRUZZI, S. I, 211.

— Prez. ind.: *secer*. — Și: (învechit și regional) *săceră* (prez. ind., învechit, și *săceréz*), (învechit) *săcîră* vb. I.

— Lat. sicilare.

SEGERĂR subst. sg. (Popular) Luna august. Cf. MARIAN, S. R. I, 96, PAMFILE, S. T. I, TDRG, DL, DM, SFC III, 151, M. D. ENC., SCL 1974, 447, DEX.

— Seceră + suf. -ar.

SEGERĂRE s. f. Acțiunea de a secera (1); secerat¹ (1), seceriș (1), (popular) seceră (1 2), (învechit și regional) secerătură (1), (învechit) secerăciune (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 252, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Numai munca cu toate formele ei, de la secerarea grîului și pînă la recolta marilor idei, conferă drepturi omului. V. ROM. ianuarie 1957, 12.

— Pl.: secerări.

— V. seceră.

SEGERĂRIȚĂ s. f. (sg.) (Bot.; învechit) Cosișel (*Sium latifolium*). Cf. BORZA, D. 161.

— Seceră + suf. -ariță.

SEGERĂȘ s. m. (Regional) Bărbat care seceră (1). V. secerător (1). Cf. DL, DM, SFC I, 82. Te-oi dărui... Cu doisprezece cai, Cu opt secerăși, Negri fișnași. TEODORESCU, P. P. 47.

— Pl.: secerăși.

— Seceră + suf. -aș.

SEGERAT¹ s. n. 1. Acțiunea de a secera (1); secerare, seceriș (1), (popular) seceră (1 2), (învechit și regional) secerătură (1), (învechit) secerăciune (1). Să fiineși sărbătoarea hranei ce-ai sămănat pe cîmp, praznicul de prga seceratului. PO 256/8. Într-acesta chip va plăti și cela ce va fura seacere la vremea seceratului. PRV. 9, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 228, BUDAI-DELEANU, LEX. Pre vremea seceratului pentru multe vărsări de ape cu lucrul să nu întîrziem. CALENDARIU (1814), 73/5, cf. LB, CIHAC, I, 252, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Secerișul, seceră sau seceratul este cea dintîi muncă la cîmp. I. CR. III, 225. Cu privire la partea din care trebuie să se înceapă seceratul, se fiine seamă și de înclinarea locului. PAMFILE, A. R. 118. Din seceratul grîului și din ridicarea snopilor se scuturaseră pe mîriște o groază de boabe. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 226. Lucra pe nerăsuflăte, ca și cînd ar fi luat seceratul cu ruptul, ea singură. AGÎRBIȚEANU, S. 380, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. Numeroase gospodării colective au terminat seceratul orzului și au început treieratul. ȘINTEIA, 1952, nr. 2 387, cf. DL. Seceratul cu secerătoarea-legătoare se face în timp scurt și fără pierderi. LTR². Vezi cum îi faci cu seceratul! PREDĂ, M. 275, cf. DM, M. D. ENC., DEX. Merg loți trei feciorii la secerat în holda lor. RETEGANU, P. V, 59, cf. ALR SN I h 48.

2. (Rare) Seceriș (2). Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: secerături și (învechit) secerate (BĂRCIANU).

— Și: (regional) *săcerăt* (ALR SN I h 48), *săcîrăt* (ib. h 48/29), *săcerăt* (ib. h 48/386) s. n.

— V. seceră.

SEGERĂT², -Ă adj. 1. (Despre cereale păioase) Retezat cu secera (1) sau cu secerătoarea (v. secerător 2) în vederea recoltării. Cf. *secera* (1). Cf. I. GOLESCU, c. *Și pe lanuri secerate am văzut mîndre fecioare, Purlind pe-umerele albe auritul snop de griu.* EMINESCU, ō. IV, 115. *Griul secerat și căzut în pale pe holde nu poate aștepta.* ANGHIEL, PR. 108, cf. CADE. *Tăraniile adunau griul secerat.* STANCU, D. 8. ♦ P. ext. (Regional; despre boabele de griu) Recoltat prin secerare. *Atunci moara s-a pornit, Roșile și le-a-nvîrțit. Și pe loc a măcinat Tot griul cel secerat.* ANT. LIT. POP. I, 622. ♦ P. anal. (Rare; despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Rănit adînc cu un obiect tăios. Cf. *secera* (1). *Calul din stînga zăcea în singe cu glezna secerată.* BARBU, PRINC. 113.

2. Fig. (Rare; despre oameni) Omorît fulgerător; p. ext. mort (1). Cf. *secera* (2). *Flăcăii... secerăți cădeau la vale, rostogolindu-se pe ripi.* VOICULESCU, POEZII, I, 38.

— Pl.: secerăți, -le.
— V. seșera.

SEGERĂT³, -Ă adj. (Prin Bucov.) În formă de seceră (1). *Am o pară frumoasă, La un capăt înfocată, La un capăt secerată, Jumătate de mîncal, Jumătate de-aruncat (Cocoșul).* GOROVEI, c. 96, cf. PASCU, c. 200.

— Pl.: secerăți, -le.
— Seceră + suf. -at.

SEGERĂ s. f. 1. Unealtă agricolă manuală alcătuită dintr-o lamă îngustă de oțel, curbată în formă de semicerc, cu tășul zimțat spre interior și fixată într-un mîner de lemn, care servește de obicei pentru a seceră (1) cerealele păioase. *Moarte fără de veste vine... cu cușitu și cu seceră... și cu groază.* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 452/20. *Într-acesta chip va plăti și cela ce va fura seacere la vremea seceratului.* PRAV. 9. *De 2 secer[i]... b[an]i I (a. 1691).* IORGA, S. D. V, 367, cf. ANON. CAR. *Secire care săciră sămănturile (a. 1779).* GCR II, 120/20. *Lucruri ale mănăstirii... 3 sape, adică trei, 2 seceri (a. 1802).* DOC. EG. 72. *Vă-zînd că griul e copt, s-au dus după seaceri acasă.* TI-CHINDEAL, F. 454/17. *O foarfecă boanță la virf și adusă ca seceră.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 138/19. *Taie secerătorul cu seceră sa o fragedă floare cînd abia începe a se dezvăli.* PLEȘOIANU, T. I, 121/4. *Ca griul, de seceri tăiele, Vor cădea moarte a romanilor cele.* ASACHI, N. 37/20, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 252. *Noi știm a învîrți sapa, coasa și seceră, dar dumneavoastră învîrți condeiul.* CREANGĂ, o. 266. *Îi ieși leul înainte cu gura căscată... cu niște gheare ca secerile.* ISPIRESCU, L. 17. *Spre răsărit, în limpezișul cerului, se vede luna ca o seceră de argint.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *Secerile de bronz ce s-au gădit în Transilvania au o formă apropiată de aceea a secerilor de astăzi.* XENOPOL, I. R. I, 57. *Secera... pentru tăierea griului, orzului, ovăzului, strujenilor de porumb.* DAMĂ, T. 38. *Ici oameni cu coasa pe umăr și fete cu seceră-n brîu.* COȘBUC, P. II, 9. *Cînd seceră-n trudila ei cărare și așternea în snopii grei de aur Prisosul sfînt de binecuvîntare.* GOGA, POEZII, 78. *Secera se cumpără din țîrg, dar mai bună e cea făcută de fierar.* PAMFILE, I. C. 157. *Unde și unde se auzea scrișînd și cite-o seceră sau suierînd vreo coasă.* AGĂRICEANU, s. 593. *O singură unealtă rurală se găsește în cantități enorme în depozitele vîrstei de bronz: seceră.* PĂRVAN, G. 294. *Coase, seceri, securi scilpeau sinistru în întuneric.* COCEA, s. I, 252. *Pe partea caselor de țară, pe-nserat, intră doar carele cu boi și oamenii cu seceri, sape sau securi.* TEODOREANU, M. I, 139. *Cuptorul înroșește, fă seceră, ciocane Pentru întreg poporul.* CĂLINESCU, o. II, 43. *Oțlul... a început să întîlnească altfel ște oameni: cu sape, cu coase, cu seceri.* BOGZA, c. o. 166. *Obidișii plugari au schimbat tășul secerii pe cel al săbiei.* CONSTANTINESCU, s. III, 78. *Mă duc la fierărie să văd în dață mai poate...*

să ne dreagă secerile alea. PREDĂ, M. 91. *Secera o știu de mic de tot.* BRAD, o. 101. *Se ducea cu ei la lucru, pe cîmp, dar... nu puneam mîna pe sapa sau pe seceră.* LĂNCRĂNȚAN, c. I, 13. *De cătră cergău Vine-un nour greu, Dar nu-i nour greu, Ci-i bădișul meu Pe lîngă cel rîu, Cu seceră-n brîu.* POP., ap. GCR II, 321. *Pusei seceră la brîu și mersei în jos pe rîu.* JARNIK — BÎRSEANU, D. 170. *Cîte fete-s cu pieptare Toate-s strîmbe de spinare, Numai a mea mîndrulea; Dreaptă ca și seceră.* BÎRLEA, L. P. M. II, 25, cf. ALR SN I h 48, ALRM SN I h 35. ♦ (Prin analogie) *Cucoșul se întoarce cu seceră cozii spre focul din horn.* SADOVEANU, o. X, 525. *La cap pajură, la spate seceră, Cucuș e, nătărăule.* ȘEZ. IV, 86. *La cap pieptene, la mijloc pepene, la coadă seceră și la picioare rășchitoare (Cocoșul).* GOROVEI, c. 93. (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *În zori de ziuă nu mai putea fi nici o indoială că acel cucuș porumbac, cu creasta pieptene și cu coadă seceră, a dat dovadă de năzdrăvănie.* SADOVEANU, o. XIII, 593. ♦ Fig. *Să vede că ai scăpat de seceră morfiț.* KOZEBUE, U. 9^v/26.

2. (Popular) Secerat¹ (1). *Îneă patru luni sînt și seacerea va veni.* CORESI, EV. 153. *Rîdicați ochii voștri și vedeți holdele că simt plăvițe amu cătră seacere și cine va săcera plată va lua.* VARLAAM, ap. GCR I, 109/6. *Cela ce va fura snopi sau va freca spice la vremea de seacere, de-l vor prînde, să-l bată.* PRAV. 10. *Să duse Ruvim în zilele seacerei de griu și află meare de mandragora în țarină.* BIBLIA (1688), 22¹/1. *Duca Vodă... cum s-au așezat la domnie, au lăsat țara în odihnă pînă la vremea săcerii.* N. COSTIN, LET. II, 20/30. *Pre vreme săcerii, ploai multă (a. 1750).* GCR II, 59/30. *Toamna atunci era vremea secerii.* ȘINCAI, HR. III, 168/28. *În vremea arăturilor de primăvară și în vremea săcerii și a coasei, vara... să nu să tragă locuitorii în pricini de judecări (a. 1818).* URICARIUL, I, 255, cf. LB, POLIZU. *Se întorse de la seceră obosit de-l dureau toate încheieturile.* SLĂVICI, o. I, 241, cf. DDRF. *Secerișul, seceră sau seceratul este cea dintîi muncă la cîmp.* I. CR. III, 225, cf. PAMFILE, A. R. 118. *Se trezi cu gîndurile departe, la muncile de vară, la prășit, la seceră, la strînsul finului.* AGĂRICEANU, s. P. 101. *Astă-vară, știi, m-am dus pe-acolo ca să ajut țușei Cătrinei la seceră.* BUJOR, s. 76, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *A obținut [concediile] așa cum le-a cerut: citeva zile de Paște, aproape trei săptămîni, la timpul secerii.* GALACTION, o. 132. *În Moldova nici nu s-a sfîrșit seceră.* C. PETRESCU, I. I, 8. *Dincolo de ele, în valea celor doi peri, seceră griului era în toi.* SADOVEANU, o. XII, 454. *Vorbeam despre mocanii pe care li aveau la seceră.* DAN, U. 54. *Lăsăm în urmă hă! departe, tovarășii de muncă la coasă, la seceră, la prășilă, la căpișit finul.* V. ROM. februarie 1954, 22. *Peste o săptămîină, două începe seceră, facem piine.* PREDĂ, M. 29. *Era o zi călduroasă, la seceră, Eu mă gîndeam la umbră și petrecere.* HOREA, P. 47. *În vară, la seceră, și-au adunat și ei griul de pe cîmp.* LĂNCRĂNȚAN, c. III, 13, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Voinicul al mare Nici din masă nu lua, Ci la seceră-mi pleca.* TEODORESCU, P. P. 142. *De vezi primăvara întii cocostîrc pe sus... nu te doare mijlocul vara, la săceră.* ȘEZ. I, 277, cf. ALR SN I h 48. *A plecat într-o bună zi de acasă să ducă la o moșie boierească unde avea să primească dă lucrul, la seceră.* O. BÎRLEA, A. P. II, 493. ♦ (Învechit; în forma seceră) Recoltă (1). *De vei seceră seacerea ta întru țarina ta și vei uita snop în țarina ta, să nu te întorci să-l iai.* BIBLIA (1688), 143³/52. *Să are arătura lui și să seacere seacerea lui.* ib. 200¹/2. *Brazdele pămîntului le-mbată Să rodească seacere bogală.* DOSOFTEI, PS. 208/4. *Piinea ce va avea-o... atît griul, ovăzul... să o care cu carăle lor la aril, iar pentru că vor seceră-o, dumnealui să le dea din seceră după [a] cum le da și în vremea trecută (a. 1779).* IORGA, s. D. VII, 112.

3. (Învechit) Seceriș (2). *S-au rădăci Hmil hat-manul căzăcesc asupra leașilor aproape de seacere.* M. COSTIN, ap. GCR II, 201/14.

II. P. a n a l. 1. Numele mai multor obiecte sau al unor părți de obiecte asemănătoare ca funcție sau ca formă cu secera (I 1): a) (Invechit) cuțitul secerătoarei, v. secerător (2). *Grîul, prin umblarea sacelor mașinei, se seceră într-o lungime de patru palme și într-o înălțime cerută.* FM (1842), 20²/1; b) (Pescuit; prin Olt.) tirpan. *Tirpan (secere în Oltenia) care servește pentru curățitul bălțile de buruieni... spre a putea trage cu năvodul.* ANTIPA, P. 471; c) (Pescuit; prin Olt.) cirliș (pentru pescuit sub gheață). *În Oltenia... cirlișul se zice seceră și este de fier dințat, avînd în adevăr forma unei secere cu coadă lungă.* id. ib. 487.

2. Aspect aparent în formă de seceră (I 1) al lunii, cînd se află în primul și ultimul pătrar. V. s e m i l u n ă (1). *Zaravaturile să le sameni înainte de secerarea primului pătrar [al lunii].* PAMFILE, CER. 84, cf. CADE. *Pe zarea asfințitului, lucea tristă, în singurătatea cerului, secera fînd a lunii.* SADOVEANU, O. II, 276. *Az-noapte, secera lunii a strălucit lîngă luceafăr.* ARGHEZI, S. VIII, 312. *Luna și-a iscat iar secera galbenă deasupra dealului zvorîștii.* GALAN, Z. R. 378, cf. H. IV 47.

3. (Astron.; regional) Parte a constelației Orion, compusă din șapte stele dispuse în formă de arc. Cf. PAMFILE, CER. 172.

4. (Bot.; regional) Săbiuță (3) (*Gladiolus imbricatus*). Cf. DDRF.

— Pl.: seceri și (rar) secere. — Și: (Invechit și popular) sêcere, (invechit și regional) sêctre, sâcere, sâctre, (regional) sêctră (ALR SN I h 48/682), sâceră (ib. h 48/76) s. f.

— Lat. sicilis.

SECERĂCIUNE s. f. (Invechit) 1. Secerat¹ (1). Cf. TDRG, SCRIBAN, D.

2. (Concretizat; la sg. cu sens colectiv) Cereale (coapte) care au fost sau urmează să fie secerate (1); recoltă (1) (de cereale); (invechit și popular) seceriș (3), (invechit și regional) secerătură (3). *Grăi ucenicilor lui: Secerăciune e multă și lucrători pușini.* CORESI, TETR. 19, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 182, TDRG, DHLR II, 318, SCRIBAN, D.

— Secera + suf. -ăciune.

SECERĂTOR, -OARE subst., adj. 1. S. m. și f., adj. (Persoană) care seceră (1). V. sece ra ș, o r a c i u. *De ea nu împlu mările sale secerătorul.* PSALT. 276. *Voiu zice secerătorilor culeageși întâi neghinele și legași pre iale în snopii.* N. TEST. (1648), 17^v/17, cf. LEX. MARS. 228. *Oamenii lui Glad cădeau ca snopii după săcerători.* MAIOR, IST. 77/18. *Secerătorul cu secera sa tăia dulcele roade ale pămîntului.* PLEȘOIANU, T. III, 117/22. *Șirurile dușmanilor se răreau după dînșii, că într-un ogor spicele sub ferul lucrătorilor.* ASACHI, P. R. 25/1. *Precum secerătorul în spicele aurite, Ca trăsnetul de iute în dușmani năpustesc.* NEGRUZZI, S. II, 72. *Din ăgani se recrutau... prășitori sau secerători.* SION, P. 67, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 252. *Doar nu samăn eu grîu de ieri, de-alaltăieri, să nu fi mai avut a face cu secerători.* CREANGĂ, O. 66. *Ostașii secerători de pe columna lui Traian sînt legionarii cari, acum optsprezece veacuri..., s-au oprit în holdele părăsite de pe valea Oltului și-au secerat un lan de grîu.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 268. *Arde soare, Fetele secerătoare Rid și cînlă, Snopii fac grîul.* COȘBUC, P. I, 96, cf. ȘĂINEANU². *Huiește secera fulgerătoare..., Bat miu de raze-n feșe dogorite. Ușor se-nclină spicele aurite, Cad snopii-n șir... Cîntași, secerătoare!* IOSIF, P. 32. *Fusese ea, de cînd era de vîrsta Stanei, ba și mai devreme, o bună și harnică secerătoare.* AGÎRBICEANU, S. 380, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Linii de secerători erau împinziți prin ploaia de lumină.* SADOVEANU, O. XII, 455, cf. SCRIBAN, D. *Unde și unde se arătau secerătorii în drum spre cîmp.* V. ROM. octombrie 1955, 130. *Secerătorii aplecași pe spice, Tăcuții înfelepi.*

JEBELEANU, S. H. 92, cf. DL. *Pentru secerătorii belșugului, Pentru cei de la coarnele plugului... Tot mai drept, Tot mai drept, Tot mai dîrz, Înainte!* DEȘLIU, G. 35, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Ofel a cumpărat Ca să facă săceri mari, Pentru săcerători.* ALECSANDRI, P. P. 388. *Nevastă secerătoare, Ce seceri vara la soare Și mijlocu nu te doare?* JARNIK — BIRSEANU, D. 37. *Și-acasă eum a sosit, Secerători a tocmii, La secerat i-a pornit.* MARIAN, S. R. I, 35, cf. ALR II 5 207, ANT. LIT. POP. I, 146. *Ș-a trimis la Vinători S-aducă secerători.* FOLC. MOLD. I, 264.

2. S. f. Mașină agricolă de recoltat care seceră (1) cereale și alte plante agricole; (regional) seceriță. *La cea din urmă expozițiune universală din Paris s-a înfățișat mai multe sisteme de săcerătoare.* I. IO-NEȘCU, C. 222/21. *Cîmpul vesel și bogat străbătut de tol felul de mașini!... pluguri, grape, țefeluge, secerători, cositoare.* GHICA, S. 537, cf. DDRF, ȘĂINEANU². *Pluguri și secerători cari umblau pe lanuri ca niște dihăanii cu aripi fantastice... și cite alte nu aducea el.* ANGHEL, PR. 82, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DS, SCRIBAN, D. *Tăcerea ar fi fost deplină dacă... nu s-ar fi auzit... făcîndu-l ritmic al secerătorilor.* STANGU, Ș. 8. *Plugurile, secerătorile vă dau pîinea pe care o mincași.* PAS, L. II, 56, cf. LTR², DL, DM. *Reparatul tractoarelor, combinelor, secerătorilor..., amenajarea și curățirea magazinelor sînt în această perioadă sarcini de cea mai mare importanță.* ȘCINTEIA, 1960, nr. 4 849. *Secerătorile vor seceră și batozele vor îmbăli grîu.* LĂNCRĂNȚAN, C. II, 288, cf. L. ROM. 1967, 502, M. D. ENC., DEX., ALR SN I h 57. < > *Secerătoare-legătoare = combină agricolă de recoltat care seceră (1) cereale, formează snopii și, în același timp, îi leagă. Recoltarea cerealelor cu ajutorul secerătoare-legătoare se face ușor și repede, dacă spicele stau drepte.* ENC. AGR. *Se va studia ameliorarea fabricației mașinilor agricole..., precum: pluguri, ... secerători-legători, semănători.* LEG. EC. PL. 431. 25 combine... 13 secerători-legători, 21 tractoare. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4 850, cf. LTR², DL, DM, FORM. CUV. I, 54, M. D. ENC., DEX. *Secerătoare-treierătoare = combină agricolă de recoltat care seceră (1) cerealele și le treieră. Recoltarea și treieratul se face cu ajutorul mașinilor numite secerătoare-treierătoare.* ENC. AGR., cf. LTR², DL, DM, DEX.

— Pl.: (1) secerători, -oare, (2) secerători. — Și: (Invechit și regional) sâcerător, -oare, (invechit) sâceritôr, -oare, (regional) sâcîrîtôr, -oare (ALR SN I h 57), sîcerătôr, -oare (ib. h 57/386) subst., adj. — Secera + suf. -ător.

SECERĂTŪRĂ s. f. 1. (Invechit și regional) Secerat¹. *Ruben ieși la secerătură.* PO 101/4. *Și secerînd voi seacera pămîntului vostru să nu isprăviți săcerătura voastră.* BIBLIA (1688), 84²/50, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CIHAC, I, 252, BĂRCIANU, DHLR II, 346, PASCU, S. 58, SCRIBAN, D.

2. (Rare) Sece ri ș (2). Cf. POLIZU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D.

3. (Invechit și regional; concretizat) Cereale (coapte) care au fost sau urmează să fie secerate (1); recoltă (1) (de cereale); (invechit și popular) sece ri ș (3), (invechit) secerăciune (2). *Pînă va fi pămîntul să nu se lase sămănătura și secerătura.* PO 34/6. *Iată secerătură-i multă iară lucrători-s pușini.* N. TEST. (1648), 12^v/3, cf. TDRG, DL, DM, SFC III, 51, SCL 1964, 388, DEX.

4. (Regional; concretizat) Miriște. Cf. CADE, SCRIBAN, D., H XII 140, ALR I 914/96, 98, 573, 850, 932. — Pl.: secerături. — Și: (Invechit) sâcerătŭră s. f. — Secera + suf. -ătură.

SECERĂȚEA s. f. v. secerăȚică.

SECERĂȚICĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui seceră (I 1); (popular) secerea (1), secerucă (1).

Cf. DR. XI, 125. *Făcură nouă secerăfele Cu mănunchi de floricele.* PAMFILE, A. R. 123.

— Pl.: *secerăfele.* — Și: (regional) *secerăfeă* s. f.

— *Seceră* + suf. *-fică.* — *Secerăfeă*: cu schimbare de suf.

SÉCERDĂ s. f. (Bot.; regional) Gălbinare (*Serratula tinctoria*). Cf. BORZA, D. 159.

— Etimologia necunoscută.

SÉCERE s. f. v. *seceră.*

SECEREĂ s. f. 1. (Popular) Diminutiv al lui *seceră* (1 1); (popular) *seceruică* (1), (regional) *secerăfică*. Cf. TDRG, CADE, DR. XI, 125, DL, DM. *Luă nouă oca de fer Și nouă de oșel, Făcu nouă secererele Și nouă toporele.* TEODORESCU, P. P. 140. *Să cumpere nouă rude de fier, Nouă de oșel, Să facă... săcerele.* MINDRESCU, L. P. 218. *Și s-a dus la Ile țiganu Care bate bine cu ciocanu, Și-a făcut secererele Mărunșele.* MARIAN, S. R. I, 27, cf. MAT. FOLK. 1 430. *Eu m-oi duce-n tirguiele Ș-oi cumpara săcerele.* ȘEZ. V, 22. *Sășireli mănunțali... Ca și tai grău cu eli.* GRAIUL, I, 508. *Sășerica șei întoarsi Di copchila șei frumoasi.* IB. 550. *Dădu poruncă și plata Să-i facă secererele.* I. CR. III, 198.

2. (Bot.; regional; la pl.) *Șăbiuță* (3) (*Gladiolus imbricatur*). Cf. GHETIE, R. M., BRANDZA, FL. 449, BARCIANU, GRECESCU, FL. 552, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, BORZA, D. 77.

— Pl.: *secererele.* — Și: *secerică*, (învechit și popular) *săcereă*, (regional) *săcerică* s. f.

— *Seceră* + suf. *-ea.* — *Secerică*, *săcerică*: cu schimbare de suf.

SECEREȘTE adv. (Regional) Ca la *secerat* (1); ca din *seceră* (1 1). Cf. DL, DM. *Mina pe sabie puneă Și mi-i tăia secereste Și mi-i așeza snopește.* MAT. FOLK. 1 060.

— *Seceră* + suf. *-este.*

SECERICĂ s. f. v. *secererea.*

SECERÎȘ s. n. 1. Acțiunea de a *secera* (1); *secerare*, *secerat* (1), (popular) *seceră* (1 2), (învechit și regional) *secerătură* (1), (învechit) *secerăciune* (1). *Rădicași ochii voștri și căutați pământurile că sint plăvițe, spre seceriș sint. CORESI, EV. 153. Într-acesta chip va plăti și cela ce va fura seacere la vrămea seceratului (secerișului MUNT.).* PRAV. 9. *La vrămea secerișului voiți zice secerătorilor, culegeți întâi neghinele.* N. TEST. (1648), 17v/17. *Era în vrămea secerișului de grău.* NEAGOE, INV. 36/14. *Aducea mulțămite și jirtve la începutul secerișului (cca 1750).* GCR II, 51/32, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Se fin sărbători de mulțămire după săceriș.* PETROVICI, P. 233/6. *În această vreme mergea înainte și lucrarea pământului, încit pînă a nu începe săcerișul au sămănat băjănarii 200 streme de pământ cu porumb și bumbac.* CR (1830), 381/24. *Înturnindu-se dintr-o călătorie, Licurg strebătînd Laconia după seceriș și văzînd grămezile produselor totuna în paralel și foarte egale, a surș.* ARISTIA, PLUT. 112/2, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 252. *Saracul își ară pământul și, sămăntîndu-l cu grău, cînd sosi timpul secerișului, secerîndu-l... căpătă de 40 de ori mai mult.* MARIAN, S. R. II, 147. *Va călca în picioarele cailor sămăntăturile gata de seceriș.* IORGA, C. I. I, 145, cf. I. CR. III, 225. *Se începe secererea, seceratul sau secerișul.* PAMFILE, A. R. 118. *La o săptămînă după Șnpetru începu secerișul secerii.* AGIRBICEANU, S. 380, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cît a finit secerișul, Constantin și-a dormit somnul fără vise.* GALACTION, O. 137. *Îndată plecară curieri repezi la castelanii Podoliei să-i înștiințeze că Mamac nu așteaptă decît secerișul farinilor din Lehia.* SADOVEANU, O. XII, 296, cf. SCRIBAN, D. *Mărfurile mai mărunte ale pieșei de porumbie, meul cu boaba de ilic, cînepa, sămînța de mătură, extrasă din*

vrful firelor la seceriș. ARGHEZI, B. 45. *Cîteodată tata... își aducea aminte de treburile gospodăriei, de lucrările cîmpului, de sămănat, de cosit, de seceriș.* BLAGA, H. 27. *Oamenii care se află acolo la seceriș se opresc, își îndreaptă mijlocul și... își șterg de pe frunte broboanele grele de sudoare.* BORZA, C. O. 237, cf. DL. *Îi explicară tatălui că nu vor avea ce să mănince în timpul secerișului.* PREDĂ, M. 75, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Cine-a scornit sapa lată, Arătură și răzoare, Seceriș și cositoare.* TEODORESCU, P. P. 291, cf. ALR SN I h 48.

2. Perioadă de timp în care se *seceră* (1); (rar) *secerat* (2), *secerătură* (2), (învechit) *seceră* (1 3), (învechit, rar) *seceruș*. *Într-un an, pe cînd să aproape secerișul, Ioan și femeia sa fură izbîți amîndoi de o cumplită boală.* FM (1842), 129²/8, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Învechit și popular; concretizat; mai ales la sg. cu sens colectiv) Cereale (coapte) care au fost sau urmează să fie *secerate* (1); *recoltă* (1) (de cereale); (învechit și regional) *secerătură* (3), (învechit) *secerăciune* (2). *Trimeate seacerea ta și seacără că-ți-a venit ceasul să seaceri că s-au uscat secerișul pămîntului.* N. TEST. (1648), 314¹/18, cf. LB. *Văile și tîntinșele cîmpii unite dau pe stecare an un îndoit seceriș.* PLEȘOIANU, T. II, 64/13. *În partea despre amiază ai Franței au nins la mai multe locuri pe la 26 septembrie și pe alocurea unde săcerișurile sta încă pe cîmp.* AR (1829), 175¹/16. *Dacă noul seceriș nu va fi cîr tîmbîlșugare și va amerința lipsă, atunci să va lua măsuri cuviincioase (a. 1834).* DOC. EC. 547. *Cădura binăfăcătoare înrîurează pe rînd asupra vegetației (crășterii) că poate nădăjdui săcerișuri atît de mănoase.* FM (1840), 73²/5. *Secerișurile undioază ca valurile mării.* NEGULICI, E. I, 6/34. *În anul 1817 a fost și în Transilvania un seceriș foarte bun.* BARIȚIU, P. A. I, 560. *Săcerișul a fost bun.* NEGRUZZI, S. I, 221. *O pădure despre nord fiind tăiată, se schimbă vînturile, secerișul.* HASDEU, I. C. I, 178, cf. CIHAC, I, 252. *Dă-ne săcerișuri cu tîmbîlșugare!* CONV. LIT. XI, 425. *Sămînța cea bună care crește și ni dă seceriș.* CONTEMPORANUL, II, 252, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Vai, sărmana fără cîm ajunsesse... Secerișul te uitai Că-l dau de verde la cai.* TEODORESCU, P. P. 486. *Fig. Domnia lui fine un catalog în care stau înscrise toate acele vechi ce a pîtit căpăta pînă acum și așteaptă completarea acestei lucrări spre a da publicului un bogat seceriș de documente vechi.* ODOBESCU, S. I, 494. *Peste cîteva zile mărtea-șă va călege secerișul pe cutare plai cu iarba stropită de scumpă rouă caldă.* IORGA, C. I. I, 205. *Nu s-a păstrat nici un text despre secerișul îndoliat al nenumăratelor epidemii din veacurile XVI și XVII.* G. BARBU, A. V. 22.

— Pl.: *secerișuri.* — Și: (învechit și regional) *săceriș*, *săceriș* (ALR SN I h 48/520) s. n.

— *Secera* + suf. *-iș.*

SECERÎȘTE s. f. (Prin nord-vestul Munt.) *Miriște*. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *seceriști.*

— *Secera* + suf. *-iște.*

SECERÎȚĂ s. f. (Regional) *Secerătoare*, v. *secerător* (2) (Vascău). Cf. TEAHA, C. N. 265.

— Pl.: *secerițe.*

— *Seceră* + suf. *-iță.*

SECERUICĂ s. f. 1. (Popular) Diminutiv* al lui *seceră* (1 1); (popular) *secererea* (1), (regional) *secerăfică*. Cf. TDRG, CADE, DR. XI, 125, DL, DM, SFC VI, 102. *A luat opt oci de fer Să gătească seceruici.* TEODORESCU, P. P. 150. *Să cumpere nouă rîude de fier, Nouă de oșel, Să facă săceruici.* MINDRESCU, L. P. 218. *Puse seceruica-n brîu, Se dușe pe lîngă rîu, La holda mare de grău.* MARIAN, SA. 120. *Dădu poruncă și plata Să-i facă secererele... Seceruica cea mai bună Pentru baba mai bătrîna.* I. CR. III, 198. *O babî batrîni Cu săcere*

ruica cîrligăti *Faece grîu tăt grămădi*. VASILIU, c. 180. *Mă luai pă lîngă rîu Cu săceruica de-a brîu*. T. PAPAHAOI, m. 99. *Seceruici de cele mici, Pentru copilaşi volnici*. FOLC. MOLD. I, 267.

2. (Regional; la pl.) Numele a două plante erbacee: a) iarbă-lăptoasă (*Polygala major*) (Teleac — Odorheiu Secuiesc). Cf. BORZA, d. 133; b) amărălă (*Polygala vulgaris*) (Teleac — Odorheiu Secuiesc). id. ib.

3. (Bot; regional) Săbiuță (3) (*Gladiolus imbricatus*) (Feneş — Alba Iulia). Cf. ALR II 6 297/102. — Pl.: *seceruici* și *secepuice* (TDRG, CADE). — Și: (regional) *săceruică* s. f. — *Seceră* + suf. -uică.

SECERŪIE s. f. (Bot.; Ban.) Săbiuță (3) (*Gladiolus imbricatus*). Cf. TDRG, PASCU, s. 134, CADE.

— Pronunțat: -ru-ie.

— *Seceră* + suf. -uie.

SECERUȘ s. n. (Învechit, rar) Săceriș (2). Trimițind împăratul nemlăsc oasele sa, ca la opt mii, pre la Varadin, la începutul secerușului și de acolo au mersu la Ardeal. N. COSTIN, l. 369.

— Pl.: *secerușuri*.

— *Secera* + suf. -uș.

SECESIE s. f. v. secesiune.

SECESIÓN subst. Stil în artele plastice și în arhitectura de la sfîrșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea în Europa, caracterizat prin importanța acordată formelor sinuoase și prin exuberanța decorației inspirate mai ales din motive vegetale. Cf. RESMERIȚĂ, d., CADE, m. d. ENC. ♦ Numele grupărilor artistice de avangardă din Germania și din Austria de la sfîrșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea, care, ca o reacție împotriva artei oficiale academice, fără a avea o doctrină comună, au susținut impresionismul și postimpresionismul, promovînd ulterior expresionismul. Principalele grupări ale secesiunii au fost fondate în orașele: München..., Viena..., Berlin. DER, cf. m. d. ENC. — Scris și: *secession* (pronunțat: *sesesion*, DER). — Pronunțat: -si-on.

— Din germ. *Sezession*.

SECESIONIST¹, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Partizan al secesiunii. Cf. SCRIBAN, d., DN², DEX. ♦ S. p. e. c. (Rar) Partizan al Confederației Sudului în timpul războiului de secesiune (v. secesiune) din America de Nord.

2. Adj. Care se referă la secesiune, privitor la secesiune; propriu, caracteristic secesiunii; (care ține) de secesiune. Cf. DN².

— Pronunțat: -si-o-. — Pl.: *secesionisti*, -ste.

— Din fr. *secessionniste*.

SECESIONIST², -Ă s. m., adj. 1. S. m. Artist adept a secesiunii. Vorbea... despre expoziția secesionistilor din Berlin. CARAGIALE, o. II, 206, cf. CADE.

2. Adj. Care se referă la secesiune, privitor la secesiune, propriu, caracteristic secesiunii; (care ține) de secesiune. Dau forme pe care noua artă secesionistă a apusului se căzneau a le descoperi astăzi. IORGA, ap. CADE. Partizan al tendințelor secesioniste în artă. CADE. ♦ (Despre lucrări literare, opere artistice etc.) Care reflectă principiile secesiunii; care este făcut conform cu principiile secesiunii, în maniera secesiunii. Avem un foarte frumos volum secesionist din München. SĂM. IV, 359.

— Pronunțat: -si-o-. — Pl.: *secesionisti*, -ste.

— Din germ. *Sezessionist*.

SECESIUNE s. f. (Rar) Separare, despărțire; s. p. e. c. (sens curent) acțiune a unui grup, a unui stat sau

a unei federații ori confederații de state de a se separa, în mod pașnic sau violent, de restul colectivității, de statul, de federația sau de confederația din care făcea parte, în vederea unirii cu alt grup, alt stat, altă federație sau confederație ori a formării unui grup, stat, federație sau confederație de state noi. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, d., CADE, SCRIBAN, d., DN². Tulburări declanșate... în intenția de a provoca secesiunea unui teritoriu. FLĂCĂRA, 1969, nr. 4, 30, cf. m. d. ENC., DEX. ♦ Războiul de secesiune = război civil din 1861—1865 dintre statele nordice (abolitioniste) și cele sudice (apărătoare ale sclavajului) ale Statelor Unite ale Americii. Cf. ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, d. După înfringerea sudicilor, în războiul de secesiune, tatăl lui Johnson n-a mai putut posedea, la rîndul său, sclavi. CONTEMP. 1949, nr. 164, 3/3, cf. DL, m. d. ENC. 1531, DEX. ♦ Fig. Am purtat amîndoi armele războiului de secesiune. BARANGA, v. a. 18. Cu mine se încheie elegant războiul de secesiune. VULPESCU, p. 92.

— Pronunțat: -si-u-. — Pl.: *secesiuni*. — Și: (Învechit) *secésie* s. f. ALEXI, W.

— Din fr. *secession*, lat. *secessio*, -onis.

SECETĂȘ, -Ă s. m. și f. (Regional) Persoană însetată (Rîmnice — Hîrșova). Cf. PĂSCULESCU, l. p. 8. Fapt-ai puț lîngă drum, Nemurit-ai secetași. id. ib.

— Pl.: *secetași*, -e.

— *Secetă* + suf. -aș.

SECETĂ s. f. Condiții atmosferice caracterizate prin absența sau insuficiența precipitațiilor și, de obicei, prin temperatura aerului ridicată, cu repercusiuni asupra vegetației și solului; vreme; perioadă în care umiditatea solului și a aerului este (mult) sub valorile minime necesare creșterii și dezvoltării normale a plantelor (cultivate); (învechit și popular) secăciune (1), neploare, (popular) nerodire, (învechit) sete, seteciune. În zilele lui Pătru Vodă mare săcetă s-au făcut în țară. URECHE, LET. I, 203/24. Făcîndu-să seceate mare în țară. DOSOFTEI, v. s. ianuarie 44²/9, cf. N. COSTIN, l. 560, ANON. CAR. Era într-aceea vară seceată mare (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 339/25. Într-acest an... fost-au săcetă mare (a. 1729). GCR II, 24/31. Toamna [va fi] săcetă (a. 1750). id. ib. 59/5. Era săciță. GHEORGACHI, LET. III, 315/12. Nu poate să ceate scădere arătînd nerodire, seceată, grindină, vărsarea apelor și alte pricină. PRĂVILA (1814), 65/17. În vreme de secetă să fie brutarii volnici a măcina zahereaoa cea trebuincioasă... la morile ce sînt pe apa Dîmboviții (a. 1826). DOC. EC. 375. Aceste mari răcele au fost urmate apoi de alita săcetă, că ele mai multe fîntini și izvoară au săcat. AR (1830), 69²/34. Dintre podețe, cele mai înalte... pătînesc foarte de seceată. RUS, I, I, 136/10. Zeii derăpăna pămîntul cîț secele și epidemii. ARISTIA, PLUT. 14/4. În timpul să cetăi anului 1585, el se purtă ca un adevărat părinte cătră cei săraci. IST. M. 198/15. Cu cîț săceta va fi mai mare, cu alita și apa va fi mai amărită. FĂTU, d. 114/14. Seceța și lăcustele potoliseră toate semănăturile. NEGRUZZI, s. I, 292. Cînd e seceată, astupăm drumurile la vale ca să rămîie pline cu apa care le vine din șanțurile de la deal. GHICA, s. 546, cf. PONTBRIANT, d. Fă bine de ne spune pentru ce-i și seceată și lipsă de ploaie? ALECSANDRI, T. I, 398, cf. CIHAC, I, 251. Oare ce să fie de vine apa cu mil în două pe așa seceată mare. CREANGĂ, o. 164. E o seceată cum nu s-a mai pomenit în țara asta. CARAGIALE, o. VII, 35. Nici apă nu era cu înșel-tulare, fiindcă piraiele secase de o seceată grozavă. ISPIRESCU, ap. CADE. E seceată și, de căldură, Pe cîmporumbul se usuă. IOSIF, PATR. 47. Aceste mari nenorociri cari pot bate lumea sînt: războaiele, bolștile — ciurma sau holera mai ales — și foameța sau seceată. PĂMPILE, CER. 179. Ani de, urgie pentru agricultori... și cetă în vremea cînd pămîntul moare de sete. BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 280. Vara fusese seceată mare, cu căldură

dogoritoare, cu vânturi uscate. AGÎRBICEANU, S. P. 28. Soarele ardea ca în zi de secetă. GÎRLEANU, N. 36, cf. RESMERIȚĂ, D. Închipuiți-vă însă d-voastră ce s-ar întâmpla dac-ar da Dumnezeu o secetă sau altă pacoste. REBREANU, R. I, 224. Mă petrecu tăcută pînă la o răspintie pustie cu un pîlc de salcîmi decolorați de secetă și toamnă. I. BOTEZ, B. I, 51. Birjarul, cu nasul întunecat ca un nor de secetă, ridică cu spatele trăsura pe roate. BRĂSCU, O. A. II, 8. Malurile sînt crăpate de secetă și fac miros de cuptor încins. TEODOREANU, C. B. 136. Și seceta, și lipsurile... toate veniră lui Ștefan Vodă ca un sprijin de la Dumnezeu și de la prevederea sa. SADOVEANU, O. XII, 330, cf. SCRIBAN, D. Recolta e mîncată de secetă. ARGHEZI, L. 62. După o primăvară bînluită de secetă și pîrjol, vara aceluia an se vestea sub semnul ropotelor de grindină. C. PETRESCU, A. R. 5. Cei lipsiți de pămînt, indiferenți acum față de larga respirație a cîmpurilor, față de soare, de secetă..., muncesc sub altă zodie. BOGZA, C. O. 183. Pe trotuarul sur, măturat de vîntul de decembrie, se ridică praful negricios al secetei de iarnă. V. ROM. septembrie 1955, 63, cf. DL, DM. Seceta nu se abate numai asupra pămîntului. PREDĂ, R. 12. Seceta a ucis orice boare de vînt. LABIȘ, P. 37. Între pietre crescuseră asfodelle, pălile și ele de secetă. BARBU, PRINC. 124. Au roit albinele în septembrie și și-au făcut stupi în crăpăturile despicate de secetă de la stîlpii porților. BĂNULESCU, I. 41. În imensitatea spațiului indian, barajele de pe Gange... nu pot rezolva încă problema secetei. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8214, cf. M. D. ENC., DEX. Precipitațiile... ajung în medie, pe an, pînă la 1000 mm în partea muntoasă și la circa 600 mm în cîmpie, fără să existe perioade de secetă excesivă în timpul verii. JUD. ROM. SOC. 57. Ieși din a ta glugă, Sule-n sus la rugă, Seceta să fugă. TEODORESCU, P. P. 210. Cic-or fi foamele mari pã tot pãmîntu din pricina secetilor. ȘLZ. III, 97, cf. ALR II 5055. ♦ Fig. (Predomină ideea de uscăciune sufletească) Seneca a tractat tot acest subiect; dar ce răceală! Ce secetă se află într-insul în locul acelei dulceațe. ARISTIA, PLUT. LXXX₁/28. Seceta temperamentului este adeseori un semn de înfelepciune și de prudență. id. ib. LVIII/6. (Predomină ideea de insuficiență, de absență) Seceta literară și științifică, sărăcia mișcării noastre literare contemporane e în afară de orice îndoială. GHEREA, ST. CR. III, 11. În altă parte trebuie deci căutată pricina acestei secete artistice. PETICĂ, O. 401. Basmul stupid despre „seceta literară“ mai găsește și azi colportori. REBREANU, în PLR II, 411, cf. SCRIBAN, D. În seceta de lucrări de muzicologie tipărite, apariția acestei monografii a fost primită cu interes. CONTEMP. 1956, nr. 494, 2/6. ♦ (Rar) Lipsă de apă; uscăciune. Setilă sorbea apa de prin bălți și iazuri de se zbateau peștii pe uscat și țipa șerpele în gura broaștei de secetă mare. CREANGĂ, P. 47, cf. DL, DM.

— Pl.: secete. — Și: (învechit și regional) săcătă, (învechit) săcete, săcătă s. f.
— Lat. siceltas.

SĂCĂTE s. f. v. secetă.

SECTÓS, -OĂSĂ adj. 1. (Despre anotimpuri, vreme, ani etc.) Care este fără ploi (sau zăpadă); cu secetă; (despre aer sau despre curenți de aer) care este lipsit de umezeală; sec (I 2), (regional) săcătós (v. secetos 2). I-ai datu-i ploaie-N vreamă secetoasă de vârsa poghoale, Să-nverzască cîmpia, s-ai bă vîta hrană. DOSOFTEI, ps. 215/10. Pămînturile..., în [timpul] cel secetos, se ară foarte cu anevoie. ECONOMIA, 26/20. Toamna au fost foarte secetoasă (a. 1858). IORGA, S. D. XIII, 74. A făcut în anul acesta foarte multe arături..., însă anul fiind secetos, nu are mai nici un folos de dîtsele. I. IONESCU, D. 260, cf. CIHAC, I, 252, BĂRCIANU. Trecuse vara cea secetoasă și plină de sărăcie și venise iarna. SANDU-ALDEA, U. P. 117, cf. ȘĂINEANU. Anul acesta... nu fusese secetos. AGÎRBICEANU, A. 270. Timpul... fiind secetos, Bistrița

trebuia să fie mică. HOGAȘ, DR. I, 151, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Vara trecută a fost secetoasă. C. PETRESCU, O. P. II, 62. Îl pusese la curent cu ipotecile Medeleștilor... bîntuși de ani secetoși. TEODOREANU, M. III, 129, cf. SCRIBAN, D. Silueta domnilor amintea gîndacii scorfoși, strînși în pardesie, care vin în zbor din aștri în verile secetoase. ARGHEZI, B. 73. Miezul unei veri secetoase, cînd toate șoselele sînt pline de praș. BOGZA, A. I. 74, cf. DL. Vara era uscată, fierbinte, secetoasă. V. ROM. martie 1957, 61, cf. DM. În timpul perioadelor secetoase și vînturilor puternice, se formează trombe mari de nisip. PROBL. GEOGR. II, 201. Cînd zăbranicul molimii flutura peste verile secetoase, localnicii rămîneau pe seama frățiilor de ciocli. G. BARBU, A. V. 40, cf. M. D. ENC., DEX, H II 38, IV 51. ♦ Fig. Vara provincială... era așa de priincioasă subtonului, secetos-tînjilor de atunci al fînței mele. BLAGA, H. 250. ♦ (Despre zone geografice) Caracterizat prin precipitații atmosferice puține, cu vînturi uscate și pămînturi nisipoase. [Sparceta] se recomandă pentru zonele mai secetoase. VÎN. PESÇ. martie 1964, 17. Zona cea mai secetoasă este bazinul Jijiei, iar cea mai bogată în precipitații este lunca Siretului. JUD. ROM. SOC. 125. ♦ (Despre soare, vînt) Care produce secetă. Victorioasele ei oști domnia să-i întindă Pin' la hotarul lumilor și iarăși să-i coprindă Ținuturile focului cu soare secetos. OLLĂNESCU, H. O. 185. Bătuse armatanul fierbinte și secetos. TUDORAN, P. 441.

2. (Despre sol, despre locuri, terenuri etc.) Care este fără surse de apă; care este lipsit de umezeală, a r i d, s e c (I 1), u s c a t. Vor fi de pururea însătași și lipsiți ca și cum are fi într-un loc secetos fără apă. PRAV. V. Întru acest chip orașul cel foarte săcătós, care are numai o împușnată apă de puțuri abie pentru băut, l-au umplut de limpede apă (a. 1804). URICARIUL, V, 39/27. Pe niște cîmpii sterpe, săcetoase... Printre codri deși, prin păduri umbroase... Dedu supt poale de munte De un groaznic omoi, ȘUDAI, DELEANU, Ț. 141. Cele ulterioare Țirămuri sînt secetoase. ARISTIA, PLUT. 1/9, cf. POLIZU, DDRF. I-a perpetuat amintirea... prin secetoasele Ținuturi ale lui Dănuș. LOVINESCU, C. IV, 90.

3. (Învechit și regional) Setos¹ (de a bea ceva). Fericii sînt cei flămînzii și cei secetoși (a. 1746). ap. TDRG, cf. I. GOLESCU, C. Apa rece răcorește pe cel secetos. DDRF, cf. CIAUȘANU, GL., CHEST. VIII 99/12. Sîn săcetoș dă sete. ALR II/I MN 52, 2 302/723, cf. ALRM II/I h 157. (Substantivat) Nu poate Secetosul fără apă. GR. S. VI, 88. De țărțe flămîngioși, Pin' la fîntina mergea, Gura pe uluc punea. BALADE, II, 434.

4. Fig. (Învechit, rar; adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de“) Setos¹ (de a stringe, de a obține etc. ceva). (Prin lărgirea sensului) Fierul, secetos de sînge, den omenăștile vine să va adăpa (a. 1701). FN 92.

— Pl.: secetoși, -oase. — Și: (învechit și regional) săcătós, -oasă, (învechit) secitós, -oasă (ARISTIA, PLUT. 231/13) adj.

— Secetă + suf. -os.

SECFESTRĂ vb. I v. sechestra.

SECFESTRĂNT s. m. (Jur.; ieșit din uz) Fiecare dintre persoanele în litigiu pentru un lucru asupra căruia s-a aplicat un sechestr (I 3); persoană care cere aplicarea unui sechestr. Orice meazt și secfestru să va săzirși (sic!) să se facă cunoscut prin foi publice, cu cheltuiala celor ce vînd sau a secfestranților, mai jos însemnatul ca să nu aiă cu cinstita logofetie totdaunu socoteli și neînlesniri. HELIADE, F. 52/1. Dumitrache suditul britanicesc au pus secfestru pe leafa jumătate a dumnealui logofătului Mihalache Racovișă drept lei 1030 ce are a lua, cu osibire însă după ce mai întii să va îndeplini dreptățile celorlanți secfestranți. CR

(1833), 248²/32, cf. I. GOLESCU, c. *Sechestrantele este dator să plătească depozitarului salariul statornicit de lege.* HAMANGIU, c. C. 410.

— Pl.: *secfestranți*. — Și: (rar) *sechestrante* s. m.
— *Sechestra* + suf. *-ant*. — Pentru *sechestrante*, cf. it. *sequestrante*.

ȘECFESTRARE s. f. v. *sechestrare*.

ȘECFESTRARISEALĂ s. f. (Invechit, rar) *Sechestrare* (1). Cf. I. GOLESCU, c.

— Pl.: *secfestrariseli*.
— *Secfestrarist* + suf. *-cală*.

ȘECFESTRARISĂ vb. IV. Tranz. (Jur.; invechit; complementul indică bunuri mobile sau imobile aflate în litigiu sau aparținând unui debitor) *A sechestra* (1). Cf. I. GOLESCU, c. *Fefile ce au secfestrarisit mai sus-pomenita sumă de bani au drept asupra asigurării ce cer*. BULETIN, G. (1840), 17²/14. ◇ Refl. p. aș: *Face cerere ca, mai întâi, să se secfestrarisească toată periușia numitului* (a. 1824). DOC. EC. 310.

— Prez. ind.: *secfestrarisesc*.
— *Sechestra* + suf. *-arisi*.

ȘECFESTRARISIRE s. f. (Invechit, rar) *Sechestrare* (1). Cf. *secfestrarisi*. Cf. I. GOLESCU, c.

— Pl.: *secfestrarisiri*.
— V. *secfestrarisi*.

ȘECFESTRARISIT, -Ă adj. (Invechit, rar; despre bunuri mobile sau imobile aflate în litigiu sau aparținând unui debitor) *Sechestra* (1). Cf. *secfestrarisi*. Cf. I. GOLESCU, c.

— Pl.: *secfestrarisiti*, *-te*.
— V. *secfestrarisi*.

ȘECFESTRARISITOR, -OARE s. m. și f. (Invechit, rar) *Persoană însărcinată cu punerea sub sechestra* (1) a averii unui debitor; executor al unui sechestra; (rar) *sechestra*. Cf. I. GOLESCU, c.

— Pl.: *secfestrarisitori*, *-oare*.
— *Sechestra* + suf. *-tor*.

ȘECFESTRU s. n. v. *sechestra*.

ȘECFESTRUÎ vb. IV. Tranz. (Jur.; invechit și regional; complementul indică bunuri mobile sau imobile aflate în litigiu sau aparținând unui debitor) *A sechestra* (1). *Au dat și poroncile sale... ca tot vinitul moșiilor acestora să-l secfestruiască* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 89. *Creditorii mei... de atita vreme ai și secfestruit pînile mele* (a. 1821). IORGA, S. D. XXI, 360. *Au lăsat avere de 300 000 piaștri, pe carea sultanul o au secfestruit*. AR (1829), 224²/44. *Nu va putea secfestru cu peccelluire sarea vîndută dă suptiscălișii* (a. 1836). DOC. EC. 620. *Îl apucă creditorii, îi secfestruiesc marfa ce să găsește la dînsul*. DRĂGHICI, R. 306/26. *Giudecătoria... au scris sinușalii stărostii ca să secfestruiască binaua arătată*. BULETIN, F. (1843), 134²/37, cf. SFC IV, 124. *Mî-o secfestruit tăt*. ALR SN IV h 1012/632. ◇ Refl. p. a s. *I să secfestruisă vitele* (a. 1807). ap. T. PAPAĞAGI, C. L. *S-au secfestruit venitul părților date cu domneasca noastră judecată în stăpînirea episcopiei* (a. 1815). URICARIUL, II, 21. *Dacă comisia va găsi bucate de prisos cumpărate de la lăcutori și nepuse în magazii, apoi fără întirziere acelea să se secfestruiască*. CR (1830), 388²/20.

— Prez. ind.: *secfestruiesc*. — Și: (invechit) *secfestru*, *săcfestru*, (regional) *săfestru* vb. IV.

— *Sechestra* + suf. *-ui*.

ȘECFESTRUÎRE s. f. (Jur.; invechit) *Acțiunea de a secfestru și rezultatul ei; sechestrare* (1). *Și să sloboadă de supt secfestruiri acele averi* (a. 1813).

BUL. COM. IST. IV, 91. *Secfestruirea să să cuprînză în veniturile moșiilor* (a. 1827). IORGA, S. D. XXI, 235. *Poate fi scăpat de vina sau cel puțin de pata de secfestruire?* (a. 1849). ap. GHICA, A. 663.

— Pl.: *secfestruiri*. — Și: *secfestruire* s. f.

— V. *secfestru*.

ȘECFESTRUÎT, -Ă adj. (Invechit; despre bunuri mobile sau imobile aflate în litigiu sau aparținând unui debitor) *Sechestra* (1). Cf. T. PAPAĞAGI, C. L.

— Pl.: *secfestruiti*, *-te*.

— V. *secfestru*.

ȘECFIU¹ s. m. 1. Numele mai multor plante erbacee cu flori variat colorate și cu miros plăcut: a) (Transilv. și Maram.; și în sintagmele *săcfiu îngrămădit*, BORZA, D. 59, *săfiu de vară*, ALR I 1 935/266, *sănhu plin*, ȚIPLEA, P. P. 116, *săcfiu de cîmp*, ALR I 1 935/150) *găroață* (*Dianthus caryophyllus*). Cf. LB, DDR, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, BRANDZA, FL. 195, ȘĂINEANU², TDRG, BULET. GRĂD. BOT. V, 57, PANȚU, PL., DR. VI, 274, 275, CADE, BORZA, D. 59, ALR I 1 935/150, 266, 335, 339, 357; b) (Transilv. și Maram.; și în sintagmele *săcfiu turcesc*, BULET. GRĂD. BOT. V, 57, BORZA, D. 58, *săcfiu nemțesc*, BULET. GRĂD. BOT. V, 57, BORZA, D. 58, *săcfiu tărcat*, BORZA, D. 58) *găroafe* (*Dianthus barbatus*). Cf. BULET. GRĂD. BOT. V, 57, BORZA, D. 58; c) (Prin Transilv.; la pl. sau în forma *săcfiu*) *cuișoare* (*Dianthus chinensis*). Cf. BORZA, D. 59, MÎNDRESCU, UNG. 100. *Frunză verde de-alunar*, *Pe mîndru l-a prins jandar*, *Frunză verde de săcfiu*, *Prinsu-l-a la oi pe riu*. F (1887), 204. ◇ (Regional) *Săfiu de cîmp* = *găroață* (*Dianthus carthusianorum*). BORZA, D. 59.

2. (Bot.; prin Transilv.; în forma *săcfiu*) *Săschiu* (1) (*Vinca herbacea* și *minor*). Cf. BORZA, D. 180.

3. (Bot.; prin nord-vestul Transilv.; la pl.; în forma *sanfii*) *Stînjenei* (v. *stînjenei*) (*Iris germanica*). Cf. BORZA, D. 88.

4. (Regional; în forma *săcfiu*) *Cuișoare* (condiment) (Sînnicolau Român — Oradea). ALRM SN III h 957/316.

— Accentuat și: *șecfiu* SCL 1960, 752. — Pl.: *secfii*.

— Și: *segfii* (BULET. GRĂD. BOT. V, 57, BORZA, D. 58), *săcfiu* (accentuat și *săcfiu*, SCL 1960, 752), *săfiu* (ALR I 1 935/266), *șăftiu* (DR. VI, 275), *sanfii* (BORZA, D. 58) s. m., *sanfie* (BULET. GRĂD. BOT. V, 57, BORZA, D. 59) s. f., *sanfiiu* (BORZA, D. 59, 88), *sanhiiu* (ȚIPLEA, P. P. 116), *săcfiu* (ALR I 1 935/150, ALRM SN III h 957/316), *săcfiu* (RESMERIȚĂ, D.), *sănhiiu* (ALR I 1 935/357) s. m.

— Din magh. *szegfű*.

ȘECFIU² s. m. (Bot.; invechit; și, apozitional, în sintagma *floare secfiu*, DRU, BORZA, D. 20) *Romaniță-mare*, v. *romaniță* (1) (*Anthemis nobilis*). Cf. KLEIN, D. 422.

— Pl.: *secfii*.

— Din magh. *székfű*.

ȘECHE s. f. v. *zeghe*.

ȘECHELĂ s. f. (Med.; mai ales la pl.) *Tulburare funcțională sau organică constînd dintr-o serie de urmări și complicații, mai mult sau mai puțin tardive și durabile, ale unei maladii, ale unui traumatism sau ale unei intervenții chirurgicale. Medicii... 'de-clarară că simptomele acele sînt în realitate „sechele” și că nu trebuie să mă îngrijerez*. PREDĂ, I. 212, cf. DM, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Psihologii și filozofii noștri ar putea să găsească aici, probabil, sechelele unor atitudini de desconsiderare a muncii*

fizice, a producției materiale etc. CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 9/3. Aveau de eliminat sechelele platitudinii iluzioniste. T iunie 1969, 4.

— Pl.: sechele.

— Din fr. *séquelle*.

SECHERĂȘ s. m. v. sechiraș.

SECHERÊȘ s. m. v. sechiraș.

SECHEREȘIE s. f. (Transilv. și Maram.) Căraușie. Cf. BÎRLEA, L. P. M. II, 495. *Bată-te focuțu, glas, Dintr-a cui gură-ai rămas? Dintr-on car cu secherie, Din gura lui Vasalie.* id. ib. 30, cf. ALR I 835, ALR SN V h 1 363, LEXIC REG. 15. Oamenii cu cai mai făceau cite-o sechereșie la oraș. MAT. DIALECT. I, 92.

— Pl.: sechereșii. — Și: secherie s. f.

— Sechereș + suf. -ie.

SECHEREȘIT s. n. (Prin nord-vestul Transilv. și prin Maram.) Căraușie. Cf. ALR SN V h 1 363.

— Sechereș + suf. -it.

SECHERIE s. f. v. sechereșie.

SECHERÎȘ s. m. v. sechiraș.

SECHERÎȘ s. m. v. sechiraș.

SECHESTRĂ vb. I. Tranz. (Jur.) 1. (Complementul indică bunuri mobile sau imobile aflate în litigiu sau aparținând unui debitor) A face indisponibil în vederea executării silite sau a confiscării; a pune (sub) sechestru (v. sechestru I 3), (învechit și regional) a sechestra, (învechit) a secestrari, a zăberii, (regional) a cuprinde, a foglăli, a funțui, a prenora. Cf. VALJAN, V. *Printr-un caporal a secestral această avere pentru un creditor al lui.* ROMÂNUL (1857), nr. 40, 3/2, cf. POLIZU, ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W. *Dijmuloilor săsesc...*, găvind dijma deja strînsă, o secestră pe seama cetății. PĂCALĂ, M. R. 80, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. O să-ți secestreze viața, Veseline. SADOVEANU, O. XVII, 343, cf. SCRIBAN, D. *Pendedeca, de cum pusese mîna pe administrația fării, încasă veniturile statului prin oamenii săi, secestră clădirile boierilor de la Iași și de la Iași.* OJTEA, T. V. 193, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX, ALR SN IV h 1 012. ◇ Refl. p. a. s. *Se face cunoscut că... s-a secestral pe seama Hrisiei Gheorghiu, de aici din București, lei 5 000. CR (1832), 84¹/33. Aceștia nu poiră a se lăpăda de protecția austriacă, dar li se secestră toate mărfurile. FM (1847), 72¹/27. Are... dreptul de a face să se secestreze și să se vindă averea debitorului. HAMANGIU, C. C. 412. Secestrîndu-li-se 324 de capete de vită, învîrliră așa de bine lucrurile la Poartă încît făcură să fie despăgubiți. IORGA, C. I. III, 140. Obiectele ce s-au secestral pentru neplata dărilor. PAS, L. II, 262. ◇ Intrans. Perceptorul nu secestrează niciodată proporțional din toate produsele cari constituie venitul moșiei. GHICA, C. E. III, 53. ◇ (Prin lărgirea sensului) Cît pentru biografia lui Alexandrescu, cred că s-ar putea... publica în Convorbiri fără a fi secestral de Anale, unde în adevăr ar rămînea îngropat. ALECSANDRI, S. 153. Ca prefect... secestrează telegrame și dă ordine ca să nu se expedieze nici o telegramă fără știră ca s. GHEREA, ST. CR. I, 342. Rochiile, găteli și fardurile... erau secestrate în odaia tatălui ei. TEODOREANU, M. III, 136. Îl supun la suplicii... trec la măsuri drastice: îi secestrează cărțile, îi reduc porția de mîncare. V. ROM. octombrie 1964, 93. ◆ (Rare) A dosi. Cf. CADE.*

2. (Complementul indică oameni) A reține cu forța, a izola (în mod abuziv, ilegal); s p e c. a închide; a aresta; (rar) a opri (2), (învechit) a popri (1), a zăberii. Nu poți secestră minorul! Minorul trebuie

restituit cui de drept. CARAGIALE, O. I, 35. *Se formase ca încetul legenda că ginerele secestrate pe socru.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 65, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Gelozia luase proporțiile unei persecuțiuni în regulă. Fata era secestrată în casă: nu se ducea la nimeni, nu primea pe nimeni, nu se vedea nicăieri.* BRĂDESCU, O. A. I, 110. *Inginerii și funcționarii sînt secestrați.* VLASIU, D. 137. *Numai domnul Deleanu fu secestral în birou.* TEODOREANU; M. III, 370. *Domnul Bejnarad fu astfel secestral la Neceșeni pînă la liturghia de a doua zi duminică.* SADOVEANU, O. XII, 501, cf. SCRIBAN, D. *Cînd boierii au voit să se tragă la Tirgoviște, [Tudor] i-a secestral și închis la Belvedere.* OJTEA, T. V. 245. *Acela care... reține sau secestrează o persoană... se pedepsește.* COD. PEN. R. P. R. 483, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Făsem dramuri buni pînă sat... Dacă nu făsem ni sevăstrează.* GRAIUL, I, 403. ◇ (Prin exagerare) *Mă... secestrezi cu picioarele goale pe ciment.* c. PETRESCU, C. V. 355. ◇ Fig. *A turnat beton în calea apelor, secestrîndu-le între culmile granitice.* L 1965, nr. 17, 5/4. ◆ Refl. Fig. (Rare) A se claustra. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Prez. ind.: secestrează. — Și: (rare) secestră, (învechit și regional) secestră, secestră, (regional) secestră (ALR SN IV h 1 012), secestră (ib. h 1 012/105), secestră, secestră (ib. h 1 012/514), secestră (ib. h 1 012), secestră (ib. h 1 012/605), secestră (ib. h 1 012), secestră (ib. h 1 012/386) vb. I. — Din fr. *séquestrer*, lat. *sequestrare*.

SECHESTRĂNTE s. m. v. secestrant.

SECHESTRĂRE s. f. (Jur.) Acțiunea de a sechestra și rezultatul ei.

1. Punere în indisponibilitate în vederea executării silite sau a confiscării; punere de sechestru (I 3); (rare) sechestrație (1), (învechit) secestruire, (învechit, rare) secestrarișeală, secestrarișire. Cf. sechestra (1). Cf. POLIZU, ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *În primul rînd, este diversitatea legislațiilor în materie de ipotecă, de gaj, de sechestra.* TITULESCU, D. 359. *Secestrarea se face cu sau fără punere de sigiliu.* BO (1953), 345, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Reținere cu forța, izolare (abuzivă, ilegală) a unei persoane; s p e c. închidere; arestare; (învechit) sechestrație (2), oprește (2), oprire (2), zăberire. Cf. sechestra (2). *Această tragere la casa lui Raghîb Efendi să nu fie o secestrare deghizată și, după cele ce am aflat mai tîrziu, cam aveam dreptate.* GHICA, A. 35. *Ancheta dovedind siluirea și secestrarea, fata e luală de acolo și trimisă la tatăl-său, la Londra.* id. s. 439. *N-ai să poți dovedi secestrarea, că doar n-ai să iei de martori pe subalternii și pe oamenii mei de acasă.* HOGAȘ, DR. II, 196. *Sclavia și secestrarea de persoane.* COD. PEN. R. P. R. 525. *La început, Ana protestase cu furie împotriva a ceea ce numise ea o secestrare.* VIENA, L. II, 283, cf. DL, DM. *Asasinatelor, descinderilor, arestările ilegale, maltratările, secestrările de persoane... erau la ordinea zilei.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 62. *Caîm... a luat cuvîntul Mihai Sadoveanu, care a protestat împotriva secestrării în stradă a cetățenilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 6/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și: secestrare. — Pl.: secestrări. — Și: (învechit și regional) secestrăre, (învechit) secestrăre, secestrăre (POLIZU) s. f.

— V. sechestra.

SECHESTRĂȚ, -Ă adj. (Jur.) 1. (Despre bunuri mobile sau imobile aflate în litigiu sau aparținînd unui debitor) Care a fost pus în indisponibilitate în vederea executării silite sau a confiscării; pus sub sechestru (I 3); (învechit) secestruit, (învechit) secestrat

secestrarisit. Cf. *sechestra* (1). S-au conseris toate averile emigranților, apoi la cele secestrate prin case, magazine și celarii, poduri s-au aplicat sigilu. BARIȘIU, P. A. II, 489, cf. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D. Îl acuză a-și fi însușit mobile secestrate, insinuare de care se apără în 1860. CĂLINESCU, S. C. L. 162.

2. (Rare; despre oameni) Care este reținut cu forța, izolat (abuziv și ilegal); s p e c. închis; arestat; (rar) oprit² (2), (învechit) poprit (1). Cf. *sechestra* (2). Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *sechestrați*, -te. — Și: (învechit) *secestrât*, -ă adj.

— V. *sechestra*.

SECHĚSTRĂTOR, -OĂRE s. m. și f. (Rare) Persoană însărcinată cu punerea sub sechestra (1 3) a averii unui debitor; executor al unui sechestra; (învechit, rar) secestrarisitor. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DN².

— Pl.: *secestratori*, -oare.

— *Sechestra* + suf. -tor.

SECHĚSTRĂȚIE s. f. (Ieșit din uz) 1. Secestrare (1). După ce secestrație s-au învoit, trebuie imbe părțile între patruprezece zile după porunca dată pentru aceasta sau hotărîrea trimisă să să înțeleagă despre secestru pã care trebuie să pue. RÎND. JUD. 279/18, cf. STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D., SCRIBAN, D.

2. Secestrare (2). Cf. ȘĂINEANU².

— Pl.: *sechestrații*. — Și: *sechestrațiune* (SCRIBAN, D.), (învechit) *secestrație* (BĂRCIANU, ALEXI, W.), *sechestrațiune* (id. ib.), *secestrație* s. f.

— Din lat. *sequestratio*, -onis, germ. *Sequestration*, fr. *séquestration*.

SECHĚSTRĂȚIUNE s. f. v. *sechestrație*.

SECHĚSTRU s. n., s. m. I. 1. S. n. Depunere, încredințare a unui lucru litigios unei terțe persoane, care are obligația de a-l restitui, după soluționarea litigiului, celui în drept; măsură care dispune încredințarea acestor lucruri; (învechit) oprește, zebereală. Trebuie imbe părțile... să să înțeleagă despre secestru pã care trebuie să pue. RÎND. JUD. 277/21. Iară într-aceea decimele și cvartele să fie supt secestru. ȘINGAI, HR. III, 212/33. La secestrum (adecã la oprește) teste pus lucrul care de la mai mulți cu anume condiție... să dă ca să-l păzască și să-l întoarcă (a. 1802). CONTRIBUȚII, III, 119. Moșile... care pãrã a-tunce s-au hotărît a fi supt săcestru în putere scrisorilor ci are pãh[a]-[nicul] Doni, i si vor da în vecinicã stãpînire (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 89. Datornicul sãu mai întâi să se indatorească a pune banii cerșuți în secestru și apoi să se judece. PRAVILA (1814), 20/21. Secestru iaste un fel de depoziton cînd doi inși sau mulți pun cu mulțămila lor un lucru de prigonire. CARAGEA, L. 64/3. Sã se pue sub secestru locul ael de pricinã (a. 1824). URICARIUL, XIV, 213. Fãcea anafora cãtre slãpînire de se cuvine să se facã secestru sau nu. REGUL. ORG. 276/19, cf. ANTONESCU, D. Depozitul este de douã feluri: depozit propriu-zis și secestru. HAMANGIU, C. C. 402, cf. ȘĂINEANU². Și ce bine a făcut... cã a cerut și înființarea de secestru pe partea de avere a bãiatului vîrstnic. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 217, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. Secestrul este depozitul unui lucru litigios (adicã asupra cãruia douã sau mai multe persoane se aflã în proces). PR. DREPT, 393; cf. M. D. ENC., DEX. ◊ Secestru convențional = stabilirea secestrului (I 1) prin acordul părților aflate în litigiu. Cf. HAMANGIU, C. C. 408, PR. DREPT, 393. Secestru judiciar = stabilirea secestrului (I 1) de cãtre justiție. Cf. HAMANGIU, C. C. 408. Judecata, pe baza jurãmintului prestat, respinge acțiunea de secestru judiciar, ca neîntemeiatã. KLOPȘTOK, F. 314. ◊ (Prin analogie) Pomerania svedezã s-au dat și tînc cu unirea lui Menșicov supl secestrul Prusiei neutrale. ASACHI, I. 282/25.

2. S. m. (Și în sintagma *sechestra judiciar*) Persoanã cãreia îi sint date spre pãstrare lucrurile secestrate, plnã la rezolvarea litigiului. În spiritul legii este ca secestru să fie numit o terță persoanã. HAMANGIU, C. C. 409, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Secestrul judiciar este o persoanã, numitã de instanță, cãreia i se încredințează paza și administrarea bunului cerut de reclamant, pe timpul cîl durează procesul. PR. DREPT, 798.

3. S. n. (Și în sintagmele *sechestra penal*, *sechestra penal asigurãtor*, COD. PEN. R.P.R. 619, *sechestra asigurãtor*, PR. DREPT, 799) Mãsurã de asigurare, ordonatã de justiție, care constã din indisponibilizarea (prin aplicare de sigiliu) a unui bun, pentru a se preveni înstrãinarea și sustragerea acestuia de la executare silitã ori confiscare; s p e c. (învechit) poprire (1). Toate aceste mãrfuri... să fie supt secestru (a. 1824). DOC. EC. 314. Orice mezd și secestru să va sãzîși (sic!) să se facã cunoscut prin foi publice. HELIADE, F. 51/18. S-au fãcut secestru parte din averea pîritului. CR (1832), 148²/21. Judicãtoria județului Mușcel... face cunoscut cã secestru urmat de Nicolae Nicolau pe jumãtate leașa d-lui stolnicului Constantin Emanoil... s-au ridicat. BULETIN, G. (1840), 24²/25. Pentru punerea sau ardãcarea secestrului să vor pãzi rînduiele coprînse în anexul N. 2. REGUL. ORG. 225/7, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D. Salvase și pușca de secestru. TEODOREANU, M. I, 309. Cînd își dãdu seama cã este somația pentru secestru[m] mobilei și a efectelor, instinctiv își întinse mîna să rupã hîrtia. BART, E. 248. Pesemne cã prefectul nu-și plãtise chiria la Buzdu, avînd în vedere cã i se înființase în 1868 secestru pe mobila din casã pentru galbeni 94. CĂLINESCU, S. C. L. 162. Eu am sustras și am ascuns, noaptea, recolta amenințatã de secestru. VINEA, L. I, 189, cf. DL, DM. Bunurile asupra cãrora s-au luat mãsurile asigurãtorii și apoi s-a aplicat secestrul penal nu mai pot fi înstrãinate în nici un fel pe toatã durata fiiñării lor. PR. DREPT, 849. Un negustor brașovean îi puse un secestru pe moșia Vãcãrești. IST. LIT. ROM. II, 192, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ F i g. Vei fi sigurã cã și din parte-mi nu se va întrebuiñta nici un secestru... asupra plãcerilor și gusturilor dumitale. PR. DRAM. 151, cf. GLOȘAR REG. ◊ L o c. v b. A (-i) pune (sau aplica) (cuiva) (un) secestru (ori, rar, secestre) (pe ceva) sau a pune sub secestru (ceva) = a sechestra (1). Astãzi l-am întîlnit pe ulișã și mi-a spus cã a primit scrisoare din farã, care îi vestește cã... turcii au pus secestru pe stare-i. BĂLCESCU, AP. GHICA, A. 575. Eu zic sã-i pui „sifestu”. D. ZAMFIRESCU, V. T. 101. Trebuie sã umble negreșit prin comunã, sã zorească stringerea birurilor și sã punã secestre celor rãmași prea mult în urmã. REBREANU, I. 207. Dacã-i pune secestru și-l vinde la darabanã? C. PETRESCU, C. V. 27. Deocãmdã-am a-ți pune secestru pentru cinci sute lei amendã. SADOVEANU, O. XII, 477. Îl pune sãchestra. ALR SN IV h 1 012/531. I-aplicã sãchestra. ib. A pus secestru pã ia. ib. h 1 012/784. Le pune su zãcrest. ib. h 1 012/272. (F i g.) Ultima creație... care obține la Veneția (ironie supremã) premiul Oficiului catolic, este pusã sub secestru de cenzura italianã. ROMANIA LITERARã, 1969, nr. 17, 24/2.

4. S. m. (Regional; în vechea organizație judecãtoarecã; în forma *faeștru*) Portãrel (3) (Marginea — Rãdãuți). ALR SN IV h 1 014/386.

II. S. n. (Med.) Ţesut necrozat. Cf. ANTONESCU, D., BIANU, D. S. Ulcerele intestinale sint acoperite cu secestre abundente. BABEȘ, O. A. I, 242, cf. D. MED.

— Scris și: *sequestru*. — Pl.: (I 1, 3, II) *secestre* și (I 2, 4) *secestri*. — Și: (învechit și popular) *secestru*, *secestru*, (învechit) *secestru*, *sãcestru*, (regional) *sefëstru* (SCRIBAN, D., ALRM SN II h 820), *segevëstru* (BUL. FIL. IV, 76, ALRM SN II h 820), *sãfëstru* (com. din STRAJA — RãDãUȚI), *sãchëstru* (ALR SN IV MN h 1 012), *sãfëstru* (com. din DRãGOIASA — VATRA

DORNEI, ALR SN IV MN h 1 012, GLOSAR REG.), **sleféstru** (ALRM SN II h 820), **sichéstru** (ALR SN IV h 1 012/192), **siféstru** s. n., **taeféstru** s. m., s. n., **zăcerést** (ALRM SN II h 820/272), (învechit, rar) **seevéstrum** s. n.

— Din lat. *sequestrum, sequester*, fr. *séquestre*.

SECHIN s. m. v. *șechin*.

SECHIRĂȘ s. m. (Învechit și regional) Căruțaș; vizitiu. *Mihail se indeletrniia cu jocurile, șăcea vir-tealniță și se făcea sechirașu de îmbla cu carul cu 4 cai. MOXA, 387/34. Această s[fiintă] evanghelie s-au legat de nou în anul 1820 cu 30 de sloji v[echi], de la cormantși și secheriși (a. 1820). IORGA, s. d. XVII, 193, cf. DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 101, DR. V, 73, PUȘCARIU, L. R. I, 312, SCRIBAN, D., GABA, SĂL. 100. Un verde rădvan... Cu doi sicirași, Negri fișănași. POP., ap. TDRG. *Bată-te focușu glas, Dintr-a cui gură ai rămas? ... Dintr-on car cu sechereș, Din gură de lezeș. BIR-LEA, L. P. M. II, 30, cf. ALR I 834, MAT. DIALECT. I, 92. Ajungea la Sîn-Medru, Cu nuntași, cu căldrași, Cu cincizeci de sichirași. FOLC. QLT.—MUNT. III, 24.* ♦ (Prin Munt. și prin Olt.; în formele *sichiraș, sichioraș*) Om de casă, fecior. *Care este ginerili Să s-aleagă din nuntași, Din nuntași, Din sichirași Și din negri fișănași. MAT. FOLK. 110. Mirele, ginerile Să s-aleagă din nuntași, Din nuntași, din sichiorași. PĂSCULESCU, L. P. 204, cf. 377.**

— Pl.: *sechirași*. — Și: (învechit) *secheriș, sichireăș* (DHLR II, 541), *sieirăș*, (regional) *secherăș, secherăș, secheriș* (ALR I 834/341, 345), *săcărăș* (ib. 834/355), *sichiorăș, sichirăș* s. m.

— Din magh. *szekeres*.

SECI s. n. 1. (Popular) Loc într-o pădure defrișat și folosit ca pășune sau ca ogor; (popular) curătură, (învechit și regional) secătură (2), (regional) laz, runc¹ (1). V. *tăietură* (5). Cf. BARONZI, L. 119, DDRF, BĂRCIANU, ȘĂINEANU², PĂCALĂ, M. R. 141, RES-MERIȚĂ, D., CADE. *Apelativul seci „curătură, laz“ a dispărut din vorbirea curentă. IORDAN, T. 374, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, L. ROM. 1962, nr. 1, 80. În seci se găsesc mai cu seamă muri. H XI 322, cf. VICIU, GL., DENSUSIANU, T. H. 56, CHEST. IV 98/174f. Mi-a ieșit lupu-nainte din niște săci. CV 1951, nr. 2, 35.*

2. (Regional) Pădurece rămasă dintr-o pădure mai mare; (regional) ciritei. Cf. SCRIBAN, D.

3. (Regional) Parapet, întăritură din copaci tăiați. Cf. SCRIBAN, D.

4. (Regional); mai ales în Mold. și Transilv.) În-grăditură sau gard din crengi rămuroase, (regional) nimăt; gard viu; p. restr. vreasc; nuia (1). *La-țurile nu l-au oprit, seciurile nu l-au încuiat și tot felul de măiestrii a-l domoli nu l-au putut. CANTEMIR, IST. 374, cf. PAMFILE, J. III, 94, SCRIBAN, D., COM. MARIAN. Când seciul servește pentru coșar la oi se cheamă nimăt. ȘEZ. III, 87, cf. CONV. LIT. XLIV, 132, I. CR. III, 54, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, COM. BENTUC, CHEST. IV 59/91, ALR I 673/508, 540.*

5. (Popular) Loc (la stînă) îngrădit, uneori acoperit, amenajat pentru adăpostirea oilor sau a altor animale; (regional) nimăt. Cf. DR. II, 338, CADE, DL, DM. *Trebuie să acup mieii în săciu. L. COSTIN, GR. BĂN. 180, cf. VICIU, GL., CHEST. II 429/11, 261, IV 119/362, 120/362. V 8/49, 39/37, 50/19, ALR I 1 122/18, ib. 1 790/361, LEXIC REG. II, 77, 124, SCL 1974, 447.*

— Pl.: *seciuri*. — Și: (regional) *săci* s. n.

— Din v. sl. *сѣкъ*.

SĒCĪĂ s. f. (Regional; cu sens colectiv) Paie tăiate mărunț pentru hrana vitelor. Cf. DL, DM.

— Pronunțat: *seci-că*. — Pl.: ?

— Din ucr. *cirka*.

SĒCĪRĂ s. f. v. *seceră*.

SĒCĪRE s. f. v. *seceră*.

SECITÓS, -OĂSĂ adj. v. *secetos*.

SECIUÍ vb. IV. *Tranz. 1.* (Învechit și regional; complementul indică copaci, păduri) A rețea (1); p. ext. a prăvăli (1). *Pre la Codrul Cosminului să treacă se teamea de ferani înfelegind de dinșii să nu săciuiască pădurea asupra lor. URECHE, LET. I, 185/27. Au trimes înainte... să săciuiască pădurea. SIMION DASC., LET. 77, cf. M. COSTIN, ap. GÎDEI, 331, BUDAI-DELEANU, LEX., TDRG, CADE. ♦ (Transilv.; complementul indică păduri, lunci etc.) A defrișa pentru cultură. *În fiecare an făranel săciuiu o parte din păduri. VUIA, T. H. 89, cf. SCRIBAN, D., CHEST. IV 99/264.**

2. (Prin nord-estul Transilv.; complementul indică vreascuri) A îngrămădi. Cf. BUGNARIU, N. 51/401.

— Pronunțat: *-ciu-i*. — Prez. ind.: *seciuiesc*. — Și: (învechit și regional) *săciui* (prez. ind. pers. 3 și: *săciuiu*) vb. IV.

— *Seci* + suf. *-ui*.

SECIUÍRE s. f. (Învechit, în Transilv.) Acțiunea de a *seciui* (1) și rezultatul ei. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pronunțat: *-ciu-i*. — Pl.: *seciuri*.

— V. *săciul*.

SECŪ, -ŪIE adj. v. *secău*.

SECŪ, -ŪIE adj. v. *secău*.

SĒCLU s. n. v. *secol*.

SĒCOL s. n. 1. Interval de timp de o sută de ani, socotit de la orice dată; (adesea urmat de un numeral ordinal și de determinări care arată ordinea în raport cu era noastră) interval de timp de o sută de ani, socotit de la unitate pînă la completarea sutei respective inclusiv; veac, (învechit) sută. *Toate ce au lucrat oamenii întru această largă și mare lume... de secole (veacuri). TEODOROVICI, I. 31/10. O sută ani fac un secol. SĂULESCU, I. 24/10, cf. ARICESCU, A. R. 24/1. Să aruncăm... o ochire asupra trecutului acestei nații și să vedem ce a făcut în acești optsprezece secol de cînd se află statornicită pe pămîntul său. BĂLCESCU, M. V. 5. La începutul secolului actual a cumpărat-o un nobil avut... și o dăruie schitului fraților de caritate în Buda. DESC. APE, 75/24. Putem zice că spiritul omenesc a căzut atunci într-o letargie adîncă... din care s-a resculat tocmai după o mie de ani (de la 475 pînă la sfîrșitul secolului al 15-lea). BARASCH, M. I, 7/13, cf. ARISTIA, PLUT. VII, 29. De scriitorii românești în provinciile danubiane de în acest secul nu aflăm altă cunoștință decît că principele României Neagoe ar fi scris o epistolă. CIPARIU, ap. ODOBESCU, S. I, 353, cf. GHICA, C. E. II, 558, PONTBRIANT, D. Între cronica lui Urechea și cîntecul lui Robert Wace este la mijloc o distanță de trei secol. HASDEU, I. V. 37, cf. MAIORESCU, CRITICE, 71. Presupunind lumea redusă la un bob de rouă... seculii din istoria acestei lumi microscopice ar fi clipte. EMINESCU, N. 32. Fizionomia unei importante regiuni a continentului s-a schimbat într-o jumătate de secul ca prin minune. CARAGIALE, O. III, 93. De la al optsprezecelea secul incoace, o largire a conținutului s-a arătat și conjuncția „să“ ș-a pierdut astăzi înfălesul condiției. PHILIPPIDE, P. 50. Istoria poporului român, care a fost bintuit de năvălirile tătarăști pînă la sfîrșitul secolului al XVIII, ne dovedește acest fapt cu prisosință. XENOPOL, I. R. II, 31. În aprecierea frumosului, ideile secolului al XVIII-lea acopăr adesea simțul mult mai străbătător pe care l-a dat călătoria, cunoștința de-a dreptul. IORGA, P. A. II, 180. Situația se schimbă... în jumătatea a doua a secolului. PĂCALĂ, M. R. 52. Călugării din O-*

rient au devenit foarte bănuitori față de vizitatorii europeni după ce au făcut o experiență amară timp de mai multe secole. BUL. COM. IST. II, 8. Arta aurului din primele secole ale mileniului I în Dacia mai înfățișează și alte aspecte caracteristice. PĂRVAN, G. 681. Ne-am oprit la ilustra băcănie Tomovici, veche de peste jumătate de secol. IBRĂILEANU, A. 80. Înțelegem că ne despart, nu zece ani, ci o jumătate de secol..., mai mult încă. C. PETRESCU, I. II, 218. Cîți vor mai ști astăzi că Nae Saltimbancu... a fost, cam pe la începutul acestui secol, un umorist de seamă? I. BOTEZ, P. I, 42. Este greu să ne pronunțăm... la o depărtare în timp de trei secole. IORDAN, STIL. 258. Arta noastră medievală, cu excepția celei din Transilvania..., cuprinde creația artistică a aproape cinci secole. OPRESCU, S. 166, cf. CĂLINESCU, C. O. 48. Intrat în posteritate de aproape un secol, Heine a rămas pentru noi un contemporan. VIANU, L. U. 421, cf. RALEA, O. 29. Un om din Bucovina..., în secolul trecut, a instalat aici un ferăstrău. BOGZA, C. O. 17. Romantismul, ca și realismul, și-au prelungit eficacitatea pînă către sfîrșitul secolului. IST. LIT. ROM. II, 14, cf. CONSTANTINESCU, S. III, 319, TUDORAN, O. 21, DL, DM, PREDĂ, R. 183. În afară de călărașii colonizați pe pămînt aflat în proprietatea domniei, în documentele veacului al XVII-lea și cele din primele decenii ale secolului următor, întîlnim și o altă categorie de astfel de slujitori care foloseau pămîntul unor mari boieri. STOICESCU, C. S. 103. De o jumătate de secol putem zice că se joacă teatrul. 7 iunie 1964, 41. Herodot se referă la evenimente de la sfîrșitul secolului precedent. H. DAICOVICIU, D. 14. Montajul, tehnica artistică pe care ne-am obișnuit s-o socotim specifică filmului, exista, așadar, încă în secolul XIV. CINEMA, 1968, nr. 8, 22, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Familiar; prin exagerare) Timp îndelungat, multă vreme; p. e. t. veșnicie. Bani n-am mai văzut de-un secol. EMINESCU, N. 42, cf. CADE. Cine-ar putea să spună Cîți secolu au trecut De-o lună De cînd nu le-am văzut. TOPÎRCEANU, B. 30, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (La pl.) Timp considerat în desfășurarea lui; lungă perioadă de timp (depășind 100 de ani); p. e. t. generații contemporane acestor perioade în desfășurare. Ideea de unitate... va fi ținta secolilor viitori. BĂLCESCU, M. V. 8. Secolii grămădesc rezultatele lucrărilor tutulor oamenilor. GHICA, C. E. I, 197. Și ială că pedeapsa, cu întreaga ei tortură, S-a strecurat prin seculi la fiii ce-au urmați! MUREȘANU, P. 41/2. Măreșul turn, trist martur l-al nostru trist apus Ș-a cărui origină în secolii s-a repus. ALEXANDRESCU, M. 10. Familiile cele mai mari boierești... au venit în decursul secolelor din Bizanț sau din Italia. SION, P. 63. Viitor de aur fără noastră are Și prevăd prin secolii a ei înălțare. BOLINTINEANU, O. 37. Al meu nume o să-l poarte Secolii din gură-n gură și l-or duce mai departe. EMINESCU, O. I, 133. Ială Hinovul; în el s-ascunde Potopul de secolii ce-a curs. MACEDONSKI, O. I, 13. Și secolii-nchid-ori deschidă cum vreau Eterna ursitelor carte. COȘBUC, P. II, 292. Au ajuns pînă la izvoarele veșnice din care se adapă acolo, la locul lor, naștile și secolele. IORGA, P. A. II, 170. [Gargantua și Pantagruel] își păstrează actualitatea în toate epocile de innoire, bucuroase să recunoască în ea... un altă pestă secole al tuturor năzuințelor către înălțarea condiției omenești. VIANU, S. 130. Europeanul a introdus de secole o serie de atribute necunoscute lumii vechi. RALEA, S. T. III, 10, cf. DL, DM. Dar, ială, secolele vin Acum pe soarta lor stăpîne. BRAD, O. 49. Ușile se-ncuie sec Pentru-un car de seculi? VULPESCU, P. 85. Mărturie sînt micile orașe, satele, regiunile peste care secolele treceau fără a lăsa urme. CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 8/5, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (De obicei urmat de determinări care precizează felul) Epocă istorică dominată de o personalitate excepțională, de un eveniment însemnat sau marcată prin anumite caracteristici. Acești ostași cu armele lor și portul lor se păreau renvieți din secolile Romei.

ASACHI, S. L. II, 99. Turnurile cele-nalte Ca fantome de mari secolii pe eroii lor jelesc. ALEXANDRESCU, M. 17, cf. REȘMERIȚĂ, D. O gazetă nouă în secolul vitezei. în PLR II, 479. Un secol de biologism și economism a dat roadèle la care ne putem aștepta. în ib., 618. N-au apucat să se răcească febile tunurilor și un megașon al unor trusturi a proclamat ritos „Acum începe secolul american“. CONTEMP. 1948, nr. 108, 1/1. Este vremea... să creăm statorniciei noastre politice un secol de aur. CĂLINESCU, în PLR II, 610. Acolo și-c dat el seama că... acesta e un secol al fotogeniei. BOGZA, A. I. 56. Scrisoarea... prin care Volta anunță descoperirea pilei electrice constituie actul de naștere pentru secolul electricității. CIȘMAN, FIZ. II, 555, cf. DL, DM. O dată cu lansarea primilor sateliți artificiali ai Pămîntului și a primei rachete cosmice... omenirea a pășit în secolul cosmonauticii. GEOLOGIA, 7. S-ar putea găsi ureodată cineva care să creadă că mișcarea spiritului și circulația lui, într-un secol al radioteleviziunii, al tranzistorilor, al sateliților artificiali și al aterizării pe lună, poate fi oprită printr-un decret de lege? ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Învechit) Secolul de mijloc = evul mediu. De abia în timpul din urmă, adecă în secolul de mijloc, cînd nu mai trăiau romanii, s-a lăsat asupra tutulor cuvintelor neglijența pronunțării. MAIORESCU, CR. III, 200. Ar fi un studiu interesant... a comenta toate antichitățile secolului nostru de mijloc. ODOBESCU, S. I, 337, cf. DL, DM, DEX. ♦ P. gener. Epocă (în care se petrece un eveniment de seamă, trăiește o personalitate reprezentativă etc.). Orice nație care nu ia parte la muventul secolului rămîne înapoiată (a. 1848). PLR I, 119. O asemenea definiție fu dată într-un secol cînd industria căpăta un zbor însemnat. ROM. LIT. 257¹/17. Marginile proprietății funciare au variat purură după secolii, după țări și după legi. KOGĂLNICEANU, S. A. 136. Trăim într-un secol în care lucrătorul nu mai poate fi un automat. GHICA, C. E. II, 401. Ială tipul ce ne propunem a urmări în deosebitele faze prin care el a trecut în secolul nostru. FILIMON, O. I, 98. Ce-un secol ne zice, ceialalți o dezic. EMINESCU, O. I, 40. Într-un secol fără palimi, nu va rămînea nici praș Din durere; din robie, din ruină și din jaf. BELDICEANU, P. 126; cf. REȘMERIȚĂ, D. Nevestele secolului nostru au înaintat enorm, iar noi bărbații am rămas în fond aceiași. DAN, V. 239. Pe deasupra acestor contradicții, el rămîne omul secolului său. RALEA, S. T. III, 72. Kogălniceanul rămîne pentru secolul său un model nedepășit în concluziile sale esențiale. IST. LIT. ROM. II, 434. Situează improvizafia în rîndul schimbărilor dinamice aduse de secolul nostru antrenamentului actorului. T mai 1964, 6. Am putea înregistra agravarea, în secolul nostru; a unor maladii mai vechi, sporul de spectaculozitate. CINEMA, 1968, nr. 5, 8. Romancierul contemporan își propune obiective mult mai vaste decît acela de a înfățișa anumite destine individuale..., el tinde să realizeze adevărate sinteze spirituale ale secolului acesta. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 8/2. □ Secolul enciclopediștilor.

3. (Bis.; rar) Viața lumească. Cf. REȘMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU².

— Pl.: secole și (astăzi rar, m.) secolii. — Șic: (astăzi rar) sécul (pl. m. seculi), (învechit, rar) séculu s. n.

— Din lat. saeculum, it. secolo.

SECOLĂR, -Ă adj. v. secular.

SECÓND num. ord. v. secund¹.

SECONDA vb. I v. secunda.

SECONDĂNT, -Ă s. m. și f. v. secundant.

SECONDĂR, -Ă adj. v. secundar².

SECONDĂRIU, -IE adj. v. secundar².

SECUNDĂ s. f. v. secundă.

SECŌVIȘTE s. f. (Regional) Vad în care se găsește un ochi adnc de apă. *Cu cristalii mari se prinde peștele din secoviște.* I. IONESCU, M. 87, cf. LTR², DL, DM.

- Pl.: secoviști.
- Sec + suf. -oviște.

SECRĒI s. n. v. sieri.

SECRET¹ subst. (Invechit, rar) Secreție (2). *Veni-nul sau ferea este un secret amar pe care îl secretaază ficatul.* POLIZU, P. 110/32. *Secretul sau sucil pancreatic se aseamănă cu saliva și contribuie la mistuirea buca-telor.* id. ib. 112/8.

- Pl.: ?
- Postverbal de la secreta.

SECRET², -Ă s. n., adj. I. 1. S. n. Sistem (ingenios) care constituie condiția succesului în ceea ce se întreprinde. *Acesta au aflat secretul de a strica urilul obicei ce era. IST. AM. 38²/14, cf. AR (1829), 98²/47. Nu-ți incredința talantu (secretu)... negoșului tău nimurii... că dacă-ți vor afla speculația ta alții, atunci tu rumii de rîsu lor. NICHIFOR, P. 35/10. Vezi, aici e tot secretul, cheia diplomației. GHICA, C. E. II, 326. Vătaful de curte cunoaște secretul de a face din acest aspru judecător un consilier întocmai după cum îi trebuiește. FILIMON, O. I, 96. Secretul eroului nostru fu de o simplitate nespūsă: el nu lăsă pe boieri și pe călugări să abuze cîl un fir de păr de munca țărănului. HASDEU, I. V. 42. Arta nu consistă a face tumbă bine: Ci să știi a le face atunci cînd timpul vine... Eu singur am secretul ce-l am de la trei bei Ce-i înșelai de-a rîndul, prin drăcușorii mei. BOLINTINEANU, O. 151. În întoarcerea la... calitățile specifice ale neamului românesc stă tot secretul fericii. PHILIPPIDE, P. 162, cf. CADE. Acesta este secretul realizărilor prin etape. TITULESCU, D. 348. A trecut... Și-n urma celei ce purta cu ea secretul Frazelor tulburătoare de seninuri fără pată, Am rămas să-i sorb parfumul. MINULESCU, VERS. 145. Războiul e foarte simplu: secretul lui e să săvîrșești acte de bravură cu aerul cel mai frivol posibil. C. PETRESCU, I. I, 187. Avem mai multe secreturi, adăogi moș Hau, și unele le-a învățat și moșneagul ăsta. SADOVEANU, O. IX, 401, cf. SCRIBAN, D. A ieși din lectură cu o stimă sporită pentru om, acesta cred că e secretul marilor literaturi pentru tineret. CĂLINESCU, C. O. 277, cf. DL. Mi-am dat seama că trei înși... puteam ține piept la mii... Noi ăștia trei însă ne înșelegem perfect, iată secretul. PREDĂ, I. 94, cf. DM, M. D. ENC., DEX: ♦ Spec. Metodă (4); formulă de lucru, de fabricație ascunsă sau cunoscută numai de un număr mic de persoane. Am adunat aceste minunate secreturi atîta de folositoare pentru sămănături, pentru roduri și pentru flori și le-am scos în limba neamului nostru. LUCR. PĂMÎNT. 6/10. Vreo cîteva meșteruguri și secreturi mari pe care înții le-am cercat pe toate. LUCR. FOL. 1/1. Un simplu meșter săpător în aramă a făcut acum o descoperire foarte folositoare... Gubernul a cumpărat acest secret. MN (1836), 361/37. Cunoșcînd multe secreturi cercate, de o folosință netăgăduită... chibzutește a le publicari într-acest oraș (a. 1837). DOC. EC. 665, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Aștăzi metoda veche e uitată și secretul ei s-a pierdut. SADOVEANU, O. XX, 145, cf. SCRIBAN, D. Dezvăluiau totuși secretul meseriei, după ce primeau asigurări că vorba nu merge mai departe. PAS, L. I, 213. Au venit la noi să ne spioneze... Să ne smulgă secretul [secretării]!... Să fim serioși. BARANGA, I. 170, cf. DL. Măștrii oțelarii... care cunosc secrete de producție. PREDĂ, R. 315, cf. DM. De ce n-au găsit pînă acum secretul mișcării de rotație a mitralierei de bord care să nu mai permită nici un punct mort? BARBU, Ș. N. II, 298, cf. M. D. ENC., DEX.*

2. S. n. Ansamblu de cunoștințe, de informații etc. pe care le deține o persoană sau un grup de persoane și care nu trebuie divulgate; ceea ce nu trebuie să se spună nimănui, ceea ce este ținut ascuns; ascunziș, tăină (3), tăinuire, (rar) arcan¹, (invechit și popular) țainicie, (regional) țărășenie. Cf. LEON ASACHI, B. 100/2. *Tiranul... presară spioni în toate casele ca să afle secreturile familiilor.* CR (1829), 154²/23. *El nu s-arăta că e împovărat de secretul ce trebuia să-l păzească.* PLEȘOIANU, T. III, 105/11. *Conjurațiile nu să măi fac cu lesnire într-un stat, căci după aflarea poștelor, toate secreturile particulare sînt în puterea obștii.* CĂPĂȚINEANU, M. R. 214/14, cf. I. GOLESCU, C. *Voiește numai să te vadă pentru ca să-ți incredințeze un secret.* HRISOVERGHI, A. 26/21. *Eu mă supun voinței tale și respectez secretul tău.* ASACHI, P. R. 36/12. *Și cînd în ast de groază Secret în preajma ta Tu capu-ți dă întoarcere Atuncē te vei mira.* C. A. ROSETTI, C. 29/12, cf. STĂMAȚI, D. *Eu măcar deși sînt față dar îi simt al său secret Și cunosc că pentru mine pornise acest concert.* PANN, E. I, 54/26. *El... a lăsat gladiu și călce-minte ascunse subț o piatră... comunicînd secretul numai la dînsa.* ARISTIA, PLUT. 4/5. *Accea care trista-mi viață-nrouează, E un secret ce zace în inimă-mi ascuns.* NEGRUZZI, S. II, 21/6. *Îi dezvălește fel de fel de secrete.* PELIMON, I. 204/13. *Nevasta este datoare... a-i păstra [bărbatului] secretele incredințate.* PENESCU, M. 4/16. *Un... impieगत superior al siguranței bătaușilor... trăgea cu urechea sub fereastra mea ca să afle secretul conspirățiunii ce se urza în odaia mea.* GHICA, C. E. I, 316. *Vătaful... îi promise a păstra secretul.* SION, P. 86, cf. PROT. - POP., N. D., PONTBRIANT, D., GIHAC, I, 252. *El muri... preocupat pare că de a ascunde un secret mare.* EMINESCU, P. L. 30. *Gîndurile tale îl urmăresc, vor să străbată în secretele lui.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 468, cf. DDRF. *În sat, trece drept omul care știe toate secretele de la telegraf, dar e giuruit să le tacă.* PĂUN-PINCIO, P. 99, cf. PHILIPPIDE, P. 214. *În lecții ele-și spun secrete, Fac haz pe socoteala mea.* IOSIF, PATR. 32. *Tinerii să păzească secretele pe cari le spun fetele.* AGĂRBICEANU, A. 516, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *De ce te-nrunți și nu-mi răspunzi? Ce nou secret îmi mai ascunzi? MINULESCU, VERS. 305. S-a uitat la nepot cu încurțare și adîncire, vînd parcă să se incredințeze dacă-i vrednic de un astfel de secret.* TEODOREANU, C. B. 64. *Se apropie de ea... și-i spune foarte confidențial ca și cum i-ar destăina un mare secret.* SEBASTIAN, T. 17. *Nu e un secret pentru nimeni că „Junimea” trece astăzi printr-o fază critică.* în PLR II, 569. *Să nu fii supărat, iubite prietene, urmă Rusel, că mi-ai trecut un mic secret diplomatic.* SADOVEANU, O. X, 82. *Să ascultăm pe polițistul Pristanda povestind... chipul în care a izbucit să surprindă secretele adversarilor prefectului.* VIANU, S. 103. *Era o descoperire cu totul nouă pe care mă simțeam obligat să o păstrez ca un mare secret.* BLAGA, H. 26. *Secretele nu se dau pe față la cafenea, să știi.* STANCU, R. A. IV, 367. *Fată albă ca de creță... Nu ne bănuiai secretul.* PARASCHIVESCU, C. T. 20. *Dacă știi să fii un secret, îți spun.* H. LOVINESCU, T. 212. *Nu este astăzi un secret aversiunea sa pentru junimism.* CONSTANTINESCU, S. III, 223, cf. DL. *Odală o descusu o vecină și divulgă secrete de-ale familiei.* PREDĂ, R. 76. *Se apropie de el cu o înfățișare gravă, ea și cum ar fi vrut să-i spună un secret.* T. POPOVICI, S. 11, cf. DM, DN². *Cu părul lui alb, părea mai curînd un profesor de educație fizică decil temutul deținător al altor secrete.* BARBU, Ș. N. II, 39. *Dacă aș ști un secret, îi l-aș spune.* T septembrie 1966, 40. *Datorită destoiniciei lor, unele secrete se dezlegau sau se puteau cumpăra fără multe primejdii.* G. BARBU, A. V. 35. *Nu mai este pentru nimeni un secret că diversitatea experienței artistice în ultimele decenii de artă europeană a dus la atitudini foarte radicale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 8/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Nimine dar nu știe disprț așest secret, fărî numa vărghieru lu imparatu Săvian îl știe.* GRAIUL, I, 505, cf. CIAUȘANU, V. *Cîte zile-i așea tu, secretu tău să nu*

fi-l știe nimine. O. BÎRLEA, A. P. II, 535. *Îți trimit acest buchet Cu al dragostei secret.* FOLC. MOLD. II, 188. *◇ Secretul lui Polichinelle = fals secret² (2) cunoscut de toți. Astăzi toată lumea știe că ai fost dat afară de la Forul Constituțional. E secretul lui Polichinelle.* VINEA, L. II, 243. *Secretul lui Polichinelle, cunoscut și tabu: Numai de Andersen și de copil nu.* VULPESCU, P. 59. *◇ Loc. a d v. În secret = fără mărtori, fără să mai fie și altcineva de față; într-un grup restrâns, separat; în așa fel încît să nu devină public, oficial; în particular (v. particular I 3), în taină (v. taină 3), pe ascuns, tainic (I 3), (învechit, rar) în secretar (v. secretar I 1). Acesta a înștiințat pe Tesu despre cele în secret cugetate.* ARISTIA, PLUT. 12/24. *În secret 'ți spun că-n luncă Mă așteaptă-o mindră giuncă.* ASACHI, P. 93/9. *Rude binevoitoare puseseră chiar la cale, în secret, o întîlnire nevinovată care urma să aibă loc în casa lui Filipescu.* BRĂESCU, O. A. II, 46, cf. SCRIBAN, D. *O castă prefească deținea în secret câteva adevăruri prețioase cu care exploatau masele.* RALEA, S. T. II, 304. *Își deschisese cabinetul și începuse, în secret..., o vastă și iscusită acțiune de regrupare a forțelor.* STANCU, R. A. IV, 77. *Imbrăcase un tailleur mai de demult, refăcut și încercat în secret.* VINEA, L. II, 279. *Îmi era milă. Mila-mi aducea Mingietoare lacrimi pe pupilă, și sufletu-mi se bucura-n secret.* LABIȘ, P. 127. *Manuserisele sale au fost copiate în secret de directoarea ospiciului.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 680. *Pregătise, în secret, o acțiune extrem de abilă.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 71. *În loc de „în ascuns“ în Munții Apuseni al Ardealului se zice „să vorbim în secret“.* HEM 1 829. *◇ E x p r. (Rar) A fi în secretele zeilor = a fi într-o poziție care-i permite să aștepte secrete (2) cunoscute numai de persoane importante; a se afla în relații apropiate (de prietenie) cu persoane sus-puse. Nu poate să creadă oricui tot ce știe, deși e în secretele zeilor.* COCEA, S. I, 374.

3. Adj. Care este cunoscut de un număr limitat de persoane sau care rămîne necunoscut; care este sau trebuie ținut ascuns de alții; confidențial, tainic (I 3), (învechit) secretnic, (învechit, rar) secretic. *Căpătără prilejuri numiții greci a străbate prin academiile și bibliotecile secrete ale învâțărilor preuși și filozofii egipteni.* AR (1829), 203²/34. *A trimise pe credinciosul său... cu scrisori secrete ca să taie pe mulți din boierii ci-i cunoștea dușmani.* ASACHI, L. 3¹/18. *El merse numai la Mitropolit și îi zise să numească o comisie secretă spre a analiza jurămîntul propus.* MAG. IST. I, 195/8. *În vremea aceasta, sosise la curtea împărătească scrisori secrete ale lui Basta.* BĂLCESCU, M. V. 413. *Nașterile noastre secrete sînt se zice.* ARISTIA, PLUT. 53/20, cf. POLIZU. *Celelalte ordine erau secrete, căci le da șoptind la ureche.* GHICA, C. E. I, 40. *Gredem că lectorii noștri n-au uitat secretele întrebărilor dintre principele Gheorghe Caragea și banul C. FILIMON, O. I, 170. Săbaticii în genere sînt secrete adevăratele lor nume pentru ca să nu le afle dușmanii lor.* CONTA, O. F. 364. *În București s-a înștiințat un birou secret de punere-n slujbe.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 362, cf. ALEXI, W. *O a doua intervenție secretă a capuchehaielor lui Marvrodard reușește să modifice în parte hotărîrea sultanului.* BUL. COM. IST. II, 13, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Am avut luni o ședință secretă.* TITULESCU, D. 311. *Se vedea un mod de expresie literară în care adevărul finea să se ascundă ca într-un cifru secret.* VLASIU, D. 271. *Magistrații proiectaseră ședință secretă.* TEODOREANU, M. III, 138, cf. SCRIBAN, D. *Ceea ce se putea spune într-un act secret nu se putea trimite într-o proclamație.* OȚETEA, T. V. 182. *Operațiunile pe livretle de economii și în conturile curente de securi sînt secrete.* LEG. EC. PL. 225. *Mă duceam deseori la sal, dar cu ce înconjurări secrete, ca să nu mă ghicească cineva!* BLAGĂ, H. 40, cf. DL, DM. *Nu luau parte la sfaturile secrete.* STOICESCU, S. D. 256, cf. M. D. ENC., DEX. *◇ (Adverbial) Membrii Consiliului votează secret, prin ridicare de mîini sau prin aclamații.* LEG. Ț. PL. 136. *Numele lui nu e ținut secret.* BOGZA, A. I.

427. *Da' nu i-a spus pînă a grăit săcret cu mîistăru ce să facă cu copiii.* O. BÎRLEA, A. P. II, 357. *◇ Agent secrete = persoană cu misiune secretă² (I 3) de informare în domeniul politic, economic, al criminalității etc.; s p e c. detectiv. După știrile ce avem din unele părți ale țării, oameni necunoscuți, un fel de agenți secrete, negreșit instrumente nenorocite ale clicilor, se duc pe la proprietarii mici de țară și le cere socoteală de veniturile lor.* DÎMBOVIȚA (1858), 6¹/7. *După cîteva zile, raporturile agentului său secret de la Făneșii anunșară că Elena nu primește pe nimeni.* BOLINTINEANU, O. 454. *Era agent secret în poliția capitalei.* REBREANU, R. I, 23, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Poliție secretă = (în unele țări) serviciu național de poliție, atașat direct de ministerul de interne, de care depind toate serviciile de poliție din țara respectivă.* V. S I G U R A N Ț Ă. *Veniturile acestora s-au confundat cu veniturile statului provenite din contribuțiunile celor vii, fără a finea în seamă de să întrebuițeze pentru jandarmi..., pentru poliția secretă sau pentru școli.* GHICA, C. E. I, 77, cf. CADE. *I-a pus înainte un dosar... alcătuit de poliția secretă.* C. PETRĂSCU, C. V. 324. *Societate (sau organizație, asociație) secretă = societate (sau organizație, asociație) cu caracter conspirativ, constituită în ascuns, în mod ilegal.* *Societăți secrete... proclamă șefi pe oamenii pe care guvernul voiește să-i piarză.* GHICA, C. E. II, 337. *Louis Philippe împraștie în 1839 societățile secrete.* RALEA, S. T. III, 58, cf. DL. *Se vorbea... de organizații secrete adunîndu-se prin adăposturile părăsite.* T. POPOVICI, S. 474, cf. DM. *Acțiunea unor societăți secrete cu scopuri revoluționare se intensifică.* IST. LIT. ROM. II, 559, cf. M. D. ENC., DEX. *Fond secret = sumă de bani (în afara bugetului normal) de care poate să dispună o formă de guvernămînt, un organ al ei etc. fără să dea socoteală de întrebuițarea ei. Ca corespondent al ziarelor străine, stipendiate din fondurile secrete, calomnia camera și constituțiunea.* GHICA, C. E. II, 605, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Testament secret = testament pe care testatorul îl depune din timpul vieții, ca măsură de prevedere, la tribunal, închis și sigilat; testament mistic, v. mistic (I). Cînd testatoarele va voi să facă un testament mistic sau secret, trebuie neapărat să-l iscălească sau să-l a scris el însuși sau să a pus pe altul a-l scrie.* HAMANGIU, C. C. 205.

4. Adj. (Rar; despre oameni) Care știe să tacă, discret, tainic (I 5); prefăcut (II 1); viclean. Cf. ZANNE, P. III, 250. *Nu ești deloc secret.* SCRIBAN, D. *E sîcrală, nu spune fiece.* ALR I 1 550/798, cf. I 1 558/552.

5. S. n. Ceea ce nu este cunoscut, descoperit, explicat, pătruns, de înțeles (încă) de mintea omenească; enigmă, mister (2), taină (1), (rar) misteriozitate, (învechit) nepricepere (1), neștiut² (1), neștiutură. *Acest secret mințea omenească nu-l poate încă pătrunde.* BĂLCESCU, M. V. 3. *Dar pînă-atuncea timpul secrete multe are.* BOLINTINEANU, O. 138. *Ca un savant care, în amestecul unor elemente, ar căuta să prinză un secret subtil al naturii.* CARAGIALE, O. I, 67. *Ce-o să facem și unde-o să ajungem e secretul viitorului.* IN PLR II, 176. *V-ați adîncit în secretele naturii.* SEVERIN, S. 89, cf. CADE. *Se uită mașinal pe feavă cu căulătura distrată a savantului care pîndește mereu, cu gîndul, secretele naturii.* BRĂESCU, O. A. I, 55. *Mînerii... au încercat să surprindă secretele vieții.* BOGZA, C. O. 123. *Secretele naturii abia de-acum, băiete, Le învățăm mai bine din cărți și din caiete.* HOREA, P. 40. *Realitatea călătoriei nu e mai bogată decît cărțile, dar ea păstrează uneori, în evenimentul mărunt, în detaliul concret, imprezvizibil, secrete pe care nu le aflăm niciodată în cărți.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 3/1. *◇ Ceea ce constituie condiția intimă, esențială a unei științe, a unei arte etc., ceea ce solicită o inițiere specială (într-un domeniu). Încă nu puteam să-mi dau seama de regulile și de secretele sintacticei.* SION, P. 359. *În aceste... reguli expuse mai sus, se află tot secretul artei medicale.* CONTA, O. F. 218. *Armonia — asta este marele secret*

al artei. CARAGIALE, O. III, 109. *Multă vreme vor avea ce să-nvețe de la el acei cari vor să stăpânească secretele versului românesc.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 489. A răspunde la asemenea întrebări înseamnă a cunoaște toate secretele limbii. PHILIPPIDE, P. 94. *Se zice și s-a zis că-i un secret Al artei, să compui macame-arabe.* COȘBUC, P. II, 267, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ni se părea că citim ca într-o carte deschisă secretul și eternitatea artei.* COCEA, S. I, 90. *Divina Comedie ne-a dat primele exemple de glorificare poetică a naturii, în care stă secretul artei Renașterii.* OȚETEĂ, R. 199. *Oamenii ăștia dețin toate secretele artei pentru nevoile lor.* CĂLINESCU, B. I. 66. *Parvenitii lui Balzac au nenumărați profesori care trebuie să-i inițieze în secretul diferitelor arte.* RALEA, S. T. II, 223, cf. DL, DM, DN², DEX. *Am revăzut... lucrări ale unor amatori aplecați cu seriozitate pe secretele picturii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 26, 18/4.

◆ Explicație, rațiune (ascunsă, profundă). *La urmă caută-n cartea cea sfântă un secret, Se-nțoarea și vorbește solemn ca un profet.* COȘBUC, P. II, 192. *Secretul pasiunii noastre era simplu.* IBRĂILEANU, A. 23. *Secretul miniei mele rămăsese ascuns... pentru toată lumea, în frunte cu Clara.* GALACTION, O. 104. *Duhul primăvărativ al abului... era unul din secretele prieteniei lui Mircea pentru Dănuș.* TEODOREANU, M. II, 62. *În constrângerea răspunsului stă tot secretul dominațiunii.* ARGHEZI, S. VII, 21. *Studiul neîncetă și mai ales muncă și iar muncă — iată în ce constă secretul unui succes [în teatru].* 8 august 1964, 84.

6. Adj. Care cuprinde în sine un secret (5), ascuns, criptic, enigmatic, inexplicabil, ocult (2), misterios (1), necuprins (2), neînțeleș (2), nepătruns (2), tainic (I 2), (ieșit din uz) misteric, (invechit) neajuns² (1); care nu se manifestă în mod vizibil, care rămâne nemărturisit, ascuns, tăinuit (2). *Însuși sufletele cele bune și ele simția o gelozie secretă, văzându-se întrecute în perfecții de această pieלוasă castilana.* HELIADE, D. J. 5/5, cf. I. GOLESCU, C. *Pentru... cu pușini ai săi vânători au trecut dincolo de lac mînat de o patimă secretă ce nu o astîmpără decît în lupte și prin vînat.* ASACHI, P. R. 6/10. *S-auzi eho cum repetă Melodia cea secretă De buciom sau de fluier.* ARICESCU, A. R. 37/21. *Iată vera cauză a disprețului secret ce intrarmă pe sofistii moderni contra unui filozof stimabile a căruia simțimentele religioase dinșii nu le pot tolera.* ARISTIA, PLUT. LXXIII, 16, cf. PROT. — POP., N. D. *Un nou de melanholie flutura pe fața sa palidă și arăta că inima ei era zdrobită de vro durere secretă.* ALECSANDRI, O. P. 11. *Cînd facem o faptă rea..., simțim... o frică secretă de pedeapsa ce așteptăm.* CONTA, O. F. 152. *O secretă dorință ar fi îndemnat-o să se arate în toată curăția ei.* D. ZAMFIRESCU, R. 31, cf. RESMERIȚĂ, D. [Tacit] pătrunde motivele secrete ce se ascund sub actele exterioare în tot adevărul și culoarea lor. LOVINESCU, C. VIII, 79. *M-am despărțit de tine cu inima plină de secretă compătămire.* GALACTION, O. 227. *Aveam orgoliul secret de a fi posesorul unui exemplar a cărui raritate trecătorii n-o bănuiau decît vag, după frumusețea femeii.* CAMIL PETRESCU, U. N. 203. *Ca un duhoșnic, le afluase suferinții secrete, slăbiciuni absurde — știa sfîrșituri inevitabile, care nu iartă.* C. PETRESCU, C. V. 185. *Îl ispîteau mereu despre viața secretă a codrului.* VOICULESCU, P. I, 93. *Uneori un acord secret se stabilește între contrabandiști, agenți vamali și santinellele de pe maluri.* BART, E. 326. *Bărbații fac, în colțul lor, confidențe asupra facultăților secrete ale doamnelor măritate.* ARGHEZI, B. 20. *Mielușă suferă de o secretă și zimbătoare temere de a nu muri de foame.* CĂLINESCU, C. O. 72, cf. VIANU, S. 37. *Se credea în puterea secretă a pietrelor prețioase.* RALEA, S. T. I, 30. *Fiecare zimbătoare poate oricînd să surpe Secretul echilibrului ale acestor Cetăți fără de stele.* JEBELEANU, S. H. 52. *Auzindu-l vorbind astfel, bănuind impulsurile lui secrete..., ea uită discuția cu partea ei neplăcută.* PREDA, R. 274. *Fașă de George avea o admirație secretă și tulburătoare.* T. POPOVICI, SE. 265. *Ce furluși în el ori curcubeu își*

erup secretele vîpăi. LABIȘ, P. 200. *Îi plăcea mai ales cîntarea secretă a cuvintelor scrise în limba greoaie, dar plină de măduvă.* BARBU, PRINC. 99. *Îndepărtarea eroilor de muncă, retragerea într-o existență stereotipă și comodă duc la o secretă și apoi tot mai declarată alterare a fondului de sensibilitate.* V. ROM. IANUARIE 1965, 148, cf. M. D. ENC. ◊ (Adverbial) *Prefera secret fastuosul, grandilocventul... și se complăcea a găsi lumea timpită.* CĂLINESCU, C. O. 155.

7. S. n. Mecanism care nu funcționează decît în anumite condiții cunoscute de o persoană sau de cîteva persoane. Cf. CADE. *Erau lacăte complicate, cu secret, trădînd firi bănuitoare și ascunse.* C. PETRESCU, C. V. 43. *Pune lacăt cu secret la uimul al doilea.* SADOVEANU, O. XVII, 289, cf. SCRIBAN, D.

8. Adj. (Rar; despre lacăte, incuietori etc.) Care funcționează cu ajutorul unui mecanism special (cunoscut de puține persoane); (despre chei) care este de tip special; care nu este la îndemna oricui. *Jupneasa Lenșa deschise uscioara dulăpiorului, pe care îl cunoștea bine baba, cu o cheie secretă ce o ținea atîrnată de brîu.* CHIRIȚESCU, GR. 178, cf. SCRIBAN, D. *Din zecile de combinații cu șapte litere ale unui lacăt secret, una singură deschide spre interior.* CAMIL PETRESCU, U. N. 8.

9. Adj. (Despre uși, intrări etc.) Care este ascuns privirilor (pentru cei neavizați); ascuns, camuflat, mascat² (2). *Ușa secretă din stînga se deschide tîncet.* DAVILA, V. V. 102, cf. SCRIBAN, D., DN². *Piste false — demascate curînd de stîngăcia scenaristului și a regizorului, substituiri..., intrări secrete.* CINEMA, 1968, nr. 3, 14. ◆ (Despre locuri în care s-a ascuns ceva) Care este greu de găsit; ascuns. *Banii și cele cîteva bijuterii strîne pentru zile negre stăteau ascunse într-un loc secret.* BARBU, Ș. N. II, 200.

10. S. n. (Rar) Discreție, tăcere asupra unui secret²(2). *Secretul așternutului conjugal nu fu respectat (a. 1848).* URICARIUL, X, 15. *În politică tactul, consecvența și secretul sînt înțelesuri și numai de unul pot fi bine împlinite.* AP. GHICA, A. 781, cf. SCRIBAN, D. *Virtuțile recomandate de societate erau credința, statornicia, supunerea necondiționată și, bineînțeles, secretul absolut.* OȚETEĂ, T. V. 119, cf. DL, DM, DEX. ◆ (Urmat de determinări care indică domeniul) Informații, date, documente etc. dintr-un anumit domeniu de activitate pe care le deține cineva (datorită profesiunii) și pe care nu are dreptul să le divulge (difuzarea lor fiind pedepsită de lege). *Secretele de cabinet interesau pe toți și erau comentate de curtezani în toate modurile.* FILIMON, O. I, 113, cf. SCRIBAN, D. *Cine o fi fericita care a inspirat o strofă atît de frumoasă... — Secret... profesional, d-ră.* CAMIL PETRESCU, T. II, 13. *Delictul de violare a secretului corespondenței.* COD. PEN. R. P. R. 540. *Delictul de divulgare a secretului profesional.* IB. 542. *Delictul de divulgare a secretului industrial.* IB. 543. *Între aceste măsuri figurează naționalizarea sindicatelor capitaliste..., desființarea secretului comercial, gruparea forțată în carteluri a industriașilor.* CONTEMP. 1948, nr. 105, 6/1. *Dacă dumneața își păstrează secretele dumitale profesionale față de mine, cred că trebuie să mi le păstrez și eu față de dumneața.* STANCU, R. A. IV, 410. *Stricte păstrare a secretului de stat constituie o îndatorire patriotică a oamenilor muncii.* SCINTEIA, 1953, nr. 2 582. *Păstrarea secretului de partid și de stat este o datorie de onoare a fiecărui cetățean cinstit al patriei noastre.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 10, 64, cf. DL. *Am călcat secretul misiunii încredințate.* PREDA, M. S. 20, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

11. S. n. (Ieșit din uz; de obicei precedat de prep. „la“) *Celulă izolată într-o închisoare. Le slăbise pe chivufe, lăsîndu-le înșă tot la secret, nemîncate.* CARAGIALE, O. I, 155, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D. *Studentii, domnule ministru? Familiile vor să le aducă așternut, de mîncare, vor să-i vadă... Pin-acum sînt ținuși la secret.* ARGHEZI, L. 64, cf. DL, DM, DEX. ◊ Loc. a d v. *La secret = fără martori.*

Să ne tragem în casă, mi-a șoptit, să vorbim ceva, la secret. STANCU, R. A. I, 54. ◇ Expr. (Rar) **A pune** (sau a **băga**) la secret = a aresta; a întemnița. Cf. RESMERIȚĂ, D., IORDAN, L. R. A. 263, DM. ◆ (Învechit, rar) Closet. Noi mergînd la secret (ieșitoare) ne astrucăm ochii și astupăm gura și nările de mare puloare. TEODOROVICI, I. 55/3.

II. S. n. (Învechit) Proiectil de tun încărcat cu substanțe care emanau aburi otrăvitori; p. ext. încărcătura unui astfel de proiectil. *Le sosi ajutorul norocului dintr-o primejdie ce s-au întîmplat aprinzîndu-li-se gephaneaua ce avea pin cară... și socotindu-le dalcilicii că sint lagumuri și secreturi s-au întors înapoi și au năvălit la fugă.* VĂCĂRESCUL, IST. 281. *Uitîndu-se cu ochianul să vadă cum stau oștile turcești tăbărite și de unde ar veni mai bine a da cu tunurile cele mari...* și cum ar putea slobozi și secreturile întrînșii. DIONISIE, C. 171, cf. TDRG.

— Pl.: **(I 1, 2, 4, 5, 7, 10, 11) secrețe** și (învechit și popular) **secreturi**, **(I 3, 6, 8, 9) secreți, -te, (II) secreturi**. — Și: (învechit și regional) **sicrét, -ă**, (regional) **săcrét, -ă** s. n., adj.

— Din fr. secret, lat. secretus, -a, -um.

SECRET³, -EĂTĂ adj., subst. **1.** Adj. (Învechit și popular; despre locuri, ținuturi etc.) Pustiu **(I 2)**. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., CIHAC, I, 252, CADE. *Sicrete locuri.* VICIU, GL. *Lin, lin, lin, dorule, lin, Că pe-aceia-i loc străin, Tot încet, dorule, -ncet, Că pe-aceia-i loc secret.* FOLC. TRANSILV. II, 67, cf. FOLC. MOLD. I, 590.

2. S. n. și f. (Transilv.) Pustiu **(I 1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, GHEȚIE, R. M.

3. Adj. (Învechit și popular; despre așezări omeștești, despre locuințe etc. sau despre locuri de obicei populate) Pustiu **(I 4)**. *Locul în care vrei a întemeia stupină trebuie să fie secret, dar nu răsunător, depărtat de gilceava oșmenilor.* ECONOMIA, 202/4, cf. TDRG. *Mari-i case și șicriati, De tine rămasă steapl.* VASILIU, C. 190. *Rămînere-ai pat săcret, N-am un drag să mă dezmiard.* T. PĂPAHAGI, M. 20, cf. COMAN, GL. ◆ (Popular; despre păduri, drumuri, locuri etc.) Neumblat **(1)**. Cf. CADE. *Li să mai uriseră și lor prin cei codri săcreți.* RETEGANUL, P. I, 45. *Oi, lung îi drumu și sicret, Mul' ma uit(t) și nu îi văd.* ȘEZ. VI, 122, cf. FOLC. MOLD. I, 590.

4. S. n. (Învechit) Loc părăsit (presupus a fi bintuit de duhuri rele). Cf. DDRF, SIMA, M. 185.

5. S. m. și f. (Învechit și popular; de obicei art.; mai ales în imprecății; adesea eufemistic) Diavol. Cf. LB. *Du-te la săcretu!* ȘĂINEANU², cf. TDRG, CADE. *Minca-te-ar sicreata, moarte, Rea ești și fără dreptate.* MARIAN, I. 281. *Du-te la sicret.* ȘEZ. III, 88. *Dă-l în sicreată.* REV. CRIT. III, 169. *Tă așe o dzis mama...* *Să las uita-n săcreată, Gura mîndrului uitată.* ȚIPLEA, P. P. 53. *Minca-te sicreata.* FRÎNCU — CĂNDREA, M. 105. *Du-te în sicret.* Com. din FRATA — TURDA. *Știe-l sicreata.* Com. DRĂGANU, cf. PAȘCA, GL. *Mîncu-te-ar sicretul.* COMAN, GL. *Bată-te sicreata.* Com. din TOPLIȚA, cf. A III 4, 19. *Da și-i-l săcreata că ină'e s-o dus.* TEAHA, C. N. 263.

6. Adj. (Popular) Afurisit; blestemat. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ȘĂINEANU², TDRG, CADE. *Loc sicret.* ȘEZ. II, 20. *Descîntecă pentru durerea acestor sicrețe ciolane.* Ib. Lemn sicret. Ib. III, 88. *Pentru tine, dor săcret, Pusu-mi-am casa-n făgel.* BUD, P. P. 54. *În loc de toiag pi piepl Stă binoglu cel sicret.* FOLC. MOLD. II, 115. ◇ (Substantivat; ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Luă arcul încordat, Cum e bun de săgelat, Ș-o sicreată De săgeată.* POP., ap. HEM 1 487. *N-am dus și nu duc destul bănel după cei trei, acum te mai prăpădești și tu prin cea săcreată de lume.* RETEGANUL, P. V, 28. *Omul, luînd piinea, o înghiți-n cîteva înghițituri și... făcu cîteva cruci mulfămită cerului că-și astimpărase puțin sicreata de foame.* PAMFILE, S. T. 160. *Țătat*

noaptea n-am durmit De-un sicret de cobuz. BALADE, III, 88.

— Pl.: **secreți, -te.** — Și: (învechit și popular) **săcrét, -eătă** adj., **sicrét, -eătă** adj., s. m. și f.

— Lat. secretus.

SECRETĂ vb. I. **Tranz.** (Folosit și absol.) (Complementul indică substanțe organice etc.) A produce și a elimina secreții **(2)**. *Ficatul, pancreasul... varsă lichidurile ce secrează în duoden.* KRETZULESCU, A. 299/24. *Ligamentul capsular este o capsulă fibroasă ce... căplușaste fețele articulare cu o membrănumită sinovială care secrează un oleu numit sinovia.* POLIZU, P. 7/21, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Helicoidele cînd se simt în primejdie secrează un lichid greșos... care constituie cel mai displăcut condiment.* CONTA, O. F. 287, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Știa că reputația lui de gură-rea intimidează și abuze de asta ca acele animale care secrează mirosuri scîrboase ca să se apere.* CAMIL PETRESCU, U. N. 49. *Corpul imens nu mai secreta prin porii pielii nădușeala cu atîta vervă popularizată de caricaturile revistelor umoristice.* C. PETRESCU, C. V. 291, cf. IORDAN, L. R. A. 136, SCRIBAN, D. *Corpurile [cailor] frămîntate și stăptînite cu greu păreau că secrează smîntînă.* ARGHEZI, B. 99. *Încetînd să admîtă că primum moneus al bătăiștii e în corticosuprarenală, care secreta prea puț ne substanțe antagoniste față de adrenalină.* PARRON, B. 114. *Uneori conductul auditiv extern (canalul urechii) se infundă cu cerumenul (ceara) pe care o secreta.* BELEA, P. A. 221, cf. DL, DM, DN². *Asemenea aclule secreta... o substanță numită toxalbumină.* AP 22, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie). *În lungul galeriei de piatră, canalele subfiri care au fost rupte de dinamită continuă să secreteze încă, asemeni unor glande.* BOGZA, C. O. 123. ◇ Fig. *Poezia Elenei Farago și-a secretat de la sine forma ce-i convenea.* LOVINESCU, S. I, 398. *Incapabili de a secreta veselia din ei... o absorbeau din sticle.* TEODOREANU, M. III, 103.

— Prez. ind. pers. 3: **secrează** și (rar) **secreță**.

— Din fr. **sécérer**.

SECRETĂR, -Ă subst. I. S. m. și f. **1.** (În evul mediu, în țările române; la m.) Titlu dat dregătorului care conducea lucrările unei cancelării sau îndeplinea funcția de logofăt; persoană care avea acest titlu; p. ext. (sens curent; rar la f.; adesea cu determinări ca e arată felul) persoană de încredere, atașată pe lângă un conducător de stat, un înalt demnitar sau o persoană particulară (marcantă), care se ocupă mai ales cu redactarea anumitor lucrări (secrete), cu întocmirea corespondenței etc.; (învechit) **secretaș (1)**. *Să nu paș și tu ca Gheorghie secretariul.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 149⁷/36. *Aștepta să sosească craiul Stanislav de la Pomerania la care trimisese pe un secretar al său credincios, ca să-l aducă.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 155/38. *Prinde pre bașii cei mai aleși turcești și pre secretariul.* ȘINCAI, HR. II, 4/23. *Titlușurilor încă următoare, adăogătoare nume să adaogă... secretariului de curte: înalt cinstite doamne.* EUSTATIEVICI, I. 111/12. *Dat dă la cancelaria chesăricească prin Andrei Gaudin; secretar, către toți sudiiți chezaricești (a. 1803).* DOC. EC. 73. *Substăpînirile se nămesc în comun dregătorii; iară deosebi se cheamă: carii sint într-un sfal cu împăratul, ministri; carii sint preste cănelăriile ceale de curte: ... conziliari, secretari, confipiști... de curte.* D. SUP. 9/23. *Horă! nu se mindri, nici sumeți, ba încă nici vrednicia unui secretariu de taină, carea August lui o proferisea, nu uru să o priumească.* NICOLAU, P. II, 284/16. *Scote porunca împărătească... și o dă să o cilească secretariul, adecă divan efendesî, un turc pre carele îl sine domnul cu bună leașă în slujba sa.* CANTEMIR, S. SM. 156/16, cf. LB. *Prințul Miloș... a ișil înaintea nărodului cu cel dintii secretar al său, Dimitrie Davidovici, prin care a lăsat să se facă un cuvînt de mulfămire*

sultanului. CR (1831), 23²/22. El nu era decit un secretar al lui Minos. CĂPĂȚINEANU, M. 110/11. Așadar m-au luat numitu secretaru ca să merg la cămărășie, cu cugetu spre a mea scăpare de viață (a.1835). DOC. EC. 569. Ne aduce dovadă domnul Cantemir, întâi pe istoricul Procopie Cesareanu, fostul secretar bravului gheeneral Velisarie. FM (1838), 87/1. Ne-am pomenit deodată cu un Gheorghie, ce să numea de secretar al d-lui, că au început a ne injura în limba franșeză și rusească (a. 1846). DOC. EC. 905, cf. STAMATI, D. Era și unul dintr-inșii cu numele Pezostrat, Secretar și om al casii mai iubit de împărat. PANN, E. I, 3/19. Mă temeam Să nu-mi întorci un răspuns mai aspru decit doream; Răspuns ca acel ce zici că-n anul trecut fi-a dat Din partea lui Boalo un secretariu nenvăfat. ALEXANDRESCU, M. 237. Loșofătul său de taină (secretariul) intrind în camera lui și salutindu-l pînă jos, după obicei, îi dăte în mină o scrisoare. FILIMON, O. I, 170, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. Ca secretar al lui Belisariu, el luase parte la toate strălucitele expedițiuni ale marelui căpitan. HASDEU, I. C. I, 302. Aici pașa ne trimite îndată secretarul și doctorul său. BOLINTINEANU, O. 266, cf. DDRF, ALEXI, W. În Veneția, în Genova, în Geneva... ei vin, cu secretariul lor de limbi străine, cu cițiva boieri credincioși. IORGA, C. I. I, 205. A pus pe secretarul său, Daponte, să alcătuiască în limba greacă acea operă. BUL. COM. IST. II, 5, cf. RESMERIȚĂ, D. El pusese secretar domnesc..., avea în mîini deci corespondența domnească. BUL. COM. IST. III, 123, cf. SEVERIN, S. 85, CADE. Prin Mecena, Horațiu ajunge și în familiaritatea lui August, care, oferindu-i postul de secretar particular, e refuzat. LOVINESCU, C. IV, 92. Fostul secretar întorsese capul fiindcă el se afla în haine civile, într-un automobil. C. PETRESCU, I. I, 284. Ministrul... căzu moale în brațele secretarului. BRĂESCU, O. A. I, 105. Coboară sprinten din vagon, urmat de secretarul său particular. COCEA, S. I, 375, cf. SCRIBAN, D. La Napoli se angajează ca secretar... unui rus bogal. VIANU, A. P. 82. Valestan, secretar intim al domnitorului. CĂLINESCU, S. C. L. 103. Alexandra, cea mai mică dintre cele trei fiice ale sale... i-a fost secretară, coperindu-i de nenumărate ori manuscrisele. STANCU, U.R.S.S. 41. Mai mare decit el e musiu Jean, franșuzul. Asta e sicritarul. PAS, L. I, 91. Ioana a intrat ca secretară la doamna Catinca Gorăscu. H. LOVINESCU, T. 252, cf. DL, DM. La 1677, secretarul starostelui de Culm constata și el că „în acest oraș locuiesc călărăși”. STOICESCU, C. S. 112, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Vl. secretar = șeful secretarilor (1). (Cf. IORGA, L. II, 37. ♦ Loc. a d v. (Învechit, rar) În secretar = în secret, v. s e c r e t³ (I 2). Numai decit cheamă în secretar pe vătăful robilor curței sale, căruiua descoperindu-i primejdia intru care să afla il jură să fie ascunsă taina aceasta. FM (1842), 246¹/19.

2. (De obicei urmat de determinări care arată felul) Demnitar sau funcționar (superior) care pregătește lucrările și duce la îndeplinire hotărârile organului suprem al puterii sau al administrației de stat, ale unui minister sau ale altui organ central. Cf. M. D. ENC. Secretar al Consiliului de Stat. ib., cf. DEX. ♦ Secretar de stat (sau, învechit, al statului, de față) ori (învechit) secretarul statului = (în țările române) demnitar cu atribuții similare cu ale marelui postelnic (v. p o s t e l n i c 1) pe care îl înlocuiește ca titlatură prin Regulamentul Organic; (în unele țări; în trecut și la noi) ministru (de externe); împuternicit guvernamental sau diplomatic. Toate trebile... sînt săvîrșite de un secretariu a statului și de un asesor al său. IST. AM. 6⁷/6. Prin porunca împărateștii mării: secretariul de față, graf de Nesselrode, stăpînirea vremelnică, au trimis oști franșozești acest următoriu atres... LP 11/22. Chemîndu-să jeluitorii de față... la cercetarea ce cu de-a măruntul s-au făcut, aflîndu-să față și dumealui secretarul statului, nu s-au putut dovedi ca să fi pricinuit pornirea lor... din vreo nouă izvodire (a. 1832). DOC. EC. 517. După cercetare ce s-au făcut prin vizerie le-au întors dejurștii miliții

prin canalul secretariului statului. BULETIN, F. (1833), 178¹/7. S-a numit... secretar de stat a trebilor streine. ASACHI, L. 38¹/45. S-a numit secretar de stat la ministeria din lăuntru. id. ib. 45¹/13, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. Lupi... Ministrii mei, secretari de stat, sînt lupi! Și eu i-am rînduit păstori la oi. ALECSANDRI, T. I, 418. Firește că ministrul culțelor a lucrat ieri la palat, fiindcă miercură este ziua fixă de lucru a acestui secretar de stat cu regele. CARAGIALE, O. II, 24, cf. DDRF, BĂRCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE. În armată mai era și celălalt camarad, Voinescu II, văr cu el, care pînă azi rămăsese numai maior, dar devenise, în schimb, secretar al statului. CAMIL PETRESCU, O. II, 354, cf. DL, DM. Acești obscuri iluștri... sînt secretari de stat, miniștri, fermieri. T. Iulie 1964, 33. A încredințat slujba de mare răspundere de secretar al statului... doctorului Apostol Arsachi. G. BARBU, A. V. 213, cf. M. D. ENC., DEX. (Eliptic) Secretariul guvernului de Havana au sosit la Madrid și au adus craiului toate documenturile asupra stărei Mexicului. CR (1830), 20¹/5. Ministru secretar de stat = titlu dat unuia dintre membrii unui guvern, situat ca atribuții între un ministru adjunct și un ministru plin. O delegație economică română condusă de... [un] ministru secretar de stat în Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Internaționale. SCÎNTEIA, 1983, nr. 12 601. Secretar general = a) (în unele țări; în trecut și la noi) funcționar superior (al unui minister, al unui departament etc.) care conduce și coordonează activitatea anumitor sectoare; p. e x t. ministru adjunct. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D. Crezi că... nu l-ai fi văzut ca șef de cabinet, prefect, secretar general, deputat. M. I. CARAGIALE, C. 104, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Secretarul general și-a întins mai întâi amîndouă brațele pe spătarul scaunului lui. CAMIL PETRESCU, U. N. 52, cf. NOM. PROF. 2, SCRIBAN, D. Ce e cu șeful? l-a întrebat secretarul general, care-și aștepta rîndul. VINEA, L. II, 202. Secretarul general ținea pe atunci locul ministrului, cum ar fi acuma ministru adjunct. PREDĂ, R. 232; b) persoană aleasă să conducă și să coordoneze secretariatul (5) unei organizații internaționale. Secretarul general [al O.N.U.] mai are și dreptul de a atrage atenția Consiliului de Securitate... asupra oricărei probleme care, după părerea sa, primejduiește pacea și securitatea internațională. DER IV, 348. Secretar de ambasadă (sau al ambasadei, de legație, al legației) ori secretarul ambasadei (sau legației) = diplomat al unei misiuni diplomatice care răspunde în mod curent de rezolvarea lucrărilor misiunii într-un anumit domeniu al activității acesteia. Secretarul cel dintîi al ambasadei la Constantinopol a luat poruncă ca să se întoarcă înapoi acolo. CR (1829), 57/2. D. Berg, secretarul legației rusești, ajungînd ieri la 21 de la Berlin, astăzi de dimineață a plecat la Londra. ib. (1833), 195¹/40. A. Vogoride,... secretar al ambasadei. ROMÂNUL (1857), nr. 1, 3¹/48. Saloanele otelului... erau locul de întîlnire a unei societăți strălucite de duci și ducese, principii și principese, ... secretari de legațiuni. SION, P. 97, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, NOM. PROF. 67. Sînt secretar de legație în Ministerul de Externe. CAMIL PETRESCU, P. 335. Fred a căpătat un post în diplomație, mi se pare de secretar de legație. CĂLINESCU, S. 81. ♦ (Adesea cu determinări care arată felul) Persoană care se ocupă cu organizarea și funcționarea unei adunări, a unei societăți etc. (ca ajutor al președintelui). Acest tînăr învăfat au fost împreună cu comisia trimisă în Egipt și a cărui povăzuire era încredințată D. doctor Pariset, secretariul Academiei crăiești de medicină. CR (1830), 390¹/18. Adunarea alcătuiindu-se odată, își va alege peste tot anul, după cele mai multe glasuri dintre mădulările sale, doi secretari și două ajutoare acestora. REG. ORG. 15/13. Cel mai vechi și mai mare la rang dintre boierii aceștii adunări va slui ca un secretar. REGUL. ORG. 3/2. Se întocmi atunci Divanul cîrmuitor, astfel: prezident, ... secretar și translator. MAĞ. IST. I, 194/6. Camera procedă-n urma acestor lucrări la alegerea a doi viciprezidenți,

patru secretari, doi supleanți și trei cuestri. DÎMBOVIȚA (1859), 127²/17. Jos, împrejurul acestei tribune, se puseră citeva mese și scaune destinate pentru epitropi, pentru secretari și pentru persoanele cele mai alese. SION, p. 326. La banchetul anual prin care se serba aniversarea înființării societății „Junimea”, secretarul perpetuu... avea obiceiul să fie un discurs glumeț (a. 1892). PLR I, 240, cf. ȘĂINEANU². Corul mixt îl alesese de secretar. AGÎRBICEANU, s. p. 163. Noi stăm și discutăm aci ore întregi, dar secretarul ședinței, care e și el om, nu notează decît două-trei pagini. CAMIL PETRESCU, o. II, 414. Și Pache Sillion a devenit secretarul delegației române la Comisiunea Dunăreană. VINEA, L. I, 101.

3. (De obicei urmat de determinări care arată felul) Funcționar al unei instituții publice (sau particulare) cu atribuții administrative variate, (învechit) secretareș (2), (germanism rar) protocolaret; spec. funcționar care lucrează pe lângă conducerea unei instituții, unei întreprinderi etc. și care rezolvă lucrările curente de secretariat (3), corespondență, răspunde la comunicările telefonice etc. Ianoș Bălas, secret[ar]ul cel rum[ă]nesc al cetății Sibului (a. 1706). IORGA, s. D. XIII, 72. Cealaltă categorie... formează în general clasa birocratilor, de la secretar de primărie sau notar pînă la prezident de consiliu de miniștri. GHICA, c. E. I, 15. Secretarul poliției intră în cameră. BOLINTINEANU, o. 406. Sint secretar la cancelaria vămilor. SION, p. 177. În urmă secretarul prefecturii a povestit întreaga scenă între prefect și dumealui. BRĂTESCU-VOINEȘTI, p. 147. Secretar de contencios. NOM. PROF. 5. Secretar de chestură. ib. 79, cf. CADE. Secretari cu teacuri de dosare la subțioară intrau pe-o ușă, ieșeau pe alta, străbătînd sala cu pași tiptili. COCEA, s. I, 381. Subprefectul își bătea nerăbdător cizma cu vîrguța... Secretarul, la măsufa lui, asculta, neștiind ce să mai scrie. SADOVEANU, o. X, 644, cf. SCRIBAN, D., DL. A venit sora secretarei directorului să-i dau cheia. PREDĂ, I, 65. Secretarul primăriei era un om care avea pentru Moromete multă considerație. id. m. 217, cf. DM. Este opac la orice tentativă de înnoire ca, de altfel, și directorul retrograd Popescu, cavalier servant al secretarei Madame Axinte. CINEMA, 1968, nr. 10, 12. Ultima păreșește locurile secretara de platou. ib. Începutul stagiunii a surprins Teatrul din Galați într-un moment dificil. Cu trupa descompletată, fără director, fără secretar literar. T. Iunie 1968, 83. De multe ori lăsa lucrul din laborator... pentru a compune madrigale frumoase sale secretare. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 23/4, cf. M. D. ENC., DEX. O gînit anu trecut o cocoană dă la București cu premar și cu siglilaru di-o strîns foale d-ale noastre. GRAIUL, I, 187. ◊ Secretar de redacție = persoană din redacția unei publicații periodice însărcinată cu centralizarea și coordonarea materialului în vederea publicării și care răspunde și de felul cum se prezintă publicația. Secretarul de redacție al unui ziar socialist din Germania s-a crezut dator să publice... paginile de răzvrătire și de luptă scrise de Emile Zola. în PLR II, 494. Un băiat îl introduce la secretarul de redacție. REBREANU, R. I, 182. Unde este tovarășul secretar de redacție? CAMIL PETRESCU, T. I, 184, cf. SCRIBAN, D. La ore tirzii din noapte, cînd cu multă trudă secretarii de redacție întocmesc ziarul de a doua zi, pe masa lor a apărut... „senzațională” telegramă a agenției Stefani. BOGZA, A. I. 403. Vor mitui pe colegul lor, ajutor de secretar de redacție. VINEA, L. I, 326, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (De obicei urmat de determinări care arată felul) Persoană care face parte din conducerea eligibilă a unei organizații politice sau obștești și care dirijează și coordonează activitatea organizației respective. Cf. DL. Veni din nou un ins de la raion și mă desărcină din funcția de secretar, ca să-l numească în locul meu pe Dămăceanu. PREDĂ, I, 87. În calitate de secretar cu propagandă, Gtlan, adunase toate cadrele didactice din regiune. id. m. s. 22, cf. DM, DN².

Organizația de bază, în frunte cu secretarul, dezvoltă critica și autocritica, educă pe comuniști. ȘCÎNTEIA, 1963, nr. 2 683. Dicu... parcă n-ar fi fost un simplu secretar de raion. LĂNCRĂNȚAN, c. III, 496. Neliniștit oarecum de cele ce se petreceau la Izvorul Roșu, Bursuc, secretarul județului de partid, se ivi la citeva zile de la întîmplare. v. ROM. IANUARIE 1965, 60, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ Secretar general = persoană aleasă de comitetul central al unui partid comunist sau muncitoresc pentru a coordona activitatea acestuia. Studențimea română a dat expresie sentimentelor sale de devotament față de patrie și partid, ovaționînd pe secretarul general al Partidului Comunist Român. CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX. Secretarul general al partidului a propus ca toate acele probleme legate de perfecționarea conducerii activității economice, de îmbunătățirea stilului și metodelor de muncă ale organelor economice centrale să fie dezbătute în următoarea plenară a Comitetului Central al partidului. ȘCÎNTEIA, 1985, nr. 13 332.

II. S. n. Mobilă (în care se țin scrisori, acte etc.) folosită ca birou, dulap sau comodă. Mobilele de lemn de mahon... apoi mese, scrinuri, secretare și gheridoane, prevăzute cu tablă de marmură venețiană. CODRU-DRĂGUȘANU, c. 115, cf. STAMATI, D., POLIZU, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM, DER, M. D. ENC., DN².

— Pl.: secretari, -e. — Și: (II) secretér (DN²); scris și, după fr., secrétaire, DER, M. D. ENC.) s. n., (I, învechit) secretár, -ă, săcretár, -ă (CANTEMIR, HR. 115) s. m. și f., săciritár (IORGA, L. II, 37) s. m., (regional) siceritár, -ă s. m. și f.

— Din lat. secretarius, fr. secrétaire.

SECRETĂRE s. f. (Rar) Acțiunea de a secreta; (concretizat) secreție (1). Cf. PONTBRIANT, D., DDRF.

— Pl.: secretări.

— V. secreta.

SECRETĂREȘ s. m. (Învechit, în Transilv.) I. Secretar (I 1). Văd acuma din toate că ești mare scriitariș (a. 1777—1780). LL VII, 372.

2. Secretar (I 3). Cel ce vrea să-și scoată novum grafiuzum trebuie să arele secretareșului sau prolonotariului... delibărutul pe lângă care au pierdut judecata (a. 1805). CONTRIBUȚII, III, 124, cf. MOLNAR, în CONTRIBUȚII, III, 124.

— Pl.: secretareși. — Și: secretăreș, sioritáriuș s. m.

— Din magh, szekretarius.

SECRETARIÁT s. n. I. Funcție, titlu de secretar (I 1); perioadă în care cineva exercită această funcție; (învechit) secretărișie. Cf. I. GOLESCU, c., VALIAN, v., POLIZU, PROT.—POP., N. D., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

2. (Rar) Funcție, titlu de secretar (I 2); perioadă în care cineva exercită această funcție. Intelectuali ridicai din mijlocul burgheziei aspirau la posturile înalte și bine plătite (ambasade, secretariate și ministere). OȚETEA, R. 313. ◊ Secretariat de stat (sau al statului) = (în țările române) instituție care, după Regulamentul Organic, înlocuia ca titulatură și funcție postelnicia (2); p. ext. (în unele țări; în trecut și la noi) minister (mai ales al afacerilor externe). Secretariatul statului publică, prin Buletinul oficial, rînduielele ce privesc la această pricină, care rînduielele stescare în parte-și este dator să le urmeze întocmai (a. 1833). CONTRIBUȚII, II, 273. Cînstițul secretariat al statului... face cunoscut că adăogirea la zece zile a termenului carantinesc de la Șupanic... se scade iarăși la 5 zile pentru toți călătorii. BULETIN, G. (1840), 173²/17. Au urmat adresa secretariatului de stat. I. IONESCU, c. VII/26. Secretariatul statului prințipatului Țării Românești (a. 1847). DOC. EC. 938, cf. STAMATI, D. Înființase pe lângă secretariatul de stat un birou al rangurilor botești. BOLINTINEANU, o. 252,

cf. DL, DM. (Eliptic) *Dirigătorii secretariatului ai crăiei Poloniei vor lăsa St. Petersburg la 16 a aceeași luni spre a călători aici.* CR (1830), 83°/35. Este rugat cinstitul secretariat ca, de să va găsi cu cale, să de în cunoștința oblađuirilor turcești, după malul drept al Dunării, vînzarea aceștii sări a exporțării (a. 1836). DOC. EC. 622. *Secretariatul, supuind această noă la cunoștința mării sale lui vodă, înălțimea sa a binevoit a porunci ca să se sloboază ceruta voie* (a. 1847). ib. 938. *D. comisar estraordinar și plenipotent... au binevoit a întări în posturi: de... director a secretariatului pe d. aga Constantin Poliz.* GM (1854), 77¹/5.

3. (Rar; adesea urmat de determinări care arată felul) Funcție, titlu de secretar (**I 3**), (învechit) secretareș; perioadă în care cineva exercită această funcție; (sens curent) serviciu într-o instituție (publică), într-o întreprindere etc., cu un anumit profil (literar, muzical, administrativ), condus de un secretar (**I 3**); spec. serviciu care funcționează pe lingă conducerea unei instituții, a unei întreprinderi, care rezolvă corespondența, lucrările curente administrative etc.; p. ext. personalul care alcătuiește astfel de servicii; local unde își au sediul astfel de servicii; (învechit) secretărie. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, P., ȘĂINEANU². *A trebuit Țițica pentru ca secretariatul academic pe cinci ani, menit a-i aparține pe viață, să-și capete o definiție care va rămînea.* IORGA, P. A. II, 106, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Dă ordin la secretariat să pună un clișeu mare.* C. PETRESCU, C. V. 341. *Etajul întâi și al doilea sînt ocupate de Camera muncii și de secretariatele diferitelor sindicate.* COCEA, S. I., 67, cf. SCRIBAN, D. *Secretariatul literar ia parte activă la munca de creație a spectacolului.* CONTEMP. 1949, nr. 184, 7/4. *La registratură sosește zilnic corespondența în teancuri; secretariatul o reparțizează celor în drept.* v. ROM. ianuarie 1954, 76. *Împingîndu-l cu politeță, îi dădu pasul spre secretariat.* VINEA, L. I., 327, cf. DL, DM. *Secretariatele institutelor au primit indicațiile privind înscrierea la concursul de admitere.* RL 1968, nr. 7 387. *Activitatea secretariatelor muzicale... lasă încă mult de dorit.* M 1968, nr. 11, 16. *O asemenea perspectivă ne-a împus o discuție asupra activității secretariatelor literare.* T decembrie 1968, 43. *Pentru relații suplimentare, persoanele interesate se pot adresa secretariatului universității.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 2/4, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Grup de persoane care consemnează conținutul dezbaterilor unei ședințe. Cf. M. D. ENC., DEX.

4. Organ superior ales al unui partid comunist sau muncitoresc care organizează și controlează îndeplinirea hotărîrilor partidului și selecționarea cadrelor. *Secretariatul organizează și controlează îndeplinirea hotărîrilor partidului și selecționarea cadrelor.* ȘCINTEIA, 1965, nr. 6 689, cf. M. D. ENC., DEX.

5. Organ cu atribuții administrative și executive al unei organizații internaționale; p. ext. personalul care alcătuiește acest organ; local unde își are sediul acest organ. *O secțiune a Secretariatului [Ligii Națiunilor] va funcționa în mod permanent.* TITULESCU, D. 476, cf. DER. *Secretariatul O.N.U.* M. D. ENC., cf. DEX.

— Pronunțat: -ri-at. — Pl.: secretariate.

— Din fr. secrétariat.

SECRETĂT subst. (Prin Munt.) Numele de familie. Cf. DDRF, ALR I 1 494/735.

— Pl.: ? — Și: secretăte subst. ALR I 1 494/735.

— Etimologia necunoscută.

SECRETĂTE subst. v. secretat.

SECRETĂRĂȘ s. m. (Rar; de obicei peiorativ) Diminutiv al lui secretar.

1. Cf. secretar (**I 1**). Cf. I. GOLESCU, C. *Între moșafiri se afla și un diplomat străin, un fel de secre-*

tăraș spinatec, de consulat, care nu pricepea boabă românească. CARAGIALE, O. III, 248.

2. Cf. secretar (**I 2**).

— Pl.: secretărași.

— Secretar + suf. -aș.

SECRETĂRĂȘIE s. f. (Învechit, în Transilv.) Secretariat (**1**). *Secretărașia imi trebuiește* (a. 1777-1780). LL VII, 371.

— Pl.: secretărașii.

— Secretareș + suf. -ie.

SECRETĂRIE s. f. (Învechit) Secretariat (**3**). Cf. I. GOLESCU, C. *Se primbla prin sala cea spațioasă a secretăriei frămîntat de gînduri negre.* FILIMON, O. I, 171.

— Pl.: secretării.

— Secretar + suf. -ie.

SECRETĂRIȚĂ s. f. (Familiar, rar) Secretară, v. secretar (**I 3**). *Pină și secretărița a devenit, prin conductivitate, glacială, polară.* SCL 1974, 447.

— Pl.: secretărițe.

— Secretar + suf. -iță.

SECRETĂTORIU, -IE adj. (Învechit, rar) Secretor¹. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: secretătorii.

— Secreta + suf. -ătoriu.

SECRETÉR s. n. v. secretar.

SECRETIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Secret² (**I 3**). *Aiure s-ar fi închegînd secrete adunări carile, după a-lor însușire, privesc la scoposuri improvitivoare legilor.* AR (1831), 464°/23.

— Pl.: secretici, -ce.

— Secret² + suf. -ic.

SECRETINĂ s. f. Hormon secretat de mucoasa duodenală sub influența conținutului gastric acid, care are proprietatea de a excita secreția pancreatică, a bilei și a salivei. Cf. LTR², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Din fr. secrétine.

SECRETIV, -Ă adj. (Învechit, rar) Secretor¹. *Cînd organele secrete nu vor lucra cu aceeași iușeală naturală și din care pricină vor rămînea unele secreții în locuri necuviincioase.* DESCR. APE, 1/13. *Alle mai multe supărări ale acestor organe cînd vor fi efectul de neactivitate ori slăbiciune, sistema vaselor, precum și cînd organele secrete ori ecrete vor fi împiedicate în lucrarea lor.* ib. 96/3.

— Pl.: secretivi, -e.

— Secreta + suf. -iv.

SECRETNIC, -Ă adj. (Învechit) Secret² (**I 3**). *La două ceasuri după-ameazăzi... au finit prezidenția unui sfat secretnic.* AR (1830), 225°/26. ♦ (Adverbial) *Dorind... [cererile] a ni le adresui secretnic, vor pute încredința comandantului ale lpr scrisori pecețluite.* ib. (1829), 155°/15.

— Pl.: secretnici, -ce.

— Secret² + suf. -nic. Cf. rus. секретный.

SECRETOR¹, -OĂRE adj. Care produce și elimină secreții (**2**); care servește la secreție (**1**); (învechit, rar) secretătoriu, secretiv. [Pancreasul] este format întocmai ca glandele salivare, avînd un canal secretoriu carele se deșartă în duodena asupra canalului coledoc. POLIZU, P. 112/7, cf. BARGIANU. *Organe secretorii. ȘĂINEANU², cf. RESMERIȚĂ, D. Nici vezica biliară, nici conductele secretorii, nici pancreasul nu arată vreo urmă de neoplazie.* BABEȘ, O. A. I, 462, cf. CADE. *Canalele rezinifere sînt inconjurate de celule secretoare.* ENC. AGR. IV, 45. *Glandă secretorie.* SCRIBAN, D. [Friabili-

tatea] se datorește infiltrațiunii țesutului adipos în interiorul glandei și leziunilor regresive ale celulelor secretoare. PARHON, B. 20, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Nerv secretor = filet nervos care acționează direct asupra secreției (1) unei glande. Aici ca și la îmbolnăvirea altor organe, intră în joc nervi sensitivi motori, vasomotori, secretori și trofici. BABEȘ, O. A. I, 17.

— Pl.: secretori, -oare. — Și: secretóriu, -ie adj.

— Din fr. *sécréteur*.

SECRETÓR², -OĂRE adj. (Rar) Care se referă la secreție (1). Cf. DN².

— Pl.: secretori, -oare.

— Din fr. *sécrétoire*.

SECRETÓRIU, -IE adj. v. secretor¹.

SECRETÓS, -OĂSĂ adj. (Familiar; adesea substantivat) (Persoană) care nu se destăinuiește și care știe să păstreze o tăină; (persoană) care acționează pe ascuns, discret. Cf. RESMERIȚĂ, D., com. din BUCUREȘTI.

— Pl.: secretoși, -oasc.

— Secret² + suf. -os.

SECRETIE s. f. 1. Proces fiziologic fundamental de formare și de eliminare a unor substanțe organice rezultate din activitatea celulelor glandulare; (rar) secretare, (învechit și popular) scurgere (1 3), (popular) scursoare (1 2), (învechit) scursoră (1 2). [Apa minerală de pucioasă] ... înlesnește secrețiunile și excrețiunile și himicește întră în fundul trupului și aduce într-însul o prefacere în toată lucrarea organelor. v. POPP, A. M. 29/11. A scoate acestea din trupul nostru este lucrul organelor deșertătoare, stordătoare sau a secreției care îngrijesc de aceasta cu o neprecurmată bărbăție și acestea sînt mațele, rărunchii iar mai virtos toată suprafața pelei și a plămâni. VASICI, M. I, 163/17, cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. [Apele de Karlsbad] îndămănează resompția și secreția pelei și a organelor urinare. CALENDAR (1862), 19²/22. Deocamdată este îndiferent decît materia embrionară este formată piin secrețiune. CONTA, O. F. 266, cf. BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. Fiecare celulă își ia elementele necesare din mediul înconjurător și elimină produsele sale de secrețiune. MARINESCU, P. A. 57, cf. CADE, SCRIBAN, D., DER. [Sărurile biliare] sînt foarte importante pentru digestie, deoarece stimulează secreția biliară. ABC SĂN. 320, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ P. a n a l. (Bot.) Fenomen frecvent, în special la plantele labiate și crucifere, de eliminare de uleiuri eterice, nectar, latexuri etc. Între produsele de secrețiune utile plantelor, cele mai importante sînt diatazele digestive, cari sînt substanțe azotate neutre secre'ate de protoplasmă, identice fermenților secretați de organele digestive ale animalelor. LTR². La plante secreția este un fenomen... mai ales la labiate, crucifere etc. DER.

2: Substanță organică produsă și eliminată de celulele glandulare: p. e x t. produs patologic rezultat din îmbolnăvirea unui organ, a epidermei etc.; (învechit și popular) scurgere (1 3), (popular) scursoare (1 3), (învechit) scursoră (1 2), stoarcere, (învechit, rar) secret¹. Toate stoaercerile (secrețiile) noastre, cele mai învederele urme a putrejunii, adică a unui profes numai hemic. VASICI, M. I, 163/12, cf. NEGULICI. Gulă... [este] pornirea extremităților articulare a oaselor spre umflătura sau la niște secrețiuni sinoviale conchiergătoare, care fac nesuferit jocul articulațiilor. MAN. SĂNĂT. 276/28. În corpul animal se formează niște materie numită secrețiune. BARASCH, B. 13/22. Scursori... numesc toate anormele secrețiuni mucoase a cărora cantitate este mai mult decît cea obicinuită și care iese din partea genitalilor sau din a șezutului precum... (poala albă, diareea), urdinarea și alte asemenea. PARAB. 207/21. Dacă serozitatea se modifică într-o mucoasă, atunci... secreția anormală devine purci.

TURNESCU, C. 134^v, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D. Examinarea secrețiilor, excrementelor și lichidelor din organe. BABEȘ, O. A. I, 76, cf. SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 171. Ochii lui Strogoff s-au umplut de lacrimi la vederea mamei torturate și fierbințele sabiei a evaporat secrețiunile, protejînd pupilele. CĂLINESCU, C. O. 275. Aceeași greață decisivă, metafizică pentru animalul om, aceeași radicală mizantropie pentru descompunerea putredă a mașinii omenești, de la scatologie la aspectul cadavrului și la infecția secrețiilor. RALEA, S. T. I, 22, cf. LTR². Îndepărtăm secrețiile din gură și faringe. BELEA, P. A. 151, cf. DL, DM, DN², DER. Sinuzita frontală acută se manifestă cu secreții mucoase sau purulente din nas. ABC SĂN. 331. Pielea peștilor este acoperită de o secreție produsă de numeroase glande care se găsesc pe toată suprafața corpului. AP 22, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX. (F i g.) Fiecare cuvînt îi era parcă scăldat într-un fel de secreție de dispreț. PREDĂ, I. 102. ◇ Secreție endocrină (sau internă), v. endocrin, intern. Secreție exocrină (sau externă), v. exocrin, extern. Glandă cu secreție internă, v. intern. Glandă cu secreție externă, v. extern. ◇ P. anal. (Bot.) Substanță organică produsă și eliminată de plante în urma secreției (1). Cf. BARASCH, I. N. 132/14, DN².

— Pl.: secreții. — Și: secrețiune, (învechit, rar) secrețiune (MAT. MEDIC. 29) s. f.

— Din lat. *secretio*, -onis, fr. *sécrétion*, germ. *Sekretion*, it. *secrezione*.

SECRETIÓNE s. f. v. secreție.

SECRETIÚNE s. f. v. secreție.

SECRETIĂȘ s. n. v. sicriăș.

SECRETÍN s. n. v. sicriu.

SECRETĂR, -Ă s. m. și f. v. secretar.

SECRETĂREȘ s. m. v. secretareș.

SECRETÍU s. n. v. sicriu.

SECRETÍÚT s. n. v. sicriút.

SECRETIÉR s. m. v. sicrier.

SÉCSIE s. f. v. secție.

SECTĂNT, -Ă s. m. și f. Adept. al unei secte (1); pocăit (2). Trebuie să fie sectanți, zice lumea despre dișii, căci... nu beau nemică spirtoasă și la beserecă nu se duc. CONTEMPORANUL, VI, 21. Oreste, într-adevăr, participa la întâlnirile sectanților, care erau lotuși cei mai credincioși lucrători. ARGHEZI, L. 296. Au sosit nobilii „marana”, cu falsă credință creștină și cu suflet iudaic, negustori întrepizi..., rabini visători și doști, sectanți și eretici luminați. RALEA, S. T. I, 268, cf. DL. Mi-am adus aminte că mindria acestor sectanți era tocmai asta, că nu mințeau și își respectau credința. PREDĂ, I. 97, cf. DM, DN², SFC II, 111, 112, M. D. ENC., DEX. ◇ (Adjectival) Care este propriu, specific adeptilor unei secte (1); p. e x t. care dă dovadă de intoleranță, intolerant; care dă dovadă de exclusivism, de fanatism, exclusivist, fanatic. Noi nu pricepem austeritatea sectanță, știm că dragostea, mîngîierile iubirii sînt din cele mai puternice simțiri omenești. GHEREA, ST. CR. I, 169. Fondul prim al caracterului lui Eminescu e idealismul și naturalismul antic păgîn... La Lenau, însă, chiar fondul prim e sombru, dureros, sectant — creștin, mistie. id. ib. 175, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: sectanți, -le.

— Din lat. *sectans*, -antis.

SECTANTISM s. n. (Rar) Sectarism. Din poema lui... iese un suflu de intoleranță, de sectantism, de renunțare creștinească. GHEREA, ST. CR. I, 175.

— Sectant + suf. -ism.

SECTĂR, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Partizan membru înflăcărat (și intolerant, exclusivist) al unei secte religioase, filozofice sau politice; s p e c. membru al unei secte eterogene; p. e x t. membru al unei grupări, adept al unei doctrine; (rar) sectarist. Este cunoscută marea influință a acestui seclar și puterea elocinței lui asupra poporului. NEGULICI, E. I, 221/18, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. În anecdotele despre sectarii iluminași, se povestesc cleodată executări de așa absurdă sălbăticie. CARAGIALE, O. I, 59. *Între cei închiși a fost și un alt soi de oameni... Aceștia sînt sectarii religioși, trimiși la muncă silnică pentru credințele lor.* GHEREA, ST. CR. II, 227. *La ce poate sluji Sectarul ce s-arată c-un alt port decît alții?* I. NEGRUZZI, S. VI, 324, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE. *I-ași și acaparat pentru partid!...* Și tot voi ne faceți pe noi sectari. REBREANU, R. I, 252. [Doctorul] acum se potolise, deși rămăsese același om de principii rigide, seclar pățimas. Ideile lui sociale nu intrau în cadrul nici unui partid politic. BART, E. 120, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX, ALR II/1 h 192/386. ♠ (Prin lărgirea sensului) „Exclusivismul“ ar fi deci o pacoste prezentă: într-un idilic teritoriu critic au apărut sectarii, ereticii, propovăduitorii de dihonie. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 5/3.

2. Adj. Care ține de sectă, privitor la sectă; p. e x t. care se detașează, se izolează, se abate de la o grupare, de spiritul general; care dovedește intoleranță, îngustime de spirit, intransigență exclusivistă, fanatism într-un anumit domeniu. Cf. NEGULICI. Partizan al vreunei porniri seclare. CARAGIALE, N. F. 8. Spiritul seclar e efectul unui dezechilibru sufletesc, fără a presupune numaidecît și lipsa de inteligență. LOVINESCU, C. VII, 103. Să nu fim sectari, dar nici toleranți sau indiferenți, atunci cînd vom fi chemați să desemnăm pe noii colegi. CONTEMP. 1948, nr. 109, 7/2. O modă recentă, nedreaptă, exclusivistă și seclară ca toate modele, a operat în pictura spaniolă o teribilă amputare, oferită în sacrificiu unei adorații necoordonate. RALEA, S. T. I, 331. Oriunde a fost un program și un animator, într-un sens bine definit, scriitorii s-au grupat la un loc, căutînd sufragiile conducătorului și alcătuiind un seclar spirit de cenuclu. CONSTANTINESCU, S. III, 152, cf. DL, DM, DN². E normal, e obligatoriu ca orice critic să aibă o atitudine, însă e dăunător să adopte o atitudine seclară. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 5/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: sectari, -e.

— Din fr. sectaire.

SECTARISM s. n. Atitudine de seclar (1); p. e x t. izolare, detașare de o grupare, de spiritul general etc.; îngustime de vederi, intoleranță, fanatism manifestate într-un anumit domeniu; s p e c. (în mișcarea muncitorească) atitudine rigidă care implică primejdia rușii partidului revoluționar de masă, a transformării lui într-un grup închis, restrîns; (rar) sectantism. V. s e p a r a t i s m. Dus pînă la fanatism, seclarismul ridică ruguri și spînzurături, împinge masele spre războaie religioase. LOVINESCU, C. VII, 104. Devenise împăciuitor, părăsind cu totul faimosul seclarism. CAMIL PETRESCU, P. 235. Nepătimind de închiricitul seclarism al cenuclurilor, nu-s grăbit la verdicte definitive. C. PETRESCU, în PLR II, 613. Izolarea și seclarismul nu pot duce decît la insuccese. CONTEMP. 1949, nr. 120, 14/6. Comitetul Central cere tuturor organizațiilor de partid... să învingă orice rămășițe de seclarism. SCÎNTEIA, 1952, nr. 2388. Partidul Muncitoresc Român... condamnă orice manifestări de seclarism în ceea ce

privește antrenarea celor mai largi pături de cetățeni la lupta pentru pace. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 1—2, 132, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Din fr. sectarisme.

SECTARIST, -Ă s. m. și f. (Rar) Seclar (1). Vedeți în fiecare ardelean un răzvrătit, un dușman al unificării și un seclarist. ISAC, O. 288.

— Pl.: seclaristi, -ste.

— Seclar + suf. -ist.

SECTĂTOR, -OĂRE s. m. și f. (Astăzi rar) Persoană care împărtășește opinia unui filozof, unui învățat, credințele unei secte religioase. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. Seclatori superstițioși ai lui Antichrist, închinători la idoli. BĂRȚIU, P. A. I, 290, cf. PROT. — POP., N. D., DDRF, GHEȚE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Coloritul viu și discordant, umbrilul gros și posomorît al seclatorilor lui Metodi, nu se întîlnesc în pictura de la Agapia. HOGAȘ, DR. I, 39, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: seclatori, -oare. — Și: (învechit, rar) seclătător, -oare s. m. și f. PONTBRIANT, D.

— Din fr. seclateur.

SECTĂ s. f. 1. Comunitate (creștină, islamică, budistă etc.) desprinsă de religia oficială respectivă; (învechit) eres. Cf. OCR II, 26/8. Taste etherodox, din secla lui Lutăr (a. 1793). IORGA, S. D. VII, 252, cf. IORGOVICI, O. 65/7. În Eghipt, Palestina, Siria și pretulindenea află el o mulțime de secte sau osebiri întră legi, care una pre alta dușmănea. NICOLAU, P. 219/18, cf. LB. Orice relighie adevă credință este aice tolerată sau slobodă, din carile se numără pănă la 63 secte sau eresuri. AR (1829), 39²/33. Toate națiile... totdeauna a avut un sentiment de o putere mai presus atotfăcătoare, clrmuitoare a puterilor naturii, care este Dumnezeu, însă nu i s-au închinat toți asemenea; ci supt diferite feremonii numite culturi și supt diferite secte și dogme. GENILIE, I. 144/7. Se înșușia o mulțime de eresuri și secte. SĂULESCU, HR. I, 70/14. Din aceasta s-au născut în urmă biserică evanghelică sau protestantă cu mai multe ramuri din care se însemnează luteranismul, calvinismul și anglicanismul, către care mai vin și alle deosebibile secte pușin însămnătoare. ELEM. G. 53/5. Un misionar spaniol... era de secla augustinilor descultși. ASACHI, I. 23¹/29. Relighia catolică și sectele... s-au lășit prin cuceriri, misionari, colonii și în alte părți ale pămîntului. FABIAN-BOB, 48/12. Armenii la început șinea secla religioasă a lui Estihie. FM (1841), 120¹/10, cf. STAMATI, D., ARISTIA, PLUF., POLIZU, PONTBRIANT, D. Bigotismul iarăși se capătă prin contagiune, întrînd într-o seclă religioasă... cu timpul devii și lu bigot și mai fanatic decît toți adeptii. CONTA, O. F. 537, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Îi asemăna [pe preoșii geți] cu aice seclă din Palestina pe care o cunoaștem sub numele de eseni. PĂRVAN, G. 162, cf. RESMERIȚĂ, D. Secta adventiștilor crește pe zi ce trece. SEVERIN, S. 125, cf. SCRIBAN, D. Pretulindeni... [protestantismul] a dat loc la secte în care s-au refugiat cugetarea și religiozitatea independentă. OȚETEȘA, R. 324. O stradă oblică pe arteră... a fost locuită pînă acum 50 de ani exclusiv de niște colonii ale sectei dispărute a evanghelistului Matei. ARGHEZI, B. 99. Mulțimea sectelor religioase, autorizate deopotrivă și trăind alături în armonie, este una din condițiile toleranței religioase. VIANU, L. U. 177. Le e imposibil să ia vreo măsură contra scorpionului, căci aparțin unei secte care-l consideră animal sînt. RALEA, S. T. I, 259, cf. DL, DM, DN². În afara curentelor din masa majoritară a tineretului american, studios și muncitor, pot fi găsite în Statele Unite ale Americii sectele de neofiji ale unor religii improvizate. CONTEMP. 1969, nr. 1207, 10/3, cf. M. D. ENC., DEX.

2. P. e x t. Grup restrîns și închis alcătuit din adeptii unei doctrine filozofice sau politice. Cf. VÎNNAV, L. 143¹/20, HELIADE, AP. GHICA, A. 794, I. GOLESCU,

c. Voi cinstiți pe Socrate căci a întemeiat o sectă, a format ucenici, a deschis școli. GTN (1836), 69²/29. Academia însemna și feliturile secte care parodoșea în cuprinderea acelor zidiri învățăturile lor. ASACHI, L. 65²/29, cf. VALIAN, v. Cu vreme între greci se ridicară sectele și cinurile filosofice. FM (1841), 74²/17, cf. NEGULICI. Astă știință filozofică profesă acela... ca o sectă prin succesiune de la Solon. ARISTIA, PLUT. 290/27. Îmi e cu neputință să mă supun la o învățătură doctrinală, să mă fac organul unei școli sau al unei secte științifice. GHICA, c. E. I, X. Acest adevăr prozaic, recunoscut de toate sectele filosofilor antici și moderni, o face să piarză pentru un moment ideea amorului și să pregătească o cină de minune. FILIMON, O. II, 254, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. Tinerilor neînglobați încă în partide și secte, lor închin această lucrare. PHILIPPIDE, p. 2 [prefață], cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. În doctrina lui Saint-Simon și a aderenților lui, constituții într-o adevărată sectă, Heine prețuia rolul ce se rezerva în societatea piitorului creatorilor de bunuri, oamenilor care muncesc. VIANU, L. U. 428, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ (Rar) Cică. Cf. DN².

— Pl.: secte.

— Din lat. secta, fr. secte.

SÉCTĂR s. n. v. sector.

SECTĂTOR, -OĂRE s. m. și f. v. sectator.

SECTĂMBĂR subst. sg. v. septembrie.

SECTĂMBER subst. sg. v. septembrie.

SECTĂMBIR subst. sg. v. septembrie.

SECTĂMBRE subst. sg. v. septembrie.

SECTĂMBRIE subst. sg. v. septembrie.

SECTĂMVERE subst. sg. v. septembrie.

SECTĂMVRĂR subst. sg. v. septembrie.

SECTĂMVRĂRE subst. sg. v. septembrie.

SECTĂMVRIE subst. sg. v. septembrie.

SECTĂMVRII subst. sg. v. septembrie.

SECTĂNBER subst. sg. v. septembrie.

SÉCTER s. n. (Prin Ban.) Șistar¹ (1). Cf. CHEST. V 125/61, ALR I 1 059/24.

— Pl.: sectere. — Și: séctăr s. n. ALR I 1 059/24.

— Etimologia necunoscută.

SECTOR s. n. 1. (Geom.; și în sintagmele sector de cerc, sector circular) Mulțimea punctelor din interiorul unui cerc situată între două raze. Cf. I. GOLESCU, C., DESEN, ARH. 7/29, ASACHI, E. III, 205/22, G. POP, G. 30/6, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., MELIK, G. 47, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., ENC. TEHN, I, 48, LTR² IV, 189, DL, DM. Un sector de cerc este porțiunea din suprafața unui cerc cuprinsă între două raze ale cercului. GEOMETRIE VIII, 118. Un sector circular este porțiunea din cerc cuprinsă între două raze. GEOMETRIE IX, 182, cf. ND², M. D. ENC., DEX. ♦ Sector poligonal = mulțimea punctelor din interiorul unui poligon regulat, cuprinsă între două raze ale cercului circumscriș. Cf. ASACHI, E. III, 257/25. Porțiunea de poligon regulat cuprinsă între două raze ale cercului circumscriș se numește sector poligonal. MELIK, G. 126. ♦ (Și în sintagmele sector sferic, învechit, sector sfericesc) Mulțimea punctelor din interiorul unei sfere, situată în interiorul conului având ca bază un cerc mic al sferei, iar ca vîrf centrul

sferei. Sectorul sfericesc. ASACHI, G. 85²/17, cf. POENARU, G. 260/9, MELIK, G. 258, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. Domeniul din spațiu care are ca frontieră un sector sferic e un domeniu simplu conic. LTR², cf. DER, DEX. ♦ Organ de mașină sau piesă cu profilul în formă de sector (1). Aceste girosoape sînt fiecare solidare cu un mic sector fix în spațiu, în care se deplasează o măturică solidară avionului. ENC. TEHN. I, 177. Quadratul are două părți esențiale: mansonul și sectorul. IONESCU-MUSCEL, FIL. 450. Sectorul dințat înlocuiește roțile dințate în mecanismele cu angrenaje prin care se transmit mișcări de rotație alternante. LTR², cf. DN², M. D. ENC., DEX. ♦ (Rar) Sextant. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

2. Diviziune convențională, porțiune voit limitată a unui teritoriu (realizată în vederea organizării unei acțiuni de ansamblu sau a repartizării judiciare și a realizării depline a sarcinilor etc.); porțiune delimitată constituind domeniul de activitate în cadrul unui teritoriu. V. zonă, regiune. Al doilea sector al săpăturilor... este mai puțin interesant ca stratigrafie. PĂRVAN, G. 179. Directorul se face a-i inspecta, în lipsă, sectorul său din Moldova. CĂLINESCU, S. C. L. 138. Am șaisprezece străzi în sectorul meu. VINEA, L. I, 215. Prima dată cînd ieșim la tăiat lemne, ne pierdem de ceilalți... Am să aleg un sector lăturalnic. T. POPOVICI, SE. 300. Starea sanitară... indică gradul de acoperire, în sectorul respectiv, cu mijloacele menite să asigure condițiile unui trai igienic. ABC SĂN. 342. Pe hartă sînt reprezentate regiunile cu strate acvifere, care la rîndul lor sînt împărțite în sectoare, după natura rocilor. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 223. ♦ Subdiviziune teritorial-administrativă a unui oraș mare; (ieșit din uz) raion (3). Cf. CADE, SCRIBAN, D. Declararea comunelor urbane asimilate cu județul și împărțirea acestora și a capitalei... pe sectoare se face prin decret. LEG. EC. PL. 131. 3 debarcadere satelizează 3 sectoare ale capitalei. ARGHEZI, B. 96, cf. DL, DM. A început să lucreze în cadrul unei primării de sector din Viena. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 183. La judecătoria sectorului 2 din capitală, se află în curs de pronunțare sentința în procesul intentat unui grup de patru tineri. ib. nr. 8 192, cf. DEX. ♦ Parte a unui front sau a unui teritoriu care constituie zonă de operații pentru unități militare. Toată ziua o petrecu... cu binoclu la ochi, examinîndu-și sectorul cu atenție, comparînd în gînd punctele reperate pe hartă. REBREANU, P. S. 89, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. În șase zile, pînă cînd regimentul intră în sector, mai avu de aflat multe de la această experiență. C. PETRESCU, I. I, 294. La oprirea trenului se înfășîșează un delegat de la divizia română a sectorului. SADOVEANU, O. XVII, 256, cf. SCRIBAN, D. Sectoarele primeau diferite nume, uneori după orientarea lor geografică, altele după numele localității celei mai importante care se încadra în sistemul de apărare respectiv. LTR², cf. DL, DM, DN². Colonelul și-a notat și situația unităților inamice din sector. v. ROM. octombrie 1964, 33. Referitor la situația din alte sectoare ale frontului... s-a anunțat că trupele federale au distrus o serie de poduri peste fluviul Niger. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 097, cf. DEX. ♦ P. gener. (De obicei urmat de determinări care arată felul) Fiecare dintre zonele corespunzătoare unei delimitări de orice natură a unei suprafețe; porțiune limitată dintr-o suprafață. Peisajul muntos are acum sectoare de umbre lungi crepusculare și de soare viu. CAMIL PETRESCU, U. N. 250. Rîndul de prăvălii al acestui sector de piață, din strada Halelor, o constituie un bazar viu, servit de niște „patroni” și de un personal simpatic. ARGHEZI, B. 43. Originar, biserica avea coperișuri fuguiate, în patru ape, pentru fiecare sector. CĂLINESCU, C. O. 247. Sectorul estic al Mării Mediterane rămîne astfel fără legătură cu oceanul și apele sale încep să se indulcească. ONCESCU, G. 18, cf. DL, DM. Perioada prohibiției pe anumite sectoare se poate schimba. AP 19. Suprafașa obiectului ce va fi decorat se împarte în sectoare egale. GI 1968, nr. 929, 2/3, cf. DEX.

3. Domeniu în cadrul economiei al unor unități economice, administrative etc.; p. g. n. e. r. domeniu, ramură de activitate; p. r. e. s. t. r. parte componentă a unui domeniu, a unei opere, a unui ansamblu etc. Să se aleagă pentru vastul format al revistei material reprezentativ din toate sectoarele artei literare și din toate disciplinele culturii. CAMIL PETRESCU, în PLR II, 573. Să nu mă fii în picioare, în sectorul tău, că mă supăr. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 304. Oamenii noștri s-au purtat în toate sectoarele cu hărnicie. SADOVEANU, O. XVIII, 604, cf. IORDAN, L. R. A. 482. Nu se greșește judecându-se aspectul general al industriei textile prin analiza sectorului bumbacului, deoarece, prin nola lui dominantă, exprimă... situația întregii industriei textile. IONESCU-MUSCEL, TES. 21. În pasiunea lui Șolohov pentru monumental, pentru literatura îmbrășișind sectoare foarte largi de viață socială... găsim ecoul marelui literaturii a lui Tolstoi și Dostoievski. CONTEMP. 1948, nr. 108, 4/2. Observațiile... nu izvorăsc... din dorința „specialistului” de a... descoperi „greșeli” atingătoare de sectorul său de activitate. CV 1949, nr. 6, 33. În unele sectoare ale ei... [teologia lui Șincail] apare măcinată de critica cea mai caustică. BLAGA, G. 173. Puterea banului este special de efectivă în toate sectoarele unor astfel de societăți [capitaliste]. RALEA, S. T. II, 264. Producția, în toate sectoarele, e în plină creștere. STANCU, U.R.S.S. 158. Respectarea legalității populare în toate sectoarele de activitate constituie o condiție principală pentru întărirea orânduirii sociale și de stat democrat-populare. LUPȚA DE CLASĂ, 1953, nr. 11, 17. Am cuprins mai toate sectoarele de activitate; peste tot s-au făcut simțitoare progrese. V. ROM. IANUARIU 1954, 88. A avut în sectorul lui niște buclucuri. H. LOVINESCU, T. 328. Mi s-a plins oberul că faci revoluție în sector. DAVIDOGLU, M. 23. Îl înfruntase pe șeful sectorului, un om tăcut..., cărui nu i se cunoștea nici numele, nici nația, ci numai biciul. TUDORAN, P. 49, cf. DL, DM. În ciuda bogăției și varietății cercetărilor privitoare la limba română întreprinse după 23 August 1944, există sectoare mai puțin studiate. L. ROM. 1959, nr. 4, 9. Barișii continuă și în acești ani să activeze în sectorul economic. IST. LIT. ROM. II, 405. Un sector întins al operii lui Bolintineanu îl formează satirele. IB. 554, cf. FD III, 194. Spitalul Fundeni este o impunătoare realizare a regimului nostru în sectorul medico-sanitar. ABC SĂN. 169. Au fost incurajate acțiunile de combatere a lupilor, statul înstituiind un premiu pentru combaterea acestui pericolos dăunător pentru sectorul cinegetic. VÎN. PESC. august 1964, 3. Au vizitat mai multe cooperative agricole care au sectorul legumicol dezvoltat, pentru a vedea mersul lucrărilor. ȘCÎNTEIA, 1965, nr. 6 589. Numele care se dau animalelor domestice reprezintă un sector puțin studiat în onomasiologia românească. L. ROM. 1967, 169. Alle măsuri sînt în studiu în toate sectoarele: definirea planurilor tematice, elaborarea scenariilor, statutul regizorilor. CINEMA, 1968, nr. 7, 3. Lipsa de apă în sectorul creșterii animalelor duce la scăderea producției. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC., DEX. Marile realizări obținute de poporul român în toate sectoarele de muncă sînt strîns legate de activitatea neobosită a partidului. CONTEMP. 1977, nr. 1 612, 3/1. ♦ (Adesea urmat de determinări care indică forma de proprietate) Totalitatea formelor economice bazate pe o anumită formă de proprietate asupra mijloacelor de producție. Măsuri... în vederea dirijării, organizării și controlului producției, circulației, distribuției și consumului mărfurilor și produselor de orice fel, în sectorul de stat, cooperatist și particular. LEG. EC. PL. 143. În cadrul sectorului socialist, hazardul legilor haotice care stăpînesc economia capitalistă este înlăturat și înlocuit cu principala lege de dezvoltare a unei economii socialiste, planificarea. CONTEMP. 1948, nr. 105, 6/6. Tractoarele din sectorul particular nu sînt reparate în întregime. ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2 384. Varietatea sectoarelor social-economice, natura lor și proporția dintre ele caracterizează structura social-e-

conomică și gradul de dezvoltare a țării. DER. Evoluția accelerată a științei și a tehnicii face ca intelectualul să fie astăzi din ce în ce mai solicitat în diversele compartimente ale sectorului economic-social. CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 1/3. România... a contribuit la construirea rafinării de la Gauhati, prima din sectorul de stat indian. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 214, cf. DEX.

— Pl.: sectoare.

— Din fr. secteur, lat. sector, germ. Sektor.

SECTORÎST s. m. Ofițer sau subofițer de miliție în sarcina căruia se află ordinea publică și evidența populației dintr-un anumit sector (3) al unui oraș. Cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 86, DN², DEX. A venit sectoristul să vadă buletinele. UDRESCU, GL.

— Pl.: sectoriști.

— Sector + suf. -ist.

SECȚIE s. f. I. (Adesea cu determinări care arată felul) Subunitate ori subdiviziune organizatorică stabilită pe ramuri de activitate, pe specialități, pe operații etc. în întreprinderi, instituții, societăți etc.; p. e. x. t. personalul care alcătuiește această subunitate; local, atelier, încăpere etc. în care își desfășoară activitatea o astfel de subunitate. Fiecșticare din trei miniștri ai sfatului administrativ își va avea departamentul său despărțit în secții. REG. ORG. 97/25. Pentru marele vornic din lăuntru [semnează] Filip Lenj. Pentru dumnealui, șeful secșii, N. Picleanul (a. 1831). DOC. EC. 490. La judecătoria județului Dolji, secșia al 2-lea, se vinde cu mezat o vie de la Chercea a răposatului Dinu Gozoșanu. CR (1834), 280²/10. O asemenea pricină cunoscîndu-să depărtată de hoșărirea acestui tribunal, cinstita agiie să binevoiască a o îndrepta la secșia I-ii a Ilfovului (a. 1839). DOC. EC. 721. Să face de obște cunoscut ca, oricările va dori a să însărcina cu lucrarea zisului drum, să se arate la acest departament în zilele însemnate mai sus, sau mai înainte la secșia inginerască, de unde va putea lua deslușirile cuvenite. BULETIN, G. (1840), 98/1. Trebuie să mulțumesc cu deosebire... șefului secșiei consulare în Ministeria Trebilor Streine. CUCIURAN, D. VI/9. Secretarul fiecșria secșii va iscăli în toate hîrtiile și poruncile. REGUL. ORG. 150/5. Bîrladul (Paloda) lîngă riul Bîrlad... are o școală publică primară, cu o secșione codriana, numită așa de la fondatorul ei, pentru învățarea limbei latine. LAURIAN, M. III, 26/15. Să vedem acum dacă greșeala comisă de Comișsiunea centrală s-a îndreptat măcar de secșionile fostelor Camere din Iași și din București. KOGĂLNICEANU, S. A. 128. Adunarea națională... va lucra cu stăruinșă în secșioni la cercetarea bugetelor. DÎMBOVIȚA (1859), 277³/19. Avem mai mulți tineri în școala centrală din Paris... dar... nu cunosc pe nici unul care să fi trecut prin secșionele mecaniștilor, a chimiștilor. GHICA, C. E. III, 72. Această societate... imișnd Institutul din Franșă, a făcut trei secșioni foarte savante. MAIORESCU, D. I, 86. Secșione literară este însărcinată de statute a se ocupa de dicționar. F (1885), 132. Apucai de spețează un folioliu solid și greu, pe care lucra șeful de secșione. SION, P. 393. A existat cîndva o bogată secșione românească, după alta slavo-românească, mai veche, în arhivele Ardealului. BUL. COM. IST. II, 179. Sînt întrerupșii de un procuror de secșie, care trece în cabinetul procurorului general. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 266. „Aștra” își înșinșă aici o nouă secșie. AGĂRBI-CEANU, S. P. 162, cf. RESMERIȚĂ, D. Avem destule inteligenșe pregătite... pentru a înșinșă o secșione de studii înalte, în vederea viștoarei Academii a femeii. în PLR II, 455, cf. CADE. Fiecare direcție are trei secșii numerotate cu cifre. LOVINESCU, C. V, 37. O secșione a Secretariatului va funcționa în mod permanent. TITULESCU, D. 476, cf. NOM. PROF. 2. Din pragul secșionilor aprozi urlă și se tînguie ca geamandurile și ca sirenele în ceașă. TEODOREANU, M. III, 124. O secșie horticolă condusă de un specialist atașat de Ministerul Agriculturii. SADOVEANU, O. XX, 38. Delegașii cu titlul de „efori”

au fost însărcinați cu organizarea și conducerea secțiilor din provincie și din colonii [ale Eteriei]. ОФТЕА, t. v. 120. Pentru a obține detaliile de care avem nevoie m-am adresat atunci secției de textile a marelui muzeu londonez. OPRESCU, s. 161. Produsele care trec spre a fi transformate de la o secție de fabricație la altă secție a aceleiași fabrici nu sînt impozabile. LEG. EC. PL. 152. Mereu în slujbă, devine... prezident al Sfatului Consultativ, un soi de Curte Superioară de Justiție (în 1838), membru din 1844 la secția a doua a Înalțului Divan. CĂLINESCU, s. c. L. 15. Sintem la etajul acelei secții în al cărui subsol muncesc olteni. BOGZA, A. I. 106. Potrivit planului secției agricole a sfatului popular rațional, trebuia ca secerișul păioaselor să înceapă în ziua de 1 iulie. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 715. Combinatul... are numărate coridoare și secții. v. ROM. iulie 1954, 285. Șef de secție în... minister. PAS, L. I, 130, cf. DL. Doctorul Munteanu se întoarse în pavilionul secției de neurologie. PREDĂ, R. 294, cf. DM. Colecțiunile secției... a reușit să realizeze de la începutul lunii mai o economie de peste 7 400 dmp de piele. SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 850, cf. DN². Problemele ridicate în rapoarte au fost rețeluate, în primul rînd, în cadrul secției de teorii ale limbajului. L. ROM. 1967, 528. Publicăm... institutele și specialitățile la care se înființează secții de subingineri. RL 1968, nr. 7 387. În prima secție, unde se plătește o anumită taxă, existau camere separate, în care nu intra decât personalul spitalului. G. BARBU, A. V. 149. Au fost, în aceste secțiuni de specialitate, comunicări cu totul remarcabile. CONTEMP. 1971, nr. 1 237, 8/4, cf. M. D. ENC., DEX. La complexul „Avicola” din Codlea a fost construită o nouă secție de creștere a puilor. RL 1977, nr. 10 254. ♦ Secție de vot (sau de votare) = fiecare dintre subdiviziunile în care se împarte o circumscripție electorală, în raport cu numărul alegătorilor; încăpere, local, loc în care votează alegătorii dintr-o asemenea subdiviziune. La secția de vot din localul gimnaziului de fete a avut loc un fenomen miraculos. BOGZA, A. I. 458, cf. DL. În regiunea Oradea, fiindu-se seama de numărul celtăzenilor, vor funcționa... 391 secții de votare. SCÎNTEIA, 1956, nr. 3 775, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Spec. (Adesea urmat de determinările „de poliție”, „de miliție”) Fiecare dintre subunitățile unei unități de poliție ori de miliție dintr-un oraș, însărcinate cu menținerea ordinii publice dintr-o anumită zonă a orașului respectiv; p. e x t. zonă a orașului aflată sub supravegherea unei astfel de subunități; sediu, local al acestei subunități. V. c i r c u m s c r i p ție. Am ieșit pe dincolo, pe fereastră, ca să dau de știre la secție. CARAGIALE, ap. CADE, cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. Era lumină și toată curtea de la secție plină de soapte speriate și de suspine, de copii și de codane, de babe și de haimanale... toți aduși la cercetare. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 73. Între oameni bine îmbrăcați și între desculți, abia avînd timpul să se mire că se găsește în tovărășia lor, au pornit-o cu toții la secție. COCEA, S. I, 45. Șeful i-a tăiat vorba scurt — „La secție, marș!” POPA, V. 15, cf. SCRIBAN, D. Boier Fasule Pricopeșu, Mîlică, comisar de secție. CĂLINESCU, s. c. L. 60. Cu un alai de lume adunată de pe trei străzi... hoțul a fost dus la secție. PAS, Z. I, 9, cf. DL. Se duce la secție, spuse un om, luați-o p-acici, pe drumul ăsta, să nu dea de voi. PREDĂ, I. 88. L-a chemat la secție. UDRESCU, GL. ♦ (Mil.) Subdiviziune a unui pluton, a unei companii, a unei baterii etc. Cf. PROT. — POP., N. D. Escadronul se împărțea în patru plutoane și plutonul în șase secții (a. 1893). URICARIUL, XXII, 439, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Pentru a se evita orice poștă de eventuală reîzbucnire a dezordinii, va lăsa în sat o secție de soldați sub comanda unui ofițer. REBREANU, R. II, 240, cf. SCRIBAN, D. Colonelul mă cheamă și-mi dă ordin să plec cu o secție în sat, să facă poliție și anchetă. CAMIL PETRESCU, U. N. 293. Întreaga secție, tunuri, soldați, muniție, pămînt, totul este încremenit. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 16/2. ♦ Spec. Compartiment într-un maga-

zin, într-o sală de expoziție, într-un muzeu etc. care are o anumită destinație. V. r a i o n (2). Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN². În 57 de magazine alimentare... se vor înființa și secții „gospodina”. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212. Muzeul... are o secție cuprinzînd eteva superbe specimene de tigri, lei, cerbi. CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 9/5, cf. DEX.

II. (Mai ales în forma secțiune) 1. Faptul de a secționa; tăietură (transversală) făcută într-un corp; p. e x t. (concretizat) loc unde s-a făcut această tăietură; parte (I I) astfel tăiată. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. Și ce?... N-au să-mi împartă cadavrul meu în secții? MACEDONSKI, O. I, 44, cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE, DS, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

♦ (În forma secțiune) Porțiune din suprafața, lungimea etc. unui ansamblu (bine delimitat). Oțul despărțea teritoriul nostru în două mari secțiuni, foarte bine determinate prin diferența condițiilor climatice și prin diversitatea elementelor etnice. HASDEU, I. C. I, 248. Orice străin poate găsi la New-York o mică secțiune din țara sa natală, transplantată acolo ca prin miracol, cu obiceiuri, biserică, restaurante proprii. GUSTI, P. A. 322. ♦ Fig. Istoria literaturii universale prezintă particularitatea că practică în materie literară secțiuni transversale. VIANU, L. U. 604. ♦ Spec.

Formare, producere a unei figuri geometrice prin intersectarea altor două; figură geometrică astfel rezultată; p. e x t. tăiere (imaginară) cu un plan transversal; secționare. Secțiunile făcute în fașa unui prizm, prin planuri paralele, sînt poligoane egale. ASACHI, E. III, 248/17, cf. NEGULICI, ANTONESCU, D. Într-un con oblic cu baza circulară secțiunea determinată de axa SI și perpendiculara IH, dusă la planul bazei, poartă numirea de secțiune principală a conului. CULIANU, C. 123. Dacă am face o secțiune perpendiculară pe coamele prismei, vom căpăta secțiunea principală a prismei. PONI, F. 365. Secțiunile făcute într-o piramidă prin planuri paralele sînt proporționale cu pătratul distanțelor lor de la creștel. MELIK, G. 203, cf. CADE, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. Dacă se taie o suprafață prismatică prin două plane paralele (care taie toate muchiile) secțiunile sînt două poligoane egale. GEOM. SF. 68. Secțiunile făcute într-un con de rotație prin plane paralele cu baza sînt cercuri. ib. 115. Secțiunile conice sînt cunoscute din antichitate. DER, cf. M. D. ENC. ♦ (Med.) Tăiere (de obicei transversală) a unui organ, a unui nerv etc.; secționare. Cf. STAMATI, D., RESMERIȚĂ, D. Secțiunea la indivizi de atare suferință va arăta, într-un loc anumit al coajei, sau al proiecțiunii experienței — o iritațiune. BABEȘ, O. A. I, 11. Deschiderea cavităților mari seroase s-a făcut cu instrumente încălzite, după secțiunea prealabilă a pielii. id. ib. 268. Secțiunea nervului se face la baza gîtului. ABC SĂN. 167. Determinarea virstei la pești se mai face... și cu ajutorul secțiunilor prin vertebre sau prin radiile de la aripioarele pectorale. AP 22, cf. D. MED. ♦ Suprafață rezultată din intersecția (imaginară) a unui corp solid cu o suprafață curbă sau plană. Toți tubi[i], toți conduși[i] circulațiunei [sevei] la arbori] fiind mai cu seamă dirigați și ramificați în sensul lungimei, urmează de aci că desecțiunea se face mai repede prin secțiunile transversale. MARIN, F. 366/25. O carieră de alabastru pe care o descriem cu toate amănuntele ei, dîndu-i și secțiunea geologică. I. IONESCU, D. 52. Prin analiză microscopică s-a observat că: în secțiunile longitudinale, masa principală a metalului este constituită din grăunțe cristaline de fier. IOANOVICI, TEHN. 110. Drapeau, planul întâi, o secțiune din firida boltită... duce înspre beci. v. ROM. septembrie 1954, 7. Blocul are o excavație prismatică cu secțiunea triunghiulară, în interiorul căreia se află așezată sursa de gaze B. SANIELEVICI, R. 68, cf. DL, DM, DN². Secțiunile geologice pot fi: transversale; oblice și longitudinale. DER, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Aria suprafeței definite mai sus. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ (Tehn.) Schiță reprezentînd suprafața intersec-

ției unei piese, a unui sistem tehnic etc. cu un anumit plan (orizontal sau vertical). *Mărima lor* [a locuințelor] e de c. 4 m în secțiune longitudinală, forma lor e patrulateră. FĂRVAN, G. 379, cf. DL, DM, DN². În desenul tehnic se folosesc secțiunile plane pentru reprezentarea unor piese, mașini, instalații, construcții etc. DER, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Mat.) Intersecție a două mulțimi. Cf. M. D. ENC., DEX.

2. Diviziune a unei lucrări, a unei opere literare, științifice, muzicale etc. cu caracteristici bine precizate în cadrul ansamblului, parte (I 2); p. ext. capitol. *Organicescu Regulament de la capu al 5-lea, secțiia 1-ii, art. 158, legiuiește cele următoare* (a. 1838). DOC. EC. 698. *Măiestria de a lungi viața se desparte în două secții*. VASICI, M. II, 5/1. *Foaia noastră nu va cuprinde decât compuneri originale românești, împărțite în trei secții* (a. 1844). PLR I, 100. *Secția II. Sintaxul analitic*. PLATON, M. 97/1. *Secția întâi. Monocotiledoni*. BREZOIANU, A. 493/24, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D. *Ceea ce leagă... într-o intimă unitate împreștiatele elemente ale acestei procedure analitice sînt nește sinteze din ce în ce mai vaste, rezumînd succesivamente fiecare episod, fiecare studiu, fiecare secțiune*. HASDEU, I. C. I, VIII. *Cum am dovedit în alte secțiuni ale acestui studiu, ființele organice, pentru a progresa neconștient, au nevoie de schimbări mult mai dese*. CONTA, O. F. 298, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², SCRIBAN, D. *Lucrarea este împărțită în trei mari secțiuni*. IST. LIT. ROM. II, 110. *Recent a apărut volumul VI de Studii și cercetări economice... O întreagă secțiune este dedicată problemelor investițiilor*. CONTEMP. 1966, nr. 1 619, 8/1. *Ținem să subliniem de la început că socotim drept studii de stilistică îndeosebi capitolele din cea de-a doua secțiune a volumului*. L. ROM. 1967, 275. *Faptul a părut probabil bizar unor cititori, neobișnuși cu includerea unei astfel de secțiuni într-o carte de fundamentare a biologiei pe științele exacte*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 28/4.

— Pl.: *secții*. — Și: *secțiune*, (învechit și regional) *secție* s. f.

— Din fr. *section*, lat. *sectio*, -onis, rus. *секция*.

SECȚIONĂ vb. I. TRANZ. A diviza în mai multe secțiuni (II); a tăia (I 1); a fracționa. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Galerii de sule de metri secționează profilul încruntat al muntelui*. BOGZA, A. 1. 120. *Mașina de secționat*. LTR², cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX, ARVINTE, TERM. 165. ♦ Fig. A secționat... umanitatea în două: cei care stăpînesc pîinea și cei care ar vrea s-o mînlînce. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 22/1. ♦ Spec. A tăia (imaginar) cu un plan transversal. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Interiorul unui mic chioșc, izolat pe mare, cu o singură încăpere și un vestibul care doar se bănuiește, în formă de trifoi, secționat acum în lungime și mobilat cu un gust neobișnuit*. CAMIL PETRESCU, T. II, 223. ♦ Fig. *Secționînd un bloc nou hunedorean, dramaturgul surprîndea (prin ferestrele deschise) oameni și destine felurite, moduri de gîndire și psihologii contradictorii*. T. iunie 1969, 68. ♦ Spec. (Med.; complementul indică organe, țesuturi, nervi etc.) A tăia (de obicei transversal). *Am secționat nervul circumflex la mai mulți ciîni*. PARHON, O. A. I, 121. (Ref. p. a. s.) *Dacă se secționează un rinichi, se constată că este compus din două zone bine distincte*. ABC SĂN. 376. ♦ (Rar; complementul indică orașe mari) A împărți în secțoare (2). Cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: -fi-o-. — Prez. ind.: *secționez*.

— Din fr. *sectionner*.

SECȚIONABIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi secționat. Cf. JORDAN, L. R. A. 169, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: *secționabili, -e*.

— *Secționa* + suf. -bil.

SECȚIONĂRE s. f. Acțiunea de a secționa și rezultatul ei; tăiere (I); fracționare. Cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Tăiere (imaginară) cu un plan transversal; secție (II 1). *Pentru controlul calității sudurii executate, se fac din timp în timp încercări, prin secționarea pieselor sudate, pe care apoi le examinăm la microscop*. IOANOVICI, TEHN. 164. ♦ (Med.) Tăiere (de obicei transversală) a unui organ, a unui țesut, a unui nerv etc.; secție (II 1). *În astfel de cazuri se face secționarea bridelor cu ajutorul unui electrocauter introdus în cavitatea pleurală*. ABC SĂN. 101.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: *secționări*.

— V. *secționa*.

SECȚIONĂTOR s. m. Muncitor care retează butuci (în exploatarea forestieră). Cf. ARVINTE, TERM. 165.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: *secționatori*.

— *Secționa* + suf. -tor.

SECȚIONOR s. n. (Rar) Separator (electric). Cf. LTR², DM, DER, DN².

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: *secționoare*.

— Din fr. *sécionneur*.

SECȚIUNE s. f. v. *secție*.

SECUESTRĂ vb. I v. *sechestra*.

SECUESTRĂRE s. f. v. *sechestrare*.

SECUESTRĂȚIE s. f. v. *sechestrație*.

SECUESTRĂȚIUNE s. f. v. *sechestrație*.

SECUESTRU s. n. v. *sechestr*.

SECUI¹ s. m. 1. S. m. Bărbat care face parte din populația rezultată din amestecul unor populații de limbă turcică atașate triburilor maghiare și așezată în răsăritul Transilvaniei în secolele a XII-lea și al XIII-lea; (la pl.) populație formată din secu¹ (I) și secuience. *Tipărită această sfință carte, Evanghelia cu învățătură, în anii și în zilele mării lui Batăr Cristov... voievodă în toată Țara Ungurească și în Ardeal și în toți săcuii*. CORESI, EV. 1. *Mai avea 5 000 de săcui ce-i dobîndise de la Mătiș, craiul ungurescu* (cca 1650—1675). GCR I, 191/27. *După aceasta săcuii au fost oameni slobozi și neamiși* (a. 1660—1680). GCR I, 177/32. *Preadoslovie către măriă sa craiul Ardealului... domnului pășilor Țării Ungurești și șpanului săcuiilor* (a. 1683). GCR I, 268/26. *După ce s-au așezat cu săcuii, Pătru Vodă au început gîlceava cu leașii* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 164/23, cf. ANON. CAR. *Săcuii de astăzi nu mai pot fi mustrați pentru slăbiciuni de acelea, de care scriitorii mai vechi... învinovătesc adeseori pe străbunii lor*. FM (1841), 91¹/30, cf. CIHAC, II, 526. *Pe Andrei Batori, carele pribegea... îl ucise un săcui la care ceruse adăpostire*. ISPIRESCU, M. V. 44, cf. DDRF. *Alătura cu trupele răsculate ale Ardealului, compuse mai ales din secu¹ și din sași, se văd figurînd de îndată armatele române*. XENOPOL, I. R. IV, 239, cf. BĂRCIANU, TDRG, CADE. *Zici că e regiune săcuiască... Ce fel de tipi or fi și săcuii ăștia?* C. PETRESCU, I. I, 105. *Exemple de onomastică și toponimie românească la secu¹*. DR. VIII, 379, cf. SCRIBAN, D. *Venit-au sau n-au venit secu¹?* SADOVEANU, O. XIII, 677. *Apare și forma cu „u” pentru „i”, datorită, desigur, secuilor, care nu pot pronunța pe „i”*. IORDAN, T. 34, cf. SCRIBAN, D. *Zimbrul se află ca un gigant în mijlocul muzului întocmit de secu¹ în Sfîntul Gheorghe*. BOGZA, C. O. 189. *E un săcui cu ochii mici, sub pleoape groase ca înșepate de cine știe ce misterioasă albine*. BLAGA, Z. 313, cf. DL. *Secu¹... Mai cîntă cite-un ceardaș*. LABIȘ, P. 60, cf. DM, DER. *Concepția Școlii Ardelene avea un colorit politic foarte clar, lucru explicabil dată fiind situația*

de inferioritate a românilor față de maghiari, sași și secui. L. ROM. 1965, 3. În primăvara anului 1562 secuii, din cauza noilor impozite, se răscoală. *ib.* 1967, 112, cf. M. D. ENC., DEX. *Fată de secui Cu pletele-n cui* (Plosca). GOROVEI, c. 294. ◊ (Adjectival) *Bogdan hatmanul vrînd dreptu să iasă pe Oituz la țara Moldovei, ieșitu-i-au fărâniele săcui înainte la Oituz.* NECULCE, L. 106. *Țărani săcui, mai ageri la picior și cunoscînd locurile, se urcă mai cu înlesnire prin strîmtorile și aspriniile munților.* BĂLCESCU, M. V. 387. *Pină și clerul strătin, letinii, papistașii, franciscanii, italienii din Moldova . . ., călugării secui de la episcopia Bacăului trec înaintea măriei sale.* IORGA, C. I. I, 160.

2. S. m. sg. art. (Regional) Crivăț (Dumbrăvița — Cudlea). HEM 2 138. *Vîntul de la răsărit se numește secuiul sau crivățul.* *id.* *ib.*

— Pl.: (1) *secui*. — Și: (învechit și popular) *săcui* s. m.

— Din magh. *székely*.

SECUI² vb. IV. Tranz. 1. (Silv.; complementul indică arbori sau trunchiul lor) A tăia și a înlătura un inel din scoarță pentru a împiedica circulația sevei de la coroană la rădăcină și pentru a provoca astfel uscarea lentă, în picioare, a arborelui; a înela, (regional) a certii, a ciungi, a plesura (2); p. gener. (complementul indică plante) a face să se usuce. Com. din TULGHEȘ — BORSEC. *Bună dimineața scăiete.* — *Mulțumesc d-tale; zezi.* — *Nu venii să șed, Venii să-ți mărturisesc Să scoți viermii de la [cutare] Că de i-i scoate, Rădăcina fi-oii secui.* DENSUSIANU, T. H. 282, cf. 333.

2. (Regional; complementul indică oameni; în forma *săcui*) A spinteca (Lunca Cernii de Sus — Hunedoara). *Cu bărzile vom bîrdui, Cu săbiile te vom săcui.* COM. SAT. I, 16, cf. GR. S. V, 143. ◊ (Învechit, rar) A prăda (2). Cf. DRU.

— Prez. ind.: *secuiesc*. — Și: (regional) *săcui* vb. IV. Com. din TULGHEȘ — BORSEC.

— Sec + suf. -ui.

SECUIANCĂ s. f. Femeie care face parte din populația rezultată din amestecul unor populații de limbă turcică atașate triburilor maghiare și așezată în răsăritul Transilvaniei, în secolele al XII-lea și al XIII-lea; p. ext. (regional) ungueroaică. Cf. SFG II, 221, ALRM SN II h 701. ◊ (Adjectival) *Era apoi născut și crescut în secuime, de mamă secuiancă.* BARIȚIU, P. A. II, 388.

— Pronunțat: -cu-ian-. — Pl.: *secuience*. — Și: (regional) *săculăncă* s. f. ALRM SN II h 701.

— Secui¹ + suf. -eancă.

SECUIENESC, -EASCĂ adj. (Învechit) Secuiesc. *Zic analii secuienesți: „în anul acesta 1529 au venit voievod Ștefan Batori din Șimleu“.* ȘINGAI, HR. II, 159/4. ◊ (Regional; ca determinativ, urmînd după un nume de plantă, indică specii sau varietăți ale acesteia) *Prune d-elea săcuienești, elea-s o fir mai vîrtaie.* ALR II 6 082/141.

— Pronunțat: -cu-le-. — Pl.: *secuienești*. — Și: (regional) *săculenesc, -ească* adj.

— Secui¹ + suf. -enesc.

SECUIESC, -IASCĂ adj. Care aparține secuilor¹ (1); privitor la secui²; care este caracteristic secuilor¹; (învechit) secuiesc. Cf. ANON. CAR. *Trimite o trupă de cavaleri amestecată din turci și moldoveni către scaunele secuiești.* XENOPOL, I. R. V, 55, cf. ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *De prin vîgăunile unguerești și secuiești, s-a pornit negustorimea cea de aur iubitoare și îndrăzneală.* GALACTION, O. 260. *E regiune secuiescă.* C. PETRESCU, I. I, 105, cf. SCRIBAN, D. *O bătrînică . . . vorbea românește cu un accent secuiesc.* BLAGA, H. 241. *Mi-ar mai trebui un băiat distins, un nobil scăpătat, să cutreiere prin castele secuiești și maghiare.* VINEA, L. I, 139, cf. DL, DM, SFC II, 222, DEX.

— Pronunțat: -cu-iesc. — Pl.: *secuiești*. — Și: (învechit și popular) *săcuiesc, -iască* adj. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Secui¹ + suf. -esc.

SECUIESTE adv. (Rar) Ca secui¹ (1), în felul secuilor¹. Cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: -cu-ieș-.

— Secui¹ + suf. -ește.

SECUIȚE s. f. (Cu sens colectiv) Mulțime de secui¹ (1), totalitatea secuilor¹; ținut locuit de secui¹. *Între aceste palaturi fură arse și acele din posesiile lui Ion Beldi din săcuime.* BĂLCESCU, M. V. 347. *Era apoi născut și crescut în secuime.* BARIȚIU, P. A. II, 388. *Rugați pe cine veși socoti să vă trimită o știință pozitivă despre dînsa, căci sînt patru luni de cînd am lăsat-o în mijlocul săcuimei.* BOLLIAC, ap. GHICA, A. 633, cf. DDRF, BĂRCIANU, ȘĂINEANU². *La Bacău . . . soseau, tot prin secuime, alte mărțuri ardelenene.* IORGA, C. I. III, 92, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Cum află Ștefan Vodă că ucigașul părintelui său și-a găsit sălaş în secuime, trimese la Ardeal oameni care să spuie anumite vorbe boierilor de acolo.* SADOVEANU, O. XII, 263. *Satul . . . Voșlobeni, vestit de a se afla singur, ca o insulă în mijlocul secuimei.* BOGZA, C. O. 26, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Și: (învechit și popular) *săcuime* s. f.

— Secui¹ + suf. -ime.

SECUIRE s. f. Acțiunea de a secui².

1. (Silv.) Tăiere și înlăturare a unui inel din scoarța arborilor pentru a împiedica circulația sevei de la coroană la rădăcină și pentru a provoca uscarea lentă, în picioare, a arborelui, înelare, (regional) certiere, ciungire, plesurare; p. gener. uscarea a unei plante. Cf. secui² (1). Cf. DS, LTR², M. D. ENC.

2. (Învechit, rar; în forma *săcuire*) Prădare (2). Cf. secui² (2). Cf. DRU.

— Pl.: *secuiri*. — Și: (învechit și regional) *săcuire* s. f. DRU.

— V. secui².

SECUIZĂ vb. I. Tranz. și refl. (Rar; complementul indică oameni) A (se) transforma în secui¹ (1), a face să capete sau a căpăta trăsăturile caracteristice secuilor¹. Cf. BUL. FIL. III, 189.

— Pronunțat: -cu-i-. — Prez. ind.: *secuizez*.

— Secui¹ + suf. -iza.

SECUIZĂT, -Ă adj. (Rar; despre oameni, populație etc.) Care s-a transformat în secui¹ (1), care a căpătat trăsăturile specifice secuilor¹. *Cașul proaspăt din lapte de oi . . . i-l puneau la îndemînă . . . acești români săcuizați din Aita Mare, Aita Mică, Ozun.* MOROIANU, S. 17. □ *Populație secuizată.*

— Pronunțat: -cu-i-. — Pl.: *secuizați, -te*. — Și: (regional) *săcuizăt, -ă* adj.

— V. secuiza.

— Secui¹ + suf. -iza.

SECUIZĂT, -Ă adj. (Rar; despre oameni, populație etc.) Care s-a transformat în secui¹ (1), care a căpătat trăsăturile specifice secuilor¹. *Cașul proaspăt din lapte de oi . . . i-l puneau la îndemînă . . . acești români săcuizați din Aita Mare, Aita Mică, Ozun.* MOROIANU, S. 17. □ *Populație secuizată.*

— Pronunțat: -cu-i-. — Pl.: *secuizați, -te*. — Și: (regional) *săcuizăt, -ă* adj.

— V. secuiza.

SÉCUL s. n. v. secol.

SECULAR, -Ă adj., s. m. și f. I. Adj. 1. (Astăzi rar) Care are loc o dată la o sută de ani. *Giocurile secolare (giocurile ce se face la o sută de ani).* VÎRNAV, F. 106^t/9, cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC. ◊ *An secular = an care încheie un secol.* Cf. M. D. ENC.

2. Care datează, are o vechime sau durează de un secol sau de mai multe secole; p. ext. extrem de vechi, străvechi; de vreme îndelungată. Cf. I. GOLESCU, C. *Tulpini seculare [ale dudului] ne dovedesc transplântarea lui p-aiici din vremile cele mai bătrîne.* POENARU, I. 1/10. *Aruncase cu totul mitul suveranității seculare.* SĂULESCU, HR. I, 169/22. *Obice-*

iuire... sînt întemeiate pe așezăminte seculare. RUSSO, s. 157. Deprinderile noastre seculare (a. 1857). URICĂRIUL, v, 156/27. Unirea este efectul luptei seculare în contra cotropitorilor. GHICA, c. E. I, 33. Partea de moșie... era înțelenită și acoperită de păduri seculare, cari nu aduceau nici un venit. SION, p. 343. Între aceste două familii... exista o ură seculară, care se lăsa moștenire de la părinți la fiii lor. id. ib. 433. Zgomotele catareactelor Innului și urletul cel teribil al trăsnetelor și al ploilor, care derapănă și tirăște după dinsele graniți colosali și arburii seculare... va forma un concert. FILIMON, o. I, 344, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. Scena, ce o vom descri, se petrecu în Leopole, seclarea capitală a Galifiiei. HASDEU, I. V. 198, cf. BARONZI, I. L. IV, 205/24. După țara noastră trebuie să ne fie și politica, iar nu după cele străine, a cărora seclară civilizațiune, intempestiv tirilă la noi, se preface, adese, într-o ridiculă și vătămătoare momifiție (a. 1869). URICĂRIUL, XIV, 147. Latina gîntă e regină Într-ale lumii gîntă mari; Ea poartă-n frunte-o stea divină Lucind prin timpii seclari. ALECSANDRI, POEZII, 333. O scumpă moștenire seclară a geniului omenesc. MAIORESCU, CR. I, 52. Eliad zidea din visuri și din basme seculare. EMINESCU, o. I, 31. Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari, Atlasul, Caucazul, Taurul și Balcanii seclari. id. ib. 142. Tronuri pe-ale căror trepte Pun coroane seculare toți feciorii de-mpărați. MACEDONSKI, o. I, 72. Păduri de nuci seclari și de pruni împodobesc colinele cit vezi cu ochii. VLAHUȚĂ, s. A. III, 263. Codrii seclari și munții necălcați de picior de om devin căi de comunicație. BACALBAȘA, s. A. II, 42, cf. DDRF. Trebuie într-adevăr că vitejia lui să fi fost extraordinară. De aceea nu era decît firesc lucru cu ea, chiar după o amorfeală seclară, să reapeară la lumină. XENOPOL, I. R. IV, 163, cf. BARIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Din nenorocirile seculare... rasa italiană și-a voit o singură patrie. IORGA, P. A. II, 176. Treziți din nemșcarea lor seclară... uriașii plopi au prins să murmure. ANGHEL, PR. 8. Robul învins de nevoi seculare S-ar fi lăsat amăgît să-și asculte eterna chemare. IOSIF, v. 174. Chiar mai mindră de-ar fi serbarea noastră Și facile s-ar aprinde în sala seclară... Tot nu veți da lumină în sufletul trudit. PEYICĂ, o. 112. Grosimea seclară... a vreunui brad. HOGAȘ, DR. I, 242. Exploatarea seclară [a țărănimii] ajunge aproape de culmea ei. IBRĂILEANU, SP. CR. 76. În urma mea orașul ca o fiară Cu solzi de smolă și aripi de fum Iși clocotea urgia seclară. AL. PHILIPPIDE, s. 53, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Umanitatea primitivă abia scorbortă din copacii pădurilor seculare. LOVINESCU, C. IV, 55. O pasdăre cu glas amar Străbate parcul seclară. BACOVIA, o. 11. Pe-același drum Vom trece miine, cersind din fiterile sparte La umbra zidurilor mute Și-a seclarelor castani! MINULESCU, VĒRS. 10. Aceste brîne de zidărie... dezvelite de sub seclara lor plapomă de luf, și un interes, care mai tîrziu era să atingă adevărate momente arheologice, îl pirona pe micul Constantin ceasuri întregi deasupra lor. GALACTION, o. 115. Neomenia purtării noastre față de codrii seclari de sağı. BRĂESCU, o. A. I, 46. Iatacuni de neagră văduvie pitite printre umbre ursuze de castani seclari cari își înălțau îndurarea spre cer. KLOPȘTOCK, F. 324. Din seclarea lui tradiție orașul a păstrat liniștea aceea a străzilor și clădirilor. COCEA, s. I, 82. Apărea... ca o nimfă ondulind printre trunchiuri de pădure seclară. TEODOREANU, M. III, 43. Întîrziile de bunăvoie pe coclauri cu frînturi din codri seclari. VOICULESCU, P. II, 180. În practica lor seclară, prietenii noștri de-acolo amestecau fenomenele și minunile. SADOVEANU o. IX, 464. Nu se putea prevedea cine va fi salvatorul din suferințele seculare. id. E. 240. Noaptea prin codrii seclară Ne-nvălui cu pace și cu argint stelar. PILLAT, P. 30. Tăcerea bătrînului castel metropolitan ascuns între arbori seclari... li se strecură în suflet. DAN, U. 69, cf. SCRIBAN, D. Trunchiul seclară al unui stejar. ARGHEZI, B. 95. Preumblîndu-te printre codrii seclari,

stînd de vorbă numai cu păsările și cascadele. CĂLINESCU, c. o. 152. [Limba noastră] păstra amintirea seclarei apăsări turcești și fanariote. VIANU, s. 94. O salcie seclară, cu scorburi adînci unde se prăseau noroade de vrăbii, acoperea... jumătate din arie. BLAGA, H. 12. Poporul nostru, decepționat de seclare iluzii, tînde către scepticism. RALEA, în PLR II, 335. Această mișcare a însemnat o renaștere... a obiceiurilor seculare. BOGZA, A. I. 281. Primele mele orientări s-au îndreptat către viața păsărilor din aceste păduri seculare. LINȚIA, P. II, 117. E moștenirea noastră seclară: Revolta țărănească, focul ei, Ce s-a schimbat acum înția oară În sfînta libertate, cu temei. v. ROM: martie 1954, 5. Are un simț al poeziei fantastice și subpămîntene, născut din intuiția poporului aspru, dirz și agitat de dureri și superstiții seculare. CONSTANTINESCU, s. III, 278. O, răcoroasă taină care-adie În jurul vostru, arbori seclari, Goruni și fağı și pilcuni de stejari. ISANOS, T. L. 35. Poemul... crește din adîncul durerilor și speranțelor seculare ale poporului nostru. IST. LIT. ROM. II, 500. Așevirea obștlor de către feudali în Țara Românească și în Moldova a fost un proces seclară. PANAITESCU, o. T. 12. Cei doi șefi de stat s-au feliicitat pentru evoluția favorabilă și rodnică a relațiilor seculare și prietenești dintre cele două țări. SCÎNTEA, 1969, nr. 8 179. India nu înseamnă numai păstrarea tradițiilor seculare. CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 10/1, cf. DEX. ◊ (Adverbial) Ninge seclară, tăcere, pare a fi bine, Prin orașul alb. BACOVIA, o. 62. Specimene de noblețe seclară ereditară care prin procesul conservării de clasă s-au căsătorit mereu între rude. RALEA, s. T. I, 216.

II. (Astăzi rar) 1. (Despre clerici; în opoziție cu mănăstiresc, călugăresc) De mir². Caută între preoșimea seclară (de mir), ba și între cea regulată (monahală). CODRU-DRĂGUȘANU, c. 61. Se decise l' intra în clerul seclari și a se preoși. BARIȚIU, P. A. I, 19, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

2. Adj., s. m. și f. Mirean¹ (1); p. e x t. civil. Atît clerul, cit și inteligența seclară aștepta să fie informată după date autentice despre mersul lucrurilor în Blaj. BARIȚIU, P. A. I, 638. Una deputațiune română compusă din 6 preoși și 5 seclari a fost condusă de către episcopul Andrei br. de Șaguna. id. ib. II, 695, cf. PONTBRIANT, D., BARIANU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. Justiția ecleziascică intervenea în toate cazurile relative la moșteniri... , erezie, sperjur, căsătorie și alte chestiuni seculare. OȚETEA, R. 306, cf. DN², M. D. ENC.

— Pl.: seclari, -e. — Și: (învechit) seclăru, -ie, seclăr, -ă adj.

— Din lat. saecularis, fr. séculaire.

SECULARITĂTE s. f. (învechit, rar) Jurisdicție pe care o avea un episcop sau o biserică asupra lucrurilor laice. Cf. PROT. — POP., N. D.

— Din fr. sécularité.

SECULARU, -JE adj. v. seclară.

SECULARIZĂ vb. I. Tranz. fact. I. (Astăzi rar; complementul indică clerici) A face să devină laic. V. laiciza. Un boier de omenie se îndură a mă elibera din jugul bisericesc și mă secularisă deplin, făcîndu-mă practicant la cancelaria administrativă. CODRU-DRĂGUȘANU, c. 14, cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., DN². ◊ (Prin lărgirea sensului) În momentul în care limba vulgară triumfă în literatură... Giotto secularizează pictura atribuindu-i ca scop reprezentarea omului în existența lui pămîntească. OȚETEA, R. 277.

2. (Complementul indică bunuri, averi bisericesti sau mănăstirești) A face să intre în patrimoniul statului, în schimbul unei despăgubiri. În Transilvania chiar și episcopia catolică a fost casată și secularizată. BARIȚIU, P. A. I, 9, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT,

D. Statul a secularizat averile monastirești. MAIORESCU, D. II, 152. Mănăstirile au fost secularizate. ARHIVA, II, 460, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. Domnitorul Cuza secularizase mănăstirile românești. ARGHEZI, B. 31. Misiunea călugărească Santa Barbara s-a menținut chiar după ce în 1824 a fost secularizată. RALEA, O. 99, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. p. s. Averile unui cler pămîntean s-au secularizat. CALENDAR (1861), 77/24. Acești posesori erau, de obicei, locuitorii satului, ... o mănăstire sau, după 1863, cînd s-au secularizat averile mănăstirești, statul. IORDAN, T. 183. ◇ Fig. (Folosit și absol.) De două ceasuri secularizează și de pe masă și de sub masă și tot n-a gătit. HOGAȘ, DR. II, 25. ◇ (Prin lărgirea sensului) Un pas mai departe s-a făcut cînd Italia a secularizat termenul [renăștere], dîndu-i o accepție politică și națională. OȚETEA, R. 26.

— Scris și: (după fr.) secularisa. — Prez. ind.: secularizez.

— Din fr. *séculariser*.

SECULARIZĂRE s. f. Acțiunea de a seculariza și rezultatul ei; (învechit) secularizație.

1. (Rare) Cf. seculariza (1). Cf. DN². ◇ (Prin lărgirea sensului) Introducerea limbii românești este un fenomen ce poate fi interpretat ca un început de „secularizare“ a vieții religioase și bisericesti [din Transilvania]. BLAGA, G. 34.

2. Cf. seculariza (2). Transportarea bibliotecilor de către călugării greci cînd cu secularizarea mănăstirilor. BUL. COM. IST. II, 7. O legiuire votată în 1844 au operat secularizarea avuturilor afirmătoare de episcopii și de mănăstirile pămîntene (a. 1855). URICARIU, IV, 438/16. Eevalitatea înaintea legii, înaintea impozitului, apropierea tuturor la toate funcțiile, secularizarea... averilor bisericesti. CALENDAR (1861), 68/16, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. De cînd cu secularizarea averii bisericesti, nime nu se poate atinge de ele. ALECSANDRI, S. 8. În legile acelea e una, negreșit, Cu secularizarea co-aici ne-au vestejit. BOLINTINEANU, O. 166. Unirea Principatelor ..., legea rurală..., secularizarea averilor mănăstirești vorbeau în favoarea lui Cuza. MAIORESCU, D. I, 4, cf. DDRF, ȘĂINEANU². Secularizarea a suflat ca un vînt de piere peste belșugul de altădată al cuiburilor acestora de închinători în pustiu. HOGAȘ, DR. I, 29, cf. RESMERIȚĂ, D. Fusese apoi deputat. Secularizarea averilor mănăstirești și împroprietărea fărânilor i se datoresc în mare parte lui. M. I. CARAGIALE, C. 74, cf. CADE, SCRIBAN, D. În momentul secularizării, biserica engleză posedă a treia parte din pămîntul Angliei. OȚETEA, R. 303, cf. DL. Publică seria articolelor de mare răsuneț „Monastirile din Țeara Românească“, cerind secularizarea imenselor lor averi. IST. LIT. ROM. II, 337, cf. DM, DN². Spirit constructiv și generos..., luptător pentru unire și emancipare națională, ceea ce explică aducerea lui la... Ministerul Instrucțiunii Publice în 1863—1864, în momentul secularizării averilor mănăstirești. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 12/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: secularizări.

— V. seculariza.

SECULARIZĂT, -Ă adj. 1. Care a devenit laic; laicizat. Cf. seculariza (1). (Fig.) Interesul pentru treburile omenești însemnează laicism, indică o stare sufletească secularizată. RALEA, S. T. III, 27. 2. (Despre bunuri, averi bisericesti sau mănăstirești) Care a trecut în patrimoniul statului, în schimbul unei despăgubiri. Cf. seculariza (2). Cf. PONTBRIANT, D. Proprietăți secularizate ale Mitropoliei. MAIORESCU, D. I, 110, cf. RESMERIȚĂ, D., M. D. ENC.

— Pl.: secularizați, -te.

— V. seculariza.

SECULARIZĂȚIE s. f. (În dicționarele din trecut) 1. Secularizare (1). Cf. PROT. — POP., N. D.

2. Secularizare (2). Cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: secularizații. — Și: secularizațiune s. f. PONTBRIANT, D., BĂRCIANU.

— Din fr. *sécularisation*.

SECULARIZAȚIUNE s. f. v. secularizație.

SECULTĚȚ s. n. v. săculeț.

SECUND¹, -Ă num. ord. 1. (Cu valoare adjectivală) Care se află imediat după primul, care ocupă locul al doilea într-o succesiune, într-o ierarhie etc.; al doilea, (învechit) secundar² (1). Cf. IONGOVICI, O. 65/10, STAMATI, D. În intervalul din mijlocul infanteriei, între prima și secunda linie, stetea principele, înconjurat de garda personală. HASDEU, I. V. 141. Aceste șase puncturi concurează a constitui o certitudine istorică despre derivațiunea secundeii dinastie moldovene a Mușateștilor din ilustra tulpină munteană a Basarabilor. id. I. C. I, 92, cf. ALEXI, W., DL, DM, DN². Fostul lider, Rapid, întrecut ca joc și... scor de echipa craioveană, se află pe locul secund. ȘCÎNTEA, 1966, nr. 6/926. În cadrul primei părți ascultăm un program stereotip... Cu totul altfel se prezintă partea secundă a programului. M 1968, nr. 7, 27. În replica secundă, Progresul a luat din nou conducerea. SPORTUL, 1969, nr. 658, 2/4, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Cu valoare substantivală) Linurile de darat se grupează astfel: a) Lină fină... prima..., secunda cu diametrul de 23—27 microni, avînd 20 încrețituri/îfol. IONESCU-MUSCEL, FIL. 404. Născut în epoca lui Caragiale și în subdiviziunea literară a lui Anton Bacalbașa..., George Ranetti, fără să fi fost un european ca primul, nici un proletar socialist ca secundul, a purtat... reminiscențe... de la cel dintîi. ARGHEZI, T. C. 83. ◇ (Rare) Care urmează după cel mai important, cel mai bun, cel mai cunoscut etc.; secundar² (2). Reiese clar din context înțelesul secund al cuvîntului. S. C. ȘT. (IASI), 1956, 58. Sînt în romanul d-lui Ibrăileanu și cîteva portrete episodice, sobru zugrăvite și cu totul pe un plan secund acțiunii. CONSTANTINESCU, S. III, 199. Puntea determină tema secundă... În partea a doua, elementul contrastant... se înfiripă treptat, se naște în sînul primei secțiuni. M 1965, nr. 4, 17. Ceva mai departe... cei doi luptători [Ahile și Hector] se apropie unul de altul, dublați, în jocul secund al comparațiilor, de două solemne, înalte imagini: vultur și luceafăr. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 22/1.

2. Spec. (Cu valoare adjectivală și de substantiv m.) (Ofițer de marină) care îndeplinește pe navă funcția de adjunct al comandantului; adjunct. Locotenentele... era secundul corbetei. GHICA, S. 401. Comandantul, secundul, inspectorii, toți vin să-mi dea lămuriri. VLAHUȚĂ, S. A. III, 468, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Secundul vasului va fi fericit desigur să comande această recunoaștere. CAMIL PETRESCU, T. II, 198, cf. NOM. PROF. 64, ABC MAR. 98. Negru era un fel de copil sufletesc al secundului. BART, E. 119, cf. id. S. M. 87, SCRIBAN, D. A schimbat destinația inițială a vasului, refuzînd a debarca pe reclamantul angajat ca secund. COD. PEN. R. P. R. 526. Era înlovărit de secund și de șeful de echipaj. BOGZA, A. I. 314. Șeful echipajului e chemat la pupă, la comandantul secund. id. ib. 313. Îi îngăduia să se imbarce pe orice vas ca ajutor de comandant, ca secund cum se spune. TUDORAN, P. 62, cf. DL, DM, DN². Secundul somnolent ordonă: „Trei grade vîra, la bord!“ VULPESCU, P. 97, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Personă) care ajută pe cineva într-o activitate (conformîndu-se vederilor sale, dorințelor sale). Doamna baronă ar fi dorit să-l fascineze cu ochii ei de gîină... și cu zîmbetul ei cu puțință de apreciat numai de un contabil secund al firmei. ARGHEZI, L. 35. Regizorul secund al filmului... a cerut să fie liniște. CINEMA, 1968, nr. 1, 26. Specularea situațiilor...

stereotype, a contrastului facil dintre siguranța de sine a descărcărețului Felix și bunăvoința cam săracă cu duhul a secundului său. *ib. nr. 2, III.* ♦ (Cu valoare adjectivală și de substantiv m., rar la f.) (Arbitru) care secundează (1) pe arbitrul principal în conducerea unei competiții sportive. V. secundant (2). *Dar de pe acum secunda lega la pumnii boxezei mânășle de box. SCL 1974, 447, cf. M. D. ENC., DEX.*

3. (Cu valoare adjectivală și substantivală) (Vocea, cîntărețul, instrumentul sau instrumentistul) al doilea, care acompaniază vocea, cîntărețul, instrumentul sau instrumentistul prim: (voce, cîntăreț, instrument sau instrumentist) care execută vocea a doua. V. secundar² (2). *Scoalele colea pungulița, Fă-o să-și caște gurița, Să verse din gît dulci glasuri, Soprani, secunde și basuri. PANN, P. V. I, 20/20, cf. TIM. POPOVICI, D. M., IVELA, D. M., CADE. Lăutarii mergeau pe jos, pe lingă trăsura homalului — violistul prim și muscalagiul în stînga, secundul și țambalagiul în dreapta. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 234. Un cvartet compus din violină primă, secundă, flaut și violoncel. CĂLINESCU, C. O. 298, cf. DM, DN². Să se realizeze încadrarea tenorilor secunzi... într-o perfectă sonoritate de ansamblu a corului. M 1968, nr. 3, 24, cf. DEX. ♦ Expr. (Învechit; substantival, f.) A ține secunda = a acompania. *Ha! scoală, ia-ți clarinetul și fînc-mi secunda. CONTEMPORANUL, V, 4.**

4. (Cu valoare de substantiv f.) Tiparul de pe a doua față a unei coli de tipar. Cf. v. MOLIN, V. T., DN². ♦ (Cu valoare de substantiv n.) Titlu interior al broșurilor și al cărților. Cf. v. MOLIN, V. T., DN². — Pl.: secunzi, -de. — Și: (învechit) secônd num. ord.

— Din lat. secundus, fr. second, it. secondo.

SECUND² s. n. v. secundă.

SECUNDĂ vb. I. Tranz. (Folosit și absol.)

1. (Complementul indică mai ales oameni, colectivități sau acțiuni ale lor) A fi alături de cineva în acțiunile sale; a ajuta, a asista în vederea realizării scopului urmărit; a da concursul. *Moldovenii, scribiți de tirania lui, refuzară a-l secunda. BĂLCESCU, M. V. 662. Cum s-ar putea să nu fie cineva secundat cînd propunc o asemenea faptă pentru binele și folosul general? PELIMON, I. 29/29. Rusia... l-a susținut și l-a secundat și la 1866, în contra Austriei. GHICA, C. E. II, 486, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. Capul statului n-ar avea să se teamă că nu va găsi cine să-l secundeze. ODOBESCU, S. III, 338, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Presa din provinciile exsubjugate a și dat alarma... iar noi, cei de aici, am secundat-o cum am putut. în PLR II, 289, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Ea sfătui pe Titu, secundată fără convingere de Gogu, să nu se ducă la țară. REBREANU, R. II, 184. Arhitectul e tocmai omul care ne trebuia și domnul Ceaur îl secundează în chip superior. GALACTION, O. A. I, 228. Ne trebuie mai curînd o magistratură conștientă de datorile ei și-o administrație care s-o secundeze cu energie. COCEA, S. I, 28. [Studentîmea română] a înțeles timp de 25 ani... să secundeze pe profesor. D. GUSTI, P. A. 299. Gazetarul a fost secundat la noi în mare măsură de așa-zisa societate bună. PUȘCĂRIU, L. R. I, 383, cf. SCRIBAN, D. Cu toate intrigile abil urzite ale lui Pini și ale boierilor care-l secundau, Poarta a numit domn pe Scarlat Callimachi. OȚETEĂ, T. V. 158. Nicolae Bălcescu... devine îndrumător al revoluției din Valahia. Tineretul care l-a secundat nu era însă îndestulător de pregătît. SADOVEANU, E. 50. Tatăl, om vîtos, tiran secundat de un satelit infernal, un țigan parvenit, face tot ce-i stă în putință spre a împiedica legătura, mergînd pînă la otrăvirea fiului. CĂLINESCU, S. C. L. 176. Nu începe îndoiială că... Heine se gîndea la Marx și Engels, deveniți prietenii lui și a căror acțiune am văzut că a secundat-o prin unele din operele lui literare. VIANU, L. U. 434, cf. DL. Alți neurologi se remarcă în ochii lui și îl secundau în activitatea zil-*

nică. PREDĂ, R. 364. Era secundat tot timpul de doi subcolocenerfi. T. POPOVICI, SE. 288, cf. DM. Ceilalți interpreți au secundat-o cu pricepere, interpretînd drama mizeriei și pustirii provocate de cîmpiri și jafuri. V. ROM. ianuarie 1963, 166. În realizarea formulei de spectacol propuse, autorul a fost secundat îndeaproape, cu bune rezultate de regizorul D. D. T mai 1964, 90, cf. DN². Secundat de un agent versal, suspicios și precaut... Freddy parcurge un itinerar amuzant. CINEMA, 1968, nr. 6, III, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Prin lărgirea sensului) Soldatul român... e înzestrat de curajul fizic care, de va fi secundat de curajul moral, va face din român modelul militarilor. ROM. LIT. 105²/11. Sămănăturile timpurii de toamnă, fiind secundate de un timp bun, au crescut. I. IONESCU, D. 298. În Ardeal... fabricatele ceramice „villanoviene“ sînt puternic secundate de fabricatele metalice „italico“-„hallstattiene“. PĂRVAN, G. 305. Știința nu poate face altceva decît să secundeze lucrarea artiștilor. VARLAAM — SADOVEANU, 6. Dincolo de narațiunea propriu-zisă este mereu prezent un subtext al ei, un al doilea plan care secundează îndeaproape. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192.

2. (Învechit, rar; complementul indică una dintre părțile aflate în duel) A servi drept martor, a asista în calitate de martor. Cf. STAMATI, D.

3. A ocupa locul al doilea într-o ierarhie; a veni imediat după... a urma imediat după... *Dintre dregătorii purtînd titlul de al II-lea, cei mai mulți nu erau avansați direct în postul de mare dregător pe care îl secundau, ci, de obicei, în alte dregătorii mai mici decît a aceluia ai cărui primi adjuncți erau. STOICESCU, S. D. 73. Ar fi putut-o face în favoarea fratelui său, Ștefan, ce-l secunda la puține minute în clămamentul general. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 104.*

4. (Muz.) A acompania. Cf. TIM. POPOVICI, D. M. Nu puteau cînta singuri, ci se mulțumeau să secundeze, mai mult să bornăie după ceilalți, căci nu puteau ghici cuvintele. AGÂRBIȚEANU, S. 536. Are... la vioară numai trei coarde, dar secundează cu aceeași patimă. REBREANU, I. 12, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: secundează. — Și: secundă vb. I.

— Din lat. secundare, fr. secondar, germ. sekundieren.

SECUNDĂN s. m. 1. (Învechit) Elev din clasa a doua. Cf. BĂRCIANU, V., GHEȚIE, R. M. ♦ Elev cu o situație școlară proastă. Cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU.

2. (Neobișnuit) Persoană care ajută, sprijină pe cineva. Cf. RESMERIȚĂ, D. ♦ Spec. Secundant (1). Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: secundani.

— Din germ. Sekundaner.

SECUNDĂNT, ȚĂ s. m. și f. 1. (Mai ales la m.) Martor înarmat, cu atribuția de a veghea la respectarea regulilor de către adversar în timpul duelului; spec. martor într-un duel; (neobișnuit) secundan (2). *Carii au ieșit la duela ca ajutători sau așa-numiți secundanți, pentru duelați. PRAVILA (1788), 57/9, cf. STAMATI, D. Duelătorii era întovărășiți de secundanți și marturi. ROM. LIT. 385¹/1, cf. POLIZU. Locul duelului se hotărește de secundanți. ALECSANDRI, ap. CADE. Ei primesc cu plăcere a fi postilioni de amor și secundanți la duel. I. NEGRUZZI, S. I, 91, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D. Cum? N-aveți secundant defel? Pedant și clasic în duel. V. ROM. ianuarie 1954, 46, cf. DL, DM, DEX.*

2. Persoană care secundează (1) pe cineva; ajutor, asistent, (învechit, rar) secundator. Cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D. Horia, însoțit numai de cîedinciosul său secundant, Cloșca. ODOBESCU, ap. DDRF, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. Urmașul lui... în conducerea învîșămîntului și secundantul său în desfășurarea operei de culturalizare. IST. LIT. ROM. II, 295, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ♦ (Prin lărgirea sensului) Este numai una din for-

mele atitudinii cinice fiindcă în lumea modernă mai există... pe plan estetic, boema. La aceasta din urmă, Zacharias Lichter participă numai accidental, alunei când descoperă într-însa o secundantă a cinismului său superior de „profet”. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 8/1. ♦ Spec. Arbitru care secundează (1) pe arbitrul principal în conducerea unor competiții sportive (de box, de șah etc.). V. secundă¹ (1). Cf. DL, DM, DN², DEX. ♦ (Muz.; rar) Acompaniator. Cf. ALEXI, W.

3. Persoană sau echipă a care, într-o cursă sportivă (ciclism, alergări, canotaj etc.), urmărește îndeaproape adversarul din față. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: secundanți, -le. — Și: secundant, -ă s. m. și f.

— Din germ. Sekundant, lat. secundans, -ntis.

SECUNDĂR¹ s. n. Acul ceasornicului care indică secunde (2). Cf. POLIZU, RESMERIȚĂ, D. *Îi ascultă ticăitul numărând clipele ce treceau o dată cu săriturile măsurate ale secundarului.* ARDELEANU, D. 57, cf. BUL. FIL. VI, 31, LTR², DI, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. Din nesfârșit, se pare, un secundar fantastic punctează veșnicia. CAMIL PETRESCU, v. 62.

— Pl.: secundare.

— Secundă + suf.-ar. Cf. fr. secondaire, lat. secundarius.

SECUNDĂR², -Ă num. ord., adj., subst. 1. Num. ord. (Învechit; cu valoare adjectivală și substantivală) Secund¹ (1). La rimleni primari, secundari, terțiani, cvartani, tot pe număr bulucurile, adică cei dintii, cei de-al doile, cei de-al treile, cei de-al patrule. M. COSTIN, I. ET. I, 20/2. Unde munții de dealurile secundare (al doile) se ating cu cele începătoare, se află numeroase și apoase șipote. AR (1832), 104²/25, cf. NEGULICI. Acela pe care-l credea demn de primul premiu și pe acela care merita premiul secundariu. ARISTIA, PLUT. CXXXIX/30, cf. PROT. — POP., N. D., PONT-BRIANT, D.

2. Adj. Care se plasează pe planul al doilea, din punctul de vedere al importanței, care este de mai mică importanță; p. ext. lipsit de importanță, de interes deosebit; satelit (1), colateral, lateral, lătrălnic, marginal, minor (2), neimportant, periferic (2), (rar) secund¹ (1), lateral. V. accesoriu, anex, auxiliari. [Planetele] cele secundare se întorc de după una dintră planete primare și mijlocul cu aceasta pe după soare. RUS, I, 1, 6/20. Nouătrăile politice... în planul nostru sînt de un interes secundar (a. 1847). PLR I, 113, cf. NEGULICI. Prin aceasta ei nu înțelegea numai principalul pasiv și secundariu, numai cauza materială de care s-au format ființele. ARISTIA, PLUT. LXXV/22. Az secundariu asupra căruiia trebuiesc a se produce aceiași fenomni ca asupra axului principal. MARIN, F. 440/14. Mai toate cadrele din această cameră sînt de un interes secundariu. FILIMON, O. II, 85. *Muzica de la părțile secundarii este conformă cu importanța poeziei.* id. ib. 228. Am reușit a constata erori secundare în fond, unele lacune sau prisosuri în distribuțiune. HASDEU, I. C. I, XII. Leibnitz este celebru ca filozof și matematic, iar nu prin faptul secundar că a scris și „scriptores rerum Brunsvicensium”. MAIORESCU, CRITICE, 185. O împărțire secundară a judecăților se face după raportul în care stă predicatul cu sfera subiectului. id. L. 43. Aceasta e un detaliu foarte secundar pentru natura considerată dintr-un punct de vedere mai înalt. CONTA, O. F. 45. Un echilibru de câteva forțe secundare nu este decît un accident în o luptă mai întinsă a unor forțe mai mari. id. ib. 162. Pe terenul afacerilor publice persoana a fost și este lucru secundar (a. 1877). PLR I, 296, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². [Botanici] se găsiră la capătul unei linii [ferate] secundare care nu ducea măcar pînă la Hirțlau și Tirgu-Frumos. IORGA, C. I, II, 219. Aș adăuga, doară ca o ipoteză absolut secundară, posibilitatea păstrării și a rădăcinii numelui acestui riu. PĂRVAN, G. 267. Spuneam mai

sus că tipurile secundare din romane, cînd sînt reușite, sînt mai vii în memoria noastră. IBRĂILEANU, S. I. 40, cf. RESMERIȚĂ, D. În timpul acestui voievod, primul dregător al sfatului era vornicul de Succava, în timp ce toșofătul pare a fi fost la început un dregător secundar. BUL. COM. IST. V, 85, cf. CADE. Se îngrămădesc un număr nesfârșit de eroi secundari ai romancierii în jurul figurilor centrale. LOVINESCU, C. IV, 111. Asta-i lege!... Toate considerațiile secundare sînt paliative. Țăranul vrea pămînt. REBREANU, R. I, 35. Era o problemă secundară, un fapt care va decurge de la sine — simplu, banal. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 162. Păreră domnului Leca e că oamenii care-și fac apariția aici ori dincolo au un rol cu totul secundar. SADOVEANU, O. XII, 573. Ce inspector așa de important putea să umble pe o linie secundară, prin niște vagoane vechi? id. ib. XIV, 7. Un arc sub o vocală arată că ea formează elementul secundar al unui diftong. PUȘCARIU, L. R. I, 60. Există și accente secundare, al căror număr atîrnă de lungimea cuvîntului. IORDAN, STIL. 97, cf. SCRIBAN, V. Arbore secundar, adică un arbore care primește mișcarea de la arborele principal. SOARE, MAȘ. 64. Așa-numitele „analize” sînt atribuite unor personajii secundare. VIANU, A. P. 132. Unul autor principal și celălalt secundar (complice). COD. PEN. R.P.R. 574. Schimbarea sediului principal, înființarea de sedii secundare... se vor face de asemeni prin decizie. LEG. EC. PL. 174. Biologia... o înscrisesem de altfel ca materie secundară. BLAGA, H. 214. Că aceste reflexe se pot îmbina între ele mai mult sau mai puțin măiestrit, că transmisiunea ereditară le poate desăvîrși, aceasta e lotuși secundar. RALEA, S. T. II, 167. Apele fluvialului se răsfrî în mai multe brațe secundare. ONCESCU, G. 38. Planul material al unui astfel de roman este secundar, este un fundal, esența lui fiind creația de tipuri înlăuntrul unei atmosfere sociale. CONSTANTINESCU, S. I, 14, cf. LTR², DL. Paralelă cu șoseaua, intră în combinație o cale ferată care... avea și linii secundare de manevră. PREDA, I. 189. Din vorbele oamenilor aflară că nu deparle e o linie ferată secundară, care duce spre Ineu. T. POPOVICI, S. 393, cf. DM. [Nuvela] renunșă la ambiția realismului integral... și selectează cu dărnicie, din totalitate, pe cît posibil, tot ce e tipic, pentru a sacrifica doar ce e secundar. V. ROM. DECEMBRIE 1964, 116. Brațele secundare [ale Dunării] au 425 km. AV 52. Sînt semnificative și convingătoare argumentele aduse în favoarea propunerii ca profilul de pregătire a viitorilor profesori de literatură română să fie lărgit spre o specialitate secundară. ȘCINTEIA, 1966, nr. 6 892, cf. DN². Deși izbitor, aspectul cantitativ e lotuși secundar. I. ROM. 1967, 137. Un aspect socotit probabil secundar, aspectul artistic. CINEMA, 1968, nr. 7, 12. Dacă o cultură își păstrează vigoarea, capacitatea de germinație, receptarea pasivă a unor forme rămîne un fenomen particular, izolat, secundar, angajînd doar destine individuale. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 27/1, cf. M. D. ENC., DEX. (Substantivat) [Franz Hals] are gustul insignifiantului și al secundarului. RALEA, S. T. I, 273. ♦ Medic (sau doctor) secundar (și substantivat, m.) = grad în ierarhia medicală care urmează imediat după medicul stagiar și care precedă medicul specialist și medicul primar; medic care are acest grad. La sfîrșitul unitii va supune președintelui guvernului raport despre purtarea doctorilor primari și secundari. CUCIURAN, D. 7/1, cf. NOM. PROF. 77, DL, DM. În același an a fost numit secundar al spitalului Pantelimon. G. BARBU, A. V. 220. Îl găsim în slujba de medic secundar la spitalul Colțea. id. ib. 222, cf. DEX. ♦ Loc ad v. (Rare) În secundar = în al doilea rînd (v. doilea e a); în subsidiar. Nu întrebăm decît foarte rar criteriul estetic și numai în secundar. AP. IORDAN, L. R. A. 263. ♦ Spec. (Despre propoziții sau despre părți de propoziție) Care depinde, din punct de vedere gramatical, de o altă parte de propoziție (principală); subordonat. În locul infinitivului avem, ca în limbile balcanice, propoziții secundare. PUȘCARIU, L. R. I, 243. Propoziția se întrerupe mai des înainte

elementelor ei secundare (atribute și componente de lalele speciile). IORDAN, STIL. 80. Propozițiile secundare pot fi și coordonate între ele. id. ib. 240. Eminescu... folosește construcția gerunzială și când este vorba de a evita o propoziție secundară atributivă. VIANU, s. 21. Termenii de propoziție principală și propoziție secundară provin dintr-o împărțire a propozițiilor dintr-un punct de vedere al desăvârșirii, al independenței înfelesului exprimat. SCL 1956, 123. Delimitarea părților secundare de propoziție este una din problemele cele mai dificile ale sintaxei. ib. 1959, 357, cf. DEX. ♦ (Substantivat, f.) Propoziție subordonată (v. subordonat). Delimitarea propozițiilor și deosebirea secundarelor de principale. L. ROM. 1967, 201, cf. DEX. ♦ Adj. (Muz.; despre voci) Care, în compoziție, servește la completarea armonilor, sprijinind vocea principală care poartă melodia. Cf. TIM. POPOVICI, D. M. ♦ Ton secundar = ton armonic superior și de combinație. id. ib. ♦ Care se produce după un alt eveniment, în a doua fază, fiind legat (sau chiar determinat) de faza anterioară (de obicei inițială). Fier vitriol... este un produs secundar și se formează prin desfacerea fierului. J. CIHAC, I. N. 426/19. Nu tirziu urmează efectele secundare, sau mai bine a zice reacția trupului nostru împotriva răcelei, care se arată prin o vie roșafă. FĂTU, D. 6/5. Printr-o mai extinsă iritațiune a creierilor și printr-o degenerațiune secundară, individul pierde memoria lucrurilor. BABEȘ, O. A. I, 11, cf. GADE, SCRIBAN, D. O vorbire cu preocupări de purism n-ar fi dat altlea echivalențe cu asociații secundare alt de felurile. VIANU, A. P. 257. Ionizarea secundară... va fi mult mai intensă decât cea primară. SANNIELEVICI, R. 200, cf. DL, DM. Rădăcinile care se îngroasă capătă țesuturi noi și dobândesc o structură secundară. BOTANICA, 21. În afara herniilor de disc, la instalarea unei sciatice mai pot interveni și alte imbolnăviri, ... dar acestea sînt cu mult mai rare, care să dea o sciatică secundară sau simptomatică. ABC SĂN. 322. Erupțiile perioadei secundare [a sifilisului] se succed întrerupte de pauze variabile, timp de doi ani, după care termen boala intră în perioada terțiară. ib. 330, cf. DEX. ♦ (La noi ieșit din uz) Învățămînt secundar sau (învechit) învățatură secundară = treaptă a învățămîntului public care continuă învățămîntul primar. V. învățămînt mediu (v. mediu² 1). Cf. STAMATI, D. Astăzi învățămîntul secundar se împarte în două ramuri. GHICA, C. E. II, 405. Învățătura secundară este de 50 de ori mai răspîndită în Germania... decât la noi. id. ib. 406, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE. Încurajaj de marele colegiu al învățămîntului secundar. KLOPSTOCK, P. 306/1, cf. SCRIBAN, D. În aceeași perioadă, a fost reorganizat și învățămîntul secundar. GI 1968, nr. 933, 2/1. (La noi ieșit din uz) Școală secundară sau curs secundar = școală de învățămînt secundar. V. gimnaziu, liceu, școală medie (v. mediu² 1). Școlile secundare sînt înființate cu un scop de utilitate. GHICA, C. E. II, 405. La acest nivel intelectual stau cea mai mare parte a profesorilor de pe la școlile secundare. IONESCU-RION, s. 103. O soartă prielnică l-a adus de la școala secundară din Cernăuți. BUL. COM. IST. III, IX, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Mă duc la o școală secundară de fete. I. BOTEZ, B. I, 77, cf. SCRIBAN, D. Școala secundară și chiar generalizările criticii literare au menținut părerile că Odobescu este stilistul prin excelență al literaturii noastre. VIANU, A. P. 143. Manualul de Istoria românilor pentru uzul școlilor secundare. CĂLINESCU, O. I, 78, cf. DL, DM, DEX. (La noi ieșit din uz) Curs secundar = ciclul de cursuri care se predau în învățămîntul secundar. Deși Apostol era silitor, tatăl hotărî să-l trimită, pentru cursurile secundare, la liceul din Năsăud. REBREANU, P. s. 35, cf. DL, DM, DEX. (La noi ieșit din uz) Studii (sau, învechit, rar, învățături) secundare = studii făcute într-o școală secundară. Fiii boierilor cari cu grea cheltuială se instrăinează chiar și pentru învățături secundare... vor avea prilej a se deplini în deosebite științe. ASACHI, I. 23/6. Rică și-a făcut studiile secundare la liceu. VARLAAM — SAĐOVEANU, 395. Și-a făcut studiile secundare la Gimnaziul luteran. IST. LIT. ROM. II, 109. (La noi ieșit din uz) Clasă secundară (și substantivat, f.) = studii făcute într-un an de învățămînt secundar. Cf. RESMERIȚĂ, D. Ai studiile de bază? — Da, patru secundare. V. CONSTANT, R. 105. (La noi ieșit din uz) Profesor (de cursul) secundar = profesor care predă în învățămîntul secundar. Bat la ușa amicului meu... profesor de cursul secundar. CARAGIALE, O. I, 283, cf. CADE, SCRIBAN, D. Toți profesorii secundari să ste înzestrați cu galoși la preț redus. BOGZA, A. I. 464, cf. DM, DEX. (Fiz.) Raze secundare = raze x care sînt emise de un corp bombardat cu raze x primare. Un corp lovit cu raze x emite 3 feluri de radiații: ... 3) raze x caracteristice corpului lovit de raze primare. Acestea sînt mai puțin tari decît razele primare și se numesc raze secundare. MACAROVICI, CHIM. 185.

3. Adj. (Geol.; despre straturi, terenuri etc.) Care aparține celei de-a patra ere geologice, care se referă la această eră; mezozoic (1). În tereinul secundar (a doua strată) se găsesc rămășiți de multe mamifere marine. BARASCH, M. II, 16/30. În epocile cele din urmă, în terețele secundare, terțiare și de aluviu găsim nenumărate grămezi foarte mari de conchilii (scoici) pietrificate. id. I. N. 83/11. [Terenurilor] cele dentii formate... li s-au dat nume de terenuri primitive; iar pe celelate s-au numit terenuri secundare. COBILCESCU, G. 91/15, cf. CADE.

4. Adj. (În sintagma) Eră secundară (și substantivat, n.) = a patra eră geologică, caracterizată prin mișcări importante ale scoarței pămîntului și prin apariția primelor păsări, a primelor mamifere și a primilor pești osoși; mezozoic (2). Cf. SCRIBAN, D. Diviziunea ulterioară, după criteriul stratigrafic..., a condus la numirile: Arhaic, Algonkian, Primar, Secundar, Terțiar, Cuaternar. LTR² VII, 275, cf. DL, DM. [Era mezozoică] se mai numește și era secundară. GEOLOGIA, 74, cf. M. D. ENC., DEX.

5. Subst. Grupă de straturi geologice din secundar² (3); mezozoic (3). DICT.

— Și: (învechit) secundăriu, -ie, secundăr, -ă, secundăriu, -ie adj.

— Din lat. secundarius, fr. secondaire.

SECUNDĂRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a secunda (1). Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: secundări.

— V. secunda.

SECUNDARIAT s. n. Perioadă de timp în care își face stagiul un medic secundar (v. secundar² 2). Locuia în spital și se forma cu adevărat în lupta cu suferința. Urmau patru ani de secundariat. CONTEMP. 1972, nr. 1 332, 2/2. ♦ Examen sau concurs pentru obținerea gradului de medic secundar. Învață pentru secundariat.

— Pronunțat: -ri-at. — Pl.: secundariale.

— De la secundar².

SECUNDĂRIU, -IE adj. v. secundar².

SECUNDĂTOR s. m. (Învechit, rar) Secundant (2). Călăul (căci altă treabă n-avea decît să bată pe băieți cu vergi) sau, cum îi zic ei, secundatorul, luă în mîini un snop de vergele. CONTEMPORANUL, III, 622. Mai aveau nădejde în cele zece ruble, adunate de băieți și date secundătorului ca să-l lase măcar cu viață. ib. 623.

— Pl.: secundatori. — Și: secundător s. m.

— Secunda + suf. -lor.

SECUNDĂ s. f. 1. (Mat.) Unitate de măsură pentru unghiuri și arcuri egală cu a șazecea parte dintr-un minut hexagesimal sau cu a suta parte dintr-un minut centezimal. V. minut (1 3). Fieștecare grad împărțesc în 60 de minute pe fieștecare minut în 60 de secunde. AMFILOHIE, E. 140/6. Minuta are 60 secunde, secunda are 60 terțuri. MILLO, A. 20²/20. Fieștecare mi-

nută în 60 părți drepte care să numesc secunde. ASACHI, G. 131v/14. Minutul [să împarte] în 60'' de secunde. TEM. GHEOM. I, 3^r/21. Fiecare minut se-mparte și el în 60 de părți deopotrivă ce se numesc secunde. CONV. GEOM. 23/19. Unitatea de arc s-a împărțit în nouăzeci de părți egale numite grade, gradul în 60 părți egale numite minute și minuta în 60 secunde. MELIK, G. 50, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., MDT, LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Unitate de măsură a timpului egală cu a șai-zecea parte dintr-un minut (II 1) sau, mai nou, cu 9 192 631 770 de perioade de oscilație ale radiației emise la tranziția între două nivele hiperfine ale stării fundamentale ³S 1/2 a atomului de cesiu 133, (regional) per¹; p. ext. interval de timp foarte scurt (dintr-unul mai îndelungat), clipă, clipită, ceas, oră (2), minut (I 1), moment (1), (rar) clipeală, (popular) cirtă, (învechit și regional) cescuț, (regional) per¹. Ințimea carea o face singele iaste foarte mare cil în 2 ceasuri, 5 minute și 27 secunde ar face o mile de loc. TEODORI, A. 75/24. Acestaș [cutremur] fu simțit și în București, carele au finit 10 secunde după înștiințările de acole. AR (1829), 172²/28, cf. I. GOLESCU, C. Secundul este a 60 parte a minutului. GENILIE, G. 70/5. Repezimea sonului nu e așa mare ca a luminei, intru secund 1 040 de urme cure. ANTROP. 187/24. Acest feliu de mișcare... (la care se cer cel puțin 30 oscilații pe secundă), se numește son. ASACHI, L. 82¹/21, cf. VALIAN, V. Secundele adaog numărul veacurilor și se dau uitărei. FM (1842), 113²/5. Au regulat ca anul solaru să fie de 365 zile, 5 oare, 49 minute, 12 secunde. CALENDAR (1847), 12/15. Afun-darea de vro câteva secunde în apă foarte răce... produce... fierbințeală la piele. FĂTU, D. 6/21, cf. STAMATI, D. Lumina străbate un spațiu de 40 000 mile geografice... în fiecare secundă. BARASCH, I. N. 12/12. S-a redus anul a fi de 365 zile, 6 ore, 15 minute, 56 secunde și 50 terție. ARISTIA, PLUT. XXXII²/3, cf. POLIZU. Egalitatea absolută... ar exista numai o secundă, un minut, o zi, o lună. GHICA, C.E.I., 70. Se slăpnea lumea câteva secunde și iar pufnea. CARAGIALE, O. I, 3. În aceeași secundă l-am văzut poticnindu-se și căzând în genunchi. VLAHUȚĂ, S. A. II, 306. Unitatea de măsură a timpului este secunda. FONI, F. 12. S-aflăm an, lună, zi, minut, Secundă-n care s-au născut Viteji. COȘBUC, P. II, 253, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. Păzea, că muza mi-i secundă și cînd te-o prinde nu te scap: Cu șapte rime pe secundă își dau în cap! TOPIRCEANU, O. A. I, 225. Regele vorbi cu el o secundă mai mult decît cu ceilalți. BRĂESCU, O. A. I, 280. Cîteva secunde nu se mai aude nimic. COCEA, S. I, 118. De acolo începeau secundele tăcerii strării. TEODOREANU, M. U. 69, cf. SCRIBAN, D. A voit să experimenteze dacă căpășina decapitașilor mai păstrează cîteva secunde în ea conștiința. RALEA, S. T. I, 30. Sistemul fizic [de unități fundamentale] CGS, în care unitățile de bază sint centimetrul, gramul și secunda. CIȘMAN, FIZ. I, 33. Secundă... este 1/86 400 din ziua solară medie. MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. I, 4. Cînd pocnește dopul unei sticle de șampanie, se face timp de un sfer de secundă tăcere, apoi pornesc rîsetele. PAS, L. II, 61. Am vrut să știu măcar pe departe cîte secunde trec între o sclipire [a farului] și alta. TUDORAN, P. 190. Asemenea momente se măsoară cu frînturile de secundă. id. ib. 450, cf. DI. Te chinuiești, zadarnic, zise el după cîteva secunde de reflecție. PREDĂ, R. 85. E nemurirea muncii-n orice clipă, în fiecă secundă a-ncredării. BRAD, O. 111, cf. DM. Durata mișcării de revoluție a pămîntului este de 365 zile, 6 ore, 9 minute și 11 secunde. GEOLOGIA, 6. Unele specii de pești ies din apă și trăiesc cîteva secunde în aer. AP 11. Pescuiesc și sint fericiți! Noțiunea timpului a dispărut, minutele se scurg în cadența secundelor. VÎN. PESC. mai 1964, 3. Secundele acestea argintii Se scutură ca verbele-ntr-o frază. VULPESCU, P. 32. Victima era gîtită cu cîteva secunde înainte de declanșarea focului. MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 44, cf. DN². În zborul de

la pămînt la lună și retur, cei de pe „Apollo-8” au ecenomisit aproape o secundă. ROMANIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 2/5, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Precedat de un numeral cardinal care accentuează ideea de durată scurtă) Iartă-mă că te-am asuprit, că și-am făcut o mare nedreptate, îndoindu-mă un secund numai de neprefuitul tău amor. PR. DRAM. 136. O secundă n-am încetat de a fi... al dumatile credincios rob. NEGRUZZI, S. I, 22. Mergem mai departe să contemplăm o secundă astă grădina fără sfîrșit. BOLLIAIC, în CONTRIBUȚII, I, 96. Dacă vrodată lumea s-ar zdrobi, un minut, o secundă, ar fi destul pentru aceasta. BOLINTINEANU, O. 340. N-a trebuit mai mult decît trei, patru secunde ca să se săvîrșească această manoperă. CARAGIALE, O. II, 18. Cele două riulețe pe sub bolte de verdeață O secundă-npreunindu-și amîndouă cursul lor... scad și fără nume mor. MACEDONSKI, O. I, 63. Au trecut trei sferturi de ceas ca trei secunde. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 299. Visul n-a durat decît o secundă. C. PETRESCU, I. II, 259. Ține o secundă plicul în mină. SEBASTIAN, T. 88. Putea vedea [căprioarele] numai o secundă. SADOVEANU, O. XII, 407. Mă ierțați o secundă, domnule. ARGHEZI, L. 40. Și o secundă cele câteva femei... fură gata să-și facă cruce. BARBU, G. 262. ◇ Secundă siderală v. sideral. ◇ Loc. adv. Din secundă în secundă = la intervale foarte scurte; mereu (II 1). Sunetul... se repetă din secundă în secundă. TEODOREANU, M. III, 299. Secundă după (ori de) secundă sau în toată secunda = în fiecare moment; fără să se oprească, să se intrerupă, să înceteze o perioadă de timp cît de mică, continuu, intruna, mereu (II 1), neconținut (2), neclucelat, neîntrerupt, clipă de clipă, fără conținere, fără încetare, fără întrerupere, fără oprire (v. oprire 1), în tot momentul (v. moment 1), minut de minut (v. minut 1), tot timpul (v. timp 1), (învechit) cu neconținere (v. neconținere), în tot minutul (v. minut 1), într-o mică de ceas (v. mică¹). Văpaia amiezii lucra secundă după secundă, zvîndind aripele și fafețele ochilor. SADOVEANU, O. XVIII, 632. Era indispensabil, zi și noapte, în toată secunda. ARGHEZI, L. 263. Într-o secundă sau în două (ori, rar, în trei, în patru etc.) secunde sau din secundă în secundă ori dintr-o secundă într-alta sau de la o secundă la alta ori (rar) la secundă = intr-un interval de timp care durează extrem de puțin; fără să treacă sau fără să întirzie mult timp, foarte repede; acum, curînd, imediat, îndată, numadecît (1), repede (I 1), de la o clipă la alta, de la un minut la altul, de la un moment la altul, din clipă în clipă, din minut în minut (v. minut 1), din moment în moment, dintr-o clipă într-alta, dintr-un minut într-altul, dintr-un moment într-altul, fără întirzire, într-o clipă, într-o clipită, într-un minut (v. minut 1), într-un moment, la moment (v. moment 1), pe dată, pe loc, (popular) fără zăbavă, (învechit și popular) într-o mică de ceas (v. mică¹), (învechit și regional) așași, nepristan (2), numai (III 2), (învechit) așa, pe tot minutul (v. minut 1), (regional) amuși, minten (1), mintenaș (1). Poate să urmeze într-o secundă odihna noianului. HRISOVERGHI, A. 61/1, cf. DDRF. În trei secunde Britul Stătea de-a moi precum stă chitul. COȘBUC, P. II, 174. În două secunde am adormit. HOGAȘ, DR. II, 26. Toată supărarea mea pieri la secundă. ARGHEZI, S. X, 106. Într-o secundă i se perindară prin fața ochilor mulțimi de întimplări. PREDĂ, R. 72. În două secunde îi cădea ziarul din mină și adormea buștean. id. ib. 383. Într-o secundă, imaginea se șterse. T. POPOVICI, S. 41. Studentul cobori pe burlan în două secunde, cum și-ai da drumul pe o frînghie. BARBU, Ș. N. II, 266. În cincisprezece secunde o vinil harmăsariu d'e argint. O. BIRIEA, A. P. I, 387. Mai bihe într-o săcundă am murit. id. ib. II, 393. □ Trebuie să vină din secundă în secundă. (Numai) pentru o secundă = (numai) pentru un interval de timp care

durează extrem de puțin; (numai) pentru o clipă, pentru un moment (v. moment 1). *Dă-mi, te rog, cartea pentru o secundă. (Chiar) în această secundă sau (chiar) în secunda aceasta = în momentul în care ne aflăm; (chiar) acum, (chiar) în această clipă, în acest moment (v. moment 1). În această secundă îmi amintesc ce s-a întâmplat. Nu pot să-și dau un răspuns chiar în secunda aceasta. (Chiar) în secunda aceea (sau în secundele acelea) ori (chiar) în acea secundă (sau în acele secunde) sau pe secundă = în momentul despre care este vorba; (chiar) atunci, (chiar) în clipa aceea, în momentul acela, pe moment (v. moment 1). În secunda aceea mi-a venit o idee. Pe secundă mi-am dat seama că greșisem. (Chiar) din această secundă sau (chiar) din secunda aceasta = începând cu momentul în care ne aflăm; de acum (înainte), (chiar) din această clipă; în acest moment. Chiar din această secundă nu-ți mai sînt prieten. Din secunda aceasta începi să lucrezi. (Chiar) din secunda aceea sau (chiar) din acea secundă = începând cu momentul despre care este vorba; de atunci, din clipa aceea, din momentul acela. I-am spus tot adevărul și, din secunda aceea, relațiile dintre noi s-au răcit. (Chiar) din prima secundă = într-un interval de timp care durează extrem de puțin și care este concomitent cu stadiul inițial absolut al unei acțiuni; (chiar) de la început, din prima clipă, din primul moment (v. moment 2). Nu mi-a plăcut chiar din prima secundă a întâlnirii noastre. M-a întrerupt din prima secundă. (Chiar) în ultima secundă = într-un interval de timp care durează extrem de puțin și care se situează imediat anterior începerii unei acțiuni; (chiar) în ultima clipă, în ultimul moment (v. moment 2). A prins avionul în ultima secundă. (În) nici o secundă = nici (măcar) într-un interval de timp care durează extrem de puțin; nici (măcar) într-o cantitate, într-o modalitate, într-o măsură etc. cit de mică, defel, deloc, nicidecum, nicidecum, cituși de puțin (v. puțin 1), în nici un caz, (în) nici o clipă, în nici un fel, (în) nici un minut, (în) nici un moment (v. moment 1), (învechit și popular) necum (I), nicidecum, nimic (II), (popular și familiar) ioc, (regional) nici, neam (II), nicidecum, nicidecum. Nu-și închipuie nici o secundă că înaintea ei n-a existat nimic și după ea se va prăbuși tot. REBREANU, în PLR II, 286. Nu, n-am fost nici o secundă gelos. CAMIL PETRESCU, U. N. 99. Aici vinătoarea nu e oprită nici o secundă și nu se sfiștește niciodată. VOICULESCU, P. I, 60. ◊ Ex p. O secundă, exclamație prin care se cere cuiva să aibă puțină răbdare, să aștepte, să se oprească etc.; o clipă, un minut, un moment (v. moment 1). O secundă, ca să afli și restul întâmplării. ♦ (Prin Ban.; în forma săcundă) Limba pendulului (I). Cf. ALRM II/I h 376.*

3. (Muz.) Interval între două sunete ale gamei aflate pe două trepte alăturate; p. ext. treapta a doua în raport cu o treaptă dată. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN². Pe fundalul armoniei, creat de secundele suprapuse în tonate de violă, cello și pian, vor evolua clarinetul și vioara. M 1968, nr. 2, 19, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ Secundă mică (sau minoră) = semiton (I). Cf. CADE. Secunda mică (împreună cu nona mică și răsturnarea ei septima mare) va juca un rol de coordonare al discursului muzical. M 1968, nr. 2, 19, cf. D. MUZ. Secundă mare (sau majoră) = ton² (I). Cf. CADE, D. MUZ.

4. (Argotic) Notă rea. Cf. BUL. FIL. V, 204, LEXIC REG. II, 126.

5. Una din pozițiile (de apărare) la scrimă. Cf. SCRIBAN, D., DN².

— Pl.: secunde. — Și: (învechit) secūd s. n., scōndă s. f., (regional) secūntă (ALR II 2 372/414) s. f., săcūnt (ib. 2 372/886) s. n.

— Din lat. secundus, fr. seconde, germ. Sekunde.

SECUNDĂTOR s. m. v. secundator.

SECUNDO adv. (Livresc și familiar; de obicei în corelație cu „primo“) În al doilea rînd. Acest curent literar și cultural al burghezilor ideologi a trebuit să dispară... primo, fiindcă realitatea realtăzată seamănă foarte puțin cu visurile ideologilor..., secundo, pentru că întreaga activitate a claselor mai culte... a fost îndreptată cu totul în altă parte. GHEREA, ST. CR. III, 47, cf. CADE, DN², M. D. ENC., DEX.

— Din lat. secundo.

SECUNȚĂ s. f. v. secundă.

SĒCUR, -Ă adj. v. sigur.

SECURĂ vb. I. Tranz. (Prin Munt. și prin Olt.) A tăia cu securea¹ (I). Cf. JORDAN, L. R. A. 239. Cu securea te-oi secura. ȘEZ. VII, 55, cf. GR. S. VI, 104, FOLC. OLT. — MUNT. I, 265.

— Prez. ind. ? — Și: securi (FOLC. OLT. — MUNT. I, 265), săcuri (JORDAN, L. R. A. 239) vb. IV.

— V. secure¹.

SECURE¹ s. f. 1. Unealtă compusă dintr-un corp de oțel cu tăiș și un ochi în care se fixează o coadă scurtă de lemn, folosită la doborîrea copacilor, la despicatul sau prelucrarea lemnului, la cioplit etc. și (în trecut) ca armă de luptă și de execuție (prin decapitare); p. ext. topor (I). V. satir¹ (2). Cu săcurile tăiară ușile lui. PSALT. HUR. 64^r/6, cf. PSALT. 147. Amu și săcurea lingă rădăcinile lemnului zacc. CORESI, TEIR. 4. Am tremis doi cai cu treabetele mănăstirei să cumpărăm nește săcuri și de alle ce ne va mai trebui (a. 1595—1622). ROSETTI, B. 71, cf. GCR I, 104/40. Într-această chip va plăti și cela ce va fura... cușit la vremea tăiatului viilor, sau săcurea, cînd taie omul leamne în pădure. PRAV. 9. Săcurea iaste pusă la rădăcina arburilor. N. TEST. (1648), 5^r/21, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 245, 251. Au vrut să-l omoare cu securea (a. 1753). URICARIUL, XIV, 112, cf. KLEIN, D. 416, BUDAI-DELEANU, LEX. Am aflat o săcure sau topor. ȚICHINDEAL, F. 212/9. Și pădurea au tăiat-o cu săcurea (a. 1821). GCR II, 239/30, cf. LB. Nici stejarul cel mai mare din muntele Ida, pe care-l taie săcurea prin mii de lovături... n-ar fi făcut un zgomot mai mare. PLEȘOIANU, T. III, 97/28. Un trunchi a cărui ramuri de săcure cad trosnind. HELIADE, O. I, 101, cf. I. GOLESCU, C. Să cumpere oarecare bagateluri precum: foarfeci, cușite, săcuri, cordele. DRĂGHICI, R. 16/31. Se vede redicind securea amenințătoare asupra unei cele de cavaleri ce cu bărbăție se apără. ASACHI, L. M. 8/23. De vei aduna și lielorii soșilor tăi, de vei ținea gata vergile și săcurile: nu va mînea toluși Virginia afară din casa părintească. FM (1839), 12²/25, cf. VALIAN, V. Opt liniere boieri căzură supt securea gîdei. MAG. IST. I, 115/20. Securea încează de a mai lovi. NEGULICI, E. I, 122/12. Fiecare casă era prescris să-și aibă acoperișul lucrat din secure și ușile numai din ferăstrău și de nici unul din alle instrumente. ARISTIA, FLUT. 119/18. Jos la pămînt îi lungiră și tăiară capetele lor cu securea. id. ib. 255/23, cf. POLIZU. Făcîndu-și cruce puse capul pe trunchiul pregătit lingă care sta căldul. Securea căzu. NEGRUZZI, S. I, 109. Apuc în zăpăcire securea răzîmală De căpătîiul nostru, izbesc pe biala față. BOLLIA, O. 105. Cîșina dintr-înși... aveau... secure. PELIMON, I. 212/25. La o vie... unelte necesare sînt următoarele: 1 ferestrău, 1 bardă, 1 topor, 1 secure. I. IONESCU, P. 255, cf. PONTBRIANT, D. Să facem ca securea, cînd feru-n copaciu lovește, Iar copaciu nu se lasă, lupfîndu-se bărbătește. HASDEU, R. V. 45, cf. CIHAC, I, 252. Lupta iar începe... dușmanii zdrobiși Cad ca niște spice, de securi loviși. BOLINTINEANU, O. 34. Să mă răpăd acasă la mine, să-mi aduc un capăt și săcurea. CREANGĂ, O. 289. S-a pus s-ascuță... securea de tăiat lemn. CARAGIALE, O. I, 61. Adormi, ca și cînd l-ar fi lovit cineva

cu muchea securii în cap. ISPIRESCU, L. 342. *Securea lui călăul ascuțită și gălcescă!* MACEDONSKI, O. I, 250. *Smulgînd o secure din mîna unui soldat... dă pinteni calului.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 220, cf. DDRF, DAMÉ, T. 39. *Din pădure geme rar Zgomotul săcurii.* COȘBUC, P. I, 262, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Cu o secure sau cu un cușit dă mereu pe partea bolnavă descîntînd cite de trei ori. ȘEZ. X, 20. În jud. Mehedinți se descîntă de „muma-pădurii” numai cu o secure. CANDREA, F. 373. *Bătrînețea-i pregătea însă grozava veste a uciderii întregului ei neam la Constantinopol... de securea călăului.* IORGA, C. I. I, 99. *La strigarea la de tăia Grăbeau din codri la poiene, Strîngînd săcuri a subțioară, Feciorii mindrei Cosinzene.* GOGA, POEZII, 11. *Securele vor veni și vor lovi surd copacii.* ANGHEL, PR. 12, cf. TDRG. *Securea zburtește la scarlatul lemnelor și la cioplit.* PAMFILE, I. C. 124. *Uară de la grămada de lemne securea și se afundară printre pomii negri.* AGRIBICEANU, S. 316. *Își luă securea, și, așa, cu capul gol, ieși în ogradă.* GÎRLEANU, N. 42. *Iaca, domnule, mai zisese părintele Ghermănușă, vîrîndu-mi și o săcură în desagi, iaca, poate să aveți nevoie de tăiet vrîn lemni pentru foc, ori pentru altăceva.* HOGAȘ, DR. I, 259. *Secerile sînt însă mai numeroase decît securile în multe din depozitele de bronz în Dacia.* PĂRVAN, G, 405. *O sfredeli un jungă al de dureros parcă o secure i-ar fi despicat burla.* REBREANU, I. 309, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nu se auzea țipenie și nici răsănet de secure în adîncuri.* C. PETRESCU, S. 215, cf. ȘĂINEANU, D. D., CADE. *În izlăturile rari ale securii zburtește pădurea îngrozitor, prelung.* MIRONESCU, S. 76. *Lua bocceaua cu unelle într-o mîndă, securea și ferăstrăul în cealaltă.* COCEA, S. I, 47. *În mijlocul unui întineric așa de adine, așa de nepătruns... de s-ar fi putut tăia cu săcurea.* VISSARION, B. 77. *Pe poarta caselor de țară, pe-nselat, intră doar carele cu boi, și oamenii cu securi, sape sau securi.* TEODOREANU, M. I, 139. *Securi streine codrii și-i doboară.* VOICULESCU, POEZII, I, 23, cf. DS. *Lemnele se „crapă” cu „săcurea”.* PRIBEAGUL, P. R. 61. *Căpitanul Carol făcu semn străjerilor să ridice securile.* SADOVEANU, O. XII, 146. *Sună și răsănet, de parte, în pădure, Autilor, a moarte — de parte — o secure.* PILLAT, P. 151. *Ajunș acasă luă din gura podului securea și intrînd în tindă lovi ușa casei cu muchea de o făcu fîndări.* DAN, U. 22, cf. SCRIBAN, D. *Năzdrăvana de pădure, Jumulită de secure, Pe furiș și pitiș Tot scurta din luminii.* I. BARBU, J. S. 46. *Mi-e peste puțină aceptare... execuțiilor legale cu ghilotina franceză sau cu securea germană.* ARGHEZI, B. 9. *În viață am fost plin de contraste, ... Cuprins de flăcări ca pădurea, Tăios și rece ca securea.* CĂLINESCU, O. II, 229. *Unul dintre mînteni a crăpat cu s-curea capul judei, venit în gospodăria lui, care-i rîvnise la nevastă.* VIANU, L. U. 382. *Se apropiaseră cu armele tradiționale ale răzmeriței, cu securi și coase.* BLAGA, H. 229. *Tot aici veneau cei năpăstuiți... să înfrunte securea gîdelui ori sacul de piele aruncat în adîncimile Bosforului.* RALEA, S. T. I, 298. *Vine vărul tălui cu securea pe umăr, îl ajută la tăiatul arborilor.* STANCU, D. 142. *Au băgat bănel mult în securi și în coase.* PAS, L. II, 14. *Le singerează pumnii pe iușile securi.* JEBELEANU, S. H. 50. *Din ulicioară vin doi mineri cu securea pe spate.* DAVIDOGLU, M. 17. *Dă-ne cuie, securi, frînghie.* H. LOVINESCU, T. 203. *Ți-ar trebui să rezezi cu securea un trunchi mijlociu de stejar.* TUDORAN, P. 102. *Se aplecă lîngă un butuc de tăiet lemne și ridică securea care stătea trîntită pe el.* PREDĂ, M. 79. *Mi-oi pune săcurea după ușă.* T. POPVICI, SE. 55. *Păduri de tisă, de securi rărîte, Cum vă-ndesiți din nou pentru măcel!* LABIȘ, P. 106. *A sărit din caru cu securea în mîndă.* LĂNCRĂNȚAN, C. II, 21, cf. 81. *Și-am zis codru și-o secure, Urcă, bade, în pădure!* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969 nr. 33, 3/2. *Arză-te focul pădure și-ai cădea sub o secure!* ALECSANDRI, P. P. 229, cf. H X 15, 479, XI 98. *Cu securele-au ieșit, Cu securi și cu topoare La pămînt să mi-l doboare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 70. *Le bate Cu muchea secu-*

rii Ori cu muchea bărzii. MARIAN, V. 198. *Dele cu oichii de-o săcure-nșiptă-n grindă, toama deasupra capului.* STERESCU, N. 1047. *Se descîntă cu o secure sau un cușit.* PAMFILE, B. 44. *De-ar fi dorul ca pădurea, Eu l-aș tăia cu securea.* BÎRLEA, L. P. M. I, 324. *Cu securele te-oi secura.* ȘEZ. VII, 55, cf. GR. S. VI, 104, ALR I 1 826, ALR II 6 628/316, A III 3, 5, 16, V 14, VI 26, 33, com. din MONOR — REGHIN și din MORĂRENI — TOPLIȚA. *Săcurea-n mîndă lua, La portiță o pune.* BALADE, I, 403. *Că la mine or să vie... Cu săcuri și cu topoară, Pe mine să mă omoară.* FOLC. TRANSILV. I, 56. *Ș-apăi o dat cu săcure pînă l-o omoril.* O. BÎRLEA, A. P. I, 145. *Unde sata costița nu împletește, Voinic nu chiolește, Secura nu ponește, Popa nu citește.* FOLC. MOLD. I, 217. *De securea fără coadă n-are frieș pădurea.* ZANNE, P. I, 234. *Săcurea rea nu piere.* id. ib. V, 589. *Din secure, loporiște, se spune atunci cînd se trece de la o situație mai bună la alta mai proastă.* id. ib. 590. *Și coada securii face rău pădurii.* id. ib. ◊ (Prin analogie) *Săcurea plugului cînd s-a întors Rămîne-o clipă-n soare ca să ardă.* ARGHEZI, VERS. 46. ◊ Fig. *Capetele... căzură supt săcurea otomană.* MAG. IST. I, 118/32. *Crud e cînd intră prin stejari Năpraznica secure De abate loși copacii mari Din salnica pădure!* ALECSANDRI, O. 237. *Aci [în Europa]... arborii, loși de securea civilizației, reușesc în creațiile spiritului și reapar în cuvinte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 14/2. ◊ E x p r. (Regional) *Neluat în bardă, cioplit numai cu securea = (despre oameni) necioplit (2).* (Cf. ZANNE, P. V, 591. (Regional) *Cît oi arunca cu securea = foarte aproape.* id. ib. (Învechit și regional) *A da cu securea în Dumnezeeu = a fi temerar.* id. ib. VI, 689. ◊ P. e x t. Lovitură dată cu o secure¹ (1). *Codrul... De săcure se tot pleacă Și izvoarele îi seacă.* EMINESCU, O. I, 183. *S-a roșit că-i vremea Să golească prin secure lemnele unde geme Floarea boierimii.* DAVILA, V. V. 111. *Mă, prăpădițule, tot umblind după fețe, o să mă pomenesc într-o noapte că-mi vîi cu vreo secure în spate.* IOVESCU, N. 36.

2. P. a n a l. (Regional) Nume dat unor instrumente asemănătoare, ca formă sau ca funcție, cu securea¹ (1):

a) (Prin vestul Transilv. și prin Olt.) Unealtă de spart gheața. Cf. ALR II 6 794/310, 848.

b) Cușit de dogar pentru făcut cercurile; (regional) bulat (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR II 6 702/95.

c) Săpăligă (1) ascuțită (Peștișani — Tîrgu Jiu). Cf. ALR II 6 795/836.

— Pl.: securi și (rar) secure. — Și: (popular) săcure, (regional) săcurea s. f.

— Lat. securis.

SECURE², -Ă adj. v. sigur.

SECURICĂ s. f. (Învechit și regional) Securice. *Voinice! — zisă — astă săcurică Poate, pe drum, îți va prinde bine, Fiindcă n-ai altă armă cu tine.* BUDAI-DELEANU, T. 247, cf. LB, I. GOLESCU, C., CIHAC, I, 252. *Jahresber. VIII, 132. S-a făcut nouăzeci și nouă de securele Cu mînunchi de floricele.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: securele. — Și: (învechit) săcurică, (regional) săcurea s. f.

— Secure¹ + suf. -ieă. — Săcurea: cu schimbare de suf.

SECURICE s. f. Diminutiv al lui secure¹ (1); (învechit și regional) securică, (învechit, rar) securiță. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., CIHAC, I, 252. *Te drobiță de mai nainte uscală și dumișind-o bine e-o securice o pune într-o oală.* MARIAN, CH. 16, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *O secure mai mică se numește securice.* PAMFILE, I. C. 124, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Mai înainte se întrebîna securicea șau loporișca și cosorul.* C. GIURESCU, P. O. 103, cf. DL,

DM, DEX, CARDAȘ, C. P. 87, A II 6. *O avut omu orice săcurice la iel și-o făcut orice colibufă — acolo. O. BIRLEA, A. P. I, 366.*

— Pl.: securici. — Și: (regional) săcurice s. f.
— Secure¹ + suf. -ice.

SECURIST, -Ă s. m. și f. (Familiar) Persoană în serviciul securității (3). *Mi-a povestit... toată istoria cu un securist. PREDĂ, M. S. 24, cf. UDRESCU, GL.*

— Pl.: securiști, -ste.
— Secur[itate] + suf. -ist.

SECURIT s. n. sg. (Și în sintagma *ream securit*) Sticlă de siguranță foarte rezistentă folosită, mai ales, pentru parbrize și ferestre la autovehicule, deoarece la spargere, datorită tensiunii interne obținute prin tratament termic, se transformă în bucățele mici, regulate și fără muchii ascuțite. *Geamurile securit se produc la comandă. LTR², cf. DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.*

— Din germ. *Sekurit* [-glass].

SECURITĂȚE s. f. 1. Faptul de a se afla la adăpost de orice pericol; (stare sau sentiment de) încredere, liniște datorate absenței oricărui pericol; siguranță. *Și zidurile le-au mai înălțat, carea repede făcînd-o, gîndea că va avea securitate și scăpare. ȘINCAI, HR. I, 58/30. Să se poată sub acoperământul legilor cu mai multă securitate de toate strîmbătățile apăra și scuti. MAN. ÎNV. 24/7, cf. LB, ISER. Lipsa primejdiei, sentimentul cel mai ales al securității noastre, ne lasă în suflet o impresiune de mulțumire și de o veselie dulce, care este chiar fericirea. MAN. SĂNĂT. 76/18. Se rezolvă a plăti tribut pentru a lor securitate. TELEGRAFUL (1854), 2¹/27. A făcut astă lege... nu atât pentru ca să gonească pe ceilalți, cît pentru securitatea care avea el într-însii. ARISTIA, PLUT. 235/10, cf. POLIZU. Solidaritatea care s-a născut în momentul cînd libertatea și onorul unuia a rămas la discrețiunea celui alt ar înceta dacă temerea s-ar putea preface în securitate. GHICA, C. E. II, 612, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., BARGIANU, V., ALEXI, W., CADE. Plimbările nu-mi erau învăluite de ucel cald și agreabil sentiment de securitate ce fi-lă dă conviețuirea cu semenii înăuntrul unei cetăți cu rinduicli bine statornicite. BLAGA, H. 79. Există astfel două feluri de a fi împăcat cu viața: fericirea — securitate, un fel de sinucidere lentă, și fericirea — risc, sau fericirea burghezului și fericirea creatorului. RALEA, S. T. I, 112, cf. DL. Un om atrăgător, naiv și în același timp lucid, cam nesigur pe el, dar inspirînd toți unei femei securitate deplină. PREDĂ, R. 171, cf. DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX. Anne e aceea care spune prima: „le iubesc”, fiindcă vanitățile, pudorile, sentimentele de securitate feminină nu s-au inventat deodată pe pămînt. CINEMA, 1968, nr. 2, 15.*

2. (Adesea cu determinări care indică domeniul) Complex de condiții materiale, economice, politice care asigură securitatea (1); ansamblu de măsuri privind ocrotirea oamenilor, a bunurilor etc.; protecție (1), apărare; siguranță, (învechit) sigurație, sigurală, siguritate; (învechit, rar) securizare¹. *De frică n-au venit de față și săgăduindu-i că de va dobîndi securitate va veni și va giura. ȘINCAI, HR. II, 15/19. Descoperi cum că atinenii, prin trebuincioasa sa îngrijire pentru securitatea sau mîntuirea lor, s-au slujit cu dreptul universal, adică cu dreptul de obște și că cetatea ar fi în starea a să apăra pre sine. MOLNAR, I. 320/27. Coloniile arată greutățile sale și cerea pace, securitate i slobozenie. AR (1829), 39²/5. Suplinsemnează așadar împărăția mea spre securitate în isovolul său. MAG. IST. I, 62/3. Pentru securitatea publică sînt 1 450 gendarmi, gîmălate călări și gîmălate pedestri. LAURIAN, M. III, 11/6. Aristides era de blîndă natură... totdeauna dorind tot ce ar fi putut fi optim în folosul publicului cu justiție și securitate. ARISTIA, PLUT. 292/10. Închisorile în loc să fie... o garanție pentru securitatea publică, din contra au devenit o rană gan-*

grenoasă, amenințătoare a infecta cu sucurile lor putrede tot organismul social. BARASCH, I. 116/15. Cînd într-un popor găsim oameni onești... cînd în mijlocul lor găsim securitate și garanție pentru avere, pentru onoare și pentru viață... zicem că acel popol este civilizată. GHICA, C. E. I, 279. Tot în această parle s-a pus și statistica justiției, ... a instrucțiunii și a securității publice, adică numărul doroanților, al grănicerilor și al oamenilor ce sînt dați la armată. I. IONESCU, M. 10. Am trimis prin poștă dezbaterile... asupra securității. TITULESCU, D. 168. Nu vine el ca liberator și nu garantează el securitatea averii, persoanelor și stăpînirii locale? OȚETE, T. V. 239. Ziarele franceze au publicat dări de seamă cuprinzătoare asupra pregătirilor greviștilor făcute pentru a răspunde provocărilor companiilor republicane de securitate. CONTEMP. 1948, nr. 109, 1/3. Se va urmări introducerea măsurilor perfecționate de tehnică a securității și a protecției muncii. ȘINTEIA, 1952, nr. 2 389. Reprimă lîlhăria atît de frecventă în vremea aceea și rînduiește un sistem sever de securitate a soțelor. VIANU, L. U. 142. Securitatea capitalistă aduce blazarea și paralizia elanului vital. RALEA, S. T. I, 175. Pînă atunci toate ziarurile vor fi cenzurate în întregime, așa încît să nu apară decît cu titlul și cu numele gitanului responsabil — care, din motive de securitate, va fi arestat. BOGZA, A. I. 454, cf. DL, DM. Măsuri tehnice de asigurare a securității muncitorilor. ABC SĂN. 320. E nevoie întii acolo de un medic ca să le asigure securitatea transportului. T. august 1964, 73, cf. DL. Îndată ce și-ar câștiga un minimum de securitate materială. PREDĂ, R. 476, cf. DN², DEX. Subliniind necesitatea statornicirii securității prin dezarmare, subliniem o mutație valorică. RL 1977, nr. 10 225.

◇ **Securitate colectivă** (sau, rar, comună) = starea relațiilor dintre state creată prin luarea pe cale de tratat a unor măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni. Singura cale justă și eficientă a apărării intereselor vitale ale popoarelor este calea organizării securității comune, în primul rînd în Europa și Asia. ȘINTEIA, 1954, nr. 2 987, cf. M. D. ENC., DEX. **Securitate europeană** = sistem de angajamente ferme și de măsuri concrete luate de toate statele și menite să excludă forța sau amenințarea de folosire a forței în relațiile internaționale, să ofere tuturor statelor din Europa și din întreaga lume garanții depline că se află la adăpost de orice agresiune. Tineretul este interesat... în asigurarea securității europene și a păcii în lume. GÎ 1968, nr. 934, 2/2. Preconizînd pregătirea și convocarea conferinței statelor europene Apelu reprezentă o nouă inițiativă constructivă, de perspectivă pentru făurirea securității europene. CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 1/5, cf. M. D. ENC.

3. (În socialism; și în sintagmele *securitatea statului*, *M. D. ENC., securitatea de stat*) Drept absolut al statului nostru socialist la suveranitate, independență și unitate, a căror apărare asigură existența ca stat a țării noastre; p. e x t. totalitatea organelor de stat care au sarcina de apărare a orînduirii sociale și de stat prin urmărirea, descoperirea și lichidarea, uelțirilor și acțiunilor dușmănoase îndreptate împotriva orînduirii socialiste; s p e c. organ de stat care are astfel de atribuții; instituție, unitate componentă etc. a unui astfel de organ; sediu sau local al unui astfel de organ, al unei astfel de instituții. *Puterea statului democratic popular și a organelor de securitate care stau de veghe cuceririlor poporului își are izvorul în sprînjitul activ al maselor. ȘINTEIA, 1953, nr. 2 791, cf. DL. Trebuie să-și facă apariția organele securității de stat, care... ajunseră cu firele pînă la acest individ. PREDĂ, R. 84, cf. DM. Dacă eu nu vă dau dreptul să-mi umbliți prin casă. — Avem și dreptul și puterea. — Cine va l-a dat? — Șeful securității. BENIUC, V. CUC. 67. Din mașină au coborît doi plutonieri de securitate. LĂNCRĂN-JAN, C. II, 445, cf. DN², M. D. ENC., DEX. □ L-am văzut intrînd la securitate.*

— Și: (învechit, rar) **securitate** s. f.

— Din lat. *securitas*, -atis, fr. *sécurité*.

SECURITĂ s. f. (Învechit, rar) Securice. Cf. CIMAC, I, 252.

— Pl.: securife.
— **Securo** + suf. -i/ă.

SECURIZĂ vb. I. Trauz. (Tehn.; complementul indică sticla) A trata termic în vederea obținerii securitului. Cf. DEX.

— Prez. înd.: securizez.
— **Secur[iti]** + suf. -iza.

SECURIZĂRE¹ s. f. (Învechit, rar) Securitate (2). Pentru securizarea tuturor acestora va servi și jurământul nostru. BARIȚIU, P. A. III, 445.

— Pl.: securizări.
— Cf. securitate.

SECURIZĂRE² s. f. (Tehn.) Acțiunea de a securiza. Cf. LTR², SFC IV, 315, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: securizări.
— V. securiza.

SECURIZATOR s. m. (Tehn.) Lucrător care se ocupă cu securizarea². Cf. SFC V, 19.

— Pl.: securizatori.
— Securiza + suf. -lor.

SECŪRS subst. (Învechit, rar) Ajutor. *Acea călărimă de la pedestrimă neprietenului afla secur (ajutor)*. N. COSTIN, LET², II, 60.

— Pl.: ?
— Din fr. secours.

SECŪSĂ s. f. (Med.) Contractie musculară provocată de aplicarea unui stimul (electric) unic. Cf. D. MED.

— Pl.: secuse.
— Din fr. secousse.

SECŪNT, -Ă adj. (Învechit, rar) Următor. (Substantivat) *Din studierea cazurilor individuale [chimia]... caută să afle succesiunea regulată a fenomenelor în acest fel de mișcări, raportul causal între antecedente și sequele*. MAIORESCU, I, 112.

— Scris și: sequent. — Pl.: secvenți, -te.
— Din lat. sequens, -ntis.

SECŪNȚĂ s. f. 1. (Muz.) Repetare, pe trepte diferite, a unei formule melodice sau a unei succesiuni de acorduri. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., M. D. ENC. ♦ Imn religios caracterizat prin repetarea versetului. Cf. IVELA, D. M., SCRIBAN, D., DN².

2. Grupare unitară de scene și de imagini într-un film. *Alte personaje asemănătoare nu mai întâlnim deloc în celelalte secvențe ale filmului*. CONTEMP. 1956, nr. 483, 2/6. *Filmul acesta nu trebuie privit cu lupa și nici nu trebuie analizat secvență cu secvență*. ib. 1957, nr. 557, 5/2, cf. LTR², DN². *Uneori, o prezentare publicistică cu un conținut politico-geografic se bucură, din loc în loc, de secvențe filmate la fața locului*. V. ROM. august 1963, 161. *Surgerea peliculei color... este întreruptă uneori de emoționante secvențe alb-negru*. CINEMA, 1968, nr. I, VII, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Serie de fapte, de momente, de evenimente, de stări care se succedă într-o anumită ordine și care formează un tot unitar. *Narațiunea se desfășoară vioi, punctând secvențe afectiv variate*. IST. LIT. ROM. II, 494. *Volumul 2 din Scrieri ale lui Tudor Arghezi... reprezintă unele „inadvertențe” în modul cum autorul și-a tăiat secvențele în propria-i operă*. CONTEMP. 1963, nr. 863, 3/5. *Surprinzind secvențe din momentul important al colectivizării, Beniuc creează un erou autentic și viguros*. 7 februarie 1964, 4, cf. DN². *Totul îmbracă, secvență după secvență, ... aspecte dintr-una cele mai atrăgătoare*. M 1968, nr. 6, 20. *Secvențele golistice... au mereu calitatea pe care o conferă existența acelor interpreți ce trăiesc muzica sincer, conștienți*

de importanța esențială a aportului personal pentru realizarea colectivă. CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 6/5. *Prima secvență a activității creatoare a lui Camil Petrescu o constituie poezia*. ib. nr. 1 175, 3/2. *Cartea, în totalitate, rămâne totuși o colecție de fizionomii și secvențe epice, material brut pentru o posibilă viitoare scriere despre actualitate*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 9/3, cf. DEX.

4. (Lingv.) Enunț format dintr-o succesiune de cuvinte dispuse într-o anumită ordine și alcătuit de un tot într-un ansamblu mai mare. *Dal fiind caracterul nemarcat al secvenței: „îmi era frică + nominaliv”, analiza subordonatei ca subiectivă este inexactă*. L. ROM. 1967, 201.

5. (Fiz.) Succesiune de fenomene fizice sau ordinea de variație în timp a mărimilor unui sistem. Cf. DER, M. D. ENC.

— Pl.: secvențe.
— Din fr. séquence, lat. sequentia, it. sequenza.

SECVENȚIAL, -Ă adj. (Rare) Care ține de secvență, privitor la secvență. *Analiză secvențială*. SCL 1964, 413.

— Pronunțat: -ji-al. — Pl.: secvențiali, -e.
— Din fr. séquentiel.

SECVESTRĂ vb. I v. sechestra.

SECVESTRĂRE s. f. v. sechestrare.

SECVESTRĂT, -Ă adj. v. sechestrat.

SECVESTRĂȚIE s. f. v. sechestrăție.

SECVESTRU s. n. v. sechestr.

SECVESTRUÎ vb. IV v. sechestrui.

SECVESTRUIRE s. f. v. sechestruiere.

SECVESTRUM s. n. v. sechestr.

SEDATIV, -Ă adj., s. n. 1. Adj., s. n. (Medicament, tratament etc.) care calmează; calmant, lenitiv. *Băile sedative... vor ajuta prea mult la această medicație*. MAN. SĂNĂT. 221/1, cf. PROF. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BĂRCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. 129, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Unul din noi... a găsit de asemenea că această sare exercită o acțiune sedativă asupra letaniei cîinilor*. PARHON, O. A. I, 352, cf. LTR². *Se fac poțiuni expectorante, diuretice, sedative*. BELEA, P. A. 256, cf. DL, DM. *Se administrează penicilină în cantitate mare, bismut, sedative, antinevralgice*. ABC SĂN. 350. *Se administrează și medicamente sedative care micșorează contracturile*. ib. 354, cf. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. Adj. (În sintagmele) *Apă sedativă* = medicament preparat din alcool camforat, amoniac și apă sărată și întrebuințat drept calmant în durerile nevralgice și reumatice. *În cazul d-a se declara boala cală să se slujească cu legare a rănelor... cu apă alcalizată (pusă în ea) cu câteva picături de apă sedativă*. MAN. SĂNĂT. 54/11, cf. 123/9, ȘĂINEANU², BIANU, D. S., CADE, SCRIBAN, D. (Învechit) *Sare sedativă de Homberg* = acid boric, v. boric. *Acidul boric este întrebuințat în medicină sub nume de sare sedativă de Homberg*. MARIN, PR. I, 173/4.

— Pl.: sedativi, -e.
— Din fr. sédatif.

SEDATOR s. m. v. ședator.

SEDEALĂ s. f. Imn religios cântat în biserică, în timpul executării cântecului prezentei stăteau pe scaune; sedelnă. *Cîntările cîntec stihuri din psalmi și cîntă sedele ajutați de psalți*. SEVERIN, S. 126.

— Pl.: sedele.
— Din slavonul сѣдѣло.

SEDEALNĂ s. f. v. *sedelnă*.

SEDEANCĂ s. f. (Învechit și regional) Șezătoare (III). Cf. PONTBRIANT, D. *Cînt la sîdeancă*. CV 1951, nr. 2, 35, cf. GRAUB, E. 139.

— Pl.: ? — Și: (regional) *sîdeancă* s. f.
— Din bg. *седяща*.

SEDĒF s. d. v. *sided*.

SEDĒLCĂI s. f. v. *sădeleăi*.

SEDĒLCĂ² s. f. v. *sideleă*.

SEDĒLNĂ s. f. Inn religios cîntat în biserică, în timpul executării căruia cei prezenți stăteau pe scaune; *sedeală*. Și *tocealele spîrijinilor le audzim într-alti limbă, cum-s străhile de sara, ... troparele cu sdeanel[e] și canonul tot* (a. 1715). IORGA, S. D. XIII, 135. Și *îndată zicem sedealina, glas 2. BUCV. 30^v/5. Seadealina Apostolului, glas 1 podobie. MINEIUL (1776), 3^r/35. După sedealine amîndouo canoanele din octoih. ih. 15^r/31, cf. TORG, SCRIBAN, D.*

— Pl.: *sedelne*. — Și: *sedeálnă, seadeálnă, sdeálnă* s. f.

— Din slavonul *сѣдѣльна*.

SEDENTAR, -Ă adj. 1. (Despre oameni) Care stă mai mult jos, căruia nu-i place să umble, să facă mișcare în aer liber; p. e x l. care își părăsește rar comitului. Cf. NEBULICI, ANTONESCU, D., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sîntem toți victimele... imaginațiilor de furieri sedentari*. CAMIL PETRESCU, T. II, 137, cf. SCRIBAN, D., ȘĂINEANU, D. U., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. (Substantivat) *Romanticii francezi și germani au creionat frecvent acest tip de sedentar euforic, care, în cazurile excepționale, prin calitatea spiritului, e un horafian*. CĂLINESCU, C. O. 355. ♦ (Despre activități umane, despre modul de a trăi etc.) Care se desfășoară într-un loc fix, stabil; care se desfășoară mai mult șezînd, pe scaun; care nu necesită mișcare, lipsit de mișcare; (învechit) șezător (II 2). *Constipațiunea... este îndeobște rezultatul stării sedentariă; ea se gonește prin mișcare*. MAN. SĂNĂT. 309/10. *Ceialți, închinăți cu totul la ocupațiuni sedentare și liniștite, nu produc*. ARISTIA, PLUT. XL₂/15. *Oamenii melancolici petrec o viață sedentară, șed în casă făcînd puține mișcări*. BARASCH, I. 139/24. *Un om care petrece o viață sedentare nu trebuie să mînce lucruri foarte nutritive*. ISIS (1859), 130¹/30. *Urîndu-mi-se cu viața sedentară... ne-am pus cu toată strădania la munca cîmpului*. IĂCUSTEANU, A. 224, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU².

Viața sedentară, molatecă a lucrilor. IORGA, C. I. 1, 185. *Cele mai de căpelenie funcțiuni ale corpului nostru... nu sînt pot îndeplini cu destulă vigoare atunci cînd omul duce o viață sedentară, adică o viață mîrgînită în casă și într-o pozițiune întotdeauna aceeași*. BIANU, D. S. *Viața sedentară și bunul trai îi păstrase toată plenitudinea*. HOGAȘ, DR. I, 116, cf. RESMERIȚĂ, D. *Autorul... încadrează ca variantă a așa-numitului „păstoril sedentar“ păstoritul fără stîină*. VUIA, PĂST. 15. *Păstoria... în decursul vremurilor a îmbrăcat diferite forme: nomadă, sedentară și intensivă*. ENC. AGR. IV, 494. *Pictura, sculptura și arhitectura sînt mai ales ale popoarelor evoluate către forme de muncă presupunînd viața sedentară*. VIANU, E. 221, cf. RALEA, S. T. I, 353, DL. *Viața strămoșilor noștri în perioada care a precedat feudalismul e numai sedentară, deci nu nomadă*. PANAITESCU, O. T. 63, cf. DM, DN². *O poveste ne spune că Alfred Nobel, probabil sătul de viața sedentară dusă la Paris, precum și de multiplele experiențe și lucrări de știință, s-a gîndit că ar fi momentul să-și angajeze o secretară*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 23/3, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ F i g. Specific omului care duce o viață lipsită de mișcare, de grijă etc. *Pe scaunul ei de lenă sedentară O năpădesc aducerile amînte*. GOGA, POEZII, 370. *Calmul acestei fericiri sedentare îl îngrășase puțin*. TEODOREANU,

M. III, 402. *Tolăniți în fotolii, digerînd mîncărurile alese, eroii Bietului Ioanide au excitații sedentare. Birfa se supune de aceea unui ceremonial de pregătire, de expunere, de comentare*. V. ROM. octombrie 1964, 98.

2. (Despre populații; în opoziție cu n o m a d) Fixat definitiv într-un loc, pe un anumit teritoriu; stabil, statornic, (învechit) așezător. *Geții sînt sedentari*. *Ocupația lor principală e agricultura*. PĂRVAN, G. 132. *Românii sedentari... se ocupau cu munca cîmpului și creșterea vitelor cornule*. PUȘCARIU, L. R. I, 352. *Țiganii sedentari plătesc doi galbeni de cap, cei nomazi cile un galben*. OȚEȚEA, T. V. 53, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. (Substantivat) *Păstorii cu „căline“, sedentarii locuiesc în „case“ de piatră cu etaj*. PUȘCARIU, L. R. I, 221. ♦ *Parte sedentară = parte a unităților militare care rămîne în timp de război în garnizoană și are misiunea de a completa efectivele părții operative, de a ține registrele și evidența efectivelor, de a caza și instrui noile contingente chemate sub arme și de a îngriji bunurile rămase în cazarmă*. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *E vorba să se trimită un ofițer ca să aducă un transport de la partea sedentară*. CAMIL PETRESCU, U. N. 381. *Șiți cum urîsc pe toți ceștialți care s-au pîlit la partea sedentară? C. PETRESCU, I. I, 119. Fiecare cafenea are colțul obișnușilor săi... Printre ei strălucește, viu, ferchez, înlinerit, cite un invalid de la partea sedentară, pensionar înflorit la față și la butonieră*. BRĂDESCU, O. A. I, 322, cf. SCRIBAN, D. *Am făcut un război. Și nu l-am făcut, ca alții, la partea sedentară, ci pe front*. STANCU, R. A. IV, 349. *Dumneata vrei să zici că ai onorat armata la cancelarie, la partea sedentară? V. ROM. februarie 1954, 24. Ofițeri de parte sedentară*. PAS, Z. III, 65. *Cei așuși, i-am învîrit eu, pe la partea sedentară*. CAMILAR, N. I, 136, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (F i g.) [Scritorului] *trecut la partea sedentară, veghează, totuși, și de nu e un condei militant, e o minte ageră*. LOVINESCU, C. V, 163. *Oficiu sedentar = serviciu, în organizarea armatei, care în timpul războiului se ocupă cu organizarea părții sedentare a armatei*. *Acolo am fost jînuși pe lingă oficiile sedentare pînă ne-o veni rîndul să umplem regimentele*. MIHĂESCU, D. A. 10. *Pasăre sedentară (și substantivat, f.) = pasăre care nu migrează în timpul iernii*. *Vulturul brun este pasăre sedentară, care nu părăsește țara noastră nici iarna*. LINȚIA, P. II, 297, cf. DL, DM. *Există două mari categorii de păsări... și anume: sedentarele și migratoarele*. VÎN. PESC. noiembrie 1964, 9, cf. M. D. ENC., DEX. *Pește sedentar = pește care nu face decît călătorii mici în căutarea hranei*. *Pești marini sedentari*. AP 15. *Animal sedentar = animal nevertebrat care stă temporar în galerii sau în tuburi protectoare de diferite tipuri, pe care și le face singur*. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sedentari*, -e. — Și: (învechit) *sedentariu*, -te adj.

— Din fr. *sédentaire*, lat. *sedentarius*.

SEDENTARISM s. n. Faptul de a fi sedentar; viață sedentară (v. *sedentar* 1). Cf. DL, DM, DN². *Se mai recomandă evitarea sedentarismului prin sport, plimbări*. ABC SĂN. 132, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ F i g. *Păsările cîntă mai șoptit, vîntul suflă moale, vitele par gînditoare și melancolice. E o atmosferă de sedentarism european*. RALEA, O. 118. ♦ *Starea animalelor, păsărilor etc. sedentare (v. *sedentar* 2). Cauzele istorice care au determinat sedentarismul sau migrația diferitelor specii sînt în general acelea legate de posibilitatea lor de hrănire în funcție de adaptările specifice*. VÎN. PESC. noiembrie 1964, 9.

— Sedentar + suf. -ism.

SEDENTARIST s. m. (Rar) Militar de la partea sedentară (v. *sedentar* 2). Cf. IORDAN, L. R. A. 183, SCL 1974, 447.

— Pl.: *sedentariști*.

— Sedentar + suf. -ist.

SEDENTARIU, -IE adj. v. *sedentar*.

SEDEREȘ, -Ă adj. (Maghiarism, în Transilv.) Vinețiu. Cf. VAIDA, CABA, SĂL. 100. ♦ (Regional; despre cai) Cu coama și coada de altă culoare decât restul corpului. Com. din SOCONZEL — BATA MARE.

— Accentul necunoscut.
— Din magh. *szederes*.

SEDÊȚ subst. v. *sedez*.

SEDÊZ subst. (Tipogr.) Format de carte ale cărei foi reprezintă a șaisprezecea parte dintr-o coală de tipar. Cf. MÎNDRESCU, I. G., V. MOLIN, V. T., LTR².

— Pl.: ? — Și: *sedêț* subst. MÎNDRESCU, I. G.
— Din germ. *Sedez*.

SEDÍF s. n. v. *sifid*.

SEDÍLĂ s. f. Semn diacritic în formă de virgulă, care se pune sub unele consoane pentru a marca alte valori fonetice ale acestora. *Sedila se pune sub consoanele Ț, ș, Ț, HELIADE, PARALELISM, II, 153, cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., PONTERRANT, D. Diteile primitive de cedile în română sînt c, ... s, ... t. COSTINESCU. Francezii ... au introdus o sedilă sub c. MAIORESCU, CR. III, 323, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.*

— Scris și: (după fr.) *cedilă*. — Pl.: *sedile*. — Și: (învechit) *sidilă* (ALEXI, W.) s. f., *ședil* (STAMATI, D.) s. n.

— Din fr. *édille*.

SEDÍLĂ s. f. Săculeț conic confecționat dintr-o țesătură de pînză rară prin care se scurge zerul la prepararea brinzii, a cașului, a urdei etc. și în care se lasă brînză proaspătă pînă se scurge tot zerul și se întărește, (regional) *sac* (I 3 k), *săcui*² (2), *săculețe* (2), *săculeț* (I 4), *surgător* (5), *zăgîrnă*; p. ext. (regional) bucată de brînză, de caș, de urdă etc. strecurată în acest mod. Cf. POLIZU, DDRF. *Ciobanii duc cașul în sădile*. DAMÉ; T. 70, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, PAMFILE; I. C. 34, CHIRIȚESCU, GR. 254. *Opt sedile cu brînză*. GÎRLEANU, I. 99, cf. PASCU, S. 332, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Iar oamenii s-au pus la sfal Cu popa ce-a sosit într-o coligă De la oraș, Unde-a schimbat sedilele de caș Cu trei duzini de luminări de ceară*. MINULESCU, VERS. 194. *Îmi veni să urc la stîna și să dorm acolo între sădile*. GALACTION, O. 63. *Jintîja o scurgeam în sedile de scoleam urdă*. SADOVEANU, O. XIII, 832, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, SFC II, 166, M. D. ENC., DEX. *Brînză, după ce o încheagă, o mestecă cu mîna și, după ce a mestecat-o bine, o lasă un ceas de se așază; apoi o toarnă în sidilă și o lasă de se scurge de zer*. H IV 278, cf. V, XI, XIV, XVI. *Pleacă Costea la Galați Cu caltrii-nșămărași, Să-i aducă-mpovărași... Cu mălai De lătrători, Cu sidile De mulsori*. TEODORESCU, P. P. 513. *Și ca frate că Ți-o da... O mioară d-o căldare, Brînză dulce din sădile, Cașcaval din comanie, Cîm stă bine la voinic*. MAT. FOLK. 116, cf. VÎRCOL, V. 99, CHEST. V 61/44, ALR SN II h 412, A III 16, 17. ♦ (Regional; în forma *sidilă*) „Un derivat de brînză preparat din urdă” (Pitești). Cf. cv 1950, nr. 4, 39. *Mă duc la stîna să mîntîc sidilă*. id. ib.

— Pl.: *sedile*. — Și: *sădila*, (învechit și regional) *sidilă*, (regional) *sadilă* (H XI 197), *osedilă* (DDRf, SFC II, 166), *șindilă* (H IX 510), *șidilă* (SFC II, 166) s. f.
— Din bg. *седило*.

SEDIMENT s. n. 1. Pătură (I 3) formată prin așezarea substanțelor corpusculare solide dintr-o suspensie; strat, depozit, depunere, (învechit, rar) șezămint². Cf. STAMATI, D. *Udul este gros și pituros și stînd în ceva — face un sediment (depunere) mare*. LUCACI, M. 99/22, cf. ANTONESCU, D., DDRF, BĂRCIANU,

ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM. *Examinarea sedimentului la microscop*. ABC SĂN. 320, cf. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. (Geol.) Acumulare (stratificată) de minerale și de resturi organice așezate la suprafața pămîntului ca rezultate ale unor procese fizice, chimice sau biologice; spec. acumulare stratificată de roci sedimentare; strat, depozit, depunere. *Sedimentele depuse de ape dulci diferă de cele marine*. COBÎLCESCU, G. 56/22, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Valuri se ridicau... voind să arate parcă ce negre sedimente fierb la fund*. ANGHEL, PR. 72. *Partea nordică... e acoperită de sedimentele epocii pliocene*. PĂCALĂ, M. R. 7, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, E., CANTUNIARI, L. M. *Mișcările orogenice care s-au exercitat în geosinclinal asupra sedimentelor respective... au avut... o acțiune foarte redusă*. ONCESCU, G. 9, cf. LTR², DL, DM, DN². *În această regiune solul s-a scufundat demult, cantități mari de sedimente relativ ușoare ajungînd la adînc*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 32/5, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. *Viena se compune din toate acestea — sedimentele culturii ca și amănuntele mărunt de viață*. CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 6/3. *Ideile se sprijină desigur pe mari sedimente de referințe bibliografice, dar neaparente și aceasta nu în primul rînd pentru a asigura fluiditatea lucrării, ci pentru că ele fac parte dintr-un vechi fond, demult însușit, trăit, verificat*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 9/2.

— Pl.: *sedimente*.

— Din fr. *sédiment*.

SEDIMENTĂ vb. I. 1. Refl. (Despre substanțe corpusculare solide dintr-o suspensie) A se lăsa la fund sub formă de sediment (1); a se așeza, a se depozita, a se depune. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Refl. (Geol.; despre particule sau fragmente de minerale, roci, organisme etc.) A se așeza în straturi (formînd o masă compactă, dură); a forma sedimente (2); a se depozita, a depune. *În această depresiune s-au sedimentat depozite aparținînd senoniului, paleogenului și neogenului*. ONCESCU, G. 10, cf. DL, DM, DN². *În numeroase împrejurări, materialul organic se sedimentează într-o cantitate... mare*. GEOLOGIA, 33, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. *Biografia de fapt nu e a artistului, ci a conștiinței istorice, sedimentată dialectic în straturi*. CĂLINESCU, C. O. 219. *Muzica românească s-a născut pe măsură ce compozitorii noștri au descoperit folclorul și s-a maturizat direct proporțional cu aprofundarea și generalizarea imenselor virtualități latente, sedimentate în decursul timpului în teaurul popular*. M 1968, nr. 5, 9. *Mai sedimentați-bă o vreme: T februarie 1969, 94. În compoziția intimă a stării lor de spirit s-a sedimentat și vechea relație de adversitate față de Anglia*. CONTEMP. 1969, nr. 1 208, 10/5. *Închizînd cele 612 pagini... cil cuprinde cartea... senzațiile de satisfacție se amplifică și se sedimentează*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 8/4. *Sadoveanu se simte bine în istoria mai veche, unde limba hălăduia sedimentată în straturi cronice-rești*. ib. 1977, nr. 26, 5/4. ♦ **Tranz. fact.** (Despre agenți fizici, chimici sau biologici; complementul indică minerale sau resturi organice) A face să se depună în straturi. *Argila transportată de fluviu este... o suspensie coloidală, pe care slumbăruca de salinitate, la revărsarea în mare; o aglomerează și o sedimentează*. CIȘMAN, FIZ. I, 431. ♦ Fig. *Fiecare rînd izvoara la el dintr-o necesitate și răspundea unei intenții, în fiecare frază își sedimenta o convingere*. IST. LIT. ROM. II, 517.

— Prez. ind.: *sedimentez*.

— Din fr. *sédimentier*, germ. *sedimentieren*.

SEDIMENTĂR, -Ă adj. (Despre formații geologice, terenuri, depuneri etc.) Caracteristic sedimentului (2); constituit din sediment, format prin sedimentare (2); spec. (despre roci) care rezultă prin depunerea ma-

terialelor provenite în urma alterării sau dezagregării unor roci preexistente transportate de vânturi, ape sau ghețari, prin precipitarea chimică în ape ori sub acțiunea unor organisme. În privirea originii lor, sfârșele sînt de cinci feluri: cristaline, compacte, sedimentare, conglomerate și pămîntoase sau lutoase. COBÎL-CESCU, G. 14/5, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. Terenurile sedimentare sînt așezate sub formă de straturi în scoarța sau pe suprafața pămîntului. CADE, cf. SCRIBAN, D. Rocile sedimentare acoperă întinderi relativ mici. ONCESCU, G. 10, cf. LTR², DL, DM, DN². În categoria rocilor poroase sînt de amintit cele sedimentare. PROBL. GEOGR. I, 64. Roci sedimentare... s-au format prin depunerea... materialelor purtate de aer sau de apă, inclusiv cele provenite din organisme. GEOLOGIA, 17. Unele dintre aparatele de pe sateliți au explorat profilul fundurilor oceanice, depunerile sedimentare din apele puțin adînci. a3 1968, nr. 929, 4/6, cf. M. D. ENC., DEX. Subsolul are o structură de platformă cu o ușoară înclinare de la est la vest, fiind constituit din roci sedimentare calcaroase cu intercalații de gresii, marne, argile și nisipuri sarmatice și pliocene. JUD. ROM. SOC. 126. ◊ Fig. Deasupra mea grămezi sedimentare s-au adunat mereu și se adună. ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 75. ◆ (Substantivat, m.) Rocă formată prin sedimentare. Peste cristalinelul pinzei gelice se păstrează... unele petice de sedimentar de vîrstă paleozoică. ONCESCU, G. 10. De la izvoare și pînă la intrarea în sedimentarul acvilanian, valea Cri-văzii urmărește foarte fidel linia de încălecare a pinzei gelice. PROBL. GEOGR. II, 83.

— Pl.: sedimentari, -e.

— Din fr. sédimentaire.

SEDIMENTĂRE s. f. Acțiunea de a (se) sedi-
menta și rezultatul ei.

1. Așezare (lentă) la fund a particulelor solide aflate în suspensie într-un lichid prin cădere liberă sau prin centrifugare; depozitare, depunere, (rar) sedimentație (1). Cf. sedi-
menta (1). Din cauza greutatei specifice și acțiunii gravitației, substanța solidă se depune pe fundul vasului (sedimentare). MACAROVICI, CH. 24. La început, aceste granule cad spre fundul vasului, dar, după un timp oarecare, sedimentarea încează. CIȘMAN, FIZ. I, 481, cf. DL, DM. Sedimentarea se folosește pentru separarea particulelor de diferite mărimi sau pentru analiza distribuției, după dimensiuni, a particulelor care alcătuiesc pulberile. DER, cf. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX. ◊ (Med.) Viteza de sedimentare = probă de laborator prin care se urmărește ritmul de depunere al hematiilor din singele recoltat, pentru a evidenția eventuale procese infecțioase latente din organism. Graquerov găsește că viteza de sedimentare e accelerată la bătrîni. PARHON, B. 42. Am observat (în tratamentul firoidian), în mod constant, scăderea vitezei de sedimentare. id. ib. 158, cf. DL, DM. Viteza de sedimentare a hematiilor (V.S.H.) este modificată de diferite boli. DER, cf. ABC SĂN. 321, M. D. ENC., DEX.

2. (Geol.) Proces fizic, chimic sau biologic care se desfășoară la suprafața scoarței terestre și în urma căruia au loc, în condiții subaeriene sau subacvatic, așezarea unor particule sau fragmente de minerale, roci, organisme sau acumularea în straturi, prin precipitare chimică, a sedimentelor (2) din care provin rocile sedimentare; depozitare, depunere, (rar) sedimentație (2). Cf. sedi-
menta (2). Cf. DL, DM. Cunoașterea condițiilor actuale de sedimentare reprezintă elementul principal pentru deducerea modului de formare, în trecutul geologic al pămîntului, a sedimentelor. DER. Sedimentarea după mărime a particulelor se face sub acțiunea agenților de transport și [a] legii gravitației. GEOLOGIA, 3. Condițiile de sedimentare în formațiuni foarte vechi s-au șters, s-au pierdut. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ Fig. Nu mă găseam însă cîtuși de puțin în dispoziția sufletească de a proceda la înfrumusețarea artistică. Mă

amînam deci. Dam mîtului un răgaz de sedimentare. BLAGA, H. 251. Autorul nu relatează fapte, el lînde dimpoltrivă, să ne concentreze asupra farmecului pe care-l suscită în conștiință sedimentările lor lente. V. ROM. octombrie 1964, 109. Procesele de sedimentare a valorilor și de selecțiune a lor necesită timp mai îndelungat. M 1968, nr. 8, 7. Un poem nu traduce sentimente pur și simplu, ci sedimentarea lor, formele în care cristalizează. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 9/1. Sedimentarea valorilor este mai grea atunci cînd receptacolul destinat primirii lui nu e pregătit pentru un număr mare de emisii. CONTEMP. 1970, nr. 1 256, 8/4.

— Pl.: sedimentări.

— V. sedimenta.

SEDIMENTĂT, -Ă adj. 1. (Despre substanțe corpusculare solide dintr-o suspensie) Lăsat la fund sub formă de sediment (1); așezat, depozitat, depus. Cf. sedi-
menta (1). Cf. M. D. ENC.

2. (Geol.; despre particule sau fragmente de minerale, roci, organisme etc.) Așezat în straturi (formînd o masă compactă, dură); depozitat, depus. Cf. sedi-
mentat (2). Cf. M. D. ENC.

— Pl.: sedimentați, -le.

— V. sedi-
menta.

SEDIMENTĂȚIE s. f. (Rar) 1. Sedimentare (1). Cf. CANTUNIARI, L. M., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Sedimentare (2). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: sedimentații.

— Din fr. sédimentation.

SEDIMENTOGÉN, -Ă adj. (Despre procese, fenomene etc.) Care ține de sedimentogeneză, privitor la sedimentogeneză; (despre depozite, terenuri, straturi etc.) format prin sedimentogeneză. Se dezvoltă o serie de strate sedimentogene ONCESCU, G. 43. Complexul Lainici — Păiuș [este alcătuit] dintr-o serie sedimentogenă. id. ib. 272. Se consideră că partea inferioară a stivei de șisturi cristaline cuprinde depozite sedimentogene. MG I, 108.

— Pl.: sedimentogeni, -e.

— Derivat regresiv de la sedimentogeneză.

SEDIMENTOGENEZĂ s. f. Proces natural de sedimentare (2) în urma căruia se formează depozitele sedimentare și rocile sedimentare. Cf. LTR². În istoria geologică a pămîntului, fazele de gliptogeneză — sedimentogeneză au succedat pe cele de orogeneză. GEOLOGIA, 53, cf. DN².

— Sediment + geneză.

SEDIMETOLOGÍE s. f. Parte a geologiei care studiază modul de formare a depozitelor sedimentare și a rocilor sedimentare. V. litologie. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Din fr. sédimentologie.

SEDIȚIE s. f. v. sedițiune.

SEDIȚÍÓS, -OĂȘĂ adj. (Livresc; despre oameni sau despre manifestările, acțiunile etc. lor) Care instigă la răscoală, la revoltă. V. agitator, ațî-
țător, instigator, provocator (1), răzvrătit, tulburător (2). Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., BĂRCIANU, V., BDRÉ, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. După strigătele sedițioase, urmează, grație iscusinții lui Ovidiu, aclamații în cinstea persoanei, cu puțin înainte, hulite. LOVINESCU, C. X, 175, cf. SCRIBAN, D. Marele preot pronunță cuvinte sedițioase. VIANU, L. U. 171, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◆ (Despre oameni) Răzvrătit (1). Cf. NEGULICI, BĂRCIANU,

v., DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ (Rar; adverbial) în mod răzvrătițor. Cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: -fi-os. — Pl.: *sediișoi, -oase*.

— Din fr. *séditieux*.

SEDIȚIUNE s. f. (Livresc) Răscoală¹ (1); revoltă (1). Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. În timpul asediului unei cetăți care, prelungindu-se, lăsa deseori pe ostași în nelucrare și amenința a lor sediție (răscoală), spre a o preveni, consulul ce comanda au inventat jocul numit Moara CALENDAR (1861), 155/11, cf. BĂRCIANU, V., DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Sedițiunile fură numeroase la Bizanțiu. SCRIBAN, D. *Natura statului și a societății e de origine contractuală... Consimțământul comun la legi și reguli a exclus starea de natură cu rivalitățile, urile și sedițiunile ei.* RALEA, S. T. III, 103, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-u-. — Pl.: *sediiuni*. — Și: (învechit) *sediișie* s. f.

— Din fr. *sédition*.

SEDIU s. n. (De obicei cu determinări care arată felul) Loc, clădire, încăpere unde funcționează (de obicei) o instituție publică, o societate, o organizație de masă etc.; (învechit și regional) sălaș (1), (învechit) stoliță. V. r e ș e d i n ț ă, l o c a l. Prezintă importanțul amendament ca sediul interimarei direcții a căilor ferate să fie... la București. MAIORESCU, D. 23, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *La sediul postului n-avea decât o cămărușă.* REBREANU, R. I, 110. *De ce să nu aleagă comisia noastră un comitet... care să-și aibă sediul aici.* TITULESCU, D. 360. *Vocabular special: ... greșier, ipotecă... , sediu comercial, procură, misie.* TEODOREANU, M. III, 407, cf. BUL. FIL. V, 30, SCRIBAN, D. *La 18 martie 1871, populația Parisului... a înfipt steagul roșu pe sediul municipalității Parisului.* cv 1950, nr. 3, 11. *La sediul organizației de bază era încă lumină.* v. ROM. decembrie 1951, 179. [Casa] aparținuse lui Ioan Bălăceanu și fusese un timp sediul Arhivelor Statului. CĂLINESCU, C. O. 190. *Fusese rechemat de urgență la regimentul său, ce și-a improvisat un sediu în acest tirguzor balcanic.* BLAGA, H. 181. *A avut loc la sediul central... adunarea delegației permanente a partidului.* BOGZA, A. I. 451. *În fața sediului se afla o mașină.* STANCU, R. A. I, 321. *Tribunalele pot judeca și în afara sediiilor lor, dacă aceasta este necesar, în vederea realizării scopului educativ al justiției.* BO (1953), 46. *Îl rodea gândul la nenumăratele incurcături pe care le-ar fi putut găsi la sediul fermei după o lipsă alită de îndelungată.* v. ROM. martie 1954, 46. *Ni s-a dat autorizație pentru deschiderea sediiilor și pentru ținerea sedințelor.* PAS, Z. IV, 254. *Se împușcase chiar la masa lui de lucru, la sediul comisiei.* VINEA, L. I, 103, cf. DL. *Va să zică, sediul gospodăriei o să fie afară din sal.* PREDĂ, D. 56. *Cunoștea sediul organizației, căci era așezat în mijlocul satului.* MIHALE, O. 225. *Găsi sediul partidului în fosta clădire.* T. POPOVICI, SE. 237, cf. DM, DN². *Făcuseră și sedință specială la sediu, arătând cum adunaseră de pe cincisprezece ari peste cinci sute de kilograme de cartofi.* v. ROM. noiembrie 1964, 27. *Veneam amîndoi de la sediu, către casă.* LĂNCRĂN-JAN, C. III, 16. *Cum se făcea ora 6 și părșeam tipografia, fugeam „la sediu”.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 47. *Transportul materialelor și al instrumentelor se face... de la sediu la sala de repetiții.* M 1968, nr. 7, 31. *Nu va fi exclus ca lupii să atace pînă și... sediul filialei locale a asociației vinătorilor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Prin lărgirea sensului) Turme întregi de mistreți cotrobăiesc prin ruinele vulcanilor, transformîndu-i într-un sediu al lor, teritoriu temut, plin de atracție și primejdii mortale. BOGZA, C. O. 246. *O insulă imaginară în care el pusese sediul unui stat perfect.* cv 1949, nr. 6, 8. ♦ Fig. Punct în care sint

localizate anumite funcții, acte, stări etc., centru; punct de concentrare și de răspîndire a unor acțiuni, idei etc., f o c a r. *Țesutul interlobular este sediul unui emfizem pronunțat.* BABEȘ, O. A. I, 68, cf. MARINESCU, P. A. 31. *Poate că în acea singură clipă [a morții] e concentrată toată sensibilitatea, în creier fiind chiar sediul vieții.* BART, S. M. 78. *Capul este sediul inteligenței, izvorul tuturor gândurilor, vorbelor, acțiunilor.* IORDAN, STIL. 347, cf. SCRIBAN, D. *Sediul proceselor radioactive [este] nucleul atomic.* SANIELEVICI, R. 31, cf. DL, DM. *Multă vreme s-a crezut că la pești sistemul nervos este sediul unor acte strict reflexe.* AP 32, cf. DN². *Interioritatea — cauza și mobilul acțiunilor noastre, sediul imponderabilelor realități ale sentimentelor — nu e decât presupunere, deducție, incertitudine.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 5/2, cf. DEX.

— Pl.: *sedii*.

— Din lat. *sedium*, it. *sedio*.

SÉDRIE s. f. (Învechit, prin Transilv.) Adunare a nobililor dintr-un ținut. În sedința sedriei nobililor... s-a constatat că aici în țara Făgărașului din numărul de 30 s-a dat câte un soldat călăreț tol după câte 50—50 de iobagi. TURCU, R. 101. ♦ *Sedrie orfană* = instanță administrativă constituită pentru supravegherea averii minorilor orfani și pentru rezolvarea chestiunilor tutelare. Cf. DL, DM.

— Pl.: *sedrii*.

— Din lat. *sedria*.

SEDUCĂTOR, -OARE s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care atrage pe cineva (determinîndu-l să greșească) prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase, prin daruri etc., (astăzi rar) momitor (v. ademenitor, ispititor, învechit, aromitor, balamut, celuitor, înceluitor, prilăstitor, prilesteț); persoană care induce în eroare, abuzînd de buna-credință a cuiva (v. amăgitor, înșelător, învechit, aromitor, balamut, celuitor, înceluitor, prilăstitor, prilesteț); spec. persoană care abuzează de buna-credință a cuiva prin promisiuni mincinoase, făcute în scopul de a obține acceptarea de a avea raporturi sexuale (v. ademenitor, înșelător, învechit, celuitor, înceluitor); (Jur.; la m.) bărbat care comite infracțiunea de a determina o minoră, prin promisiuni de căsătorie mincinoase, să aibă raporturi sexuale cu el, corupător. Cf. NEGULICI. *Este un june vrednic de disprețuit, un infam seducător pe care-l voi respinge.* LĂZĂRESCU, S. 82/24, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Urmăream... pe soția mea și pe seducătorul ei.* SLAVICI, N. II, 343, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *A căzut pe mina unui vulgar crai, ... a unui seducător primejdios.* SEBASTIAN, T. 360. *Salvase onoarea și prestigiul sexului slab, pus în mare cumpănă de ispitele unui îndrăzneț seducător.* VOICULESCU, P. II, 209. *Ît venea să alerge, să-l prindă de piept pe mizerabilul seducător, să-l palmuiască, să-i desfigureze chipul acela frumos, înșelător, care făcuse atîtea victime nenorocite.* BART, E. 217, cf. SCRIBAN, D. *Legea nu cere... ca persoana sedusă să nu fi știut că seducătorul era o persoană căsătorită.* COD. PEN. R. P. R. 457, cf. RALEA, S. T. I, 120. *Nu las eu ca seducătorul Cu laude, suspîn nedrept, Să-nșele tînărul ei piept.* v. ROM. ianuarie 1954, 45, cf. DL, DM, DN². *Era mai ușor de identificat, ca tip social, dacă oficia cu mai multă solemnitate și credință ritualul seducătorului tenebros de profesie.* T decembrie 1964, 48, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Adjectival) *Geniul seducător are de soț pe al cruzimei și al crimei adeseori.* PELIMON, I. 176/26.

2. Adj. (Despre oameni sau despre acțiunile, manifestările etc. lor) Care exercită o influență covârșitoare, o atracție irezistibilă, ademenitor, atrăgător, ispititor, îmbiator, tentant; care produce o impresie favorabilă puternică, o stare

de hucurie, de mulțumire, de satisfacție, de entuziasm etc., captivant, cuceritor, fascinant, fermecător, încântător, răpitor (3), savuros, șarmant, (rar) fascinator, subjugator, (neobișnuit) seductiv. Nu suferi să-ți învingă grațiile seducătorii ale unei femei necunoscute, care nu poate fi decât o aventurieră rafinată. FILIMON, O. II, 140. Mărul rajului sub formă de echipaj lăzos începea a produce influența-i seducătoare asupra fiicei Evei. ALECSANDRI, O. P. 137. Era băiat frumos, viori și seducător la vorbă. VLAHUȚĂ, S. A. III, 48, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Pradă a unui prestigiu seducător, niciodată... nu și-au pus întrebarea: ce adaugă ei la gloria conținutului nostru? în PLR II, 346, cf. CADE. Era simplu, seducător. BRĂESCU, A. 167, cf. SCRIBAN, D. Alle detalii, descrise fără exuberanța coloristică... a unui Macedonski..., dar cu nu știu ce atmosferă seducătoare. VIANU, A. P. 285. Eu am pretenția de a fi frumoasă, seducătoare, știu, nu sint înțimțată. CĂLINESCU, E. O. II, 21. A fost o femeie nu se poate mai seducătoare. id. s. 47. Odată turburarea dizolvând echilibrul sufletească actual, prin sugestia unor perspective seducătoare de perfecțiune, ea nu se poate liniși decât prin refuzarea regretului. RALEA, S. T. II, 259. Se credea frumos, seducător și-și dădea mânia colegii din teatru cărora li se dădeau roluri de primă mărime, găsindu-i timpuri. CAMIL PETRESCU, O. II, 109. Se cred înfrățite săpturi de vis, Cleopatre seducătoare. PAS, L. II, 109, cf. DL, DM. Frazele au același ton dulce, seducător. IST. LIT. ROM. II, 537. Operetele, substanțiale cheamă de la sine atenția și interesul, promovând interpretări dintre cele mai seducătoare. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 1/1. Un film seducător care pe deasupra este și de un destul de confortabil nonconformism. CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 5/2. Această seducătoare artistă care s-a înconjurat de un ansamblu pe măsură ei... a înțeles că un mare interpret nu are decât de câștigat din vecinătatea cu alte forțe creatoare de elită. ib. nr. 1 172, 6/4, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbal) Devenind autor dramatic cu succese, actrișele i-au sugerat că-i șade mai bine fără cioc, păstrându-și numai o fină mustață, cât o ață de păianjăn, seducător, pe porțiunea dintre virful nasului și suris. ARGHEZI, B. 75. (Legat de un adjectiv sau de un adverb prin prep. „de” exprimă ideea de superlativ absolut) Am obținut răspunsuri corecte și seducător de inteligente. ISAC, O. 269.

— Pl.: seducători, -oare. — Și: (învechit) seductori, -oare s. m. și f., adj., seductoři, -ie adj.
— Seduce, + suf. -ător. — Seductor < fr. séducteur.

SEDUCE vb. III. Tranz. (Folosit și absol.) 1. (Despre oameni) A atrage (determinând să greșească) prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase, prin daruri etc., a ademeni, a ispiti, a înșela, a momi (1); a induce în eroare, abuzând de încrederea cuiva, a amăgi, a înșela, a momi (1), (învechit și regional) a prilești (1), (învechit) a aromi, a celui, a încelui; spec. (mai ales despre bărbați; complementul indică mai ales fete sau femei) a abuza de buna credință a cuiva prin promisiuni pe care nu intenționează să le respecte ulterior, dar făcute în scopul de a obține acceptarea de a avea raporturi sexuale, a ademeni, a înșela, (învechit și regional) a prilești (1), (învechit) a celui, a încelui, (învechit, rar) a seduzi; (Jur.; despre bărbați; complementul indică minore) a comite infracțiunea de a determina, prin promisiuni de căsătorie mincinoase, să aibă raporturi sexuale, a corupe. Cf. NEGULICI. Nu poți crede că un egumen este capabil de a minți sau a seduce o bătă copiliță. IĂZĂRESCU, S. 22/18. Această femeie fiind mai întâi seducătoare și furtivă în calea perzării. PELIMON, I. 164/3, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. Un june Don Juan bucureștean se jura pe oțoare că a sedus o

fată după ce i-a promis să o ia de nevastă. ABECSANDRI, S. 47, cf. EMINESCU, P. L. 80. Eu... nu mă las sedus cu una cu două: îmi trebuiește mai mult decât ochiade de ageamii, CARAGIALE, O. VII, 20. Seduce pe Isabela dându-se drept bărbatul ei, Don Antonio. IONESCU-RION, S. 303, cf. DDRF; PHILIPPIDE, P. 214, ȘĂINEANU². Această soră... a fost sedusă de tânărul Mărescu, întors în vacanță de la Paris. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 168, cf. RESMERIȚĂ, D. Mulți tineri seduc pe bătrini. SEVERIN, S. 88, cf. CADE. Am auzit că ai sedus și pe fata văduvei Galzari. CAMIL PETRESCU, T. II, 240. Ele [fetele] timide, neștiutoare sint seduse de primul guraliv. BRĂESCU, V. 19, cf. SCRIBAN, D. Să o împiedee de-a fi sedusă. ARGHEZI, L. 13. Ilinca, fata lui și logodnica lui Niță, e sedusă de boier, la care a mers să ceară ceva făină. CĂLINESCU, C. O. 288. Bărbații toți sint mincinoși. Cu-o vorbă dulce Ei te seduc. PARASCHEVESCU, C. T. 96. Nu mai sint o copiliță care poate fi amestită și sedusă. VINEA, L. I, 216, cf. DL, DM. Îl seduce și și-l face nu numai aliat, ci și ibonic. IST. LIT. ROM. II, 659. Un prim comediant Seduce cea dintâi baecantă. VULPESCU, P. 124, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Despre oameni sau despre acțiunile, manifestările etc. lor) A exercita o influență covârșitoare, o chemare irezistibilă, a ademeni, a atrage, a ispiti, a îmbia, a tenta (1), (învechit) a năpăstui (1); a produce o impresie favorabilă puternică, o stare de bucurie, de mulțumire, de satisfacție, de entuziasm etc., a atrage, a captiva, a cuceri, a delecta, a desfăta, a fascina, a fermeca, a încanta, a prinde (VII 1), a răpi² (4), a subjugă, a vrăji. Acel eveniment foarte trist... a fost descris pînă ac um de cătră unii cronicari și istorici... cu multă patimă și parțialitate, care seducea pe lectori în judecata lor. BARIȚIU, P. A. I, 377. Orice suflet e sedus [de frumusețea vasului de aur]. MACEDONSKI, O. I, 151. Dan zimbi. Îl seduse o glumă. VLAHUȚĂ, D. 46, cf. DDRF, BARGIANU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. Prestigiul occidentalului l-a sedus într-afit, încît el reproduce mecanic lucruri de aiurea. în PLR II, 345, cf. CADE. Un soi de loialitate și delicatețe, un mod de sinceritate a vieții, care nu seducea numai femeile, ci câștiga și prietenia bărbaților. CAMIL PETRESCU, P. 40. Tața Tina se închina, rîzînd sedusă de așa poză. BRĂESCU, A. 237. Sedus de nouitatea întâmplării... pe fața blîndă a patriarhului a înflorit un zîmbet incredul. COCEA, S. I, 338. Ride apoi, sedus de imaginația sa. H. LOVINESCU, T. 147. Nu înșelege, dar aprobă, sedusă de „manierele” lui Ștefan. SEBASTIAN, T. 123, cf. SCRIBAN, D. Pușini au fost prozatorii cari au rîvnit... să seducă prin asociații mai delectabile. VIANU, A. P. 173. Acest plan era în perfectă concordanță cu interesele naționale și ar fi putut seduce spiritul oricărui patriot. OTETEȘA, T. V. 137. Intră într-o lume nouă și asta l-a sedus. ARGHEZI, L. 83. Ești un bărbat eminent, seduci lumea, convingi, rămîi oăcînd omul zilei. CĂLINESCU, S. 210. Vanitatea situațiilor false care va seduce pe un burghez grec, spaniol ori italian, nu-l atrage deloc. RALEA, S. T. III, 125, cf. DL. Și totuși... ceea ce îl uimește, seduce și îmbată în timpul lecturii, ceea ce lasă una din cele mai durabile urme în memoria noastră este impresia de mișcare neobișnută. CONTEMP. 1956, nr. 520, 3/1, cf. DM. O fetișeană foarte sănătoasă și foarte obișnuită se lasă trecător sedusă de moda senzațiilor tari și a nihilismului cinic. T decembrie 1964, 44. Te redescopăr cînd mă ceartă marea — Eleva cu ghiozdan ce mă seduce. VULPESCU, P. 39, cf. DN². A fost, la rîndul lui, sedus de cea de-a șaptea artă. CINEMA, 1968, nr. 8, VIII. Romanțierul adevărat a creat totdeauna personaje, adică viață, nelăsîndu-se sedus de tenciala proaspătă a unor fapte eterogene cu pretenții de măști, figuri împietrite. CONTEMP. 1969, nr. 1 198, 3/4. Deloc sedusă de o atare perspectivă, ea se întrebă la ce i-ar putea folosi o viață lîngă de broască festoasă. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 18/1. „Provincialismul” — de care se plîng unii, sedusi de mirajul marilor orașe — nu se înțătură pe

calea-ordonanțelor administrative, ci a unei acțiuni conștiente. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *seduc.* — Și: (învechit, rar) *sedul* vb. IV.

— Din lat. *seducere*, fr. *séduire*.

ȘEDUCERE s. f. Faptul de a seduce; seducție.

1. Faptul de a atrage (determinând să greșească) prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase, prin daruri etc., a demeneală, a demenire, ispitire, momire, (rar) momitură, (învechit) a romire, celuire, celutură, înceluală, înceluire; faptul de a induce în eroare, abuzînd de buna-credință a cuiva, a măgeală, amăgire, înșelare; spec. faptul de a abuza de buna-credință a cuiva prin promisiuni pe care nu intenționează să le respecte ulterior, dar făcute în scopul de a obține acceptarea de a avea raporturi sexuale, a demeneală, a demenire, înșelare; (Jur.) infracțiune constînd din fapta unui bărbat de a determina o minoră, prin promisiuni de căsătorie mincinoase, să aibă raporturi sexuale cu el, corupere. Cf. *seduce* (1). Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, PHILIPPIDE, P. 215, ALEXI, W., DL, DM. *Vrînd să concentreze în el toată putrefacția unei lumi, Viscontii îi dă o copilărie marcată de complexe oedipiene, o pubertate preocupată de seducerea — e drept dostoevskiană — a fetelor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 5/1, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Faptul de a exercita asupra cuiva o) influență covârșitoare, chemare irezistibilă, a demeneală, a demenire, atracție, atragere, ispitire, imbiat, imbiere, tentație, (rar) imbietură, tentare; (faptul de a produce o) impresie favorabilă puternică, stare de bucurie, de mulțumire, de satisfacție, de entuziasm etc., atracție, atragere, captivare, cucerire, delectare, desfătare, fascinare, fascinație, fermecare, incintăre, răpire (3), subjugare, vrăjire, (învechit) răpătură (3). Cf. *seduce* (2). Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *seduceri*.

— V. *seduce*.

ȘEDUCTIV, -Ă adj. (Neobișnuit) *Seducător* (2). *Avertizați de complexitatea fenomenului de a cărui trandantă... putere seductivă se distanțează fără efort...* [el] *porneste în căutarea unei definiții, mai mult „ipoteză de lucru” decît adevăr imposibil de determinat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 9/2.

— Pl.: *seductivi, -e*.

— Cf. *seduce*.

ȘEDUCTOR, -OĂRE s. m. și f., adj. v. *seducător*.

ȘEDUCTORIU, -IE adj. v. *seducător*.

ȘEDUCȚIE s. f. Faptul de a seduce; seducere.

1. Faptul de a atrage (determinînd să greșească) prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase, prin daruri etc., a demeneală, a demenire, ispitire, momire, (rar) momitură, (învechit) a romire, celuire, înceluală, înceluire; faptul de a induce în eroare abuzînd de buna-credință a cuiva, a măgeală, amăgire, înșelare; spec. faptul de a abuza de buna-credință a cuiva prin promisiuni pe care nu intenționează să le respecte ulterior, dar făcute în scopul de a obține acceptarea de a avea raporturi sexuale, a demeneală, a demenire, înșelare; (Jur.) infracțiune constînd din fapta unui bărbat de a determina o minoră, prin promisiuni de căsătorie mincinoase, să aibă raporturi sexuale cu el, corupere; seducere (1). Cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Cazul unei tinere*

care a ucis pe seducătorul ei după ce a fost victimă seducțiunii. COD. PEN. R. P. R. 496. *Nevoia de succés sexual imboldește masculul către ornamentație, către seducție.* RALEA, S. T. I, 229. *O seducură ce și-a făcut un scop din seducție și plăceri.* CONSTANTINESCU, S. II, 393, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Faptul de a exercita asupra cuiva o) influență covârșitoare, chemare irezistibilă, a demeneală, a demenire, atracție, atragere, ispitire, imbiat, imbiere, tentație, (rar) imbietură, tentare; (faptul de a produce o) impresie favorabilă puternică, stare de bucurie, de mulțumire, de satisfacție, de entuziasm etc., atracție, atragere, captivare, cucerire, desfătare, fascinare, fascinație, fermecare, incintăre, răpire (3), subjugare, vrăjire, (învechit) răpătură (3). *Este oare mai presus și mai prețios lucru în lume decît virtutea și meritul unei femei înțelepte... să se supuie verității (adevărului) și să împingă orice seducțiune iluzorie (induplecare amăgitoare).* FIS. 245/26. *Îmi veți zice că se întrebuițează mijloace de seducție.*

BOLINTINEANU, O. 457, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, RESMERIȚĂ, D. [Intelectualiștii] se predau procesului de seducție exercitat de prestigiul francez. în PLR II, 344, cf. CADE. *Nu ne ademene pe calea seducției personale... întrebuița arma ironiei și a înșelății.* LOVINESCU, M. 47. *Aci singurătatea era socotită ca un semn de lipsă de aptitudini de seducție.* CAMIL PETRESCU, P. 124. *Mijloacele de seducție ale femeilor sînt destul de obscure.* VASILIU, D. 315. *Parisul, pentru orice tinăr, e sinteza tuturor seducțiilor contradictorii.* TEODOREANU, M. III, 93, cf. SCRIBAN, D. *Tristețea aceasta fără eliberare, redată prin mijloace sumare, lipsite de orice ingeniozitate și de orice seducție, este aceea a mai tuturor povestirilor.* VIANU, A. P. 193. *A voi înseamnă a rezista tentațiilor, a realiza o anumită libertate în raport cu constrîngerea ori seducția exercitată de sentimente, plăceri, vișii, slăbiciuni.* RALEA, S. T. II, 189. *Jocul cămăreții e o cumplită seducție.* H. LOVINESCU, T. 266.

În spatele apostolului scrișnește totdeauna pămîntul; procedeu inimitabil de artist, mijloc de animare ce captează, în jocul lui persuasiv ca o ispită, sugestiv, pînă la seducție totală. CONSTANTINESCU, S. III, 215, cf. DL, DM. *Tema morții exercită o deosebită seducție asupra creației unor artiști și scriitori contemporani.* T. Iunie 1964, 69, cf. DN². *Este un fel de benedictă simbolică a istoriei, o povestire realist-fantastică avînd o seducție plastică proprie filmelor nipone.* CRNEMA, 1968, nr. 7, VIII. *Generațiile s-au succedat, multe școli literare au intrat în uitare, Caliban însă a rămas și puterea lui de seducție e tot atît de mare ca și aceea a lui Hamlet, simbolul melancoliei tragice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 4/1, cf. M. D. ENC., DEX. (Lă pl.) *Mijloc întrebuițat pentru a seduce (2) pe cineva; ansamblu de însușiri care seduce (2) pe cineva, farmec. Neavînd destulă încredere în seducțiile vocii lor.* FILIMON, O. I, 135. *Gaitany începu să-și desfășoare toate seducțiile sale față de Marioara Dragavei.* CALINESCU, S. 142. *Femeia adorată încetează de a mai fi în toate cazurile un obiect de fetișizare, impodobit cu seducții fictive după vechea tradiție poetică a tîrbaturilor.* v. ROM. IANUARIE 1965, 111. *Scenele în care cedează seducțiilor fetei... au fost culminative pentru ambii parteneri.* M. 1969, nr. 12, 39.

— Pl.: *seducții*. — Și: *seducțiune* s. f.

— Din fr. *séduction*, lat. *seductio, -onis*.

ȘEDUCȚIUNE s. f. v. *seducție*.

ȘEDUI vb. IV v. *seduce*.

ȘEDUIZA vb. I. T r a n z. (Învechit, rar) *A seduce* (1). *El se află mai înainte la acel loc oriunde știa că va merge sau se găsește ea, pentru ca s-o seducizeze.* PELIMON, I. 178/6.

— Pronunțat: *-du-i-*. — Prez. ind.: *seduizez*.

— Din fr. *séduire*.

SEDUS, -Ă adj. 1. (Despre oameni) Care este atras (să greșească) prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase, prin cadouri etc.; ademenit, ispitit, înșelat; care este indus în eroare, abuzându-se de încrederea pe care a avut-o, amăgit, înșelat, momit. (Invechit) celuit, inceluit, prileștit (1); spec. (mai ales despre fete sau femei) de a cărei bună-credință s-a abuzat prin promisiuni înșelătoare făcute în scopul de a obține acceptarea de a avea raporturi sexuale, ademenit, înșelat, (invechit) celuit, inceluit, prileștit (1); (Jur.; despre minore) asupra căreia s-a comis infracțiunea de determinare, prin promisiuni de căsătorie mincinoase, de a avea raporturi sexuale, corupt. *Legea nu cere... ca persoana sedusă să nu fi știut că seducătorul era o persoană căsătorită.* COD. PEN. R. P. R. 457. *Fetele seduse nu-și răpun seducătorul.* ARGHEZI, B. 20. *Sind convins că tu fii la Gigi și că, prin urmare, nu ești o simplă fată sedusă, mai ales că-l știu om de onoare și binecrescut.* CĂLINESCU, s. 88.

2. (Despre oameni) Asupra căruia s-a exercitat o influență covârșitoare, o chemare irezistibilă, ademenit, ispitit, îmbiat; asupra căruia s-a produs o impresie favorabilă puternică, o stare de fericire, de mulțumire, de satisfacție, de entuziasm etc., captivat, cucerit, desfătă, fascinat, fermecat, incântat, răpit² (3), subjugat, vrăjit. *Cumperi niște castagnette, al căror tril de toacă l-ai auzit, sedus, sunt în mîinile nervoase ale dansatoarei spaniole.* TEODOREANU, M. III, 198.

— Pl.: seduși, -se.

— V. seduce.

SEF s. n. v. seif.

SEFĂRD, -Ă s. m. și f. Evreu de rit spaniol, care vorbește iudeo-spaniola; sefardit. *Face o prezentare a spaniolelor vorbite de sefarzii din București pe baza unui număr de aproape 200 de proverbe.* L. ROM. 1959, nr. 3, 105, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: sefarzi, -de.

— Din fr. Sefardi.

SEFARDIT, -Ă s. m. și f. Evreu de rit spaniol, care vorbește iudeo-spaniola; sefard. *Este subliniată poziția laterală a spaniolei din București față de centrul sefarditilor din Orient, Salonicul.* L. ROM. 1959, nr. 3, 105.

— Pl.: sefardiți, -te.

— Sefard + suf. -it.

SEFÉR¹ s. n. sg. (Turcism Invechit) Numele lunii a doua din calendarul musulman. *S-au scris acest hoget la mijlocul luminii lui sefer la anul 1142.* AMIRAS, LET², III, 176.

— Din tc. Sefer.

SEFÉR² s. n. (Turcism Invechit) Expediție militară; campanie. *Musa după aceasta au făcut un sefer asupra Moreei și au supus Peraverdul și Matrana.* VĂCĂRESCUL, IST. 254. *Era... pornită ecstratie sau sefer în Persia pentru turburările lui Mirveis.* id. ib. 275, cf. ȘIO II, 160.

— Pl.: ?

— Din tc. sefer.

SEFERTÁS s. m. și n. v. sufertaş.

SEFERTÁŞ s. n. v. sufertaş.

SEFERTÉAS s. n. v. sufertaş.

SEFESTRÁ vb. I v. sechestra.

SEFÉSTRU s. n. v. sechestra.

SEFTEÁ s. f. v. saftea.

SEFTENLICHÍ subst. (Invechit, rar) Saftea. (1). *Nu vroști să-mi faceți seftenlichí... Poftim de mergeți pe la dugheni mari ca să plătiți indoii.* ALECSANDRI, T. 26.

— Pl.: ?

— Cf. ngr. σεφτεες.

SEFTEREÁ s. f. (Bot.; regional) Fumăriță (*Fumaria officinalis*). *El mi spunea numirile tuturor florilor... vizdroagă și siminoc, iarba-ciutei și pipefig, pojarniță și sefterea.* ODĂBESCU, s. III, 173, cf. ȘIO II, 318, ȘĂINEANU², TDRG, BIANU, D. S. 323, RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL. 108, CADE, GÁLDI, M. PHAN. 247, DL, DM, CONTRIBUTI, I, 116, BORZA, D. 71, DEX.

— Pl.: ? — Și: sacteré (BORZA, D. 71), saftereá (ȘIO II, 318; ȘĂINEANU², TDRG, PANȚU, PL. 108, CADE, GÁLDI, M. PHAN. 247, DL, DM, BORZA, D. 71, DEX), saftiré (BORZA, D. 71), saftiră (accentul necunoscut; id. ib.), săltăreá (BIANU, D. S. 323, BORZA, D. 71), săftereá (BIANU, D. S. 323, PANȚU, PL. 108, BORZA D. 71), săftină (BORZA, D. 71), săltăreá (id. ib.) s. f.

— Din ngr. σαφτερέρ.

SEFTIÁN s. m. v. saftian.

SEGBÁN s. m. v. seimen.

SEGEDEÁ s. f. (Turcism Invechit) Covor oriental (pentru rugăciune); p. ext. cuvertură. *Două canavefe și două sigideale* (a. 1693). ȘIO II, 105. *2 segedea-le, 4 perne de fringhie, 1 pilog de atlas, 1 plapomă* (a. 1779). IORGA, S. D. XI, 103. *Musafirii stau, ca la fară, pe pernile de fir și atlas... peste care e așternut un alt covor sau săgedea.* IORGA, C. I. I, 128, cf. TDRG, DM. ◇ (Adjectival) *Covor segedea de masă.* ap. ODĂBESCU, s. I, 422. *2 covoare segedea de carță.* id. ib.

— Pl.: segedea. — Și: segideá (TDRG), săgedeá, sigideá s. f.

— Din tc. seccade.

SEGETŪRÁ s. f. v. săgetătură.

SEGFÍU s. m. v. sectiu¹.

SEGHELÉT subst. (Maghiarism în Transilv.) Colțar (de timplărie) (Groși — Baia Mare). Cf. ALRM SN I h 377/349.

— Pl.: ?

— Din magh. szeglet [vas].

SEGHIDÍLÁ s. f. v. segudilla.

SEGHIE s. f. v. ștrghie.

SEGHINCÁ s. f. 1. (Prin nordul Dobr. și sud-estul Mold.) Instrument primitiv de pescuit alcătuit dintr-un par lung de lemn în vârful căruia se află o suliță în patru muchii, ascuțită la vîrf. V. ostie¹ (2). *Alții [vin] numai cu topoarele și măciugele, cu cari doboară somnii sau cu ostiile și seghincele.* ANTIPA, p. 670, cf. 293.

2. (Prin sud-estul Mold.) Mai² (1) cu care pescării sparg gheața. *Întinderea unui zăton se recunoaște după felul sunetului ce-l produce gheața atunci cînd pescării o lovesc cu niște mături speciale, numite la Brașov seghinci.* ANTIPA, p. 561.

— Pl.: seghinci și seghince.

— Etimologia necunoscută.

SEGHÍŞ subst. (Regional) Coamă (de la acoperișul casei) (Volvozi — Marghita). Cf. scl. 1966, 458.

— Pl.: ?

— Din magh. szegés.

SEGIDEÁ s. f. v. segedea.

SEGIL s. n. v. sigliu.

SEGMENT s. n., s. m. 1. S. n. (Geom.) Porțiune dintr-o figură, limitată cel puțin într-o parte din marginile ei. *Părțile diametrului AP și BP să numesc segmente.* GEOMETRIA A. M. 19⁷/13. *Între ipotenuza și segmentu ei BD sau CD.* ASACHI, G. 42^v/12. *Un segment a cercului.* id. E. III, 206/14, cf. I. GOLESCU, C. *Fiecare din laturile AB, AC, este de mijloc proporțională între ipotenuză și între segmentul adiacent la această latură.* POENARU, G. 112/16, cf. DESEN ARH. 7/30, cf. DDRF, LTR², DL, DM, DN². *Pe o dreaptă dată, un segment poate fi socotit într-un sens sau în altul, plecând de la un punct fix al acestei drepte.* ALGEBRA VIII, 4, cf. DEX. ♦ *Segment de dreaptă* = mulțimea punctelor dreptei situate între două puncte ale acesteia. Cf. DL, DM, GEOMETRIE VIII, 9. *Segmentele de dreaptă care formează linia frântă sînt laturile poligonului.* GEOMETRIE IX, 123, cf. DN². *Extraordinarul grafism al eroilor săi reduși la un segment de dreaptă.* CINEMA, 1968, nr. 6, IX, cf. M. D. ENC., DEX. *Segment sferic (sau de sferă, învechit, sfericesc) = mulțimea punctelor din sferă cuprinse între două planuri paralele. Segmentul sfericesc iaste solidul ce s-ar plăzui.* ASACHI, G. 85^v/21. *Segment sferic să numește o porție a volumului sferei cuprinse între două plane paralele.* id. E. III, 306/19. *Solidul cuprins de zonă este un segment sferic.* G. POP, G. 123/32, cf. MELIK, G. 259, CADE, M. D. ENC. ♦ (Și în sintagmele *segment de cerc, segment circular, LTR² IV, 189*) *Mulțimea punctelor interioare unui cerc cuprinse între două secante paralele ale cercului. Segment este suprafața sau partea cercului cuprinsă între arc și coardă.* POENARU, G. 46/4. *Numim segment porția suprafeții cercului ce este cuprinsă între arc și coardă.* G. POP, G. 30/5. *Fiecare din coarde fiind de mijloc proporțională între diametrul și segmentul adiacent.* TRIGON. DR. 54/24, cf. STAMATI, D., ANTONESCU, D. *Porțiunea din cerc cuprinsă între un arc și coardă se numește segment.* MELIK, G. 47, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Securile... au căpătat un tăiș... în formă de segment de cerc.* PĂRVAN, G. 686, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², GEOMETRIE VIII, 118, GEOMETRIE IX, 183, M. D. ENC., DEX. ♦ *Porțiune (v. porție 4), parte (I 1) distinctă dintr-un întreg, nedetașată de acesta. V. f r a g m e n t.* *Încovoietura lor [a coastelor] nu este regulată, ci segmentu ce prezintă partea lor dinapoi este de un cerc mai mic decît segmentu prezentat de partea dinainte.* KRETZULESCU, A. 36/25. *Tot d-sa a revărsat deja o rază de lumină asupra unui segment al Carpaților.* HASDEU, I. C. I, 231. *Ca un simptom particular trebuie relevate micile abcese ce au fost găsite de fiecare dată în coarnele anterioare deasupra segmentului lezat.* BABEȘ, O. A. I, 32, cf. CADE. *Avu senzația că un segment al creierului i s-a osificat.* ARGHEZI, S. X, 67, cf. DL, DM. *Primele tulburări care apar constau în diminuarea sau lipsa sensibilității pentru durere și pentru căld și rece în anumite segmente simetrice ale corpului.* ABC SĂN. 331. *Înălțoarea dorsală... poate fi constituită dintr-unul, două sau trei segmente.* AP 26. *Formulara matematică... a permis simplificarea și formalizarea descrierii unei limbi, precum și stabilirea echivalenței între segmentele frazei unei limbi date.* L. ROM. 1967, 294. *Rolul regulator al scoarței cerebrale asupra segmentelor inferioare ale sistemului nervos este încă nesatisfăcător.* cf. 1968, nr. 934, 2/5. *Cervetătorii... se mulțumesc să ne prezinte doar oglinda unui segment al pieței.* ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 195, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX. ♦ (Lingv.) *Element al lanțului vorbirii rezultat din segmentare (1).*

2. *Fiecare dintre elementele constitutive asemănătoare ca structură și orînduite succesiv ale corpului unor viețuitoare; s p e c. fiecare dintre porțiunile în formă de inel care alcătuiesc abdomenul unor insecte și viermi, inel; metamer. Fiecare inel din corpul*

unei insecte este un segment. CADE, cf. DL, DM, DN². *Corpul... [teniiilor] este compus din segmente separate.* ABC SĂN. 351, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

3. S. m. (Tehn.; și în sintagmele *segment de piston, segmentul pistonului, LTR²*) *Garnitură, mai ales metalică, elastică și inelară, situată în partea superioară a unui piston, destinată să asigure etanșeitatea interstițiului dintre piston și cilindru și să răzuiască uleiul depus pe peretele interior al cilindrului. Se întrebuintează garniturile metalice, cunoscutle sub numele de segmenți.* SOARE, MAȘ. 113. *Segmenții se construiesc, de obicei, dintr-o fontă specială.* id. ib. 114. *Pe aceste axe se află segmenții de tablă... lungi cît distanța între șabtele motorului.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 74, cf. LTR², DL, DM, DN². *Segmentul de piston se montează în canalele executate pe suprafața cilindrică exterioară a pistonului.* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (1, 2) *segmente*, (3) *segmenți*.

— Din fr. *segment*, lat. *segmentum*, germ. *Segment*.

SEGMENTĂ vb. I. 1. T r a n z. (Complementul indică ansambluri formate din elemente constitutive repeatabile) *A descompune în segmente (1); (complementul indică obiecte care formează un tot) a desface în părți (I 1), în porțiuni (v. porție I 4) etc. independente, a despărți, a diviza, a fragmenta, a îmbucătăți, a împărți. V. separa, tăia (I 1).* Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DL, DM, DN². *Dacă logica frazei permite, cititorul poate să transforme punctele în virgule, formînd unități mai mari decît cele indicate în scris, sau poate — dimpotrivă — să segmenteze o perioadă lungă în sintagme mici.* L. ROM. 1967, 63. *Undeva, la sfîrșit, este desigur bătrînețea și apoi moarlea, dar pînă atunci timpul este segmentat în ani și anii în luni și săptămîni și zile și ore.* CONTEMP. 1969, nr. 1 208, 3/1, cf. M. D. ENC., DEX. □ *Segmentează feava aceasta în trei părți egale.*

♦ (Lingv.; complementul indică lanțul vorbirii sau elemente ale acestuia) *A decupa în unități distincte luînd în considerație elemente identice care apar în contexte diferite sau elemente diferite care apar în contexte identice.*

2. Refl. (Despre corpul unor viețuitoare) *A se divide în segmente (2).* Cf. DN².

— Prez. ind.: *segmentez*.

— Din fr. *segmenter*.

SEGMENTĂL, -Ă adj. (Lingv.) *Care rezultă din segmentare (1).* *Morfem segmental.* SCL 1964. 413, cf. DN².

— Pl.: *segmentali, -e*.

— Din engl. *segmental*.

SEGMENTĂR, -Ă adj. *Care este format din segmente (2); care este provenit din segmentare (2).* Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC.

— Pl.: *segmentari, -e*.

— Din fr. *segmentaire*.

SEGMENTĂRE s. f. *Acțiunea de a (se) segmenta și rezultatul ei; (astăzi rar) segmentație.*

1. *Descompunere în segmente (1); desfacere în părți (I 1), în porțiuni (v. porție I 4) etc. independente, despărțire, divizare, fragmentare, îmbucătățire, împărțire; (rar) segmentație (1).* Cf. *segmenta (1).* Cf. DL, DM. *În aceste dicționare automate, cuvintele sînt înregistrate fie în forma în care apar în text, fie sub diverse tipuri de segmentare a cuvintelor: rădăcini, afixe, unelte gramaticale etc.* L. ROM. 1965, 529, cf. DN². *Spre mijlocul veacului XVI va începe să decadă această unitate monumentală a picturii prin segmentarea întregului, uneori pînă la miniatură.* CONTEMP. 1969, nr. 1 209, 9/5, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Lingv.) *Decupare a lanțului vorbirii în unități discrete luînd în considerație elemente identice care apar în contexte diferite sau elemente diferite care apar în contexte identice*

2. Divizare în segmente (2); (rar) segmentație (2). Cf. segmenta (2). *Identice între ele, provenind din segmentările succesive ale unei aceiași plastide, aceste organisme rămân în afară de orice caracter diferențial.* RALEA, s. T. 11, 86, cf. DN². ♦ Spec. Proces de divizare succesivă a oului (fecundat) care duce la formarea embrionului; segmentație (2). Cf. DN². Segmentarea reprezintă începutul dezvoltării embrionare. DER, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: segmentări.

— V. segmenta.

SEGMENTĂT, -Ă adj. (Rar) Care a fost descompus în segmente (1); care a fost desfăcut în părți (1 1), în porțiuni (v. porție 1 4) etc. independente, despărțit, divizat, fragmentat, împărțit. Cf. segmenta (1). Cf. BARGIANU, ALEXI, W., M. D. ENC. ♦ (Lingv.; despre unități din lanțul vorbirii) Care a fost izolat prin segmentare (1).

— Pl.: segmentați, -te.

— V. segmenta.

SEGMENTAȚIE s. f. (Astăzi rar) Acțiunea de a (se) segmenta și rezultatul ei.

1. Segmentare (1). Cf. BARGIANU, ALEXI, W., DI, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Segmentare (2). *În febra cvarță, segmentațiunea [parazitului] este foarte regulată și forma de floare de margaretă foarte pronunțată.* BABEȘ, O. A. I, 340, cf. DN². ♦ Spec. Proces de divizare succesivă a oului (fecundat) care duce la formarea embrionului; segmentare (2). Cf. MARINESCU, P. A. 43, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: segmentații. — Și: segmentațiune s. f.

— Din fr. segmentation.

SEGMENTAȚIUNE s. f. v. segmentație.

SEGNĂTĂ s. f. v. zăgăneată.

SEGREGĂ vb. I. I. TRANZ. (Rar) A separa (1). *Bolnava sa vită să o primească acasă și acasă segregată, adică despărțită de celelalte să o grijască.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 33/19, cf. BARGIANU, ALEXI, W. ♦ Refl. p. s. *Capodoperle folclorice, textuale, se pot segrega de melodii și au intrat în conștiința oamenilor culti ca poezie.* CĂLINESCU, C. O. 342.

2. Refl. Spec. (Biol.; despre genele alele ale unui organism heterozigot) A se separa în timpul diviziunii, formând indivizi cu caractere distincte. Cf. M. D. ENC.

3. Intrans. Spec. (Metalurgie; despre componenții unui aliaj) A se separa sau a se repartiza neuniform în timpul solidificării datorită diferenței dintre punctele de topire. *Într-un lingou de oțel segregă alți carbonul, cîi și elementele însoțitoare.* LTR², XV, 451, cf. DI, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

4. Refl. Spec. (Construcții; despre materialele granulose din betonul sau din mortarul depozitat sau transportat) A se separa în straturi de consistență diferită. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Prez. ind.: *segrég.*

— Din lat. segregare, it. segregare.

SEGREGĂRE s. f. Acțiunea de a (se) segrega și rezultatul ei.

1. (Rar) Separare (1). Cf. segrega (1). *Putem foarte bine afirma în numele lui K. Marx că arta e „autonomă”, ceea ce nu are nimic de-a face cu așa-zisa puritate a artei și segregare a ei de viață.* CĂLINESCU, C. O. 234, cf. DI, DM, DN². *E atita generozitate în modalitatea de structurare a centrelor și cartierelor, în care viața a trebuit să se desfășoare pentru toți cetățenii deopotrivă, fără rupturi și întreruperi sau segregări în ritmul vieții colective, pe parcursul celor 24 de ore!* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 10/4, cf. DEX. ♦ Spec.

(Biol.) Izolare a unui grup de indivizi sau a unei populații de restul speciei. Cf. DER, DN², D. MED.

♦ Spec. (Rar) Segregație rasială, v. segregație (2). Cf. DEX.

2. Spec. (Biol.) Separare, în timpul diviziunii, a genelor alele ale unui organism heterozigot, astfel că apar indivizi cu caractere distincte. Cf. segrega (2). Cf. M. D. ENC. ♦ Separare a caracterelor materne și paternale în a doua generație hibridă. Cf. DER, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

3. Spec. (Metalurgie) Separare sau repartizare neuniformă a componentelor unui aliaj, produsă în timpul solidificării din cauza diferenței dintre punctele de topire. Cf. segrega (3). *Segregarea provoacă neomogenități chimice sau concentrări de impurități numite segregații.* LTR², cf. DER, DN², M. D. ENC., DEX.

♦ Operație de afinare a unui aliaj prin răcire selectivă prin care, la solidificare, unele impurități se concentrează și se pot îndepărta ușor. Cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Proces de izolare a minerurilor din masa rocilor înconjurătoare. Cf. DN², DEX.

4. Spec. (Construcții) Separare în straturi de consistență diferită a materialelor granulare din beton sau din mortar în timpul depozitării sau transportării acestora; segregație (4). Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: segregări.

— V. segrega.

SEGREGĂȚIE s. f. I. (Rar) Separare (1). Cf. GHETIJE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W., DM, DN². *Unele din modurile contemporane de plastică... apar însă mai curînd ca expresii ale unei subordonări față de modelul tehnologic și de la abolirea segregației între știință și artă... se trece la guvernarea artei de către tehnică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 27/3, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Spec. (Și în sintagma *segregație rasială*) Formă a discriminării rasiale (v. rasial) constînd în separarea populației de culoare de aceea a albilor (privind cartierele de locuit, școlile, sălile de spectacole, mijloacele de transport în comun, asistența medicală etc.); (rar) segregare rasială (v. segregare 1). V. a partitheid. *Efectele „segregației” se văd prelungind.* ȘTIINȚA, 1952, nr. 2 392. *Această concepție pare subversivă stăpînitorilor care doresc să întrefînă segregația, izolarea și chiar prigoana rasială.* v. ROM. aprilie 1954 65, cf. DI, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

3. Spec. (Metalurgie) Zonă neomogenă din punct de vedere chimic, produsă în masa unui aliaj ca urmare a fenomenului de segregare (3). *Defectele lingurilor se pot grupa în: defecte de ordin chimic: segregațiile, defecte de ordin fizic... IOANOVICI, TEHN. 100. Pentru evitarea formării segregațiilor se va avea grijă ca oțelul să fie cîi mai curat și cîi mai omogen.* id. ib., cf. MDT. *Segregarea provoacă neomogenități chimice sau concentrări de impurități numite segregații.* LTR², cf. DER, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ Zonă compactă de minereu în masa rocilor înconjurătoare. Cf. CANTUNIARI, L. M.

4. Spec. (Construcții) Separare în straturi de consistență diferită a materialelor granulare din beton sau din mortar în timpul depozitării sau transportării acestora; segregare (4).

— Pl.: segregații. — Și: (ieșit din uz) segregațiune s. f. DEX.

— Din fr. ségrégation.

SEGREGAȚIONIST, -Ă adj., s. m. și f. I. Adj. Care ține de segregația rasială (v. segregație 2), privitor la segregația rasială. *În Colonia Capului, azi Uniunea Sud-Africană, acolo unde străvechii buri au uimit lumea cu eroismul lor, politica segregaționistă a colonialismului a scos populația indigenă... în afara legilor.* v. ROM. ianuarie 1959, 194.

2. S. m. și f. Adept al segregăției rasiale (v. s e g r e g a ț i e 2).

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: segregăționiști, -ste.
— Din fr. ségrégationniste.

SEGREGAȚIUNE s. f. v. segregăție.

SEGUIDILLA s. f. Dans popular spaniol (andaluz), cu ritm ternar și mișcare vie, care se dansează cu acompaniament de chitară sau de castaniete; melodie după care se execută acest dans. Cf. IVELA, D. M., SCRIBAN, D., DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: seghidil'a. — Și: (rar) seghidilă s. f. SCRIBAN, D.
— Din sp. seguidilla.

SĒGUR, -Ă adv. v. sigur.

SEGURITĂȚE s. f. v. securitate.

SEGVĒSTRĂ vb. I v. sechestră.

SEGVĒSTRU s. n. v. sechestr.

SEHASTRĒE s. f. v. sihăstrie.

SEHĂSTRU, -Ă s. m. și f. v. sihastru.

SEHĂDĂCĂR s. m. v. săhădăcar.

SEHĂSTRĒSC, -EĂSCĂ adj. v. sihăstresc.

SEHĂSTRĒȘTE adv. v. sihăstrește.

SEHĂSTRĒ vb. IV v. sihăstri.

SEHĂSTRĒE s. f. v. sihăstrie.

SEHĒLBĂ s. f. v. sîhlă.

SEHĒLBE s. f. v. sîhlă.

SEHĒSTRĒE s. f. v. sihăstrie.

SEHTĒAN s. n. v. saftian.

SEHTĒEN s. n. v. saftian.

SEIĂ s. f. v. saia³.

SEID s. m. v. seiz.

SEIDĂC s. n. v. săhădăc.

SEIDECĂRIE s. f. v. săidăcărie².

SEIDICĂR s. m. v. saidecar.

SEIF s. n. Dulăp sau lădiță de fier, cu pereții (fărtie) groși și cu încuietori speciale, în care se păstrează bani, hirtii, obiecte de valoare etc., ca să a de bani p. ext. încăpere (a unei bănei) special amenajată și bine asigurată care are aceeași destinație, p. rest. fiecare dintre casetele metalice din încăperea special amenajată a unei bănei în care o persoană particulară își depune, spre păstrare, bani, hirtii, obiecte de valoare etc. Filioranu asfixiase cu depozite sefurile unei bănci bine garantate. BASSARABESCU, S. N. 176. Dacă s-ar desface safeurile băncilor ar ieși la iveală miliarde. CAMIL PETRESCU, P. 242. Pe atunei nu etau safeuri și bieții oamerei, la nevoie, încredinșabanii și sculele lor prețioase, pămîntului. VOICULESCU, P. II, 177. „Cultura” reacționară își trăge seva din safeurile trușurilor și urmărește să pună știința și cultura în slujbă împiedicării dezvoltării societății. CONTEMP. 1948 nr. 105, 1/3. Il introduse într-o urnă congelată, închisă ermetic, ca un safe. CĂLINEȘCU, OMI,

67, cf. LTR², DL. Minierti în abatajele de cărbuni trimul-
feau în safeuri pachetele cu aefuni. VINTILĂ, O. 22,
cf. DM, L. ROM. 1959, nr. 5, 13. Invențiile etău cumpă-
rate și finite în safe. M 1965, nr. 3, 2/1, cf. DN². Unul
din bandiți, trăgînd două focuri, a făcut să sară în
aer broasca de la un seif. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970,
nr. 65, 32/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie)
Acele recipiente vor fi închise în dulapuri (safeuri)
căptușite cu plumb. SANIELEVICI, R. 240.

— Scris și: (după engl.) safe. — Pl.: seifuri. — Și:
(rar) safé, saféu, sef s. n.

— Din engl. safe.

SEIGĂ s. f. Aparat de recoltare a stufului care se
atașează frontal unui tractor. Cf. DN², DEX.

— Pl.: ?

— Cf. germ. Seige, „jgheab la mină”.

SEIGNETTOELECTRICITĂȚE s. f. Proprietate a unor
dielectrici de a se polariza intens în cîmp electric
și de a păstra polarizarea după scoaterea din cîmp;
feroelectricitate. Cf. LTR², M. D. ENC.

— Pronunțat: se-ig-.

— Din engl. seignetto-electricity, germ. Seignet-
toelektrizität.

SEILĂ vb. I. Tranz. (învechit, rar) A însăia.
Cf. I. GOLESCU, C.

— Pronunțat: se-i-. — Prez. ind.: seilez.

— Etimologia necunoscută.

SEILĂȚURĂ s. f. (Prin Munt. și prin sud-estul
Olt.) Saia¹ (2). Cf. ALRM SN III h 1052.

— Pronunțat: se-i-. — Pl.: seilături.

— Seila + suf. -ătură.

SEIM s. n. (În evul mediu, în unele state din răsă-
ritul Europei) Adunare reprezentativă pe stări;
(azi, în Polonia) adunare națională; (azi, în Finlanda)
parlament unicameral; p. ext. sesiune de lucru a
acestor organe. V. dietă, parlament (2).
Au trimes Ștefan Vodă solii sei la Craiul leșez la
săim. URECHE, LET. I, 142/8. Ei vor alege solii și vor
trimete la seim unde se vor împreuna cu toți solii fini-
tușilor. SIMON DASC., LET. 93. Îndată iarna au strins
săim. M. COSTIN, LET. I, 245/13. Iară al doile săim
au strinsu la Pojun cu staturile ungurești și pentru
lucurile ungurești. N. COSTIN, L. 486. Lești iarăși
au făcut săim la mai și ase au priimit pre Frederic.
NECULȚE, L. 344. Împrăștiindu-se Adunarea țerei sau
Seimul, înțiași dădă i-au venit în cap să se izbindească
de pe Dracula, domnul Valahiei, căci îl prinsese cînd
se înturna de la Varna. ȘINCAI, HR. II, 9/22. Pe 13 iă-
nuarie din anul 1644 au chemat seim, în care s-au
spus prietenele pentru care vobeste să se scoale cu arme
asupra împăratului. id. ib. III, 42/8. Scoposul cel mare:
nu s-au fost adus întru plînire pentru cuvîntul unei
alcături propuse lui Teodor de cătră seimul sedu-
obsteasca adunare a Poloniei. ASACHI, I, 130/12. Regele
Alesandru chemasă la Radomno seimul (adu-
narea noblesei). id. S. L. II, 85. Regele au trimes pro-
punerea la seim, carele au tratat-o ca o cauză diplo-
matică a republicei. CALENDAR (1853), 44/19, cf. LM,
DDR, TDRG, T., PAPAHAĞI, C. I. Șleahicii care
aveau mare plăcere totdeauna, în seim, să stea împotriva
mgieștății sale. SADOVEANU, O. XII, 226. Obrijich Crai
cel tînăr a strigat în seim pieira tuturor dușmanilor
Lehiei. id. ib. 360, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D.
ENC., DEX.

— Pl.: seimuri. — Și: (învechit) săim s. n.

— Din pol. sejm.

SEIMAN adj. v. seimen.

SEIMĂ s. f. Boală caracteristică bovinelor și cab-
linelor care se manifestă prin crăparea părții cornoase
a copitei; (concretizat) crăpătură în partea cornoasă

a copitei, provocată de această boală. Seimele se mai pot coase sau nitul când sînt prea mari. ENC. VET. 92. Seima începe printr-o mică crăpătură ce singerează, produce durere și care avansează de sus în jos pînă la marginea unghiei. ENC. AGR., cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: seime.

— Din fr. seime.

SEIMEAN s. m. v. seimen.

SEIMEN s. m., adj. 1. S. m. (În vechea organizare militară a Imperiului Otoman; mai ales la pl.) Soldat dintr-un corp special al inenicerilor. Acolo au ieșit siimenii vizirului și bostangii împărătești și i-au sprijinit în pușci și în sabii. IST. T. R. 82, cf. ȘĂINEANU². Rășcoala și prădăciunile seimenilor... au atins nămași viața și gospodăria boierilor din București și Tîrgoviște și n-au jignit întru nimic pe țărani. IORGA, B. R. 116, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

2. S. m. (În vechea organizare militară a țărilor române în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; mai ales la pl.) Persoană care făcea parte dintr-un corp de ostași mercenari pedestri (înarmați cu sinețe) care aveau ca principală atribuție paza curții domnești. L-au pornit [pe Alexandru Vodă] pe drumul braniștei pe denoace de Bahlui, pornind și săimeni cu stnefele gata pe lângă dînsul. M. COSTIN, O. 99. I-au închis giuptneasa, ș-au pus și sămenii de i-au răspit curțile din Iași. NECULCE, L. 181, cf. CANTEMIR, AP. CIHAC, II, 671. Acest vîstier năraul de jafuri și de mîle și de alte răutăți nu-l lăsa... făcea rău, închidea pre la siimeni. R. PĂPESCU, în MAG. IST. IV, 117/15. Acea cheltăială să o ia sutulgiu de la toți siimeneii hătmanăști (a. 1744). URICARIU, V. 35/18. Dimpună cu soful meu Apostol, săiman agesc, făcut-um zapisul (a. 1762). IB. XVI, 219. Și înții să petreca siimenii de curte, apoi vîndătorii, apoi siimenii hătmanăști. GHEORGACHI, CER. (1762), 297. 10 săimeni, un căpitan de arnăuși (a. 1784). IORGA, S. D. VI, 186. Sî-tăind vro cîteva sute de cătăreși și de siimeni pedestri, au cîmpriș și Hotinul și l-au prădat. ȘINEAI, HR. III, 54/35. Manole, căpitanul de siimeni (a. 1803). CAT. MAN. I, 532. Breslele slujitor-estii ce sînt pe afară pe la județe adică siimeni, vîndători, lefecii, talpoși, aprozi, copii de casă și alții (a. 1813). AP. TDRG. Craii din Iași fiecare era după cheful lui, Spargerii de dugheni și case și beții cite voiești, Căci pe dînsii cu siimenii nu puteai să-i pedepsești. BELDI-MAN, BETA. III, 358. Pă stujitorii cei ordinduiși, adică pe siimeneii și ceilalți paznici ai fării, și pe aceia îi avea greții cei pe lângă Voișvoda. ca un venit al lor (a. 1821). IORGA, S. D. XI, 208, cf. I. GOLESCU, C. La fiescare zeastă să fie rînduiși cite un epistat cu leafă împreună cite cu doi siimeni. AR (1831), 90³/A7. Siimenii sau sebganii așești le care era în fiecare țîrg cite patru sau cinci, iar în Iași zece supt aga. MAG. IST. II, 41/8. Cazarma seimenilor era lângă zidul Curții și se numea odăile seimenești. BĂLCESCU, AP. ȘĂINEANU, D. U. Gardele erau compuse mai mult din români și sîrbi sub numele turcesc seimeni, ca în Muntenia. BARIȚIU, P. A. I, 5. În zadar arătau streji de arnăuși și de siimeni. NEGRUZZI, S. I, 16. P-alunci avea țeara dorobanși, roșiori, călărași, odiboși, seimeni, talpași, lefecii și slujitori. GHICA, S. 18. Siimenii călări, înarmați și îmbrăcați cu haine roșii și mofuri galbene. FILIMON, O. I, 302. Sebganii de scuteală. BARONZI, L. 119, cf. CIHAC, II, 611; DM. Văzui o mulțime de oameni înarmați cu tot felul de arme, seimenii, slujitori, arnăuși, panduri. ODOBESCU, S. I, 291; cf. DDRF. Vistiernicul Isac comanda în armata lui Ștefan peste 1000 de călărași. Măi tîrziu găsim pe Buluk-pașa... comandînd 100 de sebganii sau lefecii. XENOPOL, I. R. IV, 160, cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEX. W., ȘĂINEANU². Iată vechii seimeni, ostași cu plată. IORGA, C. I. I, 170, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. Ea usile odăilor și la intrarea cea mare păzeau siimenii în frumose straie roșii. SADOVEANU, Z. C. 139. Recunoști strănepoșii cătanelor spătărești... ai

scutelnicilor și ai seimenilor cu haine roșii. c. PETRESCU, C. V. 80, cf. SCRIBAN, D. Steagurile de cîrtiță în Moldova depindeau de marele togoș, iar steagurile de roși și călărași în Muntenia de marele spătăr, care comănda și trupele de seimeni și lefecii. OȚETA, T. V. 49, cf. DL, DM. Se arată deasupra fostelor grajduri ale seimenilor. BARBU, PRINC. 15. Era fiul unui fost căpitan de seimeni. IST. LIT. ROM. II, 507. Același mistonar catolic notează că mercenarii pedestri străini se numeau seimeni sau, simplu, lefecii, nu dorobanși. STOICESCU, C. S. 120. După ce consultase un bolnav de pestă, a fost izolat la locuința sa, sub paza unui seimen, fiind considerat suspect. G. BARBU, A. V. 86. Dorobanși, seimeni... Aceste corpuri de oaste muntenăști formau baza armatei în tot șec. XVIII. MAGAZIN IST. 1972, nr. 10, 4, cf. M. D. ENC., DEX. În 1655 în București a avut loc prima mare rășcoală — a seimenilor și dorobanșilor, care s-a extins și a cuprins populația din oraș și din țară. JUD. ROM. SOC. 26.

3. Adj. (Prin Ban.; în forma seiman) Viteaz. Com. LIUBA.

— Pl.: seimeni. — Și: (învechit) seimeán (CADE), sebgán, sebgán, săimán, săimén, sigmeán (TDRG, SCRIBAN, D.), sigmén (CANTEMIR, AP. CIHAC, II, 611), siimán (CIHAC, II, 611, TDRG, SCRIBAN, D.), siimeán (CADE, SCRIBAN, D.), siimén, siimeán, simén, (învechit, rar) sāmén s. m., (regional) seimán (com. LIUBA) adj.

— Din tc. seymen, seyman.

SEIMENESC, -EASCĂ adj. Care se referă la seimeni (2); care aparține seimenilor, de seimen. Vom da acele lefi seimenești vouă și feciorilor voștri (sfîrșitul șec. XVII). MAG. IST. V, 337/24. Cazarma seimenilor era lângă zidul Curții și se numea odăile seimenești. BĂLCESCU, AP. ȘĂINEANU², cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. Constantin Șerban... a încercat să se înțeleagă cu ceilalți slujitori ca să desființeze corpul seimenilor, promișindu-le lor acele lefi seimenești. STOICESCU, C. S. 197, cf. DEX.

— Pl.: seimenești.

— Seimen + suf. -esc.

SEIN, -Ă adj., s. f. 1. Adj. (Popular; despre lînă blană, păr sau obiecte confecționate din astfel de materiale) De culoare naturală, care variază între alb murdar, înspicat cu negru sau maro, și negru deschis; p. e x t. (despre animale, în special despre oi) care are lînă, părul, pielea de culoare care variază între alb murdar, înspicat cu negru sau maro, și negru deschis; s p e c. cenușiu. Lîna lor [a oîlor] trebuie să fie lungă, deasă... albă, de cătră peale, cam săină. ECONOMIA, 85/23. Cît apueă ele cevaș lînd, îndată le tunde pin' la piele, Necăuțind de bălaie, săină. BUDAI-DELEANU, T. 364. Tot ce nu va fi bălțat și alb în capre și săin în miei (a. 1814). AP. TDRG, cf. LB, VALIAN, V., ISER. Pănură țesută din lînă, așa cum e tunsă de pre oi, albă, neagră, seină. BARIȚIU, P. A. I, 271, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BĂRCIANU, Y., LM. Lîna stogoșă, furcană, seină, neagră, albă, țrecavă... nu-ți aduc nici un ciștig? JIPESCU, O. 48. Săricile era cu mîncei... de strai gros, cu lafele în afară, albe, seine or sure. PITIȘ, ȘCH. 110, cf. ȘĂINEANU², PAMFILE — LUPESCU, CROM. 39, CHIRIȚESCU, GR. 254. Avea părul ca lîna oîlor seine. AGIBIȚEANU, S. P. 75, cf. RESMERIȚĂ, D. În țîrgurile de toamnă, vreo 50 femei duc... spre vînzare, din tot ce au lucrat: dimie năgră și seină, aba albă, sărici, ploacă. RĂDULESCU-COPIN, M. N. 106. Poartă costumul următor:... cămașă albă, clicin sein, șerpar lat, cioareci de lînă. BĂNUȚ, T. P. 81, cf. CADE, GR. S. VI, 63. Muls ușor din caier de lînă seină. VOICULESCU, POEZII, I, 184, cf. SCRIBAN, D. Scoto-cind în mînșonul de astrăhan sein se pregătea să pite pe masă mîza ei obicinuită. CAMIL PETRESCU, O. I, 583. Încerc apoi flanelă groasă de lînă seină. STANCU, D. 402, cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX, H I 8, II 60, III 68, IV 176, IX 92. Plîmbă-mi-se, plîmbă... Cea

maică bătrână, Cu briul de lână, De lână seină. POP.; ap. GCR II, 298. Un berbec a cărui lână nu-i nici albă, nici alăie, ci amestecată, e săin. COM. MARIAN, cf. VIKUJ, GL. 22. Mi i-a-nchis la mânăstire în haine scăune, Săine și mohorite. GRAUL, I, 19, cf. VIRCOL, v. 99, I. CR. IV, 59, com. din TURNU MĂGURELE și din PRATA - TURDA, PAȘCA, GL. Pe mine m-or jăli Oile cele seine; Alea m-or cînta pe mine. ARH. FOLK. VI, 207, cf. CHEST. V 75, 31, 38, 44, 49, 86, 99. Lână seină din care se face nădrağı, nu prea neagră. ALR I 1485/922. La bărbăți laibărele (jiletcele) nu erau negre, ci săine. ALR II 3352/27, cf. A III 9, 18, v 6, 14, 15, 20, 25, 31, 34, 35, vi 9, 33. ♦ (Prin analogie) Fusese zf seină și puțin dezgheț, Pe coaste încremeneau păduri seine. GALACTION, o. 101. Șarpe sein Plin de venin, Șarpe solzós Cu dinți de os. TEODORESCU, P. P. 394. ♦ P. anal. (Regional; despre păr, barbă, mustăți; p. ext. despre oameni) Cărunt. Barba săină a lui Ali, cealmaua lui albă, ..., se iuscă. MACEDONSKI, o. III, 31. Săin..., om ce începe să cărunțească. Com. din fostul județ VILCEA, cf. ALR I 1485/518, 582, 590, ALRM I/I h 98, ALR II/I h 4. Săin la cap. TEAHA, C. N. 263.

2. S. f. Varietate de struguri cu bobul de culoare albă-cenușie sau neagră-vineție; (regional) corb. Vinul tămișos sau bustiuc se face din poama busuiocă amestecată cu galbenă și săină. I. IONESCU, P. 254. Numiri de struguri: corb, gorgan, coarnă albă și neagră, razachie, săină, ciinească. HEM 2104. Strugure tămișos, ... coada-vulpilor, mărunt (mărunfel), seină. JIPESCU, o. 53, cf. ȘĂINEANU, D. U. Vinul roșu de Octobestii... era produs de soiurile de viță neagră moale, numită în Ollenia seină și neagră vițoasă, căreia i se spune... corb. C. GIURESCU, P. O. 99, cf. H I 381, II 11, 58, 125, III 143, 305, v 16, 97, IX 55, com. din TURNU MĂGURELE. ♦ (Regional; art.) Numele unui cîntec corb, probabil, se cîntă la culesul strugurilor mai sus definiți (Glodeanu Siliștea - Urziceni). H II 115. Podgorenii i-au scos felului de struguri numit gorden cîntecul seină de la culoarea boabelor care este cenușie deschisă. ib. ♦ (Regional) Varietate de mere nedefinită mai îndeaproape (Poenari - Ciîmpulung). H IX 389.

Pl.: seină, -e. — Și: săin, -ă (H I 6, IX 92, I. CR. IV, 59, CHEST. V 75/38, 49; ALR I 1485/420, 536, 538, 540, 558, 582, 588, 592, 594, 595, 596, 610, 704, ALR II/I h 4/365, A III 18), săin, -ă, sărin, -ă (CHEST. V 75/99) adj., s. f.

Etimologia necunoscută.

SEINER s. n. Navă maritimă de pescuit, prevăzută la pupă cu o platformă pentru manevrarea năvoadelor. Cf. DER, M. D. ENC.

Rl.: seinere.

Din engl. seiner.

SEİR s. n. (Turcism învechit) Priveliște (4). Cereștile privele și seiruri va privi. CANTEMIR, ap. TDRG, cf. DDRF, SCRIBAN, D.

Pl.: seiruri.

Din tc. seyr.

SEİS s. m. v. seiz.

SEISM s. n. (Livresc) Cutremur (de pământ). Cf. MDT, LTR², DL, DM, DN². Va fi un naufragiu sinistru, Asemenea unui seism de-apocalipsă, brusc impietrit. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 1/3, cf. M. D. ENC., DEX. Seismele se măsoară pe diferite scări. RL 1977, nr. 10.066. ♦ Fig. Observase o nouă stratificare a făcilor, un seism discred al întregii musculaturi, ascunzînd senilizarea. CĂLINESCU, B. I. 15. Dacă aș fi președintele seismului moral care se pregătește, poate aș fi putut interzice într-un fel. T septembrie 1966, 30. Mă întreb... ce seisme misterioase dereglează optica și logica acestor oameni. CINEMA, 1968, nr. 12, 40. Bărbății luminați ai celor două neamuri au văzut

chiar în seismele care cutremurau adesea sentimentele noastre semnul unei viitoare renașterii. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 3/1. Discuția... a avut în centrul ei tocmai posibilitatea reală a convergenței, aspirației indivizilor și instituțiile existente, mai ales pe fondul seismelor care zguduiseră în ultimii ani societatea. ib. nr. 56, 3/2.

Pl.: seisme.

Din fr. séisme.

SEISMĂL, -Ă (Rare) Seismic. ♦ Linie seismică = direcția unei seismice (v. seismic 1). Cf. DN².

Pronunțat: se-is-. Pl.: seismici, -e.

Din fr. séismal.

SEISMIC, -Ă adj. 1. Care ține de cutremure (de pământ), privitor la cutremure, provocat de cutremure, de cutremure; (rar) seismic. Cutremurele de pământ sau fenomenele seismice se urmăresc azi cu mult interes aproape în toate părțile lumii. SĂM. VI, 72, cf. CADE. Un peisaj... cu solul surprins parcă într-o oscilație seismică fabuloasă. YIANU, E. 161. Se vor intensifica lucrările de prospecțiuni geofizice, în special cele seismice. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4.837. Prospecțarea geofizică a Depresiunii Panonice... a dus la conturarea mai multor anomalii seismice în fundament. ONCESCU, G., 394, cf. DL, MG I, 180, DM. Se stabilesc gradele mișcărilor seismice. CINEMA, 1968, nr. 3, x. Catastrofa seismică de la Skoplje. ib. 1969, nr. 9, 35. Izbucnește ca o catastrofă seismică, cu trosnetul încheieturilor lumii, cu huiete de mari surpări. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 7/2. Munții se termină brusc, printr-un abrupt înalt... a cărui origine tectonică este trădată și printr-o sensibilitate seismică mai accentuată. JUD. ROM. SOC. 72, cf. M. D. ENC., DEX. Fenomenele seismice se aglomerează și... Terra trece printr-un moment de criză. CONTEMP. 1977, nr. 1.585, 5/1. ♦ Unde seismice = unde elastice care se răspundesc în scoarța terestră, fiind provocate de cutremure sau de explozii (subterane) artificiale. Aparat speciale... înregistrează proprietățile fizice... propagarea undelor seismice, valoarea gravitației. GEOLOGIA, 4, cf. M. D. ENC., DEX. Studiile și cercetările specialiștilor... includ o tematică largă, vizînd... studiul... undelor seismice. RL 1977, nr. 10.071. (Fig.) Am auzit exploziile cinematografului poloneze, cehe... Undele seismice au ajuns pînă la noi. CINEMA, 1968, nr. 4, 16. Zonă (sau regiune) seismică = zonă (sau regiune) în care se produc frecvent cutremure de pământ. Cf. DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX. Seismologii români și străini efectuează de mulți ani... cercetări amănunțite ale zonei seismice Vrancea. RL 1977, nr. 10.070. Scară seismică = clasificare a cutremurelor de pământ, în mai multe categorii de grade de intensitate, după puterea cu care se manifestă și după efectele pe care le au asupra scoarței terestre și asupra construcțiilor. Cf. M. D. ENC. ♦ Fig. Din jocul lor seismic, violent și inegal, se precipită, astfel, linia de puncte luminoase a adevărului. LOVINESCU, G. v, 169. O parte însemnată a literaturii istorice cu teme din istoria epului mediu are drept subiect marile mișcări seismice care zguduie pînă în adîncuri rînduilele feudale. v. ROM. IANUARIE, 1954, 201. Epoca noastră este infinit mai complexă, mai contradictorie, mai seismică decît aceea... a bătrîneții prestigioase a criticului. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 8/5. (Substantivat) Ne aflăm pe plan muzical, într-o perioadă de tranziție în care conceptele, estetice se schimbă cu mare rapiditate... această seismică muzicală va duce... la o așezare stilistică caracteristică pentru epoca noastră. M 1968, nr. 9, 5. ♦ Care înregistrează seismele. Aparat geofizic seismic (reflexie și refracție). NOM. MIN. I, 48. ♦ Stație seismică = ansamblu de aparate instalate într-o anumită zonă și folosite pentru studiul fenomenelor seismice (1) (naturale) ale scoarței pămîntului; p. ext. locul respectiv sau clădirea împreună cu apar

răteră aferentă, stație seismologică, v. seismologic. Cf. M. D. ENC., DEX. *Stațiile seismice... arată în continuare un proces de calmare a focarului.* SCINTEIA, 1977, nr. 10 071.

2. (Rare; în sintagma) *Prospecțiune seismică* (și substantivat, f.) = seismometrie. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: seismici, -ce. — Și: (rar) sismic, -ă.
— Din fr. *seismique*. — Sismic < fr. *sismique*.

SEISMICITATE s. f. Grad de frecvență și de intensitate a undelor seismice (v. seismic 1) dintr-o regiune. *Judecând după seismicitatea mare a acestui sector, s-a tras concluzia că unitatea Câmpiei Române este înecă într-un echilibru instabil.* ONĂSCU, G. 93, cf. DM, DN², SFC VI, 56, M. D. ENC., DEX. *Este de așteptat ca viitoarea hartă... să contribuie cu elemente noi la completarea cunoștințelor despre seismicitatea teritoriului.* RL 1977, nr. 10 076.

— Pronunțat: se-is-
— Din fr. *seismicité*.

SEISMOGENIC, -Ă adj. Care determină apariția unui cutremur. Cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: se-is-. — Pl.: seismogenici, -ce.
— Din fr. *seismogénique*.

SEISMOGRAF, -Ă subst. 1. S. n. Seismometru înregistrator. Cf. CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN². *Dosarul enigmelor se îngroașe cu contribuția seismografului perfecționat instalat pe lună.* CONTEMP. 1969, nr. 1 205, 10/4, cf. M. D. ENC., DEX. □ *Zguduirii înregistrate numai de seismografe.* ♦ (Ca termen de comparație) *Înregistrând, ca un seismograf, cele mai ușoare semne ale energiei create.* în PLR II, 311. *E normal ca institutul să reacționeze ca un fin seismograf la tot ce se referă la calitatea producției sale.* T decembrie 1968, 51. *Artistul trebuie să simtă ca un seismograf... tendința încă înconștientă de sine a publicului și s-o amplifice.* CINEMA, 1969, nr. 6, 11. ♦ Fig. *O gazetă care să fie seismograful mișcărilor de neconștientă înnoire a sufletului contemporan.* în PLR II, 563. *Reportajul fiind cel mai sensibil seismograf al vieții... va ajuta la viitoarele mari prefaceri ale lumii.* CONTEMP. 1954, nr. 386, 3/4. *A înregistrat seismograful firii omenești cele mai mari oscilații.* ib. 1958, nr. 951, 3/2. *Inima ta sensibilă, acest seismograf fin, presimte noi catastrofe?* T septembrie 1966, 30. *Publicul este seismograful de accesibilitate a artistului.* CINEMA, 1968, nr. 6, 12. *Se exprimau... din ce în ce mai straniu, deoarece conștiința europeană, ale cărei seismografe erau, vedea aglomerându-i-se în fața problemei tot mai complexe.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 6/2. *El este un seismograf care propune actualității sociale o realitate estetică complexă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 134, 4/2. ♦ Aparat folosit în prospecțiuni geofizice, cu ajutorul cărui se înregistrează vibrațiile produse de anumite explozii subterane provocate în scopuri științifice. Cf. DL, DM, DEX.

2. S. m. și f. Specialist în seismografie. *Să cunoaște ceea ce seismograful numesc parametrii cutremurului.* RL 1977, nr. 10 076. ♦ Fig. *Încrederea predecesorilor lor, iluminăși sau măi îndepărtași, seismografuli trepidărilor declanșate la mijlocul secolului trecut... îi opan mărturiu sfișietoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 4/2.

— Pronunțat: se-is-. — Pl.: (1) seismografe, (2) seismografi, -e. — Și: (rar) sismograf (CADE), sismograf (SCRIBAN, D.) s. n.

— Din fr. *seismographe*. — Sismograf, sismograf < fr. *sismographe*.

SEISMOGRAFIC, -Ă adj. Care ține de seismografie sau de seismograf, privitor la seismografie sau la seismograf, de seismografie sau de seismograf; care se face cu seismograful. Cf. DM. *Din valorificarea măsurătorilor seismografice a cutremurelor și exploziilor,*

cercetătorii au obținut o imagine precisă a nașterii și creșterii munților. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 52/2, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Despre instrumente, aparate etc.) *Care servește la măsurarea undelor seismice (v. seismic 1).* În Peninsula Balcanică au loc foarte frecvent cutremure slabe, care pot fi înregistrate numai cu ajutorul aparatelor seismografice. RL 1977, nr. 10 070: ♦ Fig. *Metoda comparativă [cunoaște] în epoca noastră o adevărată renaștere în domeniul științelor social-istorice... în cel seismografic al artelor.* T octombrie 1968, 86.

— Pronunțat: se-is-. — Pl.: seismografici, -ce. — Și: (rar) sismografice, -ă adj. SCRIBAN, D.

— Din fr. *seismographique*. — Sismografic < fr. *sismographique*.

SEISMOGRAFIE s. f. Parte a seismologiei care se ocupă cu înregistrarea undelor seismice (v. seismic 1) și cu interpretarea acestor înregistrări. Cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: se-is-.

— Din fr. *seismographie*.

SEISMOGRAMĂ s. f. Diagramă care reprezintă înregistrarea grafică la seismograf (1) a fenomenelor seismice (1); hirtia, formularul pe care este înregistrată o astfel de diagramă. *O hirtie de acestea se numește seismogramă și arată felul cutremurului.* SĂM. VI₁, 74. *Au rolul unor seismograme, adică al acelor linii ușor de tot frântă care înscriu pe hirtie... cele mai ascunse și mai depărtate cutremure.* V. ROM. IANUARIE 1957, 136, cf. DL, DM, LTR², DN², M. D. ENC., DEX. *Seismogramele au relevat că mișcările de pământ au durat peste 20 de minute.* RL 1977, nr. 10 066.

— Pronunțat: se-is-. — Pl.: seismograme.

— Din fr. *seismogramme*.

SEISMOLOG, -Ă s. m. și f. Specialist în seismologie. *După efectele cutremurului se socotește intensitatea lui, conform unei scări, stabilită de un congres de seismologi.* SĂM. VI₁, 73, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. *Seismologii români și străini efectuează de mulți ani... cercetări amănunțite ale zonei seismice Vrancea.* RL 1977, nr. 10 070.

— Pronunțat: se-is-. — Pl.: seismologi, -ge.

— Din fr. *seismologue*.

SEISMOLOGIC, -Ă adj. Care ține de seismologie, privitor la seismologie, de seismologie. Cf. CADE. *S-au proiectat... asociații internaționale pentru studii geodezice, seismologice, astronomice, meteorologice.* D. GUSTI, P. A. 201, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. *Experții străini își dau concursul la... studiile și cercetările seismologice.* RL 1977, nr. 10 071. ♦ *Stație seismologică* = ansamblu de aparate, instalate într-o anumită zonă și folosite pentru studiul fenomenelor seismice (1) naturale ale scoarței pământului; p. e. x. t. locul respectiv sau clădirea împreună cu aparatura aferentă; stație seismică, v. seismic (1). *Am avut ocaziunea să vizitez stațiunea seismologică.* SĂM. VI₁, 72. *La o stațiune seismologică depărtată ajung mai întâi undele longitudinale.* MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 18. *A instalat un număr de zece stații seismologice mobile în diferite zone afectate de cutremur.* RL 1977, nr. 10 071.

— Pronunțat: se-is-. — Pl.: seismologici, -ce. — Și: (rar) sismologic, -ă adj. CADE.

— Din fr. *seismologique*. — Sismologic < fr. *sismologique*.

SEISMOLOGIE s. f. Ramură a geofizicii care se ocupă cu studierea mișcărilor seismice (1) naturale ale scoarței pământului. *Seismologia s-a dezvoltat ca o știință de sine stătătoare.* SĂM. VI₁, 72, cf. CADE. *Această diferență de viteză joacă un rol important în seismologie.* MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 18, cf. LTR², DL, DM, DN². *Seismologia... a stabilit că epicentrele...*

pot fi repartizate ... în patru zone. ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4 848, cf. DER, M. D. ENC., DEX. Seismologia ... nu cunoaște repetarea în același loc a unui cutremur important decât după o lungă perioadă de timp. ȘCÎNTEIA, 1977, nr. 10 750.

— Pronunțat: *se-is-*. — Și: (rar) sismologie s. f. CADE.

— Din fr. *séismologie*. — Sismologie < fr. *sismologie*.

SEISMOMÉTRIC, -Ă adj. Care aparține seismometriei sau seismometrului, privitor la seismometrie sau la seismometru, de seismometrie. *Prospecțiunea seismometrică este o prospecțiune geofizică.* LTR² XIII, 404. *Metode seismometrice, bazate pe studiul propagării undelor elastice în pământ.* GEOLOGIA, 122.

— Pronunțat: *se-is-*. — Pl.: seismometrici, -ce.

— Din fr. *séismométrique*.

SEISMOMETRIE s. f. Ramură a seismologiei care ține de geofizica aplicată și studiază modul și viteza de propagare a undelor seismice (v. seismic 1) din scoarța terestră, provocate prin explozii artificiale, în scopul prospecțiilor diferitelor substanțe minerale utile și al detectării structurilor geologice favorabile acumulării acestor substanțe etc.; (rar) prospecțiune seismică, v. seismic (2). Cf. LTR², DM, DN². *Partea seismologiei care se ocupă cu studiul modului și al vitezelor de propagare a undelor seismice ... se numește seismometrie.* DER, IV, 353, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *se-is-*.

— Din fr. *séismométrie*.

SEISMOMÉTRU s. n. Aparat care indică momentul, durata și intensitatea undelor seismice (v. seismic 1), fără a face însă și înregistrarea grafică a acestor date. Cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *se-is-*. — Pl.: seismometre.

— Din fr. *séismomètre*.

SEISMONÁSTIC, -Ă adj. Care este specific organelor unor plante superioare caracterizate prin seismonastie. *Interesante sînt mișcările seimonastice ... cauzate de lovire.* BOTANICA, 61.

— Pronunțat: *se-is-*. — Pl.: seimonastici, -ce.

— Cf. seimonastie.

SEISMONASTIE s. f. Mișcare a organelor unor plante superioare, provocată de scuturare, lovire etc. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *se-is-*. — Pl.: seimonastii.

— Din fr. *séismonastie*.

SEISMOSCOP s. n. Aparat folosit pentru punerea în evidență a cutremurelor de pământ. Cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *se-is-*. — Pl.: seismoscoape.

— Din fr. *séismoscope*.

SEISMOTERAPIE s. f. Procedeu terapeutic, folosit, în tratamentul unor atonii funcționale și care constă în a imprima întregului organism (sau unei părți a lui) anumite vibrații mecanice de mică intensitate; vibroterapie. Cf. DN², D. MED.

— Pronunțat: *se-is-*. — Și: (rar) sismoterapie s. f. DN².

— Din fr. *séismothérapie*. — Sismoterapie < fr. *sismothérapie*.

SEIȘ s. n. Y. *seiša*.

SEIȘĂ s. f. (De obicei la pl.). Pendulare ritmică de durată variabilă a apei unui lac sau a unei mări închise, datorită schimbărilor bruște ale presiunii atmosferice, vîntului puternic, a versurilor locale in-

tense, cutremurelor etc. Cf. LTR². *În timpul seișului, cel puțin un punct ... de la suprafața apei nu suferă modificări ale cotei.* ib., cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN².

— Pl.: seișe (DER, M. D. ENC., DEX). — Și: (rar) seiș (pl. *seișuri*) s. n.

— Din fr. *seiche*.

SEIVÁN s. n. v. *șivivan*.

SEIZ s. m. (În țările române) Persoană (subordonată comisului) care era însărcinată cu îngrijirea cailor domnești sau boierești. *Seizi și comișii.* GHEORGACHI, LET. III, 317/15. *Al doilea seiz 5 lei pe lună (a. 1776).* ȘIO II, 318. *Opt seizi duceau de frâu opt cai acoperiți cu șele prețioase.* BĂLCESCU, M. V. 380. *Un veac se mulse fara de acești arendași ... județele se ocîrmuiau de caieci și seizi.* NEGRUZZI, S. I, 277, cf. POLIZU. *Patru seizi ai grajdului domnesc cite 20 lei fiecare, pe lună (a. 1859).* ȘIO II, 318, cf. GHICA, în CONTRIBUȚII, II, 169, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 611. *Sf. Sclujeau ca seizi la boierii români.* GDOBESCU, S. I, 405, Cf. DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pier cămilele, pier caii, pier seizii: rămăsese singur emirul.* LOVINESCU, C. IV, 19, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: seizi. — Și: (învechit) seid (DDRf), seis (GHICA, în CONTRIBUȚII, II, 169, CADE) s. m.

— Din tc. *seys*.

SEIZ-BĂȘ s. m. v. *seiz-bașa*.

SEIZ-BASĂ s. m. Șef al seizilor. *Pe lângă comis seiz-baș și alți seizi și comișii.* GHEORGACHI, LET. III, 317/15. *Seiz-baș 10 lei pe lună (a. 1776).* ȘIO II, 319. *Seiz-bașa țure cite 30 lei pe lună (a. 1859).* id. ib.

— Pl.: ? — Și: seiz-băș, saiz-băș (ȘIO II, 139), saiz-bașă (id. ib.) s. m.

— Din tc. *seys* bași, *sayis* bașe.

SEJŪR s. n. (Franțuzism) Ședere (3); s.p.e.c. (sens curent) vacanță, concediu pe care cineva și le petrece într-o localitate, într-o țară etc. *La sfîrșit de săptămîină și în timpul sejurului, turiștii pot participa la excursiile organizate la Istria.* RL 1973, nr. 8 867, cf. DEX, DN².

— Pl.: sejururi.

— Din fr. *séjour*.

SEL s. n. (Dobr. și prin sud-estul Munt.) Torent. Cf. SCRIBAN, D., H II 243, 297, XIV 348, 395, 444, CHEST, IX 44/982, cy 1949, nr. 8, 33. ♦ Șant prin care se scurge apa (unui șuvoi). Cf. SCRIBAN, D., com. din TEPEȘ, VODĂ, GERNAVODĂ.

— Pl.: seluri.

— Din tc. *sel*.

SELACHIÁN s. m. v. *selacian*.

SELACIÁN s. m. (La pl.) Subclasă de pești marini (din care fac parte rechinul, vulpea-de-mare etc.) cu scheletul cartilagos, cu corpul acoperit de plăci solzoase, cu orificiile branhiilor deschise direct la exterior, pe partea ventrală a corpului (*Selachii*) (și la sg.) pește care face parte din această subclasă. *Ordinul selacienilor (plagiostomi) ... coprinde peștii cartilaginoși ... a căror corp este lung sau de formă conică.* BARASCH, I. N. 395. *Pe lângă ordinele vechi în carbonifer se continuă peștii ganoizi, alături de care trăiesc selacienii.* GEOLOGIA, 70, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ♦ (Adjectival) Apariția primelor vertebrate reprezentate prin peștii placodermi și selacieni. GEOLOGIA, 68. *Pește, selacian marin.* M. D. ENC. 713, cf. DEX.

— Pronunțat: *-ci-an*. — Pl.: selacieni. — Și: (rar) selachián s. m. ENC. AGR.

— Din fr. *sélacien*.

SELAH s. m. (lht.; greicism învechit, rar) Calcan (*Scophthalmus maoticus*). Felurimea și mulțimea peștelui este nesoprită din care: sardele..., scrumbii..., salăhii, GOLESCU, I. 81, cf. I. GOLESCU, C.

— Pl.: *selăhii*. — Și: *salăhii* subst. pl.

— Din ngr. *σέλαχος, σαλάχυ*.

SELÂM subst. 1. (Turcism învechit) Salut¹. *Seleam* de la jupin Ibrîam. ISPIRESCU, ap. ZANNE, P. VI, 156, cf. DDRF, BĂRCIANU, I. BRĂESCU, M. 71. ♀. L o c. v. b. (Învechit) A face (sau a da, ori, regional, a-și da) *seleam(ul)* = a (se) saluta. *Le-au dat seleamul de buna venire*. N. COSTIN, ap. DDRF. *Au făcut seleamul despre parța împăratului* (a. 1715). ȘIO II₂, 107. *Dându-i seleam despre parța paștilor ot Hotin, îi luară înjudea*. DUMITRACHE, 18. *Seleam unu altu-și dau Și gîtlejul își udau*. TEODORESCU, P. P. 486. ♣ Buchet de flori (oferit în semn de omăgiu) în care mîneră de aranjare a floșilor are o valoare simbolică. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

2. (În sintagmele) *Selam-aga* = reprezentant al sultanului sau al vizirului însărcinat să răspundă la salutul trimis acestora de către domnitorul unui stat; *seleam-agasi*. *La selam-aga tot pentru vezerie nouă* (a. 1693). ȘIO II₂, 107. *Selam-ceauș* = reprezentant al domnului pe care îl preceda, îi anunța sosirea și răs-pundeau, în numele publicului, la salutul adresat de domn; șef al gărzii domnești. *Iesea seleam-ceaușul... și peștea mulțimei numele individului și rangul ce primise*. FILIMON, O. I. 150. *Seleam-ceaușul curții domnești intră în teatru și anunță venirea domnitorului*. id. ib. 229, cf. ȘIO I, 161, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., FD IV, 47.

3. (Învechit; ironic) *Selamlie (1)*. *A bea cafe pe cea lume în șala de selam*. ALECSANDRI, ÎN ZEITSCHRIFT, XIX, 397.

— Pl.: ? — Și: *seleam, selém, salám* (I. BRĂESCU, M. 71) subst.

— Din tc. *selám*.

SELÂM-AGĂȘI s. m. sg. v. *seleam-agasi*.

SELÂMALÍC s. n. v. *salamalec*.

SELAMÉT subst. 1. (Învechit) Salvare (1); noroc, (1). *Selemetul lor, le zice, Este a se tachina*. BELDIMAN E. 90/30. *Au trecut cu selamet, fără de niți o poticneală* (a. 1787). ȘIO II₁, 319. *Niei un selamet altul nu găsește*. ZILOF, ap. ȘIO II₁, 319, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ♢ E x p r. A ieși (sau a scoate) la selamet = a (se) rezolva în mod favorabil o problemă, o situație etc.; a scăpa dintr-o primejdie; a ajunge la o situație mai bună, a ieși la liman (v. liman). *Cu copii și cu rudenii la selametu n-a ieși*. BELDIMAN, E. 119/9. *Dă voi vedea că [catagrafia] iese la selemetul cel nădăjdut, atunci igrăș...* mă voi întinde și la alte plăși (a. 1827). DQC. EC. 402, cf. SCRIBAN, D. (Cu parafrazarea expresiei) *I-au dat o sumă de bani cînd au luat semeșia de la București: bacclâm la ce selamet vor să o scoată! Că treaba... merge pe dos* (a. 1820). IOBGA, S. N. 141.

2. (Învechit și regional) Ruină (2). Cf. FILIMON, ÎN CONTRIBUTII, III, 166, ȘIO II₁, 319, SCRIBAN, D. ♢ L o e. v. b. A scoate (sau a duce pe cineva la) selamet = a ruina (2). *Eu ca fiitoare și tu ca vîtaf de curte putem în scurt timp să-l scoatem la silimet*. FILIMON, O. I, 144. *Cînd te-a ruina ginere-tău... Pe mine! l să mă scoată și silimet!* ALECSANDRI, T. 1232. *Pe de altă parte, vîzîndu-se scos la selamet, l-a apucat pe fir, Iaqluța un fel de groază*. CARAGIALE, S. N. 40, cf. ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. A ieși (sau a ajunge) la selamet = a se ruina (2). *Unde o s-ajungă cu atîta băutură? ... la zelemet și pe urmă la balanuc* (a. 1896). ȘIO II₁, 319, cf. TDRG, SCRIBAN, D. *Cu mine nu iese la salament*. CV 1951 nr. 1, 36. *A făcut o negustorie de a ieși la salamet*. ib.

Cît e de petrecut, să petrecem, cã tot la salamet ieșim! BARBU, P. 407.

3. (Regional; în expr.) A ieși (sau a scoate pe cineva) la selamet = a ieși sau a scoate în lume (Slatina). Cf. ZANNE, P. Y, 591.

— Pl.: ? — Și: *selemét, selimént* (SCRIBAN, D.), *selimét* (id. ib.), *salamént, salamét, silimét, zelemét* subst.

— Din te. *selámét*.

SELAMLÍC s. n. v. *selamlie*.

SELAMLÍC s. n. 1. Parte a casei la turci, rezervată bărbaților și musafirilor; p. ext. totalitatea încăperilor destinate domnului și slujitorilor lui, precum și recepțiilor, în palatele domnești din evul mediu, în țările române; (învechit) *selam* (3). *Cum au trecut postul cel mare s-au și apucat de lucrul caselor despre selamlie, lăsînd haremul mai în urmă* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 232/13. *După menirea vestei de domnie nouă s-au mutat în curtea domnească, căci se isprăvise tot salamlăcul și-l așternură frumos* (sfîrșitul sec. XVIII). ib. 234/16. *Tînărul Petrake ducea [blănurile de vînzare] pe la haremurile și selamliecurile din Stambul și Sculari*. GHICA, A. 16. *Eu plecai și mă dusei în selamlie sau apartamentul bărbatului*. BĂLINTINEANU, ap. CADE, cf. TDRG, CADE, DL, DM, DEX.

2. Ceremonial sau alai cu care sultanul era însoțit la geamie pentru rugăciunea solemnă de vineri. *Neieșind două vîșeri la selamlie... la a treia fu silît să iasă la geamie*. VĂCĂRESCUL, IST., 276, cf. I. GOLESCU, C., ȘIO II₂, TDRG, SCRIBAN, D., CADE.

— Pl.: *selamlieuri*. — Și: (învechit) *selamlie* (TDRG), *seleamlie* (SCRIBAN, D.), *salamlăc* (BUL. COM. IST. II, 170), *salamlife, salamlăc* s. n.

— Din tc. *selâmlik*.

SELÂNDRĂ s. f. Navă de transport din timpul cruciadelor. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *selandre*.

— Din fr. *séandre*.

SELĂȘ s. n. v. *sălaș*.

SELĂȘI s. m. pl. Populație celtă-ligurică din Galiia cisalpină. *Strabon și Plinius adaogă că selășii din Piemont fiind supuși, o parte din tărîmurile lor aurifere le fură răpite*. XENOPOL, I. R. I, 148.

— Din lat. *Salassi, -orum*, fr. *Salasses*.

SELÁT s. m. v. *solae*.

SĚLĀR subst. v. *țeler*.

SELBÁTEC, -Ă adj., s. m. și f. v. *sălbatic*.

SELBÁTIC, -Ă adj., s. m. și f. v. *sălbatic*.

SĚLBĀ¹ s. f. v. *sîlbă*.

SĚLBĀ² s. f. v. *soibă*.

SĚLBĀTĀČĚŠTE adv. v. *sălbătițește*.

SĚLBĀTĀČĪME s. f. v. *sălbătičime*.

SĚLBĀTĀČĪT, -Ă adj. v. *sălbătičt*.

SĚLBĀTĪČĪ vb. IV v. *sălbătič*.

SĚLBĀTĪČŌS, -OĂȘĂ adj. v. *sălbătičeos*.

SĚLBĀTĚĀ s. f. v. *sălbăție*.

SĚLBĀTĪČ, -Ă adj. v. *sălbătič*.

SELBEZÎ vb. IV v. *sărbezi²*.

SELBEZI² vb. IV v. serbezi¹.

SELBEZIE¹ s. f. v. sârbezfel.

SELBEZIE² s. f. v. sôrbezfel.

SELBÓS, -ŌSÁ adj. v. sírlös.

SELCĂRIȘ s. n. v. sâlcăriș.

SÉLCE s. f. v. silice¹.

SELCIU, -IE adj. v. sâlcu².

SELEÁC, -Ā adj. v. sârac.

SELEAF s. n. v. sileaf.

SELEAH s. n. v. sileaf.

SELĀM subst. v. selam.

SELEAM-AGASI s. m. sg. Selam-aga, v. selām (2). Au trimis pașă la craiul pe seleam-agasi... de i-au făcut șire că au venit hășerifu împărătesc. AXINTE URICARIUL, LET² II, 148. Luind pașă veste cum că domnul este aproape de întâmpinarea sa, du trimis pe al său seleam-agasi întru întâmpinarea domnului. GHEORGACHI, LET² III, 331, cf. TDRG.

— Și selām-agasî s. m. sg. TDRG.

— Din tc. selām'agási.

SELEAM-AHCEĂSA s. f. v. selemahcesă.

SELEAMLIC s. f. v. selamlic.

SELEAP s. n. v. sileaf.

SELECT, -Ă adj. 1. (Despre publicul, asistența etc. dintr-o sală considerate ca formând un tot său, rar, despre oameni) Care dovedește finețe, eleganță, distincție, rafinament în înfățișare, în comportări, în gusturi, în simțiri etc.; subtil, ales, deosebit, distinct, fin, rafinat (2), (familiar) șic (2). Îndrăznesc, în fața unui auditoriu atît de select... q răspunde la una din cele mai greie chestiuni. CARAGIALE, O. II, 138, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, P., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Au fost obligați să biseze după insistențele lumtoase ale selectei asistențe. REBREANU, R. I, 265. Am dat o serbare de sfîrșit de an... Am avut public mult și select. BOTEZ, ȘC. 124. În jurul ringului se vedeau scaune și public mai „select”. CALINESCU, O. I, 215, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX. □ Este o persoană selectă. (Rar; despre modul de a se îmbrăca sau despre ținuta cuiva) Distins. Pomponescu, omul ținutei selecte, intră într-o apatie surprinzătoare, nu se mai bărbiereste, poartă aceleași vestimente mai multe zile. v. ROM. octombrie 1964, 87. (Rar; despre limbaj sau despre elemente ale acestuia) Ales. Vocabularul lui se îmbogățise dinșor, vorbea mai fluent, cu termeni mai selecti. AGIBICEANU, A. 210. Limbajul ei, de obicei rațional și select, se schimbă deodată. ARGHEZI, S. X, 72.

2. (Despre adunări, întruniri, recepții etc. sau despre mediul social al unor colectivități umane) Format (exclusiv) din persoane selecte (1); ales, distins. Iși primește clientii ca un senior pe invitații săi. La o recepție selectă. REBREANU, R. I, 203. Am asistat la o selectă întrunire electorală. BOGZA, A. I. 389. (Despre cartiere) Care este locuit (exclusiv) de persoane bine situate din punct de vedere social, material etc.; ales, distins. Cîteva decenii mai tîrziu însă Soho devenise unul din cele mai selecte cartiere, care adăpos-

teau reședințele unor nobili. CONTEMP. 1969, nr. 1 209, 10/1: (Rar, ironic; substantivat, m.) Lume distinsă, rafinată. Au putut să grămădească într-o curte... tot selectul Fălticeniilor. BRĂEȘCU, M. B. 70. (Despre localuri publice, magazine, hoteluri etc.) Care poate să satisfacă exigențele unui public select (1); ales, distins, rafinat (2). Nu intra decît în restaurante selecte.

Pl.: selecti, -le.

— Din fr. select.

SELECTĂ vb. I. 1. Tranz. (Folosît și a b's o.l.) (Complementul indică obiecte, ființe, mai ales oameni, elemente etc. care formează un grup, o mulțime, un ansamblu etc.) A alege și a reține după anumite criterii, în special după acela al însușirilor utile pentru un anumit scop; (complementul indică grupuri, mulțimi, ansambluri etc. de obiecte, de ființe, mai ales de oameni, de elemente etc.) a alege și a împărți în categorii, în clase etc., după anumite criterii, în special după acela al caracterelor distinctive, în vederea unui anumit scop, a clase, a triai; a selecționa (1). V. sorta. „Viața românească” a fînit și a reușit să selecteze tot ce s-a produs mai bun în literatură. în PLR II, 311, cf. RESMERIȚĂ, D. Am înșofit pe Adela în cîteva magazine, din care a selectat metodic tot ce însemnase pe o listă. IBRAILEANU, A. 82. Materialul psihic este selectat de... posibilitățile stilului fiecărui. id. S. L. 52. Într-o publică mare, care selectează și consacră... și nenorocitul de autor... criticul are un... rol de arbitru. TÔPÎRCEANU, în PLR II, 408. Poezia nouă... trebuie s-o selectezi și s-o împui și prin căldura convingerii. LOVINESCU, C. V, 21. În timpul lecturii unui roman, atitudinea estetică selectează... felul în care diversele episoade se înlănuiesc către final. VIANU, E. 409. Legătura între scriitorii și mediul care îi produce și selectează se vadește... cu cea mai mare putere. SADOVEANU, E. 193. Selectăm din trecut ceea ce ne convine. RALEA, S. T. I, 154. Principalul este dacă munca poetului reușește să concretizeze în imagini puternice, vii, ceea ce... a selectat din univers. v. ROM. ianuarie 1954, 214. Din inegalitatea atît de strălucitoare a celui de al doilea volum al său, am selectat, totuși, cîteva stroave de lirism autentic. CONSTANTINESCU, S. III, 104, cf. DL, DM. Au fost selectate... acele laturi sau ramuri care erau cerute imperios de necesitățile specificului război. năb. IST. INT. ROM. II, 17. Fîind vorba de o culegere antologică, bucășile ar fi trebuit selectate cu mai multă grijă. v. ROM. ianuarie 1963, 175, cf. DN². Regizorul a selectat și accentuat elementele de universalitate. 19 septembrie 1966, 89. A selectat, din zeci de mii de cădere, pozițiile, mișcările, virsele cele mai capabile să încete imaginea spectacolului. CINEMA, 1968, nr. 20 XI. Regizorul... și-a asumat... sarcina extrem de dificilă de a selecta momentele cele mai elocvente din viața mării artiste. CONTEMP. 1969, nr. 1 174, 5/1. Scriitorul să-și selecteze singur publicațiile. ROMANIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX. (Lingv.; complementul indică unități ale unei paradigme) A efectua o selecție (1). Pentru stabilirea interdependenței... putem indica unele condiții formale de recunoaștere a propozițiilor nemijlocit corelativ: prezența unor verbe care selectează un anumit mod, o anumită prepoziție, prezența elementelor de relație corelativă. I. ROM. 1967, 202. (Rar) A prefera. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. În tranz. (Despre aparate de radiorecepție) A delimita cu (foarte) mare precizie și a recepționa (foarte) clar undele electromagnetice îndulitate cu frecvențe sau cu amplitudini (foarte) apropiate ca mărime ale diverselor posturi de emisie; a fi (foarte) selectiv (2). Cf. LTR² XIV, 180, DL, DM, DN², DEX.

— Prez. înd.: selectez.

— V. select.

SELECTARE s. f. Acțiunea de a selecta și rezultatul ei.

1. Alegere și reținere, după anumite criterii, în special după acela al însușirilor utile pentru un anumit scop, a unor obiecte, a unor ființe, mai ales persoane, a unor elemente etc. care formează un grup, o mulțime, un ansamblu etc., selecție (1), (neobișnuit) selectivitate (2); alegere și împărțire în categorii, în clase etc., după anumite criterii, în special după acela al caracterelor distinctive, în vederea unui anumit scop, a unor grupuri, mulțimi, ansambluri etc. de obiecte, de ființe, mai ales de persoane, de elemente etc., clasare, triere; selecționare (1). Cf. selecta (1). Devenind un criteriu de selectare, „cultul basovian“ acordă astăzi un blazon estetic căutat. LOVINESCU, C. VII, 118. S-a urmărit... cu mult mai puțin acțiunea de selectare a influențelor. VIANU, L. V. 38. Acest gust se manifestă nu numai în selectarea și gruparea operelor cuprinse într-o ediție..., dar și în felul transcrierii acestor opere. id. L. R. 39. Putem ajunge la o selectare... la o fixare a anumitor stări sufletești. RALEA, S. T. III, 157. Selectarea lor [a cuvintelor] astăzi de către limba literară ne dă dreptul să vorbim de această specializare. L. ROM. 1967, 511. Am făcut parte din comisia de selectare a festivalului. 7 iulie 1968, 7. Selectarea talentelor și pregătirea candidaților pentru institut. CINEMA, 1963, nr. 1, x, cf. 61 1968, nr. 933, 3/2. De-a lungul unui proces milenar de selectare, s-a produs o categorică diferențiere între sunetul muzical și între zgomot. M. 1963, nr. 1, 11. Preocupările ei de selectare consecventă. CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/5, cf. 1 ianuarie 1969, 6, M. D. ENC. ♦ (Rar) Selecționare (2). A întreprins o acțiune de mobilizare a tuturor forțelor pentru... selectarea semințelor, transportul îngrășămintelor. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 184.

2. Delimitare (foarte) precisă și recepționare (foarte) clară a undelor electromagnetice modulate cu frecvențe sau cu amplitudini (foarte) apropiate ca mărime ale unor posturi de emisie. Cf. selecta (2). Cf. M. D. ENC.

— Pl.: selectări.

— V. selecta.

SELECTĂT, -Ă adj. 1. (Despre obiecte, ființe, mai ales despre oameni, despre elemente etc. care formează un grup, o mulțime, un ansamblu etc.) Care a fost ales și reținut după anumite criterii, în special după acela al însușirilor utile pentru un anumit scop; (despre grupuri, mulțimi, ansambluri etc. de obiecte, de ființe, mai ales de oameni, de elemente etc.) care a fost ales și împărțit în categorii, în clase etc., după anumite criterii, în special după acela al caracterelor distinctive, în vederea unui anumit scop, clasat, triat; p. ext. de calitate superioară; selecționat (1). Cf. selecta (1). Prin această insuficiență culturală... care se trădează... și la unele exemplare umane, aparent mai selectate, ne putem explica persistența unui mod de exprimare ce desfițe... bunul-simț. LOVINESCU, C. VI, 59. Teatrele s-au înmulțit... cu trupe de artiști selectați. ARGHEZI, B. 156. Pentru asta e nevoie... de mină de lucru selectată. CĂLINESCU, E. O. I, 114.

2. (Despre unde electromagnetice ale unor posturi de emisie, modulate cu frecvențe sau cu amplitudini foarte apropiate ca mărime sau despre posturi de emisie) Care a fost delimitat cu (foarte) mare precizie și recepționat (foarte) clar de un radioreceptor. Cf. selecta (2).

— Pl.: selectați, -te.

— V. selecta.

SELECTIV, -Ă adj. 1. Care are calitatea, capacitatea de a efectua o selecție (1); care procedează prin selecție, care selectează (1). Le însemni cu trei

cruci; care, în cursul, încep să și piardă și ele valoarea selectivă. IBRĂILEANU, A. 8. Satiricul... pentru că are un puternic punct de vedere personal, este mai personalist, mai selectiv. id. SP. CR. 220. Bogăția producției literare și nevoia unei călăuze selective justifică apariția noastră. REBREANU, în BLR II, 413, cf. ȘCRIBAN, P. Aceeași grijă selectivă și aceeași supraveghere a atitudinii... funcționează ca o normă și în poezia ei. VIANU, E. 52. Anghel era o inteligență artistică selectivă, asimilând tot ceea ce consuma cu sensibilitatea și cu idealul lui. CONSTANTINESCU, S. I, 35, cf. LTR², DL, DM, DN². Criteriul selectiv ar fi putut fi mai riguros în alcătuirea catalogului de traduceri. V. ROM. aprilie 1963, 168. Organizarea unui sistem este, în ultimă instanță, o operație selectivă; de abstractizare și generalizare. L. ROM. 1966, 122. Inteligența lui este eficientă și selectivă. CINEMA, 1968, nr. 1, 16. Interesele, însele ca o orientare selectivă și constantă către un anumit domeniu de activitate..., constituie unul din motivele acțiunilor umane. 61 1968, nr. 935, 2/5. O față în beton aparent și două mozaicuri... au trecut cu succes prin filtrul selectiv al concursului. CONTEMP. 1969, nr. 1 179, 7/2. Spirit de sinteză, devenit... în același timp selectiv față de noile metode. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 4/2. Regizorul... trebuie să dea dovadă de un foarte riguros spirit analitic și selectiv. 7 iulie 1969, 93. Sugerăm... mai mult spirit selectiv în publicarea unor proze. FLĂCĂRA, 1969, nr. 4, 31, cf. M. D. ENC. ♦ (Adverbial) În acest chip, tot selectiv, „influențează“ mediul și poate „educa“ pe scriitor. RALEA, S. T. III, 201. Influența a acționat... în sensul factorilor interni care au determinat selectiv ce anume să se preia și în ce proporții. IST. LIT. ROM. II, 253. ♦ Care este făcut, realizat printr-o selecție (1), care se bazează pe selecție. Cf. PL, DM. Neologismele... prezentate sub forma unei liste selective, sint cel mai adesea comentate cu finețe. L. ROM. 1967, 276. Cartea e însoțită de o binevenită bibliografie selectivă a traducerilor din literatura americană. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 21/3, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Cercetare selectivă = cercetare a unei colectivități statistice pe baza extragerii unei selecții (1) ale cărei caracteristici, desprinse și examinate, se consideră ca semnificative pentru întreaga colectivitate. Cf. M. D. ENC. ♦ (Despre sisteme fizico-chimice sau tehnice) Care are proprietatea de a efectua o alegere, după anumite criterii, între mai multe mărimi sau elemente de același fel. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Despre radiorecepție; p. ext. despre radioreceptoare) Care poate selecta (2) semnalele unei anumite stații de radioemisie de semnalele apropiate ca frecvență sau ca amplitudine emise de alte stații. Dacă vrem ca receptorul să fie selectiv, adică să oscileze pentru un domeniu cât mai restrâns..., va trebui să-i reducem amortizarea. CIȘMAN, FIZ. II, 43, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: selectivi, -e.

— Din fr. sélectif.

SELECTIVITATE s. f. 1. Inșușirea de a fi selectiv (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Proprietate a unui sistem fizico-chimic sau tehnic de a efectua o alegere, după anumite criterii, între elementele unei clase de fenomene, de obiecte etc. Cf. MPT, LTR², DER, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Neobișnuit) Selectare (1). Criteriile de selectivitate valorică a pieselor care aglomerează listele-catalog. M. 1965, nr. 4, 11/1.

3. Proprietate a unui radioreceptor de a fi selectiv (2). Cf. DL, DM, DN².

4. Inșușire a plantelor și animalelor de a face selecție (2) în procesul de fecundare și în comportarea lor față de condițiile de viață. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Din fr. sélectivité.

SELECTOR s. n. 1. Dispozitiv mecanic sau electric care servește la efectuarea unei selecții (1). Uzinele sînt comandate de la distanță prin releuri și selectoare. ENC. TEHN. I, 160, cf. LTR², DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. Selector sensibil... acesta e publicul. CINEMA, 1968, nr. 6, 13. ♦ Spec. (De obicei urmat de determinarea „telefonice”) Dispozitiv de comutație în centralele telefonice automate care are rolul de a selecta (1) conexiunea cerută de abonat. În centrala [telefonică] se găsește patru feluri de mașini și anume: căutători, selectori, combinori și relee. ENC. TEHN. I, 168, cf. LTR², DER, DN², M. D. ENC.

2. Mașină agricolă alcătuită dintr-o vînturătoare și mai multe site, cu ajutorul căreia se separă semințele de impurități și se sortează pe calități. Unelte și mașini pentru condiționarea produselor... vînturătoare, trior, selector. NOM. MIN. I, 12. Pluguri și cultivatoare pentru tracțiune mecanică, mașini de semănat, baloaze de cereale, selectoare și trioare. LEG. EC. PL. 423. Au reparat toate plugurile, grapele, trioarele, selectoarele. SCINTEIA, 1954, nr. 2 886. Pentru curățirea unor cantități mari de semințe... se construiesc mașini combinate numite selectoare. AGROTEHNICA, II, 27, cf. LTR², DL, DM, DN². Pentru curățirea și sortarea semințelor se folosește selectorul. BOTANICA, 99, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

3. (Text.) Organ principal al mecanismelor desenate de la mașinile de tricotate alcătuit dintr-o tijă metalică ce selectează individual acele de tricotate în vederea realizării desenelor în tricot. Cf. LTR². — Pl.: selectoare și (rar, m.) selectori. — Din fr. sélecteur.

SELECȚIE s. f. 1. Alegere și reținere, după anumite criterii, în special după acela al însușirilor utile pentru un anumit scop, a unor obiecte, a unor ființe, mai ales persoane, a unor elemente etc. care formează un grup, o mulțime, un ansamblu etc., selectare (1), selecționare (1), (neobișnuit) selectivitate (2); (concretizat) rezultatul acestei operații. Apem în sertare destulă materie; vom face o frumoasă selecțiune. CARAGIALE, O. II, 166, cf. 186, ALEXI, V. Un biet poet... ce-și răsfoiește opera lui, voind să facă o selecție și nu se îndură. ANGHEL, PR. 69. Scara valorilor a fost oarecum inversată, selecțiunea pornind de la criterii nejustificate. IN PLR II, 208, cf. 284. Nu are ca principiu selecția. IBRĂILEANU, A. 105. În genul dramatic este o strășnică selecție de caracteristice. id. s. L. 39. Bogăția cantitativă permite o mai îngrijită selecție calitativă. REBREANU, IN PLR II, 413, cf. RESMERIȚĂ, D. Credem că un bilanș ar trebui să fie întocmit... după acel principiu al selecției. IN PLR II, 586. O selecțiune severă va lăsa pe teren doar mașinile cu maximum de producție și economie. IONESCU-MUSCEL, ŢES. 28. Minunea ivirii unui mare artist pe lume stă tocmai în lucrarea de selecție. VIANU, A. P. 194. Deși nu putea face o selecție mai largă... îi plăceau. CĂLINESCU, O. I, 99. Selecția tuturor caracterelor din întreaga educație morală se face după optica specială a clasei dominante. RALEA, S. T. I, 82. În ce mă privește, selecția era făcută. V. ROM. noiembrie 1954, 152. Va trebui făcută o selecție mai severă printre lucrările propuse. CONTEMP. 1956, nr. 483, 1/5. Retipăriri integrale sau ample selecții se succed cu o regularitate impresionantă. CONSTANTINESCU, S. III, 266, cf. DL, DM. Promovarea adevăratei culturi impune o selecție a operelor, după criteriul valorii artistice. IST. LIT. ROM. II, 718. Poezia lui Victor Eftimiu, așa cum apare în selecția din acest volum, are... pondere, echilibru, măsură. V. ROM. ianuarie 1965, 132. Cercetarea dialogului este grăitoare și pentru arta lui Creangă de a refine, prin selecție sinonimică, termenul cel mai indicat. L. ROM. 1965, 573. Poetul operează... o selecție riguroasă. ib. 1967, 214. Prin selecția pieselor... s-a dovedit a fi un muzician de cea mai înaltă clasă. M 1968,

nr. 4, 36. Ultimele imagini cu care se încheie vizitarea și instructivele impresii din această expoziție oferă cîteva selecțiuni de arhitectură fărâncască. CONTEMP. 1969, nr. 1 180, 7/3. Relevă un simț remarcabil de selecție și grupare a faptelor. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 9/3. Definitoria pentru expoziția actuală este selecția culorilor fără strălucire. CONTEMP. 1972, nr. 1 345, 7/4, cf. M. D. ENC., DEX. Reușita se datorează aici puterii de selecție a autorului. CONTEMP. 1977, nr. 1 614, 14/3. ♦ Spec. (Lingv.) Operație prin care sînt alese unități din axa paradigmatică. ♦ Spec. (Concretizat; la pl.; în forma selecțiuni) Fragmente de mare popularitate sau valoare alese dintr-o operă muzicală. Scosese orchestra pe peron și o puse să cînte selecțiuni din „Nunta lui Figaro”. CĂLINESCU, S. 218. La radio se încheie un concert de selecțiuni din opere. PREDĂ, R. 237, cf. DN².

2. (Și în sintagma selecție artificială, DL, DM, M. D. ENC., DEX) Metodă de ameliorare a speciilor animale și vegetale, constînd în alegerea, în vederea reproducției, a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități biologice cu efect economic sau estetic. Nu aducem sămînța noastră de nicăieri, este soiul indigen îmbunătățit prin selecțiuni. GHICA, S. 552. E cu mult mai bine... să cultivăm indivizii părinți în grădina de selecțiune sau în glastre. SANDU-ALDEA, S. 96, cf. RESMERIȚĂ, D. Corpul agronomilor: ... agronom preparator, agronom selecționar, agronom controlor de selecție. NOM. PROF. 12. Selecțiunea are la bază studiul variabilității, care presupune că vieșuitoarele... nu sînt identice. ENC. AGR. I, 185, cf. SCRIBAN, D. Selecțiunea... se face prin îndepărtarea dintr-un soi a tuturor indivizilor necorespunzători. LTR², cf. DL, DM, DN², DER, M. D. ENC., DEX. ♦ Proces de supraviețuire a indivizilor dotați cu cele mai adecvate însușiri în lupta pentru existență. Cf. DEX. ♦ Selecție naturală = mecanism fundamental al evoluției speciilor animale și vegetale în urma căruia, în lupta pentru existență, dispar indivizii care prezintă variații dăunătoare și supraviețuiesc cei cu variații favorabile din punct de vedere biologic. Prin descoperirea selecțiunii naturale Darwin dădu transformismului cea mai largă aplicațiune etiologică. CONTA, O. F. 185. Varietatea și conclocuirea acestor specii se explică fără ajutorul selecțiunii naturale. CONV. LIT. XI, 231, cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D. În procesul de adaptare continuă a organismelor la condițiile schimbate de mediu, selecția naturală are un rol principal. CONTEMP. 1956, nr. 485, 4/6, cf. DL, DM, DN². Selecția naturală va favoriza acei indivizi la care răspunsurile au maximum de valoare adaptativă. CF 1960, nr. 6, 65, cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX. (Fig.) Nu se poate investi în fiecare film aceeași cantitate de energie... și nici nu se poate lăsa totul la voia selecției naturale. CONTEMP. 1969, nr. 1 177, 1/4. Selecție sexuală = modalitate de evoluție la animale cu sexe deosebite, constînd în alegerea preferențială a partenerului sexual mascul după însușiri atrăgătoare. Cf. DL, DM, DER, M. D. ENC.

3. (Tehn.) Operație de alegere realizată de un selector telefonic în vederea asigurării legăturii între doi abonați ai unei centrale telefonice automate. Cf. LTR².

4. Operație de extragere a unităților dintr-o colectivitate generală după anumite principii; parte dintr-o colectivitate cu ajutorul căreia se cercetează diverse caracteristici ale întregii colectivități; p. e. x. t. parte dintr-o colectivitate selectată în urma acestei operații. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: selecții. — Și: (1 și, astăzi rar, 2) selecțiune s. f.

— Din fr. sélection, lat. selectio, -onis.

SELECȚIONĂ vb. I. *Tranz.* (Folosit și *absol.*)

1. (Complementul indică obiecte, ființe, mai ales oameni, elemente care formează un grup, o mulțime, un ansamblu etc.) A alege și a reține după anumite criterii, în special după acela al însușirilor utile pentru un anumit scop; (complementul indică grupuri, mulțimi, ansambluri etc. de ființe, mai ales de oameni, de elemente etc.) a alege și a împărți în categorii, în clase etc., după anumite criterii, în special după acela al caracterelor distinctive, în vederea unui anumit scop, a clasa, a tria¹; a selecta (1). V. sorta. În felul de a selecționa constă însăși originalitatea. în PLR II, 167, cf. RESMERIȚĂ, D. Urechea noastră... filtrează [unede sonore] selecționând numai pe acelea asupra cărora vom să ne ațintim atenția. PUȘCARIU, L. R. I, 81. Natura ne oferă... câteva elemente care... nu sînt oferite la întimplare, ci selecționate de om. RALEA, S. T. III, 117, cf. DL, DM. Îi selecționează din mulțimea amatorilor. IST. LIT. ROM. II, 239, cf. SFC III, 115. În aceste clase vor fi selecționați elevi cu aptitudini și interes deosebit pentru aceste științe. CONTEMP. 1966, nr. 1 040, 1/1, cf. DN². Ansambluri reprezentative; formate din elemente selecționate cu exigență. M 1968, nr. 8, 35. Am văzut pînă acum toate filmele selecționate și citeva pe deasupra, după recomandările prietenilor. CONTEMP. 1969, nr. 1 179, 5/3. Toate acestea sînt selecționate din unghiul subiectiv al eroului. CINEMA, 1969, nr. 7, 15. Sînt expuse 130 de lucrări fotografice în alb-negru selecționate de Muzeul de artă modernă. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 100, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Prin lărgirea sensului) În salonul din stînga, se adunau, selecționați prin imperioase afinități electice, invitații pentru care muzica și dansul nu existau nici măcar ca pretext. C. PETRESCU, C. V. 179. ♦ Refl. pas. Materia poetică se selecționează după legile logicii, ale criticii, ale bunului-simț. RALEA, S. T. I, 61. ♦ Spec. (Complementul indică sportivi) A alege (după criteriul valorice) în vederea participării la o întrecere, la o competiție, la o probă. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 84. Să fii selecționat pentru olimpiadă. T ianuarie 1969, 27. Boxerii selecționați în lot s-au bucurat de o scurtă perioadă de odihnă activă. SPORTUL, 1969, nr. 658, 4/4.

2. (Complementul indică semințe, plante de cultură, animale domestice etc.) A alege prin aplicarea unei selecții (2); p. ext. (complementul indică specii de plante și de animale) a ameliora prin selecții (succesive). Cf. DL, DM. A selecționat citeva specii care puteau distinge... unele combinații dintre mai multe. AP 30. În multe alte unități, sămînța nu a fost încă selecționată. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. FD III, 194, M. D. ENC., DEX. ♦ Refl. A se supune procesului de selecție naturală (v. selecție 2). Cobort din nou pe pămînt cu vasta lui turmă de bestii și le lăsa să se multiplice... și s-au selecționat, s-au îndepărtat una de alta și s-au adaptat diferitelor medii. ANGHEL, PR. 74, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-o-. — Prez. ind.: selecționez.

— Din fr. sélectionner.

SELECȚIONABIL, -Ă adj. Care poate fi selecționat

(1). Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ Spec. (Și substantivat) (Sportiv) care îndeplinește condițiile valorice pentru a fi ales să participe la o întrecere, la o competiție, la o probă. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 97. Primul joc al selecționabililor va avea loc mîine. ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4 830, cf. nr. 4 831. Tot notabilă este evoluția selecționabililor din cuplajul interbucureștean. SPORTUL, 1969, nr. 658, 2/1.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: selecționabili, -e.

— Selecționa + suf. -bil.

SELECȚIONĂR s. m. (Rare) Selecționator. *Personalul instituțiilor și stațiilor zootehnice... preparator, selecționar (medic veterinar).* NOM. PROF. 15.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: selecționari.

— Selecționa + suf. -ar.

SELECȚIONĂRE s. f. Acțiunea de a selecționa și rezultatul ei.

1. Alegere și reținere, după anumite criterii, în special după acela al însușirilor utile pentru un anumit scop, a unor obiecte, a unor ființe, mai ales persoane, a unor elemente etc. care formează un grup, o mulțime, un ansamblu etc., selecție (1), (neobisnuit) selectivitate (2); alegere și împărțire în categorii, în clase etc., după anumite criterii, în special după acela al caracteristicilor distinctive, în vederea unui anumit scop, a unor grupuri, mulțimi, ansambluri etc. de obiecte, de ființe, mai ales de persoane, de elemente etc., clasare, triere, ansamblare (1). Cf. selecționa (1). Prin seriozitatea în selecționarea materiei... revista de la Iași este astăzi o cetate invidiată. în PLR II, 178. [A venit] femeia superioară, țăută... cu dragostea ei de muncă și cu talentul și spiritul ei de selecționare. ib. 122. Credem... posibilă o descoperire și selecționare a unor elemente de persistență cello-dacice. PĂRVAN, G. 571. Pregătirea și selecționarea cadrelor nu a constituit o suficiență preocupare din partea departamentelor interesate. BO (1951), 321. Ideea poetică... îi dă sens, grupează materialul, ajută la selecționarea esențialului și la îndepărtarea părților de prisos. CONTEMP. 1953, nr. 349, 3/2, cf. ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2 702, LUPȚA DE CLASĂ, 1954, nr. 1, 67, LTR², DL, DM. Criteriul principal al selecționării acestui larg repertoriu a fost criteriul artei teatrale umaniste. T august 1964, 5. Secretariatul organizează și controlează... selecționarea cadrelor. ȘCÎNTEIA, 1965, nr. 6 689. În legătură cu împrumuturile străine este necesară o atență selecționare și adaptare la structura limbii române. L. ROM. 1967, 495. În scopul selecționării elevilor... se va introduce treptat... o probă psihotehnică. Gf 1968, nr. 933, 4/3, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Alegere a semințelor, a plantelor de cultură, a animalelor domestice etc. prin aplicarea unei selecții (2); p. ext. ameliorare a speciilor de plante și de animale prin selecții (succesive); (rar) selectare (2). Cf. selecționa (2). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: selecționări.

— V. selecționa.

SELECȚIONĂT, -Ă adj. 1. (Despre obiecte, ființe, mai ales despre oameni, despre elemente etc. care formează un grup, o mulțime, un ansamblu etc.) Care a fost ales și reținut după anumite criterii, în special după acela al însușirilor utile pentru un anumit scop; (despre grupuri, mulțimi, ansambluri etc. de obiecte, de ființe, mai ales de oameni, de elemente etc.) care a fost ales și împărțit în categorii, în clase etc., după anumite criterii, în special după acela al caracterelor distinctive, în vederea unui anumit scop, clasat, triat; p. ext. de calitate superioară; selectat (1). Cf. selecționa (1). Antologiile bine selecționate lipsesc. ANGHEL, PR. 181, cf. RESMERIȚĂ, D. Noi avem o nobleță autentică, selecționată. VINEA, L. I, 382, cf. DL, DM, DN². Fiecare han sau complex turistic... își are bucătăria specifică, vinuri selecționate din podgorii renumite. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 222, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat) Sportiv selecționat (1) în vederea participării la o întrecere, la o competiție, o probă. Alți selecționați din echipa Iugoslaviei privesc cu optimism participarea lor la... box. SPORTUL, 1969, nr. 658, 4/3. Pe prim plan... stau starea de sănătate a selecționaților, forma sau lipsa de formă a unora dintre ei. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 196, cf. DEX. ♦ (Substantivat, f.) Echipă alcă-

tuită din sportivi selecționați (1) din diverse echipe de club cu scopul de a reprezenta un oraș, o țară etc. la o anumită întrecere, competiție etc. Cf. DL, DM, L. ROM. 1959, 2, 97. Meciuul... dintre selecționata divizionară și echipa iugoslavă. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4831. Prima selecționată... n-a reușit să convingă pe specialiști, pe spectatori de calitățile jucătorilor respectivi. ib. nr. 4835, cf. DN². *Selecționată* Iugoslavici care va participa la Balcaniada de box se prezintă foarte mult întinerită. SPORTUL, 1969, nr. 658, 4/2. A avut loc întâlnirea internațională de atletism dintre selecționatele masculine ale Angliei și Finlandei. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8213.

2. (Despre semințe, plante de cultură, animale domestice etc.) Care a fost ales prin aplicarea unei selecții (2); p. ext. (despre specii de plante și de animale) care a fost obținut prin selecție; care are însușiri ameliorate prin selecție. Cf. *selecționat* (2). Astăzi țărâmintea muncitoare primește din partea statului ajutor tehnic... asistență agronomică, semințe selecționale. GHEORGHIU-DEJ, R. 70. [Țărâni] vor avea șosele bune, lumină electrică, animale selecționale. SĂBOVEANU, E. 27, cf. DL, DM. În amenajarea câmpicului de la Petrosani se cresc crapi selecționati. PROBL. GEOGR. I, 129, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: *selecționati*, -te.

— V. *selecționat*.

SELECTIONATOR, -OARE s. m. și f. Persoană care lucrează în domeniul ameliorării plantelor de cultură și animalelor domestice prin metoda selecției (2); (rar) selecționar. Dintre selecționatorii de meserie cel dintâi care a făcut încercări la cereale a fost Patrik. SANDU-ALDEA, S. 102. Un vestit selecționator... în Anglia... s-a ocupat cu crearea de soiuri noi aproape 20 de ani. ENC. AGR. I, 187. Cunoașterea rașelor fiziologice dintr-o regiune este necesară selecționatorului în căutarea de soiuri de grâu rezistente la rugină. SĂVULESCU, M. U. I, 169, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: *selecționatori*, -oare.

— *Selecționa* + suf. -tor.

SELECTIONER, -Ă s. m. și f. Persoană care face o selecție (1). Cf. DN², M. D. ENC. ♦ Spec. Persoană autorizată și competentă care triază sportivii în scopul alegerii celor mai valoroși pentru constituirea unor echipe (naționale) reprezentative participante la o întrecere, la o competiție etc. Cf. JORDAN, L. R. A. 499. Am discutat cu unul dintre selecționerii echipei. SPORTUL, 1969, nr. 658, 4/2, cf. DEX.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: *selecționeri*, -e.

— Din fr. *sélectionneur*.

SELECTIONISM s. n. Teorie care admite existența selecției naturale: (v. *selecție* 2) în biologie. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: -fi-o-.

— Din fr. *sélectionnisme*.

SELECTIONIST, -Ă s. m. și f. Adept al selecționismului. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: -fi-o-. — Pl.: *selecționiști*, -ste.

— Din fr. *sélectionniste*.

SELECȚIUNE s. f. v. *selecție*.

SELECȚUȚ, -Ă adj. v. *sărăcuț*.

SELEF¹ s. m. (Turcism învechit) Predecesor (1). Au făcut cerere la seful nostru, prin părintele dum[neal]ui, ca să i să hărăzească dumsale acest loc de apă (a. 1819). IORGA, S. D. XI, 102. Au rămas, acea

compnie fără de nici o orindinală pentru care, nici seful nostru n-au înțeles hrisogul (a. 1820). FURNICĂ, I. C. 307, cf. T. PAPAHAĞI, C. L.

— Pl.: *selefi*.

— Din tc. *selef*.

SELEF² s. n. v. *sileaf*.

SELEHERB subst. v. *sihja*.

SELEM¹ s. n. (Învechit) Acont. Ori în ce sat peți dovedi că [turcii] au dat bani selemuri, să-i împliniți (a. 1791). ȘIO II₂, 106, cf. ZEITSCHRIFT, XIX, 398.

— Pl.: *selemuri*.

— De la *selemaheșă*.

SELEM² subst. v. *selam*.

SELEM-AHCEĂȘĂ s. f. v. *selemaheșă*.

SELEMAHEȘĂ s. f. (Turcism învechit) Acont. Cei ce vor veni cu bună apodixis să nu poată arunca arvună, așeză *seleam-ahceășă* la pământeni. DUMITRACHE, 112. Nici a ara și a sămăna, nici a așupri cu alte chipuri pe raile, nici a da *salem-acășă* (a. 1804). URICARIUL, III, 185. Fără de a cere la județele în care mărg pentru negocierile lor, nici cu sălășuire a să așaza acolo, nici a ara, ... nici a da *selem-ahceășă* sau arvună (a. 1826). IORGA, S. D. XXI, 39, cf. ȘIO II₂, 106.

— Pl.: ? — Si: *seleam-ahceășă*, *selem-ahceășă*, (suspect) *sălem-acășă* s. f.

— Din tc. *selém akçesi* (akçası).

SELEMET subst. v. *selamet*.

SELEMIE s. f. v. *selmie*.

SELÉN s. n. v. *seleniu*.

SELENAR, -Ă adj. (Adesea fig.) Care aparține lunii, privitor la lună; propriu, caracteristic lunii; (ca) de (pe) lună; lunar, (rar) selenic¹, selenic² (2), (impropriu) selenologic. Sub troianie de ninsoare zăce stincă, zăce val... E-nfloirea fără seamă de zăpadă selenară, Ce prin aer se propagă. MACEDONSKI, O. I, 163. Don Quijote e... parodia idealismului... *generos și selenar*. LOVINESCU, C. IV, 138. Nu-i șior prin valuri clare și în zare nu-i fiară, Doar pe ape, limpezele ca tracte selenare. PILLAT, P. 32. Scriitorul... înțelege tabloul său din contraste punând alături de lumina selenară... masa întunecată a pădurii. VIANU, A. P. 75. În două zile, caisal s-a îmbrăcat în bumbacul selenar. ARGHEZI, S. VIII, 36. Așa trebuia să fie lumea acolo în spațiile interplanetare; suluri mari de fum alb într-un cer alb selenar. CĂLINESCU, O. I, 248. Pe sub brazi, pe sub bălării, Licuricii-licuricii, Creaturile de vară, Își aprind fosforescența, Străvezie, selenară. BLAGA, POEZII, 256, cf. DL, DM, DN². Predilecția poetului pentru peisajul selenar. L. ROM. 1967, 212, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 26/4. Sint reale perturbările gravitaționale selenare?... Ce importanță au? CONTEMP. 1969, nr. 1180, 9/5. Ajuși pe lună... vor fora la mari adâncimi și vor afla... cife ceva despre selenarele mistere. ib. nr. 1205, 10/4. Au comunicat... primele rezultate ale cercetărilor efectuate asupra mōstrelor selenare, recoltate în Marea Linistii. RL 1969, nr. 7-706. Am răsfoit filele răscoapte, gata să se macine între degete și să se involbureze în jurul meu ca o puț bere selenară. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 2/5. Poțcoava selenară atinge sacre punți, ib. 1971, nr. 121, 4/1, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (RAR) Care se află sub influența lunii; produs de lună. Iată, de pildă, undă din acele modulări cu fluxul și refluxul ei de mările selenară. PERPESSICUȘ, M. IV, 87. ♦ Destinată studiului lunii, pentru lună. „Roabă selenară”, un căru-

cior de aluminiu cu roți de cauciuc. ȘCINTEIA, 1971, nr. 8 682. Conduziile celei de-a treia zi de lucru a aparatului selenar „Lunohod-1” au fost analizate. Ib. nr. 8 686. ♦ Găresare loc, care se produce, se petrece pe suprafața lunii. Pentru a justifica științific această afirmație ar trebui să recurgem la limbajul eticvent al cifrelor, comparând programul prevăzut cu programul realizat de echipajul primei expediții selenare. ROMANIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 32/3. Au primit permisiunea de a-și prelungi cu 30 de minute prima excursie selenară. ȘCINTEIA, 1971, nr. 8 689.

— Pl.: selenari, -e.

— Selenē (n. pr.) + suf. -ar.

SELENAUT s. m. Astronaut care explorează suprafața lunii, (rar) selenit² (1). Mesajul selenauților: „Venim spre Terra”. ȘCINTEIA, 1969, nr. 8 134. Cei doi selenauți au transmis... un mesaj magial Congresului nostru. CONTEMP. 1970, nr. 1 215, 10/5, cf. FORM. CUV. I, 156, 258. La 9 februarie... cabina cu cei trei selenauți va ameriza în Oceanul Pacific. ȘCINTEIA, 1971, nr. 8 682. Selenauții vor instala în apropierea craterului Fra Mauro un reflector laser. Ib., cf. DCR.

— Pl.: selenauți.

— De la Selenē (n. pr.), prin apropiere de cuvinte ca astronaut, cosmonaut.

SELENDER s. m. v. cilindru.

SELENIASM s. n. v. seliniasm.

SELENIAT s. m. adj. (Chim.) 1. S. m. Sare a acidului selenic (v. selenic²). Cf. LM: Seleniații se descompun mult mai ușor decât sulfații. MACAROVICI, CH. 300. Seleniații, prin încălzire, în prezența de cărbune, pierd oxigenul. LTR², cf. DN², DEX.

2. Adj. (În sintagma) Hidrogen seleniat = gaz incolor, cu miros caracteristic, foarte neplăcut, care arde cu flacără albastră. Hidrogenul seleniat... este un gaz cu miros amețitor și otrăvitor. MACAROVICI, CH. 300, cf. LTR² XV, 465, DC.

— Pronunțat: -ni-at. — Pl.: seleniați.

— Din fr. séléniate.

SELÉNIC¹ -Ă adj. (Rare) Selenar. Cf. PROT. — POP., N. D., COSTINESCU. ♦ Fig. Mistificante evadări Prin reverii la ceas selenic. VULPESCU, P. 127. Viața și cultura fură deopotrivă privity din acest selenic unghi, al unei înțelegeri superioare. CONTEMP. 1969, nr. 1 180, 2/7.

— Pl.: selenici, -ce.

— Din fr. sélénique.

SELÉNIC² -Ă adj. (Chim.) Care conține seleniu. Cf. LTR² XV, 465, DN², DEX. ♦ Acid selenic = acid care se prezintă sub forma unor cristale incolore, ușor solubile în apă (din care poate fi obținut prin evaporare in vid). Cf. LM: Acidul selenic... analog cu acidul sulfuric, se obține prin tratarea acidului selenios cu oxidanți puternici. MACAROVICI, CH. 300. Sărurile acidului selenic, seleniații, sînt similari, prin proprietățile lor, sulfaților corespunzători. LTR² XV, 465, cf. DM, DN², DC 46.

— Pl.: selenici, -ce.

— Din fr. sélénique.

SELENIÓS adj. (În sintagma) Acid selenios = acid bibazic care se prezintă sub formă de cristale incolore. Combinațiunea acidului selenios. LM: Acidul selenios, în opoziție cu acidul sulfuros, se poate prepara în formă cristalină. MACAROVICI, CH. 300. Acidul selenios formează cu metalele două feluri de săruri. LTR², cf. DC 46.

— Pronunțat: -ni-os.

— Din fr. sélénieux.

SELENIT¹ s. m. 1. Varietate fibroasă de ghips de culoare galbenă-aurie, cu luciu matăsoș, sîdfat, utilizată pentru confecționarea unor obiecte decorative. Cf. PONTBRIANT, D., RESMERITA, D., LTR, DL, DM, DN², DC, M. D. ENC., DEX.

2. Sare incoloră a acidului selenios, cu proprietăți asemănătoare sulfaților corespunzători. Cf. LM: Sărurile acidului selenios se numesc seleniți. MACAROVICI, CH. 300, cf. DC.

— Pl.: seleniți și (învechit, rar, n.) selenituri (PONTBRIANT, D.) — Și: selenită s. f. RESMERITA, D., ȘCIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 124.

— Din fr. sélénite.

SELENIT² -Ă s. m., adj. 1. S. m. (Livr.) Lăcuior presupus sau imaginar al Tunii. Nici pentru luna noastră... nu putem hotărî singuri dacă este locuită de seleniți (oameni lunari). BARASCH, M. III, 188/27, cf. DL, DM, DN², DEX. ♦ (Rare) Selenauț. Toate mijloacele tehnicii moderne a etanșatăii au concurd pentru a-i izola pe seleniți. CONTEMP. 1969, nr. 1 205, 10/1.

2. Adj. (Rare) Selenar. Acum navele spațiale... înl mai departe spre cîmpurile selenite, spre craterele și „oceanele” celorlalte planete. ROMANIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 23/4.

— Pl.: seleniți, -te.

— Din fr. sélénite.

SELENITĂ s. f. v. selenit¹.

SELENITÓS, -OĂSA adj. (Învechit, despre apă) Care conține o cantitate mare de sulfat de calciu. Legumele... ce provin din locurile ghipsoase, fierb ce anevoie și... se întăresc fierbînd în apă selenitoasă. BREZOIANU, A. 29/11. Apele cele sălcii se impart în două speții... apele numite selenitoase cuprind cea mai mare parte din calcele lor în stare de sulfat. MAREN, PR. I, 82/5. Apă selenitoasă. LM: O apă care cuprinde o cantitate ceva considerabilă de sulfat de calciu se numește selenitoasă. PONI, CH. 59.

— Pl.: selenitoși, -oase.

— Din fr. séléniteux, -euse.

SELÉNIU s. n. Element chimic, metaloid, de culoare neagră-cenușie care se găsește în natură în combinație cu sulful și care se întrebuințează în industria sticlei, a ceramicii și la fabricarea celulelor fotoelectrice. Cf. PONI, CH. 30, RESMERITA, D., CADE, SCRIBAN, D. Cele dintii celule au fost construite cu seleniu depus între două plăci metalice. ENC. TEHN. I, 137, cf. CANTUNIARI, L. M. 114. Selenul se asămăna cu sulful în proprietăți și în combinațiile sale. MACAROVICI, CH. 300. Seleniul amorf devine cristalin și rezistența sa electrică scade, sub acțiunea... razei X. SANILEVICI, R. 235, cf. DL, DM, DN², DER. Un loc de seamă în gama largă a rezervelor de minerale îl ocupă... și unele metale rare ca aurul, argintul, cadmiul, seleniul. ȘCINTEIA, 1966, nr. 6 943. Seleniul se găsește în natură, în cantități mici, în multe pirite. DC, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Și: (rar) selénium (RESMERITA, D., CADE) selén s. n.

— Din fr. sélénium.

SELÉNIUM s. n. v. seleniu.

SELENODEZIE s. f. Disciplina care studiază forma și dimensiunile lunii, cîmpul său gravitațional etc. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. sélénodésie.

SELENOGRAF s. m. (Învechit) Selenolog. Cf. I. GOLESCU, C., LM.

— Pl.: selenografi, -e. — Și: selinograf s. m. I. GOLESCU, C.

— Din fr. sélénographe. — Selinograf < ngr. σελινογράφος.

SELENOGRÁFIC, -Ă adj. (Învechit) Care aparține selenografiei, referitor la selenografie; (învechit, rar) selenograficesc. Cf. I. GOLESCU, C., LM.

— Pl.: *selenografici, -ce*. — Și: *selinográfie, -ă* adj. I. GOLESCU, C.

— Din fr. *sélénographique*. — Selinografie < ngr. *σεληνογραφικός*.

SELENOGRAFÍE s. f. Ramură a astronomiei care studiază luna sub aspectul elementelor naturale, al structurii, al proceselor fizice etc.; (rar) selenologie. *Selinografie, care caută pentru lună*. AMFILOHIE, G. F. 8^v/8, cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., LM, LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Și: (învechit) *selinografie* s. f.

— Din fr. *sélénographie*. — Selinografie < ngr. *σεληνογραφία*.

SELENOLOG, -Ă s. m. și f. Specialist în selenografie; (învechit) selenograf. *Selenologii le păzesc [probele de pe lună] cu frenetică pasiune, justificată, fi-rește, de interesul lor științific*. CONTEMP. 1969, nr. 1 205, 10/1. *Acum este departe de a se epuiza emoția și nedumerirea selenologilor de pe pământ*. ib. 10/4, cf. HRISTEA, P. E. 49. *Se vor produce explozii... suficienți de tari spre a zgudui scoarța lunii pînă la o profunzime pe care selenologii speră că o vor putea calcula*. CONTEMP. 1971, nr. 1 265, 10/4. ♦ (Adjectival) *Centre enigmatice de hipergravitație care preocupă atât de mult pe savanții selenologi*. ȘCÎNTEIA, 1971, nr. 8 689. *Savanții selenologi pretind că ei caută azi în locul acela secretul sistemului nostru planetar*. CONTEMP. 1971, nr. 1 265, 10/2.

— Pl.: *selenologi, -ge*.

— Din fr. *sélénologue*.

SELENOLOGIC, -Ă adj. (Impropriu) Selenar. *Dacă acest sistem de zbor și aselenizare își va duce pînă la capăt delicata lui misiune, astronautul... va culege mostre selenologice — acelea pe care le va găsi — din solul astrului vecin*. CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 9/4.

— Pl.: *selenologici, -ce*.

— Selenolog[ie] + suf. *-ic*.

SELENOLOGÍE s. f. (Rar) Selenografie.

— Din engl. *selenology*.

SELENOTÁT s. n. Instrument care urmărește, automat, dintr-un punct fix, mișcările lunii. Cf. COSTINESCU, LM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *selenotate*.

— Din fr. *sélénostat*.

SELENOTROPÍSM s. n. Mișcare a organelor unor plante superioare provocată de influența lunii pline asupra lor. Cf. DN².

— Din engl. *selenotropism*.

SÉLER s. m. v. țeler.

SELF s. n. (Fiz.; ieșit din uz; și în sintagma *bobină de self*, DN²) Bobină. *Grație unei lămpi speciale numită și „micro-radion“ care permite să creeze oscilații fără nici un circuit oscilant afară de acela format prin capacitățile interioare ale lămpii și ale grătarului și selfurilor sale*. ENC. TEHN. I, 133. *Antena constituia un circuit serie compus din selful de cuplaj și un condensator variabil*. T. V. IONESCU, E. 419, cf. DN².

— Pl.: *selfuri*.

— Din engl. *self*.

SELFÁCTOR s. n. (Text.) Torcătoare cu funcționare intermitentă folosită la toarcerea (fină a) firelor de lână, de bumbac, de fibre sintetice etc. Torcătoria [are] *selfactor, torcător, dărăcător*. NOM. PROF. 34. *Aceste mașini pot face țevi cu depunere în cruce, cu spire paralele ori de tipul țevilor obținute la selfac-*

tor. IONESCU-MUSCEL, TES. 193. *În filatura bumbacului normal, se utilizează pentru torsul subțire... mașini de tors alternativ, numite selfactoare*. id. FIL. 212. cf. MDT. *La selfactoare se produc, în special, fire cu finețe mare și cu torsiune mică*. LTR², cf. DL, DM. *Sînt termeni ca: ... selfactor, filatură cardată... a căror înțelegere este condiționată adesea de cercetarea unor dicționare*. L. ROM. 1959, nr. 5, 12. *Se stricase roata dințată de la arborele principal al unui selfactor*. ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4 846, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Accentuat și: *selfáctor*. DER. — Pl.: *selfactoare*.

— Din germ. *Selfaktor*, engl. *selfactor*.

SELF-GŪVERNEMENT subst. (Rar) Sistem de administrare potrivit căruia orice organ de conducere este controlat de membrii săi. (Glumet) *Devenit major... ca prim act de self-guvernament, am vădut niște prăvălii pe care le aveam în Tîrgul Cucului*. BRĂESCU, A. 237.

— Pronunțat: *selfgavnmânt*.

— Din engl., fr. *self-government*.

SELFINDUCTÁNȚĂ s. f. (Fiz.; rar) Inductanță proprie. Cf. MDT.

— Pl.: *selfinductanțe*.

— Din engl., fr. *self-inductance*.

SELFINDŪCȚIE s. f. (Fiz.) Fenomen de producere a unei forțe electromotoare într-un circuit, datorită cîmpului magnetic și variației intensității curentului care străbate acel circuit; inducție proprie, autoinducție. Cf. CADE. *O lampă cu 3 electrozi... acționează asupra circuitelor exterioare, compuse din selfinducție și capacități*. ENC. TEHN. I, 133, cf. MDT. *Coefficientul de selfinducție se definește în modul următor...* T. V. IONESCU, E. 230, cf. LTR², DM, DER II, 793, DN², M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *self-inducție*. — Pl.: *selfinducții*. — Și: (rar) *selfinducțiune* s. f. CADE.

— Din engl., fr. *self-induction*.

SELFINDUCȚIÓNE s. f. v. *selfinducție*.

SELF-SÉRVICE subst. (Englezism) Autoservire. *Restaurant cu self-service*. Com. din BUCUREȘTI. ♦ Magazin, restaurant cu autoservire. Cf. DEX.

— Pronunțat: *selfservis*.

— Din engl., fr. *self-service*.

SÉLGHIE s. f. v. *salvie*.

SELHŪI, -IE adj. v. *silhul*¹.

SELÍDĂ s. f. (Grecism învechit) Pagină (1). *Lasă la beserica Icomideilor o carte scrisă cu trei selide cărea cuprindea toată legea*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 66^v/27, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *selide*.

— Din ngr. *σελύδα* (ac. al lui *σελύς*).

SELIGEA s. f. (Învechit, rar) Căptușeală la hainele de blană. DDRF.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

SELIMÉNT subst. v. *selamet*.

SELIMÉT subst. v. *selamet*.

SELIMIE s. f. Țesătură de mătase din care în trecut erau confecționate diferite obiecte de îmbrăcăminte (în special anteerie). *Cîțiva uglani... cu anteerie albe de selimie*. ap. TDRG. *Anteeriile erau de ghermeșit, de cilaric, calemacheru, cutnie, selimie sau sevai*. GHICA, s. 501. *Cînd o vezi la preumblare*. Sub

iașmar adus din Șam, ... Cu dalga de selemie; Cu săvari largi de geanfez. BOLINTINEANU, P. I, 234, cf. ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

- Și: selemie s. f.
- Din tc. selimlye.

SELIN s. m. (Bot.; regional) Îngerea (*Selinum carvifolia*). Cf. BRANDZA, FL. 229.

- Accentul necunoscut. — Pl.: selini.
- Din *Selinum* [carvifolia], numele științific al ingerelei.

SÉLINĂ s. f. v. fellnă.

SELINIĂSM s. n. (Grecism învechit) Somnambulism. Cf. I. GOLESCU, C. Asta vine din... isterism (leșinări), din lunaticie (seleniasm) și din alte patimi. CORNEA, E. I, 152/2.

- Și: seleniăsm, sellniism (I. GOLESCU, C.) s. n.
- Din ngr. σεληνιασμός.

SELINIISM s. n. v. sellniism.

SELINOGRĂF s. m. v. selenograf.

SELINOGRĂFIC, -Ă adj. v. selenografic.

SELINOGRĂFICESC, -EASCĂ adj. (Învechit, rar) Care aparține selenografiei, referitor la selenografie; (învechit) selenografic. Cf. I. GOLESCU, C.

- Pl.: selenograficești.
- Sellnografie + suf. -icesc.

SELINOGRAFIE s. f. v. selenografie.

SÉLIȘTE s. f. v. silliște.

SELÍTRĂ s. f. v. silltră.

SÉLNIC s. n. v. senie.

SELNIȚĂ s. f. (Prin Bucov.) Vreasc. Cf. ȘEZ. II, 43, A V 20.

- Accentul necunoscut. — Pl. ?
- Etimologia necunoscută.

SELSÍN s. n. Aparat electric folosit ca traductor pentru transmiterea la distanță a deplasărilor unghiulare ale unor organe de mașină. Structura selinului e asemănătoare cu aceea a mașinii sincrone. ITR². Între selinul emițător și cel receptor se fac numai legături electrice. DER, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: selsine.
- Din fr., engl. selsyn.

SELTELÉ s. f. v. saltea.

SÉLVA s. f. Pădure ecuatorială (virgină) veșnic verde, din bazinul Amazonului. Cf. DER, DN², M. D. ENC., DEX.

- Și: selvas subst. pl. DER, M. D. ENC.
- Din port., sp. selva.

SÉLVAS subst. pl. v. selva.

SÉLVIE s. f. v. salvie.

SEM s. n. (Lingv.) Unitate minimală de semnificație care nu se realizează niciodată independent, ci numai ca trăsătură componentă a unui semem; componentă semantică, trăsătură semantică, v. semantic (I 2). Asigurarea legăturii dintre informații se face însă cel mai frecvent prin repetarea anumitor seme. SCL 1968, 238. Analiza conținutului acestor cuvinte... releană mulțimea și varietatea semelor distinctive. ib. 1969, 621, cf. M. D. LINGV.

- Pl.: seme.
- Din fr. sème.

SEMAFÓR s. n. 1. (Învechit, rar) Telegraf optic (v. telegraf 2). Născociră semaforul sau telegraful aeric. ROM. LIT. 369¹/24. Nici una din numeroasele cercări spre a produce semnale în vreme de noapte prin luminarea brațurilor semaforului n-au putut fi îndeslătore și, prin urmare, născocirea telegrafului electromagnetic e o faptă desăvârșită. ib. 369²/14.

2. Dispozitiv de semnalizare optică, instalat de-a lungul liniilor de cale ferată pentru dirijarea circulației trenurilor; (rar) semnalizator (2). Orce semn fie el literă, fie îndreptare de drum, fie drapel militar sau semafor trebuie să implinească două condiții. MAIORESCU, CR. III, 342, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. A simțit că se rupe ceva din el și se prinde în sirmele semaforului o fișie mică de sufler. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 46. Mecanicul de pe locomotivă... are să dirijeze numai viteza, să frneze, să ia cotiturile și să înfeleagă semnele semaforului din gări. PUȘCARIU, L. R. I, 364. Drumuri lungi cotind alături de porturi vestite, Cîrciumi chinezești cu marinari înalți. Prăpăstii abrupte, semafoare, viaducte. BARANGA, V. A. 12. Îl făcuse... să cerceteze șinele, traversele, macazurile, semafoarele. TUDORAN, P. 13. Semaforul taie ploaia penetrantă. VINTILĂ, O. 11. Se aprindeau semafoarele deasupra liniilor. BARBU, Ș. N. 10. Liniile ferate au amuțit, Ochiul semaforului a orbit. v. ROM. iulie 1954, 210, cf. DL, DM, DN². În urmă rămîne locomotiva cea mică, ... În urmă rămîne semaforul și plopul. s februarie 1960, 9, cf. M. D. ENC., DEX. ♠ Fig. Micușe culmi, pe vale, umbresc, ca trase storuri, Și florile solare, cu blonde semaforuri. PERPESCIUS, S. 27. Pot fi găsit pornind de la pietre, Sau după semafoarele stelelor, Chiar dacă-n geamurile mele-i lumină. v. ROM. ianuarie 1965, 45. Gămăliile figărilor punctau în umbră semafoare mici, roșii. ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 18/1.

3. (Nav.) Semnalizator optic de coastă, folosit pentru a transmite vaselor din larg comunicări referitoare la navigație. Cf. PROT. — POP., N. D., BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., CADE, LTR², DL, DM, DER, DN², M. V. ENC., DEX.

4. Dispozitiv de semnalizare optică (cu brațe mobile), cu lumini colorate, pentru reglementarea circulației rutiere la intersecția străzilor în orașe; autostop, (rar) semnalizator (2), (familiar) stop. El ar fi construit semaforul de la capătul străzii. v. ROM. octombrie 1954, 93, cf. DL, DM, DN². Benzile de trecere a pietonilor, limitatoarele firelor de circulație, săgețile indicatoare... semafoarele — toate acestea contribuie la estetica străzii. SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 930. S-au construit artere largi, cu mai multe benzi de circulație, dar semafoarele electrice au rămas aceleași. RL 1968, nr. 7 387. Banalul semafor de circulație, la fel și celelalte semnale diriguitoare, sînt de pe acum la marginea navelei de stimuli..., autoritatea lor zdrobitoare... e handicapată, în tumultul străzii, de cele mai neașteptate izbucniri de lumină și culoare ale reclamelor. CONTEMP. 1969, nr. 1 208, 9/1. Milițianul lasă semaforul verde mai puțin pietonilor decît automobilistilor. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 2/5, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: semafoare și (rar) semaforuri.
- Din fr. sémaphore.

SEMAFÓRIC, -Ă adj. (Rar) Care aparține semaforului; privitor la semafor, de semafor. Post semaforic. SCRIBAN, D. Semnale semaforice. id. ib., cf. DN².

- Pl.: semaforicî, -ce.
- Din fr. sémaphorique.

SEMAFORÍST, -Ă s. m. și f. Persoană care se ocupă cu întreținerea și cu mînuirea unui semafor. Cf. DL, DM, DN², DEX.

- Pl.: semaforiști, -ste.
- Din fr. sémaphoriste.

SEMAGRÁF s. n. (Tipogr.) Instalație pentru culegere la distanță, compusă dintr-un teletip și o mașină automată de cules. Informațiile fiind primite la serviciul central de informații de la sediul din orașul principal (din capitală) și apoi transmise, prin semaGRAF, în celelalte orașe, unde se tipărește ziarul respectiv. LTR².

— Pl.: *semagrafe*.

— Cf. engl. *sematography*.

SEMANDICÓS, -OÁSÁ adj. v. *simandicos*.

SEMANTÉM s. n. (Lingv.) Parte de cuvânt (identificată, adesea, cu rădăcina) sau cuvânt considerate ca purtătoare ale sensului lexical; unitate (minimală) de expresie care are sens lexical; parte componentă a sememului, constituită din ansamblul de seme specifice ale acestuia. Cuvântul regent cere un anumit morfem care formează o unitate împreună cu semantemul la care este atașat. SCL 1955, 46. Morfemul, care constituie un indicator morfologic, s-ar opune rădăcinii, care constituie un element lexical, un semantem. SG II, 3, cf. DER, DN². Prima concepție despre morfem se justifică prin opoziția între semantem (*lexem*) și morfem. L. ROM. 1969, 454, cf. M. D. ENC., DEX, M. D. LINGV.

— Pl.: *semanteme*.

— Din fr. *sémantème*.

SEMÁNTIC, -Ă subst., adj. I. 1. S. f. Parte a lexicografiei care studiază sensurile lexicale ale cuvintelor din punct de vedere descriptiv, comparativ și, mai ales, istoric; semasiologie, (rar) semantism, lexicatică. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Semiotica... formează unul dintre cele mai interesante capitole ale semanticii*. PUȘCARIU, L. R. I, 21, cf. SCRIBAN, D. *Semantica este o ramură de mare însemnată a lingvisticii*. GRAUR, I. L. 106, cf. DL, DM. În epoca contemporană, semantica este o știință care cuprinde... discipline, deși interdependente, totuși diferite. L. ROM. 1965, 301, cf. DN². Structurarea interesează semantica diacronică în măsura în care se integrează, mai întâi, într-o structură sincronică. L. ROM. 1967, 8. Obiectul său constă în studiul acestor fenomene de transmisie, modificare, alterare, în sensul unei semanticii diacronice de mari proporții. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63; 4/2, cf. M. D. ENC., DEX, M. D. LINGV. ◊ *Semantică generală* = curent teoretic care cercetează limbile naturale din punct de vedere sociologic și pragmatic (influența limbii asupra comportamentului uman, rolul semnelor și al simbolurilor în viața socială și individuală, tulburările și neajunsurile survenite ca urmare a neadevărării cuvintelor la realitate, a impreciziei polisemiei etc.). Cf. M. D. ENC., D. FIL. ◊ P. restr. Sens lexical, v. sens (I 1). Cauza umitoare a stabilității a cuvintelor din fondul principal lexical este adesea căutăta numai în semantica acestor cuvinte. GRAUR, F. L. '21: „Ingenuu“! Etimologia are polivalențe de artă modernă. Semantica dă voluptăți ambigue. CONTEMP. 1969, nr. 1175, 8/6, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 29/1.

2. Adj. Care aparține semanticii (I 1) sau sensului lexical; privitor la semantică sau la sens, de semantică sau de sens; semasiologic. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Deosebirea ce există între cuvintele unor anumite grupuri semantice pot fi de mai multe feluri*. PUȘCARIU, L. R. I, 20. Această modificare semantică nu constituie o caracteristică specific românească. JORDAN, STIL. 223. *Nuanțele semantice care rezultă din întrebuițarea diverselor conjuncții*. CV 1950, nr. 2, 43. *Numeroase fenomene lexicale ale argoului... le explică prin procedee de derivare semantică*. VIANU, s. 202. [Cuvintele] pe deasupra convențiilor semantice, pot semnifica și un concept și contrariul lui. RALEA, s. T. I, 183. *Un cuvânt poate să dispară din limbă din*

cauza uzurii semantice sau fonetice. GRAUR, I. L. 102. *Spre a avea o schimbare lingvistică este necesar să se înlocuiască atribuirea vremelnică a unei valori semantice prin ceva constant, adoptat ca atare de majoritatea vorbitorilor*. COTEANU, R. L. 75, cf. DL, DM, DN². *Gramatica transformațională se structurează în termeni a trei componenți: un component sintactic, un component fonologic și un component semantic*. L. ROM. 1967, 102. *Cuvintele nu mai însemnau nimic... pierzându-și orice individualitate semantică*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 17/2. *Fenomenul acesta a determinat și o anume deplasare semantică a termenului „imagine“*. CONTEMP. 1969, nr. 1166, 6/2. ◊ *Cîmp semantic v. cîmp p. Componentă (sau trăsătură) semantică = sem. Constantă semantică = sem dominant, stabil în cadrul unui ansamblu de sememe. Pletoră semantică v. pletoră (2)*. ◊ (Adverbial) *Legătura făcută semantic... nu e încă suficient de clară*. PĂRVAN, G. 274. *Semantic mai aparțin aici... Rovina (Brad)*. JORDAN, T. 29, cf. id. STIL. 209, SCRIBAN, D. *Rareori sinonimele au fost privilegiate sub raportul evoluției istorice în limbă, pentru a vedea sursele și valoarea îmbogățirii limbii cu termeni înrudiți semantic*. L. ROM. 1959, nr. 2, 34.

II. 1. S. f. Disciplină filozofică dezvoltată în cadrul logicii simbolice (matematice) constituind teoria interpretării unui anumit sistem formalizat prin alt sistem formalizat. Dezvoltarea semanticii a îndreptat cercetările de logică matematică spre probleme filozofice. DER, cf. M. D. ENC., DEX, D. FIL. ◊ *Nominalism semantic = curent filozofic de nuanță pozitivistă care contestă caracterul obiectiv al cunoașterii la nivelul treptei raționale; (rar) semantismul Nominalismul semantic de nuanță pozitivistă... contestă caracterul obiectiv al cunoașterii*. DER, cf. D. FIL. ◊ *Ramură a semioticii care studiază corespondența dintre semne și ceea ce desemnează ele*. Cf. M. D. ENC., D. FIL.

2. Adj. Care aparține semanticii (II 1); privitor la semantică, de semantică. *Idealismul semantic nu este, în fond, nimic altceva decît o varietate a idealismului subiectiv*. CONTEMP. 1953, nr. 350, 6/1. *Sistemele semantice pot fi concepute ca teorie a modelelor*. DER.

3. S. m. și f., adj. (Persoană) care se ocupă cu studiul semanticii (II 1); (persoană) care face parte din curentul nominalist semantic (v. semantic II 1); (rar) semanticist. Cuvîntul nu este deci legătura dintre un complex de sunete și un anumit complex de senzații, după cum pretend semanticii. CONTEMP. 1953, nr. 350, 6/2. *Semanticii neagă sensul cuvintelor ca expresii ale raporturilor lumii obiective*. MACREA, F. 12. *Concepțiile... semanticienilor... se explică prin filozofia pragmatistă, agnostică și nominalistă*. L. ROM. 1957, nr. 1, 9.

— Pl.: *semanticii, -ce*.

— Din fr. *sémantique*.

SEMANTICIÁN s. m. Lingvist specialist în semantică (v. semantic I 1); semasiolog. Cf. DL, DM, DN². *Acest fenomen de „golire“ treptată de sens a cuvintelor poate neliniști pe semanticieni*. GL 1966, nr. 730, 9/3. *Nu au fost reținute studiile unor semanticieni francezi*. SCL 1974, 190, cf. M. D. ENC., DEX, M. D. LINGV.

— Pronunțat: *-ci-an*. — Pl.: *semanticieni*.

— Din fr. *sémanticien*.

SEMANTICÍSM s. n. (Astăzi rar) Nominalism semantic, v. semantic (II 1). *Al curent... semantismul, neagă de asemenea principiul istoric în dezvoltarea limbilor*. MACREA, F. 12, cf. DL, DM, DN², M. D. LINGV.

— Din rus. *семантицизм*.

SEMANTICÍST, -Ă s. m. și f., adj. (Astăzi rar) Semantic (II 3). *Școala semanticistă pornește de la teza... că obiectele lumii reale sînt creații ale închipuirii*

noastre, că nu există noțiuni reale oglindite prin cuvinte. GRAUR, I. L. 21.

- Pl.: semanticiști, -ste.
- Din engl. semanticiest.

SEMANTISM s. n. Sens lexical, v. sens (I 1). Cf. PUSCARIU, L. R. I, 436. Acest semantism explică situația lor excepțională. IORDAN, STIL. 235, cf. 171, DL, DM, DN². Încercarea de a lămuri semantismul unor astfel de nume nu-și are rostul. L. ROM. 1967, 435, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Rar) Semantică, v. semantice (I 1). Cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: semantisme.
- Din fr. sémantisme.

SEMASIOLOG s. m. Lingvist specialist în semasiologie; semantician. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat: -și-o-. — Pl.: semasiologi.
- Din fr. sémastologue.

SEMASIOLOGIC, -Ă adj. Care aparține semasiologiei sau sensului lexical, privitor la semasiologie sau la sens, de semasiologie sau de sens; semantic (I 2). Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN². În partea a doua a lucrării, pe lângă observații semasiologice, se fac și unele considerații asupra numărului și frecvenței elementelor slave. MIHĂILĂ, I. 15. Cîmpurile semasiologice sînt concepute sineronic și în strictă legătură cu contextul. L. ROM. 1967, 10. Structură semasiologică. ib., cf. M. D. ENC., DEX.

- Pronunțat: -si-o-. — Pl.: semasiologice, -ce.
- Din fr. sémastologique.

SEMASIOLOGIE s. f. Parte a lexicografiei care studiază sensurile lexice ale cuvintelor din punct de vedere descriptiv, comparativ și, mai ales, istoric; semantică (v. semantic I 1), (rar) semantism, lexematică. Încercare asupra semasiologiei limbii române [Titlu], ȘĂINEANU, I., cf. CADE, SCRIBAN, D. Semantică, numită uneori, mai rar, semasiologie, este studiul înțelesurilor cuvintelor. GRAUR, I. L. 106. Introducerea metodelor analizei structurale în semasiologie. L. ROM. 1959, nr. 3, 79. Semasiologia pornește de la cuvîntul izolat, luînd în considerare aîți diferitele sensuri ale acestuia, cît și reprezentările legate de el. ib. 1960, nr. 4, 3. Semantică lingvistică, numită în general și semasiologie sau, mai recent, lexematică. L. ROM. 1965, 301, cf. DL, DM, DN². Obiectul semasiologiei este structura semasiologică. ib. 1967, 10, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Teorie, tratat, lucrare care se ocupă cu rîmura lingvistică mai sus definită. Atracția spre procedeele retorice manifestată de vechile semasiologii a constituit o fază de tatonări, de delimitare a acestei discipline. COTEANU, R. L. 76. ♦ (În opoziție cu onomasiologie) Metodă de cercetare în lexicologie care, plecînd de la semnificanță, studiază semnificatul; studiu bazat pe această metodă.

- Pronunțat: -si-o-. — Pl.: semasiologii.
- Din fr. sémasiologie.

SEMĂLUI vb. IV. Tranz. și refl. (Învechit și regional) A (se) asemăna; a (se) compara. Pre belgi și pre iberi însuși norocit va birui, Dar cu al său fiu și tată nu să vă semălu. POGOR, HENR. 133/15. Și noi adeseori pe patimi ne silim Cu ale celor mari să le sămăluim. DŌNICI, F. I, 25/9. Cu hazul firii toate [eu] nîrul tău sămăluiesc. CONĂCHI, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D., SFC IV, 132. De mă vede pe mine, Tot rîde și-i pare bine. Mă semăluie cu tine. TEODORESCU, P. P. 345. L-am sămăluit cu nen'său. UDRESCU, GL.

- Prez. înd.: semăluiesc și semălu. — Sf.: sămăluit vb. IV.
- Seamă + suf. -ălu-. Cf. magh. s. z. á m. o. l.

SEMĂLUI² vb. IV v. sămăluit¹.

SEMĂLUITŌR, -OĂRE adj. (Învechit) Asemănător. După aceasta le vini în mințe a zugrăvi cugetile minței lor... prin figuri semăluitoare ființelor. SĂULESCU, HR. I, 39/16.

- Pl.: semăluitori, -oare.
- Semăluit¹ + suf. -tor.

SEMĂNA¹ vb. I. Tranz. I. (Folosit și a b s o l.) (Complementul indică semințe) A pune sau a arunca în pămîntul, de obicei, dinainte pregătît, pentru a face să incolțească, să se dezvolte și să rodească; (complementul indică terenuri agricole pregătite, de obicei, în prealabil) a pune semințele necesare unei culturi; a însămînța, (popular) a pune (A IV 2), (regional) a sămînța. Sămăritoriul sămînțnd cu lacrămi, cu bucurie seaceră. PSALT. HUR. 111V/22. Pînd în șase ani tu să samini pămîntul tău. Po 255/13. Oarecine den plugari de va întra în pămîntul altuia del va ara sau-l va și sămăna (a. 1646). GCR I, 120/2. Un plugar ce va fi sămănat sămînța sa în pămînt strein. PRAV. 7. Așamăna-să împărăția cerului omului celui ce samăna sămînța bună în Jolda sa. N. TEST. (1648), 17V/5. Și sepasă pămîntul burțiană de iarbă, sămăntnd sămînța (a. 1683). GCR I, 265/22. Au pus pe leși în plug de-au și arat cu dînșii, de au sămănat ghindă. NECULCE, L. 11, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 245. Eū am văzut astă-noapte în vis, era sămănat grū în cetate și-l săcera machedonianii. ALEXANDRIA (1794), 59/3, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. E vreamea această de acum de sămănat. ȚICHINDEAL, F. 182/7, cf. LB. Au legumi semăcate și gătite de chiar minile sale. PLEȘOIANU, T. II, 47/6, cf. I. GOLESCU, C. După cercările ce au făcut, într-acest pămînt al Valahiei să poate semăna susan (a. 1832). DOC. EC. 504. Nu samăna altă, decât popușoi și malai acolo unde li place. ASACHI, L. 6¹/14, cf. VALIAN, V. Semănau ghindă de creșteau dumbrăvi. NEGRUZZI, S. I, 246. Cine ar semăna, dacă nu ar avea dreptul d-a recolta? GHICA, C. E. I, 195. Graurii să lăsase pe un loc semănat cu linte. SION, P. 174. Sămînța de grū... va da o recoltă mai bună cînd va fi semănată în alt ogor. CONTA, O. F. 217. Doar nu samăni eu grū de ieri, de-alațieri. ȚREANGĂ, O. 66. Grădinarul îl învașă cum să facă brazde, să semene flori. ISPIRESCU, L. 164. El semăna în toți anii un pețec de cînepă. VLAHUȚĂ, S. A. II, 132, cf. DDRF. Își ară toți agrii de la sat și seamăna și grapă. COȘBUC, P. II, 191, cf. ȘĂINEANU². Săcară și hriscă, sămăcate anume pentru aceasta. IORGA, C. I. III, 199. Ștraturile-n luncă Toate-s semăcate. GOGA, POEZII, 124. Totul e să sameni la vreme și să ai ploi priîncioase. ANGHIEL, PR. 81, cf. TDRG. Romășcanii, ce ară și seamăna toamni, seceră și treieră vara. DELAVRANCEA, O. II, 19. Numai prin grădini semănau oamenii porumb. AGIRBICEANU, A. 72. Zglăvoacele trebuie să le prinzi de prin baltă... usturoiul să-l sameni și celelalte să le curești. HOGAS, DR. I, 249. Geții nu încetează de a ară și semăna ogoarele Dobrogei. PĂRVAN, G. 99, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Și din tot ce-ai semănat Trudnic, să nu-ți pese Că din lutul blestemat Nici un fir nu iese. VOICULESCU, POEZII, I, 49, cf. DS, PRIBEAGUL, P. R. 55. După ce au semănat mălaiul și grūl de primăvară... a ieșii poruncă... că mărta să cheamă la ispașă. SADOVEANU, O. XII, 390. Nu o dată au fost siliși să cumpere, primăvara, ca să aibă ce semăna. DAN, U. 2, cf. SCRIBAN, D. Tractoare, care, mașini. Unele ară, altele seamăna sau seceră și fac znopi. ARGHEZI, S. XVIII, 153. Cine-a semănat pe dîmburi Rodia plină de simțuri? CĂLINESCU, O. II, 223. În satul lor nu au avut pămînt să-l semene cu grū. BOGZA, C. O. 182. De fapt... va trebui... să ar, să semăna, să recoltez. VINEA, L. I, 254, cf. DL. În cazul acela degeaba ar fi arat și semănat. FREDA, R. 384. Eu am avut sămănat pămînt cu tutun. T. POPOVICI, S. 149, cf. DM. Mi-l cere omul simplu ce samăna cîmpia și taie-n munte lemne și mînți de fier cioplește.

HOREA, P. 7. Să are și să samene ca să aibă ce culege. LĂNCRĂNȚAN, C. III, 71. Cîmpuri semănate cu bumbac și tutun. CINEMA, 1968, nr. 6, 18. Griul semănat la timp a dat o producție de 2 000 kg la ha. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC., DEX. Și-n grădina mă duceam, Floricele sămănam. POP., ap. GCR II, 345. Semănat-am mac în prag, Să vie cine mi-i drag. JARNİK — BİRSEANU, D. 169. Poși, mîndrucă, sămîna La fîntîna busuoc, Că eu nu l-oi pune-n clop. BİRLEA, L. P. M. II, 34. Să arăm și să grăpăm, Griu curat să sămănam. ANT. LIT. POP. I, 145, cf. ALR I 909. Sămănam cu mîna. ALR II 5 107/531. Am samănat pi papușoiști ș-apu am arat ș-ap-am mai samănat odați. IB. II 5 108/386. Am sămînat pe deasupra. IB. II 5 109/250. Să plecăm acasă iară, C-am arat ș-am semănat, Că am copt și-am secerat. BALADE, II, 38. O zis oamenii cata lei să samene griu acolo-n holdă. O. BİRLEA, A. P. II, 231. Să pornim Plugurile la arat, Plugura la samănat. FOLC. MOLD. I, 274. Cînd sameni spîni, nu poși s-aduni smochine! COȘBUC, P. II, 283. Ce semeni, aceea culegi. C. PETRESCU, A. R. 157. Cine seamănă vîrt, culege furtună. ZANNE, P. I, 88. Dacă din vreme vei semăna, din vreme vei și aduna. ID. IB. VIII, 547. Sămăna castraveși pe păreți, se spune despre cei care muncesc în zadar. CF. ID. IB. III, 290. Dacă s-ar teme omul de vîrbii, n-ar mai samăna malai mărunfel. ID. IB. I, 699. Mălură în grădina ta nicicum să semeni. ID. IB. 208. Seamăna în apă, se spune la adresa celor care cheltuiesc fără rost. CF. ID. IB. 283. Seceră unde n-a semănat, ș-adună unde n-a secerat, se spune despre cei care se bucură pe nedrept de munca altora. CF. ID. IB. 282. Samăna, dar nu răsare, se spune despre cei care muncesc și nu se aleg cu nimic. CF. ID. IB. 283. Cosește înainte de-a semăna, se spune despre cei ce caută să obțină ceva fără a depune, în prealabil, nici un efort. CF. REBREANU, R. II, 59. (Ref. I. Impers.) Cochinchina... este atît de roditoare, că se poate sămăna și de două ori și de trei ori într-un an. AMFILOHIE, G. 45/19. (Ref. I. pas.) Să le plătească guvernul o somă hotărîtă pe tot anul în cită vreme locul acela nu va fi în stare a se ara și a se semăna. AR (1831), 34^a/21. Întîi trebuie să se curețe sămînta ce este a se sămăna. DRĂGHICI, R. 78/4. ◇ Fig. Să semănam sufletului sămîntă sufletească. CORESI, EV. 174. Cine seamăna cea sămîntă bună, iaste fiul omeneșug (a. 1579). GCR I, 17/22. Lupul... tare înapoi fugia și cu fuga semințele meșterșugului sămăna. CANTEMIR, I. I. I, 94. A semănat nădejdea vieții noastre. GOGA, POEZII, 42. Ne vom aminti stîngele vărsat, stîngele semănat în farinile altora. IN PLR II, 184. Au murit pe rînd bătrîni și tineri, de moarte bună sau năprasnică, semăntîndu-și uitarea. TEODOREANU, M. U. 52. Sufletul meu te simte și te cită, L-am semănat în tine pe vecie. HOREA, P. 24. Al meu dor ș-al meu bănat, Pare că l-am sămănat Pin grădina pingă gard. MÎNDRESCU, L. P. 18. (Ref. I. pas.) Ostenealele tale semăntîndu-se cu lacrimi de veselie, ai adunat în ceruri multe de bucurie. MINEIUL (1774), 44^a/15. ◇ Expr. A semăna neghină (în urechile culva) v. neghină (I). ◇ (Prin lărgirea sensului) Cinepă de vară, Cinepă de toamnă, De nouă ori te ar, De nouă ori te seamăna. FOLC. MOLD. I, 220. ◆ (Popular; complementul indică persoane) A arunca boabe de grîu, de orez, bomboane, stafide etc., la Anul Nou, la nuntă etc., însoțind gestul de o urare: În vremea mesei semăna pe mîri cu grîu, orez, cofeturi, stafide și chiar cu pine și sare. BEVANTO, N. 336, cf. 258, DEX. ◆ (Rare; prin lărgirea sensului) A planta (I 1). Sub bolta înstelată, Să semănați trei firicele De mir — din floarea preacurată. GOGA, POEZII, 256, cf. RESMERIȚĂ, D. Acei pe care am luat drept pildă Au semănat pe ripă noi păduri. LĂȘI, P. 127. ◇ Fig. Își glorifică iubirea semăntînd un trasașir între clapele... mașinii [de scris]. T decembrie 1984, 48. ◆ (Învechit, rar) A vîrt în pămînt; a îngropa. Nebune! ce veri tu semina nu va iavie (cca 1569—1575). GCR I, *13/35, cf. DEX. ◇

Ref. I. pas. Se va semina intru putredire și se vor scula în neputredire (a. 1561—1573). GCR I, *14/8. Samăna-să trup sufleteș, scoala-să trup d[uh]hovnicesc (a. 1698). ID. IB. 316/38.

2. (Învechit, rar; în forma sămăna) A zămisli. Șintu din doasprădzeace neamure semărați. COP. VOR². 54^a/5.

3. P. a n a l. (De obicei la participiu) A pune ici și colo, din loc în loc; a arunca în toate părțile; a împrăști; a presăra; a risipi (I). Datu-n-ai oilor mîncare; și în limbi semăratu-n-ai (răsi pitu-ne-ai c²). PSALT. 84. Cînd împărțea cel înalt limbile, cum au sămănat pre fiii lui Adam (a. 1688), GCR I, 281/32. Voi sămîna pre voi în limbi. BIBLIA (1688), 91^a/21. Au sămînat în pămînt atitea metaluri, ca unele să-i slujească spre podoabă. MOLNAR, RET. 19/7. O sabie turcească minunată, a căria teacă este îmbrăcată cu zmalc... și împreună cu mănunchiul este semănată de solitare și brileanturi. AR (1830), 79^a/6. O mînă de insule sînt semămate pe șafa Arhipelui. BOLINTINEANU, O. 284. Steagul ei era alb și semănat cu flori de crin. ODOBESCU, S. I, 12. Nu, nu te-astepta să-ți fie cu flori Calea semănată. VLAHUȚĂ, S. A. I, 77. Unele din aceste cărți nu sînt urite: frontispiciul, foarte mare, e sămănat cu flori albe. IORGA, C. I. III, 37. Cărele veneau pe pârâiașul acesta, sămănat peste tot cu bolovași. AGÎRBIȚEANU, A. 189. Rădăci îndelung în locul îngrădii, semănat cu morminte. GİRLEANU, N. 167, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Olimpiada mi-a adus... cîteva găteți pe cari mi le-a semănat pe masă. KLOPȘTOCK, F. 324. Se furișă la vale pe poteca semănată de bolovași. SADOVEANU, O. XIII, 397. Se opriră la un birt... cu mese semămate rar, rădăci. DEMETRIUS, A. 65. Adevărata dovadă avea s-o faci mai tîrziu, pe mări furtunoase... prin strîmtori răscolite de valuri și semămate cu stînci. TUDORAN, P. 178. Schelete de tancuri carbonizate erau semămate pe cîmpia răscolită. T. POPOVICI, S. 467. De pe numeroasele tribune semămate peste tot întinsul cîmpului, oratori improvizăți și inspirați explicau poporului însemnătatea evenimentului. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 3/4, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. Acele disgresiuni nu sînt de tot streine la subiect și au meritul de a semina în ele varietatea. ARISTIA, PLUT. XCI^a/10. Cîte oase războiului aici a semănat! ALEXANDRESCU, O. 117. Am auzit... Că părăsind etelul de stele semănat în pulberea arhivei tu capul ai plecat. BOLINTINEANU, O. 184. Discuții semămate cu alte controverse a provocat și datarea poemului. IST. LIT. ROM. II, 498.

4. Fig. (Rare; complementul indică idei, principii, teorii, metode etc.) A propaga (3); (complementul indică învățături morale, concepții, doctrine etc. religioase, divinitatea etc.) a propovădui (I). Întorcîndu-ne spre tîrgurile de afară, ne silim să sămănam cuvîntu pretutîndene ca grîul (a. 1803). URICĂRIUL, I, 279. Uită-te la mine și vezi în chipul meu lumina și seninătatea cuvintelor tale binefăcătoare, vezi că nu le-am uitat și le semăna și eu la rîndul meu. VLAHUȚĂ, O. A. III, 92, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM. A semănat acolo ateismul. IST. LIT. ROM. II, 166, cf. M. D. ENC., DEX.

5. Fig. (Complementul indică stări, sentimente etc. de ură, de spaimă etc., împrejurări nefavorabile etc.) A împrăști, provocînd efecte negative, de obicei nenorociri, necazuri etc. Cuvinte improprietice pre la cei mari de acolo semăntul, pentru boiarii carii să afla cu dînsul acolo (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. II, 135/31. Unii s-au intrunuit în bande de lotri, alții prin mii moduri samăna venin și discordie. ASACHI, P. R. 52/25. O dată cu încetarea libertății a venit pacea adusă de oamenii aceea care semănasă ura. GHICA, C. E. II, 343. Petru... se puse în capul călărimii... sămăntînd spaima cu ochii și moartea cu brațul. GANE, N. II, 87. Aceleași brațe vinjoase cari-au sămănat moartea în cîmpiile Bulgariei vin acum să împrăști viață.

VLAHUȚĂ, S. A. III, 235. Spre a sămăna zizanii și discordii, cerură restituirea pământurilor date de demult. SBIERA, F. S. 331. Furtună care dormi în haos, ... Tu, care-aprinzi pe culme focuri și semeni moartea pe răzoare. GOGA, POEZII, 286. Semănăm uri, ca să culegem bucuria adevărului. în PLR II, 274, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. Apele vin mai mari ca niciodată, surprinzând oamenii și semănând, în drumul lor, prăpădul. BOGZA, C. O. 101, cf. DL, DM. Seamănă în fară neunire, ură și nenorocire. IST. LIT. ROM. II, 442, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *semân* și (popular) *seământ*, (regional) *seâmen* (ALR I 909/194), pers. 2 *semeni* și (regional) *semini* (ib. 909/679, 690, 710, 727, 748, 934), *semini* (ib. 909/700, 708), pers. 3 *seământă*, pers. 4 *seământ*, pers. 5 *seământă*, pers. 6 *seământă*. — Și: (popular) *samână* (prez. ind. *sămân* ALR I 909/590, 790, 792, 805, 896, 990 și *sâmen* ib. 909/159, pers. 2 *sămeni* ib. 909/750, 764, 790, 792, 896, pers. 3 *sământă* ib. 909/9, 760, 776, 790, 799, 896), (învechit, rar) *semenă*, *semină* (PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 250) vb. I.

— Lat. *seminare*.

SEMĂNA² vb. I. Intrans. I. (De obicei cu determinări introduse prin prep. „cu”) A avea înfățișarea, trăsături sau unele caracteristici, calități, defecte etc. (foarte) asemănătoare sau identice cu cele ale unei persoane, ale unei ființe, ale unui obiect etc.; a fi asemănător cu cineva sau cu ceva; a aduce, a se asemana, a se asemui, a se apropia, (popular) a se lovi, (învechit și regional) a se răduce¹ (1), (învechit) a se arăduce, a se închipui, a se podobi (1), (regional) a se cumpăni. *Vai de voi, cărtulari și farisei fărniciilor, că vă semănați mormintelor împistrite.* TETRAEV. (1574), 241. *Unul cu altul nu s-au sămănat* (a. 1620). GCR I, 57/7, cf. MOXA, 434/7. *Pulbere neagră... foarte sămănându-și cu funinginea.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 110°/22. *În ce chip nă-și samână fețele la fețe, așa nici inemile oamenilor sint potrivă.* BIBLIA (1688), 444°/5. *După ce au părăsit lliiaș Vodă și legea și fara, ridicat-au domnu fărăi pe Ștefan Vodă... socotind boiarii și fara că va sămăna tătine-său.* N. COSTIN, L. 429. *Au fost fecior lui Ștefan Vodă cel bun, că la toate i-au semănat* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 175/26, cf. ANON. CAR. Frunzele samână castanului, dar mai groase. AMFILOHIE, G. 214/13, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Mi se păru că văzu pe Așil, astfel de bine semăna cu dînsul la cătătura și la mers.* PLEȘOIANU, T. III, 74/26, cf. I. GOLESCU, C. *Vitrul cel mareș al acestui copaci samână cu al unei înalte bolte inverzite.* AR (1831), 56°/21. *Acești copaci... parcă samână cu răchiziile din patria me.* DRĂGHICI, R. 48/30. *Fieștece zi viitoare semăna cu cea trecută.* HRISOVERGHI, A. 66/4. *La frumusețe și la minte Nici o giună-i samana.* ASACHI, S. L. I, 169, cf. VALIAN, V. *Esecetele acufundării semăna cu ale scaldătoarelor răci.* FĂTU, D. 22/3. *La față samăn cu mama și-ncolo cu tatăl meu.* PANN, H. 74/10. *Seamână bunului său care a fost grenadir.* NEGRUZZI, S. I, 59, cf. POLIZU. *Semăna cu un titan rebel ce nu crușa nimic în calea sa.* PELIMON, I. 17/26. *Semănați cu lacomul din fabulă.* GHICA, C. E. I, 253, cf. PONTBRIANT, D. *Îmi seamână mie... bucăfică tăiată.* ALECSANDRI, T. I, 173, cf. CIHAC, I, 238. *Ai duh! Îmi semeni mie.* BOLINTINEANU, O. 165. *Copilul seamână cu părinții săi.* CONTA, O. F. 267. *Azi le semeni tuturor La umbrel și la port.* EMINESCU, O. I, 192. *Spînul de fel nu samână în partea lor nici la chip nici la bunătate.* CREANGĂ, P. 210. *Un grup de oțteni tineri... samână la față unul cu altul, parcă-ar fi frați.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 481. *Evoluția animalelor inferioare samână foarte bine cu evoluția societății.* IONESCU-RION, S. 130, cf. DDRF. *Limba comună samână mai mult cu vorbirea din Valahia și din Transilvania.* PHILIPPIDE, P. 23. *Străvechile bisericii... sămănuau desigur cu acelea care se mai văd prin părțile muntoase.* IORGA, C. I. II, 5. O... *poveste ce samână cu-a noastră.* ANGHEL, P. 24, cf. TDRG. *Seamăna la toate. La gură,*

la rotunjimea feței. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 340. *La înfățișare nu semăna cu tată-său, nici cu mamă-sa.* AGRIBICEANU, S. 106. *Numele de localități nu seamănă cu ale noastre.* BUL. COM. IST. II, 183. *Șoapta vîntului sămăna acum cu mormântul urșilor.* HOGAȘ, DR. I, 24. *Deși seamănă... cu o leoaică, pare totuși... să reprezinte un leu.* PĂRVAN, G. 12. *Eminescu samână și în această privință cu vechea școală critică.* IBRĂILEANU, SP. CR. 94, cf. RESMERIȚĂ, D. *Copiii cei frumoși... își samână așa de bine.* N. A. BOGDAN, C. M. 142, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nevastă-sa ti semăna, parcă i-ar fi fost soră, și la înfățișare și la temperamenț.* REBREANU, R. I, 218. *Ah! ochii lui, cum semănu cu ochii mei!* MINULESCU, VERS. 327. *Oamenii de astăzi nu mai seamănă cu cei... din tinerețea mea.* GALACŢION, O. 64. *Semăna cu logodnicul meu, dar era blond.* CAMIL PETRESCU, P. 92. *Îi dădu părul asudat la o parte, descoperind fruntea rotundă care semăna cu fruntea ei.* C. PETRESCU, I. I, 83. *N-a fost slobod să copieze unii după alții, căci atunci lucrurile ar fi semănat între ele.* I. BOTEZ, B. I, 47. *Roșcovii sălbaticii semănuau, în ceasul acesta al îngemănării dintre zi și noapte, cu niște candelabre imense.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 42. *Voi găsi o sală de expoziție în care lumina să semene cu lumina din pădure.* VLASIU, D. 254. *În gesturi și în unele înfățișări ale glasului... începea să samene cu conu Mihăiță.* TEODOREANU, M. III, 402. *Seamână mai curînd cu răposatul.* VOICULESCU, P. I, 235. *Amîndoi semănuau și aveau aceleași fețe brune.* SADOVEANU, O. XII, 412. *Cu nimeni alta sameni.* PIL-LAT, P. 233. *Așa cum ești, semeni cu o elevă de liceu de prin clasa a cincea.* DAN, U. 190. *Volumul I... nu mai seamănă cu un manual.* PUȘCARIU, L. R. I, 8. *Atitudinea lui seamănă cu a istoricului, care raportează faptele trecute.* IORDAN, STIL. 152, cf. SCRIBAN, D. *Sistemul etic și religios îi seamănă mai mult.* VIANU, A. P. 167. *Semăna cu sfințul Petru din iconografia ortodoxă.* ARGHEZI, B. 48. *Copiii nu seamănă între ei, cu toate că au un aer comun.* CĂLINESCU, B. I. 119. *Nu găsesc în această privință decît un singur scriitor care-i seamănă.* RALEA, S. T. I, 22. *Muntele Suru seamănă cu un fărăn bătrîn.* BOGZA, C. O. 315. *Dacă ar fi frați gemeni n-ar semăna mai mult.* STANCU, D. 239. *Își lăsase de la o vreme un cioc... astfel că semăna c-un șap.* PAS, L. II, 124. *Cele două femei nu semănuau decît la trupuri.* VINEA, L. II, 307. *Nici la sîncet nu semănam cu alți copii.* H. LOVINESCU, T. 8. *Corabia părăsită pe fărîn nu mai seamănă cu o epavă.* TUDORAN, P. 105, cf. DL. *A ajuns la vîrsta cînd bărbatul începe să semene cu femeia.* PREDĂ, M. S. 9, cf. DM. *Nu semănuau unul cu altul.* BARBU, G. 81. *Își făcuse cu roșu și unghiile de la picioare, să semene cu ecoana de la oraș.* V. ROM. noiembrie 1964, 29. *Profilul dumitale seamănă cu al lui Apollo de Belvedere.* T august 1964, 52. *Robotul autonom seamănă cu o cutie de pălării.* Gf 1968, nr. 932, 4/6. *Văzînd că seamănă leit cu Montgomery... soldații l-au aplaudat frenetic.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 87, cf. M. D. ENC., DEX. *Ș-a rămas un mărăcine. Samână, lele, cu tine!* JARNIK — BİRSEANU, D. 429. *Un călugăr ce sămăna cu moartea.* ȘEZ. IV, 2. *Care din cine sîntem? Că noi bine sămăntăm.* BUD, P. P. 14. *Bade, ochisorii tăi Bine samână cu-a mei.* BİRLEA, L. P. M. II, 439. *Io semeni cu ortacu.* ALR I 1 343/85, cf. 1 343. *Samână unu cată altu de gîndești că-s fraț.* ib. 1 390/302, cf. 1 390. *Samără cu popa.* ALR II 3 170/95, cf. 3 170. *Samână cu un k'u-so.* ALR SN V h 1 445/784, cf. 1 445. *Să fie spînzurat, Că-i un mare blestemat.* *Seamână cu tatăl său, Bate-mi-l-ar Dumnezeu!* BALADE, II, 15. *Fata, identic mă-sa.* În partea lui nu sămăna dăloc. O. BİRLEA, A. P. II, 145. *Să-și alegă dînt-o mie, Numai să-mi samene mie.* FOLC. MOLD. I, 600. *Sînt cinci degete la o mînă și nu seamănă unul cu altul.* BARONZI, L. 53, cf. CREANGĂ, O. 11, ZANNE, P. II, 105. *Fă-mă, tată, să-ți samăn.* ZANNE, P. IV, 652. *Samână cu tată-său, numai potcapul îi lipsește.* id.

ib. IV, 656. ◇ Refl. recipr. Ne sămănam în toate, pare-am fi făcuți tot pe-un calup. ALECSANDRI, T. 1-213.
◇ Expr. A sămăna (cu cineva) ca două picături de apă v. picătură (1).

2. (De obicei cu determinări introduse prin prep. „a” sau prin conj. „că” ori, învechit și popular, „ca cum”, „cum că”) A da impresia de..., a crea iluzia că...; a avea aerul, aparența de...; a părea¹ (1). Nu sămăna curtea nemic a domnie, de atita obrăznicie ce era. NECULCE, L. 171. Sămăna cum că nu le place această și că nu voiesc a lăsa să se primejdiască mai înainte mai marele lor. AETHIOPICA, 15^v/1. Aice sămăna lucrul că Neculachi au fost prîit pre Domnul la vizitul (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 273/19. Schimbă și pe Cuzicli Vodă..., căci nu da haraciu și seamăna să fie acesta Vlad Vodă. VĂCĂRESCUL, IST. 258/34. Sufletul lui sămăna că vrea să-și îndrepteze o slăbiciune nevredească de sine și de truția sa. HELIADE, L. B. I, 114/2. Acest loc de mărire seamăna că pentru totdeauna este păstrat și conșințit slavei rumânilor. CR (1832), 46²/36. Tunelurile care huiiau cu o nespusă groază sămăna ca cum s-ar dărîma cei mai mari mîniși ai lumii. DRĂGHICI, R. 112/19. Uneori fugea la codru, sămăntînd smintit de minte. ASACHI, S. L. I, 75. Această primă epopee seamăna a fi mai mult o biografie versificată. MAG. IST. I, 251/15. Elefantule, Tu ce sameni că ai parte și dintr-a omului minte. CONĂCHI, P. 269. Aceste nații dintr-un început seamănau menite a-și uni viața priinț-o legătură frățească. BĂLCESCU, M. V. 450. Sămăna foarte că Gabr: Batori cu această diplomă voise a face un compliment domnilor din Muntelă. BĂRIȘIU, P. A. I, 138. Este o vorbă fărînescă, ce samăna a fi în Moldova de cînd Papură Vodă. RUSSO, S. 11. Pînă cînd acele legi predomina mai nainte, Sparta nu semăna a fi altă de bine constituită. ARISTIA, PLUT. 147/3: Băiatul nu e așa prost cît seamăna. NEGRUZZI, S. I, 65. Răzămăt într-o sabie de cavalier..., semăna a general pe cîmpul de război. GHICA, C. E. I, 40. După zbtreciturile feței și perii capului cei cărîrîni semăna să fie de o etate mult mai traintată. FILIMON, O. I, 265. Cum te vîd, sămenii a avea sîu la rărunchi. CĂREANGĂ, P. 200. După port nu semăna a fi negustor. CARAGIALE, O. VI, 5. Vei vedea ceva așa care să semene a sat. ISPIRESCU, L. 336. Ar jura pe cite-s în lume că, mîi ales acești doi, nu seamăna deloc a țigani. AGÎR-BICEANU, S. P. 54. Se auzea de acolo, prelungindu-se lugubru în urlat, un lătrat ce nu semăna a fi de cîine. M. I. CARAGIALE, C. 127. Seamăna a distincție de manîul. VIANU, A. P. 185. Nu semeni a magistrat. STANCU, R. A. V, 186. Semăna a așezare, nu-i mai era frică țarna cînd cădeau viscoale. BARBU, G. 10. Asta semăna a adevăr. LĂNCRĂNJAN, C. II, 495. O dată cu toamna, începe să bată un vînt pe aceste șantiere ce seamăna a... resămănare. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. ALR SN V h 1 444, 1 445. Dar știi; Ghiță, au nu știi Că vîersul meu, femeiesc, Seamăna a haideucesc? BALADE, III, 271. Cînd vede-acolo, parcă nu mai sămăna așa cum iera. O. BÎRLEA, A. P. II, 9. Ceri rochi și paltoani, Ca și samine-a cucoani. FOLC. MOLD. II, 343.

— Prez. ind.: pers. 1 sēmān și (popular) seāmān, (regional) sēmen (ALR I 1 343/85), pers. 2 sēmēni, pers. 3 seāmān și (regional) seāmīnă (ALR SN V h 1 444/325, 386, h 1 445/386; 872), pers. 4 seāmān, pers. 5 seāmān, pers. 6 seāmān. — Și: (popular) sāmānă (prez. ind. sāmān și sāmēn ANON. CAR., pers. 2 sāmēni, pers. 3 sāmān și sāmīnă ALR I 1 390/885, ALR SN V h 1 444/325, 386, h 1 445/384, 872), (învechit) sēmīnă vb. I.
— Lăt. sîmilare.

SEMĂNARE¹ s.f. Acțiunea de a sămăna¹ și rezultatul ei.

1. Punere sau aruncare a semințelor necesare unei culturi în pămîntul, de obicei, dinainte pregătit, pentru a face să incolțească, să se dezvolte și să rodească plantele; sămănat (1), sămănatură¹ (1), însă-

mințare, însămințat, (învechit) semenis¹ (1), (regional) sămințare (1), pus (2): Cf. semăna¹ (1). Cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 250. Semănatul se face azvirlind grăunțele sau pe deasupra arăturii sau pe pămîntul gol înainte de a ara, ceea ce se cheamă sămănare pe piele. DAMÉ, T. 61, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. Aceasta este menirea educațiunii: sămănarea și cultura ideilor sănătoase și bunelor sentimente. CARAGIALE, O. IV, 418.

2. P. a n a l. (Rar) Punere din loc în loc; aruncare în toate părțile; împrăștiere; risipire (1). Cf. semăna¹ (3). Cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Învechit) Propovăduire (2). Cf. semăna¹ (4). Iară Hristos spre sămănare ieși; că era acum den începutu-ș sămăntorii și făcătoriu a toate și Domn. CORESI, EV. 355.

— Pl.: sămănări. — Și: (popular) seminăre (PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 250), sămănăre (LB, VALIAN, V., BĂRCIANU, ALEXI, W.) s. f.

— V. semăna¹.

SEMĂNARE² s. f. (Învechit) Faptul de a sămăna² (1); asemănare. Fă piatra aceasta în chipul și sămănarea mea. DOSOFTET, V. S. noiembrie 107^v/22. Și sămănarea a tot dobitoacul căroșă șint pre pămînt. BIBLIA (1688), 128¹/41. Cest feliu de legi au sămănare. BUDAI-DELEANU, în CONTRIBUȚII, III, 301, cf. I. GOLESCU, C. Sămănarea ei cu fiica lui..., manierele simple și modeste, voioșia spiritului..., fermecau toate inimile. ASACHI, S. L. II, 43, cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., DDRF, DL, DM, DEX.

— Pl.: sămănări. — Și: sămănăre s. f.

— V. semăna².

SEMĂNĂRIȚĂ s. f. (Învechit) Semănătoare, v. semăna² tor¹ (2). Această lucrare [semănatul la adîncime] se face cu mașina ce o putem numi sămănăriță. I. IONESCU, B. C. 153/2. Semănăriță lui Hornby este cea mai răspîndită. id. ib. 477/28, cf. L. ROM. XVI, 1967, nr. 6, 503.

— Pl.: sămănărițe.

— Semăna¹ + suf. -ariță.

SEMĂNĂȘ, -Ă adj. (Învechit, rar) Asemănător. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 139.

— Pl.: sămănași, -e. — Și: sămănăș, -ă adj. CIHAC, I, 139.

— Seamăn + suf. -aș.

SEMĂNĂT s. n. 1. Punere sau aruncare a semințelor necesare unei culturi în pămîntul, de obicei, dinainte pregătit, pentru a face să incolțească, să se dezvolte și să rodească plantele; sămănat¹ (1), sămănatură¹ (1), însămințare, însămințat, (învechit) semenis¹ (1), (regional) sămințare (1), pus (2). Cf. semăna¹ (1). Cea a patrea parte fie a voastră pre sămănatul pămîntului și pre viața voastră. Po 169/4, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. A dat către cinstitul divan... o predlojenie... îndemnătoare spre sămănatu de primăvară. CR (1829), 17¹/21, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 250. Semănatul se face azvirlind grăunțele, sau pe deasupra arăturii sau pe pămîntul gol, înainte de a ara. DAMÉ, T. 61, cf. ȘĂINEANU². Știau, de-o pildă, loși vecinii, că la sămănatul grîului s-au certat rău. AGÎR-BICEANU, S. 476. I-au plăcut mai mult lucrurile muieresti: săpatul, pologul, căratul, sămănatul. REBREANU, I, 47, cf. REȘMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM. Pentru încheierea grabnică a sămănatului, tracțiunile și sămăntările să fie deplasate în unitățile rămase în urmă. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 216, cf. M. D. ENC., DEX.

◆ (Învechit) Cultivarea, cultura plantelor. După cercările ce au făcut, într-acest pămînt al Valahiei, se poate sămăna susan..., că au știință de sămănatul lui (a. 1832). DOG. EG. 504. ◆ (Mold.) Urare de Anul

Nou, la nuntă etc. însoțită de aruncarea boabelor de grâu, de orez, a bomboanelor etc. în direcția persoanei căreia îi este adresată această urare. Cf. PONTBRIANT, D. *Se pornesc pînă în ziua cîte doi sau mai mulți semănători... pe la casele oamenilor cu semănatul.* MARIAN, S. R. I, 150. *Umblî cu samanatu.* ALR II/I h 198/531.

2. Timpul cînd se seamănă¹ (1). Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADÉ, SCRIBAN, D.

— Pl.: semănături și (învechit) semănte (PONTBRIANT, D.). — Și: (popular) sămănat, (învechit) semînat (PONTBRIANT, D.) S. N.

— V. semăna¹.

SEMĂNĂRIE s. f. (Învechit, rar) Răsadniță (1). *Acești simburî se vor pune toamna în straturi în semănărie, cîte o palmă departe unul de altul.* FILIPESCU, D. II, 61/26.

— Pl.: semănării.

— Semăna¹ + suf. -ărie.

SEMĂNĂTORI, -OĂRE subst. 1. S. m. și f. (Rar la f.) Persoană care seamănă¹ (1). *Sămăntoriul sămăntînd cu lacrimi, cu bucurie seaceră.* PSALT. HUR. 11V/22. *Iată, ieși semăntoriul a semăna.* CORESI, TETR. 28. *Sămăntoriul împreună să se bucure cu acela ce seaceră.* N. TEST. (1648), 109V/24. *N-au folos sămăntorii cînd leapădă sămînța pre cale (a. 1691).* GCR I, 292/26, Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *Aflîndu-mă pe cîmp cu sămăntorii, văd că sosește omul ce făcea pe curierul meu.* SION, P. 213, Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 250. *Juna Rodică voioasă trece Pe lingă junii sămăntorii.* ALECSANDRI, POEZII, 45. *Pășește-n farîna sămăntorului.* VLAHUȚĂ, O. A. 28, Cf. DDRF, BĂRCIANU. *Mă!... Semăntori sînteți voi?* SANDU-ALDEA, D. N. 259, Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Cînd seamăna grîu... semăntorului aruncă de trei ori sămînța cu ochii închiși.* CANDREA, F. 286, Cf. RESMERIȚĂ, D., CADÉ, DHLR II, 80. *Începutul anului nou odinioară era începutul primăverii, cînd iese sămăntorului ca să încredințeze pămîntului semînța.* SADOVEANU, O. XX, 158, Cf. SCRIBAN, D. *Pe marginea Vistulei Sămăntorii se uită pierduți.* BLAGA, POEZII, 114. *Împrăștiat pe pămînt, cu mișcări de semăntor, grăunțele spre care porumbii dădeau năvală.* PAS, Z. I, 130, Cf. DL, DM. *La urmă le-a povestit pilda semăntorului, i-a certat pentru păcatele făcute și i-a chemat la miruit.* BARBU, G. 176. *Are dreptul să simtă mîngîierea și mulțumirea sufletească a semăntorului ale cărui grăunțe au căzut pe pămînt bur. M. 1968, nr. 12, 40, Cf. M. D. ENC., DEX. *La tata eu mă duc! Semăntori își aduc!* MARIAN, SA. 47. ♦ (Popular) Persoană care seamănă¹ (1) de Anul Nou. *Colaci pentru colindători, plugari, semăntori.* CONTEMPORANUL, V₁, 100. *Se pornesc pînă în ziua cîte doi sau mai mulți semăntori... pe la casele oamenilor cu semăntatul.* MARIAN, S. R. I, 150.*

2. S. f. Uncaltă sau mașină agricolă care execută semănatul (1) culturilor agricole; (regional) mărcătoare. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 251. *Tu, ăla de colo: așa se fine semăntoarea pe umăr? Nu vezi că-ți cade grîul din ea?* SANDU-ALDEA, D. N. 259, Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADÉ, DS. *Spunea moldoveanul de la semăntoarea întîia.* SADOVEANU, O. XVII, 201, Cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DER. *Pentru încheierea grabnică a semăntatului, tractoarele și semăntorile să fie deplasate în unitățile rămase în urmă.* ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 216, Cf. M. D. ENC., DEX, H II 88, 163, 207, VII 485, XII 31, 157. *Avem tractoare de-arat, Semăntori de sămănat.* FOLC. MOLD. II, 39.

3. S. m. și f. Fig. (Astăzi rar; rar la f.) Propovăditor (2). *Auziți ce-mi grătaște acest sămăntorului de cuvinte.* VARLAAM — IOASAF, 89V/9. *În lumea în care... îndrăznesc să intru, în lumea culegătorilor de stele și a semăntorilor de idealuri, mă simt apropiat*

omenește. în PLR II, 202, Cf. RESMERIȚĂ, D. G. *Ibrăileanu n-a fost din sămăntorii de idei fără ardoare și fără temperament.* RALEA, S. T. I, 47, Cf. DEX.

4. S. m. și (rar) f. Fig. (Rar) Persoană care seamănă¹ (5). *Îl privește încruntat, căci... vede în el un semăntor de panică.* CAMIL PETRESCU, O. II, 242.

— Pl.: semăntori, -oare și (2, f.) semăntori. — Și: (popular) sămăntor, -oăre, (învechit) semîntor, -oăre (PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 250), sămîntor, -oăre (CIHAC, I, 251) subst.

— Semăna¹ + suf. -ător.

SEMĂNĂTOR², -OĂRE adj. (Învechit) Asemăntor. [Italia e] sămăntoare foarte cu fările grecești. M. COSTIN, LET. I, 8/4. *Și zise Dumnezeu: răsără pămîntul buruiană de iarba, sămăntoare sămînță după fealiu-ș și după asămănare-ș (a. 1688).* GCR I, 281/7, Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 139, DDRF, CADÉ.

— Pl.: semăntori, -oare. — Și: sămăntor, -oăre adj.

— Semăna² + suf. -ător.

SEMĂNĂTORISM s. n. v. sămăntorism.

SEMĂNĂTORIST, -Ă adj., s. in. și f. v. sămăntorist.

SEMĂNĂTURĂ¹ s. f. 1. Punere sau aruncare a semînțelor unei culturi în pămîntul, de obicei, dinainte pregătît, pentru a face să încoțască, să se dezvolte și să rodească plantele; semănare¹ (1), semănat (1), însămînțare, însămînțat, (învechit) semenis¹ (1), (regional) sămînțare (1), pus (2). Cf. semăna¹ (1). *De să vor tocmi doi plugari ca să-ș schimbe pămînturile mainte de vremea sămănturii.* PRAY. 2. *Oricîte familii va veni din năuntru, să fie nedajnice 6 luni, pînă își vor face case din lăcuință și pînă își vor face arături și semănturi (a. 1811).* DOC. EC. 118. *Semăntura și rodirea după fireasca dreptate iaste a stăpînului locului.* PRAVILA (1814), 84/6. *Cînd vine vremea sămănturii fieștecăria plantă, este bine... de a sămăna fără întîrziere.* I. IONESCU, C. 17/6. *Sămănturile de primăvară și de toamnă să se facă fără greșală.* REGUL. ORG. 151/24. *După ce s-a sfîrșit și sămăntura de toamnă, își așază plugul iarăși la odihnă.* MARIAN, S. R. II, 179. *Plaiuri fără stăpînitori siguri, cari să caute a întrebuița pentru sămănturi pămîntul.* IORGA, C. I. III, 77, Cf. CADÉ, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ♦ (Glumet) *Bucureștiul este săpat în fiecare primăvară... în vederea cine știe căror misterioase semănturi.* BOGZA, A. I. 415.

2. (La sg. cu sens colectiv) Plante care au fost semăntate (v. semăna¹ 1) sau ieșite din semînțele care au fost semăntate, (regional) semenis¹ (2); p. e x t. teren pe care cresc aceste plante; (învechit) sădire (1). *Și-mblățișul va ajunge storsura, și storsura semăntura și veți avea pînă la safiu (a. 1560).* GCR I, 4/1. *Mergea simbăta pre lăuntru sămănturiei.* CORESI, TETR. 24. *Să neștine va face pagubă în vinie altui om, au în sămăntură... să plătească.* PO 250/23. *Tilharii... și furii de-i va putea, ficine-i va ucide fără certare și încă pre ceia ce fac noaptea pagube la sămănturi.* PRAY. 120. *Într-aceia vreme mergea Isus simbăta pren sămănturi.* N. TEST. (1648), 15V/13. *Răsaie pămîntul buruiană de iarba... pre rudă și pre semăntură (a. 1683).* GCR I, 265/20, Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 245. *Își vor da dijma dăn toate semănturile ce vor face pe moșia lui (a. 1779).* IORGA, S. D. VII, 42. *Semăntura țirzie nu va pieri (a. 1799).* GCR II, 164/27. *Acei lăcuitori clăcași nici la zapisul lor nu să uită, nici dijma din sămănturi și din finețe ori din rachiu nu fac supunere de a-și da dreptul lor (a. 1803).* BUL. COM. IST. III, 103, Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Plata pogonăritului pe sămănturile de tutun (a. 1818).* GCR II, 221/40, Cf. LB. *Fiindu-le îndestul*

stăpînitor de moșie zeciuiala ce le dă din toate semănăturile lor. PLEȘOIANU, T. I, 137/16, cf. I. GOLESCU, C. După poruncile cinstitei mari dvornici, să trimise cataloghia sămănăturilor de primăvară (a. 1831). DOC. EC. 491. Au rămas înecate ca la o mie fălci de sămănături a sătenilor. AR (1831), 111²/26. Dobitoacele, turmele, ciinii umbla rătăcindu-să pã cîmp pîntre semănături. CR (1832), 164²/20, cf. VALIAN, V. Vulturul... nu strică nimic din toate semănăturile. ARISTIA, PLUT. 57/24. Călătorul respiră mai ușor mergînd prin bogate fînașe și mănoase semănături. NEGRUZZI, S. I, 191. Cîmpurile cele așternute cu semănături și care erau aproape de culesul lor. PELIMON, I. 267/8. Ce-aș face cu gunoii, dacă nu l-aș pune pe semănături? GHICA, S. 539. Am eu sămănături? Am eu toate cele trebuincioase pentru casă? CREANGĂ, O. 63. Vrun prăpăd de la niscaiva lighioane... cădea peste semănăturile megiașilor. ISPIRESCU, L. 206. Pe poale, se-ntînd semănături, imașuri și livezi. VLAHUȚĂ, S. A. III, 230. Plugarul scoase toamna din sămănătura aceea 44 de corefe de mazere. MARIAN, S. R. II, 149, cf. DDRF. Aleargă pînă-n Roma să-ntrebe el augurii Că da-vor zeii oare bun rod sămănăturii? COȘBUC, P. II, 191. Mureau vitele de foame-n bălătură și semănăturile păreau arse pe ogoare. SANDU-ALDEA, U. P. 116, cf. ȘĂINEANU². Va călea în picioarele cailor sămănăturile gata de seceriș. IORGA, C. I. I, 145, cf. TDRG. Plivitorii pășesc cu cea mai mare băgare de seamă ca să nu calce sămănătura. PAMFILE, A. R. 96. Aveau moșii mari, fineșe..., dar și pămînt pentru sămănături. AGÎRBICEANU, A. 235. Coline cu povtrnișuri dulci și acoperite cu sămănături. HOGAȘ, DR. II, 5. La ziuă Alexandru a luat-o prin semănături, poruncind pedestrimii să înainteze către ținuturile nelucrate. PÂRVAN, G. 47, cf. RESMERȚĂ, D., CADE. El însuși a stat în fruntea plcurilor sale de călăreși, holărîndu-le să calce întai semănăturile Birsei, apoi să le dea foc. SADOVEANU, O. XII, 265. Putem rămînea fără sămănătură, cum s-a mai întîmplat și într-alfi ani. DAN, U. 27, cf. SCRIBAN, D. Șoseaua Sucevii, arată cu plugul, se pierduse în semănături. ARGHEZI, S. VIII, 16, cf. LTR², DL. S-a stricat și vremea asta... Nu-i bine pentru semănături. T. POPOVICI, SE. 387, cf. DL, M. D. ENC., DEX, H X 539. S-o luat pi cali, pi carari, La luna, la săptămîna Sf-și[i] cati sămănătura. VASILIU, C. 174, cf. ALR SN I h 39. Pe unde mergea, pîrjol făcea, Semănătura de departe înroșea, De aproape îngălbenea. FOLC. MOLD. I, 296.

— Pl.: *semănături*. — Și: (popular) *sămănatură*, (învechit) *semonătură*, *seminătură* (PONTBRIANT, D.), *sămînătură* (CIHAC, I, 251) s. f.

— *Semăna*¹ + suf. -*ătură*.

SEMĂNĂTURĂ² s. f. (Învechit) Asemănare. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 139, DDRF, RESMERȚĂ, D.

— Pl.: *semănături*. — Și: *sămănatură* s. f. CIHAC, I, 139.

— *Semăna*² + suf. -*ătură*.

SEMĂRIE s. f. (Învechit, rar) Dare, impozit. Cf. D. BOGDAN, GL.

— *Seamă* + suf. -*ărie*.

SEMĂTIȘĂ s. f. v. *sămăchișă*.

SĚMBE adv. (Transilv.) Vizavi, (față) în față. Cf. VAIDA, CABA, SĂL. 100, COMAN, GL. Am stat sembia cu moșu la beserică. MAT. DIALECT. I, 92.

— Și: *sĚmbia* adv.

— Din magh. *szembe*.

SĚMBIA adv. v. *sembe*.

SEMBIANȚĂ s. f. (Italianism învechit, rar) Înfățișare. Apăru înaintea ochilor mei o femeie înaltă și

slabă, cu părul lăsat pe spate și cu sembianțe infernale. FILIMON, O. II, 28, cf. CONTRIBUȚII, III, 157.

— Pronunțat: -*bi-an-*. — Pl.: *sembianțe*.

— Din it. *sembianza*.

SEMECHÎȘ s. n. v. *sămăchișă*.

SEMECHÎȘĂ s. f. v. *sămăchișă*.

SEMEIOLOGIE s. f. v. *semiologie*.

SĚMEL s. m. invar. (Germanism învechit, rar) Chiflă. Nemșii din Paris făceau coadă la ușa prăvăliei, ca să apuce un corn sau un semel. GHICA, C. E. III, 7. — Din germ. *Semmel*.

SEMELCHITĂ s. f. (Bot.; Ban.) Sulfină albastră (*Trigonella caerulea*). PANȚU, PL.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SEMĚM s. n. (Lingv.) Unitate de semnificație alcătuită din mai multe ansambluri de seme. Cf. I e x e m. Studiile unor semanticieni francezi... ale căror contribuții la delimitarea conceptului de *sem* și *semel*... nu ar fi trebuit neglijate. SCL 1974, 190, cf. M. D. LINGV.

— Pl.: *sememe*.

— Din fr. *sĚmĚme*.

SĚMEN¹ s. m. Bară de oțel folosită la pescuitul pe sub gheață, la tăierea copcilor și la desprinderea blocurilor de gheață; ghîn. Pentru spart gheața la săpatul copcilor se întrebuișea înainte un fel de topoare speciale... astăzi însă... în mare parte părăsite, nefiind practice cînd e gheața groasă, și au fost înlocuite cu un instrument special de fier, numit *semen*. ANTIPA, P. 486, cf. 483, LTR², DL, DM, DEX.

— Pl.: *semeni*.

— Etimologia necunoscută.

SĚMEN² s. m. v. *seamăn*.

SEMENĂ vb. I v. *semăna*¹.

SEMENĂB s. n. v. *seminar*.

SEMENĂTURĂ s. f. v. *semănătură*¹.

SEMĚN-CŌNTRA subst. (Med.) Pulbere din boboci uscați ai unor specii de pelin (*Artemisia*), folosită în tratarea ascaridiozei. *Semen-contra* este compusă din virfurile unei speții de artemisă din Asia. MAN. SĂNĂT. 160/10, cf. D. MED.

— Din fr. *semen-contra*.

SĚMENE s. f. v. *seamăn*.

SĚMENEIA adv. v. *asemenea*.

SEMĚN¹ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică șindrila) A reteza pentru a avea aceeași mărime (Bonț — Gherla). CHEST. II 237/345.

— Prez. ind.: ?

— Cf. *semăna*².

SEMĚN² vb. IV. Tranz. (Regional; complementul este peretele) A unge cu pămînt (Vașcău). A I 34.

— Prez. ind.: *semenesc*.

— Etimologia necunoscută.

SEMENÍC s. m. v. *siminoc*.

SEMENINȚĂ s. f. (Învechit) Asemănare. *Cubinte nevăzute, într-o semenință*. MOLITVENIC (sec. XVII), 307, cf. DHLR II, 329.

— Pl.: ?

— *Semăna*² + suf. -*ință*.

SEMENIȘ¹ s. n. 1. (Învechit) Semănătură¹ (1). Toate zilele pământului sămenîșul și secerîșul, frigul și zădăvul, vara și primăvara... n-or mai părăsi. DO-SOFTEI, ap. CGR I, 266/27, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

2. (Prin vestul Munt.) Semănătură¹ (2). Toate semenîșurile au înviat după sfîntulița de ploaie de alaltăieri. UDRESCU, GL.

— Pl.: semenîșuri. — Și: (1) sămenîș s. n.
— Semăna¹ + suf. -iș.

SEMENIȘ² subst. (Prin vestul Munt. și prin estul Olt.) Asemănare. Cf. I. CR. V, 375. N-am văzut așa semenîș ca la copiii ăștia, parc-ar fi gemeni. UDRESCU, GL.

— Pl.: ?
— Semăna² + suf. -iș.

SEMENIȘTE¹ s. f. sg. (Prin nord-estul Olt.) Semn (II 1). E semenîște de ploaie. LEXIC REG. II, 16.

— Pl.: ?
— Cf. s e m n.

SEMENIȘTE² s. f. (Regional) Arătură (Rijlețu Gova — Pitești). H XI 132, cf. SFC III, 60.

— Pl.: ?
— Semăna¹ + suf. -iște.

SEMENȚESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit, rar; despre căsătorii) Care se face între rude (de gradul întâi). Și frații de surorile sale se se ia mente de mente semențesți. PRAV. LUGACI, 168.

— Pl.: semențesți.
— Semenție + suf. -esc.

SEMENȚIE s. f. v. seminție.

SEMEÓȘIE s. f. (Astron.; învechit, rar) Paralaxă (I). Prin semeosie se poate ști cît e departe vreo stea de la noi. M. DRĂGHICI, F. III, 3^v/15.

— Pronunțat: -me-o-. — Pl.: semeosii.
— Seml- + osie.

SEMESTRĂL, -Ă adj. v. semestrial.

SEMESTRIĂL, -Ă adj. Care se referă, se raportează la un semestru; care se petrece sau se produce o dată într-un semestru (v. b i a n u a l) sau în fiecare semestru; care durează un semestru. Cf. I. GOLESCU, C. În zilele aceste s-au ținut examene semestrale. GT (1839), 263/22, cf. NEGULICI. Este greu a ținea sinoade semestrale. BARIȚIU, P. A. III, 307, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., DDRF, BĂRCIANU. Au remustrat... pentru întregirea... salariului anual... cit și a remunerării semestrale. SBIERA, F. S. 299, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. Au fost distruse... mai multe răpitoare cu pâr și pene decît prevedea planul semestrial. VÎN. PESC. noiembrie 1964, 1, cf. DN². Era plătit cu o mie de taleri anual, leafă pe care o primea semestrial, primăvara și toamna. G. BARBU, A. V. 89. Reviste specializate, cu apariție rară (trimestrială sau semestrială). FLACĂRA, 1969, nr. 5, 27, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) Aceste bonuri poartă dobîndă de 5% plătită semestrial. TITULESCU, D. 132.

— Pronunțat: -tri-al. — Pl.: semestriali, -e. — Și: (învechit) semestral, -ă adj.
— Din lat. semestralis, fr. semestriel, semestral, germ. semestral.

SEMESTRIU s. n. v. semestru.

SEMESTRU subst. 1. S. n. Interval de timp care durează șase luni consecutive; jumătate de an; (neobișnuit) șase luni. Mulți din rînitorii culturii neamului au fost îndemnători ca cu acest semestru (șase luni) din urmă să nu înceteze fîrta Cărțerului Ru-

mănesc. CR (1832), 177¹/14. Toți abonații se vor iscăli în condica cazinului, plătind la fiecare început al semestrului cîte un galben (a. 1836). DOC. EG. 650. Pe semestrul următoriu să-și... trimiță adresele sale. GT (1838), 33¹/21. Al treilea semestru încă-și implinește cursul său de cînd „Gazeta de Transilvania“ și „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, să citească în publicul românesc. FM (1839), 206¹/25, cf. VALIAN, V. Pe fiecare semestru îi va da socoteală cu de-amanuntul. REGUL. ORG. 302/26, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Il amînîșă cu amîndă dacă, nu va vîrsa în trei zile măcar sumele de pe semestrul trecut. REBREANU, I. 207, cf. RESMERIȚĂ, D. Datornicul ceruse însă o păsuire pentru primul semestru. SADOVEANU, O. IX, 137, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN². Instalație... care urmează a fi dată în funcțiune la sfîrșitul primului semestru al anului. FLACĂRA, 1969, nr. 1, 10, cf. M. D. ENC., DEX.

2. S. n. Jumătate din anul universitar sau (astăzi rar) școlar. În cel de pe urmă semestru școlastic al anului 1835... s-au urmat de clasul de legi I partea a 3-a și a 4-a. MN (1836), 72²/47. Acest curs care va ținea un an să va împărți în două părți potrivite cu cele două semestruri ale anului școlastic. REGUL. ORG. 381/34. A ridicat în ziua de 25 iulie un certificat de audiere a cursurilor în cele două semestre frecventate. CĂLI-NESCU, E. 236. Petrecuse, în timpul studenției, două semestre la București. BLAGA, H. 123. Profesorii sînt unanimi în a socoti clasa a VII-a din învățămîntul seral ca o clasă ce ridică, cel puțin în primul semestru, numeroase probleme. GI 1961, nr. 637, 5/4, cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) Cele două semestre ale „anului“ teatral. T iulie 1968, 86.

3. S. m. (sg.) (Argotic) Student; serie (de studenți). Întră ciripind două studente: un semestru mai vechi și o baliică, abia scapătă din liceu. In SCL, 1974, 447.

4. S. n. (Ieșit din uz) Rentă sau pensie care se plătește la fiecare șase luni. Cf. ȘĂINEANU², CADE.

— Pl.: semestre și (învechit) semestruri. — Și: (învechit, rar) semestriu s. n. PONTBRIANT, D.
— Din fr. semestre, lat. semestris.

SEMETÉ s. n. (Popular; în organizarea mai veche a agriculturii socialiste) Tip de unitate economică socialistă de stat în agricultură care se ocupa cu mecanizarea lucrărilor agricole în cooperativele agricole de producție; clădirile, instalațiile și utilajele unei astfel de unități; locul unde se afla o astfel de unitate. Și-au însămîntat griu, cu tractoarele și cu semănătorile semeleului. LĂNCRĂNȚAN, C. III, 16. Dar Doia băiat harnic La semețu a apucat Și ciocanu l-a luat. FOLC. MOLD. II, 40. Mi-am arat ogorul meu Cu tractor din semețu. Com. din TÎRGU JIU.

— Pl.: semețeuri.

— Formație alcătuită din inițialele S.M.T. (= Stațiune de Mașini și Tractoare, pronunțate se-me-te).

SEMÉTIC, -Ă adj. v. semitic.

SEMETIST, -Ă (Popular) Persoană care luca într-o stațiune de mașini și tractoare. În cazul cînd aceste instituții sau organizații devin cunoscute, vorbitorii formează derivate de la denumirile lor: utemist, ... semetist etc. SFC I, 172.

— Pl.: semetiști.

— Semete + suf. -ist.

SEMÉT, -EĂȚĂ adj. 1. (Despre oameni) Care are încredere exagerată în calitățile proprii, care are o părere exagerat de bună despre sine, fudul, infatuat, încrezut, infumurat, îngîmfat, megaloman, mîndru (I 3), orgolios, plin de sine (v. plin I 1), trufaș¹ (1), țanțoș, vanitos, (livresc) prezumțios, suficient, (învechit și popular) măreț (1),

(popular) falnic, fălos, închipuit, (popular și familiar) țifnos, (învechit și regional) pișiu (1), (învechit) preainălțat (2), zadarnic, (învechit, rar) fumuros, truffitor, (regional) mărșos, nărtos, (familiar) scrobitor (2), bățos, întepat; p. ext. care este lipsit de respect, de rușine, arogant, impertinent, insolent, îndrăzneț, necuviincios (2), neobrăzat, nerușinat (2), obraznic (1 2), sfrunțat, țăntoș, (popular și familiar) țifnos, (învechit și regional) rușinat (3), (regional) șulhetic, (familiar) hotos. Fieștece domn semeș și nemilostiv va cădea și nu se va scula. NEAGOE, INV. 6/21. Iară Mătiș crăiu... fiind și simăș pentru câteva războaie cu năroc ce-au avut..., socoti să na lasă vreme ca aceia. N. COSTIN, L. 245. Vei fi om rău și foarte viclean, simeș și nepceat. VARLAAM — IOASĂR, 114^r/28. Încă nu intrasă în oraș oastea cea biruitoare și sumeașă și îndală s-au schimbat fața lucrurilor. MOLNAR, RET. 31/20. Inima pare că i să desfată Văzindu-și boierimea sumeașă. BUDAI-DELEANU, T. 218. Cînd sintem lineri..., ne odihnim semeși asupra minului de acum. MARCOVICI, C. 30/25. Învîngînd pe Ōlocar, puternicul și semeșul rigă al Boemiei, supuse casei sale Austria. SĂULESCU, HR. 1, 171/24. Lăcuitorii sint mîndri și sumeși. ASACHI, L. 682/23, cf. VALIAN, P. 237. Fiind cam semeș, adesea înfrunta pe Bogdan. MAG. IST. I, 141/31. Alexandru... văzu un om sălbatic stînd sumeș. ALEXANDRIA, 93/18. Vezi acel sumeș ciocoi Ce-și dă aer între noi. F (1872), 72. Domnind semeș și lînr pe roinicile stoluri, Căror a mea ființă un semeșu părea. EMINESCU, O. I, 91. Boierul cel semeș și nerușinat se luă după dînsul. ISPIRESCU, L. 249, cf. ȘĂINEANU². Așu-l văd eu pe lînrul canonic, Istoricul semeș și dîrz de mine. IOSIF, V. 129, cf. RESMERIȚĂ, D. În fața unchiului care era înalț de statură și semeș din fire, nepotul pierdu o clipă din curaj. BASSARABESCU, S. N. 134, cf. CADE. Sergentul jandarmilor din sat a înaintat semeș prin mulțime. SAHIA, N. 68. Procurorul a ridicat fruntea semeș. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 351. Vine badea Neculai, călărind semeș, mare și greu. SADOVEANU, O. XVIII, 371, cf. SCRIBAN, D. Bărbații mi se părură și mai semeși. STANCU, R. A. I, 357. Făcu semeș un pas înainte. TUDORAN, P. 496, cf. DL. Se făcea tot semeș, deși îmbătrînise. T. POPOVICI, SE. 16, cf. DM. Tandăler... e semeș și îngîmfal..., dornic de mărire și egoist. IST. LIT. ROM. II, 79. Ar fi fost ca multe altele, dacă n-ar fi fost așa de semeșă. LĂNCRĂN-JAN, C. II, 105, cf. M. D. ENC., DEX, DSR. Cale bună, măi drumet! Unde mergi așa semeș? ALECSANDRI, P. P. 38. D-ei fi vrun stricat Ori vrun fermecal, Vrun sec de drumet, Vrun beșiv semeș. TEODORESCU, P. P. 493. Ce te fii așa sumeș, Măi bădăi cu părul creș? JARNIK — BÎRSEANU, D. 277. De ce să nu fii sudul și sumeș? RETEGANUL, P. IV, 22. Aiela-i sumeș a dracului. GR. S. VI, 245. Măi bărbate, om semeș, I-am putea vinde la preș, Să-mi iau fuslă și un fes. FOLC. MOI.D. II, 730. ◇ (Substantivat) Să nu-și mai rădice mîndrul și simășul Gillejul în fală, ce să-i faci giudețul. DOSOFTEI, PS. 35/5. Baljocura simeșilor o voi pleca. VARLAAM — IOASĂR, 39^r/19. Semeșule, āsla-fi este respectabilul rōspuns? PANN, Ș. I, 64/17. ◇ (Adverbial) Ca o a doua mamă a Grahilor, îi aducea [pe cei doi gemeni] de mină și spunea semeș prietenilor: — Iată podoabele mele! BASSARABESCU, S. N. 162. ◆ (Despre manifestări, atitudinii etc. ale oamenilor, despre părți ale corpului lor) Care exprimă, care trădează sau care denotă îngîmfare; mîndru, orgolios, trufaș¹ (1), țăntoș, (livresc) prezumțios, (rar) superb, (popular) dîrz, falnic, fălos; p. ext. care exprimă, care trădează sau care denotă obrăznicie, arogant, impertinent, insolent, îndrăzneț, necuviincios (2), neobrăzat, obraznic (1 2), țăntoș. Ochii cei nalți a simeși și falnici îi va smeri Domnul. DOSOFTEI,

PS. 53/3. Neculai Vodă își lăsă firea cea simășă, cum era în domnia dîntăi. NECULUȘ, L. 267. Cu semeșă față, înfoial în haine, răducînd mustașa. PANN, P. V. I, 120/15. Portrete-ncondeiate în limpi de cruciadă, Ce sparg întunecimea cu ochii lor semeși. MACEDONSKI, O. I, 23. Umblețul lui semeș, cu pieptul înainte și cu fruntea sus. VLAHUȚĂ, S. A. III, 263. Anna e fire semeșă. D. ZAMFIRESCU, R. 150, cf. CADE. Stroe își încrucșa brațele pe piept și înălța capul sumeș. C. PETRESCU, A. R. 118. Efigia de „primul român modern” strălucește ca o emblemă pe fruntea lui semeșă. CONSTANTINESCU, S. III, 94. Firea-i semeșă, din veche stirpe... e îndărănică și mai de neînduplecat decît moarlea. T. IUNIE 1968, 44, cf. DSR. Cu obraz gros și semeș și cu gură de orbeș, se spune despre omul obraznic. Cf. ROMÂNUL GLUMET, 58, ZANNE, P. II, 324. ◇ Fig. Aripa gîndirii, vîstînd spre adevăr, Tot nu voia, semeșă, să se-nchine. LABIȘ, P. 275. ◇ (Prin lărgirea sensului) Asemenea urechi se numesc semeșe sau isteșe, ele sînt grațioase și denotă pe lîngă energie și un caracter bun. ENC. VET. 106. ◆ (Despre natură sau elemente, fenomene etc. ale naturii, edificii, părți ale lor etc.) Care trezește admirație, care impresionează, care se impune prin măreția înfățișării, prin grandoarea proporțiilor, prin calități excepționale etc.; falnic, grandios, impozant, impresionant, impunător, magnific, măiestos (2), măreț (2), mîndru (1 4), splendid, trufaș¹ (2), (învechit și regional) fălos. Și în volbura turbală stat-au pururea întregi, Ca o stîncă-n miezul mării ce sumeșe ape-nfringe. ASACHI, S. I. I, 51. Stîncele măreșe, Care-n valurile mării furtunale și semeșe Nedînlite-n veci rămîn. ALECSANDRI, P. II, 75. Cu piscul unui munticel ce se ridică semeș din rariștea pădurii, zări o căprioară. ISPIRESCU, L. 288. Un horn de piatră se înălța semeș și mîndru. AGÎRIBICEANU, S. P. 51. Gherghinele se ridicau semeșe. GÎRLEANU, N. 157. Ne îndreptarăm cătră înălțimile sumeșe ale Hălăucei. HOGAȘ, DR. I, 49, cf. RESMERIȚĂ, D. Străjuiau pe înălțimi ruine semeșe în salduri de ederă. M. I. CARAGIALE, C. 38. Strălucesc în bătaia soarelui turlele semeșe de la biserica sfințului Nicolae. I. BOTEZ, B. I, 27. Aveam în mîini semeșul munte, Cu toate coastele-i ripoase. VOICULESCU, POEZII, I, 39. Din curtea rafinăriiilor, coșurile se ridicau spre cer, semeșe. BOGZA, A. I. 320. Era o casă semeșă, cu trei ferestre către drum. V. ROM. IANUARIE 1956, 46. Am pornit Printre blocuri semeșe. LABIȘ, P. 248. Nori diafani... plutesc deasupra citorva piscuri semeșe. FLACĂRA, 1969, nr. 1, 29. Noi culmi semeșe se vor ridica la marginea răsăriteană și sudică a Carpaților. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 32/1, cf. DSR.

2. (Despre oameni) Care nu se teme de greutăți și de pericole; brav, curajos, cutezător, dîrz, inimos, îndrăzneț, neînfricat, viteaz, (livresc) întrepid, (rar) bărbat, (învechit) hrăbor, neînfricoșat. V. t e m e r a r, v o i n i c. Au āșteplat pe leși, puind apa ca o piadecă între oști..., să uază pînă încil sintu de simeși leșii la război. N. COSTIN, L. 597. Cu oști semeșe s-au întîlnit (inceputul sec. XVII). MAG. IST. I, 241/9. Ei sînt, firește, sâmeși și gingași la portul cîstei. IST. AM. 9^r/10, cf. LB, I. GOLESCU, C. Sumeșul călător petrecuse giuimătate cursul seu. AR (1831), 19^r/30. Vinătorii sumeși sau rătăciți rāscumpărau cu viața călcarea acestui loc. ASACHI, S. L. II, 72. O romāncă... vine sumeșă-n fața călăilor. ALECSANDRI, T. 1 441. Tineri sumeși și frumoși ca zeei cîntă doina. MACEDONSKI, O. IV, 113. Todiriță... din ce în ce mai semeș, își călcăse pe inimă și învălase la vals pe Luțica. I. NEGRUZZI, S. III, 175, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE. ◇ (Prin lărgirea sensului) Vesel acum șoarecele și de bișugoașă pradă ce dobindise, mai îndrăzneț și mai semeș făcîndu-se. CANTEMIR, IST. 194. Chiar ca lînr pui de vultur, ce-n esemple se îndeamnă. A sumeșei sale maice la zbor drumul cînd însămnă. ASACHI, S. L. I, 104. Plin de răni s-arată Acel ucis pe uliți de cai sumeși. COȘBUC, P. II, 183. Sus, pe mușe se arată

Un șap semeș. LABIȘ, p. 101. Pe câmpuri, semeși; Zburdau miei Ca stelele într-o noapte de vară. BRAD, O. 109. Și alte tulpine le vezi ce; semeșe, Cu crengile grele, spre tine-nclinând. HOREA, p. 44. Stai, Călăreș! Înțoarce-ți calul semeș. 1 iunie 1968, 38. Și pe noi ne-a însemnal Pe acești doi... Cu cai suneși. MARIAN, NU. 454. ◊ (Substantivat) Puterea Rosie poate suneș pe suneșii cari au culează a lăbură răpaosul ei. AR (1831), 454²/16. Semeșule, ia seama! Sint lucruri despre care în veci nu se vorbește. PETICĂ, o. 112. ◊ (Adverbial) En vezi băietul nostru Cît de sâmeș ne-nșiră povești din ceea lume! NEGRUZZI, s. II, 267, cf. DDRF, CADE. Trefalică e chiabur, nu mijlocăș, spuse. Mitrică semeș. PREDĂ, D. 217. ◊ (Despre manifestări, atitudini etc. ale oamenilor) Care exprimă, care trădează sau care denotă curaj; curajos, cutezător, dîrz, îndrăzneț, neînfricat. V. temerar. Cu niște vorbe sâmeșe, gîndesc că m-or spăria. BELDIMAN, o. 87/14. Împrăștia în vileag rostiri suneșe și înfricoșătoare (a. 1845). DOC. EC. 861. Ai putul lua o asemenea suneșă holărire? NEGRUZZI, s. I, 45. Ptingeau amicii și rideau dușmanii De truda mea și gîndul meu suneș. COȘBUC, p. II, 288. Atunci se iviră o mulțime de opere... născătoare de gînduri semeșe și îmbelsugate. în PLR II, 75. Semeș în cuget, cu suflul senin, pleca-voi mai departe. EFTIMIU, I. 158, cf. DSR. Vin de-l ia tu... De fi-e suflul-ndrăzneț, Cît fi-e graiul de suneș! ALEXANDRI, P. P. 99. ◊ (Rare; despre manifestări, atitudini etc. ale oamenilor) Avînat. Voiosul și semeșul cîntic al plăiesului elvețian. ODOBESCU, s. III, 80, cf. DL, DM, DEX. ◊ (Prin lărgirea sensului) [Ciocîrlia] zvoanește cîntec suneșe. MACEDONSKI, o. I, 159.

— Pl.: semeși, -e. — Și: (învechit și popular) suneș, -eăș, (învechit) sâmeș, -eăș, sâmeș, -eăș, simăș, -eăș, simăș, -eăș, simăș, -eăș, simăș, -eăș adj. — Etimologia necunoscută.

SEMETEȘTE adv. (Învechit) I. Cu semeție, v. semeție (1). Cf. PONTBRIANT, D., DDRF.

2. În mod semeș (2). Xerxis mergea cu oastea asupra grecilor foarte simeșește și cu trufie. HERODOT (1645), 380. Cîrcalos atunci intră fără veste În casă și stă, călînd semeșește. BUDAI-DELEANU, T. V. 120, cf. PONTBRIANT, D., DDRF.

— Și: simeșește, suneșește adv.

— Semeș + suf. -ește.

SEMETI vb. IV. Refl. 1. A avea încredere exagerată în calitățile proprii, a avea părere exagerat de bună despre sine, a se crede, a se fâli, a se fuduli, a se grozăvi, a se înfața, a se împăuna, a se infumura, a se îngimfa, a se lăuda, a se trufii, a-și da aere (v. aer), (rar) a se marțafoi, (învechit și popular) a se mări (VI 2), a se mindri (4, 5), (popular) a se încrede, a se păuni (1), (învechit) a se înălța, a se preainălța (3), a se preamări (1), a se prearădica (3), a se ridica (I 18), a se trufăși, (regional) a se birzoi, a se făloși, a se marghioli (3), a se născocori (1), a se sfătoși, (familiar) a se furlandisi, a se infoia, a se umfla în pene (v. pană I 1), (argotic) a se șucări (2); p. ext. a deveni lipsit de respect, de rușine, a se obrăznicii (1), (rar) a se întinde, (regional) a se lăina, (familiar) a-și lna nasul la purtare (v. nas I 1). Că fugită e de la noi zavistia, și nu să semeșească de acest pușin (sec. XVII). CAT. MAN. I, 383. Și ceata lui ce s-au simeșit au căzul cu dînsul. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 112²/18. Iară nărodul ca un pui de leu să va scula, și ca un leu să va semeși. BIBLIA (1688), 114¹/31. Care biruință văzînd șeful într-alteia rînduri, fiind și tînăr, s-au innălțat, s-au semeșit, cît au ieșit din rînduiala aceea ce să cădea să umble. IST. T. R. 109. De multe ori cei împietroșiți la socoteală, cu blîndeșea mai tare se simeșesc. CANTEMIR, IST. 72. I s-au înălțat mințea

și s-au semeșit, s-au mindrit (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 241/16. Acest craiu atît s-au fost mărit și s-au fost simeșit. AXINTE URICARIUL, LET. II, 183/14 cf. I. GOLESCU, C. Acești țigani, semeșindu-să că sin ciocănași..., nu să supun să plătească. dajdi (a. 1835). DOC. EC. 568. Firea toată Te arată, Cînd va a se semeși. I. VĂCĂRESCUL, P. 22 /10. Au te-ai simeșit căci ai biruit pre Darie? ALEXANDRIA, 111/11. Un bărbat din partea sa prea mult se semeșește. PANN, E. IV, 73/10, cf. PONTBRIANT, D. Mulți voinici se poltrăciseră semeșindu-se cu ușurință că va scoate la capăt. ISPIRESCU, L. 218. Nu cîmva..., înmulțindu-i-se moștile, să devină prea puternec și apoi să se simeșească. SBIERA, F. S. 32, cf. TDRG, RESMEȘIȚĂ, D. Eu is oleacă de neam cu nevasa lui Bogza. De-o bucadă de vreme se semeșește și nu mai calcă pe-aiici. SADOVEANU, O. X, 607, cf. DL, DM. Lina a tăcul și s-a simeșit pușin, privindu-mă într-un anumit fel, cu coada ochiului. LĂNCRĂNȚAN, C. III, 34, cf. M. D. ENC., DEX, DSR, CIAUȘANU, V. 200, COMAN, GL. ◊ TRANZ. fact. Boierii, pre carii bogăția îi simeșise, începură a ambiționa domnia. NEGRUZZI, S. I, 273. ◊ (Prin lărgirea sensului) Și cucuruzul se simeșea și el, scoșîndu-și spicul la iveală. LĂNCRĂNȚAN, C. II, 216.

2. (Astăzi rar) A îndrăzni. Ei s-au semeșit: ce-au dat așa, au și tăiat pre un fecior a străjerilor (a. 1638 — 1643). IORGA, S. N. 72. Iar turcii s-au simeșit și s-au întorsu înapoi și-au lovit pe leși. NEUCLCE, L. 73. Ștefan Vodă semeșindu-se de acest război... s-au sculat fără veașe și au intrat în Țara Rumânească (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 162/15. Oamenii începură a se simeși cu nădejde că-i va mîntui Dumnezeu din mîna vrăjmașului legii creștinești. MUSTE, LET. III, 48/12. Dînd Dumnezeu biruința nemților asupra turcilor și, simeșindu-se nemții, au început a ieși din țara ungurească (a. 1717). URICARIUL, IV, 316/11. După ce a stălut Allila singur crui hunilor, cu mull mai tare s-a simeșit asupra romanilor. ȘINCAI, HR. I, 80/15, cf. LB. Cînd turcii... văzură trecerea sultanului cu atîta ostire asupra Ungariei, începură a se semeși, a ieși în Țara Românească... a pradă și a izbi. BĂLCESCU, M. V. 242. Simeșindu-se vrăjmașii năvălesc mai furioși... Însă nu pot să răzbată prin aprozii credincioși. NEGRUZZI, S. I, 129, cf. PONTBRIANT, D. Cine s-a tras cu el în deget... a doua oară nu s-a mai simeșit. VLAHUȚĂ, AP. CADE, cf. DDRF. Nobilimea polonă se simeșise tot mai tare față cu principii săi, zmulgîndu-le tot mai multe privilegii. XENOPOL, T. R. IV, 53, cf. RESMEȘIȚĂ, D., CADE. D-apoi, mălușă, nici neguțătorii din alte părți nu sint mai prejos, s-a semeșit străntul. SADOVEANU, O. XV, 476, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. Unde are el norocu ăla să dea peste mine, că i-aș arăta eu lui, se suneși Achim. PREDĂ, M. 107, cf. M. D. ENC., DEX, DSR. ◊ Fig. De-acum nu mai poți sta locului, fiindcă s-au simeșit și s-au pornit toate, năpădînd și cuprînzînd totul, grădinile și cîmpul. LĂNCRĂNȚAN, C. I, 6. ◊ (Construit cu dativul etic) Tu, Ioane, zmeul talii, prea mi te simeși, Stăți cumînți în adăposturi. VOICULESCU, POEZII, I, 109. ◊ TRANZ. (Învechit; în forma simeși) A încuraja. Stăpînă-său va sta de va prăvi și nu-i va despărși, ce încă-i va amușa, de-l va simeși și de-l va vătîma pri cel slab. PRAY. 20. Ce Dumnezdeu simeșește pre unul ca acela. M. COSTIN, AP. GÎDEI, 208. Nu vă simeșească pre voi Ezechia căci nu va putea pre voi ca să vă scoață den mina mea. BIBLIA (1688), 281¹/33. ◊ (Învechit) A se bizui. Pe aceasta mă semeșeam că voi putea ocrmi fără cusur și o mai mare sau o mai grasă slujbă decît cele ce aușesem mai nainte. FM (1842), 107¹/12. Tătarii simeșîndu-se în numărul lor, nu băgară de seamă la această strigare. BĂLCESCU, M. V. 60. Deuțelul porunci să se strice acea alegere, iar patriarhul, simeșîndu-se în acea poruncă, ... argosi pre mitropolitul Leon. NEGRUZZI, S. I, 242. Nu că Tartar-Cot se codea de luptă, că vru să-și rîză de dîșii, pentru că se semeșea în puterea lui. CONV. LIT. XIX, 395.

3. (Învechit și popular) A se răzvrăti (2). *Toate le-au avut omul sub stăpînirea lui, iar semeîndu-se s-au schimbat.* NEAGOE, ÎNV. 13/13. *Slujea lui Hologomor și în a 13 ani s-au semeîl.* BIBLIA (1688), 9^a/53. *Păcat de dînsa, că era gingașă și voinică muiare, ea o balaurăică și se semeîa împotriva.* ODOBESCU, s. I, 82. *Unii oameni începuseră din nou să se semeîască și să se zîbriească, vorbind într-un anumit fel.* LĂNCRĂNAN, C. III, 113.

— Prez. ind.: *semeîesc*. — Și: (popular) *sumeîi* (prez. ind. și *sîmeî*), (învechit) *sămeîi*, *simeîi* vb. IV.
— V.: *semeî*.

SEMEȚIE s. f. 1. Sentiment de încredere exagerată în calitățile proprii, părere exagerat de bună despre sine, fală, fudulie, infatuare, împănare, infumurare, îngîmfare, mindrie, orgoliu, trufie (1), vanitate, (livresc) suficiență, (rar) superbie, țanțoșie, (învechit și popular) măreție (2), mărime (IV 6), pănuire, (învechit și regional) trufă (1), (învechit) fălnicie, laudă, mărime, (IV 6), mărime (IV 6), mîndrețe (1), poahală (3), preînălțare, semeție, trufășie, zădărnice, (regional) făloșie, (învechit, rar) preînălțime; p. ext. lipsă de rușine, de respect, atitudine obraznică, aroganță, impertinență, insolentă, îndrăzneală, neobrăzare, nerușinare, obraznicie (1), sfruntare, trufie (1), (rar) țanțoșie, (popular) țîfnă, (învechit) sfrunterie. *Toate poatele trupului și năraurile lumiei și sămețiile să le răstignim și să le omorîm.* CORESI, EV. 66. *Așa păștră pentru sîmeția.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 112^v/20. *Voi surpa semeția mindriei voastre.* BIBLIA (1688), 91^v/39. *Simeția mai de multe ori orbește pe oamenii mari.* N. COSTIN, L. 358. *Semeția tiranilor.* MINEIUL (1774), 37^v/3. *Sumeție și mindrie [este] prin carea cineva în sineș să încredinșează cum că alții ne sînt noaou mult datori.* CARTĂ TREB. I, 210/13. *Sumețiile acestea i-au și mîncat mai pre urmă viața.* ȘINCAI, HR. II, 280/16, cf. LB. *Înc-o vrednică de însămnat sumeție.* AR (1829), 183^v/26, cf. I. GOLESCU, C. *Unde este semeția mea? Mîndria anilor mei ce s-a făcut?* MARCOVICI, C. 35/15. *Se mă numără între afecțiuni iubirea de argint, semeția.* ANTROP. 189/22, cf. VALIAN, V. *Nici are simțul sumeției ca spaniolul.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 246. *Ștefan, pentru a umili mai cu cumplire semeția muntelilor, au lăsat armia sa de au prădat trei zile în hotărîle statului lor.* IST. M. 101/19. *Foarte cu greață îl asculta, Cînd cu mare semeție pe sine se lauda.* PANN, E. II, 60/13. *Mă amestec tot unde nu am treabă Și mă arăt în lumă cu multă sumeție.* NEGRUZZI, S. II, 213, cf. PONTBRIANT, D. *Relațiunile de pace nu pot dura între noi, sumeția și tendinșele voastre sînt periculoase.* F (1868), 79. *Sumeția bonjuristilor nu mai are margini!* ALECSANDRI, T. 1399. *Sumeția unei inteligenșe excepționale.* MAIORESCU, CR. II, 297. *Nu știu ce sentiment de voinșie, de copilărească semeție te face... să cauți falnic în jurul tău.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 287, cf. ȘĂINEANU². *În dalba-i semeție Mai dulce-i pare tupta.* PETICĂ, O. 183. *Semeția, vanitatea, o face să spună cuvinte ridicole.* AGÎRBICEANU, L. T. 269, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nasul... dădea o ușoară semeție întregii figuri.* CAMIL PETRESCU, U. N. 94. *Nu mai avea glas să răspundă cu semeția tăioasă de odinioară.* C. PETRESCU, C. V. 353. *S-a umflat de atla semeție, ca de venin.* SADOVEANU, O. XVII, 347, cf. SCRIBAN, D. *În nestare să-și mai fie Nasul sus, de semeție.* ARGHEZI, S. V, 81, cf. DL. *Surșe... cu o liniștită semeție.* PEDA, R. 285, cf. DM. *Îi scăzușe semeția peste noapte: arda iarăși ca-n Iași.* V. ROM. iulie 1958, 42. *Nu mai avea nimic din semeția lui dînainte.* LĂNCRĂNAN, C. II, 90, cf. M. D. ENC., DEX, DSR. *Să te văz la voinicie Cum te văz la sumeție.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 153. ♦ L o c. a d v. *Cu semeție = în mod semeț (1), (învechit) semețește (1).* *Petriciceo Voadă... cu semeție le grăie,*

și nu-i crede și nu vre să-i sloboadă.

NECULCE, L. 53. *Cu semeție zicea că va să facă rău (Inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. I, 241/4. *Gugiumanul de saumur așezat cu semeție pe cap.* ODOBESCU, S. I, 262. *Nu-mi este de vînzare... răspunse cu semeție feciorul.* ISPIRESCU, L. 116. *O, voi crai făr' de rușine, Cum ați îndrăznit cu mine Să vorbiți cu semeție.* TEODORESCU, P. P. 114. ♦ Ansamblu de calități care trezesc admirație, care impresionează; grandoare, măreție (1), splendoare, (rar) maiestate (3). *Fluturi de atlas se scaldă în aceeașă scurgere de color, mărind semeția văzduhului.* KLOPȘTOCK, F. 329. [Norii] *le-ar putea fi exemplu de singurătate și de semeție.* BOGZA, C. O. 45. *Mi-a fost drag... Să văd... Scurgerea cocorilor... Semeția pinilor Plini de scama norilor.* LABIȘ, P. 165. *Zarea era limpede, munții pietroși păreau foarte apropiați și de o semeție neobișnuită.* V. ROM. ianuarie 1965, 75.

2. Forță morală de a înfrunta primejdiile și neajunsurile de orice fel; bărbăție, bravură, curaj, cutezanță, dîrzenie, incumetare, îndrăzneală, neînfricare, (livresc) întreprinditate, (rar) cutezare, (popular) inimă, voinicie, (popular și familiar) suflet, (învechit) dîrzie, îndrăznire, mărîmîe (1), neînfricoșare, semeție (2), (grecism învechit) taros, (franțuzism) petulantă. *Acea mîndă ce mă lomi așa de cu sămeție herile să o împarță.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 48^v/4. *S-au mirat Mihai Voadă de simeția leșilor, cu ce sirgulău au apucat vadul.* N. COSTIN, L. 597, cf. LB. *Și tu ai semeția să nu voinșii să dai lui Iriman pe tron-u ce tot pămîntu-i dă.* C. A. ROSETTI, C. 86/10. *Mă tem ca semeția lui să nu-l fi condus prea departe.* ASACHI, P. R. 6/11. *Ai noștri izbîră cu semeție pe turci.* BĂLCESCU, M. V. 61. *Lucrurile acestea... sînt niște trăsuri de curagiu și semeție.* ARISTIA, PLUT. C₂/30. *Cu o sumeție poate cam nesocotită, am dat drumul gîndirii mele în lumă trecutului.* ALECSANDRI, T. II, 47. *De cînd s-a introdus juriul și s-a ridicat pedeapsa morții pentru așasini, prădăciunile și omorurile... se produc cu o sumeție neauzită.* MAIORESCU, D. I, 60. *Semeția lui — mîncîună; vitejia lui — poveste.* MACEDONSKI, O. I, 118. *Bărbăția, vitejia, sumeția, puterea, voinicia sînt feminine, deși bărbătești.* I. NEGRUZZI, S. I, 481, cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *El a vrut... să înlătore pericolul ce creștea pe fiece zi contra siguranșei romanilor, prin sporirea puterei și a semeției daciilor.* XENOPOL, I. R. I, 94. *Rog pe cetitori să-mi treacă cu vederea semeția.* ÎN FLR II, 52, cf. TRDG, RESMERIȚĂ, D. *Mi-am aprins o țigară și-am pus iar mîna pe creion, cu oarecare semeție, cu încredere în talentul meu.* VLASIU, D. 337. *Un deînut recăpătîndu-și libertatea, vechea lui semeție reapare.* VIANU, A. P. 273, cf. DL, DM. *Iubiți tovarăși, a spus el după aceea, cu hotărîre și cu semeție.* LĂNCRĂNAN, C. II, 293, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Învechit, în forma sumeție) Nesupunere. *Dacă însă... s-ar afla că ei au cutezat împotriva împărăteșei porunci... voi lua încă și pedeapsa sumeției lor (a. 1819).* URICARIUL, I, 130. ♦ (Învechit) Răzvrătire. *Hotărîrea ce să va face împotriva unuia ce din semeție și nesupunere nu va merge la judecadă, aceia să aibă tărie.* PRAV. COND. (1780), 66. *Departă de mine acel duh de semeție, gata totdeauna a osîndi.* VOINESCU II, M. 100/12.

— Pl.: *semeții*. — Și: (popular) *sumeție*, (învechit) *sămeție*, *simeție*, *simeție* s. f.

— Semeț + suf. -ie.

SEMEȚIRE s. f. (Învechit) Acțiune de a semeți și rezultatul ei.

1. Semeție (1). Cf. semeți (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. *Drept răsplătire Pupașii-i făgădui O creastă (spre sumețire) Ș-un glas gros de-a pupăi.* FM (1841), 232^v/6, cf. PONTBRIANT, D. [Și Incrucișă] *din nou brațele pe piept, în sumețirea-i teatrală.* C. PETRESCU, A. R. 131.

2. Semeție (2). Cf. *semeți* (2). Cf. POLIZU, PONT-BRIANT, D. *Rostii cu aceeași sumefire tinerească*. C. PETRESCU, A. R. 172.

— Pl.: *semețiri*. — Și: *sumețire* s. f.
— V.: *semeți*.

SEMIFONIE s. f. v. *simfonie*.

SEMI- Element de compunere care înseamnă „(pe) jumătate“, „(relativ) puțin“, „(relativ) redus“, „parțial“, „de tranziție“ și care servește la formarea unor substantive ca: *semianalfabet*, *semiarbust*, *semifonetic* etc. și a unor adjective ca: *semiaristic*, *semiboem*, *semicartilaginos* etc. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, FORM. CUV. I, 257, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Izolat, prin analiză, din cuvinte ca *semicircular*, *semidiamețru*, *semidoct*, *semifluid*, *semiton*, *semivocală*.

SEMIACETĂL s. m. (Chim.) Derivat monoalcoolat al zahărurilor simple. Cf. LTR, LTR², D. MED.

— Pronunțat: *-mi-a-*. — Pl.: *semiacetali*.
— Din fr. *semi-acétal*.

SEMIACVĂTIC, -Ă adj. (Despre plante) Care trăiește parțial în apă. *Pe gresiile triasice se văd... adesea resturi de plante criptogame semiacvatice*. GEOLOGIA, 75.

— Pronunțat: *-mi-ac-*. — Pl.: *semiacvatice*, -ce.
— Semi- + *acvatilic*.

SEMIADERENT, -Ă adj. Care aderă numai în parte, care nu se prinde bine, care nu se ține strâns lipit de ceva. *Receptaculul concav semiderent cu ovarul*. GRECSCU, FL. 234, cf. DN³, FORM. CUV. I, 191, DEX.

— Pronunțat: *-mi-a-*. — Pl.: *semiderenți*, -te.
— Din fr. *semi-adhérent*.

SEMIAFONIZĂRE s. f. (Fon.) Atonizare parțială. *O liniuță verticală sub vocale indică afonizarea (lupj), iar semnul | semiafonizarea (casă)*. PUȘCARIU, L. R. I, 60.

— Pronunțat: *-mi-a-*. — Pl.: *semiafonizări*.
— Semi- + *afonizare*.

SEMIAGNOSTIC, -Ă adj. Care are, într-o anumită măsură, caracteristicile agnosticismului. Cf. DN², DEX.

— Pronunțat: *-mi-ag-*. — Pl.: *semiagnostici*, -ce.
— Semi- + *agnostic*.

SEMIANALFABÉT s. m. și f. Persoană care abia știe să scrie și să citească. Cf. L. ROM. 1967, 239, SC² 1967, 522, HRISTEA, P. E. 169, FORM. CUV. I, 191, DN³.

— Pronunțat: *-mi-a-*. — Pl.: *semianalfabeți*, -te.
— Semi- + *alfabet*.

SEMIANARHIST, -Ă adj. (Rare) Care are, în parte, caracteristicile anarhismului. Cf. DN², DEX.

— Pronunțat: *-mi-a-*. — Pl.: *semianarhiști*, -ste.
Semi- + *anarhist*.

SEMIARBŪST s. m. Tip de plantă cu tulpină aeriană, care face trecerea între plantele lemnoase și cele erbacee. Cf. LTR², DN², DEX.

— Pronunțat: *-mi-ar-*. — Pl.: *semiarbuști*.
— Semi- + *arbust*.

SEMIARHĂIC, -Ă adj. Care are, în parte, caractere arhaice. *Mediul patriarhal, semiarhaic, ... același ca pe vremea bezmanului bolșevic, continuă să trăiască*. RALEA, S. T. I, 12.

— Pronunțat: *-mi-ar-ha-ic-*. — Pl.: *semiarhaici*, -ce.
— Semi- + *arhaic*.

SEMIARID, -Ă adj. (Despre regiuni, ținuturi etc.) Care este aproape ca un deșert. Cf. DN³, DCR.

— Pronunțat: *-mi-a-*. — Pl.: *semiarizi*, -de.
— Din fr. *semi-aride*.

SEMIARTICULĂȚIE s. f. Articulație între două piese care permite o deplasare relativă a acestora în lungul unei axe. Cf. DN², FORM. CUV. I, 139, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-mi-ar-*. — Pl.: *semiarticulații*.
— Semi- + *articulație*.

SEMIARTISTIC, -Ă adj. (Rare) Care are, în parte, caractere artistice. *Doi anacronici, mai precis doi medievale, în ciuda deghizamentului lor semiartistic*. VI-NEA, L. I, 407.

— Pronunțat: *-mi-ar-*. — Pl.: *semiartistici*, -ce.
— Semi- + *artistie*.

SEMIARTIZANĂT s. n. Sistem de muncă industrială bazat în proporție de circa cincizeci la sută pe meșeriași. Cf. DN², DEX.

— Pronunțat: *-mi-ar-*. — Pl.: *semiartizanate*.
— Semi- + *artizanat*.

SEMIASIATIC, -Ă adj. (Rare) Care este, în parte, asiatic. *Fierul e un material exotic... utilizat numai de sciți... dar în prima fază a șederii lor în Dacia, ca năvălitori încă semiasiatice*. PĂRVAN, G. 393.

— Pronunțat: *-mi-a-si-a-*. — Pl.: *semiasiațici*, -ce.
— Semi- + *asiatice*.

SEMIAUTOMĂT, -Ă adj. (Despre sisteme tehnice) Care efectuează automat numai unele dintre mișcărilor pe care este capabil să le execute, celelalte fiind dirijate prin intervenții din exterior; care este automatizat numai în parte; (rare) semiautomat. *Strungurile moderne sînt automate sau semiautomate, adică mișcările sînt comandate prin diferite dispozitive mecanice și nu cu mîna*. IOANOVICI, TEHN. 286, cf. DL, DM, DN², FORM. CUV. I, 191, DEX. ♦ (Despre comenzi) Care este numai în parte automatizat. *Grupul de regie tehnică cu comenzi automate și semiautomate va fi așezat în fundul sălii. 7 septembrie 1968, 14.*

— Pronunțat: *-mi-a-u-*. — Pl.: *semiautomafi*, -te.
— Semi- + *automat* (după fr. *semi-automatique*).

SEMIAUTOMĂTIC, -Ă adj. (Rare; despre sisteme tehnice) Semiautomat. Cf. DEX.

— Pronunțat: *-mi-a-u-*. — Pl.: *semiautomatici*, -ce.
— Din fr. *semi-automatique*.

SEMIAXILIAR, -Ă adj. (În sintagma) *Verb semi-auxiliar* (și substantivat, n.) = verb cu rol sintactic asemănător cu al auxiliarelor propriu-zise, care dă acțiunii verbului „ajutat“ o nuanță modală, reieșită din sensul său lexical. *În literatura românească de specialitate din ultimul timp s-a acordat o atenție sporită problemei existenței sau inexistenței, în limba română, a verbelor semiauxiliare*. L. ROM. 1967, 297. *Socotesc mai potrivit pentru verbele modale termenul de semiauxiliar*. SG I, 80, cf. DN², DEX.

— Pronunțat: *-mi-a-u-xi-li-ar-*. — Pl.: *semiauxiliari*.
— Din fr. *semi-auxiliaire*.

SEMIAXĂ s. f. (Geom.) 1. Porțiune dintr-o axă mărginită de origine (3) și formată din toate punctele axei care se află în partea dreaptă sau stîngă în raport cu originea. Cf. DL, DM, DN², FORM. CUV. I, M. D. ENC., DEX.

2. Jumătate din lungimea axei unei curbe plane închise sau a unui corp de revoluție generat de o curbă plană închisă, cuprinsă în interiorul curbei sau al corpului respectiv. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-mi-a-*. — Pl.: *semiaxe*.
— Semi- + *axă*.

SEMIBARBĂR, -Ă adj. (Rare) Care este aproape de starea de barbarie; puțin civilizat. *De citeva-ori, e*

poetul, a vorbit chiar de o națiune „semibarbară“. In PLR II, 523.

- Pl.: semibarbari, -e.
- Semi- + barbar.

SEMIBARIERĂ s. f. Barieră automată care închide numai jumătate din lățimea căii de acces peste calea ferată. Cf. DN³.

- Pronunțat: -ri-e-. — Pl.: semibariere.
- Semi- + barieră.

SEMIBOEM, -Ă adj. (Rar) Care are, în parte, caracteristicile boemului sau boemei. *Decorul... reconstituie cu concretele specifice interiorul semiboem al profesorului... în acord deplin cu cerințele unei mișcări scenice nu lipsite de neprevăzut.* 7 iulie, 1968, 72.

- Pl.: semiboemi, -e.
- Semi- + boem.

SEMIBUCLĂ s. f. Jumătate de buclă. Cf. DN³.

- Pl.: semibuclă.
- Semi- + buclă.

SEMIBURSIER, -Ă s. m. și f. (Astăzi rar) Elev sau student care primește doar o parte din cuantumul unei burse integrale. *Avea o arhivă de date... și dosare care urmăreau 250 de bursieri, semibursieri, solvenți, din clasa întâia până la bacalaureat.* ARGHEZI, L. 90, cf. DN³.

- Pronunțat: -si-er-. — Pl.: semibursieri, -e.
- Semi- + bursier.

SEMIC, -Ă adj. (Lingv.) Care ține de sem, privitor la seme; care ia în considerație semele. *Categoriile gramaticale pot fi concepute ca ansambluri de seme (categorii semice).* L. ROM. 1968, 104. *Acordul... include genul categoriilor semice iterative.* SCL 1968, 238, cf. L. ROM. 1969, 621. ♦ (În sintagma) *Analiză semică = metodă de descriere a compoziției semantice a cuvintelor prin descompunerea acestora în seme.*

- Pl.: semici, -ce.
- Din fr. *semique*.

SEMICABINĂ s. f. (În sintagma) *Semicabină fonică = pupitru cu echipament audiovizual. [Sala] este înzestrată cu 40 de semi-cabine fonice.* RL 1966, nr. 6 888, cf. DCR.

- Scris și: semi-cabină. — Pl.: semicabine.
- Semi- + cabină.

SEMICADENȚĂ s. f. (Muz.) Cadență pe dominantă. Cf. TIM. POPOVICI, D. M.

- Pl.: semicadențe.
- Din it. *semi-cadenza*.

SEMICĂLC s. n. Cuvânt sau expresie care rezultă parțial din împrumut și parțial din resursele interne ale limbii; (rar) semîmprumut. Cf. DN³, M. D. LINGV.

- Pl.: semicalcări.
- Semi- + calc.

SEMICALIFICĂT, -Ă adj. Care este (numai) în parte calificat. Cf. DN³, FORM. CUV. I, 191.

- Pl.: semicalificați, -te.
- Semi- + calificat.

SEMICĂMGARN s. n. Stofă asemănătoare camgarnului. Cf. DN³.

- Semi- + camgarn.

SEMICARBONIZĂRE s. f. Proces de descompunere termică a cărbunilor la temperaturi relativ scăzute (până la 500°—600°), în absența aerului, prin care se obțin semicoac, gudron și gaze; semicoacificare, semidistilare. Cf. MDT, LTR², DER, SFC IV, 320, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: semicarbonizări.
- Semi- + carbonizare.

SEMICARTILAGINÓS, -OĂSĂ adj. Care este, în parte, cartilaginos. *În devonian apar primii pești gazoizi, cu schelet semicartilaginos.* GEOLOGIA, 68.

- Pl.: semicartilaginoși, -oase.
- Semi- + cartilaginos.

SEMICĂRTURĂR s. m. Persoană care se dă drept savant, dar care are numai cunoștințe superficiale; semisavant (1). V. *semieult, semidoct, semierudit.* Cf. CADE.

- Pl.: semicărturari.
- Semi- + cărturar.

SEMICĂRTURĂRESC, -EASCĂ adj. Care aparține semicărturarului, care se referă la semicărturar; semisavant (2). Cf. CADE.

- Pl.: semicărturăresc, -ească.
- Semi- + cărturăresc.

SEMICENTENĂR s. n. Jumătatea unui centenar; împlinirea a cincizeci de ani de la producerea unui eveniment; sărbătorirea acestui eveniment; (învechit) semisecol. *Sărbătorirea semicentenarului uniunii Transilvaniei cu România.* RL 1968, nr. 7 483, cf. DN². *Au luat sfârșit lucrările celei de-a XIV-a sesiuni științifice a Institutului Politehnic din București, consacrată sărbătoririi semicentenarului, Partidului Comunist Român.* ȘCINTEIA, 1971, nr. 8 754, cf. FORM. CUV. 121, DEX. ♦ (Adjectival) *Am răsfoit ziarele unghurești din luna august 1911 (data serbărilor semicentenare ale „Astrei“).* In PLR II, 555.

- Pl.: semicentenare.
- Semi- + centenar.

SEMICENTRAL, -Ă adj. (Despre zone, construcții, magazine etc. urbanistice) Care este situat în apropierea centrului unei localități (mari). Cf. DN³, DCR.

- Pl.: semicentrali, -e.
- Semi- + central.

SEMICERC s. n. 1. (Geom.) Arcul de cerc subțintit de un diametru; fiecare dintre cele două părți (de curbă sau de suprafață) egale ale unui cerc, situate de o parte și de alta a unui dintre diametrele cercului; figură geometrică formată din jumătatea unui cerc; jumătate de cerc. *Jumătatea cercului să numește semicerc.* GEOMETRIA, A. M. 18^v/1, cf. EGT 8, 158, I. GOLESCU, C. *Diametrul este o linie dreaptă... carele împarte cercul drept în două părți numite semicercuri.* GENILIE, G. 70/1. *Meridianele sînt semicercuri (jumătăți de cercuri) trase de la un pol, pînă la celălalt.* Id. P. 64/25. *Toate semicercurile în care se împarte treptele.* DESEN ARH. 10/118, cf. POENARU, G. 4/21. *Sala Camerii sesilor în formă de semicerc străluceste de marmor și de bronz.* FM (1842), 601/32. *Sala... era nu prea mare și mobilată foarte simplu... cu perini de piele și două sau trei mese cu arpi în semicerc.* CALENDAR (1852), 86/1, cf. POLIZU. *Buciumul propriu-zis s-au răsfrînt cu cornul îndoit în formă de semicerc.* XENOPOL, I. R. I, 81, cf. ALEXI, W. *SĂNEANU². Într-un semicerc de vreo cinci pași, locul în jurul lui Avruș rămăsese gol.* REBREANU, I. 320, cf. RESMERITA, D., CADE. *Lagărul... avea forma unui larg semicerc sprîjinat pe Dunăre.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 7, cf. SCRIBAN, D. *Toți electronii... vor descrie semicercuri de aceeași rază.* SANIELEVICI, R. 69, cf. LTR², DL, DM. *Suprafețele corespunzătoare celor două semicercuri sînt egale.* GEOMETRIE VIII, 113, cf. DN³, FORM. CUV. I, 121, M. D. ENC., DEX. ♦ (Sport) Linie care trasează și limitează o suprafață semicirculară privilegiată de reguli speciale de joc (la baschet, handbal etc.). Cf. M. D. ENC., DEX.

2. P. a n a l. Șir de ființe sau de lucruri care sînt dispuse în formă de semicerc (1); obiect sau parte a unui obiect care are forma unui semicerc; linie sau mișcare arcuită. *Atunci toate nimfele în tăcere s-asezară ca să asculte și inchipuia cu șederea lor un fel*

de semicerc. PLEȘOIANU, T. I, 157/6. *Ofilărima va face un semicercul înaintea tronului (a. 1834).* URICARUL, VIII, 192. *Se încingea de Siret, carile, aicea în mărimea sa cea mai cumplită, șerpundu-se de la apus spre răsărit, face un semicerc.* FM (1838), 94¹/21. *Flota franceză era înșirată într-un semicerc.* ASACHI, L. 18/11. *Toate locurile cari se află supt un alare semicerc au otdeodată meazăzi.* LAURIAN, M. IV, 193/21. *Semicercul acesta, scăzând neconținut... , dispore cu totul.* FŌNTANIN, C. 73/1. *De la semicercul portului pornește în sus... o mulțime de strade.* GHICA, S. 536. *Lumea pestriță, de toate treptele, stă în semicerc.* GARAGIALE, O. I, 29. *Fața-i era palidă; ochii aproape stinși și, în jurul lor, un vînt semicerc denota o lungă suferință.* BACALBAȘA, S. A. II, 7. *Cibinul, ieșind dintre munți... în semicerc, se îndreaptă spre Olt.* MOLDOVAN, T. N. 119. *Acum madamele așază copiii în semicerc. Trebuie să cînte.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 28. *Atunci o prinde cu cleștele, face cu ea un semicerc roșu pînă la nicovală.* AGÎRBICEANU, S. P. 53. *De sub comanac, îi ieșea pe țimpe, în semicercuri, părul ei cărunt.* HOGAȘ, DR. I, 6. *Trupul patru pedului e acoperit de semicercuri în felul unor solzi.* PĂRVAN, G. 529, cf. CADE. *A stat pînă seara... lîngă cele zece, douăsprezece bucăți de sculptură care erau așezate în semicerc.* GALACTION, O. 116. *Un copil, fugărit de alți doi, descrie un semicerc căutînd un refugiu.* C. PETRESCU, C. V. 181. [Ofițerii] se rînduiră tăcuți în semicerc. BRĂTESCU, O. A. I, 154. *Sergentul artilerist își trăsese scaunul lîngă procuror. Soldații se așezaseră în semicerc.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 305. *Sclipeau în semicercuri fragmentele ieșite din sălcii ale întortocheatului Olt.* CĂLINESCU, O. I, 22. *Petrecerile zile întregi în scobitura unei ferestre pe care o înconjură în semicerc cu scaune.* RALEA, S. T. II, 153. *Ușa metalică scriștie în balamale, descrie greoi un semicerc.* BOGZA, A. I. 267. *Unele petice... se găsește înșirate în semicerc.* ONCESCU, G. 68. *Omul meu se ferea în semicerc pe jumătate aplecat, gata să sară și el și să dea.* PREDĂ, I. 158. *Un șir lung de mașini „Mercedes” staționaseră festiv în semicerc.* T. POPOVICI, S. 31, cf. DEX, GRAIUL, I, 4. ♦ Semn grafic în formă de semicerc (1) pus deasupra sau dedesuptul unei litere, a unui simbol etc. pentru a indica valori speciale ale acestora. *Diferitele nuanțe de „ă” se însemnează prin semicerc deasupra vocalei.* PUȘCARIU, L. R. I, 61. *Lungirile și scurtările de durată... le însemnăm cu semicercuri... puse deasupra notelor.* ALEXANDRU, I. M. 160.

— Pl.: semicercuri. — Și: (învechit) semicere (ASACHI, E. III, 38/5), semicirelu, semicireul, (regional) smicere (VÎRCOL, v. 74) s. n.

— Semi- + cerc (după fr. *demi-cercle*, germ. *Halbkreis*).

SEMICICLIC, -Ă adj. (Rar) Care durează o jumătate de ciclu; care se referă la o jumătate de ciclu, care ține de o jumătate de ciclu. Cf. DN², FORM. CUV. I, 191.

— Pl.: semiciclici, -ce.
— Semi- + elicie.

SEMICICLŪ s. n. (Rar) Jumătate a unui ciclu. Cf. I. GŌLESCU, C. *Ne dai în semicicluri lumina ta prin rază.* LABIȘ, P. 209.

— Pl.: semicicluri.
— Semi- + ciclu.

SEMICIRC s. n. v. semicerc.

SEMICIRCLU s. n. v. semicerc.

SEMICIRCUL s. n. v. semicerc.

SEMICIRCULĂR, -Ă adj. Care este în formă de semicerc, care se prezintă ca un semicerc; (învechit, rar) semirond. *Fieștecare mlădiță au luat îndreptare neoablă, iară mai bine asemene cu orizontul, sau, semi-*

circulară! INV. VIN. 26/7. *Se vede ismul îngrădit prin patru șiruri de valuri, carele în forma semicirculară sînt trase.* FM (1838), 91²/36, cf. BARONZI, I. L. I, 212/11. *Naosul... e terminal prin altarul semicircular.* MON. IST. II, 65, cf. CADE. *Curățau noroiul de-a lungul părților semicirculari.* ARGHEZI, L. 310. *Descoperi romanice cel mai pur: un portal semicircular susținut de opt capiteli.* CĂLINESCU, C. O. 160. *Voăă îl întrebă de la biroul mare, semicircular... — Ce este, Lăcustene?* CAMIL PETRESCU, O. II, 242. *Latîșev a dat o teorie riguroasă a spectometrelor cu focalizare semicirculară.* SANIELEVICI, R. 71, cf. DL, DM, DN². *O sală semicirculară de peste 2 000 de locuri.* CINEMA, 1968, nr. 1, 22. *A construit un cadru sărăcăcios și sumbru: un fundal semicircular în culori coapte.* 1 iulie 1969, 79, cf. FORM. CUV. I, 170, M. D. ENC., DEX. ♦ (Adverbia) *Un frumos pieptene de os, ai cărui dinți sînt rupți, dar al cărui mîner masiv, de formă arcuică semicirculară, bine păstrat, e împodobit pe ambele fețe.* PĂRVAN, G. 529. ♦ *Canale (sau, învechit, țevi) semicirculare = cele trei canale care alcătuiesc partea superioară a urechii interne și care determînă sensul poziției capului și sînt legate de funcția de echilibru a capului. Sînt trei canale semicirculare (în forma roatei înjumătățite).* ANTOP. 185/25. *Urechea internă... se compune de trei țevi osoase: țevile semicirculare și de un fel de melc.* POLIZU, P. 136/3, cf. CADE, DN², DEX.

— Pl.: semicirculari, -e. — Și: (învechit) semicercălân, -ă, semicirculăr, -ă adj.
— Din fr. *semi-circulaire*. Cf. lat. *semicircularis*.

SEMICIVILIZĂT, -Ă adj. Care este numai în parte civilizat, care are un nivel insuficient de civilizație. *Nu-l lasă a cultiva cunoștința locuitorilor semicivilizați.* NEGRUZZI, S. I, 69. *Peste tot, aerul indiscret al lumii semicivilizate.* D. ZAMFIRESCU, A. 83, cf. CADE.

— Pl.: semicivilizați, -te.
— Semi- + civilizat.

SEMICIVILIZĂȚIE s. f. Civilizație parțială, civilizație care are un nivel insuficient de dezvoltare. Cf. CADE. *Chiar cugetările, inspirate de o metafizică naivă... nu se pot împăca cu o stare de semicivilizație.* RALEA, S. T. I, 48.

— Pl.: semicivilizații.
— Semi- + civilizație.

SEMICLANDESTIN, -Ă adj. (Rar) Care este, în parte, clandestin. *Un local de noapte, în unul semiclandestin, pîit hoștește în încăpătorul subsol al unei case.* STANCU, R. A. I, 294.

— Pl.: semiclandestini, -e.
— Semi- + clandestin.

SEMICLANDESTINITATE s. f. (Rar) Calitate a ceea ce este semiclandestin. *O parte mare din creația cinematografică e condamnată la o semiclandestinitate.* CINEMA, 1968, nr. 12, 18.

— Semi- + clandestinitate.

SEMICLÁSIC, -Ă adj. Care a devenit, în parte, clasic. *Teoria semiclasică a dezintegrării.* SANIELEVICI, R. 100, cf. 95.

— Pl.: semiclasici, -ce.
— Semi- + clasic.

SEMICOAGULĂT, -Ă adj. (Rar) Care este pe jumătate sau în parte coagulat. *Auriculul sting conține stîngă semicoagulat.* BABEȘ, O. A. I, 461.

— Pronunțat: -co-a-. — Pl.: semicoagulați, -te.
— Semi- + coagulat.

SEMICOARDĂ s. f. (Geom.) Jumătate de coardă. *Puterea unui punct interior în raport cu un cerc este*

dată de pătratul semicoardei minime ce trece prin acel punct, luat cu semnul minus. GEOMETRIE IX, 109.

- Pl.: *semicoarde*.
- Semi- + *coardă*.

SEMICOBORÎTOR, -OĂRE adj. (Rar) Care coabază numai în parte. Cf. FORM. CUV. I, 191.

- Pl.: *semicoborîtori, -oare*.
- Semi- + *coborîtor*.

SEMICÔCS s. n. Produs solid obținut prin semicarbonizarea hulei sau a cărbunilor inferiori, întrebuințat drept combustibil sau la fabricarea cocsului metalurgic. Cf. MDT. *Puterea calorifică a semicoesului din cărbuni tineri e mai mare decît cea a cărbunilor din care provine.* LTR², cf. M. D. ENC., DEX.

- Semi- + *coes* (după fr. *semi-coke*).

SEMICOCSIFICĂRE s. f. Proces de descompunere termică a cărbunilor la temperaturi relativ scăzute (plină la 500°—600° C), în absența aerului, prin care se obțin semicocs, gudron și gaze; semicarbonizare, semidistilare. Cf. LTR², SFC IV, 320, M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *semicoesificări*.
- Semi- + *coesificare*.

SEMICOLÓN s. n. (Invechit) Punct și virgulă, v. punct (II 1). *Punctu cu opritoare ori semicolonul... arată o încetare mai mare ca coma.* BĂLĂȘESCU, GR. 207/28.

- Pl.: ?
- Din engl. *semi-colon*.

SEMICOLONIAL, -Ă adj. Care este în stare de semicolonie. *Caragiale dezvăluiește fără înconjur realitățile înfricoșate ale statului nostru semicolonial de atunci.* SADOVEANU, E. 152, cf. DL, DM, DN², SCL 1967, 522, HRISTEA, P. E. 168, FORM. CUV. I, 191, DEX.

- Pronunțat: *-ni-al*. — Pl.: *semicoloniali, -e*.
- Semi- + *colonial*.

SEMICOLONIE s. f. Stat formal independent, dar care, de fapt, se află în stare de dependență politică și economică față de un stat imperialist. Cf. DL, DM, DN², SCL 1967, 522, HRISTEA, P. E. 168, FORM. CUV. I, 139, DEX.

- Pl.: *semicolonii*.
- Semi- + *colonie*.

SEMICOMPLICITĂTE s. f. (Rar) Complicitate parțială. *Tăcerea ar fi fost o semicomplitate.* ARGHEZI, L. 268.

- Pl.: *semicomplități*.
- Semi- + *complicitate*.

SEMICONDUCTOR, -OĂRE adj., s. m. 1. Adj. (Despre substanțe, materiale etc.) Care are o conductibilitate electrică intermediară între cea a metalelor și cea a izolatoarelor. Cf. DL, DM. *Numărul combinațiilor chimice semiconductoare este în continuă creștere.* DER IV, 357.

2. S. m. Material solid, cristalin, a cărui conductibilitate electrică este mai slabă decît cea a conductoarelor, dar mai bună decît cea a izolatoarelor, cu diverse utilizări în electronică; p. ext. component electronic activ din astfel de material. *În prezent, semiconductorii utilizați în aplicații sînt corpuri solide cristalizate, monocristaline sau policristaline.* LTR², cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 13. *Se va construi o fabrică de piese de radio și semiconductori.* ȘCÎNTEIA, 1960, nr. 4 837, cf. DER, DN². *Aparat de televiziune în culori, în întregime tranzistorizat (108 semiconductori).* CINEMA, 1968, nr. 8, XII, cf. FORM. CUV. I, 131. *Semiconductorii de diverse tipuri au aplicații practice foarte largi.* D. MED., cf. M. D. ENC., DEX.

3. Adj. (Despre dispozitive, aparate etc.) Care este bazat pe folosirea semiconductoarelor (2); care are în componența sa semiconductoare. *Punerea bazelor producției industriale de dispozitive semiconductoare.* DER IV, 358. *Proiectul de directive [subliniază]... necesitatea inițierii producției de dispozitive semiconductoare bazate pe siliciu și circuite integrate.* ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 100, cf. M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *semiconductori, -oare*.
- Din fr. *semi-conducteur*.

SEMICONSERVĂ s. f. Produs alimentar preparat prin procedee obișnuite de conservare (fierbere, sărare, afumare etc.), dar cu o durată de păstrare mai mică decît a conservei. *Am mutat centrul investițiilor pe șantierul Fabricii de semiconserve de șuncă.* ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 136, cf. M. D. ENC., DEX, DCR.

- Pl.: *semiconserve*.
- Din fr. *semi-conserve*.

SEMICONSOANĂ s. f. Sunet intermediar între vocală și consoană, cu însușiri comune amîndurora; semivocală, (rar) semiconsonantă. Cf. CADE. „E” și „i” sînt semiconsoane în diftongii „ea” și „ia”. SCL 1955, 10, cf. DL, DN, L. ROM. 1959, nr. 1, 86, DN², M. D. ENC., DEX.

- Pl.: *semiconsoane*.
- Din fr. *semi-consonne*.

SEMICONSONANȚĂ s. f. (Fon.; rar) Semiconsoană. Cf. CADE, DN², DEX.

- Pl.: *semiconsonante*.
- Semi- + *consonanță*.

SEMICRANIE s. f. (Med.; invechit, rar) Migrenă (localizată într-o parte a capului). *La semieranie (durere de jumătate cap), la bobotirea nasului.* CORNEA, E. II, 43/11.

- Pl.: *semicranii*.
- Calc după lat. *hemierania*, ngr. *ημικρανία*, it *emicrania*.

SEMICRETIN, -Ă adj., s. m. și f. (Persoană) care suferă de semicretinism. V. *semiimbecil*. Cf. DN³.

- Pl.: *semicretini, -e*.
- Semi- + *cretin*.

SEMICRETINISM s. n. Formă relativ ușoară de cretinism. Cf. D. MED., DN³.

- Semi- + *cretinism*.

SEMICRISTĂL s. n. Cristal de calitate inferioară. *Vor fi produse noi modele de servicii de tort, dulceață, compot etc. din semicristal.* ȘCÎNTEIA, 1961, nr. 5 209, cf. DCR.

- Pl.: *semicristale*.
- Semi- + *cristal*.

SEMICULT, -Ă adj. (Rar; despre oameni) Care are puțină cultură; (despre atitudini, manifestări, creații etc. ale oamenilor) care denotă, trădează lipsă de cultură. V. *semicărturar*, *semidoct*, *semierudit*, *semisavant*. Cf. SCRIBAN, D.

- Pl.: *semiculți, -te*.
- Semi- + *cult*.

SEMICULTURAL, -Ă adj. (Rar) Care are, în parte, caracter cultural. *Era posesorul unei subvenții... pentru înființarea unui ziar semicultural și guvernamental.* T. POPOVICI, s. 171.

- Pl.: *semiculturuli, -e*.
- Semi- + *cultural*.

SEMICULTURĂ s. f. Cultură puțină și superficială. V. *semidoctism*, *semidoctie*. *Am înăbușit*

sub acest strat de semicultură străină nu puține lucruri bune (q. 1896). PLR I, 459, cf. SCRIBAN, D., DN³.

— Semi- + cultură.

SEMIGUMPĂNA s. f. Partea mobilă, în formă de brat, a unei semibarieră de cale ferată. Instalațiile sînt astfel concepute, încît declanșează automat coborîrea semicumpenelor cu 1-3 minute înainte de trecerea trenurilor peste pasaj. RL 1978, nr. 10 365.

— Pl.: semicumpene.

— Semi- + cumpănă.

SEMICURĂT, -Ă adj. Care este parțial curat. Scenetele scrise, spectatorii vorbesc despre ale lor, sunetul liric, ... în timp ce pe o plază semicurată rulează cu 24 de imagini pe secunță filme scurte. CINEMA, 1968, nr. 4, III.

— Pl.: semicurați, -te.

— Semi- + curat.

SEMIDEMONTABIL, -Ă adj. Care este parțial demontabil. Cf. DCR.

— Pl.: semidemontabili, -e.

— Semi- + demontabil.

SEMIDESCHIS, -Ă adj. Care este pe jumătate sau parțial deschis. V. *semilinchis*. ♦ Spec. (Fon.; despre vocale) Care are un grad mediu de deschidere. „I” semivocală prepalatală asimilează parțial pe „a”, transformîndu-l, din vocală neutră în deschisă, în vocală prepalatală semideschisă. GRAUR, I. L. 60.

— Pl.: semideschiși, -se.

— Semi- + deschis.

SEMIDESERT s. n. Regiune de tranziție între stepă și deșert, cu vegetație rară și adaptată la uscăciune, formată din ierburi și semiarbuști. Cf. LTR². Perspectivă de dezvoltare ale unei regiuni de semi-deșert. RL 1967, nr. 6 963, cf. DER, M. D. ENC., DEX, DCR.

— Pl.: semideserturi.

— Semi- + deșert.

SEMIDESERTIC, -Ă adj. Care este situat în semi-deșert. O importanță descoperire arheologică a fost făcută în stepa semidesertică din Turkmenia sovietică. ȘCINTEIA, 1974, nr. 10 062, cf. DCR.

— Pl.: semidesertici, -ce.

— Din fr. semi-désertique.

SEMIDIAMÉTRU s. n. 1. (Geom.; învechit) Rază (3). *Simidiametru* (sau rază). TEM. GHEOM. II, 2¹/15, cf. I. GOLESQU, C. Toată linia dreaptă..., dusă din centru la circumferență, se numește rază sau *semidiametru*. POENARU, G. 45/17. Căci o rază sau *semidiametru* lunei solare este la o sută mii de raze a orbitei pămîntului. GENILIE, G. 75/28, cf. DN³.

2. Jumătatea diametrului aparent al unui astru. Cf. LTR², DN³.

— Pronunțat: -di-a-. — Pl.: *semidiametre*. — Și: (învechit) *simidiametru* s. n.

— Din fr. *semi-diamètre*.

SEMIDIFERENȚĂ s. f. (Mat.) Jumătate a unei diferențe. Segmentul care unește mijloacele diagonalelor este egal cu *semidiferența* bazelor. GEOMETRIE VIII, 99.

— Pl.: *semidiferențe*.

— Semi- + diferență.

SEMIDIRECT, -Ă adj. (Rar; despre trenuri personale) Care are în componență și vagoane care nu circulă direct pînă la punctul terminus al traseului. Cf. CADE.

— Pl.: *semidirecți*, -te.

— Din fr. *semi-direct*.

SEMIDISTANȚĂ s. f. Distanță mijlocie. *Echipele* au prestat un joc frumos, cu faze de mare spectacol, cu pase rapide și multe coșuri marcate de la *semidistanță*. SPORTUL, 1969, nr. 686, 2/4.

— Pl.: *semidistanțe*.

— Semi- + distanță.

SEMIDISTILĂRE s. f. (Min.) Proces de descompunere termică a cărbunilor la temperaturi relativ scăzute (pînă la 500°-600°C), în absența aerului, prin care se obțin semicoacs, gudron și gaze; semicarbonizare, semicoacsificare. Cf. LTR².

— Pl.: *semidistilări*.

— Semi- + distilare. Cf. fr. *semidistillation*.

SEMIDIURN, -Ă adj. (Despre fenomene) Care durează 12 ore (jumătate din perioada diurnă de 24 de ore). Cf. LTR².

— Pronunțat: -di-urn. — Pl.: *semidiurni*, -e.

— Din fr. *semi-diurne*.

SEMIDOCȚ, -Ă adj. (Despre oameni) Care are o cultură superficială, care este puțin instruit (dar se crede cult, instruit). *Să ne ferim mai cu deosebire de a înmulți numărul tinerilor semidocți, plini de fumuri.* GHICA, C. E. I, 187, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se simțea ignoranț, sau mai rău, semidoc.* TEODOREANU, M. II, 456, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN². *Mulți vorbitori (neînstruiți sau semidocți)... nu le înțeleg adevăratul lor sens.* L. ROM. 1967, 248, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Substantivat) *Dacă Franța le-ar procura semidocților noștri avantajele pe cari li-[e] dă nefericita lor patrie — ei ar fi emigrați demult.* EMINESCU, G. P. 11. *Huliganii fasciști... s-au recrutat în universitățile noastre numai din semidocți și incuți.* SADOVEANU, E. 47. *Însășirea de cuvinte „ce-mi dă prin gînd ideea?” este a unui semidoc.* VIANU, S. 104. *Un semidoc ajuns întîmplător într-un cerc de șarjări.* V. ROM. octombrie 1954, 97. *Marele nostru salitră își bate joc de semidocții vremii sale.* VARLAAM — SADOVEANU, 396, cf. DEX. ♦ (Despre atitudini, manifestări, creații etc. ale oamenilor) Care denotă, trădează o cultură superficială redusă (în ciuda pretențiilor). V. *semicuit*, *semierudit*. [Definește] *precis grandomania semidocției a mediului în care ea vrea să intre.* T decembrie 1964, 44. *Critica mea va fi... pur și simplu semidocție.* CINEMA, 1968, nr. 1, VI.

— Pl.: *semidocți*, -te.

— Semi- + docet. Cf. it. *semidotto*.

SEMIDOCȚISM s. n. (Livresc) Cultură, instrucție superficială; stare de semidocț; (livresc) *semidocție*. V. *semicultură*. *Dulcegăria și poetizarea forțată înseamnă semidocțism.* CINEMA, 1968, nr. 10, 35, cf. DN³, DCR.

— *Semidocet* + suf. -ism.

SEMIDOCȚIE s. f. (Livresc) Cultură, instrucție superficială; stare de semidocț; (livresc) *semidocțism*. V. *semicultură*. *Lichidarea analfabetismului nu înseamnă încă nimic. E numai o treaptă. Mai importantă e spargerea semidocției.* SADOVEANU, O. XVII, 21, cf. XX, 442, DN³.

— *Semidoct* + suf. -ie.

SEMIDREAPTĂ s. f. (Geom.) Mulțime a punctelor unei drepte situate de aceeași parte a unui punct al ei. Cf. DM. *Dacă limităm o dreaptă într-o singură parte, printr-un punct, considerînd-o ca nelimitată în partea cealaltă, avem o semidreaptă.* GEOMETRIE VIII, 9, cf. DN², FORM. CUV. I, 237, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *semidrepte*.

— Semi- + dreaptă (după fr. *semi-droite*).

SEMIEMPIRIC, -Ă adj. (Rar) Care se bazează, în oarecare măsură, pe experiență. *Pentru aer se folo-*

sește următoarea formulă semiempirică. SANIELEVICI, R. 182, cf. 41.

— Pronunțat: -mi-em-. — Pl.: *semiepirici*, -ce.
— Semi- + *empirie*.

SEMIERUDÍT, -Ă adj. (Rar) Care denotă, trădează o erudiție superficială, redusă (în ciuda pretențiilor). V. *semicărturar*, *semicult*, *semidoct*, *semisavant*. Pe la mijlocul secolului în care trăim, predomina în limba și literatura română o tendință *semierudită* de latinizare. MAIORESCU, CR. II, 291.

— Pronunțat: -mi-e-. — Pl.: *semierudiți*, -te.
— Semi- + *erudit*.

SEMIEUROPENESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) Care este, în parte, europeanesc. Găsește plăcere în aste adunări *semieuropenești*, se deprinde a bea cafea turcească și a fuma dintr-un ciubuc lung. NEGRUZZI, S. I, 69.

— Pronunțat: -mi-e-u-. — Pl.: *semieuropenești*.
— Semi- + *europenese*.

SEMIFABRICĂT, -Ă adj., s. n. (Produs) care rezultă dintr-un proces industrial și servește ca material pentru executarea unui produs industrial finit; prefabricat. V. *semifinit*, *semiprodus*. *Semifabricatul se matifează la rece, la presa mecanică*. IOANOVICI, TEHN. 138. *Filatura sau torcătoria este ramura industrială care produce semifabricatele denumite fire, destinate în general pentru țesături și tricotate*. IONESCU-MUSCEL, ȚES. 25. *Un semifabricat pentru o întreprindere poate fi produs finit pentru alta*. LTR², cf. DL, DM, DN². *Noua unitate... își realizează în secțiile proprii o bună parte dintre semifabricatele necesare confecționării saltelelor*. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 097, cf. M. D. ENC., DEX. *Cu timpul însă, spațiile de producție au fost ocupate cu semifabricate*. RL 1977, nr. 10 241. □ *Produs semifabricat. Cabină semifabricată*.

— Pl.: *semifabricate*.
— Semi- + *fabricat* (după fr. *demi-fabriqué*).

SEMIFANARIOT, -Ă adj. (Rar) Care este, în parte, fanariot. Această lipsă de discreție comună întregii boierimi *semifanariote*. IST. LIT. ROM. II, 189.

— Pronunțat: -ri-ot-. — Pl.: *semifanarioți*, -te.
— Semi- + *fanariot*.

SEMIFANTASTIC, -Ă adj. (Rar) Care este, în parte, fantastic. Este un personaj *semifantastic* prin originalitate. T mai 1964, 99.

— Pl.: *semifantastici*, -ce.
— Semi- + *fantastic*.

SEMIFEUDAL, -Ă adj. Care are o parte din caracteristicile feudalismului; care are rămășițe feudale. *Geanta lui Dănuș îi dădea un iz... semi feudal*. TEODOREANU, M. III, 180, cf. DN², SCL 1967, 522, HRISTEA, P. E. 169, FORM. CUV. I, 191, DEX.

— Pronunțat: -fe-u-. — Pl.: *semifeudali*, -e.
— Semi- + *feudal*.

SEMIFIGURĂȚIE s. f. (Rar) Rol de foarte mică întindere (și importanță). *Acum câteva decenii aveam în aceeași piesă o semifigurație*. T iulie 1964, 15.

— Pl.: *semifigurații*.
— Semi- + *figurație*.

SEMIFILM s. n. (Rar; ironic) Film de o calitate îndoielnică. *În umbra îngustă a jumătăților de idei și de adevăruri se pot naște neocurențe, noi valuri, pseudoartiști și semifilme*. CINEMA, 1968, nr. 12, 7.

— Pl.: *semifilme*.
— Semi- + *film*.

SEMIFINALĂ s. f. Fază a unei întreceri sportive, artistice etc. care precedă finala și în care se selecționează echipele sau participanții la finală. Cf. DL,

DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 84. În „Cupa cupelor“, a treia echipă care a obținut calificarea în semifinale este Liverpool. SP. POP. 1966, nr. 4 916, 4/3, cf. DN², SCL 1967, 521. *Prima semifinală din cadrul turneului de simplu masculin al campionatelor internaționale de tenis. SPORTUL*, 1969, nr. 658, 4/5. *În semifinale... a întrecut-o... pe compatrioata sa*. ȘCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166, cf. HRISTEA, P. E. 168, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *semifinale*.
— Semi- + *finală* (după fr. *demi-finale*).

SEMIFINALIST, -Ă s. m. și f. Participant la o semifinală. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 84. *Se cunoaște și prima semifinalistă în „Cupa orașelor țiguri“*. SP. POP. 1966, nr. 4 916, 4/2, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *semifinaliști*, -ste.
— *Semifinală* + suf. -ist.

SEMIFINISĂT, -Ă adj. (Despre construcții, utilaje etc.) Care nu este încă terminat pentru a putea fi pus în funcție sau în vânzare. *În prezent, prin folosirea panourilor masive, a cofrajelor glisante, construcția brută sau semifinisată se execută într-un timp foarte scurt*. ȘCÎNTEIA, 1963, nr. 5 894, cf. DCR.

— Pl.: *semifinisați*, -te.
— Semi- + *finisat*.

SEMIFINIT, -Ă adj. (Despre produse) Care rezultă dintr-un produs industrial și servește ca material pentru executarea unui produs industrial finit. V. *prefabricat*, *semifabricat*, *semiprodus*. Cf. DN², DCR.

— Pl.: *semifiniți*, -te.
— Semi- + *finit*.

SEMIFLUID, -Ă adj. Care este în parte fluid. V. *semilichid*. *Semifluid (grosuș sau pe giurdălele curgător)*. CORNEA, E. II, 11/15. *Celula e în sine un organism... substanța sa e o masă semifluidă*. MARI-NESCU, P. A. 47, cf. DL, DM, DN², FORM. CUV. I, 193, DEX.

— Pl.: *semifluidi*, -de.
— Din fr. *semi-fluide*.

SEMIFOND s. n. Probă sportivă (în atletism, ciclism, înot etc.) care se dispută pe distanțe medii. Cf. DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 90, DN², M. D. ENC., DEX.

— Semi- + *fond* (după fr. *demi-fond*).

SEMIFONDIST, -Ă s. m. și f. Sportiv specializat în probe de semifond. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 90. *Cel mai în formă semifondist al R. D. Germane*. SP. POP. 1966, nr. 4 916, 4/2, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *semifondisti*, -ste.
— *Semifond* + suf. -ist.

SEMIGLOB s. n. (Geogr.; învechit) Emisferă. Cf. I. GOLESCU, C. *Meridianul... împarte pământul în două părți: un emisfer (semiglob) orientat au răsăritat; și altul occidental sau apusal*. GENILIE, G. 86/6.

— Pl.: *semigloburi*.
— Semi- + *glob* (după fr. *hémisphère*).

SEMIGLUMET, -EĂȚĂ adj. Care este glumeț și serios în același timp; *semiserios*. (Adverbial) *În trăsură, moșterul luă o mână a Otiliei între minile sale și-i vorbi așa, semiglumeț, semiserios*. CĂLINESCU, E. O. II, 207.

— Pl.: *semiglumeți*, -e.
— Semi- + *glumeț*.

SEMIGRĂS, -Ă adj. (Tipogr.; rar; și substantivat; n.) Aldin. Cf. LTR² x, 248.

— Pl.: *semigrăși*, -se.
— Semi- + *gras*.

SEMIĞREU, -GREĂ adj. (În sintagma) *Categorie semigrea* (și substantivat, f.) = a) categorie în care intră boxerii a căror greutate este între 75 și 81 de kilograme; b) categorie în care intră halterofilii a căror greutate este între 81 și 100 de kilograme; c) categorie în care intră luptătorii a căror greutate este între 90 și 100 de kilograme. ♦ (Substantivat, m.) Boxer, halterofil sau luptător care face parte din una dintre categoriile de mai sus. *Semigreii... se găsesc în sportul halterelor, dar și la lupte ori box.* L. ROM. 1959, nr. 2, 86.

— Pl.: *semigrei, -grele.*

— Semi- + greu.

SEMIIMBECIL, -Ă adj. (Rare) Care este în parte imbecil. V. *semicretin*. „Antigona” lui Anouilh... ar putea exista prea bine și fără replicile comice ale caraului semiimbecile. CONTEMP. 1965, nr. 1002, 4/7, cf. FORM. CUV. I, 141, DN³.

— Pronunțat: *-mi-im-*. — Pl.: *semiimbecili, -e.*

— Semi- + imbecil.

SEMIIN s. n. Fibră textilă obținută din amestecul firelor de in cu bumbac; țesătură din astfel de fibre. Țesăturile de in și semiin (în amestec cu bumbac) datorită calităților lor... sînt mult apreciate de cumpărători. RL 1961, nr. 5 263, cf. DCR.

— Pronunțat: *-mi-in-*. — Pl.: *semiinuri.*

— Semi- + in.

SEMIINCONȘTIENȚĂ s. f. Stare de relativă inconștiență. *Suferea... de o toropeală ce o făcea să caute patul sau canapeaua și să stea așa în semiinconștiență, în vagi reverii.* CĂLINESCU, O. I, 146.

— Pronunțat: *-mi-in-con-ști-en-*.

— Semi- + inconștiență.

SEMIINDUSTRIALIZĂ vb. I. Tranz. (Complementul indică fructe, legume etc.) A transforma, prin prelucrare industrială parțială, în produs alimentar. Cf. DCR. ♦ Refl. p. a. s. *Fructele și legumele aduse... se semiindustrializează.* RL 1974, nr. 9 351.

— Pronunțat: *-mi-in-dus-tri-a-*. — Prez. ind.: *semiindustrializez.*

— Semi- + industrializa.

SEMIINDUSTRIALIZĂRE s. f. Acțiunea de a semiindustrializa; operație de prelucrare industrială parțială a fructelor, legumelor etc., în vederea obținerii unui produs alimentar. *La Boteni (Argeș) vizităm mai întâi Centrul de semiindustrializare.* RL 1974, nr. 9 351, cf. DCR.

— Pronunțat: *-mi-in-dus-tri-a-*. — Pl.: *semiindustrializări.*

— V. *semiindustrializa.*

SEMIINDUSTRIALIZĂT, -Ă adj., s. n. (Produs alimentar) care rezultă din semiindustrializare. *În ce privește realizarea semipreparateelor, semiindustrializatorilor... amintesc două măsuri importante luate cu câteva zile în urmă. În DCR, 270. Se constată... diversificarea prea lentă a unor sortimente ce pot fi folosite rapid în bucătărie (semiindustrializate).* în ib. 327. *Cumpărătorii găsesc aici un bogat sortiment de fructe, semiindustrializate, vinuri îmbuteliate.* în ib. 298.

— Pronunțat: *-mi-in-dus-tri-a-*. — Pl.: *semiindustrializați, -te.*

— V. *semiindustrializa.*

SEMIINSTINCTIV, -Ă adj. Care este, în parte, instinctiv. *Urmează apoi mișcările semiinstinctive care sînt mai mult sau mai puțin întreprinse de către cunoștință și care pot fi modificate de către voință în momentul execuției lor.* CONTA, O. F. 139.

— Pronunțat: *-mi-in-*. — Pl.: *semiinstinctivi, -e.*

— Semi- + instinctiv.

SEMIINTELECTUAL, -Ă s. m. și f. (Rare) Om semidoct. *S-g ofițer, [războinicul] ca funcționar, ca domnișoară la mahala, ca semiintelectual dezadaptat.* RALEA, S. T. I, 15.

— Pronunțat: *-mi-in-te-lec-tu-al-*. — Pl.: *semiintelectuali, -e.*

— Semi- + intelectual.

SEMIIMPRUMUT s. n. (Rare) Semiîmprumut. Cf. DN².

— Pl.: *semiîmprumuturi.*

— Semi- + împrumut.

SEMIINĂLȚIME s. f. Înălțime mijlocie. *Expediază un sut sec, la semiînălțime, din afara careului.* SPORȚUL, 1969, nr. 686, 3/7.

— Semi- + înălțime.

SEMIINCHIS, -Ă adj. Care este pe jumătate sau parțial închis. V. *semideschis*. ♦ Spec. (Fon.; despre vocale) Care are un grad mijlociu de închidere. *Una dintre caracteristicile ariei dialectale de nord o constituie nuanșa semiînchisă a lui „e”.* SCL 1967, 63.

— Pl.: *semiînchiși, -se.*

— Semi- + închis.

SEMIÎNDOIT, -Ă adj. Care este pe jumătate sau parțial îndoit. *În cazul îmbolnăvirii degetelor se dezvoltă așa-numita sclerodactilie, în care... degetele iau o poziție fixă, semiîndoită ca o ghiară.* ABC SĂN. 323.

— Pl.: *semiîndoși, -te.*

— Semi- + îndoit.

SEMIÎNTUNEREC s. n. v. *semiîntunerie.*

SEMIÎNTUNERIC s. n. (Stare a unui) spațiu incomplet luminat, în care abia se disting obiectele, ființele, contururile; semiobscuritate, penumbră (1), (rar) semiumbra. *Din cînd în cînd treceai pe lângă vreo fereastră cu perdelele roșii, unde, în semiîntunerie, se zărea câte-o femeie.* EMINESCU, G. P. 3. *Flăcările acum nu mai erau așa de frumoase ca înainte, în semiîntuneric.* AGIRBICEANU, S. 171. *Era, în toată casa, un semiîntunerie dezolant, de spital provincial.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 328. *Maică-sa ridica un cap mare, cu părul zbrîlit, prin semiîntunericul împrăștiat de lampa cu fitilul micșorat.* SADOVEANU, O. IV, 432. *Privi în semiîntunericul sideșu afară.* CĂLINESCU, O. I, 226. *Acum, spre norocul lor, semiîntunericul nu le mai îngăduia să se vadă deslușit.* VINEA, L. I, 237. *Pe unii dintre ei îi recunosc în slaba lumină, acum cînd se obișnuise de mult cu semiîntunericul acesta trist.* BARBU, Ș. N. II, 132, cf. M. D. ENC., DEX.

— Și: (rare) *semiîntunerec* s. n.

— Semi- + întunerie.

SEMIÎNVOLT, -ÎNVOALTĂ adj. (Despre flori) Care este pe jumătate sau parțial învolt. *Dintre ele, sînt cu flori simple, semiînvoalte și învoalte.* BREZOIANU, A. 453/17, cf. 461/28.

— Pl.: *semiînvolti, -învoalte.*

— Semi- + învolt.

SEMIJOBEN s. n. (Rare) Joben cu calota scundă; (familiar) semițilindru. *Silvestru apăru și el mai desirat și încovoat în lunga redingotă luctoasă ca tuciul lustruit și cu semijoben pe cap.* CĂLINESCU, O. I, 231.

— Pl.: *semijobenuri.*

— Semi- + joben.

SEMILACUSTRU, -Ă adj. (Despre așezări omenești) Care este situat atît pe apă, cit și pe uscat. *Viața l-a învățat... să fie circumspect cu oamenii din satul semilacustru, așezat pe o sfoară de pămînt, lungă de două mile și lată de o sută de metri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 17/1.

— Pl.: *semilacustri, -stre.*

— Semi- + lacustru.

SEMILEGĂL, -Ă adj. Care este în parte conform cu prevederile legii, în spiritul legilor. ♦ Spec. (Despre unele metode de luptă ale clasei muncitoare din țările capitaliste) Care se manifestă în semilegalitate. Cf. DN⁸.

- Pl.: *semilegali, -e*.
- Semi- + legal.

SEMILEGALITĂTE s.f. Situație, fapt etc. care este în parte conform cu prevederile legii, în spiritul legilor. ♦ Spec. Formă de luptă a clasei muncitoare din țările capitaliste constând în folosirea unor metode neînțarșe de lege ca afare, dar susceptibile de sancțiuni și de persecuții. Cf. DN³.

- Pl.: *semilegalități*.
- Semi- + legal + suf. *-itate*.

SEMILIBER, -Ă adj. (În orînduirea sclavagistă; despre țărani) Care se bucură de libertate parțială. Dreptul roman... a asimilat pe țărani semiliberi cu sclavii. OȚETEA, R. 312.

- Pl.: *semiliberi, -e*.
- Semi- + liber.

SEMILICHID, -Ă adj. Care este numai pe jumătate sau parțial lichid; viscos. V. *semifluid*. Cf. DN², FORM. CUV. I, 191, DEX.

- Pl.: *semilichizi, -de*.
- Din fr. *semi-liquide*.

SEMILITERĂR, -Ă adj. Care este, într-o oarecare măsură, literar. Statutul literar al eseului este deci limpede. El constituie într-un cuvînt un gen semiliterar, la intersecția structurii imagistice și ideologice, o interferență de lirism și reflexie. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 5/2.

- Pl.: *semiliterari, -e*.
- Semi- + literar.

SEMILINĂ s.f. Amestec de (fibre de) lînă cu fibre de altă natură. Lînă artificială, fie că provine din zdrenșe noi de lînă și semilînă..., este totdeauna de calitate inferioară lînii brute. IONESCU-MUSCEL, FIL. 481. Prin semilînă se realizează economie de lînă. LTR².

- Semi- + lînă.

SEMILUCID, -Ă adj. Care este în oarecare măsură sau parțial lucid. Un fel de somnambulism semilucid îl îndemna să cutureiere lumea. TEODOREANU, M. III, 329.

- Pl.: *semilucizi, -de*.
- Semi- + lucid.

SEMILUCIDITĂTE s.f. Stare de luciditate parțială. De cîte ori ajungea în semiluciditatea ce precedea ză somnului, cîte un zgomot nou, straniu, o făcea să tresară. REBREANU, R. II, 119.

- Semi- + luciditate.

SEMILUMINÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit) Semiobscur (1). Penumbra este umbra cea semiluminosoasă. GENILIE, G. 95/12, cf. DSR.

- Pl.: *semiluminoși, -oase*.
- Semi- + luminos.

SEMILUNĂR, -Ă adj. Care este în formă de semilună (1). Do[uj]ă cartilagiuri între-articolare, semilunare. POLIZU, P. 43/1, cf. CADE. Bărți și corăbii luncă lin, cu pinze semilunare. TEODOREANU, M. U. 94, cf. ENC. AGR. III, 574. Coada este neagră, cu o bandă lată semilunară albă. LINȚIA, P. II, 23. Rinocerul..., strămoșul celui actual, era și el ceva mai scund și avea maselele cu crește semilunare. GEOLOGIA, 106. Gura inferioară, semilunară, este prevăzută cu dinți mărunți. AP 134, cf. DN², DEX.

- Pl.: *semilunari, -e*.
- Din fr. *semi-lunaire*.

SEMILUNĂR², -Ă adj. (Învechit) Care ține, care durează jumătate de lună. Cîmele semilunare, adevă de jumătate de lună: 15 zile. GENILIE, G. 94/28. ♦ (Despre publicații) Bilunar. În anul 1887 a existat numai o singură foaie zilnică, dar, în schimb, 18 publicații săptămînale, 2 semilunare. ARHIVA, I, 493.

- Pl.: *semilunari, -e*.
- Semi- + lunar.

SEMILUNĂ s.f. 1. Parte a discului lunii în formă de semicerc (1), luminat de soare în timpul primului sau ultimului pătrar; luna văzută în faza primului și a ultimului pătrar. V. *seceră* (II 2). Cf. I. GOLESCU, C., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². Mă scol... Pe cer o semilună pală. ANGHEL - IOSIF, C. M. II, 15, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Sării afară din cortul de mătăsă, Vedeam o semilună pe zare cum se lasă. BACOVIA, O. 135. Era tirziu de tot cînd apăru o semilună scinteiitoare. BART, S. M. 80, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. P. a n a l. Obiect, parte a unui obiect etc. care are formă de semilună (1); (șir de) obiecte, părți ale unor obiecte etc. care sînt dispuse în formă de semilună. Prundul în formă de semilună încingea o parte a fluviului. ARISTIA, PLUT. 274/20. Odinioară monștirile... formau o semilună de puncturi întărite. GHICA, C. E. II, 563. Brățara... e... doar o nervură mediană și cite un buion la cele două capete în semilună. PĂRVAN, G. 340. Omul care lasă în urmă o hecatombă de victime, doborîte ca șpicele de grîu sub semiluna zimțată a secerii. C. PETRESCU, O. P. I, 20. Tic-tacul ceașnicului dîrnat de cîrligul unei semilune de alamă. TEODOREANU, M. III, 403. Un bou cu bîst de zimbru și cu coarne lungi în semilună, ... privi singeros și nemîșcat trenul. CĂLINESCU, O. I, 15.

3. Semn simbolic al islamismului, reprezentat de aspectul aparent al lunii în faza primului pătrar. Un cușcubeu... strălucind cteodată mai crunt și asemenea celor semilune puse pe pavilioanele turcilor. HELIADE, D. J. 130/18. Au primit de la sultanul în zioa de băram semiluna (luna jumătate) în brialanturi agățate de un lanț de aur. CR (1829), 57²/5. În steagul cel roșu ca stîngele strălucia semiluna de argint. EM (1841), 34²/26. Steagul cel mare... are în vîrf semiluna. MAG. IST. II, 47/20. Semiluna se înalță în locul crucii pe bolta sfintei Sofia. KOGĂLNICEANU, S. A. 71. Prin mine [sultanul] îți trimite o pală-mpărătească și-un steag cu semiluna lui Mahomed! ALECSANDRI, T. II, 168, cf. ȘĂINEANU². Suliți apînd în vîrf semiluna. IORGA, C. I. I, 174, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Acolo jos, peste cînuna întunecatului boschet, Scripește-n aer semiluna Din vîrfurile unui minaret. TOPÎRCEANU, O. A. I, 20. Bunica a făcut cafeaua, a umplut filigenele cu semilună. TEODOREANU, C. B. 13. Pe roata cilmei se răsfața roșu, cu semiluna albă la mijloc, pavilionul Turciei. BART, S. M. 26, cf. SCRIBAN, D. Cobori în cabină și se înțoarse cu un steag roșu împodobit cu semiluna albă. TUDORAN, P. 194, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ Fig. Împeriul Otoman; turcii; mahomedanismul. Înfruntaseră trufia semilunei. NEGRUZZI, S. I, 30. Împărați și regi s-adună Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună. EMINESCU, O. I, 146. Nu lăsau puterea semilunii să-și întindă mai departe țăturile-i cotropitoare. VLAHUȚĂ, S. A. III, 219. Ștefan însă, voind să înlătore urgia țurcească, trimite sultanului... tribut, prefăcîndu-se că și Moldova vrea să intre sub protejirea semilunei. XENOPOL, I. R. IV, 36, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. Pe marea semilunei otomane, bîrci și corăbii luncă lin. TEODOREANU, M. U. 94, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ Semiluna roșie = denumire dată în unele state musulmane asociațiilor corespunzătoare celor de cruce roșie. Nu-i așa că pe cartea poștală era imprimată crucea roșie și semiluna roșie? BENIUȚ, M. C. I, 391, cf. DER.

4. Instrument de percucie întrebuințat în muzica gârzii ienicerilor turci. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., IVELA, M. D.

- Pl.: *semiluni* și (învechit) *semilune*.
- Semi- + lună. Cf. fr. *demi-lune*.

SEMIMANUAL, -Ă adj. (Despre operații tehnice, produse etc.) Care este executat parțial cu mina. *Industria noastră posedă, pe lângă imprimarea semimanuală cu planșe, mașini moderne.* CONTEMP. 1962, nr. 825, 2/2, cf. DCR.

- Pronunțat: -nu-al. - Pl.: *semimanuali*, -e.
- Semi- + manual.

SEMIMÁT, -Ă adj. Care este parțial mat. *Culori... încorporate în glazuri strălucitoare ori semimate.* CONTEMP. 1967, nr. 1060, 7/1, cf. DCR.

- Pl.: *semimați*, -te.
- Semi- + mat².

SEMIMĂSURĂ s. f. (Rar) Măsură (II 2) parțială (și ineficace). *Semimăsurile nu mai puteau folosi nimic.* BARIȚIU, P. A. I, 304.

- Pl.: *semimăsurii*.
- Semi- + măsură.

SEMIMETÁL s. n. Element chimic care are proprietăți intermediare între metale și metaloide. *Semimetaliuri, adică metaliuri de giurățate.* I. NAT. 39, cf. I. GOLESCU, c. *Următoarele metale sînt fragile. Nu se pot întinde supt ciocan, drept care se numesc de unii semimetale.* STAMATI, M. 14/8. *Semimetalele au luciu metalic caracteristic, dar structurile lor cristaline sînt diferite de cele ale metalelor.* DER, cf. FORM. CUV. I, 121, M. D. ENC., DEX, DN².

- Pl.: *semimetale* și (învechit) *semimetaliuri*.
- Semi- + metal (după fr. *demi-métal*).

SEMIMETÁLIC, -Ă adj. Care are proprietăți de semimetal; care se referă la semimetale, care aparține semimetalelor, de semimetal; făcut din semimetal. Cf. SCRIBAN, D.

- Pl.: *semimetaliici*, -ce.
- Semi- + metalic.

SEMIMILOCÍU, -IE adj. (Sport; în sintagma) *Categorie semimijlocie* (și substantivat, f.) = a) categorie în care intră boxerii a căror greutate este între 63,500 și 67 de kilograme. *Din echipa noastră au terminat învingători [la box].* D. Mihalea (*semimijlocie*), I. Ilie (*mijlocie*). ȘCINTEIA, 1969, nr. 8219; b) categorie în care intră halterofili a căror greutate este între 65 și 70 de kilograme; c) categorie în care intră luptătorii a căror greutate este între 74 și 82 de kilograme. ♦ (Substantivat, m.) Boxer, halterofil sau luptător care face parte din una dintre categoriile de mai sus. *Semimijlocii se găsesc în sportul halterelor, dar și la lupte ori box.* L. ROM. 1959, nr. 2, 86. *Au urcat apoi pe ring echii rivali, semimijlocii Constantin Ghiță... și Ion Hodoșan.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 2/5.

- Pl.: *semimijlocii*.
- Semi- + mijlociu.

SEMIMILENĂR, -Ă adj. Care datează de 500 de ani. *Întreprindere semimilenară.* în DCR.

- Pl.: *semimilenari*, -e.
- Semi- + milenar.

SEMIMONOPÓL s. n. Monopol (I) parțial. *Mult timp domeniul unei minorități cărora instituțiile îi rezervau un semimonopol, cunoașterea avea un circuit închis.* ROMANIA LITERARĂ, 1973, nr. 24, 29/4, cf. DCR.

- Pl.: *semimonopoluri*.
- Semi- + monopol.

SEMIMÚSCĂ s. f. (Sport; în sintagma) *Categorie semimuscă* = categorie în care intră boxerii a căror greutate este între 45 și 48 de kilograme. *În limitele categoriei semimuscă, Mihai Aurel l-a întrecut la puncea pe Pokidaev.* ȘCINTEIA, 1969, nr. 8213. ♦ Boxer care face parte din această categorie.

- Semi- + muscă.

SÉMIN s. m. v. seamăn.

SEMÍNÁ vb. I v. semăna².

SEMÍNÁL, -Ă adj. I. (Fiziol.) Care se referă la spermă, care aparține spermei, de spermă; care produce spermă; care conține sau care transmite spermă; spermatic. *Veziculele seminale... sînt un fel de bășicuțe mici.* KRETZULESCU, A. 10/2. *Bășicuțele seminale... se află situate între rect și între bășica uđului.* id. ib. 332/19. *Bășicile seminale sînt un canal încovdat, cam umflat.* POLIZU, P. 123/3, cf. PONTBRIANT, D. *Abseňța glandelor seminale interzice reproducerea vieții.* TEODOREANU, M. III, 341. *Se poate nota [la bătrini] reducerea de volum a veziculelor seminale.* PARHON, B. 24. *Cele mai sensibile sînt pielea, mucoasele, măduva osoasă, glandele seminale.* SANIELEVICI, R. 240, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. *Spermatozoidul imobil [al peștilor] în săculețul seminal, odată ieșit în apă, devine mobil.* AP 39. *Stimularea formării produselor seminale (icre și lapți) prin injecții cu extract de hipofiză.* id. 55.

2. (Bot.) Care se referă la sămînța plantelor, care aparține sămînței; care produce sămînța; care conține sămînța. *Plantele ierboase ai căror organi seminali n-au putut fi supuși analizei.* BREZOIANU, A. 414/16. *Capsulele seminale sînt ovale, lunguiețe, ceva colțate și acoperite parcă c-o lîină albă.* BARASCH, B. 122/24, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ (Învechit) *Frunză (sau foaie) seminală* = cotiledon. *Foile seminale ca și florile masculine și-au împlinit treaba lor de nutrire.* BREZOIANU, A. 218/18. *Foile seminale (sau cotiledoane) care ies la înțtia dezvoltare a embrionului.* BARASCH, B. 18/6, cf. SCRIBAN, D.

- Pl.: *seminali*, -e. - Și: (învechit) *semínál*, -ă adj. PONTBRIANT, D.
- Din fr. *séminál*.

SEMÍNÁR s. n. I. (Și în sintagma *seminar teologic*) Școală de un grad mediu pentru pregătirea preoților; p. ext. clădire în care își are sediul o astfel de școală. *Îi spuseră aci că... Ioan Bob au făcut fundație în seminariul cel de Bălgad.* MAIOR, I. B. 234/26. *Au nu s-ar putea rădica... seminarium.* ST. INST. 61/1. *Se înștiințează mitropolitul de o danie făcută pentru seminarium (a. 1813).* IORGA, S. D. XII, 204. *Aci iaste și seminarium de clerici de lege grecească.* SP I, 48/9. *Au doară noi nu am putea să avem seminarium fără numai de ne-am face uniți?* TICHINDEAL, F. 452/3, cf. LB. *Învățătura școalelor noastre de acum ne dă cea mai bună nădejde, cum și seminarurile cea mai dă credință, dă înaintarea lumînării neamului.* EPISCUPESCU, A. 114/9, cf. AR (1830), 357¹/13. *Întemeierea seminariului de la Socola.* CR (1830), 332¹/30, cf. I. GOLESCU, c. *Incepută a se paradosi în siminaria Șocola (a. 1836).* CAT. MAN. II, 274. *Veniamin Costachi... au înființat și pe cea înțtia siminarie.* SĂULESCU, HR. I, 122/21. *Întemeiesă în anul 1804 la mănăstirea Socola acea întăia siminarie.* FM (1838), 65²/26. *Seminariul din Blaj cu 18 profesori așei.* GT (1838), 4¹/37. *A întemeiet o siminarie pentru călugări.* ASACHI, L. 36¹/1, cf. id. I. 311/10. *Pentru învățătura clerului sînt patru seminare.* F. AARON, G. 14/10. *Are o tipografie și un seminar.* TÎMPEANUL, G. 20/18. *Darea ce... afierosește a se da seminarului pe fieștecare an (a. 1843).* URICARIUL, III, 44/6. *Seminaru va avea întinderea ce va cere.* ARG. 329/25. *Semenarul sfintei mitropolii.* PANN, în CONTRIBUȚII, I, 29. *Inspectorul seminarului fu cel dintîi pe care-l întîlnii.* PE-

LIMON, I. 86/16. *Pe seară ne-am oprit dinaintea episcopiei, biserică, seminar și palat.* GHICA, C. E. II, 352. *Sint și cei 23 de profeți teșiți din seminara eparhiei.* L. IONESCU, M. 256, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *N-are să se amestece în cele ce se-ntimplă afară din poarta seminarului.* CARAGIALE, O. I. 28. *Părintele a făcut ce-a făcut și și-a nărit băiatu-n seminar.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 116, cf. ȘĂINEANU². *O școală primară, un colegiu latin și două seminarii.* IORGA, C. I. II, 137. *Trebzie să-l felicităm c-a terminat seminarul cu distincție.* AGĂRICEANU, A. 303. *Își făcuse educația într-un seminar „unit”, și sufletul lui primise pentru toată viața tiparul cărților de educație religioasă.* IN PLR II, 298, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Fiu-meu, săracul, el știe carte multă, a făcut seminarul la București și a ieșit popă.* REBREANU, R. I, 106. *Corul fals al seminariului i-a cîntat... vesnicia pomeneire.* I. BOTEZ, B. I, 40. *Dinspre chilii și dinspre seminar zvoneau mereu cîntări bisericesti.* TEODORLEANU, M. U. 68. *Cuprinde lucruri comune, vagi, rămășițe din cursurile profesorilor de la seminar.* DAN, U. 123, cf. SCRIBAN, D. *Tînărul Tomoșoiu intră în seminarul din Buzău al episcopiei.* CĂLINESCU, S. C. I. 121. *Se deschidă dintr-o dată trei școli:... a treia era un seminar pentru pregătirea preoților.* BLAGA, G. 86. *Are doi băieți la seminar.* STANCU, D. 34, cf. DL. *Băiat de țărani din jurul Blajului, fusese întreținut la seminar... de către Romulus Papp.* T. POPOVICI, S. 195, cf. DM. *Urmează... timp de trei ani, seminarul teologic.* IST. LIT. ROM. II, 562. *[Învățămîntul muzical] făcea gloria școlilor normale... a seminariilor și chiar a multora dintre licee.* M. 1968, nr. 3, 7. *După un an funcționa ca medic școlar al seminariilor.* G. BARBU, A. V. 212. *La un seminar teologic [preoții tineri] răspîndesc foi volante.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 30, cf. M. D. ENC., DEX. *Sărăcie-n buzunar, Foamete din seminar.* ZANNE, P. V, 571. *♦ Totalitatea cadrelor didactice și a elevilor acestui seminar (1). Întreg seminarul păru în plină revoluție.* AGĂRICEANU, A. 32, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *♦ (Rar) Facultate de teologie. În seminarul din Tübingen, unde Hegel era student teolog.* VIANTU, L. U. 287.

2. Formă de activitate didactică în cadrul învățămîntului superior prin care studenții, îndrumați de un cadru didactic și prin discuții, referate, lucrări practice etc., fixează și adîncesc cunoștințele predate la cursuri, se familiarizează cu tehnicile de studiu individual, cu metodologia cercetării științifice etc. *Didacticismul reprezintă... o incontestabilă valoare de cercetare în seminariile de literatură.* LOVINESCU, C. VIII, 103. *La sădînjele de seminar, la Universitate, discuți cu patimă și te cerși cu toată lumea.* CAMIL PETRESCU, U. N. 37. *La cursurile universitare, și îndeosebi la seminare, venea cu religiozitate.* CĂLINESCU, V. O. 23. *Îi plăcea, de obicei, să răspundă în seminar.* V. ROM. septembrie 1955, 61, cf. DL, DM, DN². *La Universitatea din Stanford (S.U.A.) funcționează neîntrerupt din 1943 un seminar de radioteleviziune.* GINEMA, 1968, nr. 1, XII. *Am avut prilejul să cunosc îndeaproape seminarul acestuia, de limbă și literatură română, la care am solicitat să țin o lecție practică.* CONTEMP. 1969, nr. 1183, 11/3, cf. M. D. ENC., DEX. *♦ (Ieșit din uz; în sintagma) Seminar pedagogic = a) stagiul practic obligatoriu pentru absolvenții unei facultăți care își alegeau cariera didactică. Cf. M. D. ENC., DEX; b) liceu în care se desfășura stagiul practic descris mai sus. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM. ♦ Cerc de studii pe lingă o instituție sau o organizație de masă, care are drept scop ridicarea calificării profesionale a membrilor săi, pregătirea lor ideologică etc. Cf. DL, DM. *Se fac seminarii privind diferite probleme legate de specificul producției.* ȘCINTEIA, 1960, nr. 4 852, cf. DN². *Un rol de seamă are... și... organizarea seminariilor și conferințelor pentru muncitori.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 26. *Această serie de articole... se întemeiază pe experiența sesiunii de cinema a seminariului de studii americane.* CONTEMP. 1969, nr. 1178, 5/5, cf. M. D. ENC., DEX. *♦ (Și în sintagma seminar**

internațional) Reuniune (internațională) consacrată dezbaterii unei teme date și de mare actualitate. La Stockholm a avut loc un seminar internațional consacrat viitorului omenirii. RL 1977, nr. 10 241.

3. (Argotic) Închisoare. CIAUȘANU, V. 198.

— Pl.: seminarii și seminare, (învechit) seminaruri.
— Și: (învechit) seminare s. n., seminărie s. f., seminariu, seminăriu, semenăr s. n., siminării s. f., (regional) siminăr (CIAUȘANU, V. 198) s. n.
— Din lat. seminarium, fr. séminaire.

SEMINĂRE s. f. v. seminar.

SEMINARIĂL, -Ă adj. 1. Care se referă la seminar (1), care aparține seminarului, de seminar; (învechit, rar) seminaricesc. *Dimitrie Țichindeal urmează clasele gimnaziale, preparandiale și seminariale în Timișoara.* cf. 1968, nr. 932, 3/6.

2. Care se referă la seminar (2), care aparține seminarului, de seminar; (învechit) seminaristic. *Concluziile a-sale întru cit pribește facerea lecțiilor sînt îndeobște admise în pregătirea seminarială pedagogică a candidaților la profesură.* SĂM. III, 592. *Îl poști pe arhitect în cabinetul lui seminarial.* CĂLINESCU, B. I. 221. *„Undine” constituie o lucrare seminarială a studentului.* CONTEMP. 1966, nr. 1005, 4/5.

— Pronunțat: -ri-al. — Pl.: seminariali, -e.

— De la seminar. Cf. lat. seminarialis.

SEMINARIĂT s. n. (Rar) Perioadă de timp în care un elev urmează cursurile unui seminar (1). *În timpul vacanței și a seminariatului dădea răspunsurile la sfînta liturghie.* ARDELEANU, U. D. 209.

— Pronunțat: -ri-at. — Pl.: seminariate.

— Din germ. Seminarat.

SEMINARICESC, -EASCĂ adj. (Învechit, rar) Seminarial (1). *Se vor finea cu cheltuiala din fondul seminaricesc una sută școlari interni.* REGUL. ORG. 667/22.

— Pl.: seminaricesți.

— Seminar + suf. -icesc.

SEMINĂRIE s. f. v. seminar.

SEMINARIST s. m. Elev al unui seminar (1). Cf. I. GOLESCU, C., PANN, în CONTRIBUȚII, I, 29, FOLIZU. *Trecînd prin dreptul zidului, seminaristul tresări.* CARAGIALE, O. I, 23, cf. DDRF, BARGIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *E explicabil... că, ajunși profeți, acești seminarisți nici nu știu ceti bine.* IORGA, I. II, 252. *Un seminarist adus din Socola.* HOGAȘ, DR. II, 150. *Seminaristul ridică fruncea ușor, ca trezit dintr-o așpeală dulce.* LUNGIANU, C. 24. *Femeia... se îndrăgostește de seminarist.* IBRĂILEANU, SP. CR. 246, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Învățător ne-a sosit un fost seminarist de la Curtea de Argeș.* GALACTION, O. 10. *Ne-a tăiat pe neașteptate drumul o procesiune de seminarisți, galbeni, slabi, uscați, sub anterele care fîlșitau.* COCEA, S. I, 88, cf. SCRIBAN, D. *Trei buni seminarisți cîntaseră intrarea în liturghie.* ARGHEZI, B. 37. *Seminaristul slab se repezi să ia pachetul și începu să ajute monseniorului să se îmbrace.* CĂLINESCU, S. 28. *Crede că, peste un an, fata se va mărita cu fîndrul seminarist Lăzar.* CAMIL PETRESCU, O. II, 73. *A mers și Milică... seminaristul.* STANCU, D. 36. *Își mai roti o dată ochii și oftă, cu o prefăcută resemnare de blînd seminarist.* VINEA, I. I, 327, cf. DL, DM, DN². *Biografia scriitorului... îi urmăresc de obicei mai departe viața de seminarist la Iași.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX. *♦ (Adjectival) Într-aceiași zi era să se facă examen și copiilor seminarisți.* MN (1836), 63²/42.

— Pl.: seminarisți. — Și: (regional) siminarist s. m. CIAUȘANU, V. 198.

— Din fr. séminariste.

SEMINARISTIC, -Ă adj. (Invechit) Seminarial (2). *Sint gata să fin, în mod provizor, exerciții seminaristice cîte două ore pe săptămîni.* SBIERA, P. S. 394, cf. RESMERIȚĂ, D., HRIȘTEA, P. E. 52.

- Pl.: seminaristici, -ce.

- Din germ. seminaristisch.

SEMINĂRIU s. n. v. semînar.

SEMINĂRIUM s. n. v. semînar.

SEMINARIZĂ vb. I. Tranz. (Complementul indică prelegeri, materii de studii etc.) A prelucra, a discuta în semînar (2). Cf. DN², DEX, com. din TĂR-CÎRȚA - BEIUȘ.

- Prez. ind.: seminarizer.

- Semînar + suf. -iza.

SEMINARIZĂRE s. f. Acțiunea de a semînariza și rezultatul ei. Cf. DEX.

- Pl.: seminarizări.

- V. semînariza.

SEMINAZALITATE s. f. (Fon.) Nazalitate parțială. „Tilda” spaniolă arată nazalitatea vocalilor; o variantă a acestei „tilda”, semînazalitatea. PUȘCARIU, L. R. I, 60.

- Semi- + nazalitate.

SEMÎNCER s. m. I. 1. Arbore forestier selecționat special pentru a îndeplini funcția de producător de sămîntă în vederea regenerării naturale a pădurii din care face parte sau pentru semîntături directe în pepiniere; (la pl.) plante lăsate neculese o dată cu restul recoltei, pentru a servi ca plante de sămîntă. *Ace pe moșia sa o pădure frumoasă pe care a împărșit-o în parchete, tîind cîte unul în fiecare an și la tăiere oprind de toată prăjina cîte un semîncer.* I. IONESCU, D. 224. *Sămînta este culeasă de pe semînceri ce se lasă înadîns pentru ocest sfîrșit.* id. P. 412. *Din codrul boierilor n-au mai rămas decît cîțiva semînceri.* DELAVRANCEA, O. II, 242. *Leșirăm într-un luminis de semînceri.* HOGAȘ, DR. I, 9, cf. II, 84, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Copaci streini..., amestecași și împlețiți cu semînceri locali, făceau un zid nepătruns și îndunecos de arbori și arbuști.* O. PETRESCU, R. DR. 214. *Privind cum sînt luna deasupra semînceului, N-aveam de-altceu doruri în inima mea loc.* LESNEA, VERS. 185, cf. DS. *Nu-s semînceri pădurii de pe coastă.* SADOVEANU, O. XII, 640. *Se bat semînceri și se curățese sămînta.* ENC. AGB. IV, 241, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM. *Pe jos, aranjate frumos lingă pereși, s-au expus plante și semînceri, de tot felul, apoi lădițe cu produse agricole de pe cîmpul experimental.* GI 1961, nr. 634, 3/5, cf. DER. M. D. ENC., DEX, H XVIII 59, ALR I 847/375, 420. ♦ (Și, adjectival, în sintagma *lot semîncer*) Lot dintr-o cultură agricolă destinat producerii semîntelor pentru asigurarea materialului necesar însămîntărilor. Cf. GHETIÈ, R. M., BĂRCIAND, ALEXI, W. *Lotul semîncer trebuie să producă semînte de soi, de mare puritate, sănătoase, de calitate superioară.* LTR², cf. DL, DM. *Propune ca în gospodăriile colective să se înființeze loturi semîncere și demonstrative.* ȘCÎNTEIA, 1930, nr. 4 848, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ (Prin nord-estul Mun. și prin sudul Mold.; în forma *sămînșer*) Pădure înăură semîntată de curînd. Cf. CHEST. IV 102/102, 106.

2. (Bucov. și Mold.) Știulete de porumb nedezghio-cal, păstrat pentru sămîntă. Cf. CREANGĂ, CL., ȘĂNEANU². *Semîncerii se aleg din păpușoi cu boabe mari, multe, dese și cu ciocălău tare.* PAMPILE, A. R. 223. *Se crede că dacă s-a desfășurat de grăunțe semîncerii legați laolaltă, să se anine ei toamna pe pîni, care apoi în vara viitoare vor rodi.* GOROVEI, CR. 277, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, CMI. MARIAN. *Semîncerii (sămîntă de popușoi) după ce i-ai desfășurat, ciocălăii să-i așori în drum.* ȘEZ. I, 191, com. din BILCA - RĂDĂUȚI, A VI 8, 26.

3. (Prin nordul Mold. și prin Bucov.; în formă *sămîncer*) Berbec pentru reproducere. Cf. ALR I 1 759/375, 420, 518, 522, 554.

II. (Bot.; regional; în forma *sămîntșear*) 1. Dovleac (*Cucurbita maxima*). Cf. BORZA, D. 54.

2. Tîgvă (I 1 a) (*Lagenaria siceraria*). Cf. BORZA, D. 95.

- Pl.: semînceri. - Și: (regional) semîncér (PAMPILE, A. R. 259), sămîncér (ALR I 1 759/375, 420, 518, 522, 554, A VI 8, 26), sămîntșér (BORZA, D. 54, 95, CHEST. IV 102/102, 106, MAT. DIALECT. I, 92) s. m.

- Semînte (pl. lui *sămîntă*) + suf. -ar.

SEMÎNCIOARĂ s. f. I. Diminutiv al lui sămîntă.

1. Cf. sămîntă (I 1). Cf. I. GOLESCU, C., TDRG, CADE. *Pe aceeași măsufă veche degetele jupînesei Ili-safta frămîntau cu răbdare ceară, inchipuind păpuși cu ochi de semîncioare de mac.* SADOVEANU, O. XIII, 810, cf. XII, 98, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, ȘEZ. I, 112, V, 93. *Cununa mîi-o am lăsat Să o sufle vînt de seră, Să scutoare semîncioară, Să răsără flori de vară, De cunună fetelor Și de struț feciorilor.* TIVLEA, P. P. 60. *Busuioace, nu te face, Că la vară mi te-i coace, Că din sămîncioara ta S-a izvodit dragostea.* PÎRVESCU, C. 49. *Busuioace, nu te-ai coace..., Că din sămîncioara ta S-a-nceput dragostea mea.* CIAUȘANU, V. 17. ♦ Fig. *Să nu-ți dau un semînat..., Semînat la poteași, Să răsără românași.* Semîncioară d-ai, nene, Tot cu ochi și cu sprîncene. TEODORESCU, P. P. 484.

2. Cf. sămîntă (I 2). *În aceste murdării... de la bolnav coleaie semîncioarele boalei.* VOICULESCU, I. 158.

II. (Bot.; regional, la pl.) Tremurătoare, v. tremurător (II) (*Briza media*). Cf. BORZA, D. 35.

- Pl.: semîncioare. - Și: (regional) sămîncioară, sămîncioară s. f.

- Sămîntă + suf. -ioară.

SEMÎNEGRU, -NEĂGRĂ adj. (Tipogr.; rar; și substantivat, n.) Aldia. Astfel este cursivul, apoi semînegru și negru. V. MOLIN; V. T. 50, cf. LTR².

- Pl.: semînegri, -e.

- Semi- + negru.

SEMÎNFÊR adj. (Anat.; în sintagmele Canal (sau, învechit, vas) semînșer = fiecare dintre micile canale glandulare situate în testicul și care transportă sperma, Toate vasele semînșere se împreună spre marginea de sus a boșului. ȘCÎNTEIȘCĂ, A. 331/19. *Substanța boșului este moale... și alcătuită de vreo 800 de canale foarte subțiri..., aceste canale se numesc vasele semînșere.* id. Ib. 330/27. *Și apoi un canal mai gros-cior care merge în sus și înăndru și se numesc canale semînșere.* POLIZU, P. 122/22. *Celulele care căptușesc canalele semînșere se transformă în spermatozoizi.* ABC ȘĂN. 172.

- Pl.: semînșere.

- Din fr. seminaifere.

SEMÎNOC s. m. v. fîminoc.

SEMÎNOMĂI, -Ă adj. (și substantivat) (Perscană, populație etc.) care este în stare de semînomadism. Cf. VOIA, FĂȘT. 14, DN², DEX.

- Pl.: semînomazi, -de.

- Din fr. semi-nomade.

SEMÎNOMADISM s. n. Fel de viață (întîlnit mai ales la marginile deșerturilor) în care populația îmblînză agricultura sporadică cu creșterea vitelor. Cf. DN², DEX.

- Din fr. semi-nomadisme.

SEMÎNTĂ s. f. v. sămîntă.

SEMİNTEAN, -Ă adj. (Învechit) Care aparține aceleiași seminții (2), care este înrudit. Cf. T. PAPAHAĞI, C. L.

— Pl.: semințeni, -e.

— **Semință** + suf. -ean.

SEMİNȚENIE s. f. 1. (Învechit) Descendent. Nici cine s-ar trage semințenie din fratele lui Gavril Burdujan iaraș nu știu, ce pre cît știu alta mărturisesc și știu (a. 1747). URICARIUL, III, 282. Să trag sămințenie din neamul unui Kikiul (a. 1800). ib. x, 139.

2. (Învechit și regional) Seminție (2). Nime din fecior[i] au din fel[e] au din nepoși au din to'a[ț]ă[ă] sămințenie me să nu-s[ă] amestici (a. 1763). ȘTEFANELLI, D. C. 72, cf. CIHAC, I, 251, DL, DM, DEX. O semințenie de oameni din acest sat, numită Sandu. ȘEZ. IV, 16.

— Pl.: semințenii. — Și: (Învechit) sămințenie s. f.

— **Sămință** + suf. -enie.

SEMİNȚERIE s. f. 1. (Învechit, rar; în forma semînțarie) Mulțime de semințe (1 1) (adunate la un loc). Cf. CIHAC, I, 251.

2. (Rar) Prăvălie unde se vînd semințe (1 1) de flori și de legume. O firmă uriașă și inutilă, bătuță în doi pari, ca firmele de semințerii. C. PETRESCU, I, II, 262, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: semințerii. — Și: (rar) sămințarie (SCRIBAN, D.), (învechit, rar) semînțarie (CIHAC, I, 251) s. f.

— **Sămință** + suf. -arie.

SEMİNȚIE s. f. 1. (Învechit) Descendent; (cu sens colectiv) totalitatea descendenților din același străbun. În aceia zi, legătură puse Do[m]nu[1] cu Avraam, și zise: seminției tale da-noi acest pămînt de la riul Egiptului până la mare apă Efratos. PALIA (1581), 58/12. Vlădicul ce va avea rude și semenții de pre nașterea lui ca un om ce iaste. EUSTRATIE, PRAV. 36/6. Am vîndut un loc de casă... ca să-i fie dumisali dreaptă ocină și moșie și a giupănesci dumisali și a cuconilor dumisali și a toată semenția dumisali (a. 1652). BUL. COM. IST. IV, 15. Nu de la ingeri oarecină au luat, ce den seminția lui Avraam au primit. CHEIA ÎN. 70^v/3. Și zise D[u]m[n]e[ș]tău lui Noe și feciorilor lui zicînd. Și iată cu rîdic făgăduința mea voao și seminției voastre după voi. BIBLIA (1688), 6^v/24, cf. 8^v/5. Același Lameh Orbul... au avut 17 săminții den două muiari. N. COSTIN, L. 54. Căsătorii numai de un an și jumătate, nelăsînd în urmă nici seminție (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. II, 353/24, cf. GCR I, 317/18. Să-l blagoslovească... ca pe Avraam, înmulțindu-i seminția din neam în neam. ANTIM, P. 5. Scopul căsătoriei la români... e... de-a avea urmași legitimi carii să păstreze numele de familie, ca singele și seminția lor să nu se stingă niciodată. MARIAN, NU. 1, cf. DDRF. ◇ (Prin analogie) O muscă se îngrijaște cu altă ostridie pentru învierea seminției ei... cu altă mai mult și mai virtos se cuvine omului această îngrijire. EPISCUPESCU, PRACTICA, 45/18. ◆ Descendență. Era și de neam mare și de seminție împărătească. VARLAAM — IOASAF, 142^v/23. De la Negru să ne fie Vița și toată neagra săminție. BUDAI-DELEANU, T. V. 34.

2. Totalitatea persoanelor înrudite între ele prin singe sau prin alianță; neam (1 2), nemet¹, os (3), spiță, viță, (livresc) stirpe, (învechit și popular) sămință (III 1), (învechit) rod¹ (4), rudă¹ (3), rudenie (3), (învechit și regional) semințenie (2), (regional) nemenie, nemușag (2), porodită. Pregiur dănzii sta prîtinii, semențiile și frații a mulți și cuconii și muierile și prîtinii. VARLAAM, C. 149. Cela ce va ști smînțelea semenției și nu va băga în samă, ce tot va face el nuntă cu mestecare de singe, de se va căi... nu-i va folosi nemici. PRAV. 221. Și vrajbă voi pune... întru mijlocul semenției tale. BIBLIA (1688), 3^v/24. Nu numai pre cei vinovați ce au fost într-acele războaie pierdea, ce și sămințiile lor și vițovați și nevinovați.

N. COSTIN, L. 566. Prea se va înălța mai vrătos decît Livanul... semenția lui și vor înfluri din celate ca iarba (a. 1710). GCR I, 367/32. Acel sat anume Munteani di-reapță miluire și danie a ficiorilor și a toată săminția dumisale moșie în veci neclătă (a. 1710). URICARIUL, X, 58. Știu neamul și casa și seminția ta. AETHIOPICA, 6^v/7. Figura leul... era emblema semenției lui Iuda. HELIADE, O. II, 180, cf. I. GOLESCU, C. Cu dînsul s-a stîns semenția Dragomizilor. ASACHI, P. R. 48/23, cf. id. L. 2^v/32. Deci piară Lăpușneanul cu-ntraga-i seminție! ALECSANDRI, T. II, 74. Acela ar fi totodată rapsodul, trubadurul și psalmistul seminției lui Nimrod. ODOBESCU, S. III, 53. Păharnicul Ioan Brănișleanu, poate din altă seminție decît cea cu care s-au stîns mai deunăzi Brăniștenii ce aveau moșie în județul Roman. IORGA, C. I. II, 216. Livada și via toată pentru el și seminția lui. ANGHEL, PR. 58. În documentul din 1600... se spune că Neculcea era din aceeași seminție cu a lui Iorga Postelnicul. BUL. COM. IST. IV, 3, cf. CADE. Venise de departe, de sub munții Carpați, unde seminția lui își găsisse cîndva liman. SAVOVEANU, O. XVII, 122. Cu timpul o să găsească cineva din seminția noastră comoara. STANCU, D. 484, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, A VI 26. ◇ (Prin analogie) Pardosul și toată seminția lui credință n-are. CANTEMIR, I. I. I, 120. Aurie, noua seminție de albine Stă să roiască. BLAGA, POEZII, 214. Undele iezului erau prielnice unei seminții de tritonii. id. H. 63. ◆ (Învechit; cu sens colectiv) Strămoși (ai omului). Și ceea semenție ce mîrg în sus, sint cea ce au născut pre neștine amu și cea ce nasc pre alții. PRAV. LUGACI, 165. Mi-aduc aminte timpul cînd seminția lui Umbra pe lume goală, ca ambele statui. ARGHEZI, S. V, 30. ◆ (Învechit) Rudă¹ (4). Roman fiind seminție lui Cazimir craiul leșăsc, despre mumă, au năzuit acolo (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. I, 104/10.

3. (Astăzi rar) Trib. Dintru toate semințiile lui Israel am ales Ierusalimul, celate în care să se facă casa mea. NEAGOE, ÎNV. 40/28. Clanurile sau semențiile se adunară ca să dele un episcop moștenitorului. HELIADE, I, 337. Indienii... statului acestuia au alcătuit cu celelalte seminții un complot. AR (1829), 135^v/38. Un emir al semințiilor arabice din Algir. ASACHI, L. 8^v/12. Am văzut despîcîndu-să din stînul ei mai multe seminții ce merseră că caule în munții Macedoniei o viață mai potrivită cu deprinderile lor. FM (1842), 228^v/32. Cea mai marc parte din seminția barbară... este din natura sa selbatică. ARISIIA, PLUT. 325/5. Cei junii privește într-insul pe patriarhul seminției lor. PELIMON, I. 194/13. Beduinii sint arabi musulmani... sint despărșiți în seminții cu șeicii lor. BOLINTINEANU, O. 299. „Franc“, „francesc“, „francic“ sint de-a dreptul false, referindu-se la franci, seminție germană... și nu la francezi. MAIORESCU, CRITICE, 45. Și au venit din locuri depărtate Puhoi de seminții. IOSIF, V. 102, cf. RESMERIȚĂ, D. Se îmbulzea... o lume întregă: șeicii și pașale, ... vraci, căpelenii de seminții sălbatică. M. I. CARAGIALE, C. 43. Ieșirile împăratului la război se făceau cu alaiul lor înfricoșat, de care se cutremurau semințiile varvarilor. SAVOVEANU, O. XII, 141, cf. SCRIBAN, D. Justiția gentilică, aceea care pedepsea pe toți oamenii unei seminții întregi pentru vina unuia din ei, se menținea în ideea tragică a destinului. VIANU, L. U. 378, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Învechit) Seminția omenească (sau pămîntenilor) = omenirea (3). Dumnezău să minie pre semenția omenească (a. 1661). GCR I, 182/7. Alegîndu-te pre tine, mirele cel frumos al lău, fecioară stăpînă, din seminția pămîntenilor. MI-NEIUL (1774), 163^v/38. Zeus se gîndi într-astfel: semenția omenească nu știe pînă acum ce este nici boala, nici durerea. ODOBESCU, S. III, 267.

4. (Astăzi rar) Popor (2); națiune (1 1). Hristos... nu iaste Dumnezău numai jidovilor, ce și limbilor iaste Dumnezău și tuturor semențiilor. VARLAAM, C. 169. Toate featurile de limbi și seminții au un lucru grozav și urgisit furtușagul. PRAV. 29. Seminție pre seminție să va seula cu război. FL. D. (1680), 4^v/2. E aici...

un muzeu, lezur de documente privitoare la lungi secole din activitatea pe toate terenurile a unei mari, viguroase și inteligente seminții. IORGA, P. A. II, 189. De aceea ne bat toate semințiile pământului. GİRLEANU, N. 56, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. Curge singele noroadelor... Unele pe altele se biruiesc și semințiile se tirăsc în robie. COCEA, S. I, 322. Rînduiala este temeiul înțelepciunii semințiilor. SADOVEANU, O. XII, 48. Aici... s-au dat cîndva între seminții vrăjmașe lupte cu sulfiși și albarde, și auzeam sunet de zale. BLAGA, II, 48, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ♦ Colectivitate, grup de oameni aparținînd unui anumit popor (2) sau unei anumite națiuni (1). Toate neamurile de oameni, toate semințiile se întilneau aci. BART, E. 323. Imensitatea împes-trițată de seminții, care își amestecă într-o barbară simfonie dialectele pe străzile Parisului, ar fi atrasă acolo de lumina orbitoare a civilizației franceze. RALEA, S. T. III, 124. Toți și toate... ocărîndu-se și hirilîndu-se în cea mai varvară harababură de graiuri și de seminții. C. PETRESCU, A. R. 9. ♦ Naționalitate (2); origine (2). Un moșneag bătrîn, prisacariu; de simiție au fost răs (sec. XVII). LET. I. A, 5/7. Erau anume din seminția germană. HASDEU, I. C. I, 76. Călăuzul era oștean moldovean de seminția lui, în slujba leșilor. SADOVEANU, O. X, 9.

5. (Astăzi rar) Tagmă (1). Rebelia ce îndată după fuga lui Caragea au apropiat să facă arnăușimea și alte seminții de oameni străini (toți hoși și lîlhari). ZILOT, CRON. 66. Nu trebuia să-ți aduci aminte că și tu ești din seminția celorlalți oameni? PLEȘOIANU, T. III, 151/25. Această seminție de oameni... era... apanagiul claselor domnitoare. SION, P. 66. Se cerea grabnic mălurat de un toroipan fără crușare, o dată cu seminția tuturor cotcodeilor. C. PETRESCU, A. R. 28. Acuma văd că domnul Emilian Popaciowski făcea parte din seminția marilor revoltați. SADOVEANU, O. VI, 634.

6. (Învechit, rar) Rasă² (1). După făplură și colorul feței oamenii sint de cinci nișe sau seminții. GENILIE, G. 126/5.

7. (Rar) Specie (de animale sau plante). Numeroasa șoricime, Seminție rozătoare. ALEXANDRESCU, M. 208. Toate semințiile și toate neamurile [de pomi]... rodeau după mersul anotimpurilor. ANGHEL, PR. 58. Dau semnalul și pornesc cu urdile de crapi și celelalte seminții dunărene după ei. VOICULESCU, P. I, 22, cf. DL, DM. Albia mîloasă... cu ierburi mocirloase găzduind gălăgioase seminții se vede de sus numai o panglică frumos șovăitoare. CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 3/1, cf. DEX. ♦ Rasă² (2). După seminția lui, acest harmasar va fi fiind arab, dar după firea lui e primejdios. SADOVEANU, O. XVII, 126; cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: seminții. Gen.-dat. și (învechit) seminției.
— Ș: (învechit) semenție, săminție, simiție s. f.
— Sămînță + suf. -ie.

SEMINȚIȘ s. n. 1. (La pl.; priu nord-vestul Munt.) Diferite soiuri de semințe (1). Ne vin semințisuri noi de la stat. UDRESCU, GL.

2. (Silv.; cu sens colectiv) Totalitatea puietilor de arbori forestieri proveniți din semințe, în mod natural, într-o pădure; p. e x t. loc, suprafață acoperită de acești puieti. Cf. LTR², DL, DER, M. D. ENC., DEX. ♦ (Impropriu) Loc acoperit cu puieti semănați. DM.

— Pl.: semințisuri.
— Sămînță + suf. -iș.

SEMINŪD, -Ă adj. (Despre oameni) Care este pe jumătate dezbrăcat, pe jumătate gol; gol pînă la talie. Nimic mai natural, decît să identificăm pe barbării seminuzi de pe trofeul de la Adamclisi cu acești cello-germani. PĂRVAN, G. 123, cf. DN³.

— Pl.: seminuzi, -de.
— Semi- + nud¹.

SEMIOSCUR, -Ă adj. 1. Care este, în parte, obscur (1); care se află în penumbră (1); insuficient, slab luminat; (învechit) semiluminos. Cf. ISIS (1859), 107¹/33. Intrară într-o odaie semiobscură. CĂLINESCU, O. I, 28, cf. DL, DM, DN², FORM. CUV. I, 169, M. D. ENC., DEX.

2. Fig. Care este, în parte, neclar, ascuns, tainic. Din jurul lui dispăruse lumea cea semiobscură a tineretii lui. EMINESCU, N. 81. Anecdota poemului este vizibilă, este cu tenacitate scoasă în relief, ura legitimă nu se mai ascunde în aluzii și simboluri semiobscur. CONSTANTINESCU, S. III, 301.

— Pronunțat: -mi-ob-. — Pl.: semiobscuri, -c.
— Semi- + obscur.

SEMIOSCURITĂȚE s. f. (Stare a unui) spațiu incomplet luminat, în care abia se disting obiectele, ființele, contururile; semiîntuneric, penumbră (1), (rar) semiîmbră. Instinctiv privirile mele caută în semiobscuritatea catedralei... pe zîna cu ochii omorîtor de dulci. PETICĂ, O. 310. Pe sofa sta, în semiobscuritate, o cocoană. BRĂESCU, A. 175. Întîmplările simple pe care ei mi le înșira ridicau în sufletul meu, din semiobscuritatea înserării, una din aprigile drame care nasc și trec ca furtunile acelor locuri. SADOVEANU, O. VII, 336, cf. DL, DM, DN². Lată-ne iarăși în semiobscuritatea sălii... etajată într-un ușor amfiteatru. CONTEMP. 1969, nr. 1 174, 7/2, cf. M. D. ENC. ♦ Lipsă de renume, de faimă etc. Cf. DEX.

— Pronunțat: -mi-ob-. — Pl.: semiobscurități.
— Semi- + obscuritate.

SEMICLUSIVĂ adj. (Fon.; în sintagma) Consoană semioclusivă (și substantivat, f.) = consoană a cărei articulare începe cu o ocluziune și se termină printr-o constricție; consoană africană. Cf. SCI. 1967, 521. Latina nu avea consoane muiale, nici semioclusive, pe care româna a ajuns să le aibă. GRAUR, I. L. 69, cf. 50, DN². Semiocluziva (africană) q a fost înlocuită cu z. L. ROM. 1967, 272, cf. ib. 1959, nr. 2, 108, HRISTEA, P. E. 168, DEX.

— Pronunțat: -mi-o-. — Pl.: semioclusive. — Și: semiocluzivă adj.

— Semi- + oclusivă (după fr. demi-occlusive).

SEMICLUSIVĂ adj. v. semioclusivă.

SEMIOFICIAL, -Ă adj. Care provine din surse oficiale, care reflectă punctul de vedere oficial, dar nu are caracter oficial. V. oficios (1). Gazeta de Moldova și Vestitorul sint jurnaluri de un caracter semi-oficial; ele comunică novelele curței, măsurile adoptate de ocîrmuire. ROM. LIT. 67¹/45, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -mi-o-fi-ci-al. — Pl.: semi-oficiali, -e.
— Din fr. semi-officiel.

SEMIOGÓR s. n. (Agron.) Teren care, după recoltarea unor plante timpurii, se lucrează pentru a fi semănat în toamna anului respectiv sau, uneori, în primăvara următoare. Principala lucrare care se aplică semiogorului e o arătură la începutul verii. LTR² XI, 608.

— Pronunțat: -mi-o-. — Pl.: semiogoare.
— Semi- + ogor.

SEMIOLÓG, -Ă s. m. și f. Specialist în semiologie. Cf. I. GOLESCU, C., DN², DEX.

— Pronunțat: -mi-o-. — Pl.: semiologi, -ge.
— Din fr. sémiologue.

SEMIOLÓGIC, -Ă adj. 1. Care se referă la semiologie (1), care aparține semiologiei; semiotic (2). Cf. I. GOLESCU, C., DN², DEX.

2. Care se referă la semiologie (2), care aparține semiologiei; (astăzi rar) semiotic (4). Cf. DN², DEX.
— Pronunțat: -mi-o-. — Pl.: semiologici, -ce.
— Din fr. sémiologique.

SEMIOLOGIE s. f. 1. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul simptomelor și semnelor diferitelor boli, precum și cu recomandarea metodelor corecte ale căutării și constatării lor în vederea precizării diagnosticului; semiotică, v. semiotic (1), simptomatologie. Cf. CADE, DL, DM, DN². Codificarea tuturor acestor simptome, sistematizarea lor într-o prezumtivă semiologie... au contribuit la transformarea medicinei într-o „știință” care și măsoară progresele printr-o eficiență consemnată statistic. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 19/3, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. Disciplină preconizată de F. de Saussure care urma să studieze semnele întrebunțate în viața socială; (astăzi rar) semiotică, v. semiotic (3). În cercarea de a distinge... clase de simboluri în cadrul unei semiologii generale ne pu pune în măsură de a preciza alți, câteva caractere, VIANU, p. 106, cf. DN². Lingvistica face parte dintr-o știință mai generală: semiologia, consacrată studierii semnelor folosite de o societate. L. ROM. 1967, 291. Stilistica comparată... ocupă o zonă intermediară între teoria literaturii, sociologia literaturii, lingvistica și semiologie. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -mi-o-. — Și: (rar) semiologie s. f. CADE
— Din fr. semiologie. — Semeleologie < fr. semiologie.

SEMIOCAPACITATE s. f. Opacitate (1) parțială. Calitățile acestui material la un an de la uscare: suprafață marmorată, luciu de lac incolor, semiocapacitate etc. RL 1973, nr. 8 970, cf. DCR.

— Pronunțat: -mi-o-.
— Semi- + opacitate.

SEMIORAL, -Ă adj. (Învechit, rar) Care ține, care durează jumătate de ceas. Semioreale, sau de jumătate de ceas. GENILIE, G., 94/28.

— Pl.: semioreali, -e.
— Semi- + oral!

SEMIORĂȘEL s. n. (Rare) Localitate rurală mai mare decât un târg, dar mai mică decât un oraș. Mcșia cumnatului său este... semioreșel. în FORM. CUV. I, 150.

— Pronunțat: -mi-o-. — Pl.: semioreșele.
— Semi- + orășel.

SEMIOTIC, -Ă s. f., adj. 1. S. f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul simptomelor și semnelor diferitelor boli, precum și cu recomandarea metodelor corecte ale căutării și constatării lor în vederea precizării diagnosticului; semiologie (1), simptomatologie. Semiotică își are prețul ei în clima locului și la ordinea vieții și a căutării bolnavilor. EPISCU-PESCU, PRACTICA, 99/6, cf. I. GOLESCU, C. Această descriere poate asemăna stuf și ca o scurtă semiotică (trăvătăruia despre semne) a vieții lungi. VASICU, M. I., 180/23, cf. STAMATI, D. PROT. POP., N. B., DL, DM, D. MED.

2. Adj. Care se referă la semiotică (v. semiotic 1), care aparține semioticii, semiologie (1). Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D.

3. S. f. Știință care se ocupă cu studiul general al semnelor și al comunicării prin intermediul acestora; (rar) semiologie (2). Cf. DN². Să se aplice semiotica și semantica logică în studiul limbii. L. ROM. 1959, nr. 3, 78, cf. ib. 1967, 529. Recent și-au făcut loc structuralismul, semiotica și teoria informației. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 28/1, cf. M. D. ENC., DEX.

4. Adj. Care se referă la semiotică (v. semiotic 3), care aparține semioticii; (rar) semiologie (2). Una dintre sarcinile principale ale lingvisticii matematice este elaborarea unei teorii a raporturilor între sistemele lingvistice, ca un caz particular al unui sistem mai general de relații în cadrul diferitelor sisteme semiotice.

L. ROM. 1959, nr. 3, 77. Valabilitatea probei comutării decurge cu necesitate din funcția semiotică a limbii. SCL, 1959, 467. Descrierea relațiilor informative ale literei, silabei și morfemului în text pune în lumină unele aspecte ale naturii semiotice a limbii și realizării ei în text. ib. 1968, 234.

— Pronunțat: -mi-o-. — Pl.: semiotici, -ce.
— Din fr. semiotique.

SEMIOVAL, -Ă s. n., adj. (Rare) 1. S. n. Jumătate dintr-un oval; contur, obiect etc. care are această formă. Teatrul „Polaki” amintind vag — printr-un semiovalul sălii, deschiderea scenei și foaiere + de Naționalul ieșean. CONTEMP. 1966, nr. 1-005, 4/2, cf. FORM. CUV. I, 142.

2. Adj. (Despre contururi, obiecte etc.) Care are forma unui semioval (1). Cf. DN².

— Pronunțat: -mi-o-. — Pl.: semiovali, -e.
— Semi- + oval.

SEMI-PARAZIT s. m. Organism vegetal care, deși își poate prepara materia organică din cea minerală, își extrage o parte din hrană din altă plantă. Cf. DN², BOTANICA, 56, M. D. ENC., DEX. (Adjectival) Mod de viață al organismelor semiparazite. M. D. ENC. 850.

— Pl.: semiparaziți.
— Semi- + parazit (după fr. demi-parasite).

SEMI-PARAZITISM s. n. Mod de viață al organismelor semiparazite. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN².

— Semi- + parazitism.

SEMIPELAGIC, -Ă adj. Care este în parte pelagic. Fînd semipelagic, crește plutește în apă. AF 74.

— Pl.: semipelagici, -ce.
— Semi- + pelagic.

SEMI-PERIMETRU s. n. (Geom.) Jumătate de perimetru. Aria unui poligon regulat este egală cu produsul dintre semiperimetrul poligonului și apotema sa. GEOMETRIE IX, 176, cf. 156, 173, DN², M. D. ENC.

— Pl.: semiperimetre.
— Semi- + perimetru.

SEMI-PERIOADĂ s. f. Jumătate de perioadă. Cf. DN², M. D. ENC.

— Pronunțat: -ri-oa-. — Pl.: semiperioade.
+ Semi- + perioadă (după fr. demi-période).

SEMI-PERMEABIL, -Ă adj. (Despre membrane, pereți poroși etc.) Care permite trecerea numai a unora dintre componentii unui amestec gazos sau lichid. Membrane semipermeabile. MACAROVICI, GH. 68, cf. DN², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: -me-a-. — Pl.: semipermeabili, -e.
— Din fr. semi-perméable.

SEMI-PERMEABILITATE s. f. Însușirea de a fi semipermeabil. Cf. D. MED.

— Pronunțat: -me-a-.
— Semi- + permeabilitate.

SEMIPIEPTĂNĂRE s. f. (Text.) Proces tehnologic de filare a lînii fine, lungi și a fibrelor chimice de tip asemănător, pentru obținerea unor fire fine, pe o cale mai puțin costisitoare decât aceea a filării de lînă pieptănată propriu-zisă. Cf. LTR², SFC IV, 320.

— Pl.: semipieptănări.
— Semi- + pieptănare.

SEMIPLAN s. n. Mulțime a punctelor din plan situate de aceeași parte a unei drepte. Cf. LTR². Orice dreaptă conținută într-un plan împarte planul în două porțiuni numite semiplane. GEOM. SP. 47, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: semiplane și semiplanuri (DEX).
— Semi- + plan (după fr. demi-plan).

SEMPOLIȚIENESC, -EASCĂ adj. (Rar; glumet) Care este, în parte, polițienesc. *Geanta lui Dănuț îl dădea un iz semipolițienesc.* TEODOREANU, M. IH, 180.
- Pronunțat: -li-e-. - Pl.: semipolițieneschi.
- Semi- + polițienesc.

SEMPORTELĂN s. n. Produs ceramic intermediar între gresia ceramică fină și porțelan, întrebuințat la fabricarea pieselor pentru instalații sanitare. Cf. LTR², DN², FORM. CUV. I, 150, DEX.
- Semi- + porțelan.

SEMPREPARĂT s. n. Fel de mâncare preparat în parte (care se vinde în vederea continuării preparării lui acasă). *Bucătăriile de bloc desfac în prezent... diferite preparate și semipreparate culinare.* SĂBIA, 1963, nr. 5 792, cf. DN².
- Pl.: semipreparate.
- Semi- + preparat.

SEMPREȚIOASĂ adj. (În sintagma) *Piatră semiprețioasă* = mineral care se aseamănă cu pietrele prețioase, dar are proprietățile fizice specifice mai puțin nete decât acestea, și care, în general, se găsește mai des în natură. *Pietrele prețioase și semiprețioase sînt folosite în bijuterie..., gravate în relief... sau tăiate în brillant.* LTR² XII, 325.
- Pl.: semiprețioase.
- Semi- + prețios.

SEMPRIMITIV, -Ă adj., s. m. și f. (Rar) (Persoană) care este pe jumătate sau în parte primitiv. *Uși, oare, că te afli în mijlocul unui popor de semiprimitivi?* SAHIA, U.R.S.S. 79.
- Pl.: semiprimitivi, -e.
- Semi- + primitiv.

SEMPRODUS s. n. (Rar) Produs care rezultă dintr-un proces industrial și servește ca material pentru executarea unui produs industrial finit. V. prefabricat, semifabricat, semifinit. Cf. DN². ♦ Fig. *Scenariul este un semiprodus care, semnă de o mină oricît de augustă, trebuie să pămînuie în cel mai strict anahimat.* CINEMA, 1968, nr. 9, 26.
- Pl.: semiproduse.
- Semi- + produs.

SEMPROFESIONIST, -Ă adj. (Rar) Care este în parte profesionist. *Cîmpoiul este întrebuințat pe alocuri de muzicanți semiprofioniști.* ALEXANDRU, I. M. 21. *Un teatru polemic la care, alături de tinerii universitari, vor participa și tinere companii semiprofessioniste.* CONTEMP., 1969, nr. 1 175, 4/2.
- Pronunțat: -si-qr-. - Pl.: semiprofioniști, -te.
- Semi- + profesionist.

SEMPROFIL s. n. (Rar; în d. o. c. a d. v.) În semiprofil = astfel încît să se vadă numai o parte din profil (1). *Lili se supuse din politețe și se lăsa așezată în semiprofil, așa cum dorea Tili.* CĂLINESCU, E. O. II, 151.
- Semi- + profil.

SEMPROLETĂR, -Ă s. m. și f. Persoană care lucrează ca salariat într-o întreprindere capitalistă, continuînd să lucreze în același timp și în propria-i gospodărie agricolă individuală. Cf. DN², SOL 1967, 522, HRISTEA, P. E. 169, DEX. ♦ (Impropriu) Țăran sărac; om sărac. DN².
- Pl.: semiproletari, -e.
- Semi- + proletar.

SEMPRONUNȚĂT, -Ă adj. (Rar) Care este pronunțat pe jumătate sau în parte. RESMERIȚĂ, D.
- Pl.: semipronunțați, -te.
- Semi- + pronunțat.

SEMPRĂSĂ s. f. (Învechit, rar) Populație rezultată din amestecul unor populații de rase diferite. *Semirasa malaieră [este] răspîndită într-o mică parte a Astei.* DRĂGHICEANU, C. 116.
- Pl.: semirase.
- Semi- + rasă?

SEMPRECITAL s. n. Fiecare dintre cele două părți distincte ale unui recital, susținută de un alt interpret. Cf. DCR.
- Pl.: semirecitaluri.
- Semi- + recital.

SEMIREFRACTĂR, -Ă adj. (Adesea substantivat, n.) (Material) al cărui punct de vitrificare este cuprins între 850° și 1580° C. Cf. LTR².
- Pl.: semirefractari, -e.
- Semi- + refractar.

SEMIRELIEF s. n. Figură sau motiv sculptat care se desprinde numai pe jumătate de fond. V. basorelief. Cf. DN², DEX.
- Pronunțat: -li-ef-. - Pl.: semireliefuri.
- Semi- + relief.

SEMIREMORCĂ s. f. Remorcă cu o singură osie a unui vehicul rutier, a cărei parte anterioară se sprijină pe partea din spate a cadrului vehicului motor, putînd pivota față de acesta pînă la un unghi de 90°. *Semiremorca se leagă, prin aculpaje cu articulație, de șasiul vehicului motor.* LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN².
- Pl.: semiremorci.
- Din fr. semi-remorque.

SEMIROND, -Ă adj. (Învechit, rar) Semicircular. *Aceste pelte... nu sînt rotunde, nici semirunde... ci sînt croite în linie sîcîță.* ARISTIA, FLUT, 175/11.
- Pl.: semironde.
- Semi- + rond.

SEMIROTĂȚIE s. f. Jumătate de rotație sau rotație parțială. *Alăncărea curelei este determinată de semirotația axului de comandă.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 440, cf. id. TES. 257.
- Pl.: semirotații.
- Semi- + rotație.

SEMIROTUND, -Ă adj. (Despre capul niturilor) Care este în formă de emisferă; emisferic. *Formă niturilor depinde de scopul niturii, astfel avem: nituri cu cap semirotund care servesc pentru construcții de cazane.* IOANOVICI, TEHN. 154. *Forma semirotundă se găsește la buterola.* id. db. 155.
- Pl.: semirotanzi, -de.
- Semi- + rotund.

SEMISĂBIE s. f. (Învechit, rar) Sabie mai scurtă decît cea obișnuită. *Unterosiferi, oșebit de pușcă, vor avea încă semisăbii.* REGUL. ORG. 481/14.
- Pl.: semisăbii.
- Semi- + sabie.

SEMISĂT s. n. (Rar) Localitate rurală, mai mare decît cătunul și mai mică decît satul. *Moșia cumnatului său este semisat.* în FORM. CUV. I, 150.
- Pl.: semisate.
- Semi- + sat.

SEMISAVANT, -Ă s. m., adj. 1. S. m. Persoană care se dă drept savant, dar care are numai cunoștințe superficiale; semicărturar. V. semăcutil, semidoct, semierudit. Cf. CADE, DN².

2. Adj. Care aparține semisavantului (1), care se referă la semisavant; semicărturăresc. Cf. CADE.
- Pl.: semisavanți, -te.
- Semi- + savant.

SEMISĂLBĂTIC, -Ă adj. (Rar; despre popoare sau oameni) Care este, în parte, pe jumătate sălbatic. Aceste reguli în esența lor sînt aplicate și de popoare semisălbatică. CONȚA, O. P. 191.

— Pl.: semisălbatici, -ce.
— Semi- + sălbatic.

SEMISCUFUNDĂT, -Ă adj. Scufundat parțial sau pe jumătate. Nouă dragă... lucrează semiscufundată, putînd fi ancorată printr-un sistem de picioare mecanice. RL 1979, nr. 10 699, cf. DCR.

— Pl.: semiscufundați, -te.
— Semi- + scufundat.

SEMISÉCOL s. n. (Învechit) Semicentenar. Se împlinește un semisecol de cînd s-au petrecut numitele întîmplări. SBIERA, F. S. 425.

— Pl.: semisecole.
— Semi- + secol.

SEMISERIE adj. (Italianism învechit, rar; în sintagma) Operă semiserie = operă² în parte comică. Opera semiserie „Zoraide di Granada“... îi procură liberarea sa din serviciul militar. FILIMON, O. II, 308.

— Pl.: semiserii.
— Din it. semiserie.

SEMISERIÓS, -OĂSĂ adj. Care este serios și glumeț în același timp; semiglumeț. (Adverbial) În trăsura, moșierul luă o mîină a Otiliei între mîinile sale și-i vorbi așa, semiglumeț, semiserios. CĂLINESCU, E. O. II, 207.

— Pronunțat: -ri-os. — Pl.: semiserioși, -oase.
— Semi- + serios.

SEMISERĂ s. f. (Rar) Emisferă. Cf. CADE. Execută din tablă o semisferă. ORBONAȘ, MEC. 204.

— Pl.: semisfere.
— Semi- + sferă.

SEMISFERIC, -Ă adj. (Rar) Emisferic. Bube emisferice, roșii. MAN. SĂNĂT. 261/14. [Găvan] se numește... un obiect de lemn, semisferic și adînc scobit, care servește la pisatul sării, usturoiului etc. IORDAN, T. 27. Cu mîna dreaptă încruciau floretele flexibile, lovindu-le des în garda semisferică. CĂLINESCU, O. I, 69. Patru cupe semisferice... formează împreună o morișcă. CIȘMAN, FIZ. I, 322. S-au găsit... brățări... formate din... piese semisferice. H. DAICOVICIU, D. 55.

— Pl.: semisferici, -ce.
— Semi- + sferic.

SEMISIMFONIC, -Ă adj. (Despre orchestre) Care are în componență, pe lîngă instrumente specifice orchestrelor simfonice, și instrumente specifice orchestrelor de estradă. Pe lîngă Casa raională de cultură din Cîmpulung-Muscel..., a luat ființă o orchestră semisimfonică. SCINTEIA, 1963, nr. 5 804, cf. DCR. ♦ (Despre concerte) Al cărui program cuprinde, pe lîngă piese simfonice, și piese de estradă. E cazul să se organizeze o stațiune de concerte simfonice, ori semisimfonice. ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 48, 17/3.

— Pl.: semisimfonici, -ce.
— Semi- + simfonic.

SEMISOĂRE s. m. sg. (Învechit, rar) Căldură moderată a soarelui. Campanulii, care sînt mai toți îndigeni, cer un semisoare și dese udări. BREZOIANU, A. 448/5, cf. 452/3.

— Semi- + soare.

SEMISÓMN s. n. (sg.) (Învechit, rar) Somnolență. Un hohot de ris... mă deșteptă din acest semisomn voluptos. NEGRUZZI, S. I, 223.

— Semi- + somn¹.

SEMISÓN, -Ă adj. (Fon.; despre vocale; în opoziție cu plenison) Care este lipsit de valoare silabică. Vocalele semisone sînt foarte rare în comparație cu cele plenisonice. ARHIVA, I, 166, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: semisoni, -c.
— Din lat. semi- + sonus.

SEMISONIE s. f. (Rar) Fenomen lingvistic care constă în absența valorii silabice la vocale. Însemnarea semisoniei la vocalele finale ar corespunde cu tradițiunea ortografică. ARHIVA, I, 167.

— Semi- + suf. -ie.

SEMISPĂTIU s. n. Mulțimea punctelor din spațiu situate de aceeași parte a unui plan. Cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: semispații.
— Semi- + spațiu.

SEMISTABILĂ s. f. (Tehn.) Instalație care produce lucru mecanic, formată dintr-o căldare de abur și dintr-o mașină cu abur cu piston. O altă mașină de împlătit cu o semistabilă cu aburi și horn zvelt. BLAGA, H. 10, cf. LTR².

— Pl.: semistabile.
— Semi- + stabil(ă).

SEMISTIH s. n. (Învechit) Emistih. Înțelesul totdeauna vorbele-n versuri cîrînd. Să-nsemneze un răpaos semistihul arătînd. HELIADE, O. I, 120, cf. I. GOLESCU, C., DSR.

— Pl.: semistihuri.
— Semi- + stih (după fr. hémistiche).

SEMISUMĂ s. f. Jumătate dintr-o sumă. Cf. SCRIBAN, D., DN², L. ROM. 1959, nr. 6, 78. Aria trapezului este egală cu produsul dintre semisuma bazelor și înălțime. GEOMETRIE IX, 174.

— Pl.: semisume.
— Semi- + sumă.

SEMÍT, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană din grupul de popoare din sud-vestul Asiei și din nordul și estul Africii cu aceeași origine, cu trăsături fizice comune și limbi înrudite, din care fac parte astăzi arabii, evreii, etiopienii etc.; s p e c. evreu. Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. O femeie voluminoasă, palidă, cu nas încovoiat de semită. AGÍRBICEANU, A. 47, cf. CADE. Surprinde erori ancestrale, groaznice împerecheri de rase, calculînd cum în fiecare din noi îndogermanul se încruciează în dozări savante cu semitul. LOVINESCU, C. V, 81, cf. SCRIBAN, D. La vechii semiți se pot observa trei tipuri de nume de persoane. GRAUR, N. P. 28, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care aparține semiților (1), referitor la semiți, specific semiților, semitic; s p e c. evreiesc. Pasărea cu profil semiț. C. PETRESCU, I. II, 122. Cîteva zarzări alți de pîstruiele că păreau semițe. TEODOREANU, M. II, 201. Inteligent și ager în priviri, dar cu o ironie semiță. CĂLINESCU, O. I, 221. Îl numise chiar în acea seară „intellectual semiț“. VINEA, L. I, 427, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: semiți, -te.
— Din fr. sémité.

SEMITELECOMANDĂT, -Ă adj. (Despre utilaje, instrumente etc.) Care este minuit parțial prin telecomandă. Cf. DCR.

— Pl.: semitelecomandați, -te.
— Semi- + telecomandat.

SEMÍTIC, -Ă adj. Care aparține semiților (1), care se referă la semiți, specific semiților; semit (2). Cf. PROT. — POP., N. D. Toate popoarele tracice... prîmiseră în sinul lor... un copios amestec de element

semitic. HASDEU, I. C. I, 240. *Popoare semitice de limbă nu sînt numai cele semitice și de sînge.* PHILIPIDE, P. 8, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sub influența scrierilor semitice s-a format scrierea indiană.* GRAUR, I. L. 81, cf. 206, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ *Limbi semitice* (și substantivat, f. sg.) = ramură a familiei de limbi afroasiatice care cuprinde limbi ca araba, ebraica, amharica, arameica etc. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *semitici*, -ce. — Și: (invechit, rar) *semetic*, -ă adj. VALIAN, V.

— Din fr. *sémitique*.

SEMITISM s. n. (Rar) 1. Ansamblul caracteristicilor popoarelor sau limbilor semitice. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DN². ◇ Expresie alcătuită după modelul unei limbi semitice sau împrumutată dintr-o asemenea limbă. Cf. DEX, DN³.

2. Rasă² (1) semită. Cf. ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *semitisme*.

— Din fr. *sémitisme*.

SEMITIST, -Ă s. m. și f. (Rar) *Semitolog. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *semitiști*, -ste.

— Din fr. *sémitiste*.

SEMITIRITOR, -OĂRE (Despre plante și tulpinile lor) Care este parțial tiritor. *Volbura de nisip maritim... este o plantă semitiritoare și cu rizom foarte lung, care fixează nisipul.* SCÎNTEIA, 1962, nr. 5 596, cf. DCR.

— Pl.: *semitiritori*, -oare.

— Semi- + *tiritor*.

SEMITOLOG, -OĂGĂ s. m. și f. Specialist în semitologie; (rar) semitist. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *semitologi*, -ge.

— Din fr. *sémitologue*.

SEMITOLOGIC, -Ă adj. Care aparține semitologiei, privitor la semitologie. Cf. DN².

— Pl.: *semitologici*, -ce.

— Din fr. *sémitologique*.

SEMITOLOGIE s. f. Știință care studiază cultura și limbile semitice. Cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Din fr. *sémitologie*.

SEMITON s. n. 1. (Muz.) Cel mai mic interval dintre două sunete alăturate în sistemul muzical temperat; interval de o jumătate de ton; secundă mică, v. *secundă* (3). Cf. I. GOLESCU, C., TIM. POPOVICI, D. M., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Gama majoră cuprinde cinci tonuri, din care două minore și două semitonuri.* CIȘMAN, FIZ. II, 79. *Coardele vioarei sînd acordate... cu un semiton mai jos.* ALEXANDRU, I. M. 132, cf. LTR², DL, DM, DN², DER. *Între aceste două semitonuri este un ton și jumătate.* M. 1968, nr. 1, 39, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Semiton diatonic* = interval format între două trepte cu denumiri diferite. Cf. DER, M. D. ENC. *Semiton cromatic* = interval format între două trepte cu aceeași denumire, dintre care una alterată. Cf. DER, M. D. ENC. ◇ (Prin lărgirea sensului) *O actriță care știe arta rară a semitonului și a tăcerii.* CINEMA, 1968, nr. 1, IX. *A descris pasiunea violentă a eroinei sale... știind să surprindă și nuanțele de semiton... prin care trece personajul.* 7 septembrie 1968, 84.

2. (A. plast.) Nuanță de culoare intermediară, care face trecerea, în pictură și în artele decorative, de la un ton închis la unul deschis al aceleiași culori. Cf. LTR², DL, DM, DN², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *semitonuri*.

— Din fr. *semi-ton*.

SEMITORT s. n. Produs intermediar de filatură format din banda fibroasă căreia i s-a aplicat o torziune parțială, înainte de a o supune laminării și filării finale. *Importa lină merinos sub formă de fibre, semitorturi, fire și țesături.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 20, cf. id. ȚES. 24, LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *semitorturi*.

— Semi- + *tort*.

SEMITRANSPARENT, -Ă adj. (Rar) Translucid. Cf. SCRIBAN, D. *Sistemul optic... constă din prisme și oglinzi semitransparente.* RL 1978, nr. 10 587, cf. DCR.

— Pl.: *semitransparenți*, -te.

— Semi- + *transparent*.

SEMITRAVERSĂ s. f. (Nav.) Traversă de pe puntea navei întreruptă de un bocaport, de un etambreu etc. Cf. LTR², DN³.

— Pl.: *semitraverse*.

— Semi- + *traversă*.

SEMITERCĂLĂN, -Ă adj. v. *semicircular*.

SEMITILINDRU s. n. (Familiar) Joben cu calota scundă; (rar) semijoben. *Se ciocnise cu un fel de patriarh uriaș, cu barbison lung, argintiu, cu semifilindru pe cap.* VINEA, L. I, 13.

— Pl.: *semifilindre*.

— Semi- + *filindru*.

SEMITIRCULĂR, -Ă adj. v. *semicircular*.

SEMIUMBĂ s. f. (Rar) Semiobscuritate. *Ierboaselor le plac la o semiumbă și într-un pămînt recoros.* BREZOIANU, A. 443/3. *Lună nu era, dar cerul era presărat cu stele, era o semiumbă dulce, răcoroasă.* AGR-BICEANU, A. 296.

— Pronunțat: -mi-um-.

— Semi- + *umbră*.

SEMIUNCIALĂ adj. (În sintagmele) *Literă semiuncială* (și substantivat, f.) = literă (de tipar) reprezentînd jumătate din mărimea unei unciali. *Vom ști ce fel de scriere se întrebuișca acolo: unciala, semiunciala sau cursiva.* BUL. COM. IST. I, 105, cf. DN², DEX. *Scriere semiuncială* = scriere cu litere semiunciale.

— Pronunțat: -mi-un-ci-a-. — Pl.: *semiunciale*.

— Semi- + *uncială* (după fr. *semi-onciale*).

SEMIUȘOR, -OĂRĂ adj. (Sport; în sintagma) *Categorie semiușoară* (și substantivat, f.) = a) categorie în care intră boxerii a căror greutate este între 57 și 60 de kilograme. *La categoria semiușoară Nicolae Păpălu... a întâlnit pe Gheorghe Popa.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 2/5; b) categorie în care intră halterofili a căror greutate este între 57 și 60 de kilograme; c) categorie în care intră luptătorii a căror greutate este între 57 și 62 de kilograme. ◇ (Substantivat, m.) *Boxer, halterofil sau luptător care face parte din una dintre categoriile de mai sus.* *Semiușorii, semimijlociile se găsesc în sportul halterelor, dar și la lupte ori box.* L. ROM. 1959, nr. 2, 86.

— Pronunțat: -mi-uș-ori, -oare.

— Semi- + *ușor*.

SEMIVEGHE s. f. (Rar) Stare intermediară între veghe și somn. V. *somnolență*. *Stătu pînă dimineață într-o stare de semiveghe, apăsată de tăcerea zidurilor și de întunericul nopții.* PREDĂ, R. 279.

— Semi- + *veghe*.

SEMIVELIN, -Ă adj. (Și substantivat, f.) (Hîrtie, coală) care conține pînă la 60% pastă de lemn înălbîțită și care se folosește la scris sau tipar. Cf. LTR².

Hîrtiile fabricate... din celuloză sulfită înălbîtită în amestec cu 40-60% pasta mecanică înălbîtită se numesc și hîrtii semiveline. *ib.* IX, 117.

Pl.: semivelini, -e.

- Semi- + velin.

SEMIVOCALĂ s. f. Sunet intermediar între vocală și consoană, cu însușiri comune amîndurora; semiconsoană, (rar) semiconsonantă. Cf. ȘĂINEANU². Semivocalele *i* și *u* sînt tratate la fel cu consoanele. JORDAN, g. 69, cf. 3, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. În cele mai multe cazuri eru... urmat de o semivocală. SCL 1955, 226. Semivocala *u* comportă o rotunjire a buzelor mai pronunțată decît la articularea lui *u* vocal. GRAUR, I. L. 51, cf. DL, DM. Româna și spaniola întrebunțează într-un fel analog semivocalele. L. ROM. 1959, nr. 3, 104, cf. *ib.* nr. 1, 86, DN², M. D. ENC., DEX.

Pl.: semivocale.

- Semi- + vocală (după fr. *semi-voyelle*).

SEMIVOCALIC, -Ă adj. (Fon.) Care se referă la semivocale, care aparține semivocalilor; specific semivocalilor. Distanța... se făcea între *i* și *u* plenison și *i* și *u* semivocalice. PUȘCARIU, L. R. I, 97. În sistemul fonetic al latinei tirzii, consoana *i* od a devenit un sunet foarte frecvent în urma pronunțării semivocalice a vocalelor *i* și *e* în poziție neaccentuată între consoană și vocală. SCL 1956, 463, cf. *ib.* 1959, 215.

Pl.: semivocalici, -ce.

- Semi- + vocalic.

SEMIVOLTĂ s. f. Jumătate de voltă. Cf. DN², DEX.

Pl.: semivolte.

- Semi- + voltă (după fr. *demi-volte*).

SEMIZEIESC, -IASCĂ adj. (Rare) Care aparține unui semizeu, privitor la un semizeu; specific unui semizeu, de semizeu. Nuău!... va fi pur și simplu portretul unui trup splendid (al unui „animal” semizeiesc, complini Ioanide mental). CĂLINESCU, B. I. 116.

Pronunțat: -ze-iesc. Pl.: semizeiești.

- Semizeu + suf. -esc.

SEMIZEU s. m. f. Erou mitologic născut dintr-un zeu și o muritoare sau dintr-o zeiță și un muritor; zeitate de rang inferior. Osebit de acești zei de întii și al doilea rînd, măi era și semizei (jumătăți de zei), ai eroi, care era născuți de un zeu cu o muritoare, ai de un muritor cu o zeițe. PLEȘOTANU, C. 117/15. Eroii lui sînt imperatori, duci de oștiri, giganți semizei. HELIADE, O. II, 66, cf. I. GOLESCU, C. După același avu și el capîștite și stuțbele săte ca un semizeu (jumătate zeu). CĂPĂȚINEANU, M. 84/13. Omul ce îl slăveam și mă neînțam la el ca la un semizeu. GTN (1836), 80²/21.

Mihai, precum odinioară semizei cîntăci de nemuritorul Homer, ațeargă într-o parte și în alta prin tabăra turcească. BĂLCESCU, M. V. 123, cf. PANN, în CONTRIBUȚII, I, 48, POLIZU. Calosuri fiaroase Se par ca semizei eroi ai lui Omer. ALEXANDRESCU, M. 27. Domnind semei și tinăr pe roinicile coluri, căror a mea ființă Un semizeu părea. EMINESCU, O. I, 91, cf. DDRF. Poetul ne arată pe păstori, ca niște tipuri clasice, semizei și feți-frumoși. DEMETRESCU, O. 159. Semizeu, nimfe și grații, și vai ferii, ascultați! COȘBUC, P. II, 133, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². Incununat de o lumină siderală, strălucă deasupra noastră profilul lui Eminescu, ca imaginea unui semizeu. în PLR II, 501, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. Omul putea fi încă pentru el o ființă încărcată cu atributele semizeilor. VIANU, L. U. 162. Hercule, prezentat de mitologia greacă drept un semizeu deosebit de voini, a devenit astăzi nume comun. GRAUR, N. P. 153, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ♦ (Prin lărgirea sensului). Toți oamenii însemnați... capătă după moarte un rang însemnat în lumea nevăzută și devin astfel semizei. OONTA, O. F. 368.

2. Epitet pentru o persoană înzestrată cu calități excepționale (și care se impune prin valoarea sa). Și sefele-n lut ars și mălțuiala Li se vedeau plămuite cu migală De mina aspră-a unor semizei. LABIȘ, P. 265. ♦ Epitet ironic pentru o persoană cu pretenții (nejustificate) de superioritate. [Va] păși hotărîtor în contra tuturor semizeilor... căni fără nici un titlu... s-au constituați succesorii muzelor. KOGĂLNICEANU, ap. IBRĂILEANU, SR. CR. 24, cf. RESMERIȚĂ, D. Semizei industriei petrolifere nu cîtesc niciodată nimic. BOGZA, A. I. 39. Vedetele se innedunesc după deșarta glorie de semizei. CINEMA, 1968, nr. 7, XII. ♦ (Familiar) Epitet ironic pentru cineva cu relații printre persoane suspuse. Cf. RESMERIȚĂ, D.

Pl.: semizei.

- Semi- + zeu (după fr. *demi-dieu*).

SEMINĂ vb. I v. semăna¹.

SEMINAL, -Ă adj. v. seminal.

SEMINĂRE s. f. v. semănare¹.

SEMINĂT s. n. v. semănat.

SEMINĂTOR, -OARE v. semănător¹.

SEMINĂTURĂ s. f. v. semănătură¹.

SEMINTĂ s. f. v. sămînță.

SEMINTĂRIE s. f. v. sămînterie.

RECTIFICĂRI

la tomul al X-lea, partea 1, litera S, S — scâmbuc, din

Dicționarul limbii române (DLR)

Din motive de ordin tehnic independente de autori și de editură, în acest volum s-au strecurat următoarele greșeli de tipar. Astfel, la:

pagina:	coloana:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
21	1	colentitlu	ALELCĂ	SADEL.CĂ
29	2	16 de sus	tncli	încli-
47	1	7 de jos	salomnizilor	sălmnizilor
55	2	38 de sus	CADF	CADE
62	1	30 de sus	ALR I 1 1807	ALR I 1 807
74	2	5 de sus	ot	tot
74	2	6 de sus	deschtise	deschișe
78	1	6 de jos	apan	sapan
84	2	15 de sus	sarrazin	sarrasin
90	2	29 de jos	Pe ște	Pește
99	2	6 de sus	lineare	liniare
102	1	14 de sus	1S64	1964
103	1	11 de sus	mi-ai	m-ai
105	1	7 de sus	muză	muz-a
106	2	8 de sus	c medii	còmедii
117	1	9 de jos	șil	și
117	1	8 de jos	creștă	creștel
117	1	7 de jos	marmur	marmură
119	2	8 de jos	Despre	(Despre
121	2	2 de jos	memoralistice	memorialistice
123	2	3 de jos	oate	toate
130	1	8 de sus	barieră	baieră
133	2	35 de sus	a(ceaiia)	a(ceaiia)
135	1	11-12 de jos	drăgiostele	drăgostele
137	1	12 de jos	ace	acei
138	2	6 de sus	310/S	310/9
140	2	17 de sus	sticlînd	sticlînd
151	1	7 de jos	ntregime	întregime
162	1	1 de sus	n	în
171	1	27 de jos	b.	ib.
193	2	26 de sus	Săpuni ă	Săpunică
216	2	16 de jos	prez. 3 :	pers. 3 :
227	2	13 de jos	ARH. FULK	ARH. FOLK.
230	2	13 de sus	colectiv	colectiv)
230	2	19 de sus	fată-icu	fată-i cu
230	2	20 de sus	duțcu e	duțcuțe
237	1	22 de sus	săteni	săteni, -e
237	1	22 de sus	săteani	săteani, -e
240	1	23 de sus	mănca e, se	mănca, e se
247	1	39 de sus	p. 20	P. 20
250	1	3 de sus	slujbă (a. 1830)	slujbă. CR (1830),
258	1	6 de jos	oameni	oamen)
265	1	6 de jos	une	unei
266	2	14 de sus	scarand f	scarandf
269	1	11 de jos	are	care
281	1	34 de sus	subt rahirui	subtrahirui
281	2	27 de sus	Vuiet lung	Vuiet greu
283	2	12 de jos	mpărăției	împărăției
283	2	12 de jos	410	214
285	2	21 de jos	robust-	robustă
285	2	19 de jos	(reă	(re-
294	2	41 de sus	complee	comple-
294	2	42 de sus	omitu	omite
294	2	43 de sus	ce	cu
294	2	44 de sus	cer	cere
295	1	6 de jos	ma	mai

pagina:	coloana:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
311	1	16 de sus	Cl.	Cf.
316	1	20 de sus	reprezentanței	reprezentafiei
316	1	6 de jos	Irmen	Irmen-
323	2	14 de jos	vb. v.	vb. IV v.
330	2	34 de sus	v. s. lifosi.	v. selifosi.
337	2	34 de jos	l a	l-a
356	1	7 de jos	schiticesc	schiticești
361	1	1 de sus	(Rar)	(Rar)
363	1	20 de sus	eurăți	eurăța
379	1	12 de jos	Seoși	Seloși
386	2	22 de jos	instalații.	instalații).
386	2	21 de jos	scăzut)	scăzut.

De asemenea, cititorii sînt rugați de autori să facă următoarele îndreptări:

pagina:	coloana:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
73	1	24 de jos	sanguinic (2)	sangvinic (2)
73	1	10 de jos	sanguinic (1)	sangvinic (1)
73	1	7 de jos	sanguin (3)	sangvin (3)
73	1	7 de jos	sanguinic (1)	sangvinic (1)
359	2	20 de jos	schizogénese	schizogenése
386	2	36 de jos	corsent	corfeni

La p. 313, coloana 2, rîndul 27 de jos, se va adăuga:

SCĂZĂTOR, -OARE s.n., adj. 1. S. n. (Mat.) Număr care se scade (3) din altul; al doilea termen din operația de scădere (3); (învechit) subtraend, subtrăgător, subtrăgînd. *Supt suma rămășiții scrie suma scăzătorului MILLO, A 9^r/3. Fie descăzutul sau cîtimea din care se scade... și scăzătorul sau ceea ce se scade. POENARU, E. A, 9/24. Diferența a două cîtimi se poate afla dacă la descăzutul se va adăoga scăzătorul cu semne schimbate. id. ib. 10/15, cf. CLIMESCU, A. 43, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL. Diferența a două numere nu se modifică dacă mărim sau micșorăm și descăzutul și scăzătorul cu același număr. ALGEBRA VIII, 10, cf. 127, M. D. ENC., DEX.*

2. Adj. (Învechit) Descrescător. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX, DRLU. *Puls mic, mărunț, des și scăzător. EPISCUPESCU, PRACTICA, 254/24. Termin al progresiei scăzătoare. POENARU, G. 29/13. Rația este crescătoare cînd consecuentul va fi mai mare decît antecedentul, la împlinirea dimpotrivă rația va fi scăzătoare. id. ib. 176/8, cf. CIHAC, I, 33, SCRIBAN, D.*

— Pl.: scăzători, -oare.

— Scaz (prez. ind. popular al lui scădea) + suf. -ător.

SCĂZĂTURĂ s. f. (Rar) Scădere (3). Cf. ANON. CAR., CIHAC, I, 33, SFC III, 187, 188.

— Pl.: scăzături.

— Scaz (prez. ind. popular al lui scădea) + suf. -ătură.